

ST. MICHAEL'S
COLLEGE,
TORONTO

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

DIE GRIECHISCHEN

CHRISTLICHEN SCHRIFTSTELLER

DER

ERSTEN DREI JAHRHUNDERTE

HERAUSGEGEBEN VON DER KIRCHENVÄTER-COMMISSION
DER KÖNIGL. PREUSSISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

METHODIUS

LEIPZIG

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1917

IN DER REIHENFOLGE DES ERSCHEINENS BAND 27

Druck von August Pries in Leipzig.

Germany

HERMANN UND ELISE GEB. HECKMANN
WENTZEL-STIFTUNG

METHODIUS

HERAUSGEGEBEN

IM AUFTRAGE DER KIRCHENVÄTER-COMMISSION

DER KÖNIGL. PREUSSISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

VON

D. G. NATHANAEL BONWETSCH

PROFESSOR AN DER UNIVERSITÄT GÖTTINGEN

LEIPZIG

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1917

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
10 ELMSLEY PLACE
TORONTO 5, CANADA.

DEC -9 1931

2359

INHALT VON METHODIUS

	Seite
Einleitung	
Zeugnisse	IX
Ausgaben und Übersetzungen	XVII
Die handschriftliche Überlieferung	XIX
Text	
Symposion	1
De autexusio	143
De vita	207
De resurrectione	217
De cibis	425
De lepra	449
De sanguisuga	475
De creatis	491
Contra Porphyrium	501
Fragmente zu Hiob	509
Kleine Fragmente	520
Register	
I. Stellenregister	525
1. Altes Testament	525
2. Neues Testament	528
3. Profane und kirchliche Literatur	532
II. Namenregister	538
III. Wortregister	541
Ergänzungen und Berichtigungen	578

Einleitung.

I. Zeugnisse.¹

Der Dialog des Adamantius, der besonders die Abhandlung *De autexusio*, aber auch *De resurrectione* ausgeschrieben (vgl. S. 150—175. 183—188. 194. 232 ff. 257 ff. 264—268. 353—358. 366 f. 383—386. 391. 394. 396. 406. 408 f, s. auch S. 242. 259. 261. 346), hat Methodius als den Verfasser nicht genannt.

Eusebius teilt *De praepar. evang.* VII, 22 ein großes Fragment aus *De autexusio* c. 5—12 S. 157—178 mit, aber als ein Werk des Maximus (VII, 21,5 *Μαξίμου . . λόγος οἰκείος συγγέγραπται ὁ Περὶ τῆς ὕλης*). — Aus Eusebius haben diesen Abschnitt Basilius und Gregor von Nazianz in die *Philocalia* des Origenes c. 24 aufgenommen: *Περὶ ὕλης, ὅτι οὐκ ἀγένητος οὐδὲ κακῶν αἰτία. ἐκ τῆς Εὐσεβίου τοῦ Παλαιστιναίου εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς, λόγος ζ'* (vgl. J. Armit. Robinson, *The Philocalia of Origen*, Cambridge 1893), indem sie es als dessen Werk beurteilten. Denn ihre Unterschrift lautet: *Ταῦτα ἀπὸ τοῦ ζ' λόγου τῆς Εὐσεβίου τοῦ Παλαιστιναίου εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς ἠντιλη- ταί, ὅντα ὡς φησὶν Μαξίμου οὐκ ἐσῆμου ἐν τοῖς Χριστιανοῖς συγγρα- μείω. ἀντολεξεί δὲ ταῦτα ἠῤῥηται κείμενα ἐν τῷ Ὠριγένους πρὸς Μαρζιωνιστὰς καὶ ἄλλους αἰρετικὸς διαλόγῳ, Εὐτροπίου δικάζοντος. Μεγείου δὲ ἀντιλέγοντος.* — Durch Hieronymus wissen wir (*C. Ruf.* I, 11 s. u. S. XI), daß Eusebius dem Methodius seine Gegnerschaft gegen Origenes zum Vorwurf gemacht hat.

Eustathius *De engastrimytho* c. 22 S. 50, 32 ff Klostermann: *Μεθό- διος γὰρ ὁ τῆς ἀγίας ἄξιως μνήμης ἔγραψεν ἀποχρώντως εἰς τόδε τὸ θεώρημα. καὶ διέδειξέ γε (ἀνα)φανδόν, ὅτι τοῖς αἰρεσιώταις ἔδωκε πάροδον ἀβούλων, ἐπὶ εἶδους, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ σώματος αὐτοῦ τὴν ἀνά- στασιν ὀρισάμενος* (vgl. auch c. 1 S. 16, 14 f).

¹⁾ Vgl. dazu Harnack, *Gesch. d. altchr. Liter. bis Eusebius* I S. 470—478; O. Bardenhewer, *Gesch. d. altkirchl. Liter.* II (Freiburg 1903) S. 291 ff.

Inwieweit die Berührungen zwischen Athanasius und Methodius (s. S. 113, 370, 387, 421, 436—439, 477, 489f, 488, 503f) auf Benutzung beruhen oder auf Schultradition über solche vgl. Bousset, Jüdisch-christlicher Schulbetrieb in Alexandria u. Rom, Forsch. zur Rel. u. Lit. d. A. u. N. Ts. N. F. 6, Göttingen 1915), muß dahingestellt bleiben. Noch weniger beweist — um von Basilus (s. S. 190, 317, 481) zu schweigen — das mehrfache Zusammentreffen Gregors von Nazianz mit Methodius (S. 230, 250, 258, 281—285, 292, 350) eine unmittelbare Abhängigkeit. Das Gleiche gilt in betreff des Didymus 484f. — Dagegen hat Gregor von Nyssa sichtlich den Methodius benützt, s. S. 186, 230—239, 243—249, 258, 277, 281—285, 346, 359, 356, 371, 375, 380—389, 392, 401, 405, 454, 478; vgl. Fr. Hilt, Des hl. Gregor v. Nyssa Lehre vom Menschen, Köln 1890; F. Diekamp, Die Gotteslehre des hl. Gregor v. Nyssa, Münster 1898. Doch nennt Gregor ihn nirgends. Die Abhandlung *De imagine Dei in homine* (s. unter Anastas. Sin.) ist nicht von ihm.

Epiphanius gedenkt nicht nur des Methodius mit besonderer Auszeichnung, Panar. haer. 64, 11, 63, 70 ff., 598, 668, 683, sondern er hat den griechischen Text von Methodius *De resurrectione* zum großen Teil in sein Werk aufgenommen und dadurch erhalten (s. u. S. 242—345). Er schließt: ἕως ὧδε τὸ μέρος τῶν Μεθοδίου, und fügt hinzu S. 590 D: Ταῦτα μὲν (οὖν + U) ἐστίν, ἃ (< U) ἀπὸ μέρους καθ' εἰρμόν τῶν ἐπὶ τοῦ μακαρίτου Μεθοδίου, τοῦ καὶ Εὐβουλίου, περὶ τοῦ προειρημένου Ὀριγένους καὶ τῆς αὐτοῦ διὰ σοσιότικῆς πλάνης κακοπιστίας ἐν τῷ αὐτῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ, ἃ (τῆς ἁ. ἀνατροπῆς U) ἐνταῦθα παραθέμενοι ἱκανῶς ἔχειν ἐνομίσαμεν πρὸς τὰς ἐκείνου γλαρίας καὶ τὴν αὐτοῦ ἀνατροπὴν τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς δι' ἐπιπλάστον ἐξ Ἑλληνικῆς δεισιδαιμονίας κακοθείας, πολλὰ γὰρ καὶ ἕτερα ἐν τῇ περὶ τῆς ὑποθέσεως ἀκολουθίᾳ τῷ προειρημένῳ Μεθοδίῳ ἀνδρὶ λογίῳ ὄντι καὶ σφόδρα περὶ τῆς ἀληθείας ἀγωνισαμένῳ (εἰρημένα + U) εἰρηται, πάντως πον καὶ ἕτη τοσαῦτα ἕτερα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπηγγελιάμεθα καθ' ἐκάστην αἴρεσιν ὀλίγα πρὸς τὴν αὐτῆς ἀνατροπὴν λέγειν . . ., ἕως ὧδε ἐκ τῆς αὐτοῦ πραγματείας παραθέμενοι ἠρξέσθημεν, haer. 64, 11 S. 534C: ἐγὼ . . . ἠρξέσθημαι ἐνόμισα καλῶς ἔχειν τοῖς ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Μεθοδίου εἰς τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγον κατὰ τοῦ αὐτοῦ Ὀριγένους εἰρημένους, ἅτινα ἐνταῦθα κατὰ λέξιν παραθήσομαι, καὶ ἐστὶ τὰ ὑπὸ Μεθοδίου οὕτως ὡς καὶ αὐτὸς ἐτάξαστο. Es folgt Τῶν Ὀριγένους ἐπιτομὴ ἐκ τῶν Μεθοδίου wie S. 242 ff. Aus Methodius stammt auch 64, 65 S. 674 θεὸς ἐπεμέλετο τοῦ ἐλαττωθέντος σκείους . . ., ἵνα μὴ μείνη ἡλαττωμένος εἰς τὸ διηνεκές, ἀλλ' ὡς ἄριστος χειραμενὺς τὸ . . . ἄγγειον ἐπιστρέψας εἰς τὸ ἴδιον φέρονμα . .

ἐν τῇ ἀναστάσει ἀναπλάσσει (s. S. 291). C. 67 S. 677, 26 Dind.: ὡς καὶ ἤδη διὰ πολλῶν ἐξήλεγξεν σου τὴν μυθοποιαν ὁ καλλίων ἡμῶν προσβύτης καὶ μακαριστὸς ἀνὴρ Μεθόδιος. C. 70 S. 601 A (683, 15 Dind.): ὡς καὶ ὁ καλλίων μακίριος εἶπε Μεθόδιος τοῖς τε αὐτοῖς καὶ αὐτοὶ οἰκοδομοῦντες προσεθήκαμεν.

Im Gegensatz zu seiner sonstigen Abhängigkeit von Eusebius weiß Hieronymus selbständig um Schriften des Methodius. Er macht jedoch im einzelnen nur auf die gegen Porphyrius aufmerksam. Ob seine Erklärung von Ps. 136 (137), 1. 2 direct aus Methodius (s. S. 48) entlehnt ist, läßt sich nicht erweisen. — De viris illustr. c. 53 S. 44f Bernoulli: Methodius, Olympi Lyciae et postea Tyri episcopus, nitidi compositique sermonis adversus Porphyrium confecit libros, et Symposium decem virginum, de resurrectione opus egregium contra Origenem, et adversus eundem de Pythonissa, et de ἀντεξουσίῳ, in Genesin quoque et in Cantica canticorum commentarios, et multa alia quae vulgo lectitantur. et ad extremum novissimae persecutionis, sive, ut alii affirmant, sub Decio et Valeriano, in Chalchide Graeciae martyrio coronatus est. — Epist. 48 ad Pammach. c. 13. Bd. I S. 223 ed. Vall. (Vened.): Origenes. Methodius, Eusebius. Apollinarius multis versuum millibus scribunt adversus Celsum et Porphyrium. — Ep. 70 ad Magn. orat. c. 3 S. 703 Hilb.: scripserunt contra nos Celsus atque Porphyrius: priori Origenes, alteri Methodius, Eusebius et Apollinaris fortissime responderunt; quorum Origenes octo scripsit libros, Methodius usque ad decem millia procedit versuum (vgl. dazu Allatius S. 358ff). — Praef. Comm. in Daniel. V, 617: Porphyrius . . cui solertissime responderunt Eusebius Caesariensis episcopus tribus voluminibus, id est octavo decimo et nono decimo et vicesimo, Apollinarius quoque uno grandi libro, hoc est vicesimo sexto. et ante hos ex parte Methodius. — Comm. in Dan. c. 13, 13. V, 730: cuius (des Porphyrius) calumniae, ut diximus, plenius responderunt Eusebius Caesariensis, Apollinarius Laodicensis et ex parte disertissimus vir martyr Methodius. — C. Rufin. II c. 33. II, 527 DE: Ex eo quod asserui, Porphyrium contra hunc prophetam (Daniel) multa dixisse, vocavi que huius rei testes Methodium, Eusebium et Apollinarium, qui multis versuum millibus illius vesaniae responderunt, me accusare poterit, quare non in praefatiuncula contra Porphyrii libros scripserim. — C. Rufin. I c. 11. II, 466: Eusebius, Caesariensis episcopus . . in VI. libro τῆς ἀπολογίας Origenis hoc idem obiicit Methodio episcopo et martyri, quod tu in meis laudibus criminaris, et dicit: Quomodo ausus est Methodius nunc contra Origenem scribere, qui haec et haec de Origenis locutus est dogmatibus. Praef. in Dan. PL 28, 1360.

Die Berührungen zwischen den sog. Apostolischen Constitutionen

(s. S. 350, 409, 421—423, 446, 456f, 460ff, 472ff) oder gar die zwischen Theodor (S. 271) oder Chrysostomus (s. S. 292, 313, 432) und Methodius erfordern keine Abhängigkeit von diesem. Wohl aber haben Isidor von Pelusium (s. S. 231, 312, 345, 349, 350, 373, 387, 438) und besonders Nilus (s. S. 35f, 56, 66, 292, 313, 455, 457, 470) den Methodius verwertet; beide ohne ihn zu nennen.

Philostorgius, Kirchengeschichte VIII, 14 S. 115, 7ff Bidez: *Ἀπολιλιμένως κατὰ Πορφυρίον γράψας ἐπὶ πολὺν χρόνον τῶν ἡγωνισμένων Ἐνσιβίου κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν Μεθοδίου κατὰ τῆς ἐντῆς ἐποθέσεως σπουδασμάτων.*

Sokrates, Kirchengeschichte VI, 13: *Τοῦτο πίπτονθε πρώτος Μεθόδιος τῆς ἐν Λυκίᾳ πόλεως λεγομένης Ὀλίμπον ἐπίσκοπος . . . Μεθόδιος μὲν οὖν πολλὰ καταδραμὼν Ὠριγίνους ὕστερον ὡς ἐκ παλινοφθίας θανατίζει τὸν ἄνδρα ἐν τῷ διαλόγῳ ᾧ ἐπέγραψε Ξένωνα* (s. S. 493).

Theodoret, Eranistes Dial. I Immutabilis I S. 55f: ein Fragment mit dem Lemma *Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ τῶν μαρτύρων λόγῳ* (s. S. 520, 2).

Die *Λήσις Βασιλείου τοῦ διακόνου καὶ λοιπῶν μοναχῶν* (Mansi IV, 1101 D) nennt in der Reihe der von ihr aufgezählten Autoritäten auch den Methodius.

Prokopius von Gaza hat in seinem Oktateuchcommentar den Methodius mehrfach ausgeschrieben (vgl. unten S. 183, 193, 271, 276, 281—286, 291, 296, 441, 443), ihn aber auch direct citiert; zu Gen. 3, 21 (PGr S7a, 221). Unter den Gegnern der allegorischen Erklärung der *δεσμάτινοι χιτῶνες* nennt er Klemens Al., Dionysius, Petrus, Athanasius, Theophilus, Kyrill, Irenäus, Justin, Basilius, Gregor von Nyssa und Gregor von Nazianz *καὶ ἐν Ἀγλαοφῶντι Μεθόδιος, ἐξ οὗ τινες ἐννοίας ἐν τοῖς φθίσασι παρεθέμεθα.* Ebenso in seiner Oktateuchcatene.

Justinian in seinem Brief an den Patriarchen Mennas schreibt Methodius aus (vgl. S. 268, 272ff, 304, 350), aber nennt ihn nicht.

Leontius von Byzanz De sectis III, 1: *Ἐγένοντο δὲ ἐν τοῖς χρόνοις τοῖς ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου διδάσκαλοι καὶ πατέρες οἷδε: Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος, Εἰρηναῖος, Ἰουστίνος φιλόσοφος καὶ μάρτυς, Κλήμης καὶ Ἰππόλυτος ἐπίσκοπος Ῥώμης, Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, Μεθόδιος ἐπίσκοπος Πατάρων, Γρηγόριος ὁ θαυματουργός, Πέτρος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς.*

Sind die Beziehungen des Aeneas von Gaza zu Methodius unsicher (s. S. 372, 404), so ist um so unverkennbarer die Verwertung seiner Schriften De autexusio und De resurrectione durch Zacharias von

Mitylene (s. S. 145. 274f. 292. 372), der ihn zudem ausdrücklich nennt (s. zu S. 274, 13), KG I, 1 S. 4, 11ff Ahrens Krüger: »Methodios aber, der Bischof von Olympos und Märtyrer, berichtet in der Schrift, die er gegen den Aglaophon über die Auferstehung der Toten schrieb«.

Andreas von Caesarea im Commentar zur Apokalypse, Prolog (PGr 106, 220): *Περὶ μὲντοι τοῦ θεοπνεύστου τῆς βιβλίου περιπτὸν μηκέτι τὸν λόγον ἡγοῦμεθα τῶν μακαρίων Γρηγορίου τοῦ θεολόγου καὶ Κυρίλλου, προσέτι δὲ καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων Παππίου, Εἰρηναίου, Μεθοδίου καὶ Ἰππολύτου ταύτη προσμαρτυρούντων τὸ ἀξιώπιστον.* — Zu Apok. 6, 2 (PGr 106, 265): *ἡμεῖς δὲ ἐντετυχηκότες Μεθοδίῳ, οὕτως εἰρηκότε ἐπὶ λέξεως* (es folgt Symp. S. 89); zu Apok. 12, 1 (PGr S. 320): *Ὁ δὲ μέγας Μεθόδιος εἰς τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν ἐξέλαβεν, ἀνάγκαστα τῇ δεσποτικῇ γεννήσει τὰ περὶ αὐτῆς ἡγησάμενος διὰ τὸ ἤδη πρὸ πολλοῦ τετέχθαι τὸν κύριον ἡμῶν. καλὸν δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ὁμημάτων τοῦ μακαρίου Μεθοδίου μεμνησθαι. ὅς φησιν ἐν τῷ λεγομένῳ συμποσίῳ ἐκ προσώπου Πρόκλις (l. Θέκλις) παρθένου οὕτως: ἡ γενή usw. Symp. 8, 5 S. 86ff (s. zu S. 89, 7). Zu Apok. 13, 1: *τοῖς δὲ ἀγίοις Μεθοδίῳ καὶ Ἰππολύτῳ καὶ ἑτέροις εἰς αὐτὸν τὸν ἀντίχριστον usw.* (s. S. 86—94. 97. 297f). — Die Bemerkungen des Andreas wiederholt ähnlich Arethas in seinem Commentar zur Apokalypse.*

(Pseudo-)Oekumenius zur Apostelgeschichte und den paulinischen Briefen zieht wiederholt Methodius heran, und zwar stets unter Hinzufügung von *οὕτως ὁ ἐν ἀγίοις Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ* (in der übereinstimmenden Catene [von Cramer] steht das Lemma *Μεθοδίου*). So zu Röm. 7, 18 PGr 118, 461 (Catene IV, 196, 24f; vgl. zu S. 340); zu Röm. 7, 22f Sp. 465 (Catene IV, 204, 24—206, 4; vgl. S. 341, 1); zu Röm. 8, 7 Sp. 473 (Catene IV, 221, 17f; s. zu S. 322); zu Röm. 9, 21 Sp. 516 (s. zu S. 293 u. 407); zu I Kor. 15, 44 Sp. 888 (Catene V, 323; vgl. zu S. 413); zu I Kor. 15, 49 Sp. 889 (vgl. zu S. 369; die Catene auch zu S. 370. 420); zu II Kor. 5, 1 Sp. 973 (Catene V, 379ff; vgl. zu S. 360f); zu Phil. 3, 21 PGr 119, 132 (vgl. zu S. 410); zu I Thess. 4, 16ff Sp. 92 (vgl. zu S. 376). Auch in der Praefatio in Apok. (Catene VIII, 173) *Μεθοδίῳ τῷ σοφωτάτῳ ἐπισκόπῳ ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως*.

In umfassender Weise hat Eznik in seiner »Widerlegung der Sekten« des Methodius Schrift *De autexusio* ausgeschrieben (s. S. 150—206); nur geringe Berührungen mit andern Schriften des Methodius liegen vor (351. 396. 480).

Maximus Confessor zu Dionys. Areop. *De eccl. hier.* 7 PGr 4, 176: *ἀνάγνωθι Μεθοδίου τοῦ ἀγίου μάρτυρος καὶ Ὀλύμπου . . Ἀδριανουπόλεως ἐπισκόπου τῆς Λυκίας τὰ κατ' αὐτοῦ (ᾠριγένους) ὑπ' αὐτῶν*

περὶ ἀναστάσεως γραφίοντα καὶ Ἀντιπάτρον τοῦ Βόστρων ἐπισκόπου, καὶ μεθίστη τὴν μεθόδιον αὐτοῦ καὶ ἀλλόλοτον ληροδίαν (s. S. 130).

Die Sacra Parallela haben aus dem Symposium, aus De autexusio, aus De resurrectione, in Coisl. 294 auch aus De lepra zahlreiche Bruchstücke mitgeteilt; vgl. S. 21—24, 46, 52, 70, 99—111, 121, 153—189, 186—190, 257, 262f, 269—273, 280f, 285—294, 297—307, 337f, 348—352, 373—379, 506f und 455—467. — Das Lemma lautet: τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ συμποσίων (s. S. 21, 15) oder τοῦ ἁ. Μ. ἐκ τῶν περὶ ἀγνείας συμποσίων (s. S. 22, 19, 52, 4, 70, 16, 99, 2(συμποσίων)); τοῦ ἁ. Μ. ἐκ τοῦ περὶ ἀντιξουσίου (s. S. 153, 337) oder π. ἀναστάσεως (S. 262, 287, 297). Zu De lepra in Coisl. 294: περὶ τῶν δ τῆς λέπρας εἰδῶν Μεθοδίον (s. S. 455).

Die syrisch erhaltenen Florilegien haben »Des heiligen Methodius« (so S. 64, 306, 360, 370) oder »Des heiligen Methodius, des Bischofs von Lycien, des Philosophen und Märtyrers, aus dem Buch über die Auferstehung, welches genannt wird Ἀγλαοφῶν« (S. 297) oder »Aus der dritten Abhandlung über die Auferstehung gegen Origenes« (S. 424) oder »Des hl. Meth. aus d. Abh. von der Auferstehung« (S. 377) oder »Aus d. Abh. über das Wort Johannes des Evangelisten 9, 5« (S. 506) oder »Aus d. Abh., die er in Fragform schrieb über die Virginität u. Reinheit in d. Rede d. Thekla«.

Anastasius Sinaita. In Hexaëmeron 10 PGr 89, 1045: Atque qui dicit quidem, ait ipse Methodius, protoplastum habuisse corpus firmissime longe melius, quod ordinem habebat intermedium inter interitum et incorruptionem seu remotiorem ab interitu, is minime aberraverit (vgl. Symp. S. 34, 4ff. De res. S. 368, 12ff). — De imagine Dei in homine s. S. 521 (Mai, Script. vet. N. coll. IX, 619) und S. 570, 593 ed. Tarin.: ὁθεν καὶ φησι τὴν ψυχὴν ἐν τῷ συμποσίῳ ὁ Μεθόδιος ἀμύχανον καὶ ἀδιήγητον κάλλος ἔχειν, καὶ τούτου χάριν ὥσπερ ζηλοτυπείσθαι καὶ ἐρεῖσθαι αὐτὴν ὑπὸ τῶν ἐναντίων πνευμάτων, ὡς κρείττονα αὐτῶν τῶν νοερῶν περιχειμένην μορφὴν. — ὁ πολὺς ἐν σοφίᾳ Μεθόδιος ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συνταγέντι παρθενικῷ συμποσίῳ λέγει ὅτι καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ὁμοίαν τῆς εἰκόνης ἑαυτοῦ. — Wohl derselbe in der Doctrina patrum S. 179, 20 Diekamp citiert De res. I, 32, 7 S. 269, aber aus Epiphanius schöpfend (s. zu S. 269, 10): ebenso De res. I, 39, 1—4 S. 282f. — Vgl. auch S. 258; das cod. Mon. gr. 146 als aus Meth. Mitgeteilte trifft nicht zu.

Gekannt hat den Methodius auch der Verfasser der ihm untergeschobenen Schrift De Symeone et Anna, die auf das Symposium gleich im Anfang Bezug nimmt: Πάλαι ἰκανῶς . . διὰ βραχέων τὰ περὶ παρθενίας ἐν τοῖς περὶ ἀγνείας συμποσίοις κατεστροκότων ἡμῶν.

Der Patriarch von Konstantinopel Germanus De haeres. et synod. 9 PGr 98, 45f: σφαιροειδῆ δέ τινα σώματος ἔγερσιν καὶ μὴ αὐτὴν τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ ἰδίῳ σχήματι ἀνίστασθαι μυθενόμενος, ὡς ἔστι καταμαθεῖν ἐκ τοῦ πονηθέντος κατ' αὐτοῦ (gegen Origenes) λόγου Μεθοδίου τῷ μεγάλῳ.

Eustratius De operatione animarum separatarum, herausgegeben von Allatius, De utriusque ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua in dogmate de purgatorio consensione, Rom 1654, S. 494ff; vgl. auch in seiner De Methodiorum scriptis diatriba S. 325f (s. zu S. 415f): καὶ Μεθόδιος δὲ ὁ ἅγιος μάρτυς καὶ ἐπίσκοπος ἐν τῷ λόγῳ τῷ πρὸς Ἀγλαοφῶντα τοιαῦτά φησιν ὡς ἀπὸ τοῦ Ὁριγένους παρατιθέμενος.

Eusebius von Thessalonich — ebenso der von diesem bestrittene Aphthartodoket Andreas — (Photius Bibl. cod. 162 S. 106a, 30ff) führen an Zeugnisse ἐκ τῶν λογάδων πατέρων, Ἀθανασίου καὶ τῶν τριῶν Γρηγορίων, τοῦ τε θαυματουργοῦ λέγω καὶ τοῦ θεολόγου καὶ τοῦ θιασπεσίου Νύσσης, Βασιλείου τε τοῦ Καισαρείας καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Κυρίλλου τε τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πρόκλου, ἀλλὰ δὴ καὶ Μεθοδίου τοῦ ἱερομάρτυρος καὶ Κοδράτου ὧν ἐνίων καὶ ῥήσεις τινὰς ὁ Ἀνδρέας ἀποσπαράξας καὶ παραπλάσάμενος . . . ἐκεῖθεν (ὡς ᾔετο) τὴν οἰκείαν πλάνην ἐκράτυνεν.

Johannes von Damaskus in De imaginibus II PGr 94, 1420 teilt mit Method. De res. II 34, 1 S. 379 unter der Aufschrift τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐπισκόπου Πατάρων περὶ ἀναστάσεως λόγῳ β. — An dies Fragment schließt sich an (S. 379ff) das in Vat. gr. 1611 mitgeteilte Bruchstück mit dem Lemma Μεθοδίου Πατάρων.

Johannes von Thessalonich sagt in den Acten des 2. nicänischen Concils (Mansi XIII, 165): καὶ τοῦτο πολλοὺς τῶν ἁγίων πατέρων φρονήσαντας εὐρίσκομεν, ὧν ἔστι Βασίλειος ὁ μέγας καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Ἀθανάσιος καὶ ὁ μέγας Μεθόδιος καὶ οἱ ἄμφ' αὐτούς.

Photius verfügte über eine Sammlung von Schriften des Methodius, obwohl eine andere als die des slavischen Übersetzers. In seiner Bibliotheca teilt er daraus umfangreiche Auszüge mit. Er berichtet über folgende Schriften S. 293—313 ed. Bekker: Cod. 234 Ἀνεγνώσθη τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως λόγου. Cod. 235 Ἀνεγνώσθη ἐκ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μεθοδίου καὶ ἐπισκόπου τοῦ περὶ τῶν γενητῶν ἐκλογή κατὰ σύνοψιν. Cod. 236 Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ αὐτεξουσίου τῆς ἴσης καὶ αὐτὸς τυχῶν συντομίας. Cod. 237 Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ ἀγνείας ὅ: καὶ ἐν ὁμοίῳ συνόψεως ἐξεδόθη τύπῳ. Zu dieser letzteren Schrift bemerkt er S. 313a, 11—15: σημειωτέον ὡς οὗτος ὁ διάλογος, ᾧ ἐπιγραφὴ συμπόσιον ἢ περὶ ἀγνείας, παρὰ πολὺ ἔστι νενοθευμένος.

εὐρήσεις γὰρ ἐν αὐτῷ παρεμβλημέναι καὶ Ἀρχιεριστὰς δοξολογίας καὶ ἱτίσεων τινῶν ζωοδοζούτων μεθολογήματα. — (Vgl. denselben aus Eusebius von Thessalonich.) — S. u. S. 11, 15, 18f, 25, 27f, 32f, 37f, 48f, 52, 54f, 58ff, 63, 66—68, 74—82, 86, 91, 104—109, 113, 115, 122, 152—154, 157—180, 189, 261, 264 usw., vgl. S. XXXVI, 493—500. Ferner in Contra Latinos (Allatius 320: *εὐ καὶ τῆς ἀρχιερείας ὡς ἄνθρωποι παρεσύρησαν, ὃ πολλοὶ πεπόνθασι τῶν μεγάλων ἐν τισιν ὡς Ἀλεξανδρείας Λιονύσιος καὶ Μεθόδιος ὁ Πατάρων καὶ ὁ δεῖνα τῶν ἐπὶ ἀγιοσύνη ὀνομασθέντων ὧν τινες ῥήσεις οὐκ ἀποδεχθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ταῦτα ἐπὶ τοῖς ἄλλοις σφόδρα θαυμάζομενον.* Ferner De s. spiritus mystagogia 75 ed. Hergenröther S. 76 PGr 102, 356B nach Klem. Rom. und Dion. Alex.: *τὸν ἐν ἱερομάρτυσι λάμπουσι τῶν Πατάρων τὸν μέγαν Μεθόδιον, ὃς ἀγγέλον τὴν ἀσώματον καὶ ἀπαθῆν γένειν πρὸς ἕρωτα βρότειον καὶ ὁμιλίαν σωματῶν καταπεισθῆναι οὐκ ἐλαύνει δόξης.* Ferner Ep. I 24, 21 PGr 102, 813C: *καὶ τὸν ἐν μάρτυσι μέγαν Μεθόδιον, ὃς τοὺς ἀρχιεριστῶδες τοῦ Πατάρων θρόνον ἐπιδαλιούχησεν οἶακας.*

Als aus Photius Adv. veteres Romae asseclas 9 S. 115 ed. Hergenröther wird ein Zeugnis mitgeteilt, das Allatius Diatriba S. 320f als ein Wort des Georg von Korkyra anführt: *τινὲς ἢ κατ' οἰκονομίαν ἴσως εἰρήκασιν ἢ καὶ ὁ μέγας ἐχρήσατο Βασίλειος . . , ἢ καὶ τῆς ἀρχιερείας ὡς ἄνθρωποι παρεσύρησαν ὃ πολλοὶ πεπόνθασι τῶν μεγάλων ἐν τισιν ὡς ὁ Ἀλεξανδρείας Λιονύσιος καὶ Μεθόδιος ὁ Πατάρων καὶ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς καὶ Πιέριος καὶ Πάμφιλος καὶ Θεόγνωστος καὶ Εἰρηναῖος καὶ Ἰππόλυτος ὁ αὐτοῦ μαθητής. τινὰς γὰρ αὐτῶν ῥήσεις οὐκ ἀποδεχόμεθα, καίτοι τ' ἄλλα σφόδρα θαυμάζονται.*

Theophanes Kerameus (PGr 132, 385, 405, 541, 932f) hat dem Symposion mehrere Stellen — ohne es zu erwähnen — entnommen: vgl. S. 16, 22, 94—96.

In einem Verzeichnis des Cod. 1280 s. 17 des Klosters Iwiron (vgl. Phil. Meyer in ZKG XI, 156) werden namhaft gemacht: *Μεθοδίου βιβλία κατὰ Πορφυρίου. τοῦ αὐτοῦ συμπόσιον ἰ παρθένων. τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀναστάσεως. τοῦ αὐτοῦ περὶ αὐτεξουσίου. τοῦ αὐτοῦ ἑπομνήματα εἰς τὸ ἄσμα τῶν ἀσμάτων.* Vermutlich handelt es sich nur um einen Auszug aus Hieronymus-Sophronius.

Antonius Melissa (PGr 136, 1145 und 1153) enthält einige Fragmente, s. S. 92, 262, 334, 520, wohl im Anschluß an die Sacra Parallela.

Aus Hieronymus bekennt selbst geschöpft zu haben das Martyrologium Romanum 14. Kal. Octobris: *Natalis sancti Methodii, Olympi Lyciae at postea Tyri episcopi, sermonis nitore ac doctrina clarissimi, qui ad extremum novissimae persecutionis, ut scribit sanctus Hieronymus.*

in Chalcide Graeciae martyrio coronatus est. — Ebenso bietet Suidas nur die griechische Übersetzung von De vir. ill.

Im Menologium Graecum des Kaisers Basilius auf den 20. Juni III, 138 ed. Urbin. 1727: *Μεθόδιος ὁ τοῦ Χριστοῦ ἱερόμαρτυρς ἐκ βρέ-
φους ἑαυτὸν τῷ θεῷ ἀναθεὶς σεαυτοῦ τίμιον καὶ δοχεῖον τοῦ θεοῦ
πνεύματος γέγονεν. ὅθεν καὶ ψήφῳ θεοῦ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξιοθεὶς
καὶ τῆς ἐν Πατέροις ἐκκλησίας ἐπίσκοπος γεγονώς, καλῶς ἐποίμανε
τὸ ποιμνιον ἑαυτοῦ. διὸ καὶ τὴν Ὁριγένους αἴρεσιν πλεονάζουσαν
ιδὼν, ὡς ἄριστος ποιμὴν, τῷ θεῷ περὶ τῶν αὐτοῦ λόγων κατέφλεξε.
καὶ μὴ φέρον ὁ ἐχθρὸς διάβολος τὴν αὐτοῦ παροησίαν καὶ ἔνστασιν
ἐξώπλισε τοὺς αὐτοῦ ὑπουργοὺς πρὸς τὴν τούτου ἀραίρεσιν. ὁ δὲ
καὶ πρὸ τοῦ θανάτου τῆς αὐτοῦ μαρτυρίας νέκρωσιν ζωηφόρων ἐν-
δυσάμενος καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν νεκρὸν ἑαυτὸν λογιζόμενος κατὰ
τὸν θεῖον ἀπόστολον Παῦλον, ξίφει τὴν ἱερὰν καὶ μακαρίαν αὐτοῦ
κεφαλὴν ἀποτιμηθεὶς, πρὸς κύριον ἐξεδήμησε χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος.*

Das Synaxarium in den Menäen vom 10. Juli nimmt besonders auch Rücksicht auf die Apokalypse des Pseudomethodius. Auf sie beziehen sich auch die Angaben des Ebedjesu, Assemani, Bibl. orient. III, 1, 27f.

Wohl mit Recht bezieht Allatius auf das Symposion des Methodius »Ode 3 des griechischen Kanons«: *Τῆς παρθενίας τὸ σεπτὸν καὶ τῆς
ἀγνείας τὸ κάλλος διὰ πείρας ἔδοξε μαθῶν, σοφίᾳ τῇ σῇ καὶ λόγων
χάριτι, πᾶσαν τὴν τούτων καλλονὴν ὑποδεικνύεις, θεόφρον, καὶ τὴν
αἰωνίζουσαν φαιδρότητα, und Στερεωτέρας ἐδωδῆς πνευματικῶν συμ-
ποσίων ἐμπλησθέντες πάνσοφοι τῶν σῶν τὴν ὄντως τροφήν ἐκείθεν
τρέφονται τὴν διαμένουσαν αἰεὶ συμφνουμένην ἀρρεύστως καὶ συναυ-
ξουμένην τοῖς μετέχουσιν (Diatriba S. 315). Ebenso auf De resurrec-
tione das »Troparion im Kanon«: *Ἡ τῶν σῶν λόγων καλλονὴ καὶ ἡ
τῆς γνώσεως σάλπιγξ καὶ δογμάτων εὐσημος φθογγὴ εἰς πᾶσαν τὴν
γῆν ἐξῆλθεν, ὅσπερ, πάντας καλλοῦσα τοὺς πιστοὺς πρὸς μετουσίαν,
παμμάκαρ, τῶν οὐρανίων ἀπολαύσεων.**

II. Ausgaben und Übersetzungen.

Unter den Schriften des Methodius wurden zuerst herausgegeben De autexusio, soweit es in directer Überlieferung griechisch erhalten ist, und die unechten Homilien, von Joh. Meursius in Variorum divi-
norum I. unus, Leiden 1619, S. 89—110; vgl. auch dessen Werke, Flo-
renz 1741. — Eine Gesamtausgabe unternahm Franz Combefis, SS.
patrum Amphiloehii Iconiensis, Methodii Patarensis et Andreae Cretensis
opera omnia, Paris 1644, S. 283—474: Die Auszüge des Photius und
solche der Sacra Parallela für De autexusio und De resurrectione, der

Text des Meursius (zum Teil auch, was Epiphanius und andere Fragmente bieten); ferner die Methodius zugeschriebenen Homilien. In seinem *Auctarium novissimum bibl. graec. patrum*, Paris 1672, hat dann Combefis das inzwischen erschienene Symposium aufgenommen und mit Anmerkungen versehen (S. 64—162).

Dies Symposium war inzwischen von Allatius und Possinus ediert worden. Die erste Ausgabe des Symposium ist die des Leo Allatius: *S. p. n. Methodii episcopi et martyris convivium decem virginum* Leo Allatius haecenus non editum primus graece vulgavit, latine vertit, notas et Diatribam de Methodiorum scriptis adiecit. Romae typis s. congreg. de propaganda fide, 1656 (gewidmet Papst Alexander VII.); S. I auch der griechische Titel: *Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μεθοδίου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος συμπόσιον τῶν δέκα παρθένων ἢ περὶ ἀγνείας*. Allatius hat eine Abschrift des cod. O des Symposium (s. u.) benutzt, die sich unter seinem Nachlaß in der Bibl. Vallicelliana sub CXIX, 2 befindet (Mitteilung von Hans von Soden v. 9. 6. 1906). Bei deren zahlreichen Randglossen dürfte es sich um Bemerkungen handeln, wie sie Allatius seiner Ausgabe S. 357 ff als Noten beigelegt hat. S. 437 ff seiner Ausgabe hat Allatius abweichende Lesarten aus einem Vaticanus und Barberinus (offenbar Vat. gr. 1451 und Barb. gr. 427) mitgeteilt, ihnen auch den in O fehlenden Text von Symp. IX ff entnommen.

Fast unmittelbar ist der Ausgabe des Allatius die gleichfalls P. Alex. VII. gewidmete des P. Possinus gefolgt: *Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μεθοδίου, ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος συμπόσιον παρθένων*. S. p. n. Methodii episcopi et martyris convivium virginum. Nunc primum editum et latinitate donatum a Petro Possino soc. Jesu theologo ac S. D. N. Alexandro VII. dicatum. Parisiis. e typographia regia 1657. Lucas Holstenius, so berichtet Possinus, habe ihn auf eine Handschrift des Symposium aufmerksam gemacht und ihm eine eigenhändige Abschrift derselben eingehändigt, er selbst sie in wenigen Tagen ins Lateinische übersetzt. In seiner an H. Valesius gerichteten Vorrede schildert er, wie die Königin von Schweden ihn zur Veröffentlichung gedrängt, die Mittel dazu versprochen, in der vaticanischen Bibliothek ihn an die von ihm zu erwartende Edition erinnert, ein Gelehrter aber (offenbar Allatius) erklärt habe, er vielmehr werde das Symposium edieren. So zurückzustehen genötigt, übersende er Valesius das Autograph seiner Übersetzung. Dieser verbesserte den Text des Possinus unter Heranziehung eines Codex Mazarinus und übergab ihn der Kön. Druckerei zur Veröffentlichung (S. 177).

Die Ausgabe der Werke des Methodius von Combefis ist wiederholt von Gallandi, *Bibl. vet. patrum* III, Venedig 1767, S. 663—832 und

in Mignes PGr 18, 9—408, ebenso von Albert Jahn, *S. Methodii opera et s. Methodius platonizans. Pars I. S. Methodii opera*, Halle 1865 (*Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μεθοδίου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος τὰ εὐρισκόμενα πάντα*. S. p. n. Methodii episcopi et Martyris opera omnia, quae quidem integra supersunt ac deperditorum reliquiae. Nunc primum separatim edidit et fragmentis suppletis ac dispositis recognovit et annotavit A. J.) unter Beifügung von Anmerkungen des Allatius und Valesius und eigenen Erläuterungen, besonders aber unter Beleuchtung aus Plato im 2. Teil. — Pitra, *Analecta sacra spicilegio Solesmensi parata* III. IV, Paris und Venedig 1883, hat dann aus den SS. Parallela, den Catenen und syrischen Florilegien neue mit dem Namen des Methodius bezeichnete Stücke (auch eine ihm zugeschriebene Homilie auf die Himmelfahrt Christi) veröffentlicht, auch die abendländische theologische Welt auf die altslavische Version von Werken des Methodius aufmerksam gemacht. — Auf Grund dieser (mir als vorhanden bereits bekannten) Version habe ich dann meine erste Ausgabe des Methodius veranstaltet, das Slavische in deutscher Übersetzung wiedergebend: *Methodius von Olympus*. I. Schriften, Erlangen und Leipzig 1891.

Den Ausgaben von Allatius, Possinus, Combefis, Gallandi, Migne sind lateinische Übersetzungen beigelegt. Eine englische von W. R. Clark in *Ante-Nicene Christ. Lib. XIV* (Edinburg 1869, nach Mignes Ausgabe), *Ed. Coxe VI* (1886); eine russische von Evgraph Lovjagin (S. Petersburg 1877); eine vortreffliche deutsche des Symposion von L. Fendt, *Bibliothek der Kirchenväter*², Kempten u. München 1911. — Abhandlungen: Th. Zahn, *Über den Bischofssitz des Methodius*, ZKG 1886; N. Bonwetsch, *Über d. Schrift des M. vom Aussatz*, *Abhdl. f. Alex. v. Oettingen*, München 1898, und *Die Theologie des M.*, Berlin 1903; C. G. Lundberg, *Methodius, Biskop of Olymp*, Stockh. 1901; Fendt, *Die Bußlehre des M.*, *Katholik* 1905; Fr. Ullrich, *Entstehung u. Entwicklung der Literaturgattung des Symposion II*, Würzb. Gymn. Programm 1909.

III. Die handschriftliche Überlieferung.

A. Textzeugen, die Sammlungen von Schriften des Methodius verwerten.

Eine einheitliche Überlieferung der Schriften des Methodius gibt es nicht. Aber dem altslavischen Übersetzer, Photius und dem Autor der *Sacra Parallela*, doch wohl auch den Verfassern der Catenen, haben Sammlungen von Werken des Methodius vorgelegen, aus denen sie ihre Übertragung oder ihre Auszüge geschöpft haben. Somit erscheint es angezeigt, die indirecte Überlieferung vor der directen zu behandeln.

a) Die altslavische Übersetzung.

Die vollständigste Überlieferung der Schriften des Methodius, ein Corpus Methodianum, liegt vor in der altslavischen Übersetzung. Sie umfaßt die Schriften »Von Gott und von der Materie und von dem freien Willen«, »Desselben zweite Abhandlung über das Leben und die vernünftige Handlung«, »Dem (Zu?) Aglaophon über die Auferstehung«, »Über die Unterscheidung der Speise. Und über die junge Kuh, welche im Leviticus erwähnt wird, mit deren Asche die Sunder besprengt wurden«, »An (Zu) Sistelius vom Aussatz« und »Von dem Igel, welcher in den Sprüchwörtern ist, und von »Die Himmel verkünden die Herrlichkeit Gottes«. Den des Slavischen Kundigen war das Dasein dieses Corpus Methodianum vertraut aus der »Beschreibung der slavischen Handschriften in der Moskauer Synodallibothek« von Gorskij und Nevostruev (s. u.) und aus der eingehenden Übersicht über ihren Inhalt in dem Lexicon palaeoslov.-graeco-lat. von Miklosich S. XVf. Auch hatte E. Golubinskijs Kirchengeschichte Rußlands, 1. Aufl. Moskau 1880, I S. 715 ein Verzeichnis der altslavischen Übersetzungen griechischer Väter auf Grund jener Beschreibung gegeben, und E. Lovjagin (s. o. S. XIX) die Moskauer Handschrift bei seiner Übersetzung der griechisch-erhaltenen Schriften des Methodius ins Russische verwertet. Aber die patristisch interessierte Welt Westeuropas wurde doch erst durch Pitra über jene slavische Version unterrichtet. Ich habe sie dann möglichst wortgetreu ins Deutsche zu übertragen versucht (s. o. S. XIX).

Die altslavische Übersetzung des Methodius ist in nicht wenigen Handschriften erhalten.

1. Obenan steht die Handschrift der in die St. Petersburger Öffentliche Bibliothek übergegangenen Bibliothek des Grafen F. A. Tolstoj. Vgl. die »Ausführliche Beschreibung der Slavisch-Russischen Handschriften des Grafen F. A. Tolstoj« [Obstojateljnoe opisanie slavjano-rossiiskich rukopisej grafa Feod. Andr. Tolstova], herausgegeben von K. Kalaidovitsch und P. Stroev, Moskau 1826, unter II, 56 (= A). Es ist eine Papierhandschrift in Quart, nach dem Urteil der Slavisten des 16. Jahrhunderts. Die Blätter sind 0,207 m hoch, 0,145 breit; die Schrift 0,155 × 0,085. Nach den Schriften des Methodius folgen Basilius an Kliton, zwei Sendschreiben des Kiewschen Metropolitens Nicephorus und Erklärungen zu Genesis und Exodus. Auf jeder Zeile der Blätter, die Schriften des Methodius enthalten, stehen 22 Zeilen. Später, von Bl. 312 an, hat eine andere Hand eingesetzt; namentlich Bl. 375 Z. 3 v. u. bis 382^v ist von jüngerer Hand geschrieben, Bl. 383, 21—398, 8 wie es scheint wieder von älterer. Auf der Rückseite von Bl. 423 ist von alter

Hand bemerkt: »Buch, Methodius von Patara« (Kniga, Mefodii patarskij). Den Seitenbeginn in dieser Handschrift habe ich im Apparat angemerkt.

2. Dem 16. Jahrhundert gehört auch an Nr. 110 (früher Nr. 496) der Moskauer Synodalbibliothek, nach seinem (mit A übereinkommenden) Inhalt eingehend beschrieben von A. Gorskij und K. Nevostruev in ihrer »Beschreibung der slavischen Handschriften der Moskauer Synodalbibliothek« (Opisanie slavjanskich rukopisej Moskovskoj sinodal'noj biblioteki), Moskau 1855 ff, II, 2, 16 ff (= B). Die Handschrift ist 0,200 hoch und 0,140 breit; der Raum der Schrift $0,150 \times 0,085$; jeder Buchstabe etwa $\frac{1}{4}$ cm hoch und breit; auf jeder Seite stehen 22 Zeilen. Blatt 1—265 enthält die Handschrift die Schriften des Methodius, auch dann dieselben wie A.

3. Den gleichen Inhalt hat die Handschrift Nr. 40 der Moskauer Geistlichen Akademie, nur steht das zweite Schreiben des Nicephorus erst nach der Erklärung zum Exodus, und es folgt noch ein Sendschreiben des Patriarchen Meletius. Auch Bemerkungen an der Seite in B, z. B. zu De res. I, 4, 5, kehren wieder. Der Text beginnt: »Buch des heiligen Methodius von Pamphilien und Märtyrers«. Die Abschrift hat Arsenij Suchanov (gest. 1668) anfertigen lassen, bekannt durch seine Reisen in der Angelegenheit der Reform der liturgischen Bücher. Die Unterschrift: »Buch des Erzdiakons Arsenij, kostete 3 Rubel 27—4« (Kniga archidiakona Arsenia stalo 3 rubli 27—4) erinnert z. B. an Nr. 707 der Bibliothek des Dreieinigkeitsklosters in Sergiev: Kniha archidiakona Arsenia kuplena u diakona Arkadia, dana 3 rubli. Die Handschrift ist sichtlich von B abgeschrieben und trägt für den Text des Methodius nichts aus.

4. Selbständiger gegen B zeigt sich Nr. 41 der Bibliothek der Moskauer Geistlichen Akademie (= C), eine Papierhandschrift in Kleinfolio, geschrieben im Jahr zrlj, d. h. im Jahr 6138 seit Erschaffung der Welt, somit 1632 oder 1633. Mehrfach begegnen Änderungen des Textes von B, um ein besseres Verständnis zu erzielen; besonders in Schriftcitaten wird geändert. Aber keine dieser Correcturen nötigt zur Annahme einer anderen oder weiteren Vorlage statt oder neben B. Blatt 108^v kehrt das in B über pyem übergeschriebene ta ebenso in C wieder wie in der Handschrift des Arsenius. Nur muß der Schreiber von C ein bibelkundiger und verständnisvoller Mann gewesen sein. In meiner ersten Ausgabe des Methodius habe ich zu De autexusio die Abweichungen von C mitgeteilt, gelegentlich auch sonst, wo es scheinen könnte, daß ein anderer Text vorgelegen habe; in dieser Ausgabe ist es nur ganz vereinzelt geschehen.

5. Die bisher genannten Handschriften habe ich abgeschrieben

oder verglichen. Unzugänglich geblieben sind mir dagegen folgende, mir nur aus A. E. Viktorov, Beschreibung der Handschriftensammlungen in den Bibliotheken des nördlichen Rußland (Opisanie rukopisnych sobranii v knigochranilistsach severnoj Rossii, St. Petersburg 1890, bekannt gewordenen Handschriften: Nr. 68 der Bibliothek des Geistl. Seminars zu Archangelsk — nach Viktorov eine sorgfältig geschriebene Handschrift in Quart, des 17. Jahrh.s, mit ungefähr 150 Blättern —; Nr. 24 (713. 1791) des Siiskischen Antoniusklosters — in Quart, des 16. Jahrh.s, ungefähr 500 Blätter — und Nr. 28 (42) der Florischtschevsechen Einsiedelei — in Quart, des 17. Jahrh.s, mit 240 Blättern; sie beginnt: »Von Gott, und was die Materie ist«. — A. Viktorov, Das Öffentliche und Rumjanzovsche Museum zu Moskau. Handschriftensammlung J. D. Běljaevs (Moskovskij publičnyj i Rumjancevskij muzej. Sobranie rukopisej J. D. Bělajeva), Moskau 1881, nennt als Nr. 63 (1572) eine Handschrift in Quart, des ausgehenden 17. Jahrh.s, aus verschiedenen Handschriften abgeschrieben, die auf Bl. 1—16 enthält: »Des Methodius von Pathilikien und Märtyrers von Gott, von der Materie und von der Selbstmächtigkeit«. Beginnt: »Der hellenische« usw. Die Abhandlung ist unvollständig. — Nr. 151 (514) der aus der Klosterbibliothek zu Volokalamsk stammenden Handschriften der Moskauer Geistlichen Akademie (in Sergiev) enthält auf Blatt 337—341 kurze Auszüge aus Methodius und Basilius (die also auf eine mit A und B übereinkommende Vorlage zurückgehen); vgl. Hieromonach Joseph, »Verzeichnis der aus der Bibliothek des Klosters des ehrw. Joseph in die Bibliothek der Moskauer Geistlichen Akademie übergeführten Handschriften« (Opisj rukopisej perenesennyh iz biblioteki Iosifova monastyrja v biblioteku Moskovskoj duchovnoj akademii). Moskau 1882. Nr. 151 ist eine Handschrift des Jahres 1563 in Quart mit 508 Blättern. Bl. 311^v beginnt: »Des Methodius von Patara von der Auferstehung der Toten«.

Gern hätte ich namentlich die Handschrift des Siiskischen Antoniusklosters verglichen. Der Schwierigkeit, dorthin zu gelangen, hätte jedoch der Ertrag einer Collation schwerlich entsprochen.

6. Alle verglichenen slavischen Handschriften gehen auf denselben Archetypus zurück. Durch nichts angedeutete Lücken treten mitten in einer Zeile wiederholt ein und in ganz gleicher Weise wird dann fortgefahren. Dieselben Corruptelen kehren in allen drei Handschriften wieder (z. B. S. 149, 9. 20. 151, 9. 11. 154, 5. 8. 169, 7. 211, 17. 27. 222, 15 f. 228, 17 usw.). — Den besseren und altertümlicheren Text vertritt A. A bietet auch öfters einen Textüberschuß gegenüber B; wo — sehr selten — ein solcher in B gegenüber A sich findet, läßt er sich auch

bei der Annahme von A als Vorlage von B erklären. Mitunter ist B im Ausdruck, bei gleicher Wortbedeutung, A gegenüber selbständig. So hat A kyždo, B kŭždo; A bŭchmo, B vesjma; S. 177, 3 A volgŭgloe, B mokroe; S. 179, 10 A uboi, B ubiistvo; S. 199, 10 A različenja, B različia; S. 215, 6. 22 A cŕi, B iže; S. 216, 4 A oblichovasja, B oblišisja; S. 223, 22 A mudrenija, B mudrovania usw. Wo die Lesart von B der in A vorzuziehen ist (z. B. S. 179, 11 liest A mněkoego statt někoego τινός, S. 191, 21 navy statt navyk »lernend«), kann dies auf eigener Verbesserung des Abschreibers beruhen. Eine solche dürfte es sein, wenn B am Wortschluß das »t« ausschreibt, wo A es weggelassen. Daher habe ich im Apparat die Lesart in B nur dort angemerkt, wo sie von A differiert. Wie die Handschrift des Siiskischen Antoniusklosters verfahren, entzieht sich leider meiner Kenntnis.

7. Die Treue in der Überlieferung des slavischen Textes, die die erhaltenen Handschriften bekunden, berechtigt, sie auch für ihre Vorlagen als wahrscheinlich vorauszusetzen. Die Lücken im gegenwärtigen Text — an Stellen, wo der griechische Text erhalten, wie S. 161, 7—164, 13. 255, 13—260, 7. 321, 14—322, 9f, läßt sich das genauer kontrollieren — können nicht durch solche im griechischen Original veranlaßt sein, da jeder Versuch fehlt, den unterbrochenen Zusammenhang herzustellen. Dabei ist der Umfang der Lücke S. 161, 7ff und S. 321, 14ff der gleiche, jener der Lücke S. 255ff genau dreimal so groß, — somit werden sie auf dem Ausfall von Blättern beruhen. Der Versuch ist kaum gemacht worden, den Text sinnvoller zu gestalten. — Die griechische Vorlage, soweit sie erhalten, zeigt aber auch die Treue in der Übersetzung. Der Übersetzer ist zwar öfters Schwierigkeiten durch Auslassung oder Umschreibung aus dem Weg gegangen, aber im ganzen hat er das Original wortgetreu, ja buchstäblich, wiedergegeben. Natürlich ist daher der Sinn oft schwer oder kaum verständlich; eine gewisse Hilfe leistet öfters die wörtliche Rückübersetzung ins Griechische, nicht selten freilich auch sie nicht.

Einzelne griechische Worte sind ins Slavische herübergenommen worden; vgl. *ψαλμός* De res. I, 26, 2 S. 253, 18, *διὸ σθένος* I, 27. 1 S. 255, 1, *παροιμία* De sanguis. 2, 2 S. 478, 25. Andere in etwas veränderter Gestalt wie *παράδεισος*, *κεραμεύς*, *παλάτιον*. In der Schrift »Von der Unterscheidung der Speisen«, aber nur in dieser, wird meist das griechische *νόμος* beibehalten. Die »Vom Igel« fällt auf durch ihre leichtere Verständlichkeit. Es scheint dennoch die slavische Version die eines Übersetzers zu sein. Nach dem Urteil von Gorskij und Nevostruev ist auch in den im Codex auf die Schriften des Methodius folgenden Werken des Pseudobasilus die Art der Übertragung die gleiche.

Nicht immer hat der Übersetzer dasselbe griechische Wort durch dasselbe slavische wiedergegeben. Ein slavisches Wort muß natürlich eine ganze Anzahl griechischer vertreten¹.

Wie bei den Werken Hippolyts und Pseudohippolyts, bei der *Doctrina Iacobi nuper baptizati* ist auch bei dem vom Slaven übersetzten *Corpus Methodianum* der Text der griechischen Vorlage von S ein guter. — Leider hat der Übersetzer oder schon seine griechische Vorlage den Text nicht in seiner vollen Gestalt bewahrt, vielmehr je länger je mehr an ihr gekürzt. De autexusio scheint in vollem Umfang vom Slaven erhalten zu sein. Aber im Verlauf von De resurrectione wird, was er bietet, schließlich geradezu Excerpt. Bei drei griechisch erhaltenen Fragmenten läßt sich daher die Stelle nicht mehr nachweisen, bei einem anderen nur mit Wahrscheinlichkeit.

S. Wann ist die Übersetzung ins Slavische entstanden? Altertümlichere slavische Formen als in B sind in A erhalten, ebenso wieder in B als in den jüngeren Handschriften. Für das 11. Jahrh. sind schon Gorskij und Nevostruev eingetreten (II, 2 S. 23ff). Sehr altertümliche Sprachformen legen in der Tat eine Zuweisung an jene Blütezeit der Übersetzungen ins Altslavische nahe. So z. B. *vladyku* als Instrumentalform De autex. 17, 6 S. 190, 22 oder De lepra 5, 4 (s. zu S. 456, 11) »Der Böse« *nepriaznj*, das in glagolitischen Handschriften sich zu finden pflegt (Beobachtung L. Masings). Für die Übersetzung von Hippolyts Danielcommentar und De antichristo hat J. Evsëev bereits das 11. Jahrh. speciell die Schule Simeons, wahrscheinlich zu machen gewußt². Ähnliches dürfte für die Übertragung der Schriften des Methodius zutreffen.

1) Ich wiederhole hier die Anführung auf S. XIV meiner ersten Methodiusausgabe. Es ist z. B. *vesjma* = *παντάπασιν*, *ἐκ παντός*, *ἐπὶ παντός*, *ὄλοσχερῶς*, *αὐτόπρεμος*, *εἰς ἄρσην*, *τῷ ὄντι*, *ὄλως*, *εἰλικρινῶς*. — *glagolati* = *λέγειν*, *φράζειν*, *φθέγγεσθαι*, *ἀποφίρασθαι*, *ἀπαγγέλλεσθαι*, *μαρτυρεῖν*, *διορίζεσθαι*, *λογιζέεσθαι*. — *iskonjnj* = *ἀπ' ἀρχῆς*, *ἐξ ἀρχῆς*, *τὴν ἀρχὴν*, *κατ' ἀρχάς*, *ἀνωθεν*. — *narizati* = *λέγειν*, *καλεῖν*, *ὀνομάζειν*, *δηλοῦν*, *νομίζειν*, *ἐπίστασθαι*. — *obraz* = *εἰκὼν*, *σῆμα*, *εἶδος*, *μορφή*, *τρόπος*, *χαρακτήρ*, *ἔγαλμα*, *ἀνδριάς*, *εἶδωλον*, *τύπος*, *δείγμα*, *σημασία*, *ὄψις*, *σῶμα* (2mal). — *podobno* = *ὅμοιον*, *ὁμοειδές*, *παραπλήσιον*, *ἄξιον*, *προσῆκον*, *ἕξεισιν*, *δεῖ*. — *nepodobnyj* = *ἀκόλαστος*, *ἀνάρμοστος*, *ἄτοπος*, *ἀσίστατος*. — *podobstvo* = *παραλλαγή*, *εἶδος*, *μίμημα*, *χαρακτήρ*, *εἰκὼν*. — *priimati* = *λαμβάνειν*, *ἀναλαμβάνειν*, *προσλαμβάνειν*, *ἀπολαμβάνειν*, *ἀποδέχεσθαι*, *δέχεσθαι*, *ὑποδέχεσθαι*, *διαδέχεσθαι*, *κληρονομεῖν*, *κομίζειν*, *προσέρχεται*, *ὑπομένειν*, *ἔχειν*, *ἄπτεσθαι*. — *razuměvati* = *διατίθεσθαι*, *μανθάνειν*, *καταμανθάνειν*, *συνίστασθαι*, *αἰσθάνεσθαι*, *ἐπιστάσθαι*, *διαλαμβάνειν*, *παραλαμβάνειν*, *ὑπολαμβάνειν*, *γινώσκειν*, *προσέρχεται*. *rozuměti* = *ἐξηγεῖσθαι*, *συλλογίζεσθαι*, *σκοπεῖσθαι*, *συνήδεσθαι*, *διασκεπτεσθαι*. — *rozum* = *νοῦς*, *νόημα*, *γνώσις*, *θεωρία*, *ἐκδοχή*, *ἀναλογισμός*, *εἰκὼν*. — *rozuměnie* = *ἀντιγνώσμη*, *ἐρμηνεία*, *τάξις*. — *utverzdenie* = *βάσις*, *στερέωμα*, *ἐδραῖωμα*.

2) »Die Erklärungen zum Buch des Propheten Daniel in der altslavischen

b) Die Bibliotheca des Photius.

Auch dem Photius (= Ph) hat ein Corpus Methodianum vorgelegen, obwohl nicht das gleiche wie dem slavischen Übersetzer. In die handschriftliche Überlieferung der Bibliotheca hat Martini, Textgeschichte der Bibliothek des Patriarchen Photius von Konstantinopel, Abhandlungen der Kön. Sächs. Ges. d. Wiss. Bd. 28 Nr. 6, Leipzig 1911, Klarheit gebracht. Er hat gezeigt, daß zwei Handschriften die grundlegenden sind: Marc. gr. 450 (A bei Bekker) und Marc. gr. 451.

Marc. 450 (vgl. Martini S. 6ff) ist ein Pergamentcodex in folio, 23 × 33 cm, in zwei Columnen von je 35—37 Zeilen von Einer Hand geschrieben; nach Zanetti und Morelli s. XII, nach Bekker s. XI, nach Bruno Keil, dem Martini zustimmt, der 2. Hälfte des 10. Jahrh.s angehörend. Er war im Besitz des Theodoros Skutariotes s. XIII.

Der cod. Marcian. gr. 451 (vgl. Martini S. 16ff) ist eine Pergamenthandschrift in folio, 25 × 37, mit je 39 Zeilen. Er ist von drei gleichzeitigen Händen geschrieben, 1. Bl. 1—120 und 227—441^r, 2. Bl. 121—160, 3. Bl. 161—226, und gehört dem 12. Jahrh. an. Nur die Bibliothek des Photius ist darin enthalten. Er war Eigentum des Klosters S. M. D. zu Thessalonike.

Von beiden Handschriften hat Martini photographische Textproben mitgeteilt. — Die durch die gütige Unterstützung der Kirchenvätercommission ermöglichte photographische Aufnahme der betreffenden Abschnitte in Marc. 450 und 451 ließ freilich viel zu wünschen übrig, und eine erneute von Marc. 451 hatte ein nur wenig besseres Ergebnis.

Bidez, Philostorgius' Kirchengeschichte (Leipzig 1913) S. XVf, hat gezeigt, wie Photius, auch wo er abkürzt und umschreibt, sich vielfach an die Ausdrucksweise seiner Vorlage anlehnt, ohne doch zum bloßen Copisten zu werden. Bei den Excerpten aus Methodius ist dies in wohl noch höherem Maße der Fall. Was er bietet, kommt also auch dann für den Text des Methodius in Betracht.

Über den Umfang der von Photius excerpierten Schriften des Methodius s. oben S. XVf.

und der alten russischen Literatur« (Tolkovanija na knigu proroka Daniila v drevneslavjanskoj i starinnoj russkoj pismenosti) in den »Altertümern« (Drevnosti). Arbeiten der Slavischen Commission der Kais. Moskauer Archäolog. Gesellschaft 1902 (Separatausgabe: »Bemerkungen über die altslavische Übersetzung der Hl. Schrift. V. Die Erklärungen zum Buch des Propheten Daniel [Zamëtki po drevne-slavjanskomu perevodu sv. pisanija]. Moskau 1901); vgl. dazu V. Jagić im Archiv für slav. Philol. 1902 S. 262.

c) Die Sacra Parallela.

Nicht minder wertvoll wie die Bibliotheca des Photius sind für die Überlieferung des Methodius die Sacra Parallela. Was an Excerpten aus Methodius in den Sacra Parallela Aufnahme gefunden, hat K. Holl, *Fragmente vörmicänischer Kirchenväter aus den Sacra Parallela*, Leipzig 1899 (Texte u. Untersuchungen, Neue Folge V, 2), mitgeteilt. Er hat auch einen Einblick gegeben in die mannigfache Umgestaltung, die diese Sammlung als solche in ihrer handschriftlichen Überlieferung erfahren; auf ihn kann für alles einzelne verwiesen werden.

Obenan stehen nach Holl die Handschriften Coisl. 276, s. X (= C, bzw. C^c) und Vat. gr. 1553, s. XII—XIII (= K), beide schon Kürzungen des ursprünglichen Werkes. Über Coisl. 276 vgl. Holl S. VI. — Stärker als in Coisl. 276 ist in Vat. gr. 1553, s. XII—XIII, das ursprüngliche Werk gekürzt, daher auch mitunter ein Vergreifen im Lemma. »Auch der Text steht tiefer als der des Coisl. 276«, vielleicht schon durch Schuld des Schreibers des Archetypus; »jedenfalls macht sich bemerklich, daß« der Text »durch mehrere Hände hindurchgegangen ist«. »Jedoch sind die Verderbnisse meist einfacher, äußerlicher Art« (Holl S. VII). — Noch mehr verkürzende Recensionen enthalten Ottob. gr. 79 und der »mit ausgezeichneter Sorgfalt« hergestellte (Holl S. X) cod. Rupefucaldinus (Phillipp. 1450, s. XII—XIII, jetzt in Berlin). Ottob. gr. 79, s. XV, und der ihm nahe verwandte Ambros. H. 26 des ausgehenden 15. Jahrh.s vertreten eine besondere Recension der Sacra Parallela. Eine Mischung der vaticanischen und rupefucaldinischen Recension stellt dar das dritte Bruchstück im Laurent. VIII, 22 (L^c); die gleiche Form bildet die Grundlage von Hieros. s. Sep. 15 (Holl S. XI). In etwas entfernterer Beziehung zu den Sacra Parallela steht (vgl. Holl ebd.) Coisl. 294, welche Handschrift neben einem Fragment aus De resurrectione Bruchstücke aus De lepra enthält. Es ist eine Pergamenthandschrift in Quart, des 11.—12. Jahrh.s, 0,227 m hoch (die Schrift 0,200), 0,130 breit, von mir verglichen (s. 1. Ausg. S. XXXI f).

Die syrischen Florilegien enthalten, außer einem Fragment aus dem Symposion (s. S. 64) und einem der Schrift C. Porphyrium entnommenen (s. S. 506), Bruchstücke aus De resurrectione. Die Handschriften sind solche des Brit. Museums (vgl. W. Wright, *Catalogue of Syr. Mss. in the Brit. Mus.* II, 915a und II, 1009a), Addit. 17214, des 7. Jahrh.s (A), Addit. 17191, des 9.—10. Jahrh.s (B), Addit. 14538, des ausgehenden 10. Jahrhunderts (C), ferner Addit. 14532, 12155, 12156. A Bl. 78ra—78vb und B Bl. 59^r bieten De res. II, 14, S. 9 (s. S. 360) und II, 18, S. 11 (s. S. 370f), B Bl. 2^v De res. II, 23, 1—5 (s. S. 377f),

B Bl. 53^v und C Bl. 30^r De res. I, 46, 3—48, 4 (s. S. 297 ff.). Das Fragment in A Bl. 66^r (Wright II, 917a) ist von Pitra-Martin nicht mitgeteilt. De res. I, 51, 5 findet sich in Addit. 14532 Bl. 51rb, in Addit. 12155 Bl. 70ra und 123ra und in Addit. 12156 Bl. 70^r (s. S. 306).

In welchem Umfang den Verfassern der Catenen Schriften des Methodius vorgelegen, ist nicht mit Sicherheit zu bestimmen. Meine Vermutung (1. Ausgabe S. XXVIII Anm. 1), daß die u. a. von Mosqu. 385 repräsentierte Gestalt der mit Namen versehene Commentar Prokops zum Oktateuch sei, ist unabhängig davon nicht lange hernach von L. Cohn mit Erfolg geltend gemacht worden. Caro-Lietzmann haben nunmehr den Einblick in die Catenenliteratur erschlossen. Die Entlehnungen aus Methodius in den Catenen zum Oktateuch, zu den Psalmen, Hiob, den Kleinen Propheten sind von ihnen namhaft gemacht. Für des Methodius Erklärung von Stellen des Buches Hiob bildet die Catene die einzige Quelle unserer Kenntnis (s. u.).

Den Commentar Prokops Monac. 358 (vgl. dazu L. Eisenhofer, Procopius von Gaza, Freiburg 1897, u. E. Lindl, Die Oktateuchcatene des Procopius von Gaza u. die Septuagintaforschung, München 1902) habe ich durch die Güte der Königl. Hofbibliothek in München hierher erhalten und verglichen. Die Basler Catene AN III, 13 (s. Caro-Lietzmann S. 3 ff) hat mein Freund Professor Heinzelmann für mich zu vergleichen die Güte gehabt. Das Maß der Blätter ist $25 \times 18,2$ (18,4) cm. Es ist eine Pergamenthandschrift des 11. Jahrh.s, 268 Blätter umfassend. Auf Bl. 34 (39^v) bietet sie De res. I, 36 ff mit dem Lemma *Μεθοδίου ἐπισόπου*. Eng mit der Basler Handschrift berührt sich (vgl. auch Caro-Lietzmann S. 5) Petropol. gr. 124 (122) der Kais. Öffentlichen Bibliothek, eine Papierhandschrift des 13. Jahrh.s, $35,2 \times 27$, für meine erste Ausgabe des Methodius von mir verglichen. Über Mosqu. 5 der Synodalbuchdruckerei, s. X, jetzt Synod. gr. 385 (vgl. Caro-Lietzm. S. 5 ff) hat P. Caspari sorgfältig berichtet in Theologisk Tidskrift for der evangelisk-lutheriske kirke: Norge, Neue Reihe V. — In der Psalmencatene, Ottob. gr. 398, s. XI, wird auch Methodius unter den Autoren genannt (Caro-Lietzm. S. 28 f); ebenso Vindob. 297, s. XI, Bl. 137^r — mit dem Ambros. F 12 a. 961 übereinstimmt — (Caro-Lietzm. S. 38 f) und Ambros. M 47, s. IX—X, Bl. 8^v (Caro-Lietzm. S. 64). Die Lukascatenen III. Gestalt und die des Niketas nennen Methodius von Patara zwei- und einmal, C.-L. S. 576. 578. Vgl. Cramer Cat. II (Oxford 1844) und Mai Script. vet. IX (Sickenberger TU NF VII, 4 S. 83—101). Die Johannescatene Mosqu. 41 Bl. 210^r (in Par. suppl. gr. 1076 zweimal), Caro-Lietzm. S. 585. Ebenso die Catene zu den Paulusbriefen, (Pseudo)-Oekumenius und Cramer Cat. IV—VII, Caro-Lietzm. S. 598 (Vat. 762,

s. X, Bl. 231^v, 600^f, 601, 609 (Vindob. 166, s. XIII, Bl. 61^r). Leider ist die Wiedergabe dieser Catene keine ganz genaue, und doch bietet öfters sie allein den griechischen Text der betreffenden Stelle in Meth. De resurrectione. — Über die Methodusfragmente in der Hiobcatene s. u.

B. Die Überlieferung der einzelnen Schriften.

a) Das Symposion.

Der Titel der Schrift ist verschieden überliefert; vgl. zu S. 3, 1f. Die Handschriften nennen sie *σμπόσιον περὶ παρθενίας* oder *περὶ ἀγνείας*, ebenso die Sacra Parallela *περὶ ἀγνείας σμπόσια*, Photius S. 308a, 6 *τὸ περὶ ἀγνείας*; aber S. 313a, 11f heißt es in Marc. 451 ausdrücklich *ὁ διάλογος, ᾧ ἐπιγραφὴ σμπόσιον ἢ περὶ ἀγνείας* (in Marc. 450 fehlt *ᾧ* — *ἀγνείας*). Für diesen letzteren Titel ist daher Klostermann mit Recht eingetreten; so auch schon Bardenhewer, Gesch. d. altkirchl. Literatur II, 295.

A. Die Patm. 202 verwandten Handschriften. 1. Unter den Handschriften des Symposion ist die älteste cod. Patmius 202 (P), vgl. Sakkelion, *Πατριακὴ βιβλιοθήκη*, Athen 1890, S. 113. Mein früh verewigter Freund Alexander Berendts hat sie im Juni 1901 für mich verglichen; auch hatte Herr Dr. Paul Marc die Güte, einige Blätter für mich photographisch aufzunehmen. Es ist eine Pergamenthandschrift des 11. Jahrh.s, von 235 Blättern, mit je 26—27 Zeilen auf der Seite. Das Symposion steht auf Bl. 149^r—235^r. Die Höhe der Handschrift beträgt etwa 13, die Breite etwa 11 $\frac{1}{2}$ cm, die der Schrift $9 \times 7\frac{1}{2}$. Dem Symposion geht voraus Bl. 3—134 Nemesius *Περὶ φύσεως ἀνθρώπου*, Bl. 135—140 Gregor der Thaumaturge *Πρὸς Τατιανὸν τινα* und Bl. 140^v—148^r die Irrisio des Hermias. Die Überschrift des Symposion lautet: *τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Μεθοδίου ἐπισκόπου Πατάρου σμπόσιον περὶ ἀγνείας καὶ διαφόρων ἐρημηταῖα γραφῶν*. Die Schlußworte Bl. 235 sind sehr anders geschrieben: *ὡς ὁρᾷς ὅρα λοιπὸν τραπέσθαι καὶ περὶ τὸν τοῦ ἕξωθεν ἀσχολίαν ἡμᾶς ἀνθρώπου*.

2. Eine (unmittelbare?) Abschrift von P ist Vat. gr. 1451 (= V), eine Papierhandschrift des 15.—16. Jahrh.s (nach H. v. Sodens Mitteilung aus der Mitte des 16. Jahrh.s). Sie umfaßt 60 Blätter, mit je 25 Zeilen auf der Seite. H. v. Soden hat für mich gütigst eine Photographie, weiß auf schwarz, besorgt (Juni 1906). Die Abhängigkeit von P zeigt sich am deutlichsten S. 99, 8 meiner Ausgabe, wo in P ^a*περείης* steht und deshalb V *πέρα εἴης* bietet. Im Anschluß an P hat V S. 41, 9 *νοσιλευμένῳ*. Gelegentliche Auslassungen begegnen in V. So S. 39, 9f *μὴ ἄπτεσθαι* — *γυναικὸς*, S. 78, 8—11 *μακάριοι γὰρ* — *ἤκουσαν*,

S. 92, 10f *ἄνω* — *δή ἐστιν*, S. 93, 15 *τοῖς* — *εὐβοτοῖς*. Auch Abweichungen von P sind vorhanden; so z. B. S. 52, 15 *τὸν λόγον* für *τὸ δῶρον*, S. 61, 20 *θύεται* statt *σπείσεται*, S. 83, 3 *πόθον* statt *πόθων*. Aber diese geringen Differenzen beruhen auf Verschreibung oder Correctur einer solchen. V konnte daher geradezu als Controlle für die Collation von P dienen und ist zu diesem Zweck von mir verglichen worden.

3. Größer sind gegenüber P die Abweichungen von Barber. 427 (= B). Es ist eine Handschrift des 16. (oder Anfang des 17.) Jahrh.s, Palimpsest. Sie umfaßt 178 Seiten, jede mit 20 Zeilen, in sehr gleichmäßiger Schrift. Auch von B hat mir Herr H. v. Soden eine photographische Aufnahme, weiß auf schwarz, vermittelt. — Eine Abschrift von V kann B nicht sein, denn B bietet den Text der von V ausgelassenen Stellen. Im Unterschied von PV fügt B S. 42, 10 kein *γυναῖκα* hinter *λάβης* hinzu und S. 59, 8 liest es nicht wie PV *καὶ ὀργήν κ. ἰὸν*. Es scheint also, daß B nicht in directer Linie auf P zurückgeht, obwohl die Differenzen gegenüber P auch dann möglich wären. Jedenfalls stammt aber B, wenn nicht von P, so von einer diesem ganz nahestehenden Handschrift. Den Beweis gibt der ganze Apparat, der sich darauf beschränken konnte, nur die wenig zahlreichen Abweichungen in B von P anzumerken.

4. Eine Abschrift von Vat. gr. 1451, im Auftrag des Cardinals Francesco Barberini besorgt von Franciscus Arcudius, ist Barber. gr. 463, geschrieben unter Papst Urban VIII. (1623—44).

5. Nicht vermag ich aus den mitgetheilten Proben zu entscheiden, ob Ottob. gr. 135 von B oder von V abgeschrieben ist. Es ist eine Papierhandschrift des 17. Jahrh.s, an Größe $0,278 \times 0,200$ m, und enthält auf 148 Blättern das Symposion mit der Überschrift dieser ganzen Gruppe: *Μεθοδίου ἐπισκόπου Πατάρων συμπόσιον περὶ ἀγνείας καὶ διαφορῶν ἔρμενείαι* (so) *γραφῶν*.

6. Dieselbe Überschrift hat auch Sinait. 1139 Bl. 72 ff, eine Handschrift auch des 17. Jahrh.s und nach gütiger Einsichtnahme Herrn Professors Carl Schmidt wohl auch auf P zurückgehend.

B. 1. Selbständig ist dagegen gegenüber P Ottob. 59 (= O), nach C. m. gr. Ottobon. rec. E. Feron und F. Battaglini, Rom 1893, eine Bomycinhandschrift, groß $36,4 \times 24,8$ cm, des 13. oder 14. (so Wilh. Meyer und Rahlfs, die ich befragt), nicht, wie die Herausgeber des Katalogs urteilen, des 15. Jahrh.s. Sie umfaßt 76 Blätter, mit je 25—27 Zeilen auf der Seite. — Von Bl. 36^r an enthält die Handschrift das Symposion unter dem Titel: *Μεθοδίου ἐπισκόπου Πατάρων συμπόσιον περὶ ἀγγελουμιμήτου παρθενίας*; sie schließt schon mit dem Ende der achten Rede. Leider ist O vielfach unleserlich geworden; die von Herrn H. v. Soden

mir besorgte photographische Aufnahme war daher nur schwarz auf weiß möglich.

2. Von Octob. 59 abgeschrieben ist Paris. gr. 946, s. XVI (= M), eine Papierhandschrift von 67 Blättern, der von Valesius verwertete cod. Mazarinus (Mazarin. Reg. 2906), im Sommer 1901 mir gütigst hierher überlassen. Überschrift: *Μεθοδίου ἐπισκόπου Πατάρων συμπόσιον τῶν δέκα παρθένων ἢ περὶ παρθενίας*. Die zahlreichen Lucken, zu meist von jüngerer Hand (Valesius?), aber offenbar nach Vermutung, ausgefüllt, bekunden, wie unleserlich O schon damals war. Eine Mitteilung dieser Conjecturen wäre eine verwirrende Belastung des Apparats. Nur dort war eine Angabe der Abweichungen im M von O angezeigt, wo doch vielleicht M heute Unleserliches noch hatte lesen können, — also namentlich dort, wo M zusammentrifft mit der Ausgabe des Allatius. Gerade ein Vergleich von Allatius und M zeigt aber, daß sich damals O wesentlich schon in demselben Zustand befand wie heute.

C. Wie verhalten sich nun P und O zueinander? Der Text beider Handschriften weist auf einen ihnen gemeinsamen Archetypus. S. 100, 8—10 fehlt infolge des Homoioteleuton in beiden ὁ δὲ — συνέστηκε, ein Satz, den die Sacra Parallela (= C) bieten, und den doch schwerlich P und O unabhängig voneinander weggelassen haben. S. 18, 13 *καταριθμοῦνται* für *καταξιοῦνται* (Verbesserung Klostermanns), S. 63, 10 lesen P und O *ἀναπεμπάζουσα* für *ἀναπέμπουσα*, S. 66, 18 *φύρασαι* für *φυράσασαι*, S. 75, 15 *ἀφθόρω* für *ἀφθόρωφ* (Photius), S. 91, 22 *μεταβλήτέον* statt *μεταληπτέον*, vgl. auch S. 81, 11 *εἰρήκεσαν* für *εἰρήκασιν* und die Wortstellung S. 100, 11.

Welches aber ist das Verhältnis von P und O, wo sie auseinandergehen? In erster Stelle fallen auf eine Reihe von Auslassungen in P gegenüber O. So *τελεσιουργῆσαι* S. 12, 23; *ὁ λόγος* S. 24, 16; *καὶ τηκτὸν ὁ καὶ ἕδαρῆ* S. 31, 15 — in P (auch in B) eine Lücke von einer halben Zeile —; 56, 21 *συνουσίας*; 63, 7f *μὴ* und *διὸ*; 73, 4 *κόσμον*; 75, 1 *ἔστι μόνη*; 82, 4 *τ. ψυχᾶς*; 99, 7 *ὄντως*; 108, 8 *τινι*; 90, 10 (wegen des gleichen Auslauts) *ἐκτυπομένης* — *αὐτοῖς*; 91, 12f *προόντα* — *ἐν τοῖς*; 97, 16 *θρασύνεται* — *γὰρ*. Aber O bietet auch in einer Reihe von Fällen die bessere Lesart: vgl. S. 31, 17 *καταλειβομένη καὶ καταστίζουσα* (P *καταλαβομένη καὶ κατασκήψασα*); 33, 13 *ἀναπαλαίσας* (P *ἀναπλασθεῖς*); 54, 8 *ἄζυγα* (P *ἄζυμα*); 60, 19 *ἀπάτας ἀνασοβουμένη* (P *ἀπάτας βουλομένη*); 62, 22 *ἀναχομίζοντες* (P *ἀναχομίζονται*); 63, 6f *φαντάζεται* und *προσιεμένης* (P *φαντάζονται* und *προιεμένης*); 65, 25 *ἐπισπερχομένης* (P *ἐπεισερχομένης*); 66, 1 *ἔρωτα* (P *αἰῶνα*); 67, 7 *ἄσυλον* (P *ἄυλον*); 70, 21 *εἰσορμίσασθαι σπεύδειν* (P *εἰσαρμύσασθαι*

σπουδῆν); 72, 12 ἄχραντον (P ἄκρατον); 75, 17 κάλλος (P κλέος); 80, 5f ἀποτορνέυσας τῷ πνεύματι (P ἀποτορνεῦσαι τῷ πατρί); 81, 12 ἐπιδειξομένους (P ἐπιδειξομένην); 84, 22 λόγος (P λόγους); 88, 23 ἡ αὐγή (P αὐτῇ).

Es fehlt jedoch auch nicht an Stellen, wo P vorzuziehen ist. Die Auslassung freilich in O S. 42, 7 καλὸν — ἀνάγκην entspricht nur der in P S. 42, 10f καὶ ἐὰν — ἡμαρτε, beide Male handelt es sich um die Schriftstelle I Kor. 7, 25ff. Aber S. 63, 21 fehlt ὁ Ἄρετή in O; 67, 23 ἔλαιον und κάκεινοι; 73, 16 ist mit P αἶγλην, nicht mit O ἀπλῆν zu lesen und 73, 19 ἀποκρούεσθαι statt ἀποκρίνεσθαι mit O; 66, 18f κακία und ἀγνεύσασαι (so auch Photius) gegen κακίας und ἀγνευσάμεναι in O; 79, 17 ἀσχημοσύνην ist ἀσθένειαν in O vorzuziehen, 80, 22 ἀπ' αὐτῆς dem von Jahn gebilligten ἀπ' ἀρχῆς in O, 85, 11 τὰ φερόμενα dem τὰ φαινόμενα in O.

Hieraus ergibt sich, daß O im ganzen eine bessere Textüberlieferung vertritt als P, daß aber O dennoch nicht ohne weiteres in jedem Fall gegen P zu folgen ist, sondern daß öfters eklektisch verfahren werden muß, wo dann die Entscheidung durch den Sinn der Stelle, durch den Sprachgebrauch des Methodius, gelegentlich auch durch die indirecte Überlieferung gegeben wird.

Was die Schreibweise in P anlangt, so wird beim Zeilenwechsel der Wort- und Silbenschluß berücksichtigt. Das bewegliche *ν* wird nicht nur vor folgendem Vocal gesetzt. So heißt es in P z. B. ἀνέβρουεν S. 6, 4, ἀνέλαβεν 13, 1, ἐφόρεσεν 13, 2, ἀνδράσιν 24, 9, ἐκέλευεν 41, 10, παντάπασιν 41, 16, ἡμαρτεν und ἐπήγαγεν 42, 18. 21, ἀνατέταλκεν 51, 14, ἐκέλευσεν 70, 14. Das Jota subscriptum fehlt, gelegentlich ist es beigeschrieben: κατωικίσθη 10, 14, μελωιδῶν 32, 16, ὠιδῆν 49, 25, προπηδοιην 64, 5. — O pflegt mit dem Plural des Neutrums einen Plural des Zeitworts zu verbinden.

Besondere Aufgaben stellte der Text des Hymnus am Schluß des Symposion. Hier aber durfte ich der bestmöglichen Hilfe, nämlich der meines verehrten Collegen Wilhelm Meyer, mich erfreuen. Auch hier sei ihm aufs herzlichste dafür gedankt.

b) De autexusio.

1. Nur ein Bruchstück von De autexusio ist direct überliefert, Cap. 1—7, 5. Cod. Laurent. Plut. IX, 23, der es Bl. 193ff enthält, bricht am Schluß der Handschrift ab mit den Worten οὐκ ἐκ νῶν S. 163, 16. Mit eben diesen Worten schließen aber auch alle anderen Handschriften, die den Eingang von De autexusio enthalten: so Vindob. theol. gr. 49 der Hofbibliothek in Wien (wie diese bietet Meursius 2, 4 σιωπῶν für

ὄχιλων) und Ottob. gr. 194 (Papierhandschrift, s. XVII, Größe 0,250 × 0,170, mit 275 Blättern, nach Feron und Battaglini). Sie sind daher alle Abschriften des Laurentianus. Dieser (= F) ist (vgl. Bandini I. 427—430) eine Pergamenthandschrift des 10. Jahrhunderts, deren Minuskelschrift fast zur Majuskel wird; Bandini »grandibus ac fere dicam uncialibus characteribus«; die Buchstaben etwa 3 mm. Vorausgehen besonders Homilien des Chrysostomus (bis Bl. 83), das Leben Gregors d. Gr. u. a. Die Höhe des Codex ist 34, die Breite 23,5 cm. Eine Collation der Handschrift, die ich selbst auch schon verglichen hatte, hat Herr Professor Vitelli in Florenz für mich vorzunehmen seinerzeit die große Güte gehabt; ich habe sie auch für diese Ausgabe zugrunde gelegt. Soweit F erhalten, bin ich dieser Handschrift als der einzigen von De autexusio in der Schreibweise gefolgt.

2. Noch ehe F abbricht, setzt der wertvollste Zeuge für den griechischen Text von De autexusio ein, Buch VII c. 22 der Praeparatio evangelica des Eusebius, ein Abschnitt, der auch in die Philokalie des Origenes, wie sie Basilius und Gregor von Nazianz besorgt, Aufnahme gefunden hat (E), s. o. S. IX. Ist das Bruchstück gleich von Eusebius bezeichnet als aus einer Schrift des Maximus entnommen, so bildet sein Inhalt doch nicht nur einen unablässigen Bestandteil der Schrift des Methodius, sondern auch alle Textzeugen bekunden die Zugehörigkeit zu dieser. Ebenso sicher ist aber auch, daß Methodius der Verfasser der Schrift De autexusio ist und daß dieser nicht etwa einen älteren Schriftsteller in diesem Abschnitt wörtlich ausgeschrieben hat. Dem gibt Zeugnis die allgemeine Zuweisung der Schrift in der Überlieferung an Methodius und die Übereinstimmung mit anderen Schriften des Methodius. Vgl. z. B. S. 159, 12f mit De creatis S. 497, 13, S. 165, 9 mit De res. I, 30, 2 S. 262, 7, S. 165, 15ff mit De res. I, 2, 5. 6 S. 221, 18ff, S. 170, 1. 3 mit Symp. S. 80, 17. De res. I, 2, 1, S. 176, 14 mit Symp. S. 109, 1f. Im übrigen vgl. Th. Zahn, Zeitschr. f. KG 1888 (IX), 226ff und Arm. Robinson (s. u.) S. XLXff.

Eusebius hat den Text des Methodius getreu übernommen. Aber welches ist die handschriftliche Überlieferung der Praeparatio des Eusebius und des aus ihr entlehnten Abschnittes der Philokalie? — Was die erstere anlangt, hat schon Heikel, De Praeparationis Evangelicae Eusebii edendae ratione, Helsingfors 1888, für das siebente Buch als die entscheidenden Handschriften Ven. gr. 341 (= I) und Bonon. 3643 (= O) nachgewiesen. I ist eine Handschrift des 15., O eine solche des 13. Jahrhunderts. Für meine Ausgabe der Schrift De autexusio konnte ich eine Collation des Ven. 341 von Castellani verwerten und die Varianten des Bonon. 3643 von H. Köbert notieren. Für die vorliegende Ausgabe

verwies mich Herr Prof. E. Schwartz auf den Apparat der Ausgabe der Praeparatio von Gifford, Oxford 1903, als zuverlässig, und dies dürfte trotz der zweifellos nicht unberechtigten Bedenken von Stählin, Editions-technik, S. 16 (N. Jahrb. f. d. klass. Alt. S. 406) für den Methodius entlehnten Abschnitt zutreffen. Eine photographische Aufnahme der in Betracht kommenden Blätter der Bolognaer Handschrift, die ich von dort im Sommer 1914 erbat, ist mir — vielleicht infolge des Kriegs — nicht zugegangen. — Den Cod. Laur. plut. VI, 9, nach Heikel S. 28f Abschrift von O, hat seinerzeit A. Hausrath für meine erste Ausgabe verglichen.

Die Ausgaben des Textes in der Praeparatio von Gaisford (Oxford 1843), Routh (Reliquiae sacrae² II, 75ff) und Dindorf (Eus. Caes. opp. I, 390ff) sind durch die — freilich nicht auf Grund photographischer Aufnahmen, sondern von Collationen von verschiedener Hand gearbeitete — Ausgabe von Gifford überholt. —

Eine eigene selbständige Collation auch der Handschriften von Praepar. VII, 22 bietet die Ausgabe der Philokalie von Arm. Robinson: The Philocalia of Origen, Cambridge 1893, die ich meiner Verwertung des Textes der Philokalie (E²) zugrunde legen konnte. Sie beruht vornehmlich auf den beiden Handschriften Marcian. 47, s. XI (=J) und des Patmius 270, s. X (=P) und Paris. Suppl. 615; ich habe mich auf die Notierung der Lesarten von J und P beschränkt.

3. Schon vor dem Excerpt des Eusebius setzt ein und wohl schon zeitlich früher hat stattgefunden die Benutzung von De autexusio in dem Dialog des Adamantius *Περὶ τῆς εἰς θεὸν ὁρθῆς πίστεως*, herausgegeben von W. H. van de Sande Bakhuyzen, Leipzig 1901. Die erhaltenen Handschriften des griechischen Textes gehen alle auf Ven. gr. 496 (=D) — für mich seinerzeit ebenfalls von Castellani verglichen — zurück, eine Pergamenthandschrift s. XII. Über sie vgl. Bakhuyzen S. XXVIII f und Klostermann in Euseb. IV S. XVI. Eine Kontrolle des Textes von D gewährt die lateinische Übersetzung Rufins, herausgegeben von P. Caspari, Kirchenhistorische Anecdota, Christiania 1883, S. IV f, und ebenfalls von Bakhuyzen a. a. O. Die Abhängigkeit des Dialogs von Methodius tritt überall zutage, am deutlichsten 3, 5 S. 152, 3, wo τὸ *Θυέστειον δειπνον* von D mit *τοῦτό ἐστι δι' ὧν* wiedergegeben wird. Die Umgestaltung, die der griechische Text etwa 330—337 erfahren hat, trägt für den Text des Methodius nichts aus.

4. In ihrem ganzen Umfang ist offenbar die Abhandlung De autexusio in der slavischen Übersetzung wiedergegeben. Dies wird bestätigt durch »des Wardapet Eznik von Kolb« Schrift »Wider die Sekten« (übersetzt von Joh. Mich. Schmid, Wien 1900, unter Benutzung des von

Kalemkjar für die 10. armenische Ausgabe hergestellten Textes), in die jene Abhandlung beinahe vollständig Aufnahme gefunden; außer kleinen Stücken fehlen nur C. 1. 2. S. 2—10. Natürlich steht die Wiedergabe an Treue hinter der einfachen Übersetzung in S zurück, aber sie bleibt trotzdem als Textzeuge von hohem Wert. Alle ihre Abweichungen waren daher im Apparat zu verzeichnen.

5. Beträchtliche Abschnitte von *De autexusio* haben aber auch die *Sacra Parallela* (C) und *Photius* (Ph) erhalten. Die ersteren haben C. 3, 9—13, 5 S. 153, 14—180, 9. 16, 2—17, 4 S. 186, 8—190, 9. 19, 2 S. 196, 2—4. 22, 3—11 S. 203, 1—206, 14 mit einigen Auslassungen (besonders 8, 2—10 S. 165, 3—167, 2) aufgenommen. Die Excerpte der *Bibliotheca* des Photius cod. 236 S. 304b, 37—308a, 4 umfassen, gelegentlich gekürzt, C. 5, 1—13, 5 S. 157, 6—180, 9 (außer S. 165, 4—167, 2. 169, 12—170, 12). 17, 1. 2 S. 189, 9ff.

Wegen der geradezu einzigartigen Mannigfaltigkeit der Textzeugen sind in der Ausgabe von *De autexusio* stets die in Betracht kommenden unter dem Text angegeben.

c) *De resurrectione*.

Der Titel der Schrift ist verschieden überliefert, s. zu S. 219, 1f. Überall aber kehren wieder *Ἀγλαοφῶν* und *περὶ ἀναστάσεως*. Daher wird *Ἀγλαοφῶν ἢ περὶ ἀναστάσεως* der richtige Titel sein. Vgl. auch Zacharias von Mitylene, *Kirchengesch.* I, 1 S. 4, 11ff Ahrens-Krüger oben S. XII f.

1. Auch *De resurrectione* ist erst durch die slavische Übersetzung als vollständiges Werk erschlossen worden. Aber nicht in seiner Vollständigkeit. Vielmehr setzt im Verlauf der Wiedergabe von *De resurrectione* in immer stärkerem Maße ein verkürzendes Verfahren ein, daher Buch II und III hinter Buch I an Umfang sehr zurückstehen. Die Schuld an der Verkürzung trägt vermutlich der Übersetzer; doch war in späterer Zeit auf griechischem Boden die Neigung überhaupt groß, ältere Werke nur im Excerpt fortzupflanzen. Eine Übereinstimmung in den Verkürzungen von S mit den Excerpten bei Photius und in den *Sacra Parallela* läßt sich nicht wahrnehmen. Die Einordnung der griechisch erhaltenen Fragmente wenigstens hat die slavische Übersetzung fast überall ermöglicht. Unsicher bleiben nur das II, 30, 8 S. 388 eingefügte Fragment des Photius und das III, 14, 4 S. 410f gebotene Stück aus Oekumenius, besonders aber das S. 424 mitgeteilte nur syrisch erhaltene Bruchstück. Unecht ist das von Pitra, *Anal. sacra* III, 610f zuerst veröffentlichte Fragment (s. S. 423f Anm.), denn die Beziehung der tausend Jahre Apok. Joh. 20, 5 auf die zeitlose Ewigkeit widerspricht

der Unterscheidung Symp. S. 120, 10ff zwischen jenen, den *σάββατα τὰ ἀληθινά*, und der schließlichen Vollendung; auch wird II Petrus sonst von Methodius nicht verwertet.

2. Für den griechischen Text von De resurrectione steht obenan das große, I, 20—II, 8 S. 242—345 umfassende Bruchstück, das Epiphanius seiner Bestreitung des Origenes im Panarion haer. 64 einverleibt hat (s. o. S. X). Die handschriftliche Grundlage des Epiphanius hat Holl eingehend untersucht. Für haer. 64 wird sie durch Marc. 125 und Urbinas 17/18 geboten.

Marc. 125 (bei mir V, in der Epiphaniusausgabe Holls M) aus dem Jahr 1057 ist eine Pergamenthandschrift aus 394 (in Wirklichkeit 396) Blättern. Ihre Größe 32×22 cm, Schreibraum $22,5 \times 16$. Sie ist geschrieben in Minuskel, in 2 Columnen, je 6,8 breit. Die Accente sind von erster Hand, aber nachlässig und nicht ganz sicher gesetzt, »das beigeschriebene ι vereinzelt, aber ebenso oft falsch wie richtig« (S. 31), Das bewegliche ν steht nicht nach der Schulregel (briefl. Mitteilung Holls vom 28. 8. 14).

Die Doppelhandschrift Urbinas 17/18 (U) stammt aus dem 12. bis 13. Jahrhundert. Urbinas 18 umfaßt 168 Blätter (Holl S. 46). Bietet U öfters eine ansprechendere Form, wo die Lesart der älteren Handschriften verderbt ist, so kehren doch alle jenen gemeinsame Fehler in U wieder. U setzt »überall den vom »Corrector« ... hergestellten Text des Vaticanus [503] voraus, ist aber »durch mindestens zwei Glieder von ihm geschieden«; nirgends beruhen die U eigentümlichen Lesarten auf einer besseren Überlieferung, sondern nur auf, nicht einmal glücklicher, Vermutung (Holl S. 48—53). Eine vorzügliche photographische Wiedergabe von U, weiß auf schwarz, ist mir durch Vermittlung der Leitung der vaticanischen Bibliothek geworden. — Wie Herr Professor Holl die große Güte gehabt, den Apparat in betreff Marc. 125 und Urb. 17/18 durchzusehen, so hat er auch seine Verbesserungen des Textes für seine Epiphaniusausgabe mir freundlichst mitgeteilt.

3. Der Dialog des Adamantius (D) hat von De resurrectione viel eingeschränkteren Gebrauch gemacht als von De autexusio. Jedoch findet sich ein mehr oder minder nahes Zusammentreffen des Dialogs mit De resurrectione I, 9. 11. 14ff. 28, 2. 29, 4. 7. 31f. II, 9, 1. 11, 2. 12, 1. 6. 13, 2. 4f. 17, 2. 10. 20. 26—29. III, 3, 5. 5, 2. 8. 10, 6. 12, 2. 5f S. 230ff. 234. 237ff. 257. 259. 261. 264—268. 346. 353—358. 366ff. 383—386. 391. 394. 396. 406. 408f. An die Treue in Wiedergabe des Textes von De autexusio reicht die in der Abhandlung über die Auferstehung nicht heran.

4. Recht umfangreich sind die Excerpte der Sacra Parallela auch

aus *De resurrectione*. Es handelt sich um I, 2, 6. 28, 2ff. 30, 3. 32, 7—8. 34, 1—35, 2. 38, 1—4. 40, 5—11, 4. 42, 3—44, 1. 44, 4—45, 1. 47, 3—52, 1. II, 1, 7—5, 2. 9, 11f. 10, 6. 18, 3—11. 20, 7—21, 4. 23, 1—24, 1 S. 221, 19f. 257. 262f. 269f. 271—273. 280f. 285f. 288—294. 297—307. 337f. 348—352. 368—371. 373—379. — Auch die syrischen Florilegien enthalten mehrere Abschnitte aus *De resurrectione*: I, 46, 3—48, 4. 51, 5. II, 14, 8. 9. 18, 8—11. 23, 1—5 S. XIV. 297ff. 306. 360. 370f. 377f. 424.

5. In der Bibliotheca des Photius bietet cod. 234 S. 293a—391b Abschnitte aus *De resurrectione*. Vgl. I, 34, 4. 35, 2, 3. 37, 1—4. 41, 3—42, 3. 53, 4. 54, 4. 55, 2. 62, 9—II, 8, 8. 9, 7—10. 15, 3—8. 16, 9. 18. 21, 4. 22, 1. 23, 1—5. 28, 5. 30, 8. III, 3, 4, 5. 5, 1—6, 8. 7, 2, 4, 9. 15. 16, 5. 17, 2—18, 5. 21, 12 S. 272. 274f. 277f. 287—289. 310f. 313f. 329—345. 346f. 361ff. 365. 368—371. 375—378. 385f. 388. 391. 394—399. 403. 411—416. 420. Hier und da verfährt Photius das von Methodius Gesagte kürzer zusammenfassend.

6. Prokopius von Gaza hat in seinem kürzeren Commentar zum Oktateuch *De resurrectione* mehrfach benutzt (s. o. S. XII); vgl. I, 34, 2, 4. 36, 2. 38, 5. 39. 41. 43, 4. 46, 2 S. 271f. 276. 281—287. 291. 296. Auch in seiner größeren, mit den Namen der benutzten Autoren ausgestatteten *Catene* zum Oktateuch ist Methodius verwertet; vgl. I, 36, 2—38, 1 S. 276ff. Daher auch in der allein gedruckten Form, der sog. Leipziger *Catene* des Nikephorus (vgl. S. 273f). (Pseudo)-Oekumenius, bzw. die von Cramer edierte *Catene*, haben zahlreiche Abschnitte, nicht immer völlig wortgetreu, ihrem Kettencommentar einverleibt; s. S. 293. 322. 340f. 360f. 369. 376. 407. 410. 413; vgl. auch S. 370. 420 und Monac. gr. 412 zu S. 341. Andreas von Caesarea hat aus *De resurrectione* I, 47, 3—5 S. 297f seinem Werk einverleibt. Vat. gr. 1611 hat unter dem Lemma *Μεθοδίου Πατάρον* *De res.* II, 24, 3 u. 25 S. 379—382 erhalten. In welchem Umfang cod. Athous 4720, 18 *De res.* I, 59 S. 322 bietet, steht noch dahin (Lemma *Μεθοδίου κατά Ὠριγένους*).

7. Recht umfangreich sind die Auszüge aus *De resurrectione* in dem Schreiben des Kaisers Justinian an den Patriarchen Mennas; vgl. I, 32, 2, 3. 34, 4—35, 2. 50, 3. II, 10, 2 S. 268. 272ff. 304. 350. Die *Doctrina patrum*, wahrscheinlich des Anastasius, hat I, 32, 7. 39, 1. S. 269. 282 aufgenommen. Teilweise allein durch Eustratius ist der griechische Text von III, 18, 4—8 S. 415f erhalten; allein durch Johannes von Damaskus, *De imaginibus* *De res.* II, 24, 1, 2 S. 379. Nur spärlich sind die Berührungen von Eznik, *Wider die Sekten* mit *De resurrectione* (s. S. 351. 396).

Ob etwa eine Verwertung der Schrift des Methodius in den vier

Büchern des Johannes von Dara über die Auferstehung stattgefunden, wird erst eine Ausgabe derselben erkennen lassen (Assemani, *Biblioth. orientalis* II, 120f).

C. Durch die slavische Übersetzung erschlossene Schriften.

Ausschließlich oder doch durchaus überwiegend in der slavischen Version überlieferte Schriften sind die: »Über das Leben und die vernünftige Handlung«, »Über die Unterscheidung der Speisen«, »Über den Aussatz« und »Über den Igel in den Sprüchwörtern«.

1. In der Abhandlung »Über das Leben und die vernünftige Handlung«, nur slavisch erhalten, vermißten schon Gorskij und Nevostruev (s. o. S. XXI) zwar offenkundige Merkmale der Abfassung durch Methodius, sie fanden aber, daß nichts gegen sie spricht und daß Inhalt und Ton an die Schrift »Von Unterscheidung der Speisen« erinnern. Stärker als sonst bei Methodius ist hier die Einwirkung der stoischen Philosophie. Auch scheint der Übersetzer seine Vorlage weniger gut verstanden zu haben als bei den übrigen Schriften. Somit bleiben Bedenken gegen die Abfassung durch Methodius, aber sie sind, wie mir scheint, nicht durchschlagend. Auch entspricht es der Art des Methodius, wie sich der philosophischen Argumentation die Begründung aus der Schrift anreihet.

2. Durchaus gesichert ist die Autorschaft des Methodius für die Schrift »Über die Unterscheidung der Speise. Und über die junge Kuh, welche im Leviticus erwähnt wird, mit deren Asche die Sünder besprengt wurden«, gerichtet an die Frenope und an die Kilonia (C. 1, 1. 4, 2). Denn hier wird gleich im Eingang C. 1, 1. 2 S. 427 Bezug genommen auf die »Abhandlung über die Jungfrauschaft« und — als auf eine noch nicht vollendete — auf die »Über die Auferstehung«. »Die junge Kuh« war schon in der jüdischen Literatur Gegenstand der Erörterung, vgl. Hier. De vir. ill. 57. Ob eine Abhängigkeit von Methodius in den Stellen vorliegt, die sich mit De cibis berühren — Kyr. Al., Theodoret, Prokop, vgl. S. 441. 443 — läßt sich nicht entscheiden.

3. Im Unterschied von De vita und De cibis besitzen wir durch Coisl. 294 Fragmente der Schrift »Sistelius (oder) über den Aussatz« im griechischen Original. Diese Bruchstücke zeigen, daß der slavische Übersetzer oder schon seine Vorlage starke Verkürzungen vorgenommen haben. Methodius heißt bei S Bischof von Philippi oder Philipus, ebenso heißt es in Coisl. 294 Bl. 251^v, 12 *Μεθοδίου επισκόπου γιλίππ*. M. E. ist dies sicher aus Olympus entstanden. Sistelius, auch in De resurrectione I, 1, 2 (hier Sistelinus) und 1, 1, 4. 2, 1 genannt,

wird schon in der Überschrift als Unterredner erwähnt, ja es ist nach der Analogie des Symposion und von *De resurrectione* und *De creatis* sehr wahrscheinlich, daß der Titel lautete: »Sistelius oder über den Aussatz«. Ob die Bezeichnung des Sistelius als Hamaskeunites (?) irgendwie auf Hamakia im westlichen Cilicien hinweist, muß zweifelhaft bleiben (vgl. meine 1. Ausgabe S. XXXIII). Vorübergehend erscheint 11, 1 ein Euthymius als der sich Unterredende. Es könnte eine Corruption aus Sistelius statthaben, wahrscheinlich aber hat Methodius einen Wechsel der verhandelnden Personen eintreten lassen; gerade an den Stellen, wo dies geschieht, scheinen Auslassungen vorzuliegen. Methodius als den Verfasser der Schrift bekunden die Selbstbezeichnung des Autors als Eubulius, die seiner Art gemäße Gestaltung des Eingangs im Anschluß an Platos Protagoras und Phaedrus, die Nachahmung der Diotima in der lykischen Lehrerin c. 13. Es kommen hinzu Übereinstimmungen mit dem Symposion und *De resurrectione*; vgl. *De lepra* 5, 2 S. 455, 29 mit Symp. S. 8, 22. 11, 16. 16, 17ff. 22, 14. 38, 18, *De lepra* 6, 1 S. 45, 7f mit Symp. 8, 13 S. 97, 14f, *De lepra* 9, 4 S. 463, 13f mit Symp. 11 S. 138, 12f, *De lepra* 10, 4. 5 S. 464f mit Symp. 4, 5. 7. 3. 8, 12 S. 51, 17ff. 74, 6ff. 96, 20ff, *De lepra* 11, 4 S. 465, 22f mit Symp. 8, 10 S. 92, 20f, *De lepra* 14, 5 S. 469, 6ff mit Symp. 9, 1 S. 113, 23ff. Ebenso vgl. *De lepra* 9, 4 S. 463, 9 mit *De res.* I, 34, 4 S. 272, 7. Auch an die Beziehungen zwischen *De lepra* und *De cibus* und *De sanguisuga* ist zu erinnern; vgl. *De lepra* 14, 5 S. 469, 6 mit *De cibus* 8, 6. 10, 1. 6 S. 438, 10f. 439, 27ff, *De sang.* 1, 1. 10, 5, *De lepra* 14, 2 S. 468, 23 mit *De cibus* 12, 1 S. 442, 29, *De lepra* 7, 8 S. 461, 11 mit *De cibus* 14, 3 S. 446, 23, auch *De lepra* 6, 2. 7, 4 mit *De cibus* 14, 5 S. 446, 29ff. Die Ausführungen über das rechte Verhalten bei Versündigungen schließen sich ganz an Origenes an und zeigen ähnliche kirchliche Zustände.

4. Die wieder nur in der slavischen Übersetzung auf uns gekommene Abhandlung »Über den Igel, welcher in den Sprüchwörtern ist, und über »Die Himmel verkünden die Herrlichkeit Gottes« trägt ebenfalls durchaus das Gepräge des Methodius, weist namentlich dem Symposion verwandte Züge auf. Zu vergleichen ist der Gegensatz zur jüdischen buchstäblichen Exegese *De sang.* 1, 1. 9, 4 S. 477, 4ff. 488, 2ff und Symp. 6, 5 S. 70, 8. 113, 23, ferner *ἀσθησις* und *νοῦς* *De sang.* 8, 1 S. 486, 11ff und Symp. 5, 2 S. 54, 12f, besonders das Gleichnis Richt. 9, 7ff *De sanguis.* 2 S. 479 und Symp. 10, 2 S. 122, 20ff, die Deutung Pharaos auf den Teufel und die Aufforderung ihn unterzutreten *De sanguis.* 4, 3. 6, 2 S. 481, 13. 483, 22 und Symp. 4, 2 S. 47, 19 f. — Die Methodius eigentümliche Betonung der Geburt Christi auch im Herzen jedes Gläubigen, Symp. 3, 8. 8, 8 kehrt *De sang.* 8, 3. 4 S. 486, 24f wieder.

5. Die Schrift »Über den Leib«, auf die De sanguis. 10, 4 verweist, fehlt leider auch im slavischen Corpus Methodianum. Ebenso auch nicht die von Hieronymus (oben S. XI) erwähnten Schriften.

D. Nur in Fragmenten erhaltene Schriften.

1. Nur durch die Auszüge in der Bibliotheca des Photius sind Bestandteile der Schrift des Methodius *Περὶ τῶν γεννητῶν* auf uns gekommen. Es ist offenbar dieselbe, die Sokrates KG VI, 13 als den Dialog mit der Aufschrift *Ξένων* bezeichnet (s. o. S. XII und S. 493). Wie De resurrectione den Namen des Hauptunterredners Aglaophon trägt, so De creatis den des Xenon, der hier das Wort führt.

2. Für die zuerst von Gretser, De sancta cruce, Ingolstadt 1600, herausgegebenen, von A. Jahn der Schrift gegen Porphyrius zugewiesenen Fragmente habe ich eine photographische Wiedergabe aus Monac. gr. 498 benutzt. Monac. gr. 498 ist (vgl. Hardt V, 180 ff) ein Pergamentcodex in Quart, in Minuskelschrift, s. X, 264 Blätter enthaltend. Ebenso habe ich eine Photographie des größten Teils dieses Fragments aus cod. Dresdensis A. 1, 2 Bl. 714 (Schnorr v. Carolsfeld, Katal. d. Hdschr. d. Kön. öffentl. Bibl. zu Dresden) erhalten. Sie scheint mir darzutun, daß hier nur eine Abschrift aus Monac. gr. 498 vorliegt; es genügt daher eine Anführung der Varianten des Dresdensis, nur wo er von M abweicht. Den Schluß des 3. Fragments bietet auch die syrische Handschrift des Brit. Museums Addit. 12156 Bl. 70^rbf (aus dem Jahr 562, vgl. Wright II S. 640), bei Pitra Anal. s. IV, 205. 438, wo das Fragment bezeichnet ist als Tractat über die Worte Joh. 9, 4: »Wirket, solange es Tag ist« (nicht über Joh. 12, 35). Aber cod. Rupefuc. (Phillipp. 1450) führt die unmittelbar voraufgehenden Zeilen desselben Fragments auf die Schrift gegen Porphyrius zurück, und gerade altkirchliche apologetische Werke enthalten derartige Darlegungen (vgl. den Hinweis von Salmon im Dict. of Chr. Biogr. III, 911 auf Justin, Apol. I, 55, und schon den von Allatius auf Tert., Apol. 16, Ad Nation. I, 12 und Minuc. Fel. 29, 7). Fragment III, 4 stimmt ganz überein mit De res. III, 23, 4; vgl. auch die Überschrift des 2. Fragments mit De res. II, 30, 2 S. 387, 1f.

3. Die Fragmente zu Hiob sind sonst nicht bezeugt. Das Lemma weist sie zum Teil Methodius von Side zu, vgl. zu S. 511. 1. 3. 9. 15 u. S. 512, 16; zumeist lautet es jedoch einfach *Μεθοδιου*. Wahrscheinlich ist Methodius von Olympus gemeint. Die Zugehörigkeit der Fragmente zu ihm dürfte nicht zu bezweifeln sein. Mit S. 515. 517 f vgl. De res. I, 56, 7 S. 316, 22f. Fragm. 2 gibt die Deutung des Origenes von Hiob 9, 5, die dann freilich, wie die Niketascatene zeigt, auch später immer wieder-

kehrt. — Schwieriger ist die Frage, welche von den durch das Lemma dem Methodius zugewiesenen Fragmenten ihm wirklich angehören. In bezug auf Nr. 6. 19. 22 ff ist es nicht wahrscheinlich. — Caro-Lietzmann orientieren auch über die Catenen zu Hiob. Leider machte es der Krieg unmöglich, im Anschluß daran systematisch die Catenenüberlieferung nach ihren verschiedenen Klassen zu verwerten. Die vielfach auch nur nach einem Teil mögliche Berücksichtigung der erreichbaren — leider fast durchweg der Einen Hauptklasse von Handschriften angehörenden — mußte genügen, — die mehrerer vaticanischer Handschriften und der beiden Münchener. Sie konnte aber auch m. E. genügen, da sie für die Herstellung des Textes ausreichen dürfte. — Unter den verwerteten Handschriften gehören enger zusammen Vat. Pii II 1 (D) und Monac. 148 (M), vgl. zu S. 511, 5—9; andererseits Vat. 749 (A). 750 (B), Monac. 491 (O). Besonders erwünscht wäre noch eine Heranziehung von Paris. gr. 151 (s. Caro-Lietzmann S. 321), obwohl der gleichen Klasse angehörend, und von Palat. 230 (s. X—XI) gewesen. Die Ausgabe von Junius hat englische Handschriften, die Übersetzung des Comitulus Vat. 1231 u. Ambr. B 117 verwertet (C.-L. S. 319).

Kleine Fragmente s. S. 520f.

E. Unechte Schriften.

Unter dem Namen des Methodius sind auch einige Festreden überliefert: auf das Fest der Hypapante, auf den Palmsonntag und auf das Himmelfahrtsfest. Eine allseitig befriedigende Erkenntnis über diese Reden wird erst zu gewinnen sein, wenn einmal — was sehr wünschenswert — die mit den Namen älterer Männer der Kirche bezeichneten Festreden im Zusammenhang untersucht sind. Es kann ja nicht zufällig sein, wenn z. B. eine sonst den Namen des Chrysostomus tragende Rede auf die Hypapante in Par. gr. 713 Bl. 374^v Gregor dem Wundertäter zugeschrieben wird, wenn andere den Namen Hippolyts tragen usw. Es scheint, daß absichtlich spätere Festreden jenen Männern der kirchlichen Vorzeit zugesprochen wurden. Was die Rede unter dem Namen des Methodius: *Εἰς τὸν Συμεῶνα καὶ εἰς τὴν Ἀννὴν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀπαντήσεως καὶ εἰς τὴν ἁγίαν θεοτόκον* anlangt, so hat offenbar Combefis recht gesehen, daß sie dem Methodius von Olympus angehören will (gegen meine Bedenken in der ersten Methodiusausgabe S. XXXVII). Die Worte *Πάλαι ἰσανῶς . . . διὰ βραχέων τὰ περὶ παρθενίας ἐν τοῖς περὶ ἁγνείας συμποσίοις κατεστρωκότων ἡμῶν* wollen sichtlich ihn zum Verfasser jener Rede stempeln. Die Vermutung liegt nahe, daß dies in den christologischen Kämpfen geschehen; doch können immerhin auch andere Motive zur Vindicierung an alte kirchliche Autori-

täten geführt haben. Außer Zweifel steht, daß Methodius nicht der Verfasser jener Rede ist; läßt sich doch erst um 385 die Feier des Festes der Hypapante in Jerusalem nachweisen (Usener, Religionsgesch. Untersuchungen S. 205), und der rhetorische Schwulst und die ausgebildete dogmatische Terminologie, welche durchgängig die Rede charakterisiert, sind unverkennbare Merkmale einer späteren Zeit. Vgl. z. B. S. 110: τοῦ θεοῦ λόγον σάρκωσιν, τὴν εἰς ἀεὶ ἀτρέπτως τε καὶ ἐμειρίστως ἐν αὐτῷ διαμένουσιν und die Anrede an Christus am Schluß S. 152: σὺ εἶ φῶς ἀληθινὸν ἐκ φωτός τε ἀληθινοῦ, θεὸς ἀληθινὸς ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, εἰς κτίσις πρὸ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ μετὰ τὴν πνεύρητον ἐνανθρώπησιν. ἐξ ἑαυτοῦ μὲν καὶ οὐ κατὰ χάριν θεός, δι' ἡμᾶς δὲ καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Besonders C. Oudin, Commentar. de scriptor. ecclesiast. I, 303, später Pankau im Katholik 1887 II, 21 ff haben gezeigt, daß Methodius von Olympus nicht der Verfasser sein kann; vgl. die entscheidenden Gründe in meiner ersten Ausgabe S. XXXVI f.

Die Rede *Εἰς τὰ βαῖα*, auch Chrysostomus zugeschrieben (so z. B. auch in Miklosich, Monum. palaeosloven. S. 234—245), weist durchweg nicht auf Methodius als den Verfasser. — Die auf die Himmelfahrt Christi, aus armenischen Handschriften (Par. armen. 46 Bl. 318^v b — 319^f a; einige Zeilen daraus auch in Par. armen. 85 Bl. 60^v) von Martin mitgeteilt, Anal. sacra IV, 207 ff. 439 ff, trägt auch an sich die Art der Reden der späteren Zeit. Die Überschrift lautet: Sancti Methodii episcopi et martyris sermo in ascensionem domini nostri Iesu Christi und Sancti Methodii episcopi e sermone in ascensionem (Pitra IV, 207. 209).

Abweichungen der Handschriften in den Accenten, dem Spiritus, dem beweglichen *ν*, dem *ι* subsr. habe ich nicht angemerkt.

Die Kirchenvätercommission der Kön. Preuß. Akad. d. Wiss. hat die Mittel gewährt, die Handschriften der vaticanischen Bibliothek für das Symposion, De resurrectione und die Fragmente zu Hiob zu photographieren, ebenso für die photographische Aufnahme der Abschnitte aus Photius in der Marciana; auch des Monac. 498 und Dresd. A 1, 2.

Aber auch für vielfach erfahrene persönliche Hilfe habe ich zu danken. Zwei von denen, welchen ich Dank schulde, weilen nicht mehr unter uns: Alexander Berendts, der in williger Aufsichnahme vieler Beschwerden die Handschrift des Symposion in Patmos für mich verglichen, und Paul Wendland, der eine lehrreiche Correctur des Symposion für mich gelesen; er hat u. a. mich auf die Verwertung der Stelle aus Demokrit S. 16, 16 aufmerksam gemacht. Keinem bin ich in

dem Maße zu Dank verpflichtet wie Herrn Prof. Erich Klostermann in Straßburg, der alle Correcturen immer wieder mit gelesen hat. Seiner Beratung in bezug auf Verwertung der Schrift und profaner und kirchlicher Autoren, auf Herstellung und Correctheit des Textes durfte ich mich durchgängig erfreuen; ein Nennen einzelner Stellen würde dies mehr verdunkeln als klarlegen. Ebenso hat Herr Prof. Carl Schmidt in Berlin im Namen der Kirchenvätercommission eine Correctur der ganzen Ausgabe gelesen und auf Versehen und Unebenheiten gütigst aufmerksam gemacht. Der Hilfe Holls für den von Epiphanius erhaltenen Text aus De resurrectione und für De lepra dürfte ich oben gedenken (s. S. XXXV). Ebenso der von Prof. W. Meyer für den Hymnus im Symposion erfahrenen. Der Leiter der vaticanischen Bibliothek Monsignore Ratti und Monsignore Mercati haben in großer Güte die Aufnahmen aus Urbin. 1718, aus der Hiobeatene und aus Vat. gr. 1611 ermöglicht und vermittelt. Mein Oheim, Pfarrer Buxtorf in Lohn i. d. Schweiz, hat sich dabei ebenfalls um mich verdient gemacht. Der Leitung der Marciana habe ich die Vermittlung der Aufnahmen aus Photius zu danken. Der Nationalbibliothek in Paris die Überlassung von Paris. gr. 946 hierher, und ebenso der Kön. Hofbibliothek in München die gütige Übersendung von Mon. 358. 148 u. 491. Es ist mir auch Bedürfnis, der geehrten Verlagsbuchhandlung für die Fertigstellung in dieser Kriegszeit und dem Herrn Korrektor für seine Sorgfalt zu danken.

Göttingen, Mai 1916.

N. Bonwetsch.

ΜΕΘΟΔΙΟΥ
ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΟΝ Η ΠΕΡΙ ΑΓΝΕΙΑΣ

Verzeichnis der Handschriften und Abkürzungen.

Handschriften des Symposion

- B = Barber. gr. 427 s. XVI
M = Mazarin., jetzt Paris. gr. 946 s. XVI
O = Ottobon. gr. 59 s. XIII—XIV
P = Patmos. gr. 202 s. XI
Sin. 1139 s. XVII
V = Vatic. gr. 1451 s. XV—XVI

Handschriften der Bibliotheca des Photius (Ph)

- A = Marcian. gr. 450 s. X
B = Marcian. gr. 451 s. XII

Handschriften der Sacra Parallela (C)

- C (Ce) = Coisl. 276 s. X
H = Hieros. s. Sep. 15 s. X (XI)
K = Vatic. 1553 s. XII—XIII
L = Laur. VIII, 22 s. XIV
O = Ottob. gr. 79 s. XV
P = Paris. gr. 923 s. X—XI
R = Rupefuc., jetzt Berolin., Phillipp. 1450 s. XII—XIII

Abkürzungen

Pl = Plato	Jh = Jahn
Al = Allatius	Kl = Klostermann
Bo = Bonwetsch	Po = Possinus-Valesius
Cb = Combefis	Wd = Wendland

Erklärung der Zeichen.

< = läßt aus	< > = Zusatz durch Conjectur
+ = fügt hinzu	[] = zu beseitigen
. . = Lücke	† = nicht zu heilende Verderbnis

ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ Η ΠΕΡΙ ΑΓΝΕΙΑΣ

ΕΥΒΟΥΛΙΟΝ. *Εὐκαιρότατα ἐπέστης, ὦ Γρηγόριον· καὶ γὰρ ἔναγχός σε ἐζήτησαν, βουλομένη μαθεῖν τὴν Μαρκέλλης συνουσίαν καὶ*
 5 *Θεοπάτρας καὶ τῶν λοιπῶν παρθένων τῶν τότε ἐν τῷ συνδείπνῳ* **2** *Allat.*
παραγενομένων, περὶ τῶν τῆς ἀγνείας λόγων, τίνες ἦσαν. φασὶ γὰρ σφόδρα μεγαλοπρεπῶς οὕτως αὐτὰς καὶ ἰσχυρῶς ἠγωνίσθαι, ὡς μηδε-
γὸς εἶναι τῶν εἰς τὸ προκείμενον ἀναγκαίων ἐπιδειξ. εἰ οὖν ἑτέρου
τινὸς ἕνεκα ἦλθες, τοῦτο εἰσαῦθις ἀναβαλλομένη μὴ ὀκνήσης νῦν περὶ
 10 *ὧν πυνθανόμεθά σου ἀκολούθως ἡμῖν ἅπαντα διελθεῖν.*

ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ. *Ἦμβροτον, ὡς ἔοικε, τῆς ἐλπίδος, ἑτέρου προαναγγεῖλαντος ἤδη περὶ ὧν ἐρωτᾷς. ἐγὼ γὰρ μηδέπω μηδὲν ἀκηκοέναι νομίσασά σε τῶν γεγονότων σφόδρα μέγα ἐφρόνου ἐπὶ τούτῳ καὶ*

3 Plato Symp. 172 A — **7** vgl. Plato Symp. 199 C. 194 A — **8** Plato Symp. 174 E — **9** Plato Gorg. 475 D. Symp. 172 A — **10** Plato Phaed. 88 E — **13** Plato Symp. 198 D

1f Μεθ(οδίου ἐ)πισκόπου πατέρων Συμπόσιον (περὶ τῆς ἀγγελουμιμήτου παρθενίας Ο (Μεθοδίου ἐπισκόπου πατέρων συμπόσιον τῶν δέκα παρθένων ἢ περὶ παρθενίας Μ, ebenso [nur π. ἀγνείας] las Al nach S. 323): Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος μεθοδίου ἐπισκόπου πατέρων συμπόσιον περὶ ἀγνείας καὶ διαφορῶν ἐρμηνεῖαι γραφῶν (Majuskelschrift P) P B Sin: τοῦ ἁγ. (ἱερομάρτ. + R) Μεθ. (πατέρων + R) ἐκ τῶν περὶ ἀγνείας συμποσίων C: συμπ. ἢ π. ἀγν. Phb S. 313a, 12 **3** EYBOYΛIΟN stets P: Εὐβούλιος Po Jh, < O; vgl. freil. S. 2, 16f, u. S. 294 Al liest P τωθαζόμενος u. ἀληθειῶν (τωθαζόμενον u. ἀληθεῦον B), aber S. 293 Al zeigt, daß Eubul. u. Methodius nicht einfach identisch sind **3ff** Pl ἐπιστάς . . καὶ ἔναγχός σε ἐζήτησαν βουλόμενος διαπυθέσθαι τὴν . . συνουσίαν . . . καὶ τῶν ἄλλων τῶν τότε ἐν τῷ συνδείπνῳ παραγενομένων, περὶ τῶν ἐρωτιζῶν λόγων τίνες ἦσαν **4** βουλόμενος w. e. sch. O M Ausgg.: das η corr. in P | . . θεῖν O **5** . . . θένων O **7** οὕτως undeutl. O **8** ἐνδειξ viell. richtig O, aber vgl. S. 6, 17 **8f** Pl εἰ δ' ἄλλον τινὸς ἕνεκα ἦλθες, εἰς αὐθις ἀναβαλοῦ **9** ἀναβαλομένη O | Pl μὴ ὀκνεῖ **9f** περὶ ὧν < B **10** ἡμῖν < P **11** Ἄμβροτον B **11f** προαγγεῖλαντος O **13** σε < O | Pl πάνν δὴ μέγα ἐφρόνου

ἐκαλλωπιζόμεν ὡς πρώτη σοι μίλλουσα ἐξαγγέλλειν. διὸ δὴ καὶ 3
ἐσπούδαζον τάχιον διῆρο ἰλθεῖν πρὸς ἡμᾶς. αὐτὸ δὴ τοῦτο ἐλέγη-
θεῖσα, τὸ μὴ προληφθῆναι ὑπὸ ἄλλου.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Θάρσει καὶ γὰρ οὐδὲν ἀκριβοῦς, ὃ μακροῖα πε-
5 πέσμεθα τῶν γεγονότων. οὐ γὰρ ἔστιν ὁ ἀγγελίαν ἀγγεῖλαι
πλίον ἢ ὅτι διάλογοι γέγονον· τίνας δὲ καὶ ὅπως ἐπαπερωτόμενος
ἤγγόει.

ΓΡΗΓΟΡ. Οὐκοῦν βούλειθε, ἐπειδὴ δὲ αὐτὸ ἰνταῖθα περιγι-
νόμην, ἐπείττων ἐξ ἀρχῆς ἐπαροῦσαι τῶν ἐρημίων; ἢ τὰ μὲν παρε-
10 λείψω, τῶν δὲ ἐπιμνησθῶ, ἃ καὶ ἀξιωματικώτατα ἠγοῦμαι τυγχάνειν;

ΕΥΒΟΥΛΑ. Οὕτω πάντως· ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν, ὃ Γρηγόριον,
πρῶτον διήγησαι τὴν τε συνέλεισιν ἰνθα ἐγενήθη καὶ τῶν ἰδισμά- 4
των τὰς παρασκευάς, σεαυτὴν τε πῶς ὠνοχόησας;

αἱ δὲ χουσεῖοις δεπάεσιν
15 δειδέχαι' ἀλλήλας μέγαν οὐρανὸν εἰσορόωσαι.

ΓΡΗΓΟΡ. Αἰεὶ δεινὸς ἐν ταῖς ὁμιλίαις καὶ φιλοπευστῶν, ὃ Εὐ-
βούλιον, σφόδρα τυγχάνεις, ἅπαντας ἀτεχνῶς ἐξελέγχων.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Οὐκ ἄξιον περὶ τούτων, ὃ Γρηγόριον, εἶναι σε φιλο-
ρευκεῖν· ἀλλ', ὅπερ ἐδεόμεθα σου, διήγησαι ἡμῖν τὰ γεγονότα ἐξ ἀρχῆς
20 καὶ μὴ ἄλλως ποίει.

ΓΡΗΓΟΡ. Ἐγὼ δὴ πειρόσομαι, πρῶτον δέ μοι αὐτὴ ἐπόκειται·
γινώσκεις δὴπου τὴν θυγατέρα Φιλοσοφίας Ἀρετὴν;

ΕΥΒΟΥΛΑ. Τί οὖν;

1 Theaet. 195 D. Meth. De res. I, 27, 4 — 4 vgl. Plato Prot. 314 D — Plato
Charm. 153 C — 5 Plato Symp. 172 B — 6 Plato Prot. 338 C — 9 Plato Symp.
178 A — 11 Plato Symp. 174 A — 14 Πιας 4, 3. 4 — 16 Plato Symp. 173 D —
18 Plato Symp. 173 E

1 ἐκαλλωπιζόμεν ὡς auch Res. I, 27, 4 u. Pl | σοι < O 2 δὴ:
δὲ B 3 ὑπ' Jh 4 Τάρσει B: Pl θάρρει 4f πεπεύσμεθα P: πεπύσμεθα
auch Pl 5 ἀγγελίας P 6 ἐπαπερωτόμενος B 8f παρεγε[νόμην P 149v
9 τῶν] . . . των O, τούτων M 10 καὶ < P | τυγχάνοντα P 11 ΕΥ-
ΒΟΥΛΑ. < O | ἡμῖν < O 13 οἰνοχόησας? O 14 χουσεῖοις OP (nicht
B) 15 δειδέχαι P | μέγαν unleserl. O | ἐξ (εἰς? B) οὐρ. P |
εἰσ . . . ωσαι O: ὀρῶσαι P, ὀρόωσαι B 16 αἰεὶ O | δεινὸν P | φιλοπεν-
στῶν P (ῶ corr.): φιλοπενστοῦν V, φιλόπενστον B, φιλοπ ων O, φιλο-
πείσμων M Al Ch, φιλοπαίσμων Jh mit Pl Pol. V, 452 E 16f ὢ Εὐβούλιον
unleserl. O: < M Al Jh 17 ἀτεχνος P | ἐξελέγχων O 36v 21 δὴ < P:
δὲ Jh | αὐτὸς O Ausgg.: αὐτὴ P (in Rasur [zuvor αὐτὸς]) 22 γὰρ που P
| (Ἀρε)τὴν unleserl. O 23 ΕΥΒΟΥΛΑ. u. ΓΡΗΓ. S. 5, 1 < O

ΓΡΗΓΟΡ. Ταύτης εἰς τὸν κῆπον κληθεῖσαι τὸν κατ' | ἀνατολὰς 5
ἀποκαρπεύσασθαι τῶν ὠραίων. ἐπορευόμεθα ἐγὼ τε (ἔφη μοι ἡ Θεο-
πάτρα· αὐτῆς γὰρ ἐπυρθανόμεν) καὶ ἡ Πρόκιλλα καὶ ἡ Τυσιανή.
ὡς τραχεῖαν καὶ δύσβατον ὠδιύσαμεν. ὦ Γρηγόριον, καὶ ἀνάντη
5 τριβόν. ἐπειδὴ οὖν ἠγγίζομεν, ἡ Θεοπάτρα, ἤδη, ἔφη, τῷ χωρίῳ,
μεγάλη τις καὶ εὐειδῆς ἡσυχῇ βαίνουσα καὶ εὐσχημόνως ἐπήντησεν
ἡμῖν γυνή, στολὴν πάνυ ἑκλαμπρον ὥσπερ ἀπὸ χιόνος ἡμφιεσμένη·
θεῖον δέ τι καὶ ἀμήχανον ἀληθῶς ἅπασα κάλλος ἦν· αἰδῶς γὰρ αὐτῇ
τῷ προσώπῳ πολλὴ μετὰ σεμνότητος ἐπήνθει. τό τε βλέμμα βλο-
10 σκρὸν μετὰ πραότητος ἰλαρῶς οὕτω κεκερασμένον οὐκ οἶδα, ἔφη,
ποτέ θεασαμένη· πάντα γὰρ ἀκαλλώπιστος ἦν καὶ νόθον ἔφερον 6
οὐδέν. αὐτὴ οὖν προσελθοῦσα μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἐκάστην ἡμῶν
μήτηρ ὥσπερ διὰ πολλοῦ θεασαμένη περιεπτύσσετο καὶ κατεφίλει, ὦ
θυγατέρες, σφόδρα μοι ποθοῦση. λέγουσα. εἰς τὸν λειμῶνα τῆς ἀγθαρ-
15 σίας ὑμᾶς εἰσαγαγεῖν, μόλις ἐληλύθατε, κατὰ τὴν ὁδὸν ἴσως ποικίλων
ὑμᾶς ἐκφοβησάντων ἐρπετῶν. ἐώρων γὰρ ἀποσκοπεύουσα πολλάκις
ἐκτρεπομένας, καὶ ἐδεδίειν μὴ πως ἀποπηδήσασαι κατολισθήσητε διὰ
κρημνῶν. ἀλλὰ χάρις ᾧ ἡρμοσάμην ὑμᾶς, ὦ τέκνα, νυμφίῳ. ἐπινεύ-
σαντι πάντα τελεσιουργὰ ταῖς εὐχαῖς. καὶ ἅμα | ταῦτα λεγούσης εἰς 7
20 τὸν περίβολον, ἔφη, φθάνομεν, ἀνεωγμένων ἔτι τῶν θυρῶν, εἰσελ-
θοῦσά τε καταλαμβάνομεν ἤδη τὴν Θέκλαν καὶ τὴν Ἀγάθην καὶ τὴν
Μάρκελλαν μελλούσας δειπνεῖν. εὐθέως οὖν τὴν Ἀρετὴν ἔφη φάναι·
λεῦτε δὴ καὶ ὑμεῖς παρὰ τὰς ὁμοτρόπους ὑμῖν ταυτασὶ ἐφεξῆς ἐνθάδε
κατακλιθῆναι. ἡμεν γάρ, ὡς οἶμαι, πᾶσαι τὸν ἀριθμὸν ἐκεῖ δαιτυ-

1 Gen. 2, 8 — 4 Plat. Pol. II, 364 D. VII, 515 E — 17 II Kor. 11, 3 —
20 Plato Symp. 174 E

1 τὸν vor κῆπον + O 2 καρ unleserl. O, ἀποκαρπεύσασθαι M AI: καρ-
πέεσθαι P Jh | ἐγὼ δὲ B | ἡ unleserl. O 3 ἐαντῆς O, ταύτης P 4 ἀνάντη? O
5 χώρω P Jh 7 ἐκλαμπρον Cb 8 θεῖον P 150 9f βλοσυρὸν P
10 οὕτως P (nicht B) 12 προσελθοῦσα P | ἐκάστη O 13 περιεπτύσατο
Cb, περιεπτύξατο Jh 15 ἡμᾶς B | εἰσήγαγον P | ἴσως < O Jh 17 ἀνα-
ποδίσασαι viell. richtig O Jh 18 ὦ < P Jh 19 λέγουσα B 20f Pl
ἀνεωγμένην καταλαμβάνειν τὴν θύραν . . . καταλαμβάνειν ἤδη μέλλοντας δειπνεῖν.
εὐθέως δ' οὖν . . . τὸν Ἀγάθωνα . . . φάναι 20f (εἰσελθ)οῦσαι unleserl. O: εἰσελθοῦ-
σας M AI 21 τε] δὲ Cb Jh: < O | καταλαμβάνομεν P (nicht B) | ἤδη] δὴ P
| καὶ Ἀγάθην B 22 μαρκελλ . . . O: μαρκέλλην M | ἔφη φά(ναι) unleserl. O
23 δὴ < P: δὴ? O, aber M AI | περὶ O Jh | . . . ἐξῆς O | . . . θάδε O (2. Hd. M)
24 . . . τακλιθῆναι O 24f ἡμεν — δαιτυμόνες (außer γὰρ u. πᾶσαι τ u. αιτ.μ) un-
leserl. O, aber AI u. M (nur [δαι]τυμόνες v. spät. Hd.) | ἐκεῖ δαιτ. < P

μόντις, ἔφη μοι, δίκα. ἦν δὲ τὸ χοροῖον περιβαλλὲς ὑπερυψῶς καὶ
πολλῆς ἀναπαύσεως πεπληρωμένον. ἄλλο μὲν γὰρ ἐζέχθητο καθαρὰς
9 φωτὸς βοαταῖς ἀνακισιρασμένους κοίτῃσι μετὰ πολλῆς ἐνταξίας, καὶ
πηγῇ κατὰ τὸ μεσαίτατον ἡρόχως ἑλαῖον δίξην ἀνέβου γλυκύτατον
5 πόμα, ἀφ' ἧς | ἕδωρ δαιδίδε καὶ καθαρὸν ῥέον ἐποίει κρήνας. αἱ δὲ 8
ποταμηδὸν ὑπερχόμενα ἐπότιζον ἅπαντα τὸν χοῖρον, πλούσια περι-
χορούσαι ῥάματα. δένδρα γὰρ ἦν διάφορα γιαιραῖς ὁπόποιαις πληθύνοντα
ἐκεῖ, εἰς ἕν ἀλλοῖς τῶν καρπῶν ἀπαιωρονμένων ἑλασῶς, καὶ λιμῶνας
ἀειθαλεῖς, ἔμπνόσις ἀνθισί καὶ ποικίλοις κατεστημμένοι. ἐφ' ὧν προσ-
10 ἔβαλεν ἠπίως πνεῦμα πολλὴν εὐωδίαν γέρον. ἦν γὰρ ἰγγὺς ἄγνος
δένδρον ὑψηλόν, ὑφ' ᾧ ἀνεπαύομεθα διὰ τὸ λίαν ἀμφιλαφεῖς αὐτὸ
καὶ σύσκιον τυγχάνειν.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Δεύτερον δοκεῖς μοι καταγώγιον, ᾧ μακαρία, τοῦ
παραδείσου χρησμοφδεῖν.

15 ΓΡΗΓΟΡ. Ἀληθῆ προμηθεῖ. ὡς οὖν δαιτὸς τε παντοδαπῆς
ἦδη καὶ εὐφροσύνης ποικίλης ἐτυγχάνομεν, ὡς μηδενὸς | εἶναι τῶν 9
τερπνῶν ἐπιδεδεῖς, ἔφη τὸ μετὰ ταῦτα εἰσελθοῦσαν εἰσηγήσασθαι τὴν
Ἀρετὴν τάδε· ὦ νεάνιδες, ἐμῆς ἀνθήματα μεγαλοφροσύνης, ᾧ καλλι-
πάρθενοι τοῖς ἀνηρότους Χριστοῦ γεωργοῦσαι λιμῶνας ἀνυμνεύτοις
20 χερσί, τροφῆς μὲν ἄλις ἦδη καὶ εὐσυχίας· πάντα γὰρ πλήρη καὶ ἀφθονα
τὰ παρ' ἡμῶν. τί οὖν ἐστιν, ὃ θέλω λοιπὸν ἦδη, καὶ τί προσδοκῶ:

2 Plato Axioch. 371 D — 4 vgl. Gen. 2, 6. Plato Theaet. 144 B. Phaedr. 229 B
— 9 Apok. Petri 15. 16 — 10 Plato Pol. III, 401 C. Phaedr. 230 B — 13 vgl. Plato
Phaedr. 259 A — 14 Plato Pol. IX, 586 B — 15 Plato Prot. 316 C — 17 Plato
Symp. 176 E

1 ἔφη O 37 2 ἄλλο P 150v 2f Pl ἄλλο χεῖται ἀπαλαῖς ἡλίον ἀκτίσιν
ἀνακισιρασμένος 2 γὰρ < P 3 . ωτὸς O | κοῦφος O 4 ἡσύχως
< P | . . . κίτατον O 5 ῥέον über d. Lin. P | . . οἶει O 6 . . . ιτα O
7 διάφ(ορα) unleserl. O | πληθύνοντα P 8 τῶν unleserl. O | ἀπεωρονμέ-
νων P 9 ἔμπν(όσις) unleserl. O: εὐπνόσις MAI Jh | κατεστημμένοι (κατε-
στρωμένοι?) w. e. sch. auch O (κατεστρωμένοι M), κατεστρωμένοι AI Cb, κατε-
στρωμένοι Jh 9f προσέβαλλεν B 10 γὰρ] δὲ Jh | ἄγνος < P 11 ὑφ'
δ P 11f Pl μαλ' ἀμφιλαφῆς τε καὶ ὑψηλή, τοῦ τε ἄγνου τὸ ἕνος κ. σύσκιον
πάγκαλον 12 εὐσύσκιον O 13 . . ταγώγιον O | ᾧ μακ. καταγώγιον P
15 ἀληθῶς AI Jh: ? O | προμηθεῖς O P, προμηθεῖ Pl | τε < P 16 καὶ v.
2. Hd. üb. d. Lin. P 17 τὸ unleserl. O | Pl τὸ μετὰ τοῦτο | εἰσελθοῦσαν < P
18f καλλιπάρθενοι P (nicht B) 19 ἀνηρότους P wie S. 31, S: ἀνηράτους O Jh
20 εἰλι. O 21 ἦδη] δὴ P

λόγον ἐκάστην ἡμῶν ἐγκωμιαστικὸν περὶ παρθενίας εἰπεῖν. καταρ-
χέτω δὲ Μάρκελλα, ἐπειδὴ καὶ πρώτη ἀνάκειται καὶ ἔστιν ἅμα πρεσβυ-
τέρα. τὴν μὲντοι καλῶς ἀγωνισαμένην, αἰσχνοίμην ἂν ἑμαυτήν,
ἐὰν μὴ ποιήσαιμι ζηλωτήν. τοῖς ἀμιάντοις τῆς σοφίας ἀναδήσασα
5 πετάλοισι.

10

Λόγος α'.

Μάρκελλα.

1. Τὴν μὲν οὖν Μάρκελλαν ἐντεῦθεν, ὡς οἶμαι, ἀρξασμένην εὐθέως
ἔλεγεν εἰπεῖν ὅτι Μεγάλη τις ἐστὶν ὑπερφυῶς καὶ θαυμαστὴ καὶ ἔν-
10 δοξος ἢ παρθενία. καὶ εἰ χρὴ φανερωῶς εἰπεῖν ἐπομένην ταῖς γραφαῖς,
τὸ οὐθαρ τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸ ἄνθος καὶ ἡ ἀπαρχὴ αὐτῆς τοῦτο τὸ
ἄριστον καὶ κάλλιστον ἐπιτήδευμα μόνον τυγχάνει. καὶ διὰ τοῦτο
καὶ ὁ κύριος εἰς τὴν βασιλείαν εἰσελάσσει τῶν οὐρανῶν τοὺς ἀποπαρ-
θενεύσαντας ἐκείνους σφᾶς αὐτοὺς ἐπαγγέλλεται, ἔνθα περὶ διαφορᾶς
15 εὐνουχισμῶν ἐν εὐαγγελίοις παρεγγυᾶ. σπάνιον γὰρ πάνυ καὶ δυσε-
πίτευκτον | ἀνθρώποις ἀγνεία, καὶ ὅσοι κορυφαιότατον καὶ μεγαλο- 11
πρεπές, τοσοῦτον καὶ τοὺς κινδύνους μείζονας ἔχον. δεῖται οὖν ἐρρω-
μένων καὶ γενναίων φύσεων, αἵτινες ἀθρόως τὸ ρεῦμα μετοχετεύσασα
τῆς ἡδυπαθείας ἄνω μετέωρον ἀπενθύνουσι τὸ ὄχημα τῆς ψυχῆς, μὴ
20 ἀτολήγουςα τοῦ σκοποῦ, ἔστ' ἂν ὑπερπηδήσασα κούφως τὸν κόσμον

1 Plato Symp. 177 D — 8 Plato Symp. 178 A — 13 Mt. 19, 12 — 19 Plato
Phaedr. 246 D — 20 Symp. S. 70, 5

1 ff λόγον P 151: P1 ἕκαστον ἡμῶν λόγον εἰπεῖν ἔπαινον . . . ἄρχειν δὲ Φαῖ-
δρον πρῶτον, ἐπειδὴ καὶ πρῶτος κατάκειται καὶ ἔστιν ἅμα πατὴρ τοῦ λόγου
| ἐγκ. περὶ < P 3 . . . ωνισαμένην O 4 ποιησαίμην P | . . λωτήν
O 6f Μαρκέλλα. λόγος α' nach εἰπεῖν Z. 9 P Al: < O 8 Τὴν μὲν un-
leserl. O | μὲν < M Al 8f P1 ἀρξάμενον ἐνθένδε ποθὲν λέγειν ὅτι μέγας
. . καὶ θαυμαστός 9 ὡς ἔλεγεν M Al 10 παρθ. καὶ εἰ undeutl. O | φανερω(ῶς)
unleserl. O | τ. ἀγίας γραφαῖς Po Cb Jh 10 γραφαῖς — ἄνθος Z. 11 unleserl. O
11 ἐκκλ.] ἀφθαρσίας M Al Jh | αὐτῆς] αὐτὸ P 11f τοῦτο (τὸ ἄρ)ιστον
unleserl. O | τοῦτο < M Al 12 καὶ κάλλ. O 37v | κ. διὰ ταῦτα Al Jh
13 καὶ < P | εἰσελάσαι < P 14 ἐκείνους < P Jh 15 πάνυ] σφόδρα
P 17 καὶ vor τοὺς unleserl. O 17f ἐρρομένων B 18 καὶ γενναίων un-
leserl. O 18f τὸ ρ. μετ. τῆς ἡδυπαθείας] τῆς ἡδυπ. τὸ ρεῦμα P Jh: ὑπερπιτά-
μεναι nach ρεῦμα + Po Cb Jh 19 (ἡδυ)παθείας unleserl. O | ἄνω undeutl. O
| P1 ἄνω μετεωρίζουσα 20 ἐστ' ἂν P

ὄξυτάτη διανοίας τέχνη, καὶ ἐπι τὴν οὐρανίαν ἀληθῶς ἀψίδα σταθεῖσαι, αὐτὴν ἀλιζονῶς διάσωσται τὴν ἀφθορίαν, ἀπὸ τῶν ἀμιάντων τοῦ παντοκράτορος ἀναπηδῶσαν κόλπων. τοῦτο τὸ πόμα γεννᾶν οὐκ ἐχώρησε γῆ· μόνος αὐτὸ πηγάζειν οἶδεν ὁ οὐρανός. παρθενίαν
 5 γὰρ βαίνειν μὲν ἐπὶ γῆς, ἐπαρτεῖν δὲ τῶν οὐρανῶν ἡγήτιον· ἡς δὲ ἐγείμενοι καὶ | πρὸς μόνον τὸ τίλλος αὐτῆς ἀφορῶντίς τιτις, ἀρίπτοις 12 ποσσὶν ἀτελεῖς ὑπὸ βαναυσίας προσελθόντες, ἐκ μίσης ἀνέκαμψαν τῆς ὁδοῦ, οὐδὲν ἄξιον φρόνημα τοῦ ἐπιτηδύματος ἐπαρηρημένοι, οὐ γὰρ μόνον ἀφθορα τὰ σώματα τηρεῖσθαι δεῖ, ὅσπερ οὐδὲ τοὺς νοοῖς
 10 κρείττονας ἀπομαίνεσθαι τῶν ἀγαλμάτων, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς ἀγάλαματα τῶν σωμάτων οὐσας θεραπεύεσθαι χρὴ κοσμομένης δικαιοσύνης. θεραπεύονται δὲ καὶ ἀποσμήχονται τότε μᾶλλον, ὁπότεν ἀόκνοις κατακούειν τῶν θείων ἀμιλλώμεναι λόγων μὴ ἀπολήγωσι πρὶν αὐτοῦ ἐγάψασθαι ὃ ἔστιν ἀληθές, ἐπὶ σοφῶν ἀφικνούμεναι θύρας. ὅσπερ
 15 γὰρ ἄλατι τῶν κρεῶν οἱ ἰχῶρες | ἐκτίζονται καὶ αἱ σηπεδόνες καὶ 13 πάντα τὰ φθοροποιά, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῆς παρθένου αἱ ἄλογοι πᾶσαι τοῖς μαθήμασι ἀποστέφονται τοῦ σώματος ἐπιθυμία. ἀνάγκη γὰρ τὴν μὴ πασσομένην δίχην ἄλατος τοῦ Χριστοῦ ταῖς φωναῖς ψυχὴν ἐπόξειν καὶ σκόληκας ποιεῖν, ὅσπερ ἀμέλει ἐπόξισαν
 20 καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου· μετὰ δακρύων ἐξομολογούμενος ὁ Δαυὶδ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐκραζεν ὁ βασιλεύς, ὅτι μὴ ἀπέστρεψεν ἀλίνας τοῖς σωφρονισμοῖς ἐαυτόν, ἀλλὰ ἠραθυμήσας εἰς οἴστρον ὑπεσύρη καὶ

1 Plato Phaedr. 250 E. 247 B C — 2 Plato Symp. 211 E — 5 Plato Pol. VI, 495 D — 9 Symp. 5, 4. 9, 4. 11, 1 — 10 Plato Symp. 216 E. Pol. III, 410 C. Phaed. 114 E — 13 Plato Pol. VI, 490 A — 14 Sir. 6, 36. Plato Phaedr. 245 A — 15 Symp. 4, 4 — 17 Symp. 9, 4 — 19 Psal. 37, 6

1 οὐράνιον P Jh: οὐρανίαν ἀψίδα auch Pl | ἀψίδα OP, ἀψίδα B 1f σταθεῖ ... O 2 θεός. P 151v 3 ἀναπηδῶσαν P: ἀναπιδόουσαν O, ἀναπηδέουσαν M Al. ἀποπηδῶσαν Cb 4 ἐχώρησε O, ἐχώρησε M | ὁ νοῦ οὐρ. < O 5 οὐρανίων P 5ff Pl οὐ δὲ ἐγείμενοι πολλοὶ ἀτελεῖς . . διὰ τὰς βαναυσίας τρυγάνουσαν | ἡς διεφιέμενοι P (nicht B) 7 προσπελθόντες B | τῆς νοῦ ὁδοῦ + O 10f Pl Phaed. κοσμήσας τὴν ψυχὴν . . δικαιοσύνη 13 τῶν θείων < P 13f Pl ἀμιλλᾶσθαι . . καὶ . . οὐκ . . ἀπολήγοι . . , πρὶν αὐτοῦ ὃ ἔστιν . . ἐγάψασθαι 15 (ση)πεδόνες unleserl. O 16 (παρθ)ένου αἱ unleserl. O: παρθενίας M Al 17 τοῦ σώμ. unleserl. O 18 (δί)χην ἄλατος unleserl. O 19 ψυ(χ)ὴν unleserl. O | . πόξειν O | (σκό)ληκας ποιεῖν ὅσπερ unleserl. O | ποιεῖν] γεννᾶν M Al Jh | ἐπόξισαν unleserl. O 20 καὶ ἐσάπ. O 38 | οἱ μώλ. P 152 21 ὄρεσι (βά)ρεσι empfiehlt Cb) κέκραγεν O 22 εἰς ὕστερον P, εἰσιστερον B

ἐξώξεσε μοιχείαν. ταύτη πᾶν δῶρον ἐν τῷ Λειψτικῷ, ἐὰν μὴ πρῶτον
 ἄλατι ἀλισθῆ. ἀπαγορεύεται εἰς ὀλοκάρπωμα | προσφέρεσθαι κυρίῳ 14
 τῷ θεῷ. ἄλας γὰρ ἡμῖν τὸ δηκτικὸν (καὶ) πρὸς ὠφέλειαν ἀποστῦφον ἢ
 πνευματικὴ πᾶσα τῶν γραφῶν ἐδόθη μελέτη. ἥς δὴ χωρὶς ἀδύνατον
 5 τῷ παντοκράτορι διὰ τοῦ λόγου προσενεχθῆναι ψυχὴν· «ὕμεις» γὰρ
 «ἔστε τὸ ἄλας τῆς γῆς» ὁ κύριος τοῖς ἀποστόλοις ἔφη. χρὴ οὖν
 τὴν παρθένον αἰὲ τῶν καλῶν ἐρᾶν καὶ τοῖς πρωτεύουσιν εἰς σοφίαν
 ἐμπρέπειν. καὶ μηδὲν ῥέθυμον μηδὲ μαλθακὸν ἔχειν, ἀλλὰ ἀριστεύειν
 καὶ ἀξία τῆς παρθενίας φρονεῖν, ἀποσμήχουσαν τῷ λόγῳ τοῦ ἐχῶρας
 10 αἰὲ τῆς ἠδευταθείας, μὴ πως λαθοῦσα βραχεῖα σηπεδὼν γεννήσῃ τὸν
 σκόληκα τῆς ἀκολασίας· «ἦ» γὰρ «ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, 15
 πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ, ἵνα ἢ ἀγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι», φησὶν
 ὁ μακάριος Παῦλος. πολλὰ δὲ πάρεργον ἠγούμενα τὴν ἀκρόασιν
 νομίζουσι χαρίζεσθαι μεγάλα, ἐὰν κἂν τὸ βραχὺ παράσχῃσι τὰς ἀκοάς·
 15 ἅς ἐκκριτέον· μικρολόγῳ γὰρ φύσει καὶ ταπεινῇ καὶ ἐπιμορφαζομένῃ
 σοφίαν οὐ χρὴ μαθημάτων θείων κοινωνεῖν. ἢ γὰρ οὐ γελοῖον ἐκεί-
 ναις ἀδολεσχεῖν, αἵτινες ἐπὶ μὲν τοῖς μικροῦ ἀξίοις πάντα ποιεῖν
 συντείνονται, ὅπως ἀκριβέστατα ἔξουσιν τὰ τελεσιουργούμενα, ἐπὶ δὲ
 τῶν ἀναγκαίων, δι' ὧν μᾶλλον αὐτὸς ὁ τῆς σωφροσύνης ἔρως αὔξε-
 20 ται, μὴ μεγίστας ἠγεῖσθαι τὰς ἀκριβείας; 16

II. Μεγάλη γὰρ ἀληθῶς ὑπερβολῇ τὸ τῆς παρθενίας ἀνθρώποις
 ἀπ' οὐρανῶν κατεπέμφθη φυτὸν, καὶ διὰ τοῦτο ταῖς πρώταις οὐκ
 ἀπεκαλύφθη γενεαῖς. ἔτι γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὀλιγοστός ἦν, καὶ ἐχρῆν
 εἰς πλῆθος πρῶτον αὐτὸν ἀξήσαντα τελειωθῆναι. διὸ δὴ καὶ τὰς
 25 σφετέρως ἀδελφὰς οἱ παλαιοὶ λαμβάνοντες γυναῖκας οὐδὲν ἡσχημόνουν,

1 Lev. 2, 13 — 5 Mt. 5, 13 — 10 De sang. 6 — 11 I Kor. 7, 34 — 15 Plato
 Polit. 303 B — Plato Pol. VI, 486 A. Meth. Symp. S. 50, 10 — 16 Plato Pol. VI,
 504 D E — 22 Symp. 10, 2 ff — 23 vgl. S. 10, 12 — 24 Gen. 1, 28

1 ἐν unleserl. O | πρῶτον < O Jh 2 φέρεσθαι P 3 γὰρ] δὲ Po
 Cb Jh ἀποστῦφον HSS 4 ἥς undentl. O | χωρὶς] αὐτῆς + P 5 (προσ-
 εν)εχθῆναι unleserl. O 6 ἔφη vor τοῖς Po Cb Jh: < P 8 ἀλλ' Jh 10 μῆ-
 που P 12 ἀρέση Jh | ἢ φησιν O 15 ἐκκριτέον auch Pl 16 σοφία
 O (Cb) | ἢ P 16 ff Pl ἢ οὐ γελοῖον ἐπὶ μὲν ἄλλοις μικροῦ ἀξίοις πᾶν
 ποιεῖν συντειομένους, ὅπως ὅτι ἀκριβέστατα ἔξει, τῶν δὲ μεγίστων μὴ μεγίστας
 ἀξιοῦν εἶναι καὶ τὰς ἀκριβείας; 17 αἵτινες P 152 v | τοῦ μικροῦ ἀξίου P
 18 ἔξωσι B | τελεσιουργούμενα P (nicht B) | ἐπὶ unleserl. O 19 αὐταῖς O Ausgg.
 21 μεγάλη . . ὑπερβολῇ B | ἀληθ . . O 24 ἐκ πλῆθους P | αὐτὸν vor εἰς
 P Jh | δὴ unleserl. O 25 (λαμβάνον)τες u. (οὐ)δὲν unleserl. O | ἡσχημ.]
 ἦν ἀπρεπὲς MA1 25 f ἡσχημ. μέ(χρη) unleserl. O

μέχρι νόμος ἐλθὼν διαστίζατο καὶ τὸ πρότερον δοκοῦν εἶναι καλὸν
 ἀπαγορεύσας ἁμαρτίαν ἀπιγῆναιτο, ἐπιζωστήσατο καλῶν τὸν ἀπο-
 καλύπτουσα τὴν ἀσχημοσύνην τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, τοῦ θεοῦ κατὰ
 καιρὸν καὶ καιρὸν τὴν ἐρμόζουσαν ἡμῶν τῶ γένει σπονδαίως προσ-
 5 γέγοντος βοήθειαν. | ὅσπερ δὴ καὶ οἱ πατέρες τοῖς υἱοῖς. οὐ γὰρ 17
 εὐθέως ἄνωθεν ἐπιστατοῦσι τοὺς παιδαγωγούς, ἀλλὰ τὴν παιδικὴν
 ἡλικίαν ἐδιδάσκοντες ἀδύναστοι μοσχαρίων δίξην, πρῶτον εἰς διδασκάλων
 συμπελλίζοντων ἀποστέλλουσιν, ἵνα ἂν ἀποβαλόντες τὴν μειρακιστὴν
 10 τριχὰ τοῦ νοῦ εἰς τὴν τῶν μειζόνων μαθημάτων ἀσκησὶν παραπι-
 πῶσι κακείθεν εἰς τὴν τῶν ἔτι μειζόνων. ταύτη γὰρ καὶ τὸν
 θεὸν καὶ πατέρα τῶν ὄλων ἡγήτεον προσηνήχθαι τοῖς πρὸ ἡμῶν.
 ἔτι γὰρ ὁ κόσμος ἀνθρώπων ἀπλήρωτος ὢν ὡς νήπιος ἦν, καὶ ἐχρῆν
 αὐτὸν εἰς πλῆθος πρότερον ἐκ τούτων ἀνδρωθῆναι πλήθυνθῆναι.
 15 ἀλλ' ὅτε λοιπὸν ἀπὸ περάτων ἐπὶ πέρατα κατηκίσθη, τῆς ἀνθρω-
 πότητος εἰς ἄπειρον κερκίμενης, οὐκέτι τοῖς αὐτοῖς | ἐπιμένειν τὸν 18
 ἄνθρωπον ἐπέτρεπεν ὁ θεός, σκοπῶν ὅπως ἀπὸ τῶνδε εἰς τάδε
 μεταβαίνοντες πλησιαίτερον προζόπτουσιν ἔρχεσθαι τῶν οὐρανῶν.
 μέχρις ἂν εἰς αὐτὸ τὸ μέγιστον μάθημα καὶ κορυφαίωτατον τὴν παρ-
 20 θενίαν φθάσαντες τελειωθῶσιν, ἀπὸ τῆς ἀδελφομιξίας ὀδεύσαντες πρῶ-
 τον εἰς τὸ ὀθνεῖας ἐπάγεσθαι γαμετάς, κακείθεν εἰς τὸ μηκέτι πολλαῖς
 ἐπιβαίνειν τετραπόδος νόμῳ, καθάπερ εἰς ὄχειαν γεγονότας, κἀν-
 τεῦθεν εἰς τὸ μὴ μοιχοὺς γεγονέναι, καὶ αὖ πάλιν εἰς σωφροσύνην,
 καὶ ἀπὸ σωφροσύνης εἰς παρθενίαν, ἔνθα μελετήσαντες τῆς σαρκὸς
 ὑπερφρονεῖν εἰς τὸν τῆς ἀφθαρσίας εὐδίου ἀφόβως ὀρμίζονται γῶρον.

2 Lev. 18, 9. 20, 17 — 7 De cibis 7, 6. Plato Prot. 325 D — 8 Symp. 9, 4.
 Plato Alkib. I, 120 B — 12 Gen. 1, 28. I Kor. 13, 11. De autex. 18, 7 u. zu De
 res. I, 36, 2 — 16 Plato Symp. 211 BC — 21 Plato Phaedr. 250 E — 23 Plato
 Phaed. 67 E

1 πρ. Wd: πρῶτον MAI, unleserl. O: < P | δοκοῦν O 38v 4 καὶ καιρὸν
 < CbJh, aber vgl. II, 1 S. 15, 7 | σπονδαίαν B 6 ἀλλὰ unleserl. O 7 δίξ.. O
 | εἰς O | διδάσκαλον P: διδασκάλων auch Pl 8 συμπελλίζοντας P | (ἀπο-
 στέλλουσι(ν) unleserl. O 8f Pl τὴν ἀνδραποδῶδη τριχὰ 9 νοῦ O: νοῦς P |
 τ. ἔτι μειζόνων B | μαθημάτων < MAI Jh, Auslassungszeichen u. etwas a.
 Rand O; ἄσκησις τ. θεῶν μαθημάτων Symp. 9, 4 10 τῶν unleserl. O 11 προ-
 σηνέ|χθαι P 153: προσηνέχθαι B 12 ὡς < P 15f ἐπέτρεπε τὸν ἄνθρω-
 πον P 18 μέγιστον undeutl. O 18f τῆς παρθενίας B Jh 21 τετραπόδων
 O Jh: Pl τετραπόδος νόμον βαίνειν ἐπιχειρεῖ 21f κἀντεῦθεν — γεγοῖναι < P
 23 ἀμελήσαντες P 24 (ἀφ)θαρο(σίας) undeutl. O: παρθενίας P (durch den Zu-
 sammenhang ausgeschl.) | ἐνορμίζονται P Jh

III. *Ἐὶ δέ τις ὡς ἀμάρτυρον τῶν γραφῶν αἰτιάσασθαι τολμήσει* 19
 τὸν λόγον, φέρε δὴ παραθέντες καὶ τὰ τῶν προφητῶν ἀληθέστερα
 μᾶλλον ἀποδείξωμεν τὰ προειρημένα. ὁ γοῦν Ἀβραὰμ πρῶτος ἐν
 διαθήκῃ τὴν περιτομὴν λαβὼν οὐδέν ἕτερον αἰνίσσεσθαι δοκεῖ, τὸ οἰ-
 5 κτιον περιτεμνόμενος τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μέλος, ἢ τοῦτο, τὸ μηκέτι
 εἰς τὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ αἵματος σάρκα δημιουργηθεῖσαν παιδοσπορεῖν,
 ἀπὸ τῆς ἰδίας ἕκαστον διδάσκων ἀδελφῆς οἷα σαρκὸς ἀποτεμνεῖν τὴν
 κατὰ συνουσίαν ἡδονήν. ὥστε τὸ πλησιάζειν καὶ ὁμύνοις χρῆσθαι
 τῶν σφῶν ἀδελφαῖς ἀπὸ τῶν τοῦ Ἀβραὰμ πέπανται καιρῶν· τὸ δὲ
 10 πλείονων συναλλαγῆς ἀρμόξεσθαι γυναικῶν ἀπὸ τῶν προφητικῶν
 ἀναρτῆται | χρόνων. »ὀπίσω« γάρ »τῶν ἐπιθυμιῶν σου« φησὶ »μὴ πορευ- 20
 θῆς, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέξεών σου κωλύου· »οἶνος γὰρ καὶ γυναῖκες
 ἀποστήσουσι συνετούς«. καὶ ἐν ἑτέρῳ· »ἡ πηγὴ σου τοῦ ὕδατος ἔστω
 σοι ἰδία, καὶ συνευφραίνου μετὰ γυναικὸς τῆς ἐκ νεότητός σου«, δη-
 15 λοῦντι παραιτούμενος ἤδη τὰς πολλὰς. ὁ δὲ Ἰερεμίας »ἵππους θηλυ-
 μανεῖς« ἀναφανδὸν τοὺς εἰς διαφόρους μαργῶντας γυναικας καλεῖ·
 »πολύγονον« γάρ φησιν »ἀσεβῶν πλῆθος οὐ χρησιμεύσει, καὶ ἐκ νόθων
 μοσχευμάτων οὐ δώσει ῥίζαν εἰς βάθος«. ἀλλὰ γάρ, ἵνα μὴ μακρο-
 γορηῶμεν ἐπὶ πολὺ τὰς προφητικὰς ἀναλεγόμενοι φωνάς, φέρε δὴ
 20 συστήσωμεν πάλιν ὅπως | διαδέχεται τὴν ἐπὶ μιᾷ γυναικὶ συναλλαγὴν 21
 ἢ σωφροσύνη, μέχρις ἂν ἐκλύσῃ τελείως τὴν ἐκ τοῦ ἔθους ἐπὶ τὴν
 συνουσίαν καταφοράν, πρὸς ὀλίγον ἀφαιρουμένη τὰς τῆς σαρκὸς ἡδυ-

1 De resurr. I, 42, 1. 56, 3. Vgl. Symp. 8, 4. 10, 2 — 3 Gen. 17, 10 —
 11 Sir. 18, 30 — 12 Sir. 19, 2 — 13 Prov. 5, 18 — 15 Jerem. 5, 8 — 17 Weish.
 Sal. 4, 3

3—8 Phot. Bibl. 237, S. 308a, 8—14

1 ὡς undeutl. O | *τολμήσοι* P Jh 2 (φ)έρε unleserl. O | *καὶ* unleserl. O
 3 ἀποδείξ(ωμεν) unleserl. O, ἀποδείξομεν A1 | ὁ γοῦν — ἡδονήν Z. S Ph
 S. 308a, 8 4 τὴν περι(ομὴν) unleserl. O | οὐδέν unleserl. O | αἰνίτε-
 σθαι Ph 4f ὀχεῖον empfiehlt Po 5 περιτέμν. τῆς unleserl. O (περιστελλό-
 μενος M) | ἀποτεμνόμενος Ph | ἑαυτοῦ w. e. sch. O(MA1) | μέλος — 6 δη-
 μοιουργηθεῖσαν (außer ἢ τοῦτο τὸ) unleserl. O, von εἰς — σάρκα (außer ἐκ τοῦ
 αὐτοῦ) auch anders bei A1 6 εἰς τὴν] τὰ MA1 | αὐτοῦ — δημ. v. 2. Hd. in M
 | αἵμ. σ.] σπέρματος MA1 | δημιουργηθέντα MA1: P 153v | παιδοσπορεῖν O 30:
 παιδοσπορίαν ἐπιτελεῖν Ph 8 ἡδονήν] es endet Ph | (πλησιάζειν unleserl. O
 11 ἀνήρηται P Jh | γάρ φησι P (nicht B) | σου τῶν ἐπιθυμιῶν B Jh | φησι < P Jh
 13 σου < P 14 ἰδία] ἡδεῖα P | σου undeutl. O 15 ἤδη + O 15f (θη-
 λυμανεῖς unleserl. O 16 μαργαίνοντας P 17 πλῆθος O Jh: γένος P
 21 ἐκλ. τελ.] ἐκ λυσητελείας B 22 τῆς σαρκὸς τὰς P

παθείας. αὐτίκα γοῦν εὐσάγεται τις ἱμερῶν, ἤδη λοιπὸν παραιτού-
 μνος τουτοῖ τὸν περισπασμόν. »τίσι λέγων «πάτιρ καὶ δύσποτα
 τῆς ζωῆς μου, μὴ ἐγκαταλίπη με ἐν βουλῇ αὐτῶν· μετεωρισμὸν
 ὀφθαλμῶν ἄγγιξέ ἀπ' ἱμοῦ· καρδίας ὄριξίς καὶ συνουσιασμός μὴ κατα-
 5 λαβέτωσάν με. καὶ ἐν τῇ παραρίτῳ δὲ Σοφίᾳ γυμνοῦς ἤδη τοῦς
 ἀχροατὰς εἰς ἐγκράτιαν ἐγγιζόμενον καὶ σωφροσύνην τὸ πνεῦμα τὸ
 ἅγιον τοιαῦτα μελωδίᾳ, κρηϊσσοῦν ἀτινῖα μετ' ἀριτῆς | κειραγός· 22
 »ἀθανασία γὰρ ἐστὶν ἐν μνήμῃ αὐτῆς, ὅτι καὶ παρὰ θεῶν γινώσκειται
 καὶ παρὰ ἀνθρώποις, παροῦσάν τε τιμῶσιν αὐτὴν καὶ ποθοῦσιν ἀπὸ
 10 θεοῦσαν, καὶ ἐν τῷ αἵῳι στεφανηφοροῦσα πομπεῖν, τὸν τῶν ἀμιάν-
 των ἄθλων ἀγῶνα νικήσασαι.

IV. Περὶ μὲν οὖν τῶν καιρῶν τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως ἀρξαμένη
 ἀπὸ τῆς ἀδελφομιξίας ὤδενσεν ἐπὶ τὴν ἐγκράτιαν, εἴρηται· περὶ δὲ
 τῆς παρθενίας λείπεται. ὅσον οὖν δυνατὸν, πειρατέον φράσαι. καὶ
 15 πρῶτον ἐξεταστέον, δι' ἣν αἰτίαν πολλῶν προφητῶν καὶ δικαίων
 πολλὰ καὶ καλὰ διδαξάντων καὶ ἐργασαμένων παρθενίαν οὐδεὶς οὔτε
 ἐνεκωμίαςεν | οὔτε εἴλετο. μόνῳ γὰρ ἄρα ἐφυλάσσετο τοῦτο προ- 23
 σβεῦσαι τὸ μάθημα τῷ κυρίῳ, ἐπεὶ καὶ μόνος παρελθὼν ἀνθρώπων
 ἐδίδαξε χωρεῖν εἰς θεόν. »ἔπρεπε γὰρ« τῷ ἀρχιερεῖ καὶ ἀρχιπροφήτῃ
 20 καὶ ἀρχαγγέλῳ τούτῳ καὶ ἀρχιπαρθένῳ προσεγορευθῆναι. τὸ δὲ
 παλαιὸν οὐδέπω τέλειος ὁ ἀνθρώπος ἦν, καὶ διὰ τοῦτο τὸ τέλειον
 οὐδέπω χωρῆσαι, τὴν παρθενίαν, ἴσχευεν. ἔτι γὰρ ἔχρηξε, »κατ' εἰκόνα«
 θεοῦ γεγονώς, καὶ τὸ »καθ' ὁμοίωσιν« ἀπολαβεῖν· ὅπερ τελεσιουργῆσαι
 καταπεμφθεῖς ὁ λόγος εἰς τὸν κόσμον, τὴν ἡμετέραν μορφὴν πρό-

2 Sir. 23, 1. 4—6 — 7 Weish. Sal. 4, 1. 2 — 12 Plato Symp. 196D — 13 Symp.
 S. 42, 1ff — 15 Plato Symp. 179C. 177 C — 19 Hebr. 2, 10; vgl. Orig. Jerem.
 homil. S. 10, 17f — 22 Gen. 1, 26 — 23 Iren. Adv. haer. III 18, 1 — 24 Phil. 2, 7

20 vgl. Greg. Nyss. De virg. 2

2 τοῦτον B | λέγων P 154 3 μὴ με ἐγκαταλ. P LXX cod. 54 | βουλῇ] ζωῆ P
 4 ὀρέξεις P LXX cod. 106. 253 5 γυμνοῦς O P 7 τοιαῦτα undeutl. O | μετὰ P
 8 ἐστὶν ἐν undeutl. O 10 στεφανη(φορ.) unleserl. O 13 τῆς vor ἀδελφ. unleserl.
 O | ὤδενεν B 13ff Pl εἴρηται· περὶ δὲ σοφίας λείπεται. ὅσον οὖν δυνατὸν,
 πειρατέον μὴ ἐλλείπειν. καὶ πρῶτον | δὲ — 14 ὅσον unleserl. oder undeutl. O
 14 τῆς < Po Cb Jh, auch Pl, schwerl. < P, da in V 14 φράσαι — 15 αἰτίαν un-
 leserl. O | φᾶναι M, φάναι Al 15 ἔξετ. — αἰτίαν < M | αἰτίαν] + πολλῶν
 πατριαρχῶν καὶ (v. 2. Hd.) M Al Jh 15f Pl πολλῶν πολλὰ καὶ καλὰ ἐργασα-
 μένων 16 πολλὰ O 39v 17 ἄρα < P 18 ἐπὶ καὶ B | παρελθὼν ἀν-
 19 θρωπον P, vgl. I, 5 S. 13, 13: ἀπ' ἀνθρώπων O 21 ὁ < P | τοῦτο
 P 154v | τὸ < P 23 ἀπολαβεῖν wohl auch O | τελεσιουργῆσαι < P
 24f προτέρως P

τερον ἀνέλαβε πολλοῖς ἁμαρτήμασι κατεστιγμένην, ἵνα δὴ τὴν θείαν
 ἡμεῖς, δι' οὓς αὐτὸς ἐφόρεσε, πάλιν χωρῆσαι δυνηθῶμεν. καθ' 24
 ὁμοίωσιν γὰρ ἀκριβοῦθῆναι τότε πάριστι θεοῦ, ὅποτε δὴ τοὺς αὐτοὺς
 αὐτῷ χαρακτήρας τῆς κατὰ ἄνθρωπον πολιτείας ζωγράφων δίκην
 5 ἐπιστημόνων ἐν ἑαυτοῖς (ὥσπερ) σανίσιν ἐντυπωσάμενοι ἀσινεῖς κατ-
 ἔχομεν. ἦν αὐτὸς ἐφανέρωσε μαθητεύοντες τρίβον. ταύτη γὰρ
 ἠρετίσατο τὴν ἀνθρωπίνην ἐνδύσασθαι σάρκα θεὸς ὢν, ὅπως ὥσπερ
 ἐν πίνακι θεῖον ἐκτύπωμα βίον βλέποντες ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τὸν γρά-
 ψαντα μιμεῖσθαι. οὐ γὰρ ἕτερα φρονῶν ἕτερα ἐποίει· οὐδὲ μὴν ἕτερα
 10 νομίζων εἶναι τὰ καλὰ ἐδίδασκεν ἕτερα· ἀλλ' ἅπερ ἦν ἀληθῶς ὠφέ-
 λιμα καὶ καλὰ, ταῦτα καὶ ἐδίδασκε καὶ ἐποίει.

V. Τί οὖν ὁ κύριος, ἡ ἀλήθεια, τὸ φῶς, εἰς τὸν κόσμον ἐπραγμα- 25
 τεύσατο κατελθών; ἄφθορον ἐγύλαξεν ἐν παρθενίᾳ τὴν σάρκα κοσμή-
 σασ. καὶ ἡμεῖς ἄρα, εἰ μέλλοιμεν »καθ' ὁμοίωσιν« ἔσεσθαι θεοῦ, τοῦ
 15 Χριστοῦ φιλοτιμούμεθα τὴν παρθενίαν τιμᾶν· ὁμοίωσις γὰρ θεῷ
 φθορᾶς ἀποφυγή. ὅτι δὲ καὶ ἀρχιπαρθενος, ὃν τρόπον καὶ ἀρχι-
 ποιμὴν καὶ ἀρχιπροφήτην, γέγονεν ὁ λόγος ἐνανθρωπήσας τῆς ἐκκλη-
 σίας, καὶ ὁ χριστόληπτος ἡμῖν παρίστησιν ἐν βίβλῳ τῆς Ἀποκαλύψεως
 20 Ἰωάννης λέγων »καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ τὸ ἀρνίον ἐστὼς ἐπὶ τὸ ὄρος
 τοῦ Σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἔχουσαι
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς | αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ 26

1 vgl. Plato Gorg. 524 E — 4 Plato Pol. VI, 500 E — 7 Plato Pol. VI, 501 A
 — 10 vgl. De resurr. II, 18, 8 — 12 Joh. 14, 6. 3, 19. 8, 12 — 14 Gen. 1, 26 —
 15 Plato Theaet. 176 B — 19 Apok. Joh. 14, 1—4

7 vgl. Athan. De incarn. 16, 5

1 Pl διαμεμαστιγωμένην 2 δι' ἧς P 3f Pl οἱ τῷ θεῷ παραδείγματι
 χρώμενοι ζωγράφοι | αὐτοὺς αὐτῷ] αὐτοῦ P Jh 4 πολιτείαν B 5 ἐπιστι-
 μόνων B | ὥσπερ + Po Cb Jh | σανίσιν < O: sollte es in P aus dem
 ἀσινεῖς entstanden sein? | ἐντυπωσάμενοι B: ἐκτυπ. P Jh | ἀσινεῖς < P
 6 ταύτην P 7 ἠρετίσατο P (nicht B) | ἀνθρωπίνην undeutl. O 8 ἐν-
 τύπωμα B | κ. ἡμεῖς < P 10 ἕτερα ἐδίδασκεν P | (ἀληθ)ῶς unleserl. O
 11 καὶ vor ἐδίδ. < P 12 οὖν unleserl. O | εἰς τὸν κόσμον < Cb Jh
 13 κατελθών P MA1, unleserl. O: παρελθών B viell. O 14 ἔσεσθαι undeutl. O
 14f τοῦ Χρ.] καὶ Χρ. Cb Jh 15 Χριστοῦ unleserl. O | φιλοτιμούμεθα P |
 τὴν < P | (ὁμοί)ωσις unleserl. O 16 φθορᾶς P 155 | ἀρχιποιμ . . O
 17 ἐνανθρ. γέγ. ὁ λόγος P | (ἐνανθρ)ωπήσας τῆς unleserl. O 18 ὁ χριστό-
 λη(πτος) unleserl. O | παρ(ί)στ(η)σι(ν ἐν) — τῆς Ἀπο(καλ.) unleserl. O | παρίστη-
 σεν Al Jh | βιβλίῳ Aussg. 19 Ἰωάννης — ὄρος unleserl. O | τὸ < MA1 |
 ἐστὸς MA1 20 καὶ μετ' O 40 | ἑκατὸν καὶ P | τέσσαρες < B

τῶν μετόπων αὐτῶν. καὶ ἦγοντα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς
 φωνὴν ὑδάτων πολλῶν καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης· καὶ ἡ φωνὴ
 ἦν ἦχουσα, ὡς φωνὴ κιθαρῶδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐ-
 τῶν. καὶ ἔδοσαν ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τῶν
 5 τεσσάρων ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ οὐδὲς ἠδύνατο μαθεῖν
 τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγο-
 ρασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. οὗτοί εἰσιν. οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμο-
 λύνθησαν· παρθένοι γάρ εἰσιν οὗτοι οἱ ἀκολουθήσαντες τῷ ἀρνίῳ
 ὅπου ἂν ὑπάγῃ. τοῦ χοροῦ τῶν παρθένων ἐξάρχοντα θαυμάσιον τῶν
 10 κύριον. ἐπίστησον δὲ πρὸς τούτοις, ὅπως τὸ ἄξιωμα τῆς παρθενίας
 μέγιστον παρὰ τῷ | θεῷ. οὗτοι ἠγορεύθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων 27
 ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐκ ἐρέθη
 ψεῦδος· ἄμωμοί εἰσιν· ἀκολουθοῦσιν αἱ φωναὶ τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ.
 σαφῶς ἡμᾶς καὶ ἐντεῦθεν διδάσκειν βούλεται, ὅτι ἐν ἀριθμῷ τοσοῦτο.
 15 τοιτέστιν ἑκατὸν τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρες χιλιάδων, ἀπάνωθεν τὸ
 πλῆθος περιόριστο τῶν παρθένων. τῶν ἄλλων ἀγίων εἰς πλῆθος
 ἀόριστον ὀχλιζομένων. τί γὰρ παρεγγεῖ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν δια-
 λεγόμενος, προσεκτείν· καὶ εἶδον ἀπὸ πάσης γλώττης καὶ φυλῆς
 καὶ παντὸς ἔθνους πλῆθος πολὺ, ὃ ἀριθμῆσαι αὐτὸ οὐδὲς ἠδύνατο.
 20 οὐκοῦν συνέστηκεν, ὡς ἔφη, ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀγίων αὐτὸν πλη- 28
 θὺν ἄγατον εἰσάγειν, ἐπὶ δὲ τῶν ἐν παρθενία βραχύτατον ἀριθμὸν,
 ὡς πρὸς σύγκρισιν τῶν εἰς ἀναρίθμητον πλῆθος συντελούντων.
 Οὗτος, ὦ Ἀρετῆ, ὁ παρ' ἐμοῦ σοι περὶ παρθενίας, ἔφη, λόγος·
 εἰ δέ τι παρέλιπον, ἀναπληροῦτω διαδεξαμένη με Θεοσίλα.

11 Apok. Joh. 14, 4. 5. 4 — 18 Apok. Joh. 7, 9. — 23 Plato Symp. 197 E.
 188 E

1 ὡσπερ O: ὡς P Jh NT · 3 ὡς < P | κιθαρῶδῶν] ἦν P (nicht B) 4 καινὴν
 καινὴν P NT: κ. ᾠδὴν O 5 καὶ πρεσβυτέρων P 7 οὗτοί εἰσιν O: οὔτοι γὰρ
 εἰσιν P 8 vor οἱ + εἰσιν Jh 8 οἱ ἀκολουθ. O: ἀκολουθοῦσιν wie Z.13 P 9 ὑπά-
 γοι, a. Rand γη B 10 ὅπως O: πῶς P 11 τῷ < O | ἀπὸ τ. ἀνθρώπων
 O Jh: παρὰ τ. ἐθνῶν P 12 καὶ ἐν P 155v 13 γὰρ εἰσι· καὶ ἀκ. Po Cb Jh
 14 ἀντεῦθεν Jh | ὅτι] οὐ γὰρ O 15 ἑκατον καὶ P | τέτρασι HSS | ἐπά-
 νωθεν O 17 καὶ vor περὶ < O 18 γλώσσης P 19 δ < P 20 f (π)λη-
 θὺν(un)leserl. O 22 πρὸς] ὡσπερ B, ab. a. Rand ὡς πρὸς | πρὸς σίγ un-
 leserl. O | πλῆθος < O 23 f Pl Symp. 197 E οὗτος, ἔφη. ὁ παρ' ἐμοῦ λόγος, ὦ
 Φαίδρα. 188 E ἀλλ' εἴ τι ἐξέλιπον, σὸν ἔργον, ὦ Ἀριστ., ἀναπληρῶσαι 23 ὁ παρ'
 unleserl. O | περὶ < P 24 ἀποπληροῦτω O | ξαμ... O: διαδεχομένη P
 | με? O (ab. MA1)

Λόγος β'.

Θεοφίλα.

1. Εἰπεῖν οὖν ἔργη τὴν Θεοφίλαν, ὅτι Δοκεῖ μοι ἀναγκαῖον εἶναι, ἐπειδὴ καλῶς ἢ Μάρκελλα ὀρμήσασα ἐπὶ τὸν λόγον οὐχ ἱκανῶς
 5 ἐπλήρωσεν, ἐμὲ πειρᾶσθαι τέλος ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ. τὸ μὲν γὰρ εἰς παρθερίαν ἐκ προβάσεως προκόψαι τὸν ἄνθρωπον, τοῦ θεοῦ παρορμήσαντος αὐτὸν κατὰ καιρὸν καὶ καιρόν, δοκεῖ μοι καλῶς 29
 διελέσθαι, τὸ δὲ μηκέτι χρῆναι λέγειν τοῦντεῦθεν τεκνογονεῖν οὐ καλῶς. ἐγὼ γὰρ καθεωρακέμαι μοι δοκῶ σαφῶς ἀπὸ τῶν γραφῶν
 10 ὅτι παρθερίας ἐλθούσης ὁ λόγος οὐκ ἀνείλε πάντη τὴν τεκνογονίαν. οὐ γὰρ ἐπειδὴ τῶν ἀστρῶν ἢ σελήνῃ μείζων ἐστὶ, παρὰ τοῦτο τῶν ἄλλων ἀστέρων τὸ φῶς ἀναιρεῖται. ἀρξώμεθα δὲ ἀπὸ τῆς Γενέσεως, ἵνα δὴ καὶ πρεσβεύωμεν μᾶλλον τὴν γραφήν. ἢ γὰρ ἀπόφασις τοῦ θεοῦ καὶ τὸ διάταγμα τὸ ἐπὶ τῆς παιδοποιίας ὁμολογουμένως
 15 μέγρι καὶ νῦν συμπληροῦται, πλάσσοντος τὸν ἄνθρωπον ἔτι τοῦ δημιουργοῦ. τοῦτο γὰρ καὶ παντὶ καταφανές, ὡς ἄρα τὸν κόσμον ἀκμὴν ἐργάζεται ζωγραφῶν ὁ | θεός, ὡσπερ δὴ καὶ ὁ κύριος ἐδίδαξεν, 30
 »ἕως ἄρτι ὁ πατήρ μου ἐργάζεται« λέγων. ἀλλ' ὁπόταν οἱ ποταμοὶ ἤδη λωφίσωσιν εἰς τὸ τῆς θαλάσσης ἐμβάλλοντες ἀγγεῖον, καὶ τὸ
 20 φῶς τελείως χωρισθῇ τοῦ σκότους (νῦν γὰρ ἔτι διαχωρίζεται) καὶ τοὺς καρποὺς μετὰ τῶν ἐρπετῶν καὶ τετραπόδων ἀναδιδόναί παύσεται λοιπὸν ἢ ξηρά, καὶ ὁ προσωρισμένος τῶν ἀνθρώπων ἀριθμὸς

3 Plato Symp. 185 Ef — 13 Gen. 1, 28 — 17 De creatis 6. Plato Tim. 28f — 18 Joh. 5, 17 — Gen. 1, 9. 4. 11. 24

9—12 Phot. Bibl. 237 S. 308a, 15—19

1f Θεοφίλα λόγος Β'ος P: < O 3ff Pl Εἰπεῖν δὴ τὸν Ἐργξ. Δοκεῖ τοίτην μοι ἀναγκαῖον εἶναι, ἐπειδὴ Πανσ. ὀρμήσας ἐπὶ τὸν λόγον καλῶς οὐχ ἱκανῶς ἀπετέλεσε, δεῖν ἐμὲ πειρᾶσθαι τέλος ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ. τὸ μὲν γὰρ . . . δοκεῖ μοι καλῶς διελέσθαι . . . καθεωρακέμαι μοι δοκῶ ἐκ τῆς . . . ἀρξομαι δὲ ἀπὸ τῆς . . . ἵνα καὶ πρεσβεύωμεν τὴν τέχνην 3 (Θεο)φίλ(α)ν ὅτι(?) unleserl. O | ὅτι] Οὐκ οὖν MAI Jh 4 (ὀρ)μήσασα ἐπὶ unleserl. O (περὶ, übergeschr. ἐπὶ M) 5 (πειρ)ᾶσθαι — τῷ unleserl. O | πειρ.] δεῖ + MAI, δεῖν + Jh Pl | τέλος < (M?) AI | προσεπιθεῖναι (2. Hd. in Lücke) MAI 6 ἐκ O 40v | προσβάσεως O | τοῦ < P 7 παρορ[μ]ίς. P 156 | καιρ. καὶ καιρόν] vgl. ob. S. 10, 3f 8 τὸ ἐντεῦθεν P 9 ἐγὼ — ἀναιρεῖται Z. 12 Ph 10 τὴν < Ph | (τεκν)ογ(ο)νίαν undeutl. O 11 ἀστέρων P Jh 12 τῆς < O 14 τεκνοποιίας B Jh 16 παντὶ Jh nach Pl Tim. 53 C. Symp. 187 A und Meth. Symp. 105: πάντη HSS 18 ἐργ. ὁ πατήρ μου P 19 ἤδη λωφίσωσιν O Jh: πληρώσωσιν viell. richtig P | ἐμβάλλ. O: εἰσβάλλοντες P Jh 21 ἀναδ.δ. O 21f παύσεται PM: ηται unleserl. O

ἀναπληρωθῆν· τότε δὴ λοιπὸν καὶ τῆς παιδοποιίας ἀφαικτίον. νῦν
 γὰρ εἰς τὴν εὐλογία τοῦ θιοῦ τὸν ἄνθρωπον ἀνάγκη συνιστῆναι. ἔτι
 συνιστῶτος τοῦ κόσμου καὶ τεχταινομένου. καὶ ἐξάνεσθαι γὰρ ἐλέχθη
 καὶ πληθύνεσθαι. καὶ οὐ χωρὶ τὸ διάταγμα βδελύττεσθαι τοῦ δη-
 5 μιορογοῦ. | ἐξ οὗ δὴ καὶ αὐτὰ γιγνώσκωμεν. ἀρχὴ γὰρ γενέστωσιν ἀν- 31
 θρώπων ἢ τοῦ σπέρματος εἰς τὰς ἀλλοκας τῆς μήτρας γίνεται κατα-
 βολή, ὅπως τὸ ἐκ τῶν ὀστίων ὀστοῦν καὶ ἢ ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ
 ἕτερος ἄνθρωπος ἀοράτῳ ληφθέντα δευράμι πάλιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ
 τεχνίτου δημιουργηθῶσι. ταῦτη γὰρ ἐκείνην ἡγήτιον πληρωῦσθαι
 10 τὴν φωνὴν τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστίων μου καὶ σάρξ ἐκ τῆς
 σαρκὸς μου.

II. Τοῦτο γὰρ ἴσως ἠγρίσσετο καὶ ἢ κατὰ τὸν ἕβρον ἔξοστεις
 ἐπιβληθεῖσα τῷ πρωτοπλάστῳ, προδιατυπουμένη τὴν ἐπὶ τῆς φιλο-
 τησίας θέλξιν τοῦ ἀνδρός, ὅποτε διψήσας τέκνον ἐξίσταται ταῖς
 15 παιδογόνοις ἐκθηλυόμενος καθ' ἕβρον ἡδοναῖς, ἵνα πάλιν τι ἀπὸ
 τῶν ὀστίων αὐτοῦ καὶ τῆς σαρκὸς ἀποσπασθὲν | ἕτερος ἄνθρωπος. 32
 ὡς ἔφη, ἀναπληρωθῆ. ἐκταρασσομένης γὰρ τῆς ἀρμονίας τῶν σω-
 μάτων ἐν τοῖς κατὰ τὴν συνουσίαν ἐρεθισμοῖς. ὡς οἱ τετελεισμένοι
 τὴν γαμήλιον ἡμᾶς διδάσκουσι τελετήν. πᾶν τὸ μυελῶδες τοῦ αἵματος
 20 καὶ γοιμώτατον, ὅπερ ἐστὶν ὑγρὸν ὀστοῦν, ἐκ πάντων ἐπαθροισό-
 μενον τῶν μελῶν, ἀφροποιῶσαν καὶ θρομβωθὲν διὰ τῶν παιδογόνων
 ὀργάνων εἰς τὴν ἔμφυχον τῆς θηλείας ἐξέσονται γῆν. εἰκότως ἄρα

2 Gen. 1, 27 — 3 Gen. 1, 28 — 7 Symp. 3, 1 — 7. 10 Gen. 2, 23 — 12 Gen.
 2, 21 — 14 Symp. 2, 5 — 16 Demokrit Fr. 32 Diels — 17 De lepra 5, 2

18—20 Theophan. Keram. PGr. 132, 385BC

1 δὴ < P | τὸ τῆς P | ἐφαικτίον P, ε̄ ubergeschr. O | νῦν — 2 (τὴν
 unleserl. O 2 τοῦ P 156v 3 τος τοῦ κόσμου unleserl. O | ἀξάνεσθαι P |
 ἐλέχθη O: ἔφη P 4 οὐ χωρὶ unleserl. O | βδελύσσεσθαι P Jh 5 αὐτοὶ HSS
 6 (σπέρμα)τος εἰς τὰς ἀν(λ.) unleserl. O | τοὺς ἀλλοκας P 7f Symp. 3, 1 τὸ
 ἀπὸ τῶν ὀστίων ὀστοῦν ἄνθρωπος ἕτερος ληφθέν 7 ὀστίων καὶ unleserl. O
 8 ληφθέντα — τοῦ undeutlich O 9 ταῦτη γὰρ ἐκεί(νην) unleserl. O | δὲ
 πληρ, M: δὴ πληρ. Al, wohl auch O 10 νῦν — καὶ unleserl. O 11 σαρ-
 κὸς — ἕβρον Z. 12 unleserl. O 12 ἴσως ἠγρίσ. καὶ] δείκνυσιν M Al | κατὰ]
 μετὰ M Al Jh | ἔξοστεις O 41 13f φιλοτησίας P (nicht B) 14 τέκνον r scheint
 ausradiert in P 15 θηλυόμενος P | καὶ vor καθ' + O | πάλιν τι] τι τῶν O:
 πάλιν P 18 τὴν < Cb Jh (schwerl. P, da in V) 18ff οἱ γὰρ πρὸς τὴν λυσ-
 σώδη μίξιν ἐρεθισμοὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ σώματος πᾶν τὸ γοιμῶδες τοῦ αἵματος καὶ
 μυελῶδες ἐξοίσουσι (ἐκσεύουσι Jh) Theoph. 20 ἐστὶν wohl auch O 20f ἀφροι-
 ζόμενον P 21 (ἀφρο)ποιῶσαν undeutl. O (ἀφροποιεῖ De lepra | θρομβω-
 θέν P 157 22 ἐξέσονται] ἐξέεται P: ἐξέσεται O, ἐξέσονται auch Demokr.

ἔνεκεν τούτου καταλιπεῖν λέλεκται »τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα«, τότε πάντων ἀθρόως ἀμνημονήσας. ὅτε φιλοστόργοις ἐνούμενος τῇ γυναικὶ συμπλοκαῖς κάτοχος ἐπιθυμίας γίνεται γεννητικῆς. παρέχων ἀφαιρεῖσθαι τῷ θεῷ τὴν πλευ|ρὰν δημιουργῶ, ὅπως ἐξ υἱοῦ δὴ καὶ 33
 5 αὐτὸς ὁ πατὴρ πάλιν ἐκφανῆ. οὐκοῦν εἰσέτι πλάσσοντος καὶ νῦν δὴ τὸν ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ, πῶς οὐ τολμηρὸν τὸ βδελύσσεσθαι τὴν παιδουργίαν, ἣν αὐτὸς οὐκ ἐπαισχύνεται ταῖς ἀμιάντοις ὁ παντοκράτωρ ἐργαζόμενος χερσί; »πρὸ τοῦ« γάρ »με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ μητρός, ἐπίσταμαί σε« τῷ Ἰερεμία φησί· τῷ δὲ Ἰώβ »μὴ σὺ λαβὼν πηλὸν 10
 ἔπλασας ζῶον καὶ λαλιτὸν αὐτὸ ἔθου« ἔφη »ἐπὶ τῆς γῆς;« καὶ ὁ Ἰώβ δὲ πρὸς αὐτὸν εὐκτικῶς φέρεται λέγων τό »αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με«. πῶς δὲ οὐκ ἄτοπον τὸ ἀπαγορεύεσθαι γάμων συναλλαγᾶς. προσδοκωμένων ἔτι καὶ μεθ' ἡμᾶς ἔσεσθαι μαρτύρων καὶ τῶν ἀντιτασσομένων τῷ πονηρῶ. δι' οὓς δὴ καὶ τὰς ἡμέρας ὁ 34
 15 λόγος ἐπηγγείλατο κολοβωθῆσεσθαι; εἰ γὰρ φαῦλον, ὡς ἔφη, ἀπεντεῦθεν νενόμισται τῷ θεῷ τὸ παιδοσπορεῖν. δι' ἣν αἰτίαν οἱ παρὰ δόγμα φνόμενοι καὶ τὴν βουλήν τὴν θείαν εὐάρεστοι δυνήσονται παραστῆναι τῷ θεῷ; ἀνάγκη γὰρ εἶναι κίβδηλον, ἀλλὰ μὴ θεοφιλές τὸ τεχθέν. εἰ παρὰ τὴν γνώμην καὶ τὸ διάταγμα δίκην παραχα-
 20 ράγματος πλάσσεται τῆς δυνάμεως, ἵνα δὴ καὶ ἀνθρώπους δύνασθαι δῶμεν ἀνθρωποπλαστεῖν;

III. Καὶ ἡ Μάρκελλα ὑπολαβοῦσα, Ὡ Θεοφίλα, μέγα σφάλμα. ἔφη. καὶ ἐναντίον οἷς εἶπας ἀναφαίνεται, καὶ οἷε λεληθῆναι παρωσαμένη τηλικούτον νέφος; ἥκει γὰρ ἐκεῖνος ὁ λόγος, ὃν ἴσως |

1 Gen. 2, 24 — 3 Gen. 2, 21 — 8 Jerem. 1, 5 — 9 Hiob 38, 14 — 10 Hiob 10, 8 — 14 vgl. Ephes. 6, 13. 16. Jak. 4, 7 — Mt. 24, 22 — 24 Plato Gorg. 521 E

2 ὅτε] ὁ δὲ P 3 γίνε(ται) unleserl. O, γένηται MAI 4 τ. πλ. δημ.] τὴν δημιουργίαν P 5 ὁ < O | ἐκφανῆ O: ἐφάνη P | . κοῦν O | εἰσέτι καὶ mit übergeschriebenem καὶ vor νῦν P (nicht B) 6 τὸ < P 8f μητρός < P LXX 9 φησί < P 10 ἔθου O LXX: ἐποίησας P | . φη O 11 δὲ < Jh | (χεῖρ)ές σου ἐποί(ησάν) unleserl. O 12 τὸ < P | (ἀπαγο)ρεύεσθαι γ(άμ.) unleserl. O 13f ἔσ. μαρτ. καὶ unleserl. O | μάρτυρας MAI 14f ἡμ. ὁ λόγ. ἐπηγγείλ(ατο) unleserl. O | ὁ λόγος < MAI 15 ἐπειγγείλατο M | κολωβωθῆσεσθαι B | (ἐ)φης — νενόμ(ισται) Z. 16 unleserl. O 16 τὸ < O | οἱ — θείαν Z. 17 unleserl. O 16f π. τὸ δόγμα γινόμενοι MAI 17 τὴν vor βουλήν < M | (δυνήσονται) — εἶναι Z. 18 unleserl. O 18 πάλιν παραστ. MAI | ἀνάγκη γὰρ P 157v: ἢ πῶς οὐκ ἀνάγκη MAI Jh | θεοφιλές P, θεοφιλῆς B: θεοφνές MAI Jh: unleserl. O 19 τὸ τεχθέν O 41v: τὸ λεχθέν P 20 ἀνθρώποις P 23 οἷη B 24f Pl ὁ αὐτὸς δέ μοι ἥκει λόγος, ὕπερ . . ἔλεγον 24 ἐκεῖνος undeutl. O

Methodius.

ἀπαιτῶν σί τις, ὡ σοφωτάτη, λίσσι· Περὶ τῶν ἐκ μοιχείας ἀνόμων 35
 φρομένων τί φής; ἴδωσας γὰρ αἰσιλθῆναι εἰς τὸν κόσμον ἀμήχανον
 εἶναι καὶ ἀδύνατον, μὴ χειραγωγηθέντα τῷ θελήματι τῆς μεγαλο-
 ούνης, κατασκευασθέντος αὐτοῦ τοῦ σκηνώματος πρὸς τοῦ θεοῦ. καὶ
 5 ἵνα μὴ καταφύγῃς ὡσπερ εἰς τειχίον, ἐχέγγρον προχειριζομένη τὴν
 λέγουσαν γραφήν· τέκνα δὲ μοιχῶν ἀτελεσφόρηται, ἀποκρούσεται σε
 πρῶτος εἰπὼν ὅτι· Καὶ μὴν τελεσφόροις πολλαχῶς ὠδίσιν ὄριμον
 καρπὸν τοὺς ἐκ παρανόμων συλληφθέντας ὥδε συναλλαγῶν ὀρώμεν
 φρομένους. εἰ δ' αὖ πάλιν σοφισομένη φαίης· Ὁ οὗτος, ἐγὼ τὸ ἀτι- 36
 10 λεσφόρητον ἐπὶ τῶν μὴ τελειουμένων ἠγοῦμαι τάσσεσθαι τῇ χριστο-
 διδάκτῳ δικαιοσύνῃ, λελέξεται· Καὶ μὴν, ὃ μακαρία, πλείστοι τεχθέν-
 τες ἔξ ἀδίκου σποράς οὐδὲν ἴσον οὐ μόνον τῇ ποιμνῇ συναγελάζεσθαι
 καταξιοῦνται τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ προκαθηγεῖσθαι τούτων
 κληροῦνται πολλαχῶς. οὐκοῦν ὄντος φανεροῦ καὶ πάντων ἱστοροῦν-
 15 των καὶ τὰ ἐκ μοιχείας φρόμενα τελεσιουργεῖσθαι, οὐ χροὴ νομίζειν
 συλλήψεων πέρι καὶ τοκετῶν τὸ πνεῦμα πεπροφητεῦναι, ἀλλ' ἴσως
 περὶ τῶν τὴν ἀλήθειαν μοιχομένων, οἵτινες κλεψισόφοι νοθεύοντες
 δόγμασι τὰς γραφὰς ἀτελεσφόρητον γεννῶσι σοφίαν, τῇ θεοσεβείᾳ

4 vgl. Plato Axioch. 366 A — 5 Plato Pol. VI, 496 D — 6 Weish. Sal. 3, 16

6—16 u. 17—S. 19, 1 Phot. Bibl. 237 S. 308a, 21. 24ff. 21ff

1 ὡς σοφωτάτην P: Pl ὡ σοφωτάτη | περὶ undeutl. O | μοιχείας B
 3 μὴ unleserl. O | χορηγηθέντα B 3f μεγαλωσύνης B: δυνάμεως viell. richtig O
 4 (κατασκ)ευασθέντος unleserl. O | αὐτῷ O 5 ὡσπερ < O | τειχίον un-
 leserl. O: verb. mit ἐχέγγρον HSS | Pl ὑπὸ τειχίον ἀποστάς 6 τέκνα — τὴν
 πλάνην S. 19, 1, bzw. κυρίου S. 19, 4 bei Ph | δὲ < P ἀποκρούσ. — ἴσως Z. 16]
 ἄλλως γὰρ νοηθῆναι οὐκ ἐγχωρεῖ. οὔτε γὰρ ἐπὶ τοῦ μὴ τίκεσθαι τὰ ἐκ μοιχείας
 τέκνα καὶ εἰς φῶς αἰσθητὸν ἄγεσθαι δύναται νοεῖσθαι (νοεῖσθ. δύν. B), ὅτι πολλοὶ
 οὐ μόνον ἐτέχθησαν, ἀλλὰ καὶ τετόκασιν ἐκ μοιχείας τεχθέντες· οὔτε ἐπὶ τοῦ πνευ-
 ματικῶς καὶ θείως τελεσφορηθῆναι, πολλῶν γὰρ μοιχῶν τέκνα πλήρη (πλήρεις A)
 ἐγένοντο (πλήρης ἐγένετο B) ἁγίου πνεύματος Ph Z. 25ff 7 Καὶ μὴν] μὲν καὶ P
 9 ὡς οὕτως O 10 μὴ < Jh 11 λέξεται P 11f τεχθέντες P 156
 12 ἦττον P, ἴσον B | (σιν)αγε(λάζεσθαι) undeutl. O 13 καταξ. Kl: κατα-
 ριθμοῦνται O P | (προκαθη)εῖσθαι unleserl. O, καθ. Jh | τούτων unleserl. O
 14 πληροῦνται, P 14f ἱστορ(οῦντ)ων unleserl. O 15 (νομί)ζειν unleserl. O
 16 περὶ συλλήψεων P | τόκων P (auch S. 28, 1) | πεπρ. — ἴσως unleserl. O
 ἀλλὰ P 17 μοιχομένων Ph: + φησὶν εἰρησθαι Ph | (οἴτ)ινες — νοθεύοντες
 unleserl. O 17f κλεψ. . . δογμ.] κλεψισοφοί Ph 18 δόγμασι < Ph | γεν-
 νῶσι — θεοσεβείᾳ unleserl. O | θεοσεβεία M A1

συγκιρονῶντες τὴν πλάνην. διὸ καὶ ταύτης σου τῆς προφάσεως ἐξη- 37
ρημένης ἴθι δὴ, εἰ καὶ τὰ ἐκ μοιχείας εὐδοκοῦντος, ἀπόκριναι, γεννῶν-
ται τοῦ θεοῦ. ἔφης γὰρ εἶναι ἀδύνατον ἀνθρώπου τελεσφορηθῆναι
γονήν, μὴ μορφώσαντος αὐτὴν καὶ ἐμψυχώσαντος τοῦ κυρίου.

5 IV. Καὶ ἡ Θεοφίλα ὑπὸ γενναίου ὥσπερ ληφθεῖσα τῶν μέσων ἀν-
ταγωνιστοῦ ἐσκοτοδινίασε, καὶ μάλα μόλις ἀναπνεύσασα ἔφη· Ἐρωτῆς
ἐρώτημα διὰ παραδείγματος, ὧ μακαρία, χρῆζον ἀποδειχθῆναι, ἵν' ἔτι
μᾶλλον ἴδης ὡς διὰ πάντων ἡ ποιητικὴ δύναμις διοικοῦσα τοῦ θεοῦ
πλέον εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων γένεσιν αὐτουργεῖ, ἀΐξουσα τὰ εἰς
10 γόνιμον φυτενόμενα γῆν. οὐ γὰρ τὸ σπειρόμενον αἰτιατέον, ἀλλὰ 38
τὸν εἰς ἀλλοτριαν ἄρουραν κλεψιγάμοις εὐναῖς, οἷα μισθωτὸν ὀλίγης
ἡδονῆς, τὴν ἰδίαν ἀναισχύντως πιπράσκοντα σποράν. ἀπείκασον γὰρ
τοιούτῳ τινὶ τὴν ἡμετέραν γένεσιν εἰς τὸν βίον, οἷον οἶκον παρα-
κειμένην ἔχοντι τὴν εἴσοδον ὄρεσιν ὑψηλοῖς· διήκειν δὲ τὸν οἶκον
15 ἐπὶ πολὺν κάτω μέχρι μακρὰν τῆς εἰσόδου, ἔχοντα πολλὰς ὁπὰς ἐκ
τῶν ὀπίσω καὶ περιφερῆ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος γεγονότα.

2 Plato Gorg. 452D — 5 Plato Prot. 339E — 6 Symp. II, 5. De res. I, 27, 1
— Plato Pol. VI, 487E — 8 De creatis 9 — 10 Plato Tim. 87B; vgl. Meth.
Symp. 228A1 — Plato Tim. 91D — 12 Plato Pol. VII, 514A B

1 συγκιρονῶντες B (συγκερονῶντες V), συγκρίνοντες Ph | διὸ — ἐξηρημένης
< Ph: unleserl. O | διὸ δὴ καὶ MA1 | σου < MA1 2 ἴθι — κυρίου Z. 4] ὅτι
ἀπορεῖ λέγων, εἰ παρὰ θεοῦ δίδονται αἱ ψυχαί, ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦ πατρὸς τοῖς
τικτομένοις, πῶς δίδωσι καὶ τοῖς ἐκ μοιχείας τικτομένοις; εἰ γὰρ δίδωσι, συνεργεῖν
ἂν δόξειεν τοῖς μοιχευομένοις· εἰ γὰρ μὴ ἔδωκε τὴν ψυχὴν, οὐκ ἂν ἐτίκτοντο Ph.
Ph schließt λέει δὲ τὴν ἀπορίαν διὰ πλειόνων καὶ σαφῶν παραδειγμάτων |
(εὐδοκ)οῦντες — ἔ(φης) Z. 3 unleserl. O 3 ἀδύνατον — μορφώσαντος Z. 4 un-
leserl. O | τελεσφορομένην MA1 4 μορφῶσαι .. ἐμψυχῶσαι MA1 | καὶ]
ἢ O | (ἐμψυχ)ώσαντος — ὥσπερ Z. 5 außer (ὑ)πὸ γεννα(ίου) unleserl. O
| ψυχώσαντος PJh | τὸν κύριον MA1 5 Καὶ ἡ Θ.] ἢ δὲ MA1 Jh |
ὥσπερ ἀπὸ γενναίου MA1; ὥσπερ vor ὑπὸ wohl auch O | ληφθεῖσα O 42
6 ἐσκοτοδινίασεν P (nicht B) | μάλα μόλις Pl z. B. Pol. I, 342 C. De res. I, 27, 1 μόλις
u. μόλις bezeugt | πρὶν ἀναπνεῦσαι Pl Euthyd. 276 C. 6ff Pl ἐρωτῆς .. ἐρώτημα
δεόμενον ἀποκρίσεως δι' εἰκόνοσ λεγομένης .. ἄκουε δ' οἷν τῆς εἰκόνοσ, ἵν'
ἔτι μᾶλλον ἴδης ὡς 8 ἴδης Jh Pl: εἰδῆς OP | διοικοῦσα O: διήκουσα PJh
10 αἰτιᾶται [MA1: ? O: vgl. S. 20, 22 10f Pl Tim. 91D ὡς εἰς ἄρουραν τὴν
μήτραν .. κατασπείραντες 12f Pl ἀπείκασον τοιούτῳ πάθει τὴν ἡμετέραν
φύσιν .. ἰδὲ γὰρ .. οἷον ἐν καταγείῳ οἰκήσει .. τὴν εἴσοδον ἐχούσῃ μακρὰν ..
Ἄρω, ἔφη | (ἀπείκα)σον undeutl. O 13 γένεσιν O: γένεσιν P | (οἶ)κον
unleserl. O 13f παρακειμένην P 14 δὲ τε P 15 μέχρις B | μακρὰν]
ἄκρων P

Ἀπεικάζω, ἔφη ἡ Μάρκελλα.

Οὐκοῦν ἐπόλαβε ἴνδον καθιζόμενον ἐργάζεσθαι πλάστην πολλοῖς ἀνδριάντας· τούτῳ δ' αὖ τὴν ἕλην τοῦ πηλοῦ διὰ τῶν ὀπῶν ἔσωθεν νόησον ἐπὶ πολλῶν ἀνθρώπων ἀνιδιῶς χορηγεῖσθαι. οὐδέτις αὐτῶν
5 ὄρῳντος τὸν τεχνίτην. δὲ δὲ καταλύθει τὸν οἶκον ὀμίχλη καὶ μεγάλας καὶ μηδὲν αὐτοῖς ἔσωθεν εἶναι καταφανὲς ἢ μόνον τὰς ὀπάς. 39

Λεδόσθω, ἔφη, καὶ τοῦτο.

Ἔχειν τε ἕκαστον αὐτῶν τῶν συμπονούτων εἰς τὴν τοῦ πηλοῦ συγκομιδὴν ἀπονεμεμένην αὐτῷ μίαν ὀπήν, εἰς ἣν μόνον
10 αὐτὸν φέροντα τὴν ἰδίαν ἕλην ἀποτίθεισθαι, μὴ ἀπτόμενον ἑτέρας. εἰ δ' αὖ περιέργως ἀνοιγνύει τὴν ἑτέραν κεκλιρωμένην ἐπιχειροῖη, πῶρ αὐτῷ καὶ μάστιγας ἀπειλητέον. ἢ οὐκοῦν τὸ μετὰ ταῦτα λοιπὸν δὴ θεώρησον, ἔσωθεν τὸν πλάστην περιερχόμενον τὰς ὀπάς καὶ τὸν εὐδισκόμενον ἐν ἐκάστη πηλὸν κατ' ἰδίαν λαμβάνοντα πλάττειν, καὶ μηδὲν περιόδοις ἀποπλάσσοντα πάλιν ἀποιδόναι τοῖς ἔσω
15 διὰ τῆς αὐτῆς τὸν πλάστην ὀπής, ἔχοντα τοιαύτην ἐντολήν, πάντα τὸν δυνάμενον δημιουργηθῆναι πηλὸν ἀδιαφόρως ἐργάζεσθαι, κἂν εἰς ἄλλοτριαν ὑπὸ τινος εἰσοχεταιύηται κακοτρόπως ὀπήν (οὐδὲν γὰρ ἡδικηκέναι τὴν ἕλην· διὸ ὡς ἀναίτια μὲν δὴ χοῖραι πλάττεσθαι καὶ
20 μορφοῦσθαι), τὸν δὲ παρὰ τὸ διάταγμα καὶ τὴν ἐντολήν εἰς ἄλλοτριαν αὐτὴν ἀποτιθέμενον ὀπήν, τοῦτον ὡς ἀλάστορά τε καὶ παραβάτην τιμωρεῖσθαι. οὐ γὰρ τὸν πηλὸν αἰτιατέον, ἀλλ' ἐκείνον τὸν παρὰ τὸ ὄσιον τοῦτο πεποιηκότα· ἀκρασίας γὰρ χάριν εἰς ἄλλοτρια ἀποκομίσας ὀπήν ἀπέθετο λαθραίως ἢ βία.

25 Ἀληθέστατα λέγεις.

18 vgl. De autex. 15, 7

3 τοῦ πηλοῦ < P 4 αὐτὸν B Jh 5 δὲ γὰρ P 8 τε] δὲ P Jh | συμπονούτων O 9 (ἀπονεμε)μ(ημέν)ην αὐ(τῷ) unleserl. O | χοῖν vor μόν. + Cb Jh | μόνον P 11 ἀνοιγνύει Jh: ἀνεωγνύει O P (a. Rd., im Text ἀνεωγνύεται) 12 ἀπειλητε ἀπειλητεον καὶ . . (γὰρ + M Al, unleserl. O, < P) O: ἀπειλητέον(?). Καὶ μάλα (etwa; dann Οὐκοῦν) vermutet mit Recht Kl | τὰ μετὰ B Jh 13 δὴ < P | ἔσωθεν] ἔνδοθεν Jh | περιερχόμενον P 15 ἀποπλάσσοντα P | (ἀποδ)ιδόναι τοῖς unleserl. O 16 (ἐν)το(λήν) — δυνάμενον Z. 17 unleserl. O 17 πηλὸν δημιουργηθῆναι P | διαφόρως P (nicht B) | κἂν — ἐπὶ Z. 18 unleserl. O | κἂν M Al (w. e. sch. auch O) Cb Jh: εἰ καὶ P 18 ἄλλοτρια B | κακοτρόπως ὀχεταιύηται ὑπὸ τινος B | ὀχεταιύηται P 19 ἡδικηκέναι — ὡς unleserl. O | διὸ ὡς] δοκεῖ τὴν καταβληθεῖσαν M Al | ἀναίτια] . . αὐτὴν O | δὴ < O | (πλάττ)εσθαι unleserl. O 19f καὶ μορφ. O 42v 21 τοῦτον < Cb Jh 22 ob. S. 19, 10 | ἢ Kl: τῆ O P

V. Οὐκοῦν λοιπὸν δὴ καιρὸς τούτων ἤδη προδιηνησμένων ταύ- 41
την σε πᾶσαν προσάπτειν, ὧ̄ σοφωτάτη, τὴν εἰκόνα τοῖς ἤδη ἔμπρο-
σθεν εἰρημένοις, τὸν μὲν οἶκον ἀφομοιοῦσαν τῇ ἀοράτῳ τῆς γενέσεως
ἡμῶν φύσει, τὴν δὲ προσκειμένην εἴσοδον τοῖς ὄρεσι τῇ ἀπὸ τῶν
5 οὐρανῶν εἰς τὰ σώματα καταβάσει καὶ παραπομπῇ τῶν ψυχῶν. τὰς
δὲ ὅπας τῷ θηλυκῷ καὶ γυναικειῷ γένει, τὸν δὲ πλάστην τῇ ποιητικῇ
δυνάμει τοῦ θεοῦ, ἣτις ἐπικαλύμματι τῆς γενέσεως ἡμῶν ὡς ἔφην
τῇ φύσει χρωμένη ἔνδον ἡμᾶς ἀοράτως ἀνθρωποπλαστεῖ, τὰ ἐνδύ-
ματα ταῖς ψυχαῖς ἐργαζομένη. τοὺς δὲ κομίζοντας τὴν ὕλην τοῦ
10 πηλοῦ τῷ ἀνδρείῳ καὶ ἀρρενικῷ παραβλητέον, ὅποτε διηγήσαντες
τέχνων εἰς τοὺς κατὰ φύσιν τῆς θηλείας φερόμενοι πόρους ἐγκατα-
βάλλουσι τὴν ὀποράν, | ὥσπερ κάκει τὸν πηλὸν εἰς τὰς ὅπας. θείας 42
γὰρ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, μοίρας τῆς δημιουργικῆς τὸ σπέρμα μεταλαμβά-
νον οὐκ αὐτὸ αἴτιον νομιστέον εἶναι τῶν τῆς ἀκολασίας ὑπεκκαυμά-
15 των. ἡ μὲν γὰρ τέχνη τὴν ὑποκειμένην ὕλην αἰεὶ τεκταίνεται· οὐδὲν
γὰρ αὐτό τι καθ' ἑαυτὸ τῶν πραγμάτων ἡγήτεον εἶναι κακόν, ἀλλὰ

1 Plato Pol. VII, 517 A B — 5 Plato Pol. X, 614 D — 6 Symp. II, 4 S. 19, 8
— 8 Plato Gorg. 523 D — 10 Symp. II, 2 S. 16, 14 — 12 Plato Symp. 206 C —
15 Plato Symp. 180 E f — 16 De autex. 15

15—S. 22, 6 SS Parall. S. 198 Holl

1 δὴ λοιπὸν P | καιρὸς tilgt Jh | ἤδη < P | προδιηνησμένων P
1 ff Pl ταύτην τοίνυν . . τὴν εἰκόνα, ὧ̄ φίλε Γλ., προσάπτειν ἅπασαν τοῖς ἔμ-
προσθεν λεγομένοις, τὴν μὲν . . , τὸ δὲ 2 ὡς σοφωτάτην P 3 οἶκον un-
deutl. O 4 δὲ προσκ. unleserl. O | προσκειμένην Al 5 Pl καταβαίνειν ἑτέρας
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ | καὶ undeutl. O | ψυχῶν] in O hier in kleiner Schrift eine
Verteidigung des Verfassers gegen Häresie, abgedruckt bei Al 393 6 γυναι-
κειῷ καὶ (θηλυκῷ unleserl.) O; γυν. τε καὶ θηλυκῷ M Al | γένει unleserl. O |
ποιητικῇ P 159v 7 τοῦ θεοῦ — (γεν)έσεως unleserl. O | ἐπικαλύμματι]
αἰτία M Al | ὡς ἔφην < B 8 χρωμένη — ἀοράτως unleserl. O | χρωμένης
M Al | ἔνδον ἡμ. ἀορ.] ἐστὶ. αὕτη δὲ ἴσως M Al | ἀνθρωπ. O 43 8 f ἐνδ.]
ἀμμιέσματα Pl 9 τοὺς δὲ unleserl. O 10 ἀρρ. παραβλ. unleserl. O | ἀρρεν-
ωπῷ M Al 11 κατὰ φ unleserl. O | (θηλ)είας φερ. (πόρ)ους unleserl. O, auch kein
Raum für φερ.; φερ. < M Al | φερομένους P 12 (τ)ὰς — θεί(α)ς unleserl.
O 13 (σπ)έρμα unleserl. O 14 (ἀ)κολασίας unleserl. O 15 (ἀ)ει (τε)κταί-
νεται unleserl. O | οὐδὲν — δημιουργὸν S. 22, 6 in C (C 234r f. u. R 222r).
Lemma τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ συμποσίων 15 ff Pl πᾶσα γὰρ πράξις
. . αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη οὔτε καλὴ οὔτε αἰσχρά, . . ἀλλ' ἐν τῇ πράξει . .
τοιούτου ἀπέβη· καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον καὶ ὀρθῶς καλὸν γίνεσθαι, μὴ
ὀρθῶς δὲ αἰσχρόν 15 οὐδὲ P 16 γὰρ αὐτό τι < C | πραγμ.] πραττομέ-
νων C | (ἡ)γητέον unleserl. O

παρὰ τὴν πρᾶξιν τῶν χρωμένων τοιοῦτο γίνεσθαι. κοσμίως μὲν γὰρ
 πρᾶττόμενον καὶ σωφρόνως κόσμιον ἀπίβη. αἰσχροῦς δὲ καὶ ἀσχημό-
 νως αἰσχρόν. τί γὰρ ἠδίκησεν σίδηρος γεωργικῆς χάριν καὶ τεχνῶν
 εὐφροδῆς τοὺς εἰς ἀλληλογόνοους θήξαντας αὐτὸν μάχας; τί δὲ χρυσὸς
 5 ἢ ἄργυρος ἢ χαλκὸς καὶ σιλλήβδην ἢ εὐέργαστος | πᾶσα γῆ τοὺς 43
 πλημμελοῦντας ἀχαρίστως εἰς τὸν σφετέρων δημιουργὸν ἐν τῷ προσ-
 τρέπεσθαι τὰ ἀπ' αὐτῶν ποικιλλόμενα βρίτη; κἄν γὰρ ἀπὸ κλεψι-
 μαίων τῇ ὑφαντικῇ παρίχοιτό τις ἔρια τέχνη, πρὸς ἕν μόνον ἀπο-
 βλέπουσα τοῦτο ἢ τέχνη δημιουργεῖ τὴν ὑποκειμένην ἔλην. εἰ δὲξίται
 10 τὴν κατασκευὴν, οὐδὲν ἀποβαλλομένη τῶν ἐαυτῇ χρησίμων. ἐπεὶ μηδὲ
 αἰτιὸν ἔστιν ἐνταῦθα τὸ κλαπέν, ἄψυχον ὄν. διὸ δὴ αὐτὸ μὲν ἐργα-
 στέον καὶ κοσμητέον, τὸν δὲ ὑφελόμενον ἀδίκῃ φροῶ τιμωρητέον.
 ἀτὰρ δὴ καὶ τοὺς δηλήμονας τῶν γάμων καὶ διαρρήκτας τῆς εὐαρ-
 μοστίας τοῦ βίου, τῶν χορδῶν φλεγμαίνοντας οἴστρω καὶ τὴν ὄρεξιν
 15 εἰς | μοιχείαν ἐκκαλουμένους. αὐτοὺς μὲν βασανιστέον καὶ τιμωρητέον· 44
 ἀπ' ἀλλοτριῶν γὰρ κήπων τὰς παιδογόνους λυμαίνονται κλέπτοντες
 συμπλοκάς· τὴν δὲ σποράν, ὥσπερ δὴ κάκει τὰ ἔρια, μορφωτέον καὶ
 ἐμψυχωτέον.

VI. Καὶ τί χρὴ παραδείγμασι τοσοῦτοις καταχρωμένην μηκύνειν

19 Plato Polit. 277 D. Menex. 244 D

13f Theophan. Ker. hom. 45, PGr 133, 841 B — 19—S. 24, 1 SS. Parall.
 S. 199f Holl

1 (τοιοῦτο (γ)ί(νεσθαι) unleserl. O | τοιοῦτο C (τοιοῦτον Cr): τοιῶσδε P:
 τοιοντῶδες MAI Jh | μὲν] οὖν Cr | γὰρ < C 2 πιαττόμενον O | ἀπ. βη O
 | αἰσ(χροῦς) undeutl. O 3 ἠδίκησεν Ce | (γεωρ)γικῆς χάριν undeutl. O | γεωρ-
 γῶν AI: γεωργικῆς B 4 αὐτὸν θήξαντες BA1 (αὐτ. θήξ. αὐτόν M, ab. Punkte
 u. d. l. αὐτ.) | χρ(υσός) unleserl. O 5 ἅπασα P Jh 6 σφετέρων Cr | δη-
 μοιουργὸν] es endet C 6f προτρέπεσθαι OP, παρατρέπεσθαι Cb 7 πηλι-
 κωμένα P | βρέφη P | 8 nach ἔρια Rasur in P 9 .ημοιουργεῖ O 10 μηδὲν
 Jh 11 α .τιὸν O 12 κοσμη(τέον) unleserl. O | φορῶ P 13 τ. δη-
 λήμ. — βίου Z. 14] οἱ γάμων ἀλλοτριῶν δηλήμονες κ. διαρρηκται τῆς ἁρμοστίας
 τοῦ βίου Theophan. | δηλήμονας undeutl. O | τῶν < O | γά(μων) unleserl. O:
 νόμων MAI 14 τ. β., τ. χορδῶν φλ. Interpunktion Wd's | φλεγμα . . οντας O |
 οἴστρω undeutlich O 15 κ. (τιμωρ)ητέον undeutl. O 16 λυμαίνοντας B |
 κλ(έπτο)ντες unleserl. O 17 κάκει] καὶ P | ορ u. καὶ unleserl. O 18 ψυχω-
 τέον P, ψυχοτέον B 19 Καὶ — ιδέας S. 23, 13 in C nach K (Vat. 1553) 24vf, bzw.
 OALc, Lemma in K τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τῶν περὶ ἀγνείας συμποσίων; in OALc
 τοῦ ἁγίου Μεθοδίου περὶ ἀναστάσεως, π. ἀν. tatsächl. zum Folgenden gehörend | χρῆ]
 δεῖ AI Jh | καταχρώμενον C: κερημένην Cb | μηκύνειν — ἔν S. 23, 1 un-
 leserl. O

τὸν λόγον; οὐδὲ γὰρ ἂν οὕτως ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τοσοῦτον ἄνευ θείας
 κομιδῆς ἔργον ἐξήνυσε φύσις. τίς γὰρ ὁστέων ἔπηξεν ἄπηκτον οὐσίαν;
 τίς δὲ ξυνέδησεν ἐπιτείνεσθαι νεύροις καὶ ἀνίεσθαι περὶ τὰς ἀρμογὰς
 καμπτόμενα τὰ μέλη; ἢ τίς θεὸς ἐζύμωσε χυμὸν δεύσας αἵματι καὶ
 5 μαλακῆν ἐκ χοῦς σάρκα ἢ μόνος ὁ ἀριστοτέχνας, τὴν λογικωτάτην
 εἰκόνα καὶ ἔμφυχον | τὸν ἄνθρωπον, ἡμᾶς, ἑαυτοῦ τεκταινόμενος καὶ 45
 κηροπλαστοῦν ἐξ ὑγρῶν καὶ βραχυτάτων σπερμάτων ἐν μήτρᾳ; τίς
 γὰρ ἔστιν ὁ προμηθεύμενος μὴ συμπνίγεσθαι τῷ ὑγρῷ καὶ τῇ συνοχῇ
 τῶν ἀγγείων ἐπικλυζόμενον ἔσω τὸ ἔμβρυον; ἢ τίς ὁ μετὰ τὸ λοχεν-
 10 θῆναι καὶ εἰς φῶς ἀνελθεῖν εἰς μέγεθος καὶ κάλλος καὶ ῥώμην ἐξ
 ἀσθενοῦς καὶ βραχέος μεταβάλλων, εἰ μὴ αὐτὸς οὗτος ὁ ἀριστοτέχνας,
 ὡς ἔφην, θεός, τῇ ποιητικῇ δυνάμει τῷ Χριστῷ μετασχηματίζων καὶ
 μεταζωγραφῶν τὰς ιδέας; ὅθεν δὴ καὶ τημελόχοις ἀγγέλοις, κἂν ἐκ
 μοιχείας ὦσι. τὰ ἀποτικτόμενα παραδίδοσθαι παρειλήφραμεν ἐν θεο-
 15 πνεύστοις γράμμασιν. εἰ γὰρ παρὰ τὴν γνώμην ἐγίνοντο καὶ τὸν
 θεσμὸν τῆς μακαρίας ἐκείνης φύσεως τοῦ θεοῦ, πῶς | ἀγγέλοις ταῦτα 46

1 De res. II, 20, 6 — 13 Apok. Petri in Klem. Al. Eklog. 48

1 οὐ γὰρ C | τοσοῦτον < C | ἄνευ θείας] εὐθείας P (in V ἂν übergeschr.)
 B: ἔξω θείας Po Cb Jh 2 κομιδῆς C | ἔργον ἐξ. (φί)σις unleserl. O | ἐξέ-
 νυσεν C | ἔπηξεν ἄπηκτον PB: ἄπηκτον ἔπηξεν O: ἐξῆπτεν ἄτηκτον C: ἄτηκτον
 ἔπηξεν Jh | 3 δὲ < P | συνέδησεν C | ἐπιτ. — ἀνίεσθαι unleserl. O | νεύ-
 ροις ἐπιτ. M Al Jh | ἀνίεσθαι] ζευγνύνεσθαι M (2. Hd.) Al 4 (καμπ)τόμενα
 — αἵματι unleserl. O | ἢ τίς — σάρκα Z. 5] τίς δ' ὑπονόμος κατεσκεύασε τῷ
 αἵματι καὶ μαλακῆν ἀρτηρίαν τῷ πνεύματι M (ab. τίς δ' — τῷ u. ἀρτ. τ. πνεύμ.
 v. 2. Hd.) Al: vor ἢ τίς — σάρκα schalten dies ein Cb Jh | ἢ < C | θεός]
 δε C: ἄλλος Cb | ἐζύμωσεν C | ἔχυμον C: χυμοὺς Jh | αἵμ. δεύσας C 5 μα-
 λακῆν O: μαλθ. ἡμῖν C | ἐ(κ)χοῦς σάρκα unleserl. O | ἢ μόνος O 43 | ἢ
 < C | ὁ ἀρι(στο)τέχνας unleserl. O | ἀριστο|τέχνας P 160 v: ἀριστοτέχνης
 Al Jh 5f λογ. εἰκόνα καὶ unleserl. O 5 λογικωτάτην B 6 ἑαυτῷ P
 8 τὸ ὑγρὸν B 8f καὶ τῇ συνοχ(ῇ τῶν ἀ)γγείων ἐ unleserl. O 8 καὶ]
 ἐν M Al Jh | συνοχεῖ M 9 ὁ μετὰ τὸ λοχεν unleserl. O | ὁ + C M Al Jh
 10 ῥώμην ἐ unleserl. O 11 ἀριστοτέχνης Al Jh: unleserl. O 12 τῷ χρησιῶ
 C, τοῦ χριστοῦ P | καὶ unleserl. O 13 ζωγραφῶν M Al (nicht O) |
 ιδέας] es endet C; ab. sofort wieder bis ῥαστώνης S. 24, 1 Holl S. 199f aus C
 Bl. 63r (Cc) und R Bl. 61v (Cr). Lemma in Cc τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ(?)
 περὶ ἀγνείας συμποσίων, in Cr Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ ἀγνείας συμποσίου |
 ἁ . . ἔλοις O | κἂν — ἀποτικτ. Z. 14 < C 14 (παρειλήφ)ραμεν unleserl. O
 15 ἐγίνοντο O, ἐγίνετο C (ἐγένετο Cr) 16 (θ)εσμὸν unleserl. O

παριδίδοτο τραγητόμινα μετὰ πολλῆς ἀναπαύσεως καὶ ῥοστώνης·
 πῶς δὲ καὶ κατηγορήσονται σφῶν αὐτῶν τοὺς γονεῖς ὑπερρησιώστως
 εἰς τὸ δικαστήριον ἐκίκλησον τοῦ Χριστοῦ. »οὐ οὐκ ἐγ θόνησας ἡμῖν.
 ὦ κύριε, τὸ κοινοὶ λέγοντα τοῦτο φῶς· οὗτοι δὲ εἰς θάνατον ἡμῶς
 5 ἐξέθαντο, καταφρονήσαντες τῆς σῆς ἐντολῆς;» εἶπε γάρ ἰσάνομινα
 φησὶν ὑπνῶν τέκνα γεννώμενα μάρτυρες εἶσι πονηρίας κατὰ γονέων
 ἐν ἐξετασμῶι.

VII. Καὶ τάχα μὲν οὖν δὴ χόραν ἔξει πιθανολογῶν τις ἐν οὐ
 κριτικοῖς καὶ φρονίμοις ἀνδράσι, τὸν χιτῶνα τῆς ψυχῆς τὸν σάρκινον
 10 τοῦτον ὑπὸ ἀνθρώπον φτενυόμενον αὐτοματὶ μορφοῦσθαι παρὰ τὴν
 ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ· οὐ μὲν ἤδη καὶ τῆς ψυχῆς τὴν | οὐσίαν μετὰ τοῦ 47
 θνητοῦ σπεῖρεσθαι διδάσκων πιστευθήσεται σώματος. τὸ γὰρ ἀθά-
 νατον καὶ ἀγήρων μόνος ὁ παντοκράτωρ ἐμφυῶ. ἢ καὶ μόνος τῶν
 ἀοράτων ἐστὶ καὶ ἀσολέθρων ποιητής. »ἐνεφύσησε γάρ »εἰς τὸ πρόσ-
 15 ωπον αὐτοῦ προὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο φησὶν ὁ ἀνθρωπος εἰς ψυχὴν
 ζῶσαν.« ἀμέλει τοὺς χειροτέχνους τούτους αἰτιώμενος ὁ λόγος, ἐπὶ λύμη
 τῶν ἀνθρώπων τὰ ἀνδροεῖκελα κατασκευάζοντας ἀγάλματα. οὐκ
 αἰσθανομένους τὸν ἴδιον ποιητὴν, ἐν τῇ παναρέτῳ Σοφίᾳ φησὶ·
 »σποδὸς ἢ καρδία αὐτῶν, καὶ γῆς εὐτελεστέρα ἢ ἑλλίς αὐτῶν. πηλοῦ
 20 τε ἀτιμότερος ὁ βίος αὐτῶν, ὅτι ἠγγρόησαν | τὸν πλάσαντα αὐτοὺς 48
 καὶ τὸν ἐμπνεύσαντα αὐτοῖς ψυχὴν ἐνεργοῦσαν καὶ ἐμφυσήσαντα αὐτοῖς
 πνεῦμα ζωτικόν.« οὕτως ἐστὶ πάντων ἀνθρώπων ποιητής ὁ Θεός.

5 Weish. Sal. 4, 6 — 14 Gen. 2, 7 — 19 Weish. Sal. 15, 10, 11

1 παραδίδοται C: (παρεδίδο)το unleserl. O, παρεδίδος MAI | ῥαστ.] es
 endet C 2 πῶς] ὡς mit Rasur vor ω P | δε < P | κατηγορήσοντας P
 (s üb. Rasur in P) 3 ἐκίκλησον < P 4 ἡμῶς εἰς θάν. P 5 τῆς < BV
 (wohl auch P) 7 nach ἐξ. + πιθανῶν λόγων OJh: + αὐτῶν LXX 8 δὴ < B
 | χόραν P 161 | πιθανολόγων P, πειθανῶν λόγων B 8f οὐκ ἐν κριτικ. AI;
 im Text auch M, ab. corr. a. Rd. 10 ἐπ' B | (μορφ)οῦσθαι unleserl. O
 11 ἤδη < P | ἀθάνατον vor οὐσίαν + Jh 12 θνητοῦ ἐνθανάτου P | σπεί-
 ρασθαι P (nicht B) 13 ἀγήρων O | ἡ] ἡμῖν P | τῶν unleserl. O 14 (ἀοράτων
 unleserl. O 14f εἰς τὸ πρόσωπον unleserl. O 15 προὴν unleserl. O 15f (ψυ-
 χ)ὴν ζῶ(σαν) unleserl. O 16 (χειρο)τέχνους unleserl. O | αἰτιώμενοι B | ὁ
 λόγος < P 17 τῶν — ἀνδροεῖ(κε)λα undeutl. O 18 (αἰσθ)αν. — τῇ un-
 leserl. O | αἰσθόμενα P: δε + MAI Jh 19 σποδὸς ἢ — ἢ (außer γῆς ἐν)
 unleserl. O | (πηλ)οῦ — ἠγγρόησαν Z. 20 unleserl. O | πῆλον εὐτελεστέρον (εὐ-
 τελεστέρα M) ἢ ζωὴ αὐτῶν MAI 20 ὅτι] ἔτι M | πλάσαντα ποιήσαντα P
 | καὶ τὸν MAI | τὸν O 44 21 ἐμπνεύσαντα P | αὐτοῖς < O 22 οὕτως
 corrig. aus οὔτως (so Jh) od. umgek. O, οὔτω B | ἐστὶ < P | ὁ Θεός ἐστὶ ποιητής P

διὸ καὶ »πάντας ἀνθρώπους« κατὰ τὸν ἀπόστολον »σφύζεσθαι βού-
 λεται καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν«. — καὶ ἐπειδὴ τοῦτο μόλις
 ἔσχε τέλος, λοιπὸν δὴ τὰ μετὰ ταῦτα λεκτέον. ὁπότεν γὰρ τις τὴν
 θεωρίαν τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον συμβαινόντων κατὰ φύσιν ἀκριβῶς
 5 ἐκμάθη, εἴσεται μὴ βδελύσσεσθαι παιδοποιίαν, ἐπαινεῖν δὲ καὶ προτι-
 μᾶν ἀγνείαν. οὐδὲ γάρ, ἐπειδὴ τῶν ἄλλων ἐστὶν ἡδύτερον καὶ προση-
 γνέστερον τὸ μέλι, τὰ λοιπὰ δὴ ταύτῃ προσήκε νομίζεσθαι πικρά,
 ὅποσα δὴ τῇ ἐμ|φύτῳ γλυκασίᾳ κεκέρασται τῶν ἀκροδρῶν. καὶ 49
 τούτων μὲν ἐχέγγυον μάρτυρα παρέξομαι τὸν Παῦλον »ὥστε καὶ
 10 ὁ γαμίζων« λέγοντα »τὴν ἑαυτοῦ παρθένον καλῶς ποιεῖ, καὶ ὁ
 μὴ γαμίζων κρείττονος ποιεῖ«. οὐ γὰρ δὴ τῇ τοῦ κρείττονος καὶ γλυ-
 κύτερου παραθέσει τὸ ἕτερον ἀνείλεν ἀπαγορεύσας ὁ λόγος, ἀλλ'
 ἐκάστῳ τὸ οἰκεῖον καὶ λυσιτελὲς ἀπονέμων διαθεσμοθετεῖ. τοῖς μὲν
 γὰρ οὐδέπω συνεχώρησε παρθενίας τυχεῖν, τοὺς δὲ καὶ οὐκέτι βού-
 15 λεται χραίνεσθαι φοινισσομένους ἐρεθισμοῖς, ἀλλὰ μελετᾶν ἀπεντεῦθεν
 ἡδὴ καὶ φαντάζεσθαι τὴν ἰσάγγελον μεταστοιχείωσιν τῶν σωμαίων,
 ἔνθα »οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίσκονται«, κατὰ τοὺς ἀψευδεῖς τοῦ κυ-
 ρίου | χρησμούς· ἐπεὶ μηδὲ πᾶσιν ὁ ἀμόλυντος καὶ παρεκτικὸς τῆς 50
 βασιλείας τῶν οὐρανῶν εὐνοχιζομένης ἐμπιστεύεται, ἀλλὰ μόνοις ἐκεί-
 20 νοις δηλονότι τοῖς καὶ δυναμένοις τὸ ἀειθαλὲς ἄνθος καὶ ἄχραντον
 τῆς παρθενίας τηρῆσαι. ἀνθηροτάτῳ γὰρ ἀπεικάζεσθαι καὶ ποικιλω-
 τάτῳ λειμῶνι λόγος ἔχει προφητικὸς τὴν ἐκκλησίαν, οὐ μόνον τοῖς

1 I Tim. 2, 4 — 2 Symp. S. 33, 19. 42, 3 u. 182 A1 — 8 Symp. 2, 3, 3, 5
 — 9 I Kor. 7, 38 — 16 Mt. 22, 30 — 19 Mt. 19, 11f

6f Phot. Bibl. 237 S. 308a, 19f

2 ἐπίγνωσιν undeutl. O 3 τέλος ἔσχεν (ἔσχε B) P 4 τῶν] αὐτῶν,
 mit Punkt unt. α? O | τὸν < P | ἄνθρωπον συ unleserl. O | κατὰ
 φύσιν?: < O | κατὰ P 161v 5 βδελ. μὲν P | (παιδο(ποιίαν) unleserl. O
 6 ἐπειδὴ — πικρά Z. 7 Ph S. 308a, 1ff | ἡδύτερόν ἐστιν Jh 6f γλυκί-
 τερον τὸ μέλι καὶ ἡδύτερον Ph 7 δὴ — πικρά] πικρὰ καὶ ἀνίδονα νομιστέον
 Ph | προσήκει Jh | νομ. προσήκε B 8 τῆς ἐμφυτοῖς γλυκασίας P, τοῖς ἐν
 φυτοῖς γλυκασίας B | ἀ(κροδ.) unleserl. O 9 ἐχ.] βέβαιον + P 10 λέ-
 γοντα < P | παρθένον ἑαυτοῦ O 11 δὴ < O | τῇ < P 13 ἀπονέμειν
 B Jh 14 συνεχώρηκε O | καὶ < B Jh 16 . σάγγελον O 17 κατὰ
 unleserl. O 18 ἐπὶ B | μὴ πᾶσιν P | ὁ < O | ἀμόλυντος O: ὁμαλὸς
 viell. richtig P 19 βασιλείας wohl auch O 19f . κείνοις O 20 ἄνθος
 < P 20f (ἄχραντον) τῆς unleserl. O 21 παρ . . νίας O 21f καὶ ποικιλ.
 λειμῶνι ἀπεικάζεσθαι B 22 λόγ. ἔχει unleserl. O | προφ. P 162 22f τοῖς
 τῆς < P

τῆς ἀγνείας πεποικιλμένην καὶ κατεστημένην ἀνθρώποις. ἀλλὰ καὶ τοῖς τῆς τεκνογονίας καὶ τοῖς τῆς ἐγκρατείας. ἔν χρυσσοῖσι γὰρ χρυσοῖς πεποικιλμένης ἐκ διξίων ἢ βασίλισσαι παρίσταται τοῦ νυμφίου.

5 Ταῦτά σοι κατὰ δύναμιν γὰρὸ τὴν ἐμαντῆς. ὧ Ἄριτή, εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀγνείας συμβάλλομαι λόγον.

Ἐλπούσης δὲ ταῦτα τῆς Θεοφίλας θόρουβον | ἠδὲν ἐκ πασῶν ἢ 51 Θεοπάτρα ἔφη γεγονῆναι τῶν παρθένων ἐπαινουσῶν τὸν λόγον. ὡς δὲ ἠσύχασαν, σιωπῆς ἐπὶ πολὺ γεγενημένης ἀναστῆναι τὴν Θάλειαν· ταύτη γὰρ ἐκ τρίτου ἐπετέτραπτο μετὰ τὴν Θεοφίλαν ἀγωνίζεσθαι.

10

Λόγος γ'.

Θάλεια.

1 Ἰπολαβοῦσα οὖν ἐντεῦθεν. ὡς οἶμαι, ἤδη καὶ αὐτή. Σὺ μοι δοκεῖς, ὧ Θεοφίλα, ἔφη. καὶ τῇ πράξει καὶ τῷ λόγῳ πασῶν κρατιστεύειν καὶ σοφίας τὰ δεύτερα φέρεσθαι οὐδενός. οὐ γὰρ ἔστιν ὅστις 15 αἰτιάσεται σου τὸν λόγον, οὐδ' εἰ παντάπασι φιλόνηκος εἶη καὶ ἀντιλογικός. πλὴν ἐκεῖνό με μόνον τῶν ἄλλων ὀρθῶς εἰρημένων. ὧ

2 Psal. 44, 14. 10 — 4 Plato Symp. 185 C — 6 Plato Symp. 198 A — 12 Plato Symp. 176 D — 15 Plato Gorg. 515 B

1 ἀποποικιλμένην P (nicht B) | (κα)ι κατεστε(μμένην unleserl. O: < P 2 τῆς νορ τεκν. < O | τεκνογονείας B 2f (χρυσσοι)οῖς γὰρ χρυσο(ῖς) πεπο(ικιλ)-μένη ἐκ unleserl. O 2 γὰρ] καὶ MAI 3 πεποικιλμένοις P: πεποικιλμένην B | ἐκ] ἀπὸ M AI Jh 4f Pl ταῦτά σοι, . . ὧ Φ., . . συμβάλλομαι 4 Ταῦτα . . κατὰ unleserl. O | τὴν] τὸν P | εἰς τὸν < B 5 περὶ Jh | ἀγνείας (συμβάλλο)μαι unleserl. O | ἀγνείας KI: ἀληθείας P M Ausgg. | συμβαλλομένον M 6 Pl εἰπόντος δὲ τοῦ Ἀγ. πάντας ἔφη . . ἀναθορυβῆσαι τοὺς πορόντας | (Εἰ)πούσης δὲ ταῦτα unleserl. O | Θεοφίλης O | θόρουβον — ἐπαινουσῶν Z. 7 unleserl. O | ἠδὲν] γένεσθαι M (2. Hd.) AI Jh 7 ἔφη — παρθένων] ἐκ πασῶν, ἔφη ἢ Θεοπάτρα τῶν παρθένων συμβέβηκε MAI: ἔφη ἢ Θ. ἐκ πασῶν τ. παρθένων Jh | ἐπαιν.] παραπεμποσῶν M AI Jh | ὡς O 44v 8 ἠσυχάσασαν O. ἠσύχασεν B | γενομένης P Jh 9 τριῶν O: τρίτων Pl Gorg. 500 A 10f Θαλεία. Λόγος Ἰος P nach αὐτή; in O eine Lücke nach αὐτή 12 Pl φάναι ἵπολαβόντα Φ. | . πολαβοῦσα O | ἤδη a. Rd. in B, im Text Zeichen des Fehlens | Σὺ μοι] Ἐμοὶ P, E in Rasur in P 13 ἔφη < B 15 αἰτιάσαιτό O | Pl φιλόνηκος εἶ 15f (ἀντιλο)γικός unleserl. O | ἀντιλεκτικός MAI: Pl Theaet. 197 A εἰ . . ἢ ἀντιλογικός 16f με . . ταρ. τε κ. ἀνιᾶν] vgl. Pl Phaed. 103 C. Gorg. 485 B

μακαρία. δοκεῖ ταράττειν τε καὶ ἀνιᾶν, ἀναλογιζομένην ὡς | οὐκ ἂν 52
 ὁ πνευματικώτατος καὶ σοφὸς ἀνὴρ, τὸν Παῦλον λέγω, ματαίως ἀνέ-
 φερειν εἰς Χριστὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν· τὴν σύνεργον τοῦ πρωτο-
 πλάστου καὶ τῆς γυναικός, εἰ μὴδὲν ὑψηλότερον ἐφαντάζετο τῶν ῥη-
 5 τῶν καὶ τῆς ἱστορίας ἢ γραφῆς. εἰ γὰρ ὅλως εἰς τὸν περὶ συνελεύ-
 σεως ἀνδρός τε καὶ γυναικὸς δεῖ παραλαμβάνεσθαι τύπον ψιλῶς τὴν
 γραφὴν, τίνας δὴ χάριν ὁ ἀπόστολος τούτων ἐπιμνησθεὶς καὶ εἰς τὴν
 τοῦ πνεύματος ἡμᾶς, ὡς οἶμαι, χειραγωγῶν ὁδόν, εἰς Χριστὸν καὶ
 τὴν ἐκκλησίαν· ἀναφέρον ἀλληγορεῖ τὰ κατὰ τὴν Εὐάν καὶ τὸν
 10 Ἀδάμ; ἢ μὲν γὰρ λέξις τῆς Γενέσεως οὕτω φησί· »καὶ εἶπεν ὁ Ἀδάμ·
 τοῦτο | νῦν ὅστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· 53
 αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ἐλήφθη. ἔνεκεν
 τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα
 καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς
 15 σάρκα μίαν·. ὁ δὲ ἀπόστολος εἰς αὐτὴν δὴ ταύτην ἐπισκεπτό-
 μενος τὴν περικοπὴν οὐκέτι κατὰ τὸ κείμενον αὐτῆν, ὡς ἔφη, αἰσθη-
 τῶς ἐπὶ συνέρξεως βούλεται παραλαμβάνεσθαι γυναικὸς τε καὶ ἀνδρός,
 ὥσπερ δὴ καὶ σύ. οὐ γὰρ φυσικώτερον ἐπεργαζομένη τὸν λόγον συλ-

3 Ephes. 5, 32 — 10 Gen. 2, 23. 24 — 16 vgl. S. 18, 16

8 Phot. Bibl. 237 S. 308a, 37 ff

3 σύνεργον P Jh wie Z. 17, vgl. P I Tim. 18 D εἰς τὴν τῶν γάμων σύνεργον: σύζευξιν O
 4 μὴ δὲ B | (ὑψηλ)ότερον unleserl. O 5 εἰ P 162v 6 τίπον Al: τόπον OP
 8 ὡς + O | εἰς Χρ. — εἰς τ. ἐκκλησίαν S. 28, 11f auszugsweise bei Ph ὅτι τὰ
 ἐν τῇ Γενέσει φερόμενα, οἷον τὸ »τοῦτο οὖν ὅστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ
 ἐκ τῶν σαρκῶν μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ἐλήφθη·
 ἔνεκεν τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσ-
 κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν«, ταῦτα οὖν
 οὐ κατὰ τὸ γράμμα φησὶ δεῖν μόνον νοεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς εἰς Χριστὸν
 καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. καὶ φησιν ὅτι καὶ ὁ θεὸς Παῦλος μετὰ τὴν τῶν ῥητῶν
 τούτων ἔκθεσιν λέγει, »τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστί, λέγω δὲ ἐγὼ εἰς Χριστὸν
 καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν«. ἀλλὰ καὶ τὸ »ἀξάνεσθε usw. (s. u. zu S. 38, 15) 9 τὴν
 ἐκκλ.] εἰς ἐκκλ. Jh | (ἀνα)γέρων undeutl. O 10 οὕτως φησὶν P 11 νῦν]
 οὖν Ph s. o. | ὀστέων O B 12 (αὐ)τῆς unleserl. O (undeutl. M) 13 αὐτοῦ . .
 αὐτοῦ Ph Jh 14 αὐτοῦ nach μητέρα + P: < O Ph LXX | γυν. αὐτοῦ]
 ἰδία O 15 ὁ δὲ ausgelöscht O 16 κατὰ τὸ ausgelöscht O 17 γυν.
 τε καὶ ἀνδρός < P 18 ἐπεξεργαζομένη M Al Jh, vgl. S. 29, 5; (ἐπεξ)εργα un-
 leserl. O

λήψεων πύρι καὶ τοξιτῶν ἰδωσας ἀποκαίνοθαι μόνον τὴν γραφήν·
 ἵνα γὰρ τὸ ἀπὸ τῶν ὀστίων ὁποῦν ἄνθρωπος ἕτερος ληφθῆν γεν-
 νηθῆ. ταύτη συνέβαιναι τὰ ζῷα σπαργῶντα καὶ ὀδόνοντα δένδρων δίκην
 ἐν | ὥρα τοῦ κρεῖν. ἐκείνος δὲ πνευματιζώτερον εἰς τὸν Χριστόν 54
 5 ἀναλαμβάνουσα τὸν λόγον διδάσκων οὕτως ἔφη· ὁ ἀγαπῶν τὴν
 ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. οὐδαὶ γὰρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα
 ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς τὴν
 ἐκκλησίαν, ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου κατα-
 λείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολλη-
 10 θήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ
 μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστόν καὶ τὴν ἐκ-
 κλησίαν.»

II. Μὴ χινεῖτω δέ σε, εἰ περὶ ἑτέρον διαλεγόμενος εἰς ἕτερα
 μεταπηδᾷ, ὥστε νομίζειν ἀναμιγνύναι καὶ παρεμβάλλειν αὐτὸν ἀνό-
 15 μοια τοῖς προκειμένοις, παρεκβαίνοντα τοῦ σκέμματος, ὥσπερ δὴ καὶ 55
 νῦν. τὸν περὶ τῆς ἀγνείας γὰρ ἐθελήσας, ὡς εἰκόσ, μεμελημένως
 αὐτῷ κρατυνθῆναι λόγον, προδιορθοῦται πρότερον τὴν ἐπιχείρησιν,
 τῷ λειοτέρῳ τῆς φράσεως ἀρχόμενος τύπῳ. ὁ γὰρ τοι χαρακτηρ
 αὐτῷ τῶν λόγων, ποικιλιώτατος ὢν καὶ κατὰ παραύξησιν ἐξεργα-
 20 σμένος, ἄρχεται μὲν ἐπιπολαιότερον, προχεῖται δὲ εἰς τὸ ὑψηλότερον
 καὶ μεγαλοπρεπές· εἴτ' αὐθις εἰς βαθύτητα μεταβάλλων ὅτε μὲν εἰς
 τὸ ἀπλούστερον καὶ ἀφελές, ὅτε δὲ εἰς τὸ δεινότερον καταλήγει καὶ
 λεπτόν, οὐδὲν ἀλλότριον ἐπεισάγων τῶν κεφαλαίων ταῖς ἐξαλλαγαῖς.
 ἀλλὰ πάντα κατὰ τινα θαυμαστὴν οἰκειότητα συμπεριγράφων εἰς ἓν 56

3 Plato Symp. 206 D — 5 Ephes. 5, 28—32

1 τόκων P (wie S. 18, 16) | ἔδωκας undeutl. O | μόνον ἀποφ. P Jh
 | ἀποφ(αίνεσθαι) unleserl. O 2 ἀνθρώπου M Al: undeutl. O | ἕτερος (ληφ)θῆν
 unleserl. O 3 Pl τῷ κνοῦντί τε κ. ἤδη σπαργῶντι | σπάργοντα P | καὶ
 ὀδόνοντα undeutl. O: < Al Jh . | δένδρων) unleserl. O: δρῶν P: δρυῶν Cb
 | Pl Tim. 91 C οἶον ἀπὸ δένδρων 4 ἐν ὥ(ρα) unleserl. O | κρεῖν] ποιεῖν P
 | δὲ unleserl. O | τὸν + P 5 (ἀνα)λαμβάν. unleserl. O: ἀναπέμψας M Al
 Jh | διδάσκων < P 6 ἐα(υτοῦ) — ἀγαπᾷ unleserl. O | γυναῖκα P 163 |
 οὐδαὶ O 45 7 αὐτήν + O 9 τ. πατ. κ. τ. μητέρα αὐτοῦ P 10 τῇ < O
 | αὐτοῦ < O 11f εἰς τὴν ἐκκλ. B Jh 13 Μὴ] st. M leerer Raum in P
 14 ἀπεπήδα P | (ἀναμιγν)ῆναι unleserl. O 14f ἑαυτὸν ἀνόμοιον P
 16 τὸν < P | μεμελημένως ἔχει Pl nur Prot. 344 B; vgl. unt. S. 80, 13;
 über den Gebrauch dieser Adv. bei Meth. vgl. Jahn Meth. platon. Nota 135
 18 τῷ < O 19f ἐξεργασάμενος P 23 κεφαλαίων undeutl. O 24 συμπερι-
 γράφων P 163v

τὸ προκείμενον αὐτῷ σέμμα τῆς ὑποθέσεως ἀπεργάζεται. ἀνδρειότε-
 ρον γὰρ ἀνακαλύψαι τὸν νοῦν τῶν κατὰ τὸν ἀπόστολον ἐπιχειρη-
 μάτων. οὐδὲν τῶν ἔμπροσθεν εἰρημέρων ἀποκρονομένην. ἱκανῶς
 γὰρ κάκεινά μοι διεξελιγμέναι καὶ λαμπρῶς δοκεῖς, ἀκινδυνότερον,
 5 ὦ Θεοφίλα, τὰ ῥήματα τῆς γραφῆς, ὡς εἶχεν. ἐπεξεργασαμένη. σφα-
 λερὸν γὰρ πάντη καταφρονεῖν τῶν κειμένων, ὡς εἴρηται, μάλιστα
 τῆς Γενέσεως. ἔνθα ἀποφάσεις ἀπαράλλακτοι φέρονται τοῦ θεοῦ εἰς
 τὴν σύστασιν τοῦ πατρὸς. αἷς ἡρμοσμένως εἰσέτι καὶ νῦν κάλλιστα
 κατὰ μέτρον τέλειον ἀπενθύνεται τελείως ὁ κόσμος, ἔστ' ἂν αὐτὸν
 10 πάλιν αὐτὸς ὁ διακοσμήσας νομοθέτης ἀναστοιχειῶσαι βουληθεῖς 57
 ἑτέρῳ διατάγματι τοῖς πρώτοις τῆς φύσεως ἀναλύσῃ θεσμούς. ἀλλ'
 ἐπειδὴ οὐ χορὴ ἀναξέλεγκτον καὶ ὡς περ ἐξ ἡμισείας χωλὴν τὴν ἀπό-
 δεῖξιν τοῦ λόγου καταλείψαι. φέρε δὴ καὶ τὴν κατ' ἀναγωγὴν αὐτῷ
 συγγίαν ἀποδῶμεν ἡμεῖς βαθυτέρον ἐπισκευάμεναι τὴν γραφὴν. οὐ
 15 γὰρ (τοῦ Παύλου) καταφρονητέον τοῦ ὑπεραναβαίνοντος τὸ ῥητὸν
 καὶ εἰς τὸν Χριστὸν αὐτὸ συντείνειν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀποφρη-
 ναμένου.

III. Καὶ πρώτον ἐξεταστέον — εἰκὸς γὰρ ἀντιπροσθεῖναι τινὰς
 ἄλλοτε ἄλλως — πῶς ὁ Ἀδὰμ ἀπεικάζεσθαι δύναται τῷ νίῳ τοῦ
 20 θεοῦ. ἐν τῷ παραπτώματι τῆς παραβάσεως εὔρεθεις καὶ ἀκούσας τό
 »γῆ εἰ. καὶ εἰς γῆν ἀπελευσῆ«. πῶς δὲ καὶ »προτότοκος πάσης τῆς 58
 κτίσεως« νομισθήσεται ὁ μετὰ τὴν γῆν καὶ τὸ στερέωμα πηλοπλα-
 στούμενος; πῶς δὲ καὶ τὸ »ξύλον τῆς ζωῆς« αὐτὸς εἶναι συγχωρηθή-
 σεται ὁ ἐκβαλλόμενος διὰ τὴν παράβασιν, »ἵνα μὴ πάλιν ἐκτείνας τὴν

10 vgl. Plato Phaedr. 246 E — 12 vgl. S. 57, 1 — 21 Gen. 3, 19 — Kol.
 1, 15 — 23 Apok. Joh. 2, 7 — 24 Gen. 3, 22

1 ἀποθέσεως Jh 1f ἀνδρειότερον γὰρ P, ἀνδρειότερον γὰρ B: χορὴ οὖν
 με ἀκριβέστερον Po Cb Jh 3 ἀνακρονομένην Cb Jh 4 κάκεινο viell. richtig
 O | δοκεῖν P | ἀκινδυνότερον P (nicht B) 5 ἀπεργασαμένη O, vgl. Z. 1
 7 ἔνθα verbessert? P 8 οὐ ... σιν O | ἡρμοσμένος P | κάλλ(ιστα) un-
 leserl. O 9 μέτρον MAI Jh: μέρος OP | τέλειον PJh | ἀπεν . ὑνεται O
 10 αὐτὸς (ὁ) διακ(οσμῆ)σας νο(μο)θέτ(ης) unleserl. O 11 διδύγματι O | τοῦ(ς)
 πρώτο(ς) unleserl. O | φτίσεως undeutl. O | θεσμούς unleserl. O: θεσμοίς MAI
 12 ἐπεὶ PJh | (ὡς)περ ἐξ ἡμι(σείας) unleserl. O 13 κατ' ἀναγω(γῆν) unleserl. O:
 κατὰ ἄν. MAI | αὐτῇ BJh 14 (ἐπισκε)υάμεναι — καταφρονητέον Z. 15 unleserl. O
 | ἐπισκευάμενοι AI | τὴν γραφὴν < MAI 15 + τοῦ Παύλου M Ausgg. |
 τὸ ῥητὸν O 45v 16 αὐτὸν B | εἰς vor τὴν + O 18 εἰκὸς — ἄλλως Z. 19
 < Jh | εἰκὸς P 164 | γὰρ + O 19 πῶς + O: εἰ Po Cb Jh | ὁ < Jh
 21 τῆς < P 22 νομ. εὔρεθήσεται viell. richtig P | καὶ nach γῆν un-
 deutl. O 23 (αὐτ)ὸς unleserl. O 24 ὁ < P

χίρα καὶ φαγὼν ἀπ' αὐτοῦ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα; τὸ γὰρ ἀπεικα-
 ζόμενον ἐκεῖνο οὐ ἐστὶν ἀπεικασία ὁμοιωθεῖσθαι [αὐτῷ] καὶ παραβάλλ-
 λεσθαι κατὰ πολλὰ χρῆ. ἀλλὰ μὴ ἐκ τῶν ἐναντίων καὶ ἀνοικτίων τὴν
 σύστασιν ἔχειν. οὐ γὰρ ἂν τὸ ἄνισον τῷ ἀρτίῳ ἢ τὴν ἁρμονίαν τῇ
 5 ἀναρμοστίᾳ τις ἐξισάσαι τολμῶν ὡς ἕμφρων ἀποδεχθήσεται, ἀλλὰ τὸ
 ἴσον τῷ φύσει ἴσῳ, καὶ ἐξ ὀλίγον ἴσον ἢ, καὶ τὸ λευκὸν τῷ φύσει
 λευκῷ, καὶ αὐτὸ βραχύτατον καὶ μετρίως φαντάζοιτο τὴν λευκό- 59
 τητα ἐκεῖνον, δι' ἣν δὴ καὶ αὐτὸ λέγεται λευκόν. ἴσον δὲ καὶ ἁρμό-
 νιον καὶ λαμπρὸν τὸ ἀναμάρτητον εἶναι καὶ ἀδιάφθορον ἀνευδοκίᾳστος
 10 παντί που σαφές τὴν σοφίαν, ἀνάρτιον δὲ καὶ ἀναρμόγιον τὸ θνητὸν
 καὶ ἁμαρτωλὸν καὶ διὰ κατάγνωσιν ἐκβληθὲν καὶ ὑπὸ καταδίκην
 ἐληλυθός.

IV. Τὰ μὲν οὖν δὴ πρὸς τῶν πολλῶν ἀντισφαιριζόμενα σχεδὸν
 εἶναι τοιαῦτα δὴ νομίζω, ὅσοι δὴ μὴ θέλουσιν εἰς Χριστὸν ἀναφέ-
 15 ρεσθαι τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, καταφρονοῦντες τῆς συνέσεως, ὡς
 εἰκός, Παύλου. φέρε γὰρ ἡμεῖς ἐπισκεψόμεθα, πῶς ὀρθοδόξως ἀνή-
 γαγε τὸν Ἰδὰμ εἰς τὸν Χριστόν, οὐ μόνον αὐτὸν τύπον ἡγούμενος
 εἶναι καὶ εἰκόνα, | ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο Χριστὸν καὶ αὐτὸν γεγονέναι 60
 διὰ τὸ τὸν πρὸ αἰῶνων εἰς αὐτὸν ἐγκατασκῆψαι λόγον. ἤρμοξε γὰρ
 20 τὸ πρωτόγονον τοῦ θεοῦ καὶ πρῶτον βλάστημα καὶ μονογενὲς τὴν
 σοφίαν τῷ πρωτοπλάστῳ καὶ πρώτῳ καὶ πρωτογόνῳ τῶν ἀνθρώ-
 πων ἀνθρώπῳ κερασθεῖσαν ἐνηνθρωπηκεῖναι. τοῦτο γὰρ εἶναι τὸν

16 Plato Prot. 330 B — 20 Plato Symp. 208 B; vgl. Prov. 8, 22. 23.
 Joh. 1, 18

1 ζήσεται P 2 ἐκεῖνο P | ἀπεικασία P, a. Rd. in B, wohl auch O
 (d. Endung abgekürzt); vgl. S. 35, 5 u. De lepra 6, 7: ἀπείκασμα B (im Text
 M Ausgg. | ὁμοιωθεῖσθαι O-P | αὐτῷ < Po Cb Jh: αὐτό? Kl 3 ἀνοικτ.
 auch O 5 (ἀναρμοσ)τία unleserl. O | ἐξισάσαι O Ausgg.: ἐπισάζειν viell.
 richtig P | ἀποδ. O Ausgg., ἀποδειχθήσεται viell. richtig P 6 ἐξ ὁμο-
 λόγου O, ab. a. Rd. corrigiert in ἐξ ὀλίγον (ebenso M 1. Hd.) 7 βραχ.]
 + ἢ O (Jh) 9 ἀνευδοκίᾳστος P 11 ἀπὸ καταδίκης B 13 Τὰ] P 164v |
 ἀντισφαιριζόμενα O: ἀντισφαιριζόμενα P 16 (Παύ)λου unleserl. O | Pl
 φέρε δὴ . . . σκεψόμεθα ποῖον 17 τύπον αὐτὸν Jh 18 εἶναι < P |
 (ἀ)λ(λ)ὰ unleserl. O | αὐτῷ τούτῳ P 19 ἐ(γκατασκῆ)ψαι unleserl. O
 ἤρμοξε P 20 τοῦ < O | Pl τὸ αὐτοῦ ἀποβλάστημα | (μονογεν)ές
 undeutl. O 21 τῇ πρωτοπλ. B | κ. πρωτο(γόν)ῳ τ. unleserl. O 22 ἀν-
 θρώπῳ < O | . κερασθεῖσαν O | (ἐνη)θρωπηκεῖναι. (τοῦτο γὰρ) — ἄνθρω-
 πον S. 31, 1 unleserl. O | ἐνηνθρωπηκεῖναι P

- Χριστόν, ἄνθρωπον ἀκράτῳ θεότητι καὶ τελείᾳ πεπληρωμένον καὶ θεὸν ἐν ἀνθρώπῳ κεχωρημένον· ἦν γὰρ προεπωδέστατον τὸν προεσβύτατον τῶν αἰώνων καὶ πρῶτον τῶν ἀρχαγγέλων, ἀνθρώποις μέλλοντα συνομιλεῖν, εἰς τὸν προεσβύτατον καὶ πρῶτον τῆς ἀνθρωπότητος ἄνθρωπον εἰσοικισθῆναι τὸν Ἀδάμ. ταύτῃ γὰρ ἀναζωγραφῶν τὰ ἐξ ὑπαρχῆς καὶ ἀναπλάσσωσιν αὐτῆς ἐκ παρθένου καὶ πνεύματος τεκταίνεται τὸν αὐτόν. ἐπειδὴ καὶ κατ' ἀρχάς, οὔσης παρθένου τῆς γῆς ἔτι καὶ ἀνηρότου, λαβὼν χοῦν τὸ λογικώτατον ἐπλάσαστο ζῶον ἀπ' αὐτῆς ὁ θεὸς ἄνευ σποράς.
- 10 V. Καὶ μοι ἐγγύς μάρτυς καὶ σαφὴς ὁ προφήτης Ἰερεμίας παρίτω, «καὶ κατέβην εἰς τὸν οἶκον τοῦ κεραμέως» λέγων «καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐποίει ἔργον ἐπὶ τῶν λίθων. καὶ διέπεσε τὸ ἄγγειον, ὃ αὐτὸς ἐποίει ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἐποίησεν αὐτὸ ἄγγειον ἕτερον, καθὼς ἤρτισεν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι». ἔτι γὰρ πηλοῦρ-
15 γούμενον τὸν Ἀδάμ, ὡς ἔστιν εἰπεῖν, καὶ τηκτὸν ὄντα καὶ ὕδαρῃ, καὶ μηδέπω φθάσαντα δίκην ὀστράκου τῇ ἀφθαρσίᾳ κραταιωθῆναι καὶ ἀποπετρωθῆναι. ὕδωρ ὡσπερ καταλειβομένη καὶ καταστάζουσα διέλ-
20 σεν αὐτὸν ἢ ἁμαρτία. διὸ δὴ πάλιν ἄνωθεν ἀναδεύων καὶ πηλοπλαστῶν τὸν αὐτόν «εἰς τιμὴν» ὁ θεός, ἐν τῇ παρθενικῇ κραταιώσας πρῶτον καὶ πήξας μήτρα καὶ συνενώσας καὶ συγκεράσας τῷ λόγῳ, ἄτηκτον καὶ ἄθραυστον ἐξήγαγεν εἰς τὸν βίον, ἵνα μὴ πάλιν τοῖς τῆς φθοράς ἕξωθεν ἐπικλυσθεὶς ῥεύμασιν τηκεδὸνα γεννήσας διαπέσῃ. —

6 Luk. 1, 35 — 7 Iren. Adv. haer. III, 21, 10 — 8 Gen. 2, 7 — 10 Symp. 2, 2. 7 S. 18, 5. 25, 9 — De res. I, 43, 5. Jerem. 18, 3. 4 — 18 De res. I, 44, 1. Hipp. In Dan. IV, 11, 5. De antichr. 26 — 19 II Tim. 2, 20. 21

1 ἄνθρωπον < M Al | ἐν vor ἀκράτῳ + M Ausgg. | ἀκράσθω w. e. sch. O (nicht M Al) | θεότητι καὶ undeutl. O 2 θεὸν — προεπωδ. unleserl. O | θεὸν — γὰρ] τὸν ἐν κάλλει M Al 3 καὶ τὸν προ. M Al | τὸν προ. O 46 4f τῆς ἀνθρ. ἀνθρ.] τῶν ἀνθρώπων P Jh 7 οὔσης — ἀνηρότου Z. 8 < P 10 ἰερεμ. P 165 (bis διὸ δὴ Z. 18, sowie einige Worte hernach, erneuert; war mit e. Flüssigkeit begossen) 11 παρίτω O Po Cb: παρείτω P 12 ἐπὶ τὸν λίθον P Al 13 ἐποίει O: ἐποίησεν P 13f ἄγγ. ἀστεῖον P: ἀστεῖον ἄγγ. B 14 καθὰ B V, καθὼ? P | τοῦ < P 15 καὶ τ. — ὕδαρῃ < P, aber in P (u. B) halbe Zeile leer 16 μήπω O 16f κ. ἀποπετρ.] κ. ἀποπαγιωθῆναι P: < B: κ. παγιωθῆναι Jh 17 καταλαβομένη κ. κατασκήψασα P 18 πάλιν ἄν. ἀναδεύων] leerer Raum in B, v. 2. Hd. in V; gehört nicht zu dem in P Erneuertem 19 τὸν < P 22 ἕξωθεν < B | τηκεδὸνα P: τηκεδόνας O

καὶ ἐν τῇ περὶ τῆς ἀντιρρίσιως δι' τοῦ προβάτου φαίνεται τὰ αὐτὰ
 διδάσκων ὁ κύριός μου παραβολῇ. ἴθθα φησὶ πρὸς τοὺς παριστηκό-
 τας· ἵτις ἔστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔχει ἑκατὸν πρόβατα, καὶ
 ἀπολέσῃ ἐν ἑξ αὐτῶν, οὐκ ἀγίησι τὰ ἐνενήζοντα ἐννέα ἐπὶ τοῖς ὄρεισι.
 5 καὶ πορευθεὶς ἐπὶ τὸ ἀπολωλός ζητεῖ αὐτὸ ἕως ἴσθῃ; καὶ εὑρόν 63
 ἐπιτίθειν ἐπὶ τοὺς ὄμους αὐτοῦ, καὶ ἔλθων εἰς οἶκον συγκαλιῖται
 τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων· συγχάριτέ μοι, ὅτι εὑρέθη τὸ
 πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.»

VI. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ὡς ἀληθῶς ἦν τε καὶ ἔστιν, «ἐν ἀρχῇ»
 10 ὄν πρὸς τὸν θεόν» καὶ «θεός» ὢν, ὁ «ἀρχιστράτηγος» καὶ «ποιμὴν»
 τῶν κατ' οὐρανόν, ᾧ πάντα πείθονται καὶ ὁμαρτοῦσι τὰ λογικά, καὶ
 ποιμαίνων εὐτάκτως καὶ ἀριθμῶν τὰ πλήθη τῶν μακαρίων ἀγγέλων, ..
 οὗτος γὰρ ἴσος καὶ τέλειος ἀριθμὸς ἀθανάτων ζώων κατὰ γένη καὶ
 φύλα διηρημένων, συμπαραληφθέντος ἐνταῦθα τῇ ποιμνῇ καὶ τοῦ
 15 ἀνθρώπου· δεδημιούργητο | γὰρ δὴ καὶ αὐτὸς ἔξω φθορᾶς. ἵνα τὸν 64
 βασιλέα γεραίρῃ πάντων καὶ ποιητὴν ἀντίφθογγα μελωδῶν ταῖς τῶν
 ἀγγέλων ἐξ οὐρανοῦ φερομέναις βοαῖς. ἀλλ' ἐπεὶ συνέβη παρεληλυ-
 θότα τὴν ἐντολὴν ὀλέθριον πτόμα καὶ δεινὸν πεσεῖν, εἰς θάνατον
 ἀναστοιχειωθέντα, διὰ τοῦτό φησιν ὁ κύριος ἑαυτὸν εἰς τὸν βίον ἐξ
 20 τῶν οὐρανῶν ἐληλυθέναι, καταλελοιπότα τὰς τάξεις καὶ τὰ στρατό-
 πεδα τῶν ἀγγέλων. ἀπεικονιστέον γὰρ τὰ μὲν ὄρη τοῖς οὐρανοῖς.

2 Iren. Adv. haer. III, 19, 3 — 3 Luk. 15, 4—6 — 9 Joh. 1, 1 — 10 Jos.
 5, 14; Jes. 40, 11; vgl. Hos. 13, 4 — 19 vgl. Symp. 8, 7

1—8 u. 21—S. 33, 3 Phot. Bibl. 237 S. 30sb, 15ff — 9 Hier. PL 26, 135. Petr. Laod. S. 204

1 καὶ — παρεστηκότας Z. 2f] ὅτι τὸ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις εἰρημένον παραβολι-
 κῶς Ph | ὡς καὶ Po Cb Jh | δὲ < Po Cb Jh | φαίν. φέρεται nur scheinbar O
 | τὰ αὐτὰ + Kl 2 μου + O | παραβολὴν O | ὁ κύριος μου nach φησι + P
 3f καὶ ἀπολέσει P Ph 4 ἐν unleserl. O | οὐκ — ἀπολωλός Z. 5] καὶ ἐξῆς Ph |
 ἐπὶ < P 6 αὐτοῦ Jh | (οἶ)κον unleserl. O 7 μοι unleserl. O 9 Ἐπειδὴ
 — ἀγγέλων Z. 21 < Ph | Ἐπειδὴ] P 165v | ἀληθῶς undentl. O 11 οὐρανῶν
 B, ab. a. Rd. νόν | πείθεται P | (ὁμαρ)τοῦσι (τὰ) λογικ(ὰ) unleserl. O | καὶ
 < P 12 ἀριθμῶν] κυβερνῶν P | τῶν μα(καρ.) unleserl. O | :.] ἑκατὸν εἶχε
 πρόβατα, od. mehr, ausgefallen Kl 13 οὗτος — καὶ unleserl. O | ἴσος αὐτὸς
 MAI | (ζ)ῶων — διηρ. Z. 14 unleserl. O | κ. γ. — διηρ. Z. 14 v. 2. Hd. M |
 γενεὰς AI (? M) 14 φύλα] κατὰ φύλας Jh | διορισμένων? M, διορισμένος AI |
 ποιμνῇ O 46v 15 ἐδημιουργεῖτο P | δὴ vor καὶ < O Jh | ἔξω φθορᾶς < P
 17 συμβαίνει P 19 αὐτόν O 21 ἀπεικ. — ποιμῆν S. 33, 3] ἐνενήζοντα ἐννέα
 μὲν πρόβατα τὰς οὐρανίους δυνάμεις φησὶν ἐκδέχασθαι χορῇ, ἐν δὲ τὸ ἀπολωλός
 τὸν ἄνθρωπον ἡγοῦν τὴν ἀνθρωπιαν φύσιν, δι' ἣν καὶ παρεληλυθέναι τὸν λόγον
 τοῦ πατρὸς ἐκ τῶν οὐρανῶν u. endet Ph

τὰ δὲ ἐνενήκοντα πρόβατα καὶ ἐννέα ταῖς δυνάμεσι καὶ »ταῖς ἀρχαῖς
καὶ ταῖς ἐξουσίαις«, ἃς καταλέλοιπεν ἀναζητῆσαι καταλθὼν τὸ ἀπο-
λωλὸς ὁ στρατηγὸς καὶ ποιμὴν. ἔλειπε γὰρ ἄνθρωπος εἰς τὸν ὄμι-
λον ἐγκαταλεχθῆναι τούτων ἔτι καὶ τὸν ἀριθμὸν. βαστάσαντος αὐτὸν
5 τοῦ | κυρίου καὶ ἀμφισαμμένου, ἵνα δὴ μὴ πάλιν, ὡς ἔφην, ταῖς τρι- 65
κυμίαις καὶ ταῖς ἀπάταις τῆς ἡδονῆς περικλυσθεῖς καταποντωθῆ.
ταύτη γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἀνείληφεν ὁ λόγος, ὅπως δὴ δι' αὐτοῦ
καταλύσῃ τὴν ἐπ' ὀλέθρου γεγονυῖαν καταδίκην, ἠττήσας τὸν ὄφιν.
ἡμοῦζε γὰρ μὴ δι' ἑτέρου νικηθῆναι τὸν πονηρόν, ἀλλὰ δι' ἐκεί-
10 νου, ὃν δὴ καὶ ἐκόμπαζεν ἀπατήσας αὐτὸν τετυραννηκέσθαι· ὅτι μὴ
ἄλλως τὴν ἀμωφίαν λυθῆναι καὶ τὴν κατάκρισιν δυνατὸν ἦν, εἰ μὴ
πάλιν ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος, δι' ὃν εἶρητο τό »γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν
ἀπελεύσῃ«, ἀναπαλαίσας ἀνέλυσε τὴν ἀπόφασιν τὴν δι' αὐτὸν εἰς
15 τας ἀποθνήσκουσιν, οὕτως δὴ πάλιν καὶ »ἐν τῷ | Ἀδάμ« πρότερον »πάν- 66
στῶ« τὸν Ἀδὰμ »πάντες ζῶοποιηθῶσιν«.

VII. Καὶ περὶ μὲν τοῦ τὸν ἄνθρωπον ὄργανον γεγονότα καὶ ἐν-
δυμα τοῦ μονογενοῦς τοῦτο ἀπειργάσθαι, ὅπερ ἦν αὐτὸς ὁ εἰς αὐτὸν
εἰσοικισθεῖς, σχεδὸν ἤδη μοι δοκεῖ τέλος ἔχειν· τὸ δὲ ὅτι μήτε ἀνι-
20 σότης ἐστὶ μήτε μὴν ἀναρμοστία πάλιν ἐξ ἀρχῆς διὰ βραχείων ἐπι-
σκεπτέον. τὸ γὰρ αὐτοφύσει καλὸν καὶ αὐτοφύσει δίκαιον καὶ ὄσιον,
οὗ τὰ ἄλλα κατὰ μετοχὴν γίνεται καλὰ, τὴν σοφίαν ὁ λέγων τυγχά-
νειν μετὰ τὸν θεὸν ὀρθότατα λέγει, τὸ δὲ αὐτὸ ἀνόσιον καὶ ἄδικον

1 vgl. Ephes. 3, 10. Kol. 1, 16 — 6 vgl. Mt. 13, 22. Luk. 8, 14 — 9 C. Porph.
1, 2. De autex. 20, 4. 21, 8. Iren. Adv. haer. V, 21, 1 — 12 Gen. 3, 19 —
14 I Kor. 15, 22 — 19 Symp. S. 25, 2f. 42, 3f. S. 182 A1 — 21 Plato Symp.
211 B — 22 vgl. Plato Phileb. 34 A

1 ἐνε. ἐνν. πρόβατα P 3 ἄνθρωπον P 3f τ. ὄμ. Kl wie 69, 24; 77, 20:
τὴν ἀγέλην κυνοῦ Bο: τὴν βίβλον O P Ausgg. 4 ταύτην P | βαστάξαντος P
5 ἀμφισαμμένου O | μὴ καὶ B, corr. v. 1. Hd. a. Rd. in μὴ | ὡς ἔφην nach τριζι-
μαῖς O 6 τῆς ἡδονῆς < P | περικλ. P 166 7 δι' αὐτοῦ B V(? P): < O 9 τὸ
vor μὴ + P 9f δι' ὃν δὴ O 12 τό < P 13 ἀπελ.] πορεύσῃ B | ἀναπαλαίσας
O, vgl. C. Porph. 1, 2: ἀναπλασθεῖς P 14f πάντες πρότερον viell. richtig O
18 ἀπειργάσθαι w. e. sch. O A1, ἀπεργάσασθαι P | ἦν] καὶ Pο Cb Jh 19 ὅτι
< P 20 μὴν üb. d. Lin. P 21f Pl (τὸ καλὸν) αὐτὸ . . ὅν, τὰ δὲ ἄλλα
πάντα καλὰ ἐκείνου μετέχοντα 21 αὐτὸ φύσει beidemal O | καὶ unleserl. O
22 γίνονται O 22f Pl λέγων ὀρθῶς ἂν τις λέγοι | τυγχάνειν unleserl. O
23 μετὰ u. θεὸν undeutl. O, τὸν w. e. sch. < O (auch M Jh) | θεοῦ Jh | ὀρ-
θότ . τ . O

καὶ πονηρὸν τὴν ἁμαρτίαν. δύο γὰρ τὰ εἰς ἄκρον ἀλλήλοισι ἐναν-
 τία | ζωὴ καὶ θάνατος, ἀφθαρσία καὶ φθορά. ἰσότης μὲν γὰρ ἔστιν 67
 ἡ ζωὴ, ἀνισότης δὲ ἡ φθορά. καὶ ἁρμονία μὲν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ
 φρόνησις, ἀναρμωστία δὲ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀφροσύνη. ὁ δὲ ἄνθρωπος.
 5 τούτων ὄν μεταξὺ, οὔτε αὐτὸ τοῦτο δικαιοσύνη οὔτε μὴν ἔστιν ἀδι-
 κία· ἀλλὰ τῆς ἀφθαρσίας ἐν μίσῳ βιβηζὸς καὶ τῆς φθορᾶς, εἰς ὅπο-
 τίαν (ἂν) αὐτῶν νεύσας προσκλιθῆ, εἰς τὴν τοῦ κρατήσαντος μετα-
 βάλλεσθαι λέγεται φύσιν. ἐκκλίνας μὲν γὰρ εἰς τὴν φθορὰν φθαρτός
 γίνεται καὶ θνητός, εἰς δὲ τὴν ἀφθαρσίαν ἀφθαρτός καὶ ἀθάνατος.
 10 μεθόριος γὰρ τοῦ »τῆς ζωῆς« ξύλον καὶ τοῦ γνωστοῦ »καλοῦ τε καὶ
 πονηροῦ« τεθείς, οὔτε ἀπεγεύσατο τῶν καρπῶν. εἰς τὴν τούτων καὶ
 μετεβλήθη μορφὴν, οὔτε »τὸ τῆς ζωῆς ξύλον« αὐτός ὄν οὔτε τὸ τῆς 68
 φθορᾶς, ἀλλὰ μετοχῇ μὲν καὶ παρουσίᾳ φθορᾶς θνητός φανείς, προσ-
 οικειώσει δὲ καὶ ἀλοιφῇ ζωῆς ἀφθαρτός πάλιν καὶ ἀθάνατος. ὡς πον
 15 καὶ Παῦλος ἐδίδαξεν εἰπών· οὐ γὰρ ἡ φθορὰ κληρονομίησιν τὴν
 ἀφθαρσίαν, οὐδὲ ὁ θάνατος τὴν ζωὴν, φθορὰν μὲν καὶ θάνατον
 αὐτὸ τὸ φθειρόν ὀρισάμενος εἰκότι λόγῳ καὶ τὸ ἀποκτείνον. ἀλλ' οὐ
 τὸ φθειρόμενον καὶ τὸ θνησκον, ἀφθαρσίαν δὲ καὶ ζωὴν αὐτὸ τὸ
 ἀπαθανατίζον καὶ ζωοποιούν, ἀλλ' οὐ τὸ ἀπαθανατιζόμενον καὶ
 20 ζωοποιούμενον. ὥστε οὔτε ἀναρμωστία καὶ ἀνισότης ὁ ἄνθρωπος
 ἔστιν οὔτε μὴν ἰσότης καὶ εὐαρμωστία· ἀλλ' ὅτε μὲν ἐδέξατο τὴν
 ἀναρμωστίαν, ὅπερ ἔστι τὴν | παράβασιν καὶ τὴν ἁμαρτίαν, γέγονεν 69
 ἀναρμωστος καὶ ἀπρεπής· ὅτε δὲ τὴν ἁρμονίαν, τουτέστι τὴν δι-
 καιοσύνην, γέγονεν εὐαρμωστον ὄργανον καὶ εὐπρεπές, ὅπως ὁ κύ-
 25 ριος, ἡ ἀφθαρσία νικήσασα τὸν θάνατον, εὐήχως τὴν ἀνάστασιν μελφ-

4 Plato Phaed. 93 E — 5 Plato Symp. 202 B — vgl. Tatian 13 — 7 Plato
 Tim. 90 BC — 8 De resurr. II, 18, 2. 3 (Just. mart.) — 10 Gen. 2, 9 — 13 vgl.
 Gen. 2, 17 — 15 De resurr. II, 18, 5 — I Kor. 15, 50 — 23 vgl. Plato Lach. 188 D

1 (ἁμαρ)τίαν unleserl. O | δύο P 166v 2 (θά)νατος — φθ(ορᾶ) unleserl.
 O | ἰσότης O 47 4 Pl εἶπερ ἡ μὲν κακία ἀναρμωστία, ἡ δὲ ἀρετὴ ἁρμονία εἴη
 ἡ ἀφροσύνη καὶ ἡ ἀδικία B 5f Pl μὴ εἶναι ἀγαθόν . . , μηδὲν τι μᾶλλον
 . . κακὸν εἶναι, ἀλλὰ τι μεταξὺ . . τοῦτοιον 6f ὀπότερον P Jh: + ἂν Wd
 7 αὐτὸ νεύσας P | προσκλίθη P: προεκλίθη B V 10 μεθόρι^ο = μεθόριος O:
 μεθόριον Al Jh 11 (ἀπε)γεύσατο unleserl. O | τὸν καρπὸν O, ab. vgl. unt.
 S. 41, 10 14 ὡς πον O: ὡσπερ P Jh 15 ὁ vor Παῦλος + Cb Jh | ἐδίδαξεν
 εἰπών O: ἐδίδαξε λέγων P Jh 16 οὐδ' O 17 ἀποκτενύνον O 18 τὸ vor
 θνησκον + O 19 ἀθανατίζον P | ἀθανατιζόμενον P 167 (u. B) 23 καὶ vor
 ἀνάρ. + O | Pl ἁρμονίαν . . ἁρμωσμένον 23f (δικαιο)σύνην unleserl. O 25 ἡ]
 B a. Rd. τῆ | εὐ(ή)χως) unleserl. O

δήση τῆ σαρκί, μὴ ἐάσας αὐτὴν κληρονομηθῆναι πάλιν ὑπὸ τῆς φθορᾶς. καὶ μὲν δὴ καὶ περὶ τούτων αὐτάρκως ἤδη λελέχθω.

VIII. Προγεγύμνασται γὰρ μετὰ συστάσεων οὐκ εὐκαταφρονητῶν ἐκ τῆς γραφῆς ὡς ἄρα ὁ πρωτόπλαστος οἰκείως εἰς αὐτὸν ἀναφέρεσθαι δύναται τὸν Χριστόν, οὐκέτι τύπος ὢν καὶ ἀπεικασία μόνον καὶ εἰκὼν τοῦ μονογενοῦς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο σοφία γεγονῶς καὶ λόγος. δίκην γὰρ ὕδατος ὁ ἄνθρωπος συγκερασθεὶς τῆ σοφίᾳ καὶ τῆ ζωῇ τοῦτο γέγονεν, ὅπερ ἦν αὐτὸ τὸ εἰς αὐτὸν ἐγκατασκήψαν ἄκρατον φῶς. ὅθεν ὁ ἀπόστολος εὐθυβόλως εἰς Χριστόν ἀνηκόντισε τὰ κατὰ τὸν Ἀδάμ. οὕτως γὰρ ἂν μάλιστα ἐκ τῶν ὁστέων αὐτοῦ καὶ τῆς σαρκὸς τὴν ἐκκλησίαν συμφωνήσαι γεγονέναι. ἦς δὴ χάριν καταλείψας τὸν πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς κατήλθεν ὁ λόγος προσκολληθησόμενος τῆ γυναικὶ καὶ ὑπνωσε τὴν ἔκστασιν τοῦ πάθους, ἐκουσίως ὑπὲρ αὐτῆς ἀποθανών, ὅπως αὐτὸς ἐαυτῷ παραστήσῃ τὴν ἐκκλησίαν ἔνδοξον καὶ ἄμωμον, καθαρίσας τῷ λουτρῷ « πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ νοητοῦ καὶ μακαρίου σπέρματος, ὃ σπείρει μὲν αὐτὸς ὑπηγῶν καὶ καταφυτεύων ἐν τῷ βάθει τοῦ νοός, ὑποδέχεται δὲ καὶ μορφοῖ δίκην γυναικὸς ἢ ἐκκλησία εἰς τὸ γεννᾶν τὴν ἀρετὴν καὶ ἐκτρέφειν. ταύτῃ γὰρ καὶ τὸ »αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε« πληροῦται προσηκόντως, εἰς μέγεθος καὶ κάλλος καὶ πληθὸς αὐξανομένης καθ' ἡμέραν αὐτῆς διὰ τὴν σύνεργον καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ λόγου συγκαταβαίνοντος ἡμῖν καὶ νῦν ἔτι καὶ ἐξισταμένου κατὰ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ πάθους. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἢ ἐκκλησία συλλαβεῖν τοὺς πιστεύοντας καὶ ἀναγεννῆσαι »διὰ τοῦ λουτροῦ« δύναιτο »τῆς παλιγγενεσίας«, ἐὰν

2 Plato Tim. 89 D — 10 vgl. Gen. 2, 24. 21 — 14 Ephes. 5, 27. 26 — 18 Plato Symp. 209 C E — 19 Gen. 1, 28 — 24 Tit. 3, 5

13 Nilus Epist. I 26 PGr 79, 92 C

2 καὶ περὶ τούτων μὲν δὴ? Wd | αὐτάρκως unleserl. O: ταῦτα Al Jh 3 συστας . . . O, συστάσεως M Al | οὐκ εὐκαταφρ. unleserl. O: καὶ σωφροσύνης M Al 4 (πρω)τόπλαστος οἰκείως unleserl. O | οἰκ.] δικαίως M Al 5 δύναιτο P | ἀπεικασία vgl. o. S. 30, 2 u. De lepra 6, 7: ἀπεικασμα (a. Rd. ἀπεικασία) B Jh | μόνον unleserl. O 6 τ. μονογ. auch O: + υἱοῦ M Al | ἀλλὰ — γεγονῶς unleserl. O: ἀλλ' αὐτὸς ὁ μονογενῆς υἱὸς (2. Hd.) M Al 7 ἕδ(ατ)ος unleserl. O | ὁ ἄνθρ. συγκ. O 47 v: συγκ. ὁ ἄνθρ. P Jh 9 Pl Pol. VIII, 545 A ἢ ἄκρατος δικαιοσύνη | ἀνηκόντισε PO 10 ὁστέων O 11 συμφωνήση O P: συμφωνήσει Jh 13 ὑπνωσεν P 167 v 13f (ἐκουσ)ίως unklar O 18 Pl τίχτει καὶ γεννᾷ . . καὶ . . συνεκτρέφει . . γεννήσαντες παντοίαν ἀρετὴν 19 d. 1. καὶ < O V 20 καθ' ἡμ. αὐξ. P Jh 21 τὴν νοῦ κοινωνίαν < B Jh 22 ἔτι καὶ νῦν P Jh 24 τοῦ < P | τῆς παλιγγενεσίας δύν. P

μὴ καὶ δι' αὐτοὺς ὁ Χριστὸς ζωόωσιν ἑαυτὸν, ἵνα χωρηθῆι κατὰ τὴν ἀναγκαζαλαίωσιν, ὡς ἔφη, τοῦ πάθους πάλιν ἀποθάνη καταβάς ἐξ οὐρανῶν καὶ προσκολληθῆι τῇ ἑαυτοῦ γυναικί, τῇ ἐκκλησίᾳ | παρὰ 72
 5 σχοι τῆς πλεονῆς ἀφαιρισθῆαι τῆς ἑαυτοῦ δυνάμιν τινα, ὅπως ἀξή-
 10 θῶσιν οἱ ἐν αὐτῷ οἰκοδομηθέντες ἄπαρτες, οἱ γιγεννημένοι διὰ τοῦ λουτροῦ, ἐκ τῶν ὁστίων καὶ ἐκ τῆς σαρκός, τουτέστιν ἐκ τῆς ἀγιοσύνης αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς δόξης προσκολληφότης. ὅτι ἄ γὰρ καὶ σάρκα σοφίας ὁ λέγων εἶναι σύρεισιν καὶ ἀρετῆν ὀρθότατα λέγει, πλεονῆν δὲ »τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας« τὸ παράκλητον, ἀφ' οὗ λαμβάνοντες
 10 εἰς ἀφθαρσίαν ἀναγεννῶνται προσηκόντως οἱ πεφωτισμένοι. ἀδύνατον δὲ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου μετασχεῖν τινα καὶ μέλος καταλιχθῆναι Χριστοῦ, ἐὰν μὴ πρότερον καὶ ἐπὶ τούτου συγκατελθὼν ὁ λόγος ἐκστῆ κοιμηθῆις, ἵνα τὴν ἀνανέωσιν καὶ τὸν ἀνακατισμὸν συνεξααστῆς | τοῦ ἕπνου τοῦ κεκοιμημένου καὶ αὐτὸς μεταλαβῆν 73
 15 δυνηθῆι, πνεύματος ἀναπλησθῆις. τοῦτο γὰρ κενῶς ἂν ἢ πλεονῆ λέγοιτο τοῦ λόγου. »τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας« τὸ ἐπιτάμορφο κατὰ τὸν προφήτην· ἀφ' οὗ λαμβάνων ὁ θεὸς μετὰ τὴν ἐκστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὃ δὴ ἐστὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τὸ πάθος, τὴν »βοηθόν« αὐτῷ κατασκευάζει, λέγω δὴ τὰς ἡρμοσμένας αὐτῷ καὶ νευματισμέ-
 20 νας ψυχάς. ἔστι γὰρ ὅτε πολλαχῶς αὐτὸ τὸ ἄθροισμα καὶ τὸ στίχος

1 Phil. 2, 7 — 2 vgl. Ephes. 1, 10 — 3 Gen. 2, 24. 21. 1, 28 — 4 Ephes. 2, 21 (vgl. 5, 26) — 9 Joh. 15, 26 — 13. 17 vgl. Gen. 2, 21 — 16 Joh. 15, 26 — Jes. 11, 2 — 18 Gen. 2, 18 — 19 II Kor. 11, 2

2ff Nilus a. a. O. — 7ff Nilus Epist. I 254 PGr 79, 176 D

1 καὶ unleserl. O | δι' αὐτοὺς O: διὰ τούτους P 2ff Nilus μέλλειν ἕπνου τὸν ἀνθρώπινον θάνατον ἐν τῷ σταυρῷ, ὅπως ἐκ τῆς ἀγίας αὐτοῦ πλεονῆς . . οἰκοδομηθῆι ἢ νοητῆ νύμφη αὐτοῦ 3 (προσκολλη)θῆις unleserl. O: προσκολληθῆι MA1 | ἑαυτοῦ τῆ O | γυναικῆ B 4 τῆς vor ἑαυτ. undeutl. O | δυνάμει τινί P 5 οἰκοδ. ἐν αὐτῷ O | τοῦ < O 6 (λου)τροῦ undeutl. O | ἐκ τῶν P 168 | (σαρ)κός unleserl. O 6f ἀγιοσίτης B 7 γὰρ unleserl. O | σάρκας O 7ff Nil. ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ κ. τ. ὁστίων ἐσμὲν διὰ τὸ μετέχειν Χριστοῦ κ. σινηνῶσθαι αὐτῷ ἐν πίστει κ. γνώσει κ. ἀρεταῖς 8 (λέγε)ι unleserl. O 9 (ἀληθ)είας unleserl. O | τὸ? O 10 (ἀναγεννῶν)ται (προση)κόντως οἱ πεφωτισμένοι unleserl. O | οἱ < M^cA1 11 (με)λος — ἐ(ὰν) unleserl. O 13 κοιμηθῆις — τὴν unleserl. O 13f συνεξααστῆς undeutl. O 14 τοῦ ἕπνου unleserl. O: < MA1 | τοῦ κεκοιμ. sehr undeutl. O: τῷ ἕπρῳ αὐτοῦ κεκοιμωμένῳ M Ausgg. | κ. αὐτ. μεταλ. sehr undeutl. O 15 δυν. πν. ἀναπλ. unleserl. O | πνεῦμ. ἀναπλ. τῆς ἀναπλάσεως MA1 | τοῦτο γὰρ undeutl. O | κενῶς ἂν unleserl. O: πάντως MA1 | ἢ πλεονῆ O 48

- ἀγγελιδὸν τῶν πεπιστενκότων ἐκκλησίαν οὕτως ὀνομάζουσιν αἱ γραφαί, τῶν τελειοτέρων κατὰ προκοπὴν εἰς ἓν πρόσωπον καὶ σῶμα τὸ τῆς ἐκκλησίας ἀναγομένων. οἱ μὲν γὰρ κρείττονες καὶ τρανότερον σπᾶσαντες ἤδη τὴν ἀλήθειαν. οὗτοι διὰ τὴν | τελείαν κάθαρσιν καὶ πίστιν 74
- 5 ἀποστερωθέντες τῶν τῆς σαρκὸς ἀτοπημάτων ἐκκλησία γίνονται καὶ »βοηθὸς« τοῦ Χριστοῦ. »παρθένος« ὡπερ κατὰ τὸν ἀπόστολον αὐτῷ καθηροσμένοι τε καὶ νενυμφευμένοι, ἵνα τὴν καθαρὴν τῆς διδασκαλίας ὑποδεξάμενοι καὶ γόνιμον σπορὰν συνεργήσωσι βοηθοῦντες τῷ κηρύγματι πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν σωτηρίαν. οἱ δὲ ἀτελεῖς 10 ἔτι καὶ ἀπαρχόμενοι εἰς σωτηρίαν τῶν μαθημάτων ὠδίνονται καὶ μορφοῦνται ὡπερ ὑπὸ μητράσι πρὸς τῶν τελειοτέρων, ἔστ' ἂν ἀποκηθέντες ἀναγεννηθῶσιν εἰς μέγεθος καὶ κάλλος ἀρετῆς. καὶ πάλιν αὖ κατὰ προκοπὴν ἐκκλησία καὶ οὗτοι γεγονότες εἰς ἑτέρων τόκον ὑποεργήσωσι τέκνων καὶ ἀνατροφὴν, μήτρας δίκην ἐν τῷ | δοχείῳ 75
- 15 τῆς ψυχῆς τὸ θέλημα τελεσφορήσαντες ἀλώζητον τοῦ λόγου.

- IX. Ἐπισκέψασθαι γὰρ χρὴ καὶ τὰ περὶ τὸν αἰόδιμον Παῦλον, ὅτι ὁπότε οὐδέπω »τέλειος« οὗτος ἦν »ἐν Χριστῷ«, γεννᾶται πρότερον καὶ γαλουχεῖται, εὐαγγελιζομένου καὶ ἀνακαινίζοντος αὐτὸν Ἀνανίου τῷ βαπτίσματι, καθὼς ἐν ταῖς Πράξεσιν ἢ ἱστορία περιέχει· ὅτε δὲ 20 ἠνδρώθη καὶ ὠκοδομήθη ἤδη εἰς τελειότητα πνευματικὴν ἀναπλασθεὶς καὶ »βοηθὸς« ἀπειργάσθη καὶ »νύμφη« τοῦ λόγου, τὰ σπέρματα τῆς ζωῆς ὑποδεξάμενος καὶ συλλαβών, τὸ τηνικαῦτα ὁ πρότερον χρηματίσας παιδίον ἐκκλησία γίνεται καὶ μήτηρ, ὠδίνων καὶ αὐτὸς τοὺς δι' αὐτοῦ τῷ κυρίῳ πεπιστενκότας, ἔστ' ἂν καὶ ἐν τούτοις ὁ Χριστὸς μορφο- 25 θεὶς ἀποτεχθῇ. »τεκνία« γὰρ »μου« φησὶν »οὗς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις 76

6 Gen. 2, 18 — II Kor. 11, 2 — 10 vgl. Gal. 4, 19 — 17 Kol. 1, 28 — 18 Act. 9, 17f — 20 I Kor. 13, 11. 10 — 21 Gen. 2, 18. Hohel. 4, 8ff — 25 Gal. 4, 19

5 vgl. z. B. Makar. Aeg. hom. 12, 15. PGr 34, 566 — 16. 25—S. 38, 2 Phot. Bibl. 237 S. 308b, 11—14

1 ἀγγελιδὸν + O | (ἐκκλη)σίαν οὕτως unleserl. O (οὕτως < Al, ? M) 2 (πρόσω)πον unleserl. O 3 τρανώτερον P, außer τρ unleserl. O 4 διὰ P 168v | πίστιν B 5 ἀποστ. Wd: ἀποστειωθέντες O P Jh | τῆς < O | ἐκκλησία O 8 συνεργήσωμεν P 10 τ. μαθ. εἰς σωτ. Po Cb Jh | εἰς σωτηρίαν < O 13 ἕτερον O | τόκον] τόπον P 16 ἐπισκέψασθε P | χρὴ < P | περὶ O: κατὰ P Jh | Παῦλον] καθὼς καὶ Παῦλος βοᾷ Ph, vgl. zu S. 38, 15 17 ὁπότε < P 21 (ἀ)πειργάσθη (z.) νύμφη unleserl. O 22 (ὑποδε)ξάμενος z. συλλαβών unleserl. O | ὑποδεξ. P 169 | τὸ vor τηνικ. + O 23 παιδίον — μήτηρ unleserl. O γίγνεται P (nicht B) 24 τῷ κυρ. — ἂν unleserl. O | ἔστ' ἂν] ἐπειδὴν M Al 25 ἀποτεχθῇ unleserl. O | τεκνία μου undentl. O: τέκνα καλῶν τοὺς οὕτω δι' αὐτοῦ γεννηθέντας· τέκνα γὰρ Ph | μου γὰρ O | φησὶν — ἐγέννησα S. 38, 2 auch Ph | οὗς π. ὠδίνω unleserl. O, leerer Raum in M | ἄχρις] ἕως O

οὐ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ἡμῖν καὶ πάλιν ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ
τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ἡμᾶς ἐγέννησα. οὕτως ταύτη στυγίονται εἰς
τὴν ἐκκλησίαν ἀναγείσθαι καὶ τὸν Χριστὸν τὸ κατὰ τὴν Ἐῶν
διώρημα καὶ τὸν Ἀδάμ. τοῦτο γὰρ ἐπὶ μέγα μυστήριον ὡς ἀληθῶς
5 καὶ ὑπερόσμιον, ὃ ἐγὼ δι' ἀσθένειαν καὶ ἀμβλύτητα νοῦς κατ' ἀξίαν
τι καὶ μέγιστος ἵπτιν ἀδυνατῶ. ὅμως δ' οἶν ἐπιχωρητίον· λέγειν
γὰρ ἰσόμενον ἂν εἶη λοιπὸν δὴ καὶ τὰ καθ' ἑξῆς προς ἡμᾶς.

X. Ὁ γὰρ τοι Παῦλος εἰς ἀγιασμὸν ἐκκαλούμενος πάντας καὶ
σωφροσύνην. ταύτη τὸ κατὰ τὸν πρωτόπλαστον καὶ τὴν Ἐῶν | κατὰ 77
10 δευτέραν ἐπαπόρησιν εἰς Χριστὸν ἀνηζόντισε καὶ τὴν ἐκκλησίαν πρὸς
τὸ τοῦς ἀπεισιτήμονας κατασιγᾶσθαι γυμνομένους προσάσειον. ἀνο-
λασταινόντες γὰρ διὰ τὰς ὑπερβαλλούσας ὀφείεις ἐν αὐτοῖς τῶν ἡδον-
παθειῶν παρὰ τὸν ὀρθόδοξον βιάζεσθαι τολμῶσι λογισμὸν τὰς γρα-
φάς, ὅσπερ ἔργον προανατινόντες ἀσρασίας τό τε «εἶπεν ὁ θεός·
15 ἀξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» καὶ τό «ἦνεκεν τοῦτον καταλείπει ἄνθρω-
πος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, οὐδὲ ἀσχέρονται κατατρού-
χοντες τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ὅσπερ ἐπὶ τούτῳ γεγονότες, ἐντεφόμενον
ἔτι καὶ ἐνθωπέοντα τὸν οἶστρον ἀναρριπίζουσιν ἐξάπτοντες ἐρεθι-
σμοῖς. διὸ δὴ μάλα δριμύως τὰς ἐπικλόπους ταύτας | αὐτῶν κακοφρο- 78
20 σύνας τε καὶ πεποιημένας προσάσεις ἐκκόπτων. ἐλθὼν εἰς τὸ διατά-
ξασθαι, πῶς δέοι προσφίεσθαι τοῦς ἄνδρας ταῖς γυναῖξί, καὶ ἀπο-
φηνάμενος, ὅτι οὕτως ὅσπερ καὶ ὁ Χριστὸς τῇ ἐκκλησίᾳ. «ἑαυτὸν
παραδιδούς» ὑπὲρ αὐτῆς, «ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ καὶ καθαρῶσῃ τῷ λουτρῷ

1 I Kor. 4, 15 — 3. 10 Ephes. 5, 32 — 8 vgl. I Tim. 2, 15 — 14 Gen.
1, 28. 2, 24 — 18 vgl. De lepra 5, 2 — 22 Ephes. 5, 25f

15ff Phot. Bibl. 237 S. 308b, 7—10

1 μορφ. — πάλιν leerer Raum M | μορφ. — ἡμῖν Z. 2 unleserl. O | Χρ. ἐν ὑ.
μορφ. Ph 1f ἐγὼ ὑ. ἐγένν. διὰ τ. εὐαγγ. B 2 εὐαγγελίου O 48v | ν εἰς un-
leserl. O 4 μα κ. τὸν unleserl. O 5 ὑπ . . κόσμιον O 7 τὰ καθ' ἑξῆς O: τὰ
ἐξῆς P Jh 10 ἀνηζόντισε P 11 ἀπεισιτήμονας B | γυμνομένους O: γυμνοῦς
P Jh mit Pl Pol. IX, 577 B 12f ἡδονπαθειῶν O 14 τό τε] τε < O: ὅτι Al
15ff ἀξάνεσθε] ἀλλὰ καὶ τό «ἀξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» οὐκ ἐπὶ τῶν ἐκ σπέρμα-
τος καὶ μίξεως γεννωμένων ἀνθρώπων καὶ σιτίοις ἀξαναομένων (ἀξου. A) φησὶν
εἰρησθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ (< A περι τῶν κατὰ πνεῦμα τελειομένων καὶ γεννω-
μένων, καθὼς καὶ Παῦλος usw. (s. ob. S. 37, 16) Ph 16 αὐτοῦ nach πατέρα
+ O | οὐδὲ P 169v 17 (ὡς)περ unleserl. O, ὡς M | ἐπὶ τούτῳ O: ἐπὶ τούτο
P | ἐντεφόμενον (ab. m. Zeich., daß ein φ zu tilgen) B: ἐντεφόμενον M Al
(nicht O) 18 ἐνθωπέοντα Cb: ἐμφωλεόντα Jh 19 καὶ vor μάλα + B Jh
21 καὶ vor ἀποφ. < Jh 22 καὶ vor ὁ < P 23 παραδιδούς P: παραδούς O
| κα . . ρ . σας O: καὶ καθαρῶσῃ P

τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι, ἀνέδρομεν εἰς τὴν Γένεσιν ἐπιμνησθεῖς τῶν
περὶ τὸν πρωτόπλαστον ῥητῶν, ἐξομαλίζων εἰς τὸν προκείμενον
αὐτῷ καὶ αὐτὰ τοῦν τῆς ὑποθέσεως, ὅπως μὴ παράσχη λαβὴν τοῖς
κεφαλαίοις καταχοῆσθαι τούτοις τοὺς πρεσβεύοντας προφάσει τεκνο-
5 γονίας σωματων παρατριβάς.

XI. Ἐπισκέψασθε γὰρ ὅτι σωφρονεῖν, ὡ παρθένοι, κατὰ κράτος
θέλων τοὺς πεπιστευκότας διὰ πολλῶν αὐτοῖς τεκμηρίων ὑπεμφαι-
νεῖν πειράται τὸ ἀξίωμα τῆς ἀγνείας· ὅτε | μὲν »περὶ δὲ ὧν ἐγράφατέ 79
μοις λέγων »καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι«, αὐτόθεν δει-
10 κνῶσι ἤδη περιφανῶς τὸ μὴ προσφαῖν γυναικὸς εἶναι καλόν, προ-
τάξας αὐτὸ καὶ προεκθέμενος ἀπολελυμένως. εἶτα τὴν ἀσθένειαν
αὐτῆς συνιδὼν καὶ τὴν ὑπέκκασιν τῶν ἀκρατωτέρων τὴν εἰς συνου-
σίαν. συνεχώρησε τοῖς μὴ δυναμένοις ἄρχειν σαρκὸς χρῆσθαι ταῖς
ἐαυτῶν ὁμένοις μᾶλλον ἢ παραπίπτοντας ἀσχημόνως ἐκχεῖσθαι περὶ
15 πορνείας. ἀμέλει μετὰ τὸ ἐπιτρέψαι ταῦτα παρήγαγεν ἐνθάδε τόδε
»ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν«, ὅπερ ἐστίν·
εἰ δὲ μὴ δύνασθε, ὡ οὔτοι, παντάπασιν σωφρονεῖν διὰ τὴν ἀκρασίαν
καὶ τὴν ὑγρότητα τῶν σωματων, | ἐπέτρεψα μᾶλλον ταῖς σφῶν αὐτῶν 80
κοινωνεῖν γαμεταῖς, καὶ ἵνα μὴ ἐγκράτειαν ἐπαγγέλλεσθαι νομιζόμενοι
20 πειράζῃσθε συνεχῶς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, εἰς ἀλλοτριᾶς ἐκφλεγόμενοι.

5 vgl. De res. I, 61, 1 — 8 I Kor. 7, 1. — 16 I Kor. 7, 5 — 18 Plato Tim.
86 D — vgl. Symp. S. 300 A1

1 ὕδατο . O | Γένε(σιν ἐπι)μνησ(θεῖς) unleserl. O 2 (ἐξομαλί)ζων — προ-
κειμ(ενον) unleserl. O 3 (ὑποθέσε)ως — παράσχη unleserl. O | βλάβην P
4 κεφαλαίοις < O | καταχοῆσασθαι viell. richtig P Jh | (τού)τοις O | τοὺς
< O 4f (πρεσβεύ)οντας — τεκν(ογονίας) unleserl. O 4 πρεσβεύουσι A1,
corrīg. in M | προφ.] τὰς περὶ M A1 5 παρατριβάς O De res. I, 61: περιτριβάς
P, διατριβάς A1 6 γὰρ — κα(τὰ) unleserl. O 7 (θέ)λων unleserl. O | (πε-
πιστευ)κότας — ἀγνείας Z. 8 (außer τεκμηρίων) unleserl. od. sehr undeutl. O
7f ὑπεμφ. πειρ.] ἐπεσήματο ὀραῖσθαι M A1 8 ὅτε O 49 | μὲν περὶ unleserl. O
| ἐγράψε B 9 μοι < P | λέγων u. ἀνθρώπῳ undeutl. O | . πτε-
σθαι O 9f δεικνὺς P Jh 10 ἤδη < O | γυναικὸς εἶν(αι) unleserl. O
11 ἀσθένειαν P 170 12 ἀκρατοτέρων B, ἀκρατόρων O wie 44, 3 | τὴν < P
14 αὐτῶν P | ἐκχεῖσθαι P 15 ἐνθάδε [παρήγαγε P Jh 15f τοῦτο δὲ
O, τόδε P Jh 16 nach ἀκρασίαν + καὶ τὴν ὑγρότητα, ab. eingeklammert B
17 δὲ < P Jh | παντάπασιν < O 18 τὴν vor ὑγρότητα < O Jh | Pl (ἔξιν)
ἐν σώματι ῥητόδη καὶ ὑγραίνουσαν | ἐπέτρεψα O: ἐπέτρεψε P: ἐπιτρέψω Po Cb
Jh 19 καὶ μὴ ἵνα P: ἵνα μὴ καὶ Cb Jh | ἐπαγγ. νομ.] ἐπαγγελλόμενοι P
20 πηράζῃσθε B

XII. Φίλοι γὰρ αὐτὰ τὰ ζυίματα διαθρήσκωμεν ἐπιμελίστερον. ὅτι μὴ ἀπολιγμένως ὁ ἀπόστολος ἐπίτιναι ταῦτα τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ προσθήκας τὴν αἰτίαν πρότερον, δι' ἣν εἰς τοῦτο παρήχθη. ἀποκητάμενος γοῦν καλὸν εἶναι ἀνθρώπων γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι ἐθέτως 5 παρήγαγε ὡς διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, τοσούτοι δια τὴν ἀνάγκην τῆς πορνείας, εἰ μὴ γέροιτε κολάζειν τὴν ἡδογὴν. καὶ ἕκαστη γυνὴ τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλὴν ἀποδίδωτο, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. ἡ γυνὴ 81 τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει. ἀλλ' ἡ γυνὴ. μὴ ἀποστρεφίτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἂν ἐκ συμφύτου πρὸς καιρὸν. ἵνα σχολάζητε τῇ προσευχῇ· καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέροχεσθε. ἵνα μὴ περιράζη ἡμᾶς ὁ σαταναῖς διὰ τὴν ἀκρασίαν. τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην. οὐ κατ' ἐπιταγὴν. τεθειρωμένως δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο. κατὰ συγ- 15 γνώμην» γὰρ ἐπεσημήνατο συμβεβουλευκέναι νῦν, καὶ οὐ κατ' ἐπιταγὴν. ἐπειδὴ τὴν μὲν ἐπιταγὴν ἐπὶ τῆς σωφροσύνης καὶ τοῦ μὴ ἄπτεσθαι γυναικὸς παραλαμβάνει. τὴν δὲ συγγνώμην ἐπὶ τῶν μὴ δυνα- 82 μένων, ὡς ἔφην. κολάζειν τὴν ἐπιθυμίαν. καὶ περὶ μὲν οὖν μονογάμων τε καὶ μονογαμίδων, ὧν ἡ συζυγία ἔως ἔτι καὶ αὐτίς. ταῦτα νομοθετεῖ· περὶ δὲ τῶν ἀποβαλομένων ἤδη τὰς γαμετίας ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν τοὺς σύζυγας πάλιν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐξιχνευτέον τοῦ ἀποστόλου τὴν φωνήν, ὅ τί ποτε χρησιμοδεῖ. λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις· καλὸν αὐτοῖς, εἰς οὕτως μείνωσιν, ὡς καὶ ἐγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμείτωσαν· κρείσσον γὰρ γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι.»

4 I Kor. 7, 1 — 5 I Kor. 7, 2 — 7 I Kor. 7, 2—6 — 17 vgl. Tert. De exhort. cast. 3. De monog. 11. De pud. 16 — 22 I Kor. 7, 8. 9

2 μὴ] οὐκ P 3 δι' ἣν < O | παρήχθη] περιηνήχθη viell. richtig O 4 γυν. ἀνθρ. O 9 σώματος P 170v | ὁ ἀνὴρ — ἀλλ' Z. 10 < B (2 mal in V) 11 ἂν < P 12 (αὐ)τό unleserl. O | συνέροχεσθε] ἦτε P 13 διὰ τ. ἀκρ. undeutl. O 14 τεθειρωμένως unleserl. O 15 συμβ. — τοῦ Z. 16 in Lücke M | συμβεβουλ(ευκέναι) unleserl. O | νῦν undeutl. O | καὶ < Po Cb Jh 16 τὴν (μὲν ἐπι)ταγὴν unleserl. O | τοῦ? O, τὸ MA1 17 γυναικὸς (undeutl.) vor μὴ ἄπτ. O | λαμβάνει P Jh | τὴν δὲ O 49v | (συγγν)ώμην — (μὴ) δυναμέν(ων) undeutl. O 18 ὡς ἔφην < B | (κολάζ)ειν ausgelöscht O (a. Rd. M, i. Text κολάζεται) | καὶ + O | περὶ unleserl. O 19 (μονογαμ)ίδω(ν) unleserl. O | ὧν ἡ συζυγία < MA1, w. e. sch. auch O 20 δὲ τ. (ἀπ)οβαλο(μένων) unleserl. O | ἀποβαλλομένων P | τὰς + Kl 21 συζέγονς B Jh | ἐξιχνεῖω viell. richtig O 22 χρησιμοδεῖ B, εἰ unleserl. O 23 αὐτοῖς O: αὐταῖς P, ab. vgl. S. 41, 2 | οὕτω B: < O | καγώ O 24 γαμησάτωσαν P Jh

ἐπέμεινε καὶ ἐνθάδε προκρίνων τὴν ἐγκράτειαν. ἑαυτὸν γὰρ παρα-
 δειγμα μέγιστον λαβὼν εἰς τὸ ζηλωσάαι τοὺς ἀκροατὰς προεκαλέσατο
 ταύτην τὴν | ἔνστασιν, κρείττον εἶναι διδάξας τὸν ἐπὶ μιᾷ γαμητῇ 83
 συνεξυγμένον ἐξ' ἑαυτῶ μένειν, ὥσπερ δὴ καὶ αὐτός. εἰ δ' αὖ τοῦτο
 5 διὰ τὴν ἐκπύρωσιν καὶ τὴν ἀκμὴν τοῦ σώματος δυσκατόρθωτον εἶη
 τινί, εἰς δεῦτερον κατὰ συγγνώμην παρελθεῖν τὸν οὕτως ἔχοντα συγ-
 κατατίθεται γάμον, οὐκ αὐτὸ τοῦτο τὴν διγαμίαν ἀποψηφάμενος εἶναι
 καλόν, ἀλλ' ἄμεινον κρίνας τῆς ἐκπυρώσεως. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐν
 ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα καὶ τῆς νηστείας ἐπισφαλῶς νοσηλευόμενος προσέ-
 10 φερε τροφήν καὶ ἐκέλευε διὰ τὴν ἀσθένειαν ἀπογεύεσθαι τῶν προσφε-
 ρομένων τούτων, λέγων· Ὡς ἄρα τὸ μὲν ἀληθῶς, ὃ οὕτως, καλόν ἔ-
 ἔχρην ὥσπερ δὴ καὶ ἡμᾶς καὶ σὲ καρτερῶς διαμείναντα τῶν αὐτῶν . .
 μεταλαβεῖν (ἀπιγόρευται γὰρ σήμερον διαίτης ἐπιμνησθῆναι τὸ σύν- 84
 ολον)· ἀλλ' ἐπειδὴ νόσῳ προκατασχεθεὶς ἐξησθένησας καὶ οὐ δύνη
 15 φέρειν, ταύτῃ δὴ συγγνώμην ἀπονέμοντες συμβουλευόμενοι σιτίων
 ἐπορέξασθαί σε. ἵνα μὴ παντάπασι διὰ τὴν νόσον οὐ δυνηθεὶς ἀντι-
 σχεῖν πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς τροφῆς διαφθορῆς· οὕτω δὴ καὶ ὁ
 ἀπόστολος ἐνθάδε, πρότερον εἰπὼν ὅτι βούλοιο πάντα ἕγιεις εἶναι
 καὶ σώφρονας. ὥσπερ δὴ καὶ αὐτός, τὸ μετὰ ταῦτα τοῖς βεβαρημένοις
 20 νόσῳ τῶν παθῶν, ἵνα μὴ πορνεύσαντες πάντῃ λυμανθῶσιν, οἰστρη-
 λατούμενοι τῶν παιδογόνων μελῶν τοῖς γαργαλισμοῖς εἰς ἐπιμιξίας
 ὀθνεῖων σπερμάτων, ἐπέτρεψε τὴν διγαμίαν, μᾶλλον κρείσσον αὐτὴν
 εἶναι κρίνας τοῦ ὑπυροῦσθαι καὶ ἀσχημονεῖν.

8 vgl. Tert. De exhort. cast. 3 — 23 I Kor. 7, 9

3 κρείττον P 171 | τὸν < P 4 ἐφ' ἑαυτὸν B | εἰ δὲ τοῦτο P
 7 τὴν + O | διγαμίας B 8 ἀλλὰ P 9 νοσηλευόμενος P, νοσηνομένῳ B
 10 ἀπογεύεσθαι viell. richtig P 10f τούτων τ. προσφ. P 11 κακῶν od. καλῶν?
 Kl 12 ἐχρην tilgt Wd | αὐτ. | + πόνον? Bo 13 διαίτης unleserl. O: τροφῆς
 M Al | ἐπιμνησθῆναι B 14 (ἐξ)ησθένησας unleserl. O 15 νέμοντες P Jh |
 συμβουλευόμεθα P Jh, w. e. sch. O: (συμ)βουλ. unleserl. O 16 νόσον unleserl.
 O 16f (δυν)ηθεὶς (ἀντ)ισχ. πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν unleserl. O 17 οὕτω —
 ἀπόστολος Z. 18 unleserl. O | δὴ Kl: δὲ BV, ? P: < M Al Jh 18 πρότερον aus-
 gelöscht O | ἕγιεις — καὶ Z. 19 unleserl. O: οὕτως διαμείναι (in Lücke) M Al Cb
 19 δὴ καὶ unleserl. O 19f (β)εβαρημ. νόσῳ unleserl. O 20 ἵνα — παιδογόν-
 ων Z. 21 unleserl. O | πορν. — λυμ.] πορνείας μιανθῶσιν in Lücke M Al Cb |
 πορνεύσαντες P 171v 21 τ. παιδ.] τ. πάθων καὶ τῶν in Lücke M, τοῖς πάθεσι
 καὶ τῶν Al | μελῶν (με undentl.) O 50 22 σπερμάτων unleserl. O: σωματίων
 Al (? M) 23 πυρακτοῦσθαι O

XIII. Καὶ | περὶ μὲν ἰσχυραίας καὶ γέμων καὶ σωφροσύνης καὶ 85
 ζωντανίας ἀνδρῶν, καὶ ἐν τίνι τούτων τὸ ὀφείλιμόν ἐστιν εἰς δικαιο-
 σύνης κατασκευῆν, σχεδὸν ἤδη μοι τίλος ἔχει· περὶ δὲ παρθενίας
 εἰρησθαι λείπεται λοιπόν, εἴ τι καὶ περὶ ταύτης ἄρα διαθεσμοθετι-
 5 ται. οὐζοῦν καὶ τούτων πῶς διαληπτέον. ἔχει γὰρ ὧδε· »περὶ δὲ
 τῶν παρθένων ἔπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω· γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς
 ἠληθμένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ἐπάρ-
 χειν διὰ τὴν ἐπιστιῶσαν ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπου οὕτως εἶναι.
 δίδεσθαι γυναίκι; μὴ ζητεῖ λύσιν. λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζητεῖ
 10 γυναῖκα. ἐὰν δὲ καὶ λάβῃς, οὐκ ἤμαρτες, καὶ ἐὰν γήμη ἢ παρθένος.
 οὐκ ἤμαρτε· θλίψιν δὲ ἔξουσιν τῇ σαρκὶ οἱ τοιοῦτοι. ἐγὼ δὲ ὑμῶν 86
 φείδομαι.«
 λίαν εὐλαβῶς τὸν περὶ παρθενίας εἰσηγησάμενος λόγον
 καὶ μέλλων συμβουλεύειν γαμίζειν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον ὅπως φίλον.
 ὅπως δὲ μηδὲν τῶν εἰς ἀγιασμὸν ἀναφερομένων κατ' ἀνάγκην γένοιτο
 15 καὶ βίαν, ἀλλὰ κατὰ πρόθεσιν αὐτεξούσιον ψυχῆς (τοῦτο γὰρ πρόσφο-
 ρον θεῷ). οὐ βούλεται ἐξ ἀθηντίας αὐτῷ ταῦτα καὶ γνώμης λελέ-
 χθαι τοῦ κυρίου, τουτέστι τὸ γαμίζεσθαι τὴν παρθένον. ἀμίλει γήσας
 »ἐὰν δὲ καὶ γήμη ἢ παρθένος, οὐκ ἤμαρτες« σχεδὸν πάλιν ἐπεπλαθη-
 20 θεὶς ἀνετάραξε τὴν συγκατάθεσιν, κατὰ συγγνώμην ἀνθρωπίνην
 ὑπεμφαίνων ταῦτα συμβουλενθέναι. ἀλλ' οὐ κατὰ θείαν. εὐθέως
 γοῦν μετὰ τὸ εἰπεῖν »καὶ ἐὰν γήμη ἢ παρθένος, οὐκ ἤμαρτες« ἐπήγαγε 87
 τὸ »θλίψιν δὲ ἔξουσιν τῇ σαρκὶ οἱ τοιοῦτοι. ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδο-
 μαι«, ὃ δὴ ἐστίν· ἐγὼ φειδόμενος ὑμῶν, ὧ οὔτοι, ταῦτα συνεθέμην.

1 Symp. S. 25, 3. 33, 17. 19. S. 182. 194 Al. De res. I, 25, 1. 39, 5. Plato Symp.
 196D — 5 I Kor. 7, 25—28 — 12 vgl. Plato Eryx. 395 E — 15 vgl. Phil. 4, 18.
 I Tim. 2, 3 — 16 I Kor. 7, 25 — 18. 21 I Kor. 7, 28

2 ἀνδρῶν unleserl. od. < O; < M Al 3 ἤδη unleserl. O 4 εἰρησθαι]
 αἰρεῖσθαι P 4 f διαθεσμοθεῖται Cb Jh 5 διαλ.] s. d. Stellen im Index
 6 (γνώμ)ην δὲ unleserl. O 7 καλὸν — ἀνάγκην Z. S < O 10 γυναῖκα nach λάβῃς
 + P (nicht B) | καὶ ἐὰν — ἤμαρτε Z. 11 < P 12 Pl εἰσηγεῖ τὸν λόγον 13 ἑαυ-
 τοῦ < O, ab. + τὴν ἑαυτοῦ nach φίλον 14 δὴ + O | ἀναφερομένων O: φε-
 ρομένων P Jh 15 ψυχῆς P 172 16 αὐτοῦ P | ταῦτα u. λελέχθαι < P 17 τοῦ
 < O 18 ἐ(ὰν) unleserl. O 18 f ἐπεπλαθηθεὶς P, ἀπεπλαθηθεὶς B 19 Pl
 Phaed. 88 C ἀναταράξαι | (συγκατά)θεσιν unleserl. O 20 κατὰ unleserl. O (κατ'
 εἰθεῖαν M Al) 21 οὖν O | (παρ)θένος — ἐπήγαγε unleserl. O 21 f ἐπήγαγεν
 τὸ οὐκ ἤμαρτε P 22 τῇ σαρκὶ ἔξουσιν P (nicht B) | ὑμῶν — δ unleserl. O
 23 ἐγὼ δὲ O NT Jh: ἐγὼ γὰρ P 23 f (συν)εθέμην ἐπ. οὔ(τως) unleserl. O:
 συνεθ. δήπον οὔτως M Al

ἐπειδήπερ οὕτως αὐτοὶ φρονεῖν εἴλεσθε. ὅπως δὲ μὴ δόξω κατὰ βίαν
ἐπισπέρχειν ὑμῶν εἰς τοῦτο καὶ καταναγκάζειν τινάς. ὅμως δὲ εἰ
καὶ ταύτην γίλον ὑμῖν μᾶλλον τρέπεσθαι ἀποδυσπετήσαντας ἀγνείαν
βαστάσαι, καὶ οὕτως λυσιτελεῖν ἡγοῦμαι κρατεῖν ὑμᾶς τῶν τῆς σαρ-
5 κὸς ἐρεθισμῶν, μὴ παραχωρούμενους διὰ τὸ γεγαμηκέναι τοῖς ἑαυτῶν
σκεύεσιν εἰς ἀκαθαρσίαν. ἐπιφέρει γοῦν »τοῦτο δὲ φημι, ἀδελφοί,
ὁ καιρὸς λοιπὸν συνεσταλμένος ἐστίν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναί-
κας ὡς | μὴ ἔχοντες ὦσιν.« εἶτα αὐθις ἐπιμένων καὶ προκαλούμενος 88
ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπεξεργάσατο τὸν λόγον, ἰσχυρῶς κρατύνων τὴν
10 ἔνστασιν τῆς παρθενίας. φητῶς γοῦν τὰ ἐξῆς ἐπισυνάψας τοῖς προ-
ειρημένοις ἐπεφώνησε »θέλω δὲ ἀμερίμους ὑμᾶς εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ
τὰ τοῦ κυρίου. πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ· ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου
πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. καὶ μεμέρισται καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. ἡ
ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ἡ ἀγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι·
15 ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί.« πᾶσι
γὰρ ἀναμφισβητήτως ἐστὶ καταφανές, ὡς ἄρα μεριμνᾶν τὰ τοῦ | κυ- 89
ρίου καὶ ἀρέσκειν τῷ κυρίῳ πολλῶ ἄμεινον τοῦ μεριμνᾶν ἐστὶ τὰ τοῦ
κόσμου καὶ ἀρέσκειν τῇ γυναικί. τίς γὰρ οὕτως ἡλίθιος καὶ πηρὸς
τὰς ὄψεις, ὃς οὐκ αὐτόθεν αἰσθεται τὴν παραίνεσιν τοῦ Παύλου τὸ
20 πλεον ἔεπουσαν εἰς ἀγνείαν; »τοῦτο γάρ« φησί »πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν
συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐ-
σχημον».

5 vgl. I Thess. 4, 4 — 6 I Kor. 7, 29 — 11 I Kor. 7, 32—34 — 20 I Kor. 7, 35

1 οὕτ. αὐτοὶ O: ταῦτα οὕτω P Jh | ὅπως unleserl. O | δὲ < Cb Jh |
(δό)ξω — ἐπισπέρ(χειν) Z. 2 unleserl. O 1f κατὰ β. ἐπισπ.] μάχεσθαι καὶ κατα-
τρέχειν M Al 2 ἀναγκάζειν Cb Jh | ὅπως P | δὲ — ὑμῖν Z. 3 unleserl. O:
δὲ ἐπειδὴ ἐπὶ τὸ γαμεῖν M Al 3 τρέπεσθε Al | (ἀποδυσπετή)σαντας — λυσι-
τελεῖν Z. 4 unleserl. O 3f ἀγν. βαστ. καὶ] ὑμᾶς ὁρῶν M Al 3 ἀγνείας B
4 βαστάζειν M Al Jh | οὕτω B Jh | ὑμᾶς < O 5 ἐρεθ. — φημι Z. 6 außer
(γεγαμη)κέναι τοῖς u. τοῦτο unleserl. O | μὴ παρ.] ἵνα μὴ περιπέσωμεν M Al |
διὰ τὸ γεγ. < M, εἰς ἐπιθυμίας κενάς Al | τοῖς] παρὰ? + M 6 σκεύεσιν]
ἀρμοῖμοι + M, ἀρκοῦμοι + Al | ἀκαθ. < Al, ἐπιθυμίας κενάς M | ἐπιφ.
γοῦν] καὶ πάλιν M Al | φημι] λέγω M Al | ἀδελφοί O 50v 7 ὅτι ὁ P |
συνεστ. λοιπὸν B Jh: λοιπὸν < P 8 προσκαλ. B 9 ἐπε|ξεργάσατο P 172v
| ἰσχύι, ὡς P 10 . . στασιν O 11 δὲ + O | ὑμᾶς ἀμερ. P Jh 12 κυ-
ρίου — τὰ τοῦ a. Rd. v. 2. Hd. in P | πῶς — κυρίῳ < Cb Jh 13 καὶ μεμέρι-
σται — παρθένος < B | καὶ vor u. nach μεμέρ. < P 14 καὶ vor σώματι < P
17 τῷ κυρίῳ] τῷ θεῷ P; a. Rd. in B, i. Text τῇ γυναικί | τ. μεριμνᾶν] ἐστὶ + O
| τοῦ < O 18 γυν.] ob + ἡ τῷ ἀνδρί? Kl 20 αὐτῶν < B Al Jh 21 περιβάλω O

XIV. Ἐπίσημον δὲ πρὸς τοῖς ἐπισημοῖς ὅπως καὶ θεοδώρητον εἶναι τὸ τῆς παρθενίας ἐπιτήδευμα παρρησιᾶς ὅθεν τοὺς κατὰ πρόφασιν κινουμένους τῶν ἀκρατιότητων ἐπὶ τοῦτο παρεληλυθότας ἀποβάλλεται συμβουλιῶν γαμῶν. ἵνα μὴ καιρῶ τῆς ἀζμῆς σφραγισθῶσι καὶ φλιγμασι παρεχούσης αὐτοῖς τῆς σαρκὸς ἀσχημοσύνης οἰστροηλατού- 90
μενοι τὴν ψυχὴν. τί γὰρ παραδίδωσιν ἐπισκεπτόμενοι. καὶ δὲ τις ἀσχημονίαν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει φησὶν ἢ ἄπειρακμος, καὶ οὕτως ὁσιεῖται γενέσθαι, ὃ θέλει ποιῆσαι, οὐχ ἁμαρτάνει γαμῆταισαν. οἰκίως ἐνταῦθα προκρίνων τὸν γάμον τῆς ἀσχημοσύ-
νης ἐπὶ τῶν ἐλομένων μὲν παρθενεύειν, δυσασχημοσύνην δὲ τὸ μετὰ ταῦτα καὶ ἀποκαμνόντων, καὶ λόγῳ μὲν δι' αἰδῶ τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀρχούντων ἐπιμένειν, ἔργῳ δὲ οὐδὲ μακρότερον ἐνδιατρίψαι δυναμένων. τῷ μὲντοι αὐτοκρατορικῇ καὶ ἀνθαιρέτῳ κρίνοντι προθέσει »τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ« σάρκα »παρθέρον« καὶ μὴ ἔχοντι
15 »ἀνάγκην«, ὅπερ ἐστὶ πάθος ἐκκαλούμενον τὴν | ὁσφῦν εἰς συνοσίαν 91
(εἶναι γὰρ δὴ καὶ διαφορὰς, ὡς εἰκόσ, σωμαίων), τούτῳ διαμιλλωμένῳ καὶ διαθλοῦντι καὶ σπονδαίως ἐπιμένοντι τῇ ἐπαγγελίᾳ καὶ ταύτην ἄριστα διαπεραινομένῳ παρακελεύεται μένειν καὶ τηρεῖν. τῇ παρθενίᾳ τὰ πρωτεῖα νέμων. ὁ γὰρ δυνάμενος, φησὶ, καὶ φιλοτιμού-
20 μενος »τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ« σάρκα »παρθέρον κραίττον ποιεῖ«. ὁ δὲ μὴ δυνάμενος, »γαμίζων« δὲ νομίμως καὶ μὴ λαθροσφροσῶν. »καλῶς«. καὶ

6 I Kor. 7, 36 — 14 I Kor. 7, 37 — 19 I Kor. 7, 37f

2 εἶναι < O 3 ἀκρατόρων wie S. 39, 12 viell. richtig O | ἐπὶ] εἰς (wie De res. I, 30, 5) O 5f (οἰστροηλατού)μενοι unleserl. O 6 τῇ γὰρ παραδόσει P 173 7 τῆς παρθέρον Cb Jh | αὐτο . O 8 οὕτως undeutl. O 9f (ἀσχη)μοσύνης — ἐλομεν(ων) unleserl. O 10 ἐλομ.] βουλομένων MAI (παρθ)ενεύειν unleserl. O 11 ταῦτα κ. ἀποκ. unleserl. O | καὶ vor καμν. (ἀποκ.), ἀρχούντων u. ἔργῳ v. 2. Hd. in Lücke eingetragen M | ἀποκαμνόντων B Jh: καμνόντων MAI | λογ . O | δι' αἰδῶ OP: διὰ B | τὴν πρὸς < B 12 τοὺς < O Ausgg. | (ἀρχ)ούντων — μα(κρότ)ερον (ἐνδιατρίψαι Z. 13 u. (δυναμ. — ἔχοντι Z. 14 unleserl. O | ἀρχ. u. ἔργῳ v. 2. Hd. in M | ἐπιμένειν < MAI 13 nach δυναμ. + τῷ ἐννοησιμῶ MAI Jh | τῷ μ. αὐτοκρ. < MAI 13f τὸν . . κρίνοντα . . ἔχοντα P 13 αὐτοκρατορικῶ P 13f κ. μὴ ἀνθαιρέτως κρίνονται MAI 14 παρθ. — παρθέρον] οἱ τοιοῦτοι παρὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτῶν MAI | ἔχοντες MAI 15 ἀνάγκην O 51 16 δὴ + P 18 παρακελεύεται B 19 παρθενίᾳ unleserl. O 19f καὶ φιλοτ. φησὶ O 20 τηρεῖν auch nach σάρκα, ab. durch Punkte als zu tilgen bezeichnet in O 21 νομικῶς P | κ. μὴ λαθροσφ. < P

περὶ μὲν τούτων αὐτάρκως. λαβέτω δὲ μετὰ χειρας ὁ βουλόμενος
τὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν. καὶ καθ' ἕκαστον ὁμιλήσας τοῖς
ἐγγεγραμμένοις, τότε καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα σκεπασθῶ ἀντι-
παριβάλλον, εἰ μὴ συμφωνίας | πάσης ἔχονται καὶ ὁμοφροσύνης τῆς 92
5 πρὸς αὐτά.

Ταῦτά σοι κατὰ δύναμιν ὑπὲρ ἀγνείας. ὦ Ἀρετή, κάγὼ συνεισ-
φέρω.

ΕΥΒΟΥΛ. Σφόδρα διὰ πολλῶν, ὦ Γρηγόριον, μόλις εἰς τὸ προ-
κείμενον ἀφίκετο. μακρότατον ἀναμετροησαμένη καὶ περαιωθεῖσα
10 πέλαγος λόγων.

ΓΡΗΓ. Ἔοικεν οὕτως ἔχειν· ἀλλ' ἴθι καὶ τὰ λοιπὰ ἐφεξῆς μνη-
μορεύσαντες μιμητικώτατα διέλθωμεν. ὧν ἔτι ἔναυλον τὴν ἀκρόασιν
ἔχειν μοι δοκῶ, πρὶν ἀποπτῆναι καὶ διαφυγεῖν·

εὐεξάλειπτοι γὰρ νέων ἀκουσμάτων
15 μνημαὶ γερόντων.

ΕΥΒΟΥΛ. Ἀλλὰ λέγε· τούτων γὰρ καὶ ἐληλύθαμεν ἀσμένως
ἀκουσόμενοι τῶν λόγων.

ΓΡΗΓ. Καὶ μὲν δὴ, καθάπερ εἶπας, μετὰ τὸ καταχθῆναι τὴν
Θάλειαν | δρόμοις ἀκνυάντοις εἰς τὴν γῆν ἢ Θεοπάτρα ἐφεξῆς ὑπο- 93
20 λαβοῦσαν ἑαυτὴν ἔφη εἰπεῖν τάδε.

Λόγος δ'.

Θεοπάτρα.

1. Εἰ μὲν ἐπὶ τῶν αὐτῶν, ὦ παρθένοι, διεξόδων ἢ σοφία τῆς
λογικῆς ἴστατο τέχνης καὶ τὴν αὐτὴν αἰεὶ διεπορεύετο τρίβον, οὐδε-
25 μία ἂν ὑπῆρχε μηχανὴ τοῦ οὐκ ἀποκναίειν ἐπιχειροῦσαν τοῖς ἤδη

1 vgl. Symp. S. 77, 4f. De autex. 12, 9 — 11 Plato Pol. V, 460 D — 12 vgl.
Plato Menex. 235 C — 24 Plato Phaed. 86 A Legg. VI, 780 D

1 μὲν < O, nach τούτων Al | μετὰ χειρὸς Jh 3 τότε P 173v | ἀφ'
ἡμῶν B 8 Εἰβ. u. Γρηγ. hier stets < O 9 ἀφίκετο < O | μακρότερον O
10 Pl Parm. 137 A πέλαγος λόγων 11f Pl ἐφεξῆς διέλθωμεν | μνημορεύσαντες
B V (?P) 12 ὡς ἔτι P | Pl ἔναυλος ὁ λόγος 14 ἀκουμάτων B 16 καὶ
üb. d. Lin. in P 18 Γρηγόρ. B, . εοπάτρα δὲ O | Καὶ) . αἰ O (Θ u. K sollten
mit anderer Tinte geschr. werden): Ναὶ B 19f ἑπολαβοῦσα HSS: ἐπολαβοῦ-
σαν Cb Jh; (vgl. S. 5, 2f) 21f Θεοπάτρα. λόγος δὲ P, < O 24f Pl Phaed.
οὐδεμία γὰρ μηχανὴ ἢν εἴη 25 (μη)χανὴ — ἀποκναίειν unleserl. O | τοῦ] μὴ
Al Jh | ἀποκναίειν HSS: ἀποκνεῖν Jh mit Pl Legg. ἐπιχειρῶν λέγειν ἔοικας . .
ἀποκνεῖν;

προηγουμένους. εἰ δὲ μυρία μὲν λόγων ὄρμαί καὶ διέξοδοι, πολλο-
 μιῶς καὶ πολυτρόπως ἐπισπρίοντες ἡμᾶς τοῦ θεοῦ, τίς ἢ ἀπο-
 κλήρωσις ἐγκαλύπτεσθαι καὶ διλιῖν; οὐκ ἀνυπαίτιος γὰρ ὅτι μετέστι
 χάριτος. ἔὰν τὰ καλὰ μὴ | κοσμῇ λόγοις εὐχαριστηρίοις. διὸ φέρε καὶ 94
 5 ἡμῖς ὑμνήσωμεν τῶν χαρισμάτων τὸ καλλιεργεῖς ἄστρον καὶ τιμαλ-
 γέστατον τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀγνείαν. ἐξουσία γὰρ ἢ τοῦ πνεύματος
 αὕτη καὶ ἀφθονος ὁδός. πόθεν οὖν ἀπαρξάμεναι δὴ πρίποντα δόξο-
 μεν καὶ εἰκότα λέγειν τοῖς προκειμένοις, ἐνταῦθεν ἐπισπρίον.

II. Ἐγὼ γὰρ ἀκριβῶς ἠσθῆσθαι μοι δοκῶ, ὅτι τῆς εἰς τὸν παρό-
 10 δεῖσον ἀποκαταστάσεως καὶ τῆς εἰς τὴν ἀφθαρσίαν μεταβολῆς καὶ
 τῆς πρὸς τὸν θεὸν καταλλαγῆς οὐδὲν αἴτιον οὕτως ἄλλο γέγονε καὶ
 σωτήριον ἀνθρώποις, τὸ στρατηγήσαν ἡμᾶς εἰς ζωὴν, ὡς ἀγνεία.
 πειράσομαι γὰρ ἢ διανοοῦμαι περὶ τούτων ἐνδείξασθαι εἶναι, ἵνα | σα- 95
 φῶς τὴν δύναμιν τοῦ προειρημένου χαρίσματος ἀκούσασαι, πόσον
 15 ἡμῖν παρεκτικὸν ἀγαθῶν ἐγενήθη γινώσκει. τὸ γοῦν ἀρχαῖον, μετὰ τὸ
 μετοικισθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἐκβληθέντα διὰ τὴν παράβασιν, τὸ
 ῥεῦμα τῆς φθορᾶς ἐπὶ πολὺ προσεχύθη καὶ φερόμενον σφοδρῶς

1 Plato Prot. 361 D — Hebr. 1, 1 — 8 s. ἐπισκεπτ. im Index — 12 vgl.
 Plato Symp. 193 B — 17 Plato Tim. 43f

3f SS Parall. S. 200 Holl

1 (μυρία — διέξοδοι) unleserl. O | μὲν λ. ὁ.] συναναφαίνονται τρίβοι
 (v. 2. Hd. in Lücke) M Al | μὲν < Jh 2f ἐπεισπν. — ἀποκλήρωσις un-
 leserl. O: ἐπισπρίοντες ἡμῖν τοῦ πνεύματος, τίς ἀπ. (v. 2. Hd. in Lücke, M Al
 3 ἐγκαλύπτεσθαι P 174: Pl Phaedr. 237 A ἐγκαλυψάμενος | οὐκ — εὐχαριστ.
 Z. 4 C (Ck). Lemma ἐκ τῶν ἀντῶν (vorherg. Symp. 7, 1) | οὐκ — μετέστι
 unleserl. O (οὐκ ἂν ὑπ' ἀγνοίας ὀκνήσαι μετέστι M [ο ἂν ἐ. ἀ. ὀκνήσομεν
 τῆς Al]): ὑπαίτιος οὕτως μετέστι C 4 ἔὰν τὰ unleserl. O: καὶ τὰ M Al
 κοσμοίη B, κοσμοῖ C: κοσμησαι M Al | λόγοις — χαρισμάτων Z. 5 unleserl.
 O: κ. τὰ φαῦλα μὴ διασκεδάσαι (διασκεδάσαι Al [auch Cb]) καίπερ (καὶ πῶς
 Al) οὐκ ἐπαινεσαι τολμήσομεν τ. χαρ. v. 2. Hd. M Al | εὐχαρ.] πρὸς οἰκοδομίην
 τῶν πνθόμενων + C u. endet 5 ὑμνήσωμεν Jh: ὑπομνήσωμεν P | τὸ
 O 51v 9 αἰσθάνεσθαι viell. richtig O (αἰσθέσθαι Cb) 11 τὸν vor θεὸν + O
 | οὕτως αἴτιον P Jh 12 σωτήριον undeutl. O | Pl ὁ Ἔρωσ . . στρατηγός
 13 ἦ] εἰ übergeschr. ἦ O 15 ἀγαθῶν παρεκτικὸν O 16 διὰ < P (ein
 Zeichen in B) 17 ff Pl Tim. 43f ἐφέροντο . . ἀτάκτως μὴν ὕψη τύχοι προῖεναι . .
 πολλοῦ γὰρ ὄντος τοῦ κατακλύζοντος καὶ ἀπορρέοντος κύματος . . τὰ τῶν προσπι-
 πτόντων παθήματα . . , ὅτε . . διὰ τοῦ σώματος αἰ κινήσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν φερό-
 μεναι προσπίπτειν, αἱ δὲ . . αἰσθήσεις . . κέκληνται . . αἷς δ' ἂν ἔξωθεν αἰσθήσεις
 τιῆς . . προσπεσοῦσαι συνεπισπείωνται καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἅπαν κύτος, τόθ' αἴται
 κρατοῦμεναι κρατεῖν δοκοῦσι

συρμοῖς ἐξαισίοις οὐ μόνον ἕξωθεν ἀτάκτως παρεφέρετο προστυγγά-
 ρον. ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπεισχεόμενον εἶσω κατέκλυζε τὰς ψυχὰς. οἱ δὲ
 συνεχῶς τοῦτο πάσχουσαι κωφαὶ καὶ δυσμαθεῖς ἐφέροντο, κυβερνᾶν
 ἀπαλλαγῆσασαι τὰ σφέτερα σκάφη παρὰ τὸ μὴ ἔχειν ἐφάσθαι
 5 βεβαίον τινός. αἱ γὰρ αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς, ὡς οἱ τούτων ἔφασαν
 ἐπιστήμονες, ἐπειδὴ τῶν ἕξωθεν προσπιπτόντων παθῶν ἠττηθεῖσαι 96
 προσδέξονται τὰς ἐπιφορὰς τοῦ τῆς ἀνοίας ἐπικλύσαντος εἶσω κύ-
 ματος, εὐθέως τῆς εὐθείας ὁρμῆς ἐμποδίζουσι σκοτωθεῖσαι τὸ πᾶν
 αὐτῆς εὐήριον πορεύεσθαι κατὰ φύσιν κύτος. ὅθεν οὖν ὁ θεὸς οἰκτει-
 10 ρήσας ἡμᾶς ἔχοντας οὕτως καὶ οὔτε ἀνασχεῖν οὔτε ἀνασφῆλαι δυνα-
 μένους κατέπεμψεν ἐξ οὐρανῶν τὸ ἄριστον καὶ εὐκλεέστατον βοή-
 θημα, τὴν ἀγνείαν, ὅπως ἐξ αὐτῆς ἀποδήσαντες ἡμῶν τὰ σώματα
 πλοίων δίκην γαληναίως ἔχωμεν ὁρμισθέντες τῆς φθορᾶς, καθὼς
 15 κοστῶ ἐκτῶ φέρεται ψαλμῶ, ἔνθα ὕμνον εὐχαριστήριον ἀναπέμπου-
 σιν ἰλαρῶς αἱ ψυχὰι τῶ θεῶ, ὅποσαι δὴ παραληφθεῖσαι καὶ κρατη- 97
 θεῖσαι περιπολοῦσιν ἤδη μετὰ Χριστοῦ τὸν οὐρανόν, ὅτι μὴ κατε-
 σπάσθησαν ὑπὸ τῶν ὑλικῶν καὶ σωματικῶν ῥευμάτων. ἐντεῦθεν
 γὰρ καὶ τὸν Φαραώ φασι τύπον ἀπενέγκασθαι (τὸν) κατὰ τὴν Αἴγυπτον
 20 τοῦ διαβόλου, ἐπειδὴ τὰ μὲν ἄρρενα ἀφειδῶς εἰς τὸν ποταμὸν ἐκέλευε

5 Plato a. a. O. — 9 Symp. 10, 4. Plato Legg. II, 653 D — 10 vgl. De
 res. II, 13, 4. III, 9, 9. De lepra 7, 5 — 14 Psal. 136, 1. 2 — 17 Plato
 Phaedr 246 B — 19 Exod. 1, 16 — Orig. In Ex. hom. 2, 1

1 ἐξαισίοις συρμοῖς Al Jh 2 ἐπισχεόμενον B 3 τοῦτο < P | δν-
 σπαθεῖς P 4 ἀπαλλαγῆσασαι O: ἀπαλλαγεῖσαι P 174v Jh 6 παθῶ . O
 8 εὐθέως τῆς . . ὁρμῆς undeutl. O | θείας M Al Jh: εὐθείας P w. e. sch. O
 (ἐμποδί)ουσι unleserl. O 9 εὐήριον undeutl. O: εὐδιον M Al: Pl Phaedr. 247 B
 εὐήγια | πορεύεσθαι? O: πορευθῆν M Al Jh | κῦτ . . O | οὖν + O 9f Pl
 θεοὶ οἰκτειρήσαντες . . ἔδοσαν 10 ἔχοντας — ἀν(ασχεῖν οὐ)τε unleserl. O
 11f (βοήθ)ημα — αὐτῆ(ς ἀποδήσ)αντες unleserl. O 12 ἀγνείαν] παρθενίαν M Al
 Jh | ἀποδύσαντες M Al | σώμ(ατα) unleserl. O 13 δίκ. γαλ. ἔχωμεν un-
 leserl. O | γαληνήν ἔχωμεν (2. Hd.) M Al Jh | (ὁρμισθ)έντες — φέρεται Z. 15,
 außer καθ(ὼς καὶ) τὸ (vor πνεῦμα) und τοῦτο . . ἐν τῶ, unleserl. O | ὁρμισθέν-
 των Al (? M) | τῆς < Jh: ἄρεν 2. Hd. M Al 14 τὸ ἅγιον μαρτυρεῖ] ganz anders
 2. Hd. M Al | τῶ < B Jh 15 φέρεται] δηλοῦται M Al | ψαλμῶ O 52 16f κ.
 κρατηθεῖσαι < P 17 Pl οὐρανόν περιπολεῖ (πᾶσα ψυχῆ) 18 τῶν < B |
 Pl Tim. 44 B τροφῆς ῥεῦμα 19 γὰρ < P | φησὶ P | τὸν + Kl 20 τοῦ
 < Po Cb Jh | εἰς τ. ποταμὸν < P

ρίπτεσθαι. τὰ δὲ θήλια ζορογονεῖσθαι. καὶ γὰρ καὶ ὁ διάβολος βασι-
 λείων «ἀπὸ Ἀδάμ καὶ μέχρι Μωσέως» τῆς μεγάλης Αἰγύπτου τοῦ
 κόσμου. τὰ μὲν ἄρρινα καὶ νοητὰ τῆς ψυχῆς ἔκγονα ἐπὶ τῶν ῥινοῦτων
 παραφέρεσθαι καὶ ἀναρριεῖσθαι παθῶν σπουδὴν ἔσχε. τὰ δὲ σαρκια
 5 καὶ ἀσθητὰ ἀξάνεσθαι τε καὶ πληθύνεσθαι γλίχεται.

III. Ἀλλὰ γὰρ ἵνα μὴ παροικταίρωμεν τοῦ προκειμένου. γίγινε δὲ 98
 τὸν ψαλμὸν ἐν χειρὶν ἐξηγησώμεθα λαβοῦσθαι τοῦτον, ὃν αἱ καθαραὶ
 καὶ ἀλώβητοι ψυχαὶ προσάδουσι τῷ θεῷ. «ἐπὶ τῶν ποταμῶν» λέγον-
 σαι «Βαβυλῶνος. ἐκεῖ ἐκαθίσασαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι
 10 ἡμῶν τῆς Σιών. ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μίσθῳ αὐτῆς ἐκεῖ ἐκρεμάσαμεν τὰ
 ὄργανα ἡμῶν»: ὄργανα καλοῦσθαι τὰ σκηνώματα σαφῶς ἰαντῶν. ἃ
 ἀνεκρέμασαν ἀπὸ τῶν πεισμάτων τῆς ἀγνείας ἐξάψασαι τοῦ ξύλου.
 ἵνα μὴ δυνηθῶσιν ἐξαφασθεῖσαι πάλιν παρασυρῆναι τῷ ῥήματι τῆς
 ἀκρασίας. Βαβυλὼν γάρ. τάραχος ἢ σύγχυσις ἱομνηνομένη. τὸν περιό-
 15 ρυτον βίον δείκνυσσι τοῦτον. οὗ ἐν μίσθῳ καθισθέντες περικλιζόμεθα
 καθ' ὃν | ἔσμεν ἐν τῷ κόσμῳ χρόνον. τῶν ποταμῶν τῆς κακίας 99
 ἐφορμώντων αἰ. διὸ καὶ περιδεῖς ἔσμεν καὶ κατολοσυρόμεθα καὶ
 βοῶμεν μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς τὸν θεόν, ἵνα μὴ κατολισθήσωσιν ἡμῶν
 ἀπορορηχθέντα τοῖς κύμασι τῆς ἡδονῆς ἀπὸ τοῦ φυτοῦ τῆς ἀγνείας
 20 τὰ ὄργανα. ἐν τύπῳ γὰρ τῆς παρθενίας τὴν ἰτέαν πανταχοῦ παρα-
 λαμβάνουσιν αἱ θεῖαι γραφαί, ἐπειδήπερ τὸ ἄνθος αὐτῆς εἰς ἕδωρ

2 Röm. 5, 14 — 3 Plato Theaet. 150 D — 5 vgl. Gen. 1, 28 — 7 Plato Pol.
 X, 611 BC — 8 Psal. 136, 1. 2 — 14 vgl. Gen. 11, 9

8—S. 49, 5 Phot. Bibl. 237 S. 305b, 22—39 — 11. 14. 20 Hier. In Psal. 136.
 PL 26, 1304

1 καὶ vor ὁ διαβ. < P 2 καὶ vor μέχρι < P Jh | μωσέως O: μω|υσέως
 P 175 3 Pl ψυχῆς ἔκγονον. 5 ἀναρριεῖσθαι P Jh 7 ἐξηγησώμεθα ἐν χειρὶ O Jh
 Pl οὐ λελωβημένον (v. d. Seele) . . , ἀλλ' . . καθαρὸν 8 ἐπὶ — ἡμῶν Z. 11] Ph ὅτι
 τὸ ἐπὶ τ. ποταμῶν Βαβυλῶνος καὶ τὰ (< A) ἐξῆς αἱ ψυχαὶ φησιν λέγουσιν 10 τῆς
 < Jh | ἐκεῖ + O LXX cod. A 11 ὄργ.] ἔστενον γὰρ Ph^b | σαφῶς (< Ph) τὰ
 σκηνώματα P Jh 12 ἐκρέμασαν Ph 13 ἐξαψάμεναι O 14f περιόρυτον B
 15 καθισθεῖσαι O, übergeschr. . . ἔντες 16 καθ' ὃν — χρόνον < Ph 17 αἰ
 < Ph | περιδ. — κατολ. καὶ < Ph 18 κλαυθμῶν B 18f ἡμῶν ἀπορορηχθέντα
 (ἀποροραγέντα 2. Hd. MA1) unleserl. O | 19 κύμασιν Ph | φυτοῦ — γὰρ τῆς
 unleserl. O 20 ὄργανα — γὰρ] σώματα. τύπον δὲ 2. Hd. MA1 | ἐν τύπῳ
 P 175v 20f παντ. παραλ. τὴν ἰτέαν P Jh | παραλ. αἱ θεῖαι unleserl. O
 21 θεῖαι < Ph | αὐτῆς auch Ph^{ab} | ἕδωρ — (ὀχ)είας (ἀναζ.) εἰ S. 49, 1 unleserl.
 O: ganz anders 2. Hd. M, ebenso A1, aber auch ἕδωρ τριβὲν ἐὰν ποθῆ

ἀποτριβέν, ἐὰν ποθῆ, πᾶν ὅσον εἰς ὀχείας ἀναζεῖ καὶ ἐρεθισμοὺς
κατασβέννυσιν, ἔστ' ἂν εἰς ἄρδην ἀποστεριώσῃ καὶ ἄγονον ἀπεργά-
σῃται πᾶσαν τὴν ἐπὶ παιδοποιίαν φορᾶν· ὡσπερ δὴ καὶ Ὅμηρος 100
ἐμήνυσε, διὰ τοῦτο καλέσας ὠλεσικάρπους τὰς ἰτέας. | καὶ ἐν Ἰσαΐα
5 δὲ οἱ δίκαιοι ὡς ἰτέα λέγονται φύειν ἐπὶ παραρρέον ὕδωρ. εἰς ὕψος
γὰρ τότε τὸ τῆς παρθενίας ἔργον μεγεθύνεται σφοδρῶς τε καὶ λαμ-
πρῶς, ὁπότεν ὁ δίκαιος καὶ ἐγκειρισμένος τηρεῖν αὐτὴν καὶ ἐργά-
ζεσθαι τοῖς ἠπιωτάτοις τοῦ Χριστοῦ νάμασιν ἀρδεύῃ, σοφία κατα-
ψεκάζων. ὃν γὰρ τρόπον τὸ δένδρον τοῦτο χλοηφορεῖν πέφυκεν
10 ὕδατι καὶ βλαστάνειν, οὕτως ἐπανθεῖν αἰεὶ καὶ ἐπακμάζειν πλαινομένη
λόγοις πέφυκεν ἡ παρθενία, ἵνα δὴ καὶ ἀνακρεμάσῃ τὸ ὄργανον ἀπ'
αὐτῆς ἑαυτοῦ δύνηται τις.

IV. Εἰ οὖν οἱ ποταμοὶ τῆς Βαβυλῶνος τὰ ρεύματα τῆς ἡδυπα-
θείας εἰσὶν, ὡς οἱ σοφοὶ φασί, τὰ συγχύνοντα καὶ ταράσσοντα τὴν
15 ψυχὴν, ἀνάγκη τὰς ἰτέας εἶναι τὴν σωφροσύνην, ἀφ' ἧς ἀνακρεμῶντες
ἀνέλκομεν τὰ ὄργανα τὰ παιδογόνα ταλαντούμενα κάτω καὶ βροίθοντα 101
τὸν νοῦν, ἵνα μὴ κατενεχθέντα περὶ τοὺς ὀχετοὺς τῆς ἀκρασίας σκω-
λήκων δίκην εἰς τοὺς ἰχῶρας ἐγχρίπτωνται καὶ τὰς σηπεδόνας.
χρησιμωτάτην γὰρ καὶ ἐπίκουρον εἰς ἀφθαρσίας κτῆσιν τὴν παρ-
20 θενίαν ὁ θεὸς ἐδωρήσατο, σύμμαχον ἀποστείλας τοῖς ὀριγνωμένοις
καὶ ποθοῦσι, καθὼς ὁ ψαλμοδὸς ὑφηγεῖται, τὴν Σιών, ὃ δὴ ἐστὶ
τὴν ἔκλαμπρον ἀγάπην καὶ τὴν περὶ αὐτῆς ἐντολήν, ἐπειδὴ περ ἡ
Σιών ἐντολὴ σκοπιᾶς ἐρμηνεύεται. — ὧδε γὰρ ἀναλογισώμεθα πάλιν
καὶ τὰ ἐξῆς. τί δὴ ποτε ἐπρωτηθῆσαι πρὸς τῶν αἰχμαλωτιστῶν
25 ὁμολογοῦσιν αἱ ψυχαὶ τὴν ὁδὴν ἐπὶ γῆς | ἀλλοτρίας ἔσαι κυρίου ἢ 102

3 Odyss. 20, 510 — 4 Jes. 44, 4 (vgl. Hilar. In Psal. 136 § 7) — 8 vgl. Plato
Tim. 75E — 14 Origenes? — Plato Phil. 63D — 16 Symp. 6, 4. 8, 2. 4. 10 —
17 Symp. 1, 1 S. 9, 9ff (8, 15. 19) — 19 Plato Symp. 180B — 20 Plato Axioch. 366 A —
23 Onom. s. 198, 64 Lagarde — 24 Symp. 5, 5. De lepra 9, 1 — 25 Psal. 136, 4

1 ἂν Ph | ἀναζῆ P Ph | καὶ ἐρ. O 52v | τοὺς vor ἐρεθ. + 2. Hd. M Al
2 ἀποσβέννυσιν Ph | εἰς tilgt Wd | καὶ — πᾶσαν Z. 3 < Ph 3 ἐπὶ τῇ
παιδοποιία σποράν O | ὁ vor Ὅμ. + Ph^b 4 ἰτέας] es endet Ph 5 ἰτέα < O
6 τότε γὰρ O 7 ἔστ' ἂν P, ὅταν B 8 ἀρδεύεται P 11 ἡ < O | ἀπ']
ἐπ' O, ab. vgl. Z. 15 12 δύνηθῃ O 13 οὖν] γὰρ O 14f Pl τὰς ψυχὰς . .
ταράττουσαι 15 ἀνακρεμῶντες B 17 ἵνα P 176 18 ἐγχρίπτονται B
19 Pl Ἐρωτα . . κυριώτατον εἶναι εἰς ἀρετῆς . . κτῆσιν 20 ὀριγνυμένοις P
| Pl ὀριγνωμένη 21 ψαλμὸς P Jh | τῇ σ. O 23 ἀναλογισώμεθα P, ἀνα-
λογησώμεθα w. e. sch. B: ἀναλογισώμεθα Pl Prot. 332 D | πάλιν < B 25 γῆς]
τῆς B | ἀλλοτρίας (ᾄσα) κυρίου unleserl. O | τοῦ κυρίου M Al

Methodius.

πάντως, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἵψαν φθῆναι καὶ ἀπόρητον διδάσκου-
 σιν, ἦν οἱ ἁμαρτάνοντες καὶ μοιχόμενοι τῷ πονηρῷ προσάδουσιν;
 ἐξέρχονται γὰρ τὰς ἐντολάς. τὸ θίλημα »τῶν πνευματικῶν«
 »τῆς πονηρίας«, καὶ ὄπτονται »τὰ ἅγια τοῖς κούϊ καὶ τοὺς μαργαρίτας
 5 ἔμπροσθεν τῶν χοίρων«, ὃν τρόπον γὰρ κύνες περὶ ὧν ὁ προφήτης
 δυσχεραίνων φησὶ »καὶ ἀνέγνωσαν ἔξω νόμον«. οὐ γὰρ ὅτι τῶν
 πτωχῶν ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ ἢ τῶν οἰκιστῶν ἀνέγνωσκον ἐξιώντες οἱ
 Ἰουδαῖοι τὸν νόμον, διὰ τοῦτο δὴ καὶ ὁ προφήτης ἰσχυρῶς αὐτῶν
 κατηγορεῖ καὶ ἐπευθύνους ἐγκλήματι βοῶ γεγονέναι, ἀλλ' ὅτι παρορ-
 10 χόμενοι τὰς ἐντολάς καὶ ἀσιβοῦντες εἰς τὸν θεὸν ἐπιμεμορφωμένως 103
 μὲν ἀνέγνωσκον δῆθεν ὡς εὐσεβεῖς τὰ προστάγματα, κατὰ ψυχὴν δὲ
 οὐκ ἐδέχοντο μετὰ πίστεως ἰσχυρῶς, ἀλλ' ἀπέπτυνον »ἔργοις ἀρνού-
 μενοι«. ἐντεῦθεν γὰρ τὴν φθῆν ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας ἄδουσι κυρίου.
 ταπεινότερον περιέλκοντες καὶ ἐξηγούμενοι τὸν νόμον, βασιλείαν
 15 αἰσθητὴν προσδοκῶντες, καὶ ἐπὶ γῆς ταύτης τῆς ἀλλοτρίας, ἦν παρε-
 λεύσεσθαι λόγος, τιθέμενοι τὰς ἐλπίδας, ἔνθα οἱ αἰχμαλωτίζοντες
 δελεάζουσιν ἡδοναῖς λοχῶντες πρὸς ἀπάτην.

V. Ἐοίκασι δὲ καὶ οἱ προσάδοντες τὸ εὐαγγέλιον ἄφροσιν »ἐπὶ
 γῆς ἀλλοτρίας« μελωδεῖν »τὴν φθῆν κυρίου«, ἧς μὴ ἔστιν ὁ Χριστὸς
 20 γεωργός, ἀλλ' αἱ τὸ καθαρῶτατον καὶ φαιδρὸν καὶ ἀμιγῆ καὶ εὐλα-
 βῆς καὶ εὐπρεπῆς τῆς παρθενίας ὑποδῦσαι καὶ ἀναλάμψασαι κάλλος, 104
 καὶ στεῖραι καὶ ἄγονοι τῶν ἡεστῶν καὶ ἀλγεινῶν ἐρεθεῖσαι παθῶν.
 »ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας« οὐ μελωδοῦσι »τὴν φθῆν«, ὅτι μὴ φέρονται τὰς
 ἐλπίδας τῆδε, μηδὲ προστετήκασι θνητῶν σωμάτων τρυφαῖς, μηδὲ
 25 ταπεινῶς κατασκέπονται τὸν νοῦν τῶν ἐντολῶν, ἀλλ' εὐ καὶ γεν-

3 Ephes. 6, 12; vgl. Orig. In Psal. 136. 13, 137 Lomm. (Hier. PL 26, 1305)

4 Mt. 7, 6 — De creat. 1 — 6 Amos 4, 5 — 12 Tit. 1, 16 — 14 vgl. S. 27, 16ff
 — 15 Mt. 24, 35 — 17 Plato Tim. 69 D — 19 vgl. De lepra 2, 4. Ignat. Ad
 Philad. 3, 1 — 25 vgl. Plato Gorg. 521 A. Theaet. 146 C. 151 E

1 εἶναι κ. ἀπόρητον unleserl. O: ε. ἀπό τοῦτων 2 Hd. MA1 2 πονηρῷ
 unleserl. O 3 ἐξέρχονται OP, ἐξάρχονται B, ἐξορχοῦνται Jh: vgl. auch Z. 9f
 γὰρ — τελοῦντες unleserl. O | τὰς ἐντ.] τῶν ἐντολῶν τοῦ κυρίου 2. Hd. MA1
 τ. πν. K1: τ. πνευμάτων P Ausgg.: < M | τελ.] κατὼς ἐπιτελοῦντες MA1
 4 τῆς O 53 6 τὸν vor νόμον + O (< LXX) | ὅτι] ἔτι B 7 ἢ < P |
 οἰκείων P, οἰκειῶν B | οἱ < P (nicht B) 9 ἀλλ' P 176v 10 εἰς < P
 | ἐπιμεμορφωμένως P 13 γῆς] τῆς P Jh | ἀλλοτρίας — κυρίου < P
 14 βασιλείαν in Abkürzung O (βασιλίαν M) 16 αἰχμαλωτισταὶ P Jh 20 κα-
 θαρότατον B 20f καὶ εὐλαβῆς < O 23f ταῖς ἐλπίσι viell. richtig Jh
 25 κατασκέπονται P 25f γενναίως μετὰ undeutl. O

- ναίως μετὰ φρονήματος ὑψηλοῦ τὰς ἐπαγγελίας ἄνω περιαθροῦσι, τὸν οὐράνιον διψῶσαι καὶ σύμφυτον τόπον. ὅθεν ἀγάμενος αὐτῶν ὁ θεὸς τὰ φρονήματα »μεθ' ὀρκωμοσίας« ἔξαιρέτους ἐπαγγέλλεται διδόναι τιμὰς, »ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης« προανατάσσων καὶ προκαθιδρύων.
- 5 λέγει γὰρ ὧδε »ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεῖη ἡ δεξιὰ μου. κολληθεῖη ἡ γλῶσσά μου τῷ | λάρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ, 105
ἐὰν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου«, Ἱερουσαλήμ τὰς ἀμιάντους αὐτὰς δὴ ταύτας, ὡς ἔφην, καὶ ἀπήμονας ψυχὰς εἶναι λέγων, αἵτινες ἄτρογον τὸ τῆς παρθενίας
- 10 ἀσύτηρως ἀμολύντοισ χεῖλεσι σπασάμεναι πόμα, »ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἀγνήν« καθαρομόζονται »παραστήσαι Χριστῷ« κατ' οὐρανόν, »τὸν τῶν ἀμιάντων ἄθλων ἀγῶνα νικήσασαι«. ταύτη γὰρ καὶ Ἡσαίας ὁ προφήτης παρεγγῆ »φωτίζον, φωτίζον« λέγων »Ἱερουσαλήμ· ἦκει γὰρ σου τὸ φῶς. καὶ ἡ δόξα κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκε«. ταῦτα δὲ τὰ
- 15 ἐπαγγέλματα μετὰ τὴν ἔξανάστασιν τελεσιουργηθήσεσθαι δῆλον καὶ παντί. οὐ | γὰρ περὶ τῆς πολυθρῦλλήτου κατὰ Ἰουδαίαν πολίχνης 106
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον χρησιμῶδεῖ, ἀλλὰ περὶ τῆς οὐρανοπόλεως ὡς ἀληθῶς ἐκείνης καὶ μακαρίας Ἱερουσαλήμ, ἣν δὴ φασιν αὐτὴν εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν ψυχῶν, ἃς προανατάξασθαι πρώτας »ἐν ἀρχῇ τῆς
- 20 εὐφροσύνης« τῶν καινῶν αἰώνων ἀνεπισφαλῶς ὁ θεὸς ἐπαγγέλλεται, εἰς καθαρὰν οἴκησιν ἀδύτων φώτων τῷ λευκοτάτῳ τῆς παρθενίας ἐστολισμένης κόσμῳ κατοικίζων, ὅτι μὴ ἐμνημόνευσαν τὸν κόσμον ἀποδύσασθαι τὸν νυμφικόν, τουτέστι χαννῶσαι τὸν λογισμὸν φανταστικαῖς ἐκτόποις.

1 Plato Axioch. 370 D. 366 A — 3 vgl. Hebr. 7, 21 — 5 Psal. 136, 5. 6 — 9 Plato Phaedr. 248 C — 10 II Kor. 11, 2. De lepra 15, 5 — 11 Weish. Sal. 4, 2 — 13 Jes. 60, 1 — 17 Hebr. 12, 22f; De lepra 10, 4 — 19 Psal. 136, 6 — 21 Plato Phaed. 114 C — vgl. Apok. Joh. 3, 4. 5. 6, 11. 7, 9. 13

1 (περι)αθρ. — διψῶσαι Z. 2 unleserl. O | παριαθροῦσαι P: περιοδεύουσι 2. Hd. M Al 2 τὸν οὐρανόν P 2f ὁ θεὸς — με(θ') unleserl. O: τὴν σωφροσύνην μεθ' 2. Hd. M Al 3 ὀρκωμοσίας B: ὀρκωμόνας(?) M, ὄρκον μόνας Al | (ἐπαγγέλλ)εται — ἐν Z. 4 unleserl. O 4 καὶ — σου Z. 5 unleserl. O: καὶ λέγων· εἰ ἐπιληθῶ σου 2. Hd. M Al | καθιδρύων B Jh 5 λέγει P 177 | ἱεροσα(λημ ἐπ)ιλησθεῖη unleserl. O | ἡ δεξιὰ O 53v 9 Pl ἀπήμονα (ψυχὴν) 10f παρθένον ἀγνήν wohl auch O: παρθένον(?) ἀγνή M, παρθένω ἄγναι Al 11 παραστήσαι HSS | κατ' οὐρανόν < P 13 λέγων < P 14 ἀνατέταλκε] ε unsicher B 15 τελεσιουργηθήσεται P 16 πολυθρῦλλήτου P | κατὰ τὴν P 17 οὐρανοπόλεως O Jh | ὡς < P 18 καὶ < O | φασιν O Kl: φησιν P Jh 20 ὁ ἀνεπισφαλῶς O: ἐπιφανῶς P, προφανῶς Cb Jh 21 Pl εἰς τὴν καθαρὰν οἴκησιν | καθαρῶν P 22 ἐμνημόνευσε B: P 177v 23 ἀποδύσασθαι P

VI. Ἀμίλι τὸ μὴ ἐπιλαθέσθαι νύμφην τὸν κόσμον. μηδὲ παρ-
 θένον τὴν στηθοεισμίδα αὐτῆς. λεγόμενον ἐν Ἱερειῶν. τὸ μὴ ἐνδοῦναι
 καὶ χαλάσαι τὸν | δεσμὸν τῆς σωφροσύνης ἀπάταις δηλοῖ καὶ περι- 107
 σπασμοῖς. στήθη γὰρ αἱ φρένες εἰκότι λόγῳ καὶ ὁ νοῦς ἡμῶν εἶναι
 5 νομίζεται· ἡ δὲ στηθοεισμία, ἡ συνδοῦσα ζώνη καὶ συσφιγγουσα τὴν
 πρόθεσιν τῆς ψυχῆς εἰς ἀγνείαν, ἐστὶν ἡ πρὸς θεὸν ἀγάπη. ἦν ἐμοί
 τε καὶ ὑμῖν ὁ στρατηγὸς ἡμῶν καὶ ποιμὴν Ἰησοῦς καὶ ἄρχων καὶ
 νυμφίος, ὃ καλλιπάρθενος, ἄρρηκτόν τε καὶ ἐσφραγισμένην μίχρῳ
 »τέλους« τηρῆσαι παράσχοι. τούτου γὰρ τοῦ κτήματος τοῖς ἀνθρώ-
 10 ποῖς ἄμεινον βοήθημα οὐκ ἂν τις ῥαδίως ἔτιρον λάβοι ἀρίστων
 θεῶν καὶ προσφιλές. διὸ ἐγὼ χρῆναί φημι τὴν ἀγνείαν ἅπαντας
 τιμᾶν καὶ διαφερόντως ἀσκεῖν τε καὶ ἐγκωμιάζειν.

Αὐταῖ σοι καὶ παρ' ἡμῶν αἱ ἀπαρχαὶ τῶν λόγων ἀνακείσθωσαν. 108
 ὦ Ἀρετή, τὰ μὲν παιδιᾶς, τὰ δὲ καὶ σπονδῆς χάριν.
 15 Ἀλλὰ δέχομαι τὸ δῶρον, ἔφη γάναί τὴν Ἀρετήν, καὶ κελεύω
 μετὰ σὲ τὴν θάλλουσαν λέγειν· δεῖ γάρ με παρὰ μιᾶς ἐκάστης ὑμῶν
 ἀποδέξασθαι τὸν λόγον.

1 Jerem. 2, 32 — 3 De res. II, 6, 6 — 7 Joh. 10, 11. 14 — 8 Mt. 9, 15. 25, 1 ff —
 I Kor. 1, 8 — 9 Plato Symp. 212 B — 13 Plato Symp. 197 E — 16 Plato Symp. 194 D

1—6 Phot. Bibl. 237 S. 308b, 40—309a, 5 — 4f SS Parall. S. 200 Holl

1 Ph ὅτι φησιν Ἀμ. usw. | ἐπιλανθάνεσθαι P 2 στηθεσμίδα P | αἰ-
 τῆς Jh: < Ph 3f κ. περισπ. < Ph 4 στήθη—νομίζεται Z. 5 in C (Ck
 = Vat. 1553, Bl. 182r); Lemma τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τῶν περὶ ἀγνείας συμ-
 ποσιῶν | γὰρ . . φρένες unleserl. O | αἰ] καὶ C | εἰκότι] αἰσθητικῶ τινι C
 ὁ < C 5 νομ.] ὀνομάζεται ἐν τῇ γραφῇ C | (στηθοεισ)μίας, ἡ συνδοῦσα un-
 leserl. O | ἡ συνδ.] αὐτῶν 2. Hd. M Al | ζωῇ Ph 6 τῆς ψ. ε. ἀγν. unleserl. O
 ; θεὸν P Jh: Ἀριστόν O Ph | ἀγάπη] es endet Ph 7 ὑμῖν] ἡμῖν M Al | στρα-
 ἡμ. κ. unleserl. O: στρατηλατῶν κ. 2. Hd. M Al 7f Ἰησοῦς (καὶ ἄρχων) κ.
 νύμφιος unleserl. O 8 (καλλ)ιπάρθενος ἄρρηκτόν unleserl. O | καλλιπάρθενος P
 | τε < Cb Jh | καὶ—τοῦ Z. 9 unleserl. O | 'μέχρι—παράσχοι Z. 9 auch Al,
 ab. Lücke fast e. Z. M 9—12 Pl τοῦτον τοῦ κτήματος τῇ ἀνθρωπείᾳ γύσει συνερ-
 γὸν ἀμείνω Ἐρωτος οὐκ ἂν τις ῥαδίως λάβοι. διὸ δὴ ἐγώ γε φημι χρῆναί πάντα
 ἄνδρα τὸν Ἐρωτα τιμᾶν, καὶ αὐτὸς τιμῶ . . καὶ διαφερόντως ἀσκῶ 9 κτήματος
 O 54: ἡττήματος B, a. Rd. corr. κτήμ. 10 ἀμείνω P 12 διαφερ.] διὰ παν-
 τὸς P 13f Pl οὗτος . . ὁ παρ' ἐμοῦ λόγος, ὃ Φ., τῷ θεῷ ἀνακείσθω, τὰ
 μὲν παιδιᾶς, τὰ δὲ σπονδῆς . . μετέχων 14 παιδείας OP 15 ἄρε . . . O
 16f Pl ἀποδέξασθαι παρ' ἑνὸς ἐκάστου ὑμῶν τὸν λόγον

Λόγος ε΄.

Θάλλουσα.

1. Τὴν οὖν Θάλλουσαν βραχὺ ἐπισχοῦσαν καὶ πρὸς ἑαυτὴν τι
 σκεψαμένην εἰπεῖν ἔφη· Ἄλλ', ὃ Ἄρετή, συλλήπτειραν ἀξιῶ παραστῆ-
 5 ναί σε κατὰ νοῦν, ὅπως προῶτον μὲν σοῦ, καὶ τῶν παρόντων δὲ
 φανῶμεν ἀξία λέγειν. τὸ γὰρ μέγιστον καὶ ἐπιφανέστατον ἀνάθημα
 καὶ δῶρον, οὐ μὴδὲν ἀντάξιον ἄλλο προσενέγκασθαι πάρεστιν ἀνθρώ- 109
 ποις θεῶ, τὸν ἄθλον τῆς παρθενίας εἶναι πέπεισμαι διαρκῶς, ἀπὸ
 τῶν ἱερῶν ἡδθημένη γραμμάτων. οὐ γὰρ ἄν, πολλὰ πολλῶν κατ'
 10 εὐχὰς ἐν τῷ νόμῳ καλὰ κατεργασαμένων, μόνοι μεγάλην εὐχὴν ἐλέ-
 γοντο πληροῦν οἱ σφᾶς αὐτοὺς αὐθαιρέτῳ βουλῇ προσενέγκαντες
 θεῶ. ἔχει γὰρ τὸ ῥητὸν οὕτως· »καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μουσεῖν
 λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἔρεῖς πρὸς αὐτούς· ἀνὴρ ἢ
 γυνή, ὅς ἂν μεγάλως εὐξῆται εὐχὴν ἀφαγνίσασθαι ἀγνεῖαν κυρίως.
 15 εὐχεται χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ εἰς τὸν νεῶν σκευὴ προσκομίσας ἀναθεῖναι
 τις, ἕτερος ἀναθεῖναι τὴν δεκάτην τῶν καρπῶν, ἄλλος τῆς οὐσίας,
 ἕτερος τὰ κράτιστα τῶν ποιμνίων, ἄλλος τὴν ὑπαρξιν | καθιεροῖ, καὶ 110
 οὐδέπω μεγάλην εὐχὴν εὐξασθαι λέγεται τῷ κυρίῳ, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ
 ἑαυτὸν ἀναθεῖς τῷ θεῷ ὀλοτελῶς.
- 20 II. Ἐπιχειρητέον γὰρ ἀληθεῖ λόγῳ πρὸς ὑμᾶς, ὃ παρθένοι,
 τὴν κατὰ τὸ πνεῦμα διάνοιαν δηλωῶσαι τῆς γραφῆς. ὁ γὰρ κατὰ τι

3 Plato Phaed. 95 E — 9 Plato Symp. 179 C — 12 Num. 6, 1 — 20 Plato Tim. 53 B

2 . ἄλλουσα E^{os} O, vor á Raum für e. großen Buchst., ebenso vor ἦν Z. 3:
 Θάλλουσα. λόγος E^{os} P 3f Pl ἐπισχὼν καὶ πρὸς ἑαυτὸν τι σκεψάμενος . .
 ἔφη 3 ἑαυτὸν B | τί O 4 συλλήπτειραν wohl auch P, da in V: συλλήπτειραν
 Jh 5 κατὰ νοῦν O: καὶ τὰ νῦν P Jh | δὲ < P 6 ἀξία < P (in V über
 d. Lin.) 9 ἱερῶν] σῶν P | πολλῶν πολλὰ B Jh (Pl πολλῶν πολλὰ κ. καλὰ
 ἐργασαμένων) 11 προσενέγκασθαι P Jh 12 θεῶ] θεῶ ἐλόμενοι P^o:
 βουλόμενοι Cb Jh | οὕτω B 14 ἄν < O Jh 15 τὸν νεοσκευῆ P |
 προσκομίσαι P 15f (ἀνα)θεῖναι τις unleserl. O 15 ἀναθῆναι B 16 ἕτε-
 ρος — οὐσίας < B | ἀναθεῖναι] ἀνάθημα P 17 καθιερεῖ B, οἱ unleserl. O
 18 μεγ. εὐχὴν unleserl. O | λέγ.] δύναται P Jh | τῷ < O 19 ἀναθεῖς
 — ἐπι(χειρητέον) Z. 20 unleserl. O | τῷ θεῶ < P 20 ἀήθει Pl, aber vgl.
 S. 60, 11 | δηλοῦν Pl 21 τὴν — διάν(οιαν) unleserl. O | κατὰ τ. πν. 2. Hd. M
 | πνεῦμα] προκειμένον Al Cb | κατὰ — προσ(έχων) S. 54, 1 unleserl. O

μόριον φυλασσόμενος καὶ προσέχων, κατὰ τι δὲ περισπόμενος καὶ
 πλημμυλῶν ὄλος οὐκ ἀνάκειται θεῷ· χοῖν γὰρ τὸν τέλειον πάντα
 ἀναθεῖναι καὶ τὰ τῆς ψυχῆς καὶ τὰ τῆς σαρκός, ὅπως ἄριστος εἶη καὶ
 μὴ ἐλλιπής, ταύτη γὰρ δὴ καὶ τῷ Ἀβραάμ ὁ θεὸς ἐφηγίται, «λάβε
 5 μοι» λέγων «δάμαλιν τριετίζουσαν καὶ αἶγα τριετίζουσαν καὶ κριὸν
 τριετίζοντα, καὶ τρυγῶνα καὶ περιστιράν», ὃ ἐστὶν ἐν γήμῳ (ἐπίστη-
 σον γὰρ ὅτι περὶ τούτων κάκεινο παρεγγυῶ) προσένεγκέ μοι καὶ 111
 φύλαξον ἄζυγα καὶ ἀκάκωτόν σου τὴν ψυχὴν δαμάλιως δίκην, καὶ
 τὴν σάρκα καὶ τὸν λογισμόν, τὴν μὲν ὡς αἶγα, ἐπιδοῦν τὰ μετέωρα
 10 καὶ κρημνώδη περιπολεῖ, τὸν δὲ ὡς κριὸν, ἵνα μηδαμῶς ἀποσκοπήσας
 ἐκπέσῃ καὶ ἐξολισθήσῃ τῆς ἀληθείας· οὕτω γὰρ ἐντελής ἔσῃ καὶ
 ἀνεπίληπτος, ὃ Ἀβραάμ, ἀναθεὶς ἐμοὶ καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν αἰσθη-
 σιν καὶ τὸν νοῦν· ἃ συμβολικῶς δάμαλιν ἔφη καὶ αἶγα καὶ κριὸν
 τριετίζοντα, οἷονεὶ τὴν γινῶσιν ἀκακέμματον τῆς τριάδος ἐπανηρη-
 15 μένα. τάχα δὲ καὶ τὴν πρώτην καὶ τὴν μέσην καὶ τὴν τελευταίαν
 τοῦ βίου τῆς ἡλικίας ἡμῶν αἰνίσσεται τρίβον, βουλούμενος, ὡς ἐν
 μάλιστα, καὶ τὸν τῶν παίδων καὶ τὸν τῶν | ἀνδρῶν καὶ τὸν τῶν 112
 γεραιτέρων χρόνον σωφρόνως βιώσαντας αὐτῷ προσενέγκασθαι, καθ'
 ὃν τρόπον καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐν εὐαγγελίοις παρακαλεῖται Ἰησοῦς
 20 Χριστός, ὧδε νομοθετῶν· «οἱ λύχνοι ὑμῶν» μὴ σβεννύσθωσαν, καὶ «αἱ
 ὀσφύες ὑμῶν μὴ λυέσθωσαν, διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι γίνεσθε
 ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν
 γάμων, ἵνα ἐλθόντι καὶ κρούσαντι αὐτῷ εὐθέως ἀνοίξωσι. μακάριοι

3 vgl. 2 Tim. 3, 17 — 4 Gen. 15, 9 — 8 De lepra 9, 2. 4. 11, 3 — 14 Symp.
 8, 10. De lepra 11, 4. De cibis 12, 2ff — 20 Luk. 12, 35—38. De lepra 10, 5

4—S. 55, 19 Phot. Bibl. 237 S. 309a, 6—309b, 2

1 κατὰ P 178v | περισπόμενος B | καὶ—ἀνάκειται Z. 2 unleserl. O
 2 ὄλος—ἀνάκ. | οὐκ ἐδαρεστεῖ τῷ 2. Hd. MAI | χοῖναι (w. e. sch.) OP | τὸν
 τ(έλ)ειον unleserl. O 3 ἀναθεῖναι—ἐλλιπής Z. 4 unleserl. O: ganz anders 2. Hd.
 MAI 4 ἐλλιπής P | ταύτη O 54v | γὰρ < Cb Jh | λάβε—κύριον S. 55, 19
 Ph S. 309a, 6ff: ὅτι τὸ λάβε usw. 5 λέγων vor καὶ αἶγα P Jh: < Ph | κ.
 αἶγα τριετ. < Phb 6 καὶ vor τρυγῶνα < O | 8—παρεγγυῶ Z. 7] ἀντίτεσθαι
 φησιν ὅτι Ph 7 προσένεγκαί OP 7f καὶ φύλαξον < Ph 8 ἄζυγα P:
 ἄζυγον Ph^a | ἀκακώτατον Ph^b 10 . ηδαμῶς O 11 οὕτως P | ἐντελής
 ἔσῃ καὶ < Ph (ἔσῃ nach ἀνεπ.) 12 ὧ] ὡς Ph^a, ὡς ὁ Ph^b | ἂν ἀναθῆς Ph
 14f ἐπανηρημένοι P, ἐπανειρηκέναι B 16 ἐν] ὅτι Ph^b, ἄρα Ph^a 18 γε-
 ραιοτέρων O 19 ἐν εὐαγγ. ὁ κύριος (ohne ἡμῶν) Ph | εὐαγγελίῳ B
 παρακ.—νομοθ. Z. 20] ὁ κύριος νομοθετεῖ Ph | παρακαλεῖται P 179 | Ἰησοῦς
 < O 20 οἱ—λυέσθωσαν Z. 21 < Ph 20f οἱ ὀσφύες P 22 αὐτῶν Jh

ἐστε, ὅτι ἀνακλινεῖ ὑμᾶς καὶ παρελθὼν διακονήσει· κἂν τῇ δευτέρᾳ, κἂν τῇ τρίτῃ, μακάριοί ἐστε.» ἐπισκέψασθε γὰρ ὅτι τρεῖς ὑποθέμενος φυλακὰς νυκτός, ἔσπερινὴν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην, καὶ τρεῖς ἑαυτοῦ παρρουσίας, ὧ παρθένοι, τὰς τρεῖς ἡμῶν τῆς ἡλικίας ἠνίξαστο 113
 5 μεταβολάς, τὴν μειρακιώδη καὶ τὴν πρόσηβον καὶ τὴν πρεσβυτικὴν, βουλόμενος, ἵνα κἂν τὴν πρώτην ἄγοντας ἡλικίαν, τουτέστι παῖδας ὄντας, ἐὰν ἔλθῃ παραληψόμενος (ἐκ) τοῦ κόσμου, ἐτοιμοὺς καταλάβῃ καὶ καθαρούς, μηδὲν ἐπιτηδευκότας σκαιόν, κἂν τὴν δευτέραν ὁμοίως, κἂν τὴν τρίτην. ἔσπερινὴ γὰρ φυλακὴ ὁ καιρὸς ἐστὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ
 10 ἀνθρώπου καὶ ἡ νεότης, καθ' ἣν ἄρχεται ταράσσεσθαι τὸ ἡγεμονικόν, ἐπιθολούμενον ταῖς ἐξαλλαγαῖς τοῦ βίου, ἡβώσης αὐτοῦ τῆς σαρκὸς ἤδη καὶ τρεπομένης εἰς πάθη. δευτέρα δέ, ὀπηνίκα λοιπὸν »εἰς ἄνδρα τέλειον« ἐλάσας ἄρχεται στάσιν καὶ βεβαιότητα τῶν θορούβων ὁ νοῦς προσλαμβάνειν καὶ τῆς οἰήσεως. | τρίτη δέ, ὅτε αἱ πλεῖσται 114
 15 φαντασίαι φθίνουσι τῶν ἐπιθυμιῶν, ἀπομαραινόμενης ἤδη τῆς σαρκὸς καὶ εἰς γῆρας προκοπτούσης.

III. Διὸ προσῆκεν ἄσβεστον ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς πίστεως ἐξάψαντας τὸν λύχρον, καὶ τὴν ὀσφῦν ἀναζωσαμένους τῇ σωφροσύνῃ, ἐργηγορέναι καὶ προσδοκᾶν αἰετὸν τὸν κύριον, ἵνα, κἂν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῶν
 20 ἡλικίᾳ παραλαβεῖν ἡμῶν τινὰς βουληθῆ, κἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ, κἂν ἐν τῇ τρίτῃ, ἐλθὼν καὶ εὐρὼν ἐτοιμοτάτους καὶ ἄ προσέταξεν ἐργαζο-

7 vgl. Joh. 14, 3 — 10 vgl. Plato Tim. 44 AB — 12 Ephes. 4, 13 — 15 Plato Pol. I, 328 D — 17 De lepra 10, 5

4 Cramer Catene II, 103, 25 ff

1f κἂν . . κἂν] καὶ . . καὶ OP 2 τῇ vor τρίτῃ < Ph^a | φυλακῆ nach τρίτῃ + Cb Jh | ἐστε sehr undeutl. O 3 νυκτός ἔσπε(ρι)νὴν καὶ (δ)ευ(τέραν) unleserl. O | ὑποθέμενος vor ἔσπερ. + P 4 ἑαυτοῦ — τρεῖς < Ph | (παρ)ουσίας ἃ (π)αρθένοι τὰς unleserl. O 5 μετα(βο)λ(ί)ς — (πρόσ-η)βον u. (πρεσβυτ. — ἡ)λικί)αν Z. 6 unleserl. O | πρεσβυτέραν 2. Hd. MA1: πρεσβυτικὴν bei Pl nur Legg. III, 685 B 6 βουλόμενος + P Ph: < M A1 Cb Jh κἂν] καὶ P Ph | τὴν — τουτέστι < Ph | τουτέστι O 55 7 ἐὰν] ἂν P | ἐκ + K1 τὸν κόσμον Ph | παραλάβῃ O: καταλάβοι P Ph 8 μηδὲν — σκαιόν < Ph ἐπιτηδευκότας P | σκαιόν < P 8f κἂν . . κἂν] καὶ . . καὶ P Ph 10 καὶ ἡ νεότης < Ph | καταράσσεσθαι O 11 ἐπιθολ.] vgl. S. 204. 296 A1 | ταῖς — πάθη Z. 12 | τοῖς πάθεσιν Ph | γὰρ nach ἡβώσ., aber mit Zeichen, daß zu tilgen O 12 πάθος P 13 στάσιν, καὶ < Ph | βεβαι. P 179v 14 νοῦς προσλ. nach κ. τ. οἰήσεως (< Ph) in O 15 τ. ἐπιθ. φθίνουσιν Ph | Pl αἱ κατὰ τὸ σῶμα ἡδοναὶ ἀπομαραινόνται 17 προσῆκεν OP (so auch P 58, 13) Ph: προσῆκει Jh | τῆς < P 18 τὸν < P | τῆς σωφροσύνης P | 19 κύριον] es endet Ph 19f κἂν . . κἂν . . κἂν] καὶ . . καὶ . . καὶ P (nicht B) 20 ἡμῶν + O

μένους, ἀνακλίνῃ εἰς Ἀβραὰμ κόλπους καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. καὶ
 Ἱερυμίας δὲ «ἀγαθὸν» φησὶν ἀνδρὶ, ὅταν ἄρῃ ζυγὸν βαρὺν ἐν νεότητι
 αὐτοῦ· καὶ «ἀπὸ τοῦ κυρίου» οὐ μὴ «ἀποστῆ ἡ ψυχὴ | αὐτοῦ». ἀγαθὸν 115
 γὰρ ἐκ παίδων ὡς ἀληθῶς ὑποθίνα τὸν αὐχίνα τῇ θεῖα προσ-
 5 οχῇ μὴ ἀποσεισασθαι μέχρι γήρως τὸν ἐπιβάτην καθαρὰς φρεσὶν
 ἐποχούμενον, ἀλλὰ τὸν λογισμὸν εἰς τὰ χεῖρω καθέλλοντος τοῦ πονη-
 ροῦ. τίς γὰρ οὐ τὰς δι' ὀμμάτων, τίς δ' οὐ τὰς δι' ὠτων, τίς δ'
 οὐ τὰς διὰ γεύσεως ὀσφρήσεώς τε καὶ ἀφῆς ἡδονὰς καὶ τέρψεις ἀπο-
 δέχεται, τὸν ἡνίοχον μὴ φέρων, ὀσφροσύνην ἐργουσαν καὶ καθαί-
 10 μάττουσαν τὸν ἵππον τῆς κακίας; ἕτερος μὲν οὖν εἰς ἕτερα ἐπιβλέψας
 ἄλλα δοξάζει, ἡμεῖς δὲ ἀνατιθέμεν λέγομεν τελείως ἑαυτὸν τῷ θεῷ,
 ὃς καὶ τὴν σάρκα ἄχραντον ἐκ παίδων φιλοτιμείται φυλάττειν. παρ-
 θενίαν ἀσκῶν. περισπουδάστους γὰρ καὶ μεγάλας | ἐλπίδων ὀσφρέας 116
 τοῖς ἐφιεμένοις αὐτῆς ταχέως φέρει. τὰ λυμαντήρια τῆς ψυχῆς ἀπο-
 15 μαραίνουσα πάθη καὶ ὑπεκκαύματα. — φέρε γὰρ εἰσηγήσωμαι, πῶς ἀνα-
 κείμεθα τῷ κυρίῳ.

IV. Τὸ γοῦν «μεγάλως εὐξασθαι εὐχίην», ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς νομο-
 θετούμενον, τοῦτο παρίστησιν, ὅπερ ἐπὶ πλέον ἐγὼ διηγησαμένη
 ἀποφανῶ, μεγάλην εὐχίην εἶναι παρὰ πάσας εὐχὰς ἀποδεικνύουσα τὴν
 20 ἀγνείαν. ὅτε γὰρ ἀνάκειμαι προφανῶς πᾶσα τῷ κυρίῳ, ὁπότε μὴ
 μόνον τὴν σάρκα συνουσίας ἀνέπαφον, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἀτοπι-
 μάτων ἄσπιλον τηρεῖν ἀγωνίζομαι. «ἢ γὰρ ἄγαμος μεριμνᾷ» φησὶ

1 Luk. 16, 22. Mt. 8, 11 — 2 Klag. Jerem. 3, 27 — 3 Jerem. 17, 5 (6, 8) —
 9 Plato Phaedr. 254 E. 247 B — 17 Num. 6, 2 — 21 vgl. Symp. ob. S. S. 8f. u. 11. 1
 S. 279 Al. De lepra 9. 11 — 22 I Kor. 7, 32. 34

20 ff Nilus Epist. III, 298

1 ἀνακλίνῃ P: ἀνακλινεῖ O B 1f καὶ Ἱερ.] ὁ ἱερ. P: Ἱερ. Cb Jh 2 βα-
 ρὺν + O 3 τοῦ < O | -οῦ < Cb Jh 4 τὸν vor ἐκ + O 4f προσευχῇ O
 6 τὸ χεῖρον P Jh 7 δι' ὀμμ. — τὰς < O M: δι' ὀμμάτων, οὐ τὰς Al | (ᾧ)των
 — οὐ Z. S unleserl. O 8 γεύσεων· ὀσφρήσεων τε P | καὶ τέρψεις unleserl. O
 9 Pl ὁ δ' ἡνίοχος . . καθήμαξεν, 247 B ὁ τῆς κάκης ἵππος | τὸν τὴν Po Cb Jh
 (εἶρ)γουσαν καὶ καθαί(ματτ.) unleserl. O 10 ἕτερος P 180 | μὲν — ἕτερα un-
 leserl. O | ἕτερα] τοῦτο M Al | ἐπιβλέψ(ας) undeutl. O 11 δοξάζει B, ab.
 a. Rd. δοξάζει: unleserl. O, δικάζει (ικ auf Rasur) M Al | ἀναθεῖναι (corr. aus
 ἀναθῆναι, so w. e. sch. O) M Al | λέγωμεν P: O 55v | ἑαυτὸν τελείως P Jh
 | τῷ vor θεῷ + P 12 κ. τ. σάρκα ἄχρ. < P 14 λυμαντήρια B 15 εἰση-
 γήσομαι P: εἰσηγητέον O 18 ἐπὶ πλείον O 19 ἀποφανῶ O: ἀποφαίνω
 P Jh 20 καὶ προφανῶς P | πᾶσα < P | τῷ < O 21 συνουσίας < P
 22 φησὶ μεριμνᾷ O

»τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ«, οὐ μόνον ἵνα μὴ χωλὴν
 τῆς ἀρετῆς κατὰ τι μέρος | ἀπενέγκηται τὴν δόξαν, ἀλλ' ἄμφω, κατὰ 117
 τὸν ἀπόστολον, καὶ »ἐν τῷ πνεύματι καὶ ἐν τῷ σώματι« ἀγιάζεται,
 ἀναθεῖσα τὰ μέλη κυρίῳ. τί γάρ ἐστι τὸ ἀναθεῖναι τελείως ἑαυτὸν
 5 κυρίῳ, λεκτέον. ἐὰν ἐπὶ τῶνδε μὲν ἀνοίξω τὸ στόμα, ἐπὶ τῶνδε δὲ
 κατακλείσω, οἷον ἀνοίξω μὲν περὶ τὰς ἐξηγήσεις τῶν γραφῶν εἰς τὸ
 ὀρθοδόξως ὑμῆσαι καὶ μεγαλοπρεπῶς κατὰ δύναμιν τὸν θεόν, κατα-
 κλείσω δὲ »θύραν« αὐτῷ θεμένῃ καὶ »φυλακίην« (τοῦ) μάταια μὴ λαλεῖν,
 ἀγνεύει μου τὸ στόμα καὶ ἀνάκειται τῷ κυρίῳ. »ἢ γλωσσά μου κάλα-
 10 μος« γέγονε, σοφίας ὄργανον· γράφει γὰρ δι' αὐτῆς ἀριθίλοις γράμ-
 μασι, ἀπὸ τοῦ βάθους καὶ τῆς δεινότητος τῶν γραφῶν φωτίζων
 τὸν »νόμον τοῦ πνεύματος«, ὁ λόγος, | ὁ κύριος, ὁ γραμματεὺς 118
 τῶν αἰῶνων ὄξυγράφος, ὅτι ταχέως καὶ ὀξέως τὴν βουλὴν ἀνα-
 γράφεται μόνος καὶ πληροὶ τοῦ πατρὸς, »ὀξέως σκύλευσον« ἀκούων
 15 »ταχέως προνόμεισον«. τούτου »κάλαμος« ἐστὶν »ἢ γλωσσά μου«
 τοῦ »γραμματέως« ἠγγίσθη γὰρ αὐτῷ καὶ ἀνάκειται κάλαμος ὡσπερ
 »ὄρατος«, ὠραιότερα γράφων τῶν τὰ ἀνθρώπινα δόγματα κρατυνόν-
 των ποιητῶν καὶ λογογράφων. ἐὰν ἐθίσω καὶ τὰς ὄψεις μὴ ἐπιθυ-
 20 μεῖν ὄρας σωματῶν, μηδὲ τέρεσθαι θεαῖς ἀσχήμοισιν, ἀλλὰ τὰ ἄνω
 περισκοπεῖν, ἀγνεύουσι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἀνάκεινται τῷ κυρίῳ.
 ἐὰν τὰ ὠτα φράξασα ἀπὸ δυσφημίας καὶ ψιθυρισμῶν ἀνα|πετάσω 119
 λόγῳ θεοῦ, φοιτῶσα παρὰ σοφοῖς, ἀνατέθεικα καὶ τὰς ἀκοὰς τῷ
 κυρίῳ. ἐὰν ἀποσεισωμαι τὰς χεῖρας ἀπὸ καπηλείας, ἀπὸ μεταπράσεως,
 ἀπὸ φιλοχρημοσύνης, ἀπὸ πληκτισμοῦ. ἀγνεύουσι καὶ αἱ χεῖρες τῷ

1 Plato Legg. I, 634 A — 6 Symp. 9, 4 — 8 Psal. 140, 3 (33, 14) — 9. 12.
 15 Psal. 44, 2. 3 — 12 Röm. 8, 2 — 14 Jes. 5, 3 — 19 Kol. 3, 1. 2; vgl. Plato
 Pol. VII, 529 A

1f Pl χωλὴν τὴν ἀνδρείαν 3 ἐν τῷ σώματι vor ἐν τῷ πνεύματι P Jh
 ἀγιάζεται P 4 ἑαυτὸν τελείως P Jh 6 οἷον P 180v 8 φυλα(κίην) un-
 leserl. O | τοῦ + Po Cb Jh | λαλῶν (ohne τοῦ)? Kl 9 κυρίῳ O: θεῷ P Jh
 10 ὄργ. σοφ. O Jh 11 φ . . . ζων O 12 νόμον] νοῦν P Jh | ὁ (< P,
 nicht V) γραμμα. εἰς O 13 τῶν αἰῶνων undeutl. O | ὄξυγρ.] ὁ ζωγράφος O
 | τὴν — μόνος Z. 14 unleserl. O | τὴν < M Al, w. e. sch. auch O 13f ἀναγρ.]
 ἐξηγεῖται 2. Hd. M Al 14 (ἀκ)ούων — ἐστὶν Z. 15 unleserl. O 16 (γραμμα-
 τ)έως — ἀνάκειται und 17 ὄρατος — ἀνθρώπινα unleserl. O | ἠγν. γ. αὐτῷ]
 ἀγνεύει αὐτῷ δι' 2. Hd. M Al 17 ὄρ. ὄρ. < M | δόγματα O 56 19 ὄρας]
 vgl. S. 71, 20 u. z. B. Pl Legg. VIII, 837 τῆς ὄρας . . πεινῶν 22 σοφούς viell.
 richtig Jh | τῷ < P 23 ἀποσεισ. wie S. 56, 5] ἀποστήσωμαι M Ausgg.
 ἀπὸ P 181 24 τῷ vor θεῷ + O

θειῶν. ἔάν ἀφίξω τὸ πορευτικὸν διαστραμμένας ὁδοὺς πορεύεσθαι, ἀνατίθεικα καὶ τοὺς πόδας, οὐκ εἰς δικαστήρια καὶ θιάσους παρερχομένη.

ὅθι τ' ἄνδρες ἀλιτροδίκαί τελέθουσιν,

ἀλλ' εἰς τὸ κατορθῶσαι πληρώσασά τι τῶν ἐντολῶν. τί μοι λοιπὸν, ἔάν διαγνέω καὶ τὴν καρδίαν, πάσας τὰς διανοήσεις αὐτῆς ἀναθείσα κυρίω; γλαῦρον οὐδὲν ἐνθυμοῦμαι, κοσμικὸν οὐδὲν διαλογίζομαι, τῦφος οὐκ ἐμπολιτεύεται καὶ ὀργὴ παρ' ἐμοί, τὸν νόμον καὶ ἐν ἡμέρᾳ μελετῶ κυρίου καὶ ἐν νυκτί· καὶ τοῦτ' ἐστὶ γὰρ γνῆριαν ἀγνῆσαι, 120
μεγάλην εὐξάμενον εὐχῆν.

- 10 V. Πειράσομαι γὰρ καὶ τὰ ἐξῆς ὑμῖν τούτων, ᾧ παρθένου, φράσαι τῶν διατάξεων, ἐπειδήπερ τῶν σφετέρων ἐξήρηται καὶ αὐτὰ κατορθωμάτων, θεσμοὶ περὶ παρθενίας ὄντα καὶ χρησμοὶ διδάσκοντες ᾧν ἀπέχεσθαι προσήκει καὶ ἀναγωγὸν εἶναι τὴν παρθένον. γέγραπται γὰρ οὕτως· »καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάλησον τοῖς
15 υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ ἔρεις πρὸς αὐτούς· ἀνὴρ ἢ γυνή, ὅς ἂν μεγάλως εὐξῆται εὐχῆν ἀφαγνισθῆναι κυρίω, ἀπὸ σίκερα καὶ οἴνου ἀγνισθήσεται, καὶ ὄξος ἐξ οἴνου καὶ ὄξος ἐκ σίκερα καὶ ὅσα κατεργάζεται ἐκ σταφυλῆς οὐ πίεται, καὶ σταφυλὴν πρόσφατον καὶ σταφίδας οὐ φάγεται | πάσας τὰς ἡμέρας τῆς εὐχῆς αὐτοῦ, ὅπερ ἐστίν· ἀπὸ τοῦ 121
20 φυτοῦ τῆς πονηρίας τῶν γεννωμένων ὁ κατεγγυήσας ἑαυτὸν τῷ κυρίω καὶ ἀναθεὶς οὐ δρέψεται διὰ τὸ παρεκτικὸν αἰεὶ μέθης αὐτὸ καὶ ἐκστάσεως πεφυκέναι. δύο γὰρ ἀμπέλων διαφορὰς ἐκ τῶν γραφῶν

2 Plato Theaet. 173 D — 7 Psal. 1, 2 (Sir. 6, 37) — 8 Num. 6, 1 — 10 Symp. 4, 4 S. 49, 24. De lepra 9, 1 — 14 Num. 6, 1—4

22—S. 59, 11 Phot. Bibl. 237 S. 309b, 5—10

1 ἀφ . ξω O: ἐφέξω P Jh 2 Pl εἰς ἀγορὰν οὐκ ἴσασι τὴν ὁδόν, οἷδὲ ὄπον δικαστήριον 3 ὅτι P | τ' < P 6 φαῦλον P Jh | ἐνθυμοῦμαι — οὐδὲν < Cb Jh 8 f μεγάλην ἀγνῆριαν B Jh 10 γὰρ] δὲ Po Cb Jh τούτων ᾧ < Cb Jh (ᾧ < B) 11 ἐξήρηται P; vgl. S. 77, 16 12 θεσμός B 13 προσῆκεν P, προσῆκε B (vgl. oben 25, 7. 55, 17 | ἀναγωγὴν M Al (nicht O) | παρθενίαν M Al Jh | γέγραπτε B 14 πρὸς (undeutl.) μωϋσῆν O: τῷ μωϋσεῖ P. τῷ μωυσῆ B Jh 15 (ἀν)ῆρ ἢ (καὶ Al) γυνή unleserl. O 16 ἀφαγνισθῆναι O | ἐν vor κυρίω + M Al, ἐν(?) ausgelöscht in O (ἀγνῆριαν?) | ἀ(π' οἴ)νον καὶ σίκ. O 17 καὶ ὄξ. ἐκ σίκ. ὅσα unleserl. O | σίκερα P 181v | κατεργάζ . . αι O 18 πίετε . . φάγετε Jh ([πίετ]αι unleserl. O, ab. πίεται M Al) | σταφυλὴν unleserl. O | πρόσφ . τ . . O | καὶ — (φ)άγεται Z. 19 unleserl. O | σταφίδα Jh: σίκερα 2. Hd. M Al 19 πάσας O 56v 20 γενομένων O | ἑαυτὸν < P, τῷ < O 21 αὐτῷ O 22 δύο — Γομόρρας S. 59, 10 Ph | δύο — ἀποστόλοις S. 59, 6] ὅτι δύο εἶδη ἀμπέλων παρὰ τῆ γραφῆ, λίαν ἀγαθὴ καὶ λίαν κακὴ· καὶ γὰρ φησιν ὁ κύριος Ph

- ἡσθήμεθα, αἱ χωρὶς ἀλλήλων γεγονέτην ἀνομοίως τε ἐχέτην. ἡ μὲν γὰρ ἀθανασίας τε καὶ δικαιοσύνης ἐστὶ παρεκτική, ἡ δὲ μανίας αὐτῆς καὶ παραφροσύνης. ἄμπελος μὲν γὰρ νηφάλιος καὶ εὐφραντική, κλημάτων δίκην ἐκ τῶν μαθημάτων τοὺς βότρους ἰλαρῶς ἀπαιωροῦσα
- 5 τῶν χαρισμάτων καταστάζοντας ἀγάπην, ὁ κύριος ἡμῶν ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ λέγων διαρρήδην | τοῖς ἀποστόλοις »ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, 122 ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ δὲ πατήρ μου ὁ γεωργός«. ἀγρία δὲ καὶ θανατηφόρος ὁ διάβολος. λύσαν καὶ ἰὸν καὶ ὄργην ἀποστάζων, ὡσπερ δὴ καὶ Μωυσοῦς ὑφηγεῖται διαγράφων περὶ αὐτοῦ· »ἐκ γὰρ ἀμπέλου Σοδόμων«
- 10 φησὶν »ἡ ἄμπελος αὐτῶν, καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας. ἡ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χολῆς, βότρους πικρίας αὐτῶν. θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν, καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀρίστος«. ἐκ ταύτης τρυγῆσαντες οἱ Σοδόμων οἰκήτορες εἰς ἀκαρπον ἀρρένων ὄρεξιν οἰστροηλατήθησαν τραπῆναι »παρὰ φύσιν«. ἐντεῦθεν οἱ ἐπὶ Νῶε κραιπαλήσαντες εἰς ἀπιστίαν κατώλισθον
- 15 καὶ ὑποβορήσιοι κατεποντώθησαν κατακλυσμῶ, ἐντεῦθεν ἀρυσάμενος ὁ 123 Καὶν τὰς μισαδέλφους ἐφοίνιξε χεῖρας καὶ ἔχρανε πρῶτος τὴν γῆν λύθρῳ συγγενικῶ, ἐντεῦθεν μεθύσκόμενα τὰ ἔθνη θήγουσιν ἑαυτῶν εἰς ἀλληλοφόνους μάχας τοὺς θυμούς. οὕτως γὰρ οὐκ ἐξίσταται ἄνθρωπος ἀπὸ οἴνου καὶ παραπαίει, ὡσπερ ἀπὸ ζήλου καὶ ὄργης·
- 20 οὕτως οὐ μεθύσκειται τις ἀπὸ οἴνου καὶ παραφρονεῖ, ὡς ἀπὸ λύπης, ὡς ἀπὸ ἔρωτος, ὡς ἀπὸ ἀκρασίας. ἀπὸ ταύτης προστέτακται τῆς ἀμπέλου μὴ γεύσασθαι τὴν παρθένον, ἵνα νηφάλιος ὑπάρχουσα καὶ

3 Psal. 103, 15 — 6 Joh. 15, 1. 5 — 9 Deut. 32, 32. 33 — 12 Gen. 18, 20. 19, 4. — 13 Röm. 1, 26 (Plato Legg. VIII, 841 D) — 14 Gen. 6, 12f — 16 Gen. 4, 8. Symp. S. 288. 290 Al. De resurr. I, 37, 6 — 20 De lepra 5, 4. Plato Legg. I, 649 D

1 αἱ < P | γενέσθην P B, ἐγενέσθην Jh | ἐχέθων Cb, ἔχετον Jh 4 βότρους O | ἀπαιωροῦσα P 6 ἐγὼ — κλήματα Z. 7 auch Ph 7 ὁ δὲ — γεωργός < Ph | ἀγρ. — διάβ. Z. 8] ἡ δὲ κακὴ (Ph^a 321) κ. ἀγρία ἐστὶν ὁ διάβ. Ph 8 καὶ ὄργην κ. ἰὸν P: < Ph | ὡσπερ δὴ] ὡς Ph 9 ὑφηγεῖται < Ph 10 φησὶν vor ἐκ γὰρ Ph | Γομόρρας] καὶ ἐξῆς + Ph 11 χολῆς P 182 14 οἱ ἐπὶ] καὶ ἐπὶ Cb Jh 16 . . . σαδέλφους O | ἐφοίνιξε B | πρῶτος + O 17 λύθρῳ a. Rd. corr. in λύθρῳ B | συγγενεῖ P; unleserl. O, w. e. sch. κῶ die Endung | ἔθνεϊ B 17f ἑαυτ. εἰς ἀλληλοφόνους unleserl. O 18 οὕτω B | οὐκ < M Al | ἐξίστ. — οἶνον Z. 19 unleserl. O 19 παραπ . . . O | ζήλου w. e. sch. auch O: ζήλης 2. Hd. M Al | (ὄρ)γῆς — τις ἀπὸ Z. 20 unleserl. O 20 οὐ < M Al | παρ. — ἔρωτος Z. 21 unleserl. O | παραπαίει M Al Cb | λύπης] ἄσσης 2. Hd. M Al, ἄσης Jh 21 ὡς ἀπὸ ἀκρ. O 57 22 (ἀ)μπέλου μὴ γεύσασθαι unleserl. O

ἄπυρος ἀπὸ μερίμνης βιωτικῆς ἐκλαμπρον τὴν λαμπάδα τοῦ φωτός
τῆς δικαιοσύνης ἐξάπτη τῷ λόγῳ. προσέχειτε γὰρ φησὶν ὁ κύριος
»μήποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι κραιπάλη καὶ μέθη καὶ μερί- 124
μναις βιωτικαῖς καὶ ἐπιστῇ ἐφ' ὑμᾶς ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὡς παγίς.

- 5 VI. Οὐ μόνον δὲ τῶν ἐκ τῆς ἀμπέλου καταργαζομένων ἐκείνης
προστίεταιται μηδαμῶς κατὰ μηδένα τρόπον προσφαίνει τὴν παρθί-
νον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντιμίμων αὐτῆς καὶ παραπλησίον· σίκερα γὰρ
πᾶς ὁ σκευαστὸς οἶνος καλεῖται καὶ νόθος, κἂν τε ἐκ τῶν γοινίκων
καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἀκροδρῦον σκευαζόμενος ἢ. ἐπιστομίζουσι γὰρ
10 ὄν τρόπον αἱ ἐξ οἴνου προποσίαι καὶ ταῦτα σφοδρῶς τὸν λογισμόν.
καὶ εἰ χρὴ γάναι λόγῳ πρὸς ὑμᾶς ἀληθεῖ, πᾶν τὸ μέθην φέρον καὶ
ἐκστασιν τῇ ψυχῇ μετὰ τὸν οἶνον τὸν ἐξ ἀμπέλου σίκερα κικλήσκου-
σιν οἱ σοφοί. ὅπως | οὖν δὴ μὴ μόνον τῶν γενικῶν ἀμαρτημάτων 125
φουλασσομένη τῆς πονηρίας ὑπὸ τῶν ἀντιμίμων αὐτῆς χραίνεται καὶ
15 ἀντιρόπων, ἐτέρων μὲν κρατοῦσα, ὑφ' ἐτέρων δὲ κρατουμένη. τουτ-
έστιν ἱματίων διαφερόντων ὑφαῖς ἀβρυννομένη ἢ καὶ λίθοις καὶ χρυ-
σῶ καὶ πλεονεξία καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ τὸ σῶμα καλλωπισμοῖς.
ἃ δὴ καὶ αὐτὰ μεθύσκει τὴν ψυχὴν· διὰ τοῦτο ταῦτα νομοθετεῖ. ἵνα
μὴ εἰς γυναικισμοὺς ἐκχέηται καὶ γέλωτας καὶ ἀπάτας ἀνασοβομένη
20 καὶ μορολογίας, ἃ περιδινοῦσι καὶ κνκῶσι τὸν λογισμόν· ὥσπερ καὶ
ἐν ἐτέροις ἐμήνυσεν, οὐ φάγεσθε τὴν ὕαιναν· εἰπὼν καὶ τὰ ὅμοια

1 Mt. 25, 7 — 2 Luk. 21, 34 — 13 Origenes? — 15 Plato Phaed. 69 A. 64 D
— 20 Plato Krat. 439 C — 21 vgl. Lev. 11, 7. 29; vgl. Barnab. 10, 7. 8

7 ff vgl. Theophylakt zu Lk. 1, 15 — 11 f Phot. Bibl. 237 S. 309b, 3. 4

1 (ἀ)πὸ μερίμνης unleserl. O 3 αἱ καρδ. ὑμῶν O 4 βιωτικ . . . O
ἐφ' ὑμᾶς P 182v 7 αὐτῇ Jh 8 κἂν B Jh: ἦν O P 9 καὶ] κἂν Cb Jh
ἐκ < O 10 αἱ üb. d. Lin. P | προποσίαι P 11 (nach ὅτι σίκερά
φησιν) πᾶν — ἀμπέλου Z. 12 Ph 11 f κ. ἔκστ. τῇ ψ. < Ph 12 ἔκστ.
ψυχῆς P | τὸν vor ἐξ < Cb Jh | ἀμπέλων Ph 13 δὴ < O 14 αὐτοῖς
Cb, αὐτῇ Jh 15—17 Pl συμβαίνει αὐτοῖς κρατουμένοις ὑφ' ἡδονῶν κρατεῖν ἄλλων
ἡδονῶν u. ἱματίων διαφερόντων . . καὶ τοὺς ἄλλους καλλωπισμοὺς τοὺς περὶ τὸ
σῶμα 15 δὲ] μὲν B 16 ἢ < O 17 καὶ πλεονεξία < Jh | καλλωπισμοῖς B
18 μεθύσκουσι O, μεθίσκει B 19 ἀνασοβ.] βουλομένη P 20 ἄπερ ὠδίνουσι
κ. κνκῶσι (κύνουσι B) P, in V corr. wie i. Text: vgl. unt. S. 70, 5 | καὶ κν-
κῶσι MAI, w. e. sch. O | Pl ὥσπερ εἰς τινα δίνην ἐμπροσόντες κνκῶνται
20 (τὸν) λογ(ισμόν) unleserl. O 21 φάγ. τ. ὕαιναν unleserl. O | φά γεσθε
P 183 | εἶπεν B

αὐτῇ, καὶ τὴν γαλῆν καὶ τὰ ὅμοια <αὐτῇ>. αὕτη γὰρ ὀρθή | πρὸς 126
οὐρανὸν καὶ σύντομος ὁδοιπορία, τὸ μὴ μόνον ἐμπόδιον ἐφέλκεσθαι
τι τῶν ἐκτραχηλιζόντων τὸν ἄνθρωπον ἐπισημένον περὶ τὰς ἡδυ-
παθείας καὶ τέρφεις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντιμίμων αὐτοῖς· καὶ γὰρ θυσια-
5 στήριον ἀναίμακτον εἶναι παρεδόθη θεοῦ τὸ ἄθροισμα τῶν ἀγνῶν.
οὕτως μέγα τι χρῆμα καὶ ἔνδοξον ἢ παρθενία φαίνεται. διὸ δὴ καὶ
ἄχραντον αὐτὴν καὶ καθαρὰν πάντῃ φυλακτέον, μηδὲν κοινωνοῦσαν
ταῖς σαρκὸς ἀκαθαρσίαις, ἀλλ' ἔσω »κατὰ πρόσωπον τοῦ μαρτυρίου«
σοφία κεχρυσωμένην εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἰδρῦσθαι, τὴν εὐωδίαν
10 τῆς ἀγάπης ἀναθυμιῶσαν κυρίῳ. »ποιήσεις« γὰρ »μοι«, φησί, μετὰ
τὸ θυσιαστήριον τὸ περικεχαλκωμένον | (εἰς ὃ τὰ ὀλοκαυτώματα 127
ἀνεκομίζοντο καὶ αἱ προσφοραὶ) ἄλλο »θυσιαστήριον ἐξ ἀσήπτων
ξύλων«, »καὶ καταχρυσώσεις αὐτὸ χρυσίῳ«, »καὶ δώσεις αὐτὸ ἀπέναντι
τοῦ καταπετάσματος τοῦ ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου« κατὰ
15 »πρόσωπον τοῦ ἱερατοῦ«, ὃ ἐστὶν »ἐπὶ τῶν μαρτυρίων«, »ἐν οἷς
γνωσθήσομαι σοὶ ἐκεῖ. καὶ θυμιάσει ἐπ' αὐτοῦ Ἀαρὼν θυμίαμα [κυρίῳ]
ἀρωμάτων ἐν πρωΐ, ὅτε ἀγαθύνῃ τοὺς λύχνους· θυμιάσει ἐπ' αὐτοῦ
θυμίαμα διαπαντός ἔναντι κυρίου εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. οὐκ ἀνοίσεται
ἐπ' αὐτοῦ θυμίαμα ἀλλότριον καὶ ὀλοκαύτωμα· θυσίαν καὶ σπονδὴν
20 οὐ σπείσεται ἐπ' αὐτοῦ.»

VII. Εἰ ὁ νόμος ἐστὶ κατὰ τὸν ἀπόστολον »πνευματικός«, τὰς
εἰκόνας ἐμπεριέχων »τῶν | μελλόντων ἀγαθῶν«, φέρε δὴ ἀπαμφιάσα- 128
σαι τὸ ἐπ' αὐτῷ »κάλυμμα« τοῦ »γράμματος« ἐφηπλωμένον ἐπισκεψώ-
μεθα γυμνῶς τὴν ἀκρίβειαν. μίμημα τῆς ἐκκλησίας ἐκελεύοντο δαι-

4 Polyk. Ad Phil. 4, 3 — 6 Plato Symp. 188 D — 7 Plato Phaed. 67 A —
9 vgl. Ephes. 5, 2 — 10. 15 ff Exod. 30, 1. 6—9 — 15 Lev. 16, 2. 13 —
21 Röm. 7, 14 — 22 Hebr. 10, 1; vgl. Plato Symp. 221 E f — 23 II Kor.
3, 10—16. 6 — Symp. 9, 7. Orig. De princ. IV, 2, 6

1 κ. τ. γαλ. — αὐτῇ < P | αὐτῇ — πρὸς unleserl. O | αὐτῇ Kl: τούτοις M Al Jh
2 ὁδ. . . πορ. . . O | τὸ — ἐμπόδιον) u. ἐφέλκ. — ἐκτρα(χηλιζόντων τὸν) Z. 3 u. 3 ἄνθρ.
— τέρφεις) Z. 4 unleserl. O | τὸ μὴ] οὐ δεῖ 2. Hd. M Al | vgl. Pl Phaed. 65 A E
ἐμπόδιον u. ἐφέλκων | μόν. ἐμπ. ἐφέλκ. 2. Hd. M 3 τι < M Al | ἐπισημ. —
τέρφεις Z. 4 anders M Al | ἐπισημένην P 4 τῶν O 57v 5 θεοῦ < O
6 Pl οὕτω πολλὴν καὶ μεγάλην . . δύναμιν ἔχει . . ὁ Ἔρως 7f Pl μηδὲν
ὀμιλῶμεν τῷ σώματι μηδὲ κοινωνοῦμεν . . , ἀλλὰ καθαρεύομεν ἀπ' αὐτοῦ
11 δ < P 12 ὧ ἀνεκομίζοντο P | καὶ < P 16 κυρίῳ + O (gegen LXX)
17 ἀρωμάτων — θυμίαμα Z. 18 a. Rd. in B | ὅτι O | ἀγαθύνει P | αὐτῷ O
18 θυμίαμα P 183v 23 ἐφηπλωμένον B 24f δαιδαλεῖν P

- διάλλειν Ἑβραῖοι τὴν σκηρὴν, ἣν ἔχουν διὰ τῶν αἰσθητῶν »τὴν εἰκόνα« τῶν θείων προκαταγγέλλειν »πραγμάτων«. τὸ γὰρ ἐν τῷ ὄρει παράδειγμα παρηνιχθῆν, πρὸς ὃ βλέπων ἐτεκμήνατο τὴν σκηρὴν ὁ Μωσῆς, ἰδέα τις ἦν τῆς κατὰ τὸν οὐρανὸν οὐκίσεως ἀκριβῆς, ἣν 5 ἡμεῖς τρανότερον μὲν τῶν τύπων, ἀμειρότερον δὲ τῆς ἀληθείας θεραπεύομεν νῦν. ἦλθε γὰρ ἀκραιφνὲς εἰς ἀνθρώπους ὡς πέφυκεν οὐπω τὸ ἀληθές, οἱ μὴδὲ βαστάσαι φέρομεν ἄκρατον ἐνταῦθα δια- 129 σασθαι τὴν ἀφθαρσίαν, ὅποτε μὴδὲ τὰς ἡλιακὰς ἀνείδην ἀκτῖνας, ἀλλ' Ἰουδαῖοι μὲν τὴν »σκίαν« τῆς εἰκόνης τρίτην ἀπὸ τῆς ἀληθείας 10 κατηγγέλασιν, ἡμεῖς δὲ τὴν εἰκόνα τῆς κατ' οὐρανὸν διοικήσεως ἐναργῶς ἐκθειάζομεν. τὸ γὰρ ἀληθὲς ἀκριβῶς μετ' ἀνάστασιν δηλωθήσεται, ὅποτε »πρόσωπον κατὰ πρόσωπον« τὴν ἁγίαν σκηρὴν, τὴν »πόλιν« τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, »ἣς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός«. ἀλλ' οὐ δι' »αἰνιγμάτων« καὶ »ἐκ μέρους« ἐποπτεύομεν.
- 15 VIII. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ τὰ ἡμέτερα προαναεφώνησαν, ἡμεῖς δὲ τὰ οὐράνια προαγγέλλομεν. ἐπειδήπερ ἡ μὲν σκηρὴ σύμβολον ἦν τῆς ἐκκλησίας, ἡ δὲ ἐκκλησία | τῶν οὐρανῶν. διὸ τούτων οὕτως ἐχόντων 130 καὶ τῆς σκηρῆς ἐν τύπῳ τῆς ἐκκλησίας, ὡς ἔφην, λαμβανομένης χοῆ καὶ τὰ θυσιαστήρια σύνθημά τι τῶν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν πραγμάτων 20 φέρειν, καὶ τὸ μὲν περικεχαλκωμένον ἀπεικάζεσθαι τῇ γερονσίᾳ καὶ τῷ περιβόλῳ τῶν χηρῶν (θεοῦ γὰρ εἰσιν ἔμψυχος βομὸς, εἰς ὃν ἀνακομίζοντες τοὺς μόσχους καὶ τὰς δεκάτας καὶ τὰ ἐκούσια θυσίας τελοῦμεν κυρίῳ), τὸ δὲ περίχρυσον θυσιαστήριον ἔνδον ἐν τοῖς ἁγίοις

1 Hebr. 10, 1 — 2 Exod. 25, 40 — vgl. Plato Tim. 28f — 9 Hebr. 10, 1 — Plato Pol. X, 599 D — 12 I Kor. 13, 12 — Hebr. 11, 10; vgl. 12, 22 — 13 vgl. Plato Phaedr. 250 C. Clem. Al. Strom. VII, 732 — 20 vgl. De lepra 15, 4 — 21 Polyk. 4, 3 — 23 vgl. Hebr. 9, 4

1 τὴν < Cb Jh 4 κατ' οὐρανὸν διοικήσεως O wie Z. 10, vgl. De res. I, 37, 1. 3 | τὸν < Jh' | ἀκριβῆς B, unleserl. O 5 τρανότερον P: s. d. Index | τῆς—νῦν Z. 6 unleserl. O | ἀληθινῆς M Al 6 ἀκραιφνὲς, vgl. De res. I, 49, 4 | ὡς—ἀληθές Z. 7 unleserl. O | ὡς πέφυκεν] ὡσπερ ἔοικεν M Al Jh 7 τ' ἀληθές P | οἱ] ἡ P, ἡ B | .αστ O, βαστάζειν Al: <(?) M Jh | (φέρ)ομεν ἄκρα(τον)—(τ)ὴν Z. 8 unleserl. O 8 μὴδὲ—ἀκτῖνας unleserl. O | ἀναίδην P: φέρομεν ἀνείδην ἰδεῖν Jh: φέρομεν ὁρᾶν 2. Hd. M. φέρομεν ἰδεῖν Al 9 ἀλλ' O 5S, ἀλλὰ B | Pl τρίτος ἀπὸ τῆς ἀληθείας εἰ 11 τὸ γὰρ P 184 | μετὰ ἀνάστασιν P 13 τοῖς < Cb Jh | ὁ θεός < B, ab. deutet an, daß etw. ausgefallen 14 ἐποπτεύομεν P | Pl ἐποπτεύοντες ἐν ἀγγῇ καθαρῶ 16 προαναγγέλλομεν B | ἦν < P 20 τῷ μὲν περικεχαλκωμένῳ P | τὴν γερονσίαν P | καὶ < P 22 ἀνακομίζονται P θυσίαν P Jh 23 τελούμενα P

τῶν ἁγίων ἀνακείμενον κατὰ πρόσωπον τοῦ μαρτυρίου, εἰς ὃ ἀπεί-
 ρηται θυσίαν καὶ σπονδὴν ἀναφέρεισθαι, ταῖς ἐν παρθενίᾳ παραβλη-
 τέον, τῷ ἀκηράτῳ χρυσῷ τὰ ἄσηπτα συνουσίας σώματα κατησφαλι-
 σμέναις. δύο | γὰρ ἃ εἰς ἔπαινον θρυλλοῦνται χρυσοῦ, ὅτι τε ἰὸν οὐ 131
 5 παραδέχεται καὶ τὴν χροιὰν ταῖς ἡλίου μετρίως παραπλησιάζειν
 φαντάζεται βολαῖς· σύμβολον δὲ εἰκότως ἄρα τοῦτο τῆς ἀγνείας τῆς
 μὴ προσιεμένης ἐστὶ κηλὶδα καὶ σπῖλον, ἀλλὰ τῷ φωτὶ καταστραπτο-
 μένης αἰεὶ τοῦ λόγου. διὸ καὶ ἔνδον εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἐστῆκε
 πλησιέστερον καὶ ἔμπροσθεν τοῦ πετάσματος, ἀχράντοις χερσὶ θυμια-
 10 μάτων δίκην τὰς προσευχὰς ἀναπέμπουσα κυρίῳ, δεκτὰς εἰς »ὁσμὴν
 εὐωδίας«, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐμήνυσε, τὰ θυμιάματα τὰ ἐν ταῖς
 φιάλαις τῶν εἰκοσιτεσσάρων πρεσβυτέρων προσευχὰς ἁγίων εἶναι
 φράσας.

Ταῦτά σοι ὡς ἐκ τοῦ παραχοῆμα κἀγὼ κατὰ δύναμιν ὑπὲρ 132
 15 ἀγνείας, ὦ Ἄρετή, συμβάλλομαι.

Λόγος ε΄.

Ἀγάθη.

1. Εἰπούσης δὲ ταῦτα τῆς Θαλλούσης ἡ Θεοπάτρα ἔφη τῷ σκήπ-
 τρω τὴν Ἄρετὴν ψαῦσαι τῆς Ἀγάθης, τὴν δ' αἰδοθομένην εὐθέως
 20 ἀναστῆναι καὶ ἀποκρίνασθαι ἔτι ὅτι Μετὰ πολλῆς εὐτολμίας καὶ
 πειθοῦς καὶ τῆς τοῦ καλῶς εἰπεῖν ὑπολήψεως, ὦ Ἄρετή, σοῦ παρο-

7 vgl. Ephes. 5, 27 — 10 Ephes. 5, 2 — 11 Apok. Joh. 5, 8 — 14 Plato
 Symp. 185 C

4 f Phot. Bibl. 237 S. 309b, 11

1 κείμενον O 3 f κατησφαλισμένα P 4 ἃ Kl: τὰ O P Jh | θρυλλοῦνται P:
 θρυλλεῖται Kl 4 f ὅτι ὁ χρυσὸς ἰὸν οὐ παραδέχεται Ph 5 καὶ P 184 v
 ταῖς] ? B 6 φαντάζονται P | ἄρα P 7 μὴ < P | προσιεμένης P
 τῷ] καὶ Cb Jh 8 διὸ < P 9 πλησιέστερον O: πλησιαιότερον P Jh
 πετάσμ.] πῆς O, πρὸς P: παραπετάσματος Cb Jh 10 ἀναπέμπ. vgl. S. 284 Al.
 ἀναπεμπάζουσα P, ἀναπεμπα. ονσα O, ἀναπεμπάζουσι Cb | δεκ(τὰς) unleserl. O
 11 τὰ vor ἐν < P 11 f ἐν ταῖς φιάλαις unleserl. O 12 (ἀγ)ίων unleserl. O
 13 φράσας unleserl. O: φήσας 2. Hd. M Al 14 f Pl ταῦτά σοι, ἔφη, ὡς ἐκ τοῦ
 παραχοῆμα, ὦ Φ., περὶ Ἐρωτος συμβάλλομαι 14 κἀγὼ (κατὰ δύν.) ὑπὲρ (ἀγ)νείας,
 (ὦ) Ἄρ. συμβάλλομαι — Θεοπά(τρα ἔφη) τῷ σκή(πτρω) Z. 18f unleserl. O 14 f ὑπὲρ
 ἀγνείας < P 15 συμβ. 2. Hd. M 16 f Ἀγάθη. Λόγος ε'ος P 19 τὴν Ἄρ.
 O 58 v 20 ἔτι + O 21 καλῶς εἰπεῖν P: καλοῦ O | ὦ Ἄρετή < O

μαρτούσης πιράσομαι δὴ κατὰ δύναμιν κάγω εἰς τὸ προκειμένον
 εἰσενίγκασθαι τι, κατ' ἐμαυτὴν μόντοι καὶ οὐ πρὸς τὰ ἰρημίνα. οὐ
 γὰρ ἂν δυναίμην ἐφάμιλλα τούτοις οὕτω ποιζίλω καὶ λαμπρῶς
 ἀπειργασμένοις φιλοσοφίῳ· δόξω γὰρ ἀποσφίρεισθαι νόγον ἀβιλιτηρίας,
 5 εἰ τοῖς κατὰ σοφίαν ἐξιμάζεσθαι κρείττοσι προπηδῶν. εἰ οὖν ἀντί- 133
 ξέσθε καὶ τῶν ὅπως ἂν τυχεθῆ ῥητορευόντων. ἐπιχειρῶ λέγειν.
 οὐδὲν προθυμίας καθυφειμένη. ἀρκτίον δὲ ἐντεῦθεν.

Ἀμήχανον, ὃ παρθένοι, κάλλος καὶ συγγενὲς τῇ σοφίᾳ καὶ πρό-
 φορον ἅπαντες εἰς τὸν κόσμον κεκτημένοι τοῦτον ἀφικνούμεθα.
 10 ἀπηκρίβωνται γὰρ αἱ ψυχαὶ τῷ γεννήσαντι τότε μάλιστα καὶ πλασα-
 μένω. ὁπότε τὴν «κατ' ὁμοίωσιν» ἰδέαν ἀχραντον ἐκλάμπουσαι καὶ τοῦς
 χαρακτῆρας τῆς ὄψεως ἐκείνης, πρὸς ἣν ἀφορῶν ὁ θεὸς ἀθάνατον
 μορφὴν καὶ ἀνόλεθρον ἐχούσας αὐτὰς ἀπειργάζετο, τιαυταὶ διαμέ-
 νουσι. τὸ γὰρ ἀγέννητον κάλλος καὶ ἀσώματον καὶ μήτε ἀρχόμενον 134
 15 μήτε φθῖνον, ἀλλ' ἄτρεπτον καὶ ἀγήρων καὶ ἀπροσδέες αὐτὸ ἐν
 ἑαυτῷ καὶ [εἰς] αὐτὸ φῶς ἐν ἀφράστοις καὶ ἀπροσίτοις ἀναπαυόμενον,
 ἐξουσίας περιουσία πάντα περιέχον καὶ κτίζον καὶ μετασκευάζον ἐτε-
 κτήνατο «κατ' εἰκόνα» τῆς εἰκόνοσ ἐαυτοῦ τὴν ψυχὴν. διὸ καὶ λογικὴ
 καὶ ἀθάνατός ἐστι «κατ' εἰκόνα» γὰρ δημιουργηθεῖσα τοῦ μονογενοῦς,
 20 ὡς ἔφην, ἀνυπέροβλητον ἔχει τὸ κάλλος. διὸ δὴ καὶ «τὰ πνευματικὰ
 τῆς πονηρίας» ἐρῶσιν αὐτῆς καὶ ἐφεδρεύουσι, χρᾶναι βιαζόμενα τὴν
 θεοείκελον αὐτῆς ἐκείνην καὶ ἐπέραστον ἰδέαν, ὥσπερ δὴ καὶ ὁ προφή-

1 Plato Symp. 199 A — 7 Plato Symp. 210 A. Vgl. De res. II, 4, 7 —
 11. 19 Gen. 1, 27 — 12 Plato Tim. 29A. Phaed. 69B — 14 Plato Symp. 211 A
 — 16 I Tim. 6, 16? — 20 Ephes. 6, 12 — 22 De res. I, 43, 5

14—20 Pitra Anal. sacra IV, 206. 438

1 κάγω κατὰ δύν. P 2f Pl οὐ γὰρ ἂν δυναίμην, οὐ μόντοι· ἀλλὰ .. εἰ
 βούλεσθε, ἐθέλω εἰπεῖν 3 οὕτως P 5 προσπηδῶν Po Cb Jh 5f εἰ οὖν
 ἀνέξ.] ἢ συνάεσθαι P, ἢ συνᾶναίνεσθαι B 6 ἄν] οὔν P | ἐπιτεύχη P: τίχη
 Cb Jh 7 Pl προθυμίας οὐδὲν ἀπολείψω | ῥητορευόντων P 185 | καθυφειμένη
 B | δ' O 9 ἅπαντι τῷ κεκτημένῳ ohne εἰς τ. κόσμον O 13 ἀνόλεθρον
 u. ἀπειργάζετο B 13f διαμένωσιν P 14ff Syrus Brit. Mus. Addit. 14532 Bl.
 78v B. 12155 Bl. 80v (17194 Bl 9). S. Einl. | Pl (καλόν.) οὔτε γινόμενον οὔτε
 ἀπολλύμενον οὔτε ἀνδρανόμενον οὔτε φθῖνον 15 ἀγήρων O | αὐτός HSS
 Ausgg. 15f αὐτὸ — αὐτὸ] ἐν αὐτῷ Syr 16 εἰς tilgt Jh | αὐτόφως Jh |
 ἐν φωσὶν ἀφρ. Syr 17 ἐξουσίας O P | περιέχων κ. κτίζων O Ausgg. | μετα-
 σκευάζων Ausgg. 19 (ἀ)θάνατος ἐστι undeutl. O | (μονο)γενοῦς unleserl.
 20 ἀνυπέροβλητον P: ἀφόρητον viell. richtig O | τὸ < P 21 καὶ ἐφε-
 δρεύ(ουσι) unleserl. O 22 (α)ὐτῆς — ἐπέρ(αστ)ον unleserl. O | ἐκείνην] ἀγνήν
 2. Hd. M, ἀγλήν A1

της Ἱερεμίας παρίστησιν ὄνειδίζων Ἱερουσαλήμ | »ὄψις πόρνης ἐγένετό 135
 σοι· ἀπηναισχύντησας ἀπέναντι τῶν ἐραστῶν σου«, τὴν παρασχοῦσαν
 ἑαυτὴν ταῖς ἀντικειμέναις δυνάμεσιν εἰς βεβήλωσιν λέγων. ἐρασταὶ
 γὰρ εἰσιν ὁ διάβολος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἄγγελοι, οἱ τὸ λογικὸν ἡμῶν
 5 καὶ διορατικὸν τῆς φρονήσεως κάλλος μαιίνειν καὶ μολύνειν τῇ ἑαυτῶν
 ἐπιμιξία τετραζόμενοι καὶ μοιχοὶ γενέσθαι πάσης τῆς τῷ κυρίῳ νενυμ-
 φευμένης ἐπιθυμοῦντες ψυχῆς.

II. Ἐὰν οὖν ἀμόλυτον τοῦτο τηρήσῃ τις τὸ κάλλος καὶ ἀσινὲς
 καὶ τοιοῦτον, ὅποιον αὐτὸς ὁ συστησάμενος αὐτὸ καὶ ζωγραφήσας
 10 ἀπετύπτωσε. τὴν αἰώριον ἀπομιμησάμενος φύσιν καὶ νοητὴν, ἧς καὶ
 χαρακτὴρ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀπεικόνισμα, γεγονὼς | οἶον ἄγαλμά 136
 τι περικαλλέστατον καὶ ἱερόν, ἐντεῦθεν μετενεχθεὶς εἰς τὴν μακάρων
 πόλιν τοὺς οὐρανοὺς, ὅσπερ ἐν ναῶ κατοικισθήσεται. ἄχραντον γὰρ
 τὸ κάλλος ἡμῶν ἄριστα τηρεῖται τότε καὶ ἀσφαλῶς, ὅπότεν δὴ παρ-
 15 θενίᾳ σκεπόμενον ὑπὸ τοῦ καύσωνος ἔξωθεν μὴ μελαινῆται τῆς
 φθορᾶς. ἀλλ' αὐτὸ ἐφ' ἑαυτοῦ μένον δικαιοσύνη κοσμηῖται, νυμφαγο-
 γούμενον τῷ νύμφῳ τοῦ θεοῦ· ὃν τρόπον δὴ καὶ αὐτὸς εἰσηγεῖται,
 χοῆραι παραινῶν ὅσπερ ἐν λαμπάσιν <ἐν> ταῖς σφετέραις σαροῦ τὸ
 φῶς ἀσβεστον ἀνακαίεσθαι τῆς ἀγνείας, ἐπειδήπερ ὁ τῶν δέκα παρ-
 20 θεῶν ἀριθμὸς τὰς εἰς τὸν Ἰησοῦν πεπιστευκτίας ἀναμετρεῖσθαι βούλεται
 φηγᾶς, τῷ ἑ τὴν ἀπευθύνουσαν μόνην ὁδὸν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀπο- 137
 τυπούμενος. ἀλλ' αἱ μὲν πέντε ἔμφρονες ἐτύγγανον ἄρα καὶ σοφαί,
 αἱ δὲ πέντε »μωραὶ« καὶ ἄσοφοί τινες· οὐ γὰρ ἐπρομηθεύσαντο ἐλαίου
 σφῶν τὰ ἄγγεῖα πλήρη παρασκευάσαι, δικαιοσύνης ἀπομείνασαι κεναί.
 25 αἰνίσσεται γὰρ διὰ τούτων τὰς ἐπὶ πέρατα παρθενίας ἐπισπερχομένας

1 Jerem. 3, 3 — 11 Plato Tim. 37 C — 15 vgl. Sir. 31, 19 (Hohel. 1, 6) —
 16 Symp. S. 69, 12. 73, 4 — 16f Mt. 25, 1 — 22 Mt. 25, 2. 3

1 (π)αρίστησι ὄν. Ἱερ. unleserl. O: ὄνειδ. < A1, τὴν Ἱερ. M A1 | π. ρ. ν. ε. O
 2 (ἀπηναι)σχύντησας — (τὴν παρ)ασχοῦσαν unleserl. O | ἠπηναισχύντησας M A1
 P 185v | st. τ. ἐρ. σου u. (παρ)ασχοῦσαν u. 3 ταῖς — βεβή(λωσιν) u. 4 ὁ — οἱ u.
 αὐτὸν — οἱ Lücke in M 3 (τα)ῖς — (λέγ)ων unleserl. O 4 ὁ διάβ. — ἡμῶν
 unleserl. O | λογ.] γνωστικὸν 2. Hd. M A1 | ἡμῶν A1 5 καὶ διορ. O 59
 9 αὐτὸ ὁ συστ. αὐτὸ (? P) B V | ζωγρ.] ob. S. 15, 17 11 Pl τῶν αἰδίων
 θεῶν γεγονὸς ἄγαλμα | γεγονὸς P 14 τότε τηρεῖται P Jh | δὴ < P
 16 ἐφ' ἑαυτὸ O, ἐφ' ἑαυτοῦ P | μόνον P | κοσμεῖται P 19 φῶς
 P 186 | ἀσβεστον < P Jh 20 τὸν] Χριστὸν P Jh | Ἰησοῦν < B V (? P)
 ἀναμετρεῖσθαι O wie 3. 14 S. 45, 9: ἀριθμεῖσθαι P Jh 21 ἵ] ἰῶτα O: δέκα P
 22 ἔμφρονες — πέντε Z. 23 < B 23 προεμηθεύσαντο O 25 αἰνίσσεται τοι
 (τι B) διὰ P | ἐπισπ.] ἐπισπερχομένας P
 Methodius.

ἐλθεῖν καὶ πάντα εἰς τὸ συμπληρωθῆναι τὸν ἔρωτα τοῦτον κοσμίως
 δρώσας καὶ σωφρόνως, καὶ τὰς ἐπαγγιλλομένας μὲν καὶ σιμνευομένας
 τοῦτο σκοπιῖν, ὀλιγορούσας δὲ καὶ ἥττομένας τοῦ κόσμου ταῖς ἐξαλ-
 λαγαῖς καὶ ὅσπερ σκιαγραφοῦσας μᾶλλον εἰδωλον ἀρετῆς ἢ αὐτὴν
 5 ἐργαζομένας ἔμπνουν τὴν ἀλήθειαν.

III. Τὸ γὰρ λεγόμενον ὁμοιοῦσθαι τὴν βασιλίαν ἑτῶν οὐρανῶν
 δέκα | παρθένους, αἵτινες ἐλάβον ἑτάς λαμπάδας ἑαυτῶν καὶ ἐξῆλθον 135
 ἀπαντήσους τῷ νυμφίῳ, σημαίνει βούλεται τὴν αὐτὴν ὁδὸν τοῦ
 ἐπιτηδεύματος πάσας ἐπανηρημένας, διὰ τὴν ἔμφασιν τοῦ ἱστοιχείου.
 10 ἔστείλαντο μὲν γὰρ αἱ δέκα παραπλησίως ἑαυτὰς εἰς τοῦτο καθο-
 μολογήσασαι, καὶ ταύτη κικλήσκονται δέκα, ἐπειδὴ τὴν αὐτὴν, ὡς
 ἔφην, εἶλοντο πρόθεσιν· οὐκέτι δὲ ὁμοίως ἐξῆλθον ἀπαντήσους τῷ
 νυμφίῳ. αἱ μὲν γὰρ τροφὴν ἄφθονον καὶ εἰσαῦθις ἐπορίσαντο ταῖς
 ἐλαιοθρέπτοις λαμπάσιν, αἱ δὲ κατεροσθύμησαν, τοῦ παρόντος μόνον
 15 ἐπιμεληθεῖσαι. διὸ δὴ καὶ ἰσαριθμοὶ πρὸς πέντε διαιροῦνται, ἐπει-
 δήπερ τὰς πέντε αἰσθήσεις αἱ μὲν αὐτῶν ἐφελᾶξαντο καθαράς καὶ 139
 παρθένους ἀμαρτημάτων, ὡς οἱ πλείστοι σοφίας προσηγόρευσαν πύλας.
 αἱ δὲ τούναντίον πλήθει ἀδικημάτων ἐλωβήσαντο φεράσασαι κακία.

4 Plato Symp. 212 A. Meth. De res. I, 28, 2 — 6 Mt. 25, 1—4 — 16 Orig.
 In Mt. IV, 354 Lomm. (Hier. PL 26, 191 BC) — 17 ? (Zeller, Phil. d. Gr. III, 1, 73f)

6—S. 67, 19 Phot. Bibl. 237 S. 309b, 12—310a, 13 — 15 ff vgl. Nilus Epist. III, 295

1 πάντα τὰ P | πληρωθῆναι P Jh: συντείνοντα + P Jh | ἔρωτα]
 αἰῶνα P 2 δρώσας B 4 σκιογραφοῦσας P? O: σκιαγραφία Pl Phaed.
 69B | μᾶλ(λον) unleserl. O 4f Pl οὐκ εἶδωλα ἀρετῆς, . . . ἀλλ' ἀληθῆ
 6 Τὸ γὰρ — ἀρπασθέντες τοῦ κυρίου S. 69, 2 bei Ph (eingel. mit ὅτι φησίν) mit
 Auslassung von ἀνομβρούσης S. 67, 19 — αἱ λαμπάδες S. 68, 20 | Τὸ γὰρ λεγ(ό-
 μενον) unleserl. O | ὁμοιοῦσθαι O | (οὐρ)ανῶν — αἵτινες Z. 7 unleserl. O
 7 αἵτινες — νυμφίῳ Z. 8 < Ph | αὐτῶν P 8 ἀπαν(τή)σους — (σημαί)νειν βού-
 λεται unleserl. O | ἕπαντ. M Al | βουληθῆναι M Al | ὁδὸν — τοῦ ἱ(στοιχείου) Z. 9f
 unleserl. O, sehr abweichend 2. Hd. M Al 9 πάσας + Ph M Al Jh 10 ἔστεί-
 λαντο O 59v | μὲν P 186v | αἱ < Ph Jh | δέκα + Bo Wd 11 ταύτη] πάντη
 Ph b | δέκα] δὲ . καὶ P | ἐπειδὴ — πρόθεσιν Z. 12 < Ph 13 καὶ εἰσαῦθις
 < Ph 14 τοῦ — ἐπιμελ. Z. 15 < Ph 15 Nilus ἐκείνον γὰρ ἐγὼ παρθένον
 καλῶ, τὸν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι παρθενεύοντα. . . . ὁ κύριος τὰς μὲν πέντε εἰς
 τὸν νυμφῶνα τῆς βασιλείας εἰσήγαγε διὰ τὸ τῇ ψυχῇ καὶ τῇ σαρκὶ καθαρεῖν, τὰς
 δὲ πέντε ἀπέκλεισεν, ἐπειδὴ τῷ σώματι μόνῳ ἐπαρθένηνον, τοῖς δὲ λογισμοῖς ἐρρη-
 παίνοντο ἑαυτὰς ἀπατῶσαι 16f κ. π. ἀμαρτ. < Ph 17 πύλας προσηγ. Ph
 18 πλήθ. ἀδικ. < Ph | κατελοβήσαντο Ph | φέραςσαι HSS: < Ph | κακίας O

ἐγκρατενόμενα γὰρ καὶ ἀγνεύσασαι δικαιοσύνης εὐφόρησαν μᾶλλον
 παραπτώμασιν· ἐξ οὗ δὴ καὶ συνέβη τῶν θείων ἕξω περιβόλων
 ἀποκλεισθεῖσαι· ἀπαγορευθῆναι. εἴτε γὰρ κατορθοῦμεν εἴτε πλημμε-
 5 λοῦμεν, διὰ τούτων ἑκάτερα καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα κρατύνεται καὶ
 τὰ κακοπραγήματα. καὶ ὡς περὶ ἢ θάλλουσα καὶ ὀφθαλμῶν ἀγνείαν
 ἔφη καὶ ὧτων εἶναι καὶ γλώσσης καὶ τῶν λοιπῶν καθεξῆς αἰσθητη-
 ρίων. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα τὴν πίστιν ἄσυλον ἢ φυλαξαμένη τῶν
 πέντε διόδων τῆς ἀρετῆς, ὁράσεως, γεύσεως, ὄσφρῆσεως, ἀφῆς τε καὶ 140
 ἀκοῆς, πέντε προσεγορεύεται παρθένου, διὰ τὸ τὰς πέντε τῆς αἰσθή-
 10 σεως ἀγνὰς ἀποκαταστήσαι τῷ Χριστῷ φαντασίας, ἀφ' ἑκάστης αὐτῶν
 οἷα λαμπτήρ τὴν ὁσιότητα λάμπουσα τρανώς. ἢ γὰρ πεντάφωτος
 ἡμῶν ὡς ἀληθῶς λαμπὰς ἢ σάραξ ἐστίν, ἣν ἢ ψυχὴ βαστάζουσα
 δεδὸς δίκην τῷ νεμφίῳ παρίσταται Χριστῷ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως,
 παραφαίνουσα διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων διεκθρώσκουσαν λαμπρὰν
 15 τὴν πίστιν· καθὼς αὐτὸς ἐδίδαξεν εἰπὼν »πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν
 γῆν, καὶ τί ἤθελον εἰ ἤδη ἀνήφθη;« γῆν ἡμῶν τὰ σκηνώματα φράσας,
 εἰς ἃ ἐβούλετο ταχέως ἀναφθῆναι τὴν | ὄξυκίνητον τῆς διδασκαλίας 141
 αὐτοῦ καὶ διάπυρον πράξιν. τὸ γὰρ ἔλαιον τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ δικαιο-
 σύνη παραβλητέον· ἀνομβρούσης γὰρ ταῦτα τῆς ψυχῆς ἀφθόνως καὶ
 20 ἐπιχεούσης τῷ σώματι εἰς ὕψος ἀναφλέγεται τῆς ἀρετῆς ἄσβεστον
 »τὸ φῶς, ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων« ἐκλάμπον τὰς πράξεις τὰς
 καλὰς, ὥστε δοξασθῆναι »τὸν πατέρα« »τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς«.

IV. Τοιοῦτον ἔλαιον ἄρα κάκεινοι προσέφερον ἐν τῷ Λευϊτικῷ,
 »ἄτρογον ἔλαιον, καθαρὸν, κεκομμένον καῦσαι λύχνον ἕξω τοῦ κατα-

2 Mt. 25, 10. 12 — 6 Symp. 5, 4 S. 57, 5ff — 10 II Kor. 11, 2 — 15 Lk. 12, 49
 — 16 vgl. II Petr. 1, 13. 14 — 21 Mt. 5, 16 — 24 Lev. 24, 2. 3

1 ἐγκρατεῖσασαι Cb | ἀγνεύσασαι O | μᾶλλον εὐφόρησαν Ph 2 δὴ
 Ph | τῶν — ἀποκλεισθ. Z. 3] αὐτὰς Ph 3 ἀποκλεισθεῖσαι P 4 κρατύνε-
 ται B 5 κατὰ πράγματα Ph ἀγνείαν nach ὧτων Z. 6 P Jh 7 οὕτως P |
 δὴ < P | ἄσυλον P 8 ὄσφρῆσεως B: P 187: < Ph^b 9 προσεγορεύονται
 P Ph^a Jh 10 αὐτῆς Ph 11 λαμπάδα O Jh | λάμπ. B Ph^a Wd: λάμπουσαν O P
 (in Ph^b das *v* übergesehr.) 12 ὡς < O Ph 13 ἀναστάσεως undentl. O 14 (αἰσθή-
 σ)εων διε(κθρώ)σκουσαν sehr undentl. O | διεκθρώσκουσα Ph^b: in Lücke 2. Hd. M
 15 καθὼς undentl. O | ἐδίδαξεν — ἦ(λθ)ον unleserl. O | ἐδίδασκεν MAI 16 τί
 < P Ph; auch B, aber e. Zeichen des Ausfalls | τί ἦ(θελον) — ἀνήφθη unleserl.
 u. γῆν ἡμῶν undentl. O | εἰ ἤδη ἀνήφθη in Lücke 2. Hd. M | (φρά)σας — δι-
 δασκαλίας Z. 17 unleserl. O: φράζων MAI, dann bis ὄξυκ. Z. 17 ganz abweichend
 in Lücke 2. Hd. MAI 18 αὐτοῦ O 60 18f τῇ δικ. κ. τῇ σοφίᾳ Ph 19 ἀνομ-
 βρούσης — λαμπάδες S. 68, 20 < Ph 23 ἔλαιον . . κάκεινοι < O

- πιτάσματος ἕναντι νερίων». ἀλλ' ἰκεῖνοι μὴν βραχύτερον ἢ ὡς προσετέτακτο θρασυτέρως ἐλάττωσαν εἰς ἴσους. ὁ γὰρ τοὶ λύχνος αὐτῶν ἵσταν ἐλάττωσθαι τῷ λόγῳ τῷ προσηγιζῶ τὴν ἐπὶ σωφροσύνη φαίνοντι παρησίαν. τριγόμενος ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῆς 142
- πίστεως τοῦ λαοῦ, ὁ δὲ καὶ τῷ ἔσχηματι τῆς κληρονομίας, ἐπειδήτις λύχνος περὶ οἶζον ἵνα μόνον δύναται φαίνων. πρὸ τῆς ἡμέρας οὖν ἔχρησεν τοῦτον καίεσθαι τὸν λύχνον· «καύσονται γὰρ φησὶν αὐτὸν ἴσως προῖ». τουτίστιν ἕως τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ὅτι «τοῦ ἡλίου» τῆς ἀγνείας ἀνατείλαντος καὶ «τῆς δικαιοσύνης» οὐ χρεία 143
- λύχνου. ὅσον μὲν οὖν ὁ λεῶς ἐκείνος χρόνον ἀπεθυσάριζε τὰ τρέφοντα τὸν λύχνον ἐπιχορηγῶν τὸ ἔλαιον διὰ τῶν ἔργων, ὁ λύχνος αὐτοῖς οὐκ ἴσβεστο τῆς σωφροσύνης, ἀλλ' ἦν φαινόμενος αἰὶ καὶ λάμπων ἐν τῷ ἔσχηματι τῆς κληρονομίας· ὅτε δὲ ἐπέλιπε τὸ ἔλαιον ἀπὸ τῆς πίστεως εἰς ἀκολασίαν αὐτῶν ἐκτροπαλιζομένων, ὁ 143
- λύχνος ἄρδην ἀπεσβέσθη. ἵνα δὴ πάλιν ἐξαστράψωσι τὰς λαμπάδας ἐπαλλήλοις διαδοχαῖς ἄνωθεν αἱ παρθένου τῷ κόσμῳ πυρσεύουσαι τὴν ἀφθαρσίαν. χορηγητέον οὖν δὴ τὸ ἄτρογον ἔλαιον καὶ τῶν τῶν καλῶν ἔργων ἀδεῶς καὶ τῆς συνέσεως, πάσης κάτω βριθούσης ἀφελισμένον φθορᾶς, ἵνα μὴ ἔσχησαντος τοῦ νυμφίου σβεσθῶσιν 144
- ὁμοίως καὶ ἡμῶν αἱ λαμπάδες. ὁ γὰρ τοὶ χρονισμὸς ἐστὶ τὸ πρὸ τῆς παρουσίας διάστημα τοῦ Χριστοῦ. ὁ δὲ νυσταγμὸς καὶ ἡ κοίμησις τῶν δέκα παρθέρων ἢ ἔξοδος ἀπὸ τοῦ βίου, τὸ δὲ μεσονύκτιον ἢ βασιλεία τοῦ ἀντιχριστοῦ, καθ' ἣν ὁ ὀλοθρευτὴς ἄγγελος ἐπιπορεύεται τὰς οἰκίας. ἢ δὲ κραυγὴ ἢ γεγενημένη καὶ | λέγουσα εἶδὸν ὁ νυμφίος 144
- ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ· ἢ φωνὴ ἐστὶν ἢ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν καὶ ἢ σάλπιγξ, ὅποτε πάντες ἐξαναστάντων αὐτοῖς οἱ ἄγιοι

5. 13 Deut. 32, 9. Psal. 104, 11 — 7 Lev. 24, 3 — 9 Mal. 4, 2. Apok. Joh. 21, 23. 22, 5 — 16 Plato Pol. I, 328 A — 19 Mt. 25, 5. 8 — 23 Exod. 11, 4. 12, 23 — 24 Mt. 25, 6 — 26 I Thess. 4, 16. 17

20—S. 69, 2 Phot. Bibl. 237 S. 310a, 4—12

2 ὁ γὰρ P 187v 3f ἐπὶ σωφροσύνην B 7f γὰρ φησὶν αὐτὸν O P, γὰρ αὐτὸν φησὶν V B Jh 8 τῆς < B Jh 10 ἀπεθυσάριζε O: ἀπεθυσάρισε B 13 λάμπων] λαμπρὸς P 14 ἐκτροπαλιζομένων tiell. richtig O 16 διαδοχαῖς P Jh: διδοχαῖς O 18 κάτω βριθ. s. Index 20 ὁμοίως undeutl. O | ὁ γὰρ — ἐστὶ] χρονισμὸν δὲ Ph S. 310a, 4 | ὁ γὰρ P 188 21 τῆς (παρουσίας δ. unleserl. O | ὁ δὲ — κοίμη.] νυσταγμὸν δὲ καὶ κοίμησιν Ph | κίνησις O 22 τῶν — ἔξοδος τῆς παρθένου τὴν ἔξοδον τὴν Ph | δέκα + O | παρθέρων — τ(ὸ) unleserl. O 22f μεσον. δὲ τὴν βασιλείαν Ph 22 δὲ — βασιλεία Z. 23 undeutl. O 23 καθ' — οἰκίας Z. 24 unleserl. O: Lücke in M, aber Al 24 ἢ δὲ — λέγ.] κραυγὴν δὲ λέγουσαν Ph | κραυγὴ O | ἢ γεγ. O 60v: ἢ γενομένη Al Jh 25 ἢ φ. — σάλπ. Z. 26] τὴν ἀ. τ. οὐρ. φωνὴν κ. σάλπιγγα Ph | ἐστὶν ἢ φωνὴ P Jh 26 πάντων O P | οἱ ἄγιοι < Ph

- τῶν σωμάτων ἐπὶ νεφελῶν οὐχίσονται. »εἰς τὴν ἀπάντησιν« ἀρπα-
 σθέντες »τοῦ κυρίου«. προσεχτέον γὰρ ὅτι μετὰ τὴν κραυγὴν ἐγη-
 γέρθαι πάσας ἔφη τὰς παρθένους ὁ λόγος, τουτέστι μετὰ τὴν ἐκ τῶν
 οὐρανῶν ἐνεχθεῖσαν βοὴν ἀναστήσεσθαι τοὺς νεκρούς· ὡς πού και
 5 Παῦλος παρεγγυᾷ, ὅτι »αὐτὸς ὁ κύριος« λέγων »ἐν κελεύσματι, ἐν
 φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ.
 καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον« (τουτέστι τὰ σκηνώ-
 ματα· ἐνεκρώθησαν γὰρ ἀπαμφιασθέντα τῶν ψυχῶν)· »ἔπειτα ἡμεῖς 145
 οἱ ζῶντες ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα«, τὰς ψυχὰς λέγων· ἡμεῖς
 10 γὰρ κυρίως οἱ ζῶντες ἐσμεν αἱ ψυχαί, αἵτινες μετὰ τῶν σωμάτων,
 ἀπειληφύια ταῦτα, ἐν νεφέλαις ὑπαντησόμεθα τὰς λαμπάδας φέρου-
 σαι κεκοσμημένας οὐκ ἀλλοτρίῳ καὶ κοσμικῷ κόσμῳ τινί, ἀλλὰ τῷ
 φρονησέως καὶ σωφροσύνης, ἄστρον δίκην ἀποστιλβόντων σέλας
 ἀγῆς αἰθερίου πεπληρωμένον.
 15 V. Ταῦτα τῶν ἡμετέρων, ὧ καλλιπάρθενοι, τὰ ὄργια μυστηρίων·
 αὐτὰ τῶν ἐν παρθενίᾳ μυσταγωγηθέντων αἱ τελεταί· ταῦτα τὰ
 ἐπίχειρα »τῶν ἀμιάντων ἄθλων« τῆς σωφροσύνης. νυμφεύομαι τῷ
 λόγῳ καὶ τὸν αἰδίον τῆς ἀφθαρσίας προῖκα λαμβάνω στέφανον καὶ
 20 πεύω« τὰ | λαμπρὰ καὶ ἀμάραντα τῆς σοφίας ἄνθη· συγχορεύω βρα- 146
 βεύοντι τῷ Χριστῷ κατ' οὐρανὸν ἀμφὶ τὸν ἀναρχον καὶ ἀνώλεθρον
 βασιλέα· ἀδύτων γέγονα λαμπαδηφόρος φώτων καὶ ἐφρυνῶ τὸ καινὸν
 μετὰ τῆς ὀμηγύρεως ἄσμα τῶν ἀρχαγγέλων, τὴν καινὴν χάριν ἐξαγ-
 γέλλουσα τῆς ἐκκλησίας· ξυνέπεσθαι γὰρ αἰεὶ τὸν ὄμιλον τῶν παρ-
 25 θένων τῷ κυρίῳ καὶ συνδιασωτεύειν ἔνθα ἂν εἴη, λόγος ἡχεῖ. καὶ

2 Mt. 25, 7 — 5 I Thess. 4, 16. 17 — 7 De res. II, 21, 4. III, 21, 7 —
 10 vgl. De res. III, 21, 12. Plato Axioch. 365 E — 12 Plato Phaed. 114 E —
 Meth. Symp. S. 65, 16. 73, 4 — 17 Weish. Sal. 4, 2 — 24 Apok. Joh. 14, 3. 4

1 ὀχίσονται P 2 κυρίου] es endet Ph 4 ὄπον B 5f καὶ ἐν φωνῇ P
 9f Pl ἡμεῖς . . ἐσμεν ψυχὴ 11 ὑπαντησόμεθα O: ἀπαντησόμεθα PJh 12f Pl
 κοσμήσας τὴν ψυχὴν οὐκ ἀλλοτρίῳ ἀλλὰ τῷ αὐτῆς κόσμῳ, σωφροσύνη τε καὶ
 δικαιοσύνη 12 ἀλλὰ P 18sv | τῷ] τὸ P 15 καλλιπάρθενοι P (nicht B)
 18 λαμβάνων B 20 τὰ < P | τὰ ἄνθη P: ἄνθη O 22 (λαμπαδηφό)ρος
 φ(ώτ)ων unleserl. O (φωτὸς M, ab. φώτων w. e. sch. O) | λαμπαδιφόρος P
 (nicht B) | καινὸν w. e. sch. auch O, καινότητον M Al 23 (ἀ)ρ(χ)αγγ(γ)έλων
 τὴν unleserl. O | χάριν P, so auch Jh S. 292 Al: χαρὰν w. e. sch. O (M Al),
 viell. richtig 24 (ἐκκλ)ησίας (ξ)υνέπ. — τὸν unleserl. O | συνέπεσθαι P
 25 τῷ — σ(υν)θι(ασω)τεί(ειν) ἔνθα (ἂν) εἴ(η) unleserl. O | ὁ λόγος P M Al Jh
 ἔχει viell. richtig O Jh 25f ἡχεῖ τοῦτο P | καὶ vor τοῦτο + O 61

τοῦτο καὶ Ἰωάννης ἐν τῇ περὶ τῶν ἰκατῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων
καὶ τεσσαρῶν ἀντίσεται μνήμη. ἵτι οὖν, ὦ νεολαία τῶν καινῶν
αἰώνων, ἵτε τὰ ἀγγεῖα πληρώσατε σφῶν δικαιοσύνης· ὅρα γὰρ λοιπὸν
ἐξεγείρεσθαι καὶ ὑπαντιάζειν τῷ νυμφίῳ. ἵτι τὰς ἰῆγγας καὶ τὰ 147
5 θείλγητρα κούφως παραμείψασαι τοῦ βίου τὰ περιδινοῦντα καὶ γοη-
τεύοντα τὴν ψυχὴν· τεύξεσθε γὰρ τῶν ἐπαγγελλμάτων.

καὶ ἡμὰ τὸν ἀμετέρας· ζωᾶς δείξαντα κέλευθον.

Σοὶ τόνδε πλεκτὸν στέφανον ἐξ τῶν προφητικῶν λιμνῶν.
ὦ Ἀρετῆ, καὶ γὰρ κοσμήσασα προσφέρω.

10

Λόγος ζ΄.

Πρόκιλλα.

Διαπεραναμένης οὖν ἄριστα καὶ Ἀγάθης, ἴσθη, τὸν λόγον καὶ
εὐδοκιμησάσης ἐφ' οἷς ἰσηγόρησεν, πάλιν ἡ Ἀρετῆ τὴν Πρόκιλλαν
ἐκέλευσε λέγειν.

15 I. Ἡ δὲ ἀναστᾶσα καὶ ἔμπροσθεν παρελθοῦσα τῆς κλισιάδος
ἔλεξε τοιάδε· Ἀπορραθυμεῖν καὶ μετὰ τοσούτους οὐ θέμις μοι λόγους. 148
ὦ Ἀρετῆ, ἀναμφισβητήτως πεπιστευκυῖαν τῇ ἡπολυποικίλῳ τοῦ θεοῦ
σοφίᾳ, πλουσίως ἐχούσῃ διδόναι καὶ διαφόρως ὅτι βούλεται. καὶ
γὰρ πελάγιοι πλωτῆρές φασι φέρεσθαι μὲν τοῖς ναυτιλλομένοις τὸ
20 αὐτὸ πνεῦμα, ἄλλους δὲ τὰ περὶ τὸν πλοῦν ἄλλοίως [αὐτῶν] μετα-
χειριζομένους οὐκ εἰς τὴν αὐτὴν εἰσορμίσασθαι σπεύδειν· οἷς μὲν γὰρ

3 Mt. 25, 4. 6f. Röm. 13, 11 — 7 Diels, Vorsokr. 45, 15 — 8 Eurip. Hip-
pol. 73f, vgl. Symp. 198 Al. De sanguis. 1, 1. Mart. Lugd. bei Eus. KG. V, 1. Klem.
Al. Paed. II, 8 — 17 Ephes. 3, 10

15—18 SS Parall. Holl 200

1 περι + P 1f χιλιάδων καὶ τεσσαρ. καὶ τ. P Jh 2 νεολέα P, νεο-
λέα B 2f τῶν καινῶν P, τ. καινῶν VB 3 τὰ < P 5 τὰ P 189 | περιδ.
vgl. S. 60, 20: παραδινοῦντα P 7 ζωᾶς Jh: ζωῆς HSS 8 προφητείας πλεκτὸν PB,
aber in B mit e. Zeichen über προσφ. 10f Λόγ. ζ' Πρόκ. vor Ἡ δὲ Jh.
< O 12 für ein Δ vor ιαπεραν. Raum in O 13 ἠγόρησε Jh | προ-
κίλλαν P 15 ἀναστῆσα B 16 Ἀπορρ.—βούλεται Z. 18 in C (nach K
Bl. 250). Lemma: τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐξ τῶν περὶ ἀγγελίας συμποσίων | ἀπο-
ραθυμεῖν C | ἀπο-Αποδόθυμεῖν B | καὶ—Ἀρετῆ Z. 17] πρὸς τὸ τὰ συμ-
φέροντα διηγῆσασθαι οὐ θέμις, ὦ ἄνδρες C | καὶ < B 17 πεπιστευκυῖα B:
πεπιστευκότας C | ποικίλη O 17f σοφ. τοῦ θεοῦ P Jh 18 ὅτε βούλ. P:
τοῖς βουλομένοις C u. endet 20 πλ. ἄλλοίως P | αὐτὸν P (o Correctur in B):
getilgt von Wd 21 εἰσορμίσασθαι σπονδῆν P

τὸ πνεῦμα κατὰ πρόμναν οὐριον ἴσταται, τοὺς δὲ καὶ ἐξ ἐγκαρσίων
φέρει. καὶ ὁμως ἑκατέροις ὁ πλοῦς ἀνύεται ὄραστα. ἀτὰρ δὴ καὶ τὸ
τῆς σοφίας »νοερὸν πνεῦμα καὶ ἅγιον καὶ μονογενές«, ἀπὸ τῶν
πατρῶων ἄνωθεν πράως καταπνεόμενον θησαυρῶν, πάσαις ἡμῖν
5 λιγρὸν οὐρον πνεῦσαν γνώσεως ἐπαρκέσει τὸν δρόμον ἀλύποις 149
ἀπευθῦναι τῶν λόγων· ἐμοὶ γὰρ καιρὸς ἤδη λέγειν.

Εἷς τρόπος ἀληθῆς ἐπαίνων οὗτός ἐστιν, ᾧ παρθένοι, καὶ
σεμνός, ὁπότεν ὁ ἐπαινωτὸν τοῦ ἐπαινουμένου τῶν ἐπαίνων κρείττονα
παρέχη μάρτυρα· παρέστι γὰρ ἐντεῦθεν μαθεῖν ἀκριβῶς, ὅτι μὴ πρὸς
10 χάριν μηδὲ ἐξ ἀνάγκης μηδὲ κατὰ δόξαν ἢ εὐφημία γίνεται τῶν
λόγων, ἀλλὰ κατὰ ἀλήθειαν καὶ ἀθώπεντον κρίσιν. καὶ γὰρ οἱ πληρέ-
στερον εἰσηγησάμενοι περὶ τοῦ πρὸ αἰώνων υἱοῦ τοῦ θεοῦ προφητῶν
καὶ ἀπόστολοι καὶ μᾶλλον αὐτὸν τῶν ἄλλων θεολογήσαντες ἀνθρώ-
πων οὐκ εἰς ἀγγελικὴν ἀνήγαγον αὐτῷ ῥῆσιν τοὺς ἐπαίνους, ἀλλ'
15 εἰς αὐτὸν τὸν ἀνημμένον πάντων τὸ κῦρος καὶ τὸ κράτος· ἦν γὰρ 150
ἐμπρεπὲς τὸν ἀπάντων μείζονα τῶν ἄλλων μετὰ τὸν πατέρα μόνῳ
τῷ ἑαυτοῦ μείζονι πατρὶ χορήσασθαι μάρτυρι. καὶ δὴ καὶ τῆς ἀγνείας
οὐκ εἰς ἀνθρωπίνην ἀνοίσω κἀγὼ δόξαν τοὺς ἐπαίνους, ἀλλ' εἰς
αὐτόν, ᾧ μέλομεν καὶ ὅς τὸ πᾶν ἀνήρηται, γεωργὸν αὐτῆς ἀπο-
20 δεικνύουσα τοῦτον καὶ ἐραστὴν τῆς ὥρας ὄντα καὶ ἀξιόχρεω μάρ-
τυρα. καὶ τοῦτο καὶ ἐν τῷ τῶν Ἀισμάτων Ἀισματι παρέστι δια-
θρῆσαι τῷ βουλομένῳ φανερώς, ἔνθα αὐτὸς ὁ Χριστὸς τὰς ἐν παρ-
θενίᾳ παγίως καταγεγενημένας ἐγκωμιάζων φησὶν »ὡς κρίνον ἐν
μέσῳ ἀκανθῶν, οὕτως ἢ πλησίον μου ἐν μέσῳ τῶν θυγατέρων«,
25 κρίνον παρεικάζων διὰ τὸ καθαρὸν καὶ εὐπρουν καὶ ἡδὺ καὶ ἰλαρὸν 151
τὸ χάρισμα τῆς ἀγνείας· ἐαρινὸν γὰρ ἢ ἀγνεία καὶ ἐπανθοῦν ἀβροῶς

3 Weish. Sal. 7, 22 — 4 De res. II, 8, 10 — 5 vgl. Odys. 5, 268 — 7 Plato
Symp. 195 A — De autex. 8, 3 — 11 De res. I, 27, 2. 5 — 16 Joh. 14, 28 —
23 Hohel. 2, 2

1 πρόμνης B, πρόμνας Cb 3 καὶ vor ἅγιον < P 4 πάσαις P 189v 5 οὐ-
ριον P | ἐπαρκέσει P, οι undentl. B: ? O | Od. οὐρον . . λιγρὸν | τὸν δρόμον
< P 6 (ἀ)πευθ(ῆναι) unleserl. O | τὸν λόγον P | (λέ)γειν — ἐπαί(νων) Z. 7 un-
leserl. O 7 Pl εἷς δὲ τρόπος ὁρθὸς παντὸς ἐπαίνου 8 ὁ(π)ότεν — ἐπαι(νουμένου)
unleserl. O | τοῦ ἐπαιν.] καὶ + Cb Jh | ἐπαίνων] ἐπαινουμένων P | κρείττω Jh
9 (π)αρέχη — ἐντεῦθεν (ἐν)μαθεῖν unleserl. O | παρέχει MAI | πρὸς O 61v
12 πρὸ αἰώνων υἱοῦ O: τοῦ πρὸ αἰώνων nach θεοῦ P: < Cb Jh 14 αὐτοῦ?
wie τῆς ἁ. Z 17 Kl 17 τῷ < B | μείζονι < P | πατρὶ < O | καὶ vor
τῆς < P 18 ἀνήσω O 19 μέλομεν OP 20 ἀξιόχρεον P: ἀξιόχρεων VB
21 παρέστησε P 22 τῷ βουλ. P 190 | ὁ Χριστὸς] ὁ x̄ς' O

- αὐτὸν λευκοῖς τοῖς κάλλεσι τὴν ἀγαθότητα. ὅθεν δὴ καὶ ἐρωᾶσθαι τοῦ κάλλους τῆς ἀκμῆς αὐτῆς ὁμολογεῖν οὐκ ἐπαισχύνεται. «ἐκαρδίωσας ἡμᾶς» ἐν τοῖς ἑξῆς «ἀδελφὴ μου νύμφη». λέγων «ἐκαρδίωσας ἡμᾶς ἐνὶ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. ἐν μῶ, ἐνθίματι τραχήλου σου. ὅτι ἐκαλλιό-
- 5 θησαν μαστοὶ σου ἀπὸ οἴνου, καὶ ὀσμὴ ἱματίων σου ἔπερ πάντα τὰ ἀρώματα. κηρίον ἀποστάζουναι χεῖλη σου, νύμφη· μέλι καὶ γάλα ὑπὸ τὴν γλῶσσαν σου, καὶ ὀσμὴ ἱματίων σου ὡς ὀσμὴ λιβάνου. κη-
- 10 πος κικλιεμένος. ἀδελφὴ μου νύμφη, κηπος κικλιεμένος. πηγὴ ἐσφραγισμένη». | ταῦτα Χριστὸς ταῖς ἐπὶ πύρατα παρθενίας ἐλλοθούσαις 152
- 10 τὰ ἐγκόμια ψάλλει, πάσας ἐνὶ περιγράψας τῷ νύμφης ὀνόματι. ἐπειδὴ τὴν νύμφην ἠρόσθαι μὲν δεῖ καὶ κατονομάσθαι τῷ μνηστευσαμένῳ. ἄκρατον δὲ ἔτι καὶ ἀμιγῆ τυγχάνειν, παράδεισον ὡςπερ ἐσφραγισμέ-
- 15 νην, ἐν ᾗ πάντα τῆς εὐωδίας τῶν οὐρανῶν φύει τὰ ἀρώματα. ἵνα μόνος ἐλθὼν αὐτὰ δρέψῃται Χριστὸς ἀσωμάτοις βλαστήσαντα σπο-
- 15 ραῖς. ἐρω γὰρ ὁ λόγος οὐδενὸς τῶν σαρκός, ὅτι μὴ πέφυκεν ἀποδέχεσθαι τι τῶν φθειρομένων, οἷον χεῖρας ἢ πρόσωπον ἢ πόδας. ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ ἄϋλον καὶ πνευματικὸν βλέπων εὐφραίνεται κάλλος, μὴ ἀπτόμενος τοῦ σώματος τῆς ὥρας. 153

- II. Ἐπισκέψασθε γὰρ ὅτι τὸ «ἐκαρδίωσας ἡμᾶς». ὃ παρθένου.
- 20 τῆ νύμφη πρὸς αὐτοῦ λεγόμενον, «ἐνὶ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου» τὸν διορατικὸν τῆς φρονήσεως ὀφθαλμὸν δείκνυσιν, ὁπότε δὴ τοῦτον ὁ ἔσω σμήξας ἄνθρωπος καθαρῶς τρανότερον τὴν ἀλήθειαν ἐποπτεύει. δισσην γὰρ ὄψεως δύναμιν εἶναι παντί που καταφανές. μίαν μὲν ψυχῆς, θατέραν δὲ σώματος. ἀλλ' οὐχὶ τῆς τοῦ σώματος ὁ λόγος
- 25 ἐρᾶν ὁμολογεῖ, ἀλλὰ τῆς κατὰ διάνοιαν μόνης, «ἐν ἐνί» φάσκειον

2 Hohel. 4, 9—12 — 11 vgl. II Kor. 11, 2 — 13 vgl. Hohel. 4, 6. 5, 1 — 16 Plato Symp. 211 A E — 18 vgl. Plato Legg. VIII, S37 B — 21 vgl. Plato Pol. VII, 527 E

1 ἠρωσθαι O P 3 νύμφη < P 4 ἐν vor ἐνὶ + Jh | τοῦ vor τραχήλου + P 5 μαστοὶ P | ἀπὸ οἴνου < B Jh 6 (κηρίον) (ἀ)ποσι(άζουσι) unleserl. O 7 γλῶσσαν — ὀσ(μὴ ἱματ.) unleserl. O | (λι)βάνου — ἀδελ(φῆ, Z. 8 unleserl. O 8 μου auch nach νύμφη P | (κη)πος — Χριστὸς außer ταῦτα unleserl. O | κηπος — ἐσφραγ. Z. 9 in Lücke in M 9 ἐπὶ O 62

12 ἄκρατον P | τυγχάνειν P 190v 13 φύουσι O 14 βλαστήσασα B 16f Pl 211 A οἷον πρόσωπόν τι οὐδὲ χεῖρες. 211 E αὐτὸ τὸ θεῖον καλὸν . . κατιδεῖν 18 Pl τῆς ὥρας ἄπτεσθαι 19 ἐπισκέψασθαι O | ἡμᾶς < B 19f λεγ. πρ. αὐτοῦ τῆ νύμφη P Jh 20 ἐν vor ἐνὶ + Jh 22 τρανότερον P 23 ὄψεων P | εἶναι δύναμιν P Jh 24 ἐρᾶν ὁ λόγ. P Jh 25 μόνον P Jh

- »ἐκαρδίωσας ἡμᾶς ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. καὶ ἐν μιᾷ, ἐνθέματι τραχήλου σου«, ὅπερ ἐστίν· ὡς αὐτῆ, τῷ ἐπεράστῳ σου βλέμματι τῆς συνέσεως ἀνεπτέρωσας ἡμῶν τὴν καρδίαν εἰς πόθον, ἕσωθεν τὸν ἀριδὴλον κόσμον ἐξαστράπτουσα τῆς σωφροσύνης. ἐνθέματα γὰρ τραχήλων 154
- 5 καλεῖται τὰ περιδέραια, τὰ ἐκ τιμίων καὶ ποικίλων συντιθέμενα λίθων. ἀλλ' αἱ μὲν σωμασκοῦσαι ψυχὰι τὸν αἰσθητὸν τουτοῦ κόσμον ἀμφὶ τὸν τράχηλον τὸν ἕξω τῆς σαρκὸς περιτιθέασι πρὸς ἀπάτην τῶν θεωμένων, αἱ δὲ ἀγνεύουσαι ἔνδοθεν ἔμπαλιν τὸν κόσμον ἐξάπτονται, τὸν ἀπὸ τῶν τιμίων καὶ ποικίλων ὡς ἀληθῶς συγκεί-
- 10 μενον λίθων τῆς ἐλευθερίας, τῆς μεγαλοφροσύνης, τῆς σοφίας, τῆς ἀγάπης, ὀλίγα φροντίσασαι τῶν τῆδε προσκαιρῶν ποικιλμάτων, ἃ φύλλων δίκην πρὸς ὄραν θάλλοντα συναφανίζονται τοῦ σώματος ταῖς τροπαῖς. διπλοῦς γὰρ ὁ περὶ τὸν ἄνθρωπον φαίνεται κόσμος, ὢν τὸν ἔνδον ὁ κύριος | ἀποδέχεται, τὸν ἀκήρατον, »ἐν μιᾷ« λέγων 155
- 15 »τραχήλων ἐνθέματι« τῆς νύμφης κεκαρδιῶσθαι, οἷονεὶ τὸ τοῦ ἕσωθεν ἀνθρώπου τῆς καταστολῆς αἴγλην ἀποστίλβοντος ὠρέχθαι σημαίνων, ὡς που καὶ ὁ ψαλμοδὸς μαρτυρεῖ, »πᾶσα« λέγων »ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἕσωθεν«.

- III. Μὴ ὑπολαμβάνετω δέ τις ἀποκρούεσθαι τὸν ἕτερον ὄμιλον 20 τῶν πεπιστευκότων, δόξας ἡμᾶς τὰς παρθέτους μόνας εἰσηγεῖσθαι τευξομένας τῆς ἐπαγγελίας, οὐ συννοήσας ὅτι καὶ φυλαὶ καὶ πατριαὶ καὶ τάγματα »κατ' ἀναλογίαν« ἐκάστων ἔσονται »τῆς πίστεως«. καὶ τοῦτο καὶ Παῦλος διαγράφει, »ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελή-

4 Plato Pol. IV, 430 E. Meth. Symp. S. 65, 16. 69, 12 — 6 De res. I, 28, 1. 4 — 11 vgl. Plato Phaed. 65 A — 14 vgl. I Petr. 3, 4 — 17 Psal. 44, 14 — 21 I De res. I, 49, 2 — 22 Röm. 12, 6 — 23 I Kor. 15, 41

1 καὶ ἐν — ἐπεράστῳ σου Z. 2 < B 4 Pl κόσμος πού τις . . ἡ σωφροσύνη ἐστὶ | κόσμον < P | ἐνθέματα P 191 5 καλοῦνται O | περιδέραια O, περιδέρα P, περι-δέ-δέρα B | ποικίλων καὶ τιμίων P Jh 6 τουτοῦ sehr undeutl. O 7 (σαρ)κὸς περιτιθέασι unleserl. O 8 ἀγνεύουσαι unleserl. O 9 τιμίων — συγκείμενον Z. 9f unleserl. O (ὡς — π. συγκ. Z. 9f nachträglich eingefügt in M) — τιμ. ὡς ἀλ. κ. ποικ. σ. MA1 10 τῶν τῆς¹ M | τῆς μεγ. — φ(ρον)τί(σα)-σ(αι) unleserl. O | τῆς σοφ. — συναναφ. Z. 12 in Lücke nachträgl. in M 11 ἀγάπ.] σωφροσύνης MA1 | φροντίζουσαι MA1 | προσκαιρῶν < O Jh | (ποι)κιλμάτων — σ(ναφαναί)σ(ται) Z. 12 unleserl. O 12 φύλλων] δι' ἀλλήλων MA1 | πρ. ὄρ. θ.] anders MA1 | ἐπαφανίζονται MA1 | τοῦ σώμ. O 62v 15 τὸ + O 16 αἴγλην] ἀπλῆν O 19 ἀποκρίνεσθαι O Jh 20 εἰσηγήσασθαι P 21 τευξομένους B | συννοήσας P 191v 22 ἕκαστον P

νης· λέγων καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστὴρος διαμέρει |
 ἐν δόξῃ· οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν· καὶ ὁ κύριος δὲ οὐ 156
 πᾶσι τὰς αὐτὰς ὁμολογεῖ διδόναι τιμὰς, ἀλλ' ἑτέρον· μὲν ἐπὶ τὰ
 βασιλῆα καταριθμῆται τῶν οὐρανῶν, ἄλλοις κληρονομίαν ἐπαγγί-
 5 λεται γῆς· ἑτέροις ὀφείσθαι τὸν πατέρα· καὶ δὴ καὶ ἐνταῦθα πρῶτον
 τὸ τάγμα καὶ τὸν χορὸν τὸν ἅγιον αὐτῷ τῶν παρθένων ὅσπερ εἰς
 νυμφῶνα τὴν ἀνάπανσιν τῶν καινῶν αἰώνων ἐφομαρτοῦντα συνισ-
 ελεῖσθεθαι χρησιμευεῖ· ἐμαρτύρησαν γὰρ οὐ κατὰ τι μόριον χρόνων
 ἐν βραχεὶ καρτερήσασαι σωματῶν ἀγῶνδονας, ἀλλὰ διὰ παντός ἐτλη-
 10 σαν τοῦ βίου μὴ ἀποδειλιάσασαι τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀληθῶς
 διαθλήσασαι τῆς ἀγνείας· βασάνοις τε γὰρ ἀγρίαις ἠδονῶν καὶ φόβοις
 καὶ λύπαις ἀντισχοῦσαι καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς | πονηρίας τῶν ἀνθρώ- 157
 πων κακοῖς, ἀποφέρονται τὰ γέρα πρῶται τῶν ἄλλων, εἰς τὸν ἀμεί-
 νω τῆς ἐπαγγελίας ἐκτασσόμεναι χῶρον· ἀμέλει ταύτας μόνον
 15 ἐκλεκτὴν νύμφην τὰς ψυχὰς καὶ γνησίαν ὁ λόγος ἑαυτοῦ καλεῖ, τὰς
 δὲ λοιπὰς παλλακὰς καὶ νεανίδας καὶ θυγατέρας· λέγων ὧδε· κίξή-
 κοντὰ εἰσι βασίλισσαι καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαί, καὶ νεανίδες ὧν οὐκ
 ἔστιν ἀριθμὸς· μία ἔστι περισσότερά μου, τελεία μου· μία ἔστι τῇ μητρὶ
 αὐτῆς, ἐκλεκτὴ τῇ τεκούσῃ αὐτήν· εἶδον αὐτήν θυγατέρες, καὶ
 20 μακαριοῦσιν αὐτήν, βασίλισσαι καὶ γε παλλακαὶ αἰνοῦσιν αὐτήν·
 πολλῶν γὰρ οὐσῶν δηλονότι τῆς ἐκκλησίας τῶν θυγατέρων | μία 158

3 Mt. 5, 3. 5. 8 — 6 vgl. I Kor. 15, 23. Mt. 25, 1. 10. Apok. Joh. 14, 4 —
 10 De res. I, 56, 2. Plato Phaedr. 256 B — 13 vgl. Hebr. 8, 6 — 16 Hohel. 6, 7. 8

14—S. 79, 12 Phot. Bibl. 237 S. 310a, 13—311a, 19

1 λέγων nach ἀστέρων O 2 οὕτω P Ausgg. 3 μὲν < P 3f ἐπὶ
 τὰ βασιλῆα O: ἐν βασιλείᾳ P Jh 8 χρόνον P, χρόνου B Jh 9f ἔτλησε B
 10 De res. I, 56, 2 τὸν ἀληθῶς Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα, Pl τῶν ὡς ἀληθῶς Ὀλυμ-
 πιακῶν 11 διαθλήσασαι P | τὲ (τὶ?) O | ἀγρίοις Cb Jh 12 τοῖς < O
 14 ἀμέλει — τῆς ἀφθαρσίας S. 79, 12 mit Auslassungen bei Ph. Ph schickt voraus
 ὅτι περὶ τῶν παρθένων κ. ἀγνῶν ψυχῶν πλεῖστα εἰπὼν ἐπιφέρει καὶ τοῦτο |
 μόριον P 192 15 νύμφην undeutl. O | κ. γνησίας B: < Ph 15f τ. λοιπ.
 δὲ Ph 16 πελλακὰς B | νεανί unleserl. O 17 (βασί)λισσαι — παλλακαί un-
 leserl. O: 2. Hd. M | καὶ νεανίδες — καὶ γε Z. 20 < Ph^b 18 (ἀρ)ιθμός — ἐ(στὶ
 τῆ) unleserl. O | μία — μου 2. Hd. M | ἔστιν ἢ π. MA1 19 (αὐτῆ)ς — θυγα-
 τέρες unleserl. O, etwas abweichend 2. Hd. MA1 | nach ἐκλεκτὴ + ἔστι Ph^b
 | ἴδονσαν P 19f καὶ μακαρ. O 63 20 βασίλισσαι — αὐτήν < P | αἰνέου-
 σιν Ph Jh

ἐστὶ μόνη ἐκλεκτὴ καὶ τιμιωτάτη ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῆς ὑπὲρ πάσας, τὸ τάγμα τῶν παρθένων.

IV. Ἐὰν δέ τῳ περὶ τούτων ἀμφισβήτησις ἦ, ὡς οὐδέπω τῶν κεφαλαίων ἱκανῶς ἐπεξεργασμένων, καὶ ἔτι βούλοιτο κατ' ἀναγωγὴν 5 αὐτῶν πνευματικὴν διαρθρωθῆναι πληρέστερον, τίνες εἰσὶν αἱ βασίλισσαι καὶ αἱ παλλακαὶ καὶ αἱ νεάνιδες, λέξομεν δύνασθαι ταῦτα λελαλήσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς κατὰ πρόβασιν χρόνων ἐν δικαιοσύνῃ διαπρεψάντων, οἷον τῶν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ καθεξῆς· εἶναι γὰρ νύμ- 10 φην μὲν τὴν ἐκκλησίαν, βασίλισσας δὲ τὰς βασιλικὰς ἐκείνας τὰς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ψυχὰς, εὐαρέστους τῷ θεῷ γεγενημένας, τουτέστι τὰς ἀμφὶ τὸν Ἄβελ καὶ | τὸν Σὴθ καὶ τὸν Ἐνώχ, παλλακὰς δὲ τὰς 159 μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τῶν προφητῶν, αἷς πρὸ τοῦ τὴν ἐκκλησίαν ἀρμοσθῆναι τῷ κυρίῳ παλλακίδων δίκην συγγινόμενος ἀληθεῖς ὑπέ- 15 σπειρε λόγους ἐν ἀφθόνῳ καὶ καθαρᾷ φιλοσοφίᾳ, ἵνα γεννήσωσιν αὐτῷ συλλαβοῦσαι πίστιν, »πνεῦμα σωτηρίας«. τοιαῦτα γὰρ ἀποβλαστήματα φύουσιν αἱ ψυχαί, ἀείμνηστον φέροντα κάλλος, ὁπόσαις ἂν ὁ Χριστὸς συνανακραθῇ. εἰ γὰρ βούλεσθε εἰς Μωσέως ἀποβλέψαι τὰς βίβλους ἢ Δαυὶδ ἢ Σολομῶνος ἢ Ἡσαΐου ἢ τῶν καθεξῆς προ- 20 φητῶν, ᾧ παρθένοι, εἴσεσθε οἷα καταλελοίπασιν ἑαυτῶν ἔχονα τῷ βίῳ σωτήρια διὰ τὴν πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κοινωνίαν. ὅθεν τεθεωρημένως παλλακὰς προσηγόρευσε τὰς ψυχὰς τὰς προ- 160 φητικὰς ὁ λόγος, ὅτι μὴ φανερωῶς αὐτὰς οὕτως ὥσπερ δὴ καὶ

5 Hohel. 6, 7 — 15 Plato Symp. 210 D — 16 Jes. 26, 18 — Plato Symp. 209 C D

1 ἐστὶ μόνη < P | ἡ ἐκλεκτὴ Ph | αὐτὴ P 3 Ἐὰν — ἐκκλησίαν Z. 10 < Ph | ἡ P O: ἦν B: < Cb Jh 4 κατὰ O 5 αὐτῶν < O 7 ἐξ] ἀπ' viell. richtig O | πρόσβασιν P 9 τοῦ < P 10 βασίλισσαν δὲ P: βασίλισσας δὲ αἰνίττεσθαι ἢ προφητεία βούλεται Ph (ὅτι οὐ ἐφ' ἓνα ἤγοντο βασιλεία βασιλευόμενοι, ἀλλ' ἐκάστη ὡσπερ αὐτοδέσποτος καὶ βασίλισσα ἦν, καὶ ὅτι τῶν μετὰ ταύτας ἀρχαὶ καὶ πρῶται ἦσαν + Ph^a) 11 κατακλ. P 192^v 15 ἀφθόνῳ Ph Jh mit Pl λόγους . . τίχι . . ἐν φιλοσοφίᾳ ἀφθόνῳ: ἀφθόρῳ HSS (das o undeutl. B) | γεννήσωσιν Ph Jh: γεννῶσιν O P 16 πνεῦμα < Ph | τοιαῦτα — τεθεωρημένως Z. 22 < Ph 16 ff Pl τοιοῦτους παῖδας μᾶλλον γεγονέναι, . . εἰς Ὀμηρον ἀποβλέψας z. Ἡσ. z. τοὺς ἄλλους ποιητὰς . ., οἷα ἔχονα ἑαυτῶν καταλείπουσιν 17 κλέος P Jh 18 Μωϋσέως B Jh 19 τὰς < P | Σολομῶντος B 20 αὐτῶν O 22 τεθεωρημέναι ὡς B | παλλακὰς δὲ wieder Ph | προσηγόρ . . σε O | τὰς προφ. ψυχὰς Ph 23 (φανερ)ῶς (αὐ)τὰς οὕτως unleserl. O | αὐτὸς M A I | οὕτω B: < Ph | ὥσπερ O Ph: καθάπερ P Jh

τὴν ἐκκλησίαν ἐπηγάγετο, θύσας δι' αὐτὴν τὸν μόσχον τὸν σι-
τευτόν.

V. Ἐπαπορητίον δι καὶ τοῦτο πρὸς τοῦτοις. ἵνα μηδὲν ἡμᾶς
τῶν ἀναγκαίων διαδοῦναι δυνήθῃ, τί δήποτε πᾶς μὲν βασιλίσσαις
5 ἐξήκοντα ἔφη, τὰς δὲ παλλακὰς ὀγδοήκοντα, τὰς δὲ νεάνιδας τσσαύ-
τας, ὅσον μηδὲ ἀριθμῆσθαι διὰ τὴν πλῆθύν, τὴν δὲ νέμωσιν μίαν. —
καὶ πρῶτον (μὲν) περὶ τῶν ἐξήκοντα λεκτίον. ἐξήκοντα βασιλίσσαις
ἐντεῦθεν, ὡς οἶμαι, δὴ τοὺς ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου μέχρι Νῶε κατὰ
διαδοχὴν εὐαρεστήσαντας ἐκάλεσε τῷ θεῷ, ἐπειδήπερ ἑτέρων οὔτοι
10 παραγγελμάτων καὶ θεσμῶν | εἰς τὸ σωθῆναι χρεῖαν οὐκ ἐσχίχασιν. 161
ἔτι προσφάτου τῆς κατὰ τὴν ἑξαήμερον οὔσης αὐτοῖς τοῦ κόσμου
συστάσεως. ἐμνήμητο γὰρ οὔτοι ὡς ἐν ἑξ ἡμέραις ὁ θεὸς ἐτεκτῆ-
νατο τὴν κτίσιν, τὰ τε ἐν τῷ παραδείσῳ γεγονότα καὶ πῶς ὁ ἄνθρω-
πος ἐντολὴν ἔχων μὴ ἄψασθαι τοῦ φυτοῦ τῆς φρονήσεως ἐξώκιλεν.
15 ἀποβουκολήσαντος αὐτὸν τοῦ τῆς κακίας σοφιστοῦ. ἐντεῦθεν οὖν
δὴ τὰς ἀπὸ τῆς συστάσεως εὐθέως τοῦ κόσμου κατὰ διαδοχὴν τὸν
θεὸν ποθεῖν ἐλομένας ψυχὰς καὶ σχεδόν, εἰ χρὴ γάναι, τοῦ πρώτου
αἰῶνος οὔσας ἔχονα καὶ γείτονας τῆς μεγάλης ἑξαήμερον ἐξήκοντα
βασιλίσσαις ἔφη συμβολικῶς, διὰ τὸ μετὰ τὴν ἑξαήμερον εὐθέως, ὡς
20 ἔφην, γεγονέναι, μεγάλην γὰρ ἐσχίχασιν οὔτοι τιμὴν, ἀγγέλοις ὁμιλή-
σαντες καὶ τὸν θεὸν ὕπαρ, οὐκ ὄναρ πολλάκις θεασάμενοι. ἐπι- 162
σκέψασθε γὰρ ὅσην ἔσχε παρορησίαν ὁ Σὴθ πρὸς τὸν θεόν, ὅσην ὁ
Ἄβελ, ὅσην ὁ Ἐνώς, ὅσην ὁ Ἐνώχ, ὅσην ὁ Μαθουσάλα, ὅσην ὁ Νῶε,

1 Luk. 15, 23 — 4 Hohel. 6, 7. 8 — 12 Gen. 1 — 14 Gen. 3, 3. 6 —
18 vgl. Plato Tim. 40 D

1 ἐπηγάγετο Ph: προσηγάγετο O, ab. über ροσ übergeschr. ἐπη (προεπηγά-
γετο M Al): εἰσηγάγετο P | τὸν vor μόσχον < Ph 1f τὸν σι(τευτόν) un-
leserl. O 3 Ἐπαπορητίον — λεκτίον Z. 7 < Ph | (τούτ)οις — ἀναγ(καίων) Z. 4
unleserl. O 4 διαδοῦναι O: ἀποδοῦναι P Jh | (δή)ποτε — πα(λλα)κὰ(ς) Z. 5 un-
leserl. O 5 ἔφη] εἶναι λέγει in Lücke M Al | ὀ. δοή. οντα O | τὰς δὲ O 63v
| νεάν. P 193 6 ὕσας O 7 μὲν + Cb Jh | ἐξήκοντα δὲ wieder Ph 8 δὴ
δεῖν P 9 καλέσαι P 10 καὶ θεσμῶν < Ph | σωθήσεσθαι Ph 11 ἔτι δὲ
Ph | αὐτῆς τοῦ Ph^a 12 οὔτοι ὡς P: ὅπως O: ὅτι Ph 13 καὶ πῶς — σο-
φιστοῦ Z. 15 < Ph 15 αὐτὸν τῆς κακίας τοῦ O | οὖν < P Jh 16 εὐθέως
< P 17 ἐλομένας ποθεῖν Ph^b | τὰς τοῦ (< Ph^b) πρ. Ph 18 Pl ἐκγό-
νοις . . θεῶν 19 εὐθέως O P: ταύτας Ph | ὡς < P 20 οὔτοι τιμὴν
ἐσχίχασιν Ph 20f ὁμιλήσαντες O Ph: συνομιλήσαντες P Jh, συνομηλήσαντες B
21 πολλάκις < Ph 21f ἐπίσκ. P 193v 23 ὅσην ὁ Ἐνώς < O Ph | ὁ
vor Μαθουσάλα < Ph | ὅσην ὁ Νῶε < P

πρώτοι δικαιοσύνης γεγονότες ἐρασταὶ καὶ πρώτοι τῶν »πρωτοτόκων«
τέχνων τῶν »ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς« τῆς βασιλείας
καταξιωθέντες, ὅσπερ ἀπαρχή τις τῶν φυτενομένων εἰς σωτηρίαν
πρώϊμος τῷ θεῷ βλαστήσαντες καρπός. καὶ περὶ μὲν τούτων αὐτῶν
5 ἀρχως· περὶ δὲ τῶν παλλακῶν πάλιν λεκτέον.

VI. Τοῖς μετὰ τὸν κατακλυσμόν ἀπωτέρω λοιπὸν ἢ γνῶσις ἦν
τοῦ θεοῦ, καὶ ἔχρηζον ἑτέρας διδαχῆς — ἐρπούσης ἤδη τῆς εἰδωλο-
λατρείας — ἣτις αὐτοῖς αὐτῆς ἀλεξίκακος ἔσοιτο καὶ βοηθός. ὁ οὖν
θεός, | ἵνα μὴ πάντη τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων αἵστωθῆ ἡ λήθη τῶν 163
10 καλῶν, τὸν ἴδιον παῖδα τοῖς προφήταις ἐκέλευσεν ὑπηγῆσαι τὴν
ἔσομένην ἑαυτοῦ παρουσίαν διὰ σαρκὸς εἰς τὸν βίον, καθ' ἣν ἢ τῆς
πνευματικῆς ὀγδοάδος χαρὰ καὶ γνῶσις κηρυχθήσεται, ἀφέσεως ἁμαρ-
τημάτων οὕσα καὶ ἀναστάσεως παρεκτικῆ· περιτμηθήσεσθαι γὰρ δι'
αὐτῆς τῶν ἀνθρώπων τὰ πάθη καὶ τὴν φθοράν, καὶ διὰ τοῦτο
15 τὸν κατάλογον τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ προφητῶν, διὰ τὴν τῆς περι-
τομῆς προσβείαν τὸν ὀκτῶ περιεχούσης ἀριθμὸν, ἣς ἐξήρηται καὶ ὁ
νόμος, ὀγδοήκοντα παλλακὰς ἐκάλεσεν, ὅτι πρώτοι, πρὶν τὴν νόμφην
τὴν ἐκκλησίαν κατεγγυηθῆναι τῷ λόγῳ, τὰ θεῖα συλλαβόντες σπέρ-
ματα, τῆς νοητῆς προεξήγγειλαν ὀγδοάδος | τὴν περιτομὴν. — νεάνιδας 164
20 δὲ πάλιν εἰς ἀναρίθμητον συντελούσας ὄμιλον τὰ ὑπὸ τοῖς κρείττοις
δικαιοπραγήσαντα πλήθη καὶ νεανικῶς καὶ γενναίως διαθλήσαντα
πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καλεῖ.

1 Hebr. 12, 23 — 9 Plato Protag. 321 A — 15 vgl. Gen. 17, 12 — 16 Lev. 12, 3.
— 21 Plato Theaet. 168 C

1 καὶ πρώτοι — καρπός Z. 4 < Ph | γεγ.] ὄντες Ph 2 τῶν < P 3 κατα-
ξιωθέντες < O | ἀπαρχή τις] ἀπ' ἀρχῆς P | φυτενομάτων B Jh 4 βλα-
στήσαντες, a. Rand corrig. in βλαστήσαντες B | καρπός < O (M, nicht Al)
| τοῦτων μὲν Ph 6 ἀνωτέρω P: ὀπωτέρω Ph^a 7 ἐχρὸν P, ἐχρῶν B 7f εἰ-
δωλολατρίας P, εἰας unleserl. O 8 ἣτις — βοηθός < Ph 9 θεός — πάντη
fast od. ganz unleserl. O | Pl μὴ τι γένος αἵστωθείη | αἵστωθῆ < Ph^a
10 τὸν — τοῖς unleserl. O 10f (ἐκέλευσεν) ἐ(π)ηγῆ(σ)αι (τὴν ἔσομένην) ἐ(αι)τοῦ
παρουσίαν unleserl. O 10 ἐπηγῆσαι P Jh: ἐφηγῆσαι Ph (ἐφηγεῖται S. 54, 4. 59, 9),
ἀπηγῆσαι M Al: vgl. De res. II, 4, 6 11 αὐτοῦ Ph^b | βί(ον) — γνῶσις Z. 12 un-
leserl. O | βίον P: κόσμον Ph | καθ' — χαρὰ καὶ Z. 12] δι' οὗ τῆς ἀληθείας ἢ
2. Hd. (?) M Al 12 κηρυχθήσεται O 64 13 περι...θήσεσθαι O 14 τὸν
ἀνθρώπον Ph 16 τὸν ὀγδοον P | περιεχούσης P 194 | ἢ ἐξ. B: vgl. ob.
S. 58, 10 17 (ὀγδο)ήκοντα unleserl. O (ὀγδοήκοντας M): < Ph | πρώτοι,
πρὶν ἢ πρὸ τοῦ Ph 18 προσλαβόντες Ph^a 19 νοητῆς < P | ὀγδοάδος προεξ-
ήγγειλαν P 20 ἀναρίθμητον P, ἀνα. . θμητον O, ἀρίθμητον Al | κριταῖς O
21 Pl νεανικῶς . . βεβοήθηκας

VII. Ἀλλὰ τούτων οὐθ' αἱ βασιλίσσαι οὐθ' αἱ παλλακαί οὐθ' αἱ νεάνιδες συζητοῦνται τῇ ἐκκλησίᾳ· ἡ γὰρ «τελεία» καὶ «ἐκλεκτὴ» παρὰ πάσας νομιζομένη αὐτάς· ἡ ἐκ πάντων συνιστώσα τε καὶ συνημμένη τῶν ἀποστόλων, ἐστὶν ἡ ὑπερβάλλουσα νέμφη τῷ κάλλει τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρθενίας πάσας. διὸ καὶ μακαρίζεται καὶ αἰνεῖται πρὸς τῶν ἄλλων, ὅτι αὐτὴ καὶ εἶδε καὶ ἤκουσεν ἀφθόνη, ἃ ἐκείναι ἐπεπόθησαν καὶ ἐκ βραχέως διάσασθαι καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι καὶ οὐκ ἤκουσαν. «μακάριοι γάρ φησιν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν» ὁ κύριος τοῖς μαθηταῖς «οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προσήται ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν». οὐχοῦν διὰ ταῦτα μακαρίζουσι ταύτην οἱ προσήται καὶ θαυμάζουσιν, ὅτι ὧν αὐτοὶ μὴ ἐπέτυχον ἀκροατὰ γενέσθαι καὶ θαύμονες ἡ ἐκκλησία κατηξιώθη καὶ μετείληφεν. «ἐξήκοντα» (γάρ) «εἰσι βασιλίσσαι καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαί, καὶ νεάνιδες ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. μία ἐστὶν ἡ περιστερά μου, τελεία μου.»

VIII. Δυνήσεται δέ τις καὶ ἑτέρως τὴν νέμφην φάναι τὴν σάρκα τὴν ἀμόλυντον εἶναι τοῦ κυρίου, ἧς χάριν καταλείψας τὸν πατέρα κατηῆλθεν ἐνταῦθα καὶ προσεκολλήθη καὶ ἐγκατέσκηψεν ἐνανθρωπήσας εἰς αὐτήν. διὸ δὴ καὶ περιστερὰν αὐτὴν ἔφη τροπικῶς, ἐπειδὴ

1. 2 Hohel. 6, 7. 8. — 8 Mt. 13, 16. 17. Lk. 10, 23. 24 — 14 Hohel. 6, 7. 8 — 17 Tertull., De res. 63. Orig. III, 77, 12 Kl — 20 Hohel. 6, 8. Philo Quis rer. div. haer. III, 30, 6ff. 52, 23f Wd

1f οὐθ' αἱ νεάν. < Ph 3 νομιζομέ . . αὐτάς O: αὐτάς νομ. P Jh: ὀνομαζομένη Ph | ἡ ἐκ] ἐκ τῶν P | συνημμένη O Ph: συνηνωμένη P Jh 5 καὶ αἰνεῖται < Ph 5f πρὸ τῶν O, aber vgl. Hohel. 6, 8 6 καὶ αὐτὴ O | καὶ vor εἶδε < Ph | ἐκείναι] ἰδεῖν + P 7 ἐπεπόθ. — ἤκουσαν Z. S] ἐπεπόθ. ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι καὶ οὐκ εἶδον οὐδ' ἤκουσαν Ph | βραχέως Al Jh 8 οἱ ὀφθ. φησὶν Ph 9 ὅτι < P 11 διὰ P 194v 12 αὐτήν Ph | καὶ θαυμάζουσιν < Ph 13 ἀκροατὰ — θαύμονες < Ph | (καθηξι)ώθη unleserl. O 13f μετείληφε καὶ ἠξιώθη Ph 14 ἐξήκ. — τελεία μου Z. 16 < Ph | γὰρ + Ausgg. 15 καὶ νεάνιδες unleserl. O | ἐστὶ ohne ἡ P Jh 17 δύναται Ph | καὶ < P | τὴν vor νέμφην < P 17f (σάρ)κα τὴν (ἀμόλ)υντον unleserl. O 18 τὸν πατέρα καταλ. P Jh 19 κατηῆλθεν — (προσε)κολλήθη καὶ (ἐγ)κατέσκηψεν u. bis πε(ριστε) . ἄν) Z. 20 unleserl. O | καὶ ἐγκατέσκηψεν < Ph | ἐγκατεσκήνωσεν M Al Jh 19f ἐνανθ. ε. αὐτ. Lücke M | ἐνανθρωπίσας P Ph b | αὐτῇ ἐνανθρωπ. Ph 20 . . τὴν O 64v | ἐκάλεσε τροπ. O, τροπ. ἔφη P Ph b, ἔφη τροπ. Ph a Jh 20ff Philo (τρογῶν u. περιστερά) τιθασὸς . . καὶ διαίτη τῇ μετὰ θνητῶν ἀσμενίζουσα u. ἐπειδὴ τιθασὸν καὶ σύντροφον ἡμῖν ἐστὶ τὸ ζῶον

τιθασὸν τὸ ζῶον καὶ ὑπορόφιον καὶ διαίτη τῇ μετὰ ἀνθρώπων
 ἀσμενίζον. μόνη γὰρ ὡς ἔπος εἰπεῖν ἄσπιλος καὶ ἀμίαντος εὐρέθη
 καὶ πάντα ὑπερέχουσα τῷ τῆς δικαιοσύνης κόσμῳ καὶ κάλλει.
 ὅστε μηδένα καὶ τῶν εἰς ἄκρον εὐαρεστησάντων τῷ θεῷ ταύτης
 5 δυνηθῆναι πέλας ὡς πρὸς σύγκρισιν ἀρετῆς στήναι, καὶ διὰ τοῦτο
 κατηξιῶσθαι κοινωρὸν αὐτὴν γενέσθαι τῆς βασιλείας τοῦ μονογενοῦς,
 αὐτῷ καθηρμοσμένην τε καὶ ἐνωθεῖσαν. καὶ ἐν τῷ | τεσσαρακοστῷ 167
 δὲ καὶ τετάρτῳ ψαλμῷ ἢ ἐκ τῶν πλειόνων παρισταμένη καὶ δεξιῶν
 βασιλίσσα τοῦ θεοῦ μερῶν, ἢ τῷ διαχρῦσθαι τῆς ἀρετῆς κόσμῳ κατεστο-
 10 λισμένη, ἣς ἐπεθύμησε »τοῦ κάλλους« »ὁ βασιλεύς«, ἢ σάρξ ἐστιν, ὡς
 ἔφη. ἢ ἄχραντος ἐκείνη καὶ μακαρία, ἣν αὐτὸς ἀναχομίσας ὁ λόγος
 εἰς οὐρανοῦς »ἐκ δεξιῶν« παρέστῆσε τοῦ πατρός. »ἐν ἱματισμῷ δια-
 χρῦσθαι« κεκοσμημένην, ὃ δὴ ἐστι τοῖς ἐπιτηδεύμασι τῆς ἀφθαρσίας, ἃ
 15 συμβολικῶς ἔφησε »χρυσᾶ χρυσοῦτά«, ἐπειδήπερ ἐκ ποικίλων ποι-
 κίλλεται τοῦτο καὶ συγκαθυφαίνεται κατορθωμάτων τὸ ἔνδυμα, οἷον
 ἀγνείας, φρονήσεως, πίστεως, ἀγάπης, ὑπομονῆς καὶ τῶν λοιπῶν
 ἀγαθῶν. ἃ δὴ κατακαλύπτοντα τὴν ἀσχημοσύνην τῆς σαρκὸς κοσμεῖ
 τὸν ἄνθρωπον | κόσμῳ χρυσοῦ. 168

IX. Ἔπειτα τί δὴ πάλιν καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς τοῦ ψαλμοῦ μετὰ τὸ
 20 τὸν ἄνθρωπον »ἐκ δεξιῶν« ἐνθρονισθῆναι τοῦ παντοκράτορος, ὃν
 ἀνείληφεν ὁ λόγος, τὸ πνεῦμα παραδίδωσιν, ἐπισκεπτέον. »ἀπενεχθή-
 σονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι« φησὶν »ὀπίσω αὐτῆς· αἱ πλησίον αὐτῆς
 ἀπενεχθήσονται σοι. ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει·
 ἀχθήσονται εἰς ναὸν βασιλέως.« πάνυ προφανῶς ἐνθάδε λοιπὸν
 25 ἔοικεν ἐγκωμιάζειν τὸ πνεῦμα τὴν ἀγνείαν, μετὰ τὴν νύμφην, ὡς

2 Hermas III, 5, 6, 7 — Vgl. Orig. De princ. II, 6, 4 — 6 Hermas III, 5, 6, 6.
 Symp. S. 7, 13ff. 9, 22f — 7 II Kor. 11, 2 — 8 Psal. 44, 10 — 14 Psal. 44, 14
 — 21 Psal. 44, 15, 16

1 τιθασὸν O B Ph^b: τίθασον P | ὑπορόφιον Ph^b | μετὰ] < Ph: τῶν Cb Jh
 2 ἐνασμενίζον O Jh: ἀσμενίζον Ph (Philo): ἀσμενιζόμενον· ἢ P | μόνη — ἐνωθεῖ-
 σαν Z. 6 < Ph | μόνη < P 3 δικαιοσύν(ης) unleserl. O 4 καὶ νοί
 τῶν < P | εὐ(α)ρεστησ(άντων) unleserl. O 5 ἀρ(ετ)ῆ(ς) unleserl. O 6 βα-
 σιλείας undeutl. O 7 καὶ vor ἐν unleserl. O 8 δὲ < Ph | πλειόνων] λω-
 νων O | ἢ — μερῶν Z. 9] ἐκ τῶν δεξιῶν παρισταμένη καιῶν καὶ τοῦ θεοῦ μερῶν
 βασιλίσσα Ph^{ab} | παριστ. nach z. δεξ. O | ἐκ δεξιῶν B Jh 9f κατε|στολ.
 P 195 11 ἀνακαμίσας Ph^b 13 ἐστιν ἐν τοῖς P: ἐστι συμβολικῶς τοῖς Ph |
 ἀφθαρσίας] es endet Ph 14 ἐπειδὴ γὰρ P | ποικίλων B 17 ἀσχημοσύνην
 P: ἀσθένειαν O | κοσμοῦσι O 18 κόσμῳ] γὰρ + O 20 παντοκρ.] πατρός
 Cb Jh 21 νῦν σκεπτέον M Al, nicht w.e. sch. O 22 φησὶν < P | πλησίον
 unleserl. O, παρθένοι 2. Hd. M Al 25 τῆς ἀγνείας B | ἀγνείαν unleserl. O

ἀποδιδώκαμιν, τοῦ κυρίου δευτέρως προσεῖναι τῷ παντοκράτορι ἐν ἀγαλλιάσει καὶ εὐφροσύνῃ τὰς παρθένους ἐπαγγιλλόμενον, ἕπ' ἀγγέλων δορυφορούμενας τε καὶ παραπιμπούμενας. οὕτω γὰρ ἐπίραστον τι τὸ τῆς | παρθενίας ἐστίν ὡς ἀληθῶς καὶ τριπλόητον κλίος, ὥστε 169
5 ὁπίσω τῆς βασιλείου, ἣν ἀνήγαγεν ὁ κύριος ἀναμάρτητον ἀποτορνέυσας τῷ πατρὶ, τὸν χορὸν τῶν παρθένων καὶ τὸ τάγμα προσκομίζεσθαι, τὰ δευτερῶς τῆς νύμφης κικληρωμένον.

Ταῦτά σοι καὶ παρ' ἡμῶν, ὦ Ἀριτῆ, τὰ γυμνάσματα τῶν λόγων ὑπὲρ ἀγνείας ἐστηλιτεύσθω.

10

Λόγος η'.

Θέκλα.

Εἰπούσης δὲ ταῦτα τῆς Προκίλλης, Ἐμὸς ὁ κληρός, ἡ Θέκλα ἔφη, μετὰ ταύτην ἐφεξῆς ἀγωνίζεσθαι, καὶ χαίρω ξυνέμπορον ἔχουσα κατὰ τὴν σοφίαν τῶν λόγων, αἰσθανομένη κιδάρας δίκην ἔσωθεν ἀρμοζο-
15 μένην με καὶ παρασκευάζουσας εἰς τὸ μεμελημένως εἰπεῖν καὶ εὐσχημόνως.

ΑΡΕΤ. Ἀριστα, ὦ Θέκλα, τὴν | προθυμίαν ἀπεδεξάμην, καὶ 170 πιστεύω εἰς δύναμιν πρέποντας ἀποδοῦναι σέ μοι τοὺς λόγους· φιλοσοφίας τε γὰρ τῆς ἐγκυκλίου καὶ παιδείας οὐδενὸς ὑστερήσεις· τῆς εὐαγγελικῆς τε αὐ καὶ θείας, τί χρὴ καὶ λέγειν, παρὰ Παύλῳ σεσοφισμένην;

Ι. Οὐκοῦν λέγωμεν δὴ πρῶτον, αὐτόθεν ἀπ' αὐτῆς ἀπαρξάμεναι τῆς ἐπωνυμίας, δι' ἣν αἰτίαν ἐκλήθη παρθενία τοῦτο τὸ κορυφαϊότατον καὶ μακάριον ἐπιτήδευμα, οἷόν τε ὃν τυχάνει καὶ δύναμιν

13 Plato Phaed. 108 C — De autex. 9, 4 — 14 Athenag. Suppl. 7, 9. Hipp., De antichr. 2. Cohort. 8 — 18 Plato Tim. 26 D — 20 Plato Symp. 218 B. Acta Pauli 7 f. 18 — 24 Plato Phaedr. 237 C

1 δ. . τέρας O | (προ)σιέναι τῷ unleserl. O (προσεῖμαι τῷ M AI) 2 (ἀγαλλιάσει — ἐπαγγελλόμενον) unleserl. O | καὶ — παρθ. Lücke in M 2f (ἀγγέλων — γὰρ Z. 3 unleserl. O, Lücke in M 3 οὕτω γὰρ] τοσοῦτον M AI | ἐπίραστον O 65 5 ἦν < P 5f ἀποτορνέυσας τῷ πνεύματι O: ἀποτορνέυσαι τῷ πατρὶ P: ἀποτορνέυσας τῷ πατρὶ Jh 7 δευτέρως P 9 ἐστηλιτεύθω O 10f Λόγος η' Θέκλα < O: Θέκλα λόγ. ἦς' P 12 größerer Raum, dann . ιπούσης O 13 ξυνέμπορον O: συνέμπορον P: Pl συνεμπόρων . . θεῶν τυχοῦσα 15 μεμελ. vgl. S. 28, 16 u. De res. II, 5, 3 17 ἡ καὶ P (Jh) 18 Pl τὸ πρέπον εἰς δύναμιν . . ἀποδοῦναι 20 Pl τί δεῖ λέγειν; 22 αὐτῆς] ἀρχῆς O Jh 24f Pl οἷόν τ' ἐστὶ καὶ ἦν ἔχει δύναμιν . . , εἴτε ὠφέλειαν . . παρέχει

ἣν ἔχει, καὶ εἰσύστερον. ὁποίους καρπὸν ἀποτελεῖ. κινδυνεύουσι
 γὰρ ὀλίγον ξύμπαρτες αὐτὴν ἠγνοῦν κέναι, καὶ μυρίων διαφέρουσιν **171**
 τῶν ἄλλων τῆς ἀρετῆς πλεονεκτημάτων. ὅποσα εἰς κάθαρσιν καὶ
 κόσμον διαπονούμεθα τῆς ψυχῆς. παρθεῖα γὰρ ἢ παρθενία κατὰ
 5 μίαν ὑπαλλαγὴν καλεῖται στοιχείου, ὡς δὴ μόνη τὸν ἔχοντα καὶ τετε-
 λεσμένον αὐτῆς τὰς ἀφθόρους τελετὰς θεῶ παρειακάζουσα. οὐ μείζον
 ἀγαθὸν ἀδύνατον εὑρεῖν, ἡδονῆς καὶ λύπης ἀποκισμένον· (ἦ) καὶ
 τὸ τῆς ψυχῆς καταρδόμενον ἀληθῶς αἰξεται τε καὶ κομφίζεται
 10 σπουδασμάτων. ἐπειδὴ γὰρ πανήγυριν τὸν βίον ἡμῶν σοφῶν
 παῖδες εἰρήκασιν εἶναι. ἡμᾶς δὲ τὸ δροῦμα τῆς ἀληθείας τὴν δικαιοσύ-
 νην ἡκεῖν ὡς εἰς | θέατρον ἐπιδειξομένους — ἀντιτεχνούντων ἡμῶν **172**
 καὶ ἀνταγωνιζομένων τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων — ἀνανεύ-
 οντας ἄνω δεῖ καὶ ἀνιπταμένους μετεωρίζεσθαι καὶ φεύγειν τὰ θέλ-
 15 γητρα τῆς καλλιφωνίας αὐτῶν καὶ τὰ σχήματα. ἔξωθεν φαντασίαι
 σωφροσύνης ἐπικεχρωσμένα, ἢ τὰς Σειρῆνας μᾶλλον τὰς Ὀμηρικός.
 κηλούμενοι γὰρ ταῖς ἡδοναῖς τῆς πλάνης πτερορρονοῦσι πολλοὶ καὶ
 βαρύνονται εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς ἦγοντες βίον, χαννωθέντων αὐτοῖς καὶ

3 Plato Soph. 227 C — **5** Plato Phaedr. 249 C — **7ff** Plato Phaedr. 246 E.
 248 C. 249 C — **10** Pythagor. bei Diog. Laërt. VIII, 1, 6; Teles ed. Hense zu 15, 11
 (Tatian 19 von d. Welt) — **13** C. Porph. 1, 2 — **15** Plato Epist. VII, 340 D —
16 De autex. 1. De res. I, 28, 1 — **17** Plato Pol. III, 413 C — Plato Phaedr. 218 C

4—7 Phot. Bibl. 237 S. 311 a, 20—23

1 εἰς ἕστερον P 196 **2** σύμπαρτες B | καὶ + O | μυρίω ansprechend Jh
3 Pl τῶν τῆς ψυχῆς καθάρσεων **4** τῆς < O | παρθεῖα — εὑρεῖν Z. 7 Ph 311 a,
 20—23 | παρθεῖα P Wd: παρθεῖα OKI: περθεῖα Ph^a, παρὰ θεῖα Ph^b | γὰρ < Ph
5 ὑπαλλαγὴν HSS: ἀπαλλαγὴν Ph^b Jh, schwerl. richtig | δὴ μόνη undeutl. O |
 μόνην P **5f** καὶ τετελ. < Ph | Pl τελέους ἀεὶ τελετὰς τελοῦμενος **6** ἀφθό-
 ρους O: ἀφθάρτους P | τελετὰς unleserl. O | παρειακάζουσαν P: ἀπεικά-
 ζουσα Ph **7** εὑρεῖν — κ(αὶ) λί(πης) unleserl. O | ἦ + Jh **7ff** Pl τοῖτοις . .
 αἰξεται . . τὸ τῆς ψυχῆς πτέρωμα . . 248 ῶ (περῶ) ψυχὴ κομφίζεται. 249 ἐξιστά-
 μενος . . τῶν ἀνθρωπίνων σπουδασμάτων **8** καταρδόμενον B | (ἀλη)θῶς
 — πτέρωμα Z. 9 unleserl. O (von αἰξεται an Lücke in M) **9** (ἀ)νθρωπ(ί)ων (ἀκτίων
 M) — σπουδα(σ)μάτων unleserl. O (ἐξ. — σπουδ. Lücke in M) **10** πανήγυριν O 65^v
11 εἶναι vor σοφῶν Z. 10 O | εἰρήκασαν O P **12** ἐπιδειξομένην P **14f** θέλ-
 γητρα P 196^v **15f** Pl δόξαις . . ἐπικεχρωσμένοι **17** Pl ἐφ' ἡδονῆς κηληθέντες |
 πολλοὶ nach βαρύνονται Z. 18 O **17f** Pl βαρυνθεῖσα δὲ πτερορροήση **18** εἰς τῶν
 (übergesch. über τὸ) O, τὸν ab. »verblichen, viell. ausgetilgt« P | βίον ἦγοντες P

Methodius.

χαλασθίτων τῶν τόπων, καθ' οὓς ἡ τῶν πτερῶν τῆς σωφροσύνης συγκρατῆται φύσις, κομίζουσα τὰ κάτω γέγοντα περὶ τὴν φθορὰν τῶν σωμάτων. ὅθεν, ὡς Ἀρετῆ, εἶτε . . . δι' ἑαυτὴν εἶτε διὰ τὸ αἶψαι καὶ μεταωρίζουν πρὸς οὐρανὸν τὰς ψυχὰς ταύτην ἔσχημασ τὴν ἐπωνυμίαν.
 5 ἐπὶ λευκοτάτων αἰὲ βαινουσα φωνῶν, ἴθι μοι συναντιληφομένη τοῦ 173 λόγου, ὃν αὐτὴ προσέταξας εἶπειν.

11. Οἱ γὰρ πτεροφρήσαντες καὶ πιδόντις εἰς τὰς ἡδονὰς οὐ πρό-
 τιρον λήγουσι λέπτως καὶ πόνων, ἴσ' ἂν τῇ τοῦ πάθους ἐπιθυμίᾳ
 τὴν ἀνάγκην ἐκπληροῦντις τῆς ἀκροσίας ἀμήητοι καὶ ἀτέλεις τοῦ
 10 τῆς ἀληθείας ἀπομείνωσι δράματος, ἀντὶ τῆς μετ' αἰδοῦς καὶ σωφρο-
 σύνης παιδοποιήσεως ἀγρίαις ἐρώτων λυττήσαντες ἡδοναῖς. αἱ δὲ
 εὐπτεροι καὶ κοῦφαι εἰς τὸν ὑπερκόσμιον τόπον ὑπερκύψασαι τοῦ
 βίου καὶ ἰδοῦσαι μακρόθεν ἃ μὴ ἕτερος ἀνθρώπων ἐθιάσατο, τοὺς
 λειμῶνας αὐτοὺς τῆς ἀφθαρσίας, ἀμήχανα κάλλιη καὶ ἀνθη φέροντας
 15 καὶ πεπληρωμένους, αἰὲ πρὸς αὐτοὺς εἶδιν, ἀναπολοῦσαι τὰ ἐκεῖ 174
 θεάματα, καὶ διὰ τοῦτο μικρὰ ἡγοῦνται τὰ ἐνταῦθα νομιζόμενα καλὰ.
 πλούτους καὶ δόξας καὶ γένη καὶ γάμους, καὶ οὐδὲν ἔτι ἐκείνων

2 vgl. zu S. S1, 7f — 3 Plato Kratyl. 415 D. Phaedr. 246 D — 5 Symp. 9, 1. De res. I, 27, 1 — 7 Plato Tim. 42 C — 9 Plato Phaed. 69 C. Phaedr. 248 B — 12 Plato Phaedr. 247 C. 249 C — 13 Plato Axioch. 371 C — Symp. S. 6, 8f. Apok. Petr. 15 — 16 Plato Theaet. 173 E — 17 vgl. Plato Gorg. 523 C

3f Phot. Bibl. 237 S. 311a, 24—26

3 ὡς Ἀρ. — ἐπωνυμ. Z. 4 Ph 311a, 24ff | ὡς Ἀρ. εἶτε] ἡ ἀρετὴ ἦτοι Ph |
 ὅτι nach εἶτε u. αἰρετὴ nach ἑαυτὴν + Po Cb Jh nach Pl, διὰ τὸ εἶναι αἰρετὴν + Kl
 4 Pl Phaedr. ἄνω μετεωρίζουσα | τὰς ψυχὰς < P | ἔσχηκε Ph 7 Pl οὐ
 πρότερον πόνων λήξοι 9f Pl Phaed. ἀμήητος καὶ ἀτέλεστος. Phaedr. 245
 ἀτέλεις τῆς τοῦ ὄντος θείας ἀπέροχται 10 δράματος] ὀράματος Jh, aber vgl.
 S. S1, 11 | μετὰ B 11 Pl Phaed. S1 A ἀγρίων ἐρώτων. Legg. IX, 586 ἔρωτας
 λυττώντας | λυοσῆσαντες O 12 κοῦφοι P | Pl 247 τὸν δὲ ὑπερουράνιον τό-
 πον 13 μακρόθεν] πόρρωθεν viell. richtig P Jh 13f Pl εἰς τὸν τῶν εὐσε-
 βῶν χώρον οἰκίζονται, ἔνθα . . παντοῖοι . . λειμῶνες ἄνθεσι ποικίλοις ἐαριζόμενοι
 14 λειμῶνας P 197 | αὐτοὺς undeutl. O 15 καὶ vor πεπλ. < P | (αὐτ)οὺς
 sehr undeutl. O, αὐταῖς Po Cb, αὐτοῖς M Al Jh | ἀναπολοῦσαι P, ἀναπλοῦσαι B
 16 μικρὰ ἡγοῦνται undeutl. O: μὴ ῥέπουσαι πρὸς 2. Hd. in Lücke M Al | Pl
 ταῦτα πάντα ἡγησαμένη μικρὰ καὶ οὐδὲν 17 Pl γένη καὶ πλούτους | (πλού-
 τος undeutl. O | πλοῦτον κ. δόξαν M Al | κ. γένη — γάμους unleserl. O (2. Hd.
 in Lücke M) | καὶ vor οὐδὲν < M Al | οὐδε. O | ἔτι P: τι Al Jh, auch wohl O
 wie Al

περὶ πλείονος ποιοῦνται. ἀλλὰ καὶ εἴ τις αὐτῶν θηρίοις ἢ περὶ τὰ
 σώματα βούλοιο παραδιδόναι καὶ τιμωρεῖσθαι. ἑτοιμῶς ἔχουσι τῶν
 ἀληθόνων ἀφροντιστεῖν διὰ τὸν ἐκείνων πόθον καὶ τὴν ἐκείνων
 ἔκπληξιν. ὥστε δοκεῖν αὐτὰς καὶ ἐν κόσμῳ οὔσας μὴ εἶναι ἐν κόσμῳ,
 5 ἀλλὰ τῷ φρονήματι καὶ τῇ ὁρμῇ τῆς ἐπιθυμίας εἰς τὴν ἄγνοιαν
 ἤδη τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς τευχάειν. οὐ γὰρ θέμις ἐπὶ γῆς
 βροθεῖν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τῷ τῆς παρθενίας περὶ, ἀλλ'
 ἄνω φέρειν εἰς καθαρὸν αἰθέρα καὶ τὸν τῶν | ἀγγέλων γείτονα 175
 βίον. ὅθεν καὶ πρῶται τῶν ἄλλων μετὰ τὴν ἀνάκλησιν καὶ τὴν
 10 ἐντεῦθεν ἐκδημίαν αἱ ὀρθῶς καὶ πιστῶς παρθενεύσασαι τῷ Χριστῷ
 τὰ νικητήρια φέρονται τῶν ἄθλων, τοῖς τῆς ἀφθαρσίας ἀνθεσι
 στεφθεῖσαι πρὸς αὐτοῦ· ἅμα γὰρ τῷ καταλείψαι τὸν κόσμον τὰς
 ψυχὰς λόγος ταῖς παρθένοις ὑπαντῶντας ἀγγέλους μετὰ πολλῆς εὐ-
 15 φημίας εἰς τοὺς προειρημένους παραπέμπειν λειμῶνας αὐτάς, εἰς οὓς
 καὶ πρόσθεν ἔλθειν ἐγλίχοντο, μακρόθεν αὐτοὺς φαντασιωθεῖσαι
 τότε, ὅποτε ἔτι ἐπενδημοῦσαι τοῖς σώμασιν ἰνδάλλοντο τὰ θεῖα.

III. Ἐνταῦθα οὖν δὴ ἔλθούσας θαυμαστά τινα θεάσασθαι καὶ
 ἔκλαμπρα καὶ μακάρια κάλλη καὶ ὅποια ἐξαιρεῖν εἰς ἀνθρώπους 176
 δυσχερές. εἶναι γὰρ αὐτὴν δικαιοσύνην καὶ αὐτὴν σωφροσύνην.
 20 ἀγάπην αὐτὴν ἐκεῖ καὶ ἀλήθειαν καὶ φρόνησιν καὶ τὰ ἄλλα ὁσαύτως
 ἐπιφανῆ τῆς σοφίας ἀνθη καὶ φυτά, ὧν ἡμεῖς ἐνθάδε σκιᾶς μόνως
 φασματώδεις ὄνειρώσσομεν ἀπὸ τῶν πράξεων ἡγούμεθα τῶν ἀνθρω-

1 I Kor. 13, 3? — 4 vgl. Plato Symp. 211 D — Ep. ad Diognet. 5 — 6 Symp.
 S. 49, 16. 68. 18. 85, 7. 92, 15; vgl. Tatian 13 — 9 vgl. Apok. Joh. 14, 4. I Thess.
 4, 16 — 10 II Kor. 5, 9 — 13 Apok. Petr. ? — 15 Plato Phaedr. 248 A —
 16 II Kor. 5, 6 — 17 Plato Phaedr. 250 B — 18 vgl. Plato Tim. 28 C — 19 Plato
 Phaedr. 247 DE — 21 Symp. S. 114, 5. Plato Pol. VII, 532 C

1 πλείονος P | ποιοῦνται (ἀλλ)ὰ καὶ εἴ unleserl. O | ἀλλὰ] ὥστε MAI |
 αὐ . . . O: αὐτοῖς MAI | (θηρ)ίοις ἢ undeutl. O 1f βοῦλ. τὰ σώμ. P Jh |
 2 βούλοιο O 66 3 πόθων P (nicht V) 4 καὶ vor ἐν < Cb Jh |
 οὔσαι B 6 τῶν ἄστρον ἐν P 7 τὸ . . περὶ P | ἀλλὰ P 8 φέρ.] εἰς
 οὐρανόν + P Jh 10 παρθενεύουσαι B 12 πρ. αὐτ. auch O (παρ' ἑαυτοῦ
 MAI) 13 λόγος] ἔχει P 14 παραπέμπειν P 197^v 15 Pl γλιχόμεναι . .
 τοῦ ἄνω 16 ἐπενδημοῦσαι O: ἐνδημοῦσαι P Jh: ἐκδημοῦσαι P^o 17 οὖν + O
 θεῖο. θαυμ. τινα O 17f Pl κάλλος δὲ τότε ἦν ἰδεῖν λαμπρόν, ὅτε . . μακαρίαν
 ὄψιν τε καὶ θεῖαν . . εἶδον 18 ἐκλάμποντα O 19f Pl καθορᾶ μὲν αὐτὴν δι-
 καιοσύνην, καθορᾶ δὲ σωφροσύνην, καθορᾶ δὲ ἐπιστήμην . . καὶ τὰλλα ὡσαύτως
 τὰ ὄντα ὄντως θεασασμένη | αὐτὴν vor σωφρ. < Cb Jh | φρόνησιν . . σω-
 φροσύνην P 21 f Pl φαντάσματα θεῖα κ. σκιᾶς

πίνων συνίστασθαι. ὅτι μὴ ἴστιν αὐτῶν διῆρο μηδὲν ἰδιώλον κατα-
 φανίς, ἀλλ' ἀπεικονίσματα μόνον αἰδιῆ, ἃ δὴ καὶ αὐτὰ σοφτικῶς
 πολλακίς ἀπεικάζοντες ἀσθανόμεθα. οὐ γὰρ ἄν πόλοτι δικαιοσύνης
 αὐτῆς ἢ συνίσιως ἢ εἰρήνης ὀφθαλμοῖς ἐθιάσατό τις μέγεθος ἢ
 5 σχῆμα ἢ κάλλος· ἐκτὶ δὲ ἐν τῷ ὄντι, ὡς εἰσίν, ὀλοτελῆ βλέπονται
 καὶ σαφῆ. εἶναι γὰρ δένδρον τι σωφροσύνης αὐτῆς, εἶναι ἀγάπη·
 εἶναι | συνέσεως, ὥσπερ καὶ τῶν ἐνθάδε τὰ φυτὰ καρπῶν, οἷον στα- 177
 φυλῆς ἢ ῥόας ἢ μήλων, οὕτω δὴ κάκεινον βλέπεσθαι μὲν καὶ ἐσθί-
 σθαι τοὺς καρπούς, οὐ μὴν ἀπόλλυσθαι καὶ φθίνειν, ἀλλ' εἰς ἀθανα-
 10 σίαν ἀΐξειν καὶ θεϊότητα καὶ τοὺς δρεπομένους· καθὼς κάκεινος, ἐξ
 οὗ πάντες ἐσμὲν, πρὸ τοῦ παραπεσεῖν καὶ πηρωθῆναι τὰς ὄψεις ἐν
 τῷ παραδείσῳ τυγχάνων ἀπεκαρπεύετο, τοῦ θεοῦ θεμιστεύοντος τὸν
 ἄνθρωπον τῶν τῆς σοφίας ἐργάτην τεθῆναι καὶ φύλακα φυτῶν.
 τοιούτους γὰρ ἦν καρπούς πεπιστευμένος γεωργεῖν καὶ ὁ πρῶτος
 15 Ἀδάμ. καὶ ὁ Ἰερεμίας δὲ ταῦτα τυγχάνειν ἰδικῶς ἐν τινι τόπῳ καὶ
 ἀφεςτῶτι μεγάλην ἀπόστασιν τῆς | καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης οἶδεν, ἐνθα 178
 τοὺς ἐξολοσθήσαντας τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν κατοικτίζων λέγει ἐμάθει
 ποῦ ἐστι φρόνησις, ποῦ ἐστιν ἰσχὺς, ποῦ ἐστιν ἡ σύνεσις τοῦ γινῶναι,
 ἅμα ποῦ ἐστι μακροβίωσις καὶ ζωή, ποῦ ἐστι φῶς ὀφθαλμῶν καὶ
 20 εἰρήνη. τίς εὔρε τὸν τόπον αὐτῆς, ἢ τίς εἰσῆλθεν εἰς τοὺς θησαν-
 ροὺς αὐτῶν; τούτων οὖν διελθούσας εἰς τοὺς θησανροὺς ἀποκαρ-
 πεύεσθαι λόγος τῶν ἀρετῶν τὰς παρθέτους, εὐτάκτοις φασὶ καὶ
 πολλοῖς καταρδομένας, ἃ δίκην πηγῆς αὐταῖς ὁ θεὸς ἀνερεύγεται.
 καταλάμπων ἐκείνον τὸν αἰῶνα φασὶν ἀδύτοις. αἱ δὲ χορεύουσιν
 25 ἐμμελῶς γεραίρουσαι τὸν θεόν· περικέχυνται γὰρ αὐταῖς ἀῆρ καθαρόν
 καὶ μὴ καθιππενόμενος ἥλιος. 179

1 vgl. Plato Phaedr. 250 B — 8f vgl. Apok. Joh. 2, 7 — 13 Gen. 2, 15 —
 17 Baruch 3, 14. 15

1 συνεστᾶναι P (-στάναι B) 2 μόνον — ἃ undeutl. O | αἰδιῆ M Al Po Ch
 Jh, w. e. sch. auch O: καὶ εἶδη P | ἃ δὴ < P 3 (αἰσθ)ανόμεθα unleserl. O
 4 (ὀφθαλμ)οῖς undeutl. O | μέγεθος < O 5 (ὀλο)τελῆ βλέπ. unleserl. O |
 βλέποντες M Al 6 (ἀ)γάπης unleserl. O 7 συνέσεως — τ(ῶν) unleserl. O,
 anders auch M Al | τὰ O 66^v 8 ἢ vor ῥόας < B Jh | ῥοιᾶς P Jh | ἦ] καὶ
 (a. Rand ἦ) B Jh | μὲν P 198 8f ἐσθίεσθαι P Jh: ἔδεσθαι O 10 καὶ vor
 τοὺς + O 12 ἐπεκαρπεύετο O, aber vgl. Z. 21f | θεμιστεύσαντος viell. richtig
 P Jh 13 τῶν über d. Lin. in P: τὸν O 15 ἐνδικῶς P 16 οἰκούμενος B
 18 ποῦ ἐστιν ἢ] ἦ O | ἦ < Jh 20 τὸν < B V (ob auch P?) | τόπον durch-
 strichen B | τοὺς < P 21 αὐτῶν P Jh: αὐτῆς O 22 λόγους P 23 αὐτὰς
 P 24 αἱ O: αἰ P Jh

IV. Νῦν οὖν, ὧ παρθένοι, σωφροσύνης ἀχράντου θυγατέρες, ὑπὲρ
ζωῆς ἡμῖν ἀφθόνον καὶ βασιλείας οὐρανῶν ἢ σπουδῆ. εἰς τὴν αὐτὴν
δόξαν τῆς ἀγνείας καὶ ὑμεῖς προθύμως ταῖς πρὸ ὑμῶν συμφρονήσατε.
ὀλίγα φροντίσασαι (τοῦ) βίου· οὐ γὰρ μικρὸν εἰς ῥαστώνην
5 ἀφθαρσίας ἀγνεία, ἀνωφερῆ τὴν σάρκα πρὸς ὕψος αἴρουσα καὶ τὸ
κάθυγρον αὐτῆς ἀναξηραίνουσα καὶ πηλῶδες βάρος ὀλκῆ μείζονι.
μηδὲ βροθίετω τῆς ἀκοῆς ὁ ῥύπος ῥέπων εἰς τὴν γῆν, μηδὲ μετα-
κοσμεῖτω λύπη τὴν χαράν, ἐκτίκονσα τὰς ἐπὶ τοῖς κρείττοσιν ἐλπί-
δας· ἀλλὰ ἀτρώχως ἀποσεῖσθε τὰς ἐπισημβαινούσας ὑμῖν συμφοράς.
10 μὴ θολοῦσαι γόοις | τὸν λογισμόν. νικάτω γὰρ ἡ πίστις πάντα, καὶ 180
ἀπωθείσθω τὸ φῶς αὐτῆς τὰ φερόμενα τοῦ πονηροῦ περὶ τὴν καρ-
δίαν φάσματα. ὥσπερ γὰρ ὅπταν ἡ σελήνη τὸν οὐρανὸν αἴγλης
ἐκλάμψασα πληρόσῃ καὶ πᾶς ὁ αἴθρῃος γεννηθῆ, ἄφνω δὲ νεφέ-
λαι ποθὲν ἐκ δυσμῶν ὑποδραμοῦσαι βάσκανοι πρὸς ὀλίγον τὸ φῶς
15 αὐτῆς ἐπισκιάζουσιν, οὐ μὴν ἀφαιροῦνται, ἅτε εὐθέως τῇ ῥύμῃ τοῦ
πνεύματος ἐξωθούμεναι· οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ κόσμῳ λάμπουσαι
τὴν ἀγνείαν, ὑπὸ θλίψεων ὀχληθεῖσαι καὶ πόνων, ὧ παρθένοι, μὴ
ὀκλάσητε πρὸς τὰς ἐλπίδας. ἐξωθοῦνται γὰρ τῷ πνεύματι τὰ ἐκ
τοῦ πονηροῦ νέφη, ἐὰν ὥσπερ ἡ μήτηρ ὑμῶν καὶ ὑμεῖς, ἡ γεννωῖσα 181
20 τὸν ἄρσενα παρθένος ἐν τῷ οὐρανῷ, μὴ δειλιάσητε λοχῶντα καὶ
ἐφειδρεύοντα τὸν ὄφιν· περὶ ἧς ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἀμηγέπη διεξελεύσο-
μαι δηλοῦσα· καιρὸς γὰρ τὰ νῦν. — »καὶ ὡφθῆ μέγα σημεῖον ἐν τῷ
οὐρανῷ« τὴν Ἀποκάλυψιν ὁ Ἰωάννης ἐξηγούμενος λέγει »γυνὴ περι-
βεβλημένη τὸν ἥλιον· καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς· καὶ

4 Plato Legg. III, 684 D — 7 Plato Phaedr. 247 B. Vgl. zu S. 83, 6 —
13 vgl. 96, 16f — 16 Mt. 5, 16 — 22 Apok. Joh. 12, 1—6

1 Νῦν P 198^v | ὧ < P 2 ὑμῖν Jh | οὐρανῶν undeutl. O 3 συμ-
φρονήσα . . . O 4 τοῦ + Ausgg. | τοῦ β(ίου) unleserl. O (in Lücke in M) |
Pl οὐ σικρὸν εἰς ῥαστόνην 5 ἀφθαρσία καὶ O | ἀνωφερῆ τὴν σάρκα P, w.
e. sch. auch O: ἄνω φέρουσα καὶ (außer ἄνω φερ. in Lücke M) Al Jh 6 (κάθ)υ-
γρον (καθαρόν M) . . (αὐ . . ἧς ἀν . ξηραίν)ουσα unleserl. O | αὐτῆς P: αὐτῆ M:
< Al Cb Jh | ἀναξηραίνουσα B 7 μηδὲ — ῥέπων unleserl. O (μηδὲ — ῥύπος
Lücke in M) | ῥύπος auf Rasur P 7f μετακοσμεῖτο — ἐκτίκονσα unleserl. O
(Lücke in M) 8 κρείττοσιν O 67 9 ἐπισείσθε P 10 παντὶ P 11 τὸ
nach φῶς O | φερ.] φαινόμενα O 12 ὅταν P Jh 13 αἴθρῃος B 14f τὸ
φῶς αὐτῆς vor περ. ὀλίγον P Jh 16 δι < O 17 ὀχληθεῖσαι P 199 18 ὀκλά O
19 καὶ ὑμεῖς vor μὴ Z. 20 mit Recht Kl 20 παρθένον (παρ O) Al Po Cb, παρ-
θέννοι Jh 21 ἀμηγέπη Jh wie Pl Pol. V, 474 C ἀμῆ γέ πη

ἐπὶ τῆς κίφαλῃς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δικαδύς· καὶ ἐν γαστρὶ
 ἔχουσα κρόξιον ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν, καὶ ὄφθη ἄλλο
 σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἰδοὺ δράκων πυρρός μέγας, ἔχων κίφαλῃς
 ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κίφαλάς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα·
 5 καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σφύρει τὸ | τρίτον μέρος τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, 182
 καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν· καὶ ὁ δράκων ἔσθιεν ἐνώπιον τῆς
 γυναικὸς τῆς μελλούσης ἐκτεκεῖν, ἵνα ὅταν τέξη τὸ τέκνον αὐτῆς
 κατασάγη, καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρσενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ
 ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρῇ· καὶ ἠρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θῆλον
 10 καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ· καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου
 ἔχει τόπον ἡτοιμασμένον ἐπὶ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν
 ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα,» καὶ τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς γυναικὸς
 ἱστορούμενα καὶ τοῦ δράκοντος ὡς ἐν ἐπιτομῇ τέλος ἔχει· περὶ δὲ
 τοῦ τὴν ἐπίλυσιν αὐτῶν ἀνεύρασθαι καὶ εἰπεῖν μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς.
 15 ὅμως· τολμητέον, πιστεύσασαν τῷ κλειέσαντι τὰς γραφὰς ἐρευνητῶν. 183
 εἰ οὖν καὶ σφῶν τὰ λεγόμενα συνδοκεῖ, χαλεπὸν οὐδὲν ἤδη σταίλα-
 σθαι· πάντως γὰρ συγγνώσεσθε, πρὸς τὴν ἀκριβειαν τῆς γραφῆς ἐν
 μὴ δυνηθῶ διαρκέσαι.

V. Ἡ ὄφθειςα περιβεβλημένη τὸν ἥλιον ἐν τῷ οὐρανῷ γεννῆ καὶ
 20 στέφανον ἐξ ἀστέρων περιχειμένη δώδεκα. ἣς τὴν ἔδραν εἶχεν ἡ σε-
 λήνη πρὸς τοῖς ποσί, καὶ ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν, αὕτη
 κρυῖως ἐστὶ κατὰ τὸν ἀκριβῆ λόγον ἡ μήτηρ ἡμῶν, ὃ παρθένοι.

12 S. 25, 3. 33, 19. 42, 3. Plato Tim. 40 D — 15 Joh. 5, 39 — 22 vgl.
 Symp. S. 37, 1 ff

19 ff Phot. Bibl. 237 S. 311a, 42—b, 4 — Andreas PG 106, 320 B (Cramer
 Cat. 8, 535, 13)

1 καιφαλῆς, a. Rd. κε, B | δώδεκα P Jh, δόδεκα B 4 διαδ. ματα O
 5 τῶν ἀστέρων < O (viell. etw. a. Rd., μέρ. . . τ. οὐρ. < M A1) 6 καὶ ἔ(βα-
 λ)εν αὐτοὺς unleserl. O 7 (μελλοί)σης ἐκτεκεῖν unleserl. O (μελλ. τεκεῖν M A1,
 8 καταπίη P | ἔτεκεν υἱὸν undeutl. O | ἄρσενα — ποιμαί(νειν) unleserl. O
 ποιμένειν B 9 ἐν < P | σ. . ηρᾶ O, σιδηροῦ P | καὶ — τέκνον unleserl. O |
 ἠρπάγη Po Cb Jh 10 θρόνον P 199^v | αὐτοῦ — ἔρημον unleserl. O 11 ἐκεῖ
 < O | τόπον O 67^v 12 καὶ vor τὰ + O 12 ff Pl ταῦτα . . τὰ περὶ . . εἰρη-
 μένα . . ἐχέτω τέλος . περὶ δὲ τῶν . . μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς 14 ἀνευρᾶσθαι P
 15 τολμητέον: vgl. auch Pl Phaedr. 247 C | πιστεύσαντας P, πιστεύσαν-
 τες B 19 Ἡ ὄφθειςα etc. c. 5—8] Ph kurz zusammenfassend ὅτι τὰ πλεῖστα
 τῆς τοῦ Ἰωάννου Ἀποκαλύψεως ῥητὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν κ. τὰς παρθενοῦσας
 ἐν γὰς ἀνάγει. ἀλλὰ σχεδὸν καὶ ὅσα ἂν ῥητὰ καὶ ἄλλοθεν ἔλαβεν, ἀλληγορικῶς
 αὐτὰ καὶ οὐ κατὰ τὸ γράμμα διηγεῖται ἐν τῷδε τῷ διαλόγῳ | s. Andr zu S. 89, 7 ff
 20 ἐξ] ἐκ τῶν Cb Jh 22 κρυῖως < O | ἡ < P | ἡμῶν P | ὁ παρθένοι B

δύναμεις τις οἶσα καθ' ἑαυτὴν ἑτέρα τῶν τέκνων, ἦν ὅτε μὲν Ἱερου-
σαλήμ οἱ προσήται κατὰ τὴν σύνοψιν τῶν ἐπιφερομένων, ὅτε δὲ
νύμφην, ὅτε δὲ Σιών ὄρος, ὅτε δὲ γαὸν καὶ σζηνὴν τοῦ θεοῦ κεκλή-
ρασιν. ἢ γὰρ | παρορρωμένη φωτίζεσθαι δύναμις ἐν τῷ προσήτῃ. 184
5 »φωτίζον, φωτίζον« κεκραγότες αὐτῇ τοῦ πνεύματος »Ἱερουσαλήμ·
ἦκει γὰρ σου τὸ φῶς, καὶ ἡ δόξα κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν. ἰδοὺ
καλύψει σκότος καὶ γνώφος γῆν, καλύψει ἐπ' ἔθνη· ἐπὶ δὲ σὲ φανή-
σεται κύριος, καὶ ἡ δόξα κυρίου ἐπὶ σὲ ὀφθήσεται. καὶ πορεύσονται
βασιλεῖς ἐν τῷ φωτί σου καὶ ἔθνη ἐν τῇ λαμπρότητί σου. ἀνά-
10 βλεψον κύκλω τοῖς ὀφθαλμοῖς σου καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου.
ἦκασι πάντες οἱ υἱοὶ σου μακρόθεν, καὶ αἱ θυγατέρες σου ἐπ' ὄμων
ἀφθήσονται« ἔστιν ἡ ἐκκλησία, ἣς τὰ τέκνα πασσινδὶ ἐν τῷ βαπτί-
σματι μετὰ τὴν ἀνάστασιν πάντοθεν πρὸς αὐτὴν ἦξει καταθέοντα
αὐτῇ, δεχομένη τε τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον, τὴν λαμπρότητα στολῆς 185
15 σχήματι περιβεβλημένη τοῦ λόγου, ἣδεταί. ποῖω γὰρ ἄλλω τιμαλ-
φεστέρω κόσμῳ ἢ τιμιωτέρω τὴν βασίλισσαν ἔπρεπε κοσμηθεῖσαν
εὐμαγαωγηθῆναι τῷ κυρίῳ, »φῶς ὡς ἱμάτιον« λαβοῦσαν, δι' ὃ καὶ
αὐτὴν ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἀνακληθῆναι; ἴτε γὰρ ἀναβᾶσαι τῷ λόγῳ
θεάσασθε ὡς περ τὰς πρὸς γάμον παρθένους γενναῖα μεγάλην, καθα-
20 ρὸν καὶ ἄχραντον ὄλον καὶ μόνιμον κάλλος καὶ οὐδὲν ἐλαττούμενον
τῆς λαμπρότητος τῶν φώτων ἀφουσίλβουσαν, καὶ ἀντὶ μὲν στολῆς
αὐτὸ φῶς ἡμφιεσμένην, ἀντὶ δὲ λίθων τιμίων ἀστράσι γαιδροῖς τὴν
κεφαλήν κεκοσμημένην. ὃ γὰρ ἡμῖν ἐσθής, τοῦτο ἐκείνη φῶς· ὃ δὲ

1. 3 Hebr. 12, 22 (8, 2). I Kor. 3, 16f. II Kor. 6, 16. Ephes. 2, 21 — 5 Jes.
60, 1—4 — 15 Psal. 44, 9 — 17 Psal. 103, 2

12. 23—S. 88, 3 Andreas PG 106, 320 B (Cramer Cat. 8, 535, 13ff)

3 τοῦ < P Jh 4 παρορρωμένη O: παρορρωμένη P Jh 5 d. 2. φωτίζον
< Po Cb Jh | κεκραγότει V Jh: P 200, dann Rasur | αὐτῇ — πνεύματος
< P Jh 7 ἐπὶ ἔθνη O 8 κυρίου O: αὐτοῦ P 9 ἐν + O | ἐν + O
10 τοὺς ὀφθαλμοὺς w. e. sch. O (M) 11 οἱ w. e. sch. < O | καὶ — ἐπ' unleserl. O
12 ἣς τὰ undeutl. O | τέκνα πασσινδὶ unleserl. O (a. d. Seite e. Bemerkung):
ἦξει hier Al 12f ἐν τῷ βαπτίσματι + O, viell. vor πασσινδὶ zu lesen 13 πάντ.
πρ. αὐτὴν sehr undeutl. O | ἦξει < O | καταθεόν O 14 αὐτῇ verbindend
mit dem Folgenden Jh: < O | . . . ομένη O | τε < O | (ἀνέσπερον —
(λαμπρό)τητα — περι(βεβλημένη) Z. 15 unleserl. O (st. τὴν λ. στολῆς Lücke in M)
15 (ἣδε)ται — τιμιωτέρω Z. 16 unleserl. O (nur κόσμῳ u. Lücke in M) 16 ἢ
τιμιωτέρω < Al | βασίλειαν O | ἔπρεπε O 68 17 διὸ καὶ δὴ O 18 πν.
Bo, vgl. Z. 5: πατρὸς O P | ἀναβληθῆναι O | ἴθι, ab. a. Rd. corr. ἴτε, B
19f ψαθαρόν P (nicht B) 21 ἀντὶ P 200v 22 τιμίων λίθων O 23 ὃ γὰρ
(ὃ δὲ Andr) — ἐυφεγγεστέρα S. 88, 3 auch Andr | τοῦτ' ἐκείνης P

ἡμῶν χρόνός ἐστιν ἢ διαφανέστερα λίθοι, τοῦτο ἐκείνη τὰ ἄστρα, ἄστρα δὲ οὐχ 186
ὅποια ταῦτα τὰ ἐν τῷ ὄρατῷ κείμενα τόπων, ἀλλὰ τινα κριτίτω καὶ
εὐγγεγγίστερα, ὅσα κίβητας ἐκείνων μᾶλλον νομίζεσθαι ταῦτα καὶ
ἀπεικονίσματα.

- 5 VI. Βεβηκέναι τε ἐπὶ τῆς σελήνης, σελήνην, ὡς ἡγοῦμαι, τροπικῶς
τὴν πίστιν τῶν ἀποκαθαιρομένων τὴν φθορὰν τῷ λουτρῷ λέγων, διὰ τὸ
προσποιεῖναι τὸ φῶς αὐτῆς μᾶλλον ἔδασι χλιαρῶ καὶ πᾶσαν ἐξ αὐτῆς
ἠρτῆσθαι τὴν ἕχραν οὐσίαν. ἐγίστηκεν οὖν ἐπὶ τῆς πίστεως καὶ
προσλήψεως ἡμῶν ἢ ἐκκλήσιᾳ κατὰ τὴν τῆς σελήνης σύνοψιν, μί-
10 χριπτοῦ ἂν «ἐπέβη τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν, ὀδίνουσα καὶ ἀναγεν-
νῶσα τοὺς ψυχικοὺς εἰς πνευματικοὺς, καθ' ὃν λόγον καὶ μήτηρ ἐστίν.
ὅσπερ γὰρ σπορὰν ἀνδρὸς ἀμόρφωτον ὑποδιξαμένη γενῆ περιόδοι 187
χρόνων ἀνθρώπου ὀλόκληρον ἀποκύει, ταύτη δὴ καὶ τοὺς προσφύ-
γοντας τῷ λόγῳ φήσειεν ἂν τις συλλαβοῦσαν αἰὲ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ
15 τὴν καθ' ὁμοίωσιν ἰδέαν αὐτοὺς καὶ μόρφωσιν μορφοῦσαν τοῦ Χρι-
στοῦ, περιόδοις χρόνον πολίτας τῶν μακαρίων ἐκείνων αἰῶνων
ἐργάζεσθαι. ὅθεν ἐξ ἀνάγκης αὐτὴν ἐφεστάναι δεῖ τῷ λουτρῷ τοὺς
λουομένους γεννῶσαν· τούτῳ γὰρ καὶ σελήνη κέκληται τῷ τρόπῳ ἢ
περὶ τὸ λουτρὸν αὐτῆς ἐνέργεια, ἐπειδὴ νέον σέλας ἀνανεασθέντες οἱ
20 ἀναγεννώμενοι λάμπουσιν, ὅ ἐστι νέον φῶς, ὅθεν καὶ νεοφώτιστοι
καλοῦνται περιφραστικῶς, τὴν πνευματικὴν αὐτοῖς πανσέληνον κατὰ
τὴν περίοδον τοῦ πάθους καὶ τὴν ἀνάμνησιν νέαν αἰὲ παραφαινού-
σης, | ἔστ' ἂν ἢ ἀγῆ καὶ τὸ φῶς τὸ τέλειον ἀνατείλῃ τῆς μεγάλης 188
ἡμέρας.

3 vgl. Symp. S. 62, 10 — 10 Röm. 11, 25 — 11 vgl. I Kor. 2, 14. 15 —
15 Gal. 4, 19 — 18 Plato Kratyl. 409 B

5—16 Andreas PG 106, 320 B (Cramer Cat. 8, 535, 15—19)

1 τὰ + O Andr 1f οὐχ — τινα < Andr 2 ταῦτα < O | ὄρατῷ P, nach
Pl Pol. VII, 532 D ἐν τῷ . . ὄρατῷ τόπῳ auch Jh: οὐρανίῳ viell. richtig O
3 ἐμφανέστερα Andr 4 ἀπεικασματα P Jh 5 Βεβ. — Χριστοῦ Z. 15f Andr |
ἐπιβέβηκε δὲ Andr | τε < P | τῆς < Andr 5f δὲ τρ. ἡγ. τ. π. Andr | τὴν
πίστιν τροπικῶς P 6 τὴν φθορὰν < O | λέγων — αὐτῆς² Z. 7] τῷ ἐκ τῆς σελή-
νης Andr 7 λιαρῶ B, λιαρῶ Po 8 ἐφ. — ἐθνῶν Z. 10 < Andr 9 προσλή-
μεως P 11 καθ' — ἐκκλ. Z. 14 < Andr 13f προσφύγοντας P Jh 14 φύ-
σειεν B 15 μορφοῦσα Andr 15f Χριστοῦ unleserl. O 16 (πολ)ίτας
unleserl. O (πολλῶν M) | τῶν < P 17 ὅθεν P 201 | ἀνάγκης unleserl. O
ἐφεστάναι δεῖ unleserl. O (ἐφιστ. δὴ M Al) 18 γεννῶσαν· (τοῦ)τῳ — σε(λήνη
κέ)κλ(ηται) unleserl. O | γὰρ < M Al | καὶ < Cb Jh 19 λουτρὸν — (σέ)λας
ἀνανεασθέντες unleserl. O | οἱ O 68^v 21 παραφραστικῶς Jh | αὐτ. πανσέ-
ληνον O: πανσ. αὐτ. P Jh 23 ἢ ἀγῆ] αὐτῆ P

VII. Ἐὰν δέ τις (οὐδὲν γὰρ χαλεπὸν ἔτι διαρρήδην εἰπεῖν) ἀγανακτήσας φράσῃ πρὸς τὰ εἰρημένα, Καὶ πῶς ὑμῖν ἢ ἐξήγησις ἔτι. ὦ παρθένοι, γίνεται κατὰ νοῦν τῆς γραφῆς, ὁπότε ἢ μὲν Ἀποκάλυψις ἄρσενα τὴν ἐκκλησίαν διορίζεται γεννᾶν, ὑμεῖς δὲ ἐπὶ τῶν ἀπολο-
 5 μένων παρειλήφατε τὰς τελεσφόρους ὠδίνας αὐτῆς πληροῦσθαι
 λουομένας; λέξομεν, Ἄλλ', ὦ φιλαίτιε, ἀλλ' οὐδέ σοι πάρεστιν ἀπο-
 δεῖξαι τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι τὸν γεννώμενον· πάλαι γὰρ πρὸ τῆς
 Ἀποκαλύψεως ἐπεπλήρωτο τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ
 λόγου, ὁ δὲ Ἰωάννης περὶ παρόντων καὶ | μελλόντων θεσμοφδεῖ. ὁ 189
 10 δὲ Χριστὸς πάλαι κηθεῖς οὐχ ἠρπάσθη ὁπότε ἐτέχθη πρὸς τὸν θρό-
 νον τοῦ θεοῦ, φόβῳ τοῦ μὴ λυμῆνασθαι αὐτὸν τὸν ὄφιν· ἀλλὰ διὰ
 τοῦτο ἐγεννήθη καὶ κατήλθεν αὐτὸς ἀπὸ τῶν θρόνων τοῦ πατρὸς.
 ἵνα τὸν δράκοντα χειρώσῃται μείνας προστρέχοντα τῇ σαρκί. Ὅστε
 ἀνάγκη ὁμολογεῖν δὴ καὶ σὲ τὴν ἐκκλησίαν εἶναι τὴν ὠδίνουσαν καὶ
 15 γεννώσαν τοὺς ἀπολυτρουμένους, ὡς πού καὶ ἐν Ἠσαΐα τὸ πνεῦμά
 φησι »πρὶν τὴν ὠδίνουσαν τεκεῖν καὶ πρὶν ἐλθεῖν τὸν πόνον τῶν
 ὠδίνων, ἐξέφυγε καὶ ἔτεκεν ἄρσεν. τίς ἤκουσε τοιοῦτο; καὶ τίς
 εἶώρακεν οὕτως; εἰ ὠδινεν ἢ γῆ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, εἰ δὲ καὶ τέκοι ἔθνος
 εἰσάπαξ, ὅτι ὠδίνησε Σιών καὶ ἔτεκεν ἄρσενα«. τίνα ἐξέφυγεν ἢ 190

1 Plato Legg. X, 898 C — 11 vgl. Symp. S. 32, 19 — 16 Jes. 66, 7. 8

7—9. 13—S. 90, 2 Andreas PG 106, 320 BC (vgl. Arethas, Cramer Cat. S, 352f)

1 ἔτι διαρρ.] ἐπιδιαρρήδην P | οὐδὲν — εἰπεῖν Pl 2 προειρημένα O | ἢ
 < P | ἔτι + O 4 ἄρσενα O | ἐπὶ Kl: ἀπὸ O P 4f ἀπολοουμένων O P:
 ἀπολοουμένων B: ἀπολυτρουμένων Po Jh (auch Z. 15) 5 τελεσφοροουμένας O
 6 λέξομεν O 6f ἐπιδειξαι Cb Jh 7ff Andr S. 320 A ὁ δὲ μέγας Μεθόδιος εἰς
 τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ἐξέλαβεν, ἀνάρμοστα τῇ δεσποτικῇ γεννήσει τὰ περὶ αὐτῆς
 ἠγησάμενος διὰ τὸ ἤδη πρὸ πολλοῦ τετέχθαι τὸν κέριον. S. 320 BC καὶ πάλιν
 φησὶν (Meth.)· οὐ χορὴ τ. Χρ. α. ε. νομίζειν τὸν γενν. etc. — θεσμοφδεῖ Z. 9
 7 πρὸ] τὸ P 8 ἐπηπλήρωτο B | τὸ < P 9f ὁ δὲ P 201^v 11 τοῦ²
 τῷ B 13 μιν P | τρέχοντα P: ἐπιτρέχοντα Po Cb Jh | ὥστε — ἄρσενα
 S. 92, 2 Andr (καὶ μεθ' ἕτερα· ὥστε etc.) 14 δὴ] δεῖ P Andr | κ. σὲ u. που
 καὶ Z. 15 < Andr 15 ἀπολυτρουμένους Andr 15f φησιν vor ἐν Andr
 16 καὶ — ὠδίνων Z. 17 u. τίς — ἄρσενα Z. 19 < Andr 17 τοιοῦτ. O: τοιοῦτον
 M A1 18 ἢ γῆ O: γυνή B, in P üb. ausradiertem γῆ | καὶ εἰ P | ἐγενήθη P,
 ἐγέννησεν Jh; unleserl. O aber wohl τέκοι wie Justin Dial. S5, 2S (Kl), τέκοι 2. Hd.
 M A1 19 ἄρσενα: τὰ τέκνα w. e. sch. O, dann etwas verwischt (τὰ τέκνα
 αὐτῆς M A1)

πάντως τὸν δόξαντα, ἵνα γεννηθῆσιν τὸν λαὸν ἢ νοητὴ Σιών τὸν ἄφρατα, τὸν τῶν γενναίων παθῶν καὶ τῆς ἐκλύσεως εἰς τὴν ἐνό-
τητα τοῦ νεοῖον καταρτήσαντα καὶ ἀπεφρανοθέντα τῇ σποιδῇ;

VIII. Λέγομεν οὖν πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἐπαναπολήσασαι, μέχριτερον ἂν
5 καθεξῆς πρὸς τὸ τέλος ἔλθωμεν ἐξηγούμενα τὰ εἰρημίνα. σκόπει
οὖν, εἴαν πως καὶ σοὶ δοξῆ πρὸς εὐδοξίαν ὁ λόγος πληροῦσθαι. ἐγὼ
γὰρ τὸν ἄφρατα ταύτη γενεῶν εἰρηθῆσαι νομίζω τὴν ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ
τοῦς χαρακτήρας καὶ τὴν ἐκτύπωσιν καὶ τὴν ἀφρανοπίαν εἰλικρινῶς
τοῦ Χριστοῦ προσλαμβάνουσιν οἱ φωτιζόμενοι. τῆς καθ' ὁμοίωσιν
10 μορφῆς ἐν αὐτοῖς ἐκτυπομένης τοῦ λόγου καὶ | ἐν αὐτοῖς γεννω- 191
μένης κατὰ τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν καὶ πίστιν. ὥστε ἐν ἐκάστῳ γενεῶ-
σθαι τὸν Χριστὸν νοητῶς. καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησία σπαργῆ καὶ
ὠδίνει, μέχριτερον ἂν ὁ »Χριστὸς« ἐν ἡμῖν »μορφωθῆς« γεννηθείς, ὅπως
ἐκάστος τῶν ἁγίων τῷ μετέχειν Χριστοῦ Χριστὸς γεννηθῆ. καθ' ὃν
15 λόγον καὶ ἐν τινι γραφῇ γέρεται τὸ »μὴ ἀφραθε τῶν Χριστῶν μου.
καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεύθητε«. οἷονὰ Χριστῶν γενο-
νότων τῶν κατὰ μετοσίαν τοῦ πνεύματος εἰς Χριστὸν βαπτισμέ-
νων, συμβαλλούσης ἐνταῦθα τὴν ἐν τῷ λόγῳ τράνωσιν αὐτῶν καὶ
μεταμόρφωσιν τῆς ἐκκλησίας. βεβαιοὶ δὲ τοῦτο καὶ Παῦλος φανερῶς
20 διδάσκων. | ἔνθα φησὶ »τούτον χάριν κάμπω τὰ γόνατά μου πρὸς 192
τὸν θεὸν καὶ πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς
ὀνομάζεται, ἵνα δῶ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χρηστότητος αὐτοῦ
δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρω-

4 Plato Legg. IV, 723 D — 13 Gal. 4, 19 — 15 Psal. 104, 15 — 20 Ephes.
3, 14—17

11—14 Andreas PG 106, 320 C (Cramer Cat. 8, 535, 19—22. Arethas, ebenda
353, 8 ff)

2 ἄφρατα Andr | τῆς (ἐκλύσ)εως — καταντ. Z. 3 unleserl. O (Lücke in M) 3 τῆ
— ἐπ(αναπ.) Z. 4 unleserl. O (σποιδῆ — ἀρχῆς Lücke in M) 4 Pl πάλιν οὖν . .
ἐξ ἀρχῆς . . ἐπαναπολήσωμεν | ἐπαναπ. mit Pl Jh: ἐπαναποδίσασαι HSS (. . ανα-
ποδίσασαι O) | μέχο. O 69 5 προσειρημένα P nach Berendts, προειρημένα
VB 6 εὐδοξίαν P 202 7 ταύτην O 8 εἰλικρινῶς < Cb Jh 9 Χρ.] Ἰησοῦ O
10 ἐκτυπ. — αὐτοῖς < P 10f γεννωμένοις O 11 ὥστε — γεννηθῆ Z. 14
Andr (Areth) 12 σπαργανοῖ Andr 13 μέχριτερον] ἄχοις Andr | μορφ. ἐν ἡμῖν
Andr 14 τῶν ἁγίων < Andr | γέννηται viell. richtig (Kl) Andr 15 τὸ + O
16 πονηρεύεσθε HSS 17 πνευμ.] πατρὸς B 18 συμβ.] συλλαμβανούσης O
19 τοῦτο καὶ O: καὶ ταῦτα P Jh 21 ἐν οὐρανοῖς O 22 χρηστ.] δόξης O
23 δύναμιν O, viell. O überall richtig

πον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ἑμῶν». εἰς γὰρ τὰς ἀναγεννωμένων ψυχὰς ἀναγκαῖον ἐξομοργνύμερον ἐκτυποῦσθαι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

IX. Ἔοικε δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ τοῦτο μάλιστα προσεικέναι καὶ
 5 συμφωνεῖν τὸ χρησιμωδούμενον ἄνωθεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς τῷ
 Χριστῷ ἐπὶ τὸν ἀγνισμὸν ἤκουσι τοῦ ὕδατος ἐν τῷ Ἰορδάνῃ «υἱός
 μου εἶ σύ· ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε». παρατηρητέον γὰρ ὅτι τὸ
 μὲν υἱὸν αὐτοῦ εἶναι ἀορίστως ἀπεφήνατο καὶ ἀχρόνως· «εἶ» γάρ 193
 «υἱός» αὐτῷ ἔφη. καὶ οὐ «γέννας». ἐμφαίνων μῆτε πρόσφατον αὐτὸν
 10 τετυχηκέναι τῆς υἱοθεσίας, μῆτε αὐτὸν προὑπάρξαντα μετὰ ταῦτα τέλος
 ἐσχηκέναι, ἀλλὰ προγεννηθέντα καὶ ἔσεσθαι καὶ εἶναι τὸν αὐτόν. τὸ
 δὲ «ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε» ὅτι προόντα ἤδη πρὸ τῶν αἰώνων,
 λέγει. ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐβουλήθη καὶ τῷ κόσμῳ γεννηῆσαι, ὃ δὴ ἐστὶ
 πρόσθεν ἀγνωστούμενον γνωρίσαι. ἀμέλει τοῖς μηδέπω τῶν ἀνθρώπων
 15 συνησθημένοις τὴν πολυποίκιλον σοφίαν «τοῦ θεοῦ» ὁ Χριστὸς οὐ-
 δέπω γεγέννηται. ὅπερ ἐστὶν οὐδέπω ἐγνωσθη, οὐδέπω πεφανέρωται,
 οὐδέπω ἐφάνη. εἰ δὲ αἰσθοντο καὶ οὗτοι τῆς χάριτος τὸ μυστήριον, 194
 τότε δὴ καὶ αὐτοῖς. ὁπότε ἐπέστρεψαν καὶ ἐπίστευσαν, κατὰ τὴν
 γνῶσιν καὶ τὴν σύνεσιν γεννᾶται. διὸ καὶ προσηκόντως ἐντεῦθεν ἢ
 20 ἐκκλησία τὸν ἄρσενα λόγον ἐν τοῖς ἀγνιζομένοις ἀεὶ μορφοῦν λέγεται
 καὶ γεννᾶν. — καὶ τὰ μὲν δὴ περὶ τῶν ὠδίνων αὐτῆς εἰς δύναμιν
 εἰρηται· τὰ δὲ περὶ τοῦ δράκοντος καὶ τῶν ἄλλων τῆδε μεταληπτέον.
 οὐχοῦν πειρώμεθα πάλιν ἀμωσγέπως δηλοῦν, ὃ παρθένου, μηδὲν

2 Plato Legg. VI, 775 D — 6 Luk. 3, 22 — 15 Ephes. 3, 10 — 21 Symp. S. 25, 3. 33, 17ff. 42, 1ff. De res. I, 25, 1. 39, 5. Plato Symp. 196 BD — 23 vgl. De lepra 13, 2

4—16 Phot. Bibl. 237 S. 311 A, 27—41

2 *Εἰς* P 202^v | *εἰς* — *ἐκτυπ.* P1 4 *Ἔοικε* — *πεφανέρωται* Z. 16 Ph | *προσ-*
εικ. καὶ < Ph 5 *χρησμ.* unleserl. O 6 *ἐπὶ* — *ὑδατος* < Ph | *ἤκουσι* — ἐν
 unleserl. O: κατὰ τ. ὕδ. ἐν MA1 7 (*σήμερον* — γὰρ unleserl. O (*παρατ.* in Lücke
 in M) 7f τὸν μὲν B 8 *εἶναι*] *εἶναι* αὐτόν Ph^b | (*ἀορίστως* — αὐτῷ Z. 9
 unleserl. O: ἀορ. ἀπεφ. ἕτε ἀχρ. συνόντα αὐτῷ in Lücke in MA1 9 καὶ
 οὐ O 69^v | κ. οὐ γέγ. < Ph^a (Lücke) 10 *προὑπάρξαντα* O Ph: *ὑπάρ-*
ξαντα P | *μετὰ ταῦτα* < Ph 11 *προγ.* κ. ἔσ. καὶ < Ph | καὶ ἔσεσθαι
 < O | *εἶναι* ἀεὶ Ph | τὸν < P 12 *προόντα* — ἐν τοῖς Z. 13 < P 13 *λέγει*
 — ἀμέλει Z. 14 < Ph^a | *λέγει* < O Ph^b | οὐρ.] χρόνοις P | *ἐβουλήθη* P 15 *συν-*
ειθισμένοις P | τοῦ θεοῦ σοφίαν Ph 16 *πεφαν.*] es endet Ph 19 διὸ P 203
 | καὶ vor *προσηκ.* + O 21 *εἰς* unleserl. O 22 *μεταληπτέον* Jh: *μεταβλη-*
τέον O P, *βεταβλητέον* B 23 *ἀλλῶς γέ πως* O, *ἄλλως γέ πως* P, *ἀμωσγέπως* Jh

ἀποδειλιῶσαι πρὸς τὸ μέγεθος τῶν αἰνιγμάτων τῆς γραμμῆς· εἰ δέ τι δύσκολον ἐμπίπτει τοῖς λόγοις, ἐγὼ πάλιν ὑμᾶς ὄπιον ποταμὸν διαβιβάσω.

X. Ὁ «δράκων» ὁ «μέγας», ὁ «πυρρός», ὁ «πολύτροπος», ὁ «πολυ-
5 σχιδής», ὁ «πτακίγαλος», ὁ «κερασφόρος», ὁ «σύνων» τὸ τρίτον τῶν ἀστέ-
ρων», ὅς «ἴσθηκεν» ἐγεδρεῖων, ἵνα «τὸ τέκνον» τῆς ὀδοινοῦσης γυν- 195
ραϊκὸς «καταφάγη», ὁ διάβολος οὗτός ἐστιν ὁ ἐγεδρεῖων, ὁ λογῶν
λημψασθαι τῶν φωτισθέντων τὸν χριστόληπτον τοῦν καὶ τὴν ἐκτέ-
πωσιν καὶ τράνωσιν τὴν ἐν αὐτοῖς ἀποτεχθεῖσαν τοῦ λόγου, ἀλλ'
10 ἀστοχεῖ καὶ σφάλλεται τῆς ἄγρας, ἄνω πρὸς ἕψος ἀρπαζομένων τῶν
ἀναγεννωμένων «πρὸς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ»· ὃ δὴ ἐστιν, ἄνω περὶ
τὴν θείαν ἔδραν καὶ τὴν ἀσκανδάλιστον ἐπόβασιν τῆς ἀληθείας αἰ-
ρεται τὸ φρόνημα τῶν ἀνακαινωθέντων, τὰ ἐκεῖ βλέπειν καὶ τὰ ἐκεῖ
φαντάζεσθαι παιδαγωγούμενον, ἵνα μὴ ἀπατηθῇ πρὸς τοῦ δράκοντος
15 βροίθοντος κάτω· οὐ γὰρ αὐτῷ θέμις τοὺς ἄνω νεύοντας καὶ τοὺς
ἄνω βλέποντας ἀφανίσει. οἱ δὲ ἀστέρες εἰσὶν, οὓς τῷ τῆς οὐρανῆς 196
ἄκρῳ κατὰ κορυφῆς ἐφαπτόμενος εἰς τὴν γῆν κατασπᾶ, τῶν αἰρέ-
σεων αἱ συστροφαί· ἀστέρας γὰρ σκοτεινοὺς, ἀμυδροὺς καὶ ταπεινο-
στρεφεῖς τὰς ἐπισυνόδους εἶναι τῶν ἑτεροδόξων φραστέων, ἐπειδὴ
20 τῶν οὐρανίων ἐπιστήμονες εἶναι δὴ βούλονται καὶ αὐτοὶ καὶ εἰς Χρι-
στὸν πεπιστευκέναι καὶ τὴν ἔδραν ἔχειν τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς
καὶ πλησιάζειν τοῖς ἀστροῖς ὡς «φωτὸς τέκνα». ἀλλὰ κατασύρονται
τοῦ δράκοντος ἐκσεισθέντες ταῖς πλοκαῖς, ὅτι μὴ τῶν τριγώνων εἶσω
τῆς εὐσεβείας ἔστησαν σχημάτων, πταίσαντες αὐτῆς περὶ τὴν ὀρθό-

1 Plato Legg. X, 900 C — 4 Apok. Joh. 12, 3. 4 — 10 Apok. Joh. 12, 5 —
13 Plato Phaedr. 250 A — 15 Symp. S. 49, 16. 68, 18. 83, 6. 85, 7 — 18 vgl. Jud.
v. 12f — 20 De lepra 11, 4 — 22 Ephes. 5, 8 — 23 Symp. S. 11; vgl. Plato Tim. 53 C

4—7. 9—11 Andreas PG 106, 321 C (Arethas, Cramer S, 355, 25—29 —
23 Antonius Melissa I, 13

1 ἀποδ. Wd, vgl. 96, 22: ἀποδειλιῶσαι O P Jh | εἰ—διαβ. Z. 3 aus Pl | εἰ
P: ἐὰν O Jh: ἄν Pl 2 ἐμπίπτει O P: ἐμπίπτει B, ἐμπίπτει Jh mit Pl 2f διαβιζῶ
τ. ποτ. Pl 4 ὁ δράκων—ἐστιν Z. 7 Andreas (περὶ δὲ τούτων καὶ ὁ μακάριος
Μεθόδιός φησιν οὕτως ἐπὶ λέξεως· ὁ δρ. etc.) 4f ὁ πολίτρο. ὁ πολυτροχ. u. ὁ κερασφ.
< Andr 6f γυναικὸς < Andr 7 καταφάγη undeutl. O | οὗτος < Andr |
ἐστιν] καὶ τὰ ἐξῆς + Andr | ὁ ἐγεδρεῖων < O 9 (z)αὶ τράνωσιν unleserl. O (z.
τ. ἄλωσιν M) | ἀλλ'—ἀναγεννωμένων Z. 11 wieder Andr 10 καὶ σφ(άλλεται
unleserl. O 11 θρόνον—ἐστιν unleserl. O 12 θείαν—ἐπόβασιν außer ἀσκ un-
leserl. O 12f αἴρεται O 70 13 Pl εἶδον τότε τάκεῖ | ἐκεῖ P 203^v 14 παιδ-
αγωγούμενων P 15f τοὺς ἄνω vor βλέποντας < P 18 σκοτεινοὺς < O
18f ταπεινοστρεφεῖς P, ταπεινοστρεφεῖς B 19 τῶν ἑτεροδ. εἶναι P Jh 20 δὴ < O

δοξον θρησκευίαν, ὅθεν καὶ τρίτον τῶν ἀστέρων ἐκλήθησαν μέρος, οἷον περὶ ἓνα τῶν ἀριθμῶν τῆς τριάδος διεσφαλμένοι, ὅτε μὲν τὸν τοῦ πατρὸς, ὡς Σαβέλλιος, αὐτὸν τὸν παντοκράτορα λέξας πεπον- 197
θῆναι, ὅτε δὲ τὸν τοῦ υἱοῦ, ὡς Ἀρτεμᾶς καὶ οἱ δοκῆσει αὐτὸν ἀπο-
5 γηνάμενοι πεφηνέναι, ὅτε δὲ περὶ τὸν τοῦ πνεύματος, ὡς Ἐβριωναῖοι, ἐξ ἰδίας κινήσεως τοὺς προσηήτας φιλονεικοῦντες λελαληκέναι· Μαρκίωρος γὰρ καὶ Οὐαλεντίνου καὶ τῶν περὶ τὸν Ἐλχασαῖον καὶ τοὺς ἄλλους καλὸν μηδὲ μνημονεῦσαι.

XI. Ἡ δὲ γεννήσασα καὶ γεννωῖσα τὸν ἀρρενωπὸν ἐν ταῖς καρδίαις
10 τῶν πιστευόντων λόγον, καὶ ἄχραντος καὶ ἀβλαβῆς ἀπὸ τοῦ θηρὸς τῆς ὀργῆς εἰς τὴν ἔρημον παραγεγεννημένη, ἢ μήτηρ ἡμῶν ἐστίν, ὡς ἀποδεδώκαμεν, ἢ ἐκκλησία. ἢ δὲ ἔρημος, εἰς ἣν ἐλθοῦσα τρέφεται τὰς χιλίας καὶ διακοσίας ἡμέρας καὶ ἐξήκοντα, ἢ κακῶν ἔρημος ἀλη-
15 τοῖς πολλοῖς. εὐκαρπος δὲ καὶ εὐβοτος καὶ εὐθαλής καὶ εὐεπίβατος ἀγίοις καὶ πλήθουσα σοφίας καὶ βλαστένουσα ζωὴν, ἐστὶ τοῦτο αὐτὸ δὴ τῆς Ἀρετῆς τὸ κάλλιστον καὶ καλλιδενδρον καὶ καλλίπνου χω-
ρίον. ἔνθα ἐξηγέρθη ὁ νότος καὶ διέπνευσεν ὁ βορρᾶς, καὶ ῥέουσι τὰ ἀρώματα καὶ πάντα τῶν ἀμβροσίων πεπλήρωται δρόσων, ἀθα-

1 De lepra 11, 4 — 12 Symp. S. 86f — 15 Plato Kritias 111 A — 18 Hohel. 4, 16

1f. 12—14 Andreas PG 106, 321 C (Arethas, Cramer 8, 355, 31ff)

1 καὶ < P | τρίτον — διεσφαλμένοι Z. 2 Andr 1f τρίτον δὲ τ. ἀστ. ἐκλήθη μέρος οἱ Andr 2 τῶν ἀριθμῶν P: τὸν ἀριθμὸν O: τοῦ ἀριθμοῦ Andr | τ. τρ. διεσφ. auch Andr vgl. Areth 3 τοῦ < O 5 πεφηνέναι O: < P: πεφνέναι Al Jh | δὲ < B vor περὶ in O etw. getilgt, darunter Punkte | Ἐβριωναῖοι P 6 τοὺς P 204 | λελαλ. φιλων. B Jh 7 τὸν περὶ ἐλκ. O | Ἐλχασαῖον O 8 μηδὲ μνημ. unleserl. O 9 γεννωῖσα κ. γεννήσασα P Jh 9f καρ(δ)ίαις (τ)ῶν unleserl. O 10 τὸν π. M Al | πιστευόντων P Al, πιστεύοντα M | ἀπὸ] ἐπὶ Al Jh | τοῦ (< Al w. e. sch. auch O, nicht? M) | θ(η)ρὸς unleserl. O 11 παραγεγεννημένη P Jh: παραγενομένη O 12 ἢ δὲ ἔρ. — φθορᾶς Z. 14 auch Andr | ἢ ἔρ. δὲ Andr 12f ἢν (ἐ)λθ. τρε(φ). τὰ(ς) unleserl. O 12 ἐλθ. τρ.] ἐλθῶν ἐπέφερε 2. Hd. M Al 13 τὰς — ἐξήκ.] ἢ ἐκκλησία Andr | ἡμέρας unleserl. O | ἔρημος.. κ. ἄγονος — δυσπρόσιτος) Z. 14 unleserl. O | ἔρημος] πλήρης M Al 13f ἀλ. κ. ἄγ. < Andr 14 κ. στ. φθ. 2. Hd. in Lücke M | καὶ δύσβατος O 70v 15 εὐβοτος Po Cb Jh: εὐβατος P, üb. a. übergeschr. o O: Pl εὐκαρπον .. καὶ τοῖς ζώοις πᾶσιν εὐβοτον 16 πληθύνουσα O 16f ἐστὶ τοῦτο αὐτὸ δὴ O: αὐτὸ δὴ τοῦτο .. ἐστὶν P (ἐστὶ B) B Jh 18 ἐνθάδ' P 19 καὶ πάντα < P | πεπλήρωται O

ράτου ζωῆς βλάβει· ἀμερόντοις κατιστιμίει· εἰς ὃ ἐσμεν ἡμεῖς
 ἀρθολογοῦσαι νῦν καὶ πλίζουσαι τῇ βασιλείᾳ τὸν ἐλονορῆ στίγανον
 καὶ ἔκλαμπρον τῆς παρθενίας ἀδίκτοις δακτύλοις· Ἀρετῆς γὰρ κοσμι-
 ται καρποῖς ἢ νέμῃ τοῦ λόγου. | αἱ δὲ χίλια καὶ διακόσια ἡμέραι 199
 5 καὶ ἐξήκοντα, ἃς ἐνθάδε ἐσμεν εἰς ἐπιδημίαν, ἢ περὶ τοῦ πατρὸς
 ἐστίν, ὃ παρθένοι, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος κατ' εὐθείαν ἀκρι-
 βῆς καὶ ἀρίστη σύνεσις, ἢ γέγηθεν ἡμῶν ἢ μήτηρ ἀξανομήνη καὶ
 ἀγάλλεται τοιούτῳ τὸν χρόνον, μέχριπερ ἂν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν
 καιρῶν αἰώνων εἰς τὴν ἄγριον ἐλθοῦσα κατὰ τοὺς οὐρανούς· μηκέτι
 10 δι' ἐπιστήμης κατασκέπηται τὸ ὄν, ἀλλὰ τρανωῶς ἐποπιεύσῃ Χριστῷ
 συνεισβάσα. τὰ γὰρ χίλια ἐν ἑκατοντάσι δεκαπλασιασθέντα τέλειον
 ἀριθμὸν καὶ πλήρη περιέχει, ὃ δὴ ἐστὶ σύμβολον αὐτοῦ τοῦ πατρὸς
 τοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ δημιουργήσαντος καὶ ἐν ἑαυτῷ συγκρατοῦντος τὸ
 πᾶν, τὰ δὲ διακόσια τὸν ἐκ δύο τελείων | ἀριθμῶν συνεξευγμένον, ὃ 200
 15 δὴ ἐστὶ σύμβολον τοῦ ἁγίου πνεύματος, καθὸ τῆς γνώσεώς ἐστὶ τοῦ
 υἱοῦ τοῦτο καὶ τοῦ πατρὸς παρεκτικόν. τὰ δὲ ἐξήκοντα τὸν ἐξ ἀριθ-
 μὸν ἐν δεκάσιν ἔχει, ὃ δὴ ἐστὶ σύμβολον τοῦ Χριστοῦ. ἐπειδήπερ ὁ
 τῶν ἐξ ἀπὸ μονάδος προῖων ἀριθμὸς ἐκ τῶν ἰδίων συντίθεται μερῶν.
 ὥστε μήτε λείπειν ἐν αὐτῷ τι μήτε πλεονάζειν· εἰς τὰ ἑαυτοῦ γὰρ
 20 μέρη ἀναλνόμενος συμπληροῦται, οἷον τῶν ἐξ εἰς ἴσα μέρη ἐξ ἴσων
 τεμνομένων μερῶν ἀνάγκη τὴν αὐτὴν ἐκ τῶν διαμερισθέντων τμη-
 μάτων πάλιν ποσότητα πληροῦσθαι. πρῶτον γὰρ μέρος κατὰ μέσον

1 Symp. 6, 5 ob. S. 70, 8 — De sanguis. 1. Eurip. Hipp. 73f — 8 vgl. Act.
 3, 21 — 9 Symp. 8, 2 S. 83, 5f — 10 vgl. I Kor. 13, 12 — De res. I, 30, 5

11f Andreas PG 106, 321 D — 17—S. 96, 10 vgl. Theophan. Keram. hom. 18
 PGr 132, 405 AB; vgl. ders. hom. 53 zu S. 95, 15

1 βλαστοῖς O 4 αἱ δὲ P 204^v 5 περὶ + O 9 κατὰ τ. οὐρ. < O
 κατὰ Po Jh, vgl. S. 83, 5f: καὶ P 10 κατασκέπηται P 11 γὰρ] δὲ Andr
 | τὸν ἐν ἐκ. πολλαπλ. Andr 14 ἀριθμὸν P | (συνεξευγ)μένον δ̄ undeutl. O
 15f τοῦτο τοῦ νῆ . . O 16 τοῦ νοῦ πατρ. < P | παρεκτικόν Cb Jh:
 on unleserl. O 17 ἐπειδήπερ — συγκείμενος S. 96, 10 auszugsweise bei
 Theoph. | ἐπειδὴ γὰρ Theoph. 17f ὁ ἀπὸ τῶν μονάδων τῶν ἐξ Theoph.
 18 ἐκ unleserl. O | ἰδίων συντίθεται undeutl. O | μερῶν συντιθέμενος ὡς
 Theoph. 19 (μῆ)τε . . ἐν — (μῆ)τε (πλε)ονά(ζ)ειν unleserl. O | τὸ ἐλείπειν
 Theoph. | ἑαυτῷ Theoph. Cb Jh | τι < Theoph. | εἰς γὰρ ἐ. Theoph. | γὰρ
 nach μέρος O 20 (ἀνα)λνόμενος unleserl. O | συμπλ. — ἑαυτὸν S. 95, 3 < Theoph.
 | συμπληροῦται οἷον O | τῶν . . εἰς unleserl. O | τῶν Jh: τὰ P: τὸν Al Po Cb
 | καὶ εἰς MA1 | ἴσον μέρος P | (μέρ)η unleserl. O ἐξ ἴσων O 71
 22 πρῶτον P 205

διαιρούμενος ποιῆ τὸν τρία, εἶτα εἰς τρία διαιρούμενος μέρη ποιῆ
 τὸν δύο, εἶτα εἰς ἕξ μερισθεὶς ποιῆ τὸν ἕνα, καὶ συμπληροῦται πάλιν
 εἰς ἑαυτὸν· εἰς γὰρ δις τρία καὶ τρις δύο καὶ ἑξάκις ἕν διαιρούμενος, 201
 συντιθέμενων τῶν τριῶν καὶ τῶν δύο καὶ τοῦ ἑνός, πάλιν ἀναπλη-
 5 ροῖ τὸν ἕξ. τέλειον δὲ πᾶν ἕξ ἀνάγκης ἐστὶ τὸ μῆτε προσδεόμενον
 εἰς συμπλήρωσιν ἑτέρου μῆτε πλεονάζον ἑαυτοῦ πώποτε. τῶν δὲ
 ἄλλων ἀριθμῶν οἱ μὲν ὑπερτέλειοί εἰσιν, ὡς ὁ δώδεκα (τὸ γὰρ ἴσον
 αὐτοῦ μέρος τὰ ἕξ, καὶ τὸ τρίτον τὰ τέσσαρα, καὶ τὸ τέταρτον τὰ
 10 μερίζεσθαι, συντεθέντα ὑπερβάλλουσι τὸν δώδεκα, οὐ τηρήσαντος
 ἑαυτὸν ἴσον τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσιν. ὡς ὁ ἕξ), οἱ δὲ ὑποτέλειοι, ὡς ὁ
 ὀκτώ. τὸ γὰρ ἡμισὺν αὐτοῦ τὰ τέσσαρα, καὶ τὸ τέταρτον τὰ δύο,
 καὶ τὸ ὄγδοον τὸ ἕν, εἰς ἃ τέμνεται μέρη, συντεθέντα | ποιῆ τὸν 202
 ἑπτά, καὶ προσδεῖται μονάδος εἰς τὴν ἑαυτοῦ συμπλήρωσιν, οὐχ ὡς
 15 ὁ ἕξ παντοίως ἑαυτῷ σύμφωνος ὄν. διὸ καὶ τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν
 εἶδον ἀνείληφε τοῦ θεοῦ, ἀπὸ τοῦ πληρώματος »τῆς θεότητος« εἰς
 τὸν βίον ἐληλυθότος· κενωθεὶς γὰρ καὶ τὴν »μορφὴν« τοῦ »δούλου«
 προσλαβὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα πάλιν ἀνεπληρώθη καὶ τὴν

16 Kol. 2, 9 — 17 Phil. 2, 7

15—S. 96, 4 Theophan. Keram. hom. 53 PGr 132 S. 932f

1 εἶτα τὸν P 2 εἶτα τὸν P 3 εἰς — διαιρούμενος] φημι δὲ εἰς τρις δύο,
 καὶ δις τρεῖς, καὶ ἑξάκις ἕν ἕξ αὐτῶν πάλιν συνίσταται Theoph. 4 τῶν τριῶν
 καὶ < O, ab. üb. δύο καὶ steht καὶ τριῶν (τ. δύο καὶ τριῶν MA1) | τοῖν δυοῖν
 Theoph. | πάλιν — ἕξ Z. 5] τέλειός ἐστι Theoph. 5 δὲ] γὰρ Theoph. 5f μῆτε
 πλεον. ἔ. π. vor μῆτε — συμπλ. ἔ. Theoph. | τινὸς ἑτέρου προσδ. εἰς συμπλ.
 Theoph. 7 εἰσιν ὑπερτ. Theoph. | ὁ δωδέκατος Theoph. | τὸ γὰρ — ὁ ἕξ
 Z. 11] οὐ τὰ μέρη συντιθέμενα ὑπερεκπίπτει τὰ δώδεκα Theoph. 8 τὸ vor
 τέταρτον < P 11 αὐτοῦ μέρ. Cb Jh | οἱ δὲ εἰσιν ἀτέλειοι Theoph. |
 ὁ² < Theoph. 12 τὸ γὰρ — ἑπτά, καὶ Z. 14] οὐ τὰ μέρη συντιθέντα Theoph.
 14 τὴν ἔ. συμπλ.] τὸ γενέσθαι ὀκτώ Theoph. | οὐχ ὡς — ποιητικὴ S. 96, S anders
 Theoph. hom. 18 (doch s. S. 96, 4) 15ff διὸ καὶ etc. vgl. Theoph. hom. 53 φασὶ
 δὲ καὶ τὸν ἕκτον ἀριθμὸν τέλειον ὄντα, ὡς ἐκ τῶν ἰδίων μερῶν συμπληρούμενον,
 τὴν ἀναφορὰν ἔχειν εἰς τὸν εἶδον τοῦ θεοῦ, θεὸν τέλειον ὄντα καὶ τέλειον ἄνθρω-
 πον. καὶ ὥσπερ οὗτος ὁ ἀριθμὸς εἰς τὰ ἴδια μέρη ἀναλύμενος, συντεθέντων αἰθῆς
 τῶν μερῶν εἰς ἑαυτὸν πάλιν ἀποκαθίσταται. οὕτως ὁ τοῦ θεοῦ μονογενῆς υἱός,
 κενωθεὶς καὶ δούλον μορφὴν λαβὼν καὶ οἰοντι σμακρονθεὶς, εἰς τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα
 καὶ ἀξίαν πάλιν ἀνεπληρώθη, οὐδέποτε τοῦ τέλειος εἶναι ζημιωθεὶς 16 ἐλήφε Jh
 | (θεο)τη(τος) undeutl. O 18 (προσ)λαβὼν εἰς unleserl. O | προσ)λαβὼν P 205v

ἀξίαν. αὐτὸς γὰρ ἐν ἑαυτῷ σμιζομένης, καὶ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ μέρισιν ἀναλαμβάνει, ἐκ τῆς ἑαυτοῦ σμιζρότητος καὶ τῶν ἑαυτοῦ μερῶν εἰς τὴν συμπλήρωσιν πάλιν τὴν ἑαυτοῦ καὶ τὸ μέγεθος κατίστη, οὐδέποτε τοῦ τέλειος εἶναι μειωθεῖς. ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ κόσμου κτίσις ἐκ τούτου
 5 φαίνεται πᾶσα συγκιμένη | τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ἁρμονίας, ἐν ἧς 203
 ἡμέραις ποιήσαντος τοῦ θεοῦ τὸν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, τῆς ποιητικῆς δυνάμεως τοῦ λόγου τὸν ἕξ ἐμπεριέχοντος ἀριθμὸν, καθ' ὃν ἡ τριάς σωμάτων ἐστὶ ποιητικὴ· μήκος γὰρ καὶ πλάτος καὶ βάθος σῶμα ἐργάζεται, ὃ δὲ ἕξ ἐκ τῶν τριγώνων ἐστὶ
 10 συγκείμενος. — καὶ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔστι καιρὸς πρόπων ἐν τῷ παρόντι δι' ἀκριβείας διεξιλεθῆναι, ἵνα μὴ τὸ προκείμενον ἐάσαντες τὸ πάρεργον σκοποῦμεν.

XII. Οὐκοῦν δεῦρο εἰς τὴν ἔρημον ἐλθοῦσα ταύτην καὶ ἄγονον κακῶν, καθὼς καὶ πρόσθεν εἰρήκαμεν, ἡ ἐκκλησία τρέφεται, πτερου-
 15 μένη τοῖς οὐρανοπόροις τῆς παρθενίας πτεροῖς, ἃς αἰετοῦ μεγάλου πτέρυγας ὁ λόγος ἔφη, νικήσασα τὸν ὄφιν καὶ τῆς πληροσελήνου |
 τῆς ἑαυτῆς τὰς νεφέλας τὰς δυσχειμέρους ἀποσαμένη. τούτων γὰρ 204
 χάριν οἱ μεταξὺ πάντες οὗτοι παρηνέχθησαν λόγοι, διδάσκοντες ἡμᾶς ὡς καλλιπάρθενοι, κατὰ κράτος μιμῆσθαι τὴν μητέρα, μὴ ἐπιθολοῦ-
 20 σθαι δὲ ταῖς ἀχθηδόσι καὶ τροπαῖς καὶ θλίψεσι τοῦ βίου, ἵνα συνεισ-
 ἔλθητε γαῦροι μετ' αὐτῆς εἰς τὸν νυμφῶνα, παραφαίνουσαι τὰς λαμπάδας. μὴ οὖν ἀποδειλιάσητε πρὸς τὰς μεθοδείας καὶ διαβολὰς τοῦ θηρός, ἀλλὰ καρτερωῶς ἐνσκενάσασθε πρὸς τὴν μάχην, τὴν κόρον

5 Exod. 20, 11 — 8 Plato Legg. X, 896 D — 14 Symp. S. 93, 9ff — 15 Symp. S. 82, 1. 83, 7 — Ezech. 17, 3 — 16 vgl. Symp. S. 85, 12ff — 21 Mt. 25, 10 — 22 Ephes. 6, 11. 17. 19

4 ff. 8 ff Theophan. Keram. hom. 18 PGr 132 S. 405 B

1 γὰρ ἐν ἑαυτῷ (σμιζο)νθείς, καὶ unleserl. O | ἐ(ν) — (ἑαυτοῦ) σμιζρότη-
 τος) Z. 2 unleserl. O 3 τὴν ἑαυτοῦ unleserl. O 4 μειωθεῖς unleserl. O | ἀλλὰ
 — αὐτοῖς Z. 7] ὅθεν καὶ ἡ τοῦ κόσμου κτίσις τὴν τῆς ἐξάδος ἁρμονίαν οὐκ ἔφευγεν.
 ἐν γὰρ ἕξ ἡμέραις ὁ θεὸς πᾶν τὸ φαινόμεν. ἐτεκτίηνατο Theoph. S. 405 B | καὶ ἡ
 τοῦ (κ)όσμου unleserl. O 5 (σ)υγκ(ειμ). τ. ἀριθμοῦ unleserl. O | συγκ.]
 συνεισκειναι MA1 6 ποιήσαντος O 71^v | τε < P Jh 7 περιέχοντος P
 8 ἡ τριάς < P | ἐστι σωμα. P 8f Pl μήκος σωμάτων κ. πλάτους κ. βάθους
 8 μήκος — συγκ. Z. 10] μήκος κ. βάθος κ. πλάτος, ὡς ἐκ τριγ. συγκείμενος· ἐκ
 τούτων δὲ πάντων τὸ σῶμα Theoph. hom. 18 S. 405 B 11 διεξ. δι' ἀκρι-
 βείας B 11f τὰ πάρεργα P 13 ἐλθοῦσαν P 14 καθὼς — εἰρήκαμεν < Po
 Cb Jh 15 ἃς] αἶ B 16 προσελήνον O, üb. π e. Punkt 17 ἀπεωσαμένη
 HSS 18 οἱ < O Jh | πάντες P 206 | ἡμᾶς O 23f (κό)ρον τοῦ unleserl. O

» τοῦ σωτηρίου« καὶ » τὸν θώρακα« καὶ τὰς κνημίδας ἐξοπλισμέναι.
 μυρίαν γὰρ αὐτῷ κατάπληξιν παρέξετε μετὰ πολλοῦ λήμματος καὶ
 εὐφυχίας προσβάλλουσαι. οὐδὲ στήσεται πάντως ἐκ τοῦ κρείττονος 205
 ὄρων τὰς ἀντιπάλους παρατεταγμένας, ἀλλ' αὐτόθεν ἄρασθαι τῶν
 5 ἑπτὰ παλαισμάτων ἑμῶν συγχωρήσει τὰ ἀριστεία ὁ πολυκέφαλος καὶ
 πολυπρόσωπος θῆρ,

πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ Χίμαιρα,
 δεινὸν ἀποπνεύουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο·
 καὶ τὴν μὲν κατέπεφνε πατρὸς τεράεσσι πιθήσας
 10 Χριστὸς ἄναξ· πολλοὺς γὰρ ἀπόλεσεν, οὐδέ τις ἔτλη
 λοίγιον ἐκ γενύων ἀφρὸν ἐρευγομένην,

εἰ μὴ πρότερον ἐκλύσας αὐτὴν κατειργάσατο καὶ ἀσθενῆ καὶ εὐκατα-
 φρόνητον ἡμῖν παντελῶς ἐποίησε Χριστός.

XIII. Διὸ θυμὸν ἄρρενα λαβοῦσαι καὶ νήφοντα ἐναντία θέσθε
 15 τῷ θηρὶ σφριγῶντι τὰ ὄπλα, μηδὲ ὑποχωρήσητε τὸ σύνολον, ἐφ' 206
 οἷς θρασύνεται ταραχθεῖσαι· μυρίον γὰρ ἔξετε κλέος, ἐὰν ἀφέλητε
 νικήσασαι τοὺς ἐπ' αὐτῷ στεφάνους ἑπτὰ, δι' οὓς ὁ ἀγὼν ἡμῖν πρό-
 κείται καὶ ἡ πάλη κατὰ τὸν διδάσκαλον Παῦλον. ἡ γὰρ καταγωνισα-
 μένη τὸν διάβολον πρότερον καὶ νεκρώσασα τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς τῶν
 20 ἑπτὰ στεφάνων τῆς ἀρετῆς ἐγκρατῆς γίνεται, τοὺς ἑπτὰ μεγάλους
 ἀγῶνας διαθλήσασα τῆς ἀγνείας. κεφαλὴ γὰρ τοῦ δράκοντός ἐστιν
 ἡ ἀκρασία καὶ ἡ τρυφή· ὁ ταύτην θλάσας ἀναδεῖται τὸν στέφανον

5 Plato Pol. IX, 588 C — 7ff Ilias 6, 181—183 — 14 vgl. Apok. Joh.
 12, 5 — 17 I Kor. 10, 24f — 18 Ephes. 6, 12 — 19 Apok. Joh. 13, 1

18—20 Andreas PG 106, 321 D

1 κνημίδας B 2 (μυρ)ίαν γὰρ unleserl. O | κατάπλ. αὐτῷ O | πολλοῦ
 unleserl. O 3 εὐφυ(χ)ίας undeutl. O | (κρ)εῖττονος unleserl. O 5 (πα-
 λαισμ)άτων unleserl. O | τὰ ἀρίστια P: unleserl. O 5f Pl θηρίου ποικίλου
 κ. πολυκεφάλου 7 (πρ)όσθε λέων unleserl. O (a. Rd. v. 2. Hd. in M, r ἐὼν im
 Text) 8 δει(νὸν ἀπο)πνεύουσα πυρὸς μένος unleserl. O 9 (κατέπ)εφνε
 (πατρὸς) — πιθήσας unleserl. O: κατέπ. πρὶν ὁ Πέρσευς, τὴν δὲ v. 2. Hd. in M Al
 | τετράεσι B: τεράτεσσι Po Jh 10 ἄναξ undeutl. O | γὰρ auch O: δὲ
 M Al | οὐδὲ O 72 11 ἐρευγομένην P Al 12f (εὐκατα)φ(ρόνη)το(v) undeutl. O
 14 Διὸ P 206v | ἄρρενα O 15 σφρίνοντι P, am Rand corr. | ὑταναχω... w.
 e. sch. O, ὑπαναχωρήσητε viell. richtig M 15f ἐφ' οἷς undeutl. O 16 θρα-
 σύνεται — γὰρ < P | (ἔξ)ετε κλέος unleserl. O | ἀφέλησθε O 17 αὐτοῦ P Jh
 | (στεφ)άνους unleserl. O | δι' (οἷς ὁ) ἀγῶν unleserl. O 18 ἡ δὲ καταγ. —
 γίνεται Z. 20 Andr 19 τοῦ διαβόλου P: κατὰ τοῦ διαβ. Andr | κεφαλὰς undeutl. O
 20 γίγνεται P | μεγάλους P: unleserl. O: μεγίστους M Al Jh 22 συνθλάσας B Jh
 Methodius.

τῆς σωφροσύνης. μεγάλη ἐστὶ καὶ ἡ διὰ τὴν καὶ ἡ θρόνη· ὁ ταύτην
πατήσας τὸν οὐρανὸν ἀναιρῶνται τοῦ μετερίου. μεγάλη ἐστὶ καὶ ἡ
ἀπιστία καὶ ἡ ἀνοία καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως τῆς πορνείας πλιονετικῆ- 207
ματα· ὁ ταῦτα κατεργασάμενος καὶ ἀνελὼν τὰς ἐπ' αὐτοῖς τιμὰς ἀπο-
5 γίγεται, πολυτρόπως ἐκκεραΐζομένης τοῦ δράζοντος τῆς ἰσχύος. καὶ
γὰρ καὶ τὰ δέκα κίρατα καὶ κίντρα, ἅπερ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς ἐλέχθη
γίγιναι, αἱ δέκα ἀντιθέσεις εἰδὼν, ὧ καλλιπάρθινοι. τῆς δεκαλόγου.
αἷς ἀνακηρατίζειν εἶωθε καὶ βάλλειν τὰς τῶν πλείστον ψυχὰς, τῇ
«ἀγαπήσεις» ἐντολῇ κίριον τὸν θεὸν σοὺ καὶ ἐναντία φρονῶν καὶ
10 τεκταινόμενος καὶ τοῖς ἐξῆς νομοθετήμασιν. ἰδὲ γὰρ κίρας αὐτοῦ
διάπυρον καὶ πικρὸν τὴν πορνείαν, ὧ τοὺς ἀκράτους βάλλει, ἰδὲ
τὴν μοιχείαν, ἰδὲ τὸ ψεῦδος, ἰδὲ τὴν φιλαργυρίαν, ἰδὲ τὴν κλοπὴν
καὶ τὰ ἄλλα τούτων ἀδελφὰ καὶ συγγενῆ, ὅποσα ἐξισχύουσιν ἀμφὶ 208
ταῖς κεφαλαῖς αὐτοῦ ταῖς ἀνθρωποκτόνοις πεφνκότα· ἃς ἑμεῖς συμ-
15 μαχῆσαντος Χριστοῦ ἐκκεραΐσασαι λήψεσθε, τοῖς κατὰ τοῦ δράζοντος
κατανθεμοῦσαι στεφανώμασιν ἑμῶν τὰς θείας κεφαλὰς. ἡμέτερον
προκρίνειν γὰρ τὰ κρείττω καὶ προτάσσειν πρὸ τῶν γηγενῶν, αὐτο-
κράτορα καὶ αὐτεξούσιον τὸν λογισμὸν εἰληφότες καὶ πάσης ἀνάγκης
ἐκτὸς εἰς τὸ αὐτοδεσπότης αἰρεῖσθαι τὰ ἀρέσκοντα, οὐ δουλεύοντα·
20 εἰμαρμένη καὶ τύχαις . . . ὥς οὐκ ἄνθρωπος ἀλλ' ὥς μακάριος ἔσοιτο
καὶ ἀγαθός, εἰ [μὴ] τῷ ἀνθρωπίνῳ παραδείγματι χρώμενος τοῦ Χρι-

6 Apok. Joh. 12, 3 — 9 Deut. 6, 5 — 17 De autex. 16, 2. 5. 7. 17, 1. De
res. I, 38, 3

2 zu ἀναιρ. vgl. S. 134, 12 (Kl) 2f ἐστὶν ἡ ἀπιστ. O 8 αἷς] ἦς P | ἀνακ.
εἶωθε unleserl. O 9 (ἀγαπ)ήσεις — τὰ unleserl. O 10 (τεκ)ταιν. (καὶ) — (μ)οι(χείαν)
Z. 12 außer τὴν πορ fast ganz unleserl. O | τὴν ἐξῆς M | νομοθ.] τίμα anders
M | ἰδε stets B, P 207 | γὰρ < M Al 11 καὶ διάπυρον P | ἀκρατεῖς ἀνα-
βάλλει viell. richtig P 12 ἰδε τὴν — ἄλλα Z. 13 unleserl. O 13 καὶ συγγ.
— κεφαλαῖς Z. 14 unleserl. O | ὑπερεξισχύουσιν M Al 14 ἀνθρωπ. — ἐκκεραΐ-
σασαι) Z. 15 unleserl. O | πεφνκότα 2. Hd. in Lücke in M 14f συμμαχία M Al
15 λήψεσθε O 72^v | δρακῶντος O 16 κατανθ. Wd: καθανθεμῶσαι O P
17 γὰρ προκρίνειν καὶ B, aber καὶ a. Rd. corr. in γὰρ | πρὸ < Po Jh | τῷ(ν)
unleserl. O 18 . ἄσης O 19 οὐ δ(ουλ.) unleserl. O 20 nach τύχαις
wohl etwas ausgefallen | οὐκ — μα(κ)άρι(ος) unleserl. O | ἀλλ' ὡς μακάριος]
αὐτοῦ (αὐτοῦ Jh) κίριος, v. 2. Hd. in Lücke in M, Al Jh | ἔστω P 21 ἀγα-
θός . . μὴ unleserl. O | μὴ < Po | ἀνθρωπίνῳ w. e. sch. O: ἀνθρωπίῳ P
21f (χρ)ώμενος τοῦ Χριστοῦ unleserl. O

στοῦ καὶ πρὸς ἐκείνον ἑαυτὸν ζωγραφῶν κάκεινον μιμούμενος βιώσει.
 πάντων γὰρ κακῶν μέγιστον | ἔμφυτον τοῖς πολλοῖς τὸ τὰς αἰτίας 209
 τῶν ἁμαρτημάτων εἰς τὰς τῶν ἀστέρων κινήσεις ἀναφέρειν καὶ τὸν
 βίον ἡμῶν οἰακίζεσθαι τῆς εἰμαρμένης ταῖς ἀνάγκαις λέγειν, καθάπερ
 5 οἱ μετὰ ἀλαζονείας πολλῆς ἀστεροσκοπήσαντες· ὑπονοίᾳ γὰρ μᾶλλον
 ἢ τῷ φρονεῖν πεπιστευκότες, ὃ μεταξὺ τῆς ἀληθείας ἐστὶ καὶ τοῦ
 ψεύδους, πολὺ τῆς τῶν ὄντως ὄντων θέας ἐξηπατήθησαν. ὅθεν εἰ
 παρείης, ὧ Ἄρετή, πληρωθέντος ἤδη μοι τοῦ λόγου, ὃν αὐτὴ προσέ-
 ταξας, δέσποινα, ῥηθῆναι, πειράσομαι δὴ συναγωνιζομένης σου καὶ
 10 συμπτειούσης πρὸς τοὺς χαλεπαίνοντας καὶ ἀμφισβητοῦντας, ὡς οὐκ
 ἀληθῆ λέγομεν ἀτεξούσιον εἶναι φάσκουσαι τὸν ἄνθρωπον, διενκρη- 210
 νήσασθαι ὅτι

σφῆσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπέρομον ἄλγε' ἔχουσιν,
 αἰρούμενοι τὰ ἡδέα πρὸ τῶν συμφερόντων.

15 *ΑΡΕΤΗ.* Ἀλλὰ παρήμι καὶ συναγωνίζομαι· τελέως γὰρ ὁ λόγος
 κεκοσμήσεται καὶ τούτων προσαφθέντων.

XIV. *ΘΕΚ.14.* Πάλιν οὖν δὴ πρῶτον περὶ τῶν τοιούτων εἰς
 δύναμιν εἴπωμεν, τὴν γοητείαν αὐτῶν, ἐφ' ἣ ἑθρασύνονται, γυμνώ-

13 Odyss. 1, 34, vgl. Symp. S. 107, 14

2—S. 107, 14 SS Parall. S. 200—205 Holl

1 πρὸς undeutl. O | βιώσει M AI Jh: βίωση P: (βιώ)σει unleserl. O 2 πάν-
 των] es beginnt C in K (Vat. 1553) Bl. 93^v—98^r; Lemma τοῦ ἁγίου Μεθοδίου
 ἐκ τῶν περὶ ἀγνείας συμποσίου (so) | γὰρ] τῶν C | τοῖς < C | αἰ(τίας) un-
 deutl. O 3 (ἁμαρτη)μάτων unleserl. O | φέρειν C 4 τῆ(ς) εἰμαρμ. un-
 leserl. O 5 μετ' C | (π)ολλ(ῆ)ς unleserl. O: < C | ἀστ...ο...πήσαντος O
 6 τῷ] τὸ C | (πεπιστευ)κότες ὁ μεταξὺ unleserl. O | δ] ἄ C 7 ὄντων ὄν-
 τως C | ὄντως < P | ὄντων P 207^v | θέας εἰ unleserl. O: ἀληθείας 2. Hd. in
 Lücke M AI | ὅθεν—χαλεπ. καὶ Z. 10 < C 8 παρείης OP (πέρείης P):
 παρείης Jh | (λό)γον unleserl. O 9 (συν)αγωνι(ζομένης) unleserl. O 10 ἀμ-
 φισ. ητοῦν... O, ἀμφισβητοῦντες C 11 φάσκουσαι < C | τὸν ἄνθρ.
 διεν unleserl. O 11f διενκρ. < C: Pl nur Parm. 135B διενκρηνησάμενον
 12 ὅτι unleserl. O 13 σφῆσιν C | ἀτασθαλ...σ... O 13f (ἄλ)γε' ἔχουσιν
 αἰρ(οῦ)μεν(οι) unleserl. O 14 (συμφερ)όντ(ων) unleserl. O 15 Ἄρετή unleserl. O
 | Ἀλλὰ—ἐποθέσεις S. 100, 2 < C | παρήμι z. συναγ. unleserl. O (st. συναγ.
 Lücke in M) | παρήμι Jh: πάρεμι P AI | γὰρ—Πάλ(ιν) Z. 17 unleserl. O
 (Παλ. οἶν Lücke in M) 17 (πρ)ῶτον—γοητεί(αν) Z. 18 unleserl. O | τῶν—
 δύν. Z. 18 in Lücke in M | τῶν τοιούτων] τοῦτων Cb Jh 18 εἴπ. τ. γοητ. Lücke
 in M | ἡ—κατελιη(φόντων) S. 100, 1 unleserl. O 18f μώσαντες (so)—οὐρανός
 S. 100, 1 in Lücke in M

σαρτις, ὡς μόνων καταληφόντων ἐξ οἷων ὁ οὐρανὸς κινεῖται σφαι-
 μάτων κατὰ τὰς Χαλδαϊκὰς ἕποθίσεις. φάσκονσι γὰρ ὅτι σφαῖρα
 ἐντόρον στροφαῖς ἀπεικάζεσθαι τὴν περιφέρειαν τοῦ κόσμου τῆς
 5 γῆς κέντρον καὶ σημείου τόπον ἔχούσης. περιφορᾶς | γὰρ οὕτως σφαι- 211
 ριζῆς, ἀνάγκη, φασί, κατὰ τὰς ὁμοίας διαστάσεις τῶν αὐτῶν ὄντων
 διαστημάτων μέσῃν τοῦ παντός τὴν γῆν τεγγάνειν, περὶ ἣν ὁ οὐρα-
 νὸς περιδινεῖται προγενέστερον οὖσαν. εἰ γὰρ ἐξ σημείου καὶ κέντρον
 περιφέρεια συνέστηκεν, ὃ δὴ κύκλος εἶναι δοκεῖ. ἀδύνατον δὲ χωρὶς
 σημείου καταγραφῆναι κύκλον, κύκλον δ' εἶσθαι ἀδύνατον ἀπὸ
 10 σημείου. πῶς οὖν πρὸ πάντων ἡ γῆ, φασί, συνέστηκε καὶ τὸ κατ'
 αὐτὴν χάος καὶ βάθος; εἰς χάος γὰρ ὄντως καὶ βάθος καταλίεθσαν
 οἱ σχέτλιοι πλάνης, ὅτι »γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ
 ἠὲ χαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ
 ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύρετος αὐτῶν καρδιά», καὶ ταῦτα καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς
 15 εἰρηκότων σοφῶν ὡς οὐδὲν Ὀλυμπίων ἐντιμότερον γηγενῆς καὶ
 πρεσβύτερον. ὄθεν οὐκ αἰεὶ παῖδες ὄντως | οἱ Χριστὸν ἐγνωκότες, 212

2 Plato Legg. X, 898B — 6 vgl. Plato Phaed. 108E — Plato Tim. 49BC
 — 12 Röm. 1, 21 — 15 Plato Legg. V, 727E — 16 Plato Tim. 22B; vgl. I Kor.
 14, 20 — vgl. Gal. 4, 9

1 μόνων B A1: < M | ὑπειληφόντων M A1 | οἷων — τὰς Z. 2 unleserl. O
 2 χαλδαϊκὰς O: αἰγυπτιακὰς P: Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων M Ausgg., schwerl. ist
 Αἰγυπτιακὰς καὶ Χαλδαϊκὰς zu lesen | ὑποθ. — ἀπεικάζεσθαι Z. 3 unleserl. O
 | φάσκοντες M | γὰρ ὡ. σφ. < M | γὰρ] τοίνυν C 2f Pl σφαίρας ἐντόρου
 ἀπεικασμένα φοραῖς 3 ἐκτόρον. στρ. ἀπ. in Lücke in M | ἐντόρους P: ἐν
 τόρῳ C | στροφᾶς C | τὴν — τόπον Z. 4 unleserl. O 3f τῆς γῆς z. in Lücke
 in M, κ. σημ. < M 4 σκοπὸν M | ἐπεχούσης B Jh (ἔχούσης M): ἔχουσι C |
 περιφορᾶς — τεγγάνειν Z. 6 außer (ὁμ)οίας διαστ(άσεις) unleserl. O 5 ἀνάγκη
 in Lücke in M | φησὶν C M | κατὰ] καὶ C | τ. ὁμ. u. ὄντ. — τεγγ. Z. 6 Lücke
 in M 6 περὶ O 73 | ἦν P 208 7 περιδ. νεῖται O, περιδίνεται P, περιδείνε-
 ται C | προγενέστερον P 8 περιφερείας C | συνέστηκεν — φασί Z. 10 < O P
 9 κύκλος δὲ C | δυνατὸν C 10 φασί Bo: φησὶν C Jh 11 βάθος undeutl. O |
 εἰς χάος γὰρ ὄντως καὶ βάθος C: εἰς χ. γὰρ καὶ β. . . ος ὄντως O: εἰς βάθος γὰρ
 καὶ χάος ὄντως P Jh 12 ὅτι] οἶ O | γνῶντες C | ὡς u. ἡ unleserl. O
 13 διαλογισμοῖς (w. e. sch. O) C: λογισμοῖς P | αὐτῶν nach διαλ. + C
 14 (ἐσκοτί)σθη ἡ unleserl. O | παρ' αὐτ(οῖς) unleserl. O 15 (σο)φῶν ὡς
 οὐδ(έν) unleserl. O | οὐδέν — γηγ. Pl | . λ . . πίων O | γηγενῆς — οὐκ Z. 16
 unleserl. O | γηγενοῦς M A1: γενέσθαι C 15f z. πρεσβ. ὄθεν < C 16 ὄν-
 τως undeutl. O: < C | (ἐ)γνω(κότες) unleserl. O

καθάπερ Ἕλληνες οἱ μύθοις μᾶλλον καὶ πλάσμασιν ἢ τέχνῃ τῶν
λόγων τὴν ἀλήθειαν χόσαντες καὶ τοῖς οὐρανόις τὰς τῶν ἀνθρώ-
πων προσεκομύσαντες συμφορὰς, οὐδὲν ἀσχύνονται καταγράφοντες
τὴν τῆς οἰκουμένης περιφορὰν γεωμετρικοῖς θεωρήμασι καὶ σχήμασι.
5 καὶ τὸν οὐρανὸν εἰδώλοισι πτηνῶν καὶ νηκτῶν καὶ χερσαίων εἰση-
γοῦμενοι κεκοσμηθεῖσθαι καὶ τὰς ποιότητας τῶν ἀστέρων ἐκ τῶν περι-
τοὺς ἀρχαίους ἀνθρώπους συμφορῶν κατασκευάσθαι, ὥστε τὰς τῶν
πλανητῶν αὐτοῖς κινήσεις ἐκ τῶν τοιούτων ἠρτῆσθαι σωμάτων.
εἰλίσεισθαι γὰρ περὶ τὴν τῶν δώδεκα ζωδίων φύσιν φασὶ τοὺς ἀστέ-
10 ρας, ἐλκομένους τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου τῇ φορᾷ, ὡς καὶ διὰ τῆς συγ-
κράσεως αὐτῶν ὄρασθαι τὰ ἀποβαίνοντα πολλοῖς κατὰ τὰς πρὸς 213
ἀλλήλους αὐτῶν συναφείας τε καὶ ἀπορροίας, ἀνατολάς τε αὐτῶν καὶ δύσεις.
σφαιροειδῆς γὰρ ὑπάρχων πᾶς ὁ οὐρανὸς καὶ κέντρον καὶ σημεῖον κατ'
αὐτοῦ τῇ γῆν χροόμενος, διὰ τὸ πάσας ἀπὸ τῆς περιφορᾶς τὰς προσ-
15 πιπτούσας εὐθείας ἐπὶ τὴν γῆν ἴσας ἀλλήλαις εἶναι, ὑπὸ τῶν περιεχόν-
των αὐτὸν διακρατεῖται κύκλων· ὧν μείζων μὲν ὁ μεσημβρινὸς δοκεῖ,
καὶ δεύτερος ὁ εἰς ἴσα τέμνων μέγας καλούμενος ὀρίζων, τρίτος δὲ ὁ
τούτους ἐπιδιαίρων ἰσημερινός. παρ' ἐκάτερα δὲ τούτου τροπικὸν
δύο. θερινὸς καὶ χειμερινός· καὶ ὁ μὲν πρὸς τοῖς ἀρκτίοις, ὁ δὲ πρὸς
20 τοῖς νοτίοις. κατὰ δὲ τούτων ὁ λεγόμενος ἄξων, περὶ ὃν αἱ τε
Ἀρκτοὶ, ὅ τε ἀνταρκτικὸς ἕξωθεν τῶν τροπικῶν. καὶ αἱ μὲν Ἀρκτοὶ 214

1 οἱ undeutl. O | μᾶλλον (καὶ) πλά(σμ)ασιν unleserl. O | ἢ] τῆ C |
τ. γνη O 2 τοῖς οὐρ. τὰς unleserl. O | οὐρανόις C Al, vgl. S. 105, 3: οὐρανοῖς
P Jh 3 οὐδὲν O Po Cb Jh: οὐδὲ P C | κα(ταγράφον)τες unleserl. O 4 περι-
φέρειαν vermutet Cb 4f (σχῆμ)ασι κ. τὸν unleserl. O 5 καὶ vor τὸν < M Al
5f (εἰσηγοῦ)μενοι unleserl. O 6 κεκοσμηθεῖσθαι C 7 κατασκευάσασθαι C
8 τῶν vor τοιούτων + O | ἠρτεῖσθαι C 9 φύσιν P 208^v 10f συγκρ.]
γηράσεως C 11 ὑποβαίνοντα C | τῆς vor κατὰ + P | τὰς] τὰ? C 12 συν-
αφὰς C | τε undeutl. O 13 σφαιροειδῆς C | ὑπάρχων πᾶς unleserl. O |
ὁ πᾶς P Jh | κ(έν)τρον (καὶ) σ. κατ' unleserl. O 13f κατ' αὐτοῦ C 14 χρο-
μενος undeutl. O | διὰ — περι(φορῆς) unleserl. O | ἀπὸ τ.] τὰς M Al 14f προ-
πιπτούσας C 15 τὴν — περι(εχόν)των αὐ(τὸν) Z. 16 unleserl. O | γῆν < C |
ἴσας] εἰς C 16 διακρατεῖται Jh | (κ)ύ(κ)λων — εἰς] Z. 17 unleserl. O | κῆ-
κλον M | μεσημερινός P Jh 17 εἰς < C | (τέ)μνων — ἰ(ση)μερι(νός) Z. 18
unleserl. O 18 τοῦτον M Al | ἐκάτερα — πρὸς] Z. 19 unleserl. O | δὲ < C
19 ὁ θερ. M Al | ταῖς ἄρκτοις C | (ἀρκτ)ίοις — παντός S. 102, 2 unleserl. O
20 κατὰ δὲ] μέρεσιν in Lücke M Ausgg. | λεγ.] χειμερινός M Al | αὐξων C
21 ἀνταρκτ. ἕξωθεν C: ἀρκτικὸς ἔμπροσθεν P Al | ἕχων τὸν τροπικὸν in Lücke
M Ausgg.

περὶ αὐτὰς στρεφόμεναι καὶ βροίθουσαι τὸν διὰ τῶν πόλων ἄξωνα
 τὴν τοῦ παρτὸς ἀπεργάζονται κίνησιν κόσμον. κατὰ τὰς ἀλλήλων
 ἰξύας ἔχουσαι τὰς μεγάλας καὶ ἄχραντοι τοῦ καθ' ἡμᾶς ὀφείζοντες
 οὔσαι, τῶ τὸν ζωδιακὸν κύκλον πέντων ἐφάπτεσθαι τῶν κύκλων.
 5 λοξὴν ποιούμενον τὴν κίνησιν· εἰκαί τε ἐν αὐτῷ ζωδίων ἀριθμὸς, ἃ
 καλιῖται δωδεκατημόρια δώδεκα, ἀπὸ Κριοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντα μέχρι
 τῶν Ἰχθύων· ἃ κατηστερισθῆαι παριστᾶσιν ἰχθυήσοις αἰτίαις· τὸν μὲν
 Κριὸν φάσκοντες τὸν τὴν Ἑλλήν εἶναι τὴν Ἀθάμαντος διακομίσαντα
 καὶ Φοῖξον εἰς Σκύθας, τὸ δὲ Βούκρανον, εἰς τιμὴν Διὸς, τοῦ τὴν
 10 Εὐρώπην ταύρου διαπεραιώσαντος εἰς τὴν Κρήτην· καὶ τὸν καλού-
 μενον | δὲ Γαλαξίαν κύκλον, ὃς τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ συνδέσμου τῶν 215
 Ἰχθύων ἐπὶ τὸν Κριὸν ποιεῖ, ἐκ τῶν τῆς Ἡρας μαζῶν Ἡρακλεῖ προ-
 χυθῆναι λόγος Διὸς ταγαῖς, ὥστε κατ' αὐτοὺς πρὸ τῆς Εὐρώπης
 καὶ Φοῖξου καὶ τοῖν Διοσκόροισιν καὶ τῶν ἄλλων ζωδίων τῶν ἐξ
 15 ἀνθρώπων καὶ θηρίων καταστερισθέντων οὕτω γενέσις ἦν, ἀλλὰ
 χωρὶς γενέσεως ἐβίωσαν ἡμῶν οἱ παλαιότεροι. ἐπιχειρητέον γὰρ μὴ
 πως τὸ ψεῦδος ἰσχύσωμεν ὥσπερ ἰατροὶ φαρμάκοις τῶν λόγων ἀμβλύ-
 νοντες λατικοῖς σβέσαι, τῆδε σκοποῦσαι τὴν ἀλήθειαν.

XV. Εἰ κρείσσον ἦν τὸ ὑπὸ γενέσιν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους, ὃ
 20 σκέτλιοι, τοῦ μὴ εἶναι, δι' ἣν αἰτίαν οὐκ αὐτόθεν, ἀγ' οὔπερ τὸ γένος

16 De resurr. I, 27, 4 — 17 Symp. S. 140, 3f

1 αὐτὰς P (M?), αὐτὰ C, αὐτὸν Al | κ. βροίθ.] μέσον ἔχουσαι in Lücke M Al |
 τὸν — πόλων in Lücke M | πολλῶν ἀξωνα C | ἄξωνα P (nicht B) 2 ἀπεργ. O 73^v:
 ἐργάζεται C 3 ἡμᾶς unleserl. O 4 οὔσαι — κύκλον] οὗς ἄτοπον κύκλον ζωτι-
 κὸν C | τῶ . . κύκλον < Po Cb Jh | ἐφάπτεσθε B | τ. κύκλ. undeutl. O
 5 ποιούμενος C | (κ)ίνησι(v) unleserl. O 6 δωδεκατημόρια < C | (ἀ)πό un-
 leserl. O | ἔχοντα P 209 7 κατηστερισθῆαι O, κατηστερισθῆαι P, καταστερεῖσθαι C
 παριστῶσιν O, παρίστησιν PC | ἔχε . . θοις O: ἔχει μύθοις C 8 φασ . . ντες O
 τ. Ε.] Ἑλλήνην C | διακομήσαντα C 9 φοῖξον w. e. sch. O | εἰς Σκ. un-
 deutl. O | τὴν < C 10 (διαπεραιώσαντος unleserl. O 10f (καλού)μενον
 unleserl. O 11 δὲ < CAI | ὃς unleserl. O | τοῦ < O? 12 ἐκ] ἀπὸ P Jh |
 τὸν . . μαζὸν P 13 λόγος < C | σταγαῖς C 14 φ. ἰξόν O | τοὺς
 Διοσκ. C | διοσκόρου PC (nicht B) 15 θηρῶν P Ausgg. | καταστερι-
 σθ. ντων O, κατηστερησθέντων P, κατηστερισθέντων B, καταστερησθέντων C
 zuerst, καταστερισθέντων MAI | γενέσιν ἦν B 16 οἱ unleserl. O | μὴ < P
 17 τὸν λόγον C | ὥσπερ ἰατρικοῖς unter Streichung von ἰατικοῖς Z. 18 Wd
 17f ἀμβλύναντες P Jh 18 οἱ ἰατρικοῖς C; ἰατρικοῖς B | τῆδε C | (σκοποῦσαι
 unleserl. O, σκοποῦντων AI, σκοποῦντες C 19 τὸ ὑπὸ] τόπον C 20 διὰ
 τίνα αἰτ. richtig Wd | (οὐ)περ undeutl. O (οὐ M): οὐ περὶ C 20f ἔφν τὸ γένος
 P Jh: τοῦ ἐνός ἔφν C

ἔσθ' τὸ τῶν | ἀνθρώπων, γενέσεις ἦν; εἰ δὲ ἦν, τίς χρεία τῶν ὑπό- 216
 γιον καταστερισθέντων. Λέοντος, Καρκίνου, Διδύμων, Παρθένου,
 Ταύρου, Ζυγοῦ, Σκορπίου, Κριοῦ. Τοξότου, Ἰχθύων, Αἰγόκερω,
 Ὑδροχόου, Περσέως, Κασσιοπέας. Κηφέως, Πηγάσου, Ὑδρου, Κόρακος,
 5 Κρατῆρος, Λύρας, Δράκοντος, καὶ τῶν ἄλλων, ἐξ ὧν εἰσηγεῖσθε κατα-
 κοσμηθέντων τοὺς πολλοὺς κατελιγμένα τὴν μαθηματικὴν ταύτην,
 μᾶλλον δὲ καταθεματικὴν, πρόγνωσιν; ἦτοι οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἔμπρο-
 σθεν γενέσεις ἦν. καὶ μάταιος ἡ τούτων σύστασις, ἢ οὐκ ἦν, καὶ εἰς
 τὴν κρείσσονα κατίστασιν καὶ διαγωγὴν ὁ θεὸς τὸν βίον μετέστησε,
 10 τῶν ἔμπροσθεν χείρονα βιωσάντων χρόνον. ἀλλὰ κρείττους οἱ | πα- 217
 λαιότεροι τῶν νῦν, ὅθεν καὶ χρυσοῦν ἐκλήθησαν γένοϛ. οὐκ ἄρα
 γενέσεις. εἰ ὁ ἥλιος καθιππεύων τοὺς κύκλους καὶ ἐπιπορευόμενος
 ἐτησίαις τὰ ζῴδια περιόδοις τὰς μεταβολὰς ἀποτελεῖ καὶ τὰς τροπὰς
 τῶν καιρῶν, οἱ πρὸ τοῦ καταστερισθῆναι τὰ ζῴδια γεγονότες καὶ
 15 κοσμηθῆναι τούτοις τὸν οὐρανὸν πῶς διήρκεσαν, μηδέπω θέρους,
 μετωπώρου, χειμῶνος, ἔαρος διακεκριμένων, δι' ὧν ἡ τοῦ σώματος
 ἀΐζεται καὶ συγκρατεῖται φύσις; ἀλλ' ἐξήρκεσαν καὶ πολυχρονιώτεροι
 γέγονασι καὶ ῥωμαλειότεροι παρὰ τοὺς νῦν, ὁμοίως καὶ τότε διεν-
 θύναντος τοὺς καιροὺς τοῦ θεοῦ. οὐκ ἄρα ἐκ τοιούτων ὁ οὐρανὸς

10 Plato Phileb. 16 C

1 τὸ vor τῶν + O | ἡ δὲ ἦν τῆς χρείας C | εἰ unleserl. O 1f . πογιον
 O. ὑπόγονον P, ὑπογιών C 2 (κατ . στερι)σθέντων unleserl. O, κατηστερησθέν-
 των P, κατηστερισθέντων B, λάθρα ἀστερισθέντων C | Καρκίνου, Διδύμων) un-
 leserl. O 3 σκορ . . ον O | (Κρ)ιοῦ — Ἰ(χθύων) unleserl. O | Κριοῦ < C
 | αἰγοκέρωτος O: αἰγοκέρον P C 4 ὑδροχῶνον C | Περσέως — Πηγάσου unleserl.
 O | κασσιπερίας P, κασσιπερίας B, κασιπέας C | Ὑδρας O 5 κράτερας C
 | (Λύ)ρας — εἰση(γεῖσθε) unleserl. O | ἐξ P 209^v | ἡγεῖσθε M A I 5f (κατα-
 κοσμηθέν)των — μαθηματι(κὴν) Z. 6 unleserl. O | κατακ. C Wd: κατακοσμηθέν-
 τας O P Jh 6 πόλους M A I 7 καταθεμ. — ἐπὶ unleserl. O 8 γενέσεις — ἔμπρο(ο-
 σθεν) Z. 10 unleserl. O | τούτων σύστ.] τοιαύτη δόξα M A I 9 διαμονὴν ὁ θ.
 M A I 10 τὸν ἔμπρ. C | χείρονα O 74, χείρωνα B 10f P I οἱ . . παλαιοὶ
 κρείττονες ἡμῶν 12 ἡ γενέσεις P 13 ἐτησ.] στασίαις C | τὰ ζ(ώδια) un-
 leserl. O | τὰς < O | ἀ . . τελεῖ O 14 καταστερηθῆναι P | τὰ — κοσμη-
 θῆναι Z. 15 < C 15 δι . ρκ . . αν O | θέρο . ϛ C 16 μετωπώρον B | δια-
 κεκ . . ἔνων O, διακεκρημένον C 17 ἐξήρκεσαν M A I: ἐ . . ρκεσαν O, ἔζησαν P,
 ἔζησαν B C | πολυχρονιώτεροι C 18 (γεγόν)ασι unleserl. O | ῥωμαλειότεροι P C
 18f διενθύνοντος O 19 ὁ οὐρ. ἐκ τοιοῦτ. C | ἐκ + C Wd | τῶν vor τοιοῦτ. + O
 | ἔτων O (πάντων M)

πεποικίλται σχημάτων. εἰ δὲ ἡλῖος καὶ ἡ σελήνη καὶ τὰ ἄλλα 215
 ἄστρα, τὰ εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γεγονότα
 καὶ κόσμον οὐρανοῦ καὶ τροπὰς καιρῶν. θεοῦ ἐστὶ καὶ κρείττονα τῶν
 ἀνθρώπων. ἀνάγκη καὶ κρείττονα βίον καὶ μεζέριον αὐτὰ καὶ ἀση-
 5 ρικὸν καὶ πολλῶ τοῦ ἡμετέρου βίου διαλλάττοντα δικαιοσύνη καὶ
 ἀρετῇ διάγειν, κινούμενα ζήνησιν ἑτάκτον καὶ ἑδδαίμονα. εἰ δὲ τὰς
 τῶν θνητῶν συμφορὰς καὶ κακοφοροῦνας αὐτὰ τιτλαίεται καὶ ἐνεργεῖ,
 περὶ τὰς ἀσελγείας ἀσχολούμενα καὶ τὰς μεταβολὰς καὶ τροπὰς
 τοῦ βίου ἄρα ἀθλιώτερα τῶν ἀνθρώπων ἐστίν, εἰς τὴν γῆν βλί-
 10 πορτα καὶ τὰς ἐπικήρους καὶ ἀδέσμονας πράξεις καὶ μηδὲν κρείττον
 τῶν ἀνθρώπων διάγοντα. εἰ γε τῆς ἐκείνων | ἀποφορίας καὶ κινή- 219
 σεως ὁ ἡμέτερος ἤρτηται βίος.

XVI. Εἰ πᾶσα πράξις χωρὶς ἐπιθυμίας οὐ γίνεται. οὐδὲ μὴν ἐπι-
 θυμία χωρὶς ἐνδείας, ἀνευδεὲς δὲ τὸ θεῖον, ἀνευνόητον ἄρα πονηρίας.
 15 καὶ εἰ ἡ τῶν ἄστρον φύσις ἐγγυτέρω τέτακται τοῦ θεοῦ, κρείσσων
 οὐσα τῆς τῶν κρείσσωνων ἀνθρώπων ἀρετῆς, ἀνευνόητα κακίας ἐστὶ
 καὶ ἀνευδεῖ τὰ ἄστρα. καὶ ἄλλως· πᾶς ἡμῖν ὁμολογήσει τῶν

1 Gen. 1, 16 — 2 Plato Tim. 38 C — 3 Plato Epinom. 961 E — 13 vgl.
 Plato Symp. 200 A. Pol. II, 381 C — 14 De res. III, 18, 4

6—17 Phot. Bibl. 237 S. 311|b, 5—16

2 τὰ < C | εἰς — χρόνον P1 | φυλακὴν] φυξί (viell. aus φυλακὴν) O, φυσικὴν a. Rd. M, im Text wie O 3 τρο[πὰς P 210 4 καὶ vor ἀνάγκη + P
 5 τὸν ἡμέτερον P C | βίον + O | διαλλάσσοντα C 6 εἰ...κτον O | εἰ] mit ὅτι ἀναιρῶν τοὺς εἰμαρμένην δοξάζοντάς φησιν beginnt Ph | δὲ < Ph
 7 αὐτὰ] τὰ ἄστρα Ph 7f καὶ ἐνεργεῖ < Ph 8 ἀσελγεία. O | ἀσχολ. (+ nach βίον Z. 9) κ. τ. μεταβ. < Ph | με(τ)α(β)ολὰς unleserl. O | τὰς vor τροπὰς Z. 9 + O 9 ἄρα ἀθλιώτερα C | τῶν ἀ.ων O | εἰσὶν C | εἰς — βίος Z. 12] ὅτι οὐ μόνον αὐτὰ τῶν κακῶν ἐρῶσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀναγκάζουσιν ταῦτα πράττειν Ph | εἰς unleserl. O 9f γῆν β(λέπ)ορτα unleserl. O 10 ἐπι- κείρους C | ἀθ...μους O | πράξις B | μηδὲν κρείττον unleserl. O 10f τῶν ἀνθρ. κρείττον C 11 (ἀν)θρώπων διάγ(οντα) unleserl. O | γε undeutl. O | καὶ — πράξις Z. 13 unleserl. O 13 ἔτι εἰ Ph | πᾶσα — ἐνδείας Z. 14 C auch in K Bl. 158^f | ἐπιθ. — ἐνδείας Z. 14 unleserl. O 14 ἀνευ...ες O | ἄρα — φύσις Z. 15 unleserl. O 15 καὶ εἰ ἡ] ἡ δὲ Ph | ἀστέρων C | τοῦ vor θεοῦ + O | κρείσσων — ἀνθρώπων Z. 16 unleserl. O 16 (ἀνευ)νόητα — ἀστέρων S. 105, 1 unleserl. O | ἀνευνόητον A1 16f ἄρα καὶ ἀνευδ. ἐστὶν Ph | εἰσὶν καὶ C: εἰ δὲ (δὲ 2. Hd.) M A1 17 ἄστρα] es endet Ph | ἄλλος πᾶς C 17f τῶν πεπιστευμένων C: τῶν πρεσβερόντων M A1

πεπεισμένων τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἶναι θεῖα,
καὶ μακρὸν ἀποκρίσθαι κακίας καὶ τῶν γηγερῶν πράξεων. ἀνεπίδεκτα
πάθους ἡδονῆς ὄντα καὶ λύτης· οὐ γὰρ προσεῖναι τοῖς οὐρανίοις
τοιαύτας ὀρέξεις βδελυκτάς. εἰ δὲ τούτων ἐκτός καὶ ἀνευθεῖ πενή-
5 κασι, πῶς τοῖς ἀνθρώποις ἔ μὴ αὐτὰ βούλονται καὶ ὧν ἐκτός εἰσι 220
τεκταίνονται; οἱ διοριζόμενοι μὴ εἶναι τὸν ἄνθρωπον αὐτεξούσιον,
ἀλλ' ἀνάγκαις ἀφύκτοις εἰμαρμένῃς λέγοντες οὐκίξεσθαι καὶ ἀγρά-
φοις προστέγμασι, εἰς αὐτὸν ἀσεβοῦσι τὸν θεόν, παρεκτικὸν τῶν
ἀνθρωπίνων αὐτὸν κακῶν καὶ ποιητὴν εἰσηγούμενοι, εἰ γὰρ τὴν
10 τῶν ἀστέρων ἄπυσαν κυκλικὴν κίνησιν ἐμμελῶς αὐτὸς ἀφράστον
σοφίᾳ καὶ ἀνευροῦ διέπει, κατενθύνων τὸν οἶακα τῆς οἰκουμένης,
οἱ δὲ ἀστέρες τὰς ποιότητας τῆς κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς ἐκτελοῦσι
τῷ βίῳ, ἀνάγκης δεσμοῖς τοὺς ἀνθρώπους ἔλκοιτες εἰς ταῦτα,
αἴτιον τῶν κακῶν τὸν θεὸν ἀποφαίνονται καὶ δότην. ἀλλ' ἀναί-
15 τιος πᾶσι πάσης βλάβης | ὁ θεός. οὐκ ἄρα γένεσις, πᾶς ὅστις 221
κἂν βραχὺ συνετὸς ὁμολογήσει τὸ θεῖον δίκαιον, ἀγαθόν, σοφόν,
ἀληθές, ὀφείλιμον, ἀναίτιον κακῶν, ἀσύμπλοκον πάθους καὶ πᾶν
ὅ τι τοιοῦτον, καὶ εἰ οἱ δίκαιοι κρείσσους εἰσὶ τῶν ἀδίκων καὶ
ἔστιν αὐτοῖς ἢ ἀδικία βδελυκτὴ, χαίρει δὲ ὁ θεὸς τῇ δικαιοσύνῃ, δι-

11 vgl. Plato Polit. 272 E — De res. I, 37, 2 — 14 Plato Tim. 42 D — De
res. I, 36, 3. 3S, 4. De autex. 9, 4 — 16 Plato Phaedr. 246 E — 19 vgl. Plato
Pol. I, 352 A B

1 τὸν < C | εἶναι O 74^v 2 καὶ vor μακρὸν < C | ἀποκρίσθαι] ἄνω
κεῖσθαι C | π. ἀξέων O 2f (ἀνε)πίδεκ(τα) π(ά)θου(ς ἡδο)ν(ης) unleserl. O
3 λύτης undeutl. O 3f οὐρ. τοιαύ(τας) unleserl. O 3 οὐρανίοις B: οὐ-
ρανοῖς P M A I 4 .δ.. τὰς O | εἰ P 210^v | ἀνευθεῖ unleserl. O * 5 πῶς τ.
ἄνθρ. unleserl. O | καὶ ὧν ἐκ(τός) unleserl. O | ὧ C | καὶ nach εἰσι + P
6 διο(ριζο)μενοι μ(η) unleserl. O | δὲ διο(ριζο)μενοι C b J h | τὸν ἄνθρ. vor μὴ
εἶναι P J h | ἀ(ν)θρ. unleserl. O | αὐτε(ξο)ύ(σ)ι(ον) unleserl. O 7 ἀλλὰ C
(ἀ)νάγκαις ἀφύκτοις εἰμαρμ. unleserl. O 8 π(ροσ)τ(ά)γμασι(ν) unleserl. O
8f αὐτὸν τῶν ἀνθρ. P J h 9 ἀ(ν)θρ(ω)πίνων unleserl. O | αὐτῶν C | ποιητὴν
unleserl. O | εἰ.. γ.. μ(ε)νοι O | τὴν < C 10 ἄπυσαν unleserl. O: πᾶσαν C:
Lücke in M | εἰ.. ελῶς O | αὐτοῖς C 14 τὸν θεὸν . . καὶ < C | δότην P
15 πᾶσι < O | ὅστις] ὅς ἐστι C 15f συνεστῶς ὁμολογῆ C 16 Pl τὸ θ.
σοφ., ἄγ. | τὸν θεὸν C | ἀγαθόν, δίκαιον P | (σ)οφόν unleserl. O 17 ἀλη-
θῆ C 17f πᾶν ὅ(τι) unleserl. O 18 ὅ τι] εἴ τι 2. Hd. M A I | τοιοῦτο P C |
(κρ)είσ(σ)ους unleserl. O | ἀ...ων O 19 αὐτοῖς sehr undeutl. O | ἀδικ.]
κακία C | βδελυκτὴ — ἀδικία S. 106, 1 < B | εἰ χαίρει δὲ C | δὲ unleserl. u. ὁ
< O | . . καιοσύνη O

καὶ οὖν, στεγνῆτι δὲ αὐτῷ ἢ ἀδικία, ἐναντίον οὕσα καὶ ἐχθρὸν τῇ
δικαιοσύνῃ, οὐκ ἄρα ἀδικίας αἴτιος ὁ θεός. — εἰ τὸ ὀφελοῦν πάν-
τως ἐστὶν ἀγαθόν, ὀφείλιμον δὲ σωφροσύνῃ καὶ οἴκῳ καὶ βίῳ
καὶ φίλοις, ἀγαθὸν ἄρα ἐστὶν ἢ σωφροσύνῃ, καὶ εἰ ἢ σωφροσύνῃ
5 φέσει ἀγαθόν. ἀκολασία δὲ ἐναντίον σωφροσύνῃ, τὸ δὲ ἐναντίον τῷ
ἀγαθῷ κακόν, κακόν ἄρα ἢ ἀκολασία. καὶ εἰ ἢ ἀκολασία φέσει 222
κακόν, κατὰ ἀκολασίαν δὲ μοιχεῖαι γίνονται καὶ κλοπαὶ καὶ ὄργαι
καὶ φόνοι, φέσει ἄρα κακόν ἐστὶν ὁ ἀκόλαστος βίος· τὸ δὲ θεῖον
παθῶν ἀσύμπλοκον, οὐκ ἄρα γένεσις. — εἰ οἱ σόφρονες βελτίους εἰσι
10 τῶν ἀκρατῶν καὶ ἐστὶν αὐτοῖς ἢ ἀκρασία βδελυκτὴ, χαίρει δὲ ὁ θεός
τῇ σωφροσύνῃ, παθῶν ἀνευνόητος ὢν, στεγνῆτι ἄρα καὶ τῷ θεῷ ἢ
ἀκρασία. ὅτι δὲ ἢ κατὰ σωφροσύνην προᾶξις, ἀρετὴ οὕσα, κρείττων
ἐστὶ τῆς κατὰ ἀκρασίαν, κακίας οὔσης, μαθεῖν ἐστὶν ἀπὸ βασιλείων,
ἀπὸ ἀρχόντων, ἀπὸ στρατηγῶν, ἀπὸ γυναικῶν, ἀπὸ τέκνων, ἀπὸ
15 πολιτῶν, ἀπὸ δεσποτῶν, ἀπὸ οἰκετῶν, ἀπὸ παιδαγωγῶν, ἀπὸ διδα-
σκάλων· ἕκαστος γὰρ τούτων καὶ | ἐαυτῷ καὶ τῷ κοινῷ ὀφείλιμος 223

2 Plato Pol. X, 608 E. Charm. 169 B — 6 Plato Gorg. 477 E — 8 Plato
Gorg. 494 E

12—S. 107, 2 Phot. Bibl. 237 S. 311b, 38—312a, 2

1 ὢν — α(ὕτῳ) unleserl. O | δὲ < M Ausg. | καὶ (ἐ)χθρὸ(ν) unleserl. O
2 (δικ)αιοσύνη — ἀδικίας unleserl. O | τὸ (ὀ)φελοῦν — σω(φροσύνη) Z. 3 unleserl.
O | ὀφελοῦν C 2f πάντως: ὄντως M Al 3 ἐστὶν] καὶ M Al | ὀφέ-
λιμον C | Pl σωφροσύνην ὀφείλιμόν τι καὶ ἀγαθόν | βίῳ unleserl. O 4 φίλοις
— εἰ ἢ σωφρ. unleserl. O | φίλιᾶ M Al | ἢ σωφρ. ἐστὶ M Al | καὶ εἰ — σωφρο-
σύνη Z. 5 < P C 5 ἐναντ. σωφρ. — κα(κόν) Z. 6 unleserl. O | ἐναντίον P 211
5f τῷ ἀγαθῷ < C 6 κακόν ἄρα — κακόν Z. 7 < P | καὶ εἰ — μοιχεῖαι Z. 7
unleserl. O | καὶ εἰ ἢ ἀκολ. < C 7 κακόν < C | ἀκολασίαν 2. Hd. in Lücke
M | κακῶν vor μοιχεῖαι + C | γί(νον)ται unleserl. O: γίνονται P | κλοπαὶ
— ἀκ(όλαστος) Z. 8 unleserl. O | ὄργαι κ. 2. Hd. in Lücke M 8 φέσει < M Al |
ἄρα P | Pl ὁ τῶν κιναιδων βίος | βίος — βδελυκτὴ Z. 10 unleserl. O 9 κακῶν ἀσ.
πέφυκεν u. βελτ. — ἀκολ. (s. zu Z. 10) u. γὰρ ὁ θ. τῇ σωφρ. v. 2. Hd. in Lücke in M
9 παθῶν] κακῶν M Ausgg. | ἀσύμπλ.] πέφυκεν + M Ausgg. | οὐκ ἄρα γέν.
< M Al | οἱ σωφροσύνης C 10 ἀκρατῶν P: ἀκρατόρων C: ἀκολάστων M Al Jh
| καὶ — βδελυκτὴ < M (nicht Al) | χαίρει O 75 | δὲ unleserl. O: γὰρ M Al
10f θεὸς τῇ unleserl. O 11 τῷ unleserl. O 12 ὅτι] wieder Ph | δὲ < Ph:
γὰρ M Al | προᾶξις .. οὔσα .. οὔσης Z. 13 < Ph | ἐστὶν u. εἰσὶν stets Ph 13 κατ'
ἀκρασίαν C | καὶ ἀπὸ βασ. Ph 14 . π . ἀρχ. O | ἀπὸ γυν. < Ph | (ἀ)πὸ
τεκν(ῶ)ν u. πολιτῶν Z. 15 unleserl. O 15 ἀπὸ δεσποτῶν < Ph | ἀπὸ οἰκε-
τῶν) unleserl. O 15f ἀπὸ δι(δα)σκάλ(ων)· ἕκαστος unleserl. O | ἀπὸ διδ. < Ph
16 καὶ vor ἐαυτῷ < Ph | . . . νῶ O | ὀφείλιμος C

γίνεται σωφρονῶν, ἀκολασταίνων δὲ καὶ ἑαυτῶ καὶ τῶ κοινῷ βλαβερός. καὶ εἴ ἔστι διαφορά τις κιναιδῶν καὶ ἀνδρῶν καὶ ἀκολάστων καὶ σωφρόνων, καὶ ἔστι κρείσσων ἢ τῶν ἀνδρείων καὶ σωφρόνων. χείρων δὲ ἢ τῶν ἐναντίων, οἳ δὲ τῆς κρείσσονος ἐγγύς εἰσι καὶ φίλοι
 5 θεοῦ. οἳ δὲ τῆς χείρονος μακρὰν καὶ ἐχθροί, οἳ λέγοντες γένεσιν τὸ αὐτὸ τὴν ἀδικίαν εἶναι καὶ τὴν δικαιοσύνην διορίζονται, κιναιδίαν καὶ ἀνδρείαν, ἀκρασίαν καὶ σωφροσύνην, ὅπερ ἀδύνατον. εἰ γὰρ τῶ κακῷ τὸ ἀγαθὸν ἐναντίον, τὸ δὲ ἄδικον κακόν, τούτῳ δὲ ἐναντίον τὸ δίκαιον, τὸ δὲ δίκαιον ἀγαθόν. τὸ δὲ ἀγαθὸν ἐχθρὸν τοῦ κακοῦ. 224
 10 ἀνόμοιον δὲ τὸ κακὸν τῷ ἀγαθῷ, ἕτερον ἄρα τὸ δίκαιον τοῦ ἀδικου. οὐκ ἄρα αἴτιος κακῶν ὁ θεός, οὐ χαίρει τοῖς κακοῖς — ὡς συνέστησεν αὐτὸς ὁ λόγος — ἀγαθὸς ὢν. εἰ εἰσὶ δὲ πονηροὶ τινες, κατὰ ἔνδειαν φρενῶν εἰσιν οὗτοι πονηροὶ καὶ οὐ κατὰ γένεσιν,

σφῆσιν ἀτασθαλίησιν ὑπέρομον ἄλγε' ἔχοντες.

15 εἰ τὸ ἀνελεῖν τινα καὶ φόνον τὰς χεῖρας αἰμάξαι γένεσις ἐργάζεται, τοῦτο δὲ νόμος κωλύει, κολάζων τοὺς ἀλάστορας καὶ δι' ἀπειλῆς ἀπείργων τὰ τῆς γενέσεως δόγματα, οἷον τὸ ἀδικῆσαι, μοιχεύσασθαι.

2 vgl. Plato Gorg. 494 E — 8 vgl. Plato Pol. I, 353 E — 14 Odys. 1, 34, vgl. ob. S. 99, 13

15—S. 109, 3 Phot. Bibl. 237 S. 311b, 16–37 — 15—S. 109, 15 SS Parall. S. 205 Holl

1 γίνεται undeutl. O: < P | σωφρονῶν unleserl. O | ἀκολασταί ἔ O: ἀκολαστιῶν C | καὶ vor ἑαυτῶ < Ph 1f τῶ κ. βλαβερός unleserl. O | βλαβερός] es endet Ph 2 καὶ < C | ἔστι undeutl. O | δ. αφορ. O | ἀνδρείων O Ausgg. | καὶ vor ἀκολάστων + O 3 (κρ)είσσων unleserl. O | ἢ τ. σωφρ. ἀνδρῶν C | ἀνδρῶν PC 4 οἳ δὲ unleserl. O | κρείττονος C 5 οἳ δὲ O C: καὶ οἳ P Jh | (ἐχ)θροί unleserl. O | οἳ < C | γένεσιν O 6 εἶναι nach δικαιοσ. O | κιναιδίαν B, κιναιδείαν C 7 καὶ ἀκρασ. C 8 τ' ἀγαθὸν B Jh | Pl ἀρετὴν . . δικαιοσύνην, κακίαν δὲ ἀδικίαν | τοῦτο P Jh, τοῦτον C | ἐναντίον P 211^v 9 τῷ δικαίῳ P Jh 11 θεός] eine unleserl. Bemerkung am Rd. in O, im Text καὶ οὕτως. οὐκ αἴτιος κακῶν ὁ θεός | τῶν κακῶν C | ὁ θεός. εἰ ὁ θεός C | οὐ PC: οὐδὲ O Ausgg. (vor χαίρει) | ὡς] οὐ OP | συνίστησιν OP Jh, ab. vgl. S. 110, 14 12 αὐτοὺς OP: < C | εἰ < C | τινες κατὰ ἔνδ. unleserl. O 14 . φῆσιν O, σφῆσιν P, σφίσι C | ἔχοντες] es endet C 15 εἰ τὸ] wieder Ph (ἔτι εἰ [εἰς Ph^b] τὸ) und C (K Vat. Bl. 98^r), Lemma ἐκ τοῦ αὐτοῦ. Am Rand in P ὅτι μὴ δυνατὸν γένεσιν ἐναντὴν καταλύειν | καὶ — αἰμάξαι < Ph | τὰς — γένεσις unleserl. O | τ. χεῖρ. in Lücke in M | αἰμ. γέν. < M 16 (τ)οῦ(το) δὲ unleserl. O | ἀ(λ)άστ. — (ἀπείργ)ων Z. 17 unleserl. O 17 δόγματα unleserl. O | οἷον — φαρμακεῦσαι S. 108, 1 < Ph | ἀδικ. μοιχεύσασθ(αι) unleserl. O | μοιχῆσασθαι P, μοιχεῦσαι C

κλίψαι. γεωμετρίῳσι. ἔναντίον ἄρα νόμος γένεσι. ὅσα μὲν γὰρ γέ-
 νεσις ὄρισαι, ταῦτα νόμος κωλύει. ὅσα δὲ νόμος κωλύει. ταῦτα γένεσις 225
 ποιεῖν βιάζεται. πολέμιον ἄρα γένεσι νόμος. εἰ δὲ πολέμιον, οὐκ
 ἄρα κατὰ γένεσιν οἱ νομοῦνται νομοῦνται· τὰ γὰρ ἐναντία δογματί-
 5 ζοῦνται γένεσι γένεσιν λύνονται. ἦτοι οὐκ γένεσις ἴσθι. καὶ οὐκ ἐχρήν
 εἶναι νόμους. ἢ εἰσὶ νόμοι, καὶ οὐκ εἰσὶ κατὰ γένεσιν. ἀλλὰ ἀμήχανον
 χωρὶς γενέσεως φῶναι τινα καὶ διαπραΰσασθαι τι· οὐδὲ γὰρ τὸν δά-
 κτυλον ἐξεῖναι φασὶ χωρὶς εἰμαρομένης κινήσασθαι τι. κατὰ γένεσιν ἄρα
 καὶ Μίνως καὶ Λυκάον καὶ Λυκοῦργος καὶ Σόλων καὶ Ζάλευκος
 10 νομοθετοῦντες γέντες διατάξοντο τοὺς νόμους. ἀπαγορεύοντες μοιχείας.
 φόρους. βίας. ἀρπαγὰς, κλοπὰς, ὡς οὐκ ὄντων τούτων καὶ γινόμενων
 κατὰ γένεσιν. εἰ δὲ κατὰ γένεσιν καὶ ταῦτα, οὐκ | κατὰ γένεσιν οἱ νόμοι 226
 οὐ γὰρ ἂν αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς ἀνηρεῖτο γένεσις, αὐτὴ ἑαυτὴν ἀνεροῦσα
 καὶ αὐτὴ ἑαυτῇ μαχομένη, καὶ ἐνταῦθα μὲν ἀπαγορευτικοὺς μοιχείας
 15 καὶ φόρων νόμους τιθεμένη καὶ τιμωρομένη καὶ ἐπιτιμωρομένη τοὺς
 κακοὺς, ἐνταῦθα δὲ φόρους καὶ μοιχείας ἐργαζομένη. ἀλλὰ τοῦτο

7 Alex. Aphrod. De fato c. 9. 35 S. 175, 7ff. 207, 4ff Bruns.

1 ... μακ. νοσι O | ἐναντίον — γὰρ γέ(νεσις) Z. 1f unleserl. O | ἄρα P |
 ὁ vor νόμος + B Jh | ὅσα] ἄ C 2 (ταῦτα) νόμος — γένεσις unleserl. O | ὅσα
 δὲ εἰ γὰρ M Al 2f νόμος κωλύει, ταῦτα γένεσις ὄρισεν. ὅσα δὲ γέν. π. βιάζε-
 ται, ταῦτα ν. κωλύει Ph 3 (βιά)ζεται — δογματίζοντες Z. 4f unleserl. O |
 βιάζ. — γενέσει u. κατὰ γέν. Z. 4 in Lücke M | ἄρα τῆς γενέσεως πολέμιον ὁ M
 Al | τῇ γεν. C 4 ἄρα < C | οἱ νομ.] γεγόνασιν οἱ νόμοι in Lücke M Al | d.
 2. νομοθετοῦντες + Ph Jh | καὶ γὰρ M Al 5 γενέσει O 75^v | ἦτι C, εἴ τοι Al |
 καὶ οὐκ] ἢ οὐκ C | οὐ χρή Ph 6 εἶναι μόνους C? | νόμου(s) u. νόμοι
 unleserl. O | οὐκ ἔστι C | ἀλλ' P Jh 7 φ. ναι O | τινί τινα Ph | τι un-
 leserl. O | γὰρ nach δάκτ. O 8 (ἐξεῖν)αι φασ(ι) unleserl. O | εἰμαρ(μένης)
 unleserl. O | τινι < P Ph | γένεσιν unleserl. O 8f ἄρα καὶ P 9 Μή-
 νωος C | Μίν. καὶ Παδάμανθος Ph | (Ζ)ά(λ)ενκος unleserl. O 10 ν. μοθε-
 ται O: P 212 | (ἀπ)αγο(ρεῖο)ν(τες μοι)χείας unleserl. O | ἀπαγορευοντας Ph | μοι-
 χείας — οἱ νόμοι Z. 12] κλοπὰς φόρους κ. τὰ ὅμοια, ἃ κατὰ γένεσιν ἐπισυμβαίνειν
 δογματίζουσιν. ὕπερ ἀδύνατον Ph 11 το(ί)των unleserl. O | γενομένων C
 12 κατὰ γέν. unleserl. O | καὶ vor ταῦτα < C | ταῦ.. O | κα(τὰ) γέν(εσιν)
 unleserl. O 13 οὐ — αὐτῇ] αὐτὴ γὰρ ἂν Ph | ἐφ' C Ph: ἄφ' O P | ἀναρεῖτο C
 | ἢ vor γένεσις übergeschr. Ph a Jh | αὐ.. O | ἀνε(ροῦ)σα unleserl. O 14 καί
 — μαχομένη < Ph | αὐτῇ < C | (ἀπ)αγορευτι(κ)οὺς unleserl. O 15 φόρων]
 τῶν ἄλλων Ph | καὶ τιμωρ. — κακοὺς Z. 16 < Ph | τιμωρ.] ἐπιτιμωρομένη C
 16 ἐνταῦθα — ἐργαζ. < Ph^b | φόρους] τοὺς νόμους Ph | τὰς μοιχ. C Ph
 16f ἀλλὰ τ. ἀδύν. < Ph

ἀδύνατον· οὐδὲν γὰρ ἀλλόλοτον αὐτὸ ἑαυτοῦ καὶ αὐτὸ ἑαυτῷ ἀπε-
 χθανόμενον καὶ αὐτὸ ἑαυτὸ καταλύον καὶ ἀσύμφωνον αὐτὸ ἑαυτῷ.
 οὐκ ἄρα γένεσις. — εἰ κατὰ γένεσιν πᾶν ὃ τί ποτ' οὖν γίνεται καὶ
 ἔστι δίχα γενέσεως οὐδέν. ἀνάγκη καὶ τὸν νόμον γενέσει γεγονέναι.
 5 ἀλλὰ νόμος γένεσιν ἀναιρεῖ, διδακτὴν διδάσκων τὴν ἀρετὴν καὶ
 ἐξ ἐπιμελείας προσγινομένην, γενετὴν δὲ τὴν κακίαν καὶ | ἐξ ἀπαι- 227
 δευσίας φρομένην. οὐκ ἄρα γένεσις. — εἰ τὸ ἀλλήλους ἀδικεῖν καὶ
 τὸ ἐπ' ἀλλήλων ἀδικεῖσθαι γένεσις ποιεῖ. τίς χρεια νόμον; εἰ δὲ ἴνα
 τοὺς ἀμαρτάνοντας ἀμύνονται, φροντίζοντος τοῦ θεοῦ τῶν ἀδικου-
 10 μένων, ἄμεινον ἢν κακὸς μὴ ποιῆσαι καθ' εἰμαρμένην ἢ μετὰ τὸ
 ποιῆσαι νόμοις ἐπαρορθοῦσθαι. ἀλλ' ἀγαθὸς ὁ θεὸς καὶ σοφὸς καὶ
 τὰ χρείσσω ποιῶν. οὐκ ἄρα γένεσις. — ἦτοι ἀνατροφαὶ καὶ τὰ ἔθνη
 τῶν ἀμαρτημάτων εἰσὶν αἰτία. ἢ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ αἱ διὰ σώ-
 15 τιος. — εἰ χρείσσον ἔστι τὸ δίκαιον εἶναι τοῦ ἀδικον, διὰ τί τοιοῦ-

1 De autex. 12, 5 — 5 Plato Prot. 323 C — 6 vgl. Plato Tim. 86 E —
 8 Alex. Aphrod. De fato c. 36 S. 208, 25 — 14 vgl. Plato Pol. X, 617E; vgl.
 Hipp. Refut. I, 19, 71

15—S. 111, 11 SS Parall. S. 206f Holl

1 αὐ vor αὐτὸ + Ph^a | ἑαυτοῦ] ἑαυτὸ Ph: ἑαυτῷ Jh | καὶ αὐτὸ ἐ. < Ph:
 κατὰ τὸ αὐτὸ C 1f ἑαυτοῦ ἀπεχθ. P | ἀπεχθ.] μαχόμενον Ph 2 καταλ.
 — ἑαυτῷ] καταλύειν σπεῦδον Ph | ἀσύμφωνον B, aber mit Punkten über d. ρ:
 σύμφωνον C | ἑαυτοῦ P, ἑαυτὸ C 3 γένεσις] es endet Ph | ὅτι ποτε γίν. B
 | γίν.] γίγνεται + C 4 γεγονέ(ναι) unleserl. O 5 (γέ) . (ε)σι(ν) unleserl. O
 | ἀναιρεῖ als Corr. 1. Hd. am Rd. (aus ἀνηρεῖ) in B: ἀνερεῖ C 5f Pl (τὴν ἀρε-
 τὴν) διδακτὸν τε καὶ ἐξ ἐπιμελείας παραγίγνεσθαι 5 ἀρετ. ν O | καὶ unleserl.
 O: < C 6 ἐπιμ. προσγ. unleserl. O | γινομένην C: περιγινομένην M Al |
 ἐξ — γένεσις Z. 7 unleserl. O 7 (ἀδ)ικεῖν — τίς Z. 8 unleserl. O | καὶ — ἀλλή-
 λων Z. 8 2. Hd. in Lücke in M 8 ποιεῖ] τέλει M Al | δ(ε) ἴνα — τοῦ Z. 9 unleserl. O
 9 ἀμύνονται P | φροντ. C 99: τίζοντος 2. Hd. M | τοῦ < M Al 9—14 (ἀδ)ι-
 κον(μένων) — σώματος außer (εἰμαρμ)ένην u. (σο)φὸς καὶ u. τὰ ἔθνη τῶν unleserl. O
 10 κακ.] τὸ κακὸν 2. Hd. M Al Jh | καθ' P 212^v | καθ' — ποιῆσαι Z. 11 wegen
 des Homöotel. < C 11 νόμον ἐπιτεθεῖναι 2. Hd. M Al 12 οὐκ — ἀνατροφαὶ
 u. Z. 13 ἢ — αἱ Lücke in M | ἀναστροφῆ C | ἦθνη C 13 αἰτία M | πάθη]
 ἦθνη C 14 ἐπιθυμία unleserl. O 76: ἐπὶ σώματι in Lücke M | τὸ unleserl. O
 14f ὁ (< O) θεὸς ἀνάτιος O C Ph vgl. Pl: οἷς ἂν ἦ αἴτιον P: οἷς ἂν ἦ αἴτιον.
 9. ἀνάτιος Jh | ἀνάτιος es endet C 15 εἰ χρείσσον] wieder C (K 99^r),
 ohne Lemma an das Vorige angereicht | χρείσσον unleserl. O | τὸ (δίκαι)ον
 unleserl. O, Lücke in M | ἔδικον Kl: ἄδικον O P C 15f (δι)ὰ τί (το)ιοῦτος
 unleserl. O

τος αὐτόθεν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς γενέσεως οὐ γίνεται· εἰ δὲ ἴστωσαν, 228
 ὅπως ἀμείνων γενηθῆ, σωφρονίζεται μαθήμασι καὶ νόμοις, ὡς αὐτίξ-
 ούσιος ἄρα σωφρονίζεται καὶ οὐχ ὡς ἐκ φύσεως ὄν κακός. — εἰ οἱ
 5 πονηροὶ πονηροὶ κατὰ γένεσιν περὶ χάσι προνοίας ταγαῖς, οὐκ εἰσὶ μα-
 γύων, ἐπεὶ μὴ διδύνηται μεταβληθῆναι. — καὶ ἄλλως· εἰ οἱ ἀγαθοὶ
 κατὰ τὴν οἰκίαν φύσιν ζῶντές εἰσιν ἐπαινετοί, τῆς γενέσεως οὐσίας
 αἰτίας τοῦ εἶναι τοὺς ἀγαθοὺς ἀγαθούς, οὐδὲ οἱ πονηροὶ ἄρα, κατὰ
 τὴν οἰκίαν φύσιν ζῶντες, αἰτιατοὶ παρὰ δικαίῳ ζητῆ, καὶ εἰ χροῖ
 10 διαροήδην εἰπεῖν, ὁ κατὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῶ φύσιν ζῶν οὐδὲν
 ἁμαρτάνει· οὐ γὰρ ἑαυτὸν ἐποίησε τοιοῦτον, ἀλλ' ἡ ἁμαρμένη, καὶ 229
 ζῆ κατὰ τὴν ταύτης κίνησιν ἀγόμενος ἀφύκτοις ἀνάγκαις, οὐδέτις
 οὐν κακός. ἀλλ' εἰσὶ κακοί, καὶ ἡ μὲν κακία ψευτή καὶ ἐχθρὰ τῶ
 θεῶ, ὡς συνέστησεν ὁ λόγος, ἡ δὲ ἀρετὴ προσφιλῆς καὶ ἐπαινετή,
 15 θεοῦ διατάξαντος νόμον τιμωρὸν τῶν κακῶν. οὐκ ἄρα ἁμαρμένη.

XVII. Καὶ τί τοσοῦτον ἐπιδιατρίβουσα τοῖς ἐλέγχοις εἰς μῆκος
 ἐξάγω τὸν λόγον, τὰ ἀναγκαιότερα καὶ χρήσιμα πρὸς παιθῶν καὶ συγ-
 κατάθεσιν τοῦ συμφέροντος ἐκθεμένη καὶ πρόδηλον πᾶσι καὶ ἐξ ὀλί-

9. 13 Alex. Aphrod. c. 36 S. 209, 17f. 210, 1f. 18f. 22f — 12 Plato Legg.
 IX, 873 C — 16 vgl. Symp. S. 121, 17f

1 (γεν)έσεως unleserl. O | γίνεται P 2 ἀμείνων γενηθῆ) σωφ(ρο)νί-
 ζε(αι) unleserl. O | ἀμείνω C 3 (σωφρον)ίζεται καὶ οὐχ (viell. stand noch
 mehr da) unleserl. O | ὡς οὐχ ὡς C: οὐκ P Jh | κα. ο. O | εἴτε οἱ C
 4 πον. . οἱ π. νηροὶ O, nur Ein πονηροὶ C Al | γένεσ(ιν) — ταγαῖς unleserl. O |
 γένουσι P Jh: < M Al (O): οὐ γένουσι C | προνοίας B | ταγ.] τέχα M 5 (τιμωρ)ίας —
 αὐτὴν (außer ζ ἐκ) unleserl. O | κατ' αὐτὴν τὴν οἰκ. B Jh 6 μηδὲ δένονται C |
 (μεταβ)ληθῆναι unleserl. O | ἀ. λ. . O | ἀγα(θοὶ) unleserl. O 7 τῆς
 < C 7f (οὐ)σιος αἰτ. τοῦ unleserl. O 8 ε. . αι O | d. 2. ἀγαθούς u. οὐδὲ
 < C 9 οικει. . O | αἰτιαταῖοι P; οὐκ αἰτ. C 10 (δια)ρο. unleserl. O
 11 οὐ] οὐδὲ C 12 αὐτῆς κίν. C | Pl ἀφύκτω. . τέχη ἀναγκασθεῖς 13 κα-
 κοὶ P 213 | εἰ μὲν C 13f τῶ θεῶ < P 13 τῶ < C 14 συνέστησεν
 O: vgl. ob. S. 107, 11 | ἀρ. . ἡ πρ. . φιλῆς O 15 (τιμωρ)ὸν τ. (ν κακῶν) unleserl.
 O (wohl τιμωρὸν τῶν κ.), τιμωρητικὸν (τιμωρητὸν? M) τῶν κακῶν M Al, τιμωρῶν
 τὸν κακὸν C: τῶν < P Jh 16 τί < P | ἐπιδιατρίβων C | (το)ῖς — εἰς) un-
 leserl. O | μ. κος O 17 ἀναγκαιότερα undeutl. O: ἀναγκαιότατα Al |
 καὶ < P Jh | χρήσιμα O C: χρησιμώτερα P: < Jh | πρὸς π unleserl. O
 17f συγκατάθ. — συμφέρο(ντος) unleserl. O | συγκατάβασιν Al 18 ἐκθεμένον
 C | καὶ < O | (πρόδ)ηλον — ὀλίγω(ν) Z. 18f unleserl. O | καὶ ἐξ] δι' M Al

γον τὴν διαφωρίαν τοῦ τεχνήματος αὐτῶν ἐξεργασαμένη; ὥστε
 διοραῖν καὶ ἐπαισθάνεσθαι τὴν πλάνην ἤδη καὶ παιδίον. | ὡς ἐφ' ἡμῖν 230
 ἐστὶ τὸ διαπράξεσθαι τὸ καλὸν ἢ τὸ κακὸν καὶ οὐκ ἐν τοῖς ἀστράσι.
 δύο γὰρ κινήσει ἐν ἡμῖν ἐστὸν· ἐπιθυμία πεφυκότε σαρκὸς καὶ ψυχῆς.
 5 διαφέρετον ἀλλήλων. ὅθεν καὶ δύο ἐλαβέτην ὀνόματε· ἡ μὲν γὰρ
 ἀρετῆς, ἡ δὲ κακίας. δεῖν δὲ τῇ καλλίστῃ καὶ χρυσῇ πείθεσθαι τῆς
 ἀρετῆς ἀγωγῇ, τὰ βέλτιστα πρὸ τῶν φεύλων αἰρουμένους. — ἀλλὰ
 περὶ τούτων ἄλις ἤδη, καὶ ἐφέξω τὸν λόγον. αἰδοῦμαι γὰρ μετὰ
 10 ἢ ματαιοσκόπων ἀνθρώπων ἀναγκαζομένη δόξας εἰσηγεῖσθαι, οἳ τὸν
 τῆς ζωῆς μετ' οἰήσεως καταναλίσκουσι χρόνον, οὐδενὶ ἢ μυθικοῖς
 ἐνδιατρίβοντες πλάσμασι.

Ταῦτά σοι καὶ παρ' ἡμῶν, ὦ δέσποινα Ἀρετή, ἀπὸ | θεωρητήτων 231
 συγκαθυσφασμένα λόγων προσκομιζέσθω τὰ δῶρα.

15 ΕΥΒΟΥΛ. Ὡς λίαν ἀγωνιστικῶς ἢ Θέκλα καὶ ἐνδόξως, ὦ Γρη-
 γόριον.

ΓΡΗΓΟΡ. Τί οὖν, εἰ αὐτῆς ἐκείνης ἀκηκόεις ῥύδην καὶ εὐτρόχῳ

2 vgl. Plato Symp. 204 B (Euthyd. 279 D) — 4 vgl. Gal. 5, 17 — 6 Plato
 Legg. I, 644 Ef — 8 Plato Polit. 287 A

1 (δ. αφ)ωνίαν τ(οῦ) unleserl. O | ... νήματος O, τεχνήματος B | ἐξερ-
 γασάμενον C | ὥστε — ἤδη Z. 2 unleserl. O 2 καὶ εἰσοραῖν C: ἐξεῖναι + 2. Hd.
 MA1 | καὶ εἰς αἰσθάνεσθαι C: καὶ θεᾶσθαι 2. Hd. MA1 | τὴν — ὡς < C |
 Pl ἤδη καὶ παιδί | παιδίω MA1, ? O | ὡς — καλὸν Z. 3 unleserl. O 3 ἐστὶν καὶ
 τὸ διαπρ. C | ἢ καλὸν ἢ κακὸν C | ἐν — καλλίστ(η) Z. 6 außer ἐπ(ιθυ)μ(ία) πεφν
 und (ἐ)λαβέτην unleserl. O 4 δυοῖν γὰρ κινήσεων C: Lücke in M | ἔστον B,
 εἰσι C | ἐπιθυμῖαι C | πεφυκότες PA1: nach ψυχῆς C | σαρκὸς — διαφ. Z. 5
 Lücke in M 5 διαφερετῶν C | ἀλλήλων CM, ἀλλήλοις A1 | λαβέτην P MA1:
 βλάβαι C | ὀνομασται C | ἢ — ἀρετῆς Z. 6 Lücke in M 5f τῆς μὲν ἀρ., τῆς
 δὲ C 6 δὲ τῆ? O 76v 6f Pl ἀγωγὴν χρυσῆν . . δεῖν δὲ τῇ καλλίστῃ ἀγωγῇ
 τῇ τοῦ νόμου ἀεὶ συλλαμβάνειν | (πεῖ)θεσθαι — (π)ρὸ τῶν (φ)εύλων αἰρ. un-
 leserl. O 7 βελτίω MA1 | αἰρούμενος C 8 Pl καὶ τούτων μὲν ἄλις | (τ)ού-
 των — μετὰ unleserl. O (außer καί) | ἦδι C 9 τῆς < O | καὶ ἐγκ. — δέσπ(οι)να
 Ἀρε(τή) Z. 13 außer μιθ. u. ριζον Z. 11f so gut wie ganz unleserl. O | ἐκκαλυπτό-
 μενος C | μεταιωρολόγων A1 10 ἀναγκαζόμενος C | ἐξηγεῖσθαι C: εἰσηγήσασθαι
 Cb | τὸν] τοῖς C 11 καταναλίσκουσι C MA1: ἀναλίσκουσι P Jh | χρόνους C
 u. endet | οὐδὲν MA1 13 ὦ P 213v 14 (συγκαθ)υσφασμένα unleserl. O |
 (προσ)κομιζέσθω unleserl. O 15 EYB.] Μεθ. P, M a. Rand 15f ἐνδόξως, ὦ
 Γρηγ. u. ΓΡΗΓ. Z. 17 unleserl. O 15 ὦ < MA1 17 Γρηγόριον P | Ὅτι
 οὖν P | ἀκηκόεις O 17f εὐτρόχῳ (τῇ) γ(λ)ώ(ττη) unleserl. O

τῆ γλώττῃ μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ ἡδονῆς διαλεγομένης· ὅστι
 ἀγασθῆναι τινα προσέχοντα, καὶ τῆς μορφῆς ἐπαρθούσης τοῖς λόγοις,
 ὡς ἐνδιαθείτως καὶ τῷ ὄντι φανταζομένη περὶ ὧν ἀφηγῆτο διατίλει.
 ἐπιουθρανομένης αὐτῇ τῆς ὄψεως αἰδοῦ· ὅλη γὰρ εἶναι πίνγει λανθῆ
 5 καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν.

ΕΥΒΟΥΛ. Ὁρθῶς, ὦ Γρηγόριον, ταῦτα φῆς, καὶ οὐδὲν αὐτῶν
 ψεῦδος. ἔγνων γὰρ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνδραγαθιμάτων μῆτιν
 αὐτῆς, καὶ λέγειν ὅσα καὶ οἷα κατορθώσεν. ἐπερβαλλούσης ἀγάπης 232
 ἐπίδειξιν ποιουμένη Χριστῶ, καὶ ὡς διατριπῆς πολλακις ἐγάνη τοῖς
 10 μέγλοις καὶ πρώτοις ἀθλοῖς ἐπαντιῶσα τῶν μαρτύρων, ἴσῃν τῆ
 προθυμίᾳ τὴν σπονδὴν κεκτημένη καὶ τῆ ἀκμῇ τῶν βουλευμάτων
 τὴν ῥώμην τοῦ σώματος.

ΓΡΗΓΟΡ. Ἀληθέστατα καὶ σὺ φῆς· ἀλλὰ μὴ διατριβόμεν. τοῖ-
 των γὰρ πέρι καὶ αὐτὶς ἔσται πολλακις ἡμᾶς διαλίξασθαι. νῦν δὲ
 15 πρῶτον καὶ τῶν ἱξῆς παρθένων ἐξαγγελίαι με δεῖ σοι τοὺς λόγους,
 καθὼς ἔπέστην, μᾶλλον δὲ Τυσιανῆς καὶ Δομνίνας· αὐταὶ γὰρ ἔτι
 περιλείπονται.

Λόγος θ'.

Τυσιανή.

Ι. Ὡς οὖν ἀπεπαύσατο καὶ ἡ Θέκλα τοσαῦτα εἰποῦσα, ἔφη προσ-
 20 τάξαι τὴν Ἀρετὴν ἢ Θεοπάτρα | τῆ Τυσιανῆ λέγειν· τὴν δὲ μειδιά-
 σασαν ἔμπροσθεν αὐτῆς παρελθεῖν καὶ φάναι· Ὡ Ἀρετῆ, παρθενίας 233

1 vgl. Psal. 44, 2 — 8 Ephes. 3, 19 — 11 Paulusakten — 13 Plato
 Prot. 361 E — 20 Plato Prot. 328 D

2 (ἀγασθ)ῆναι unleserl. O | προσέχ O 3 φανταζομένης P, φανταζο-
 μένως Po Cb Jh 4 ἔπερ.] ραι undeutl. O | αἰδοῦ τῆς ὄψεως P Jh 6 EYB.
 < P: Μεθ. B, u. am Rd. O 7 (ἀνδραγαθ)ημάτων unleserl. O | μῆτιν M Aussg.:
 μῆκος P, μῆ... O (am Schluß eher ν als ς) 8 καὶ λέγειν unleserl. O, καὶ <
 M Al | κατ(ὄρθ)ωσεν unleserl. O | ἐπερβαλοῦσης O 9 ἐ(π)ιδει(ξιν) — καὶ un-
 leserl. O | ποιουμένης P Al | καὶ vor ὡς < M | πολλ. — πρώτοις Z. 10 un-
 leserl. O | πολλ.] παρθένη M, παρθένος Al 10 ἐν μεγ. M Al | (μαρτύ-
 ρ)ων — καὶ Z. 11 unleserl. O 11 κεκτ.] ποιουμένη M Al | βουλ. — καὶ Z. 13
 unleserl. O 13 (δια)τριβόμεν — πολλακις Z. 14 unleserl. O 14 ἡμῖν M Al |
 νῦν — ἐξαγγελίαι Z. 15 unleserl. O 15 καὶ τῶν P 214 | σοι] es folgen noch
 mehrere unleserliche Zeilen in O, dann endet O 16 καθὼς M Al Jh: καθ'
 οὖς P | ἐπεθέμην M Al 18f Τυσιανῆ. Λόγος Θος nach φάναι P 19 Pl το-
 σαῦτα . . ἐπιδειξάμενος ἀπεπαύσατο

ἐρασταῖς ἐπέραστον καύχημα, καγὼ συναντιληφθεμένην μοι παραστῆναι
σε παρακαλῶ, μὴ πως ἀπορήσω λόγον, ἅτε πολλῶν ἤδη καὶ παντο-
δαπῶν εἰρημέγων. διὸ καὶ παραιτοῦμαι τὰ προοιμιώδη ταῦτα καὶ
προκατασκευαστικὰ τῶν λόγων, ἵνα δὴ μὴ χρονίζουσα προσήκοντα
5 τούτοις ἐφαρμόττειν αὐτῶν ἐκπέσω τῶν προκειμένων· οὕτως ἔνδοξόν
ἔστιν ἢ παρθενία καὶ τίμιον καὶ μεγαλοπρεπές.

Ὁ θεὸς τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας διδάσκων τῆς ἀληθινῆς τοῦς
ἀληθινούς | Ἰσραηλίτας, πῶς ἑορτάζειν δεῖ καὶ τιμᾶν ἐν τῷ Λευϊτικῷ 234
παρίστησι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀγνεῖα φάσκων δεῖν τὴν ἑαυτοῦ σκη-
10 νὴν ἕκαστον κοσμεῖν. παραθήσομαι δὲ καὶ τὰ ἀπὸ τῆς γραφῆς, ἀφ'
ὧν ἀναμφισβητήτως δειχθήσεται πᾶσιν ὅσον καὶ θεῷ πρόσφορόν ἐστι
καὶ προσφιλές τὸ κατόρθωμα τοῦτο τῆς ἀγνεῖας. »καὶ τῇ πεντε-
καιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ ἐβδόμου, ὅταν συντελέσητε τὰ γεννή-
ματα τῆς γῆς, ἑορτάσετε κυρίῳ ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ
15 ἀνάπανσις ἔσται. καὶ λήψεσθε τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ καρπὸν ξύλου ὠραίου
καὶ κάλλυντρα φοινίκων καὶ κλάδους ξύλου δασεῖς καὶ ἰτέας καὶ
ἄγρου κλάδους ἐκ χειμάρρου, εὐφρανθῆναι ἔναντι κυρίου τοῦ θεοῦ
ὑμῶν ἑπτὰ ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεάς 235
ὑμῶν. ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἐβδόμῳ ἑορτάσετε αὐτήν· ἐν σκηναῖς κατοι-
20 κήσετε ἑπτὰ ἡμέρας. πᾶς αὐτόχθων ἐν Ἰσραὴλ κατοικήσουσιν ἐν
σκηναῖς. ὅπως ἴδωσιν αἱ γενεαὶ ὑμῶν ὅτι ἐν σκηναῖς κατόκησα τοὺς
νιόους Ἰσραὴλ ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν με ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου. ἐγὼ κύριος
ὁ θεὸς ὑμῶν.» πάντως ὑπολήφονται οἱ Ἰουδαῖοι — ψιλῷ τῆς γρα-
φῆς τῷ γράμματι περιπετόμενοι, ὅσπερ καὶ τὰ καλούμενα ψυχία τῶν
25 λαχάνων τοῖς φύλλοις, ἀλλὰ μὴ τοῖς ἄνθεσι καὶ καρποῖς ὡς ἡ μέ-

2 Symp. S. 120, 31. Plato Symp. 198 B. 193 E — 8 Joh. 1, 47 — vgl. De
res. II, 21 — 12 Lev. 23, 39—43 — 23 Symp. 3, 1. De lepra 14, 6. Orig. z. B. In
Exod. hom. 3 S. 27, 7 Lomm. De princ. IV, 2, 6 (13); s. auch zu S. 115, 6

7 ff Phot. Bibl. S. 237 S. 312a, 7—11

1 καύχημα am Rand als Corr. 1. Hd. in B, κάλλος (so auch Po) im Text
2 f Pl καὶ πῶς . . οὐ μέλλω ἀπορεῖν . . μετὰ καλὸν οὕτω καὶ παντοδαπὸν λόγον
ῥηθέντα; 2 πολλῶν] nicht καλῶν mit Pl 4 δὴ < Jh 7 ff Ὁ θεός]
Ph (ὅτι — παρουσία < Ph^b) ὅτι τὸ ἐν Λευϊτικῷ περὶ τῆς σκηνοπηγίας λεγό-
μενον εἰς τὴν ἐν τῇ β' τοῦ κυρίου παρουσία ἔσομένην τῶν ἀνθρώπων ἀνά-
στασιν ἐκδέχεται, σκηνὴν ἕκαστου τὸ οἰκεῖον τιθεῖς (τιθεῖσα Ph^a) σῶμα, τὰς δὲ
ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τῆς τῶν ἑπτὰ αἰώνων, καὶ τὰ ἄλλα (τ' ἄλλα Ph^b) ἀναλόγως
11 πρόσφορον P 214^v 13 f γενήματα P 14 ἑορτάσατε P (? B) 16 κάλλυντρα P
20 Ἰσραὴλ v. 1. Hd. a. Rd. in B, im Text Ἰερουσαλήμ 22 ἐξαγαγεῖν B 23 πάντως
Cb: πάντες P 24 ψυχία (= Schmetterlinge; ψύχιον CI 6309 B = Kl): φύκια Po
Methodius. 8

λίσσα — τούτους τοὺς λόγους καὶ ταῦτα τὰς νομοθεσίας περὶ σκη-
 νῆς τοιαύτης οἷας οὕτοι τεκτείνονται λιλίχθαι, ὡς τοῦ θεοῦ χαί-
 ροντος ταῖς ἐπιτήλοις κατακοσμήσειν. αἷς αὐτοὶ κατακοσμοῦντες 236
 5 ἀγαθῶν ἐκ τῶν ἀκροδρόων, οὐ συνησθημένοι τῶν ἐμιλλόντων
 ἀγαθῶν τὸν πλοῦτον. ὡς αὖρα ταῦτα καὶ σκιαὶ φασματώδεις, προ-
 ξεγαγγίλλονσαι τὴν ἀνάστασιν καὶ πῆξιν τοῦ πεπτωκότος εἰς γῆν
 ἡμῶν σκηνομάτος, ὃ τῇ ἐβδόμῃ χιλιονταετηρίδι πάλιν ἀθάνατον
 ἀπειλησότες ἐορτάσομεν τὴν μεγάλην ἐορτὴν τῆς ἀληθινῆς σκηνο-
 πηγίας ἐν τῇ καινῇ καὶ ἀλύτῳ κτίσει, συντελεσθέντων τῶν τῆς γῆς
 10 καρπῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων μηκέτι γεννούντων καὶ γεννωμένων. ἀλλὰ
 καταπαύσαντος ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς κοσμοποιίας τοῦ θεοῦ. ἐπειδὴ
 γὰρ ἐν ἕξ ἡμέραις ὁ θεὸς κατεσκεύασε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ
 συνετέλεσε πάντα τὸν κόσμον καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ 237
 ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ὃν ἐποίησε, καὶ εὐλόγησε τὴν ἡμέραν τὴν
 15 ἐβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν, ἐντεῦθεν συμβολικῶς τῷ μηνὶ τῷ ἐβ-
 δόμῳ, ὅποταν ἤδη συντελεσθῶσιν οἱ καρποὶ τῆς γῆς, ἐορτάζειν προσ-
 τασσόμεθα τῷ κυρίῳ, ὃ δὴ ἐστίν, ὅποταν ὁ κόσμος οὕτως συντελεσθῇ
 τῇ ἐβδόμῃ χιλιονταετηρίδι, ὅτε ὡς ἀληθῶς ὁ θεὸς συνετέλεσε τὴν
 οἰκουμένην ἐφ' ἡμῖν «ἐύφρανθήσεται». νῦν γὰρ ἀκριβῆς ἔτι πάντα
 20 δημιουργεῖται τῇ διαρκεί βουλήσει αὐτοῦ καὶ ἀνευνοήτῳ δυνάμει,
 ἀναδιδούσης ἔτι τῆς γῆς τοὺς καρπούς, καὶ τῶν ὑδάτων συναγο-
 μένων «εἰς τὰς συναγωγὰς», καὶ τοῦ φωτὸς ἔτι διαχωριζομένου, καὶ
 τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνθρώπων ἔτι δημιουργουμένου, καὶ τοῦ ἡλίου «εἰς
 ἀρχὰς» ἀνατέλλοντος «τῆς ἡμέρας» | καὶ τῆς σελήνης «εἰς ἀρχὰς» ἔτι 238
 25 «τῆς νυκτός», καὶ τῶν τετραπόδων καὶ θηρίων καὶ ἐρπετῶν ἐκ τῆς
 γῆς ἀναδιδομένων καὶ πτηνῶν καὶ νηκτῶν ἐκ τῆς ὑγρας οὐσίας.
 τότε δὲ ὅποταν συντελεσθῶσιν οἱ καιροὶ καὶ παύσεται ὁ θεὸς ἐργα-
 ζόμενος ταύτην τὴν κτίσιν, τῷ ἐβδόμῳ μηνὶ, τῇ μεγάλῃ τῆς ἀναστά-

2 De res. II, 21, 1 — 4 Hebr. 10, 1 — 5 Symp. ob. S. 83, 21f — 6 Amos
 9, 11; vgl. Barn. 15, 4. 5. — 10 vgl. Mt. 22, 30 — 12 Gen. 2, 2 — 18 Symp.
 S. 120, 14 — 19 Psal. 103, 31 — 21ff Gen. 1, 11. 9. 4. 28. 16. 24. 20. Plato
 Polit. 272 A — 27 Gen. 2, 2; vgl. Symp. S. 15, 18ff

1 ταύτας < V Cb Jh 2 ὡς P 215 4 συνησθ.] η auf Rasur P 7 χιλιον-
 ταετηριδι P (nicht B) 8 ἐορτάζομεν P 9 vielleicht ἀλύτῳ mit Cb Jh, vgl. Pl
 Tim. 41 B ἄλυτοι; auch De res. II, 21, 4 αἰωνίους ἡμῶν τὰς σκηνας οὐκέτι . . . λυ-
 θησομένας, aber s. zu S. 119, 30 u. De res. I, 55, 1 ἄλυπον ἀνάπανσαι, weiteres
 im Index (Plato, Polit. 272 A ἄλυπον) 18 χιλιονταετηριδι P, χιλιονταετηριδι B
 19 νῦν P 215^v | τὰ vor πάντα + Po Cb Jh 27 παύσεται P wie S. 15, 21f,
 aber schwerlich ursprünglich

σεως ἡμέρας. ἑορτὴ συγκροτεῖται τῷ κυρίῳ τῆς σκηνοπηγίας ἡμῶν.
 ἧς εἰσιν ἐν τῷ Λευϊτικῷ τὰ λεγόμενα σύμβολα καὶ τύποι. ἃ ἐξιχνεύ-
 οντας χρὴ νοεῖν τὴν ἀλήθειαν γυμνήν. »τῶν δέ« γὰρ »ἀκούσας«
 φησί »σοφὸς σοφώτερος ἔσται. νοήσει τε παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν
 5 λόγον. ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα.« ὅθεν αἰσχυρέσθωσαν οἱ
 Ἰουδαῖοι, τὰ βάθη τῶν γραφῶν μὴ συνησθημένοι καὶ πάντα σωμα- 239
 τικὰ τὸν νόμον ἠγούμενοι καὶ τοὺς προφήτας εἰρηκέναι. ἅτε τῶν
 κοσμικῶν ἐφιέμενοι καὶ τὸν ἕξωθεν πλοῦτον τοῦ περὶ ψυχὴν προ-
 κρίνοντες. διαιρουμένων γὰρ τῶν γραφῶν εἰς τὸν περὶ τῶν παρφη-
 10 κόντων καὶ μελλόντων τύπον. ἀποπηδήσαντες οἱ σχέτλιοι τῶν μελ-
 λόντων ὡς παρφηκόντων ἤδη τελοῦσι τοὺς τύπους. καθάπερ καὶ
 ἐπὶ τῆς τοῦ προβάτου σφαγῆς, ἀνάμνησιν τῆς κατ' Αἴγυπτον τῶν
 πατέρων αὐτῶν γεγενημένης σωτηρίας ἠγούμενοι μόνην εἶναι τὸ
 μυστήριον τοῦ προβάτου. ὁπότε πατασσομένων τῶν πρωτοτόκων
 15 τῆς Αἴγυπτου αὐτοὶ διεσώθησαν, τὰς φλιάς τῶν σφετέρων οἴκων
 φοινίζαντες τῷ αἵματι· οὐκέτι δὲ καὶ τῆς σφαγῆς τύπον ἠγῆσαντο
 τοῦτο προδηλωτικὸν γεγονέναι | Χριστοῦ, οὗ αἱ κατησφαλισμένοι τῷ 240
 αἵματι καὶ σφραγισθεῖσαι ψυχαί, τῆς οἰκουμένης ἐκπυρουμένης καὶ
 τῶν πρωτοτόκων ὀλοθρευομένων τέκνων τοῦ Σατανᾶ, περισωθή-
 20 σονται τῆς ὀργῆς, τῶν τιμωρητῶν ἀγγέλων ἐντραπησομένων τὴν
 ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐπ' αὐτοῖς ἐκτετυπωμένην σφραγίδα.

II. Καὶ ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐπὶ παραδείγματος εἰρήσθω δεικνυ-
 ούσης, ὅτι τὰ παρόντα τύπους ἠγούμενοι τῶν ἤδη γεγονότων οἱ
 Ἰουδαῖοι τῆς ἐλπίδος »τῶν μελλόντων« ἐξώκειλαν »ἀγαθῶν«, μὴδὲ
 25 τοὺς τύπους τῶν εἰκόνων βουληθέντες εἶναι προκαταγγελτικούς,
 μὴδὲ τὰς εἰκόνας τῆς ἀληθείας. ὁ μὲν γὰρ »νόμος« τῆς εἰκόνας ἐστὶ
 τύπος καὶ σκιά, τουτέστι τοῦ εὐαγγελίου, ἡ δὲ εἰκὼν, τὸ εὐαγγέλιον,
 αὐτῆς τῆς ἀληθείας. οἱ γὰρ παλαιότεροι καὶ ὁ νόμος τοὺς | τῆς 241
 ἐκκλησίας προεξήγγειλαν ἡμῖν προσητεῦντες χαρακτηῆρας, ἡ δὲ ἐκκλη-

2 Symp. 5, 7 S. 62, 9ff; vgl. De lepra 13. De sanguis. 9, 1 — 3 Prov. 1, 5. 6
 — 6 De res. II, 21, 1. De cib. 8, 6. 10, 1. De lepra 14, 6. De sanguis. 1, 1. Tert.,
 De res. 26. Orig., De princ. IV, 13. In Exod. hom. 5 u. anderw. — 11 Hipp., Seg. Jak.
 12, 3 — 12 Exod. 12, 3. 6. 7. 12—14. 23; vgl. S. 68, 23 — 17 Apok. Joh. 7, 3.
 14. 6, 16. 9, 4 — 19 Röm. 5, 9 — 24 Hebr. 10, 1 — 29 Symp. 5, 7. 8 S. 61, 21ff

26—28 Phot. Bibl. 237 S. 312a, 3—5

8 καὶ τὸν P 216 13 γεγενημένος B 17 τοῦτον P 20 ἐκτραπησομέ-
 ρων Jh 21 ἐκτετυπωμένην B 22f δεικνυούσης? Kl 25 τῶν P 216v
 26 ὁ μὲν] Ph | γὰρ < Ph 26f τύπ. ἐστὶν κ. σκιά τ. εἰκόνας Ph 27 ἡ]
 εἰ Ph^b 28 ἀληθ.] τῆς ἐσομένης ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ κυρίου παρουσίᾳ + Ph u. endet
 8*

οἶα τοὺς τῶν κεινῶν αἰώνων. ὄθεν ἡμῖς οἱ τὸν εἰπόντα Χριστὸν
 «ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια» διζήμενοι τὰς μὲν σκιὰς καὶ τοὺς τύπους ἴσμεν
 πιπασμένους. ἐπὶ δὲ τὴν ἀλήθειαν ἀπιδόμεν, τὰς ἐπιφῆτας αὐτῆς
 εἰκόνας προκαταγγέλλοιτες. «ἐκ μέρους γάρ ἐστι καὶ ὡς »δι' ἰσόπτρου«
 5 »γινώσκομεν«. ἐπεὶ μηδέπω »τὸ τέλειον« ἦεν, ἡ βασιλεία τῶν οὐρα-
 νῶν καὶ ἡ ἀνάστασις, εἰς ἡμᾶς, ὅτε »καταργηθήσεται τὸ ἐκ μέρους«. **242**
 τότε γὰρ αἱ σκιφαὶ πῆγνυνται πάντων ἡμῶν, ὅπῃ τῶν ὀστέων
 συγκολλημένων καὶ συμπηγνυμένων ταῖς σαρκῶν ἀρίσταται σῶμα.
 τότε τὴν ἡμέραν τῆς χαρᾶς ἐορτάζομεν κυρίῳ ἐλιζοιῶς, ὅπῃ τὰς
 10 σκιφὰς αἰωνίους ἀποληψόμεθα, οὐκέτι θνητομένης ἢ λυθησομένης
 εἰς γῆν χώματος. ἦν γὰρ ἡμῶν καὶ πρόσθεν ἄπρωτος ἡ σκιφή·
 ἀλλὰ διὰ τὴν παράβασιν ἐσαλεύθη καὶ ἐκλίθη. τοῦ θεοῦ τὸ ἁμάρτημα
 λύσαντος θανάτῳ, ἵνα μὴ ἀθανάτως ἁμαρτωλὸς ὁ ἄνθρωπος ὢν,
 ζώσῃς ἐν αὐτῷ τῆς ἁμαρτίας, αἰωνίως κατάκριτος γενηθῆ. καὶ διὰ
 15 τοῦτο καὶ τέθνηκεν, οὐ γενόμενος θνητὸς ἢ φθαρτὸς, καὶ διεκρίθη
 τῆς σαρκὸς ἢ ψυχῆ, ἵνα νεκρωθῆ διὰ τοῦ θανάτου τὸ παράπτωμα,
 μηκέτι δυνάμενον ζῆν ἐν τῷ τεθνηκότι.

Ὅθεν ἀποθανόντος τοῦ παραπτώματος καὶ διεφθαμένου
 πάλιν ἀθάνατος ἀνίσταμαι, καὶ ὑμῶ τὸν θεὸν τὸν διὰ θά-
 20 νάτου τὰ τέκνα ἐκ θανάτου | σφύζοντα, καὶ ἐορτάζω νομίμως **243**
 αὐτῷ, κοσμήσασα τὴν σκιφήν μου τὴν σάρκα τοῖς ἔργοις τοῖς
 καλοῖς, ὥσπερ κάκει ταῖς πενταφώτοις αἱ παρθένοι λαμπάσιν.
 III. ἔξεταζομένη τῇ πρώτῃ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρᾳ εἰσφέρω τὰ
 προστεταγμένα, εἰ κεκόσμηται τοῖς τῆς ἀρετῆς καρποῖς, εἰ τοῖς κλά-
 25 δοῖς τῆς ἀγνείας κατασκιάζομαι. νόει γὰρ μοι τὴν ἀνάστασιν εἶναι
 τὴν σκηνοπηγίαν, νόει μοι καὶ τὰ εἰς τὴν σύνθεσιν παραλαμβάνόμενα
 τῆς σκηνῆς τὰς πράξεις εἶναι τῆς δικαιοσύνης. λαμβάνω οὖν τῇ
 ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ τὰ ὑποτεταγμένα, οἷον ἐπὶ τῇ ἡμέρᾳ ἢ κρίνομαι, εἰ
 τὴν σκηφήν ἐκόσμησά μου τοῖς προστεταγμένοις, εἰ εὐρίσκονται ταῦτα
 30 ἐν αὐτῇ, ἄπερ ἐνταῦθα μὲν ἐν τῷ κόσμῳ κτήσασθαι προστασσομένα,

2 Joh. 14, 6 — 4 I Kor. 13, 9. 12. 10 — 7 De res. II, 21, 2 — 9 vgl.
 Barn. 15, 7 — 11 Dan. 12, 2 — 13 De res. I, 32, 7. 38, 5. 42, 3. 43, 3. II, 6, 3.
 Theoph. Ad Autol. II, 26. Iren. Adv. haer. III, 23, 6 — 16 vgl. De res. III, 23, 4
 — 22 Mt. 25, 7

7f τῶν ὀστέων, ω u. ων in συγκολλ. u. μένων in συμπ. auf Rasur in P
 10 ἀποληψόμεθα B | θνητομένης B 13 μὴ P 217 22 καλλοῖς B, aber
 unter d. 2. λ ein Punkt 24 κεκ. corr. aus κεκόσμηται B

ἐκεῖ δὲ | προσφέρειν τῷ θεῷ. — ἴτε γὰρ καὶ τὰ ἐξῆς ἐπίσκεψόμεθα. 244
 »καὶ λήψεσθε ἑαυτοῖς τῇ πρώτῃ« ἡμέρα καρπὸν ξύλου ὠραίου
 καὶ κλάδους ξύλου δασεῖς (καὶ ἰτέας) καὶ ἄγρου κλάδους ἐκ χειμάρρου,
 εὐφρανθῆναι ἐναντίον κυρίου τοῦ θεοῦ ὑμῶν.« καρπὸν ὠραιότατον
 5 ξύλου οἱ τὴν »καρδίαν ἀπερίτμητοι« Ἰουδαῖοι διὰ τὸ μέγεθος τὸ
 κίτριον ἠγοῦνται τυχάνειν, οὐδὲ ἐγκαλύπτονται κίτριον τὸν θεὸν
 λέγοντες τιμᾶσθαι, ὃ »τὰ τετράποδα πάντα τῆς γῆς οὐκ εἰσὶν εἰς
 ὄλοκαύτωςιν ἱκανὰ καὶ ὁ λίβανος εἰς καῦσιν«. καὶ ὅλως εἰ τὸ κίτριον.
 ὃ ἀτεράμονες, ὠραῖον, διὰ τί μὴ καὶ ἡ σταφυλὴ μᾶλλον ὠραία; διὰ
 10 τί μὴ καὶ ἡ ῥόα; διὰ τί μὴ καὶ τὸ μῆλον | καὶ τὰ ἄλλα ἀκρόδρα 245
 τὰ μᾶλλον διαφέροντα τοῦ κίτριου; ἀμέλει ἐν τῷ Ἰουδαίῳ τῶν ἁσμά-
 των πάντων ὁ Σολομὼν τούτων ὠραίων μνημονεύσας τὸ κίτριον
 ἀπεσιώπησε μόνον. ἀλλὰ τούτων ἀπεβουκολήθησαν οἱ ἄφρονες μὴ
 νοήσαντες »τὸ ξύλον τῆς ζωῆς«, ὃ πρόσθεν μὲν ὁ παράδεισος ἔφερε,
 15 νῦν δὲ πᾶσιν ἀνεβλάστησεν ἡ ἐκκλησία, τὸν ὠραῖον καὶ εὐπρεπῆ τῆς
 πίστεως ποιοῦν καρπὸν. — τοιοῦτον ἐληλυθότας καρπὸν τῇ πρώτῃ
 τῆς ἑορτῆς ἡμέρα εἰς τὸ δικαστήριον ἡμᾶς κομίζειν δεῖ Χριστοῦ. ἐὰν
 μὴ τοιοῦτον σχῶμεν καὶ ἡμεῖς καρπὸν, οὐ δυνησόμεθα συνορτάσαι
 τῷ θεῷ, οὐ τευξόμεθα κατὰ τὸν Ἰωάννην τῆς πρώτης ἀναστάσεως·
 20 τὸ γὰρ ξύλον ἐστὶν ἡ πρωτότοκος πάντων σοφία. »ξύλον ζωῆς
 ἐστὶ τοῖς ἀντιτεχομένοις αὐτῆς« φησὶν ὁ προφήτης »καὶ τοῖς ἐπερι- 246
 δομένοις ἐπ' αὐτὴν ὡς ἐπὶ κύριον ἀσφαλῆς.« »ξύλον παρὰ τὰς διεξό-
 δους πεφυτευμένον τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ
 αὐτοῦ«. διδασκαλία καὶ ἀγάπη καὶ σύνεσις ἐστίν, ἐν καιρῷ προσήκοντι
 25 τοῖς ἐπὶ τὰ ὕδατα τῆς ἀπολυτρώσεως ἀφικνουμένοις διδομένη.
 — ὁ μὴ πιστεύσας Χριστῷ, μηδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτὸν εἶναι, τὸ
 ξύλον τῆς ζωῆς, ἠσθημένος, οὐκ ἔχων δεῖξαι τῷ θεῷ τῷ ὠραιότερῳ
 τῶν ὠραίων καρπῶν τὴν σκητὴν αὐτοῦ κεκοσμημένην, πῶς ἑορτά-
 σαι; πῶς εὐφρανθήσεται; θέλεις γινῶναι τὸν ὠραῖον καρπὸν τοῦ
 30 ξύλου; ἐπίσκεψαι τοὺς λόγους τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πῶς

2 Lev. 23, 40 — 5 Jerem. 9, 26 (Act. 7, 51) — 7 Jes. 40, 16 — 9ff Hohel.
 4, 3. 13. 5, 1. 7, 12 — 15 vgl. Iren. V, 20, 2. Hipp. In Dan. I, 17, 12. Ad Diogn. 12
 — 17 II Kor. 5, 10 — 19 Apok. Joh. 20, 5. 6 — 20 vgl. Prov. 8, 22. Sir. 1, 4 —
 Prov. 3, 18 — 22 Psal. 1, 3

1 ἐκεῖ P 217^v 3 καὶ ἰτέας < P 10 ῥόα wie S. 84, 8: ῥοιά P 17 ἡμέρα
 P 218 18 καὶ ἡμεῖς σχῶμεν B 20 ξύλον] ζωῆς + Jh, aber hier eine
 Ausdeutung von Lev. 23, 40 | ἐστὶν—ζωῆς < B 24 καὶ ἀγάπη < Cb Jh,
 aber s. S. 118, 22 25 τῆς vor ἐπὶ st. vor ἀπολυτρ. P 28 τῶν verwischt
 in B 30 ἐπίσκεψον Po Cb Jh

εἶσιν | ὠραῖοι κάλλιπα παρὰ τοὺς εἰσὺς τῶν ἀνθρώπων, ὠραῖος 247
 καρπὸς ἐβλάστησεν διὰ Μωσίου ὁ νόμος· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἦν ὠραῖος,
 ὡς τὸ εὐαγγέλιον. ἐκεῖνος μὲν γὰρ τέλος τις ἦν καὶ σία «τῶν μελ-
 λόντων πραγμάτων». τοῦτο δὲ «ἀλήθεια καὶ ζωὴ χάρις». ὠραῖος
 5 ἦν τῶν προσηγιῶν ὁ καρπός, ἀλλ' οὐχ οὕτως ὠραῖος, ὡς ὁ ἐξ αὐτοῦ
 γεωργοῦμενος τῆς ἀφθαρσίας.

IV. »Καὶ λήψισθε ἑαυτοῖς τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ καρπὸν ξύλου ὠραίου
 καὶ κάλλυντρα φοινίκων«, λέγων τὴν ἀσκησιν τῶν θείων μαθημά-
 των, οἷς ἐκκαθαίρεται καὶ κοσμεῖται ψυχὴ νικῶσα τὰ πάθη, ἀποσα-
 10 ρουμένων ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐκβαλλομένων τῶν ἀμαρτημάτων. δεῖ γὰρ
 καθαρὸς καὶ κεκοσμημένος ἦκειν εἰς τὴν ἑορτήν, ὡς περ | κοσμητήρ 248
 ταῖς ἀσκήσεσι καὶ μελέταις τῆς ἀρετῆς περιλοπονημένους· ὅτι μελέ-
 ταις ἐπιπόνοις καὶ ἀσκήσεσι καθαιρόμενος ὁ νοῦς τῶν ἐπικαλυπτόν-
 των αὐτὸν ἀλλοίωσιν διανοημάτων ὀξυδερχεῖ πρὸς τὴν ἀλήθειαν.
 15 καθάπερ καὶ ἡ χήρα τὸν κοδράντην ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἀνεύρατο
 μετὰ τὸ σαρωῶσαι τὸν οἶκον καὶ ῥίψαι τὰ κόπρια, τὰ ἐπισκοποῦντα
 καὶ καλύπτοντα πάθη τὴν ψυχὴν, τὰ ἀπὸ τῆς θούψεως ἡμῶν καὶ
 τῆς ἀμελείας πληθύνοντα. καὶ τοίνυν ὁ σπουδάζων εἰς τὴν ἑορτήν
 τῶν σκηνῶν ἐκείνων φθάσαι καὶ τοῖς ἀγίοις συγκαταλεχθῆναι πρῶ-
 20 τον τὸν ὠραῖον τὴν πίστιν κτησάσθω καρπὸν, εἶτα τὰ κάλλυντρα,
 τὴν | ἀσκησιν καὶ μελέτην τῶν γραφῶν· εἶτα τοὺς ἐριθηλέας ἐφεξῆς 249
 κλάδους τῆς ἀγάπης καὶ δασεῖς, οὓς καὶ μετὰ τὰ κάλλυντρα παρεγγυᾶ
 λαμβάνεσθαι, κλάδους δασεῖς εὐθυβολώτατα τὴν ἀγάπην φρούσας· τὸ
 γὰρ δασὺ κατάκαρπον ὅλον ἐστὶ καὶ πυκνόν, μηδὲν ψιλὸν ἢ διάκενον
 25 ἔχον, ἀλλὰ πάντα πεπληρωμένα, καὶ τοὺς ὄρηκας καὶ τὰ στελέχη
 τοιοῦτον γὰρ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, μηδαμῶθεν ὑπόκενος ἢ ἄκαρπος οὕσα.
 ἢ γὰρ, »ἐὰν πωλήσω τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ δώσω πτωχοῖς, καὶ ἐὰν
 τὸ σῶμά μου πρὸς παραδώσω, καὶ ἐὰν τοσαύτην πίστιν, ὥστε ὄρη
 μεθιστᾶν, κτήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι.« ἡ ἀγάπη ἄρα
 30 τὸ κατάκαρπὸν | ἐστὶ καὶ δασύτατον ξύλον πάντων, ἢ γέμονσα καὶ 250
 πεπληρωμένη τῶν χαρισμάτων. — εἶτα τί παραλαμβάνεσθαι βούλεται

1 Psal. 44, 2 — 3 Hebr. 10, 1 — 4 Joh. 1, 17 — 7 Lev. 23, 40 —
 8 Symp. S. 8, 17. 59, 4. Plato Pol. VII, 527 D — 12 De lepra 18, 5; vgl. Symp.
 5, 4 — 13 De lepra 9, 1 — 15 Luk. 15, 8 — 27 I Kor. 13, 3. 2

4 δὲ B, δ' P | ὠραῖος P 218^v 8 κάλλυντρα stets P 8f Pl μαθήμα-
 σιν . . ὄργανόν τι ψυχῆς ἐκκαθαίρεται 9f ἀποσαρκουμένων P 10 ἀπ']
 ἐξ B 14 ὀξυδορχεῖ P (nicht B) 21 ἐριθηλέας P 219 25 πεπλ. Wd: πεπληρω-
 μένον P 29 ἔχων B 31 χαρίτων Cb Jh

καὶ ἕτερον; κλάδους ἰτείνους φησί, τὴν δικαιοσύνην ἰτείνους κικλή-
 σκων κλάδους, ἀνθ' ὧν οἱ δίκαιοι κατὰ τὸν προφήτην »ὡς ἀναμέσον
 ὕδατος ἀνατέλλουσι χόρτος καὶ ὡς ἰτέα ἐπὶ παραρρέον ὕδωρ«, θάλλ-
 λοντες τῷ λόγῳ, καὶ ἐπὶ πᾶσι τοὺς ἄγνιους ἐπικοσμοῦντας τὴν
 5 σκητὴν παρακελεύεται προσφέρεσθαι κλάδους διὰ τὸ φερόννημον εἶναι
 τὸ δένδρον τῆς ἀγνείας, ᾧ κατακοσμεῖται τὰ προειρημένα. ἐρρέτωσαν
 οἱ ἀκολασταίνοντες νῦν καὶ διὰ τὰς ἑαυτῶν ἠδυπαθείας ἀγνείαν
 ἀποδιωθόμενοι. πῶς γὰρ εἰς τὴν | ἑορτὴν συνεισελεύσονται Χριστῷ, 251
 μὴ κοσμήσαντες ἑαυτῶν τὴν σκητὴν κλάδοις ἀγνείας, τῷ θεοποιῷ
 10 καὶ μακαρίῳ φητῷ: ᾧ τοὺς εἰς τὴν ἄγνοιαν σπεύδοντας ἐκείνην καὶ
 τὸν γάμον ἀναδήσασθαι δεῖ καὶ κατασκιάζεσθαι τὰς ὀσφύας. ἴτε γάρ,
 ᾧ καλλιπάρθενοι, τὴν γραφὴν αὐτὴν ἐπισκέψασθε καὶ τὰς ἐντολάς,
 πῶς ὡς ἐπὶ συμπληρώματος τῶν προειρημένων κατορθωμάτων παρέ-
 λαβεν ὁ λόγος τὴν ἀγνείαν, διδάσκων ὅσον διαπρεπῆς καὶ τριπλόθη-
 15 τος ἔσται τῇ ἀναστάσει καὶ ὅτι χωρὶς αὐτῆς οὐδεὶς τεύξεται τῶν
 ἐπαγγελμάτων. ἦν ἑξαιρέτως γεωργοῦμεν ἡμεῖς αἱ παρθενεύουσαι
 καὶ προσφέρομεν κυρίῳ. χρῶνται δὲ καὶ οἱ πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀγνεύ-
 οντες γαμετίας, καὶ ὥσπερ ἀμφὶ τὸ στέλεχος κλῶνας αὐτῆς φέρουσι 252
 βλαστήσαντας σωφροσύνην, τῶν ἄνω μὴ ἐφικνούμενοι καὶ μεγάλων
 20 αὐτῆς ἐπιπαῦσαι κλάδων καθάπερ ἡμεῖς: ὅμως, εἰ καὶ μικρούς, οὐδὲν
 ἦσσαν προσφέρουσι δὴ καὶ αὐτοὶ κλῶνας ἀγνείας. οἱ δὲ οἰστροηλατού-
 μενοι, κἂν μὴ πορνεύσωσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς μόνην τὴν ἔννομον ἀδια-
 στόλως ἐπιμίγνυσθαι θέλγονται γαμετήν, πῶς ἑορτάσουσιν; πῶς εὐ-
 φρανθήσονται, μὴ κοσμήσαντες τὴν σκητὴν ἑαυτῶν, τὴν σάρκα, τοῖς
 25 κλάδοις τῆς ἄγνου, μηδὲ εἰσακούσαντες τοῦ εἰρημένου »ἵνα καὶ οἱ
 ἔχοντες γυναῖκας ὡς οἱ μὴ ἔχοντες ὄσινε;

V. Διὰ τοῦτο πάντων μάλιστα τοὺς τῶν ἀγόνων ἐφιεμένους
 καὶ μεγάλη φρονήσει χρωμένους τὴν ἀγνείαν ἀμελητί φημι (αἰν)εῖν 253
 καὶ τιμᾶν ὡς ὀφελιμωτάτην καὶ ἐπίδοξον. ἐν γὰρ τῇ καινῇ καὶ
 30 ἀλύτῳ κτίσει, ὅς ἂν ἀγνείας μὴ εὐρεθῇ κλάδοις κέκοσμημένος, οὐ

1 Lev. 23, 40 — 2 Jes. 44, 4 — 8. 11 Mt. 25, 10 — 10 vgl. Symp. S. 83, 5.
 94, 9 — 11 Luk. 12, 35 — 25 I Kor. 7, 29 — 28 Plato Symp. 212 B

1f κλάδους ἰτείνους κικλήσκων B Jh 6 ἐρρέτωσαν P 219^v 11 ἀνα-
 δήσασθαι Po: ἀναδέξασθαι P: ἀναδεῖσθαι Cb Jh 12 ᾧ < B Jh | ἐπισκέ-
 νασθαι P 22 τὴν] καὶ Cb Jh | ἔννομον P 220 23 ἑορτάζουσι im Text
 B, corr. v. 1. Hd. am Rand 28f Pl διὸ δὴ ἔγωγέ φημι χρῆναι πάντα ἄνδρα τὸν
 Ἔρωτα τιμᾶν 28 ἀμελητί V B | αἰνεῖν (od. φιλεῖν od. ἀσχεῖν) wie S. 129, 5 Bo: δεῖν
 P Jh; nach δεῖν sei etwa ein ἀσχεῖν ausgefallen Jh 30 ἀλύτῳ] ἀλύτῳ Cb Jh,
 aber vgl. oben S. 114, 9. De res. I, 55, 1. II, 15, 8

τιύζεται τῆς ἀναπαύσεως, μὴ πληροῦσαι τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν νόμον, οὐδὲ εἰς τὴν γῆν ἐπιδημήσαι τῆς ἐπαγγελίας μὴ ἑορτάσαι πρῶτον τὰς σκηρὰς. οἱ γὰρ ἑορτάσατε μόνοι τὴν σκηνοπηγίαν εἰς τὴν ἁγίαν καταίρουσι γῆν, ἀπάραντε ἀπὸ τῶν καλουμένων σκηρῶν.

5 ἔστ' ἂν εἰς τὸν μὸν φθάσωσιν ἔλθωιν καὶ τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν μίξονα καὶ ἐνδοξοτέραν προζόφαντε χειρῶν, καθὼς καὶ οἱ τύποι συνιστᾶσιν οἱ γεγορότες ἐπὶ Ἰουδαίων. ὅσπερ γὰρ ἐξεληθόντες τῶν 254 ὄρων ἐκείνων τῆς Αἰγύπτου ὠδενσαν πρῶτον καὶ ἦλθον εἰς τὰς σκηρὰς κάκειθεν ἀπάραντες πάλιν ἦλθον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας.

10 οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς. ὠδεύσαμεν γὰρ ἐντεῦθεν καὶ ἐξεληθούσα κατὰ τῆς Αἰγύπτου τούτου τοῦ βίου, ἔρχομαι πρῶτον εἰς τὴν ἀνάστασιν, τὴν ἀληθινὴν σκηνοπηγίαν, κάκει τοῖς καρποῖς τῆς ἀρετῆς πήξασά τὴν σκηρὴν μου κεκοσμημένην, τῇ πρώτῃ τῆς ἑορτῆς ἀναστάσεως ἡμῶν τῇ κρίσει, συνεορτάζω τῷ Χριστῷ τὴν χιλιονταετηρίδα τῆς ἀναπαύσεως, τὰς ἑπτὰ καλουμένας ἡμέρας, τὰ σάββατα τὰ ἀληθινά. εἶτα 15 αὐθις ἐπομένη τῷ διεληλυθότι τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦ ἔρχομαι πάλιν καθάπερ κάκεινοι μετὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς σκηνοπηγίας εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τοὺς οὐρανοὺς, | ἐν σκηραῖς μὴ ἀπομείνασα, τουτέστι 255 τοῦ σκηνώματός μου μὴ ἀπομείναντος τοιούτου, ἀλλὰ μετὰ τὴν

20 χιλιονταετηρίδα μεταβληθέντος ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ τῆς φθορᾶς εἰς ἀγγελικὸν μέγεθος καὶ κάλλος· ἔνθα λοιπὸν ἀπὸ τοῦ θαυμαστοῦ τῆς σκηρῆς, ὃ παρθένοι, τόπου μετὰ τὸ συμπερασθῆναι τὴν ἑορτὴν τῆς ἀναστάσεως εἰς τὰ μίξω καὶ κρείττω διερχόμεθα, εἰς τὸν οἶκον αὐτὸν ἀναβαίνουσαι τὸν ὑπὲρ τοὺς οὐρανοὺς

25 » τοῦ Θεοῦ, ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἤχους ἑορτάζοντοσε, καθὼς φησιν ὁ ψαλμωδός.

Τούτῳ κατὰ τὴν ἑμαυτῆς, δέσποινα, δύναμιν δωροῦμαι σε τῷ πέπλῳ.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Λίαν | ἀγωνιωῦ, ὡς Γρηγόριον, κατ' ἑμαυτὴν ἐννοουμένη 256 ἐν ὁποίῳ θοροῦβῳ νῦν ἄρα ἡ Δομνίνα ἦν, ταρασσομένης αὐτῇ τῆς καρδίας καὶ φοβουμένης μὴ ἀπορήσει λόγων καὶ ἐνδέεστερόν τι τῶν

5 Hebr. 12, 22. Apok. Joh. 21, 2 — 14 Barn. 15, 7 — Symp. S. 114, 18 — 16 Hebr. 4, 14 — 25 Psal. 41, 5 — 31 Symp. S. 113, 2. 121, 6. Plato Symp. 193 E

4 ἀπαιρούμενοι Cb 5 von ἔστ' an w. e. sch. v. neuer Hand B 149ff 9 πάλιν P 220^v 14 χιλιονταετηριδα hier u. Z. 20 P (nicht B) 19 μου nach ἀπομ. + P (nicht B) 22 ὡ Kl: αἰ P 22f συμπερανθῆναι B 25 ἤχον B 27 Τούτῳ] P 221 | ἑμαυτὴν B 29 or in Γρηγ. auf Rasur in P | ἑμαυτὸν Jh | ἐννοουμένα P, α(?) auf Rasur: ἐννοούμενος Jh 30 ἄρα P | αὐτῇ P^o Cb Jh: αὐτῆς P 31 Pl ἐφοβούμενη μὴ ἀπορήσωσι λόγων

ἄλλων παρθένων ἀποσθῆξῃται. τοσούτων ἤδη ῥηθέντων εἰς τὸ προκείμενον καὶ ποικίλων. εἰ οὖν εὐδηλος ἐγένετο κεκινημένη, φέρε καὶ τοῦτο περαιοῦσον· θαυμάζω γὰρ εἴ τι ἔσχεν εἰπεῖν τελευταῖα κεκληρωμένη.

5 ΓΡΗΓΟΡ. Τεταράχθαι μὲν αὐτήν, ὧ̄ Εὐβούλιον, καὶ σφόδρα, ἔφη μοι ἡ Θεοπάτρα, οὐ μὴν ἠπορηκέσαι λόγων. μετὰ <δὲ> τὸ παύσασθαι τὴν Τυσιανὴν ἢ Ἀρετὴ τὸν ὀφθαλμὸν εἰς αὐτὴν ἐπιβαλοῦσα, Δεῦρο δὴ καὶ σὺ θύγατερ, ἔφη, τὸν λόγον ἀπόδος, ἵνα | πληρωῶσωμεν ἐντελῆ 257 τὴν εὐωχίαν.

10

Λόγος ι'.

Δομνίνα.

I. Τὴν οὖν Δομνίναν ἐρονθριάσασαν ἐπιπολὸν μόλις ἀναπνεῦσαι καὶ εἰς εὐχὴν ἐξαναστᾶσαν τραπῆναι καὶ καλεῖν τὴν σοφίαν παρα-
 15 στήναι οἱ βοηθόν. εὐξαμένη δὲ αὐτῇ θάρσος, φησὶν, εὐθέως ἐγγί-
 γνεται, καὶ τις αὐτὴν θεία ἀνακωχὴ κατέλαβε, καὶ ἔφη, ὦ Ἀρετὴ, καὶ γὰρ παραλείψασα τὰς μακρολογίας τῶν προεξηγημάτων εἰς αὐτὰ τὰ προκείμενα κατὰ δύναμιν εἰπεῖν πειράσομαι, ἵνα δὴ μὴ τῷ μηκύ-
 20 νεσθαι τὰ πάρεργα πλείονα χρόνον ὧν ἕνεκα λέγονται παράσχω· ἡγοῦμαι γὰρ μέγιστον μέρος φρονήσεως εἶναι τὸ μὴ μακροῦς ἐκ πε-
 ριοῶσον πρὸ τῶν ἐπερωτηθέντων ποιῆσθαι τοὺς λόγους κηλοῦντας 258 τὰ ὦτα, ἀλλ' αὐτόθεν εὐθέως περὶ οὗτου τὸ ἐπερώτημά ἐστιν ἄρχε-
 σθαι. διὸ ἐνθένδε καὶ γὰρ κατάρξομαι· καιρὸς γάρ.

Οὐδὲν οὕτως ὀνῆσαι δυνήσεται πρὸς τὸ καλὸν τὸν ἄνθρωπον, ὧ̄ καλλιπάρθενοι, ὡς ἀγνεῖα· τὸ γὰρ κάλλιστα καὶ ἄριστα διακνυβε-
 25 ρηθῆναι τὴν ψυχὴν καὶ κηλίδων καὶ μiasμάτων καθαρὰν ἀπολου-

S vgl. z. B. Plato Symp. 194 D — 15 vgl. Plato Phaedr. 245 A. Ion 536 C — 17 Symp. S. 110, 16f — 23 Plato Pol. X, 600D — 24 Plato Pol. IX, 573 D

19—21 SS Parall. S. 207 Holl

3 περαιοῦσαι P, περαιοῦσε B 5 Εὐβ. auf Rasur in P, Εὐβούλιε Jh 6 δὲ + Kl 10f Δομνίνα. Λόγος ι'ος nach ἔφη Z. 15 in P 12 ἀνανεῦσαι P, aber vgl. S. 19, 6 u. De res. I, 27, 1 14f ἐγγίγνεται P: ἐγγίνεσθαι B Jh 15 ἀνακωχὴ über d. Lin. P: κατοκωχὴ Cb Jh, vgl. Pl Ion. θεία .. κατοκωχῆ 16 τῶν P 221^v | προεξηγησαμένων? Kl 19 μέγ. μέρος ἡγοῦμαι C (H = Hieros. s. Sep. 15), ohne Lemma 20 ἐρωτηθέντων Cb Jh | ποιῆσθαι] ἀποτείνεσθαι viell. richtig C | τοὺς < C | κηλοῦντες C 21f ἄρχ.] es endet C 22 κατάρξομαι < B 23 Pl πρὸς ἀρετὴν ὀνῆσαι (od. δνεῖναι) ἀνθρώπους 24f Pl διακνυβερονῶ τὴ τῆς ψυχῆς 25f ἀπολουθῆναι Bo: ἀπολυθῆναι P Jh

θῆναι τοῦ κόσμου, μόνη ποιῶ τοῦτο καὶ ἰσχύεται ἀγνεία. ἐφ' οὗ
 γὰρ ὁ Χριστὸς ἐδίδασκειν αὐτὴν ἀσκεῖν ἡμᾶς καὶ ἐμήνευεν ἡμῖν τὸ
 ἀνεπίβλητον κάλλος αὐτῆς. ἡ βασιλεία τοῦ πονηροῦ καθιέρωθη,
 πρότερον αἰ πάντας αἰχμαλωτίζοντος καὶ δουλοῦμένου, ὡς μὴ τῶν 259
 5 παλαιότερων ἐνέφεστον γεγονῆναι κενὸν τινα, ἀλλὰ πάντας ἐπιζω-
 τηθῆναι πταισμάτων, οὐ σφόδρα τοῦ νόμου τῆς φθορᾶς ἀρξέσαντος
 ἐλευθερωῶσαι τὴν ἀνθρωπότητα, μέχρις ἢ παρθενία διαδιξαμένη τὸν
 νόμον Χριστοῦ ταχῆς τῶν ἀνθρώπων ἐβασίλευσεν. οἱ γὰρ ἀν' οὕτως
 οἱ πρόσθεν εἰς μάχας καὶ γόρους καὶ ἔρωτας καὶ εἰδωλολατρείας
 10 συνελαύνοντο πολλάκις, εἰ ἦν αὐτοῖς ἢ ἐκ τῶν νόμων ἀντάρξης πρὸς
 σωτηρίαν δικαιοσύνη. νυνὶ δὲ τότε μὲν μεγάλας καὶ πολλαῖς πολλα-
 κίς ἐνεγύροντο συμφοραῖς· ἐφ' οὗ δὲ Χριστὸς ἐνηνθρόωπησε καὶ παρ-
 θενία τὴν σάρκα κοσμήσας ὄπλισεν, ὁ ὁμοτέραννος ἄρχων τῆς
 ἀκρασίας ἠρέθη καὶ εἰρήνη καὶ πίστις κρατεῖ, οὐκέτι τῶν ἀνθρώπων 260
 15 ὡσαύτως τρεπομένων εἰς εἰδωλολατρείαν ὡσπερ καὶ πάλαι.

II. Ἄλλ' ἵνα μὴ δόξω τισὶ σοφίζεσθαι καὶ ἀπὸ τῶν εἰζότων
 τεκμαίρεσθαι ταῦτα καὶ φληναφᾶν, ἐκ τῆς παλαιᾶς ὑμῖν, ὧ παρθένου,
 καὶ γὰρ παρέξομαι διαθήκης ἔγγραφον προφητείαν, ὡς ἀληθῆ λέγω,
 τοὺς Κριτὰς, ἐνθα φανερωῶς ἡ βασιλεία τῆς ἀγνείας ἤδη προκατήγ-
 20 γελτο. φησὶ γάρ »πορευόμενα ἐπορεύθησαν τὰ ξύλα τοῦ χριστοῦ ἐφ'
 ἑαυτῶν βασιλεία, καὶ εἶπαν τῇ ἐλαίᾳ· βασίλευσον ἐφ' ἡμᾶς. καὶ εἶπεν
 αὐτοῖς ἡ ἐλαία· ἀφείσα τὴν πιότητά μου, ἦν ἐδόξασεν ὁ θεὸς καὶ οἱ
 ἀνθρωποι, πορευθῶ ἄρχειν τῶν ξύλων; καὶ εἶπαν τὰ ξύλα πάντα 261
 τῇ συκῇ· δεῦρο βασίλευσον ἐφ' ἡμᾶς. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ συκῆ·
 25 ἀφείσα τὴν γλυκύτητά μου καὶ τὸ γέννημά μου τὸ ἀγαθὸν πορευθῶ
 ἄρχειν τῶν ξύλων; καὶ εἶπαν τὰ ξύλα τῇ ἀμπέλῳ· βασίλευσον ἐφ'
 ἡμᾶς. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ ἀμπελος· ἀφείσα τὸν οἶνόν μου, τὴν εὐφρο-
 σύνην τῶν ἀνθρώπων, πορευθῶ ἄρχειν τῶν ξύλων; καὶ εἶπαν τὰ

3 vgl. Ignat. Ad Ephes. 19 — 10 vgl. Gal. 3, 21 — 13 vgl. Symp. S. 136, 10
 — 16 Symp. 1, 3 S. 11, 1ff — 20 Richt. 9, 8—15

20—S. 126, 19 Phot. Bibl. 237 S. 312a, 12—313a, 10

7 διαδεξομένη B 8 οὕτως P 222 9 εἰδωλολατρίας P 10 συνελαύνοντο
 P (nicht B) 12 ἐναρθρώπισε P (nicht B) 15 εἰδωλολατρίαν P 19f προ-
 κατηγγέλλετο P 20 φησὶ γάρ] Ph ὅτι ἀναγωγικῶς (ἀναλόγως Ph^a) ἐκδέχεται τὸ
 εἰς τοὺς Κριτὰς εἰρημένον etc. | ἐπορεύοντο Ph 21 ἑαυτῶν auch Ph | εἶπον
 stets d. Ausgg. | ἐφ' ἡμῶν Ph 23 πάντα < Ph^b 24 οὐ βασιλ. Ph
 | ἐφ' ἡμῶν Ph 25 γένημα Ph 26 τῇ P 222^v | βασίλευσον — Λι-
 βάνου S. 123, 4] κ. Ἔως οὐ (κ. Ἐ. οὐ < Ph^a) εἶπαν τῇ ῥάμνῳ (τὴν ῥάμνον Ph^a) καὶ
 ἐξῆς . φησὶν γάρ Ph

ξύλα πρὸς τὴν ῥάμνον· δεῦρο βασιλευσον ἐφ' ἡμᾶς. καὶ εἶπεν ἡ
 ῥάμνος πρὸς τὰ ξύλα· εἰ ἐν ἀληθείᾳ χρίετε με ὑμεῖς εἰς βασιλεία ἐφ'
 ὑμᾶς, δεῦτε πεποιθατε ἐν τῇ σκέπη μου· εἰ μὴ, ἐξέλθη πῦρ ἐκ τῆς
 ῥάμνον καὶ καταφάγη τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου. ταῦτα δὲ ὅτι μὴ
 5 περὶ ξύλων τῶν ἐκ γῆς φρομένων ἐλέχθη, σαφές· οὐ γὰρ ἂν ἐαυτοῖς 262
 τὰ δένδρα τὰ ἄφυχα χειροτονήσοντα βασιλεία συνήρχοντο, ταῖς ῥίζαις
 εἰς τὴν γῆν κατεστηλωμένα. ἀλλὰ πάντως περὶ ψυχῶν ἱστορεῖται
 ταῦτα. αἱ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ καθυλομανήσασαι
 τοῖς παραπτώμασιν, προσίσκιν, οἴκτον αὐτῶν ἀξιούσαι λαβεῖν τὸν
 10 θεὸν καὶ βασιλεῦσαι τὸν ἔλεον ἐπ' αὐτὰς ἤδη καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν,
 ἦν ἐλαίας τύφῳ παρέλαβεν ἡ γραφή διὰ τὸ ἄρωγόν τὸ ἔλαιον σω-
 μάτων εἶναι καὶ λυτήριον καμάτων καὶ πόνων, φωτὸς τε παρεκτικόν.
 ἐλαίῳ γὰρ καταφθόμενον πᾶν τὸ λυχνιαῖον ἀΐζεται σέλας· λυτήριοι
 δὲ καὶ οἱ τοῦ θεοῦ πάντως οἴκτιρμοὶ θανάτου καὶ ἁμαρτημάτων καὶ
 15 ἄρωγοὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ τῆς καρδίας φωτὸς θρηπτικοί. 263
 καὶ ἐπισκέψασθε μήποτε τὰς ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου μέχρι τοῦ
 Χριστοῦ καθεξῆς ἡ γραφή νομοθεσίας δηλοῖ, ὧν ὁ διάβολος ἀντιμί-
 μοις ἐξηπάτησε πλάσμασι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· τὴν μὲν οὖν
 σκυῆν ἀπεικάζουσα τῇ κατὰ τὸν παράδεισον δοθείσῃ τῷ ἀνθρώπῳ
 20 ἐντολῇ, ἐπειδὴ τὴν γέμνωσιν ἀπατηθεὶς οὗτος πετάλοις ἐπεκάλυψε
 σκυῆς, τὴν δὲ ἄμπελον τῇ ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ τῷ Νῶε διὰ τὸ οἶνω
 κοιμηθέντα χλευασθῆναι, τὴν δὲ ἐλαίαν τῇ κατὰ τὴν ἔρημον τῷ
 Μωσεῖ. ἐπειδὴ τὸ χάρισμα τὸ προφητικόν, τὸ ἔλαιον τὸ ἅγιον, ἀνο-
 μιμῶντων αὐτῶν ἐκλελοίπει τῆς κληρονομίας, τὴν δὲ ῥάμνον τῇ ἐπὶ
 25 τῇ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου τοῖς ἀποστόλοις, ἐπειδὴ περὶ δι' αὐτῶν ἐδι- 264
 δάχθημεν ἀγνείαν, ἧς ἀπατηλὸν μόνης εἰδωλον οὐκ ἴσχυσεν ὁ διάβολος

6 vgl. De res. II, 9, 4. 5 — 11 Plato Prot. 334 B — 16 Symp. 1, 2. 3. 7,
 4. 5. Iren. Adv. haer. III, 11, 8. IV, 15. 16. Tert. De virg. vel. 1 — 17 vgl. Hipp.
 De antichr. 6 — 20 Gen. 3, 7 — 21 Gen. 9, 21. 22 — 22 Num. 14, 23. 20, 12

5 τῶν ἐκ γ. φρομ. < Ph | σαφές ἐστὶν Ph | οὐ γὰρ — κατεστηλωμένα Z. 7
 < Ph | ἂν] ἐν Cb Jh 7 πάντως < Ph 9 προσίσκιν P 10 ἐπ' αὐτὰς
 ἤδη + Ph | τὴν < B 11 διὰ τὸ — θρηπτικοί Z. 15 < Ph 13 λυχνιαῖον B
 14 πάντως Al Jh: πάντες P 15 θρηπτικοί P 223 16 ἀπὸ] ἐπὶ Ph
 18 ἐξηπ. Ph Jh: ἐξήτασε P, aber vgl. ἀπατηθεὶς Z. 20 und ἀπατηλὸν Z. 26
 | τῶν < Ph | οὖν + Ph 21 τοῦ Νῶε P | οἶνω < P 22 χλευ-
 ασθέντα κοιμηθῆναι Ph 23 μωσει B, μωσῆ Phb 24f ἐπὶ τῆς σωτηρίας
 Ph^a 25 τῇ vor σωτ. < B Jh | ἐπειδὴ περὶ Ph: ἐπειδὴ γὰρ P 26 ὁ διαβ.
 οὐκ ἴσχυσε Ph

σκευάσαι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ εὐαγγέλια τέσσαρα παραδέδοται. τετρα-
 ρικῆς εὐαγγελισμῶν τοῦ θεοῦ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ παιδαγωγήσαν-
 τος τέσσαρσι νόμοις. ὧν οἱ καιροὶ σαφῶς ἀπὸ τῆς διαφορότητος
 δηλοῦνται [διὰ] τῶν καρπῶν. ἡ μὲν γὰρ συζῆ διὰ τὴν γίνεσθαι
 5 καὶ τὸν ὠραϊσμόν τὴν τροφήν τὴν πρὸ τῆς παραβάσεως ἐν παρα-
 δείσῳ τοῦ ἀνθρώπου παρίσθησι γεγενημένην· ἔστι γὰρ ὅτε δὴ καὶ
 σφόδρα πολλαχῶς τῆς συζῆς τὸν καρπὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ
 τοῦ κρείττονος λαμβάνει, καθὼς ἀποδίξομεν ὕστισρον. ἡ δὲ ἀμπέλος,
 διὰ τὴν ἰλαρότητα τὴν ἐκ τοῦ οἴνου καὶ τὴν εὐφροσύνην τῶν περι-
 10 σωθέντων τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, τὴν ἀπὸ τοῦ γόβου καὶ
 τῆς | φροντίδος [τὴν] εἰς τὴν χαρὰν αὐτῶν μεταβολὴν αἰνίσσεται. ἡ 265
 δὲ ἐλαία διὰ τὸν καρπὸν τοῦ ἐλαίου τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ θεοῦ
 μὴνύει, πάλιν ἀνεξικακήσαντος τοῦ θεοῦ μετὰ τὸν κατακλυσμόν, τῶν
 ἀνθρώπων ἐκτραπέυτων εἰς ἀθεότητα, δοῦναι νόμον καὶ ἐμφανισθῆ-
 15 ναί τισιν καὶ ὥσπερ ἀποσβενημένην ἤδη τὴν ἀγῆν τῆς ἀρετῆς
 ἐλαίῳ λιπᾶναι.

III. Ἡ δὲ ῥάμνος τὴν ἀγνείαν συνίστησι· τὸ γὰρ αὐτὸ δένδρον
 ῥάμνος καὶ ἄγνος ἐστίν, ἕφ' ὧν μὲν ῥάμνος καλούμενον, ἕφ' ὧν δὲ
 ἄγνος. καὶ τάχα διὰ τὸ συγγενὲς τὸ φυτόν τοῦτο τῇ παρθενίᾳ
 20 πεφυκέναι, ταύτῃ ῥάμνος καὶ ἄγνος προσηγορεύθη, ῥάμνος μὲν παρὰ
 τὸ στερέμνιον καὶ καρτερόν πρὸς τὰς ἡδονάς, ἄγνος δὲ παρὰ τὸ διὰ
 παντὸς ἀγνεύειν. ὅθεν καὶ τὸν Ἥλιον, ἐκ προσώπου τῆς Ἰεζάβελ 266
 γυναικὸς φεύγοντα, λόγος ὑπὸ ῥάμνον ἐλθεῖν πρῶτον, καὶ εἰσακου-
 σθέντα ἐνισχύσαι καὶ λαβεῖν τροφήν, ὅτι τῶν φευγόντων τὸν οἶστρον
 25 καὶ τὴν γυναῖκα τὴν ἡδονὴν τὸ καταγώγιον καὶ ἡ σκέπη τὸ τῆς
 ἀγνείας ἐβλάστησε ξύλον, ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ ἀρχιπαρθένου Χρι-

8 vgl. c. 5 — 9 Psal. 103, 15 — vgl. Röm. 5, 9. I Thess. 1, 10 —
 22 I Kōn. 19, 4

1 καὶ vor διὰ + Ph 1f τέτρασιν Ph^a, τοῖς τέτρασι Ph^b 4 διὰ
 + P 5 τὸν ὠραϊσμόν < Ph 5f ἐν παραδ. < Ph 6f δὴ κ. σφ.
 πολλ. < Ph 7 τὸν κ.—ἅγιον] ὁ καρπὸς τῆ γραφῆ Ph | ἅγιον P 223^v
 7f ἐ. τὸ κρείττον ἐκλαμβάνεται Ph 8 καθ. ἀποδ. ὕστ. < Ph 9 τὴν ἐκ Ph:
 < P 11 τὴν vor εἰς < Jh Bekker 12 ἐλέου Ph^a | τοῦ θεοῦ B Ph: αὐτοῦ P
 13 τοῦ θεοῦ + Ph 15 καὶ ὥσπερ — λιπᾶναι Z. 16 < Ph 18 ἕφ' ὧν
 — ἄγνος Z. 19 < Ph 19 τὸ vor φυτόν < P 20 πεφυκέναι < Ph
 23f εἰσακ. ἐν.] εἰσακουσθῆναι Ph 24 ὅτι P 224 | ὅτι τὸν φεύγοντα
 οἶστρον P 25 τὴν ἡδονὴν P: καὶ τὴν ἡδ. Ph

στοῦ βασιλεῦσαν τῶν ἀνθρώπων. τῶν γὰρ πρώτων ἀδυνατησάντων
 σῶσαι νομοθετημάτων τὸν ἄνθρωπον, τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀδάμ καὶ τοῦ
 Νῶε καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Μωσέως, ἢ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ἔσωσε μόνη
 νομοθεσία πάντα. — ἢ γὰρ συκῆ ταύτη λέγεται μὴ βασιλεῦσαι —
 5 τῶν ξύλων τῶν ἀνθρώπων νοουμένων, συκῆς δὲ τῆς ἐντολῆς —,
 ἀνθ' ὧν ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὸ πεσεῖν ἤθελε πάλιν ὑπὸ τῆς ἀρετῆς
 βασιλεύεσθαι καὶ τῆς ἀφθαρσίας τοῦ παρὰθεῖσου τῆς τροφῆς μὴ 267
 ἀποβληθῆναι, ἀλλ' ἀπεκρούσθη παραβὰς καὶ ἀπεβλήθη μακρὰν, ὡς
 μὴ δυνάμενος ὑπὸ τῆς ἀφθαρσίας ἔτι μηδὲ χωρῶν βασιλεύεσθαι. καὶ
 10 πρῶτον αὐτῷ τὸ κήρυγμα μετὰ τὴν παράβασιν πέμπεται τὸ διὰ Νῶε,
 ἵν' ἔαρ πρόσχη γὰν τούτῳ σωθῆναι τῆς ἀμαρτίας ἰσχύση, ἀνάπαντι
 ἐπαγγελλόμενον τὴν ἀπὸ τῶν κακῶν καὶ εὐφροσύνην, εἰ ἀσκήσαιεν
 αὐτὸ κατὰ κράτος, ὥσπερ καὶ τὸν οἶνον ἢ ἄμπελος ἐπαγγέλλεται
 γεννᾶν τοῖς ἀσκοῦσιν αὐτὴν καὶ ἐργαζομένοις. ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐκ
 15 ἐβασίλευσε τὸ νομοθέτημα τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτι μὴ ἐπέισθησαν
 αὐτῷ κηρυσσομένῳ σπονδαίως πρὸς τοῦ Νῶε. ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ
 συνέχεσθαι ἤδη καὶ πνίγεσθαι τοῖς ὕδασι ἠρξάντο μετανοεῖν καὶ
 ἐπαγγέλλεσθαι παρῆχειν ἑαυτοὺς πεισθησομένους ταῖς ἐντολαῖς. ὅθεν 268
 καὶ ὑπερηφανοῦνται βασιλεύεσθαι, τουτέστιν ὑπὸ τοῦ κηρύγματος
 20 ὑπερηφανοῦνται βοηθεῖσθαι τῆς ἐντολῆς, ἀνταποκρινομένου τοῦ πνεύ-
 ματος αὐτοῖς καὶ ὀνειδίζοντος, οἵπερ κατέλειψαν οἷς ἐκέλευσεν ὁ θεὸς
 ἀνθρώποις, ὧ ἀτεράμονες, βοηθεῖν μὲν καὶ σφῆζειν τούτους καὶ εὐφραί-

8 Gen. 3, 24 — 10 Gen. 9, 1ff — 13 Psal. 103, 15

1 τῶν γὰρ — ἐντολαῖς S. 126, 11 Ph nur dem Sinn nach ταύτην γὰρ μόνην τὴν
 τῆς ἀγνείας βασιλείαν ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἀμεταμελητὶ προσήκοντο
 οἱ ἄνθρωποι, ἐκάστης (A 324^v) τῶν προδεδομένων αὐτοῖς ἐντολῶν πρὸ τῆς Χριστοῦ
 παρουσίας κατὰ τάχος βασιλείας ἑαυτοὺς ἀφημιάζοντες, καὶ τῇ ἀντιμίμῳ μᾶλλον
 πειθαρχεῖν καὶ ὑπ' αὐτῆς βασιλεύεσθαι προαιρούμενοι, εἰ καὶ μεταμελόμενοι
 (μεταμελώμενοι Ph^b) πολλάκις ἐπεζήτουν πάλιν τὴν πρὸς θεοῦ δεδομένην αὐτοῖς
 βασιλικωτάτην ἐντολήν καὶ ἀνακαινισμόν τῶν διαφθαρέντων αὐτῶν ἐκ κακίας ψυ-
 χικῶν κατορθωμάτων. παραδιδόμενοι γὰρ εἰς χεῖρας ἐχθρῶν καὶ πάθῃ ἀτιμίας,,
 ἐπεζήτουν βασιλεύεσθαι τῇ ἐντολῇ καὶ τοῖς προστάγμασι τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται
 αὐτοῖς λύσις τῶν πολυπλόκων συμφορῶν καὶ ἀπαλλαγὴ τῶν κακῶν. αἱ δὲ διὰ τὸ
 προσφῆξαι αὐτῶν καὶ ἀνιάτως ἔχειν τοὺς τῆς ψυχῆς μώλωπας οὐκ ἐβούλοντο βα-
 σιλεύειν αὐτῶν | πρῶτον B | ἀδυνατ. Jh: ἀφαιτησάντων P 3 μωυσέως B
 5 τῶν ξύλων verbindet B mit dem Vorhergehenden 10 πρῶτω P 14 καὶ
 τοῦτο P 224^v 21 οἵπερ Jh: ὥσπερ P | κατελείψατε vermutet Kl 22 ὧ ἀτερο.
 vor ἔλθω S. 126, 1 Jh; wohl vor βοηθῆσαι S. 126, 1 Bo

μιν, οἷον τὸν Νῶϊ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ· ἔλθω βοηθῆσαι τοῖς φρο-
νήσεισι ὑμῖν ἀκάροισι καὶ ξύλων ξηρῶν οὐδὲν ἀπειροκόσι, πρότερον
μὴ πιστεύσαί μοι κηρύσσοντι γούζιν τῶν παρόντων;

IV. Καὶ δὴ καὶ τούτων οὕτως ἀπαξιωθέντων τῆς θείας κηδε-
5 μορίας καὶ πάλιν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς πλάνην κεικμένης αὐθις ὁ
θεὸς ἀπίστωλε βασιλεύοντα νόμον καὶ ὑπομνήσαντα δικαιοσύνην ἐπὶ
Μωσίου. οἱ δὲ μακρὰν καὶ τούτω χαίρειν φράσαντες εἰς εἰδωλο- 269
λατρείαν μετέστησαν. ὅθεν ὁ θεὸς εἰς ἀλληλογονίας καὶ δοξασμοὺς
καὶ ἀχμαλωσίας παρέδωκε καὶ τούτους, ἀποδοξήσαντος αὐτοὺς σφύ-
10 ζειν τοῦ νόμου, οἱ μετὰ τὸ συναλαθῆναι τοῖς κακοῖς ποτηριώμενοι
πάλιν ἐπηγγέλλοντο πειθαρχεῖν ταῖς ἐντολαῖς, μέχρις ὃ θεὸς τέταρ-
τον κατελεῆσας τὸν ἄνθρωπον τὴν ἀγνείαν ἀπίστωλε βασιλεῦσαι. ἦν
ῥά μιν ἀκολούθως ἐκάλεσεν ἡ γραφή· ἥτις καταναλώσασα τὰς ἡδονὰς
καὶ ἀπειλήσασα λοιπὸν, εἰ μὴ αὐτῇ πείθονται πάντες ἀνευδοιάστως
15 καὶ ἐν ἀληθείᾳ προσέρχονται, πρὸ καταδαπανῆσαι πάντας· οὐκέτι
γὰρ μετὰ ταύτην ἔσεσθαι νόμον ἢ διδασκαλίαν ἑτέραν, ἀλλὰ κρίσιν
καὶ πῦρ. καὶ διὰ | τοῦτο λοιπὸν ἀπεντεῦθεν δικαιοπραγεῖν ὁ 270
ἄνθρωπος ἤρξατο καὶ πιστεύειν βεβαίως τῷ θεῷ καὶ ἀποσχίζεσθαι
τοῦ διαβόλου. οὕτως ὠφελιμώτατον καὶ ἄρωγόν κατεπέμφθη τοῖς
20 ἀνθρώποις ἀγνεία· μόνης γὰρ αὐτῆς ἀντίμιμον οὐκ ἴσχυσεν ἐργάσα-
σθαι πρὸς ἀπάτην ὁ διάβολος, ὅσπερ καὶ τῶν ἄλλων νομοθετημάτων.

V. Τῆς γὰρ συκῆς, ὡς ἔφην, διὰ τὴν γλυκασίαν τοῦ καρποῦ καὶ
τὸν ὠραϊσμὸν ἐν τύπῳ τῆς ἐν παραδείσῳ τρυφῆς παραληφθείσης,
τοῖς ἀντιμίμοις αὐτῆς ἀποβουκολήσας τὸν ἄνθρωπον ὁ διάβολος
25 ἤγγρευσε, τὴν γύμνωσιν καλύψαι πείσας τοῦ σώματος πετάλοις συκῆς,
ὃ ἔστι διὰ τὸ κνησμῶδες τρυφῆ φιληδόνη. τοὺς δὲ περιωθέντας
αὐθις ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ | διὰ τὴν τῆς πνευματικῆς εὐφροσύνης 271
ἄμπελον ἀντιμίμῳ πόματι μεθύσας κατεχλεύασε πάλιν. ἀπογυμνώσας
τὸν ἄνθρωπον ἀρετῆς. ἔσται δὲ σαφέστερον μᾶλλον ἐντεῦθεν ὁ
30 λέγω. ἢ ἀντικειμένη δύναμις ἀεὶ μιμεῖται τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δι-

4 vgl. Plato Pol. V, 463 D — 25 Gen. 3, 7 — 28 Gen. 9, 21. 22 — 30 Ter-
tull. De spect. 2. De bapt. 5. De ieiun. 16. De exhort. cast. 13

11—19 Phot. Bibl. 237 S. 313a, 1—10

3 πιστεῦσαί P 7f εἰδωλολατρίαν P 10 οἱ P 225 | συναλασθῆναι P
(nicht B) 14 πείθονται Ph: < B Jh | ἀνευδοιάστως P, e. Strich unter v B:
< Ph 16 nach ἀλλὰ + καὶ Ph 19 διαβόλου] es endet Ph 20 αὐτῆς: ταύ-
της? Kl 26 τοὺς δὲ P 225^v

καιοσύνης τὰ σχήματα, οὐ πρὸς ἄσκησιν κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλὰ πρὸς
 ἀπάτην καὶ ὑπόκρισιν. ἵνα γὰρ δελεάσῃ πρὸς θάνατον τοὺς φεύγον-
 τας τὸν θάνατον, ἀθυνασίας ἕξωθεν καλλωπίζεται σχηματισμοῖς,
 καὶ ταύτῃ συκῇ βούλεται νομίζεσθαι καὶ ἄμπελος, καὶ γλυκύτητα καὶ
 5 εὐφροσύνην γεννᾶν. »εἰς ἄγγελον« μετασχηματιζομένη »φωτὸς« καὶ
 προσχήματι θεοσεβείας δελεάζουσα πολλοὺς. δύο γὰρ εἶναι διαφορὰς
 συκῶν καὶ ἀμπελῶν ἐνόσκομεν ἐν ταῖς γραφαῖς, σῦκα τὰ χρηστά. 272
 »χρηστὰ λίαν, καὶ σῦκα τὰ πικρά, πικρὰ λίαν«, »οἶνον εὐφραίνοντα
 καρδίαν ἀνθρώπων«, καὶ »οἶνον θυμὸν δρακόντων καὶ θυμὸν ἀσπί-
 10 δων ἀνιάτων«. ἀλλ' ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐβασίλευσεν (ἢ) ἀγνεία τῶν
 ἀνθρώπων, ἠλέγχθη ἢ πλάνη καὶ νενίκηται, τοῦ ἀρχιπαρθένου Χρι-
 στοῦ καταστρέψαντος αὐτήν, καὶ [ἢ ἀληθινὴ δὲ ἐλαία καὶ] ἢ ἀληθινὴ
 συκῇ καὶ ἢ ἀληθινὴ ἄμπελος καρποφοροῦσι μετὰ τὸ κρατῆσαι πάν-
 των ἀγνείαν, καθάπερ καὶ Ἰωὴλ ὁ προφήτης εὐαγγελίζεται. »θάρσει,
 15 γῆ«, λέγων »καὶ χαῖρε καὶ εὐφραίνου, ὅτι ἐμεγάλυνε κύριος τοῦ
 ποιῆσαι. θαρσεῖτε, κτήνη τοῦ πεδίου, ὅτι βεβλάσθηκε τὰ πεδία τῆς
 ἐρήμου, ὅτι ξύλον ἤνεγκε τὸν καρπὸν αὐτοῦ· ἄμπελος καὶ συκῇ 273
 ἔδωκαν τὴν ἰσχὺν αὐτῶν. καὶ τὰ τέκνα Σιών χαίρετε καὶ εὐφραί-
 νεσθε ἐπὶ κυρίῳ θεῷ ὑμῶν, διότι ἔδωκεν ὑμῖν βρωῶσιν εἰς δικαιοσύ-
 20 νην«, ἄμπελον καὶ συκῆν δένδρα καρποὺς εἰς δικαιοσύνην βλαστή-
 σαντα τοῖς τέκνοις τῆς νοητῆς Σιών τὰς ἔμπροσθεν νομοθεσίας
 καλῶν, ἃ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ἐκαρποφόρησαν τοῦ λόγου, ὅποτε
 ἐβασίλευσεν ἡμῶν ἢ ἀγνεία, πρόσθεν ἀποκρατήσαντα καὶ ἀπομύσαντα
 τὰς βλαστὰς διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν πολλὴν πλάνην. οὐδὲ γὰρ
 25 ἠδύνατο τὴν εἰς ζωὴν ἀναδιδομένην ἡμῖν παρασχεῖν τροφήν ἢ ἄμπε-
 λος ἢ ἀληθινὴ καὶ ἢ συκῇ ἢ ἀληθινῇ, ἔτι τῆς συκῆς τῆς μὴ ἀληθινῆς
 καὶ πρὸς ἀπάτην πεποικιλμένης ἀνθούσης. ἀλλ' ὅτε κατεξήραναν ὁ
 κύριος | τὰ νόθα καὶ ἀντίμιμα τῶν ἀληθινῶν, ἀποφηνάμενος τῇ 274
 πικροφόρῳ συκῇ, τὸ »μηκέτι γένηται καρπὸς ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα«,
 30 τότε τὰ ὄντως ἀνέθαλε καρποφόρα καὶ ἐβλάστησε »βρωῶσιν εἰς δι-
 καιοσύνην«. ἔστι δὲ καὶ ὅτε εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται τὸν κύριον ἢ
 ἄμπελος πολλαχῶς, εἰς δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἢ συκῇ, ὡς τοῦ μὲν

5 Π Κορ. 11, 14 — 8 Jerem. 24, 3 — Psal. 103, 15 — 9 Deut. 32, 33 —
 14 Joel 2, 21—23 — 29 Mt. 21, 19 — 30 vgl. Joh. 6, 27 — 31 Joh. 15, 1

1 κατὰ: καί? K1 2 καί: καθ' ? 3 ἐτι in καλλωπίζεται auf Rasur in P
 6 δελεάζουσαν P 10 ἢ + mit Al, vgl. Z. 23 12 καὶ ἢ—ἐλαία < B
 (auch ἢ ἀλ. συκῇ hatte B zuerst ausgelassen) Po Cb Jh 19 ἡμῶν B 28 τῇ
 P 226^v

κρυόν τὰς καρδίας ἰλαρόντοσ τῶν ἀνθρώπων. τοῦ δὲ πνεύματος
 ἰομίνου. καὶ διὰ τοῦτο προστάσσεται πρῶτον Ἐζακίας παλάθη
 καταπλασθῆναι σύκων, ὃ δὴ ἐστὶ τῷ καρπῷ τοῦ πνεύματος. ἵνα
 θεραπευθῇ οἷονι κατὰ τὸν ἀπόστολον τῇ ἀγάπῃ. «ὅτι γὰρ καρπός»
 5 φησί »τοῦ πνεύματος ἀγάπη, χαρὰ, εὐφροσύνη, μακροθυμία, χρηστότης,
 πίστις, πραότης, ἐγκράτεια», ὃν διὰ τὴν | πολλὴν γλυκύτητα οὕτω ὁ 275
 προφήτης ἐκάλεσε. καὶ ὁ Μιχαίας δὲ καὶ ἀναπαύσεται ἕκαστος
 φησὶν »ὑπὸ τὴν ἄμπελον αὐτοῦ καὶ ἕκαστος ὑποκάτω τῆς σκῆης
 αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐκφοβῶν». δῆλον γὰρ ὅτι οἱ ὑπὸ τὴν τοῦ
 10 πνεύματος προσφυγόντες καὶ ἐπαναπαυσάμενοι καὶ τὴν τοῦ λόγον
 σκέπην οὐ δειλιάσουσιν οὐδὲ πτυρήσονται τὸν ταράσσοντα τὰς
 καρδίας.

VI. Ὅτι δὲ καὶ ἡ ἔλαια τὴν ἐπὶ Μωσέως αἰνίσσεται νομοθεσίαν
 ὁ Ζαχαρίας παρίστησιν οὕτω λέγων· »καὶ ἐπέστρεψεν ὁ ἄγγελος ὁ
 15 λαλῶν ἐν ἐμοί, καὶ ἐξήγειρέ με ὃν τρόπον ὅταν ἐξεγερωθῇ ἄνθρωπος
 ἐξ ὕπνου αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς με· τί σὺ βλέπεις; καὶ εἶπα· ἰώρασα.
 καὶ ἰδοὺ λυχρία χρυσῇ ὄλη καὶ τὸ λαμπαδίον ἐπάνω αὐτῆς, καὶ δύο 276
 ἔλαιαι, μία ἐκ δεξιῶν τοῦ λαμπαδίου αὐτῆς καὶ μία ἐξ ἐναντίων». καὶ μετ' ὀλίγα·
 »καὶ τίνες εἰσίν» ἐρωμένου »αἱ ἔλαιαι» τοῦ προφήτου
 20 »αἱ ἐκ δεξιῶν τῆς λυχρίας καὶ αἱ ἐξ ἐναντίων» καὶ οἱ δύο κλάδοι
 τῶν ἔλαιων οἱ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν δύο μυξωτήρων;» ἀπεκρίθη καὶ
 εἶπεν ὁ ἄγγελος »οὗτοι οἱ δύο υἱοὶ τῆς πίστεως, οἱ παρεστήκασι τῷ
 κυρίῳ πάσης τῆς γῆς», τὰς δύο λέγων ἀρχηγόνους δυνάμεις εἶναι τὰς
 δορυφορούσας τὸν θεόν, αἱ ἐν τῷ οἴκῳ περὶ τὸ σχοίνισμα διὰ τῶν
 25 κλάδων ἐπιχορηγοῦσαι τὸ πνευματικὸν ἔλαιον τοῦ θεοῦ, ἵνα φωστὶς ἔχη
 θείας γνώσεως. οἱ γὰρ δύο κλάδοι τῶν δύο ἔλαιων ὁ νόμος εἰσὶ καὶ
 οἱ προφηταὶ οἱ περὶ τὸ σχοίνισμα τῆς κληρονομίας ἐπικληθέντες, οὓς
 ἐβλάστησεν ὁ | Χριστὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτω δυναμένων 277
 ἡμῶν χωρῆσαι τὸν καρπὸν ὅλον καὶ τὸ μέγεθος τῶν φυτῶν τούτων,
 30 πρὶν ἄρξαι τοῦ κόσμου καὶ βασιλεῦσαι τὴν ἀγνείαν· ἀλλὰ τοὺς κλά-
 δους αὐτῶν μόνους τὸν νόμον οἷονι καὶ τὴν προφητείαν πρόσθεν
 ἐγεωργήσαμεν, καὶ ταῦτα μετρίως, πολλάκις διολισθήσαντες. τίς γὰρ
 Χριστὸν ἢ τὸ πνεῦμα τέλειον ἴσχυσε χωρῆσαί ποτε, μὴ καθαρεύσας

1 Psal. 103, 15 — 2 II Kön. 20, 7. Jes. 38, 21 — 4 Gal. 5, 22 — 7 Mich. 4, 4
 — 14 Sachar. 4, 1—3. 11. 12. 14 — 24 vgl. Plato Pol. IX, 574 D — 27 vgl. Deut. 32. 9

1 ἰλαρόν. ντος B 6 δν] ὦν P 7 ἀναπαύσεται P (nicht B) 10 ἀνα-
 παυσάμενοι Po Cb Jh | καὶ] κατὰ B 14 ὁ ἄγγελος P 227 15 ἐξήγ. Kl:
 ἐξέγειρε P 19 ἐρωμένου B 20 αἱ vor ἐξ ἐνῶν. < P (nicht B) 25 ἐπιχορη-
 γοῦσι Jh | τῷ θεῷ P 32 ταῦτα P 227^v

πρῶτον; ἢ γὰρ πρὸς εὐδοξίαν ἐπιθυμητὴν τε καὶ ἐραστὴν ἐκ παίδων
 ἐραζομένη τὴν ψυχὴν ἀσκησις, καὶ τὸν κόσμον αὐτῇ τοῦτον μετὰ
 ἐραστῶν ἀβασάνιστον ἐκεῖ διακομίζουσα, καὶ μικρῶν αἰρουμένη
 πόνων μεγάλας ἐλπίδας, ἐστὶν ἢ ἀθανατοποιὸς τῶν σωμάτων ἡμῶν |
 5 ἀγνεία, ἣν δεῖ πάντας ἀσμένως ἀνθρώπους προτιμᾶν καὶ αἰνεῖν, 278
 τοὺς μὲν ὅτι δι' αὐτὴν ἐντυφαινωθήσονται τῷ λόγῳ παρθενίαν ἀσκή-
 σαντες, τοὺς δὲ ὅτι πρὸς αὐτῆς ἠλευθερώθησαν τῆς »γῆ εἰ καὶ εἰς
 γῆν ἀπελεύσῃ κατακρίσεως.

Οὗτος, ὦ Ἄρετή, καὶ ὁ παρ' ἐμοῦ σοι, καθ' ὅσον ἐγὼ δύναμαι,
 10 λόγος ὑπὲρ ἀγνείας, ὃν ἀξιῶ, κἂν μέτριος ἦ, δέσποινα, καὶ ὀλίγος,
 προθυμότητά σε δέξασθαι παρ' ἐμοῦ τελευταίαν εἰπεῖν ἡρημένην.

Ἄρετῆς λόγος. XI.

Ἀλλὰ δέχομαι, τὴν Ἄρετὴν ἢ Θεοπάτρα ἔφη φάναι, καὶ πάσας
 ἐπαινω· κράτιστα γὰρ δὴ, κἂν οὕτω μὴ φανερῶς, ἀλλὰ μετὰ σπουδῆς
 15 τὰ λεχθέντα δεχομένη διεξελέλυθας, οὐ γλυκνυμθίαν πρὸς τέρψιν
 * τῶν ἀκονόντων συσκευασαμένη, ἀλλὰ πρὸς ἐπανόρθωσιν ὑπόμνημα 279
 καὶ νῆψιν. προτάττειν γὰρ τῶν ἐμῶν ἐπιτηδευμάτων ἀγνείαν ὁ
 λέγων δεῖν καὶ ἀσπάζεσθαι πρῶτην τῶν ἄλλων ὀρθῶς παρακαλεῖται·
 ἦν τιμᾶν μὲν νομίζουσι καὶ θεραπεύειν πολλοί, τιμῶσι δ' αὐτὴν ὡς
 20 ἔπος εἰπεῖν ὀλίγοι. οὐ γὰρ ὁπόταν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα τῆς κατὰ
 συνουσίαν ἄγευστον ἡδονῆς φιλοτιμῆται τηρεῖν ἄνθρωπος, τῶν
 ἄλλων μὴ κρατῶν, ἀγνείαν τιμᾶ· ἀτιμᾶζει μὲν οὖν αὐτὴν μᾶλλον οὐχ
 ἥκιστα βαναύσοις ἐπιθυμίαις, ἡδονὰς ἀντικαταλασσόμενος ἡδοναῖς.
 οὐδέ γε ὁπόταν πρὸς τὰς ἔξω μὲν ἐπιθυμίας δια|πονηῇ καρτερῶν, ὑπεραί- 280
 25 ρηται δὲ φροσιούμενος, αὐτῷ δὴ τούτῳ τῷ δύνασθαι τῶν τῆς σαρκὸς
 ὑπεκκαυμάτων κρατεῖν, καὶ πάντας ὡς οὐδὲν ἐξουδενῶν ἡγήται, ἀγνείαν
 τιμᾶ· ἀτιμᾶζει γὰρ αὐτὴν ὑβρίζων ὑψηλοφροσύνη, τῷ τὸ μὲν ἔξωθεν τοῦ

5 Symp. 4, 1. 9, 5 S. 46, 5f. 119, 28f. Plato Symp. 212 B — 7 Gen. 3, 19 —
 15 De res. I, 28, 3; vgl. Symp. S. 101, 1f — 18 Plato Legg. V, 727 A C E.
 728 A — 20 Symp. 1, 1. 5, 4. 9, 4 — 23 Plato Phaed. 69 A — 27 Mt. 23, 25

9 ὁ üb. d. Lin. P 11 εἰπεῖν] λέγειν B 12 Ἄρετή. Λόγος ια' Cb Jh
 13 πᾶσαν B Jh 15 πρὸς P 228 18ff Pl τὴν αὐτοῦ ψυχὴν . . τιμᾶν δεῖν
 λέγων δευτέραν ὀρθῶς παρακαλεῖομαι. τιμᾶ δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν ἡμῶν οὐδεὶς
 ὀρθῶς, . . οὐδ' ὁπόταν . . τότε οὐδαμῶς τιμᾶ, ἀτιμᾶζει δὲ 23 Pl ἡδονὰς πρὸς
 ἡδονὰς . . καταλλάττεσθαι 24 ὅταν B | ἔξω μὲν] ἔξωθεν B 26 ὡς u. ἐξου-
 δενῶν < Jh | ἡγεῖται P 27 τιμᾶν P

Methodius.

πίνακος καθαίρειν καὶ τῆς παροφίδος, τὴν σάρκα, τὸ σῶμα, τὴν δὲ
 καρδίαν τύφῳ σίνεσθαι καὶ φιλοκρατία. οὐδέ γε ὅποτε ἐναβρύνεται
 τις χρήμασι, τιμᾶν αὐτὴν σπουδάζει· ἀτιμάζει μὲν οὖν παντὸς μᾶλλον
 5 ἐν τῷ βίῳ τιμίῳ· »πᾶς« γὰρ πλοῦτος ἐνόπιον αὐτῆς καὶ »χουσόε
 ὡς »ψάμμος ὀλίγη. οὐδέ γε ὁ ἑαυτὸν ὑπερφυῶς ἡγούμενος φιλεῖν
 καὶ τὸ ἑαυτῷ μόνῳ συμφέρον σπουδάζων ὀσοπεῖν, ἄφροντις δὲ τῶν 281
 πλησίον, ἀγνίαν τιμᾶ· ἀτιμάζει μὲν οὖν αὐτὴν καὶ οὗτος· πολὺ γὰρ
 λείπεται τῶν κατ' ἀξίαν ὀμιλούντων αὐτῇ, τῷ τὴν ἀγάπην αὐτῆς
 10 καὶ τὸ συμπαθητικὸν καὶ τὸ φιλάνθρωπον λωβήσασθαι. οὐ γὰρ
 τῆδε μὲν ἀγνεύοντας παρθενεύειν δεῖ, τῆδε δὲ κακοπραγοῦντας χροά-
 νεσθαι καὶ ἀκολασταίνειν, οὐδέ τῆδε μὲν ἐπαγγέλλεσθαι καθαρεύειν
 καὶ σωφρονεῖν, τῆδε δὲ μολύνεσθαι καὶ ἀμαρτάνειν, οὐδ' αὖ τῇ μὲν
 ὁμολογεῖν μὴ πεφροντικένοι τῶν κοσμικῶν, τῇ δὲ κτᾶσθαι καὶ ἐν
 15 αὐτοῖς ἐξετάζεσθαι, ἀλλὰ πάντα τὰ μέλη φθορᾶς ἀκοινώνητα καὶ 282
 ἀμιγῆ τηρεῖν, οὐ μόνον τὰ κνησιμόδη καὶ σενουσιαστικά, ἀλλ' ἤδη
 καὶ τὰ τούτων ἐνεργέστερα. χλεύη γὰρ τὰ μὲν τῆς παιδοποιήσεως
 ὄργανα τηρεῖν παρθένα, τὴν δὲ γλῶτταν μὴ τηρεῖν, ἢ τὴν γλῶσσαν
 μὲν τηρεῖν παρθένον, τὴν δὲ ὄρασιν ἢ τὴν ἀκοήν ἢ τὰς χεῖρας μὴ
 20 τηρεῖν, ἢ ταῦτα μὲν ἔχειν καὶ τηρεῖν παρθένα, τὴν καρδίαν δὲ μὴ
 τηρεῖν, ἀλλ' ἔταιρίζεσθαι τύφῳ καὶ θυμῷ. δεῖ γὰρ πάντως τὸν
 μέλλοντα μὴ ἀμαρτήσεσθαι περὶ τὴν ἀσκησιν τῆς ἀγνείας τὰ μέλη
 πάντα καὶ τὰ αἰσθητήρια τηρεῖν ἑαυτοῦ καθαρὰ καὶ συνεσφιγμένα,
 καθάπερ δὴ καὶ πλοίων [ὄν] οἱ κυβερνήται τὰς ἀρμογὰς σφίγγουσι, 283
 25 πρὸς τὸ μὴ σχεῖν ἕσω δίεσον τὴν ἀμαρτίαν ἐπεισχεομένην. τοῖς γὰρ
 μεγάλοις ἐξ ἀνάγκης ἐπιτηδεύμασι μεγάλα καὶ τὰ πταίσματα συμβαί-
 νει, καὶ τῷ ὄντι τῷ ἀγαθῷ μᾶλλον ἐναντιώτερον τὸ κακὸν ἢ τῷ

2 De lepra 12, 1 — 5 Weish. Sal. 7, 9 — vgl. De lepra 17, 5; vgl. Plato
 Legg. V, 728 A — 15 Symp. 5, 1 S. 53, 18f — 18 vgl. Jak. 1, 26 — 21 De lepra 6, 1
 — 24 vgl. 7, 1 u. S. 139, 4f — 27 Plato Pol. VI, 491 D

17 Maximus, Loci comm. PGr 91 S. 737 C

4 δὲ καὶ P: δὲ < Jh, καὶ < VB | ἀντάξ. P 228v 8 πλησίον B Jh 17 τὰ
 vor τούτων < B | χλεύη — θυμῷ Z. 21 bei Maximus. Lemma Χρυσοστ. | γὰρ
 < Max | παιδοποιίας Max 18 παρθένια B, παρθενία Po | γλῶσσαν¹ Max
 19 παρθένον < Max 20 τὴν δὲ καρδίαν Max 21 θυμῷ] es endet Max |
 δεῖ P 229 24 ὦν tilgt Jh 27f Pl ἀγαθῷ γὰρ που κακὸν ἐναντιώτερον ἢ τῷ
 μὴ ἀγαθῷ

μη ἀγαθῶ. πολλοὶ οὖν δοξάζοντες τὸ περὶ τὰς οἰστρώδεις μᾶλλον
καρτερεῖν ἐπιθυμίας εἶναι τὴν ἀγνείαν, τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες
αὐτῆς ἔπταισαν καὶ τοῖς ὀρθῶς πρὸς αὐτὴν ὠρμημένοις προσῆψαν
ψόγους, οὓς ὑμεῖς ἠλέγξατε, νόμος διὰ πάντων, αὐταὶ [γὰρ] παρθενεύ-
5 σασαι καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ. καὶ τὰ μὲν δὴ τῆς παρθένου, ποταπὴν
εἶναι προσῆκε, διεγράφη· ὑμᾶς δὲ διαρκῶς ἀγωνισαμένας τῷ λόγῳ
αὐτήκοος γενομένη πάσας ἀποφαίνομαι νικᾶν καὶ στέφω, Θέκλαν |
δὲ τῷ μείζονι στεφάνῳ καὶ δαυντέρῳ ὡς πρώτην ὑμῶν καὶ μεγαλο- 284
πρεπέστερον ἐκλάμψασαν.

10 Ταῦτα οὖν εἰποῦσαν ἔφη κελεῦσαι πάσας ἀναστῆναι τὴν Ἀρετὴν
ἢ Θεοπάτρα, καὶ στάσας ὑπὸ τὴν ἄγνον εὐχαριστήριον πρεπόντως
ἕμνον ἀναπέμψαι τῷ κυρίῳ, ἐξάρχειν δὲ τὴν Θέκλαν καὶ προῦφη-
γεῖσθαι. ὡς οὖν ἀνέστησαν, τὴν Θέκλαν μέσση μὲν τῶν παρθένων
ἔφη. ἐκ δεξιῶν δὲ τῆς Ἀρετῆς στάσαν κοσμίως ψάλλειν, τὰς δὲ λοιπὰς
15 ἐν κύκλῳ καθάπερ ἐν χοροῦ σχῆματι συστάσας ὑπακούειν αὐτῇ.

Ὑπακοή.

ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαισφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Ψαλμός.

20 Ἄνωθεν, παρθένοι, βοῆς
ἐγερσίνεκρος ἦχος ἦλθε | νυμφίῳ λέγων

285

1 Plato Legg. V, 734 A. Tim. 91 B — 14 Johannesacten 94

1 δόξαντες P 1f Pl οἰστρώδεις ἐπιθυμίας 1 μᾶλλον < B Jh 4 οὓς Kl:
ὡς P | γὰρ tilgt Kl: γε Jh 4f παρθενεύουσαι B Jh 8f μεγαλοπρεπεστέραν P
Fendt 11 Θεόπ.] P 229^v | στάσας VB: πάσας P(?) Jh 11f ἕμνον πρεπόντως B Jh
12f προαφηγεῖσθαι P 13 Θέκλην P 16 Ὑπακοή— ὑπαντ. σοι Z. 18 erst hinter
ἀναξ S. 132, 3 Jh, der hier überhaupt, beraten von G. F. Rettig, gewaltsam ge-
ändert hat | Ὑπακοή und ἀγνεύω etc. Z. 16ff stets in Majuskel in P | Bei
W. Christ u. M. Paranikas, Anthologia graeca carminum christianorum, Leipzig
1871, S. 33—37. Christ gibt Jh's Text; nur seine Abweichungen von Jh sind
notiert. — W. Meyer, Ges. Abhandlungen über Rhythmik II 1905 S. 44—48.
Meyer S. 45 »Die Strophen bestehen meistens aus 50 Silben, die sich in 3 Lang-
zeilen zu 14 und 1 Kurzzeile zu 8 Silben gliedern. In einigen Strophen stehen
entschieden mehr Silben; so geht in A und M der ersten Langzeile ein Stück von
8 Silben, in H und N ein Stück von unsicherer Länge voran«. L. Havet bei
Bouvy, Étude sur les orig. du rythme tonique, Nîmes 1886 S. 126ff 19 Ψαλμός < B
20 Ἄνωθεν παρθ. βοῆς ist als Vorschlag der Strophe, die stets mit einem Vierzehn-
silber beginnt, voranzustellen, vgl. Meyer S. 46 | Ἄνωθα Havet 21 λέγων < Jh
9*

πασσὺδι ὑπαντάνειν λευκαῖσιν ἐν στολαῖς
καὶ λαμπάσι πρὸς ἀντολάς· ἔγρεσθε πρὶν φθάσῃ
μολεῖν εἴσω θυρῶν ἄναξ.

5 <Υπ.> ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

<Ψ.> Βροτῶν πολυστένακτον ὄλβον ἐκφυγοῦσα καὶ
βίου τρυφῆς ἀδονὰς ἔρωτα, σαῖς ὑπ' ἀγκάλαις
ζωηφόροις ποθῶ σκέπεσθαι καὶ βλέπειν τὸ σὸν
κάλλος διηνεκῶς, μάκαρ.

10 <Υπ.> ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

<Ψ.> Γάμων λιποῦσα θνητὰ λέκτρα καὶ . . δόμον,
ἄναξ, διὰ σὲ πολύχρυσον, ἤλθον ἀσπίλοις
ἐν εἴμασιν, ὅπως φθάσω κάγω πανολβίων
θαλάμων εἴσω σὺν σοὶ μολεῖν.

15 <Υπ.> ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι. |

<Ψ.> Δόλους δράκοντος <ἤλθον> ἐκφυγοῦσα μυρίουσ,
μάκαρ, θελκτηρίους· ἔτλην δὲ καὶ πρὸς φλόγα
20 καὶ θηρίων ἀνημέρων ὄρμας βροτοφθόρους,
σὲ προσμένουσ' ἀπ' οὐρανῶν.

<Υπ.> ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

25 <Ψ.> Ἐλαθόμην πάτρας, ποθοῦσα σὴν χάριν, λόγε,
ἐλαθόμην <καὶ> παρθένων ὁμηλικῶν χορούς,

286

12 vgl. Paulusacten 20 — 19 Paulusacten 22. 28. 33—35 — 24 vgl. Psal. 44, 10

1 <νῦν> πασσὺδι stellt Meyer zur Erwägung | λευκέσιν P: λευκαῖσι τε
Christ | ἐν στολαῖς < Jh 2 φθάσει P 7 βίου τρυφῆς ἀδονὰς P: ἀδονὰς
< Jh: der Text fordert eine Emendation, doch wage ich nicht einfach τρυφὴν
ἡδὲν τε, das Meyer S. 46 empfiehlt, als Text zu bieten | μωρόν nach ἔρωτα
Christ 10 die Worte der Hypakoë werden in P von καὶ λαμπάδας oder φαεσ-
φόρους oder κρατοῦσα oder etwa νυμφίε Z. 12 an meist nicht vollständig mitgeteilt,
sondern nur markiert 12 die Einteilung der Strophen nach Meyer S. 46f |
τὰ θνητὰ Po Cb | daß vor δόμον etwas ausgefallen, mit Recht Meyer; δόμον
bedarf auch eines Beiworts 14f θαλάμων τῶν πανολβίων Christ 15 μολεῖν]
ἄναξ möchte Christ beifügen 18 Δόλους P 230 | <ἤλθον> ἐκφυγοῦσα Meyer
19 ἔτι δὲ Po | <ἤκω> θελκτ. Havet; καὶ δεινὴν πνρ. φλ. Christ 21 προσμέ-
νουσα B 25 καὶ vor παρθένων + Jh

μητρός τε καὶ γένους φρούαγμα· πάντα γὰρ σύ μοι
αὐτός σύ, Χριστέ, τυγχάνεις.

〈Υπ.〉 ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φασφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

5 〈Ψ.〉 Ζωῆς χοραγός, Χριστέ, [τυγχάνεις,] χαῖρε φῶς ἀνέσπερον,
ταύτην δέδεξο τὴν βοήν· χορός σε παρθένων
προσεννέπει, τέλειον ἄνθος, ἀγάπη, χαρά,
φρόνησις, σοφία, λόγε.

10 〈Υπ.〉 ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φασφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι. |

〈Ψ.〉 Ἦνοιγμέναις θύραις, ἄνασσα
φαιδρόκοσμε, ἐδέξω θαλάμων εἶσω χ' ἡμᾶς,
ἀχραντόσωμε, καλλίνικε νύμφα, καλλίπνου·
15 ὁμόστολοι παρήμεθα Χριστῶ, πανόλβιον
μέλπονσαι σὸν γάμον, θάλος.

〈Υπ.〉 ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φασφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

20 〈Ψ.〉 Θρηνοῦσι νῦν βαρύστονοι κόραι πυλῶν πικρῶς
νυμφῶνος ἕξω καὶ βοῶσι γοερῶς, ὅτι
τὸ λαμπάδων ἀποσβέσασαι φῶς οὐκ ἔφθασαν
χαρᾶς ταμείον εἰσιδεῖν.

〈Υπ.〉 ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φασφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

25 〈Ψ.〉 Ἰωᾶς ὁδοῦ γὰρ ἐκτραπεῖσαι πρὸς βίου πόρους
κτῆσασθ' ἔλαιον ἠμέλησαν ἄθλαι πλέον·
νεκρὰς δὲ φλογεροῦ πυρὸς φέρουσαι λαμπάδας
στένουσιν ἔνδον ἐκ φρενῶν.

〈Υπ.〉 ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φασφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι. |

30 〈Ψ.〉 Κρατῆρες ἀδυπληθέες πρόκεινται νέκταρος·
πίνωμεν· οὐράνιον ἔστι πόμα, παρθένοι,

287

288

1 vgl. Paulusakten 20 — 18 Mt. 25, 11 — 25 Mt. 25, 3

5 τυγχάνεις < Jh; Meyer machte mich darauf aufmerksam, daß es aus Z. 2
herübergenommen 7 προσενέπει B 8 φρόνησι Havet 11 Ἦνοιγμ.—ἀνασσα
Vorschlag, vgl. Meyer S. 45 12 φαιδρόκοσμ' ἡμᾶς δέδεξο Christ | ἐδέξω
Meyer: δέδεξο P, δέδεξ' Jh | θαλάμων εἶσω χ' < Jh 14 πανόλβιε Al Christ;
πανόλβιαι P Jh; πανόλβιον Po, vgl. S. 132, 14f 19 νυμφῶνος < B 21 ταμείον
Jh Meyer: ταμειῖον P 24 Ἰωᾶς wegen des Rhythmus Meyer (auch Havet):
Ἰεραῶς P Jh 26 φλογ. π. φερ. P: φλογεροῦ nach φέρουσαι Jh 31 πίν. P
230v | οὐρ. γάρ ἔστι Jh | ἔστι < B

ὁ νυμφίος ὅπερ τέθεικε τοῖς μετ' ἀξίας
εἰς τὸν γάμον κεκλημένοις.

⟨Υπ.⟩ ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαισφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

5 ⟨Ψ.⟩ Λαμπρῶς σου τὸν / φονὸν, Ἄβελ προεκτυπῶν, μάκαρ.
ἔλεξεν αἱματοσταγῆς βλέπων εἰς οὐρανόν.
ἀνηλεῶς με συγγόνου τετρωμένον χειρὶ
δέξαι, λιτάζομαι, λόγε.

10 ⟨Υπ.⟩ ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαισφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

 ⟨Ψ.⟩ Μέγιστον ἄθλον ἀγνείας
ὁ κάρτερος σου παῖς, λόγε, Ἰωσήφ ἀνείλετο·
γυνὴ γὰρ αὐτὸν εἰς ἄθεσμα λέκτρα βιαίως
εἴλκε φλογωμένη πόθοις, ὁ δ' οὐδὲν ἐντραπεῖς
15 ἔφενυγε γυμνὸς ἐκβοῶν·

 ⟨Υπ.⟩ ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαισφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι. |

 ⟨Ψ.⟩ Νεοσφαγῆ
20 ὁ Ἰεφθάε κόρην ἀνήγε θυσίαν θεῶ,
ἄπειρον ἀνδρός, ἀμφὶ βομὸν ἀμνάδος δίκην
ἢ δ' εὐγενῶς σου τὸν τύπον τῆς σαρκός, ὦ μάκαρ,
τελοῦσ' ἔκραζε καρτεροῶς·

 ⟨Υπ.⟩ ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαισφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

25 ⟨Ψ.⟩ Ξένων στρατηλάταν ὄχλων εὐτολμος εὐστόχοις
Ἰουδῆθ δόλοις κατατόμησε, κάλλεος τύποις

289

5 Gen. 4, 9. 10 — 7 De autex. 3, 3. De res. I, 37, 6. Symp. 5, 5 S. 59, 16f —
11 Gen. 39, 7ff — 18 Richt. 11, 31. 38 — 26 Judith 13, 8. Tert. De monog. 17

5 ὁ σου Havet | σου τὸν] σὸν Meyer | φονὸν + Bo: θάνατον + Po Cb Jh,
τὸν θάν. σου Christ | προτυπῶν Christ | die Namen Ἄβελ, Ἰωσήφ etc. erklärt
Havet für Glossen 6 ἐς Havet | οὐρανοῦς (aber übergeschr. ὄν) V Jh 11 Μέγ.
ἄθλον ἀγνείας Vorschlag, vgl. Meyer S. 45. 47 12 ὁ κάρτερος < Jh | λόγε
< Jh | ἀνείλετο P (nicht V) 13 βιαίως < Jh 14 εἴλκε Jh | φλεγον-
μένη Cb, φλεγόμενη Jh | αἰσχροῖς φλεγόμενη πόθοις vermutet Christ | δὲ B |
ἐκτραπεῖς P 18 Νεοσφαγῆ (ὁ Ἰεφθάε?) Vorschlag, vgl. Meyer S. 45 *ein
Stück von unsicherer Länge geht voran 19 κόραν ἤγε Jh | θυσίαν tilgt Christ
21 δὲ B 25 Ὁρῶντες etc. (S. 135, 5) vor Ξένων etc. in B, aber die versehent-
liche Versetzung ist angedeutet | Ξένων P 26 κατατόμησε Christ: κατατομή-
σασα P Jh: κατατομήσασα (καλλοῦς)? Meyer: κόρα κατατόμης ἢ Havet

θέλξασα τοῦτον, οὐ χράναντα σώματος μέλη,
νικαφόροις δ' ἔφη βοαῖς·

⟨Υπ.⟩ ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

5 ⟨Ψ.⟩ Ὀρῶντες εἶδος εὐπρεπὲς ὑφῆς δύο κριταὶ
Σουσάννας, ἐμμανεῖς ἔρωτι λέξαν· ὦ γύναι,
κρυπτῶν [σου] γάμων λέχη ποθοῦντες ἤχομεν, φίλα.
ἢ δ' ἐντρόμοις ἔφη βοαῖς·

10 ⟨Υπ.⟩ ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι. |

⟨Ψ.⟩ Πολλῶ με κατθανεῖν ἄμεινόν ἐστιν ἢ λέχη
προδοῦσαν, ὡ γυναιμανεῖς, ὑμῖν αἰωνίαν
δίκην ἐπ' ἐμπύροις θεοῦ τιμωρίαις παθεῖν·
σῶσόν με, Χριστέ, τῶνδε νῦν.

290

15 ⟨Υπ.⟩ ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

⟨Ψ.⟩ Ροαῖς καθαρσίοις λούων πλήθη βροτῶν ὁ σὸς
πρόδρομος ἀνόμως κακοῦ πρὸς ἀνδρὸς εἰς σφαγὴν
ἤχθη δι' ἀγνείαν, λύθρῳ δὲ φοινίῳ κόνιν
20 δέυων ἔκραζέ σοι, μάκαρ·

⟨Υπ.⟩ ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

25 ⟨Ψ.⟩ Σοῦ καὶ ζωητόχος χάρις [ἄθικτος,] ἄτεγκτος, ἀσπίλους
τὰς σὰς γονὰς ἐν ἀσπόρῳ φέρουσα νηδύι,
μορφὴν ὑπέσχεεν ὡς προδοῦσα λέκτρα παρθένος·
ἔλεξε δ' ἔγκυος, μάκαρ·

⟨Υπ.⟩ ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα,
νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

30 ⟨Ψ.⟩ Τὴν σὴν, μάκαρ, γαμήλιον ποθοῦντες ἀμέραν
ἰδεῖν, ὅσους ἄνωθεν αὐτὸς ἀγγέλων ἀναξ
κέκληκας, ἤκουσιν μέγιστα δῶρά σοι, λόγε,
φέροντες ἀσπίλοις στολαῖς.

291

5 Dan. 13, 19f — 19 De res. I, 37, 6. Symp. 5, 5 S. 59, 17 — 25 Mt.
1, 18f — 29 I Petr. 1, 12; vgl. Luk. 17, 22. 10, 24. Joh. 8, 56 — 31 Mt. 2, 11
— 32 vgl. Apok. Joh. 7, 9. 13

1 οὐ Jh: οὐδὲ P 2 δ' < Jh 7 σου < Jh Meyer | λέχ B 8 δὲ B |
ἔφησε P: ἔφη Jh Meyer 11 Πολλῶ] P 231 13 ἐμπυρίοις P 19 φοινίω P;
aber φοινίῳ λύθρῳ De res. I, 37, 6 23 ἄθικτος tilgt Christ; ebenso, da drei
Silben zu viel, Meyer, Havet ἄτεγκτος 31 ἤκουσιν Jh: ἤκασιν P

⟨Υπ.⟩ ἄγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαισφόρους κρατοῦσα,
 νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

5 ⟨Ψ.⟩ Ὑμνοις, μάκαιρα θεόνυμφε, θαλαμηπόλοι
 αἱ σαὶ γεραίρομεν σὲ νῦν, ἄδικτε παρθένε,
 ἐκκλησία χιονόσωμε, κυανοβόστρυχε,
 σῶφρον, ἄμωμ', ἐρασμία.

⟨Υπ.⟩ ἄγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαισφόρους κρατοῦσα,
 νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

10 ⟨Ψ.⟩ Φθορὰ πέφευγε καὶ νόσων πόνοι δακρυσταγείς,
 θάνατος ἠρέθη, ὄλωλε πᾶσα ἀφροσύνη,
 λύπη τέθνηκε τηξίφρων, ἔλαμψε δ' ἡ [τουῦ] θεοῦ [Χριστοῦ]
 χαρὰ βροτοῖς ἄφνω πάλιν.

⟨Υπ.⟩ ἄγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαισφόρους κρατοῦσα,
 νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

15 ⟨Ψ.⟩ Χῆρος [ὁ] βροτῶν παράδεισός ἐστιν οὐκέτι·
 πάλιν γὰρ αὐτὸν ἐκ θείας ὡς|περ τὸ πρὶν ταγῆς
 οἰκεῖ τέχναις ὁ ποικίλαις δράκοντος ἐκπεσῶν,
 ἄφθαρτος, ἄφοβος, μάκαρ.

292

20 ⟨Υπ.⟩ ἄγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαισφόρους κρατοῦσα,
 νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

⟨Ψ.⟩ Ψάλλον τὸ καινὸν ἕσμα νῦν χορός σε παρθένων
 καθιστάνει πρὸς οὐρανούς, ἄνασσα, φῶς ὅλη,
 ἐστεμμένος λευκοῖς κρίνων κάλυξι καὶ φλόγας
 χερσὶ σελασφόρους φέρων.

25 ⟨Υπ.⟩ ἄγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φαισφόρους κρατοῦσα,
 νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

30 ⟨Ψ.⟩ Ὡ τὰς ἀχράντους οὐρανοῦ, μάκαρ, ναίων ἕδρας,
 ἄναρχε, πάντα συγκροτῶν αἰωνίῳ κράτει,
 δέξαι σὺν παιδὶ σῶ, πάρεσμεν, ἔνδον εἰς ζωῆς
 πύλας, πάτερ, καὶ ἡμέας.

10 vgl. Symp. 10, 1 S. 122, 13f — 21 vgl. Apok. Joh. 5, 9

3 θεόνυμφε Cb Jh: νεόνυμφε P: θεόνυμφ' αἱ? Meyer 4 αἱ σαὶ Meyer
 S. 47: αἱ σε P, αἰέν σε Jh, αἰέν Christ 5 ἰοβόστρυχε? Christ 6 σῶφρων P
 10 ἠρέθη V B A1 11 τοῦ < Jh | Χριστοῦ tilgen Christ, Havet, Meyer
 12 χαρὰ vgl. S. 77, 12. 85, 8: χαρὶς Jh, vgl. S. 69, 23 15 Χῆρος P 231^v
 ὁ < Jh, vor παράδ. setzt es Christ 22 φῶς ὅλη Meyer (vgl. dazu S. 51, 21.
 S7, 21f): σαφῶς ὅλη P: σαφῶς ὅλος Jh (ἄναξ σ. ὁ. Hav.): φωσφόρος? Christ
 24 σελασφόροις V B (? P) 28 συγκροτῶν Jh 29 σὺν π. σῶ δέξαι Hav.

⟨Υπ.⟩ ἀγνεύω σοι καὶ λαμπάδας φασφόρους κρατούσα,
 νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

ΕΥΒΟΥΛ. Ἀξίως ἀπηνέγκατο τὰ πρῶτα τῶν ἄθλων ἢ Θέκλα,
 ὦ Γρηγόριον.

5 ΓΡΗΓ. Ἀξίως μὲν οὖν.

ΕΥΒΟΥΛ. Τί δαί; ἢ Τελμησιακὴ ξένη. | εἶπέ μοι, κὰν ἐξωθεν 293
 οὐκ ἐπηκροᾶτο; θαυμάζω γὰρ εἰ ἡσυχίαν εἶχεν ἐκείνη μαθοῦσα τὸ
 συσσίτιον τοῦτο, καὶ οὐκ εὐθέως ὅσπερ ὄρνεον ἐπὶ τροφὴν ἐφίπτατο
 τῶν λεγομένων ἀκουσομένη.

10 ΓΡΗΓ. Οὐ· λόγος γὰρ αὐτὴν Μεθοδίῳ συμπαραγεγονένην αὐτὰ
 δὴ ταῦτα τὴν Ἀρετὴν πυνθανομένην. ἀλλὰ καλὸν καὶ μακάριον τοι-
 αύτη διδασκάλῳ χρῆσασθαι καὶ ὀδηγῶ, τῇ Ἀρετῇ.

ΕΥΒΟΥΛ. Ἀτὰρ, ὦ Γρηγόριον, ποτέρους ἀμείνους λέγομεν, τοὺς
 μὴ ἐπιθυμοῦντας μὲν, κρατοῦντας δὲ τῆς ἐπιθυμίας, ἢ τοὺς ἐπιθυ-
 15 μούοντας καὶ παρθενεύοντας;

ΓΡΗΓ. ⟨Τοὺς μὴ ἐπιθυμοῦντας καὶ παρθενεύοντας,⟩ ἐπειδὴ
 καὶ τὴν διάνοιαν οὗτοι καὶ τὴν αἴσθησιν ἀμόλυντον κέκτηνται καὶ
 εἰσιν ὀλοτελῶς ἀδιάφθοροι, κατὰ μηδὲν ἐξημαρτηκότες.

ΕΥΒΟΥΛ. Εὐγε νῆ τὴν σωφροσύνην, ὦ Γρηγόριον, καὶ συνε-
 20 τῶς. ἀτὰρ | μή τι κωλύω, ἔαν ἀντιλαμβάνωμαι τῶν λόγων, ἵνα 294
 ἐρρωμενέστερον μάθω καὶ μηδεὶς ἐξελέγξῃ με ἔτι;

ΓΡΗΓ. Ἀλλ' ἀντιλαμβάνου, ὅπη καὶ θέλεις· ἐγὼ γὰρ ἱκανῶς,
 ὦ Εὐβούλιον, διδάξαι σε ἔχω, ὅτι τοῦ ἐπιθυμοῦντος ὁ μὴ ἐπιθυμῶν
 κρείσσων ἐστὶ, καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ σε ἐλέγξῃ.

25 ΕΥΒΟΥΛ. Βαβαί· χαίρω γὰρ, ὅτι μοι μεγαλοφρόνως ἀποκρίνη
 καὶ δεικνύεις ὅσον πεπλούτηκας ἐπὶ σοφίᾳ.

ΓΡΗΓ. Κωπίλος τις ὡς ἔοικεν ἄνθρωπος εἶναι δοκεῖς, ὦ Εὐβούλιον.

ΕΥΒΟΥΛ. Τίνος δὴ χάριν;

ΓΡΗΓ. Ὅτι τωθαζομένη με ταῦτα λέγεις μᾶλλον ἢ ἀληθεύουσα.

6 vgl. De res. I, 13, 1 — 19—24 Plato Hipp. Mai. 287 A — 25 vgl. Plato
 Euthyd. 293A. Euthyphr. 12 A

3 Εὐβούλιον B: st. Εὐβ. u. Γρηγ. immer \bar{A} u. \bar{B} in P 6 Τί δὲ B | Τελ-
 μισιακὴ B 8 ἵπτατο Jh 9 ἀκουσομένη B 10 οὐ λόγος P: Εὐλόγος B,
 aber mit e. Strich unter ο 11 πυνθ. P 232 12 χρῆσθαι Jh 13 γρηγόριε P
 (nicht B) 14 τὴν ἐπιθυμίαν B 16 Γρηγόριον B | T. μὴ ἐ. δηλονότι + Cb Jh,
 κ. π. + Kl Bo 19 Εὐβ. fortan stets B | Εὐ γε νῆ τὴν u. ἀτὰρ — μάθω u. Ἀλλ'
 ἀντ. auch Pl | γρηγόριε P 23 εὐβούλιε P 23f Pl ἐγὼ σε διδάξαιμι, ὥστε μηδένα
 ἀνθρώπων δύνασθαι σε ἐξελέγχειν 27 Κωπίλος B, σκωπίλος P | Εὐβούλιε P
 29 ΓΡΗΓ.] P 232^v | τωθαζόμενος P, τωθαζόμενον B | ἀληθεύων P, ἀληθεῦον B

ΕΥΒΟΥΛΑ. Ἐὐφρήμησον, ὃ μακαρία· θαυμάζω γὰρ σφόδρα σου τὸ συνετὸν καὶ μεγαλόδοξον. ἔγωγ τοῦτο ἔφημ, ὅτι πρὸς ὧν πολλοὶ 295 πρὸς ἑαυτοὺς πολλαῖς ἀμφισβητοῦσι σοφοί, ταῦτα οὐ μόνον ἐπίστασθαι οὐ λέγεις, ἀλλὰ καὶ διδάσκειν ἑτέρους σεμνύνη.

5 **ΓΡΗΓ.** Σὺ γὰρ ἐξ ἀληθείας, εἰπέ μοι, δυσχεραίνεις, εἰ διαφέρουσιν ὅλως οἱ μὴ ἐπιθυμοῦντες τῶν ἐπιθυμούντων τε καὶ ἐγχερατινομένων; ἢ πάντως ἐμοῦ ταῦτα προσπαίζεις;

ΕΥΒΟΥΛΑ. Καὶ πῶς ἀποπειρωμένη, ἢ ὁμολογῶ μὴ εἰδέναι; ἀλλ' ἴθι φράσον ἐμοί, ὃ σφωτάτη, τίνι διαφέρουσιν οἱ μὴ ἐπιθυμοῦντες 10 καὶ ἀγνεύοντες τῶν ἐπιθυμούντων τε καὶ παρθενεύόντων.

ΓΡΗΓ. Ὅτι πρῶτον μὲν καθαρὰν ἔχουσιν αὐτὴν τὴν ψυχὴν καὶ αἰεὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν αὐτῇ κατοικεῖ, μὴ | περιελκομένης αὐτῆς 296 καὶ ἐπιθολομένης φαντασίαις καὶ λογισμοῖς ἀκρασίας, ὥστε καὶ διὰ τῆς ἐνθυμήσεως ἐπιλωβηθῆναί ποτε· ἀλλ' εἰσὶν ἀνεπίδεκτοι πάντη 15 καὶ κατὰ τὴν σάρκα καὶ κατὰ τὴν καρδίαν οὗτοι τῆς ἐπιθυμίας, γαλήνην ἄγοντες τῶν παθημάτων. οἱ δὲ διὰ τῆς ὄψεως ἔξωθεν δελεαζόμενοι ταῖς φαντασίαις καὶ ἐπεισρέουσιν δεχόμενοι τὴν ἐπιθυμίαν δίκην ῥεύματος εἰς τὴν καρδίαν οὐδὲν ἴσσον μολύνονται πολλαῖς, κὰν νομίζωσιν ἀντιφιλονεικεῖν καὶ μάχεσθαι πρὸς τὰς ἡδονάς. 20 ἠττώμενοι τὸν λογισμόν.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Οὐκοῦν γαλήνην τοὺς ἄγοντας καὶ μὴ διοχλουμένους ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας λέξομεν καθαρούς;

ΓΡΗΓ. Καὶ σφόδρα. τούτους γὰρ τοιοῦτους ὁ καὶ θεοὺς διὰ τῶν μακα|ρισμῶν ἀπεργαζόμενος τοὺς ἀνευδοιάστως αὐτῶ πιστεύοντας 297 25 θεὸς »ὄψεσθαι« μετὰ παρηρησίας ἀποφθέγγεται »τὸν θεόν«, ὅτι μηδὲν ἐπισκοτοῦν ἢ συνταράσσον τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν θείαν ἐπιφέρονται θεωρίαν, ἀλλ' ἐκτὸς γεγονότες τῶν ὀρέξεων πάντη τῶν κοσμικῶν τὴν σάρκα καθαρὰν οὐ μόνον, ὡς ἔφημ, μίξεως τηροῦσιν, ἀλλ' ἤδη καὶ τὴν καρδίαν ἀνεπίδεκτον λογισμῶν ἀκρασίας, ἐν ἣ μά- 30 λιστα καὶ τὸ ἅγιον ὡς ἐν ναῶ κατοικοῦν ἀναπαύεται πνεῦμα.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Ἐχε δὴ (οἶμαι γὰρ ἐπὶ τὴν εὐρεσιν τῶν ὄντως κρειτ-

7 vgl. Plato, Menex. 235 C — 12. 30 Hermas II, 5, 2ff — 16 De res. II, 25, 5 — 17 De res. II, 7, 2 (vgl. Symp. S. 7, 18ff. 46, 17. 47, 18) — 19 Plato Lach. 191 D — 20 Plato Prot. 355 B — 25 Mt. 5, 8 — vgl. Plato Phaed. 66 A. 65 E — 30 vgl. I Kor. 3, 16. 6, 19. Ephes. 3, 17. Jak. 4, 5

8 ἀποπειρωμένη ἢ B: ἀποπειρώμενος δς P Jh 14 ἐπιθυμίας B 17 ταῖς P 233 18 ἠττων B 20 Pl ἐπὶ τούτων (τῶν ἡδονῶν) ἠττώμενος 21 τοῖς γαλήνην B Jh 22 τῆς < B 23 σφόδρα] μάλα B | θεοὺς καὶ P (nicht B) 24 ἀνευδοιάστως P

τόνων ὀρθότερον ἡμᾶς ἐντεῦθεν διελθεῖν) καὶ μοι φράσον· καλεῖς
τινα κυβερνήτην ἀγαθόν;

ΓΡΗΓ. Ἐγωγε.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Πότερον τὸν ἐν μεγάλαις καὶ ἀμηχάνοις | περισώσαντα 298

5 ζάλαις τὸ σκάφος ἢ τὸν ἐν γαλήνῃ καὶ νηνεμία;

ΓΡΗΓ. Τὸν ἐν μεγάλαις καὶ ἀμηχάνοις.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Οὐκοῦν καὶ ψυχὴν τὴν περιαντλουμένην ταῖς τρικυ-
μίας τῶν παθημάτων καὶ μὴ ἀποκάνουσαν ἢ ἐκλυομένην, ἀλλὰ τὸ
σκάφος, τὴν σάρκα, γενναίως εἰς λιμένα τὸν τῆς σωφροσύνης ἀπευ-
10 θύνουσαν λέξομεν τῆς ἐν εὐδία πλοῖζομένης κρείττονα καὶ δοκιμο-
τέραν;

ΓΡΗΓ. Λέξομεν.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Τὸ γὰρ ἀρμόξεσθαι πρὸς τὰς ἐμβολὰς τῶν καταφυση-
μάτων τοῦ πονηροῦ πνεύματος καὶ μὴ ἀπορρίπτεσθαι ἢ νικᾶσθαι,
15 ἀλλὰ πάντα πρὸς Χριστὸν ἀνανεύοντα καρτερῶς μάχεσθαι ταῖς ἡδο-
ναῖς μείζονα τὸν ἔπαινον φέρει τοῦ μετὰ ἡσαστόνης ἀχειμαστὶ παρ-
θενεύοντος.

ΓΡΗΓ. Ἐοίκεν.

299

ΕΥΒΟΥΛΑ. Τί δαὶ καὶ ὁ κύριος; οὐ δοκεῖ δεικνύναι διαφέρειν
20 τὸν ἐπιθυμοῦντα μᾶλλον καὶ ἐγκρατενόμενον τοῦ μὴ ἐπιθυμοῦντός
τε καὶ παρθενεύοντος;

ΓΡΗΓ. Ποῦ δῆ;

ΕΥΒΟΥΛΑ. Ἐνθα τὸν φρόνιμον παραβάλλον οἰκία τεθμελιωμένη
καλῶς ἀπρωτον αὐτὸν ἀποφαίνεται, μὴ δυνάμενον ὑπὸ τῆς βροχῆς
25 καὶ τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ἀνέμων καταβληθῆναι, ταῖς μὲν ἐπιθυ-
μίαις ὡς ἔοικεν ἀπεικάζων τοὺς χειμῶνας, τῇ δὲ πέτρῃ τὴν ἀκίνητον
ἐνστασιν καὶ ἀδιάπρωτον τῆς ψυχῆς περὶ τὴν ἀγνείαν.

ΓΡΗΓ. Ἀληθῆ λέγειν δόξαις.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Τί δαὶ καὶ ἰατρούς; οὐ τὸν ἐπὶ μεγάλαις ἤδη δεδοκι-
30 μασμένον νόσοις καὶ πολλοὺς ἰασάμενον ἄριστον καλεῖς;

ΓΡΗΓ. Ἐγωγε.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Τὸν δὲ μηδὲν μηδέπω διαπραξάμενον, μηδὲ νοσοῦντας
ὅλως ἐν χερσὶν ἐσχιζότα οὐ πάντως ἀδοκιμώτερον ἔτι;

19 vgl. z. B. Plato *Krat.* 423 E — 23 Mt. 7, 24

4 EYB.] P 233^v 4 u. 5 αἰ in μεγάλαις und ν in νηνεμία erneuert in P
6 Γρηγόριον B 19 Pl τί δὲ δὴ τότε; οὐ καὶ οὐσία δοκεῖ σοι εἶναι; | δαλ]
δὲ B Jh 20 ἐγκρατεῖοντα Po Cb Jh 24 αὐτὸν P 234 | δυν.] α u. ον erneuert
in P | ὑπό] ὅ erneuert in P, ἀπό B 29 δαί B: δὲ P Jh

ΓΡΗΓ. *Ναί.*

ΕΥΒΟΥΛΑ. Οὐκοῦν καὶ ψυχὴν τὴν ἀνιχομένην ὑγροτέρου σώμα- 300
τος καὶ τὰς περὶ τὰς ἡδονὰς αὐτοῦ νόσους καταπραΰνουσαν σωφρο-
σύνης φαρμάκοις ἰατρικωτέραν λεκτέον τῆς ὑγμινὸν διοικεῖν κακλή-
5 ρωμένης σῶμα καὶ ἀπαθές;

ΓΡΗΓ. *Λεκτέον γάρ.*

ΕΥΒΟΥΛΑ. Τί δαὶ καὶ ἐν πάλλῃ; πότερον παλαιστῆς ἀμείνων ὁ
ἀνταγωνιστὰς ἔχων μεγάλους καὶ ἰσχυρούς, καὶ προσπαλαίων ἀεὶ καὶ
μὴ καθαιρούμενος, ἢ ὁ μὴ ἔχων ἀνταγωνιστὰς;

10 ΓΡΗΓ. *Δῆλον ὡς ὁ ἔχων.*

ΕΥΒΟΥΛΑ. Καὶ ἐν πάλλῃ ἄρα δοκιμώτερος ἀθλητῆς ὁ τοὺς ἀντα-
γωνιστὰς ἔχων;

ΓΡΗΓ. *Ἀνάγκη.*

ΕΥΒΟΥΛΑ. Οὐκοῦν καὶ ψυχὴν ἀνάγκη πᾶσα τὴν μηχανωμένην
15 πρὸς τὰς ἐφόδους τῆς ἐπιθυμίας καὶ μὴ κατασπωμένην, ἀλλ' ἀνθέλ-
κουσαν καὶ ἀντιτασσομένην, ἰσχυροτέραν φαίνεσθαι τῆς μὴ ἐπιθυ-
μούσης;

301

ΓΡΗΓ. *Ἀληθῆ.*

ΕΥΒΟΥΛΑ. Τί δαὶ τὸ καρτερώς ἔχειν πρὸς τὰς ὀρμάς, Γρηγό-
20 ριον, τῶν φαύλων ὀρέξεων; δοκεῖ σοι μᾶλλον ἀνδρείας εἶναι;

ΓΡΗΓ. *Καὶ σφόδρα.*

ΕΥΒΟΥΛΑ. Ἡ δὲ ἀνδρεία αὕτη δύναμις ἀρετῆς;

ΓΡΗΓ. *Δῆλον.*

ΕΥΒΟΥΛΑ. Οὐκοῦν εἰ δύναμις ἀρετῆς ἐστὶν ἡ ὑπομονή, ἡ διο-
25 χλουμένη ἄρα ψυχὴ καὶ καρτεροῦσα πρὸς τὰς ἐπιθυμίας δυνατωτέρα
φαίνεται τῆς μὴ ὀχλουμένης;

ΓΡΗΓ. *Ναί.*

ΕΥΒΟΥΛΑ. Εἰ δὲ δυνατωτέρα, καὶ κρείσσων;

ΓΡΗΓ. *Ναί.*

30 ΕΥΒΟΥΛΑ. Κρείσσων ἄρα ἡ ἐπιθυμοῦσα καὶ ἐγκρατενομένη τῆς
μὴ ἐπιθυμούσης ἐστὶν ἐκ τῶν προομολογημένων καὶ ἐγκρατενο-
μένης.

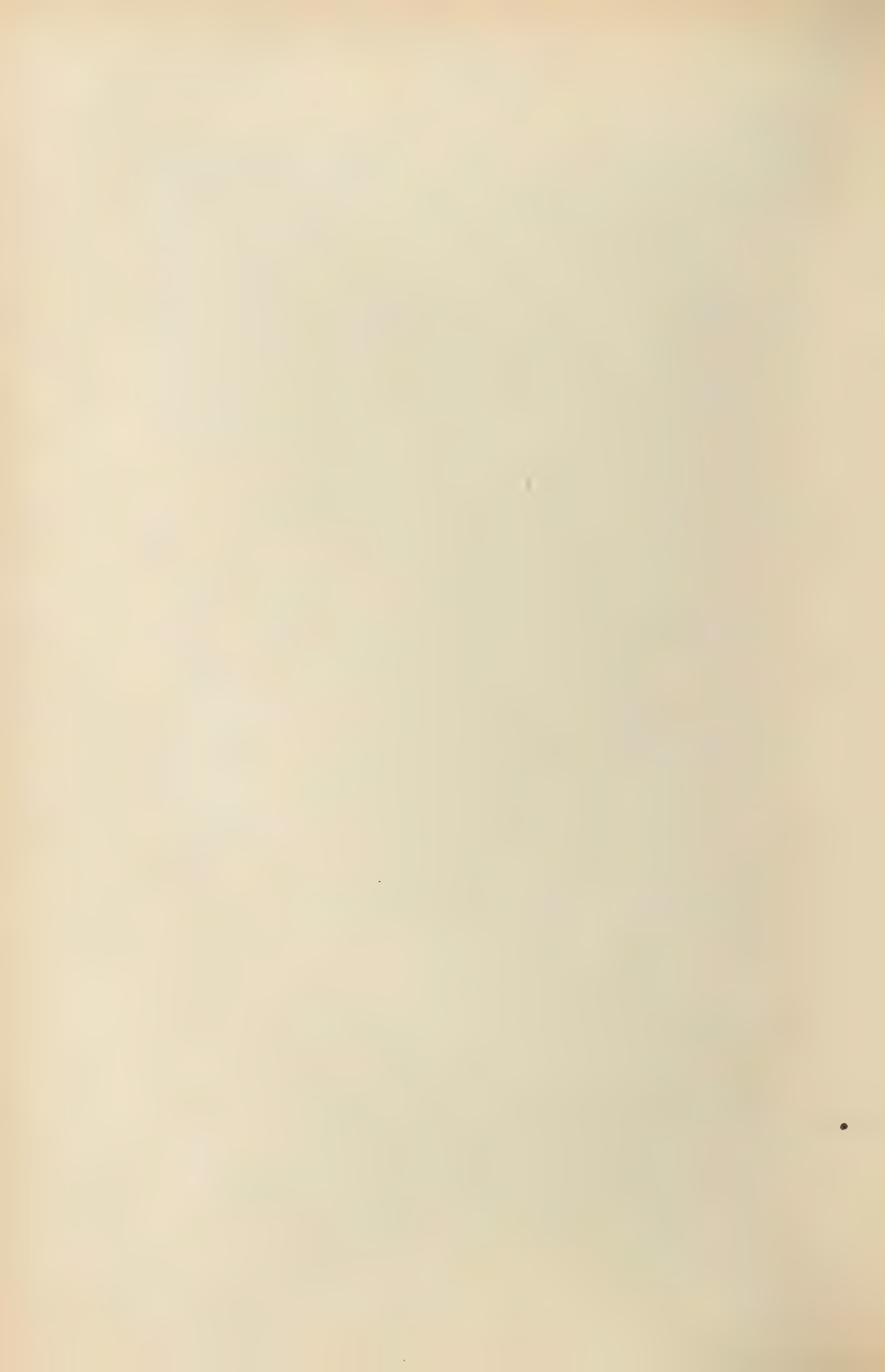
2 ob. S. 39, 18. Plato Tim. 86 D — 3 Plato Tim. 67 A. Hipp. Min. 375 B;
ob. S. 102, 17f — 14 vgl. Plato Pol. IV, 441 D — 24 Plato Hipp. Min. 375 E

3 καταπραΰνουσιν P: καταπραΰνον Pl 4 ἰατρικώτερον P: ἰατρικωτέρα Pl
| ὑγμινὸν P (nicht B) 7 δαί P: δὲ Jh 10 Γρηγ.] P 234^v 11 δοκιμώ-
τερος undeutl. in P 14 Pl κ. τοῦτο πᾶσα ἀνάγκη 19 δαί P: δὲ Jh
31 προομολογημένων B

ΓΡΗΓ. Ἀληθῆ λέγεις, καὶ ἐπιθυμήσω πληρέστερον ἔτι περὶ τούτων διαλεχθῆναί σοι. εἰ οὖν σοι φίλον, ἀρῖον ἀφίξομαι πάλιν ἀκουσομένη τούτων. νῦν γάρ, ὡς ὄρᾳς, ὥρα λοιπὸν τρα- 302 πέσθαι καὶ περὶ τὸ τοῦ ἔξωθεν ἀσχολεῖν ἡμᾶς ἀνθρώπου.

2 vgl. Plato Prot. 353 B. Lach. 201 BC — ob. S. 45, 16f

2 διαλ. σε P 3 ὡς—ἀνθρ. Z. 4 von and. Hd. P 4 ἐπὶ τὴν + vor π. τὸ Jh | περὶ τὸ] πρὸς τὴν (. . ἀσχολίαν) Kl | τὸ τοῦ Bo: τὸν τοῦ P, τὴν τοῦ B: τὸν Jh | ἀσχολεῖν (od. ἀσχολεῖσθαι) Bo: ἀσχολίαν P Ausgg. | ἀνθρώπου P: τέλος καὶ τῷ θεῷ δόξα + B: τέλος τοῦ περὶ ἀγνείας συμποσίου τοῦ ἁγίου μεθοδίου ἐπισκόπου πατάρων + V

ΜΕΘΟΔΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΥ

Textzeugen, Handschriften und Abkürzungen.

Methodius De autexusio

F = Laurent. Plut. IX, 23 s. X

S = Altslavische Übersetzung. Sa = Tolstoi. II, 56 (jetzt Petropol.).

Sb = No 110 der Synodalbibl. in Moskau

Dialog des Adamantius, Ausgabe van de Sande Bakhuyzen

D = Überlieferter Text nach Marcian. 496 (1. Hand) s. XII (oder XI)

D^r = Rufins Übersetzung

Eusebius Praeparatio evang. VII, 22, Ausgabe E. H. Gifford

E¹ = Überlieferter Text

E¹ⁱ = Marcian. 341 s. XV

E^{1o} = Bonon. 3643 s. XIII

E² = Überlieferter Text der Philokalia des Origenes, Ausgabe Arn.
Robinson

E²ⁱ = Marcian. 47 s. XI

E^{2p} = Patmuis 270 s. X

Sacra Parallela, Ausgabe Holl

C = Überlieferter Text

Cc = Coislin. 276 s. X

Ck = Vatican. 1553 s. XII—XIII

Cr = Rupef. (jetzt Berolin.) Philipp. 1450 s. XII—XIII

Photius Bibliotheca, Ausgabe Bekker

Ph = Überlieferter Text

Ph^a = Marcian. 450 s. X

Ph^b = Marcian. 451 s. XII

Eznik, Wider die Sekten

Ezn = Übersetzung J. M. Schmid

Abkürzungen

Pl = Plato

Bh = van de Sande Bakhuyzen

Bo = Bonwetsch

Jh = Jahn

Kl = Klostermann

Md = Mendelssohn

Zeichen wie S. 2

ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΥ

1. Ὁ μὲν Ἰθακήσιος γέρον κατα τὸν τῶν Ἑλλήνων μῦθον, τῆς
Σειρήνων βουλούμενος ἀκοῦσαι ᾠδῆς διὰ τὴν τῆς φωνῆς ἀκόλαστον
5 ἡδονήν, δεσμώτης ἔπλει εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὰς τῶν ἐταίρων
ἐνέφραττεν ἀκοάς, οὐκ ἐκείνοις ἕνεκα τῆς ἀκροάσεως φθονῶν, οὐδὲ
ἑαυτὸν δεσμῶ περιβάλλειν ἐπιθυμῶν, ἀλλ' ὅτι τέλος τῆς ἐκείνων
ᾠδῆς τοῖς ἀκούουσι θάνατος ἦν· τοιαῦται γάρ <ποτε> παρ' Ἑλλησιν
ἡδοναί Σειρήνες. ἐγὼ δὲ τοιαύτης μὲν ᾠδῆς ἀκροατῆς οὐ γίνομαι, 2

3 Odys. 12, 158ff — Klem. Protr. 9 S. 64, 29ff. 12 S. 83, 8ff Stählin. Symp. 8, 1
S. 81, 16. De res. I, 28, 1 — 7 Röm. 6, 21

F S; vgl. Zacharias Mityl. PGr. 85, 1037. 1073 (Physiol. 23)

1 F 193 τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, ἐπισκόπου Ὠλύμπου καὶ μάρτυρος S; ἐπισκ.
Ὠλ. ep̄ra olympiiskago: pathilipiiskago HSS, so wohl auch in der Überschrift von
De lepra pa aus episcopa, wie der Schreiber der Bemerkung am Rand ep̄ra er-
kannt zu haben scheint 2 vor ΠΕΡΙ Τ. ΑΥΤ. + Περὶ θεοῦ, περὶ ὕλης καὶ (vgl.
F über c. 5) S, dann »Herr, segne Vater« + Sa, »Segne Vater« + Sb: περὶ
ἀντεξουσίον auch C Ph | nach ΑΥΤΕΞ. + λόγος α' Meursius 3 Ὁ μὲν]
davor ΟΡΘΟJ. + d. Ausgg. | Ἰθακήσιος: »griechische« S 3ff Zachar. S. 1037
τὰς Σειρήνας μιμούμενοι τὰς Ὀμηρικὰς τῆ τῆς μουσικῆς ἡδονῆ τῶν φιλακροαμέ-
νων κατακλούσας τὰ ὄτα καὶ θανάτῳ ζημιούσας τοὺς πειθόμενους, ὅθεν ἐπαινώ
. . τὸν Ἰθακήσιον ἐκείνον στρατιώτην . . οὐ τοίνυν τὰ παρ' ἡμῖν τοιαῦτα. S. 1073
τότε τὸν κηρὸν τοῖς ὤσιν ἐπιτίθειμεν τὸν Ὀμηρικόν· οὕτω τε τὴν ὀλέθριον ᾠδὴν
τῶν θανατηφόρων Σειρήνων ἀποφυγγάνομεν 3 (κατ)ὰ — μῦθον) auf Rasur F
4 σιρήνων stets F | ᾠδῆς . . φωνῆς: φωνῆς . . ᾠδῆς w. e. sch. S 5 »seiner
Genossen« S, doch τὰς τῶν (τε) ἑαυτοῦ ἐταίρων las wohl kaum S | ἐτέρων F
7 ἑαυτὸν auch S 7f τῆς . . ᾠδῆς: »der Gesänge« pesnij, vermutl. aus »des
Gesangs« pesni S 8 τοιαῦται Fkl: τοιαῦτα Bo, »so« S | ποτε + S | Ἑλλησιν S 1v
9 ἡδοναί Σειρήνες S: ἡδοναί σιρήναις in F daraus entstanden Md: ἡδοναί Σειρή-
νων Ausgg. | ᾠδῆς hier, Z. 4. S. 146, 6. 18 u. ἀκροάσεως Z. 6 glasa = φωνῆς

Methodius.

οὐδὲ ἀκούειν ἐπιθυμῶ Σιριήρων ἐπιτάφιον ἀνθρώπων ἄδονσῶν, ὧν
 ἢ σιγὴ τῆς φωνῆς τοῖς ἀνθρώποις χρησιμώτερα γίνεται. θείας δέ
 τινας ἀπολαύειν φωνῆς εἶχομαι, ἧς καὶ πολλάκις ἀκούσω, πάλιν
 ἀκούειν ἐπιθυμῶ, οὐκ ἀκολάστῳ (τινὶ) φωνῆς ἡδονῇ νικηζόμενος,
 5 ἀλλὰ θεία διδασκόμενος μυστήρια καὶ τὸ τέλος οὐ θάνατον, ἀλλ'
 αἰώνιον ἀπεκδεχόμενος σωτηρίαν. ἄδουσι γὰρ τὴν ψῆδὴν οὐχ αἱ 3
 θανατηφόροι Σιριήρες Ἑλλήνων, ἀλλὰ θεῖός τις χορὸς προφητῶν,
 ἐφ' ὧν οὐκ ἔστιν ἀποφράττειν τῶν ἑταίρων τὰς ἀκοάς, οὐδὲ ἑαυτὸν
 τινα δεσμῶ περιβάλλειν, δεδοικότες τὴν ἐκ τῆς ἀκροάσεως τιμωρίαν.
 10 τῶν μὲν γὰρ μετὰ τῆς φωνῆς ὁ ἀκροατὴς τοῦ ζῆν παύεται, τῶν δὲ
 ἐπὶ πλεῖον ἀκούων τοῦ κρείττονος ἀπολαύσει βίον, ὑπὸ θείου πνεύ-
 ματος χειραγωγούμενος. ἠκέτω τοίνυν σύμπας καὶ ἀκουέτω τῆς θείας 4
 ψῆδης, μηδὲν πεφοβημένος. οὐκ εἰσὶν παρ' ἡμῶν αἱ παρὰ Σικελίαν
 Σιριήρες, οὐδὲ τὰ Ὀδυσσεύς δεσμὰ, οὐ κηρὸς τηζόμενος εἰς ἀνθρώ-
 15 πων ἀκοάς, ἀλλὰ δεσμῶν μὲν ἄνεσις πᾶσα, ἔλευθέρα δ' ἀκοή παρ'
 ἐκάστῳ τῶν προσιόντων. τοιαύτης γὰρ ψῆδης ἀκούειν ἄξιον, τοιού-
 τους τοὺς ἄδοντας ἔχειν εὐκτέον εἶναι μοι δοκεῖ. εἰ δέ τις καὶ τοῦ 5
 τῶν ἀποστόλων χοροῦ ἀκούειν ἐθέλοι, εὐρήσει τὴν αὐτὴν τῆς ψῆδης
 συμφωνίαν. οἱ μὲν γὰρ προῆδον μυστικῶς τὴν θείαν οἰκονομίαν, οἱ

5 vgl. Röm. 6, 21f — 7 Klem. Protr. 12 S. 84, 13ff — 11 Klem. Protr. 12
 S. 84, 18 — 18 De res. I, 56, 5

FS

1 ἐπιτάφια? S | 2 τῆς φωνῆς < S 3 τιν.] μάλλον + S | καὶ πολλά-
 κισ ἀκούσω] πολλάκις ἀκούων? S 4 τινὶ + S 6 τὴν ψῆδην] »mit Gesang«
 τῆ ψῆδῆ oder τῆ φωνῆ S 6f οὐχ θανατηφόροι ὡς αἱ? S 7 ὁ χορὸς οἱ δί-
 καιοι, . . προφηται λαλοῦσιν Klem 8 τ. ἑταίρ. ἀποφράττειν S | ἑτέρων F |
 ἑαυτὸν—περιβάλλειν Z. 9] »sich selbst welche Fesseln anzulegen« S 9 τινι
 δεσμῶ Ausgg. | ἐκ < S 10 μετὰ τ. φωνῆς] »durch das Hören jener« (viel-
 leicht »nach dem Hören jener«, so daß poslužaniem aus po slu'anii entstanden
 wäre) S, aber schwerl. las S ἐκείνων ἀκοῆ 11f ὑπὸ θ. πνεύμ. χειραγ. F: ἐπὶ
 θ. χειραγ. πνεύμ. S | πρὸς ἀλήθειαν χειραγωγῶ Klem 12 ἀκουέτω S 2
 13 πεφοβ. μηδὲν S | οὐκ »Denn« vor »nicht« + 2. Hd. in Sa | αἱ: »die . .
 welche« S, jaže i (αἱ καὶ?): von 2. Hd. »wie« jakoze Sa 14 τὰ . . δεσμὰ F:
 τὸν . . δεσμὸν S 15 πᾶσα ἄνεσις S | ἔλευθέρα δ' Bo: ἐλευθερίας δ' F: καὶ
 ἔλευθέρα δὴ w. e. sch. S | ἀκοῆς Ausgg. | παρ' F: πάρα Md: < S 16 γὰρ
 FS: ἄρ' Md 17 ἔχ. εὐκτ.: »zu wünschen zu haben« S, doch las S schwerl.
 εὐχεσθαι ἔχειν | μοι < S (aber »mnit« wohl aus »mnit (mi « = μοι δοκεῖ)
 18f τῆς ψῆδης συμφ.] »des Einklangs Gesang« S 19 προῆδον F 193^v: προεῖδον S

δ' ἄδουσιν ἐρμηνεύοντες τὰ ὑπ' ἐκείνων μυστικῶς ἀπηγγελέμενα. ὧ συμφώνου ἁρμονίας ὑπὸ θείου πνεύματος συγκεκριμένης· ὧ καλοῦ χοροῦ τῶν ἄδόντων τὰ μυστήρια. τούτοις κἀγὼ συναΐδειν εὐχομαι. ἕσσομεν τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τὴν ὁμοίαν ᾠδὴν, καὶ τὸν ὕμνον ἀνα- 6
 5 πέμφωμεν τῷ ἁγίῳ πατρὶ, πνεύματι δοξάζοντες Ἰησοῦν τὸν ἐν κόλποις αὐτοῦ. μὴ φύγῃς, ἄνθρωπε, ὕμνον πνευματικόν, μηδὲ ἀπεχθῶς πρὸς τὴν ἀκρόασιν διατεθῆς. θάνατον οὐκ ἔχει· σωτηρίας ἐστὶν διήγημα ἢ παρ' ἡμῖν ᾠδὴ. ἐγὼ μὲν οὖν ἤδη καὶ τῶν κρειττό- 7
 νων ἀπολαίειν δοκῶ περὶ τοιούτων διαλεγόμενος, καὶ μάλιστα ὅτε
 10 ὁ τοιοῦτός μοι πάρεστιν ἀνθέων λειμών, τουτέστιν ἡ ὑμετέρα σύνοδος τῶν ἅμα τε καὶ ἀκουόντων καὶ συναδόντων τὰ θεῖα μυστήρια. ἐφ' 8
 ὧν καὶ τὸ λέγειν θαρρῶ, ὅτι μοι παντὸς φθόνου καθαρὰς παρέχετε τὰς ἀκοάς, οὐ τὸν ζῆλον τὸν τοῦ Κάϊν μιμούμενοι, οὐχ ὁμοίως τῷ Ἰσαῦ διώκοντες τὸν ἀδελφόν, οὐ <τούς> τοῦ Ἰωσήφ ἐπαινοῦντες
 15 ἀδελφούς, ὅτι ἐφ' οἷς ἔλεγεν ἐμίσουν τὸν ἀδελφόν. ἀλλὰ τούτων ἀπάντων μακρὰν ἀφεστῶτες, διόπερ ἕκαστος ὑμῶν τὰ τοῦ πλησίον νομίζει λέγειν. καὶ διὰ τοῦτο ζῆλος πονηρὸς οὐκ ἔστιν ἐν ὑμῖν, τὰ λείποντα τῷ ἀδελφῷ ἀναπληροῦν δεδιδαγμένοις. ὧ ἀκροατηρίου 9
 καλοῦ καὶ συμποσίου σεμνοῦ καὶ πνευματικῶν ἐδεσμάτων. τοιούτοις
 20 αἰεὶ συνεῖναι δικαίως <ἄν> εὐξαιίμην.

II. <ΟΥΑΑ.> Χθὲς τὸ δειλινὸν περιπατῶν, ὧ φίλε, παρὰ τὸν τῆς θαλάσσης αἰγιαλὸν καὶ ὄξέως πῶς ἀτενίζων εἰς αὐτήν, ἐώρων ὑπερβολὴν τινα θείας δυνάμεως καὶ σοφῆς ἐπιστήμης τέχνην, εἴ γε

1 vgl. Ignat. Ad Ephes. 4, 1 — vgl. Orig. In Ezech. hom. 2, 2 — 5f Joh. 1, 18 — 10 vgl. Symp. S. 5, 14f. 6, 8f — 13 Gen. 4, 5 — vgl. Symp. S. 59, 16. 134, 5ff. De res. I, 32, 4. 37, 6 — Gen. 27, 41 — 15 Gen. 37, 8 — 17 vgl. Jak. 3, 14

F S

1 μυστικῶς < S | zu μυστ. ἀπηγγ. vgl. Orig. latenter significata 3 κἀγὼ S: καὶ F 5 πνεύματι < S 7 σωτηρίας S 2^v 11 ἀκουόντων: ἄδόντων od. ὑμνοῦντων od. φωνοῦντων S | συναδόντων] ἡμῖν + S 12 θαρρῶν S, od. »wagend« drůzaja aus »wage« drůzaju | παντὸς F: πάντες S | φθόνου] »neidloses und« = ἀφθόνους καὶ übersetzt S 13f τοῦ ἰσαῦ F 14 τούς + Md 16 in μακρὰν d. 2. a corr. v. 1. Hd. aus o: μακρὸν Ausgg. | ὑμῶν] ἡμῶν F | τὰ < S 17 νομίζεται λέγων S | ὑμῖν F: ἡμῖν S 18 τοῦ ἀδελφοῦ? S | δεδιδαγμένοις S Md: δεδειγμένοις F | ἀκροατηρίου] »Zuhörerschaft« poslušanii, »Ungehorsam« neposlušanii S 19 πνευμ. ἐδεσμ.] »geistiger Speise« S 20 δικαίως: δικαίως F: < S | ἄν εὐξαιίμην Md 21 ΟΥΑΑ. + Ausgg., am Rd. von F Spuren von ορθ | δειλινὸν F | φίλε F: φίλοι S 22 πῶς immer F: S 3 23 ἐπιστήμης = vědění: videnie S 23f εἴ γε κ. τ. α. ob. Rand in Sa

καὶ τέχνην τὸ τοιοῦτο καλεῖν χροί. ὅσπερ γὰρ ὁ Ὀμηρικὸς στίχος
φθέγγεται ἐκείνος,

ὡς δ' ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα,
Βορέης καὶ Ζέφυρος, τὴν τε Θρήκηθεν ἄητον,
5 ἔλθόντ' ἑξαπίνης· ἄμυδις δέ τε κῶμα κελαινὸν
κορθύεται, πολλὸν δὲ παρέξ ἄλα φῦκος ἔχευαν·

οὔτω μοι καὶ χθὲς γεγονέναι δοκεῖ. κορυφαῖς γὰρ ὀρέων παραπλήσια 2
ἐώρων κύματα, καὶ ὡς λόγον εἰπεῖν αὐτοῦ ἐφικνούμενα τοῦ οὐρανοῦ.
τὸ δ' ἐντεῦθεν οὐδὲν ἕτερον προσεδόκων ἢ ἅπασαν ἐπικλυσθήσεσθαι
10 τὴν γῆν, καὶ μοι φυγῆς ἐν τῷ νοῦ ἀνέπλαττον τόπον καὶ τὴν τοῦ
Νῶε ἀνέπλαττον κιβωτόν. τὸ δ' οὐκ ἦν ὃ ἐνόμιζον. ἀλλ' ὅπου 3
ἀνεκρωτώθη ἢ θάλασσα πάλιν ἀνελύετο εἰς ἑαυτήν, οὐχ ὑπερβαίνουσα
τὸν οἰκείον τόπον, ὡς ἔπος εἰπεῖν θεῖόν τι πρόσταγμα πεφοβημένη.
καὶ καθάπερ πολλάκις τῶν οἰκετῶν τις, ἄκων τι πρὸς τοῦ δεσπότη 4
15 πράττειν ἀναγκαζόμενος, τῷ μὲν προστάγματι διὰ τὸν φόβον πείθεται,
ὃ δὲ πάσχει, πράττειν μὴ θέλων, λέγειν [ὅτι] οὐ τολμᾷ, τονθορῶζει
δὲ ἐν ἑαυτῷ, θυμοῦ τινος πληρούμενος, οὔτω μοί πως ἐφαίνετο καὶ
τὴν θάλασσαν, ὅσπερ εἰ θυμουμένην καὶ ἐν ἑαυτῇ φράττουσαν τὴν
ὀργήν, κρατοῦσάν τε ἑαυτῆς, οὐ βουλομένην τῷ δεσπότη φανερόν

1 Ilias 9, 4 — 13 vgl. Hiob 38, 11

FS

1 τ. τ.: τοῦτο S 3 ἄνεμοι: ἄν ἐμοὶ »mir« S | δύο < S | ὀρίνετον:
ὀρῶντες (»welche sahen«) S 4 τὴν τε: τὴν ἐκ F | Ζέφυρος — ἄητον] »Ostwind
wehend« S 5 ἄμυδις — κορθύεται Z. 6: »Eine Welle stolz sich erhoben habend
(? vüčelsisja) und groß geworden (veličivšisja)« S 6 πολλὸν — ἔχευαν: »fast bis
zum Himmel ergießend« übers. S | ἔχευαν F 7 κορυφαῖς F 194 | παραπλή-
σιον F | ἔδοξεν? S 8 λόγον εἰπεῖν] slovese(m rešti) wie Z. 13 S (εἰπεῖν < S)
| λόγος F 10 καὶ μοι μὲν (od. δὴ) mně ubo S | ἀνέπλαττον < Ausgg.
11 ἀνέπλαττον F Ausgg.: richtig »suchte«, ἐζήτητον od. ἀνεζήτητον S | ὡς ἐνό-
μιζον S | ἀλλ' — θάλασσαν Z. 12 mit S: ἀλλὰ γὰρ ἅμα κρωτωθῆναι τὴν θά-
λασσαν F; vielleicht ist zu lesen ἀλλ' ὅπου ἀνακρωτωθῆναι ἢ θάλασσα 13 οἰ-
κεῖον] »bestimmten« S, aber ὠρισμένον las schwerlich S | πεφοβ. S 3^v 14 καὶ
καθάπερ] »Denn wie« καθ' ἃ, καθὼς oder καθάπερ γὰρ S 16 οὐτι F: < S,
τι Ausgg. 16f τονθορῶζει δε F 17 τινος] »irgendwie« S, schwerl. las S πως |
πῶς F: < S 18 ὅσπερ F 19 κρατοῦσάν τε: κρατῆσαι od. κρατήσασθαι, es
mit οὐ βουλ. verbindend, S (»sich nicht irgendwie wollend halten«) S | τε: τι S
| τῷ: πως w. e. sch. S

ποιῆσαι τὸν θυμὸν. ταῦτα οὕτως γινόμενα σκοπῶν ἀτενίζειν ἠρχόμην, 5
καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν κύκλον αὐτοῦ τῷ νοῖ καταμετρεῖν ἠθέλον,
πόθεν τε ἄρχεται καὶ ποῦ καταπαύει ἀνεζήτητον ἐγώ, ποίαν τε κίνησιν
ἔχει. πότερον τὴν μεταβατικὴν, τουτέστιν τὴν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον,
5 ἢ τὴν κύκλω φορᾶν, πῶς δὲ καὶ τὴν ἐπίμονον βάσιν ἔχει. ἀλλὰ μοι 6
καὶ περὶ τοῦ ἡλίου ζητεῖν ἐδόκει, τίς τε ὁ τρόπος αὐτοῦ τῆς ἐν
οὐρανῷ θέσεως, τίς δὲ καὶ ἡ περίοδος τοῦ δρόμου, ποῦ δὲ καὶ μετ'
ὀλίγον χωρεῖ. καὶ ὅτι μηδὲ οὗτος παρέρχεται τὸν οἰκεῖον δρόμον,
ἀλλὰ καὶ αὐτός, ὡς ἔνεστιν εἰπεῖν. ἐντολὴν τινα φυλάττει κρείττονος,
10 καὶ φαίνει μὲν τότε παρ' ἡμῖν ὅτε ἔξεστιν αὐτῷ, ἀπέρχεται δὲ ὡς
καλούμενος. καὶ τούτων τοίνυν τὴν ἐξέτασιν ποιούμενος ἐώρων 7
πανόμενον μὲν τὸ τοῦ ἡλίου φέγγος, ἐπιλείπον δὲ καὶ τῆς ἡμέρας τὸ
φῶς, εὐθέως δὲ γινόμενον σκότος, καὶ σελήνην διαδεχομένην τὸν
ἥλιον, καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἀριοῦσαν μείονα, μετέπειτα δέ, προκόπτουσαν
15 τῷ δρόμῳ, φαντασίαν παρέχουσαν μείζονος. οὐκ ἐπανόμην δὲ καὶ
περὶ ταύτης ζητῶν, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀφαιρέσεως καὶ τῆς προσθέ-
σεως ἀνηρεύνων, ὅτι τε καὶ αὐτὴ τηρεῖ τὸν κύκλον τῶν ἡμερῶν.
καὶ μοι ἐδόκει τὸ ἐντεῦθεν ὡς θεία τις ὑπάρχει οἰκονομία καὶ δύ- 8
ναμις κρείττωνων ἢ συνέχουσα τὰ ὅλα, ἣν καὶ θεὸν δικαίως ἂν
20 εἴποιμεν. καὶ τὸ λοιπὸν τὸν δημιουργὸν ἐπαινεῖν ἠρχόμην, τὴν τε
γῆν πεπηγῆσαν ὄρων καὶ ζώων διαφορὰς καὶ ποικίλα φυτῶν τὰ
ἐξανθήματα. οὐχ ἴστατο δέ μοι ἐπὶ τούτοις καὶ μόνοις ὁ νοῦς, ἀλλὰ 9
τὸ λοιπὸν ὅθεν ταῦτα τὴν σύστασιν ἔχει ζητεῖν ἠρχόμην, πότερον
ἐκ τινος συνόντος ἀεὶ τῷ θεῷ ἢ ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνοι, συνυπάρχοντος

FS

1 ποιοῦσαν S | ταῦθ' οὕτω Jh | σκοπῶν FS, vgl. S. 2, 5 ἐώρων: Vind. gr. 49
und Ausgg. σιωπῶν 2 καὶ vor τ. οὐρ. < S 5 βάσιν: »Festigung u. Bewegung«
βάσιν καὶ κίνησιν S 7 τίς δὲ καὶ] koe li (i) S | τοῦ δρ. S 4 8 οὗτος F: οὐ-
τως S 9 ἀλλὰ < S | ἐντολὴν »Gesetz« zapovédj: lëpovédj S 10 μὲν
< S | ἔξεστιν] »ziemt« »zusteht« S | δὲ πάλιν ὡς S 11 τοίνυν < S
12 μὲν < S 13 εὐθέως δὲ F: »und sofort« S 14f προκόπτ. τῷ δρ. F 194^v:
»höher hinaufgehend« S 15 φαντασίαν μοι S | μείζονα S 18 καὶ μοι
— ὡς: »Und es schien mir nun aber dieses«, etwa καὶ ἐδόκει δέ μοι τοῦτο oder
τοίνυν τοῦτο S | ὑπάρχειν S 19 κρείττονος S 20 τὸ λοιπὸν ktomu: tomu
S | ἐπαινεῖν] »Lob gebend« da(dy) pochvalenie S 21 κ. ποικ. S 4^v 22 ἴστα-
ται (»bleibt haften«) S | ἀλλὰ] no: ni S 23 τ. λ. ktomu: ktože Sb | ὅθεν
otkudu: ottudu S | ταῦτα πάντα S | ζητῶν S 24 καὶ < S

αὐτῷ οὐδένως. τὸ γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων (τι γιγνόμενα οὐδὲ σκοπιῶν
 μοι καλῶς ἐδόκει, μὴ τέλειον ἀπιθάνον τοῖς πολλοῖς) ὑπάρχοντος
 τοῦ λόγου· τὰ γὰρ γινόμενα ἐξ ὄντων πίνυσι τὴν σύστασιν ἔχειν.
 καὶ ὁμοίως ἀληθῶς ἐδόκει μηδὲν λέγειν ἀεὶ συνίπειν τῷ θεῷ ἔτιρόν
 5 τι παρ' αὐτόν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ (μόνον) τὰ ὄντα γιγνόμενα· καὶ γὰρ
 πως ἔπειθέ με τὸ εὐτακτον τῶν στοιχείων καὶ ἡ περὶ αὐτὰ τῆς
 φύσεως εὐκοσμία.

III. Οὕτως δὲ πως εὖ διατεθεισθαι νομίζον ἐπὶ τὴν οἰκίαν
 ἀνεχώρουν τὴν ἐμήν. τῇ δ' ἐπιούσῃ, τουτέστιν σήμερον, ἐλθὼν
 10 ἑώρων δύο τινὰς ὁμογενεῖς (ἀνθρώπους δὲ λέγω) διαπληκτιζομένους
 καὶ διαλοιδροουμένους ἀλλήλοις, ἕτερον δ' αὖ πάλιν ἀφματῶσαι
 πειρώμενον τὸν πλησίον. ἤδη δὲ τινες καὶ δεινότερα τολμᾶν ἤρχοντο. 2
 ὅς μὲν γὰρ ἐσκύλευσε νεκρόν, καὶ τὸ κρυφθὲν ἤδη σῶμα τῇ γῆ πάλιν
 ἐδείκνυεν ἡλίῳ, καὶ τὴν ὁμοίαν αὐτῷ ὑβρίζεν εἰκόνα, βορὰν κατὰ

2 Plato Phaedr. 265 B

F S D (von Z. 8 an) Ezn (von Z. 10 an)

1 ὄντος F | τι + S | γιγνόμενα] πεποιηθέναι F S, πεφικέναι Md | οὐδὲ:
 οὐδὲν Ausgg.; vgl. S. 153, 8 2 »sehr« vor καλῶς + S | μὴ tilgt Md | τέλειον]
 vgl. S. 170, 9 | Pl ἀπιθάνον λόγον | ἀπιθάνου] τοῖς πολλοῖς + S, vgl. S. 155, 7
 τοὺς πολλοὺς διατεθῆναι ποιεῖ 3 τὰ γ. γινόμενα wohl auch S, indem byvajustago
 bo wohl aus byvajusta bo 4 ὁμοίως F: μοι ὡς S 4f ἔτερόν τι π. αὐτόν] »näm-
 lich ein Anderes Unterschiedenes, aber nicht wie er« S 5 αὐτοῦ μόνον od.
 αὐτοῦ καὶ μόνον S 5f καὶ γὰρ πως F: καὶ < S 7 εὐκοσμία nur Prot. 325 D
 bei Pl 8 Οὕτως δέ] es beginnt D (Dial. Adam. IV, 2 S. 136 Bakh.) nach den
 Worten ἀναγνωσθήτω τὸ δόγμα Οὐαλεντίνου | δὲ δὴ (od. δὲ οὖν od. δὴ) S: δὴ 2. Hd.
 D | πως ὡς S | νομίσας w. e. sch. S 9 ἐχώρουν F, viell. auch S | δὲ D
 10 ἑώρων] »wir sehen« beginnt Ezn (Eznik, Wider die Sekten übers. von
 J. M. Schmid) I, 258ff | ὁμογ. . . δὲ λέγω < D^r | ὁμογ. S 5 | ἀνθρ. δὲ λέγω
 < Ezn | δὲ λέγω] λέγω δὴ D 11 καὶ λοιδροουμένους D: < Ezn | ἕτερον —
 πλησίον Z. 12] »gegenseitig sind sie dürstend nach Tod und Blut« Ezn | ἕτερος
 (ἕτερον corr.) πρὸς τὸν ἕτερον τὸν δ' αὖ D | ἀφματῶσαι F S: ἀμφαιματῶσαι D;
 D^r »deinde etiam caede multantes« (sowie auch Ezn) spricht für ἀμφαιματῶσαι.
 Aber schon ihre Vorlage konnte verdorben sein. ἀμφαιματῶσαι »ringsum blutig
 machen« gibt hier keinen Sinn« Bh 12 πειρώμενον S D: βουλόμενον F | ἤδη
 — νεκρόν Z. 13] »andere wühlen die Gräber auf« Ezn | ἤδη] ἰδοῦ od. ἰδέ viell.
 richtig S | δὲ: οὖν? S | τολμᾶν: »zu tun« »zu vollbringen« S 13 ἔσκυλε D |
 κρυβέν D | ἤδη < S 14 ἐδείκν. ἡλίῳ] praedae causa effodiebant D^r | ἡλίῳ]
 »entkleidet und entehrt« + Ezn | τὴν — εἰκόνα] »vielleicht den achtbaren . . , be-
 dacht ihn nicht zu verbergen« Ezn | αὐτῷ S Md: οὕτως F D | ἐνύβριζεν D

καταλείπων τὸν νεκρόν. ὁ δὲ ξίφος ἐγύμνου καὶ ἐπὶ τὸν ὅμοιον **3**
 ἄνθρωπον . . ἐχώρει. καὶ ὁ μὲν φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίζειν ἤθελεν,
 ὁ δὲ διώκειν οὐκ ἐπαύετο, οὐδὲ τοῦ θυμοῦ κρατεῖν ἤθελε. καὶ τί
 δεῖ πλείονα λέγειν, ἀλλ' ὅτι χωρήσας ἐπ' αὐτὸν εὐθέως ἔπαιεν τῷ
5 ξίφει; ὁ δ' ἰκέτης τῷ πλησίον ἐγένετο καὶ χεῖρας ἰκεσίας ὤρεγεν, καὶ
 τὴν μὲν ἐσθῆτα διδόναι ἤθελεν, μόνον δὲ τὸ ζῆν ἔχειν ἠξίον. ὁ δ'
 οὐκ ἔθραυεν τὸν θυμόν, οὐδ' ἠλέει τὸν ὁμογενῆ, οὐδὲ ἑαυτὸν διὰ
 τῆς εἰκόνοσ ἐν ἐκείνῳ βλέπειν ἤθελεν, ἀλλ' ὡς ἄγριος θῆρ τῷ ξίφει
 τῆς βορᾶς ἤρχετο, ἤδη δὲ καὶ τὸ στόμα τῷ ὁμοίῳ προσέφερε σώματι.
10 τοσοῦτος γὰρ ἦν τῷ θυμῷ. καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν μὲν ἤδη κείμενον, τὸν
 δὲ λοιπὸν σκυλεύοντα καὶ μηδὲ γῆ σκεπάζοντα τὸ σῶμα, ὃ τῆς
 ἐσθῆτος ἐγύμνωσεν. πρὸς δὲ τούτοις ἕτερος προσῆν, ὅσ τοῦ πλησίον **4**
 γυναῖκα παίξειν ἤθελε, ληστεύων γάμον ἀλλότριον καὶ ἐπὶ παράνο-

F S D Ezn

1 καταλιπὼν S D | ὁ δὲ — θυμῷ Z. 10] »Manchmal geschieht es, daß einer die Flucht ergreift und sich irgendwohin rettet, um sich das Leben zu erhalten, der andere aber, von Zorn entflammt, mit dem Schwert nachlaufend, läßt nicht nach, bis er den Zorn befriedigt: woher kommt dieser unersättliche Zorn? Ein anderer zieht dem Nächsten die Kleider aus, und wenn er sich dagegen widersetzt, entzieht er ihm sogar das Leben« Ezn | ὁ δὲ — ἐχώρει Z. 2 verbindet Bh mit dem Vorhergehenden | ὁ δὲ] τὸ δὲ F D: wie wenn er ἕτερος πάλιν gelesen, übersetzt S | ὅμοιον] ὁμοπαθῆ S **2** ἄνθρωπον] »böswillig« »Böses sinnend« + S | τ. σωτ. πορ.] vgl. Plato Protag. 321 B **3** ὁ] »dieser« S, aber schwerl. las S οὗτος | διώκειν F D: διώκων S Ezn Ausgg. | οὐκ ἐπαύετο] »wollte nicht ablassen« = πάνεσθαι οὐκ ἤθελεν S **4** πλείον D | ἀλλ' F 195 | ἔπαισε D **5** δὲ D | τῷ πλησίον D S: τοῦ πλησίον F | ἐγένετο D **6** ἔχειν] »zu empfangen« S **7** οὐκ] οὐδαμῶς übersetzt S · | οὐδὲ D | ἐθραύετο D | οὐδὲ ἑαυτὸν — βλέπειν Z. 8 < S **8** ἐν ἐκείνῳ] ἐκείνω D, corr. ἐκείνου | ἄγριος] S 5^v **9** τ. βορᾶς] »zu verzehren« jasti (jesti Sa), viell. aus jastija τῆς βορᾶς | ἤδη δὲ καὶ] i eže ubo übers. S | στόμα: σῶμα D **10** καὶ ἦν — ἐγύμνωσεν Z. 12 < Ezn | ἤδη κείμενον S: ἡδικημένον F D **11** λοιπὸν σκυλ.: αὐτὸν σκυλ. w. e. sch. S (odiraja ego: odiraema S) | γῆν las schwerl. S (wohl zemlju statt zemleju) | δ τῆς] ὁ καὶ τῆς (od. οὐ τὸ σῶμα καὶ τῆς) S, τῆς (γὰρ + 2. Hd.) D: ein ὡς übergesch. in F **12** πρὸς — ληστεύων Z. 13: »Wieder ein anderer hat es sich in den Sinn gesetzt, zu bestehlen« Ezn | δὲ: δὴ F | προσῆει 2. Hd. D: < S | ὅς τις S | τὴν vor τοῦ + Bh | τοῦ] αὐτοῦ (od. ἑαυτοῦ) + viell. S (τις τοῦ νέκυ — od. in kyj — ego od. svoego: inēkoego S) **13** ληστ. δὲ od. τε S | ἀλλότρ.] αὐτοῦ S

μον κοίτην τραπῆραι παρορμῶν, τὸν γεγαμηκότα γνήσιον πατέρα
 γίνεσθαι μὴ θέλων. ἐντεῦθεν καὶ ταῖς τραγοδίαις πιστεύειν ἠρχόμεν, 5
 καὶ τὸ Θυέστιον δεῖπνον ἀληθῶς ἐδόκει μοι γεγονέναι. πιστεύω δὲ
 καὶ τῇ Οἰδιπόδαι παρανόμῳ ἐπιμιξία, καὶ τῇ τῶν ἀδελφῶν διὰ ξίφους
 5 φιλονεικία οὐκ ἀπιστῶ. τοσούτων τοίνυν καὶ τοιούτων θεατῆς γε- 6
 νόμενος ἐγώ, πόθεν ταῦτα ἀναζητεῖν ἠρχόμεν, τίς δὲ καὶ ἡ τῆς
 κινήσεως αὐτῶν ἀρχὴ καὶ τίς ὁ τοσαῦτα κακὰ ἀνθρώποις μηχανη-
 σάμενος, πόθεν τε ἡ εὐρεσις αὐτῶν καὶ τίς ὁ τούτων διδάσκαλος.
 καὶ τὸν μὲν θεὸν ποιητὴν τούτων λέγειν τολμᾶν οὐχ οἷός τε ἦν,
 10 ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐξ αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν ἔχειν, οὐδὲ τὴν τοῦ εἶναι
 σύστασιν. πῶς γὰρ οἷόν τε ἦν ταῦτα περὶ θεοῦ ἐννοεῖν; ὅς μὲν γὰρ 7
 ἐστὶν ἀγαθὸς καὶ τῶν κρειττόνων ποιητής, τῶν δὲ φαύλων αὐτῶ

3 Lukian De sacrif. 5 — 4 Odys. 11, 271 ff. Soph. Oed. T. 457 ff. Diod. Sic. IV, 64 f — 6 vgl. Tertull. De praeser. 7. Eus. KG V, 27

F S D Ph (von Z. 6 an) Ezn (Z. 6 ff) — 6 vgl. Titus Bostr. C. Manich. 4

1 τὸν — θέλων Z. 2] »dem wahren Gatten nicht gebend ächter Vater zu sein« S 2 γίνεσθαι F, γενέσθαι D | ἐντεῦθεν — ἐγώ Z. 6 anders Ezn | καί: δὲ Ausgg. | πιστεύων S 3 τὸ Θυέστ. δεῖπνον: τοῦτό ἐστι δι' ὧν D | θυέστιον F | ἀληθῶς: »wahr« od. »Wahrheit« S | πιστεύειν F | δὲ < D 4 τὴν (so auch F) Οἴν. πάροιον ἐπιθυμίαν κ. τὴν . . φιλονεικίαν D | Οἰδιπόδαι oder Οἰδίπυο Bo: Οἰνομάον F D S (Oinomos S); aber vgl. z. B. Euseb. KG V, 1, 14 Θυέστια δεῖπνα καὶ Οἰδιποδείους μίξεις, Athenag. Suppl. 3 τρία ἐπιφημιζουσιν ἡμῖν ἐγκλήματα, ἀθεότητα Θυέστια δεῖπνα Οἰδιποδείους μίξεις | ἐπιμιξία S: ἐπιθυμία F (vgl. D) 4 τῶ ἀδελφῶ F 5 ἀπιστεῖν F | τοιούτων τ. z. τοσούτων S 6 πόθεν — διδάσκαλος Z. 8] es beginnt Ph (Photius Biblioth. 236 S. 304b, 24) (vorausschickend Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ ἀντεξουσίου τῆς ἴσης καὶ αὐτὸς τυχῶν συντομίας) πόθεν τὰ κακὰ καὶ τίς ὁ τούτων ποιητής; | πόθεν — διδάσκαλος Z. 8] »Woher kommt dieses alles, wer ist der Anfang und der Bewerkstelliger solcher Ungereimtheiten, wenn nicht anders irgendeine böse Kraft es ist, die alle diese Ungereimtheiten zu bewirken zuläßt und selbst deren Erschafferin ist?« Ezn 7 αὐτῶν] τούτων schwerl. S | κατὰ ἀνθρώπων F D: κατὰ ἀνθρώποις S 8 εὐρεσις S 6 | τούτων] αὐτῶν las schwerl. S 9 καὶ τὸν — προσίεται S. 153, 3] ὁ μὲν γὰρ θεὸς οὐκ ἔστιν, ὅτι μηδὲ τούτοις ἤδεται, ἀλλὰ καὶ τοὺς δρωῶντας αὐτὰ βδελύσεται Ph | καὶ τ. μ.: »denn« Ezn | ποιητὴν τούτων D S: τούτων ποιητὴν F | τολμᾶν < S | οἷόν τε F 10 ἀλλὰ μὴν < S | οὐδὲ — σύστασιν Z. 11 < Ezn 11 γὰρ οἷόν τε < S | δε] ὁ D; ὡς S 12 ἐστὶν < D S

πρόσεστιν οὐδέν· ἀλλ' οὐδὲ τοῖς τοιούτοις χαίρειν πέφυκεν, ἀπαγορεύει
 δὲ καὶ τὴν γένεσιν αὐτῶν. καὶ τοὺς μὲν χαίροντας τούτοις ἀποβάλλεται,
 τοὺς δὲ φεύγοντας αὐτὰ προσίεται. καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον ἦν
 τὸν θεὸν τούτων λέγειν εἶναι δημιουργόν, τὸν ταῦτα παραιτούμενον;
 5 οὐδὲ γὰρ ἂν ἐβούλετο μὴ εἶναι αὐτά, εἰ πρῶτος αὐτῶν ποιητῆς
 ἐπῆρχεν αὐτός· τοὺς γὰρ προσιόντας αὐτῷ μιμητὰς αὐτοῦ γίνεσθαι
 θέλει. ὅθεν ἄλογον ἔδοξεν εἶναι μοι ταῦτα προσάπτειν αὐτῷ, ἢ ὡς 8
 ἐξ αὐτοῦ γεγονότα ἢ (εἰ καὶ τὰ μάλιστα συγχωρῆσαι δεῖ ἐξ οὐκ ὄντων
 δυνατὸν εἶναι τι γίνεσθαι) ὅτι καὶ τὰ κακὰ ἐποίησεν αὐτός. ὁ γὰρ
 10 ἔκ τοῦ οὐκ εἶναι »εἰς τὸ εἶναι« αὐτὰ »ποιήσας« οὐκ ἂν ἐκ τοῦ εἶναι εἰς
 τὸ μηκέτι εἶναι αὐτὰ ἀνήρει πάλιν. ἢ τοῦτο ἀνάγκη λέγειν ὡς ἦν
 ποτε καιρός, ὅτε τοῖς κακοῖς ἔχαιρεν ὁ θεός, νῦν δὲ οὐκέτι; ὅπερ
 ἀδύνατον εἶναι μοι δοκεῖ, λέγειν τοῦτο περὶ θεοῦ· ἀνοικτεῖον γὰρ τῆς
 φύσεως αὐτοῦ τοῦτο προσαρμόζειν αὐτῷ. διόπερ ἔδοξέν μοι συν- 9

10 Hermas II, 1, 1 — 12 vgl. Symp. 8, 16 S. 105, 19ff

F S C (von Z. 14 an) D Ph Ezn

1 πρόσεστιν übersetzt nicht ausdrücklich S | ἀλλ' < S | χαίρ. πέφ.]
 χαίρει S 2 τὴν γεν. — τούτοις: »die Werke und die Vollbringer« Ezn
 2f ἀποβάλλεται — προσίεται] »denn das Böse ist unverträglich mit seiner Natur«
 Ezn 3 καὶ πῶς — αὐτῷ Z. 14 < Ph Ezn | ἄτοπον: »böse« S | ἦν < D
 4 εἶναι < D 5 οὐδὲ F 195^v: οὐ w. e. sch. S | αὐτά] ταῦτα D | πρῶτον
 übersetzt S 6 μιμ. αὐτῷ D 1. Hd.: »ihm nachahmen und seine Nachfolger
 sein, viell. richtig S | γενέσθαι D 7 ἔδειξεν D | αὐτῷ] τῷ θεῷ F 8 ἢ
 + D: es vor ὅτι Z. 9 zu setzen schlägt Bh vor 8 συγχ. δεῖ] συγχωρήσειεν D
 (»ipso indulgente« D^r) 9 γενέσθαι D 10 εἰς τὸ εἶναι εἶναι Jh | τοῦ εἶναι
 S 6^v 10f εἰς τὸ μηκέτι εἶναι αὐτὰ < D, εἰς μὴ εἶναι τὸ ἔτι S, viell. las S am
 Rand εἰς μὴ
 τὸ ἔτι εἶναι 11 αὐτὰ < S | ἀνήρει· πάλιν F | ἢ εἰ τοῦτο (»et vide-
 bitur« D^r) D, εἰ γὰρ (εἶγε?) καὶ τοῦτο S, (πάλιν) τε τοῦ F; ἢ ποῦ Jh | λέγειν]
 λέγω δὲ las schwerl. S, wohl rekuže aus rešti 12 οὐκέτι < D: οὐ w. e. sch. S
 13 ἀδύνατον] »impossibile et valde indecens« D^r | εἶναι < S | ἀνοικτεῖον F,
 ἀνοικτεῖον D | γὰρ < D 13f αὐτοῦ τῆς φύσεως D: τοῦτ' ἐστὶ τῆς(?) φύσεως
 τοῦ θεοῦ ὡς od. ὡστε S 14 προσαρμ.] vgl. Plato Soph. 238 C | αὐτῷ < D |
 διόπερ] wieder Ph 304b, 25—36 Ezn Z. 292ff. C in Coisl. 276 Bl. 141, 19—143^v
 Holl S. 183—187. Am Rand v. 1. Hd. ΑΓΛΑΟΦΩΝ; Lemma τοῦ αὐτοῦ (vorauf-
 geht Meth. De res. II, 10, 1—6) ἐκ τοῦ περὶ αὐτεξουσίον | δι' ὕπερ F C | ἔδοξέν
 μοι: »wird angenommen« Ezn

υπάρχειν τι αὐτῷ, ὃ τοῦνομα ἔλη, ἐξ ἧς τὰ ὄντα ἐδημιούργησεν, τέχνη
σοφῆ διακρίνας καὶ διακοσμήσας καλῶς· ἐξ ἧς καὶ τὰ κακὰ εἶναι
δοκεῖ. ἀποίου τε γὰρ καὶ ἀσχηματίστου οὔσης αὐτῆς, πρὸς δὲ τούτοις
καὶ ἀτάκτως φερομένης, θεομένης τε τῆς τοῦ θεοῦ τέχνης, οὐκ
5 ἐφθόνησεν οὕτως ὥστε διὰ παντὸς καταλιπεῖν αὐτὴν οὕτως φέρεσθαι,
ἀλλὰ δημιουργεῖν ἤρχετο καὶ ἀπὸ τῶν χειρίστων αὐτῆς τὰ κάλλιστα
διακρίνειν ἤθελεν, καὶ οὕτως γοῦν ἐδημιούργησεν ὅσα ἐξ αὐτῆς
ἤρμοξεν θεῷ δημιουργεῖν. τὰ δ' ὅσα αὐτῆς ὡς ἔπος εἶπεν τρογώδη
ἐτύγχανεν, ταῦτα ἀνάρμοστα ὄντα πρὸς δημιουργίαν ὡς εἶχεν κατέλιπεν,
10 κατ' οὐδὲν αὐτῷ προσήκοντα· ἐξ ὧν δοκεῖ μοι νῦν παρὰ ἀνθρώποις
ἐπιρροεῖν τὰ κακὰ. οὕτως ἔδοξέν μοι εὖ ἔχειν φρονεῖν. σὺ δέ, ὦ φίλε, 10

6 vgl. De creatis 6. 9

F S C D Ph Ezn

1 τ[ι] τε D, »aliquid« D^r | nach αὐτῷ in S mit roter Tinte »Dies die
Untersuchung, ob eine Materie mit Gott ist oder nicht« | φ] η F, < S Ph |
τοῦνομα] »ich sage eine gewisse« τοῦτ' ἐστὶ τις w. e. sch. S | τὰ ὄντα] »omnia
quae sunt« D^r, ταῦτα S, »alle Geschöpfe« Ezn, < C 1f τέχνη — καλῶς < Ph
2f ἐξ — δοκεῖ < C 3 ἀποίου τε: ἀποιήτου D | πρὸς δὲ τ. < Ezn | δέ] δή Ph
4 ἀτάκτως] »flatterhaft ausgleitend« Ezn | θεομ. — οὕτως Z. 5 < Ph | τε < C |
τῆς] αὐτῆς τῆς(?) S | οὐκ — ὥστε . . καταλ. Z. 5] »Gott ließ sie aber nicht« Ezn
5 οὔτως] αὐτὸς C S (porevnova on »neidete er« Masing, porevnovan S), »desiderio
eius« D^r | ὥστε Bo] οὔτε F D S, οὐδε C, οὐ Phb, καὶ οὐ Pha | καταλιπεῖν] καταλειπεῖν C
(aber über εἰ v. alter Hand ι): κατέλιπεν S Ph. Schwerl. hat Meth. nach φέρεσθαι
etwa ein ἠνέσχετο weggelassen | αἰεὶ οὕτως (»so« sice: sim S) S 6 ἀλλὰ δὲ C
De creat. 6 τούτων (τῶν στοιχείων) ἀγενήτως προὔφεστηκότων καὶ πλημμελῶς φερο-
μένων ὁ θεὸς διακρίνας ἐτεχνάσατο τὰ πάντα. 9 τὸν θεὸν ἤρχθαι τοῦ διοικεῖν . .
καὶ κατακοσμεῖν τὴν πρότερον ἄμορφον οὔσαν ἕλην 7 καὶ vor οὕτως < S falls
nicht ursprüngr. otlučati (i) | οὕτως γοῦν? Ezn | γοῦν C D Ph S: < F | ὅσα
ἐξ — δημιουργεῖν Z. 8 < D 8 δημ. S 7 | τὰ δ' — τὰ κακὰ Z. 11 in D nochmals
S. 156, 17ff | τὰ δὲ C Ph: »und« Ezn | αὐτῆς — εἶπεν < D S. 156 Ezn | ὡς ἔ.
εἶπεν: ἐποίει D | τρογώδη] »Bodensatz (po dno: podjnena S), nämlich Hefe« S;
vgl. auch Eznik Z. 415 9 τ. ἀνάμ. ὄντα] οὐκ ὄντα χρηστὰ D S. 156 | ὄντα < C
πρὸς C 141^v | ὡς εἶχεν] ταῦτα D S. 156: < Ezn | εἶχεν: »erant incondita atque
incomposita« D^r | κατέλειπε D (auch S. 156) 10 κατ' οὐδὲν αὐτῷ προσήκοντα
< Ph Ezn | κατὰ μηδὲν D S. 156 | ἐξ ὧν] ὅθεν D S. 156; »und von diesem Boden-
satz« Ezn | νῦν π. ἀνθρ. < D S. 156 | νῦν < S | π. ἀ. < Ph | παρ' D 11 ἐπιρροεῖν
C D (S. 156, 19 σπείρειν D) Ph: ἐπαίρειν F | τὰ κακὰ] es endet Ph | οὕτως —
μέμφομαι S. 155, 6 < Ezn | εὖ ἔχειν φρονεῖν auch D^r, nur ἔχειν D | ἔχειν καὶ
φρον. imeti i smysliti S | σὺ δέ — ποθῶ S. 155, 2 < D | σὺ δέ] »nun« + S

εἴ τινά σοι δοκεῖ μὴ καλῶς εἰρησθαι πρὸς ἐμοῦ, ἀναφέρων λέγε· καὶ γὰρ πάνν περὶ τοιούτων ἀκούειν ποθῶ.

IV. ΠΡΟΘΑ. Τὴν μὲν προθυμίαν ἀποδέχομαι τὴν σὴν, ὧ φίλε, καὶ σου τὴν περὶ τὸν λόγον σπουδὴν ἐπαινῶ· ὅτι δὲ περὶ τῶν ὄντων
 5 οὕτως διετέθης, ὡς ἄρα ἐξ ὑποκειμένης τινὸς οὐσίας ταῦτα ἐδημιούργησεν ὁ θεός, οὐ πάνν τι μέμφομαι. ὡς ἀληθῶς γὰρ ἢ τῶν κακῶν
 γένεσις οὕτω τοὺς πολλοὺς διατεθῆναι ποιεῖ. καὶ γὰρ πρὸ σοῦ τε 2
 καὶ ἐμοῦ πολλοὶ τινες ἄνδρες ἱκανοὶ περὶ τούτου τὴν μεγίστην ζήτησιν
 ἐποιήσαντο. καὶ οἱ μὲν ὁμοίως διετέθησάν σοι, οἱ δ' αὖ πάλιν τὸν
 10 θεὸν τούτων δημιουργὸν ἀπεφήναντο, σύγχρονον αὐτῷ ὑπόστασιν
 δοῦναι πεφοβημένοι· κάκεινοι ἐκ τοῦ φοβηθῆναι τῶν κακῶν ποιητὴν
 εἶπειν τὸν θεὸν σύγχρονον αὐτῷ δοῦναι τὴν ὕλην ἔδοξαν. καὶ συνέβη
 ἑκατέροις ἐκ τοῦ μὴ κατ' ἐπιστήμην τοῦ ἀληθοῦς φοβηθῆναι τὸν
 θεὸν τὸ μὴ καλῶς εἶπειν. ἕτεροι δὲ τὴν ἀρχὴν [καὶ] περὶ τοῦ τοιούτου 3
 15 ζητεῖν παρητήσαντο, ὡς οὐκ ἔχοντος τέλος τοῦ τοιούτου ζητήματος.

3 Symp. S. 80, 17f. De autex. S. 165, 13f. 170, 1f. Plato Protag. 361 D

F S C D Ezn — 11 vgl. Tit. Bostr. C. Manich. 1 S. 1, 10 Lagarde

1 μὴ καλῶς < C | πρὸς με ἀνθυποφέρων C 2 πάνν γὰρ S | τοιούτων] τοιούτων Ausgg. 3 ορθ am Rand in F, Μεθόδιος fortan stets C, A1. D; D S. 142, 15ff nicht wörtlich | Τὴν — φίλε] ἀποδέχομαι σου τὴν προθ. D 4 Pl ἐπαινῶ σου τὴν προθυμίαν καὶ τὴν διέξοδον τῶν λόγων | σου < D | π. τῶν σῶν λόγων C | ἐπαινῶ < D | ὅτι CDS: δ F 5 οὕτω C (D?) 5f ἐδημιούργησεν F 196 6 οὐ π. τι μέμφ.] anders D | τί F: ? S | καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς D 7 γένεσις: ζήτησις D | τοὺς πολλοὺς: πλείστοις D | διατεθ. ποιεῖ: »setzt viele in Verlegenheit« Ezn | καὶ γὰρ — οἱ μὲν Z. 9] πολλοὶ γὰρ D | πρὸ — ἐμοῦ Z. 8 < Ezn 7f σοῦ τε καὶ < S 8 ἱκανῶς od. ἱκανὴν S, καὶ ἱκανοὶ C | τὴν τούτου F, τοῦ τοιούτου C | τ. μεγίστην < S 9 καὶ οἱ μὲν — εἶπειν Z. 14: »Die einen wollten etwas gleich Gott anfangsloses aufstellen, die andern aber neben ihm eine Materie, welche sie ὕλη nennen, (sagend) daß er aus ihr die Geschöpfe erschaffen habe« Ezn | σοι διετέθησαν D 10 συγχρ. S 7v | αὐτῷ: τούτῳ S 11 δοῦναι: »zu sagen« rešti S | κάκεινοις C: ἕτεροι δὲ D 12 δοῦναι: »zu sagen« ḡlati S | ἔδοξεν C 13 ἑκατέροις CD: ἀμφοτέροις F | ὡς μὴ jako i ne... [ne] S 14 ἕτεροι — προθύμως καὶ γὰρ S. 156, 5 < D S. 144, 1ff, nur ἐγὼ δὲ διὰ τὴν σὴν προθυμίαν | δὲ: πάλιν S | τ. ἀρχὴν — τοιούτου: »gänzlich« Ezn | καὶ zu tilgen od. vor τὴν ἀρχὴν zu setzen, Md 15 ζητεῖν: »zu suchen und zu erforschen« (ἐξετάζειν?) S | τέλος CF: τέλους S

ἐμὲ δὲ τὰ κοινὰ τῆς πρὸς σὲ φιλίας παραιτεῖσθαι τὸ ζητούμενον οὐκ ἔῤ· καὶ μάλιστα ὅτι τὴν προαίρεσιν ἀπαγγέλλεις τὴν σὴν, ὡς οὐ προλήψει κρατούμενος (εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὕτω πως ἐξ ὧν ἐπενόησας ἔδοξας ἔχειν τὰ πράγματα), ἀλλ' ἐν ἐπιθυμίᾳ τῆς τοῦ ἀληθοῦς γνώσεως καθεστάναι λέγεις. ὅθεν προθύμως καγὼ ἐπὶ τὸν τῆς ζητήσεως τραπήσομαι λόγον. βούλομαι δὲ καὶ τουτοῖ τὸν ἑταῖρον ἀκροατὴν γενέσθαι τῶν ἡμετέρων λόγων· καὶ γὰρ δοκεῖ πως κατὰ τι περὶ τούτων ὁμοίως σοὶ δοξάζειν καὶ αὐτός. διὸ κοινὸν πρὸς ἀμφοτέρους τὸν λόγον ποιῆσθαι βούλομαι· ἃ γὰρ ἂν εἴποιμι πρὸς σὲ οὕτως ἔχοντα, ταῦτα καὶ πρὸς τοῦτον ὁμοίως λέξω. εἰ σοι τοίνυν ἀληθῶς περὶ τοῦ κρείττονος λέγειν εὐγνωμόνως δοκεῖ, πρὸς ἕκαστον ἀποκρίναι ὧν ἐρωτῶ· ἐκ γὰρ τούτων γενήσεται καὶ σὲ μὲν τὸ ἀληθὲς μανθάνειν, καμὲ δὲ μὴ μάτην τοὺς λόγους ποιῆσθαι πρὸς σέ.

ΟΥΑΑ. Ταῦθ' ἄπερ εἶπας πράττειν ἐτοίμως ἔχω, καὶ διὰ τοῦτο

1 De autex. 8, 2. Plato Phaedr. 279 C — 2 vgl. De res. I, 2, 6 — 5 vgl. Plato Apol. 21 B — 8 vgl. z. B. Plato Protag. 317 C. 348 A

F S C D Ezn

1 κοινὰ τ. πρ. σὲ φιλίας] vgl. S. 165, 10 und Pl κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων | παραιτ. — ἐῤ Z. 2] »genötigt« Ezn 2 καὶ μάλιστα — λέξω Z. 10 < C | καὶ μάλιστα — προθύμως καγὼ Z. 5] »und weil die Gegner nicht richtig blicken, entsprechend unserer Schwäche zur Gnade Gottes Zuflucht nehmend« Ezn 3 τὰ μάλιστα od. μᾶλλον S 5 ὅθεν < S | ἐπὶ — λόγον Z. 6] Pl ἐπὶ ζήτησιν . . ἑτραπόμην 6 βούλομαι — λέγειν Z. 11 < D | βούλομαι — ἐρωτῶ Z. 12] »zumal da wir hoffend vertrauen auf die Bereitwilligkeit der aufrichtigen Zuhörer« Ezn | καὶ τουτοῖ] ἢ τοῦτον ἢ S, vielleicht aber das 1. ἢ ili aus i = καὶ | τὸν ἕτερον FS 7 καὶ γὰρ δοκεῖ: δοκεῖ γὰρ S 8 αὐτός S 8 | δι' ὃ F 9 ἃ] ὡς schwerl. S, wohl jakože (= ὡς) aus jaže (= ἃ) | ἂν: ἐμῖν S 10 εἰ δέ σοι S, εἰς ὃ C | ἀληθῶς < C 11 τῶν κρείττωνων? S | λέγεις C | δοκῶ d. Ausgg., dafür auch Bh, < CD: πρόκειται (vor λέγειν) S | εὐγνωμόνως verbinden S C (ebenso Bh) mit dem Folgenden (in S dazwischen mit roter Tinte »Es beginnt die Rede«) | ἕκαστα D 12 ἐρωτῶμεν S | τοῦτον D S: ? Ezn 12f καὶ σὲ . . καμὲ: »ihnen« . . »uns« Ezn 12 ταληθὲς C: τάληθῆ w. e. sch. S 12f τὸ ἀλ. μανθάνειν] γινῶναι (+ 2. Hd.) τὸ ἀλ. D, aber für μανθάνειν Pl 13 καὶ ἐμὲ CD | τ. λόγους μου? S | ποιῆσθαι] προσῆσθαι C | πρ. σέ < Ezn 14 ΟΥ am Rand in F, aber schwerl. ist der Unterredende von Methodius als Valentinianer gedacht, vgl. Symp. 8, 10 S. 93, 7 | Ταῦθ' — τοῦ λόγον S. 157, 4 < CD, nur daß in D ἐτοίμως ἔχω S. 144, 5 und S. 142, 14 οὐ γὰρ σπεύδω νικῆσαι κακῶς, ἀλλὰ ζητῆσαι ἀληθῶς | Ταῦθ' — μαθεῖν S. 157, 2 < Ezn | ἔχων (ω auf Rasur) F

μετὰ πάσης προθυμίας ἐκείνα πυνθάνου, ἐξ ὧν περ νομίζεις δύνασθαι με τὴν ἐπιστήμην τοῦ κρείττονος μαθεῖν. οὐ γάρ μοι τὸ νικῆσαι πρόκειται κακῶς. ἀλλὰ τὸ ἀλιθῆς ἐκμαθεῖν καλῶς· ὅθεν ἔχου τὸ λοιπὸν τοῦ λόγου.

5

ΠΕΡΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΥΛΗΣ

V. ΟΡΘΟΔ. Ὅτι μὲν οὖν ἀδύνατον ὑπάρχειν ἀγέννητα δύο ἅμα, οὐδὲ σὲ ἀγνοεῖν νομίζω, εἰ καὶ τὰ μάλιστα δοκεῖς προλαβὼν τοῦτο προστεθεικέναι τῷ λόγῳ, τὸ πάντως ἐξ ἀνάγκης τὸ ἕτερον δεῖν λέγειν, ἢ ὅτι κεχώρισται τῆς ὕλης ὁ θεός, ἢ αὖ πάλιν ὅτι ἀμέριστος αὐτῆς
10 τυγχάνει. εἰ μὲν οὖν ἠνῶσθαι τις αὐτὸν εἰπεῖν ἐθέλοι, ἐν τὸ ἀγέννητον 2
λέξει· ἕκαστον γὰρ τούτων μέρος ἔσται τοῦ πηλίσιον· ἀλλήλων δὲ

2 De autex. 8, 3 — 3 vgl. De res. I, 2, 6

F S E C D Ph Ezn

2 μοι: »uns« Ezn 3 κακῶς] καὶ κακῶς (so) πάθος od. ἀγών (stradanie) S | (εἰπὼν) ψεῦδος νικῆσαι S. 165, 15 | καλῶς F 196^v 5 es beginnt Maximus bei Euseb., Praep. evang. VII, 22 (E¹) ὅτι μὴ ἀγέννητος ἡ ὕλη μηδὲ κακῶν αἰτία E¹⁰, vgl. 21, 5 Μαξίμου . . λόγος οἰκειὸς συγγέγραπται ὁ Περὶ τῆς ὕλης; Orig., Philokal. c. 24 (E²) ed. Arm. Robinson S. 212 Περὶ ὕλης, ὅτι οὐκ ἀγέννητος οὐδὲ κακῶν αἰτία. ἐκ τῆς Εὐσεβίου τοῦ Παλαιστίναιου εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς λόγον ἐβδόμου. C No 431, 36 Holl. D S. 146, 15. Ph 304 b, 37 ff. Ezn Z. 325 6 ΟΡΘΟΔ.] am Rand orth. F | οὖν PhD: γὰρ schwerl. S., wohl bo aus ubo; < F E C | ἀδύνατον (< E¹⁰ nach Köbert) ὑπάρχειν E C S: ὑπάρχειν ἀδύνατον F D E^{2p} | ὑπάρχειν < Ph | ἀγέννητα (doppeltes ν) stets E¹¹ | ἅμα C 142 7 οὐδὲ — νομίζω: »ist es klar« Ezn | εἰ καὶ — λόγῳ Z. 8 < Ph 8 προστεθ. E D S: προστεθεικέναι F, προστεθηκέναι C | τῷ λόγῳ F C E D S: τοῦ λόγου Jh nach * Pl Legg. IV, 723 C. VI, 772 E | τὸ πάντως — τυγχάνει Z. 10] ἢ γὰρ ἠνῶσθαι ἢ κεχωρίσθαι αὐτὰ λέγειν ἀνάγκη Ph, »Denn wo zwei zusammen sind, da muß etwas sein, das sie von einander scheidet« Ezn | τῷ πάντως FE², πάντως (γὰρ + 2. Hd.) D: S S^v | δεῖ F C D 9 ἀμέριστος: ἀχώριστος 2. Hd. D | αὐτῆς: ταυτῆς C 10 vor εἰ μὲν »Zu denen, die sagen, daß Gott mit der Materie zusammen (geeint) ist mit roter Tinte + S | καὶ εἰ μὲν D | οὖν < D S | εἰ μὲν οὖν — λέγειν S. 15S, 6 < Ezn | τις < Ph | αὐτὸν εἰπεῖν ἐθέλοι E: εἰπεῖν αὐτὸν ἐθέλοι F, αὐτῇ ἐθέλοιεν (< ἐν) C, αὐτῷ (αὐτὸν Bh) ἐθέλοι D, αὐτὸν λέγει S, λέξει Ph | ἐν < S 11 λέξει < Ph | ἐκότερον E, ἢ ἕκαστον (< γὰρ) C, ἐν S 11f ἔσται . . ἔσται: ἄν . . ἄν Ph^a

μέρη τυχάνοντα οὐκ ἴσται ἀγέννητα δύο, ἀλλ' ἔν ἐκ διαφορῶν συνε-
 εστῶς. οὐδὲ γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἔχοντα διάφορα μέρη κατακερματί-
 ζομεν εἰς πολλὰ γενητά· ἀλλ' εἰ, ὡς ὁ λόγος ἀπαιτεῖ, ἔν τι γενητὸν
 τὸν ἄνθρωπον πολυμερῆς πρὸς τοῦ θεοῦ γεγονέναι φαμέν, οὕτως
 5 ἀνάγκη, εἰ [μὲν] μὴ χωρίζεται τῆς ἕλης ὁ θεός, ἔν τὸ ἀγέννητον
 εἶναι λέγειν. εἰ δὲ χωρίζεται φήσει τις, ἀνάγκη εἶναι τι τὸ ἀνά 8
 μέσον ἀμφοτέρων, ὅπερ καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν δείκνυσιν. ἀδύνατον
 γὰρ ἐν διαστάσει ἐξετάζεσθαι τι ἀπὸ τινος, οὐκ ὄντος ἑτέρου καθ'
 ὃ ἡ διάστασις ἐκατέρου γίνεται. ὅπερ οὐ μέχρι τούτου ἴσταιται καὶ 4
 10 μόνου, ἀλλὰ καὶ πλείστων ὄσων· ὃν γὰρ ἐπὶ τῶν δύο ἀγενήτων
 εἶπαμεν λόγον, τοῦτον ἐξ ἀνάγκης ὁμοίως προχωρεῖν, εἰ τὰ ἀγέννητα

3 vgl. Plato Phil. 18 E

F S E C D Ph Ezn

1 οὐκ — συνεστῶς Z. 1f] ἀγέννητον ἀλλ' οὐκ ἀγέννητα ἴσται Ph | ἀλλ' ἔν ἐκ:
 ὡς οὐδὲ E | διαφορῶν — ἔχοντα Z. 2 < E 1f συνεστῶς u. συνεστῶς FD 2. Hd.
 2 οὐδὲ — λέγειν Z. 6 < D | ἔχ. διάφ. μέρη: μέρη ἔχοντα Ph | μέρη: μέρη E
 (vgl. Ph) 2f κατακερματιζόμενα E 3 γέννητα stets E¹¹ | γενητά] μέρη S |
 ἀλλ' — λέγειν Z. 6 < Ph | ἀλλ' εἰ (εἰ < E¹¹) ὡς E: ἀλλ' ἢ ὡς F C E^{2p}: ἀλλ'
 ὡς S | ἀπαιτεῖ] »zeigt« S 4 πολυμερῆς ζῶων S, πολυμερῆς Jh | τοῦ < E |
 γεγονός od. γενόμενον S 5 μὲν < E C S | ὁ < E¹⁰ 6 λέγειν εἶναι E¹⁰ |
 λέγειν] λέγεσθαι od. λέγεται übersetzt S, aber las schwerlich so, sdr. glētjsja
 wohl aus glati corrumpiert | εἰ δὲ] wieder D Ph 305a, 2. | εἰ δὲ — πλεσίον
 S. 159, 2] »Wenn er aber nicht in ihr ist und auch nicht in einem Teil derselben,
 so ist klar, daß etwas anderes als Scheiderraum zwischen beiden ist, größer als
 beide, und es ergeben sich auch demgemäß nicht blos zwei gleich anfangslose,
 sondern drei, nämlich Gott, die Materie und der Raum, ja der Zwischenraum
 ist größer als beide« Ezn | χωρίζεται E^{2p} C Ph | φησίν· τίς F, ἢ φησιν C
 7 vor ὅπερ + S »zu denen, die sagen, daß getrennt sei Gott von der Materie« |
 δεικνύει C D | ἀδύνατον — ἐπόστασιν S. 159, 4] τοῦτο δὲ ἦτοι ταῦτόν ὃν ἥνωται
 θατέρω τῶν δύο, καὶ ἀνάγκη πάλιν ἢ ἔνωσιν ἢ χωρισμὸν πρὸς τὸ ἕτερον ζητεῖν.
 ἔνωσιν μὲν ἀδύνατον ἰδεῖν, εἴπερ θατέρω ταῦτόν εἶναι καὶ ἥνωσθαι δέδοται·
 ἥνωτο γὰρ ἂν οὕτως καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς, ὃ ταῦτόν εἶναι τοῦτο ἐδόθη. εἰ δὲ χω-
 ρίσθαι ἀπαιτεῖ ὁ λόγος, πάλιν τὸ χωρίζον ἀπαιτετέον, ἕως ἂν ἀπείρων ἡμῖν
 ἀγενήτων ἔσμός ἀναφανῆ Ph 305a, 4—10: ἀδύνατόν τι χωρίζεσθαι ἀπὸ τινος, μὴ
 ὄντος τοῦ χωρίζοντος D S. 146, 7f 9 ὅπερ S 9 | καὶ < C S 10 πλεῖστον
 ὄσον C, ὄσων (war schwer übersetzbar) < S | ὄν] »auf welche Weise« S | καὶ
 vor ἐπὶ + S | δύο ἀγεν.] γενητῶν C 11 εἶπομεν E, so nach Jh stets Plato |
 λόγον < E¹¹ | προχωρεῖν »kommen« S: προχωρεῖ Ausgg. | εἰς τὰ E¹⁰, ἐπὶ
 τὰ C, εἶτα S

δοθείη τρία. καὶ γὰρ περὶ τούτων ἐροίμην ἄν, εἰ κεχώρισται ἀπ' ἀλλή-
λων ἢ αὐτὸ πάλιν ἕκαστον ἦνωται τῷ πλησίον. εἰ μὲν γὰρ ἦνωσθαι 5
τις εἰπεῖν ἐθέλοι, τὸν αὐτὸν ἀκούσει τῷ πρώτῳ λόγον· εἰ δ' αὐτὸ πάλιν
κεχωρίσθαι, οὐ φεύξεται τὴν ἐξ ἀνάγκης τοῦ χωρίζοντος ὑπόστασιν.
5 VI. Ἄν δ' ἄρα τις καὶ τρίτον εἶναι λέξῃ λόγον ὡς ἀρμόζοντα
περὶ τῶν ἀγενήτων λέγεσθαι, τουτέστιν τὸ μήτε κεχωρίσθαι τὸν
θεὸν τῆς ὕλης μήτ' αὐτὸ πάλιν ὡς μέρη ἦνωσθαι, εἶναι δὲ καθάπερ
ἐν τόπῳ (ἐν) τῇ ὕλῃ τὸν θεὸν ἢ καὶ τὴν ὕλην ἐν τῷ θεῷ, τὸ συνέχον
ἀκουέτω, ὅτι ἐὰν τόπον τοῦ θεοῦ τὴν ὕλην εἴπωμεν, ἐξ ἀνάγκης
10 αὐτὸν καὶ χωρητὸν λέγειν δεῖ καὶ πρὸς τῆς ὕλης περιγραφόμενον.
ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμοίως αὐτὸν τῇ ὕλῃ ἀτάκτως φέρεσθαι δεῖ, μὴ ἴστασθαι 2
δέ, μηδὲ μένειν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ ἀνάγκῃ, τοῦ ἐν ᾧ ἔστιν ἄλλοτε
ἄλλως φερομένου. πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐν χεῖροσι γεγενῆσθαι τὸν
θεὸν εἰπεῖν ἀνάγκῃ. εἰ γὰρ ποτε ἄκοσμος ἦν ἡ ὕλη, ἐκόσμησεν δὲ

F S E C D (Z. 5ff) Ph (Z. 5ff) Ezn (Z. 11. 14ff)

1 δοθείη] δεήσει C | τρία < C | περὶ] ἐπὶ E | ἐροῦμεν C, ἐρωτῶμεν od.
ἐρώμεθα S | ἄν αὐτὸ κεχ. F | ἀπ' < E 3 εἰπεῖν θέλοι F C, εἴποι E¹⁰, εἰπεῖν
ἐθέλει E¹¹ | ἀκούσει E¹⁰ 4 τὴν < C | χωρίζ.] πρώτον od. πρώτην (προ-
τέρου od. προτέραν) + S 5 Ἄν δ' ἄρα] Ph 305a, 11—35 | Ἄν—τουτέστιν
τὸ Z. 6] εἰ δὲ τίς φησι D 146, 24 | δὲ E | ἄρα F | εἶναι < S Ph | λέξοι F,
λέξει C E¹ Ph^a, »meint« S | ὡς—λέγεσθαι Z. 6 < Ph | ὡς < F C | ὡς
ἀρμ.] »gleich«, »ähnlich« od. »geeignet« S 6 λέγεσθαι τούτων C | μήτε] μὴ E
6f τῆς ὕλης τὸν θεὸν ED 7 μήτε F, μηδ' C E² D Ph | ἐν μέρει F E¹⁰ Ph, μέρει
E¹¹ E²¹ | ἐπὶ μέρει »zu einem Teil« w. e. sch. S, < D | ἦνωσθαι F 197 |
δὲ < S | καθάπερ] ὡς Ph 8 ἐν < C | τόπῳ] τινὶ + S, καθάπερ + Ph |
ἐν + S | τῆς ὕλης D | ἢ vor καὶ + F E: ἢ statt καὶ Bh | ἐν τῷ: ἐπὶ τῷ
schwerl. S | τὸ συνέχον verb. F C (142^v) D mit dem Vorhergehenden: < Ph
9 εἴπωμεν: λέγωμεν F 10 χωρητὸν—φερομένου Z. 13 kürzer in Ph | χωρ.
—ἀνάγκῃ Z. 12 in D auch S. 150, 12ff; Bh tilgt die Stelle als unecht, weil in
diesem Zusammenhang unvernünftig, obwohl sie sich schon bei Rufin findet |
χωρητικὸν E¹⁰ nach Giff. 11 ὁμοίως S 9^v | τῇ ὕλῃ] »wie die Materie . .
(muß) sie (od. »von ihr«) S | ἀτάκτως < D (aber + D^r) u. S. 152, 1 | δεῖ
< E | μὴ ἴστασθαι—φερομένου Z. 13 < D, aber liest es (bis ἀνάγκῃ Z. 12)
S. 152, 2 12 δέ: τε E | μήτε E² | ἑαυτοῦ· ἀνάγκῃ E² S | ἀνάγκῃ Md |
ἀνάγκῃ, τοῦ < C, ἄν. καὶ τοῦ w. e. sch. S 12f ἄλλο ὡς ἄλλοτε S | ἄλλοτ' E
13 φερόμενον C | καὶ πρὸς S | πρὸς—ἐροίμην S. 160, 2 < Ph | πρὸς] D
S. 148, 4 | δέ: δὴ F D E² S 14 εἰ γὰρ—θεός S. 160, 2 Ezn Z. 336ff | εἰ
γὰρ—ὕλη zweimal E¹⁰ | ἦν ποτὲ ἄκοσμος (καὶ ἄκοσμος E¹⁰) E | ἀτακτος
καὶ ἄκοσμος S: »schmucklos und qualitätslos und ungestaltet« Ezn

αὐτὴν, εἰς τὸ κρεῖττον τρέψαι προαιρούμενος, ἦν ποτε ὅτ' ἐν ἀκοσμή-
 τοις ἦν ὁ θεός. δικαίως δ' ἂν καὶ τοῦτο ἐροίμην, πότερον ἐπλήρου **3**
 τὴν ὕλην ὁ θεὸς ἢ ἐν μέρει τινὶ ὑπῆρχεν αὐτῆς. εἰ μὲν γὰρ ἐν μέρει
 τινὶ τῆς ὕλης εἶπεν τις ἐθέλοι τὸν θεόν, πλείστον ὅσον μικρότερον
 5 αὐτὸν τῆς ὕλης λέγει, εἰ γὰρ δὴ μέρος αὐτῆς ὅλον ἐχώρησεν τὸν θεόν·
 εἰ δὲ ἐν πάσῃ εἶναι λέγοι καὶ δι' ὅλης κεχωρημέναι τῆς ὕλης, πῶς
 ταύτην ἐδημιούργησεν φρασάτω. ἀνάγκη γὰρ ἢ συστολήν τινα τοῦ
 θεοῦ λέγειν, ἣς γενομένης ἐδημιούργει ἐκεῖνο ἀφ' οὗ ὑπεχώρησεν,
 ἢ καὶ ἑαυτὸν τῇ ὕλει συνδημιουργεῖν, οὐκ ἔχοντα ὑποχωρήσεως τόπον.
 10 εἰ δὲ τὴν ὕλην ἐν τῷ θεῷ εἶναι τις λέξει, ὁμοίως ἐξετάζειν δεῖ. **4**
 πότερον ὡς δισταμένου αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ ὅσπερ ἐν ἄερί ζῶον

3 vgl. Iren. Adv. haer. II, 1, 2

F S E C D Ph Ezn

1 ὅτε ED: < C | καὶ ἐν E² **1f** ἐν ἀκοσμήτοις καὶ ἀτάκτοις S: »in der
 schmucklosen und unförmigen und gestaltlosen« (=gehaltlosen« Schmid) Ezn und
 + »und mußte, wie die Materie, auch selbst ungeordnet sich hin und her treiben«
 (ἀτάκτως φέρεσθαι aus Z. 159, 11) **2** ἦν < C | δικαίως — πότερον: »Wie er-
 achten sie wohl Gott? etwa, daß er in irgend einem Orte« Ezn | δίκαιον E^{1o} |
 δ' < D | τοῦτο ἐροῦμεν C, τοῦτον ἐροίμην τὸν λόγον E | π. δὲ Ph **3** ἢ
 μέρει F | τ. ὑπῆρχεν αὐτῆς FC: τ. τῆς ὕλης ἦν E, αὐτῆς ἐτύγγαθεν Ph | εἰ
 μὲν — φρασάτω Z. 7] »Wenn sie sagen, daß der ganze Gott in der Materie sei,
 so wird doch, wie groß sie auch Gott nennen, die Materie größer als er befunden.
 Denn das, worin jemand ist, dieses, worin er ist, ist größer als der, welcher in
 ihm ist, weil es ihn ganz in sich zu enthalten imstande war« Ezn Z. 336ff |
 γὰρ] οὖν E¹ **4** τινὶ — θεόν < E^{1o}, — ὅσον < Ph | τῆς ὕλης < S, τῷ κρεῖττονι
 + D (nicht D^r) | θέλοι F **4f** μ. — λέγει: μικρότερος αὐτῆς Ph **5** αὐτὸν
 < E | λέγειν C | εἰ γὰρ FE²D^r wohl auch S, εἰ E¹, ἄτε C Ph D | δὴ] δὲ
 E¹ⁱ: < E²: ὡς S | μέρος — ὕλης Z. 6: ἐν μέρει αὐτῆς χωρηθεῖς· εἰ δὲ ἐπλήρου Ph |
 τὸν θεόν: αὐτὸν E **6** εἰ δὲ ἐν πάσῃ auch Ezn Z. 352f | δ' E | λέγοι εἶναι
 E^{1o} | εἶναι < C | λέγοι — ὑπεχώρησεν ἢ Z. 8f anders Ezn Z. 353ff | κ. δι' ὕλ.
 κεχωρ. < E | δι' — ὕλης] »in die ganze Materie räumlich eingehe« S | δι' ὕλης]
 ολην C | τῇ ὕλει CE **7** ταύτην: αὐτὴν S | ἐδημ. φραστέον F, ἐδημ. φρασ.
 τις S, ἐδημιούργει φρασάτω E¹ⁱE², ἐδημιούργει φραστέον E^{1o}, ἐδημιούργησεν
 Ph | ἢ E Ph: < F S C D **8** γενομένης F | ἐδημιούργησεν Ph **9** καὶ
 ἑαυτὸν — τόπον auch Ezn | αὐτὸν F Ph | ὑποχ. S **10** εἰ δὲ S **10**: Ezn
 Z. 360ff | τῷ < D | τις λέξει: »sie sagen« Ezn; τ. λέξει C, λέγοι τις Ph |
 ὁ. ε. δεῖ: ῥητέον Ph **11** αὐτοῦ ἀφ' ἑ: ἀπ' αὐτῆς S, ἀπ' αὐτοῦ D, ἐπ' αὐτοῦ C,
 ἀφ' αὐτοῦ Ph^a | καὶ: ἢ S; < Ezn **11f** ζ. ὑπ. γένη: »die Tiere« Ezn
11 ζῶον F, ζῶα D

- ὑπάρχει γένη, διαιρουμένου καὶ μεριζομένου αὐτοῦ εἰς ὑποδοχὴν τῶν
 γινομένων ἐν αὐτῷ, ἢ ὡς ἐν τόπῳ, τουτέστιν ὡσπερ ἐν γῆ ὕδωρ.
 εἰ μὲν γὰρ εἴπομεν ὡς ἐν ἀέρι, μεριστὸν ἀνάγκη τὸν θεὸν εἰπεῖν· 5
 εἰ δ' ὡσπερ ἐν γῆ ὕδωρ, ἦν δὲ ἄτακτος ἢ ἕλη καὶ ἀκόσμητος, πρὸς
 5 δὲ τούτοις ἔχουσα καὶ κακά, τὸν θεὸν λέγειν ἀνάγκη τόπον εἶναι
 τῶν ἀκόσμητων καὶ τῶν κακῶν. ὅπερ οὐκ εὐφημον εἶναι μοι δοκεῖ,
 ἐπισφαλές δὲ μᾶλλον. ἕλην γὰρ εἶναι θέλεις, ἵνα μὴ τῶν κακῶν
 ποιητὴν εἴπῃς τὸν θεόν, καὶ τοῦτο φεύγειν προαιρούμενος δοχεῖον
 αὐτὸν τῶν κακῶν εἶναι λέγεις.
- 10 Εἰ μὲν οὖν τὴν ἕλην ἐκ τῶν ὑποστάντων γενητῶν ὑπονοεῖν 6
 ἀγένητον ὑπάρχειν ἔλεγες, πολὺν ἂν περὶ αὐτῆς ἐποιήσαμην λόγον
 εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἀδύνατον ὑπάρχειν αὐτὴν ἀγένητον· ἐπεὶ δὲ

11 vgl. Plato Phaed. 115 D. Prot. 317 C

F S (bis Z. 6) E C D Ph Ezn

1 ὑπάρχειν E C D Ph S | εἰς γένη F, < D | διαιρ. — αὐτῷ Z. 2: »welche in
 ihr sind u. doch von ihr getrennt sind« Ezn | διαιρ. κ. < Ph | αὐτοῦ < jetzt S
 (wohl ursprünglich razděljaemu (emu)) 1f Pl Tim. 49 A γενέσεως ὑποδοχὴν
 2 ἐν αὐτῷ] ἀπ' (oder ἐξ) αὐτοῦ S | ὡς — τουτ. < Ph | τουτέστιν < E² Ezn
 3 εἰ μὲν — ὕδωρ Z. 4 < Ezn | μὲν < ? S | εἴπομι C, εἴποι τις D; < Ph | τ. θ. ε.:
 λέγειν τ. θ. Ph | εἶναι vor od. nach εἰπεῖν + S 4 δὲ ὡσπερ C | τὸ ὕδωρ E¹ E²
 (ὡς ὕδωρ ἐν τῇ γῆ Ph): εἰς τόπον περιγράφεσθαι + S | ἦν δὲ: »von (der Mat.)
 sagen sie, daß Ezn | ἄτακτος: »ungeeignet, qualitätslos« Ezn | κ. ἀκόσμος
 ἢ ἕλη Ph 4f πρὸς δὲ (δὴ E¹ E² D Ph) — κακά Z. 5: »und böse« Ezn 5 καὶ]
 τὰ D | κακά < CS | τόπον εἶναι < Ph 6 τῶν ἀκόσμ. καὶ < Ezn,
 aber + »denn das Ungeheure und Qualitätslose war in ihm« | τῶν] τούτων
 τῶν τε D | τ. κακῶν] κακῶν τούτων αἰτίον Ph | ὅπερ — μᾶλλ. Z. 7] κ. ὅρα γὰρ
 ὡς Ph | δοκεῖ] ein Blatt fehlt in S 7 ἕλην C 143. In D vorher Worte des
 Drosserius S. 148, 24f | ἕλην — λέγεις Z. 9 anders Ezn, aber hat Z. 8 δοχεῖον — εἶ-
 ναι Z. 9 | γὰρ εἶναι θέλ.] ἀνεῖναι θέλης D, ἵποτιθέμενος Ph 8 εἴποις D E¹;
 εἰπὼν Ph^a, εἰπεῖν Ph^b | τὸν θεὸν vor τ. κακῶν C | κ. τ. φεύγειν προαιρ. < Ph
 | φυγεῖν F, φάσκειν C | προαιρούμενος] λόγῳ ψιλῷ μόνον δοκεῖς φεύγειν, ἔργῳ
 δὲ ἐξεταζομένον τοῦ πράγματος + D 9 αὐτὸν] καὶ δημιουργὸν + D (nicht D^r)
 | εἶναι] τὸν θεὸν D | λέγεις] θέλεις C, ἀποφαίνει D, (ἀποφαίνεις Bh) 10 Εἰ
 μὲν — δοκεῖ S. 162, 5 < Ph: Εἰ μὲν — ὑπονοίας S. 162, 1 < Ezn | τῶν F 197^v |
 τ. ὑποστατῶν καὶ C | θέλης ὑπονοεῖν καὶ D | ὑπονοῶν F 10f ἀγέν. ὑπον. E²
 11 ἔλεγες] αὐτὴν D | πολὺν — ἀγένητον Z. 12 < D | αὐτῆς] ταύτης F C
 12 ὅτι] εἶναι C | αὐτὴν ἀδύν. ὑπ. C | ἀγένητον < E C | ἐπεὶ δὲ] ἐπειδὴ C

Methodius.

τὴν τῶν κακῶν γένεσιν αἰτίαν φῆς εἶναι τῆς τοιαύτης ὑπόνοιας, διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν ἐξίτασιν τούτων ἔρχεσθαι μοι δοκῶ. φανεροῦ γὰρ γινομένου τῷ λόγῳ καθ' ὃν τρόπον ἐστὶ τὰ κακά. καὶ ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐστὶν ἀναίτιον τῶν κακῶν εἰπεῖν τὸν θεὸν ἐκ τοῦ ἕλην αὐτῷ
5 ὑποτιθέσθαι, τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν ἀναιρεῖσθαι μοι δοκεῖ.

VII. Φῆς τοίνυν ἄποιον ἕλην συνυπάρχειν τῷ θεῷ, ἐξ ἧς τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν ἐδημιούργησεν;

ΟΥΑΔ. Οὕτω μοι δοκεῖ.

ΟΡΘΟΔ. Οὐκοῦν εἰ ἄποιος ἐτύγγανεν ἡ ἕλη, γέγονεν δὲ κόσμος 2
10 πρὸς τοῦ θεοῦ, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἱ ποιότητες, τῶν ποιότητων γέγονεν ποιητῆς ὁ θεός;

ΟΥΑΔ. Οὕτως ἔχει.

ΟΡΘΟΔ. Ἐπεὶ δέ σου καὶ λέγοντος πρόσθεν ἤκουον ὡς ἀδύνατον 3

3 Tert. Adv. Hermog. 10 — 5 vgl. Plato Pol. VIII, 533 C — 13 Plato Protag. 320 B

F E C D Ph (von Z. 6 an) Ezn (bis Z. 5)

1 φῆς] nach φ ist das Folgende bis τοιαύτης ὑπόνοιας in F: ἔφησθα E | εἶναι nach ὑπόνοια in E² | θεοῦ εἶναι C D (nicht D^r) | τῆς τ. ὑπόνοιας < D | τοιαύτ.] αἰτιότης C 1f διὰ τοῦτο: »Nunmehr« Ezn 2 τοῦτ' E | τοῦτων] ταύτην E² | ἔρχεσθαι] ἄρχεσθαι C | μοι δοκῶ: μοι δοκεῖ F, δοκεῖ C, δοκῶ D: »ist es nötig« Ezn | φανεροῦ — κακά Z. 3: »und zu zeigen, woher das Böse kommt« Ezn | φανεροῦ γὰρ < C 3 γενομένου E D, γενομ. μοι E², γινομένου γὰρ C | τῷ λόγῳ Md: τοῦ λόγου Textzeugen | ἐστὶ C, εἰσὶν w. e. sch. F 3f οὐχ οἷόν τε < Ezn 4 αἰτίον F C D (nicht D^r); aber vgl. S, 2 οὐδ' οὕτως ἀναίτιον τῶν κακῶν δυνατὸν εἰπεῖν τὸν θεόν | εἰπεῖν schon nach ἐστὶν D 5 ὑποτιθ. . . ὑπόνοια ἀναίτ. auch Pl | τὴν — δοκεῖ < Ezn | μοι < E² | δοκεῖ: νόμι E²: ὅτι εἰ τὰς ποιότητας μὴ οὐσας ἐδημιούργησεν ὁ θεὸς καὶ τὰς οὐσίας ὁμοίως + F, wohl aus einer auf das Folgende sich beziehenden Randbemerkung 6 ἔφησ D (ais D^r): Ph S. 305a, 36—305b, 13 λέγε δὲ κ. ὁδε. φῆς | Φῆς — ἐχέτω S. 163, 12 anders Ezn | ἄποιον < D^r 6f τὴν τοῦ F E¹⁰ C D Ph: τὴν τοῦδε τοῦ E² (vgl. 10, 4), τὴνδε τοῦ E¹¹ 8 ΟΥΑ F, ΑΓΛΑΟΦΩΝ C, < immer E | οὕτως C Ph^b | μοι δοκεῖ] φημί D. D + S. 150, 12—152, 2 ἐξ ἀνάγκης καὶ χωρητὸν λέγειν etc. wie oben VI, 1. 2 etwas verkürzt bis ἀνάγκη M 9 ορθ wie fortan stets F, ΜΕΘΟΔΙΟΣ C, < stets E | ἡ < D 10f γέγονεν ποιότης F C, ποιητῆς (ποιότης E¹⁰) γέγονεν E 12 ΟΥΑΔ.: F C wie Z. 8 | οὕτως ἔχει < D 13 F C wie Z. 9 | ἐπειδὴ C ἔμπροσθεν ἤκουον (ἤκουσα E²) E | Ἐπεὶ — ἤκουον: ἐπειδὴ δέ σου ἀκοίω ταῦτα λέγοντος Pl | σου — ἤκουον] σοι δοκεῖ καὶ Ph | σου κ. λέγ.] ἀναγινωσκόμενον D

ἐξ οὐκ ὄντων γίνεσθαι τι, πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀπόκρισαι τὴν ἐμήν·
δοκεῖ σοι τὰς τοῦ κόσμου ποιότητας μὴ ἐξ ὑποκειμένων ποιότητων
γεγονέναι;

ΟΥΑΛ. Δοκεῖ.

5 ΟΡΘΟΛ. Ἐτερον δέ τι παρὰ τὰς οὐσίας ὑπάρχειν αὐτάς;

ΟΥΑΛ. Οὕτως ἔχει.

ΟΡΘΟΛ. Οὐκοῦν εἰ μήτε ἐξ ὑποκειμένων ποιότητων τὰς ποιό- 4
τητας ἐδημιούργησεν ὁ θεός, μήτε ἐκ τῶν οὐσιῶν ὑπάρχουσιν, τῷ
μηδὲ οὐσίας αὐτάς εἶναι, ἐκ μὴ ὄντων αὐτάς ὑπὸ τοῦ θεοῦ γεγονέναι
10 ἀνάγκη εἶπειν. ὅθεν περιττῶς ἐδόκεις μοι λέγειν ἀδύνατον εἶναι
δοξάζειν ἐξ οὐκ ὄντων γεγονέναι τι πρὸς τοῦ θεοῦ. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ 5
τούτου λόγος ὧδε ἐχέτω. καὶ γὰρ παρ' ἡμῖν ὁρῶμεν ἀνθρώπους
ἐξ οὐκ ὄντων ποιοῦντάς τινα, εἰ καὶ τὰ μάλιστα δοκοῦσιν οὗτοι ποιεῖν
ἐν τινι. οἷον ἐπὶ τῶν ἀρχιτεκτόνων τὸ παράδειγμα λάβωμεν· καὶ
15 γὰρ [καὶ] οὗτοι ποιοῦσιν πόλεις οὐκ ἐκ πόλεων καὶ ναοὺς ὁμοίως
οὐκ ἐκ ναῶν. εἰ δ', ὅτι τούτοις οὐσία ὑπόκεινται, οἷε ἐξ ὄντων 6
αὐτοὺς ταῦτα ποιεῖν, σφάλλη τῷ λόγῳ. οὐδὲ γὰρ ἢ οὐσία ἐστὶν ἢ
ποιοῦσα τὴν πόλιν ἢ αὐτὴ πάλιν τοὺς ναοὺς, ἀλλ' ἢ περὶ τὴν οὐσίαν
τέχνη· ἢ δὲ τέχνη οὐκ ἐξ ὑποκειμένης τινὸς ἐν ταῖς οὐσίαις τέχνης

14 vgl. De autex. 11, 6 S. 174, 9f

F (bis Z. 16) E C D (bis Z. 11) Ph Ezn (von Z. 12 an)

1 τι γίνεσθαι D | γενέσθαι C | τὴν¹ < F | ἐρώτ.] ἀπόκρισιν D (nicht
D^r) | ἀπόκρισε Ph | τὴν ἐμήν < Ph 2 δοκεῖς μοι E¹ | π. τοῦ z. Ph^a
2f γεγ. ποιот. Ph 4 F wie S. 162, 8 | δοκεῖν E¹ 5 δέ τι < D 6 ΟΥ F
οὕτως ἔχει] ἕτερόν (τι) παρὰ τὰς οὐσίας λέγω D 7 οὐκοῦν εἰ μήτε: εἰ (μὲν
+ E¹⁰) οὐκ μὴ E, οὐκοῦν εἰ μὴ C 8 ὑπάρχουσιν < E | τῷ] τὸ C 9 μηδὲ] μήτε
D | τοῦ < FDPh | γέγονεν Ph 10 εἶπειν ἀναγκαῖον E | ὅθεν — εἶναι] περι-
τὸν ἄρα τὸ Ph | περιττῶς .. λέγειν] vgl. 10, 2; Plat. Legg. I, 645 C περιττὸν εἰρημένον
ἐδόκεις μοι] δοκεῖς D 11 ἐξ — τι] ὡς οὐδὲν ἐξ οὐκ ὄντων γίνεται Ph | γέγονετε D
| πρὸς] πρὸ E¹¹ | ἀλλ' ὁ μὲν] es endet D S. 152, 16ff | περὶ C 143^v 12 καὶ
γὰρ etc. wieder Ezn | ἡμῖν: »den Menschen« Ezn | ὁρῶμεν] θεωροῦμεν E
13 εἰ καὶ — τινι Z. 14 < Ph E¹⁰ Ezn | τὰ] ὅτι E 14 ἐπὶ — οὗτοι Z. 15: »die
Baumeister Ezn | ἀρχιτεκτονικῶν Ph | τὸ < C | παρὰδ. λάβ.] unten 11, 6
| λαμβάνομεν C 14f z. γὰρ] εἰ γὰρ Ph 15 καὶ + F | αὐτοὶ für οὗτοι C |
ὁμοίως < Ph Ezn 16 ναῶν] es endet F am Schluß der Handschrift | εἰ δ'
— λόγῳ Z. 17 anders Ezn | οἷη C | οὐκ ὄντων Ph^a 17 αὐτάς Ph, < E¹⁰
| τῷ λόγῳ σφάλλη Ph 18 αὐτὴ πάλιν < Ph, πάλιν < E¹⁰ | νεῶς E¹¹ E² D
19 δὲ τέχνη < Ph | οὐκ < E¹¹ | τέχνης vor ἐν in Ph, τέχνη C

- γίνεται. ἀλλ' ἐξ οὐκ οὐσίας ἐν αὐταῖς γίνεται. ἀπαντήσων δέ μοι 7
δοκεῖς οὕτω τῷ λόγῳ, ὅτι ὁ τεχνίτης ἐξ ἧς ἔχει τέχνης τὴν ἐν τῇ
οὐσίᾳ τέχνην ποιεῖ. πρὸς δὲ τοῦτο λέγεσθαι τοῦτ' εὖ ἔχειν μοι δοκεῖ.
ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔκ τινος ἐποικιμίης τέχνης προσγίνεται.
5 οὐδὲ γὰρ ἔνεστιν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὕσαν δοῦναι τὴν τέχνην· τῶν
γὰρ συμβεβηκότων ἐστὶ καὶ τῶν τότε τὸ εἶναι λαγχανόντων, ὁπότεν
ἐν οὐσίᾳ τιμὴ γένηται. ὁ μὲν γὰρ ἀνθρώπος καὶ χωρὶς τῆς ἀρχι- 8
τεκτονικῆς ἔσται· ἢ δ' οὐκ ἔσται, ἐὰν μὴ πρότερον ἀνθρώπος ἢ
ἄθροον τὰς τέχνας ἐξ οὐκ ὄντων εἰς ἀνθρώπους πεφυκέναι γίνεσθαι
10 λέγειν ἀναγκαῖον. εἰ τοίνυν τοῦτο οὕτως ἔχον ἐπ' ἀνθρώπων ἰδεῖ- 9
ξάμεν, πῶς οὐκὶ προσῆκε τὸν θεὸν μὴ μόνον ποιότητος ἐξ οὐκ ὄντων
φάναι δύνασθαι ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ οὐσίας; τῷ γὰρ δυνατόν φανῆναι
γίνεσθαι τι ἐξ οὐκ ὄντων τὸ καὶ τὰς οὐσίας οὕτως ἔχειν δείκνυται.
- VIII. Ἐπειδὴ δὲ πόθος ἐστὶ σοι περὶ τῆς τῶν κακῶν γενέσεως
15 ζητεῖν, ἐπὶ τὸν τούτων ἐλεύσομαι λόγον· καὶ σου βραχέα πεθέσθαι
βούλομαι. — τὰ κακὰ πρότερον οὐσίαι σοι δοκοῦσιν εἶναι ἢ ποιότητες
οὐσιῶν;

15 vgl. De autex. 10, 5. 12, 1 S. 172, 4. 175, 11 — 16 vgl. De autex. 13, 1 S. 175, 14
S (von Z. 13 an) E C D (Z. 15ff) Ph Ezn

1 ἀλλ' — γένηται Z. 7: »sondern von den Accidenzen, welche von (zu?) den
Naturen hinzukommen« Ezn | ἀλλ' — γίν. < Ph^b 1f ἀπαντῶν τῷ λόγῳ] »se
opponere . . orationi« Jh nach Plato Legg. III, 684 D 1 μοι δὲ C 2 οὕτως
E¹ C Ph^b | ὁ < C Ph | τέχνη τις C | ἐξ ἧς ἔχει τ. < Ph, ἔστιν C 2f τῇ
. . τέχνη Ph 2 τὴν < C 3 ποιῶν C | φημί δὲ πρὸς Ph | τούτοις C |
λέγ. — δοκεῖ < Ph | τοῦτο C | εὖ < E² 4 ο. ἐν: οὐδὲν C | τέχνης < C |
προσγίν. C Ph: γίνεται E 5 οὐ γὰρ E¹ | ἔνεστιν τὴν Ph | ἐφ' ἑαυτὴν E¹ o? |
οὐσίαν Ph | δοῦναι τι C 6 τότε τὸ] ποτὲ C | τὸ < E² C | λαγχ.] λαμ-
βανόντων E, ἐχόντων Ph 7 τιμὴ + Ph | γίνονται E¹ | ὁ μὲν etc.: Ezn
Z. 404 | γὰρ < C 7f τεκτονικῆς Ph 8 ἔστιν C, < Ph^a | δὲ E² C Ph |
ἔσται < Ph^a 10 ἀναγκ.] εἶναι + C | ἔχειν Ph 11 τῷ θεῷ E¹ o | ποιότη-
τας: »Gestalten u. Qualitäten u. Formen« Ezn 12 τῷ — βούλομαι Z. 16 anders
Ezn | τῷ] τὸ E² C Ph 12f φάναι γενέσθαι C 13 τὸ γίνεσθαι Ph | ὄν-
των] S beginnt wieder | τὸ < Ph | καὶ] μὴ S | δείκνυται] es endet C, aber
sofort wieder Bl. 234^v Z. 16 τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ αὐτεξουσίου (nach De res. I,
38, 3f) 14 Ἐπειδὴ — βούλομαι Z. 16] πάλιν δὲ διαληπτέον τῶν κακῶν περὶ Ph
305b, 32 | ἐπεὶ δὲ E, καὶ ἐπειδὴ S | πεποιθός ἐστιν C | nach κακῶν »Frage,
woher das Böse ist?« mit roter Schrift S 15 τοὺς . . λόγους S | βραχέα πε-
θέσθαι] (nur dies) D S. 154, 22; vgl. 10, 5. 11, 1 16 τὰ κακὰ — οὐσιῶν S. 165, 1 |
τὰ κακὰ ποιότητες οὐσιῶν σοι δοκοῦσιν εἶναι ἢ οὐσίαι; π. οὐσ. D 154, 24 | τὰ κακὰ
»welches geschieht« + Ezn | σοι δοκ. εἶναι] »ist« Ezn 17 οὐσιῶν: οὐσίας S

ΟΥΑΙ. Ποιότητες οὐσιῶν εὖ ἔχειν λέγειν μοι δοκεῖ.

ΟΡΘΟΔ. Ἡ δὲ ὕλη ἄποιος ἦν καὶ ἀσχημάτιστος;

ΟΥΑΙ. Οὕτως προλαβὼν ἐξείπον τῷ λόγῳ.

ΟΡΘΟΔ. Οὐκοῦν εἰ τὰ κακὰ ποιότητες ὑπάρχουσιν οὐσιῶν, ἢ 2
 5 δὲ ὕλη ἄποιος ἦν, τῶν δὲ ποιότητων ποιητὴν εἶπας τὸν θεὸν εἶναι,
 ἔσται καὶ τῶν κακῶν δημιουργὸς ὁ θεός. ὅτε τοίνυν οὐδ' οὕτως
 ἀνάιτιον τῶν κακῶν δυνατὸν εἶπεν τὸν θεόν, ὕλην αὐτῷ προσάπτειν
 περιττὸν εἶναι μοι δοκεῖ. εἰ δέ τι πρὸς ταῦτα λέγειν ἔχεις, ἄρχου
 τοῦ λόγου. — εἰ μὲν ἐκ φιλονεικίας ἡμῖν ἢ ζήτησις ἐγένετο, οὐκ ἂν
 10 δεύτερον περὶ τῶν κακῶν ἠξίουν ὀρίζεσθαι· ἐπεὶ δὲ φιλίας ἕνεκα
 μᾶλλον καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ὀφελείας τὴν ἐξέτασιν ποιούμεθα
 τῶν λόγων, ἄνωθεν περὶ τούτων ὀρίζεσθαι ἀξιῶ συγχωρεῖν.

ΟΥΑΙ. Τὴν μὲν προαίρεσιν τὴν ἐμὴν ἐκ πολλοῦ σοι φανεράν 3
 εἶναι δοκῶ καὶ τὴν ἐν τοῖς λόγοις σπουδὴν, ὅτι οὐ πιθανῶς εἰπὼν
 15 ψεῦδος νικῆσαι θέλω, ἀλλὰ δειχθῆναι τὴν ἀλήθειαν μετὰ ἀκρι-
 βούς ἐξετάσεως, καὶ σὲ δὲ οὕτω διακεῖσθαι σαφῶς ἐπίσταμαι· ὅθεν
 οἶψ' ἐν τῷ τρόπῳ χρώμενος νομίζεις δύνασθαι τὸ ἀληθές εὐρεῖν, τούτῳ
 χρῆσαι μηδὲν δυσωπούμενος. οὐ γὰρ σεαυτὸν ὀφελήσεις μόνον χρῆ-
 σάμενος τῷ κρείττονι, ἀλλὰ πάντως κάμῃ περὶ ὧν ἀγνοῶ σαφῶς.

4 vgl. De autex. 11, 1 S. 172, 15 — 9 vgl. De res. I, 30, 2 — 10 vgl.
 De autex. 4, 3 S. 156, 1 — 14 De autex. 4, 5 S. 157, 2f — 15 De autex. 14, 2
 S. 181, 10f. De res. I, 2, 5 — 17 De res. I, 2, 6

S E C (bis Z. 3) D (Z. 1) Ph (bis Z. 3) Ezn (bis Z. 3)

1 ποιότητας E | οὐσιῶν — δοκεῖ < Ph | οὐσιῶν S 10^v | εὖ ἔχειν etc.
 anders in D | λέγ. μ. δοκ.] »sie sagen« Ezn | λέγειν glati: glju ty S: < E^{1o} |
 δοκεῖς S 2 ΜΕΘΟΛΙΟΣ C | ποιότης ἦν ἀσχημ. C 3 οὕτω E² Ph b |
 προλαβὼν — εἰεργετεῖν ἀγαθόν S. 167, 2 < C Ph, — οὐκ ἔστιν αὐτή S. 167, 3
 < Ezn, aber + »wie vermöchte sie, die qualitätslose u. gestaltlose, in anderen
 Qualitäten hervorzubringen, wenn nicht das Böse herkäme von den Accidenzen
 u. nicht von ihr« 6 καὶ] οὖν od. τοίνυν w. e. sch. S 7 εἰπεῖν δυνατὸν E¹ⁱ
 S λέγων od. λέγοντες (gljušte) S: εἰπεῖν E² | μὲν γὰρ E² 10 τι ἠξίουν od. ἠξίουν
 τι S | ἐπειδὴ? S 11 τὸν] τῶν S | πλησίον S | ἐξέτασιν] σύστασιν w. e. sch. S
 12 συγχωρεῖν < E², vor ἀξιῶ E^{1o}, nach ἄνωθεν in S 13 πολλοῦ] πάλαι
 übers. S | σοι < E^{1o} 14 πιθανῶς] τέχνη, ἐπιστήμη od. σοφιστικῶς übers. S
 | εἰπὼν — θέλω Z. 15] εἰπεῖν θέλω, ψευδόμενος νικῆσαι θέλων (»reden will,
 lügend siegen wollend«) S 15 τοῦ δειχθῆναι Md, dagegen Kl; »damit sich
 zeige« S | τ. ἀλήθ. S 11 16 σε . . διακ.] »daß du bist« S | δὲ < E^{1o}
 17f τούτῳ χρ.] οὕτω χρῆσθαι E¹ⁱ 18 δυσωπούμ.] vgl. Plat. Polit. 285 D
 19 ἀγνοῶ σαφῶς mit S; S verb. auch παραστήσας (so) mit dem Vorhergehenden

- ΟΡΘΟΔ. Παραστήσαί μοι δοκιᾷς καὶ τὰ κατὰ οὐσίας ὑπάρχον 4
 τινάς· οὐ γὰρ ἐκτὸς οὐσιῶν αὐτὰ ὄντα βλέπω. ἐπεὶ τοίνυν, ὃ οὗτος,
 καὶ τὰ κατὰ οὐσίας εἶναι λίγεις, ἀνάγκη τὸν τῆς οὐσίας ἐξετάζειν
 λόγον. δοκιᾷ σοι τὴν οὐσίαν σωματικὴν τινα σύστασιν εἶναι;
 5 ΟΥΛΛ. Δοκεῖ.
 ΟΡΘΟΔ. Ἡ δὲ σωματικὴ σύστασις αὐτῇ ἐφ' ἑαυτῆς ὑπάρχει, 5
 οὐ δεομένη τινὸς οὗ γενομένου τὸ εἶναι λήφεται;
 ΟΥΛΛ. Οὕτως ἔχει.
 ΟΡΘΟΔ. Δοκεῖ δέ σοι τὰ κατὰ ἐνεργείας εἶναι τινος; 6
 10 ΟΥΛΛ. Οὕτω μοι φαίνεται.
 ΟΡΘΟΔ. Αἱ δὲ ἐνέργειαι τότε τὸ εἶναι λαμβάνουσιν, ὁπότ' ἂν 7
 ὁ ἐνεργῶν παρῆ;
 ΟΥΛΛ. Οὕτως ἔχει.
 ΟΡΘΟΔ. Οὐκ ὄντος δὲ τοῦ ἐνεργοῦντος, οὐδ' ὅπερ ἐνεργεῖ ἔσται 8
 15 ποτέ;
 ΟΥΛΛ. Οὐκ ἔσται.
 ΟΡΘΟΔ. Οὐκοῦν εἰ ἡ οὐσία σωματικὴ τίς ἐστι σύστασις, ἡ δὲ 9
 σωματικὴ σύστασις οὐ δεῖται τινος ἐν ᾧ γενομένη τὸ εἶναι λήφεται.
 τὰ δὲ κατὰ ἐνέργειαι ὑπάρχουσί τινος, αἱ δὲ ἐνέργειαι δεόνται τινος
 20 ἐν ᾧ γινόμεναι τὸ εἶναι λαμβάνουσιν, οὐκ ἔσονται (αὐταὶ αἱ) οὐσίαι
 τὰ κακά. εἰ δὲ οὐσίαι τὰ κακά, κακὸν δὲ ὁ φόνος, οὐσία ἔσται ὁ 10
 φόνος· ἀλλὰ μὴν ὁ φόνος ἐνέργεια ὑπάρχει τινός, οὐκ ἔστιν ἄρα οὐσία
 ὁ φόνος. εἰ δὲ τὸν ἐνεργοῦντα οὐσίαν εἶναι θέλεις, σύμφημι καγὼ.
 οἷον ἄνθρωπος ὁ φονεύς, καθ' ὃν μὲν λόγον ἄνθρωπός ἐστιν, ὑπάρ-
 25 χει οὐσία· ὁ δὲ φόνος ὃν ποιεῖ οὐκ ἔστιν οὐσία, ἀλλ' ἔργον τι τῆς

SE

1 Παραστ. »declarare« Md: παραστήναι E | δοκεῖ SE¹E² 2 οὐδὲ γὰρ
 E | αὐτὰ] ταῦτα S | ἐπεὶ] to elmaže S, schwerl. las S καὶ ἐπεὶ 3 ἀνάγκη
 καὶ E², hinter καὶ konnte καὶ leicht ausfallen 4 σύστασιν τινα εἶναι E¹
 6 αὐτῇ S 7 οὐ] μὴ E¹⁰ | οὗ γεν.] ἐν ᾧ γενομένη wie Z. 18 S 9 πάλιν
 τὰ κακά S 12 παρῆ] »sein wird« S 14 δὲ] οὖν od. τοίνυν + S | ὅπερ
 ἐνεργεῖ] »die Handlung« S 11^v 17 ἡ οὐσία < S | ἐστὶ τις E²ⁱ 17f αἱ δὲ σω-
 ματικαὶ συστάσεις S, da δεῖται — ἐνέργειαι in S fehlt | ἡ δὲ σωματ. σύστασις
 αὐτῇ δὲ E¹⁰ 20 αὐταὶ αἱ] αἱ αὐταὶ fragend S: < E 21 εἰ δὲ μὴ εἰσιν
 (od. ἐστιν) S | οὐσία — τινός Z. 22 < S, dafür καὶ | οὐσία — μὴν ὁ φόνος Z. 22
 < E¹ | οὐκ vor ἔσται + S 22 ἔστιν] ἔσται SE² 23 ὁ φόνος < S | τὰ
 ἐνεργοῦντα E, aber der Context für τὸν | οὐσίας E² | εἶναι] εἰπεῖν S | καὶ
 ἐγὼ E¹ 24 ὁ tilgt Md, < vielleicht S | μὲν < E² | ἄνθρωπός ἐστιν < S
 25 ὃν ποιεῖ φόνος E¹⁰ | τι < E¹

οὐσίας. λέγομεν δὲ τὸν ἄνθρωπον ποτὲ μὲν κακὸν διὰ τὸ φονεύειν. 11
 ποτὲ δ' αὖ πάλιν διὰ τὸ εὐεργετεῖν ἀγαθόν. καὶ πέπλεκται ταῦτα τὰ
 ὀνόματα τῇ οὐσίᾳ ἐκ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ, ἅτινα οὐκ ἔστιν αὐτῇ.
 οὔτε γὰρ ἔστιν φόνος ἢ οὐσία οὔτ' αὖ πάλιν [ἢ] μοιχεία οὔτε τι τῶν
 5 ὁμοίων κακῶν. ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ὁ γραμματικὸς λέ-
 γεται καὶ ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς ὁ ῥήτωρ καὶ ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ὁ ἰατρός,
 τῆς οὐσίας οὔτε ἰατρικῆς οὐσης οὔτε μὴν ῥητορικῆς οὔτε γραμματικῆς.
 ἀλλ' ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ τὴν προσηγορίαν λαμβανούσης, ἀφ'
 ὧν οὔτως ὀνομάζεσθαι δοκεῖ. οὐδ' ὁπότερον αὐτῶν οὔσα, ὁμοίως μοι
 10 φαίνεται καὶ ἀπὸ τῶν δοκούντων εἶναι κακῶν τὴν οὐσίαν ὄνομα
 προσλαμβάνειν, οὐδ' ὁπότερον οὔσαν αὐτῶν. καὶ μοι ὁμοίως ἐπι- 12
 νόησον, εἴ τινα ἕτερον ἀναπλάττεις ἐν τῷ νῶ τῶν κακῶν τοῖς ἄν-
 θρώποις αἴτιον, ὡς κάκεινος, καθὸ ἐν τούτοις ἐνεργεῖ καὶ ὑποβάλλ-
 λει ποιεῖν τὰ κακά. ἔστι καὶ αὐτὸς κακὸς ἐξ ὧν ποιεῖ. διὰ τοῦτο

12 vgl. De autex. 2, 2 S. 148, 10

S E C D Ph Ezn (C Ph D Ezn von Z. 2 bis 4 an)

1 μὲν < E^{1o} 2 δ' las schwerl. S nicht | τὸ < E^{1o} | καὶ πέπλεκται] es be-
 ginnen C Bl. 234^v (Holl Nr. 432, 7). Ph 305b, 35 | καὶ < Ph: ἀλλὰ καὶ S: οὔτως + C
 | προσπλέκεται E, πεπλ. ἄρα Ph, πέπλ. od. προσπλ. S: Jh vergleicht Plat. Soph.
 240 C πεπλέχθαι συμπλοκὴν mit d. Dativ 2f τὰ ὀνόμ. ταῦτα Ph 3 ἔκ τῶν
 συμβ.] es beginnt D 160, 7 | αὐτῇ] ἔστι ταῦτα πάντα D | ἅτινα — αὐτῇ < D Ph
 | αὐτῇ E¹, αὐτῇ C: οὐσία S 4 οὔτε γὰρ] es beginnt Ezn Z. 426 | ὁ vor φό-
 νος + Ph | φόμος ἔστιν E | ἢ vor οὐσία < D | οὔτ' αὖ — μοιχεία < Ph |
 οὔτ' αὖ] οὔτε D | πάλιν ἢ < E^{1o} | μοιχ.] »ist eine Substanz« + Ezn
 5 ὁμοίως (od. οὔτως: ἄλλων Ph) κακὸν w. e. sch. S | ἀλλ' ὥσπερ — οὔ-
 σαν αὐτῶν Z. 11 umschreibt Ph | ὥσπερ] ὡς C | ὁ γραμματικὸς — ἰατρ.
 οὔσης Z. 7 < D (nicht D^r) | ὁ ἰατρός ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς S 7 οὔτε — ἰατρι-
 κῆς] »und diese nicht etwa Substanzen sind« Ezn | οὔτε ἰατρ. — γραμματ.]
 οὐδέν τι τούτων οὔσης E^{1o} | μὴν < D E² S | ῥητορ. οὔσης D | ῥητορ. C 235
 οὔτε γραμματικῆς < D (nicht D^r) 8 συμβεβ. S 12 | αὐτῇ < E^{1o} | τὴν < D
 | τὰς προσηγορίας S | ἀφ' — οὔσα Z. 9 < Ezn 9 αὐτῶν οὔσαν E^{1o}, οὔσα
 αὐτῶν E¹ⁱ | ὁμοίως — αὐτῶν Z. 11 kürzer Ezn 10 τῶν < C 11 λαμβά-
 νειν C | καὶ μοι — διὰ τοῦτο γὰρ Z. 14f < D | καὶ — ἐπινόησον Z. 11f < Ezn
 | μοι < C E² | ὁμοίως etc.] wieder Ph 306a, 1 12 εἴτε E¹ⁱ | τινα] τι
 Ph | ἀναπλ.] »sie . . annehmen als« Ezn | τῶν κακῶν — κακά Z. 14 »Anstifter
 und Anreizer . . , welcher . . bringt« Ezn | τῶν < Ph 13 ὡς κάκεινος
 — ὑποβάλλει Z. 13f] ὡς κάκεινο κακὸν (κάκεινος κακὸς Pha 2. Hd.) ἐν τῷ τού-
 τοις ἐνεργεῖν καὶ ὑποβάλλειν Ph | ὡς κάκεινος < Ezn | ὡς] ὡς C | καθὸ — κά-
 κείνος S. 168, 1 < E² 14 ἔστι γὰρ Ph | ἔστι — ποιητής S. 168, 1 kürzer Ezn

γὰρ κάκεινος κακὸς εἶναι λέγεται. ὅτι τῶν κακῶν ἐστὶ ποιητής. ἃ
 δέ τις ποιεῖ, οὐκ ἐστὶν αὐτός, ἀλλ' ἐνεργεῖ αὐτοῦ, ἀφ' ὧν τὴν
 προσηγορίαν τοῦ κακὸς λέγεσθαι λαμβάνει. εἰ γὰρ αὐτὸν ὑπάρχειν **13**
 εἴπομεν ἃ ποιεῖ, ποιεῖ δὲ φόβους καὶ μοιχείας καὶ κλοπὰς καὶ ὅσα
5 τούτοις ὅμοια, αὐτὸς ἐστὶ ταῦτα. εἰ δὲ ταῦτ' ἐστὶν αὐτός, ταῦτα
 δ' ὅτε γίνεται τὴν σύστασιν ἔχει, οὐ γινόμενα δὲ καὶ τοῦ εἶναι παύ-
 εται, γίνεται δὲ ταῦτα πρὸς ἀνθρώπων, ἔσονται τούτων οἱ ἀνθρώ-
 ποι ποιηταὶ καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μηκέτι εἶναι αἴτιοι. εἰ δὲ ταῦτα **14**
 αὐτοῦ ἐνεργείας εἶναι φῆς, ἐξ ὧν ποιεῖ τὸ κακὸς εἶναι ἔχει, οὐκ ἐξ ὧν
10 ἐστὶν οὐσία. κακὸν δὲ εἴπομεν λέγεσθαι ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τῇ
 οὐσίᾳ, ἅτινα οὐκ ἐστὶν ἡ οὐσία, ὡς ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ὁ ἰατρός. εἰ δὲ **15**
 ἐξ ὧν ἐνεργεῖ κακὸς ὑπάρχει κακός, ἃ δὲ ἐνεργεῖ ἀρχὴν τοῦ εἶναι
 λαμβάνει, ἤρξατο κάκεινος εἶναι κακός, ἤρξατο δὲ καὶ ταυτὶ τὰ κακά.
 εἰ δὲ οὕτως ἔχει, οὐκ ἐστὶ ἀνάρχως κακός, οὐδ' ἀγέννητα τὰ κακά,
15 τῷ γενητᾷ πρὸς αὐτοῦ εἶναι φάναι.

S E C D (bis Z. 15) Ph Ezn (bis Z. 5)

1 κακὸς δὲ λέγεται ἐκεῖνος, ὁ τῶν κακῶν ποιητής D | κάκεινος < C S Ph |
 κακὰ Ph^a | εἶναι < E^{1o} | τῶν < Ph^b **1f** ἃ δέ] δ δέ S **2** ἀλλ' — αὐ-
 τοῦ anders Ezn | αἱ ἐνεργεῖαι E¹; ἐνεργεῖα C D Ph S | ἀφ' ἧς S **3** κακὸς
 C E^{1o} E²; κακοῦ Ph^a | εἰ γὰρ — αἴτιοι Z. 8 < D^r | εἰ γὰρ — ταῦτα Z. 5] nob es
 nun ein Ehebrecher sei oder ein Mörder« Ezn | ὑπάρχειν] εἶναι nach εἴπ. Ph^a;
 < Ph^b **4** καὶ κλοπὰς und **5** τούτοις < Ph **5** αὐτὸς ἐστὶ (< Ph^a) ταῦτα
 < S | εἰ — καλῶς S. 169, 3 < Ezn | ταῦτ' — ταῦτα δ' Z. 5f] αὐτός ἐστὶ ταῦτα Ph
 | ταῦτ'] ταῦτα C E² D **6** δὲ C D | δταν γίνηται D | ἔχει τὴν σύστασιν C
6f παύεται] τουτέστιν οὐκ ἐστὶ + S **7** γίνονται C | τούτων E² E¹ⁱ, καὶ ἐαν-
 τῶν (nach ἀνθρώποι) D, ἄρα τούτων (τούτ. < Ph^a) Ph **8** ποιηταὶ S 12^v | καὶ
 τοῦ εἶναι < D | μηκέτ' E¹ | εἰ δὲ — ἰατρός Z. 11 < Ph **9** ἐνεργείας αὐ-
 τοῦ E S: αὐτοῦ ἐνεργείας C D | εἶναι < E | φῆς εἶναι S | ἐξ ὧν — κακός]
 ἔξω ποτε του κακος (κακοῦ?) C **10** ἡ οὐσία E^{1o}: οὐσία D **11** ἡ οὐσία] οὐσία
 S | ὁ ἀπὸ τ. ἰατρ. E¹ⁱ nach Gifford | ἰατρικῆς ὁ ἰατρός] τεκτονικῆς τέκτων D |
 εἰ δὲ] ἀλλ' εἰ Ph **12** κακός — ἐνεργεῖ < E | κακός .. κακῶς S: ἕκαστος .. κα-
 κός Ph | κακός ὑπάρχει < D | κακός < C | ἡ δὲ ἐνεργεῖα C | ἃ δὲ jaže že:
 zlè že (κακῶς) S **13** λαμβάνειν S u. verb. ἤρξατο mit dem Vorhergehenden |
 κάκεινος] ἐκεῖνος S | ταῦτα τὰ C Ph, ταῦτα D, ταῦτα εἶναι E² S **14** ἐστὶν E² D Ph
 | κακῶς E²ⁱ, τις κακός Ph | οὐδὲ E D Ph | ἀγέννητα E¹ⁱ | τὰ < C **15** τῷ
 — φάναι < Ph | τῷ] schwerl. las. S τὸ | γεννητὰ E¹ⁱ | αὐτῶν D, αὐτοῦς C |
 εἶναι < D S Ph | φάναι] δείκνυσθαι D. C und D (S. 162, 3) enden

IX. *ΕΤΑΙΡΟΣ*. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸς τὸν ἑταῖρον, ὃ φίλε, λόγον
 ἱκανῶς μοι πεποιημένα δοκεῖς· ἐξ ὧν γὰρ προλαβὼν ἔδωκε τῷ λόγῳ,
 ἐκ τούτων συνάγειν ἔδοξας καλῶς. ὡς ἀληθῶς γάρ, εἰ ἄποιος ἐτύγ-
 χανεν ἢ ὕλη, τῶν δὲ ποιότητων δημιουργὸς ὑπάρχει ὁ θεός, ποιότη-
 5 τες δὲ τὰ κακά, τῶν κακῶν ἔσται ποιητὴς ὁ θεός. οὗτος μὲν οὖν ὁ 2
 λόγος πρὸς ἐκείνον εἰρήσθω καλῶς, ἐμοὶ δὲ ψεῦδος δοκεῖ τὴν ὕλην
 ἄποιον εἶναι λέγειν· οὐδὲ γὰρ ἔνεστιν εἰπεῖν περὶ ἡστινοσοῦν οὐσίας
 ὡς ἔστιν ἄποιος. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν ᾧ ἄποιον εἶναι λέγει τὴν ποιότητα
 αὐτῆς μηνύει, ὅποια ἔστιν ἢ ὕλη διαγραφόμενος, ὅπερ ἔστι ποιότη-
 10 τος εἶδος. ὅθεν, εἴ σοι φίλον ἔστιν, ἄνωθεν ἔχου πρὸς ἐμὲ τοῦ λόγου. 3
 ἐμοὶ γὰρ ἢ ὕλη ποιότητος ἀνάρχως ἔχειν δοκεῖ· οὕτως γὰρ καὶ τὰ
 κακὰ ἐκ τῆς ἀπορροίας αὐτῆς εἶναι λέγω, ἵνα τῶν κακῶν ὁ μὲν θεὸς
 ἀναίτιος ἦ, τούτων δὲ ἀπάντων ἢ ὕλη αἰτία.

S E C D (Z. 11—13) Ph Ezn (von Z. 3 an)

1 Cc (Holl 188 Nr. 433) 143^v ἐκ τοῦ αὐτοῦ nach S. 164, 13 | *ΕΤΑΙΡΟΣ*
 lassen die Zeugen stets weg | Ἀλλὰ < EC | τὸ Ph S: τὸν EC | μὲν < S |
 ἕτερον ECS Ph | ὃ φίλε nach ἱκανῶς Z. 2 bei Ph 2 πεπ. μοι Ph | πε-
 ποιῆσθαι E¹⁰ | προλαβὼν ἔδωκε] προῦλαβες E (προῦλαβεν E^{2v}, προῦλαβον
 E²ⁱ) 3 τούτων] αὐτῶν? S | ὡς < CS und verb. ἀληθῶς mit d. Vorher-
 gehenden | γὰρ < S, nach ἄποιος in C | εἰ < E¹⁰ | ἄποιος: »unförmig und
 qualitätslos« Ezn 4 τ. ποιот.: »Form, Gestalt u. Qualität« Ezn | δημιουργὸς
 C 144 | ὑπῆρχεν C: < Ph 4f ποιот. δ. τ. κακά < Ezn 5 ποιητὴς τῶν
 κακῶν Ph | ἔσται < C Ph | οὗτος—καλῶς Z. 6 < Ph | οὗτος—λέγειν
 Z. 7 < Ezn | οὐτοσὶ C 6 εἰρησθαι E¹ⁱ, ἐρρήθη »ist . . gesprochen« S | vor
 ἐμοὶ »Wider die, welche sagen, die Materie (Bl. 13) sei nicht qualitätslos, sondern
 habe Qualitäten, aber einen Anfang« + S 7 τὸ λέγειν übers. (vor τὴν etc. Z. 6) S
 εἶναι < E² Ph | οὐδὲ—ἄποιος Z. 8 < C, frei bei Ezn | οὐδὲ] οὐ w. e. sch.
 S | ἔνεστιν = est' ljzja: est' zle S | ἡστινοσοῦν] ἡστινος E¹ⁱ, τῆς τινός Ph |
 οὐσίας] αἰτίας E¹⁰ 8 ἀλλὰ μὴν καὶ CS Ph: καὶ γὰρ E | ἐν ᾧ . . λέγει]
 »sagend« S | λέγειν Ph^a 9 αὐτῆς] ταύτης C | ἢ < C | διαγραφόμενον C
 10 ὅθεν—λόγου < Ezn | ἔχου wie 4, 5 ECS: ἄρχου (ἀνάρχου Ph^a) wie
 S, 2 Ph, von Jh verteidigt | πρὸς με C: < Ph 11 ἐμοὶ (ohne γὰρ) ἢ ὕλη
 D 152, 19 | ἐμοὶ—αἰτία Z. 13 kürzer Ezn | ἐμοὶ] εἰ S | ἀνάρχως ποιότητος E
 | ἀνάρχους D | μὴ ἔχειν S | ἔχει E¹ⁱ | ἔδοκει E²ⁱ | οὕτω D E²ⁱ Ph^a |
 γὰρ < C 12 αὐτῆς] ταύτης C | ἵνα τῶν—οὕτως ἔχει S. 170, 12] ὃ φίλε, εἰ
 ἔμποιος ἦν ἀνάρχως ἢ ὕλη Ph 13 τούτων—τάληθῆ λέγοντα S. 170, 10 < hier C
 | δ' E¹⁰E² | πάντων D | αἰτία] D endet 152, 21

ΟΡΘΟΙ. Τὴν μὲν προθεμίαν τὴν σὴν ἀποδίχομαι, ὃ γίλει, καὶ 4
 σου τὴν ἐν τοῖς λόγοις σπονδὴν ἱπανῶ. προσῆκε γὰρ ὡς ἀληθῶς
 ἕκαστον τῶν γιλομαθῶν μὴ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε συγκατατίθεσθαι
 τοῖς λεγομένοις, ἀλλ' ἀκριβῆ ποιῆσθαι τὴν ἐξίτασιν τῶν λόγων. οὐδὲ
 5 γὰρ εἰ ὁ προσζητῶν παρὰ λόγον ὀρισάμενος ἀγορμὴν παρέσχε τῷ
 προσδιαλεγόμενῳ συνάγειν ὡς θέλει, τοῦτο καὶ τὸν ἀκροατὴν πείσει
 τὸ λοιπόν, ἀλλ' εἰ ὅ τι δοκεῖ δυνατόν εἶναι λέγεσθαι καλῶς, οὕτως
 λέξει παρών· δυοῖν γὰρ θάτερον ἔσται· ἢ γὰρ καὶ πρὸς ὃ κινῆσθαι
 10 οὐ τάληθῆ λέγοντα.

X. Οὐ δοκεῖς δέ μοι δεόντως εἰρηκέναι τὴν ἕλην ἄνωθεν ποιότη-
 τας ἔχειν. εἰ γὰρ τοῦθ' οὕτως ἔχει, τίος ἔσται ποιητῆς ὁ θεός; εἴτε
 γὰρ οὐσίας ἔροῦμεν, προσεῖναι ταύτας φασί· εἴτ' αὖ πάλιν ποιότη-
 τας, καὶ ταύτας ὑπάρχειν λέγομεν. οὐκοῦν οὐσίας τε οὐσίας καὶ ποι-

1 Symp. S. 80, 17. De autex. S. 155, 3. 165, 13f — 3 De res. I, 2, 1

S E C (Z. 2 bis 7 u. von Z. 11 an) D (Z. 12 u. 14f) Ph (von Z. 12 an) Ezn (Z. 14f)

1 ΟΡΘΟΙ. stets < die Zeugen | Τὴν — φαίνεται S. 171, 8 < Ezn 2 προσ-
 ἦκεν C^o 160, 5 (Holl 189 Nr. 434); Lemma τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ
 ἀντεξουσίου | γὰρ < C | ὡς ἀληθῶς < S 3 καὶ] μηδὲ C | ὡς
 ἔτυχε] »wie es sich nur trifft« S | συγκατ.] »zu glauben« übers. S 4 ἀλλ'
 < E^{1o} | ἀκριβῆ] ἀκριβεῖ ἐξετάσει S | ποιήσασθαι E^{1o} E² | τὴν ἐξέτ.
 ποιῆσθαι C | τῷ λόγῳ S 5 εἰ < S | λόγον ἀληθῆ S 6 συνάγειν]
 σὸν αὐτῷ διατίθεσθαι (od. συλλογίζεσθαι) ἢ συνάγειν »mit ihm (Ursache gab)
 zu urteilen oder zu deducieren« S | ἐθέλει E (θέλει E^{1o}) 6f π. τὸ] πει-
 σάτω C 7 τὸ λοιπόν < E: es endet C | εἰ < S | 8 τι conjicierte
 Vigerius: τι E, 8 τι S | δοκεῖ μὴ S | οὕτως S: τοῦτο E 8 λέξει· παρ'
 ὦν E¹ | γὰρ < E¹ | ἐστὶν S | εἰ γὰρ S 11 Οὐ δοκεῖς] es beginnt C^o 144
 (Holl 189) | δέ < C | δεόντως] οὕτως C: »wahrheitsgemäße« übers. S (las S
 ἀληθῶς?) | εἰρηκέναι] »gesagt habend« übers. S | τὴν ἕλην — ἔχειν Z. 12 E:
 ἔμποιον εἶναι C, vgl. Ph εἰ ἔμποιος ἦν ἀνάρχως ἢ ἕλη »daß die Materie ge-
 eigenschaftet sei« S: ἔμποιον εἶναι ἀνάρχως τὴν ἕλην restituiert Rob. E² | ἄνω-
 θεν < S 12 τοῦτο C | τίος — θεός] D 152, 26f τίος οὖν ἔσται ποιητῆς καὶ
 δημιουργὸς ὁ θεός; | τίος ἄρα (< B) ἔσται (< A) Ph 306a, 31ff | ποιητῆς
 ἔσται E^{1o} | ποιότης C 13 ἔροῦμεν < E² | προσεῖναι C | ταύτην E²: < C
 S Ph | εἴτε Ph | πάλιν < Ph 13f ποιότητων E¹ E² (S²) 14 καὶ: εἰς C |
 ταύτας: αὐτάς Pha | λέγομεν < E¹ | οὐσίας — θεόν S. 171, 1] D 154, 5. 6
 εἰ προὔπηρχεν ἢ ἕλη, συνπῆρχον δὲ καὶ αἱ ποιότητες, περισσὸν τὸ λέγειν δη-
 μουργὸν τὸν θεόν: auch Ezn 14f ποιότητος C

οτήτων περιττὸν εἶναι μοι δοκεῖ δημιουργὸν λέγειν τὸν θεόν. ἵνα 2
 δὲ μὴ ἑμαυτῷ κατασκευάζειν τινὰ δόξω λόγον, ἀπόκριναι μοι νῦν
 ἐρωτώμενος· τίνι τρόπῳ δημιουργὸν εἶναι φῆς τὸν θεόν; πότε-
 ρον ὅτι τὰς οὐσίας ἔτρεψεν εἰς τὸ μηκέτι ὑπάρχειν ἐκείνας, ὅπερ ἦσαν
 5 ποτε. ἀλλ' ἐτέρας παρ' αὐτὰς γενέσθαι, ἢ ὅτι τὰς μὲν οὐσίας ἐφύλα-
 ξεν ἐκείνας, αἴπερ ἦσαν πρὸ τούτου, τὰς δὲ ποιότητος ἔτρεψεν αὐτῶν;
ΕΤΑΙΡ. Οὐ τι μοι δοκεῖ ἀλλαγὴν τινα οὐσιῶν γεγονέναι· καὶ 3
 γὰρ ἄτοπον τοῦτο λέγειν μοι φαίνεται· τροπὴν δὲ τινα τῶν ποιότη-
 των γεγονέναι φημί, καθ' ἃς δημιουργὸν εἶναι λέγω τὸν θεόν. καὶ
 10 ὅσπερ εἰ τύχοι λέγειν ἐκ λίθων οἰκίαν γεγονέναι, ἐφ' ὧν οὐκ ἔστιν
 εἰπεῖν ὡς οὐκέτι λίθοι μένουσι τῇ οὐσίᾳ οἰκία γεινόμενοι οἱ λίθοι
 — τῇ γὰρ ποιότητι τῆς συνθέσεως τὴν οἰκίαν γεγονέναι φημί. τραπέι- 4
 σης δηλονότι τῆς προτέρας τῶν λίθων ποιότητος — οὕτω μοι δοκεῖ
 καὶ τὸν θεόν, ὑπομενούσης τῆς οὐσίας, τροπὴν τινα τῶν ποιότητων

S E C D (Z. 1 u. von 3 an) Ph Ezn (Z. 1. 8—13)

1 ἵνα — λόγον Z. 2 < Ph 1f ἵνα δὲ καί? S 2 δὲ καὶ < C | καὶ < E |
 τινὰ κατασκευάζειν C | τινὰ] τοιοῦτον S (oder takoego aus koego) | ἀλλ' ἀπόκρινε
 Ph | μοι < E¹, μοι νῦν < Ph, νῦν < C 3 τίνι τρόπῳ] es beginnt D 154, 10
 τίνα τρόπον | εἶναι < D | φῆς: λέγεις E² 3f πότερον: »nämlich, ob« S 14
 4 εἰς τὸ] jakože = ὡς, ὅσπερ, ὡσεὶ, ὅτι, καθὼς S | μηκέθ' E | ἐκείνας < D,
 vor εἰς in Ph | αἴπερ E Ph, ὅσπερ oder ὅπερ (jakože) S 5 ἀλλ' — γενέσθαι
 < Ph | παρὰ ταύτας D, παρὰ τοιαύτας? ne tacem že S 6 ἐκείνας — τούτου
 < Ph | ἦπερ C | πρὸ τοῦ E²: < D | αὐτῶν ἔτρεψεν Ph 7 **ΕΤΑΙΡ.]**
 ἘΓΛΑΟΦΩΝ C | οὐ τι] ὁ od. ὅ, τι S: οὐ D | δοκεῖ μοι D | τινα < Ph |
 οὐσίας S: τούτων D | γεγ.] πέποιηκέναι D 7f καὶ γὰρ — φαίνεται Z. 8
 < D Ph | καὶ γὰρ < C 7 καὶ < (ἀτ. γὰρ) S 8 τοῦτο . . φαίνεται] τοῦτο
 δοκεῖ φαίνεσθαι τὸ οὕτως (οὕτω) S, wohl aus Correctur od. Interpretation ent-
 standen Masing | λέγειν εἶναι μοι C, μοι λέγειν S | τροπὴν — φημί Z. 9 kürzer Ph,
 τροπὴν — ποιότητος Z. 13 frei Ezn I, 461—466 9 γεγρον.] »daß . . sei.« (= εἶναι)
 stets S | καθ' ἃς] καθόπερ D, καθ' ὡς C, καθ' ἣν? Routh u. Gifford | λέγο-
 μεν Ph | τὸν θεὸν λέγω C 10 ὅσπερ od. καὶ ὅσπερ < S: καίπερ Ph^a |
 τύχη E¹⁰ | οἰκίαν ἐκ λίθων E¹⁰ D | ἐφ' ὧν: ἀφ' ὧν C, δὲ + w. e. sch.
 S | ἔστιν C Ph 11 οὐσία] οἰκία E¹¹ | οἰκία < D (nicht D^r) | οἰκίας
 γενομένης C | γεν.] λεγόμενοι Ph | οἱ λίθοι — ποιότητος Z. 13 < D 12 γε-
 γονέναι] εἶναι (sei-) las w. e. sch. S 12f τραπέισης — ποιότητος Z. 13 < Ph
 | τραπέισης C 144^v 13 οὕτω — ποιότητος S. 172, 9 < Ezn | οὕτως Ph^b
 14 καὶ < D | καὶ τὴν S

αὐτῆς πεποιημένοι, καθ' ἣν τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν πρὸς τοῦ
θεοῦ γεγονέναι λέγω.

ΟΡΘΟΔ. Ἐπὶ τοίνυν τροπὴν τινα τῶν ποιότητων πρὸς τοῦ 5
θεοῦ γεγονέναι φῆς, ἀπόκριναί μοι βραχία πωδίσθαι προαιρουμένω.
5 λέγε δὴ, εἰ ὁμοίως καὶ σοὶ δοκεῖ τὰ κακὰ ποιότητας εἶναι τῶν οὐσιῶν;

ΕΤΑΙΡ. Δοκεῖ.

ΟΡΘΟΔ. Ἄνωθεν δὲ ἦσαν αἱ ποιότητες αὗται ἐν τῇ ὕλῃ, ἢ ἀρ- 6
χὴν ἔσχον τοῦ εἶναι;

ΕΤΑΙΡ. Συνεῖναι φημι ἀγενήτως τῇ ὕλῃ ταῦτασι τὰς ποιότητας.

10 ΟΡΘΟΔ. Οὐχὶ δὲ τὸν θεὸν φῆς τροπὴν τινα τῶν ποιότητων 7
πεποιημένοι;

ΕΤΑΙΡ. Τοῦτό φημι.

ΟΡΘΟΔ. Πότερον οὖν εἰς τὸ κρεῖττον ἢ εἰς τὸ χεῖρον; 8

ΕΤΑΙΡ. Εἰς τὸ κρεῖττον λέγειν μοι δοκεῖ.

15 XI. ΟΡΘΟΔ. Οὐκοῦν εἰ ποιότητες ὕλης τὰ κακὰ, τὰς δὲ ποι-
ότητας αὐτῆς εἰς τὸ κρεῖττον ἔτρεψεν ὁ θεός, πόθεν τὰ κακὰ
ζητεῖν ἀνάγκη. οὐ γὰρ ἔμειναν αἱ ποιότητες ὅποιαί ποτ' ἦσαν τῇ

4 vgl. De autex. 8, 1. 12, 1 S. 164, 15f. 175, 11f

S E C D Ph Ezn (von Z. 10 an)

1 τοῦδε < S | πρὸς] ὑπὸ D 2 λέγω] φημί E² Ph 3 ἐπεὶ — φῆς Z. 4
< E² | Ἐπεὶ — λέγε δὴ Z. 5 < Ph | Ἐπεὶ] εἶπε δὲ S | τρόπον E¹ S | τινα
S | τῶν < D C | ποιότητων S 14^v 4 ἀπόκριναί E¹ | προαιρουμένω] βου-
λομένω E² 5 λέγε δὲ E² u. w. e. sch. S; Worte des Valens in D | εἰ — δοκεῖ
< D | ὁμοίως εἰ E²: ὁμοίως C, μοι ὡς (od. μοι ὁμοίως) S, πότερον Ph | καὶ
σέ. δοκεῖ S | τὰ — Δοκεῖ Z. 6 < E²: τὰ κακὰ ποιότητες οὐσιῶν σοι δοκοῦσιν εἶναι
etc., vgl. zu S. 164, 16ff D | ποιότητες C Ph Robinson | εἶναι τῶν < C |
οὐσιῶν εἶναι Ph | οὐσιῶν estestvom: estestvo S 6 Δοκεῖ] m. roter Schrift S
7 αὗται] αὐταὶ S 9 ΕΤΑΙΡ.] ἈΓΛΑΟΦΩΝ stets statt ἐταῖρος C | συνεῖναι]
εἶναι E²: εἶναι (m. roter Schrift) S | ἀγεν.] in S beginnt die Antwort des
Orthodoxen | ταύτας ἢ Ph, ταύτας S 10 ΟΡΘ.] ΜΕΘΟΔΙΟΣ stets C | Οὐχὶ
— εἶναι κακὰς S. 173, 4 kürzer Ezn I, 466—475 12 τοῦτο δὲ φημι E² 13 πό-
τερον οὖν < D Ph | οὖν < C | εἰς τὸ κρεῖττον ἔτρεψεν D | ἢ εἰς — κρεῖττον
λέγειν Z. 14 < Ph | τὰ χεῖρονα S 14 Εἰς — δοκεῖ] ὄγλον διὲ εἰς τὸ κρεῖτ-
τον D | ἐμοὶ Ph 15 τῆς ὕλης E 16 ὁ θεός] κύριος E¹: < D | vor πόθεν
Untersuchung woher das Böse« mit roter Schrift + S 17 οὐ γὰρ — μόνας
S. 173, 6 viel kürzer in Ph (ἢ γὰρ πᾶσαι κακαὶ οὐσαι ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐτρέπησαν·
ἢ αἱ μὲν οὐσαι κακαί, αἱ δὲ μή, αἱ μὲν κακαὶ οὐκ ἐτρέπησαν ἐπὶ τὸ κρεῖττον, αἱ
δὲ λοιπαί): einen neuen Abschnitt beginnt S | ποτε E²: τοῦτο C

φύσει. ἢ, εἰ μὲν πρότερον οὐκ ἦσαν αἱ ποιότητες κακαί, ἐκ δὲ τοῦ 2
 τραπῆναι πρὸς τοῦ θεοῦ τὰς πρώτας τοιαύτας περὶ τὴν ὕλην γεγο-
 νῆναι ποιότητας φῆς. αἴτιος ἔσται τῶν κακῶν ὁ θεός, τρέψας τὰς
 οὐκ οὐσας ποιότητας κακὰς εἰς τὸ εἶναι κακὰς· ἢ τὰς μὲν κακὰς
 5 ποιότητας εἰς τὸ χρεῖττον οὐ δοκεῖ σοι τρέψαι τὸν θεόν, τὰς δὲ
 λοιπὰς καὶ μόνας. ὅσαι ἀδιάφοροι ἐτύγχανον, τῆς διακοσμῆσεως ἕνεκα
 πρὸς τοῦ θεοῦ τετράφθαι λέγεις;

ΕΤΑΙΡ. Οὕτως ἄνωθεν εἶχον ἐγώ.

ΟΡΘΟΔ. Πῶς τοίνυν αὐτὸν τὰς τῶν φάσεων ποιότητας ὡς 3
 10 εἶχον καταλελοιπέναι λέγεις; πρότερον δυνάμενον μὲν κάκεινας ἀνελεῖν.
 οὐ βουληθέντα δέ, ἢ τὸ δύνασθαι μὴ ἔχοντα; εἰ μὲν γὰρ δυνάμενον
 λέξιεις, οὐ βουληθέντα δέ, αὐτὸν αἴτιον τούτων εἶπεν ἀνάγκη, ὅτι
 δυνάμενος ποιῆσαι μὴ εἶναι κακὰ συνεχώρησεν αὐτὰ μένειν ὡς ἦν, καὶ
 μάλιστα ὅτε δημιουργεῖν τὴν ὕλην ἤρξατο. εἰ γὰρ μηδ' ὅλως ἔμελεν 4
 15 αὐτῷ τῆς ὕλης, οὐκ ἂν αἴτιος ἦν ὧν συνεχώρει μένειν· ἐπεὶ δὲ μέ-
 ρος μὲν τι αὐτῆς δημιουργεῖ, μέρος δέ τι αὐτῆς οὕτως ἔξ, δυνάμε-

11 vgl. Tertull. Adv. Hermog. 10. 15

S E C D Ph Ezn

1 ἢ < D | αἱ < E | ποιότητες < E¹ | αἱ ποιότ. οὐκ ἦσαν C | ἐκ . .
 τοῦ] τῷ las schwerl. S 2 τὰ πρώτα las schwerl. S 2f γεγονῆναι] »seien« byti:
 bytiem S 3 ποιότητας φῆς — καταλελ. λέγεις Z. 10 < D 156, 14; αἴτιος — εἶναι
 κακὰς Z. 4 < auch D^r | φῆς — ποιότητας Z. 4 wegen des Homoioteleuton
 | φῆς ποιότητας E¹⁰ 4 οὐσας S 15 | εἶναι κακὰς] δηλονότι τὰς κακὰς
 D 156, 14 | ἢ τὰς — λέγεις Z. 10 < Ezn 6 λοιπὰς κ. μόνας] »die anderen ferner .
 (λοιπὰς λοιπὸν) S | ὅσαι Ph 306b, 19 | ἀδιάφοροι] διάφοροι E¹¹ Ph S | ἕνεκα < C
 7 τέτρ. λέγεις] ἐτρέπησαν Ph 8 ET.] ΑΓΛΑΟΦΩΝ C | ἔσχον E¹ 9 Πῶς:
 πρὸς C | αὐτὸν < E² Ph 9f ὡς εἶπον κατεληλυθέναι C 10 πρότερον] D
 156, 24 frei Ezn | δυνάμενος C | μὲν < C | κάκεινας] τὰ κακὰ D, ἐκείνας
 Ph 11 οὐ βουληθέντας C 145 | οὐ βουλ. — ἔχοντα] ἢ βουλ. μὲν, μὴ δυνάμενον
 δέ Ph | εἰ μὲν — ἀνάγκη Z. 12 Ezn I, 479ff | μὲν? S | δυν. αὐτὸν S
 12 λέξιεις] E¹ E² C viell. S: λέγεις E²⁰ Ph: λέξετε D | οὐ] μὴ C Ph | αἴτιον αὐ-
 τὸν E¹⁰ | αἴτιον < Ph^a, aber nach τούτων + ποιητὴν | τούτων] τῶν κακῶν D
 | εἶπεν ἀνάγκη Ph (beigeschr. in A) | ὅτι — μένειν Z. 15 < Ezn 13 μὴ
 ἐνεῖναι C | τὰ κακὰ Bh 14 μηδὲ Ph: δὴ C | μηδ' ὅλως D | ἔμελλεν Ph^a
 15 ὦν] εἰ D (corr. aus ὡς), ὦν ἕνεκα S | συνεχώρει E¹⁰, συνεχώρησε Ph
 ἐπειδὴ δὲ D, ἐπειδὴ C 16 μὲν — μέρος δέ τι < D | ἐδημιούργει E¹ | αὐτῆς
 < E | οὕτως < Ph | εἶα E¹ D: »nicht achtet« übers. S, wie μηδ' ἔμελεν Z. 14
 16f δυνάμ. — πονηρὸν S. 174, 2 < Ezn | δυν. καὶ] mogyi (i) S

ρος κάκεινο τρίπιν εἰς τὸ χριττον, αἰτίαν ὀφλισκάνειν ἄξιον εἶναι
 μοι δοκεῖ, καταλιπὼν μέρος ἕλης εἶναι πονηρὸν ἐπ' ὀλέθρῳ οὐ ἔδη-
 μιούργησε μέρος. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ μέγιστα κατὰ τοῦτο τὸ μέρος 5
 ἡδικῆσθαι μοι δοκεῖ, . . . τοῦθ' ὅπερ κατασκευάσει τῆς ἕλης μέρος ἀν-
 5 τιλαμβανόμενον τανῦν τῶν κακῶν. εἰ γάρ τις ἐξετάζοι ἐπ' ἀκριβές
 τὰ πράγματα, χαλεπότερον νῦν εὐρήσει τὴν ἕλην πεπονθυῖαν τῆς
 προτέρας ἀκοσμίας. πρὶν γὰρ αὐτὴν διακριθῆναι τὸ μηδὲ αἰσθῆσθαι
 τῶν κακῶν παρῆν αὐτῇ· νυνὶ δὲ ἕκαστον τῶν μερῶν αὐτῆς αἰσθη-
 σιν λαμβάνει τῶν κακῶν. καὶ μοι ἐπ' ἀνθρώπου τὸ παράδειγμα 6
 10 λάβε. πρὶν γὰρ εἰκονισθῆναι καὶ ζῶον γένηται τῇ τοῦ δημιουργοῦ
 τέχνῃ, τὸ μηδενὸς ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν κακῶν παρὰ τῆς φύσεως
 εἶχεν· ἀφ' οὗ δὲ πρὸς τοῦ θεοῦ ἀνθρώπος γίνεται, καὶ τὴν αἰσθησιν
 τοῦ προσπελάζοντος κακοῦ προσλαμβάνει. καὶ τοῦθ', ὅπερ ἐπὶ εὐερ-
 γασία τῆς ἕλης πρὸς τοῦ θεοῦ γενομένη λέγεις, εὐρίσκεται μᾶλλον
 15 ἐπὶ τῷ χείρονι προσγενόμενον αὐτῇ. εἰ δ' ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν 7

9 vgl. De autex. 7, 5 S. 163, 14 — 13 vgl. Plato Symp. 206 D. Ps. Method.
 Sym. et Anna S. 22. 86 Pant. bei Jh

S E C D Ph Ezn

1 κάκεινα E¹ | αἰτίαν — δοκεῖ Z. 2 E C (»durch Schuld schuldig« εἶναι μοι
 δοκεῖ) S: αἰτιός ἐστι τῶν κακῶν D, αἰτιός μοι τῶν κακῶν δοκεῖ Ph 2 καταλι-
 πὼν C | εἶναι vor πονηρὸν < Ph | ἐν ὀλέθρῳ C | ὀλέθρῳ S 15^v 3 ἀλλὰ
 — κακῶν Z. 5 < Ezn | μέγ.] μάλιστα C | »aut κατὰ delevorim aut ἡδικηκέναι
 (Z. 4) scripserim« Md 4 ἡδικῆσθαι D 1. Hd. | δοκεῖ < C: καταλιπὼν μέρος
 τῆς ἕλης πονηρὸν εἶναι + S | τοῦτο D: < Ph | ἕλης] ψυχῆς E^{1o} 4f ἀν-
 τιλαμβ.] αἰσθανόμενον S 5 τὰ (< E^{1o}) νῦν w. e. sch. auch S: τὰ ἐκ Ph: < D
 | τῶν κακῶν: κακὰ w. e. sch. S (»das gegenwärtige Böse empfindet« S) | εἰ
 γὰρ — ἀκοσμίας Z. 7 < Ph 6 χαλεπότερα S | εὐρ. νῦν D | νῦν < C,
 nach ἕλην E^{1o} | πεπονθυῖαν C 7 γὰρ < S | αἰθεσθαι 1. Hd. C 8 παρῆν] »in
 Sicherheit und Sorglosigkeit« + Ezn | νυνὶ E: νῦν C D | ἕκαστων 1. Hd. C 9 κα-
 κῶν]. »in Angst u. Zweifel« + Ezn | καὶ μοι — προσλαμβάνει Z. 13 < D |
 τοῦτο τὸ schwerl. S 9f λάβε τὸ παράδειγμα E² Ph; vgl. dazu 7, 5 9 παρά-
 δεῖγμα: »Erläuterung« skazanie S 10 γὰρ < E¹ⁱ | εἰκονισθῆναι καὶ < Ph |
 τῇ τοῦ — εἶχεν Z. 12] ἀναίσθητον ἦν τῶν κακῶν Ph; kürzer auch Ezn 11 τὸ
 < C | μεθ' ἑνὸς E¹ | ἀντιλαμβ.] »das Empfinden« S, aber schwerl. las S
 αἰσθάνεσθαι | παρὰ] ot (πρὸς?) S 12 ἀφ' οὗ — προσλαμβ. Z. 13 anders Ezn
 | εἰκονισθὲν ἀνθρ. πρὸς θεοῦ γίν. Ph | γένηται C | τότε καὶ τὴν Ph 13 τοῦτο
 Ph | προσλ. priat: pria S^a | ἐπ' C D Ph 14 τοῦ < Ph | εὐρίσκ. — λέγεις
 S. 175, 1 v. 2. Hd. am Rd. in E^{1o} 15 προσγενόμενον D S | εἰ δ' ἐκ — ἐπάρ-
 χων S. 175, 2 kürzer in Ph | δὲ E²ⁱ C

θεὸν ἀνελεῖν τὰ κακὰ τὸ μὴ πεπαῦσθαι λέγεις, ἀδύνατον τὸν θεὸν φήσεις ὑπάρχειν. τὸ δὲ ἀδύνατον ἦτοι τῷ φύσει ἀσθενῆ ὑπάρχειν αὐτὸν ἔσται, ἢ τῷ νικᾶσθαι τῷ φόβῳ δεδουλωμένον πρὸς τινος κρείττονος. εἰ μὲν οὖν τὸν θεὸν φύσει ἀσθενῆ ὄντα τολμήσεις εἰπεῖν, 8
 5 περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῆς κινδυνεύειν μοι δοκεῖς· εἰ δὲ τῷ νικᾶσθαι φόβῳ πρὸς τοῦ μείζονος, μείζονα λέξεις τοῦ θεοῦ τὰ κακὰ, νικῶντα τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ τὴν ὁρμήν· ὅπερ ἄτοπον εἶναι μοι λέγειν περὶ θεοῦ δοκεῖ. διὰ τί γὰρ οὐχὶ μᾶλλον ταῦτ' ἔσονται θεοί, νικᾶν κατὰ τὸν λόγον τὸν σὸν δυνάμενα τὸν θεόν, εἴπερ θεὸν εἰκεινὸν φα-
 10 μεν, ὃ τὴν ἀπάντων ἐξουσίαν ἔχει;

XII. Βραχέα δέ σου καὶ περὶ τῆς ὕλης αὐτῆς πυθῆσθαι βούλομαι, καὶ μοι φέρων λέγε· πότερον ἀπλῆ τις ἦν ἢ ὕλη ἢ σύνθετος; ἢ γὰρ διαφορὰ τῶν γεγονότων εἰς τοιαύτην με περιόρισθαι ἐξέτασιν τοῦδε τοῦ λόγου. εἰ γὰρ ἀπλῆ τις ἐτύγχανεν ἢ ὕλη καὶ μονοειδής, σύνθε-

11 vgl. De autex. S, 1. 10, 5 S. 164, 15f. 172, 4 — 14 vgl. Athenag. Suppl. 19 S. 22, 4f Schwartz

S E C D (bis Z. 10) Ph (von Z. 11 an) Ezn

1 ἀνελεῖν] ἀνέχειν C, ἀναιρεῖν D | τὸ μὴ πεπαῦσθαι < D; ebenso u. λέγεις < S. w. e. sch. infolge eines Homoioteleuton im slav. Text 1f ἀδ. εἶναι φήσεις τ. θ. ὑπάρχειν C 2 φήσεις ED¹: φῆς D u. w. e. sch. S u. Ph. | τὸ γὰρ S 16 | ἦτοι] τοῦτο od. τουτέστι S | τῷ (τὸ E¹·E²·S, τῆ CDPH) | φύσει — ἔσται Z. 3 E C S: τῆ φύσει ἀσθενές D, τῆ φύσει ἀσθενῆ ὑπάρχειν ἔστιν Ph | ἀσθενῆ C 145^v 3 τοῦ νικᾶσθαι C: τὸ νικ. S 4 εἰ μὲν — ἐξουσίαν ἔχει Z. 10 viel kürzer Ph (ὄρα ὅποιον τοῦτων προσάπτειν ἐθέλοις τῷ παντοκράτορι καὶ ἀγαθῷ θεῷ) | εἰ μὲν — μείζονος Z. 6] ἄλλως δὲ καὶ D | εἰ μὲν — δοκεῖς· εἰ δὲ Z. 5] »Wenn sie sagen« Ezn | οὖν w. e. sch. < S 5 περὶ . . κινδυνεύειν] Plat. Gorg. 521 D | μοι < C | δοκεῖς] δοκεῖς καὶ ἐκλείπειν (od. ἀπόλλυσθαι) S | τῷ] τὸ C 6 μείζονα — κακὰ < Ezn | λέξεις D S: ἔσται E 7 ὅπερ — δοκεῖ Z. 8 < Ezn 8 ταῦτα E² C D | νικᾶν nach σὸν Z. 9 C D 9 τὸν λ. τ. σὸν] τὸν Οὐαλεντίνου λόγον D | τὸν vor σὸν < E | δυνάμενοι E¹ C | εἴπερ — ἔχει Z. 10 < Ezn | εἴπερ θ.] θεὸν γὰρ S | ἐκείνον D 9f φαμεν εἶναι w. e. sch. S (»sie sagen, daß . . sei) 10 ὃ] ὅπερ E², ὅς D | ἔχει] es endet D 158, 22 11 vor Βραχέα »Untersuchung, ob die Materie etwas Einfaches oder Zusammengesetztes ist« mit roter Schrift + S | Βραχέα — λέγε Z. 12] Ph 307a, 10 ἀλλὰ πάλιν περὶ τῆς ὕλης ἀπόκρισε | Βραχέα — λέγε Z. 12 kürzer Ezn I, 507 | τῆς < C 12 φέρων übers. Jh »protinus« nach Ast Lex. Platon. III, 478 | τις C | ἦν ἢ ὕλη: ἔστιν ἢ ὕλη Ph | ἦ — ὕλη Z. 14 < Ph^a | ἢ γὰρ — τοῦ λόγου Z. 14 < Ph 13 ἐρίστησιν C 14 τις S 16^v | ἢ < Ph

τος δὲ ὁ κόσμος καὶ ἐκ διαφόρων οὐσιῶν τε καὶ χράσεων τὴν σύστα-
 σιν ἔχει, ἀδύνατον τοῦτον ἐξ ὕλης γιγνόμεναι λέγειν. τῷ τὰ σύνθετα
 μὴ οἶόν τε ἐξ ἑνὸς ἀπλοῦ τὴν σύστασιν ἔχειν· τὸ γὰρ σύνθετον ἀ-
 πλῶν τινῶν μῆξιν μὴνύει. εἰ δ' αὖ πάλιν τὴν ὕλην σύνθετον λέγειν 2
 5 ἐθέλοις, πάντως ἐξ ἀπλῶν τινῶν συντεθεισθαι φήσεις. εἰ δὲ ἐξ
 ἀπλῶν συνετέθη, ἦν ποτε καθ' ἑαυτὰ τὰ ἀπλᾶ, ὧν συντεθέντων γέ-
 γονεν ἡ ὕλη, ἐξ οὐπερ καὶ γεννητὴ οὐσα δείκνυται. εἰ γὰρ σύνθετος 3
 ἡ ὕλη, τὰ δὲ σύνθετα ἐξ ἀπλῶν τὴν σύστασιν ἔχει, ἦν ποτε καιρὸς
 ὅτε ἡ ὕλη οὐκ ἦν, ἴουτέστι πρὶν τὰ ἀπλᾶ συνελθεῖν. εἰ δὲ ἦν ποτε
 10 καιρὸς ὅτε ἡ ὕλη οὐκ ἦν, οὐκ ἦν δὲ ποτε καιρὸς ὅτε τὸ ἀγέννητον
 οὐκ ἦν, οὐκ ἔσται ἀγέννητος ἡ ὕλη. τὸ δ' ἐντεῦθεν ἔσται πολλὰ τὰ 4
 ἀγέννητα. εἰ γὰρ ἦν ἀγέννητος ὁ θεός, ἦν δὲ ἀγέννητα καὶ τὰ ἀπλᾶ . .
 ἐξ ὧν ἡ ὕλη συνετέθη, οὐκ ἔσται δύο καὶ μόνον τὰ ἀγέννητα. — δοκεῖ 5
 δέ σοι μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ ἀντικεισθαι;

15 **ΕΤΑΙΡ.** Δοκεῖ.

ΟΡΘΟΔ. Ἀντίκειται δὲ τῷ πυρὶ τὸ ὕδωρ;

14 Symp. 8. 16 S. 109, 1f

S E C Ph Ezn

1 κόσμος < Ph^a | διαφορῶν E² | τε καὶ — ἔχει Z. 2] τὴν σύστασιν ἔχει
 καὶ χραῖων S, συνεστώς ἐστίν Ph 1f τὴν σύστασιν ἔχει: συνεστώς od. σύνθετος E¹⁰
 2 ἔχειν C | ἀδύνατον — ἔχειν Z. 3 < E, — ὕλης < C | λέγεις C | τῷ] τὸ C,
 ὅτι od. ὡστε S 3 ἐνός] ἐνός τινος καὶ S | ἀπλοῦ: ἀποίου Ph | τὴν] καὶ τὴν
 w. e. sch. S, aber viell. i (= »und«) nur im slav. Text hinzugekommen | τὸ
 γὰρ] ἀλλὰ C 4 εἰ — φήσεις Z. 5 < Ezn | σύνθετον λέγεις τὴν ὕλην Ph
 σύνθετον εἶναι λ. C 5 ἐθέλεις E¹⁰, θέλοις C | πάντως] οὐ πάντως ὡς fragend
 S | ἀπλῶν συντεθεῖσθαι C | τινῶν — ἀπλῶν Z. 6 < Ph 6 καὶ ἦν Ph | ἦν
 ποτε — ἔχει Z. 8 kürzer Ezn | τὰ < C Ph | τεθέντων C 6f γεγονέναι ὕλην S
 7 ἐξ οὐπερ — σύνθετος ἡ ὕλη Z. 7f < Ph | οὐπερ καὶ] ὧνπερ ἡ C |
 οὐσα] οὐσία C | σύνθετον C 8 ἦν ποτε C 9 ἡ < E¹ | τοῦτ' ἐστίν C
 10 ὅτε — καιρὸς < C | ὅτε ἡ ὕλη οὐκ ἦν οὐκ < S | ἡ < E¹ | τὸ < C E² Ph S
 | ἀγέννητος C; γεννητὴ, τὸ ἀγέννητον, ἀγέννητος stets E 11 ἔσται: ἄρα Ph^a |
 τὸ δ'] τότε C | nach ἐντεῦθεν + ἄρα E¹ Ph^a | ἔσται < Ph^a 12 ἦν
 S 17 | ἦν δὲ ἀγέννητα < E | καὶ τὰ ἀπλᾶ] τὰ ἀπλᾶ καὶ τὰ μονοειδῆ S
 13 ἔσται: ἄρα Ph^a | δύο μόνον ES | ἀγέννητα] »sondern fünf« + Ezn I, 531 |
 ἀγέννητα] ἵνα παρήσω τὸ ἐπιζητησά τι ὄντα ἐστίν ἀπλᾶ, ὕλη ἢ εἶδος· πολλὰ γὰρ
 καὶ οὕτως ἄτοπα ἀκολουθήσαι ἄν + Ph | δοκεῖ] ΑΓΛΑΟΦΩΝ. δοκεῖ C:
 das Folgende etwas kürzer bei Ezn I, 432ff 14 ἑαυτῷ C 146 15 ΕΤΑΙΡ.]
 hier u. S. 177, 1 u. 4 ΜΕΘΟΔΙΟΣ C 16 ΟΡΘ.] hier u. S. 177, 2 u. 5 ΑΓΛΑΟ-
 ΦΩΝ C | τῷ < E¹

ΕΤΑΙΡ. Ἀντικείσθαι μοι φαίνεται.

ΟΡΘΟΔ. Ὅμοίως δὲ καὶ τῷ φωτὶ τὸ σκότος καὶ τῷ ψυχρῷ τὸ θερμὸν, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῷ ξηρῷ τὸ ὑγρὸν;

ΕΤΑΙΡ. Οὕτως ἔχειν μοι δοκεῖ.

5 **ΟΡΘΟΔ.** Οὐκοῦν εἰ μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ ἀντίκειται, ἀλλήλοις δὲ ταῦτα ἀντίκειται, οὐκ ἔσονται ἕλη μία, οὐδὲ μὴν ἕξ ἕλης μιᾶς. — ὅμοιον δὲ τινα τοῦτοῦ λόγον πάλιν πυνθέσθαι βούλομαι. δοκεῖ 6 σοι τὰ μέρη μὴ ἀναιρετικὰ τυγχάνειν ἀλλήλων;

ΕΤΑΙΡ. Δοκεῖ.

10 **ΟΡΘΟΔ.** Εἶναι δὲ τῆς ἕλης μέρη τό τε πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ λοιπά;

ΕΤΑΙΡ. Οὕτως ἔχω.

ΟΡΘΟΔ. Τί δέ; οὐ δοκεῖ σοι ἀναιρετικὸν μὲν εἶναι τοῦ πυρὸς τὸ ὕδωρ, τοῦ δὲ σκότους τὸ φῶς, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τούτοις παρα- 15 πλήσια;

ΕΤΑΙΡ. Δοκεῖ.

ΟΡΘΟΔ. Οὐκοῦν εἰ τὰ μέρη οὐκ ἔστιν ἀλλήλων ἀναιρετικά. 7 ταῦτα δὲ ἀλλήλων ἀναιρετικὰ τυγχάνει, οὐκ ἔσται ἀλλήλων μέρη· εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἀλλήλων μέρη, οὐκ ἔσονται ἕλης μιᾶς. ἀλλὰ μὴν οὐδ’

SECPH

1 Ἀντικείσθαι—Ὅμοίως δὲ Z. 2 < E¹° Ph 2f τῷ θερμῷ τὸ ψυχρὸν S
3 πρὸς δὲ τούτοις < E¹° S Ph: πρὸς δὴ τοῦτ. E¹¹ | τὸ ὑγρὸν τῷ ξηρῷ C
4 Οὕτως—δοκεῖ: ναί, φησὶν E¹° | ἔχειν μοι δοκεῖ: δοκῶ oder ἔχω S 6 ἀλλή-
λοις—ἀντίκειται < E Ph^a: ἀλλ’ αὐτὰ ἑαυτοῖς τοιτέστιν ἀλλήλοις ἀντίκειται S |
ἀντίκεινται C | ἕξ < C 7 ὅμοιον—λόγον < Ph | τινα < S (oder po-
dobnago aus podobna koego) | τοῦτοις S | πάλιν < E¹° C: δὲ + Ph | πυνθ.
σου βούλομαι E¹: βούλομαι ποιθέσθαι C | ΜΕΘΟΔΙΟΣ vor δοκεῖ σοι in C |
δοκεῖ < E¹° 8 τυγχ. ἀλλ.] ἀλλ. εἶναι Ph 9 hier und im Folgenden liest C
stets ΠΡΑΙΟΦΩΝ für ΕΤΑΙΡ. und ΜΕΘΟΔΙΟΣ für ΟΡΘ. | Δοκεῖ < E¹° S
10 τὴν ἕλην C | τῆς ἕλης τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ μέρη E¹° | μέρος Ph
11 λοιπά] λιπά 1. Hd. (λιπά Holl), spät. Hd. λοιπά C 12 ἔχει E¹° 13 τί
δαί E²¹ | ἀναιρ.] ἀνατρεπτικὸν E¹ | μὲν? S 14 καὶ τοῦ σκότους E¹ | τ’ἄλλα
E¹ Ph^b 14f ὅσα τ. παραπλήσια: ὡσαύτως S | παραπλ.: ὅμοια E¹° 16 Δο-
κεῖ: »Es scheint mir« übersetzt S 17 εἰ < S | οὐκ—ταῦτα δὲ Z. 18 < C |
ἔσται E¹ | ἀναιρ. ἀλλήλων E¹° 18 ταῦτα δὲ—τυγχάνει < E¹ | ταῦτα
δὲ C Ph: τὰ δὲ τῆς ἕλης (μέρη + Ausgg.) E² | ἀν. ἀλλ. S | ἀλλήλων < Ph
τυγχάνει C Ph: ἔστιν E²: S 17^v | ἔσται: ἄρα Ph^a 18f εἰ δὲ οὐκ ἔ. ἀλλ.
μέρη < S Ph^a 19 οὐκ ἔσται E¹¹ Ph^b

Methodius.

αὐτὰ ἔσονται ὕλη, τῷ μηδὲν τι τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτοῦ ἀναιρετικὸν
 ὑπάρχειν κατὰ τὸν τοῦ ἀντικειμένου λόγον. οὐδὲ γὰρ ἐστὶ τι αὐτῷ 8
 ἀντικείμενον· τὰ γὰρ ἀντικείμενα ἑτέροις ἀντιζεῖσθαι πίνυται. οἷον
 τὸ λευκὸν αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἀντίκειται, πρὸς δὲ τὸ μέλαν ἀντικείμι-
 5 νον λέγεται· καὶ τὸ φῶς ὁμοίως αὐτὸ ἑαυτῷ μὴ ἀντιζεῖσθαι δείκνυ-
 ται, πρὸς δὲ τὸ σκότος οὕτως ἔχον φαίνεται. καὶ ἄλλα γοῦν ὁμοίως
 πλείστα ὅσα. εἰ τοίνυν καὶ ὕλη μία τις ἦν, οὐκ ἂν αὐτῇ ἑαυτῇ ἀντί-
 κειτο. οὕτως δὲ τῶν ἀντικειμένων ἐχόντων τὸ μὴ εἶναι τὴν ὕλην
 δείκνυται. ἐπεὶ καὶ σὲ οἶμαι περὶ τοῦ κακοῦ τὴν ζήτησιν ἐτοιμῶς 9
 10 ἔχειν ποιῆσθαι, τὸν μὲν περὶ τῆς ὕλης παραλιπεῖν μοι λόγον δοκεῖ.
 πρὸς γὰρ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ μὴ τὴν ὕλην ὑπάρχειν ἀντάρκως εἰρη-
 σθαι μοι φαίνεται.

XIII. Ἐπὶ δὲ τὴν τῶν κακῶν ἐξέτασιν ἔρχεσθαι δεῖ καὶ ἀναγκαίως
 ἀναζητεῖν τὰ παρὰ ἀνθρώποις. τὰ παρ' ἀνθρώποις κακὰ πό-

11 Symp. S. 45, 1. 77, 4f

S E (bis Z. 9) C Ph Ezn (von Z. 9 an)

αὐτὰ C, αὐ Ph | ἔσονται] ἔσται S | τῷ] τὸ CS?, τῶν E¹ⁱ | τί τῶν C
 2 ὑπάρχειν] εἶναι Ph | κατὰ — ἀντίκειται Z. 7f < Ph | τοῦ < C E¹ⁱ | ἀντι-
 κείμενον C | αὐτῷ] ἑαυτῷ E²C, αὐτῶν E^{1o} 4 οὐκ < E¹ⁱ 4f ἀντικείμενον
 λέγ.] ἀντίκειται S 5 ὁμοίως] μὲν (od. že aus takože) S | αὐτὸ + C | αὐτὸ
 — φαίνεται Z. 6: οὐκ ἑαυτῷ τῷ δὲ σκότει ἀντίκειται καὶ E^{1o} | ἀντικείμενον S
 6 ἔχων E¹ | γοῦν < S 7 ὅσα < viell. S | καὶ < C | ἑαυτῇ E²E^{1o}C,
 αὐτῇ E¹ⁱ 8 οὕτω E^{1o}E² | δὲ] οὖν C Ph 9 δείκνυται] hier endet Maximus (E)
 ἐπεὶ — φαίνεται Z. 12] περὶ μὲν τῆς ὕλης ἀντάρκως ἔχει Ph: frei Ezn I 545 |
 ἐπεὶ καὶ] καὶ ἐπειδὴ w. e. sch. S 10 ποιῆσθαι < S | τὸν μὲν] καὶ τὸν S | περὶ
 las wol auch S (»i« wohl aus »o« = περὶ) | δοκεῖ C 146^v 11 πρὸς — φαίνε-
 ται Z. 12 etwas breiter Ezn I, 548ff | γὰρ] δὲ C | τοῦ] ὡς od. ὅτι S 12 φαί-
 νεται] C endet 13 vor ἐπὶ »Untersuchung (Bl. 18) über das Böse« + S | Ἐπὶ]
 C in C 235^v (Holl 193 Nr. 436); Lemma ἐκ τοῦ αὐτοῦ (vorausgeht De autex. S, 1.
 11—15). Ph 307b, 5 | Ἐπὶ δὲ] ἐπειδὴ C | δεῖ καὶ] δεῖν C 14 τὰ παρ' ἀνθρώ-
 ποις + Ph, κακὰ. τὰ + Ezn, ὄντα viell. + S | τὰ . . κακὰ] τῶν . . κακῶν w. e.
 sch. S: schwerl. τῶν . . ἔργων, denn statt (»um die) Dinge« delèch (dél Sb) wird
 zu lesen sein (»um das) Böse« zléch 14f πότερον — κακοῦ S. 179, 1 < Ph^a |
 πότερον usw. als Frage auch Ezn; aber Ezn fragt: »Ist das Böse Qualität der
 Substanzen oder ist es eine Substanz?« und gibt das Folgende bis κακία S. 180, 6
 sehr frei wieder

τερον εἶδη τυγχάνει κακοῦ ἢ μέρη; εἰ γὰρ εἶδη ταῦτα ἐκείνον φάναι
 θέλοις, οὐκ ἔστιν ἕτερον παρὰ ταῦτα καθ' ἑαυτὸ τὸ κακὸν τῷ τὰ
 γένῃ ἐν τοῖς εἶδεσιν ἐξετάζεσθαι· οἷον τὸ ζῶον γένος ἔστιν κατ' εἶδος
 κατηγορούμενον, τουτέστιν κατὰ γε ἀνθρώπου καὶ τῶν ὁμοίων, ὅσα
 5 τε ἔμψυχα ὄντα τὴν προαιρετικὴν κίνησιν ἔχει· ἀλλ' οὐχ οἷον τε δεί-
 κνυται τοῦτο. οὐ γὰρ γένος εἶναι φαμεν ἕτερόν τι καθ' ἑαυτὸ ὑπάρ- 2
 χον παρὰ τὰ εἶδη· οὕτω δὴ καὶ περὶ τοῦ κακοῦ λέγειν ἀνάγκη. τὸ
 γὰρ γένος εἴπαμεν τὴν σύστασιν ἐν τοῖς εἶδεσιν ἔχειν, μὴ εἶναι δέ τι
 ἕτερον καθ' ἑαυτό. εἰ δὲ οὕτως ἔχει, γενητὸν ἔσται τὸ κακόν· τὰ
 10 γὰρ εἶδη γενητὰ ὄντα δείκνυται, οἷον φόνος καὶ μοιχεία καὶ τὰ τού-
 τοις παραπλήσια. εἰ δ' αὖ πάλιν μέρη τινὸς κακοῦ ταῦτα εἶναι ἐθέ- 3
 λους, ἔστιν δὲ ταῦτα γενητὰ, ἀνάγκη κάκεινο γενητὸν ὑπάρχειν. ὅν
 γὰρ τὰ μέρη γενητὰ, ταῦτα ὁμοίως ἐξ ἀνάγκης εἶναι γενητὰ· τὸ γὰρ
 ὅλον ἐκ μερῶν συνέστηκεν. καὶ τὸ μὲν ὅλον οὐκ ἔσται μὴ τῶν με-
 15 ρῶν ὄντων, ἔσται δὲ τὰ μέρη, κἂν μὴ τὸ ὅλον παρῆ. οὐδενὸς δὲ τῶν
 ὄντων μέρος μὲν ἔστιν γενητὸν, μέρος δὲ <πάλιν> ἀγένητον, εἰ δὲ καὶ 4
 τοῦτο συγχωρήσαιμι τῷ λόγῳ, ἦν ποτε τὸ κακόν, ὅτε ὀλόκληρον οὐκ ἦν,
 τουτέστιν πρὶν δημιουργῆσαι τὴν ὕλην τὸν θεόν. τότε δὲ ὀλόκληρον
 γίνεται, ὅτε πρὸς τοῦ θεοῦ γέγονεν ἄνθρωπος· τῶν γὰρ μερῶν τοῦ
 20 κακοῦ ἄνθρωπος ὑπάρχει ποιητής. καὶ τοῦ ἐντεῦθεν τοῦ ὀλόκληρον
 εἶναι τὸ κακὸν αἴτιος ἔσται δημιουργήσας ὁ θεός, ὅπερ οὐκ εὖ ἔχειν

S C Ph Ezn

1 ἢ las wohl auch S »i« »und« (aus »ili« »oder«) | ταῦτα — θέλοις
 Z. 2 < Ph 2 θέλοι S | ἔστιν] ἄρα Ph^a, ἔσται Ph^b | τὸ κακὸν καθ'
 αὐτό Ph | τῷ] eže = τῷ od. τὸ S 3 ἐν w. e. sch. < S | ἐξετάζειν S
 | οἷον τὸ ζῶον — οὕτως ἔχει Z. 9] nur καὶ ὑφραστάναι . εἰ δὲ τοῦτο in Ph |
 εἶδη S 4 γε Md: τε C | καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ὁμοίων S 5 οἷον τε]
 οὕτως S 6 τοῦτο verbinden C S mit dem Folgenden | οὐ γὰρ S: δὲ εἰ C |
 εἶναι < S | ἕτερόν] αὐτό (semu st. inomu) S 6f ὑπάρχειν S (wörtlich in S
 οὐ γὰρ φαμέν τοῦτο γένος τι αὐτό καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχειν) 7 δὴ] δὲ w. e. sch. S
 | τὸ Md: δ C 8 γὰρ S: δὴ C | δέ τι S: δ' ἔτι C 9 αὐτό C | ἔσται: ἄρα
 Ph^a 10 καὶ vor μοιχ. < C 10f τούτων C 11 αὖ πάλιν < Ph | μέρος S
 11f θέλοις C 12 ἀνάγκη S 18^v 13 μέρη] γένη C, am Rd. μέρη |
 γενητὰ¹ < Ph^a | εἶναι] ἔστι Ph 14 für ἔσται Z. 14, 15, 21 hat Ph^a stets ἄρα
 14f μὴ τ. μ. ὄντων C S: μὴ ὄντων μερῶν Ph 15 δὲ τὰ μέρη] δὲ (+ τοίνυν od.
 οἶν) τὰ μέρη S, δὲ τινα τῶν μερῶν Ph | δὲ < C 16 ὄντων] γενητῶν S | πάλιν
 + S 17 συγχωρήσαιμεν S 19 τοῦ¹ < Ph 20 τοῦ ἐντ. τοῦ C S: τὸ ἐν-
 τεῦθεν Ph 21 οὐκ εὖ C 236 | οὐκ εὖ — δοκεῖ S. 180, 1] nur ἀσεβές Ph

μοι τοῦτο περὶ τοῦ λέγειν, δοκεῖ. εἰ δὲ οὐδ' ὀπότιρον τούτων εἶπεν 5
 ἐθέλοις, πρᾶξιν δέ τινας κακῶν εἶναι λέγοις, γεννητὸν αὐτὸ ὑπάρχειν
 μηρούς· ἢ γὰρ τοῦ τινὸς πρᾶξις ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνει. πρὸς δὲ
 τούτοις οὐδὲν ἕτερον παρὰ ταῦτα τὸ κακὸν εἶπεν ἔχεις. ποῖαν γὰρ
 5 πρᾶξιν κακὴν εἶπεν παρὰ τὰς ἐν ἀνθρώποις διζυγίαι ἔχεις; ὅτι γὰρ
 ὁ ἐνεργῶν οὐ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον ὑπάρχει κακία, κατὰ δὲ τὸν
 τῆς προαιρέσεως τρόπον, τοιαῦτα πράττειν ἐπαναιρούμενος, ἐξ ὧν
 τοῦ κακῶς λέγεσθαι τὴν προσηγορίαν λαμβάνει, προλαβὼν ἴδιον
 τῷ λόγῳ.

- 10 XIV. Für unsere Verhandlung nun, o Freund, scheint mir genug
 geredet zu sein. Auch dir aber meine ich sei nicht verborgen ge-
 blieben, daß ein jeder Mensch die Weise hat, den Nächsten leicht
 zu verwerfen. Denn die zu Ende geführte Untersuchung der Materie
 gibt deutlich die Überführung. Daher, wenn es dir gefällig, gestatte
 15 auch mir ein fragendes Wort, der ich wenigens fragen will. Denn
 so scheint mir das Wahre klar gefunden zu werden, indem dein Wort
 nicht vernichtet wird durch mein Fragen. Denn nachdem gleichmäßig
 die Unterredung geschehen ist von einem von uns beiden, so wird die
 Wahrheit, wie sie ist, sich kund tun; denn es verbirgt sich oftmals die
 20 Wahrheit, indem sie nicht durch der Wahrheit gemäße Verhandlung
 erforscht wird. Daher wünsche ich die gleiche Wiedergabe von dir 2

15 vgl. De autex. 16, 1 S. 186, 3

S C (bis Z. 9) Ph Ezn (bis Z. 9 u. 17f)

1 λέγειν S: < C | δ' Ph 1f εἶπεν ἐθέλοις] λέγεις τὸ κακὸν Ph 2 πρᾶ-
 ξεις schwerl. S (f. dějanija l. dějanie) | κακῶν C | λέγεις Ph | ὑπάρχειν ἀν-
 τὸν C 3 ἢ . . πρᾶξις] πράξεως (od. πράξεις) schwerl. S (für dějanija l. dějanie)
 | τοῦ < C | δὲ] δὲ C (καὶ πρὸς w. e. sch. [oder δὲ] S) 4 π. ταῦτα: παρ' αὐτὰ C |
 τὰ κακὰ C | ἔχεις C 5 π. τὸ Ph^b, π. τοῦ Ph^a | τὰς S 19 6 οὐ < C | οὐσίας
 = estestva: estestvu S | κακία] κακεῖνα C, κακός = zlu (viell. aus zlj = κακία)
 S | κατὰ — λόγῳ Z. 9 auch bei Ezn | κατὰ δὲ — τῷ λόγῳ Z. 9] ἀλλὰ κατ' αὐτὸ
 τὸ ἐνεργεῖν τὸ κακόν, ἤδη δέδεικται Ph 8 τ. προσηγ.] »d. Benennung, d. Namen-
 S, »den Namen« wohl nachträgl. Zusatz 9 λόγῳ] C endet (es folgt c. 18, S)
 13 »zu Ende geführte« »abschließende« (Unters.), schwerlich (Unters.) »des
 Zwecks«; konečnoe (ispytanie) | »der Materie« vešti: »der Dinge« veštii Sa
 17 Ezn I, 577 | »gleichmäßig«, eventuell »entsprechend«, točnu: ob »eifrig« σπου-
 δαίως toštnu? 18 »geschehen ist«, viell. »geschehen sein wird«, byvsu 19f die
 Wahrheit — Verhandlung: vielleicht »sie (verbirgt sich oftmals), indem die Wahr-
 heit nicht durch wahrheitsgemäße Verhandlung« oder »in der Tat die Wahrheit, die
 nicht durch Verhandlung« 21 »Daher«: S zeigt an durch Majuskelbuchstaben,
 daß hier die Gegenrede beginnt | »Wiedergabe: ἀνταπόδομα, ἀπόδοσις, ἀμοιβή?

zu empfangen. Denn nachdem so sich das Größere gezeigt hat, wird mit Sicherheit das Passende zu wählen einem jeden klar sein.

Auch ich selbst will nun nicht, o du, für mein Wort, daß es ohne Prüfung sein werde. Denn auch nicht in dem, was ich oben gesagt,
5 wenn es auch entgegen ist dem Gesuchten.

Ich sage es, und mit aller Willigkeit will ich, daß dies gefragt werde. Und dich bitte ich mit aller Macht an das Fragen dich zu halten. Denn davon meine ich für mich großen Nutzen zu haben. Denn wenn mir die Sache klar erforscht ist, so wird mir (zu Teil), nicht durch
10 Meinen an das Wahre mich zu halten, sondern durch genaue (ganze) Erforschung. Daher wohlan beginne nun das Wort.

Sagst du, daß Gott gut sei?

3

Ich sage, daß er gut sei.

Gut aber ist das, keinerlei Böses zu tun, wovon wir sagen, daß
15 es böse sei?

⟨Ich sage es.⟩

Wie fragst du in betreff dieses Bösen, d. h. über Mord und über Unzucht und anderes dem ähnliche? Oder von jenem, wie viel nun denen, die dieses gewagt zu tun, durch das Gericht Gottes gebracht
20 wird, was, während sie gerecht gestraft werden, böse zu sein scheint den das Gericht dafür Empfangenden, daß sie gewagt Böses zu tun? Wenn du aber nun über das zuerst Gesagte geredet hast, so sage ich

10 De res. I, 2, 6. 13, 3. 27, 3 — 22 De autex. 16, 1

S Ezn (Z. 12—21)

1f vielleicht »sich mit Sicherheit das Größere gezeigt hat, wird das Passende zu wählen« 5 »d. Gesuchten« *istemuemu*: »d. Wahren« *istovomu*? 7 »d. an d. Fragen zu h.« d. h. die Verhandlung fortzuführen 9 »nicht. ne: na HSS 11 »wohlan . . d. Wort« oder »dieses Wort« 12—16 »Nennen sie nun Gott gut u. wohltätig? Es ist selbstverständlich, daß sie ihn gut u. wohltätig nennen, u. daß etwas Böses ihm sich nicht nähert« Ezn I, 580ff 14f »wir sagen . . ⟨Ich sage es. glem . glju (= *γαλέν· φημι*): »wir sagen« *glem* HSS; schwerlich liegt eine etwas größere Auslassung vor, vgl. Ezn 17f »Wenn aber dem so ist, so laßt uns zuvor über den Ehebruch u. über die Unzucht fragen u. dann über anderes Ähnliche Ezn 18ff »Wenn mit dem Willen Gottes solch Böses verübt würde, warum legt er den Verübern des Bösen Strafe auf? Aber daraus, daß er nach den bösen Taten Strafe auferlegt, erhellt, daß er nicht das Böse billigt, sondern haßt u. Strafe u. Züchtigung auferlegt den Tätern, welchen in ihrem Unverstand seine Ermahnungen als Böses erscheinen« Ezn I, 585—590 19 »Gottes« S 20 22 »zuerst. »vormals: drevle; das »zuerst Gesagte« meint offenbar die bösen Taten Z. 17f

nicht, daß Gott davon der Schöpfer sei, denn es scheint mir unvernünftig zu sein, daß es zu Gott nahe gebracht werde, da die offenbar sind, welche erwählt haben, solches zu tun. Wenn du aber in bezug **4** auf das, was von Gott wegen der bösen Taten geschieht, redest, **5** so sage ich nicht von ihm, daß es böse ist, sondern gerecht. Denn er (der Böse) muß gemäß der Gerechtigkeit, nachdem er Böses getan, ein gerechtes Gericht empfangen. Von dem Gerechten aber sagt niemand, daß es böse sei, außer jenem allein, der es gut empfängt. Denn auch die gegenwärtigen Mörder von den Ältesten das **10** Gericht empfangend, sage ich, daß sie gut empfangen. Gutes empfangen sage ich, aber gegenüber Bösem. Denn es ist die Art eines jeden der **<Bösen>** tuenden Männer zu halten das Gerechte für ungerecht.

Aber wir sagen nicht, daß dies böse sei. Denn auch ich selbst sage, daß in Wahrheit dieses gerecht sei.

15 Aber in betreff dessen, wovon du zuerst geredet, in betreff dieser **5** Fragen, habe ich oben über die Materien (handelnd), o du, **<gezeigt>**, daß Gott nicht ihr Schöpfer ist. Was scheint dir nun dieses Böse zu sein? Denn über das Böse, worüber du fragtest, habe ich das Urteil gegeben, indem ich durch den Begriff unterschied.

20 Aber das, was es irgendwie sei, sagst du noch nicht: ob gleich einer Substanz oder gleich einem Accidenz der Substanzen. Denn wenn du sagst, daß es gleich einer Substanz sei, irrst du dich mit dem Begriff, wenn aber wie ein Accidenz, sage ich, daß es so sei.

Da (Wenn) du aber nun meine Frage trennen (abgrenzen) willst, wie **25** sagst du, daß dieses Accidenz sei, und wem und woher sage herzu- **6** bringend mir deutlich. Denn wie nichts von dem Bösen nach dem

15 De autex. 8, 1 ff — **25** De autex. 13, 5

S Ezn (Z. 9—12. 26 ff)

9 ff »wie auch jetzt noch die Mörder, wenn sie in Strafen geraten, die Strafenden nicht gut nennen, sondern böse; denn das ist so die Sitte der Missetäter, das Rechte Unrecht zu nennen, uns aber usw.« Ezn I, 591—594 **11** sage ich« glju: »sagt man« gljut HSS **15** »geredet« S 20a^v **19** »durch d. Begriff unterschied«, viell. auch »durch die Rede abgrenzte«: razlučiv slovesem **23** »Begriff«? slovesem **26 ff** »uns aber sei es ferne, solches zu sagen, sondern das Böse nicht als Substanzen zu erachten, sondern als freiwillig« Ezn I, 594 f **26 f** »n. d. Begriff« pa slovesi

Begriff der Substanz böse ist, habe ich oben in der Verhandlung gesagt, und du, meine ich, erinnerst dich dessen, wovon ich gesprochen, indem ich an die freie Wahl eines jeden das Böse geknüpft. Da du aber nun willst, daß ich von vorne an, so gut ich es verstehe, über
 5 das Böse zu dir rede, so werde ich, wie es mir möglich sein wird, dir klar das Erforschte sagen, so mich an das Wort haltend.

XV. Ἐγὼ πρῶτον [μὲν] τῇ γύσει οὐδὲν φαῦλον λέγω, τῷ δὲ τῆς
 χρήσεως τρόπῳ κακὸν εἶναι λέγεσθαι . . . τὸ γὰρ τῆς μοιχείας ὄνομα
 κοινωνίας ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς σημαντικόν· ἀλλ' ἐὰν κοινωνῇ
 10 τις τῇ γυναικί . . . παιδοποιίας ἕνεκα καὶ τῆς τοῦ γένους διαδοχῆς,
 ἀγαθὴ τις ἢ κοινωνία γίνεται. εἰ δὲ τις καταλιπὼν τὴν νομίμην
 κοινωνίαν ἐνυβρίζῃ γάμοις ἀλλοτρίοις . . . [λίαν] ἔργον πράττει κακόν·
 καὶ ἢ μὲν κοινωνία ἢ αὐτῇ, ὁ δὲ τῆς χρήσεως τρόπος οὐχ ὁμοῖος . . . καὶ 2
 ἐπὶ τῆς πορνείας δὲ ὁ αὐτὸς λόγος . . . ἢ κοινωνία τοίνυν χωρὶς τοῦ

7 Symp. 2, 5 S. 21, 15ff, vgl. Plato Symp. 180 Ef. 183 D

S D Ezn (von Z. 8 an) — 13 vgl. Prokop. PGr. 87a S. 164B

6 »so« S 20b | »mich a. d. W. haltend« wohl = »die Verhandlung führend«
 7 Ἐγὼ πρῶτον D 162, 7—164, 11 | μὲν < S | Pl 180 Ef πᾶσα πράξις . . . αὐτὴ
 ἐφ' ἑαυτῆς πραγματοποιήνη οὔτε καλὴ οὔτε αἰσχρὰ etc. 183 D οὔτε καλὸν εἶναι αὐτὸ
 καθ' αὐτὸ οὔτε αἰσχρόν, ἀλλὰ καλῶς μὲν πραττόμενον καλόν, αἰσχρῶς δὲ αἰσχρόν
 8 χρήσεως] φύσεως D (in solo proposito D^r) | τρόπῳ] λόγῳ übersetzt S | λέγε-
 ται D: »Und mir scheint von der Sache (wörtlich »dem Wort«) der Unzucht zu
 beginnen« + S | τὸ γὰρ Ezn I, 596 | γὰρ < S | μοιχ.] »Unzucht u. Ehe-
 bruch« Ezn | ὄνομα] »daß von Natur (estestvo(m)) nichts böse ist« Überschrift in S
 9 ὄνομα auch vor σημαντικόν + S 10 τις: »ein rechtlich Verhehlter« Ezn |
 γυναικί] »wie es sich gebührt« + S 11f τ. νομ. κοιν.] »sein Weib« Ezn
 12 γάμοις ἀλλοτρίοις zuerst in D | ἀλλότρ.] »auf ein fremdes Lager steigend« + S
 | λίαν < S Dr Ezn 13 καὶ < S | χρ.] κοινωνίας übersetzt Ezn | τρόπος]
 λόγος übersetzt S | ὁμοῖος] »Denn jener (oder »der Eine«) bleibt der echte
 Vater, dieser (oder »der andere« [»diesen« oder »den anderen« S]) wiederum
 schafft einen unbekanntem Erzeuger« richtig + S; vgl. »Denn der eine wird der
 eigentliche Vater der Kinder, der andere der diebische« Ezn 14 ἐπὶ — λόγος]
 »die Sache (= das Wort) der Unzucht scheint mir dieselbe zu sein« S | λόγος]
 »Denn wer der Kindererzeugung halber Gemeinschaft pflegt mit dem Weibe,
 sündigt nicht, aber wer mit einem hurerischen Weibe Gemeinschaft pflegt der
 Wollust (20b^v) halber und nicht wegen! Hinterlassung eines Geschlechts, sündigt,
 und tut nicht recht« + S: ebenso Ezn, aber für »sündigt nicht« Ezn »so ist er
 im Recht« und statt »mit e. h. W. Gem. pf.« hat Ezn »nach einem fremden

τρόπου τῆς χάριτος ἐξεταζομένη κακὸν οὐκ ἔστι· τότε δὲ γίνεται
κακὸν, ὅπου ὁ τρόπος ἔσται σαφής. — ἀλλὰ καὶ τὸν φόρον ὁμοίως ἔχιν **3**
φημί. ἔάν γάρ τις τὸν ἐπὶ μοιχεία ληφθέντα . . ἀποκτεῖναι θίλῃ,
δίκας ὧν ἐτόλμησεν ἀπαιτῶν, κακὸν οὐκ ἐργάζεται. ἔάν δέ τις τὸν
5 μηδέν τι τῶν ἀπηγορευμένων πεποιηκότα ἀναιρήσῃ οὐδενὸς ἄλλης
προφάσεως [λόγου] χάριν, ἀλλὰ τῆς τῶν οἰκείων ἀφαιρέσεως ἵνεκα.
τουτέστιν ἢ χρημάτων ἢ κτημάτων, φαῦλον ἐργάζεται. καὶ τὸ μὲν
ἔργον τὸ αὐτὸ ἐπ' ἀμφοτέρων γίνεται, ὁ δὲ τρόπος τοῦ ἔργου τὴν
διαφορὰν ἐμποιεῖ. πρὸς δὴ τούτοις καὶ τὸ χρήματα λαμβάνειν τινὸς **4**
10 τῶ τρόπου τῆς λήψεως γίνεται κακὸν. ἔάν μὲν γάρ τις δόχη κοινω-
νῶν . . ἐξ ὧν ἔχει, ὁ λαμβάνων οὐδὲν φαῦλον ποιεῖ· εἰ δ' αὖ πάλιν
ἄκοντος . . ἀφέλοιτο ἢ λεληθότως, ἔργον τι πονηρὸν πράττει. καὶ
τὸ μὲν ἀλλότρια λαμβάνειν ἐπ' ἀμφοτέρων ἔστιν, ὁ δὲ τῆς λήψεως
τρόπος κακὸν λέγεσθαι τοῦτο ἢ ἀγαθόν, ποιεῖ. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ **5**

S D Ezn

Leibe verlangt«, endlich »und nicht—Geschlechts« < Ezn: vgl. auch Prok.
(corr. v. Kl nach Monac. 131) ἐπεὶ καὶ παρθένος φθαρεῖσα πρὸ γάμου ταυτὸν
μὲν πάσχει ταῖς γαμονμέναις, ἀλλὰ παρὰ τὸν γάμον καὶ τὸν καιρὸν τὸν ἀφείσοντα
τῶ πατρί, καὶ τιμωρεῖται, οὐ διὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, ἀλλὰ διὰ τὸν τρόπον
τῆς παραβάσεως | ἢ κοινωνία — σαφής S. 184, 2 sehr frei wiedergeg. bei Ezn

2 ἔσται S: ἔστι D **3** ληφθέντα] »(ihn) dem Gesetz übergeben habend«
+ S (mit Recht?, < Ezn) | ἀποκτεῖνε zuerst D **4** δίκας — ἀπαιτῶν] »das Ge-
richt ihm vergeltend, wegen dessen, was er getan« S | ἔάν δέοις Bh: ἔάν τις
δὲ D | τις τὸν: »er jemanden« Ezn | τὸν: τῶν zuerst D **5** ἀναιρήσει
2. Hd. D | οὐδενὸς — χάριν Z. 6 < Ezn **5f** ἄλλης προφ. λόγου] ἄλλου
w. e. sch. S (»ut bona eius invadat« D^r); Gen. προφάσεως bleibe unerklärt Bh;
Bh vermutet ἀλλ' ἢ (od. τινὸς ἄλλης) προφάσεως, λόγου **6** ἀλλὰ] οὐδὲ D (Bh
möchte es tilgen): ἢ w. e. sch. Ezn (ἀλλὰ — κτημάτων: »entweder, um ihn seiner
Sachen zu berauben, oder um ihm seinen Besitz zu nehmen« Ezn) **7** ἢ vor
χρημ. w. e. sch. < S | καὶ < S **8f** τ. διαφ. ἐμποιεῖ: »ist nicht dieselbe« Ezn
9 δὴ: δὲ nach Bh Collation D | τὸ S Ezn Jh Bh: τὰ D | τινὸς — κακὸν Z. 10:
»gelten dieselben Worte« Ezn | τινὸς < S **10** ἔάν — λαμβάνων Z. 11: »denn
wer von seinem Herrn eine Gabe oder ein Geschenk von einem Freunde annimmt«
Ezn | μὲν < S | δῶ? Bh **10f** κοινωνῶν] »dem andern« + S **11** ὁ < S
| εἰ δ' αὖ π.: »aber wer« Ezn **12** ἄκοντος] »von einem Niederen« Ezn: ἀνάγκη
oder βία (vgl. S. 20, 24) τις + S Ezn | τι < S **12f** καὶ τὸ S 21 **13** ἀλλό-
τριον D: < Ezn **14** κακὸν — ποιεῖ: »ist nicht dieselbe (Art)« Ezn | κακὸν
λέγ. τοῦτο: κακὸν τοῦτο ἢ ἀγαθόν S

θεοσεβεῖν τρόπον (ἀγαθὸν ἢ) κακὸν γίνεται. εἰ μὲν γὰρ τις (τὸν) ἀληθῆ σέβει θεόν, ἔργον ποιεῖ ἀγαθόν· εἰ δὲ τοῦτον καταλιπὼν τὸν οὐκ ὄντα σέβει, καὶ τὴν τοῦ κρείττονος τιμὴν ξύλοις ἢ λίθοις προσάπτειν ἐθέλει, κακὸν πράττει. καὶ τὸ μὲν τῆς θεοσεβείας ὄνομα τὸ αὐτό. ὁ
 5 δὲ τῆς χολήσεως τρόπος ἐναλλάσσει τὸ γινόμενον. Aber also wird auch 6
 Bilder oder Bildwerke zu machen, obwohl es nicht schlecht ist der Substanz (dem Wesen) nach, durch die Weise des Gebrauchs böse. Denn wenn jemand ein Bildwerk macht, welches die Gestalt eines Menschen hat, nicht wegen der Kunst, noch indem er will durch das Bild des
 10 Nächsten das Abbild eines Freundes sehen, sondern wegen der Verehrung und es wie Gott anzurufen, der tut ein böses Werk. Und so macht die Weise des Tuns und die Absicht des Handelnden, daß es böse sei.

Und damit ich nicht von diesem allein redend scheine die Zeit zu 7
 15 verbringen, gehe ich zu anderem über. Und siehe mir in betreff des Eisens, wie der Gebrauch es bald gut bald böse zu sein zeigt. Denn wenn jemand es nicht recht braucht, nämlich nicht zum Nützlichen, wie sei es zum Pflug die Erde zu pflügen, oder wieder zu etwas anderem, was nützlich ist, sei es zur Pflanzung von Pflanzen oder zum
 20 Säen der Saat geeignet zu sein, — sondern zum Schwert und Speiß, und soviel zur Anfeindung des Menschen ausgedacht worden, der tut ein böses Werk. — Von diesem sage ich, daß es von den Menschen getan werde. Denn sie selbst sehen wir als die Handelnden, von welchen als getan dieses sich zeigt.

14 Symp. S. 110, 16f. 121, 17f — 16 Symp. S. 20, 18ff

S D (bis Z. 5) Ezn

1 ἀγαθὸν ἢ vor κακὸν + S | τὸν < D | εἰ — ἐθέλ. Z. 4 frei Ezn 3 ξίλω ἢ λίθῳ viell. S 4 κακὸν πράττει] »handelt nicht recht« S; »begeht er schwere Verbrechen« Ezn | καὶ τὸ — γινόμενον Z. 5: »denn er hat die Art des Notwendigen in ungeziemende Dinge verwandelt« Ezn | καὶ < S 5 ἐναλλάσσει D | γινόμενον] D endet 164, 11 | »Aber — Denn« Z. 7 < Ezn 8 »welches — hat« < Ezn 10 »Freundes: »welcher durch den Tod den Augen entzogen wurde« + Ezn 14 »Und — über« Z. 15 < Ezn 15 »verbringen« S 21^v | »Und siehe — zeigt« Z. 24: »wie auch das Eisen bald zum Guten dient und bald zum Bösen; denn wenn einer Pflugschar u. Sense u. Sichel verfertigt, so diene es zum Guten, wenn aber Schwert u. Lanze u. Pfeil u. andere Waffen, welche den Menschen schädlich sind, so verübt er eine böse Tat; aber die Ursache des Bösen ist der Täter und nicht das Eisen« Ezn 21 »Anfeindung: ulajanie: »Jagen« ulovlenie S^b

XVI. *ΕΤΑΙΡ.* Ἐπιὶ τοίνυν περὶ τῶν κακῶν ἐποιήσω τὸν λόγον, δεικνύμαι βουλόμηνος ὡς ἔστιν τὰ κακά, καὶ ὅτι τοῦτον οἱ ἄνθρωποι τυγχάνουσι ποιηταί, βραχὲ τι πάλιν πειθίσθαι βούλομαι· πότερον οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀφορμὴν ἀφ' ἑαυτῶν λαμβάνοντες ἔχουσι, τουτέστιν 5 αὐτοὶ τῆς τοιαύτης χηρῆσιως εὐρίται γενόμενοι, ἢ τοιοῦτοι ὑπὸ θεοῦ γεγονόασιν, ἢ αὖ πάλιν ἕτερός τις ὑπάρχει ὁ εἰς τὰ τοιαῦτα τοὺς ἀνθρώπους παρορμῶν;

ΟΡΘΟΔ. Πρὸς μὲν τοῦ θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους τοιοῦτους γεγο- 2 νέναι οὐτι μοι δοκεῖ λέγειν· ἀπτεξούσιον δὲ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον 10 γεγονέναι λέγω, τουτέστιν ἐλευθερον, ἀφ' οὗ καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ γένους τὴν ὁμοίαν ἐλευθερίαν ἐκληρόσαντο. φημὶ τοιγαροῦν ἐλευθερον γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον, δουλεύοντα δὲ αὐτὸν ᾧ βούλεται 3 τοῦτο γὰρ αὐτῷ καὶ μέγιστον πρὸς τοῦ θεοῦ κεχαρισθαι λέγω. (ὅτι) 3 τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πάντα ἀνάγκη δουλεύει τῷ θεῷ προστάγματι· ἐάν 15 τε γὰρ οὐρανὸν εἶπης, ἔστηκε φέρων τὸν δεσπότην, οὐ μετακινούμε-

3 vgl. De autex. 14, 1 S. 180, 15 — 9 Theoph. ad Aut. II, 27

S C (von Z. 8 an) D Ezn. — 8. 13 vgl. Greg. v. Nyssa Orat. catech. 30, 5

1 Ἐπιὶ D 164, 12 | Ἐπιὶ — βούλομαι Z. 3: »sagen sie« Ezn 2 καὶ δεικνύμαι S | δεικν. βουλ. — ποιηταί Z. 3] et ostendisti, quod mala ex actibus hominum vel voluntatibus constant D^r | βουλ.] »Untersuchung, ob die das Böse tuenden Menschen von sich selbst darauf sich richten oder von Gott oder von irgend einem andern« + S in roter Schrift 3 ποιηταί] »Frage« rot + S | βραχὲ τι πάλιν: illud est quod adhuc D^r 4 τὴν τοιαύτην S | λαμβ. S 22 | τουτέστιν — γενόμενοι Z. 5 < Ezn 5 τῆς τοιαύτης: ταύτης S | 6 τὰ — ἀνθρ.: ταῦτα S 8 Πρὸς] C (S. 194ff Holl) in K 51^r—52^v. Lemma τοῦ αὐτοῦ (voraus geht Meth. De res. I, 44f) ἐκ τοῦ περὶ τοῦ ἀπτεξούσιου λόγου | Πρὸς: Ἐπιὶ D | μὲν: γὰρ S | τοιοῦτους: κακοὺς C 8f γεγονέναι] εἶναι hier u. Z. 10 u. 12? S 9 οὐτι — λέγ.: οὐ φημι D | λέγειν] »Über den freien Willen« + in roter Schrift S 9f πρῶτον . . . γεγονέναι < D | ἄνθρωπον] »welcher von Gott erschaffen wurde« + Ezn 10 τουτέστιν — βούλεται Z. 12 < D 10f τὸ γένος las schwerl. S 12 δουλεύειν S: δουλεύει Ezn | αὐτὸν <? Ezn | ὡς βούλεται S, ᾧ βούλεται Ezn, οὐ βούλομαι C 13 γὰρ αὐτῷ καὶ < D | ἐπὶ θεοῦ D | λέγω] λέγων αὐτῷ D, hominibus pariterque angelis D^r | ὅτι] »Daß außer den Vernünftigen die andern alle aus Zwang dienen dem Gebote Gottes« + in roter Schrift S | ὅτι — ἐφίλαξαν S. 187, 8 < D^r 13f ὅτι μὲν γὰρ τὰ C, ὅτι τὰ μὲν D, τὰ μὲν(?) γὰρ S Ezn 14 πάντα < C | ἐάν — πεποιηκῶτι S. 187, 5 < C. veranlaßt durch das wiederkehrende δουλεύει ἀνάγκη 15 τε < S: ? Ezn | φέρων τ. δ.] »befestigt« Ezn 15f καὶ(?) οὐ μετακινεῖται S

νος τοῦ ὀρισμένου τόπου· καὶ ἔάν τε περὶ ἡλίου τὸν λόγον ποιῆ-
 σθαι θέλῃς, ἐκτελεῖ οὗτος τὴν ὀρισμένην κίνησιν, οὐ παραιτούμενος
 τὸν δρόμον, ἀλλὰ ἀνάγκη τινὶ δουλεύων τῷ δεσπότη. καὶ γῆν ὁμοίως **4**
5 δὲ καὶ τὰ ἄλλα ἀνάγκη δουλεύει τῷ πεποιηκότι. οὐδ' ὀπότερον
 αὐτῶν δυνάμενον ἕτερόν τι παρὰ τὸ εἰς ὃ γέγονεν ποιεῖν. διόπερ
 οὐκ ἐπαινοῦμεν ταῦτα οὕτω πειθόμενα τῷ δεσπότη. οὐδέ τις αὐτοῖς
 ἀπόκειται κρείττων ἐλπίς, ὅτι τὸ προσταχθὲν ἄκοντες ἐφύλαξαν. ἄν- **5**
10θρωπος δὲ τὴν ᾧ βούλεται πείθεσθαι προσέλαβεν ἔξουσίαν ἑαυτὸν
 δουλαγωγῶν, οὐκ ἀνάγκη τῆς φύσεως κρατούμενος. οὐδὲ τῆς δυνά-
 μεως ἀφαιρούμενος· ὅπερ αὐτῷ τῶν κρείττωνων ἕνεκα κεχαρισθαι
 φημί. ἵνα τι πλεῖον ὧν ἔχει προσλάβῃ παρὰ τοῦ κρείττονος, ὅπερ
 αὐτῷ ἐκ τῆς ὑπακοῆς προσγίνεται καὶ ὡς ὀφειλὴν ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ
 πεποιηκότος. οὐ γὰρ ἐπὶ βλάβῃ οὕτω γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον φημί. **6**
15 ἕνεκα δὲ τῶν κρείττωνων. εἰ γὰρ ὡς ἐν τι γέγονεν τῶν στοιχείων ἢ
 τῶν ὁμοίως ἀνάγκη δουλεόντων θεῷ, οὐκέτι μισθὸν ἄξιον τῆς προ-
 αιρέσεως λαμβάνει, ἀλλ' ὥσπερ ὄργανον ἂν ἦν τοῦ δημιουργοῦ, . .

1. 5. 8 vgl. De vita 2, 2. 5 — 9 vgl. I Kor. 9, 27 — 10 vgl. Orig. De princ. I, 1, 5

S C D Ezn. — 10 vgl. Zachar. Mityl. PGr 85, 1133 C

1 ἔάν τε καὶ S **2** οὗτος] καὶ αὐτός S **3** ἀλλ' D **4** πεπηγυῖαν: »ver-
 dichtet« Ezn | κ. φέρουσαν auch Ezn: κ. ἐκτελοῦσαν (»vollendend«) S 22^v | τὸ
 πρόστ.] »das Wort« S **5** ἀνάγκη] »gleichbeschaffen« Ezn | τῷ πεπ.] »den
 Befehlen des Schöpfers« Ezn **5f** οὐδ' οὐ πότερον αὐτὸν C **6** παρὰ τὸ zuerst D,
 vielleicht S: παρ' ὃ C D 2. Hd. | καὶ εἰς ὃ γέγονεν ἐμποιεῖν C **7** οὐκ] οὔτε C
 | οὕτω — ἐφύλαξαν Z. S kürzer Ezn **7f** ἀπόκ. αὐτοῖς C **8** ὑπόκειται D 1. Hd. | κρείτ-
 των S: κρείττων C, κρείττωνων D | ἄκ. C 51^v: ἐκόντες S D **8f** ἄνθρωπον D **9** τὴν
 ᾧ S] τῶν ᾧ C: τῷ ᾧ D | προσέλαβεν γὰρ C, καὶ προσέλαβεν D **10** δουλαγωγεῖν D
 | καὶ οὐκ oder οὐ δὲ? S | οὐ τ. φ. ἀνάγκη D **10f** κρατ. . . ἀφ. anders Ezn **11** ὅπερ
 — κρείττονος Z. 12 < Ezn | αὐτῷ < D | τ. κρείττωνων] κρείττων ὧν C | κεχαρ.:
 αὐτεξουσίον εἶναι D **12** φημί < S | τι πλεῖον] πλείονα D | ὧν ἔχει < D
12f ὅπερ αὐτῷ παρὰ τ. κρ. C **13** ἐκ τῆς — πεποιηκότος Z. 14: welche ihm
 für die Rechtschaffenheit verliehen wurde, sondern allein aus dem Gehorsam ge-
 winnt er den Nutzen u. vom Ungehorsam den Schaden« Ezn | ἀπαιτεῖ: ἔτι D (αἰτεῖ
 vermutet Bh) **14** οὕτω < C | τὸν ἄνθρ. γεγονέναι C | γεγονέναι] geschaffen
 worden« S **15** τι < D | τ. στοιχ. ἢ: »von den anderen Naturen« Ezn
16 ὁμοίως] ὁμοίων D: < Ezn | δουλεύειν τῷ θ. D **17** ἂν ἦν] ἔσται ὁ ἄνθρω-
 πος D | δημιουργοῦ] »weder für das (Bl. 23), was er gut getan, Lob, noch
 + S: bis ἐπομένων S. 1SS, 1 »ob er ihm bald zum Bösen und bald zum Guten
 gebrauchte, es käme ihm weder Tadel noch Lob zu« Ezn

τὴν ἐγ' οὕτως οὐ καλοῦς ἔπραξιν ἀλόγως μίμνεν ὑπομένων· τοῦτον
 γὰρ αἴτιος ἦν ὁ χροόμενος· ἀλλ' οὐδὲ τὸ κρείττον ἄνθρωπος ἠπί-
 στατο, μηδὲν ἕτερον εἰδώς, ἀλλ' ἐκείνο μόνον εἰς ὃ πείθεται εἶναι.
 5 φημὶ τοιγαροῦν τὸν θεὸν οὕτω τὸν ἄνθρωπον τιμῆσαι προαιρού-
 τοῦ δύνασθαι ποιεῖν ἃ βούλεται δεδωκέναι, καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ
 εἰς κρείττον (τρέπειν) παραινεῖν, οὐκ ἀφαιρούμενον πάλιν τὸ ἀτελεί-
 σιον, ἀλλὰ τὸ κρείττον μηνύειν θέλοντα, τὸ μὲν γὰρ δύνασθαι πά-
 ρεστιν αὐτῷ, καὶ τὴν ἐντολὴν λαμβάνη, τὴν δὲ τοῦ δύνασθαι προ-
 10 αἴρειν εἰς τὸ κρείττον τρέπειν ὁ θεὸς παραινεῖ. ὅσπερ γὰρ πατήρ 8
 παιδί παραινεῖ, ἐξουσίαν ἔχοντι ἐκμανθάνειν τὰ μαθήματα καὶ μὴ
 μανθάνειν, μᾶλλον ἔχεσθαι τῶν μαθημάτων, ὅτι κρείττον τοῦτο
 μηνύων, οὐ τὴν τοῦ δύνασθαι τοῦ παιδὸς ἐξουσίαν ἀφαιρεῖ, καὶ μὴ
 ἐκὼν μανθάνειν βούληται, οὕτω μοι καὶ τὸν θεὸν οὐ δοκεῖ προτρέ-
 15 ποντα τὸν ἄνθρωπον πείθεσθαι τοῖς προστάγμασι ἀφαιρεῖν αὐτοῦ
 τὴν ἐξουσίαν τῆς προαιρέσεως, τοῦ δύνασθαι καὶ μὴ ὑπακούειν τοῖς
 προστάγμασι. καὶ γὰρ τὴν ἀρχὴν τὸ οὕτως παραινεῖν ὅτι μὴ ἀγα- 9
 λεν τὴν ἐξουσίαν μηνύει. προστάττει δέ, ἵνα τῶν κραιττόνων ἄν-
 θρωπος ἀπολαύειν δυναθῇ· τοῦτο γὰρ ἔπεται τῷ πεισθῆναι τῷ τοῦ
 20 θεοῦ προστάγματι. ὥστε οὐχ ἵνα τὴν ἐξουσίαν ἢν ἔδωκεν ἀφέλη
 προστάττειν βούλεται, ἀλλ' ἵνα κρείττον δωρήσῃται ὡς ἀξίῳ μεζό-
 ρων τύχειν, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσεν τῷ θεῷ καὶ τὴν τοῦ μὴ ὑπακού-
 εῖν ἐξουσίαν ἔχων. . . .

S C D (bis Z. 6) Ezn

1 τὴν — ὑπομένων < D 1f τοῦτων γὰρ] καὶ τοῦτων D 2 ἦν] ἂν εἴη
 S | οὐδὲ] οὐ übers. S | τὸ < D 3 μηδὲν ἕτερον] μὴ τὸν αἴτιον C | εἶναι
 < D 4 φημὶ verbindet S mit dem Vorhergehenden | φημὶ τοιγ. τ. θ.: »Aber
 Gott« Ezn 5 γενέσθαι D 6 τὸ δύνασθαι C | ποιήσειν D | βούλεσθαι C |
 δέδωκεν D: es endet D 168, 5 7 τρέπειν (wie Z. 10 od. στρέφειν) + S Ezn |
 παραινεῖ C Ezn, παραινεῖν S | οὐκ — ὁ θ. παραινεῖ Z. 10 < Ezn | ἀφερό-
 μενον C 8 μηνῦσαι C 9 καὶ C | λαμβάνει C | τοῦ δύνασθαι < S
 10 εἰς C 52 11f μὴ μανθάνειν + S 12 τοῦτο < S (od. vjaštee aus vjaštee se)
 13 οὐ τὴν — βούληται Z. 14: »da er weiß, daß er fortzuschreiten vermag, das
 Studium fordert, welchem er übergeben wurde« Ezn | τὴν . . ἐξουσίαν < S
 15 τὸν ἄνθρωπον < S | προστ.] πράγμασι C 15f αὐτοῦ ἀφαιρεῖν (23')
 αὐτῷ καὶ τὴν ἐξουσίαν S 17 πράγμασι C | καὶ γὰρ — μηνύει Z. 18 < Ezn |
 καὶ γὰρ τ. ἀρχὴν] i) isprjva bo S | τὸ οὕτως S Jh: τοῦ οὕτως C | ὅτι] ὅτι γὰρ
 od. ὥσπερ γὰρ S 18 ἵνα — ἀλλ' Z. 21: »daß er das Gute begehre« Ezn 19 τὸ
 πεισθῆναι C

Denn nicht unvernünftig wollte Gott so die Gabe geben, nämlich **10** die ewige Unverweslichkeit. Unvernünftig aber wäre sie ungerecht gegeben; sie wäre aber nicht gerecht gegeben, wenn nicht zu diesem beiden er die Macht empfangen hätte, sowohl zu gehorchen dem, was **5** Gott befiehlt, ebenso auch, wenn er nicht will. Denn das Gerechte wird gegeben nach der Würdigkeit dessen, was jemand getan. Was wäre dann für ein Unterschied der Handlung, wenn nicht eines jeden von beiden Macht hätte der Mensch.

XVII. *Ἀντεξούσιον δέ φημι γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον· οὐχ ὡς*
10 *προὔποκειμένου τινὸς ἤδη κακοῦ, οὐδὲ τὴν ἐξουσίαν εἰ βούλοιο τοῦ*
ἐλέσθαι. ὁ ἄνθρωπος ἐλάμβανεν, ἀλλὰ τὴν τοῦ ὑπακούειν τῷ θεῷ
*καὶ μὴ ὑπακούειν αἰτίαν μόνην. τοῦτο γὰρ τὸ ἀντεξούσιον ἐβούλετο. **2***
καὶ γινόμενος ὁ ἄνθρωπος ἐντολὴν λαμβάνει παρὰ τοῦ θεοῦ, καὶ
15 *ἐντεῦθεν ἤδη τὸ κακὸν ἄρχεται· οὐ γὰρ πείθεται τῷ θεῷ προσ-*
τάγματι. καὶ τοῦτο καὶ μόνον ἦν τὸ κακόν, ἡ παρακοή, ἣτις τοῦ
εἶναι ἤρξατο. οὐδὲ γὰρ ἀγένητον ταύτην τις εἰπεῖν ἔχει, τοῦ ποιή-
σαντος αὐτὴν ὄντος γενητοῦ. πάντως δὲ πόθεν τοῦτο τὸ παρακού-
3 *σαι ζητήσεις. ἀλλὰ κεῖται <τοῦτο> σαφῶς ἐν <τινι> θείᾳ γραφῇ.*

1 vgl. De res. II, 5, 2. De vita 2, 5 — **3** De res. II, 36, 2 — **15** De autex. 18, 11.
 De res. I, 38, 4 — **16** Theoph. ad Autol. II, 25. Iren. Adv. haer. IV, 39, 1. V, 23, 1

S C Ph (Z. 9—16) Ezn

1 »Denn nicht — Mensch« Z. 8 < C | statt »unvernünftig« beidemale »umsonst« Ezn **2** »ungerecht — wenn« Z. 3: »sie einem solchen zu geben, welcher« Ezn **5** »Denn«: »sondern« Ezn **7** »Unterschied«: »Auswahl« Ezn **8** »Mensch«: »zu gehorchen oder nicht zu gehorchen« + Ezn **9** *Ἀντεξούσιον — εἶναι ἤρξατο* Z. 16 Ph 307b, 37—308a, 4; vorangeht bei Ph *ὅτι τῇ φύσει κακὸν οὐδὲν ἐστίν. ἀλλὰ τῇ χρήσει γίνεται κακὰ τὰ κακά | Ἀντεξ. — ἄνθρωπον] ὅτι ἀντεξουσίων φησιν γεγονέναι φημι τὸν ἄνθρωπον* Ph: < S | τὸν ἄνθρωπον γεγονέναι C | ἄνθρ.] »das Gute zu tun oder auf das Böse zu verfallen« + Ezn I 712f **10** *ἐξουσίαν* S 24 **10f** *εἰ βούλ. τοῦ ἐλέσθαι* SPh b: *τοῦ ἐλ., εἰ βούλ.* C Ph^a **11** *ὁ* < Ph | *ἐλάβεν ἄν* S | *τῷ — ὑπακούειν* Z. 12 < Ph^b | *τῷ* < C **12** *αἰτίαν — ἐβούλετο* frei bei Ezn | *αἰτίον μόνον· ἦν* Ph: *αἰτίον μόνον* viell. S (*μόνον* S) | *ἤβούλετο* C: *τότε* + Ph **13** *λαμβ.* C 52^v **14** *ἤδη* < S **15** *καὶ τοῦτο — ἤρξατο* Z. 16 < Ezn | *καὶ μόνον]* »nur allein« »nur das einzige« S | *μόνον ἦν]* *μόνην* C **16** *ἤρξατο]* es endet Ph | *οὐδὲ γὰρ — ἄνθρωπος* S. 190, 3 anders Ezn | *οὐδὲ — ἔχει]* Denn niemand kann [sein] sagen, daß es nicht geschaffen ist. S | *γὰρ* < C **17** *τοῦτο συνέβη, προσεγένετο* od. ähnlich S **18** *ζητήσεις]* »Untersuchung, woher dem Menschen das Böse widerfuhr« mit roter Schrift + S | *κεῖται] τοῦτο* + S | *ἐν τινι* S: *ἐν τῇ* C

ὅτιν οὐδὲ τοιοῦτον τὸν ἄνθρωπον πρὸς τοῦ θεοῦ γεγονέναι φημί, κατὰ δὲ τὴν τινα διδασκαλίαν τοῦτο πεπονθέναι λέγω· οὐδὲ γὰρ ταύτην φύσιν εἰληφώς ὁ ἄνθρωπος· εἰ γὰρ οὕτως εἶχεν, οὐκ ἂν αὐτῷ κατὰ διδασκαλίαν τοῦτο προσεγέμετο, τῆς φύσεως αὐτῆς οὕτως
 5 ἐχούσης· λέγει δὲ τις θεία φωνὴ μεμαθηγένοι τὸν ἄνθρωπον τὰ 4
 πονηρὰ διδάσκεισθαι οὖν φημι τὸ παρακούειν θεοῦ (τοῦτο γὰρ καὶ
 μόνον ἐστὶ τὸ κακόν, ὃ παρὰ τὴν τοῦ θεοῦ προαίρεσιν γίνεται). οὐ γὰρ
 δὴ) καθ' ἑαυτὸν τὸ πονηρὸν (ὃ) ἄνθρωπος διδάσκειται· ὁ διδάσκων
 τοίνυν τὸ κακόν ἐστὶν ὁ δράκων, von Gott selbst geschaffen. Sie (die
 10 Schlange) lehrt aber den Menschen, indem sie ihn abwendig machen will
 von dem Höchsten. Wenn du aber auch die Ursache wissen willst, Neid 5
 in betreff des Menschen hat sie. Wenn du aber auch nachforschest,
 woher der Neid: deshalb, weil sie nicht so geehrt ward. Denn allein
 der Mensch hat nach dem Bild und der Ähnlichkeit Gottes zu sein
 15 empfangen. Wenn du aber deshalb sagst, daß Gott sei der Urheber
 des Bösen, so entfälltst du von dem vernünftigen Gedanken. Denn 6
 wenn er jenem weggenommen, was er hatte, und es dem Menschen
 gegeben hätte, so wäre er in Wahrheit schuldig des Bösen. Wenn
 er aber jenen erhielt, wie er war, aber den Menschen so machen
 20 wollte, ist jener schuldig, der neidet. Denn wenn jemand, der zwei
 Sklaven hat, den einen in der Knechtschaft erhält, den andern aber an
 Sohnesstatt macht, jener aber, neidisch geworden, den so vom Herrn
 Geehrten tötet, wird etwa der Herr schuld sein an jenem bösen An-

5 Jerem. 13, 23 — 11 Weish. Sal. 2, 24; vgl. De autex. 18, 8. 19, 3. 4
 S. 194, 4. 196, 9. 13. De res. I, 36, 2f. Iren. Adv. haer. IV, 40, 3. Tert. De pat. 5.
 Adv. Marc. II, 10 — 14 Gen. 1, 27

S C Ezn. — 11 vgl. Athan. Adv. Apoll. 1, 15. Basil. PGr. 31 S. 348 A. Greg.
 Nyss. Orat. catech. 6. Greg. Naz. Orat. 38, 12. Chrys. PGr. 49, 260

2 πεπονθέναι] »er empfangen habe« übers. S | οὐδὲ] οὐ S 3 εἰληφεν ἂν
 viell. S | εἰ γ. οὕτ. εἶχεν: »Wenn der Mensch eine solche Natur erhalten hätte«
 Ezn | ἂν εἶχεν las schwerl. S 4 τῆς — ἐχούσης Z. 5: »sondern von der Natur
 des Geschöpfes« Ezn 5 τὸν ἄνθρ. — θεοῦ Z. 6] anders Ezn 6f καὶ μόνον]
 »allein« »das einzige« S 7 οὐ γὰρ — Höchsten« Z. 11 frei wiedergegeben bei
 Ezn 8 δὴ Md: ἂν C, ὦν S | ἑαυτὸ C | τὸ πον.] πονηρός S: viell. (ὦν)
 πονηρός τὸ πονηρὸν Md | ὁ + Bo 9 δράκων] καὶ τὰ ἐξῆς + C u. endet
 11 statt »Wenn du« usw. stets »Wenn sie« usw. Ezn 17 »was er hatte«:
 »etwas« Ezn 18 »er«: »der Geber« Ezn 22 »den — tötet« Z. 23: »gegen
 den andern sich erhebt und ihn tötet« Ezn 23 »Geehrten« S 25

schlag, während er ihm doch nichts genommen, nichts von jenem
 . diesem gegeben?

XVIII. Aber auch darüber hast du zu fragen (oder »wirst Du fragen«), woher, wenn niemand böse war, der Schlange, welche man
 5 Teufel nennt, die Kenntnis des Bösen. Entgegen wird aber dies gut
 gesagt, daß der Teufel das als böse erkannte, Gotte ungehorsam zu
 sein, daher er auch den Menschen dazu anreizte. Denn wenn ein **2**
 Feind die Feindschaft verbirgt, heimlich mit Bösem umgeben wollend,
 jedoch nicht kennend die Weise des Bösen, auf welche er imstande
 10 sein wird, das zu tun, was er sinnt, indem er einen der Heilkunst
 Kundigen fragt, der dem Nächsten kund getan hat — nämlich jenem,
 dem dieser (sein Feind) Schaden antun wollte — diejenige Weise, auf
 welche er imstande sein wird, gesund zu sein; sei es, daß er eine Zeit
 bestimmt hat, in welcher allein der Speise zu gebrauchen, oder das
 15 Meiden vieler Speisen oder nur diese Speise meidend; jener aber so **3**
 fort, sobald er es gehört, nachdem er wie mit Freundschaft gekommen
 und den Arzt verleumdet, als der Schädliches ihm befohlen, heißt ihn
 wiederum das Entgegengesetzte von dem tun, was jener (der Heil-
 kundige) befohlen, und so vertrauensvoll machend bereitete er Schaden
 20 dem Menschen, nicht vor diesem die Weise des Bösen kennend, sondern
 von dem Befehl des Arztes es lernend.

So verstehe mir auch den Teufel, daß er zuerst eifersüchtig war, **4**
 ferner alsdann, daß er nicht kannte die Weise, wie Böses zu tun. Denn
 nicht war zuvor Böses, von dem er hätte die Kenntnis nehmen können.
 25 Er wußte aber, daß von Gott ein Gesetz dem Menschen gegeben, welches

S Ezn

2 »gegeben: »Frage, woher dem Teufel die Kenntnis (statt diabolū uvèdènie
 l. diabolū vedènie) des Bösen wird« + S **4f** »welche ihr Satan nennt« Ezn
5 »Entgegen — gesagt« Z. 6: »Wir sagen« Ezn **8** »mit B. umg. wollend«:
 »schaden will« Ezn **9** »auf — meidend Z. 15: »und sich hinundhergehend
 umhertreibt, die Mittel ausfindig zu machen, dann aber die Zeit findet, da einer
 der Ärzte seinem Feinde den Auftrag gibt, sich diesem nicht zu nahen und von
 jenen Speisen nicht zu kosten, wodurch er zur Gesundheit gelangen könnte: Ezn
15 »diese: S 25^v | »meidend« *φεύγοντα*: viell. *φεικτέον* **17** »als d. Schäd-
 ihm bef.: »das ihm als nützlich Verordnete als schädlich darstellt« Ezn **19** »so
 vertr. machend: »hierdurch« Ezn **21** »es lernend: »die Mittel gefunden hat
 und ihm schädlich geworden ist« Ezn **22** »zuerst — alsdann, daß er: »den
 ersterschaffenen Menschen beneidete und« Ezn **25** »Er wußte aber: »Als er
 aber hörte« Ezn

nicht gestattete Speise zu essen von einem gewissen Baum — wie mir scheint, nicht wie wenn der Baum den Tod enthielte, sondern wie als den Menschen nicht dienlich zur Speise erkannt habend —; sei es, weil die Pflanze den Tod gab, und deshalb der Mensch verhindert ward, 5 von ihm zu nehmen, von welchem der Mensch auch zu sterben schien, sei es wiederum, daß, Gotte ungehorsam zu sein, Ursache des Todes dem Menschen, als der das getan, was Gott verboten. Er überredete 5 den Menschen zu übertreten das Gebot Gottes, noch nicht wissend, welches ihr Böses ist; als er aber hernach Gott den Menschen tadelnd 10 in betreff dessen, daß er sein Gebot übertreten, wahrnahm, und den den Lohn der Verurteilung Empfangenden, da erkannte er, wie das Böse ist, nicht aus einer früheren Substanz, sondern von der Drohung Gottes.

Wie wir nun einen Arzt nicht tadeln, welcher angesagt, auf welche 6 15 Weise ein Mensch gesund sein könne, wenn auch vielmehr der Feind früher nicht wußte, auf welche Weise möglich sei, jenem Schaden zu tun, sondern von der Mahnung des Arztes es lernte. Denn nicht gebührte es dem Kundigen, das Geeignete (*συμμέτρον*?) zu ver-

S Ezn

1 »von einer todbringenden Frucht« Ezn und + »da legte er diese dem Menschen vor« **1f** »wie mir scheint — zu sterben schien« (»und — nehmen« Z. 4f auch bei Ezn) Z. 5: »nicht als ob sie schädlich gewesen wäre für die Nahrung des Menschen oder von Natur eine todbringende Pflanze« richtig Ezn **6** »des Todes« S 26 **7** »als der — verboten«: »wie einem Verbrecher, welcher den Befehl des Befehlgebers übertritt, der ihm aufgetragen wurde« Ezn | »Er«: »der Feind« Ezn **8f** »noch nicht w., w. i. B. ist«: »Denn nicht etwa mit Gewißheit wußte er, daß er dadurch etwas ihm Schädliches tun könnte, sondern im Zweifel und im Unklaren sich annähernd, ob es gelingen werde oder nicht gelingen werde« Ezn **10** »und den — Empfangenden« Z. 11 und (Z. 11f) »wie das Böse — Drohung Gottes« Z. 13: »daß seine Gebote ihm den Tod bewirkten und daß mit Recht er und der Mensch bestraft worden seien, welchen er zum Ungehorsam verleitet hatte, zu kosten von dem Baum, welcher nicht von Natur todbringend war, sondern erst durch die Androhungen Gottes die Ursache solcher Dinge geworden ist« Ezn **11f** vielleicht »nicht aus einer früheren . . erkannte er da, wie das Böse ist« **15** »wenn auch — lernte« Z. 17: »während dieser, die Befehle des Arztes beiseite lassend, dem Feinde folgte, welcher ihm schädliche Ratschläge gab, wodurch die Ursache des Schadens nicht vom Arzte, welcher ihm schon vorher es vorausgesagt hat, zu verstehen ist, sondern vom Feind, welcher vom Gebote des Arztes das ihm Schädliche erfand« Ezn **17f** »Denn nicht — gestehend S. 193, 7 < Ezn

bergen, denn ohne zu wissen hätte jener auch dies vielleicht gegeben, was er der Weisung des Arztes entnahm, und wäre schuldig des von hier etwas Böses Empfangens, obschon alsdann nicht wissend, daß jener Leiden empfängt, so daß er nicht Strafe empfangen wird; und 5 dem Feinde zwar wäre der Anschlag zugetroffen, das Gericht aber konnte er nicht empfangen wegen unvernünftiger Feindschaft, nicht die Feindschaft gestehend. Auf die gleiche Weise sagen wir, daß, 7 wenn auch durchaus der Teufel Feind der Menschen geworden war, er noch nicht Kenntnis des Bösen hatte, sondern aus dem Gebot (es) 10 erkannte, als Gott bedräute, dem Menschen kund tuend, daß er, wenn er gegen seinen Willen von dem Baum essen werde, den Tod haben werde als Strafe. Denn wenn er nicht dem Menschen zuvor kund getan, daß er noch nicht will, daß er esse vom Baum, so hätte er vielleicht ganz unwissend gegessen und hätte ein Ende gehabt 15 auch des Lebens, sei es wie noch nicht imstande zu ertragen die Frucht des Baumes — wie auch nicht ein Kind, noch mit Milch genährt, feste Speise empfangen kann — sei es wieder gegen den Willen Gottes vom Baum genommen habend; und wären zwar die Anschläge der Schlange

11 Gen. 2, 17 — 16 Theoph. Ad Autol. II, 25. Iren. Adv. haer. IV, 38, 1

S Ezn — 16 vgl. Prokop. PGr 87, 1 S. 164 B. Greg. Naz. Or. 38, 12

3 »obschon« iżde: »welcher« iże HSS 7 »Auf die« S 26^v 10 »als Gott — kund tuend«: »wollte er dem Menschen schaden« Ezn 12 »er«: »Gott« Ezn 14 »und hätte — Baumes« Z. 16: »so wäre ihm die Todesstrafe nicht zuteil geworden; weil er aus Unkenntnis gegessen hätte oder aus Unenthaltbarkeit von der Speise des Baumes, so wäre er keiner Strafe schuldig gewesen« Ezn 16 »wie auch — kann« Z. 17: »Denn auch ein Säugling, welcher nach einer andern Speise verlangt, ist nicht strafbar, sondern bemitleidenswert, weil er beim Mangel an Milch sich hierzu verleiten ließ« Ezn | Prok.: ὁ δὲ Ἀδὰμ νήπιος ἦν· στερεὰ γὰρ τροφή τοῖς νεωστί τεχθεῖσιν ἀνάμοστος. Theoph. S. 125 καὶ γὰρ νῦν ἐπὶ ἀν γεννηθῆ παιδίον, οὐκ ἤδη δύναται ἄρτον ἐσθίειν, ἀλλὰ πρῶτον γάλακτι ἀνατρέφεται, ἔπειτα κατὰ πρόβασιν τῆς ἡλικίας καὶ ἐπὶ τὴν στερεὰν τροφήν ἔρχεται. οὕτως ἔν γε γόνει καὶ τῷ Ἀδὰμ. Iren. sicut infans solidum cibum adhuc accipere non potest, erat ὁ ἄνθρωπος ἀδύνατος λαβεῖν αὐτὸ (scil. τὸ τέλειον)· νήπιος γὰρ ἦν. Greg. or. 38, 12 τὸ ξέλον τῆς γνώσεως . . καλὸν μὲν ἐνκαίρως μεταλαμβάνομενον . . οὐ καλὸν δὲ τοῖς ἀπλοστέροις ἔτι . . ὥσπερ οὐδὲ τροφή τελεία λυσitelῆς τοῖς ἀπαλοῖς ἔτι 17 »sei es — habend« Z. 18 < Ezn 18 »und wären — würdig ist« S. 194, 3: »Dagegen wurde die Schlange, welche der Satan ist, mit Recht bestraft, wegen der unversöhnlichen Feindschaft, welche sie gegen den Menschen hatte« Ezn: mit S D^r IV, 11 non est iusti iudicii ex praesentia damnari aliquid quod re et opere non sit admissum

Methodius.

in Erfüllung gegangen, nicht aber schiene sie nach Billigkeit Gericht zu empfangen wegen unvernünftiger Feindschaft gegen den Menschen, da sie, keinerlei Tat gewagt habend, (nicht) klar der Strafe würdig wäre.

Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ τὸν ἠθὸν εἶπον ἕγωγε, τὸν δὲ 8
 5 ἠθὸν ἐκ τοῦ κριτέοντι τιμῇ κατηξιῶσθαι τὸν ἄνθρωπον πρὸς τοῦ
 θεοῦ· τὸ δὲ κακὸν ἢ παρακοὴ ἐκ τοῦ προστίμου περιπεσεῖν τὸν ἄν-
 10 θρωπον ὑπερβάντα τὴν τοῦ θεοῦ ἐντολήν. . . πολλάκις εἰ καὶ τὰ μά-
 λιστα τὸ γινόμενον τῇ φύσει φαῦλον οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ γε δὴ διὰ τὸ
 μὴ βούλεσθαι τὸν θεὸν γίνεσθαι αὐτό . . . σαφῶς . . . (τοῦτο) ὑπάρχειν
 15 κακόν. ἦν ποτε γὰρ καιρὸς, ὅτε προσέταξεν ὁ θεὸς τῷ πρώτῳ 9
 λαῷ εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας εἰσάγειν γῆν, καὶ τότε μὲν οὐκ ἐπίσθη
 τῷ θεῷ προστάγματι οὐδὲ τῆς ἐπαγγελίας ἀπολαύειν ἠθέλειν· ὕστε-
 ρον δ' αὖ πάλιν ἐπέχοντος τοῦ θεοῦ τὴν εἰσοδὸν τὴν ἐκεῖ ἔλατ-
 20 θείαν βουλήν εἰσελθὼν δικαίαν ἀπητήθη τιμορίαν. Ebenso (sagen
 wir), daß wenn auch durchaus dies seiner Substanz nach nicht böse
 ist, (es böse sei,) weil Gott nicht will, daß es geschehe, und daß die
 Menschen gelehrt werden, es zu tun.

Aber nun zu sagen, daß der Teufel sofort, nachdem er geworden, 10
 20 von Gott wisse, daß das Böse Gotte ungehorsam zu sein, daß

4 S. zu De autex. 17, 5 S. 190, 11. De res. I, 36, 2. 3 — 6 Iren. Adv. haer. IV, 39, 1

S C (von Z. 4 an) D^r (bis Z. 3, s. zu S. 193, 18) Ezn

4 C in C 236^r und R 222^r (Holl 196). Lemma C ἐκ τοῦ αὐτοῦ (vorausgeht De autex. 13, 1—5), R τοῦ αὐτοῦ (vorausgeht De resurr. I, 38, 3. 4) | εἶπον ἕγωγε: »bezeichnen wir« Ezn 6 »τὸ δὲ — παρακοή«: »und das Böse vom Ungehorsam des Menschen« Ezn | ἐκ τοῦ — ἐντολήν Z. 7: »denn Gott hat den Menschen so sehr geehrt, dieser aber war ungehorsam und trat das Gebot mit Füßen« Ezn | ἐκ τοῦ — ὑπερβάντα Z. 7 < C^r | προστ. περιπ.] πρὸς διαθήκην προσπεσεῖν (εἰσπεσεῖν)? »in das Testament gefallen« S 7 ὑπερβάντα S Md: ὑπερθέντα C | τῆς τ. θ. ἐντολῆς C^r | . . .] »daher auch« S 27 | πολλάκις — μά- λιστα . . . ἔστιν Z. 8: »Darum finden wir alles das« Ezn 9 σαφῶς — κακόν Z. 10] »Wenn aber nun man beistimmen muß, (Böses) zu tun sei nur das Gotte ungehorsam zu sein, so deutlich gelernt habend, dies sei böse« S | σαφῶς < Ezn | ὑπάρχει C Ezn 10 »ἦν — zu tun« Z. 18 < Ezn | ποτε γὰρ + S 19 »Daß nicht (< S^b) böse zu sagen, der Teufel kenne das Böse, Gotte ungehorsam zu sein« vor» Aber nun« + mit roter Schrift S 20 »von Gott wisse« S Ezn: viell. (»geworden) von Gott, wisse« | »das — daß Gotte« Z. 20f < Ezn

- Gotte ungehorsam sein böse, nicht gut, scheint mir zu sein. Denn nicht unvernünftig ward er von Gott, so daß er nicht unbewußt war, daß nicht gut ist, wider den Willen Gottes etwas zu tun. Denn deshalb sage ich, **11** werde er mit Recht gepeinigt, weil, vernünftig von Gott geschaffen und **5** das Wissen besitzend, daß das Böse ist, sich dem Willen Gottes zu widersetzen, er wagte dieses zu tun. Das Böse aber nenne ich den Ungehorsam; nicht als ob ich sagte, irgend ein zuvor seiendes Element habe in Kenntnis der Teufel, sondern als gewollt habend, daß etwas von dem Accidierenden geschehe.
- 10** Ich sage daher, daß auch der Mensch mit Recht Strafe empfangt **12** für das, was er tut, denn mit eigenem Willen gibt er sich zum Lernen, er steht aber ab vom Lernen dann, wenn er selbst will. Denn er hat die Macht zu wollen und nicht zu wollen. Es folgt aber, daß er auch tun kann, was er will.
- 15** XIX. Frage. Und da nun, o Freund, du sagst, daß Gott nicht der Schöpfer des Bösen sei, sagst aber, daß es getan wird gemäß der Wirkung des Teufels von den ihm Folge Leistenden, die sich jenes Willen hingegeben haben: daher, sagst du, würden sie auch mit Recht gestraft, da sie, obwohl vermögend seinen Willen zurückzuweisen, nicht **20** wollen; so will ich dich über ihn, den Teufel selbst, fragen. — Hat Gott ihn so geschaffen, oder hat er sich selbst zum Bösen gewandt, nachdem er zuvor nicht so gewesen? — Wenn er aber nun so **2**

S Ezn — 6 vgl. Joh. Dam. De orthod. fide IV, 21

1 »scheint mir« < Ezn **2** »nicht zu« S 27^v | »daß nicht — tun« Z. 3: »daß das, was dem Willen Gottes gemäß geschieht, gut ist, und was außerhalb seines Willens ist, böse ist« Ezn **4** »weil«: »denn er weiß das Gute und tut es nicht, und er ist des Bösen kundig und meidet es nicht. Und nicht als böse und als Quäler hat ihn Gott erschaffen, und nicht als Versucher, daß er die Gerechten durch ihn prüfend ausscheide, und nicht wird er selbst aus sich als böse befunden und nicht als unerschaffen und als Widersacher Gottes, sondern« Ezn | Joh. Dam. ἀτεξοσίως ὡς λογικός, ἐκουσίως τε τῆς κατὰ φύσιν ἀρετῆς ἀπεφοίτησεν **6** »er wagte dies zu tun«: und an das, wovon er wußte, daß es böse sei, hat er sich gewagt: Ezn **8** »als — geschehe: »als ein von den Zufällen des Wollenden Gewordenes: Ezn **10** »auch« + Ezn **15** »Du sagst«: »sagen sie« Ezn **17** »die — haben« Z. 18: »und betrogenen Menschen« Ezn **19** »obwohl — zurückzuweisen: »denn sie hätten das Böse abschneiden und entfernen können« Ezn | »s. Willen« S 28 **21** »Zu denen, die sagen: Hat Gott den Teufel böse geschaffen, oder hat er sich selbst verkehrt zum Nichtnatürlichen (nicht von Natur Eignenden)« vor »Hat« + rot S

war von Gott, so gebührte es ihm nicht, Strafe zu empfangen, da er sich in der Natur bewahrte, wie ihn Gott erschaffen. *τοὺς γὰρ παρὰ τὴν προαίρεσιν τοῦ θεοῦ πράττοντάς τι δικαίως . . . κρίνεσθαι φασιν ὅτι μὴ ἔμειναν τοιοῦτοι, ὁποίους ἠθέλην ὁ θεὸς εἶναι.* Wenn 3
5 aber von Gott jemand gut geworden ist, er jedoch seinen Willen auf das Böse verkehrte, nachdem er das Bessere gelassen, so empfangen er mit Recht Strafe in betreff dessen, was er gewagt zu tun. Denn daß er nicht so von Gott geworden, sagte ich oben, durch ein Wort gesagt habend, daß ihm Neid die Ursache einer solchen Wahl war.

10 <Antw.> Und da du wiederum bittest zu sprechen, beginne ich die 4 Rede. Ich sage, daß der Teufel nicht von Natur ein von Gott Abspenstiger war, sondern eine gewisse zum Besseren dienende Kraft. Da er aber neidisch geworden auf den Menschen, sage ich, daß er durch seine eigene Wahl Teufel geworden sei; denn verlassend den Gehorsam

2 vgl. Athenag. Suppl. 24 S. 32, 12ff Schwartz — 8 De autex. 1S, 5 S. 194, 4ff

SC (Z. 2f) Ezn — 1 vgl. Basil., Quod deus non est auctor malorum S. Didymus PGr 39 Sp. 1100. Theodoret Epit. div. decret. 8 PGr 83, 477 — 11 Chrysost. Hom. de diab. tent. PG 49, 260

2 »erschaffen«: und wer nicht mit Willen etwas tut, der braucht dafür nicht Strafe zu erleiden« + Ezn | Theodor. ἀγαθὸς δημιουργηθεὶς ὁ διάβολος, ἐκὼν εἰς πονηρίαν ἀπέκλινεν. ἀρκεῖ δὲ καὶ ἡ ἀπειληθεῖσα κόλασις αὐτῷ δεῖξαι τὸ τῆς κακίας ἀνθαίρετον· οὐ γὰρ ἐστὶν ἴδιον δικαίον θεοῦ, κολάσαι τὸν ἀνάγκῃ γενόμενον πονηρόν. Basil. πονηρὸς ὁ διάβολος, ἐκ προαιρέσεως ἔχων τὴν πονηρίαν, οὐ φύσις ἀντικειμένη τῷ ἀγαθῷ. . . οὐκ ἐχθρὸς τοίνυν ἡμῖν κατεσκευάσθη, ἀλλ' ἐκ ζηλοτυπίας ἡμῖν εἰς ἐχθρὸν ἀντικατέστη | τοὺς — θεός Z. 4 C in C Bl. 135^r (Holl 196). Lemma ἐκ τοῦ αὐτοῦ (nach De autex. 1S, 8. 9) | τοὺς — φασιν Z. 3: »aber wer mit Willen zu handeln vermag und eine Handlung der Schlechtigkeit verrichtet, der wird mit Recht gestraft« Ezn | γὰρ + S 3 δικαίως: etwa ζημιωθῆναι καὶ + S 4 ὅτι — εἶναι: »denn er blieb nicht in dem, was Gott will« Ezn | εἶναι + S 5 »er jedoch«: »und er selbst aus sich« Ezn 8 »er nicht so«: »der Satan nicht als Satan« Ezn | »sagte ich oben«: »wir wissen« Ezn | »durch e. Wort — Abspenstiger war Z. 11f: sondern den Namen Satan erhielt er vom Abweichen als seinen Namen« Ezn (»denn Satan heißt in der Sprache der Hebräer und Syrer der Abgewichene«) + Ezn 11 Chrys. ἡ πονηρία ἐπὶ τοῦ διαβόλου οὐκ ἐξ ἀρχῆς ἦν, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐπεγένετο, διὸ καὶ ἀποστάτης λέγεται 12 »gewisse z. Bess. dienende«: »das Gute kennende« Ezn und + »wurde von Gott geschaffen« | »Kraft« S 28^v 14 »Teufel«: »sein Einflüsterer« Ezn

Gottes, fing er an ungehorsam zu sein und fing an zu lehren Gotte Widersprechendes, nachdem er verlassen das Bessere und sozusagen ein Deserteur von Gott geworden. Es gibt mir aber Zeugnis, der ich 5 so rede, ein heiliges Wort, einen Deserteur und eine Schlange ihn 5 nennend, indem es spricht: »durch den Befehl aber tötete er die abgefallene Schlange«. Denn es war in Wahrheit das Wort Gottes den Teufel tötend, da er ihn zu untertreten die Macht den irdischen Menschen gab. Denn nicht hätte ihn einen Abgefallenen die heilige Schrift genannt, wenn er ein solcher geblieben wäre, wie er von Gott ge- 10 schaffen war, und nicht verlassend, was er war, zu dem, was er nicht war, übergegangen wäre. Denn der Name Abgefallener zeigt an, daß er nicht dasselbe jetzt ist, was er zuvor war. Dadurch zeigt es sich auch, 6 daß er nicht ungeschaffen ist. Denn wenn er ungeschaffen wäre, so wäre er nicht abgefallen von seiner Natur. Wenn ich aber auch ein- 15 räume, daß dies möglich sei, muß man <doch>, da jetzt der Teufel böse ist, sagen, daß einst eine Zeit war, wo der Teufel nicht böse war; also aber auch, daß sich als nicht substantiell das Böse erweist. Denn dieselbe Natur (»Substanz«?), da sie bleibt, erleidet nicht, bald böse zu sein, bald wiederum gut.

3 Slav. Henochb. 31, 4. Theoph. Ad Autol. II, 28 S. 136, 17 Otto. Iren. Adv. haer. V, 21, 2. 3 — 5 Jes. 27, 1 — 7 Gen. 3, 15. Röm. 16, 20

S Ezn — 3 Pseudoign. Ad Phil. 11 S. 226, 3 Zahn — 5f Pseudoignat. Ad Phil. 11. 12 S. 224, 30. 226, 14ff Zahn

1 »die Menschen zu lehren« Ezn 1f »Gotte Widerspr.«: »Gottes Geboten sich zu widersetzen« Ezn 2 »nachdem — geworden« Z. 3: »und wie ein Abtrünniger fiel er ab, und wendete sich von Gott ab« Ezn 3f Theoph. *δαίμων δὲ καὶ δράκων καλεῖται διὰ τὸ ἀποδεδρακέναι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ* Iren. V, 21, 2 Satana . . apostatam significat. V, 21, 3 fugitivum eum . . et apostatam Dei ostendens Pseudoign. *δοῦλος δραπέτης* 5 »indem es spricht« < Ezn 5f Pseudoign. *ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης ὁ σκολιὸς ὄφις ὁ τοῦ θεοῦ ἀποστάς* u. c. 12 *σὺ ἀποστάτης γέγονας* 7 den ird. Menschen < Ezn 8 »Denn : Also einen Abtrünnigen nennt ihn Ezn 10 »und nicht — zuvor war Z. 12: »denn wer abtrünnig wird, der verläßt seine Lage Ezn 11 »Denn der Name Rebell« *otmëtnoje bo imja: otmëtno obo (oboe B) imja* 14 »Wenn ich aber — Böse erweist Z. 17 < Ezn 15 »muß man S 29 17 substantiell — von Natur | »Denn — erleidet nicht« Z. 18: »denn es ist keiner Natur möglich, ohne ihren Willen Ezn 18 »Substanz« »Natur«

(Frage.) Wenn aber nun auch der Teufel geschaffen war, doch nicht so von Gott geschaffen, sondern er sich selbst verkehrte zum Schlimmeren vom Besseren, das heißt, vom Gehorsam zum Ungehorsam, sage, ob 7 Gott nicht gewußt habe, daß er ein solcher werden würde, und deshalb 5 ihn schuf, oder indem er Kenntnis dessen, was er werden würde, hatte? Denn wenn er zuvor wußte, welche Schuld werde der Teufel haben? Wenn er aber nicht kannte den Abfall des Teufels vom Größeren, wird er unschuldig sein, aber geringer als die heidnischen Wahrsager.

Antw. Daß irgendein Nichtwissen bei Gott ist, das zu sagen scheint 8 mir ungeziemend zu sein; denn fremd ist dies der göttlichen Natur. Aber 10 daß wiederum, wenn er, Kenntnis des Zukünftigen habend, den Teufel geschaffen, er schuldig ist am Bösen, ebenso auch sage ich, daß dieses ungeziemend sei.

Ich sage aber gleichwohl die Ursache aus, wegen welcher Gott, 9 15 das Zukünftige vorauswissend, diesen geschaffen; ich sage aber nun dies, daß Gott, guten Wesens seiend, nicht wollte, daß sein Recht tun verborgen bleibe und er deshalb nicht bekannt werde. Deshalb hat — auch voraus wissend, daß der Teufel abfallen werde, wie die Menschen sündigen machen und übertreten sein Gebot —, damit vielmehr der freie 20 Wille dem Menschen sich zeige, Gott ihn geschaffen, damit das Über-

3 De sanguis. 3

S Ezn

1 »Wenn aber«: »sagen sie« + Ezn 3 »Ungehorsam«: »Zu denen, die sagen: Wußte Gott, daß der Teufel böse werden würde, oder wußte er es nicht? + in roter Schrift S 3f »ob Gott — habe« Z. 4: »Wußte Gott . . oder wußte er es nicht« Ezn 5 »dessen, was er werden würde«: viell. »des Zukünftigen« 6 »welche — Wahrsager Z. 5: »und ihn doch erschuf, so ist Gott selbst die Ursache von dessen Abwendung vom Guten; aber wenn er es nicht wußte, wie erschuf er den, von welchem er nicht wußte, wie er werden würde?« Ezn 7f viell. »wird er von Größerem unschuldig sein« 9 »Antwort« + Ezn | »das — zu sein« Z. 10: »ist eine ungeheure Torheit« Ezn 10 »denn fremd — welcher« Z. 14 < Ezn 11 »habend« S 29^v 14 »Gott«: »er allein« Ezn 15 »diesen — dies« < Ezn 16 »Recht tun« »Wohltat«: »Edelmut« Ezn 17 »und er — werde« < Ezn 18 »abfallen — sündigen machen« Z. 19: »ein Verleiter und Verführer der Menschen sein würde« Ezn 20 »zeige«: Daß, wenn der Mensch allein ein Wissen des Guten wußte, er nicht wüßte den Unterschied des Bösen« + in roter Schrift S 20f Iren. IV, 39, 1 magnanimitatem . . praestante Deo

schwängliche seiner Güte den Menschen bekannt würde, wegen der Darreichung des »Erlasses der ersten Sünden«, nicht aber immer das Böse festzuhalten, um dessentwillen sie jenem ungehorsam waren, gehorchten aber dem geschaffenen Knecht; deshalb sage ich, daß Gott, 5 obwohl er sehr wohl wußte, daß er ein solcher werden werde, den Teufel geschaffen, damit er seine Güte den Menschen zeige, auf daß der Mensch die Gnade Gottes erkenne, damit sein Vielfältiges die Men- 10 schen erkennen. Denn wenn nicht wäre die entgegengesetzte Composition des Bösen, so würde das Gute, daß es gut ist, nicht erkennbar sein, indem wir allein hiervon Kenntnis hätten, nicht wissend den Unterschied des Besseren. Dazu wäre aber auch der freie Wille dem Men- 10 schen genommen, indem er nur wußte mit Gehorsam allein zu dienen; es wäre aber gleich auch das Ende aller Menschen, indem nicht unterschieden wäre die Wahl eines jeden, und es würde, der heute böse 15 ist, dieselbe Gabe beanspruchen.

XX. Frage. Wenn aber nun Gott, das Gute seines Wesens zeigen wollend, wegen des Erlasses der Sünden, um ihn als solchen wissend, den Teufel inmitten (inzwischen?) schuf, — warum hat er nicht, nach-

1 Röm. 3, 25 — 8 Iren. Adv. haer. III, 20, 1. IV, 37, 3. 7. 39, 1 — 15 C. Porph. 3 — 17 vgl. Röm. 3, 25

S Ezn

1 f »der Darreichung« podajanija: »die Darreichung« podajanie HSS: »die den Menschen gegebene« Ezn 2 »nicht aber — d. Teufel geschaffen« Z. 5f: »Denn wenn sie den Satan gottlos sehen und nicht vertilgt, so würden sie auch bezüglich ihrer Sünden erkennen, daß die Nachlassung möglich sei durch die Buße« Ezn 4 »den geschaffenen« HSS 6 Iren. IV, 39, 1 magnanimitatem . . praestante Deo, cognovit homo et bonum obedientiae et malum inobedientiae . . disciplinam autem boni quemadmodum habere potuisset, ignorans quod est contrarium »er seine — damit« Z. 7: »Gottes Güte offenbar werde und« Ezn | »zeige« S 30 7 »sein« oder »deren« | »Vielfältiges«, πολύτροπον wohl aus φιλότροπον, vgl. »Huld« Ezn 8 Iren. III, 20, 1 nec unquam de Deo contrarium sensum accipiat homo, propriam naturaliter arbitrans eam quae circa se esset naturam | »nicht wäre — Bösen« Z. 9: »dieses nicht so gewesen wäre« Ezn 8 f »das Böse von entgegengesetzter Composition Masing (»das Böse« zloe für »des Bösen« zlago). 10 »indem wir — beanspruchen« Z. 15 < Ezn 11 »Besseren«: »Über den freien Willen« — mit roter Schrift S 16 »Wenn aber — schuf« Z. 19: »sie sagen nun« Ezn 18 f »nachdem . . sich — geworden war« S. 200, 2: »nach der Verleitung und Verführung des Menschen« Ezn

dem der Teufel sich als böse gezeigt und die Güte Gottes den Menschen offenbar geworden war, nicht ihn alsdann getötet, damit nicht sehr viele Menschen sterben?

Antwort. Nicht als ob dies Gott unmöglich gewesen, den 2
5 Teufel zu vernichten, noch als ob er sich freue des Todes der
Menschen, nichts von solchem erleide (er), sage ich. Sondern fürs
erste hätte nichts Großes Gott getan, selbst durch sich den Teufel
vernichtend, ein geringes und gewordenes Geschöpf und fähig zum
Nichtsein aufgelöst zu werden. Zweitens aber, weil so nicht kund ge- 3
10 worden wäre die Wohltat Gottes den hernach werdenden Menschen,
wenn er im voraus den Teufel getötet hätte. Ein jeder Mensch aber,
nicht klar bei sich die Überführung habend, würde sich gut nennen
und hätte wie Gotte nachahmen wollen, als mit ihm dasselbe tragend.
Daher kümmerte er sich nicht um ihn (den Teufel), damit alle Menschen 4
15 das Wissen des Besseren empfangen. Sie siegen aber über ihn, von
jenem dereinst besiegt. Denn dies war wunderbar und groß, daß ein

7 C. Porph. I, 2 — 11 Iren. Adv. haer. III, 20, 1. 2. IV, 37, 6. 7 — 16 Iren.
Adv. haer. V, 21, 1. Tert. Adv. Marc. II, 10 — Symp. 3, 6 S. 33, 9

S Ezn — 16 Basil. Quod Deus non est auctor malor. c. 9 PGr 31, 349C

2 alsdann λοιπόν: gänzlich Ezn 2f »damit er nicht (so) viele tötete« Ezn
4 »Antw.« + Ezn 5 »noch — Menschen« Z. 6 < Ezn 5f »der Menschen« S 30^v
6 »nichts — sage ich: »denn es ist durchaus keine Ohnmacht an Gott Ezn 6f vgl.
C. Porph. I, 2 οὐκ ἦν μὲν θανάσιμὸν τῷ Χριστῷ τοῦ θεοῦ καταλήξει καὶ δυνά-
μειως ἀτρέπτου μεγέθει τὰς ἀντιστατικὰς ἀνδροῶσαι φύσεις τῶν δαιμόνων 8 »und
fähig — zu werden« Z. 10: »in das Nichts zu verwandeln« Ezn und + »damit es
nicht den Anschein hätte, daß er ihn wegen des Nichtertragens seiner Bosheit
tötete« 11 »Ein jeder — fragend« Z. 13: »denn niemand hätte ein offenes
Zeichen gehabt, Gott gütig zu nennen. Aber vielleicht würde auch irgendein
Verdacht aufgetreten sein, daß er ein Gott Gleicher gewesen sei, und daß er
ihn (deshalb) eiligst vertilgte« Ezn 14 »Daher — dereinst besiegt« Z. 16: (odo-
lèni: »durch den Sieg: odolèni HSS: »Deshalb erhielt er ihn und vertilgte ihn
nicht, damit die Menschen, wenn sie von der Güte unterrichtet seien, ihn be-
siegten, anstatt derer, welche zuerst von ihm besiegt worden waren« Ezn 16 »groß
und wunderbar« Ezn | Iren. V. 21, 1 uti quemadmodum per hominem victum
descendit in mortem genus nostrum, sic iterum per hominem victorem ascendamus
in vitam. Tert. Certamini enim (Deus) dedit spatium, ut et homo eadem arbitrii
libertate elideret inimicum qua succiderat illi probans suam non Dei culpam, et
ita salutem digne recuperaret, et diabolus amarius puniretur ab eo quem eliserat

Mensch Gottes den Teufel besiegt, von Gott selbst den Kampf gelehrt. Denn wie ein Lehrer, welcher alle Vorsorge geübt in betreff seiner 5 Knaben und sie jeden Ringkampf gelehrt, mit denen sie sich entgegen Stellende fällen können, sie herausläßt in die Palästra, um zu kämpfen 5 mit den Gegnern, und ihnen anzeigt den Sieg zu lernen und um ihn zu ringen, jedoch selbst fürs Leben nicht Sorge zu tragen befiehlt, nur daß nicht böse Schmach (sie davontragen). Welcher nun dauernd festhält 6 den Befehl des Lehrers und die Beweise des Sieges, besiegt den Widersacher, und freudig die Krone tragend, kommt er zum Lehrer, tragend 10 den Erweis der Arbeit, die Besiegung des Gegners. Aber welcher den Lehrer nicht im Gedächtnis hält, dem Vergessen aber anheim gab auch den Gegenkampf gegen den Widersacher, und sich nicht sehr kümmert um seinen Sieg, fällt bald von dem Widersacher; so vollständig besiegt und geschlagen wird er gerecht geschmäht, da er die 15 Arbeit des Kampfes nicht ertragen. So meine ich, daß auch Gott, 7 nachdem er durch seine Gebote seine Menschen mit dem Widersacher gut zu streiten gelehrt, lobe den Sieger, als der nicht beschämt die Unterweisung des guten Lehrers. Wenn aber jemand, für nichts ge-

3 vgl. Iren. Adv. haer. IV, 37, 7

S Ezn

ante devictus. — Basil. *Ἀγωνιστὴς τοίνυν ἔσθηκεν ἡμῶν ὁ διάβολος διὰ τὸ ἐξ ἐπηρείας πάσαι γενόμενον ἡμῶν πτώμα, τοῦ κυρίου οἰκονομήσαντος ἡμῶν τὴν πρὸς αὐτὸν πάλην, ὥστε διὰ τῆς ἕπακοῆς ἀναπαλαῖσαι ἡμᾶς καὶ καταστεφανωθῆναι τοῦ ἀντιδίκου*

1 »von — gelehrt«: »ausgerüstet mit Gottes Hilfe« Ezn 2 »Denn« < Ezn 4 »fällen«?: »geben« podati S (S^c padati »fallen«): schwerlich aus podaviti *πνίγειν* 5 »den Sieg« S 31 7 »nicht böse Schmach (sie davontragen)« by ne pakosti zle . .: »denn für besser wird es gehalten, daß sie für den guten Namen sterben, als daß sie lebend bleiben und mißachtet seien« Ezn 8 »Beweise«: »Erläuterungen« skazanija, viell. »Beispiele« *παράδειγματα*, oder »Verheißungen«: »Geschenke (für den Sieg)« Ezn 9 »tragend — Gegners« Z. 10: »und als Zeichen des Kampfes mit dem Gegner überbringen sie ihm den Kranz« Ezn 11 »dem Vergessen — ertragen« Z. 15: »und nicht nach Sieg und Kranz verlangen, dann werden sie als Feiglinge vom Gegner geschlagen; mit Recht werden sie infolgedessen verspottet und gepeinigt und erleiden die Strafe des Todes für ihre Feigheit« Ezn 16 »m. d. Wid.« < Ezn 17 »lobe — Lehrers« Z. 18: »um den Sieger zu bekränzen und den Feigling zu beschämen« Ezn

halten habend die Gebote Gottes, handgemein wird mit dem Teufel, wird er sofort zur Erde stürzen, indem er nicht mehr die siegreichen Weisen besitzt. Daher wird mit Recht ein solcher auch die Verurteilung empfangen, weil er sich nicht gleich seinem Nächsten gemüht
 5 hat. Deshalb, sagte ich, sorgte er sich nicht, während der Teufel in 8 der Welt wie in einer Palästra kämpfte mit den Schülern Gottes. Durch sie besiegt fällt er (der Teufel), und auch der Ruhm seines alten Sieges wird jetzt zerstört durch eben solche Menschen, die, gehorchend dem guten Bild seines Leidens, gelehrt worden, mit Macht zu
 10 siegen. Denn er ist niedergetreten von unseren Füßen und liegt tot, besiegt durch die Hoffnung des Besseren. Hier aber nehme ein Ende die Verhandlung, welche vom Bösen.

XXII. [Frage.] Zu dem aber über die Materie will ich zurückkehren, und bitte Dich ebenso, über sie die Verhandlung zu beenden.
 15 und welche Ursache dessen ist, daß sie nun ist, da sie früher nicht war, zeige mir deutlich. Denn wenn die Materie nicht mit Gott war, warum fing Gott an, das Sein der Welt zu schaffen?

〈Antw.〉 Den Grund nun des Willens Gottes zu geben, scheint 2 mir für den Menschen unmöglich und überflüssig zu sein, da nicht
 20 einmal unserer Nächsten Sinn jemand aussagen kann. Da aber der Herr des Alls eine solche Frucht der Menschenliebe erzeugt hat, daß er auch einigen seines Sinnes Zeugnisse eingesät hat, so bekenne ich das offen, was ich zu wissen meine.

5 De autex. 20, 4 S. 200, 14 — 7 Iren. V, 21, 2. 3; vgl. Tatian 15 S. 17, 6ff — 10 vgl. Röm. 16, 20

S Ezn (bis Z. 10)

2 »stürzen« S 31^v | »nicht — besitzt« Z. 3: »nicht die Zeichen des Sieges hat. Ezn 4 »gleich — hat« Z. 5: »gleich dem Nächsten, welcher kämpfte und siegte« Ezn 6 »mit den Schülern Gottes« < Ezn 7 »Durch sie besiegt fällt er«: »denn wenn sie ihm heldenmütig begegnend kämpfen und ihn besiegen« Ezn 8 »die — siegen« Z. 10: »welche im Verlangen nach dem Guten ihn überwinden und das Zeichen des heldenmütigen Sieges erringen« Ezn | »gehorchend povinujuštimsja: »dem gehorchenden« povinujuštusja HSS 9 »Leidens« »Kampfpreises« strasti 11 »besiegt — Besseren«: »und stürzt hin, durch unser Verlangen nach dem Guten zur Überwindung gebracht« Ezn, und endet 13 vor »Zu« in roter Schrift + S »Ist die Materie geschaffen oder nicht und warum fing Gott an die Welt zu schaffen?« 18 »Gottes« S 32 20 »und da aber nun« HSS

Φημὶ τοιγαροῦν πολλὰς ὑποθέσεις ὑπάρχειν τῷ θεῷ, καθ' ἃς 3
δημιουργεῖν αὐτὸν ἔδει· πρῶτον μὲν τῆς τέχνης ἐπιστήμην, ἣν ἀργεῖν
μὲν οὐκ ἔχοιεν, ἠττομένοι τοῦ δύνασθαι ποιεῖν ταῦτα ἄπερ ἠπίστατο·
ἕστερον δὲ καὶ τὸ τῇ φύσει ἀγαθὸν ὑπάρχειν αὐτῷ, ὅπερ ἀνωφελες
5 μένειν οὐκ ἔδόκει· πολλὰ δὲ καὶ τούτοις ὅμοια προσῆν τῷ θεῷ, δι'
ἄπερ κόσμον γένεσιν ἠρξάτο ποιεῖν. ὅσπερ γὰρ εἴ τις ἐπιστήμην 4
ἔχων ἢ μουσικῆς ἢ αὐτὰ πάλιν ἰατρικῆς ἢ τεκτονικῆς, εἰς ὅσον τοῦ
ἔργου μὴ ἔχεται μηδὲ δι' αὐτοῦ τὴν ἐπιστήμην δείκνυσιν, μάτην
τέχνην ἔχειν δοκεῖ. μήτε αὐτὸς ἀπολαύων ὧν ἐπίσταται, μήτε ἑτέροις
10 γυνῶσιν παρέχων τούτων τῶν ἔργων, καὶ τὸ ἐντεῦθεν ὅμοιος τῷ
μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐπισταμένῳ γίνεται, μὴ οὔσης τῆς τέχνης ἐνεργοῦς
(ἐκάστη γὰρ τῶν τεχνῶν διὰ τῆς ἐνεργείας τὴν δεξιὴν λαμβάνει καὶ
ὡς λόγον εἰπεῖν τὴν τοῦ εἶναι σύστασιν)· ὁμοίως δὲ πάλιν εἴ τις 5
ἀγαθὸς ὧν μὴ ἔχοι οὔς εὐεργετῆσαι δεῖ, μάτην ἀγαθὸς εἶναι δοκεῖ
15 (τὸ γὰρ ἀγαθὸν τῶν πρὸς ἕτερον πέφυκεν εἶναι· οὐκ ὄντων δέ τινων
πρὸς οὓς ἔστιν τοῦτο, τὴν ἀρχὴν οὐδ' ἀγαθὸν ἔσται, κρυπτόμενον
ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔχοντι καὶ μόνῳ γνωστόν ὑπάρχον, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν
μηδὲ παρεῖναι τοὺς τούτου δεομένους· εἰ δὲ πάρεσιν τινες οὔς εὐερ-

S C Ezn

1 φημὶ] C in C Bl. 146^v, 5 (Holl 196). Lemma ἐξ τοῦ αὐτοῦ (folgt auf De autex. 12, 9); Ezn III, 678ff 2f ἦν . . μὲν < Ezn 3 δύνασθαι] δυνατοῦ od. δυναμένον S | ἄπερ ἠπίστατο: »deren Ergründung er in sich hatte durch das vorgefaßte Wissen« Ezn 4 ὑπάρχον S 6 ὅσπερ γὰρ εἴ] εἰ γὰρ S 7 ἔχων] »gewisser Dinge« + Ezn | αὐτὰ πάλιν < S | εἰς ὅσον — δι' αὐτοῦ Z. 8: »aber in Wirklichkeit« Ezn 7f τὸ ἔργον μὴ δέλανε (ne) S 8 μήτε C | τὴν: »seine« S 9 ὧν S 32^v | ἑτέροις] inem: inech déles (ἐτέρων ἔργον) S 10 τούτων τ. ἔργων: »der Kunst« Ezn | καὶ τὸ — σύστασιν Z. 13 < Ezn | ὁμοίως τῷ C, ὁμοίῳ vielleicht S (ὅμοιος takázde: ἐκείνῳ tomuže S) 11 τῶν τεχνῶν chytrostij: chytrostij Sa, chytrosti Sb 13 λόγος C | εἶναι S: ὁμοίον C 14 ἀγαθὸς u. τὸ ἀγαθὸν Z. 15: wohlthätig. u. Wohlthätigkeit Ezn | εὐεργ. δεῖ: εὐεργετεῖν S μάτην ἀγ. εἶναι δ.: »wem wäre die Wohlthätigkeit nützlich« Ezn 15 τῶν προ. ἔτ.: »wenn andere von ihr genießen« Ezn | πέφ. εἶναι] λεγομένων ἔστιν od. λεγομ. πέφ. εἶναι S | δὲ — τοῦτο Z. 16: »welche Gemüß haben von der Wohlthätigkeit« Ezn 16 ἔστιν C S: ἔσται Md | τὴν ἀρχὴν — δυναμένων S. 204, 3: »was wäre da für ein Nutzen von der Wohlthätigkeit« Ezn 17 ἔχοντι καὶ μόνῳ] wohl besser ἔχοντι καὶ μόνῳ, μὴ mit S | διὰ τὸ] τῷ oder τὸ S 18 μηδὲ < S πάρεσιν Md: παρῶσιν C; »forte ἄν (ἦν) δὲ παρῶσιν« Md

γετιν δύναται, τηρικαῦτα δίκνεται μὲν αὐτοῦ πρῶτον τὸ ἀγαθόν·
 ἔπειτα δὲ τὸ εὐχρηστον γίνεται τῷ τῆς τοιαύτης φύσεως ἄλλήλοτι,
 πολλῶν τῆς ἀγαθοσύνης αὐτοῦ ἀπολαύειν δυναμίτων), — τὸν αὐτὸν δὲ **6**
 τρόπον καὶ περὶ τοῦ θεοῦ σκοπεῖν χρὴ, ὅτι πάσης τέχνης τὴν ἐπιστή-
5 μὴν ἔχων, εἰ μηδὲν ἐδημιούργησεν, μάτην ἐδόξει τὴν ἐπιστήμην ἔχειν, μὴ
 ὄντων τινῶν οἷς καὶ ὅτι ἐπιστήμων τις, ὑπῆρχεν δεικνύειν δυναθῆναι.
 διὰ τοῦτο τὸ ἔργον πεποιημέναι αὐτὸν λέγω, τὴν τέχνην αὐτοῦ ἐν
 αὐτοῖς τοῖς ἔργοις ἐπιδείξαι προαιρούμενον· οὐ γὰρ ἦρα ἡ ἐπιστήμη
 μόνη, ἄνευ τῶν ἐν οἷς ὑπάρχειν ἔδει, τῷ θεῷ. ἀχρηστον γὰρ αὐτῷ,
10 μάλλον δὲ ἀργὸν τὸ τοιοῦτον μέναι φαίνεται· ἢ τε δύναμις οὐκ
 ἐνεργοῦσα οὐκ ἂν εὐχρηστος εἴη τῷ κακτιμένῳ, καὶ ἀγαθὸς ὢν, οὐκ
 ἀπέλαυνεν τῆς ἀγαθοσύνης αὐτοῦ, τοὺς δεομένους αὐτῆς οὐκ ἔχων.
 διόπερ ἀγαθὸς ὢν ἐδημιούργησεν καὶ τὰ οὐκ ὄντα πεποίηκεν, διὰ **7**
 τούτου καὶ πρῶτον τὴν ἀγαθοσύνην αὐτοῦ δεῖξαι προαιρούμενος
15 (τουτὶ γὰρ ὑπερβαλλούσης φύσεως ἔστιν ἀγαθῆς τὸ εἶναι παροσχέ-
 σεως, ἃ δὴ τοῖς πρὸς αὐτοῦ γινομένοις ἐπηγγείλατο· οὐ γὰρ τὸ εἶναι

15 Plato Tim. 29 E

S C Ezn

1 μὲν w. e. sch. < S | πρῶτον < S **2** τὸ C 147: καὶ S | τοιαύτ. εἶναι
 φύσεως S **3** δὴ Md Kl: δὲ CS **4** περὶ — ὅτι: »Gott Ezn **5** μηδὲν: »nicht die
 Geschöpfe Ezn | ἐδόξει S 33 **6** οἷς — δυναθῆναι: »welche von seiner Kunst
 hervorkamen« Ezn | ἂν Md: καὶ CS, viell. καὶ ἂν | τις + S | δεικνύσθαι
 CS | δυναθῆναι Md, doch würde er st. δεικν. δυν. vorziehen δείξειεν: δυνατός S:
 < C **7** διὰ — ἔχων Z. 12: »Ja es würde auch nicht seine Wohltat als Wohltat
 sich zeigen, wenn er nicht die Geschöpfe erschaffen hätte, die von der Wohl-
 tätigkeit genießen würden« Ezn | διὰ τοῦτο S: ἢ C | αὐτὸν nach πεποι. + S
 | τὴν τέχνην αὐτοῦ < S **7f** ἐν αὐτοῖς τ. ἔργ.: ἐν τ. ἔργ. αὐτοῦ S **8** καὶ ἐπι-
 δεῖξαι S **9** αὐτὴν ὑπάρχειν S | γὰρ] ἐπ' las schwerl. S; »u« ἐπ' st. »bo« γὰρ
 in S **10** ἢ τε Md, w. e. sch. auch S: εἴτε C **11** εἴη od. ἦν ohne ἂν Md:
 ἦ C | καὶ] wohl καίτοιγε od. ἀλλ' οὐδὲν καὶ (no ubo i) S **13** διόπερ — προ-
 αιρούμενος Z. 14 < Ezn | vor ἐδημ. »Daß aus Nichtseiendem die Welt«
 mit roter Schrift S | ἐδημ. — ὄντα] »schuf er u. machte das Nichtseiende
 sūzda i ne suštaa (»machte er das Seiende der Schöpfung« sūzdanīa suštaa sūt-
 vori S) **14** πρῶτον Md: πρὸ τοῦ C, πρὸ τῆς δείξεως od. πρὸ τοῦ . . δεῖξαι
 (drevle pokazanija) S **15** τουτὶ — ἐπηγγείλατο Z. 17: »Aber er ist so wohltätig
 Ezn | τουτὶ] τοῦτο w. e. sch. S **17** δὴ < viell. S | γὰρ: »daß er« Ezn |
 τ. κρειττόνων: »des Guten« Ezn

μόνον παρέσχεν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν κρείττονων ἀπολαύειν, οὕτως
αὐτοῦ τὸ ἀγαθὸν ἐπιδεικνύει προαιρούμενος· διὰ τούτου γὰρ καὶ
ὅτι ἔστιν τὸ ἀγαθὸν φαίνεται, τοῖς χορηζοντας ἔχων. πρὸς δὲ τούτοις, 8
εἰ μὴ κόσμος γέμισεν ἐποίησεν ὁ θεός, τὴν ἀρχὴν ὅτι ἔστιν θεός,
5 ἄγνωστος ἦν, οὐκ ὄντων τῶν γινώσκειν <αὐτὸν> δυναμένων· ὅθεν
καὶ εἰς γνώσιν ἑαυτοῦ τισὶν προάγειν βουλόμενος, καὶ ὅτι ἔστιν δεῖξαι
θέλων, ἐδημιούργησεν, ἐν ᾧ γνωστὸν παρασχέιν ἑαυτὸν . . . τὸ μὲν
οὖν λοιπὸν τοῦ κόσμου σύστημα διὰ τὸν ἄνθρωπον γεγονέναι φημί.
πρὸς ὑπερησίαν τῶν ἀναγκαίων αὐτῶ, <τὸν δὲ ἄνθρωπον δι' αὐτὸν
10 τὸν θεόν.> ὅπως δοξάζῃ τὸν δεσπότην, <καὶ> ὅπως τὸ ἀγαθὸν εἰς
τινας ἐνεργήσῃ τοῦ θεοῦ. ἐγὼ δὲ καὶ πρὶν δημιουργὸν γενέσθαι τὸν 9
θεὸν τοῦ κόσμου τοῦδε, ἐγ' οἷς ἔμελλεν ποιεῖν τέρεσθαι <αὐτὸν>
λέγω· οὐδὲ γὰρ ἤργει οὐδέποτε, τῷ λογισμῷ ἀνατυπούμενος ἐν
ἑαυτῷ τὸ κάλλος αὐτοῦ τῆς τέχνης· διὰ τοῦτο δὲ αὐτῷ μηδέποτε
15 τὴν ἐπιστήμην ἄχρηστον παρεῖναι λέγω, τὸ ἔργον αὐτῆς ἄνωθεν τῆ
δυνάμει φέροντος· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ μάτην πρότερον αὐτὸν ἀγαθὸν
εἶναι λέγω —, durch Denken des Vielen schon vor der Schöpfung Gutes
schaffend. Nicht aber wollte er, daß nur bis zum Beschluß allein dieses
in ihm sei, aber nicht zur Tat werde der Beschluß. Denn nicht voll-
20 kommen, meinte er, wäre dies. Dazu aber blieben verborgen solche

S C Ezn

1 οὕτως — ἔχων Z. 3 < Ezn 2f ὅτι καὶ S 3 φαίνεται S 33^v 4 τὴν
ἀρχὴν verb. S durch die Interpunktion mit dem Vorhergehenden: > Ezn 5 ἀ-
τὸν + S (nicht auch Ezn) 7 ἐν ᾧ] ὡς od. ὥστε S | ἑαυτὸν] »so dessen und
seiner eigenen Natur zu genießen im Stande« + S; »damit sie von seiner Wohl-
tätigkeit genossen« + Ezn | τὸ — σύστημα Z. 8: »Und die Bedürfnisse der
Welt Ezn 8f τοῦ ἀνθρώπου ὑπερησίαν γεγονέναι φημί S 8 τὸν C 147^v | γεγ.
φημί: »hat er gemacht« Ezn 9 τὸν δὲ — θεόν Z. 10 + S »und den Menschen zu
seinem Ruhme« + Ezn 10 καὶ vor ὅπως + S Ezn | ὅπως — θεοῦ Z. 11 »die
Wohltätigkeit erkenne« Ezn 11 ἐγὼ — λέγω Z. 13 < Ezn 12 τοῦ κόσμου
τοῦδε < S | αὐτὸν] nach τέρεσθαι + S 13 οὐδὲ γὰρ] οὐ γὰρ schwerl. S |
ἤργει: »Gott« + Ezn 14 τὸ — τέχνης: »was er erschaffen werde« Ezn | διὰ
τοῦτο — schaffend« Z. 18 < Ezn 15 αὐτῆς C: αὐτοῦ S 16 φέροντος] ἔχοντος
viell. S | ἀλλὰ — πρότερον: οὐδὲ μὴν μάτην· ὕστερον δὲ S 17 »durch Denken
— haben konnte S. 206, 3 < C | »der Schöpfung« S 34 18 »Nicht aber — wäre
dies« Z. 20: »Und weil es nicht geziemend war, nur im Willen u. in den Ge-
danken das Können zu haben« Ezn 20 »Dazu — seiner Kunst« S. 206, 1
< Ezn

Werke seiner Kunst. Daher seine Kunst und Wesen und Kraft zeigen wollend und bekannt machen, schuf er den Menschen, welcher auch eine Erkenntnis des Guten Gottes haben konnte.

- Μηδὲν ποιματοῦν, ἀνθρώπι, αὐτοσθέντατον εἶναι λέγει (σὺν) τῷ 10*
 5 *θεῷ μηδὲ τὸ μέγιστον αὐτοῦ τῆς δυνάμεως περιαιρεῖσθαι θέλει· πᾶσιν τὸ εἶναι αὐτὸς παρέσχεν, οὐκ οὕτως πρότερον, οὐδὲ τὴν σύστασιν ἀνάγκως ἔχουσιν. τί τεχνίτην μόνον θέλει εἶναι τὸν θεόν; τί τὴν δωρεάν αὐτοῦ παραιτῆ, ὡς τέχνην καὶ μόνην τῇ ἕλῃ χειρισάμενον, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν τοῦ εἶναι σύστασιν; οὐκ ἦν σύγχρονόν τι τῷ θεῷ· 11*
 10 *οὐδὲ ποθὲν ταῦτα λαβὼν ἐδημιούργησεν αὐτός· οὐδὲ τὸν νῦν ἄνθρωπον πρότερον ἐμιμήσατο· κρείττων αὐτὸς ἐστὶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· οὐ σχημάτων μόνον γέγονεν ποιητής, οὐδὲ τὴν οὐσαν αὐτῷ <οὐσίαν> εἰς οὐσίαν συνεκέρασεν· αὐτὸς (γάρ) ἐστὶν καὶ τῶν οὐσιῶν <πασῶν> δημιουργός. — Dies sagen muß der Mensch. Solcher Erklärungen*
 15 *werde Erzähler. So preise Gott, wie er selbst es will. Denn nicht will ich Hörer sein ungöttlicher Erklärungen.*

S C Ezn

1 »Daher — konnte« Z. 3: »deshalb hat er, um den Willen u. die Gedanken zu offenbaren, die die Geschöpfe an den Tag gebracht, damit sein Können sich zeige u. die Geschöpfe seine Wohltätigkeit genossen« Ezn **4** *Μηδὲν — θέλει* Z. 5: »Aber niemand soll die Welt für selbständig halten u. nicht etwas als Gott zur Seite stehend, damit er nicht die Größe seiner Kraft erschüttere« Ezn **4f** *σὺν τῷ θεῷ* w. e. sch. S **5** *περιαιρεῖσθαι*: »wegnehmen oder loslösen« S | *πᾶσιν*] *ἕως* od. *ἕως μὲν* od. *μέντοι* od. *πλὴν* S **6** *οὐδὲ — ἔχουσιν* Z. 7 < Ezn | *σύστασιν* S: *δύναμιν* C **7** *ἀναρχον* C | *τί — σύστασιν* Z. 9: »Weshalb möchten sie seine Kraft beseitigen u. ihn nur als Bearbeiter einer Materie erachten u. nicht vom Nichtsein zum Sein zu bringen die Körper des All?« Ezn | *τεχνίτην* C **10** *οὐδὲ ποθὲν*: »weder von dort noch von anders woher« ni ot kudu, ni ot inudu S; »und nicht eine Materie, von welcher« Ezn | *ταῦτα πάντα* S: < Ezn | *αὐτός* zum Folgenden Ezn | *αὐτός: ὁ θεός* S | *οὐδὲ — φύσεως* Z. 12: »sondern er selbst ist der Schöpfer aller Substanzen und: wie Z. 13 Ezn **11** *αὐτός ἐστι*] »seiend durchaus ohne Maß« S | *τῆς ἀνθρ.* S 34^v **12** *γεγονώς* S | *οὐδὲ* C Ezn: *ἀλλὰ καὶ* S | *τὴν — οὐσίαν*² Z. 13: *τὴν οὐσίαν τῶν οὐσιῶν* Ezn: *οὐσίαν αὐτῶν*? **13** *οὐσίαν*¹ + Bo | *εἰς* < S Ezn | *συνεκέρασεν* < S, aber + »wie es (od. sie:) geziemend (»passend«) war« | *αὐτός — δημιουργός* Z. 14: »sondern der Schöpfer der Existenz des Gewordenen« Ezn, aber vgl. zu Z. 10 | *γάρ* + S **14** *πασῶν* + S Ezn (zu Z. 10) | *δημιουργός*] C endet | »Dies«: »Solches« Ezn | »m. d. Mensch«: »müssen die Menschen von Gott« Ezn **15** »Erzähler werden« Ezn | »So — Erklärungen« Z. 16: »durch die Gott verherrlicht wird und die Menschen nicht geschädigt werden« Ezn

METHODIUS

ÜBER DAS LEBEN UND DIE VERNÜNFTIGE
HANDLUNG

Handschriften der altslavischen Übersetzung (= S)

A = Tolstoi. II, 56 (jetzt Petropol.)

B = Moskov. Synod. 110

Abkürzung

Ma = Masing

Methodius

Über das Leben und die vernünftige Handlung.

Vielen von den Menschen widerfährt es, sich zu wundern über den Wechsel des Lebens. — die irgendwie von reichlicher Nahrung zu Geringerem übergegangen sind. Denn solche schmähen aus Liebe zu dem Weggenommenen und aus Mangel des Notwendigen, nicht gelernt habend sich mit dem Geringeren zu begnügen, oftmals unvernünftig auch die Vorsehung. Ich sage aber, daß wir, die wir Menschen sind und zu herrschen über das unsertwegen Geschaffene gewürdigt, uns nicht geringer erweisen sollen als das unsertwegen Geschaffene: weder ob der Menge des Reichtums uns sehr zu erheben, noch gegenüber dem Wenigen an Zeitlichem keine Geduld zu haben, denn es ist unvernünftig, Knechte der Dinge zu sein, über die wir Macht empfangen haben. Daß die reich werdenden für sehr klein und gering das Viele halten, daß die Armen aber meinen, daß dies nichts sei als der Enthaltbarkeit wegen, und wie nichthabend das Zeitliche haben; solche sind viel größer. Wenn aber nun auch ein gewisser Nutzen dem Vermögen beizulegen wäre, so würde gleichwohl eine geeignete Entschuldigung den Menschen fehlen. Wenn aber kein einziger Nutzen — denn wie ist es möglich, den Rat Gottes zu ändern —, so mühen sich unvernünftig die nicht das Zufallende Annehmenden und sind unverständlich, sich in das allerschlimmste Übel stürzend. Denn sie werden die Strafe des Ungehorsams von Gott empfangen, und vor jener langen

16 vgl. I Kor. 7, 29

1 »Methodius«: »Desselben zweite Abhandlung« + S 4 »die irgendwie« iže kakože: »und in keiner Weise« i nikakože S 11 »sehr« S 36 15 »als«: »ob« li S (vielleicht las S εἰ statt ἦ) 17 »viel« množě (πολλῶ); »viele« mnozi (πολλοί) S 18 »würde . . . fehlen« Z. 19 izbyval (ἐστειροῦσθαι, aber auch περισσεύειν) 20 »möglich« lzě: zlé A 23 »langen« daljnym; vielleicht »fernen«

Methodius.

Strafe schlagen sie sich selbst, mit dem Gift der Trauer erfüllt. Das 5
 Unbeständige aber des Lebens und das schnell sich Ändernde der
 Schöpfung des Menschen kennt nicht die Güter; denn die einen haben
 wir durch Prüfung gelernt, die anderen haben wir leidende gesehen †.
 5 Denn seines Wandels ist viel und der Veränderung, von solchem zu 6
 nicht solchem, mitunter von Geringerem Erhobenes, mitunter von
 Besserem Vernichtetes, . . durch Besseres durch ein leidloses Gesetz †,
 und nur zu berühren, wenn auch abwärts das Haupt sich neigte. Aber 7
 unsere Übernahme ist freiwillig, die wir wissen, daß, wenn man durch
 10 die Entschuldigung des nicht Könnens nicht annehmen will, man eine
 sehr schlimme Strafe des Ungehorsams empfangen wird.

II. Denn wie ist nicht mit Recht zu meinen, daß der, welcher
 dem Gott Wohlgefälligen widerstrebt, des ewigen Todes würdig ist?
 Es gehorcht ja auch der Schiffer dem Steuermann und der Krieger 2
 15 dem Feldherrn, und der Stier geht unter das Joch, und das Roß wird
 durch den Zügel gehalten; und die übrigen Tiere, wie ihnen ein Gesetz
 ist, sind sie gehorsam und untertan ihrem Befehlshaber. Aber der ihr 3
 Vorgesetzter, der Mensch, wie sollte er nicht Gott gehorchen, und als
 ein Freudiger wird er das vom Himmel Kommende annehmen und
 20 schnell das Befohlene tun und freut sich des Befehls als würdig ge-
 worden des Befehls Gottes. Wir aber, obschon wir Menschen sind, 4
 auch tragend die Bürde von Erde, sind froh über das Umgebende,
 wenn Angenehmes, welches nur zur Lust, zu sehen ist, indem wir
 davon meinen, daß es gut sei. Daran aber freuen wir uns, wie an
 25 welchen schönen Irrtümern, von denen allein wir meinen Nutzen zu
 haben. Gott aber, der uns geschaffen und gemacht, wie er will, daß 5
 der Mensch nicht umsonst gerettet werde, bringt auch nicht, so viel
 von Lust gehalten zu werden, den Menschen, — deren »Ende der Tod«
 ist. Und allzu reiche Nahrung und reiche Ernährung schwächt den 6
 30 Menschen, und diese, sehr ohnmächtig wegen der reichen Ernährung ge-
 worden, werden untauglich zum Gehorsam gegen den Befehl Gottes.

15 vgl. Boëthius De consol. phil. 2, 5, 71 ff S. 38 Peiper — 27 vgl. De
 autex. 16, 10. De res. II, 5, 2 — 28 Röm. 6, 21

1 »Gift«? »Speise«? | erfüllt« πληροούμενοι iskončavaemy, wörtlich »voll-
 endet«; endend«? 3 »des Menschen« člějskaago: »Menschliches zu. (-auf;
 člějkaja na S 4 »haben« S 36^v | »leidende: »als Leidende«? 9 »unsere:
 naše: »unser« (näml. »Haupt«) naša; »Unser Haupterheben« glavy našeja p.
 für »Aber unsere Übernahme« (a naše p.) vermutet Ma | »wenn« < B
 20 »würdig« S 37 24 »freuen wir uns« 2 mal 28 »v. Lust« ot slasti: wohl
 »v. Lüsten« ot slastii

III. Aber überhaupt wird vielmehr der Mensch kräftiger, gefestigt am Leibe durch viele Mühen, empfangend auch die Seele als eine gesündere von den Mühen und Leiden des Lebens. Das brachte er den Menschen, wodurch er meint den Geist der Menschen zu hohem Begehrenswerten bereiten wollend. Denn besser ist, nachdem man in harten Zuständen, die zeitlich sind, gelebt, hernach unaufhörlicher Güter zu genießen, als, nachdem man in Kürze in Lüsten geschwelgt, in eine fremde und nie aufhörende Pein zu geraten. Denn daß das Nützliche betrübt und das Lust Bereitende Schaden bereitet, das ist, meine ich, keinem einzigen Menschen unbewußt. Denn (es) ist wie den Kindern der Unterricht, und schwer † die im Unterricht bleiben Wollenden. Wie ist nicht offenbar, wie nach zuvor gewesenen Mühsalen hernach in dem Fortgang selbst die Tugend sich zeigt; und welche durch Nichterfahren des Nützlichen und Nichtschauen der zukünftigen Güter gelitten haben, empfangen davon eine süße und selige Frucht. Denn auch nicht die an den Leibern ärztlich Behandelten, welche erkrankt leiden, verlangen sofort Gesundheit, sondern durch die Hoffnung der kommenden Rettung nehmen sie Leiden gern auf sich. In der Zeit lernt der Athlet und durch Mühsal und Leiden lernt er von Jugend auf und notdürftig richtet er den Tisch zu und nimmt die peinigende Speise, fliehend das die Lust Erregende, durch welches genährt er sich nicht freut, damit er durch seine Gesetze sein Vaterland kröne. Dies geschieht in kleinen Dingen, allen aber sichtbar. Man versteht die Einrichtungen des allgemeinen Lebens, aber (nicht) wie eine jede von den genannten Anfechtungen den Leidenden unsichtbar zukünftigen Nutzen schafft. Denn nicht schnell sind ebenso von den Menschen erkannt die nicht gekommenen Güter, von uns aber

6 vgl. II Kor. 4, 18 — 8 vgl. Boëthius De consol. phil. 2, 8, Sf S. 48 — 14 vgl. Hebr. 10, 1. 11, 1 — 19 vgl. Epiktet Encheir. 29

2 empfangend = empfangen habend. izlučiv Ma 3 »brachte« prinese: viell. »bringt« prineset 4 »wodurch«: »welchen«? | »meint« mnit: wohl erscheint = mnitsja 5 »ber.« S 37^v 11f »bleiben Wollenden« oder »zu bleiben Befehlenden« 13 »hernach« potom Ma: potrem S 14 »Nichtschauen« neviděniem: »Nichtkennen« nevědeniem S 17 »erkrankt« boljašte: bole este S 19 »Athlet« mēnik (= μάγιστρος) 20 »notd.« S 38 22 »Gesetze« νόμοις: νόμοις? 24 »Einrichtung« B | »aber nicht«: no (ne) 25 »sogenannten«? | »Leidenden« bolěznjymŭ: bolěznymi S 26 »zukünftigen« oder »kommenden« 27 »aber« no Ma: ne S

erkannt, die wir dem Kundigen geglaubt haben, daß dies von uns zu sagen und zu erbitten sei. Denn so haben wir auch gelernt, daß, was 7 jenen wohlgefällig ist, das auch uns nützlich sei, indem wir sehr wohl wissen und vergewissert sind, daß, was uns nützlich ist, das auch jenem 5 erwünscht. Denn die Veränderungen des Lebens geschehen — wenn 8 schon jenen das Veränderte nicht sofort offenbar wird — wieder zum Nützlichen. Denn oftmals in der Armut und im Reichtum in uns selbst die Bedürfnisse ändernd, zeigen wir in allem fließend das Leben. Wenn aber einige, geratend auf Eine Weise, unverändert bis zum Ende 9 den Bau bewahren (sind bewahrend), bald sind solche, nachdem sie 10 alles verlassen, ebensolche geworden nach dem Weggang von allem: allein nur die das Irdische im Himmel Verbergenden haben dort ein andersartiges Leben.

IV. Wenn aber etwas Zweites, damit nicht die Entfallenden durch 15 die Veränderung sich ärgern. Denn dieses Gesetz gebührt sich auch zu hören. Was denn von allem zeigt sich ewig so bleibend? Siehst du nicht den Kreislauf des Jahres sich ändernd durch die verschiedenen Zeiten vieler Tage? Obschon manchen der Winter unerträglich, aber 2 er ist notwendig für das Leben. Denn dieser nährt und feuchtet an die Erde und, den Menschen durch das Trübe der Natur beschwerend, 20 erzeugt er bald Nutzen und Wohltat durch das Herbeikommen der Lüfte, mit welchen die Erde gekrönt (vermählt?) viele und mannigfaltige Früchte den Menschen bringt. Es fliehen viele die Glut der Sonne, 3 aber gleichwohl reift jene uns die Speisen. Es betrüben uns oftmals 25 die Regengüsse, aber sie dienen der Erde zur Tränkung. Und es ändert sich auch der Sommer und kommt nahe dem Winter; und Vermengung infolge der Mischung beider zur Wegnahme der Früchte zeigt der Herbst. Und es verändert auch die Sonne die Luft, anderswohin 4 übergehend. Siehe auch, o Mensch, auf diesen Mond selbst, auf welche

12 vgl. Phil. 3, 20. Kol. 3, 3 — 16 Boëthius De cons. phil. 2, 2, 21ff S. 27. 3, 17f S. 31

1 »dem Kundigen« (věduštumu A, věduštomu B) »(die) wissen und« (věduštim i Ma 4 »auch jenem« i onomu: »einem andern« inomu S 5 »erwünscht« ljuba: ljubja S 5f »wenn schon« .. »wenn schon« cěi .. ašte i S 8 »fließend« »gleich« (S 38^v) točjno (žitie): točenŭ S: »den gleichen Bau (des Lebens)« točenŭ stroi (žitia) Ma, indem + »Bau« aus dem Folgenden 10 »bewahrend« sŭdrŭzaste: sŭdrŭzasta S 11 schwerlich »ebensolche wie alle n. d. Wegg. geworden« 18 »manchen« nekym: nekymi S 21 »erzeugte« S | »Nutzen« poljzie: »nützlich« polězni A polezne B | »d. d. Herbeikommen« prišestviem: »d. d. Vorübergehen« přešestviem A 24 »uns oftmals« S 39

Weise dir auch jener abnehmend arm wird und sich ausfüllend wieder
 reich wird. Sehen wir auch die Natur der Sterne, mit welchen der 5
 Himmel gekrönt ist, wie dir auch diese ein Geschick empfangen
 haben, und wir schauen ihre Übergänge, welche durch untereinander ver-
 5 schiedene Weisen und Gestalten der Übergänge sich verändern, so
 daß unter den am Himmel Kreisenden allein, wie man sagt, der Wagen
 nicht übergeht. Aber auch dieser ist nicht ohne Bewegung, wie eine 6
 Achse wird auch er gedreht durch den ihn umfassenden Kreis, aber
 er ist nicht teilnehmend (geschicklos?), wie man sagt, wegen des Ver-
 10 weilens. Schauen wir wieder auch auf die Natur der Quellen, wie dir 7
 auch diese nicht verharren an ihren Örtern, sondern viele Wasser aus-
 senden, welche nicht bleiben wollen an dem Ort, an welchem Ort sie
 waren, sondern gehen noch mehr hindurch und sind für sich selbst
 sichtbar und senden, durch ihre Vermischungen genährt, große und
 15 viele Flüsse aus.

V. Dies sind der Natur des Geschaffenen Werke und Verände-
 rungen. Daher auch du, o Mensch, seiest du reich oder arm, (Sklave)
 oder König, mögest du nicht lieben unveränderliches Verbleiben, sondern
 tausche nun ein auch eine andere Welt, schaue Vieles, damit du vieler
 20 Menschen Sinn klar sehest und verstehest. Denn dort wirst du sehen 2
 viel Veränderungen in vielen Menschen, die untereinander wechseln
 und sich miteinander wandelnde Gestalten des Lebens. Viele wirst du
 dort sehen, die sich erheben aus der Niedrigkeit und die fallen aus
 der Höhe.

25 So sind die Geheimnisse unseres Lebens. Solches bestimmt die 3
 Gottheit den Menschen, von Ort zu Ort, von Weise zu Weise über-
 führend, wie sie jedes in Sonderheit will. Uns aber gebührt zu ge-
 horchen, zu folgen und nicht zu widerstreben.

Du aber, o Mensch, Geschöpf Gottes, Bild Gottes, ärgere dich nicht 4
 30 geführt, noch nenne hart das Gebot, noch sei gezüchtigt ungehorsam;
 denn liebend züchtigt er dich: die einen als die schon gesündigt, die
 andern wieder, damit sie nicht sündigen. Aber, ob du auch dem Meere 5
 dich nahest, fürchte nicht sein Drohen; denn auch dort findest du die

1 vgl. Boëthius De cons. phil. 4, 6 S. 115 — 16 vgl. Mark. Aur. Ad se
 ips. 6, 15 — 19 Odyss. 1, 3 — 31 vgl. Hebr. 12, 6. Apok. Joh. 3, 19

5 der Übergänge präsestvii: prišestvii B 11 »Örtern« S 39^v 12 wollen
 nicht ne račjat: sorgen nicht: ne radjat B 13 »noch mehr« ἐπὶ πλεον ὑ
 množě | »sind«: »werden«? 17 »Sklave« + Kl 27 »in Sonderheit« S 40
 31f »d. andern« ovy: ovi S

Fußtapfen Gottes, welchen zu folgen ist ohne Furcht durch Wasser und Wind und Wald, vertraut habend dem rechten Weg. Denn traurig 6 ist ja in der Tat denen, die es überkommen und die es hören, die Zerstörung des (eines) Reichs. Denn der Lust, deren Genuß sie empfangen 5 hatten, begehrend, haben sie beraubt sehr große Trauer überkommen. Aber da ohne Gott dies nicht geschah, so muß man an Stelle des Be- 7 dauerns darüber suchen die Ursache des Geschehenen, damit das von jenem Kommende wohl verstanden werde. Denn der, welcher lernen will, wird von dem, der es bringt, erkennen, daß der Wille Gottes 10 ist, daß die Gläubigen von ihm annehmen, was er zugelassen.

VI. Daher erkenne, o Mensch, wenn du um etwas beraubt zu werden meinst, daß es nicht Ewiges, sondern Zeitliches, so daß es ein Brauchen war, aber kein Besitzen. Die aber sich an das Gegenwärtige 2 wie das Bleibende halten, werden dieses beides nicht empfangen; des 15 einen beraubt, das andere wie (nicht) empfangend. Denn das eine vergeht, es erstirbt wie ein Schatten, das andere bleibt in Ewigkeit als seiend. Und es möge aus dem, was widerfährt, das Wesen der Sache erkannt werden; denn wenn es nicht fiel, ist es das Ewige, wenn es 3 aber fiel, ist es vernichtet. Wie ist nicht das Zeitliche wie ein Traum 20 von in der Stunde der Nacht nur Erschienenem, dessen Einbildung erwiesen wird beim Eintritt des Tages? Es bleibt aber dies den an 4 den vermeintlichen Gütern Verzweifelnden übrig, nach den kommenden zu fragen, die in Besitz die sie Liebenden und danach Fragenden empfangen werden. Denn die vermeintlichen Güter hier sind das Bild 5 25 der wahrhaftigen. Daher, nachdem sie ein wenig für sich geblüht, »verwelkten« sie sofort, damit nur »das Wort Gottes bleibe«. Denn »geteilt ist das Reich« nicht, damit auch da das Wort Gottes sich erfülle. Legen wir ab den Purpur und tun wir ab den Scharlach, denn 6 er stillt nicht die Seele des Durstenden, und fliehen wir die »Speicher« 30 gefüllt von vielen und großen Früchten jeder Art. Denn nicht sind

2 vgl. unten zu Hiob 40, 3 — 3 vgl. Boëthius De cons. phil. 2, 2, 31ff S. 28 — 24 vgl. Hebr. 10, 1 — 26 I Petr. 1, 24. 25 (Jes. 40, 7. 8) — 27 Mt. 12, 25 — 28 Luk. 16, 19. 24 — 29 Luk. 12, 18

2 »Denn . . ja« Z. 3 bo ubo: bo < B 7f »von jenem (Kommende«); (»Kommende) dadurch? 9 »erkennen« S 40^v 14 »die sich halten« drůžašteisja: der sich Haltenden« drůžaštichsja S 14f »des einen« ovèch: »von allen« ot vsèch B 15 »nicht« < S 18f »fiel« padesja: fällt padetsja? 19 »Wie ist nicht« kako ne: »wie« kako i Ma 26 »sie sofort« S 41 27 »sich« w. e. sch. < A

jene, wenn uns die »Seele« verließ. Aber wenn wir auch die »Welt erwerben, haben wir keinen Nutzen, die Seele verderbend«. Genug sind das Genügende und Maßvolle an Nahrung, damit nicht, reich geworden, ich den Herrn vergesse.

5 VII. Dies sind die Unterweisungen Gottes. Nach diesen Weisungen wandelte unser Herr. Siehst du nicht, daß auch er selbst, obschon Himmel und Erde erfüllend, nicht lieb gewann das Verweilen, sondern auch er ging hinweg und zwar durch das Weggehen des Heils, und als Erster zeigte er ein gut lebendes und nützliches Leben!

10 Denn Gottes entäußerte er sich und das der Menschen zog er an 2 und unter uns ward er unter den Armen. Der Reichen achtete er nicht, aber die Armen ahmte er nach. Diese pries er selig, auch Reichtum versprechend, einen unvergänglichen und wahrhaftigen, und ein unzerstörbares Reich; aber den gegenwärtig »Reichen« sagte er, daß
15 sie ihren »Lohn hinnehmen«, denn an Stelle des Ewigen haben sie lieb gewonnen dieses zeitliche Wohlleben.

Ringend aber auch wir nichtachtend das Gegenwärtige, denn es 3 vergeht wie ein Schatten, liebend aber das Zukünftige, denn es wird bleiben und niemand wird es hinwegnehmen; denn Gottes Gabe ist es
20 und unvergänglich. Es müssen die an jene Güter sich Haltenden die 4 hier seienden und vermeintlichen Güter gering achten, deren Herr zu sein auch der Herr sich geweigert; obschon selbst seiend, der sie geschaffen, hat er sie einem andern überlassen, dem bösen Geiste und den Menschen anheimgebend die Gewalt des Zeitlichen. Daher ist nicht
25 an dieses sich zu halten. Denn, eines solchen Herrn sind die Besitz- 5 tümer und »welchen er will, gibt er sie«. Er gibt aber den Seinen, die alles jenem Eignende sinnen und jenen für den Herrn halten und ihn anbeten. Uns aber gebührt es, wenn wir Gott nachfolgen wollen, 6 abzusagen dem »breiten und weiten« Weg, weil es der »des Todes«
30 ist, aber überzugehen auf den schmalen und unfreundlichen Weg, denn

1 Mt. 16, 26 — 3 vgl. Prov. 30, 9 — 6 Jerem. 23, 24 — 10 Phil. 2, 7 —
12 Luk. 6, 20 (Mt. 5, 3) — 14 Luk. 6, 24 — 15 Symp. S. 130, 4f — 19 vgl.
II Kor. 4, 18 — 21 Luk. 4, 8 — 26 Luk. 4, 6 — 27 Luk. 4, 7 — 29 Mt. 7, 13
(Did. 1, 1) — 30 Mt. 7, 14

6 »obschon« cēi: »welcher« ize B 10 vor »Denn« + »Was er spricht, daß er sich entäußerte, ist an dessen Stelle, nämlich er gebrauchte nicht die göttliche Kraft in der Zeit des Leidens, so daß er anzog, nämlich brauchte die menschliche Armut und Niedrigkeit S 41 v j zog er an odē: anziehend· odēja B 22 »obschon· cēi: »welcher« ize B 23 nach »überlassen« + Diese Rede vom Teufel S 28 »ihn anbeten« S 42

er führt zum Leben. Wenn du des Vermögens beraubt wirst, du hast 7
Gewinn durch Armut, denn an Eines Stelle wirst du Vieles empfangen.
Wenn auch welcher von den Lieben, auch diese sind dir nicht ver-
loren gegangen; denn die, deren du für kurze Zeit beraubt wardst,
5 wirst du ewig haben.

VIII. Schaue mir jenen heiligen Mann, den Verkündiger des Kom-
mens des Heiligen, welcher für kurze Zeit in die Welt gesandt, auch kaum
in ihr verweilend, alles hier Seiende kaum beachtend; denn von »Heu-
schrecken und wildem Honig« nährte er sich und hüllte sich in »Kamels-
10 haare«. Daher erwies er sich unter allen »Geborenen« als der »Größere«,
wegen der Einfachheit der Kleidung und der Ungekünsteltheit der
Speise und der Spärlichkeit des Tisches.

Schaue mir auch jene arme »Witwe«, deren ganzes Vermögen 2
»zwei Kupfermünzen«, und dessen nicht achtend hat sie viele Reiche 3
15 an Gaben übertroffen. Wenn aber jemand will vollenden das Gebot 3
des Himmels und zum Ziele führen das Gesetz des Heils, der wird des
hier seienden Leides viele Ursachen finden, sei es der Verehelichung
nicht zu achten, während noch die Natur will und vermag, oder »zwei
Kleider habend« und mitteilend dem Armen und Nackten, oder die
20 Speise Fordernden nicht verachtend, oder dem Durstenden zu dienen,
wenn auch mit »kaltem Wasser«, oder den, der kein Obdach oder
Trockenheit (trockenen Ort) hat, „nehmend ins Haus“, oder zu dem
Gefangenen gebunden habend die Seele, oder dem durch Krankheit
Leidenden gedient habend. Ein solcher wird gezählt werden zu dem 4
25 Chor zur Rechten des Richters, wird geehrt werden von dem König,
so daß er ein Sohn Gottes wird genannt werden, in unaussprechlichem
Frieden wird er leben und in dem Reichtum Gottes sich nähren,
welcher in keiner Zeit ausgezählt werden kann.

2 Mt. 19, 29 (Mark. 10, 29f. Luk. 18, 29f) — 8 Mt. 3, 4 — 10 Mt. 11, 11
— 13 Luk. 21, 2f — 18 Luk. 3, 11 — 19 vgl. Mt. 25, 35. 36. Jes. 58, 7 —
21 Mt. 10, 42 — 22 Jes. 58, 7; vgl. Mt. 25, 36 — 24 Mt. 25, 34 — 26 vgl. Mt.
5, 9. I Joh. 3, 1

1f »du hast Gewinn« priobrètenie imaši: »durch Erwerbung« priobrèteniem S
2 »Stelle . . (Vieles)« mĕsto (mnoga) 14 »Reiche« S 42^v 18 »noch« < B
24 »Ein solcher« sicei: »so« sice B 26 »so daß« oder »wie« oder »da« jako

ΜΕΘΟΔΙΟΥ
ΑΓΛΛΟΦΩΝ Η ΠΕΡΙ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Textzeugen, Handschriften und Abkürzungen.

S = Altslavische Übersetzung

A = Tolstoi. II, 56 (jetzt Petrop.). B = Moskov. Synod. No 110

Epiphanius Panarion haer. 64, Ausgabe Dindorf

V = Marcian. 125 a. 1057

U = Urbinas 18 s. XII—XIII

C = Sacra Parallela, Ausgabe Holl

C = Coislin. 276 s. X

C¹ = Coislin. 294 s. XI—XII

K = Vatican. 1553 s. XII—XIII

O = Ottob. 79 s. XV

A = Ambros. H 26 int. s. XV

Lc = drittes Bruchstück des Laur. VIII, 22 s. XIV

R = Rupefuc. (jetzt Berlin.) Philipp. 1450 s. XII—XIII

Syr = Syrische Florilegien

A = Brit. Mus. addit. 17214 s. VII

B = Brit. Mus. addit. 17191 s. IX—X

C = Brit. Mus. addit. 14538 inf. s. X

dazu addit. 14532. 12155. 12156

Ph = Photius Bibliotheca, Ausgabe Bekker

A = Marcian. 450 s. X

B = Marcian. 451 s. XII

Dialog des Adamantius, Ausgabe van de Sande Bakhuyzen

D = Marcian. 496 (1. Hand) s. XII (oder XI) — D^r = Rufins Übersetzung

An = Anastasius(?), Doctrina patrum, Ausgabe Diekamp

Just = Justinian, Ad Menam PGr 86

Prok = Prokop, Oktateuchcatene, Monac. gr. 358

Ezn = Eznik, Wider die Sekten, Übersetzung J. M. Schmid

Abkürzungen

Pl = Plato

Bh = van de Sande Bakhuyzen

Bo = Bonwetsch

Jh = Jahn

Dd = Dindorf

Kl = Klostermann

Ma = Masing

Md = Mendelssohn

Pet = Petavius

ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΑΓΓΛΟΦΩΝ Η ΠΕΡΙ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ich ging vor diesen Tagen nach Patara mit Proklus von Milet, indem ich den Theophilus sehen wollte. Denn ich hatte erforscht, wie
 5 sie sagten, daß er dort, gelandet des Sturmes wegen, einige Tage bleibe. — Und als wir zu dem Hause des Aglaophon gekommen waren, **2** fanden wir, nachdem wir eingetreten, den Theophilus in der die Heilstatt seienden Vorhalle, wo Aglaophon selbst wandelte, sitzend auf einem Lehnstuhl, und um ihn saßen auf dem Boden Sistelius von † und
 10 Auxentius und Memian und von den Bürgern, auch Aglaophon selbst und einige andere. Sie philosophierten aber, über die Natur des Leibes **3** und über die Auferstehung sich unterredend mit Theophilus. Dieser aber, auf dem Lehnstuhl sitzend, antwortete einem jeden auf seine

7—S. **220**, **1** Plato Prot. 314 E. 315 C — **10** vgl. Phaed. 59 B

1 f nach Prokop v. Gaza zu Gen. 3, 21 (PGr 87a Sp. 221 C) ἐν Ἀγλαοφῶντι Μεθόδιος und dem Syrer Des heiligen Methodius des Philosophen, Bischofs von Lykien und Märtyrers, aus dem Buch über die Auferstehung gegen Origenes, welches heißt Aglaophon: Des heiligen Methodius, Bischofs und Märtyrers, zu Agallophon (so, oder Agalophon oder Agalophontos [Agallophoit] stets S) über die Auferstehung S; τοῦ ἁγίου Μεθοδίου περὶ ἀναστάσεως oder τοῦ ἁγ. Μ. Ἀγλαοφῶν περὶ ἀναστάσεως (zu I, 32, 7f) C; Μεθοδίου ἐπ. Φιλ. ἐκ τ. β' λόγον τοῦ ἀντιρρητικοῦ C¹; Eriph. Panar. haer. 64 S. 598, 26ff Dd τοῦ μαργαρίτου Μεθοδίου εἰς τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγον; Zachar. s. Einl. | **3** Ich ging S 43 | von Milet nach I. 13, 1: von Mydes (mydisinjskym A, mydisiiskym B) S | **6** Pl ἐπειδὴ δὲ εἰσῆλθομεν, κατελάβομεν Πρωταγόραν ἐν τῷ προστόφῳ περιπατοῦντα S wo izde: ize S | **9** »saßen«: »viele« + B | »Sistelius« wie I, 2, 1 u. De lepra: »Sistelinus« S | »von †«: amaskeunitin S (»von« o wohl aus ot) | **10** »Memian« wie I, 1, 7. II, 8, 11. 9, 1. 26, 1: memmian S | **11** Pl ἐφαίνοντο δὲ περὶ φύσεως . . . διερωτῶν τὸν Ἰππίαν, ὃ δ' ἐν θρόνῳ καθήμενος ἐκάστοις αὐτῶν διέκρινεν καὶ διεσχέει τὰ ἐρωτώμενα | **13 f** -auf s. Frage oder -entsprechend der Frage-

Frage. Sobald uns aber, nachdem wir eingetreten, Aglaophon gesehen, 4 sprach er, an der Hand fassend: Zum Guten bist du gekommen, o Eubulius. Denn Sistelius hier und ich streiten und ich schon lange über dies Fleisch, ob es aufersteht, empfangend mit der Seele die Un- 5 verweslichkeit. Daher machen wir dich jetzt zum Richter unserer Verhandlung, und ob du meinst, daß ich die Wahrheit sage.

Es antwortete redend auch ich: O Auxentius, gehörte es sich nicht, 5 daß über diese ein Besserer als dieser herrsche und über die Einfältigen der Weisere? Aglaophon, meinte ich, nicht passend, es sei 10 nicht passend, mit Übergehung des Weisen mit dem Einfältigeren zu reden.

Und jenen antwortete wieder Auxentius: O Männer, sagte er, immer 6 ist zu disputieren, worauf Aglaophon gerichtet ist, wenn er nur hat, mit wem zu disputieren. Uns aber gebührt es nicht, wie Bösen, die 15 uns zu anderen Fragen hinkehren, ihn nicht zu achten, solange wir nicht genug von ihm gehört haben werden die Verhandlung von der Auferstehung.

Aber gut, sagte Memian, hast du, o Auxentius, geredet. Eubulius 7 nun wird auch wieder oftmals Sorge tragen (gegen) Aglaophon. Jetzt 20 aber gebührt es sich, in betreff dieser Verhandlung Fleiß zu tun, solange Theophilus hier ist. Wenn es euch aber nun gefällig ist, o Männer, 8 dies zu sehen und zu untersuchen, so möge Theophilus prüfen, in jeder Hinsicht tüchtig seiend, über alles Beweis zu geben, ob nach dem Tod dieser Leib aufersteht zur Unverweslichkeit.

25 II. Und Sistelius erwiderte und sprach: Nicht gut, sagst du, o Memian, wollend einfach so, ohne Erforschung, die Unterredungen tun. Denn ein jeder fühlt sich öffentlich (d. h. bei öffentl. Verhandlung) gezwungen (unfrei) und gestaltet seine Rede geschmückt, um sie

2 Plato Symp. 174 E — 7 Plato Prot. 338 B — 12 vgl. Phaed. 63 A

2 vgl. Symp. S. 5, 13 περιπτύσσειτο καὶ κατεφίλει 3 »hier« sjde: sede B 4f »Unverweslichkeit« S 43^v 7 »Es«: vielleicht Lücke, vgl. »jenen« Z. 12 Pl οὐκ ὁρθῶς ἂν ἔχοι τὸν χεῖρω τῶν βελτιόνων ἐπιστατεῖν 9 »meinte ich« mněl bych: besser »würde meinen« mněl by 13 »zu disputieren« prètisja: disputiert« pricja A, pritsja B 19 Sorge tragen« prèati A, priati B: ob »die Sache führen« prèti? 21 »Männer« S 44 22ff »zu untersuchen — und es möge Theoph. einen jeden (kyizdo: »eines jeden« koegoždo A, koeždo B) prüfen tüchtig seiend — üb. alles Bew. zu geben, ob« schwerlich S 24 »dieser Leib« tĕlo se: »des Leibes« telese A, tĕlese B 26 »wollend . . so . . (die Unterr.)« sice velja (usp.): »solche (Unterr.)« sicevaja (usp.) B

zu zeigen, gar nicht für die Wahrheit und für das Nützliche sorgend, sondern nur um den Anwesenden zu zeigen, wie er geschieht ist, dadurch, daß einem jeden von Natur eigen ist, aus Voreingenommenheit das Seine zu lieben. Aber man muß nicht den hören, der zu geschäftig 2
 5 seine Ware anempfiehlt, sondern erforschen und prüfen; denn die Verkäufer haben die Sitte, zu lügen in betreff der von ihnen verkauften Sachen. Und damit nun auch wir nicht fehlen, getäuscht zu werden 3
 10 in den Verhandlungen, ohne Prüfung zu ihr kommend, erinnere ich — denn ein jeder von uns hat nach der Reihe sein Verständnis kund zu tun, zu zeigen aber dem Theophilus —, daß der eine Heterodoxe die Fragen, nachdem er vollständig und genau erforscht, zuerst beibringe, nichts zurücklassend von fremden Problemen, sondern alles verknüpfend durch die tiefsten Gedanken. So wird kräftig gekämpft, so daß nichts außer dem hier Gesagten jene zu zeigen haben ihr Wort bekräftigend;
 15 einer aber wieder, welcher darauf † den vorgetragenen Schlauheiten 4 entgegentretend und dartuend mit viel Einsicht, das der katholischen † Kirche als wahr seiend erweist. Denn so werden uns die Verhand- 5 lungen nicht umsonst sein, sondern mit höchster Sorgfalt vollzogen, so daß sie keine Sache ununtersucht und unwiderlegt haben. τῷ <γάρ>
 20 ἐκάστῳ προσώπῳ τὰ ἀκόλουθα περὶ τοῦ παντός τηρεῖν ἀναγκαῖον — 6 ob sie (diese Person) nun das der Kirche oder Fremdes oder das einem jeden entsprechende Verständnis geben wird — und nach Wahrheit zu streben, nichts aber unnütz zu sprechen durch Voraussetzung(?) des Festgesetzten (dogmatische Voreingenommenheit), sondern durch Synthese die beste
 25 Verhandlung zu wollen. Das ist in Wahrheit weise und (die Art) eines das Wahre zu sehen Dürstenden.

1 vgl. De res. I, 27, 2 — 5 vgl. Plato Prot. 313 D — 11 vgl. De autex. 4, 5 S. 157, 1 — 22 vgl. De autex. 4, 3. 5 S. 156, 4. 157, 3 — 25 vgl. De autex. 4, 3 S. 156, 4f

1 c. 27, 2 οὐ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ συμφέροντος χάριν, ἀλλὰ τοῦ δεῖξαι(?) τοῖς παροῦσι σοφοῦς τοὺς λόγους 3 »aus Voreingenommenheit ot varenia, vgl. Z. 23 S »erinnere ich« pominaju: »erinnernd« pominaja B 9 »von uns« S 44^v: viell. nach Heter.: Z. 10 11 »vollständig«: wörtlich (sie) gemehrt 15 »darauf«?: wörtlich »das Übrige« τὰ ἐπίλοιπα proejnjaja 16 »das der katholischen« τὰ τῆς καθολικῆς povsemjstvenyja: »täglich und das der« τὰ τῆς(?) καθημερινῆς oder καθημέρας po vsja dni, i S 19 C in K 178^v (Holl 162); Lemma τοῦ ἁγίου Μεθουδίου ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως | τῷ: τὸ C | γάρ + S 23 »unnütz«? na podarenie, wörtlich »zum Geschenk« | »durch Voraussetzung« ot varenia, ἐκ προλήψεως vgl. Z. 3 und De autex. 4, 3 S. 153, 3 προλήψει κρατούμενος varenie držim 24 »durch Synthese« συνθέσει složeniem 25 »Das ist« S 45

Dies war den Anwesenden genügend, und wir alle lobten es.

III. Theophilus. Und Theophilus stimmte bei und gebot, daß Aglaophon, welcher auch Arzt war, über die Natur des Leibes rede, indem er, um(?) mehr die Sache zu lernen, veranlaßte, zuerst das
5 von den Gegnern Gesagte zu erheben, das dann aber ich wieder entgegenkämpfend darlege, damit durch den Streit der Verhandlung das Wahre wie das lebendige Gold im Feuer geprüft hervorleuchte.

Wenn aber jemand zürnt, es für ungehörig haltend, daß so die 2 häretischen Satzungen bekannt gemacht werden, so überführen wir ihn
10 sanft belehrend, daß auch in den Büchern der Propheten der heilige Geist, wie er der Frommen Person beschreibt, so auch betreff der Bösen die (ihnen) entsprechende Gestalt, die Gestalt einem jeden (durch das?) Wort nach der Würdigkeit gebend und die verschiedenen Arten des Trugs. Wie in ihnen Salomo mit Worten die Buhlerin schildert. 3
15 Hier doch sehe, wer sehen kann! Hat er nicht offen wie von irgendeiner Häresie gesagt, alles vors Angesicht gestellt und zeigt die genau nach der Weise einer Buhlerin zugerichteten Worte und Weisen? Wie wenn er 4 sagt: »Sie saß unter der Tür und ruft zu sich die Unverständigen«, oder wieder, was er sagt: »Es begegnet ihm das Weib, habend eine buhlerische
20 Gestalt, welche macht, daß die Herzen der Jungen entbrennen. Darauf ergriff und küßte sie ihn, mit schamlosem Antlitz redete sie zu ihm«. Oder das: »Komm und wollen wir genießen der Liebe bis zum Morgen, komm und versenken wir uns in Liebe. Denn nicht ist mein Mann zu Hause, er ist aber gegangen auf einen weiten Weg. Einen Beutel
25 Goldes hat er in seine Hand genommen, und nachdem er viele Tage gewandert, kommt er in sein Haus.« Was alles auch unpassend ist 5

1 Plato Prot. 338 B — 4 vgl. De res. I, 29, 1 — 18 Prov. 9, 14, vgl. 7, 6; vgl. De lepra 18, 1 — 19 Prov. 7, 10. 13 — 22 Prov. 7, 18—20

2 stimmte bei?; poljubi = umarmte 5f entgegenkämpfend — Streit: darlege. Indem der geistige Widerstreit ausgekämpft wird, wird (. . hervorleuchten)« Bo 1. Ausg. 10 »sanft« krot'cě; vielleicht besser »kurz« krat'cě 11 »Person« lice = πρόσωπον 12 »Gestalt« »Weise« obraz 13 »Wort« »Verhandlung« »Sache« slovo | »nach der Würdigkeit« po sanu: poslanu B 13f Unterschiede des Trugs? 14 »schildert« sŭtvorit: »schilderte« sŭtvori S 15f »von irgendeiner Häresie« o koi eresi: küi iegezii A, kü geozii B 16 »gesagt?« sprach. reče S 45^v 18 »sagt«: »Die häretisch Gesinnten nannte er Buhler + mit roter Tinte S | »Unverständigen« vgl. ἀφρόνων Prov. 7, 7 20 »entbrennen«: ἐξίπτασθαι LXX. 25 »Goldes«: ἀργύριον LXX 26 »gewandert« < LXX oder S las ἀπιὼν ἤξει für ἐπανήξει kommt« priidet: »kommt« priide S

zu erklären, wie es vorliegt. damit es die Hörenden weise macht. Denn indem ein Abbild erwiesen wird und durch ein Bild geistig die Erklärung geschehen ist, mit Strafe (Rüge) geschehen ist, [denn es] wird der Leser zur Tugend gelehrt, indem er unterrichtet wird, nicht durch
5 lügnerische Worte getäuscht zu werden und dadurch von den verführerischen Künsten des Buhlers beraubt zu werden.

Es findet aber nun jemand ihn auch in der »Weisheit« dieser
Weise brauchend. Denn auch hier die Arten der Weisheit unter-
scheidend und sie ihren Personen zuteilend und die Ordnung einer
10 jeden bewahrend, hat er eine wahre Untersuchung der Sache voll-
zogen. Denn das Gesagte: »Gering ist und traurig unser Leben, und
nicht ist Heilung beim Ende des Menschen und nicht ist erschienen
einer, der zurückbringt vom Hades. Denn außer jenem selbst sind wir
geboren, und darnach werden wir sein als nicht Gewesene. Denn
15 Dampf ist der Hauch in unserer Nase und die Vernunft ein Funke in
der Bewegung unseres Herzens, wenn er verlischt, wird Asche unser
Leib, und der Geist geht auseinander wie ein schwacher Wind«, ist
ein Bild derer, die sagen, daß alles <von> von selbst Gewordenem und
ohne Vorsehung hergerichtet worden sei, wogegen auch einschreitet
20 der Zorneifer, welcher, zur Wahrheit ziehend, gärgert wird durch die
Voraussetzung dieser Satzungen. Daher ist es keineswegs ungehörig, 8
daß auch wir die häretischen Philosopheme zur Zerstörung der Lüge
erforschen. Denn sie haben herausgespieen, die Unwahrheit sprechend,
bis zum Himmel. Daher ist es fortan deine Sache, o Aglaophon, an-
25 zufangen und bis zu Ende zu führen die Rede.

IV. Aglaophon aber hörte und errötete, als Theophilus dieses
redete, und schaute auf mich finster, so daß ich die Flucht ergreifen
wollte. So fing er an zu reden: Wenn nach euch eine Auferstehung 2
dieser toten Leiber und seine Verwandlung in die Unsterblichkeit ist,
30 wozu, saget an, Gott von Anbeginn den Menschen ohne den Lappen

11 Sap. Sal. 2, 1—3 — 26 vgl. Symp. S. 121, 12 — 27 De autex. 2, 2

1 »erklären«, wörtlich »bekennen« | »damit es« da: »und« i S 3 »denn
es«: vielleicht »denn« bo aus »nun« »nämlich« ubo 4 »gelehrt« S 46 5 »da-
durch« ot sego: »von allen« ot vsego? S 10 »wahre« istinno: »in Wirklich-
keit«? 13 der zurückbringt: ἀναλύσας LXX | außer jenem selbst: ἀυτο-
σχεδίως LXX 16 »der Bewegungen« B 18 das 1. »von« < S ' 20 »Zorn-
eifer« jarostj: wohl Weisheit. mudrostj 21 »Satzungen« S 46^v 26 vor
»Aglaophon« + »Aglaophon spricht über die Natur des Menschen« rot S

des Leibes schuf, wie die Schrift selbst lehrt. Denn die »Kleider von Fellen«, welche er nach der Übertretung Adam und Eva machte, sind deutlich die Leiber, mit denen wir bekleidet worden sind, nachdem wir das Gebot übertreten, der Buße halber mit einer solchen Fessel
 5 bekleidet. Daher sie auch passend Fell genannt werden, weil auch eine Fessel dieser Leib, des Anzeichens halber, auch ein Grabmal zu sein der Seele, welche verurteilt, in ihm begraben zu werden, damit er uns nicht lasse ewige Pein haben, eine so lange Zeit sterblich seiend. Denn nicht von toten Leibern, Vierfüßler abstechend (ab-
 10 schlachtend), wie ein Lederarbeiter machte Gott den Erstgeschaffenen Kleider, sondern schwere irdische Leiber machte er uns als »Kleider von Fellen«. — Und der Prophet Jeremia aber sagt in den Klage-
 15 liedern, Fesseln nannte er (sie), Gebundene der Erde die Menschen deshalb nennend; und David »Gebundene«, indem Gott uns gebunden wegen der Übertretung Adams mit Fesseln von Erdenstaub, damit wir, mit viel Arbeit von der Erde Speise empfangend, nicht unser Haupt erheben, zu sehen die Frucht des Lebens. Denn er spricht: »Und nun, 5 damit er nicht die Hände ausstrecke und nehme von dem Baum des

1 Gen. 3, 21; vgl. De res. I, 29, 1 — 6 Plato Krat. 400 BC. Epiph. ad Ioann., Hier. epist. 51, 4, 4 S. 401 Hilberg — 9 Orig. bei Epiph. Ad Ioann. 51, 5, 2 S. 403; Epiph. haer. 64, 63. II, 668, 30ff Dd; Theodoret In Gen. II, c. 26 PGr 80, 140; Prokop. zu Gen. 3, 21 PGr 87, 1, 220 — 12 Klageel. Jerem. 3, 34. De res. I, 30, 1. 33, 2 — 14 Psal. 145, 7 — 15 vgl. Gen. 3, 19 — 17 Gen. 3, 22ff

4 *δίχην ὄπως . . παράσχωσιν* 29, 1 6 Pl *σῆμά τινές φασιν αὐτὸ εἶναι τῆς ψυχῆς, ὡς τεθαμμένης ἐν τῷ νῦν παρόντι . . ὡς δίχην διδούσης τῆς ψυχῆς* | Epiph. nunc corpus hoc ob id iuxta Graecos *δέμας . . sive cadaver dici*; a plerisque autem . . corpus *σῆμα . . interpretari*, eo quod ita animam in se clausam habeat quomodo sepulchra . . *cadavera mortuorum* 7 »verurteilt« S 47 9 Orig. bei Epiph. haer. 64 *μη ἄρα βυρσοδέψης ἦν ὁ θεός, ἵνα χιτῶνας δερματίνους . . ποιήσῃ, μηδέπω ζῶων τεθυμένων; . . οὐκ ἦσαν, φησί, χιτῶνες δερματίνοι, ἀλλὰ τὸ γήινον ὃ περιεκείμεθα σῶμα*. Ad Ioann. numquid coriarius aut scordiscarius erat Deus, ut conficeret pelles animalium et consueret ex eis tunicas pellicias Adam et Evae. Orig. bei Theod. In Gen. II c. 26 *σφόδρα μὲν οὖν ἡλίθιον καὶ . . ἀνάξιον τοῦ θεοῦ τὸ οἶσθαι ζῶων τινῶν περιελόντα δέρματα τὸν θεὸν ἀναιρεθέντων . . πεποιημένα σχήματα χιτῶνων, καταρράπαντα δέρματα δίχην σκντοτόμου*. Prokop. *ἄρα μὴ βόας ἢ πρόβατα ἔθνε καὶ βυρσέως ἀπετέλεσε τέχνην*; 11 »Kleider«: »Leiber« S | 30, 1 καὶ ὁ προφήτης δεσμίους ἡμᾶς γῆς ἔφη διὰ τοῦτο, καὶ ὁ Δαβὶδ πεπεδημένους 18 »d. Hände«: *τὴν χεῖρα LXX*

und lebe in Ewigkeit. Und es schickte sie der Herr hinaus aus dem Paradies der Wonne, zu bearbeiten die Erde, von welcher er gemacht worden. Und er schickte Adam heraus«. Denn viel Mühsal macht das 6
Fleisch der Speise wegen. Denn alle Kriege und Kämpfe geschehen wegen 5
des Besitzes; wegen des Besitzes werden wir genötigt zu sammeln, ihm (dem Leib) dienend und übereinstimmend mit den Begierden, indem er uns erfüllt mit Liebe und Begierde und Krankheit und Furcht und anderen bösen Dingen, welche der Seele nicht erlauben, nach dem Guten zu trachten, und indem sie ihr nicht erlauben, daß von ihr etwas von dem Unver- 7
gänglichen und Guten erkannt werde. Denn wenn wir auch unter- 7
nehmen, irgendein Gutes tun wollend, so macht er verwirrt und confus und den Sinn verfinstern, er, der nicht gestattet, deutlich zu sehen das Seiende, wie der Tintenfisch, ein Meerfisch, welcher schwarzes Wasser ausspeit. Und in Wahrheit, wenn nicht die Seele zuvor frei wird, niemand 8
15 . . .; denn wie aus Fesseln freigelassen, so wird sie tüchtig, zu sehen und zu fassen das Seiende. Denn von Irrtum sind unsere Augen erfüllt 9

3 Plato Phaed. 66 B ff — 6 vgl. De res. I, 30, 5 — 14 Plato Phaed. 67 A D — 16 Plato Phaed. 83A. Meth. De res. I, 30, 5; vgl. Justin De res. (S. Parall. 107, 235f Holl)

2 »Wonne« τροφῆς: »Nahrung« τροφῆς S 3—S. 226, 1 Pl μωρίας . . ἡμῶν ἀσχολίας παρέχει τὸ σῶμα διὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν . . . νόσοι . . ἐμποδίζουσιν ἡμῶν τὴν τοῦ ὄντος θήραν. ἐρώτων δὲ καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ φόβων καὶ εἰδώλων παντοδαπῶν καὶ φλυαρίας ἐμπίπλησιν ἡμᾶς πολλῆς, ὥστε τὸ λεγόμενον ὡς ἀληθῶς τῷ ὄντι ἐπ' αὐτοῦ οὐδὲ φρονῆσαι ἡμῶν ἐγγίγνεται οὐδέποτε οὐδέν . . . διὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων κτήσιν πάντες οἱ πόλεμοι γίνονται, τὰ δὲ χρήματα ἀναγκαζόμεθα κτᾶσθαι διὰ τὸ σῶμα, δουλεύοντες τῇ τοῦτοῦ θεραπείᾳ . . . θόρυβον παρέχει . . καὶ ἐκπλήττει, ὥστε μὴ δύνασθαι ἐπ' αὐτοῦ καθορᾶν τὰ ἀληθῆς 3f »d. Fleisch« plotj: ploti S 5 »wegen« S 47v 6—13 (bis »Seiende«) vgl. c. 30, 5 ἀκολασίας καὶ πλάνης καὶ λήπης καὶ θυμοῦ καὶ σιλλήβδην τῶν ἄλλων ἀπάντων εἶναι παρὰ τὸν αὐτὸ κακῶν ἔφης, ἃ ἐμποδίζουσιν ἡμῶν τὴν πρὸς τὸ κάλλιον ὁρμὴν τῆς ψυχῆς, μὴ ἐόντα τῶν ὄντων ὄντων εἰς κατάληψιν ἡμᾶς καὶ γνῶσιν παρελθεῖν. καὶ γὰρ ἐπιχειροῦμεν θηρεῦσαι τι τῶν ὄντων, ἀεὶ παρεμπίπτων ζόφος ζοφοῦ τὸν λογισμὸν, μὴ ἐπιτρέπων ἡμᾶς ἐπισκοπεῖν τὸ ἀληθὲς τρανῶς 11 »macht verwirrt u. confus« mjatet i mutit, vgl. ζόφος (ζοφοῦν) ζοφοῦ 14 vor »Und in W.« in roter Schrift »Er sagt, daß die Seele für sich selbst nicht sündigen kann« + S | »die Seele« duša: da S 14f Pl 67 A ἀπαλλαττόμενοι . . τοῦ σώματος . . γνωσόμεθα . . πᾶν τὸ εἰλικρινές. D ἐκλυομένην (τὴν ψυχὴν) ὥσπερ ἐκ δεσμῶν ἐκ τοῦ σώματος. 16f Pl 83A ἀπάτης μὲν μεστὴ ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν σκέψεις, ἀπάτης δὲ ἢ διὰ τῶν ὄτων καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, vgl. c. 30, 5 ἀπάτης μὲν γὰρ ἢ διὰ τῶν ὄτων(?) ἡμῶν πεπλήρωται σκέψεις, ὡς ἔφης. ἀπάτης δὲ καὶ ἢ διὰ τῆς ὕψεως(?), ἀπάτης δὲ καὶ ἢ διὰ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων 16 »von Irrtum« prælesti: prælestj hier stets S Methodius.

beim Sehen, von Irrtum unsere Ohren, von Irrtum die andern Sinne. Denn nicht zu sehen noch zu berühren sind wir imstande, weder die Weisheit noch die Größe oder Wesensform der Seele, sondern sie sind uns unfaßlich, solange wir im Leib sind.

- 5 V. Noch aber nun, den Sünden und Lästerungen und Irrtümern, nicht ist die Unverweslichkeit diesen Ursächerin, indem die Seele nicht für sich selbst, getrennt, sündigen kann. Wenn aber nun nach euch dem Menschen das Verbundensein mit dem Fleisch gut ist, so mußte von Anfang an im Paradies vor der Versündigung Adams er im Fleisch
10 sein, als er die Weisheit schaute und die Engel und vom Baum des Lebens empfing unverweslich seiend. Aber damals nun erschien er ein ungetrübtes und unverwesliches Leben lebend; jetzt aber ein sehr 2 mühseliges und trauriges, weil gekleidet in ein Kleid von Fell. Wie auch Paulus lehrte, sprechend: »ἐγὼ δὲ ἔξωρον χωρὶς νόμου ποτέ« . .
15 τὴν πρὸ τῆς ἐντολῆς ἡμῶν ἐν τῷ πρωτοπλάστῳ διαγωγὴν πρὸ σώματος ἔφη, ὡς τὰ ἐπιφερόμενα συνίστησιν »ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν« ὅτι μὴ ἄλλως ὁ ἄνθρωπος ἄρχεσθαι ἠδύνατο καὶ κυριεύεσθαι ὑπὸ τοῦ κακοῦ, πραθεὶς αὐτῷ διὰ τὴν 3 παράβασιν, εἰ μὴ σάρκινος ἦν γεγονώς. ἄληπτος γὰρ καθ' ἑαυτὴν ἡ
20 ψυχὴ [φησί] τῇ ἁμαρτίᾳ. διὸ δοιμέως ἐπήγαγεν »ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν«, πρόσθεν εἰπὼν τό »ἐγὼ δὲ ἔξωρον χωρὶς νόμου ποτέ«. Wohlan nun — denn ich werde versuchen euch
genauer zu erklären —, »Denn ich weiß«, sagt er, »daß nicht lebt in 4 meinem Fleisch Gutes. Denn das Wollen liegt mir vor, aber das Tun
25 des Guten finde ich nicht«, das Gehorsamsein dem Geist, der geknechtet

6 vgl. De res. 29, 2. 4. 57, 1. 3 — 9 Gen. 2, 8. 9 — 13 Gen. 3, 21 — 14 De res. I, 57, 1 — Röm. 7, 9 — 16 Röm. 7, 14 — 20 vgl. De res. I, 29, 1. 4 — Röm. 7, 14 — 21 Röm. 7, 9 — 23 Röm. 7, 18; vgl. De res. II, 5, 4. 6, 4

3 »Größe« S 48 5 »den Sünden« usw.: den griech. Dativ übersetzt S durch den Instrumental 8 »so mußte« lépo bè: »denn so mußte« lépo bo bè Sa 14—22 griech. in c. 57, 1 erhalten 15f τὴν . . ἡμῶν . . διαγωγὴν . . ἔφη: »das heißt« S 16 ὡς — συνίστησιν: »sofort aber fügt er bald darauf bei« S 18 κ. κυριεύεσθαι < S 19 εἰ S 48^v | σάρκινος plotjan: plotigñj S | ἦν: εἰμι esmj S (se mi Sab) 20 φησί + c. 57, 1 | ἐπήγαγεν: »was er sagt« + S | δὲ < S 22 »Wohlan« oder »Siehe« se S 24 »liegt mir vor« πρόκειται: παράκειται Röm. 7, 18

ist von fleischlichen Begierden, indem das Fleisch nicht vermag zu fassen das Gute. Daher bekennt er auch, daß es der Seele zum Tode 5 und zum Verderben werde; er dürstet aber, schnell von ihm frei zu werden, sprechend: »Ich elender Mensch, wer wird mich erlösen von 5 dem Leibe des Todes«. — So ist eine gewisse Folter(kammer) und ein 6 Gefängnis der Leib wegen der Übertretung, [denn] indem Gott uns in ihn hineingesetzt hat, damit wir eine sehr schmerzliche Strafe des Ungehorsams empfangen.

VI. Auch (ist) zu erforschen, ob nicht das in den Psalmen Ge- 10 sagte: »Du hast uns geprüft, o Gott, hast uns durch Feuer geläutert, wie Silber durch Feuer geläutert wird; hast uns geführt in die Schlinge, hast Leiden auf unser Haupt gelegt; wir sind gegangen durch Feuer und Wasser, und du hast uns herausgeführt zur Ruhe«, von den Seelen gesagt worden, welche in den Leib gesetzt worden, nämlich wie in eine 15 Schlinge und in eine gewisse Pein, damit die über ihn Siegreichen Ehre empfangen im Paradies, nachdem sie auferstanden. Aber ihr nun 2 sagt durch Unwissenheit, daß auch nach der Lösung der Fesseln und nachdem der Mensch befreit worden von der Strafe und zur Ruhe von hier gegangen, wiederum die Seele das Joch nehme, damit auch 20 im Reich des Lichts wir ewig Gebundene der Verweslichkeit seien; immer tragend diesen zusammengesetzten Ton, außen zum Trug mit 3 Schönheit ausgeschmückt, inwendig aber angefüllt mit Würmern und Maden und Gestank, den schweren und mit sich die Richtung der Seele

1 vgl. Röm. 8, 7 — 4 Röm. 7, 24 — 5 vgl. De res. I, 30, 4. 57, 7 — 7 vgl. De res. I, 29, 1. 57, 7 — 10 Psal. 66, 10—12 — 13 De res. I, 54, 8 — 18 vgl. Röm. 8, 21 — 20 vgl. De res. I, 32, 7 (Dial. Adam. V, 21) — 21 vgl. Mt. 23, 27 — 23 vgl. Weish. Sal. 9, 15

5 30, 4 δεσμὸν αὐτὸ (τὸ σῶμα) καὶ φιλὰζην καὶ σῆμα καὶ ἄχθος καὶ πίδαξ εἶναι ἔφη. 57, 7 τὸ σῶμα βασανιστήριον καὶ πίδαξ ψυχῆς 6 29, 1 εἰς ἃ ἐνεῖρχθαι συνέβη τὰς ψυχὰς, δίκην ὅπως ὧν ἔδρασαν νεκροφοροῦσαι παράσχωσιν. 57, 7 (τὴν ψυχὴν) ἡμαρτήσασαν ὡς εἰς κατάκρισιν καὶ καταδίκην εἰς τὸ σῶμα ἐμβιβάζεσθαι 9 »ist . . ob nicht« estj eda ne: »wann aber« egda no S 11 Feuer S 49 14 54, 8 ταῦτα δὲ ὑπὸ τῶν ψυχῶν εἴρηται τῶν εἰς τὴν παρίδα τὸ σῶμα ὡς εἰς ἀγώνισμα κατενεχθεισῶν 15 »Pein: ἀγώνισμα I, 54, 8 19 32, 7 ἵνα μὴ αἰώνιοι γενώμεθα κατάκριτοι δεσμῶται . . φθορᾶς, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ φωτὸς ἐσόμενοι, vgl. Dial. Adam. S. 216, 9 Bh ἵνα πάντοτε ἐν δεσμοῖς ἐξετάζηται ἡ ψυχὴ 22 »ausgeschmückt; wohl πεποικιλμένον wie c. 27, 3

auf die Lüste ziehenden, auch den Geist des Vielbeschwerten abwärts drängend, verbrennend durch die Lüste den geistigen Flügel der Vernunft, nicht gestattend dem Geist (und) der Seele den Baum des Lebens zu schauen, dem Dreisten (Frevelhaften) und Traurigen und Zornigen
5 Substanz seiend und Quelle.

VII. Bedenket doch, wie ihr töricht redend sagt, daß wieder von solchen Leidenschaften der Mensch sein soll! Denn wenn nach euch 2 dieselben Glieder des Fleisches auferstehen in derselben Gestalt, damit ein jeder derselbe erscheine, dieselbe Gestalt tragend, so muß man be-
10 kennen, daß er auch dieselben Bedürfnisse haben muß, und es widerfährt, wieder zu essen und zu trinken und sich zu vermischen, indem wie eine Drohne das Leben rings herumkreist, und es geht zugrunde das himmlische Leben der Heiligen; während doch Christus klar würdige 3 Auferstehungsweisen gelehrt hat, »wie die Engel im Himmel« zu sein, als ihn die Sadducäer versuchen. Die Engel aber sind nicht mit dem
15 Fleisch zusammengejocht, sondern »dienstbare Geister«, welche geistige Speise bedürfen. Ob ihr auch die Engel von Fleisch wagt zu nennen, saget euch selbst, wenn sie in so großer Seligkeit und Herrlichkeit 4 sind, das Meer der Unverweslichkeit, Gott, sehend, auf den kein Fleisch 20 schauen kann? Denn es kann das Verwesliche nicht Gemeinschaft haben mit dem Unverweslichen.

VIII. Ferner, während der Himmel »wie ein Kleid altert« und die Erde »vergeht« und alles »wie ein Gewand zusammengerollt« wird und

1 Plato Phaed. 81 C; vgl. Phaedr. 247 B. 248 C. Meth. Symp. S. 49, 16f. 68, 18. 81, 17ff. 83, 6f. 85, 6f — 4 vgl. De lepra 6, 1 — 8 vgl. Hier. C. Ioann. ad Pamm. 25 PL 23, 392 — 12 vgl. De res. II, 2, 7 — 14 Mt. 22, 30; vgl. De res. I, 49, 1 — 16 Hebr. 1, 14; vgl. I Kor. 10, 3 — 19 vgl. I Tim. 6, 16 — 20 vgl. I Kor. 15, 50 — 22 Psal. 101, 27; vgl. De res. I, 48, 1

1 Pl Phaed. ἐμβριθὲς . . τοῦτο (τὸ σωματοειδές) . . καὶ βαρὺ . . ὁ δὲ καὶ ἔχουσα ἢ τοιαύτη ψυχὴ βαρύνεται τε καὶ ἔλκεται . . εἰς τὸν ὁρατὸν τόπον. Phaedr. 247 B βρίθει . . ἐπὶ τὴν γῆν ῥέπων τε καὶ βαρύνων . . ἐνθα δὲ πόνος τε καὶ ἀγῶν ἔσχατος ψυχῇ πρόκειται. 248 C βαρυνθεῖσα δὲ πτερορορήσῃ τε καὶ ἐπὶ γῆν πέσῃ. Symp. S. 81, 17f ταῖς ἡδοναῖς . . πτεροροροῦσι . . καὶ βαρύνονται 3 »Lebens- S 49^v 12 »rings herumkr.« »im Kreislauf sich bewegt«; II, 2, 7 καθάπερ . . κηφὴν . . περιποτώμενος πολλάκις περὶ τὸ αὐτό 14 I, 49, 1 ἔσονται τότε ὡς ἄγγελοι. ἐνθα πειράζουσιν αὐτὸν οἱ Σαδδουκαῖοι . . οἱ δὲ ἄγγελοι ἐκτὸς ὄντες σαρκὸς ἐν μακαριότητος ἀκρότητι διὰ τοῦτο καὶ δόξης εἰσὶν, καὶ ἡμᾶς δὲ ἄρα ἐξισάζεσθαι μέλλοντας ἄγγελοις ἀνάγκη δὴ σαρκῶν ὡσαύτως ἐκείνοις γυμνοὺς ἔσεσθαι δεῖν 17 »von Fleisch« plūtjna oder plotjna: boljsa S 18 »saget euch« si glite: »gesagt zu werden« sja glati 19 »den« S 50 20 »Gemeinschaft« »Verkehr«

vergeht, behauptet ihr, daß diese verweslichen Leiber nicht mit diesen
 Großen vergehen, sondern daß sie größer als der Himmel und das
 Allerandauerndste seien. Schämst ihr euch nicht, als ob Gott hoch- 2
 schätze, was wie nichts ist gegenüber der ganzen Schöpfung; nicht
 5 wissend, daß, wenn jene vergehen, die Leiber nicht bleiben können.
 Denn wenn wahrhaft die Worte Christi und der Propheten, — da 3
 Christus lehrt, daß Himmel und Erde vergehen werden, die Propheten
 aber, daß die Erde vergehe, müssen auch die Leiber mit vergehen mit
 den Elementen, von welchen sie gebildet worden sind. — Denn höre 4
 10 den prophetischen Geist rufend: »Schauet zum Himmel nach oben, und
 schauet auf die Erde hinunter. Denn der Himmel ist wie Rauch
 gefestigt und die Erde wird altern wie ein Kleid. Die Bewohner aber
 werden vergehen wie sie«; indem »die Gestalt dieser Welt vergeht« nach
 dem Apostel Paulus, d. h. durch das Vergehen der ganzen leiblichen
 15 Natur, damit alles von Natur Geistige — während alle Materie ab-
 wärts zieht — fleischlos geworden zur Vollendung der Heiligkeit gelange.

Wenn aber jemand (sagt), daß, während Himmel und Erde 5
 und die ganze Schöpfung, wie ich gesagt, vergehen, die Leiber der
 Menschen nicht vergehen, der ist schuldig unvernünftiger Lästerung.
 20 Sage: Kann, während die Quelle vergeht, der Fluß sein und in das
 Flußbett fließen? Auch anders kann der Leib nicht unter den Leiblosen 6
 weilen, wie nicht Wachs im Feuer, denn er vergeht, zerschmolzen durch
 die reinste wesenhafte Substanz. Diese aber nun bedürfen eines Standorts. 7
 Standort aber (ist) den Leibern: die Luft den Vögeln, das Wasser den
 25 den Fischen, den Irdischen die Erde. Wenn diese aber vergangen
 sind, in welcher Ordnung werden dann die Leiber sein, da weder Luft,
 noch Erde, noch Wasser ist; auch nicht das Firmament selbst, noch
 die Sterne sind? — Denn daß die Zeit entsprechend dem Himmel sei, 8
 sagt Plato, damit sie, zusammen geworden, auch zusammen aufgelöst
 30 werden.

6 vgl. De res. I, 48, 1 — 7 Mt. 24, 35 — 8 Psal. 101, 27 — 10 Jes. 51, 6
 — 13 I Kor. 7, 31 — 26 De res. I, 48, 4 — 28 Plato Tim. 38 B

12 »gefestigt«: ἰσχυρωμένη LXX | »Bewohner« S 50 25 »diese« sim:
 si S^a 26f I, 48, 4 ἐν ποίᾳ διαγωγῇ τότε δὲ τὰ σώματα ἔσονται . . μήτε ἀέρος
 μήτε γῆς μήτε τῶν ἄλλων ἔσομένων 27 »auch n.« S 51 28 Pl χρόνος δ' οὖν
 μετ' οὐρανοῦ γέγονεν, ἵν' ἅμα γεννηθέντες ἅμα καὶ λυθῶσιν, ἃν ποτε λίσσις τις
 αὐτῶν γίγνηται

IX. Und noch ist offen zu philosophieren. Denn siehe auch andere Entgegnungen nach Beendigung dieser Verhandlungen, damit ihr merket, in ein wie großes Übel ihr geratet, indem ihr lehrt, daß das Fleisch auferstehe. Denn indem durchaus fließend die Substanz 2
5 selber ist, ununterscheidbar und veränderlich, wie der Strom eines Flusses hinzukommend und hinweggehend, so daß sie niemals, wenn auch das Geringste (den geringsten Moment), für dieselbe zu halten ist, — welcher Leib wird auferstehen? Der des Jünglings oder des Greises oder des Kindes? Wie bleiben uns dieselben Leiber, während 3
10 doch die ersten oft entfernt werden durch den inwendig fließenden Strom der Speisen? Denn ein anderes ist das Fleisch der eben geborenen Kinder, ein anderes der Jünglinge, ein anderes der Greise; und nachdem wir eines früher gehabt, gehen wir über in ein anderes, nämlich von dem des Kindes in das des Jünglings und von diesem in das
15 des Greises, wie Kleider, nachdem die ersten aufgerieben sind, ändernd die Lebensalter. Denn die aufgenommenen Speisen — das Schwere und Hülsen- 4
artige geht vertrocknet aus dem Bauch, das Feine aber und Leichte wird durch die anliegenden Adern, welche die Blutsäfte aufnehmen, hindurchgehend, Blut, das durch die Adern sich in den ganzen Leib ergießend, auf-

4 De res. I, 25, 3. III, 3, 5 — 5 vgl. z. B. Alex. Aphrod. Bruns II, 1, 235, 9ff

4 vgl. Greg. Naz. Orat. 31, 15 S. 514 Thilo. Greg. Nyss. De an. et res. S. 249f. De opif. hom. 13, 1 S. 66 Oehler — 8 Dial. Adam. S. 204, 7—9. 16f

1 »zu philos.« nach »Entgegn.« in S, viell. gehört auch »nach — Verh.« vor
Denn« 4 I, 25, 3 ῥευστοῦ γὰρ ὄντος τοῦ σώματος τοῦ ὑλικοῦ καὶ μηδέποτε μένον-
τος ἐφ' ἑαυτῷ κἂν τὸ βραχί, ἀλλὰ προσγινομένου καὶ ἀπογινομένου. Greg. Naz.
(ἡμεῖς) οὐδὲ ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας οἱ αὐτοὶ καθαρῶς μένοντες . . , ἀλλὰ καὶ σώμασι καὶ
ψυχαῖς ἀεὶ ῥεόντες τε καὶ μεταπίπτοντες. Greg. Nyss. De an. τὸ γὰρ ἐπίρροτον
τῆς φύσεως ἡμῶν καὶ τὸ ἀπόρροτον διὰ τῆς ἀλλοιωτικῆς κινήσεως ἀεὶ πορευόμενον
τε καὶ κινούμενον . . . στάσιν οὐκ ἔχει . . . εἰ τοίνυν οὐδὲ τῷ χθιζῶ τις ὁ αὐτός ἐστιν,
ἀλλ' ἕτερος τῇ ὑπαλλαγῇ γίνεται, ὅταν ἐπαναγάγῃ πάλιν τὸ σῶμα ἡμῶν πρὸς τὴν
ζωὴν ἢ ἀνάστασις, δῆμός τις ἀνθρώπων πάντως ὁ εἷς γενήσεται, ὡς ἂν μηδὲν ἐλ-
λείποι τοῦ ἀνισταμένου τὸ βρέφος, τὸ νήπιον etc. 8 D τὸ γὰρ τοῦ ἀνθρώπου
σῶμα οὐκ ἐκ παιδῶν μέχρι γῆρας τὸ αὐτὸ παραμένει, ῥευστῆς οὐσίας ὑπάρχον.
ποῖον οὖν φάσκεῖς ἀνίστασθαι σῶμα, τὸ παιδικὸν ἢ τὸ μέσον ἢ τὸ γηραλέον;
Z. 16f ῥευστῆς οὐσίας ὄν τὸ σῶμα ὑπεκρεῖ, ἐκ τῆς τροφῆς (ἕτερον) γινόμενον,
ἀμέλει οὖν ταῖς νόσοις δαπανηθέν | »wird auferstehen« vŭstanet: »ist auf-
erstanden« vŭsta S 9 »Wie« = πῶς, kakože: »Wie« = ὡς, jakože S 15 »Greises:
S 51^v 18f »d. d. Adern« . . »d. d. Adern« žlězami . . žilami 19f vor »auf-
wärts« + »Aus Büchern der Ärzte« mit roter Schrift S

wärts und abwärts fließend und sich mehrend, das Fleisch bereitet. Denn **5** mit solchen Weisheiten hat Gott, der gute Künstler und erste Tonbildner, die Natur unseres Leibes bereitet. Zuerst führt er von unten die Säfte hinauf, damit sie, über das Mark erhöht, das Lebewesen mit Blut besprengend **5** anfeuchten. Daher macht alle Ausscheidung der Nahrung, wenn sie **6** nicht austrocknet, herabströmend durch die Adern und aufsteigend durch den Dampf mit dem Blut, eiternde Wunden an jenen Orten, wo der Dampf aufsteigt. Denn aufsteigend durch den Dampf, um mit **7** Aristoteles zu reden . . . meldete den Aristoteles † nämlich auch schwe- **10** bend in der Luft über uns, welche kalt ist, sammelt sich das durch Hitze Ausgetrocknete, wässrig werdend und (kommt) anderwärts herab; indem vielfach die Erde sich verändert und ändert die Gestalten der Luft und des Feuers, das feucht Gewordene trocken wird. Denn das Feuer, nämlich die Flamme, wandelt sich in Rauch der Luft, die Luft aber in

2 vgl. De res. I, 35, 4 — **6** Aristotel. De part. anim. II, 7 I 652b, 36. De somno 3 I, 457b, 31 — **13** vgl. II, 30, 4. Orig. De princ. II, 1, 4 S. 109, 18f. Aristot. De gener. et corr. I, 331a, 26ff. Bekker (II, 457, 21ff Didot) 331b, 25. Meteor. I, 9 I, 346b, 24!

6 vgl. Greg. Nyss. De hom. opif. 13 — **8 ff** Isidor. Pelus. Ep. II, 43 — **13** Greg. Nyss. 249 Bf

3 »führt er hinauf« vúzvedet: vúzvede S **5** »Überfluß« »Ausscheidung« περιττωμα oblisie: »Beraubung« oblisenie S **6** vgl. Aristot. I, 652 ἀναθυμιωμένης γὰρ διὰ τῶν φλεβῶν ἄνω τῆς τροφῆς τὸ περιττωμα ψυχόμενον διὰ τὴν τοῦ τόπου τοῦτου δύναμιν ῥεύματα ποιεῖ φλέγματος καὶ ἰχῶρος. δεῖ δὲ λαβεῖν . . . ὁμοίως συμβαίνειν ὡσπερ τὴν τῶν ἕτεῶν γένεσιν· ἀναθυμιωμένης γὰρ ἐκ τῆς γῆς τῆς ἀτμίδος καὶ φερομένης ὑπὸ τοῦ θερμοῦ πρὸς τὸν ἄνω τόπον, ὅταν ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς γῆς γένηται ἀέρι ὄντι ψυχρῷ, συνίσταται πάλιν εἰς ὕδωρ διὰ τὴν ψύξιν καὶ ῥεῖ κάτω πρὸς τὴν γῆν. De somno ὡσπερ οἷν τὸ ἀπατμίζον ὑγρὸν ὑπὸ τῆς τοῦ ἡλίου θερμότητος, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸν ἄνω τόπον διὰ τὴν ψυχρότητα αὐτοῦ καταψύχεται καὶ σιστὴν καταφέρεται γινόμενον πάλιν ὕδωρ. οὕτως ἐν τῇ ἀναφορᾷ τοῦ θερμοῦ τῆ πρὸς τὸν ἐγκέφαλον ἢ μὲν περιττωματικῇ ἀναθυμιάσει εἰς φλέγμα συνέρχεται **8** »um« S 52 | Isid. παχυνόμενον τὸ πῦρ καὶ κάτω βοῶσαν ἀέρα γίνεσθαι (sagen d. Philos.), τὸν δὲ ἀέρα ὕδωρ, τὸ δὲ ὕδωρ γῆν· καὶ ἀνάπαλιν λεπτινομένην τὴν γῆν ὕδωρ γίνεσθαι, τὸ δὲ ὕδωρ ἀέρα, τὸν δὲ ἀέρα πῦρ **9** »meldete den Aristoteles meinte izvěsti Aristotelja mjně S: unverständlich | »nämlich« »das heißt« rekse: vielleicht rekša »redend« **11** »(kommt) anderwärts« (ide) inde **13** Orig. qualiter aqua mutetur in terram vel in aërem et rursus in ignem vel ignis in aërem vel aër in aquam. Aristot. ἐκ πρὸς μὲν ἔσται ἀήρ . . . , πάλιν δὲ εἰς ἀέρος ὕδωρ, ἐὰν κρατηθῇ τὸ θερμὸν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ . . . τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον

Wasser, das Wasser aber in die Erde, die Erde in den Baum, die Bäume in das Feuer, das Feuer in die Luft. So ist auch der Leib zu- 8
nehmend und abnehmend und jede Veränderung annehmend, ähnlich
der Ernährerin und Erzieherin aller. Denn der hineingebrachten Speise,
5 dies ist ihr erstes Werk, eine Vermischung, welche widerfährt dem
Wässrigen mit dem Trockenen und mit den Säften, [durch] welche wie
bei einem Kochen im Leib Verkochung genannt wird. Das zweite aber
eine Feuchtigkeit und Scharlachröte seiend in den Adern, und wird
Geblüt genannt. Das dritte aber im ganzen Leib verteilt, was Fleisch-
10 werdung genannt wird. Daher gibt es auch drei Arten von Aus- 9
scheidung (*περίττωμα*?). Wie eine Verkochung empfängt es von eben
jenem ersten und indem die Verkochung im Leib geschieht, geschieht
Ausscheidung der Hülsen, wie . . † Von dem zweiten aber das Blut
in den Adern, Feuchtigkeit und die doppelte Galle: die Feuchtigkeit,
15 wie von der Käsematte abfließt die Käsemilch, die gelbe Galle aber,
welche wie Weinfarbe, die schwarze aber wie Hefe. In dem ganzen
Leib aber ein unmerkliches Ausatmen. Ursache hiervon ist das natür- 10
liche Wärme in uns, wie für die Welt das der Sonne. Denn dadurch
zieht es aus dem Bauch durch die Adern und kocht gleichsam in sich
20 die Speise, süß machend und schäumend und scharlachrot. Wie bei 11
Früchten. Denn diese sind zuerst an Bestand fein und wässrig, an
Aussehen aber weiß, an Geschmack sauer; durch die Sonne und die
Strahlen werden sie, süßer werdend, süß und rot. So verändert 12
auch die Wärme, welche in uns ist, die Speise, welche schlicht

14 Aristot. De part. anim. II, 2, 2. IV, 2 Bd. III, 233, 22. 275, 31. 43 Didot
— 21 Aristot. De color. 5 III, 648, 49 Didot

4 ff Dial. Adam. S. 210, 14 ff

καὶ ἐξ ὕδατος γῆ καὶ ἐκ γῆς πῦρ. 331f πῦρ ἢ φλόξ, αὕτη δ' ἐστὶ καπνὸς καίόμενος.
ὁ δὲ καπνὸς ἐξ ἀέρος καὶ γῆς. Meteor. τὸ . . ἐγρὸν . . ἀτμιδοῦμενον φέρεται ἄνω·
τῆς δὲ θερμότητος ἀπολιπούσης . . συνίσταται πάλιν ἢ ἀτμὶς ψυχρομένη . . καὶ
γίνεται ὕδωρ ἐξ ἀέρος· γενόμενον δὲ φέρεται πάλιν πρὸς τὴν γῆν

2 »So ist« tako: »wenn« ašte S 4 D εἰσπεμπομένη γὰρ ἡ τροφή . . καὶ
χρλοιμένη πῆ μὲν εἰς αἶμα, πῆ δὲ εἰς φλέγμα, πῆ δὲ εἰς σίελον ἐκκρίνεται 5 »ihre
eja: »welcher« ejaže S 9 »Das« S 52^v 13 »wie dies mir τὰ μακρὰ ὑπο-
σπείρων« jako i se mi daljnija podseja S 14 Aristot. τῶν περιττωμάτων (oder
ἀποκάθαρμά ἐστιν) ἢ χολή 21 Aristot. τῆς ἐπαρχούσης ἐν αὐτοῖς (τοῖς καρποῖς)
ἐγγραφίας συνεψομένης ὅποτε τοῦ ἡλίου καὶ τῆς τοῦ ἀέρος θερμότητος, ἕκαστοι
ἀπολαμβάνουσι τὰς ἀπὸ τῶν φυτῶν χροῶς . . διὸ κατὰ μικρὸν χρώζονται, καὶ
μάλιστα αὐτῶν τὰ πρὸς τὸν ἡλίον ἐστραμμένα καὶ τὴν ἀλίαν 23 »werdend«:
»wehend« S 24 »d. Speise« S 53

und einfach in uns gebracht worden, in verschiedene Gestalten: bald in weiß, d. h. Schleim und Same und Milch, bald wieder in scharlachrot, d. h. Blut und Fleisch, sich verändernd, bald in schwarz, d. h. schwarze Galle und Leber und Milz. Denn von ihrer Feuchtigkeit **13**
 5 nähren sich die Adern, nämlich durch das Saftige (»Schleimige«), von anderem aber wieder das Fleischige, nämlich vom Blutigen, von anderem aber das Markige, nämlich vom Schleimigen.

Und deshalb hat Hippokrates gesagt, daß wie den Bäumen die **14**
 Erde, so sei den lebendigen Wesen der Magen. Denn wie die Bäume
 10 aus der Erde emporsprossend wieder Erde werden, indem Früchte und Blätter herauskommen, Erde aber die Früchte, und jene wieder Erde, so ist auch die Nahrung von der Erde aufsteigend und in den Leib gehend und kommt in die Erde, indem Gottes Befehl erfüllt wird: »Du bist Erde und sollst zur Erde werden«. Denn Fleisch und Knochen **15**
 15 und Adern verwandeln sich in Haare und Nägel und Schleim und Tränen und in andere Feuchtigkeit des Leibes; und diese in Erde, die Erde in Speise, die Speise in Blut, jenes aber wieder in Knochen und Haare und Adern, wenn sie zu einem lebendigen Geschöpf gebracht wird.

20 X. So ist es nicht möglich, daß derselbe Leib erhalten werde, denn der eine wird zerstört und geht alternd hinweg nach Haar, Leib, Blut, Knochen; und der andere, welcher von der Speise an die Stelle des alten und weggegangenen immer hinzukommt, bewahrt die Wesensform, so daß ebenderselbe sich verändernd ist, niemals seiend, noch habend
 25 das Seine in sich, wenn er auch als derselbe erscheint. Von wo wäre **2**
 dann das dahingeschwundene Fleisch der Kranken auszufüllen, von wo,

8 Pseudo-Hippokrates *περὶ χυμῶν* 11 Littré V, 490; vgl. Aristot. *De part. anim.* II, 3 S. 650a, 20 — **14** *Gen.* 3, 19

8 Greg. Nyss. *De an. et res.* 205D. Theodoret *De prov.* 3 S. 596 — **22** Greg. Nyss. *De an. et res.* 249 Cf — **26** *Dial. Adam.* S. 204, 16f

8 Von Hippokrates vor »Und + m. rot. Schrift S | Hipp. *ὡσπερ τοῖσι δένδροισιν ἢ γῆ, οὕτω τοῖσι ζῴοισιν ἢ γαστήρ· καὶ τρέφει καὶ θερμαίνει καὶ ψύχει.* Aristot. *τὰ μὲν γὰρ φετὰ λαμβάνει τὴν τροφήν κατειρωγασμένην ἐκ τῆς γῆς ταῖς ῥίζαις . . , τὰ δὲ ζῷα πάντα σχεδόν, τὰ δὲ πορευτικὰ φανερώως οἷον γῆν ἐν αὐτοῖς ἔχει τὸ τῆς κοιλίας κέτος, ἐξ ἧς, ὡσπερ ἐκεῖνα ταῖς ῥίζαις ταῦτα δεῖ τινὲ τὴν τροφήν λαμβάνειν.* Aristot. II, 10 *φετὰ . . ἐκ τῆς γῆς λαμβάνει πεπεμμένην τὴν τροφήν, ἀντὶ δὲ τούτου προίεται τὰ σπέρματα καὶ τοὺς καρπούς* **15** »in Haare« S 53^v **22f** »welcher . . hinzukommt« *pribyvaja*: »welcher . . bleibt« *prebyvaja* S

was vom Aderlassen in der Erde begraben wird, oder das aus der Wunde herausfließende Blut? Sondern von der Speise gemäß der dritten (dreifachen) Verkochung in alle Glieder ergossen und in andere Elemente sich verwandelnd, wie die Erde durch die Wurzel in die Zweige und das Laub und die Früchte aufsteigt, indem durchaus umgestaltet wird die Substanz der Erde. — Daher haltet ein, unmögliche Dinge annehmend, und die Hoffnung, nach euch grabend im Lehm, muß, »was droben« ist, sinnen, und aufblicken auf dasselbe, »wo Christus ist«, aber nicht auf die Erde noch die Verweslichkeit, wo bald Verwesung, das dem Irdischen Entsprechende sinnend und der Herrlichkeit Gottes Unwürdige.

XI. Ferner sagt an, welcher Leib auferstehen soll? Der durch Blutverlust und andere Wunden erschöpfte oder ein hinzukommender anderer neuer? Denn nicht immer bleibt dasselbe Fleisch, sondern häufig geht es fort vom Hinzukommen der Speise. Seid ihr nun das imstande zu sagen, was Gott auferweckte, und daß nichts vergehe, indem <er> alles erhält?

Was aber, wenn jemand, der vor einem Jahr oder mehr gereinigt worden, Unzucht treibt, und wieder, nachdem er sich enthalten, Unzucht treibt, und der dies oftmals getan, nachdem die ersten Leiber ihm vergangen und sich verwandelt, wie die Verhandlung erwiesen, und nicht mehr dieselben sind, mit welchen er rein lebte und Unzucht getrieben; — in der Auferstehung, welche oder wieviele Leiber wird die Seele tragen, damit sie gerichtet werde, die, mit welchen sie sich der Reinheit befließigt oder mit welchen sie Hurerei getrieben?

8 Kol. 3, 1

12 Dial. Adam. S. 206, 1f. 208, 15f — 19 Greg. Nyss. De an. et res. 250 A f (148f Oehler)

4 »Zweige« S 54 7 »grabend« pogrëbajušta: »die ihr grabt« pogrëbajušte S 8. 9 »wo« izde: izë S 12 D 206 ποῖον οὖν λέγεις σῶμα ἀρίστασθαι; τὸ ἐν ταῖς ῥόσοις δαπανηθῆν, ἢ τὸ ἐκ παιδόθεν, ἢ τὸ γηραλέον; p. 208, 15f τὸ ἐν ταῖς φλεβοτομίαις 13 »hinzuk.« pribyvaemu: prebyvaemu S^b 15 »Hinzukommen« pribytija: pribytjnaja S 18 ob »nachdem er Unzucht getrieben, gereinigt wird«? 19 Greg. Σωφροσύνης δὲ καὶ ἀκολασίας διὰ σαρκὸς ἐνεργομένης . . πῶς ἔστι παρὰ τὴν κρίσιν διασωθῆναι τὸ δίκαιον; ἢ τοῦ αὐτοῦ νῦν μὲν πεπλημελιχότος, αὔθις δὲ διὰ μεταμελείας ἐάντων ἐκκαθάραντος, κἄν οὕτω τύχη πάλιν ἐπὶ τὸ πλημελὲς ὀλισθήσαντος, ἑπαμειφθέντος δὲ . . καὶ τοῦ μεμολυσμένου καὶ τοῦ ἀμολέντου σώματος . . , ποῖον τῷ ἀκολάστῳ σῶμα συγκολληθήσεται; 21 »vergangen« S 54^v

Aber nun saget ihr, daß nur der letzte auferstehe, für alle Hand- 3
lungen Strafe empfangend; und damit nun wir euch gestatten, auch
hiervon zu reden, so ist was für ein schöner Richter der Gerechtigkeit
gemäß, der urteilt, daß, während der eine Unzucht getrieben, ein an-
5 derer leide, oder ein guter Heerführer, daß, während der eine mit-
gesiegt, ein anderer gekrönt werde.

XII. Daher ist durch alles festgestellt, daß dieses Zusammen-
gesetzte und Veränderliche und Tote und Vielgestaltige, immer ver-
gehend (verwesend) und fließend — wie Paulus sagt: »Wenn auch
10 unser äußerer Mensch verwest, aber der innere erneuert sich täglich«
—, die Auferstehung nicht empfangen kann. »Denn wir wissen«, sagt 2
er, »daß, wenn unser irdisches Haus des Leibes zerstört wird, wir einen
Bau haben von Gott, ein Haus nicht mit Händen gemacht, ewig im
Himmel«. Zu sehen ist hier aber durchaus nötig. Denn nicht von 3
15 Gewöhnlichem ist die Rede, sondern wie man glauben muß. Denn
alle mit Einem Mund, die Propheten wie die Apostel, nennen eine Be-
schwernis und ein Unglück der Seele diesen Leib. Bald spricht auf
die Länge schauend der Prophet: »Wehe, wie hat mein Wandel sich 4
in die Länge gezogen«, und ein anderer: »Ich elender Mensch, wer
20 wird mich erlösen von diesem Leibe des Todes«. Bald wieder den 5
Anfang und das Verbundenwerden mit dem Leib und das Kommen ins
Leben beweinend und beklagend; sowohl jener: »Es möge jener Tag
vergehen, an welchem ich geboren ward, und die Nacht, in welcher
man sagte: Siehe, ein Männliches«, als: »Verflucht jener Tag, an
25 welchem ich geboren ward, der Tag, an welchem mich gebar meine
Mutter«. Salomo aber spricht: »Und ich lobte die Gestorbenen mehr 6
als die Lebenden, welcher sich sagt: ich lebe bis jetzt. Besser als
diese beide, welcher nicht geboren, welcher nicht sah das böse Werk
(Tun), welches gemacht (getan) ward unter der Sonne«, das Gemein-
30 same (die Gemeinschaft) des Fleisches mit der Seele sagend. »Herr
Gott, schnell und bald zu sein . . .«. 7

3 vgl. II, 14, 5. Pamph. Apol. pro Orig. 7 — 9 II Kor. 4, 16 — 11 II Kor.
5, 1 — 12 vgl. Orig. C. Cels. VII, 32 — 14 vgl. De res. I, 30, 2 — 18 Psal.
119, 5 — 19 Röm. 7, 24 — 22 Hiob 3, 3 — 24 Jerem. 20, 14 — 26 Pred. Sal.
4, 2. 3 — 30 ?

12 »d. Leibes«: *σκήνους* II Kor. 5, 1 | »zerstört« S 55 14 I, 30, 2 *οὐ περὶ
μικρῶν ἡμῖν εἰσὶν οἱ λόγοι, ἀλλ' ὅτινα χρόνῳ τρόπον πεπιστευμένοι* 18 »Wandel
žiteljstvo: žiljstvo S* 22 »jener² < LXX 24 »jener« < LXX 27 »wel-
cher — lebe« *ὅς ἀπέθ' ζῶ φησίν: ὅσοι αὐτοὶ ζῶσιν* LXX 29f »das Gem.« S 55^v
31 »schnell und«: »eile«?

Er lehrt, damit er nicht müde werde, schwer tragend an den 8
 langen Zeiten des Beisammenseins: »Nicht wird ruhen mein Geist in
 diesen Menschen, da sie sind Fleisch« und Blut, da Fleisch und Blut
 vergehen, »weil alles Fleisch wie Gras und alle seine Herrlichkeit wie
 5 die Blume des Grases; das Gras ist verdorrt, die Blume ist abgefallen:
 das Wort Gottes aber bleibt in Ewigkeit«; d. h. die Einblasung, welche
 ist die Seele, nennt er jetzt das Wort Gottes, damit, nachdem das
 Leben des Fleisches verdorrt, »der Staub wieder zur Erde sich wendet«.
 wie eine abfallende Blume, [und] nachdem die Feuchtigkeit vergangen.
 10 auch so unser Geist zu dem Verwandten hinweggeht, aufwärts gehend.
 Denn »dieweil wir im Fleisch sind, wallen wir fern vom Herrn«. Daher 9
 ist zu eilen, »aus dem Leib zu gehen«, aber hinzukommen und zu
 Gott zu nahen, damit wir »zum Herrn kommen«, denn »Fleisch und Blut
 werden das Reich Gottes nicht ererben, noch wird das Verwesliche die
 15 Unverweslichkeit empfangen«.

Aglaphon aber, nachdem er soviel gesprochen, verstummte.

XIII. Methodius. Und ich bereitete mich, diesen entgegzureden.
 (Proklus). Der milesische (midesische) Gastfreund aber sprach: Noch
 hat er nicht genug gesprochen der gegnerischen Worte, sondern auch
 20 noch ist zu sagen. Denn das ist nicht gesagt, was gesagt werden sollte.

Methodius. Und ich wunderte mich und sagte: Auch du gedenkst 2
 zu helfen diesen Ausführungen, als ob sie nicht genügend wären ab-
 zuziehen und zu verkehren?

(Proklus.) Zu philosophieren von der erwähnten Auferstehung 3
 25 sagst du nichts, aber auch auf dieses höre, sagte er. Denn es müssen
 hier auch die übrigen Worte gesagt werden, welche wir (noch) nicht
 gesagt haben, damit, wie alles vollständig von den Gegnern gezeigt
 sein wird, du deine Sache führest. — Aber schaue, ob dir nach dem
 Sinn ist, was ich rede.

30 Methodius. Mehr denn alles, sprach ich, da deswegen auch unsere 4
 Versammlung gekommen.

2 Gen. 6, 3 — 4 Jes. 40, 6—8. I Petr. 1, 24f — 6 vgl. Gen. 2, 7 — 8 Pred.
 Sal. 12, 7 — 11 II Kor. 5, 6. 8 (vgl. 5, 9) — 13 I Kor. 15, 50 — 18 vgl. Symp.
 S. 137, 6. vgl. De res. I, 1, 1

1 »schwer tragend« verbindet S mit dem Vorhergehenden 16 »Aglaphon« S 56 17. 21. 30 stets »des Methodius« S 18 »milesische« »von Milet :
 1, 1 »von Mydes« | »Gastfreund« (ξένος): »Fremde« S 24 »philosophieren :
 φυσιολογεῖν?: vgl. S. 230, 1 26 »welche . . noch« ichže (ešte)

XIV. Proklus. Und dieser hob an und sprach: Höre auch das Übrige; denn wie der Leib ist und woraus er gebildet ist, ist Zeit zu sagen. — Denn von den unteilbaren Körpern: von Feuer und Erde, 2 Luft und Wasser, von einem jeden nahm Gott, was genügend war, 5 und schuf kunstvoll dies Fleisch, Ein Fleisch, aus allen wohl mischend, ein unnützes Ding (der Leib). Daher, wenn er durch die Strömung 8 von von außen Kommendem, von Kaltem oder Warmen und durch die Ungleichheit seiner Naturbestandteile, wovon er zusammengesetzt ist, in Unordnung gebracht wird, indem eines von ihnen siegt oder vermehrt wird, so wird er durch die Veränderung, welche zahlreiche [und] 10 Krankheiten erzeugt, geschwächt, indem die Seele fortan nicht vermag, ihn zu beschirmen, wie wenn ein Schiff zerstört wird und seine Bestandteile aufgelöst werden. Daher muß notwendig der tote und unbewegliche Leib in vieles sich trennen und auseinandergehen. Denn 15 es geht eine jede Art zu ihrer Masse, bewegt durch die Substanz, indem der Leib fortan nicht die gleiche Festigkeit noch Übereinstimmung hat, sondern wieder in jene Elemente sich scheidet, von welchen er zuvor war, d. h. bevor er in Eine Mischung gemischt und zu der schönen Bildung zusammengesetzt wurde, — somit sein Wässriges in das Wasser, 20 sein Warmes in das Feuer, sein Trockenes in die Erde, sein Kaltes in die Luft, nicht ähnlich der früheren Gestalt; denn nicht ist möglich, daß, indem die Teile sich widerstreitend sind, und indem das Gemeinsame in das jedem Ähnliche verwandelt ist, ihre Mischung bleibe. Daher 5 müssen sie entsprechend ihren Elementen geeint sich wieder sammeln, 25 daß ferner nichts vom Leib nach der Zerstreuung der Glieder ewig erhalten wird, nachdem es durch seine Substanz verschlungen worden ist. Wenn nun jemand <sagt>, das Fleisch werde von demselben, wo- 6 von zuvor, gesammelt, so wäre das ähnlich geredet, denn es kam dies

19 vgl. De res. II, 26, 2f

2 Dial. Adam. S. 210, 18ff — 13 Dial. Adam. 210, 19f. Greg. Nyss. De an. et res. 214 C — 19 Greg. Nyss. De opif. hom. 26. De an. et res. 184C. 214 C. (S. 74 Oehler). Hier. C. Ioann. ad Pamm. 25 PL 23, 393

3 »unteilbaren« S 56^v 6 »Ding« »Wort« (slovo): »Leib« tělo w. e. sch. 18 »war« S 57 19 Greg. De an. et res. 214 C: εἰς τὸ πᾶν κατὰ τὸ συγγενὲς γινόμενης τῶν στοιχείων τῆς ἀναλύσεως, τίς μηχανὴ τὸ ἐν τῷδε θεομὸν ἐν τῷ καθ' ὅλον γινόμενον ἀμιγῆς τοῦ συγγενοῦς πάλιν ἀποκριθῆναι πρὸς τὸ συστήναι τὸν ἀναπλασσομένον ἄνθρωπον; 21 ähnlich: podobljajuštesja: »geziemend« podobajuštesja S | »nicht ist möglich« ne e možno (οὐκ ἔστι): »noch nicht« ne ešte (οὐκέτι) S 25 »Zerstreuung« razlijanie: razmanie S

Wort unter die Hand. . . Wenn aber auch nicht, so werden wir Gelächter veranlassen, lehren wollend Unmögliches. Denn wie sollen die Teile des Fleisches, welche ein jeder in die Masse der Elemente gegangen sind, für sich deutlich erkannt werden, daß sie weder mit
 5 Teilen von andern Leibern noch mit der Masse selbst sich vermischen, damit von eben denselben Teilen ein jeder von uns dasselbe Fleisch nehme?

XV. Daß ich es dir auch durch einen Beweis noch mehr kund tue, wie es unmöglich ist, auch durch die Natur selbst? Denn siehe,
 10 nimm Wein oder Milch oder Blut oder irgendein anderes, welches vermag sich mit Wasser zu mischen, und gieße irgendein Maß ins Meer, und nachdem du dies getan, bringe wieder zurück an seinen Platz, was du ausgegossen, Wein oder Öl, und nimm das Ausgegossene unvermischt mit anderem, d. h. mit Wasser, wenn du auch bei dir
 15 phantasierst, daß es bleibt und wird bewahrt, aufgenommen in so große Tiefe des Wassers. Denn wie soll das in dieselbe Wasser- 2 substanz mit ihr selbst Vermischte und das geworden, was jenes war, in welches es gegossen und abgegeben worden, in dem, von welchem es genommen worden war, unvermischt mit dem Seinen oder
 20 unvermengt bleiben? Aber dies ist nicht möglich. Wundere dich nicht, sie achtend für Fragen eines Ungläubigen. Daher ist nicht möglich, 3 daß unser Leib, nachdem die Elemente in die zerteilt worden, aus welchen er zusammengesetzt ist, und zu dem Verwandten von den Elementen zurückgekehrt sind, um zu zerfließen und sich zu mischen
 25 mit der Masse, — für sich bewahrt werde. Denn es muß von dem 4 Unsern: das eine in das Feuer gehen, d. h. das Warme, das andere wieder in die Erde gehen, d. h. das Fleisch, und einfach ein jedes in das Seine. Indem nun das Wasser in alle Substanz des Wassers hin- 5 weggeht und das Kalte in die Luft und die andern ebenso in ihre
 30 Substanzen, — wie soll ferner der Leib von jenen Teilen, von welchen er zusammengesetzt war, nach euch auferstehen?

10 vgl. De res. I, 15, 5. Hier. C. Ioann. ad Pamm. 25. PG 23, 393 — 23 vgl. De res. I, 14, 4

10 ff Dial. Adam. V, 18 S. 210, 23 ff

5 »selbst« S 57^v 9 »unmöglich«: »möglich« S 9 f »siehe, nimm«: viell. »nimm dieses« 10 D ὡπερ γάρ, εἴ τις οἶον ἐν πελάγει θαλάττης ἐκχέας ἕδωρ τὸ αὐτὸ αὐθις ἀναζομίσασθαι διαβεβαιοῦται, τοῦ πράγματος ἀδυνατοῦντος
 10 f »welches vermag« mogy: mjagjae S 15 »daß es«: »denn es« S 21 »achtend« čitaja: čjta S 24 vor »um zu zerfl.« + (58) »auseinandergeflossen und sich mit der Menge vermischt« mit roter Schrift S

XVI. Aber dennoch einen Grund (λόγον) findend, spricht ihr, daß nach Maß und Grenze Gott von denselben Elementen die in jene hinweggegangenen Teile des Leibes nehme, nämlich das Warme von der warmen Substanz — denn wodurch überwiegt Wärme die Wärme, —
 5 das Kalte vom Kalten und das andere der Reihe nach von ihren Arten ebenso, <so daß> deutlich, wie bei dem Bild des Schlauchs, wunderbar gefüllt werde das Leergewordene, denn es ist keine Verschiedenheit, wenn nur dasselbe Maß bewahrt wird. — Aber schau, was ich dir
 2 sage, o Eubulius: das Ausgegossene muß beständig bewahrt werden, wenn es auch von demselben Wasser, in welches es ausgegossen <ward>,
 10 sein wird. Es ist aber unmöglich, daß als unvermengte Substanz das im Wasser eingemischte Wasser bewahrt werde. Es ist vermischt und zusammengemengt in Eines nicht nur eines jeden Menschen Wasserartiges, sondern auch der (Meer-?)Ungeheuer und der Tiere und der
 15 Vögel. Daher ist Zeit zu sagen, daß auferstehe das Fleisch eines jeden, 3 wieder gemeinsam von den vier Elementen gebildet, aber nicht von demselben, von welchem das Zusammengesetzte vor dem Tode war. Denn wenn ein Künstler viele von Wachs gemachte Standbilder, nach- 4 dem er Wachs genommen, mit vielem andern Wachs zusammenschmilzt, [und] andere davon bildend den ersten ähnlich, lehrend zu
 20 sagen: es seien dieselben. Denn damals konnte er sagen, dasselbe zu 5 bilden, da er für sich schuf die Bildsäule (w. e. sch. ἄγαλμα τοῦ εἰκόνοϛ). jetzt aber, da er viele in dasselbe zusammenschmolzen, zusammenschmelzend die Materie eines jeden Bildes, geschah es auch, daß von
 25 jenem dieses und <von diesem> jenes viel hat. Denn so reden 6 einige auch von dem Fleisch. Nach dem, daß es (er) von derselben

13 vgl. De res. II, 26, 3 — 18 vgl. De res. II, 12, 1. 26, 4

2 Greg. Nyss. De an. et res. 214 D — 18 vgl. Dial. Adam. V, 16 S. 208, 4ff

2 Greg. εἰ δὲ χρὴ τὸν αὐτὸν εἰς ἑαυτὸν πάλιν ἐπανελθεῖν, δι' ὅλου εἶναι προσήκει τὸν αὐτὸν ἑαυτῷ, πᾶσι τοῖς τῶν στοιχείων μέρεσι τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπαναλαμβάνοντα φύσιν 6 <so daß> .. wie< (jakože) jako 8 »wenn« S 58^v 10 »<ward>, sein wird« <by> budet 16 »von Gott gebildet« zizdemě bgm: zizdemon S | D ὃν τρόπον εἴ τις βούλοιο ἀπὸ κηροῦ ἀνδροεικέλον κατασκευάσαι, καὶ πρότερον μὲν βραχεία ὑποστάσει ἀποτυπωσάμενος, αὐθις ἕτερον κηρὸν ἐπιχέων εἰς ὕψος καὶ μέγεθος βούλειαι τοῦτο πλάττων, ἀδυνάτως ἴσχει. οὕτω γὰρ τὸ γινόμενον τέλους τυχεῖν δυνήσεται, τῆς πρώτης ὑποστάσεως τοῦ κηροῦ ἐπεκρυσίσεως καὶ ἐτέρας γινομένης, οὔτε ὁ ἀνδροεικελοποιὸς τελέσει τὸ ἔργον 18 »Denn wenn«: »Wie wenn«? 23f »zusammenschmelzend« S 59 25 »<jenes viel onomu> mnogo, viell. nur »jenes« onomu

Materie wiederhergestellt wird, wird es (er) wieder Fleischliches genannt; nach dem aber, daß es nicht von seinen Teilen der Zusammensetzungen ist, von welchen es zuvor war, nicht dasselbe.

XVII. Wenn es aber nun nicht aufersteht, wie die Verhandlung 5 zeigte, ferner nicht dasselbe, sondern ein anderes Neues, so ist euere Rede zerstört, das Sagen, daß teilhaftig werde das Fleisch wie der Arbeit und Plagen, so auch der Kronen der Ehren, und wenn es unmöglich ist, daß das sich mit mühende Fleisch derselben Güter mit der Seele genieße — wie es auch nicht möglich ist, denn unsere obige 10 Verhandlung hat vielmehr durch vieles gelehrt, wie das Fleisch, welches nicht mit gearbeitet hat, nicht mit der Seele, sei es des Guten, sei es des Bösen, genießen wird —, so hat was für einen Nutzen die Seele, nachdem sie mit dem einen Leib gearbeitet, im Gericht mit einem andern der Ehre zu genießen, oder mit dem einen unterlegen, mit 15 einem andern verdammt zu werden, genötigt ein zweites Fleisch und Blut zu empfangen? Wenn es aber überflüssig ist und unmöglich, daß, 2 während der ihre nicht gegeben werden kann, ein anderer an jenes Statt ihr gegeben werde, so bleibt übrig zu bekennen, daß man den geistigen und nicht zusammengesetzten Leib empfangt, mit dem auch 20 im Himmel möglich ist zu bleiben. Denn, spricht der Apostel, »es wird ausgesät ein seelischer Leib und steht auf ein geistiger Leib«.

XVIII. Schau aber nun, wenn dies zu haben auch dir neu scheint, o Eubulius. Denn ich meine, daß auch du dieses in dir selbst erwägt. Daher entweder widerlege und zeige es erlogen, oder es so unwider- 25 legt und uncorrigiert lassend, weiß ich nicht, wer wird wert achten, diese Dinge ferner zu bekennen. — Und daß Jonas, nicht ausgetrocknet 2 im Bauch des Walfisches, nach drei Tagen und drei Nächten gesund und ganz ausgeworfen wurde aufs Land . .

. . Denn es scheint mir inbetreff dieser, daß <sie> entweder nicht 3 30 wissen, oder sehr schwer ein Verständnis finden. Denn ich verstehe nicht, ganz an den Ohren betäubt, hörend mit vielem Disputierende, aber nichts Wahres Sagende, sondern unwissend wie in einem . . sich nach unten und oben wendend. Und das nun von den Häretikern 4

7 vgl. I Petr. 5, 4 — 19 vgl. Pamph. Apol. pro Orig. 7. 24, 382 Lomm. — 20 I Kor. 15, 44 — 26 vgl. De res. II, 25, 8

15 »Fleisch« S 59^v 23 oder »dir dies in dir selbst zu erwägen« 28 [Land.] Lücke vgl. II, 25, S 30 »schwer«? 31 »ganz . . betäubt«? Ma: oplistevan | »mit vielem«: »viele«? 32 »Sagende« S 60 | »in einem . .«?: vŭ otvratı S; viell. zu vgl. De res. II, 2, 7

Gesagte über den Glauben von der Auferstehung, die ihn verkehren, betrübt mich nicht so, wie das von Männern der Kirche Gesagte. »Denn was habe ich die draußen sind zu richten«, welche nicht richtig noch wahrhaft glauben? Daher auch lerne ich von diesem nicht und bin
 5 <nicht> genötigt, über sie mit sehr künstlichen Gedanken zu forschen. Denn höre das von dem weisen Origenes Gesagte, damit, indem vieles
 5 beigebracht wird, [und damit] du dich versicherst, daß, nachdem dieser Leib einmal aufgenommen und untergegangen ist und durch Verwesung in vieles zersplittert wie ein Tongefäß, er zum zweiten Mal von
 10 denselben Bruchstücken nicht gesammelt wird. Denn gut ist, nicht weg- 6 zugehen von den nicht erkannten Dingen, bis wir, durch alle Verhandlungen geschaut habend, das Wahre gut sehen, nachdem wir durch Beifügung auch neuer Reden diese Verhandlung vollführt haben, auch so viel von anderen geredet worden, an keinen aber vorbeigehend.

15 XIX. Origenes aber nun, ein kundiger Mann der Kirche seiend und die ganze Schrift gut durchgehend, erkannte so auch, es sei auch jenes fremd dem apostolischen Glauben an die Auferstehung. In seinen vielen Büchern gibt er nicht nur wie erwägend oder untersuchend oder nicht
 20 erkennend und kein feststehendes Verständnis von jenen (Dingen) habend eine Darlegung, ob diese Meinung zuverlässig, d. h. vernünftig, oder umgekehrt; sondern er lehrt, wie schon genug verstehend, und tut kund das Wesen, zurückweisend durch Feststellungen die Hoffnung vieler von den Leibern, wie wir aus seinen Reden selbst zeigen werden, welche jener selbst der Erinnerung übergeben und wir in der Erinnerung
 25 wahrt. Denn es gebührt, mit dem Gesagten auch jenes beizubringen, damit auch hier ihr, die ihr euch geärgert, von der Wahrheit Erkenntnis gewinnend, Glauben habt, in betreff so großer Dinge nicht so zu denken, über welche mit Beweis der Gedanken Satzungen aufzustellen ihr nicht haben werdet, indem es von diesem Verständnis vernichtet und zerstört
 30 wird durch Hinzubringen des geistigen Verständnisses. Denn er spricht der Reihe nach, in den Psalmen erklärend, im zehnten Stichos des ersten Psalms:

2 I Kor. 5, 12 — 12 vgl. De res. I, 2, 5. 6. 13, 3. 30, 5 — 15 vgl. Eustath. De engastr. 21. 26 S. 50, 3f. 57, 6f Kl (60, 17. 68, 23 Jh)

6f »Orig., der vieles beigebracht, Ges.«? 15 »nun« S 60v 21 »sondern no: »uns« ny S 22f vielleicht »Feststellungen von den Leibern die Hoffnung vieler« nach der Interpunktion von S 30 »Hinzubr. — Verst.« (S 66): vielleicht »durch Anpassen der Worte an den Sinn«

ΤΩΝ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΕΠΙΤΟΜΗ.

XX. Ἐντεῦθεν οἱ ἀπλούστεροι τῶν πεπιστευκότων ὁρμώμενοι νομίζουσι τοὺς ἀσεβεῖς τῆς ἀναστάσεως μὴ τεύξασθαι, τί νοοῦντες τὴν ἀνάστασιν; καὶ γὰρ δοκῶσι περὶ τούτων ἀποφαίνεσθαι, ἢ βάσανος 5 αὐτοὺς διλέγξει, τὰ ἐξῆς ἀκολούθως σφίξειν μὴ δυναμένους. ἐὰν δ' 2 οὖν πνυθανόμεθα αὐτῶν, τίνας ἢ ἀνάστασις γίνεται, ἀποκρίνονται 535 ὅτι τῶν σσωμάτων ὧν νῦν περιχειμέθα. εἶτα προσεπερωτησάντων ἡμῶν· πότερον τῆς οὐσίας αὐτῶν ὄλης, ἢ οὐχί; πρὶν βασανίσαι λέγουσιν ὅτι ὄλης. ἐὰν δὲ προσαπορήσωμεν συμπεριφερόμενοι τῇ 3 10 ἀκεραιότητι αὐτῶν, εἰ συναναστήσεται τὰ ἀπορρεύσαντα ἐν φλεβοτομίαις αἵματα καὶ σάρκες καὶ τρίχες αἱ πόποτε γενόμεναι, ἢ μόναι αἱ πρὸς τῇ ἐξόδῳ, — θλιβόμενοι εἰς τὸ τὸν θεὸν ποιεῖν ἃ βούλεται προστρέχουσιν. οἱ δὲ γενναιότεροι αὐτῶν, ἵνα μὴ ἀναγκάζονται τὰ αὐτὰ αἵματα συναγαγεῖν τῷ λόγῳ, ἃ πολλάκις ἀπεκκρι-

8 vgl. Justin De res., S. Parall. Nr. 107, 49 Holl

1 Epiph. Panar. haer. 64, 12 S. 534 D Petav., vgl. schon 64, 10 — 7 Dial. Adam. V, 16 S. 204, 5 — 10 Dial. Adam. V, 17 S. 208, 15

1 Es beginnt der Abschnitt bei Epiphanius; ἐκ τῶν Μεθοδίου + Epiph. 8 τοὺς ἀσεβεῖς < U in Epiph. 64, 10 | 64, 10 + καὶ τῆς θείας κρίσεως μὴ καταξιόσθαι 4 ἀνάστ.] καὶ ποταπὴν etc. — σαφηνίζοντες + 64, 10 | δοζοῦσι U: 64, 10 προσδοκῶσι V, δόξωσι U | βάσανος: ἀνάστασις (vūstanie) S (aber wohl vūstanie aus ispytanie) 5 αὐτοὺς w. e. sch. S | διλέγξει U u. 64, 10: διελέγχει V S | τὰ ἐξεῖς U: τὸ ἐξῆς 64, 10 | σφίξειν] vgl. 23, 1 σφῶσαι παράδοσιν | μὴ οὐ 64, 10 | δυναμένους] μὴ κεκρατηκότας τὸν περὶ ἀναστάσεως τρόπον (τόπων V + 64, 10 5f δ' οὖν S: οὖν U u. 64, 10: δὲ V 6 πνυθανόμεθα U | τίνας (τινος S) αὐτῶν U S: αὐτῶν < 64, 10 | γίνονται S — ἀποκρίν. < S; φησὶν + 64, 10 7 ὧν U S: ἃ V | νῦν < U in 64, 10 | προσεπερ.] ἐπηρωτησθαι Symp. 49, 24. τὸ ἐπερώτημα ἐστίν 121, 21 8 πότερον] πάλιν S | αὐτῶν < S u. V in 64, 10 10 αὐτῶν] καὶ οὐδὲν περὶ τοῦ ῥειστήν εἶναι τὴν οὐσίαν ἐξετάζοντες + 64, 10 συναναστήσονται 64, 10 10f ἐκ φλεβοτομίας («vom Ablassen») w. e. sch. S 11 καὶ σ.: ἢ σάρκες S | 64, 10 αἱ ἐκτακεῖσθαι ἐν νόσοις σ. κ. τρ. πᾶσαι | αἱ τρίχες αἱ U | ἀπογενόμεναι w. e. sch. S; ἡμῶν + 64, 10 11f αἱ καὶ πρὸς w. e. sch. S 12 πρὸς] ἐπὶ τῷ τέλει πρὸς V in 64, 10 | τῇ ἐξόδῳ] θανάτῳ laschwerl. S, aber + τρίχες καὶ σάρκες | θλιβόμεναι U | εἰς — βούλ.] «zu dem Willen u. der Macht Gottes» S | εἰς — προστρέχουσιν Z. 13] abweichend Epiph. 64, 10 | τὸν θεὸν Gataker Md: τῷ θεῷ VU 12f βοῦλ.] δεῖν ἐπιτρέπειν + Pet aus 64, 10 13 προστρέχουσιν V | οἱ δὲ S 61^v 13f ἀναγκάζονται U 14 αὐτὰ αἵματα: αἵματα αὐτῶν 64, 10 | συναγεῖν U u. 64, 10 S | ἃ — συνέβη] τὰ .. ἀπεκκριθέντα 64, 10 u. + Abweichendes | ἃ] οἷς laschwerl. S 14f ἀποκριθῆναι U

θῆναι τῶν σωμάτων ἡμῶν συνέβη, φασὶν τὸ ἐπὶ τέλει ἡμῶν ἀνα-
 στήσεσθαι σῶμα. προσηπορήσαμεν δὲ διὰ τὸ τρεπτὴν εἶναι τὴν σω- 4
 ματικὴν φύσιν καὶ τοιαῦτα· ὅσπερ εἰς τὸ ἡμέτερον σῶμα αἱ τροφαὶ
 κατατάττονται καὶ μεταβάλλουσι τὰς ὁμοιότητας, οὕτως καὶ τὰ ἡμέ-
 5 τερα σώματα μεταβάλλονται [καὶ] ἐν τοῖς σαρκοβόροις οἰωνοῖς καὶ
 θηρίοις (καὶ) γίγνεται μέρη τῶν ἐκείνων σωμάτων, καὶ πάλιν ἐκείνα
 ὑπὸ ἀνθρώπων ἢ ἐτέρων ζῴων ἐσθιόμενα ἀντιμεταβάλλεται καὶ
 γίγνεται ἀνθρώπων ἢ ἐτέρων ζῴων σώματα. καὶ τούτου ἐπὶ πολὺ 5
 γιγνομένου ἀνάγκη τὸ αὐτὸ σῶμα πλείονων ἀνθρώπων πολλακίς
 10 γίνεσθαι μέρος. τίνας οὖν ἔσται σῶμα ἐν τῇ ἀναστάσει; καὶ οὕτως
 εἰς βυθὸν ἡμᾶς φλναρίας ἀλόγον συμβήσεται ἐμπίπτειν.

XXI. Καὶ μετὰ ταύτας τὰς ἀπορίας ἐπὶ τὸ πάντα εἶναι δυνατὰ
 τῷ θεῷ καταφεύγουσι, καὶ λέξεις τῶν γραφῶν δυναμένας κατὰ τὴν
 πρόχειρον ἐκδοχὴν ὑποβάλλειν τὸ νοούμενον αὐτοῖς προφέρονται·
 15 οἷον τὴν ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ »καὶ ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ κυρίου, καὶ ἐξή- 2
 γαγέ με ἐν πνεύματι καὶ ἔθηκέ με ἐν μέσῳ τοῦ πεδίου, καὶ τοῦτο
 ἦν μεστὸν ὀστέων ἀνθρωπίνων. καὶ περιήγαγέ με ἐπ' αὐτὰ κυκλό-
 θεν κύκλω· καὶ ἰδοὺ, πολλὰ σφόδρα ἐπὶ προσώπου τοῦ πεδίου, καὶ
 ἰδοὺ, αὐτὰ ξηρὰ λίαν. καὶ εἶπε πρὸς με· υἱὲ ἀνθρώπου, εἰ ζήσεται
 20 τὰ ὀστέα ταῦτα; καὶ εἶπον· κύριε ὁ θεός, σὺ ἐπίστασαι ταῦτα. καὶ

5 vgl. Makar. Magn. IV, 24. Texte u. Unters. 37, 4 S. 92, 16ff — 11 vgl. Plato Parm. 130D — 15 Ezech. 37, 1—6 (12); vgl. De res. I, 23, 6 S. 247, 16ff. III, 9

5 vgl. Greg. Nyss. De opif. hom. 26

1 ἡμῶν beidemale < S | τῶ V, τὰ U in 64, 10 2 προσηπορήσαμεν] ἡπορήσα-
 μεν V, προηπορήσαμεν S | δὲ διὰ U 113 3 εἰς τὸ ἡμέτερον] »oben gesagt ist«
 las schwerl. S: aus »in unserer« v naše wurde »oben« vyše u. dann »gesagt ist« an-
 gefügt 4 καὶ μεταβάλλουσι: μεταβάλλουσαι S 5 καὶ vor ἐν + U | οἰωνοῖς
 καὶ V 346: < S 6 καὶ vor γίγνεται + S | γίνονται U | μέρος častj st.
 μέρη časti las schwerl. S 7 ἐτέρων ζῴων ἢ ἀνθρώπων beidemale S | ἀντι-
 μεταβάλλει U, ἀντιμεταβάλλονται w. e. sch. S 8 γίνεται V, γίνονται viell. S
 | ἀλλὰ τοῦτου S 9 γινομένου V | πολλακίς < S 10 γενέσθαι U | μέρος:
 σῶμα S 11 εἰς βυθὸν] Pl εἰς τινα βυθὸν φλναρίας ἐμπεσόν | φλναρ. ἡμᾶς
 U | ἀλόγους U 12 πάντας ταύτας S | δυνατὰ εἶναι U | εἶναι < S 13 zu
 καταφεύγουσι vergleicht Jh προστρέχουσι 20, 3 und die entgegengesetzten φεύγειν
 und ἀποφεύγειν De autex. 5, 5. 6, 5 | λέξεις] »zu den Worten« S 14 πρό-
 χειρον S 62 | προφέρονται· οἷον: προσφέροντες S 15 ἐπ' ἐμοὶ S 17 καὶ
 περιήγαγέ με — ἐφ' ἡμᾶς δέσμα S. 244, 5 < S, aber + »Bis | ἀνθρώπων U
 17f κύκλωθεν U 19 λίαν: σφόδρα V 20 ὀστέα U

εἶπε πρὸς με, προσηύτευσον, νιὲ ἀνθρώπου. καὶ εἶπον πρὸς αὐτά·
 τὰ ὅστιά τὰ ξηρὰ ταῦτα, ἀκούσατε λόγον κυρίου. τάδε λέγει Ἄδω-
 ναὶ κύριος τοῖς ὀστέοις τούτοις· ἰδοὺ, ἐγὼ εἰσάγω εἰς ὑμᾶς πνεῦμα
 5 ζῴης, καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα, καὶ ἐπάξω ἐφ' ὑμᾶς σάρκα, καὶ
 5 ἐκτενωῶ ἐφ' ὑμᾶς δέρμα, | καὶ δώσω τὸ πνεῦμά μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ζή- 536
 σεσθε, καὶ θήσομαι ὑμᾶς ἐπὶ τὴν γῆν ὑμῶν, καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ
 εἰμι κύριος. τούτῳ μὲν οὖν πιθανωτέρῳ χρῶνται τῷ ῥητῷ. καὶ 3
 ἄλλα δὲ λέγουσιν εὐαγγελικά, οἷον ὡς τὸ ἔκει ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ
 ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, καὶ τὸ φοβήθητε τὸν δυνάμενον καὶ ψυ-
 10 χὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν Γεέννῃ. καὶ τὸ ἐν τῷ Παύλῳ ὡζο-
 ποιήσει τὰ θνητὰ ὑμῶν σώματα, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα
 ἐν ὑμῖν.

XXII. Χρὴ δὲ πάντα τὸν φιλαλήθη κατὰ ταῦτὸν τούτοις τὸν νοῦν
 ἐπιστήσαντα περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀγωνίσασθαι, σῶσαί τε καὶ τὴν τῶν
 15 ἀρχαίων παραδόσιν, καὶ φυλάξασθαι μὴ ἐμπεσεῖν εἰς φλυαρίαν πτω-
 χῶν νοημάτων, ἀδυνάτων τε ἅμα καὶ θεοῦ ἀναξίων. τοῦτο οὖν εἰς 2
 τὸν τόπον (τοῦτον) διαληπτέον, ὅτι πᾶν σῶμα ὑπὸ φύσεως συνεχό-
 μενον τῆς καταταπτούσης ἕξωθεν τινα δίκην τροφῆς εἰς αὐτό, καὶ
 ἀπεκκρινούσης ἀντὶ τῶν ἐπεισαγομένων ἕτερα, ὡς περὶ τὰ τῶν φυτῶν
 20 καὶ τῶν ζώων, τὸ ὑλικὸν ὑποκείμενον οὐδέποτε ἔχει ταῦτόν. διόπερ 3
 οὐ κακῶς ποταμὸς ὠνόμασται τὸ σῶμα. διότι ὡς πρὸς τὸ ἀκριβὲς

8 Mt. 8, 12 — 9 Mt. 10, 28 — 10 Röm. 8, 11 — 13 vgl. De res. III, 4
 — 15 vgl. Orig. Ad Iul. Afric. 4. Prolog in Cant. 14, 295 Lomm. — 20 vgl. zu
 De res. I, 9, 2 S. 230, 4

1 νιὲ U 113^v | εἶπον: ἐρεῖς V 4 ἐφ' ὑμᾶς] εἰς ὑμᾶς U 7 εἰμι < V 8 δὲ
 λέγουσί] »fügen sie diesem bei« S: (σλ)λέγουσι? Holl 9 τὸ] schwerl. ὁ εἶπεν S
 10 ἀπολέσαι U | τὸ: τῷ U | ἐν τῷ Π.] »im Sendschreiben des P.« S 11 ἡμῶν
 σώμ. U | σώμ. V 346^v | τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος V wie unten 61, 4
 12 ἐν ἡμῖν U 13 Χρὴ] das Folgende vgl. auch unten III, 4 | δὲ] δὲ οὖν las schwerl.
 S | κατὰ — ἐπιστήσαντα Z. 14 < S III, 4 | κατὰ τοῦτο oder κατ' αὐτὸ τοῦτο
 oder κατ' αὐτόν (so U) τοῦτον S | τοῖτοις < S 13f τὸν νοῦν ἐπιστήσαντα]
 »denkend« S 14 σῶσαί τε] vgl. ob. 20, 1; τε < V 15 φλυαρίαν — ἀναξίων
 Z. 16] III, 4, 1 kürzer | μὴ < U 16 ἀδυνάτων S 62^v | τοῦτο] »Das aber«
 se že (eže S) S, las aber schwerl. τοῦτο δὲ 17 τοῦτον auch III, 4, 2 + S (schwerl.
 ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ): < V U 19 ἀπεκκρινούσης etc.] »herausgehend an Stelle
 des Hineingehenden« III, 4, 2 S | ἀποκρινούσης U | τὰ w. e. sch. < S, aber
 nicht III, 4, 2 19f τ. ζώων κ. τ. φυτῶν III, 4, 2 S 20 τ. λοιπῶν (od. ἄλλων)
 ζώων viell. richtig S | ἕλικὸν ὑποκείμενον] »Substanz des Fleisches« III, 4, 2 S
 | ἔχει] ἐστὶ S 21 οὐ κακῶς U 114 | διὸ V | ὡς viell. < S

τάχα οὐδὲ δύο ἡμερῶν τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ταῦτόν ἐστιν ἐν τῷ
 σώματι ἡμῶν, καίτοι γε τοῦ οἰονεῖ Παύλου ἢ Πέτρον ἀεὶ τοῦ αὐτοῦ
 ὄντος (οὐ τοῦ κατὰ ψυχὴν μόνον, ἥς ἡ οὐσία οὔτε ῥεῖ καθ' ἡμᾶς
 οὔτ' ἐπεισαγόμενόν τι ἔχει ποτέ), κὰν ῥευστή ἦν ἡ φύσις τοῦ σώ-
 5 ματος, τῷ τὸ εἶδος τὸ χαρακτηρίζον τὸ σῶμα ταῦτόν εἶναι, ὡς καὶ
 τοὺς τύπους μένειν τοὺς αὐτοὺς τοὺς τὴν ποιότητα Πέτρον καὶ Παύλου
 τὴν σωματικὴν παριστάνοντας, καθ' ἣν ποιότητα καὶ οὐλαὶ ἐκ παι-
 δων παραμένουσι τοῖς σώμασι καὶ ἄλλα τινὰ ιδιώματα (ἐν τῷ σώ-
 10 ῳ εἰδοποιεῖται ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, τὸ σωματικόν, ὃ ἐν τῇ ἀνα-
 στάσει περιτίθεται πάλιν τῇ ψυχῇ, ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβάλλον, οὐ
 πάντως δὲ τόδε τὸ ἐκτεταγμένον τὸ κατὰ τὴν πρώτην ὑποκείμενον.
 ὥσπερ δὲ τὸ εἶδός ἐστιν ἐκ βρέφους μέχρι πρεσβύτου, κὰν οἱ χαρα- 4

13 vgl. De res. I, 25, 3. Plato Symp. 207 D. Pol. X, 608 C — 13—S. 246, 11
 Pamphilus Apol. pro Orig. c. 7 PGr 17, 597 ff

4 Greg. Nyss. De an. et res. III, 249 A

1 πρῶτον gibt S nicht wieder 2 οἰονεῖ V: οἶον ἢ U S: < III, 4, 3
 3 μόνον — ῥεῖ] μόνου ἢ οὐσία ὑστερεῖ V | »n. d. Seele seiend« S, aber las
 schwerl. κ. ψυχὴν ὄντος, vgl. III, 4, 3 | μόνου U, aber μόνον S wie Jh | ἥς
 < S, aber ἡ + nach οὐσία | οὔτε ῥεῖ < S, hat es aber III, 4, 3; hier εἶ
 4 ποτέ U Holl Kl: μήποτε δὲ V, πότε od. ὅτε δὲ S, III, 4, 3 μήποτε ὅτε δὲ | ῥευσ-
 τή] φθαρτή S | ἡ Jh: ἦν V U 5 τῷ] i S, aber las schwerl. καὶ |
 τὸ χαρ. τὸ] τοῦ χαρακτηρίζοντος V | τὸ σῶμα] τὰ σώματα III, 4, 3 S
 6 τοὺς τύπους III, 4, 3: αὐτὸς τύπος V, τὸν τύπον S | τὸν αὐτὸν τὸν . . παρι-
 στάνοντα S, aber anders III, 4, 3 | τοὺς τὴν: εἰς τὴν U 7 καθ'] καὶ las schwerl.
 S. vgl. III, 4, 3 | οὐλαὶ III, 4, 3 auch S, hier »Merkmale« 8 f ἐν τῷ σώματι
 + S 63: III, 4, 3 < das Folgende 9 φακοὶ] φάσκοι V, »oder von Wunden« S;
 (ὡς) φακοὶ Holl | καὶ ἐπὶ — εἶδος] ἢ ἄλλους τινὰς τύπους ἐφ' οἷς γινώσκειται
 ἢ ποιότης las viell. S (»oder andere Merkmale, durch welche die Beschaffenheit
 kenntlich wird«) | εἶ τι < V | τοῦτο — καθ' ὁ Z. 9f auch III, 4, 3
 9f καθ' ὁ] καὶ τοῦτο (wohl nur freie Übersetzung) S 10 ὁ παῦλ. κ. ὁ πέ-
 τρος V | ὁ vor ἐν tilgt Md 10f ἐν τῇ ἀναστ.] ἐν τῇ ἀναστ. αἴρεται (ἐγεί-
 ρεται?) καὶ S 11 πάλιν < S hier u. III, 4, 3 11f οὐ πάντως] οὐδαμῶς
 hier u. III, 4, 3 S 12 δὲ τόδε τὸ III, 4, 3: τὸ δὲ τι V, τὸ δὲ ἔτι U, τὸ δὲ τὸ S
 | ἐκτεταγμένον U | ὑποκείμ.] ηλικίαν w. e. sch. S (»Alter«) 13 ὥσπερ
 — ἦν S. 246, 11 Pamph. frei übers. von Rufinus. Pl Symp. ἐκ παιδαρίου ὁ αὐτὸς
 λέγεται ἕως ἂν πρεσβύτερος γένηται· οὗτος μέντοι οὐδέποτε τὰ αὐτὰ ἔχων ἐν αὐτῷ
 ὄμωσ ὁ αὐτὸς καλεῖται, ἀλλὰ νέος ἀεὶ γινόμενος. Pol. ἐκ παιδὸς μέχρι πρεσβύτου
 | ταῦτόν Ruf. Md: τὸ V U S: in nobis + Ruf. | καὶ μέχρι S | πρεσβύτον Md
 nach Plato: τοῦ πρεσβυτέρου V: τοῦ πρ U | κὰν] καὶ S 13f χαρακτ. V 347

κιτῆρες δοκοῦσι πόλλην ἔχειν παρ|αλλαγὴν, οὕτως τοιητέον καὶ τὸ ἐπὶ 537
 τοῦ παρόντος εἶδος ταῦτόν εἶναι τῷ μέλλοντι, πλείστης ὄσης ἐσομέ-
 νης τῆς ἐπὶ τὸ κάλλιον μεταβολῆς. ἀναγκαῖον γὰρ τὴν ψυχὴν ἐν
 τόποις σωματικοῖς ὑπάρχουσιν κεχρῆσθαι σώμασι καταλλήλοις τοῖς
 5 τόποις. καὶ ὅσπερ ἐν θαλάσῃ ζῆν ἡμᾶς ἐνύδρους γενομένους εἰ ἐχρῆν, 5
 πάντως ἂν ἡμᾶς ἔδει βράγchia ἔχειν καὶ τὴν ἄλλην ἰχθύων κατάστασιν,
 οὕτως μέλλοντας κληρονομεῖν βασιλείαν οὐρανῶν καὶ ἐν τόποις δια-
 φέρουσιν ἔσεσθαι, ἀναγκαῖον χρῆσθαι σώμασι πνευματικοῖς, οὐχὶ τοῦ
 εἶδους τοῦ προτέρου ἀφανιζομένου. καὶ ἐπὶ τὸ ἐνδοξότερον γένηται
 10 αὐτοῦ ἢ τροπή, ὅσπερ ἦν τὸ Ἰησοῦ εἶδος καὶ Μωυσέως καὶ Ἡλίου,
 οὐχ ἕτερον ἐν τῇ μεταμορφώσει παρ' ὃ ἦν.

XXIII. Μὴ πρόσκοπτε τοίνυν, εἰ τὸ πρῶτον ὑποκείμενόν (ἂν) τις
 λέγει μὴ ἔσεσθαι ταῦτόν τότε, ὅπου ὁ λόγος τοῖς ἐφιστάναι δυναμέ-
 νοις δείκνυσιν, ὅτι οὐδὲ νῦν δύναται δύο ἡμερῶν ταῦτόν εἶναι τὸ
 15 πρῶτον ὑποκείμενον. ἄξιον δὲ ἐπιστῆσαι καὶ τὸ ἕτεροῖον μὲν σπείρε- 2
 σθαι, ἕτεροῖον δὲ ἀνίστασθαι. »σπείρεται γὰρ σῶμα ψυχικόν, ἐγείρε-
 ται σῶμα πνευματικόν.« καὶ ἐπιφέρει πάλιν ὁ ἀπόστολος, σχεδὸν
 τὴν γῆνιν ποιότητα διδάσκων ἀποτίθεσθαι μέλλειν ἡμᾶς. τοῦ εἶδους

5 vgl. Porphyrius(?) bei Makar. Magn. IV, 2 S. 72, 15ff — 10 Mt. 17, 2. 3
 (Mark. 9, 3. 4) — 16 I Kor. 15, 44

1 δοκοῦσι w. e. sch. S | οὕτως δὲ hier u. III, 4, 4 w. e. sch. S | καὶ
 < V | τὸ < U S 1f ἐπὶ τοῦ παρόντος] »darüber« S, »an diesem Ort«
 III, 4, 4 2 ἐν τῷ S, τῷ III, 4, 4 | πλείστης — μεταβολῆς Z. 3] »viel besser
 als die erste« hier S 3 τὸ < U 4 τόποις] τρόποις U | σωματ.]
 telèsnèch: tèsnèch S 5 Makar. ἡ γὰρ δημιουργὸς ἀνωθεν φύσις τόπους ἀρ-
 μόζοντας τοῖς γενομένοις συναπεκλήρωσε καὶ κατάλληλον ἐνεμοθέτησεν ἔχειν
 ἐναύλισμα, ἐνύδρους θάλασσαν, χερσαίοις ἠπειρον, πτηνοῖς ἀέρα | ἐνύδρους γενο-
 μένος (>geschaffen« S) < III, 4, 5 | γενομ.] U 114^v 6 πάντως las schwerl.
 nicht S hier u. III, 4, 5 | ἡμᾶς δεῖ V: ἔδει U S | βράγchia: παραπλησίαν U |
 ἰχθύων: »der Wassertiere« S | κατάστ.] »Glieder« hier S, κατάστ. III, 4, 5
 7f διαφέρουσιν: διαφόροις V, »besseren« S 9 τὸ] τοῦ V 10 μωσέως U
 11 οὐχ ἕτερον . . παρ' ὃ ἦν < III, 4, 5 12 ὑποκείμενον] »Alter« vñzdrastu
 (ἡλικίαν?) S | ἂν tilgt Md 13 λέγει V | ταῦτόν: τοιοῦτον? takomuže S
 | ἐφιστάναι V: ἐφιστάνειν U 14 δύο ἡμερῶν] δυοῖν μερῶν S | ταῦτόν < U
 15 ὑποκείμενον gibt S hier wieder durch »Leib«, also stets dem Sinn nach |
 καὶ τοῦτο S u. scheint + οἶον (od. ὥστε) ὅτι (>gleichwie, daß«) 17 πάλιν:
 πᾶσιν U | σχεδὸν < S 18 ein ἡμᾶς auch vor διδάσκων U; πᾶσαν + Holl
 | πάλιν ἀποτίθεσθαι S

σφζομένον κατὰ τὴν ἀνάστασιν· τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομήσαι οὐ δύναται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν«. σῶμα μὲν γὰρ ἔσται περὶ τὸν ἅγιον διακρατού- 3
μενον ὑπὸ τοῦ εἰδοποιουντός ποτε τὴν σάρκα· σὰρξ δὲ οὐκέτι· ἀλλ' 5
ὅπερ ποτὲ ἐχαρακτηρίζετο ἐν τῇ σαρκί, τοῦτο χαρακτηρισθήσεται ἐν τῷ πνευματικῷ σώματι.

Καὶ πρὸς τὰ ῥήματα δὲ τῶν γραφῶν, ἃ παρατίθενται οἱ ἀδελφοί 4
ἡμῶν, ταῦτα ἔστιν εἰπεῖν. καὶ πρῶτόν γε τὰ ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ, [ἐπὶ τὸ ὄσον] ἐφ' ὅσον βούλονται οἱ ἀπλούστεροι, κατὰ τὰς λέξεις ταύτας 10
οὐδὲ ἀνάστασις σαρκῶν ἔσται, ἀλλὰ ὁστέων μόνον καὶ δερμάτων καὶ νεύρων. ἅμα δὲ καὶ ὑποδεικτέον αὐτοῖς ὅτι συναρπάζονται, ὡς μὴ 5
νενοηκότες τὸ γεγραμμένον. οὐ γὰρ εἰ ὅστᾳ ὀνομάζεται, πάντως τὰ ὅστᾳ ταῦτα νοητέον· ὥσπερ οὐδὲ ἐν τῷ »ἐσχορπίσθη τὰ ὅστᾳ ἡμῶν 538
παρὰ τὸν Αἰθιῶνα καὶ »ἐσχορπίσθη πάντα τὰ ὅστᾳ μου« καὶ »ἰασαί 15
με, ὅτι ἐταράχθη τὰ ὅστᾳ μου«, φανεροῦ ὄντος τοῦ μὴ λέγεσθαι τὰ ὅστᾳ κατὰ τὴν κοινήν ἐκδοχήν. ἐπιφέρεται γοῦν τῷ λόγῳ ὅτι »αὐτοὶ 6
λέγουσι· ξηρὰ γέγονε τὰ ὅστᾳ ἡμῶν«. ἄρα γὰρ λέγουσι »ξηρὰ γέ-
γονε τὰ ὀστέα ἡμῶν«, θέλοντες ἀνίστασθαι συναχθέντα; ἀλλὰ τοῦτο ἀμήχανον. λέγοιεν δ' ἂν »ξηρὰ γέγονε τὰ ὅστᾳ ἡμῶν« ἐν αἰχμαλω- 20
σίαις γεγόμενοι καὶ πᾶσαν ζωτικὴν νοτίδα ἀποβεβληκότες. ἐπιφέρουσι 7

1 I Kor. 15, 50 — 3 vgl. De res. I, 62, 1 — 13 Psal. 140, 7 — 14 Psal. 21, 15 — Psal. 6, 3 — 16 Ezech. 37, 11; vgl. De res. III, 9, 1. 2 — 19 Ezech. 37, 11

5 vgl. Greg. Nyss. De opif. hom. 27, 1, 117f

1 κατὰ τ. ἀνάστασιν] τῆς ἀναστάσεως S | τοῦτο — ἀδελφοί] πρὸς τοῦτο
od. τοῦτο] δὲ πάλιν ὁ εἶπεν S 2 κληρον. οὐ δύν.] κληρονομήσει S | δύ-
ναται V vgl. S: δύναται U 3 σῶμα Bo, ἴσως V U Holl: < S | ἔσται
γὰρ S | τοῦ τὸν ἅγιον U: σῶμα + Holl 4 ἰδιοποιουντος U | Greg.
ἔστηκε δὲ διὰ πάσης τροπῆς ἀμετάβλητον ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ εἶδος, . . πάσαις ταῖς κατὰ
τὸ σῶμα τροπαῖς μετὰ τῶν ἰδίων ἐμφαινόμενον γνωρισμάτων 5 ἐχαρακτηρί-
ζετο Pet: χαρακτηριασθήσεται V U | τοῦτο S 64 7 Καὶ ἔ. V 347^v

δὲ < V | τῶν U 115 | ἃ < V 8 γε τὰ < U | πρὸς τὰ Holl
ἐν] ἐπὶ? S | 8f ἐπὶ τὸ ὄσον] »wie« S: < Holl Kl 9 ἐφ' ὄσον S Jh, ἐφ' οἷς V U:
ἐπὶ τοῖτοις + Holl | βούλ.] etwa ἐπερείδασθαι + Holl 11 μὴ < V 12 εἰ
ὅστᾳ] εἰς τὰ V | πάντως? S | τὰ — νοητέον Z. 13 fragend S 13 ἐν τῷ w. e.
sch. < S | ἐσχορπίσθη U | τὰ ὅστᾳ — ἐσχορπίσθη Z. 14 < U 14 πάντα
< S 17 λέγουσι] + ὅτι U | γὰρ w. e. sch. auch S: γε U 18 ἡμῶν:
ἑμῶν S | θέλοντες chotjaste: θέλοντα chotjasta S | αὐτὰ συναχθέντα S
19 ἀμήχανον U | λέγουσι δ' οὖν viell. S (»Sie sagen aber nun«) | ὀστέα U
ἡμῶν S 64^v 20 γινόμεναι V

γοῦν τό »ἀπόλωλιν ἢ ἐλπίς ἡμῶν, διαπιγωνήζαμεν«. οὐκοῦν ἡ ἐπαγγελία τῆς ἀναστάσεως τοῦ λαοῦ ἐστίν ἀπό τοῦ πτώματος καὶ τῆς οἰονεὶ νεκρότητος ἣν νερέκρουνται, διὰ τὰ ἁμαρτήματα τοῖς ἐχθροῖς παραδοθέντες. καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ δὲ ὑπὸ τοῦ σωτῆρος λέγονται εἶναι
5 »τάφοι γέμοντες ὀστίων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας«. πρέπει δὲ τῷ θεῷ ἀνοίγειν τὰ μνημεῖα ἐκάστων καὶ ἐξάγειν ἐκ τῶν μνημείων ἡμᾶς ἐξωποποιημένους, ὅσπερ ὁ σωτὴρ τὸν Λάζαρον εἴλκεσεν ἔξω.

XXIV. Τὸ δὲ »ἐκεῖ ἐστὶν ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων« πρὸς αὐτοὺς ἀπορητέον· ὅτι ὡς ἐν τούτῳ τῷ βίῳ πᾶν μέλος εἶς
10 τινὰ χρεῖαν ὁ δημιουργὸς κατεσκεύασεν, οὕτως καὶ τοὺς ὀδόντας εἰς τὸ διακόπτεσθαι τὴν στερεὰν τροφήν. τίς οὖν χρεῖα τοῖς κολαζομένοις ὀδόντων; οὐ γὰρ εἰς τὴν Γένναν ὄντες κατ' αὐτοὺς φάγονται, καὶ δεικτέον ὅτι οὐ πάντα παραλαμβάνεσθαι δεῖ κατὰ τὸ κείμενον.
»ὀδόντας γοῦν ἁμαρτωλῶν«, φησὶν, »συνέτριψας«, καὶ »τὰς μύλας τῶν
15 λεόντων συνέθλασεν ὁ κύριος«. τίς δὲ οὕτως ἡλίθιος, ὡς ὑπολαμβάνειν ὅτι τηρῶν τὰ σώματα τῶν ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς τοὺς ὀδόντας αὐτῶν μόνον συντρίβει; ὅσπερ οὖν εἴ τις θέλων ταῦθ' οὕτως ἔχειν θλιβόμενος εἴλκετο ἐπ' ἀλληγορίαν, οὕτως ζητητέον τῶν κολαζομένων τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων τῆς ψυχῆς δύναμιν μασητικὴν ἐχοῦ-
20 σης, ἣτις ἐν καιρῷ τοῦ ἐλέγχου περὶ τῶν ἁμαρτημάτων κατὰ τὸν συγχροσμὸν τῶν ὀδόντων ὧν ἐφρόνησε βρῦξει τοὺς ὀδόντας. τὸ δὲ 3

5 Mt. 23, 27 — 7 Orig. In Ioann. 28, 7, Eustath. De engastr. 21 S. 49, 14ff Kl — 8 Mt. 8, 12 — 14 Psal. 3, 8 — Psal. 57, 7 — 19 vgl. Orig. zu Psal. 57, 6 Lomn. 12, 372

1 διαπ.: ἀπολώλαμεν S 2 τῆς ἀναστάσεως < S | ἐκεῖνη ἐστίν w. e. sch. S | ἀπό τοῦ] ὡς od. οἰονεὶ ἀπό τινος S 3 οἰονεὶ < S 4 σωτῆρος: κυρίου S 5 τάφοι — νεκρῶν »gleich Totengebeinen« S | νεκρῶν < U | πάσης ταύτης S 6 ἐκάστων κ. U 115^v: καὶ ἕκαστον ἡμῶν S 7 ἡμᾶς: ἡμῶν S 8 Τὸ δὲ: καὶ δ λέγει S 9 ὅτι ὡς <jako> jakože S | πάντα μέλη S 9f εἰς τινὰ χρεῖαν] »zu ihrem Dienst« S 10 δη|μι. V 348 11 τίς οὖν] vgl. III, 7, 2 12 φάγονται] »werden sie essen« oder »haben sie zu essen« S; so auch unten III, 7, 2 13 καὶ δειξομεν S | τὸ κείμενον] »in (bei) den Worten« + S 14 ὀδόντας S 65: vgl. III, 8, 1 | γοῦν] γὰρ V: γε od. γοῦν od. δὲ S | φησιν ἁμαρτ. U 15 συνέθλασε κύριος V: III, 8, 1 + Gen. 49, 12 | δὲ] οὖν S 15f ὑπολαμβάνειν οὕτως w. e. sch. S 17 αὐτῶν w. e. sch. auch S | συντρίβει μόνον U | μόνον < S | εἰ < S | ταῦτα U 18 καὶ vor θλιβόμενος las schwerl. S (st. byti. i l. byti) | εἴλκετο: »ging« S | ἀλληγορίαν: ἀγορεύειν S 19 τὸν βρυγμὸν] τοῦ βρυγμοῦ las schwerl. S (»in Hinsicht des Knirschens«) 20 τοῦ ἐλέγχου] obličeniija: obličena S 21 τ. ὀδόντων] ὄρων od. δογματῶν (=der Ordnungen: ustavenii [ob etwa ustrümlenii ὄρομημάτων?]) S; φρονημάτων viell. richtig Holl | ὧν ἐφο.] schwerl. las τῆς φρονήσεως S | ὧν: ὡς U | τὸ δὲ] »und was er sagt« S

ἠφοβήθητε τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν
Γεέννῃ· τάχα μὲν διδάσκει ὅτι ἀσώματος ἡ ψυχὴ, τάχα δὲ δηλοῖ καὶ
ὅτι χωρὶς σώματος οὐ κολασθήσεται· περὶ οὗ φυσιολογοῦντες τὰ περὶ
τοῦ εἶδους· καὶ τοῦ πρώτου ὑποκειμένου εἰρήκαμεν. καὶ τὸ παρὰ τῷ 539 4
5 ἀποστόλω δέ »ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ ἡμῶν σώματα«, θνητοῦ
ὄντος τοῦ σώματος καὶ οὐ μετέχοντος τῆς ἀληθινῆς ζωῆς, δύναται
παριστάνειν. ὅτι τὸ σωματικὸν εἶδος, περὶ οὗ εἰρήκαμεν, τῇ φύσει θνητὸν
ὄν, ὅταν »ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἡ ζωὴ ἡμῶν«, καὶ αὐτὸ μεταβάλλει
ἀπὸ τοῦ εἶναι σῶμα θανάτου ζωοποιηθῆν. διὰ »τὸ πνεῦμα τὸ ζωοποι-
10 οῦν« ἐκ τοῦ <σαρκικοῦ> πνευματικὸν γεγονέναι. καὶ τό· »ἐρεῖ δὲ πῶς 5
ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποῖω δὲ σώματι ἔρχονται;« γυμνῶς παρίστησιν.
ὅτι τὸ πρῶτον ὑποκείμενον οὐκ ἀναστήσεται. εἰ γὰρ καλῶς ἐλάβομεν
τὸ παράδειγμα, τηρητέον ὅτι ὁ σπερματικὸς λόγος ἐν τῷ κόκκῳ τοῦ

1 Mt. 10, 28 — 4 De res. I, 22f — 5 Röm. 8, 11 — 7 De res. I, 22, 3ff.
23, 2f — 8 Kol. 3, 4 — 9 Joh. 6, 63 — 10 I Kor. 15, 35 — 13 Orig. De princ.
II, 10, 3. C. Cels. V, 23. VII, 32. Pamphilus Apol. pro Orig. c. 7. 24, 382 Lomm.
Hieron. C. Ioann. Hieros. 26. PGr 23, 393

13 Greg. Nyss.. De an. et res. III, 256 D. 257 AB (162ff Oehler). Aenaeas
Gaz. PGr 85, 981

1 τὴν < U | τὸ σῶμα: »das Fleisch« S 2 Γεέννη: »Feuer« S | διδάσκει]
uēit: ust S | τάχα μὲν . . τάχα δὲ wie καὶ . . καὶ πάλιν übersetzt S | δὲ καὶ
δηλοῖ Holl 3 φυσιολογ. U 116 | τὰ: »über die Form, das heißt« S 4 καὶ² < S
| τὸ — δέ Z. 5: »das vom Apostel Gesagte« S 5 ἡμῶν: ὑμῶν S 6 ζωῆς S 65^v
7 οὐ: ὄπου U 7f θνητὸν ὄν wohl auch S, nicht θανατηφόρον, smertjno sy nicht
smertjnოსnym wie HSS: θνητὸν V 8 ὁ < U 9 εἶναι σ. θανάτου] »Sterblich-
keit« S | τοῦ πνεύματος S 9f τὸ ζωοποιεῖν < S 10 ἐκ τοῦ: wegen dessen« S
| σάρκ. + Holl | γεγονέναι] γίνεται oder γέγονε S | τό] »was er sagt; dann
aber sagt der Apostel« S 11 δὲ] hier und III, 10, 2 τις + S 12 ὑποκείμενον:
»Leib« S | ἀναστ. V 348^v | εἰ: οὐ V 13 τηρητέον] nach d. 1. τ ein Raum für
etwa 6 Buchst., dann ρητέον V, ῥητέον U: »so sollen wir beachten« S | κόκκῳ]
σπέρματι . . καὶ ἐν τῷ κόκκῳ S | Orig. C. Cels. V, 23 ὡσπερ ἐπὶ τοῦ κόκκου
τοῦ σίτου ἐγείρεται σπέρμα, οὕτω λόγος τις ἐγκέται τῷ σώματι, ἀφ' οὗ μὴ φθει-
ρομένη ἐγείρεται τὸ σῶμα ἐν ἀσφασίᾳ. VII, 32 insita ratio ea quae substan-
tiam continet corporalem. λόγος σπερματικὸς. Pamph. sed rationis illius virtus
quae est insita in interioribus eius medullis, ipsa rationis virtus assumpta adia-
centem sibi terram vel aquae humorem sed et aëris circumstantem temperiem,
caloris quoque sufficientem recipiens fomitem, per divinam potentiam in corpus
culmi vel spicae consurgit, entsprechend I Kor. 15, 36f. Hier. C. Ioann. »Est,
inquit, singulis seminibus ratio quaedam a Deo artifice insita, quae futuras

σίτου δραξάμενος τῆς παρακειμένης ὕλης καὶ δι' ὅλης αὐτῆς χωρήσας. περιδραξάμενος αὐτῆς τοῦ αὐτοῦ εἶδους ὧν ἔχει δυνάμεων ἐπιτίθησι τῇ ποτε γῆ καὶ ὕδατι καὶ ἀέρι καὶ πυρὶ, καὶ ρικήσας τὰς ἐκείνων ποιότητας μεταβάλλει ἐπὶ ταύτην. ἣς ἐστὶν αὐτὸς δημιουργός. καὶ οὕτως συμ-
5 πληροῦται ὁ στάχυς, εἰς ὑπερβολὴν διαφέρων τοῦ ἐξ ἀρχῆς κόκκου μεγέθει καὶ σχήματι καὶ ποικιλίᾳ.

ΠΡΟΚΛΟΥΣ.

XXV. Ἄ μὲν οὖν Ὁριγένης εἰς τὴν περὶ τῆς ἀναστάσεως ἐγγει-
ρωῶν πραγματείαν ἐσπούδασε, ποικιλωτάτην ἐπιδεικνύμενος εἰς αὐτὴν
10 θεωρίαν. τοσαῦτα ὡς ἐν ἐπιτομῇ· ἐνθουμοῦ δὲ καὶ τὰ τούτοις ἀνα-
θεωρῶν ἐφεξῆς. λείπεται γὰρ τὰς ἀπὸ τῶν γραφῶν ἔτι πρὸς τοῖς
εἰρημένοις μαρτυρίας παραλαβεῖν. ἴν' ὥσπερ ἀνδριάς πάντα τὰ μέρη
συμμέτρως ὁ λόγος ἑαυτοῦ λαβὼν ὅλος ἐκ πλήρους ἢ κατεσκευασμέ-
νος. ἀλλὰ μηδὲν ἔχων ἐνδεῆς τῶν εἰς σχῆμα καὶ κάλλος συναγομένων.
15 τί οὖν αἱ γραφαὶ συνάδουσι τοῖτοις. ἐπικρατέουσαι πρὸς συμπλή- 2

11 De res. I, 39, 5. Symp. S. 12, 13f. 42, 3f. Plato Symp. 196 D — 12 Plato Pol. II, 361 D. De res. I, 58, 1; vgl. auch Method. bei Anton. Mel. PGr 136, 805 C

12 Greg. Naz. Or. 27, 7 S. 492 B

materias in medullo principiis tenet . . . et in grano frumenti est intrinsecus vel medulla vel venula, quae cum in terra fuerit dissoluta, trahit ad se vicinas mate-
rias et in stipulam folia aristasque consurgit, aliudque moritur aliud resurgit.
Greg. Nyss. vgl. zu De res. III, 10

1 αὐτῆς < S 2 καὶ περιδραξάμενος S | αὐτοῦ] ὅλον? Holl 3 ἀέρι
w. e. sch. V | καὶ < U . 4 ἐστὶν αὐτὸς] ἔ sam: esm S 7 πρόκλου
τοῦ αὐτοῦ V U, »Die Worte des Proklus« S 8 εἰς τὴν — ἐσπούδασε Z. 9] »an
Reden über die Auferstehung sehr brauchte« S | τῆς < U 9 πραγμ.
U 116^v | εἰς αὐτὴν < U S 9f ποικιλωτάτας . . θεωρίας las schwerl. S
(»reiche Verständnisse« übers. S) 10 εἰσὶ τοσαῦτα U: »seiende« ὄντα od. τὰ
ὄντα S | ἐπιτ.] εἰπεῖν oder λέγειν + S 10f ἀναθεωρῶν] »Folgende (ἀκό-
λουθα?) wieder« S 11 γὰρ αὐτῷ S 11f πρὸς τοῖς εἰρημένοις < S
12 ἴνα V | ἀνδριάς τις S 12f πάντα τὰ μέρη . . ἑαυτοῦ λαβὼν: »von
allen Seiten . . seiend S; ἔχουσα + Holl 13 οὕτως ὁ λόγος οὔτως mit S Holl.
u. vor λαβὼν + συμμετρίαν ὅλος ἐκ πλήρους] »ganz« S | ὅλος U 14 ἀλλὰ
< Holl | εἰς σχῆμα] »zur Güte und zur Gestalt« S | τῶν . . συναγομένων]
»bei nichts von dem, was . . ist« S, schwerl. aber las S ὄντων od. ὑπαρχόντων
statt συναγομένων 15f συμπλ. διαγ. κρείττ.] διαγωγὴν κρείττονα S

ρωσιν διαγωγῆς κρείττονος τὸν ἄνθρωπον, φραστέον. ταῦτα γὰρ
 ἴαν τις οἷός τε ἦ, μὴ παρακόπτων τοῦ δέοντος, ἀκριβῶς νοεῖν,
 εἴσεται τὴν ἀνάστασιν ἐπὶ τούτου μὴ χοῖναι παραλαμβάνεσθαι τοῦ
 σώματος, ἅτε ἀδυνατοῦντος ἀτρέπτου δι' αἰῶνος μένειν, ἀλλὰ ἐπὶ
 5 τοῦ πνευματικοῦ, ἐν ᾧ ὁ αὐτὸς ὁ καὶ νῦν ἐν τούτῳ διασφ|ζόμενος 540
 χαρακτήρ τηρηθήσεται, ἵν' ἕκαστος ἡμῶν καὶ κατὰ τὴν μορφήν ὁ
 αὐτὸς ἦ, καθάπερ ἐλέχθη καὶ Ὁριγένει. οὕτω γὰρ ἐκεῖνος ἴσεσθαι 3
 τίθεται τὴν ἀνάστασιν. ῥενστοῦ γὰρ ὄντος τοῦ σώματος τοῦ ὑλικοῦ
 καὶ μηδέποτε μένοντος ἐφ' ἑαυτῷ κἂν τὸ βραχύ, ἀλλὰ προσγινομένον
 10 καὶ ἀπογινομένον περὶ τὸ εἶδος τὸ χαρακτηροῖζον τὸν ἄνθρωπον, ὑφ'
 οὗ καὶ συγκρατεῖται τὸ σχῆμα, ἀνάγκη, | φησί, τὴν ἀνάστασιν ἐπὶ μό- 560
 νου τοῦ εἶδους σφῆζεσθαι δεῖν προσδοκᾶν. καὶ ἵνα μὴ εἴπῃς ὅτι Οὐ 4
 μανθάνω (σκο|τεινῶς ἐκεῖνος γὰρ τοῦτο διέλαβεν), ἐγὼ δὴ σοι σα- 561
 φέστερον ὧδε τὸν νοῦν τούτων ἐξηγήσομαι. ἤδη γὰρ πάντως
 15 ἐώρακας δέρμα ζῆου ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο γεμισθὲν ὕδατος, ὅπως, ἔαν
 πρὸς ὀλίγον κενούμενον πρὸς ὀλίγον πληροῖτο, αἰεὶ τὸ εἶδος τὸ αὐτὸ
 δείκνυσιν. οἷον γὰρ ἂν ἦ τὸ περιέχον, ἀνάγκη πρὸς αὐτὸ καὶ τὸ
 ἐντὸς σχηματίζεσθαι. φέρε γάρ. ὑπεκρέοντος τοῦ ὕδατος εἴ τις

8 De res. III, 3, 5 — 12 Plato Phaed. 93 A. 100 A — 14 vgl. De res. III,
 3, 6. De res. I, 16, 1 S. 239, 6f

1 φραστέον] πλαστέον] V | ταύτας U • 2 τ. δέοντος] »das Verständ-
 nis« S | ἀκριβῶς viell. < S 4 ἅτε US: ἀπ' V 5 ὁ vor αὐτὸς < U
 καὶ νῦν las wohl auch S (i nyne): iziti AB | ἐν τούτῳ S 66^v 6 ἕκαστος]
 ἕκδτος V 7 Ὁριγένει V | ἐκεῖνος onū: »jenes« ono S 8 τὴν ἀναστ. V 349
 ῥενστοῦ — σφῆζεσθαι Z. 12 vgl. III, 3, 5 aus Ph | ὄντος] ὑπάρχοντος III, 3, 5
 | τοῦ ὑλικοῦ τούτου τοῦ σώματος S; τοῦ ὑλικοῦ σώματος III, 3, 5 9 κἂν
 τὸ βραχύ < III, 3, 5 | τὸ] τῷ V 9f ἀπογινομένον κ. ἐπιγινομένον III, 3, 5
 10 χαρακτηροῖζον U | τ. ἄνθρ.] τὴν μορφήν III, 3, 5 11 nach ἀνάγκη
 eine Umstellung in U 133 ed. Petav. 540B—560D ἀνοικείως ἐκτιθεμένῳ; ver-
 bessert aus V (Bl. 349². Z. 8 ἀνάγκην φησί) u. S φησί U 133: δὴ III, 3, 5
 12 τοῦ < III, 3, 5 | σφῆζεσθαι < S; ἴσεσθαι III, 3, 5 u. endet | δεῖν < S,
 wie c. 49, 1 V: δεῖ U (in Correctur) 12f Οὐ μανθ. Bo Holl vgl. S. 260, 23: οὐ
 καταμανθάνω Jh; Pl 93 A οὐ μανθάνω ἔφη u. 100 A βούλομαι δέ σοι σαφέστερον
 εἰπεῖν ἢ λέγω: οἶμαι γὰρ σε εἶναι οὐ μανθάνειν: καὶ λανθάνεις V, οὐκ αἰεὶ μανθάνει
 U: < S: καὶ λανθάνει Oehler Dd 13 σκοτεινῶς] σκοπεῖν ὡς V; tjmnè: tomnè S
 | γὰρ < S | διέλαβεν] δὲ ἔλαθεν V | δὴ Kl: δὲ VU; < S 14 ὧδε
 < S | τοῦτον U | ἤδη] ἰδὲ S, vgl. III, 3, 6 | παντός S 15 ἄλλο
 ino: nina S | τι < V | τοιοῦτον U: < S | ὅπως ἔαν < S

προσβάλλοι τοσοῦτον ὅσον ἐκχεῖται, μὴ ἔσῃ τὸν ἀσζὸν ἀθρόως κενω-
θῆναι τοῦ ὕδατος, εἰ μὴ ἀνάγκη τοιοῦτο γαίνεσθαι τὸ προστιθέμενον
οἶον καὶ τὸ πρῶτον, διὰ τὸ εἶναι καὶ τὸ περιέχον τὸ αὐτό, περὶ ὃ εἰρη-
καὶ ἀποροῖ τὸ ὕδωρ. καὶ δὴ καὶ τὸ σῶμα τούτοις ὁ ἐθίλλον ἀπει- 5
5 κάξειν οὐκ αἰδεσθήσεται. ὡσαύτως γὰρ καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τροφῆς ἀντι-
μισαγόμενα ἀντὶ τῶν ὑπεξωθεισῶν σαρκῶν εἰς τὸ σχῆμα τοῦ
περιέχοντος εἶδους μεταβαλοῦνται· καὶ ὅπόσον μὲν ἂν κατὰ τοῦ
ὀφθαλμοῦ διαχυθῆ, τοῖς ὀφθαλμοῖς ἴοιζεν, ὅπόσον δὲ κατὰ τὸ πρόσ-
ωπον, τῷ προσώπῳ, ὅπόσον δὲ κατὰ τὰ ἕτερα, τούτοις. ὥστε τὸν
10 αὐτὸν ἕκαστον γαίνεσθαι, οὐκ οὐδῶν τῶν σαρκῶν ἐν ταύτῳ τῶν
πρώτων ὑποκειμένων, ἀλλὰ τοῦ εἶδους, καθ' ὃ εἰδοποιῶνται τὰ
προσγιγνώμενα. καὶ τοίνυν εἰ μὴ ἔσμεν οἱ αὐτοὶ καὶ ἐπ' ὀλίγας 6
ἡμέρας τῷ σώματι, ἀλλὰ τῷ εἶδει τῷ ἐν τῷ σώματι (τοῦτο γὰρ μό-
νον ἔστηκεν ἀπὸ γενέσεως), πολλῶ μᾶλλον οὐδὲ τότε οἱ αὐτοὶ κατὰ
15 τὴν αὐτὴν σάρκα ἐσόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἶδος τὸ καὶ νῦν αἰεὶ δια-
σφζόμενον ἐν ἡμῖν καὶ μένον. ὃ γὰρ ἐκεῖ τὸ δέσμα, τοῦτο τὸ εἶδος
ἐνθάδε· ὃ δὲ ἐκεῖ τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς εἰκόνας, τοῦτο ἐνταῦθα τὸ προσ-
γιγνώμενον καὶ ἀπογιγνώμενον. ὥσπερ οὖν νῦν τοῦ σώματος οὐκ 7
ὄντος τοῦ αὐτοῦ, ὅμως ὁ χαρακτήρ ὁ κατὰ τὴν αὐτὴν μορφὴν ὁ
20 αὐτὸς σφζεται, οὕτως καὶ τότε, οὐκ ὄντος τοῦ σώματος τοῦ αὐτοῦ.
εἰς τὸ ἐνδοξότερον τὸ εἶδος ἀνέστη οὐκέτι ἐν φθαρτῷ, ἀλλ' ἐν
ἀπαθεί καὶ πνευματικῷ δειχθήσεται σώματι, ὥσπερ οἶον (τὸ) τοῦ Ἰησοῦ

4 vgl. De res. III, 3, 6

1f κενωθ. S 67 2 τῶν ὑδάτων las schwerl. S | εἰ μὴ ἀνάγκη ne nuždali:
neimjzdam S | τοιοῦτο ἀνάγκη V | αὐτὸ τὸ προστιθέμενον las schwerlich S
3 πρότερον Holl, πρῶτον S, πᾶν VU | τὸ εἶναι καὶ < S | τὸ αὐτό < S
| περιθεις ῥεῖ U: εἰς ὃ εἰρηεῖ S 4 καὶ δὴ III, 3, 6 | καὶ τὸ] τοῦτο τὸ
übersetzt S 5 ἐδεσθήσεται V 6 ἐπεξωθεισῶν V: ὑπεξωθεισῶν U
7 εἶδους: σώματος schwerl. richtig S | μὲν οὖν ἂν V 9 κατὰ τὰ ἕτερα:
»einem anderen Glied« S | τούτοις] τοσοῦτον S 10 τῶν σαρκῶν ἐν ταύτῳ
(ἐν αὐτῷ V): »dasselbe Fleisch« S 10f τ. πο. ἴποζ. < S 12 προσγιγνώμενα U
| καὶ U 133^v | εἰ μὴ ἔσμεν] »nicht« S | οἱ αὐτοὶ] ἐν αὐτοῖς V: τὸ αὐτὸ
viell. S, doch ist wohl für tože zu lesen tiže »dieselben« 13 τὸ εἶδος, τὸ las
schwerl. S, obrazŭ wohl aus obrazom | τῷ² < U 14 πολλῶ οὖν U | τότε
< S 15 κατὰ < V | τὸ κ. V 349^v | (καὶ) αἰεὶ Holl: αἰεὶ < S 16 καὶ μένον < S
17 ἐνθάδε] »schien« + S, ἐφάνη? | ἐκεῖ S 67^v 17f προσγιν. κ. ἀπογιν. U
18 κ. ἀπογιγνώμενον < V | ὥσπερ οὖν] καὶ ὥσπερ S 19 ὁ¹ < V 20 οὕτως Jh,
so od. οὕτως S: οὕτως εἰ VU | τότε, οὐκ < U 21 ἀλλὰ U 22 ἀπαθεί]
»unverweslichem« S | ὥσπερ οἶον: »wie« S | τὸ + Md | τοῦ: τῷ U

κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν ἦν, ὅτε εἰς τὸ ὄρος ἀνέβη μετὰ Πέτρον, καὶ τοῦ Μωυσέως καὶ τοῦ Ἡλίου τῶν ὀφθέντων αὐτῷ.

XXVI. Καὶ ταῦτα μὲν οὖν μέχρι τοσοῦτου διεσκέφθω. οὗτος γὰρ ὡς ἐν κεφαλαίῳ τῶν Ὠριγένους δογματισμῶν ὁ νοῦς. ἐὰν δέ τις
 5 τῶν ἀμφισβητούντων προβαλλόμενος τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, | διὰ τὸ 562
 »πρωτότοκον τῶν νεκρῶν« καὶ »ἀπαρχὴν αὐτὸν εἰρησθαι « τῶν κοιμημένων, λέγοι ὅτι Καθάπερ ἐκεῖνος ἀνίστη, καὶ τὰ πάντων ὡσαύτως ἐκεῖνος δεῖ προσδοκᾶν ἀναστήσεσθαι (σώματα), ἵνα ὡσπερ Χριστὸς ἐγήγερται, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ
 10 Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ, ἐγήγερται δὲ τὸ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὰς σάρκας ἔχον ἅς εἶχε καὶ τὰ ὀστᾶ, καθάπερ ἐπέιοθῃ καὶ Θωμᾶς· λέξομεν, Ἀλλὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα οὐκ ἦν »ἐκ θελήματος ἀνδρός«, ἠδονῆς ἔπνευ συνελθούσης, »ἐν ἀνομίαις συλληφθὲν καὶ κισσηθὲν ἐν ἀμαρτίαις, ἀλλὰ ἐκ »πνεύματος ἁγίου καὶ δυνάμεως ὑψίστου« καὶ παρ-
 15 θένου, τὸ δὲ σὸν ὕπνος ἐστὶ καὶ ἠδονὴ καὶ ῥύπος. καὶ διὰ τοῦτο 2
 καὶ ὁ σοφὸς Σειράχ »ἐν γὰρ τῷ ἀποθνήσκειν ἄνθρωπον« ἀποφθέγγεται »κληρονομήσει ἐρπετὰ καὶ θηρία καὶ σκόληκας«. καὶ ἐν ὄγδοη-
 κοστῷ ἐβδόμῳ ψαλμῷ· »μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσης θαυμάσια, ἢ ἰατροὶ ἀναστήσουσι καὶ ἐξομολογήσονται σοι; μὴ διηγῆσεται τις ἐν τῷ τάφῳ

1 Mt. 17, 1—3 (Mark. 9, 2—4) — 3 vgl. De res. I, 46, 3 — 6 Kol. 1, 18. Apok. Joh. 1, 5 — I Kor. 15, 20 — 9 I Thess. 4, 14 — 12 Joh. 1, 13 — Weish. Sal. 7, 2 — 13 Psal. 50, 7 — 14 Luk. 1, 35 — 16 Sir. 10, 11 — 18 Psal. 87, 11

2 καὶ τοῦ Ἡλίου < S 3 καὶ ταῦτα — διεσκέφθω auch unten 46, 3; in S wiederholt | μὲν < S | οὖν < U | οὗτος Pet Dd Jh: οὕτως V U, »dies« S 4 ὁ νοῦς] »haben wir erwähnt« S, schwerl. las S ἐμνημονεύσαμεν für δογματ. ὁ νοῦς 5 προβ.] προβάλλεται übersetzt, aber las schwerl. S | τῷ σῶμα U 6 τῶν νεκρῶν und αὐτὸν < S | εἰρησθαι] εἶναι las schwerl. S 7 Καθάπερ < S^b | ἐκεῖνος] ὁ υἱὸς bietet jetzt (aber wohl sn aus sji) S | καὶ τὰ, κατὰ V 8 ἐκεῖνο δεῖν U | σώματα + S 9 οὕτως U 134 | καὶ < V 9f διὰ τ. Ἰ.: »mit Jesus« S 10 Ἰησοῦ] σῶμα + S | τὴν σάρκα las schwerl. S (plotj wohl aus ploti) 11 ἔχον < U | ἐπ. κ. Θωμᾶς: »er sagte zu Thomas« oder »sagte Thomas« S | λέξ. S Holl: λέξομεν V U 12f ἀνδρός — συνελθ.: σαρκὸς καὶ ἐξ ἐνώσεως (συνέροξεως?) ἀνδρός S 13 ἢ ἐν S | καὶ] ἢ S | κισσηθὲν] »geboren« S 14f vor παρθένου »reinen und heiligen« + S 16 καὶ vor ὁ σοφὸς < S | σираχ V S | τὸν γὰρ ἀποθνήσκοντα las schwerl. S (»denn sterbend«) 16f ἀποφθέγγεται < S 17 σκόληκες S 17f πς ψαλμ. V, ὄγδοηκ. ψ. ἐβδ. U; »SS. Psalm« S u. + »spricht David« 19 τις < S | τῷ < U | τάφῳ V 350

τὸ ἔλιός σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῇ ἀπολείᾳ; μὴ γνωσθήσεται ἐν τῷ σκότει τὰ θαυμάσιά σου καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ἐν γῆ ἐπιλησμένη; καὶ ἕτερα δὲ ῥήματα τοιαῦτα τῷ βουλομένῳ συνάγειν ἐκ τῶν γραφῶν πάρεστιν, ἃ (ἔωμεν), ἵνα μὴ πάντων ἡμεῖς εἰς πλῆθος
5 μνημονεύσαντες πολυπλασίονα τῶν εἰρημένων ἀξήσωμεν τὸν λόγον.

ΜΕΘΟΔΙΟΥ.

XXVII. Ὡς οὖν ἐπαύσατο μόγις ὁ Πρόκλος καὶ σιγῇ τῶν παρ-
όντων ἦν ἐπὶ πολὺ, καταβληθέντων ἱκανῶς πρὸς ἀπιστίαν, καὶ ἐγὼ
ἤσθόμην ὅτι τῷ ὄντι πεπαιγμένος εἶην, ἠρέμα τὴν κεφαλὴν ἐπάρα-
10 καὶ ἀναπνεύσας, ὅσπερ οἱ πλείοντες τοῦ κύματος ἤδη λωφῶντος, ὑπο-
τρέμων ἔτι καὶ σκοτιζόμενος (ἐβεβλήμην γάρ, ὡς πρὸς ὑμᾶς εἰρησθαι,
τῇ δεινότητι κατηντλημένος τῶν λόγων) τρέπομαι πρὸς τὸν Ἀυξέν-
τιον, καὶ καλέσας αὐτόν Ὡ Ἀυξέντιε, νομίζω, ἔφην, μὴ μάτην λε-
λέχθαι τὸ ποιητικόν

15 σὺν τε δὴ ἔρχομένω·
καὶ γὰρ οἱ ἀνταγωνιστὰι δύο.

4 Plato Pol. VII, 534 A — 7 Plato Alkib. I, 104 E. Phaed. 84 C. Meth. Symp. S. 22, 19f. 110, 16f. 121, 16ff — 9 Plato Prot. 328 D — 10 Symp. 2, 4 S. 19, 6. Plato Pol. I, 336 E. Prot. 339 E. Euthyd. 276 C — 11 Plato Pol. X, 595 B — 14 Plato Symp. 174 D. Plato Prot. 348 C D. 340 A — 15 Ilias 10, 224

3 τοιαῦτα] πολλά S 4 ἃ S: ὅσα V U | Pl ἵνα μὴ ἡμᾶς πολλαπλασίῳ
λόγων ἐμπλήσῃ | ἐῶμεν + Md | ἡμεῖς < S 5 μνημονεύοντες U |
τὸν < U 6 ΔΟΙΠΗΘ ΜΕΘ. V U 7 μόλις V, μόγις καὶ U | Pl
Phaed. 84 C σιγῇ . . ἐπὶ πόλὺν χρόνον 8 ἐπὶ πολὺ < S | καταβλ.
S 68^v | ἱκανῶν S 9 ἤσθόμην — εἶην auch Pl | τῷ ὄντι: »sehr«
»ganz« übersetzt S | πεπαιγμ. U 134^v | εἶην U | ἠρέμα τὴν] ἠρε-
ματικὴν U 10 ἐκ τοῦ κύματος S (schwerl. las S. [»aus den schon
sich beruhigenden Wellen«] ἐκ τ. κυμάτων ἤδη λωφόντων) 10f Pl εἶ-
πον ὑποτρέμων u. ἐσκοτώθην 11 σκοτιζόμενος ὢν S | καὶ ὡς w. e.
sch. S | εἰρησθαι S u. Jh nach Plat. Pol. X, 595 B: εἰρήσθω V U 12 τῶν
λόγων κατηντλ. U 12 κατηντλημένος < S: vgl. Symp. S. 139, 7 | τῷ
λόγῳ V | τρέπομαι] Aoristform bei S 14 τὸ ποιητικόν: jenes Wort« S |
Pl 340 A ὅσπερ ἔφην Ὅμηρος . . σθένος ἀνέρος ἀμφοτέροί: περ σχῶμεν . . μὴ ὁ Πρωταγ.
τὸν Σιμ. ἐκπέρσῃ 15 τε δὴ ἔρχ.] τε δύο ἐρχομένῳ V, τε δυοῖν ἐρχομένῳ U
(ἐρχομένῳ?) S 16 καὶ übersetzt nicht S | δύο < S

διὸ σθένος ἀμφοτέροι ἀμφοτέρων περ σχῶμεν.

συναντιλήπτορα γὰρ καὶ συναγωνιστὴν αἰροῦμαι σε τῆς πρὸς αὐτοὺς μάχης, μὴ ἡμῖν ὁ Ἀγλαοφῶν μετὰ Προκλον καὶ Ὠριγένους τοῖς ἀνατρεπτικοῖς καθ' ἡμῶν ὀπλισμένος λόγοις ἐκπέρησεν τὴν ἀνά-
 5 στασιν. ἄγε οὖν ἀντιπαραταξώμεθα. τῶν σοφισμάτων αὐτῶν μηδὲν 2
 τῶν ἀντιλογικῶν, οἷς οἱ δειλοὶ βάλλονται. φοβηθέντες, καὶ γὰρ οὐδὲν 563
 ἐν αὐτοῖς ὑγιὲς ὅλως οὐδὲ πάριον. ἀλλὰ φαντασία μόνον εὐπρεπῆς
 ῥημάτων. πρὸς κατάπληξιν (μόνον) τῶν ἀκούοντων καὶ πειθῶ κατ-
 εσκευασμένη· οὐ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ συμφέροντος χάριν. ἀλλὰ τοῦ
 10 δόξαι τοῖς παροῦσι σοφοὺς τοὺς λόγους. ἐντεῦθεν γοῦν τοῖς πολλοῖς 3
 οἱ ἐκ τῶν εἰκότων ἔσθ' ὅτε λόγοι πρὸς κάλλος καὶ ἡδονὴν πεποικιλ-
 μένοι μᾶλλον τῶν εἰς ἀκριβείαν ἐξετασμένων νομίζονται σπονδαιώ-
 τεροι. τῶν διδασκάλων οὐ πρὸς τὸ βέλτιον ἀμιλλωμένων ἔτι καὶ
 σεμνόν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀρέσαι καὶ εὐημερῆσαι, καθάπερ οἱ σοφισταί.
 15 οἱ μισθὸν αἴρονται τῶν λόγων. ἐπενωνιζόμενοι τῆς σοφίας ἐπαίνοισ.
 τὸ μέντοι παλαιὸν βραχὺ παντελῶς τὸ περὶ τὴν ἐξήγησιν ἦν, φιλο- 4
 τιμουμένων μὴ τέρπειν ἀλλὰ ὠφελεῖν τοὺς παρόντας τῶν τότε. ἀφ'
 οὗ δὲ λοιπὸν εἰς ῥαστώνην ἐπετρόπη πᾶσιν ἐρμηρεύειν ἐξεῖναι τὰς

1 Ilias 21, 308f. — 2 vgl. Symp. 8, 1 S. 82, 5f — 9 De res. I, 2, 1 S. 221, 1f — 11 Plato Phaed. 92 D — De res. I, 28, 4 S. 257, 16f. Plato Menex. 235 A — 12 De res. I, 2, 5 S. 221, 18. Plato Theaet. 184 C

1 διοσθένος »des Diosthenos« S | ἀμφοτέροι < V Dd Oehl: ἀμφοτέρα viell. S (»beide«) | ἀμφοτέρων] »beider« oboin od. oboina: obona S | περ σχῶμεν V vgl. Plat. Prot. 340 A: ἐπέχομεν U: »seiend«, viell. ἐπάροχοντα S 2 γὰρ < S | ἐροῦμαι U 4 τοῖς ἀνατρεπτικοῖς — λόγοις < S | ἅμα τρεπτικοῖς U | ἐκπέρησεν U, aber vgl. Pl Prot. 340 A 5 ἀντιπαραταξώμεθα V | τοῖς σοφίσμασιν U S | αὐτῶν wohl auch S (ej αὐτῆ wohl aus eju) 6 οἱ δηλοὶ V, δειλοὶ U | βάλλονται] φοβοῦνται S | φοβηθέντες βάλλονται V 7 ἐαυτοῖς V | ὅλως < U 9 μόνον + S | τ. ἀκούοντων τῶν V 8f κατεσκευασμένων V: S 69 9 καὶ οὐ viell. S | καὶ τοῦ] οὐδὲ τοῦ U | τοῦ] ὡς viell. S 10 δεῖξαι U u. S S. 221, 1f | παροῦσι] den Hörenden S | τοὺς λόγους σοφοὺς U | λόγους] εἶναι + S | τοῖς πολλοῖς < S 11 Pl τοῖς διὰ τῶν εἰκότων τὰς ἀποδείξεις ποιουμένοις | ἔσθ' ὅτε < S | λόγοι V 350^v 12 Pl μὴ δι' ἀκριβείας ἐξεταζόμενον 13 τ. διδασκ.] εἰς (od. ἐν) τ. διδασκ. S; hierauf in S eine Lücke bis 29, 5 S. 260, 7 αὐτὴν αὐθις | οὕτε U | βέλτιστον U Jh | ἀμιλλωμένων] vgl. 106, 1 u. Symp. S. 12, διαμιλλ. unten I, 58, 1. 60, 3. II, 4, 3. Pl Pol. VI, 490 A 15 ἐροῦνται U | τὴν σοφίαν richtig Holl | ἐπαίνοισ < V 16 μέντοι] μὲν οὖν U 18 ἐτρόπη V | ἐξεῖναι tilgt Holl

γραφάς, καὶ πάντες εἰς τὸ ποιῆσαι μὲν τὸ καλὸν ἠμβλύνθησαν πλη-
 σθέντες οἰήματος, περὶ τὸ λογικεῦσθαι δὲ προέκοψαν καλλωπιζόμενοι
 ὡς πάντα γινώσκειν ὑπέρχοντες δεινοί, διδάσκεισθαι μὲν ὁμολογεῖν
 5 χρῆζειν αἰδεσθέντες, φιλονικεῖν δὲ μᾶλλον καὶ προπηδᾶν. ὡς οἱ δι-
 5 δόσκαλοι . . θρασυθέντες γοῦν ἐντεῦθεν τοῦ μὲν εὐλαβοῦς καὶ πρόον
 καὶ πάντα δύνασθαι ποιεῖν τὸν θεόν, ὡς ἐπηγγείλατο. πιστεύειν
 ὀλίγησαν, εἰς δὲ ζητήσεις κενὰς καὶ βλασφημίας ἤκασι· μὴ νοήσαντες
 ὡς οὐ τὰ ἔργα τῶν λόγων ἐπιτηδεύθη χάριν, ἀλλὰ τῶν ἔργων οἱ
 10 λόγοι. ὅσπερ (ἐπ') ἱατρικῆς δι' ὧν τοὺς κάμνοντας σώζεσθαι δεῖ τῶν
 10 λόγων ἔργοις κυρουμένων, ἢν' ἠρμοσμένων ἡμῶν πάντα σύμφωνος ὁ
 νοῦς εἴη τοῖς ἀρίστοις λόγοις τὰ ἦθη τῇ γλώσσει συνφθὰ παρέχων
 δίκην λύρας, ἀλλὰ μὴ ἄμουσα καὶ ἀσύμφωνα. ἐπὶ γὰρ τῷ κτήσασθαι 5
 5 κατὰ ἀλήθειαν (τὴν σοφίαν) ἀγωνίζεσθαι δεῖ τὸ δίκαιον ἀσκοῦντα
 καὶ οὐκ ἐπὶ τῷ δοκεῖν, χωλῶς ἐπιβαίνοντα σοφίας, καὶ πρὸς δόξαν
 15 μᾶλλον ἢ πρὸς ἀλήθειαν ἀμιλλώμενον, πρόθυρα καὶ προσχήματα καὶ
 15 πᾶσαν ὑποδυσάμενον τῆς ὑποκρίσεως τὴν σκευήν. |

XXVIII. Εἰσὶ γάρ, εἰσὶν οἱ λόγων τραγικῶς κεκοσμημένοι προβο- 564
 λαῖς καθάπερ γυναῖκες ἕξωθεν ὠραιζόμεναι πρὸς ἀπάτην ἐντέχνως,
 ἐὰν μὴ τις πεφυλαγμένως αὐτοῖς τῶν ἔτι νεωτέρων προσβλέψῃ τῇ
 20 πίστει καὶ νηπτικῶς. ὅθεν εὐλαβητέον πρὸ τοῦ καταμαθεῖν ἀσφαλῶς
 εἰς τὴν καρδίαν εἰσδέξασθαι τὸν τοιούτων λόγον. καὶ γὰρ φθάνουσι
 οἱ ἕξαπατῶντες πολλάκις τοὺς διδάσκοντας, καθάπερ δὴ καὶ αἱ Σει-

1 Plato Pol. VI, 490 B. Symp. 8, 14 S. 102, 17f — 2 Symp. S. 4, 1 —
 10 Plato Lach. 188 D. Klem. Alex. Paed. I, 12 — 14 Symp. 3, 2. 5, 4 S. 29, 12.
 57, 1 — Plato Epin. 981 A — 15 Plato Pol. II, 365 C — 18 Symp. 7, 2
 S. 73, 6f — 22 Symp. 8, 1 S. 81, 16f. De autex. 1, 1f S. 145, 3ff

1 καὶ tilgt Holl | μὲν vor εἰς V | ἠμβλύνθησαν] C. Porph. 3. Pl 4 φιλ. Bo:
 φιλονικίαν V, φιλονικεῖν U | οἱ tilgt Holl 5 Lücke vor θρασ. Holl — 6 ὡς]
 ὧν U | τὸ πιστεύειν U 7 καινὰς V | μὴ] οὐ V 9 ἐπ' + Holl | δι'
 ἧς Holl | δεῖ σώζεσθαι U | δεῖν U 10 κυρουμένης vermutet Jh »verbo
 κυροῦσθαι vi media non passiva posito« unter Vergleichung von Pl Gorg. 451 C
 ὅτι καὶ αὕτη λόγῳ κυροῦται τὰ πάντα | Klem. ἡμᾶς ἠρμοσαμένους . . σύμφω-
 νον τὸν λόγον ποιησαμένοις τοῖς ἔργοις | ἢν' < V | σύμφ. Holl: συμφώνως
 V U 11 εἴη] ἐπὶ V 13 τ. σοφ. + Holl | ἀσκ. Holl: ἀσκεῖν V U
 14 τῷ] τὸ V | ἐπιβαίνοντας V. Unten II, 16, 2. Pl σοφίας . . ἐπιβαίνειν |
 καὶ πρὸς U 135^v 15 ἀμιλλώμενων corrig. in ἀμιλλόμενον, aber ohne Tilgung
 von ων U | Pl πρόθ. . . κ. σχῆμα 16 ἀποδυσάμενον V 17 οἱ U Dd:
 V 351 . | κεκ. Bo: κεκοσμημένων V U 17f προβ. Pet: προσβολαῖς V U
 18 γυναῖκες αἱ U | ὠραιζόμενοι Jh 19 vor ἐὰν Lücke nach Holl |
 αὐτ. Jh: αὐταῖς V U | νεωτέρων U 21 τὸν < V | τοιούτων V U: τῶν
 τοιούτων Jh 22 διδ.: δισάζοντας Holl | δὴ < U 22f σιγήναι V

οἴητες τοὺς γενέγοντας αὐτὰς κρέπτονται μακρόθεν τὸ μισάνθρωπον τῇ
καλλιφωνίᾳ. ἢ πῶς, ὡ̄ Αὐξέντιε, ἔφηρ ἔγώ, σοι (δοκεῖ) ταῦτα τίθεσθαι; 2

ΑΥΞ. καὶ ὅς ἀπεκρίνατο, Οὕτως καθάπερ καὶ σύ.

ΜΕΘ. Οὐκοῦν πάντως τῶν ἑτεροδόξων τοὺς σοφιστὰς μιμητὰς
5 εἰδώλων ἀληθείας εἶναι λέγομεν, ἀλήθειαν μὴ γινώσκοντας, καθάπερ
ζωγράφους; καὶ γὰρ οὗτοι μιμῆσθαι μὲν ναυπηγοὺς καὶ πλοῖα καὶ
κυβερνήτας ἐπιχειροῦσι, ναυπηγεῖν καὶ κυβερνᾶν οὐ γινώσκοντες. οὐκ- 3
οὖν ἀποξέοντες, εἰ θέλεις τὰ χρώματα πείθωμεν αὐτῶν τὰ θαυμάζοντα
τὰς τοιαύτας γραφὰς παιδία, ὅτι οὐτε τὸ πλοῖον τοῦτο πλοῖον ἐστίν
10 οὐτε ὁ κυβερνήτης κυβερνήτης, ἀλλὰ τοῖχος ἕξωθεν πρὸς τέφριν χρώ-
μασι καὶ γραφαῖς κεκοσμημένος, καὶ ὅτι μιμητὰ μὲν εἰδώλων πλοῖον
καὶ κυβερνήτου οἱ δημιουργήσαντές εἰσιν ἀπὸ τῶν χρωμάτων ταῦτα,
καὶ οὐ πλοῖον (ἢ κυβερνήτου);

ΑΥΞ. Μακρὸν τῷ ἀκοῦσαι ποθοῦντι τὸ προοίμιον. 4

15 ΜΕΘ. Ἄλλ' ὠφέλιμον, ἔφηρ, ὡ̄ ἄριστε. τὰ γὰρ ἀπὸ τῶν θεο-
πνεύστων γραμμῶν ῥήματα, οἷς ἐπιχρωματίζοντες ποικίλλουσιν
ἑαυτῶν πρὸς ἀπάτην οὗτοι τὴν δόξαν, δικαιοσύνην ἀνθαδῶς καὶ
ἀλήθειαν ὀνομάζοντες, οὐ γινώσκοντες ὅλως δικαιοσύνην, εἴ τις ἀφέ-
λοιτο, πόσον οἷοι γυμνωθέντας αὐτοὺς τῶν τοιούτων ὀνομάτων
20 χλευασθῆσεσθαι;

ΑΥΞ. Πάνυ πολὺ, ἔφη.

ΜΕΘ. Πότερον οὖν, ὡ̄ Αὐξέντιε, ἦν δὲ ἐγώ, σύ βούλει ταύτης 5
ἡγεμονεύειν τῆς ὁδοῦ, ἢ ἐγὼ ἡγήσμαι;

4 Plato Pol. X, 600f — 10 Symp. 11 S. 129, 15f — 14 Plato Pol. IV, 432f
— 16 Symp. 10, 5 S. 127, 27. De res. I, 27, 3 S. 255, 11f — 22 Plato Prot. 351 E

4—20 S. Parall. 413 S. 162 Holl — 6 vgl. Dial. Adam. V, 16 S. 204, 10f Bh

1 κρέπ. V Holl; κρέπτονται U 2 σὸν τ. τίθεσαι Gataker mit Pl Krat. 386 B
πῶς τοῦτο τίθεσαι | δοκεῖ + Holl nach S. 259, 16 3 ff ΑΥΞ., ΜΕΘ. u. ΑΓΑ + Bo.
wie sonst S | ἀπεκρίνετο V 4 C Bl. 160, 12; Lemma περὶ ἀνιστάσεως | πάντας
V Jh: πάντως U 5 λέγομεν (auch U) εἶναι C | λέγ. V Jh Holl | μὴ U Holl: οὐ V
7 οὐ] μὴ U | γινώσκοντες] λεγόμενοι C 8 εἰ + Holl | θέλεις < C: ὅσα εἰς V
| πείθωμεν C | αὐτῶ V, αὐτοὺς C | τὰ 9.] θαυμάζοντας C 9 τοῦτο < U
11 κεκοσμημένος V: κεκοσμημένα U 12 καὶ κυβ.: ἢ κυβ. C | δημιουργήσαντες
U 136 13 καὶ οὐ — ἄριστε Z. 15 < C | ἢ κυβ. + Kl 14 τῷ] τὸ U 15 ἀλλὰ U
| ἔφη V U 16 γραμμῶν VC: γραφῶν U Jh mit II Tim. 3, 16 | ποικίλλουσιν]
I, 27, 3 18 ἀληθινῶς C | αὐτὴν ὀνομ.? Bo 19 ποσὸν V | οἷοι C 1. Hd.
| τοιούτων C 160^v | ὀνομά|των V 351^v 20 χλευασθῆσεσθαι: es endet C
22 Pl πότερον οὖν, ἦν ἰδ' ἐγώ, σύ βούλει ἡγεμονεύειν τῆς σκέψεως und ἦ bis
λόγον S. 258, 1 23 ἡγ. Pl Kl: ἡγήσομαι Holl: ἡγομαι V, ἡγήσομαι U

ΑΙΞ. Πικαιος, ἴσθι, σὺ ἠγείσθαι· σὺ γὰρ καὶ κατάρχης τοῦ λόγου.

XXIX. ΜΕΘ. Οὐκοῦν ἐλέγχο (αἴρει γὰρ πρὸς μέρος ἐξ ἀρχῆς ἀκολούθως τὸν Ἀγλαοφῶντος ἐξετάσωμεν νοῦν) ἢ ψυχὴ τὸ σῶμα διὰ τὴν παράβασιν ὃ περιζείμεθα τοῦτο ἀντιληφέναι, χρόνοις τοῖς ἄνω
5 χωρὶς αὐτοῦ μακαρίως διάξασα; τοὺς γὰρ δερματίνους εἶναι χιτῶνας
σώματα, εἰς ἃ ἐνεύχθαι συνέβη τὰς ψυχὰς, δίκην ὅπως ὧν ἴδρασαν
νεκροφοροῦσαι παράσχωσιν. ἢ οὐ ταῦτα πρῶτον ἦν ἐν ἀρχῇ τὰ
λεχθέντα ὑπὸ σοῦ, ἰατρὲ; ἀλλ' ἴδι ἐπόμνησον. ἔάν τί σοι φαίνωμαι
μὴ μεμνημένος.

10 ΑΓΓ. Οὐδὲν νῦν ἐπομνήσεως εἰς τοῦτο δέη· ἀνὰ ταῦτα γὰρ
ἦν ἐν πρώτοις ἡμῖν τὰ εἰρημένα.

ΜΕΘ. Τί δέ; οὐχὶ καὶ τοῦτο ἐν τοῖς ἐξῆς ἐλέγχο πολλαχῶς 2
ὑπὸ σοῦ, ὡς ἐμπόδιον πρὸς τὴν κατάληψιν ἡμῖν τὸ σῶμα τῶν ὄντως
ὄντων καὶ γινῶσιν διὰ τὰς πρὸς τὸ κοσμεῖν ἀσχολίας αὐτὸ καὶ θερα-
15 πεύειν γίνεταί καὶ τὰς ἄλλας τὰς περὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γαστροῦς
προσβολάς, ἔτι τε βλασφημιῶν καὶ παντοίων αἰτίων ἀμαρτημάτων,
διὰ τὸ μὴ δύνασθαι καθ' ἑαυτὴν δίχα σώματος ὅλως ἀμαρτῆσαι ψυ-
χὴν· καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἐκτὸς ἀμαρτημάτων

4 vgl. Plato Phaedr. 250 C — 5 De res. I, 4, 2f. 5, 6 S. 224, 1ff. 227, 6ff; vgl. Symp. 2, 7 S. 24, 9. Tert. Adv. Valent. 24. De res. 7 — 8 vgl. I, 3, 1 S. 222, 2 — Plato Phaed. 91 C — 13 vgl. De res. I, 4, 7. 30, 5 S. 225, 6ff. 263, 11ff. Plato Phaed. 65 A

2 vgl. Anast. Sin. In Hexaem. B. XI (latein. PL 89, 1044 C—1046 A, griech. Jh I, 68. Bo Meth. v. Ol. I, 107) — 5 Greg. Naz. Or. 38. Carm. I, 1, 8 v. 115f PGr 37, 324 C. 455. Greg. Nyss. De an. et res. III, 253 B

1 δίκαιον U | σὺ¹: σοι? V 2 über Anastasius vgl. die Einleitung
3f vgl. Pl ὁ νῦν δὴ σῶμα περιφέροντες ὄνομα. 5f τὸν χιτῶνα τῆς ψυχῆς τὸν σάρκινον
Symp. S. 24, 9; τοὺς δερματίνους ἀμφιέννται χιτῶνας, ἴσως τὴν παχύτεραν σάρκα
καὶ θνητὴν Greg. Or., δερματίνους δὲ χιτῶνας ἐφέσσατο σάρκα βαρεῖαν νεκροφόρος
Greg. Carm.; δέρμα . . τὸ σχῆμα τῆς ἀλόγου φύσεως νοεῖν μοι δοκῶ Greg. Nyss.
Vgl. sonstige Stellen bei Holl, Amphilocheus S. 202. Hilt, D. h. Gr. v. Nyssa Lehre
v. Menschen (1890) S. 112ff 6 σώμ.] ἔφη + Holl | ὀπόσων V 7 πα-
ράσχωσιν V: δίκην ὀπόσων . . παρασχοίσας empfiehlt Dd 8 ἴδι ἐπόμνησον
V: εἰς ἐπόμνησιν U 8f Pl ἐπομνήσατε ἃ ἐλέγετε, ἔάν μὴ φαίνωμαι μεμνη-
μένος 8 τίς σοι φαίνομαι U | μὴ vor φαίν. V 10 οὐδὲν Gataker
für οὐδὲ 13 ἐμπόδιον Dd, vgl. Symp. S. 61, 2, Pl ἐμπόδιον τὸ σῶμα: ἐμ-
ποδον V, ἐμποδῶν U: Jh gegen Dd »ἐμποδῶν γίνεσθαι i. q. ἐμποδίξειν p. 567 D-
(30, 5) 14 ἀσχολίας U 136^v 15 γίνεταί V U 16 ἔτι τε] εἴ τε V
17 διὰ τὸ μὴ] ὧν οὐ V 17f τὴν ψυχὴν U 18 ἀμαρτημάτων U

ὅπως ἔσοιτο καὶ παρακοῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἔνθα καὶ τὰς διατριβὰς
ἔξει μετὰ τῶν ἀγγέλων. ἔλευθέραν αὐτὴν καὶ γυμνὴν χοῆναι διαμεῖναι
σώματος, ἐπειδήπερ τὸ σῶμα τοῦ χραίνεσθαι τοῦτο καὶ ἁμαρτάνειν
παραίτιον αὐτῇ καὶ συνεργὸν γίγνεται· ἄνευ γὰρ σώματος ἀμήχανον
5 ἁμαρτῆσαι ψυχὴν· ὅθεν ἵνα τὸν ἄπειρον ἀναμάρτητος αἰῶνα τηρηθῇ,
οὐκέτι τὸ ταλαντεῦον αὐτὴν εἰς τὴν φθορὰν κάτω καὶ τὴν ἀδικίαν
σῶμα λήψεσθαι;

ἌΓΛ. Ἄλλ' ἐλέχθη καὶ τοῦτο.

ΜΕΘ. Τί δέ; καὶ καλῶς σοι τοῦτο καὶ ὀρθῶς, ἔφη, ἡγήσασθαι
10 λελέχθαι;

ἌΓΛ. Καὶ τί σοι, ἔφη, τοῦτο διαφέρει. ἀλλὰ οὐκ ἐξελέγχεις τὸν
λόγον;

ΜΕΘ. Οὐδέν. ἦν δὲ ἐγώ. ἀλλὰ δι' ἃ εἶρηκα, ὅπως ἐξετάζηται
ὁ λόγος.

ἌΓΛ. Καλῶς καὶ ὀρθῶς, ἔφη.

ΜΕΘ. Καλῶς δέ σοι δοκεῖ τίθεσθαι καὶ ὀρθῶς ὁ ἑαυτῷ τὰναντία
λέγων καὶ ἀσύμφωνα;

ἌΓΛ. Οὐδ' ὅπωςτιοῦν.

ΜΕΘ. Ἀμούσως γὰρ οὕτως σοι φαίνεται τὴν ἀλήθειαν ὑποκρί-
20 νεσθαι;

ἌΓΛ. Πάντων μάλιστα, ἔφη.

ΜΕΘ. Οὐκ ἄρα ἀποδέχῃ τὸν τὰς ἀρμονίας ἐντείνοντα πρὸς τὸ
ψευδὲς μέλος τῶν λόγων;

ἌΓΛ. Οὐδ' ὅπωςτιοῦν.

ΜΕΘ. Οὐκοῦν οὐδὲ σεαυτοῦ λέγοντος ἀμούσως οὐδ' ὅτιοῦν ἀπο-
25 δέξῃ. δοῦς γὰρ ἀσωμάτως ἡμαρτηκένοι τὰς ψυχάς, ἀποσφαλείσας

1 Plato Phaed. 81 A — 2 Plato Krat. 403 B — 11 Plato Pol. I, 349 A

26 Dial. Adam. V, 21 S. 216, 10ff

1 σέσοιτο V 1f Pl μετὰ θεῶν διάγουσα 2f Pl ἡ ψυχὴ γυμνὴ τοῦ
σώματος 3 ἵνα ἐπειδήπερ V 4 γίνεται U 8 Ἄλλ' < U 9 σοι

V 352 11 διαφέρει Pl Pet: διαφέρειν VU | ἐλέγξεις U 13 Οὐδὲν ἦν]

οὐδὲ ψυχὴν U 16 ὁ] δς U | τὰ ἐνάντια U 18. 24 οὐδ' ὅπως.

τί οἶν V U: Dd vergleicht Thesaur. V, 2129 19 οὔτως U Jh (ἀμούσως οὕτως

= »sic inconcinne«), schon Pet übers. »ille« 22 ἀρμονίας] ἁμαρτίας Jh

24 Οὐδ' οὐχ V 25f ἀποδέξει Jh: Pl Phaed. 92 A οὐ γὰρ πον ἀποδέξῃ

σεαυτοῦ λέγοντος 26ff D Ἐφης, διὰ τὸ ἡμαρτηκένοι τὴν ψυχὴν ἐνδεθῆναι

ἐν τῷ σώματι· εἶτα μετ' ὀλίγον ἐποβῆς αἴτιον πάντων τῶν κακῶν λέγεις τὸ σῶμα,

τῆς ψυχῆς καὶ πρὶν ἢ ἐνδεθῆναι ἐν τῷ σώματι ἁμαρτησάσης. εἰ οἶν δυνατόν τῇ

ψυχῇ χωρὶς σώματος ἁμαρτάνειν, τί αἴτιον τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἁμαρτησάσης

26 ἀποσφαλείσας U 137

τῆς ἐντολῆς, καὶ φράσας διὰ τὴν ἀνομίαν τοὺς χιτῶνας αὐταῖς ὕστερον
 τοὺς δερματίνοισι δεδωκέναι τὸν θιόν, ἵνα δίζην νεκροφοροῦσαι πα-
 ράσχωσι, χιτῶνας τὰ σώματα φράσας, προϊόντος τοῦ λόγου ἐπιλαθό-
 5 ἡμαρτήσῃσι λέγει· | (οὐ πιθανόν γὰρ ὄλως πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ παραί- 569
 τιον αὐτῇ παντοίων κακῶν τὸ σῶμα γιγνόμεναι· ὅθεν πρὸς τὸ μὴ
 παρορηθῆναι πρὸς ἀδικίαν αὐτὴν αἴτις, καθάπερ συνέβη καὶ πρόσθεν
 ὑπὸ τοῦ σώματος, οὕτως εἰς τοὺς αἰῶνας αὐτὴν ἔσθαι χωρὶς αὐτοῦ,
 καίτοι πρῶτον εἰπὼν ἐν τῷ παραδείσῳ πρὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν,
 10 ὅποτε ἔτι μακαρία καὶ ἀναλγῆς ἦν, ἡμαρτηκέναι· παραβάσει γὰρ τὴν
 ἐντολήν, κεκρατυμένης ἤδη διὰ τὴν πρὸς τὸν ὄφιν πειθῶ τῆς ἁμαρ-
 τίας, δεσμὸν αὐτῇ τὸ σῶμα δεδούσθαι τιμωρόν. ὥστε ἢ τὸ πρότερον 6
 ἢ τὸ ὕστερον οὐκ ὀρθῶς ἔχει. ἦτοι γὰρ πρὸ σώματος ἡμαρτε, καὶ
 οὐδέν τι μᾶλλον κἂν μὴ λάβῃ σῶμα ἡμαρτήσεται, καὶ μάταιος ἢ περὶ
 15 τοῦ μὴ ἀνίστασθαι τὸ σῶμα περισσολογία· ἢ μετὰ σώματος, καὶ οὐ
 δύνανται σῶμα οἱ χιτῶνες νομιζεσθαι εἶναι οἱ δερματίνοι. εἰρίσκειται
 γὰρ πρὸ τῆς κατασκευῆς αὐτῶν ἀπειθήσας ὁ ἄνθρωπος τὴν θείαν
 ἐντολήν· οὐ καὶ χάριν οἱ χιτῶνες κατασκευάζονται, τὴν γύμνωσιν
 τὴν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν προσγενομένην καλύψοντες. ἀλλὰ 7
 20 πότερον πείθω σε, καὶ ὁρᾷς ὡς ἑαυτῷ μαχόμενα ὑπέθου, καὶ σοι
 τοῦτο γεγένηται σαφές; ἢ οὐδέπω μανθάνεις, ὃ Ἀγλαοφῶν, ἔφη,
 ὃ λέγω;

ἈΓΓ. Μανθάνω, ἔφη, καὶ οὐκέτι δέομαι δεύτερον ἀκούσαι· ἀλλὰ 8

3 Plato Phaedr. 238 D. Prot. 339 D — 4 De res. I, 5, 1 S. 226, 6f. 57, 1. 54, 2
 — 9 De res. I, 4, 2. 5, 1. 54, 2 S. 224, 2. 226, 8f — 21 vgl. De res. I, 25, 4
 S. 251, 12f. Plato Gorg. 447 D — 23 Plato Pol. III, 392 D. Phaed. 76 D

4 ἄ] πρῶτον V 6 ὅθεν μὴ πρὸς τὸ μὴ V 7 καθάπερ συνέβη] wieder S
 8 οὕτως < V | αὐτὴν < S 9 τὴν ψυχὴν] τῆς ψυχῆς οὔσης w. e. sch. S
 10 ἀναλγῆς] »tadellos« S | αὐτὴν ἡμαρτηκέναι S | παραβάσει V S: παρα-
 βᾶσα U | γὰρ < S 10f τῆς ἐντολῆς S 11 κεκρατυμένης U: < S: καὶ
 κεκρατυμένη Jh | ἤδη < S | ὑπὸ τῆς Jh: < S 12 καὶ τιμ. S 13 οὐκ < S
 (oder li aus ne) · | ἔχει] εἶπες ἡμῖν S | ἦτοι: εἰ? S 15 τοῦ] αὐτοῦ V |
 περισσολ.: »Rede« S | οὐ V 352^v 16 σῶμα] δέσμα (τὰ) σώματα S | νομι-
 ζεσθαι εἶναι] »genannt werden das heißt« S 17 πρὸς τὴν U 17f ἀπειτ...
 τ. θείαν ἐντολήν: »gesündigt habend« S 18 καὶ χάριν S 69^v 19 τῆς
 ἀπὸ τ. V | αὐτῷ S | προσγεν. U 137^v | καλύψαντες V 20 ἑαυτῷ
 Pet S: ἑαυτῶν V U | ἀχόμενα U 21 γένηται V 21ff Pl ἢ οὐ μαν-
 θάνεις ὡς λέγω; Μανθάνω 21 μανθ.: »kannst verstehen« S | ἔφη S
 23 ἈΓΓ. u. ΜΕΘ. stets + S | ἔμαθον od. ἐμάνθανον S | οὐκέτι U: οὐδέν
 τι V: οὐ S | ἀκούσθαι V, ἀκούσεσθαι U

ἔλαθον ἑμᾶντὸν οὐκ ὀρθῶς εἰπών. ἀνάγκη γάρ μοι (δεδοκότι τοὺς
 δερματίνους χιτῶνας εἶναι τὰ σῶματα) ὁμολογεῖν, καὶ πρὶν εἰς τὸ
 σῶμα τὴν ψυχὴν ἐληλυθέναι ἡμαρτηκένας, ἀνθ' ὧν πρὸ τῆς κατα-
 σκευῆς αὐτῶν ἢ παρὰβασίς ἐγένετο (διὰ τὴν παρὰβασιν γὰρ οἱ χιτῶνες
 5 αὐτοῖς κατασκευάζονται, καὶ οὐχ ἢ παρὰβασίς διὰ τοὺς χιτῶνας γίγνε-
 ται), καὶ ἐκ ταύτης τῆς ὁμολογίας συγκατατίθεσθαι, ὡς οὐ τὸ σῶμα
 τοῦτο παραίτιον κακίας ἐστίν, ἀλλ' αὐτὴ ἢ ψυχὴ ἐν ἑαυτῇ. διὸ κἂν
 μὴ λάβῃ τὸ σῶμα, ἁμαρτήσεται, ἐπειδήπερ καὶ πρόσθεν ἡμαρτεν χωρὶς
 σώματος, καὶ ἀνόητον τὸ λέγειν ἀναβιῶναι μὴ δύνασθαι τὸ σῶμα
 10 διὰ τοῦτο [τὴν σάρκα], ἵνα μὴ παραίτιον τῇ ψυχῇ τοῦ ἁμαρτήσαι
 γενηθῇ. ἁμαρτήσεται γάρ, ὡςπερ καὶ πρὸ τοῦ σώματος ἡμαρτεν,
 οὕτως καὶ μετὰ τὴν τοῦ σώματος ἀπόθεσιν, κἂν μὴ αὐτὶς τὸ σῶμα
 ἀπολάβῃ. ὅθεν ἀνάγκη μοι διὰ ταῦτα μήτε ἑμᾶντοῦ μήτε ἄλλου ἀπο-
 δέχεσθαι λέγοντος, | τοὺς δερματίνους χιτῶνας εἶναι τὰ σῶματα. εἰ 567
 15 δὲ ἀποδεξαίμην, ὁμολογεῖν χρή με καὶ τὰ εἰρημένα.

XXX. ΜΕΘ. Τί δέ; οὐχὶ κάκεινο, ἔφην, ὃ Ἀγλαοφῶν, δοκεῖ σοι
 μὴ ὀρθῶς ἔχειν;

ἌΓΛ. Τὸ ποῖον;

ΜΕΘ. Τὸ δὴ λέγειν, ἦν δὲ ἐγώ, δεσμὸν καὶ πένδας τὸ σῶμα

7 Dial. Adam. V, 21 S. 218, 5ff — 19 Phot. Bibl. 234 S. 293a, 5—10

1 ἑμᾶντὸν < U | μοι ἐστὶ S | δεδοκότι U, corr. in V 2 ὡς (oder ὅτι) καὶ S
 3 ἡμαρτηκένας U: ἡμαρτηκένας αὐτὴν w. e. sch. S 4 ἢ < V | τὴν παρὰ-
 βασιν] τοῦτο S 4f οἱ χιτῶνες αὐτοῖς: αὐτοὶ S 5 κατασκευάζονται] »sind
 bereitet worden« S: καὶ δι' αὐτῶν ἢ τούτων αὐτοῖς κατασκευάσις U | τοὺς]
 »(wegen) jener« S 5f γίνεται V 6 συγκατατίθεσθαι: »muß man schließen (?)« S
 7 αὐτὴ V | ἐν ἑαυτῇ < V: ἐαυτῇ S | D εἰ γὰρ πρὸ τοῦ σώματος ἡμαρτε
 καὶ ἀπαλλαγείσα νῦν ἐκ τοῦ σώματος αὐτὴς ἁμαρτήσῃ διὰ τὸ καὶ πρὸ τούτου
 ἡμαρτηκένας 9 ἀναβ. μὴ δύν.] μὴ ἀναβιῶναι S | τὸ σῶμα] χωρὶς σώματος V
 10 τὴν σάρκα tilgt Dd, < S | τῆς ψυχῆς S 11 γεννηθῇ U | ὡς U | τοῦ < V
 13 διὰ ταῦτα < S | μήτε ἄλλου μήτε ἑμᾶντοῦ S 14 ταῦτα λέγοντος S 14f εἰ δέ] ἢ V
 15 ἀποδεξαίμην U 13S 16 Τί δέ] das Folgende in kurzer Fassung bei Ph 234
 S. 293a, 5—10. 13—29; Ὑberschrift Ἀνεγνώσθη τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, ἐπισκόπου
 καὶ μάρτυρος ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως λόγου οὗ ἡ ἐκλογή τὰ ὑποκείμενα λέγει
 die Namen stets aus S | Τί δέ — ἔχειν Z. 17] »jenes stimmt« S 19 Ph
 ὅτι οὐ δεσμὸν φησὶ τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς εἶναι, ὡς Ὁριγένης φησὶ, οὐδὲ δεσμώτιδας
 τὰς ψυχὰς παρὰ τοῦ προφήτου Ἰερεμίου καλεῖσθαι διὰ τὸ ἐν σώμασιν αὐτὰς τυγ-
 χάνειν. οὐ γὰρ ἐμποδίζειν τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας τὸ σῶμα τίθεται, συμπερι-
 γεσθαι δὲ μᾶλλον τὸ σῶμα καὶ συνεργεῖν πρὸς ἃ ἡ ψυχὴ ἐπιτρέπει | τὸ δὴ (Md Kl:
 δὲ V, < U) λέγειν, ἦν δὲ ἐγώ] τὸ od. ἢ ἐγὼ λέγω S | ἦν V 353 | καὶ πένδας < S

μεμηχανῆσθαι κατὰ τῆς ψυχῆς. καὶ ὅτι καὶ ὁ προφήτης ἐδοκίμασε γῆς· ἔφη ἡμᾶς διὰ τοῦτο, καὶ ὁ Δαυὶδ ἐπεπιδημένους.

ΑΓΓ. καὶ ὅς, Ὅς ἔχω σοὶ προχειρῶς ἀποκρίνασθαι. ἔφη. ἀλλὰ τί ἄλλω οὐ διαλέγει;

5 ΜΕΘ. καὶ ἐγὼ (ἡσθόμην γὰρ ἐρωθριᾶν αὐτόν. φεύγοντα ἐλεγ- 2
χθῆναι τὸν λόγον) Οἶμαι γὰρ με κατὰ φθόρον ἐπιχειρεῖν σοὶ ἐλέγξαι.
ἔφην, καὶ μὴ τὸ προκείμενον καταφανὲς φιλονεικεῖν ποιῆσαι; ἀλλ'·
ὁ ἀγαθὲ, μὴ ἀποκάμης ἀνερωτόμενος. ὅρᾳς γὰρ ὅς οὐ περὶ μικρῶν
10 ἡμῖν εἰσὶν οἱ λόγοι, ἀλλ' ὄντινα χορὴ τρόπον πεπιστευμέναι καὶ γὰρ
οὐδὲν οἶμαι τοσοῦτον κακὸν ἀνθρώπων γενέσθαι. ὅσον ἀπὸ τῶν
ἀναγκαίων, ὅπότεν ψευδῆ περὶ αὐτῶν δοξάζοι. ἴθι οὖν προθύμως 3
πρὸς τὰ ἐρωτούμενα ἀποσάφει. καὶ ἔάν τί σοὶ λέγειν ἀληθὲς μὴ δοκῶ,
μᾶλλον τῆς ἀληθείας φροντίσας ἢ ἐμοῦ ἔλεγξον. μεῖζον γὰρ ἀγαθὸν

1 Klagel. Jerem. 3, 33 — De res. I, 4, 4. 33, 2 S. 224, 12 ff. 270, 5 f — 2 Psal. 145, 7
3 Plato Symp. 204 D — 5 De res. I, 4, 1 S. 223, 26. Plato Pol. I, 359 D — 6 Plato
Gorg. 457 D E — 7 De autex. 8, 2 S. 165, 9 — 8 De res. I, 12, 3 S. 235, 14.
Plato Gorg. 500 C. 458 B — 13 Plato Gorg. 458 A

13—S. 263, 2 S. Parall. 414 S. 162 f Holl

1 μεμηχανῆσθε S (oder umysliti aus umysliti) | καὶ ὅτι ὡς od. ὅτι S
2 ἡμᾶς γῆς ohne ἔφη V | διὰ τοῦτο < S 3 καὶ ὅς < S | τι ἀποκρίνασθαι S
| ἔφη < V S | ἀλλὰ — διαλέγει Z. 4 < S 4 διαλέγη V 5 ἡσθόμην
2 mal in S | ἐρωθριᾶν αὐτόν < S 6 με] μὴ U | ἐπιχειρεῖν < S
7 ἔφην < S | τὸ προκείμενον — ποιῆσαι: damit ich eine Widerlegung des
Wortes bereite« S 8 ἀποκάμοις ἂν ἐρωτούμενος U | ὅρᾳς etc.] das
Folgende bis S. 263, 4 aus Pl Gorgias | Pl Gorg. 500 C ὅρᾳς γὰρ ὅτι περὶ
τοῦτον εἰσὶν ἡμῖν οἱ λόγοι . . ὄντινα χορὴ τρόπον ζῆν; 457 f οὐδὲν γὰρ οἶμαι το-
σοῦτον κακὸν εἶναι ἀνθρώπων, ὅσον δόξα ψευδῆς περὶ ὧν . . νῦν ἡμῖν ὁ λόγος
μικρὸν V 9 εἰσὶν ἡμῖν U | εἰσὶν < S | ὁ λόγος S | οὖν τίνα V Holl
| τρόπον χορὴ V 10 οὐδὲν < V | οἶμαι < S | τοσοῦτων κακῶν U
| γενέσθαι < S 10 f ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων ὅπότεν < S 11 περὶ ἀν-
τῶν < S | δοξάζη Dd Jh: »glaubt« S | ἴθι] ὅς S 12 ἀποσαφές V: < S
| καὶ ἔάν: ἔάν δὲ (τε) S | λέγειν . . μὴ δοκῶ] μὴ λέγω S | ἀληθείας S 70 V
13 φρόνη V: φρόντισον w. e. sch. S | ἢ < V | ἐμοῦ mi < S, dagegen
νομίζω mnju aus dem Folgenden hier | καὶ ἔλεγξον S | μεῖζον — ἀπαιτιά-
ξαι S. 263, 2 C in O 25 V A κερ. Αια (PGr. 95, 1148 A) u. R 257^r; Lemma in O A
Μεθοδίου, in R τοῦ ἁγίου Μεθοδίου περὶ ἀναστάσεως. Anton. Melissa (PG 136,
1145, 1153) | Pl Gorg. 458 A: μεῖζον γὰρ αὐτὸ (τὸ ἐλεγχθῆναι) ἀγαθὸν
ἡγοῦμαι, ὅσῳπερ μεῖζον ἀγαθὸν ἐστὶν αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι κακοῦ ἢ ἄλλον

τὸ ἐλεγχθῆναι τοῦ ἐλέγξαι νομίζω, ὅσῳ μεῖζόν ἐστι τὸ αὐτὸν ἀπαλλάξῃναι κακοῦ τοῦ ἄλλον ἀπαλλάξαι. γέρε οὖν παρ' ἀλλήλους παραβάλλοντες τοὺς λόγους σκεπτόμεθα εἴ τι διοίσουσιν ἀλλήλων. καὶ γὰρ τυγχάνει περὶ ὧν ἀμφισβητοῦμεν οὐ πᾶν σμικρὰ ὄντα, ἀλλὰ
5 περὶ ὧν εἰδέναι τε κάλλιον, μὴ εἰδέναι τε αἰσχρόν. οὐκοῦν σὺ μὲν 4
οὐ νομίζεις ἀναβιῶναι τὸ σῶμα, νομίζω δὲ ἐγώ.

ἌΓΛ. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, καὶ δι' ἃ εἶρηκα.

ΜΕΘ. Καὶ σὺ δέ, ἦν δὲ ἐγώ, δεσμὸν αὐτὸ καὶ φυλακὴν καὶ σῆμα καὶ ἄχθος καὶ πέδας εἶναι ἔφης, ἐγὼ δὲ οὐ φημί.

10 ἌΓΛ. Ἀληθῆ, ἔφη, μοι λέγεις.

ΜΕΘ. Καὶ μὴν καὶ ἀκολασίας καὶ πλάνης καὶ λύπης καὶ θυμοῦ 5
καὶ συλλήβδην τῶν ἄλλων ἀπάντων εἶναι παραίτιον αὐτὸ κακῶν
ἔφης, ἃ ἐμποδίζουσιν ἡμῶν τὴν πρὸς τὸ κάλλιον ὁρμὴν τῆς ψυχῆς,
μὴ ἔῶντα τῶν ὄντως ὄντων εἰς κατάληψιν ἡμᾶς καὶ γινῶσιν παρελ-
15 θεῖν. κὰν γὰρ ἐπιχειρήσωμεν θηρεῦσαί τι τῶν ὄντων, ἀεὶ παρεμ-

2 Plato Gorg. 472 C — 4 vgl. S. 262, 8 — 8 vgl. De res. I, 4, 2. — 11 vgl. De res. I, 4, 6ff. 29, 2 — 13—S. 264, 4 Plato Phaed. 66 C D A. S3A, vgl. Justin De resurr. 8 (S. Parall. S. 44, 235 Holl)

8 vgl. Greg. Palamas Prosopopoeia S. 5, 10. 32 Jh

ἀπαλλάξαι. 472 C: παραβαλόντες οὖν παρ' ἀλλήλους (τοὺς λόγους) σκεπτόμεθα εἴ τι διοίσουσιν ἀλλήλων καὶ γὰρ τυγχάνει περὶ ὧν ἀμφισβητοῦμεν οὐ πᾶν σμικρὰ ὄντα, ἀλλὰ σχεδόν τι ταῦτα, περὶ ὧν εἰδέναι τε κάλλιστον, μὴ εἰδέναι τε αἰσχιστον | γὰρ < C

1 ἐλεγχθ. τοῦ < V | νομίζων Co | ὅσον Cr | ἐαυτὸν Co^a: αὐτὸ V, < S 2 ἀπαλάξαι Ca | παράλλους VS 2f παραβαλόντες V 3 σκεπτόμεθα Jh mit Plato 4 ἀλλὰ: καὶ S 5 τε κάλλιον] τὰ καλὰ w. e. sch. S | τῶν αἰσχρῶν S | οὐκοῦν U 138^v 6 νομίζης V | τὸ σῶμα ἡμῶν S 7 ἔφην U | δι' ἃ US Jh: δὴ V Dd: vgl. 29, 3 δι' ἃ εἶρηκας | εἶρηκε S 8 Καὶ — δέ: Σὺ δὲ οὖν(?) καὶ S | ἦν δέ] ἦν μὲν U | αὐτὸ < S | (σῶμα) καλεῖται καὶ τάφος κ. φρουρὰ κ. σῆμα κ. δέμας Palamas | καὶ φυλακὴν κ. σῆμα < S 9 πέδας καὶ ἄχθος S | φῆς S | ἐγὼ δέ] ἔφη + S, bei S schon Worte Aglaophons 10 ἀληθῆ γὰρ S | λέγεις] ἔλεγες περὶ τούτων νῦν S 11 καὶ ἀκολ.: δι' ἀκολ. U Jh | θυμοῦ: ἀμαρτίας etwa S 12 συλλ. εἰπεῖν S | εἶναι] ὧν εἶναι U | κακὸν V 13 φῆς S | ἃ ἐμποδ. VS u. 4, 6: ἐμποδίζον U, ἐμποδίζει Jh | ἡμῖν U, ἡμᾶς S 14 καὶ μὴ S | ἔῶν τὰ τῶν V: ἔδον τὸν U | ὄντως < V | ὄν]των V 353^v | κατάληψιν . . καὶ < S 15 ἐπιχειρήσω S | θηρ. τι τῶν ὄντων] vgl. Pl Phaed. 66A, ob. aber 4, 7 S. 225, 11 »Gutes tun« | τι S 71 | ἀεὶ < hier u. S. 225, 11 S 15f παρεμπύπτον VU

πίπτων ζόφος ζοφοῖ τὸν λογισμὸν, μὴ ἐπιτρέπον ἡμᾶς ἐπισκοπῆσαι τὸ ἀληθές τρανώς. ἀπάτης μὲν γὰρ ἢ διὰ τῶν ὄτων ἡμῶν πληροῦνται σκέψεις, ὡς ἔφη, ἀπάτης δὲ καὶ ἢ διὰ τῆς ὄψεως. | ἀπάτης δὲ 598 καὶ ἢ διὰ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων.

5 ἈΓΛ. Ὅρα, ἔφη, ὦ Εὐβούλιε, ὡς ἐγὼ ἐτοιμὸς εἰμί σε ἐπαινεῖν. ὁπόταν ὀρθῶς διασαφῆς τοὺς λόγους;

XXXI. ΜΕΘ. Ἄρ' οὖν, ἵνα δὴ με καὶ μᾶλλον ἐπαινέσης· εἰ δεσμὸς τὸ σῶμα καθ' ὑμᾶς δοκεῖ, οὐ δύναται κακίας ὑπαίτιον εἶναι νομίζεσθαι τῇ ψυχῇ καὶ ἀδικίας ἔτι, ἀλλὰ σωφροσύνης ἀντιστρόφως καὶ παιδείας; 10 ὦδε δὲ σκόπει· οὕτω γὰρ ἂν μᾶλλον ἀκολουθήσειας· ποῖ ἄγομεν τοὺς 2 τὰ σώματα κάμνοντας; οὐ παρὰ τοὺς ἰατρούς;

ἈΓΛ. Δῆλον, ἔφη.

ΜΕΘ. Ποῖ δὲ τοὺς ἀμαρτάνοντας; οὐ παρὰ τοὺς δικαστάς;

ἈΓΛ. Ἀνάγκη.

15 ΜΕΘ. Οὐκοῦν δίκην ὧν ἔδρασαν δώσοντας, ἔφη, δικαίως;

ἈΓΛ. Ναί.

1 vgl. Symp. 8, 11 S. 94, 10 — 2 vgl. De res. I, 4, 9 — 5 Plato Gorg. 510 A — 10—S. 265, 7 Plato Gorg. 478 A. 476 E. 477 A

7—S. 268 vgl. Dial. Adam. V, 21 S. 218, 9ff; vgl. Phot. Bibl. 234 S. 293a, 19—29

1 ζόφος < S, aber vgl. ob. S. 225, 11 | ζοφοῖ < V | ἐπιτρέπον V | ἡμᾶς < viell. 4, 7 S 2 τρανώς: τῶν νοητῶν w. e. sch. S, aber vgl. 4, 7 S. 225, 12 | ἀπάτης etc.] vgl. Pl zu De res. I, 4, 7 S. 225, 16f | μὲν < U S | ἡμῶν < V 3 σκέψεις befremdet: νόησις? S; aber vgl. 4, 7 u. Pl | ὡς ἔφη u. zweimal δὲ < S | ὄψεως σκέψεις S 4 ἢ διὰ τ. ἀ. αἰσθ.] αἰ ἄλλαι αἰσθήσεις S 5 Pl Ὅρα, ὦ Σώζορ., ὡς ἐγὼ ἐτοιμὸς εἰμι ἐπαινεῖν, ἂν τι καλῶς λέγης 6 διασ. τ. λ.] »redest über diese Worte« S 7 nach Μεθόδιος »Nachweis, daß wenn der Leib eine Fessel, so ist er nicht schuldig am Bösen unserer Seele« + mit roter Schrift S | ἄρ' V Jh (ἄρ' οὖν οὐ = nonne) ἄρα U: ἄρα Pet Dd | δὴ < S | ἐπαινέσεις U | εἰ δεσμὸς — πεπεδημένον S. 26S, 13 verwertet bei D S. 218, 9ff | sehr freie Wiedergabe der folgenden Auseinandersetzungen bei Ph 8 τὸ σῶμα] τῆς ψυχῆς (od. τῆς ψυχῆς) τὸ σῶμα τοῦτο vielleicht richtig S 9 καὶ ἀδικίας ἔτι < S | παιδείας U 10 ὦδε — S. 265, 7 ganz aus Pl 10ff Pl ὦδε σκόπει· ποῖ ἄγομεν . . τοὺς κάμνοντας τὰ σώματα; Παρὰ τοὺς ἰατρούς . . Ποῖ δὲ τοὺς ἀδικοῦντας . . ; Παρὰ τοὺς δικαστάς . . ; Οὐκοῦν δίκην δώσοντας; 476 E Τὰ δὲ δίκαιά πον καλὰ ὁμολόγηται; . . Τοῦτων ἄρα ὁ μὲν ποιεῖ καλῶς 10 ἂν < schwerl. S | ἀκολουθήσεις las schwerl. S | ὅποι V 11 τὰ σώματα w. e. sch. < S 12 ἈΓΛ. — ΜΕΘ. Z. 13 < S 13 δὲ < S 14 ἈΓΛ. < S 15 δίκην < S | ὡς ἔφη V: < S | Δικαίως, ναί S

MEΘ. Τὸ δὲ δίκαιον πᾶν καλόν;

ἌΓΛ. ὁμολόγει.

MEΘ. Ὁ δὲ δικαίως κρίνων καλῶς ποιεῖ, δικαίως γὰρ κρίνει:

ἌΓΛ. συνέφη.

5 MEΘ. Τὸ δὲ καλὸν ὠφέλιμον;

ἌΓΛ. Φαίνεται.

MEΘ. Ὁφελοῦνται ἄρα οἱ κρινόμενοι· ἀναιρεῖται γὰρ αὐτῶν ταῖς
βασάνοις ἢ πονηρία κωλυομένη, καθάπερ καὶ πρὸς τῶν ἰατρῶν το-
μαῖς καὶ φαρμάκοις αἱ νόσοι. τὸ γὰρ ἀδικοῦντα δίδοναι δίκην ἐπανορ-
10 θοῦσθαι τὴν ψυχὴν ἐστίν, τὴν μεγάλην νόσον ἀδικίαν ἀποβάλλοντα.

ἌΓΛ. ὁμολόγει.

MEΘ. Τί δέ; οὐ κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἁμαρτηθέντων τὰς κο- 3
λάσεις τοῖς κολαζομένοις δικαίως προσφέρεσθαι φῆς, καθάπερ καὶ τοῖς
ἰατρευομένοις κατὰ ἀναλογίαν τῶν τραυμάτων τὰς χειρουργίας;

15 ἌΓΛ. ἐπένευσεν.

MEΘ. Οὐκοῦν ὁ μὲν θανάτου δράσας ἄξια τιμᾶται θανάτῳ τὴν 4
δίκην, ὁ δὲ πληγῶν πληγαῖς, ὁ δὲ δεσμῶν δεσμοῖς;

ἌΓΛ. ὁμολόγει.

MEΘ. Ζημιοῦται δὲ ὁ ὀφλήσας, ἔφη, δεσμοῖς ἢ πληγαῖς ἢ ἄλλη
20 τινὶ τοιαύτῃ τιμωρίᾳ, ὅπως παύσῃται μεταγνοῦς τοῦ ἀδικεῖν, ξύλον
καθάπερ διεστραμμένον βασάνοις εὐθυνόμενος;

ἌΓΛ. Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις.

9 Plato Gorg. 478 D. 480 C D — Clem. Alex. Paed. I, 8, 67 — 10 vgl. Plato Tim. 88B — 16 Plato Gorg. 480 D — 17 vgl. De autex. 14, 4 — 20 Plato Prot. 325 D

1 Τὸ δὲ U 139 | πάγκαλλον (aber Punkte beim 2. λ) V 2 ἌΓΛ. und
MEΘ. Z. 3 < S | ὁμολόγει V (S 71V), ὁμολογεῖ U 3 δικαίως γὰρ κρίνει
< S . 4 σύμφημι κἀγὼ S 7 ἄρα V 8 κολονομένη Md, aber vgl.
S. 267, 4: < S 9 Pl 478 D Οὐκοῦν τὸ δίκην δίδοναι μεγίστον κακοῦ ἀπαλ-
λαγὴ ἦν. πονηρίας; 10 μεγάλην νόσον < S | ἀδικίαν tilgt Md, aber es
erscheint hier wie ein Eigennamen 11 ἌΓΛ. ὁμολ. < S: ὁμολόγει U
12 MEΘ. < S | οὐ] (τί δὲ) οὖν; οὐ w. e. sch. S 12f κωλάσεις V
13 τ. κολαζ. δικαίως < S 16 θανάτ. (V 354) smerti: smertj i S | δράσας ἄξ.
θαν. V | ἄξια] πράξεις w. e. sch. S | θανάτῳ τῇ δίκῃ wohl m. Recht S
17 πληγῶν] πλῆττων V 18 ἌΓΛ. — MEΘ. Z. 19 < S: ὁμολόγει U 19 ὁ
ὀφλήσας: »der Bestrafte« S | ὁ < V | ἔφη — τιμωρίᾳ Z. 20 < S 20 τοι-
αύτῃ < V | ὅπως — ἀδικεῖν] »der Besserung halber« S | ξύλον — τοῦτο
S. 266, 3 aus Pl 20f Pl ὥσπερ ξύλον διαστραμμένον . . εὐθύνουσιν . . πληγαῖς
21 βασάνοις < S | εὐθυνόμενος] »gebessert wird« + S 22 ἔφη < S

ΜΕΘ. Τιμωρεῖται γὰρ αὐτὸν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἐγκλήματος ἕνεκα ὁ δικαστής, ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος, ὅπως μὴ καὶ αὐθις ποιήσῃ τοῦτο.

ἈΓΛ. Δῆλον, ἔφη.

5 **ΜΕΘ.** Ὁ γὰρ δεσμός αὐτῶ δῆλον ὡς τὴν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὁρμὴν ἀναιρεῖ, μὴ ἐπιτρέπων ποιεῖν ἃ θέλει.

ἈΓΛ. Ἀληθές.

ΜΕΘ. Οὐκοῦν εἴργεται τοῦ ἁμαρτάνειν, τῶν δεσμῶν μὴ ἐόντων 5 ἐλευθεριάζοντα χρῆσθαι ταῖς ἡδοναῖς, ἀλλὰ συστελλόντων καὶ τὸ δι-
10 καιον διδασκόντων τιμῶν, ἔστ' ἂν αὐτὸς μάθῃ νοουθετούμενος σωφρονεῖν;

ἈΓΛ. Φαίνεται, ἔφη.

ΜΕΘ. Οὐδὲ τοίνυν παραίτιος | ὁ δεσμός γίνεται τοῦ πλημμελεῖν. 569

ἈΓΛ. Ἐοικεν.

15 **ΜΕΘ.** Σωφρονίζει γὰρ καὶ ποιεῖ δικαιότερους, ἀλεξιφάρμακον ὄν ψυχῆς, αὐστηρὸν μὲν καὶ δεκτικόν, ἀλλ' ἰατικόν.

ἈΓΛ. Δῆλον, ἔφη.

ΜΕΘ. Τί γάρ; φέρε γὰρ ἐξετάζωμεν πάλιν τὰ ἔμπροσθεν. οὐ 6 δεσμὸν τὸ σῶμα διὰ τὴν παράβασιν δέδωκας εἶναι τῆς ψυχῆς;

20 **ἈΓΛ.** Καὶ δίδωμι, ἔφη.

ΜΕΘ. Ἅμαρτάνειν δὲ τὴν ψυχὴν μετὰ σώματος, εἴπερ τὸ μοιχᾶσθαι, φονεῦν τε καὶ ἀσεβεῖν ἁμαρτία σοι δοκεῖ, ἃ μετὰ τοῦ σώματος ἢ ψυχὴ ποιεῖ;

1 Plato Prot. 324 B — 2 vgl. De res. I, 54, 5 — 8 vgl. Plato Gorg. 505 B —
15 Plato Gorg. 478 D — 19 De res. I, 4, 4. 5, 6

21 Dial. Adam. V, 21 S. 218, 14f

1f Pl οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται . . ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὐθις ἀδικήσῃ 2 ἕνεκα ὁ δικαστής < S | ὅπως S 72 | καὶ μὴ V | αὐθις: »ferner« S | ποιῆ U 3f τοῦτο δῆλον V U 5 δῆλον ὡς < S | πρὸς τὴν τὸ V 9 ἀλλὰ — σωφρονεῖν Z.10f < S 10 τιμῶν U 139v | αὐτὸς μ. Holl: αὐτὸ μάθῃ V: ἀπομάθῃ U Jh (unter Hinweis auf Worte wie ἀποθεωρεῖν) 12 Φαίν., ἔφη: »Auch ich sage es« S 13 οὔτε V U | παραίτιον V | γίνεται V 14 ὡς ἔοικεν U: »So ist es« S 15 Pl σωφρονίζει γὰρ πον καὶ δικαιότερους ποιεῖ | καὶ — ψυχῆς Z. 16 < S | δικαιότερους U 16 μὲν] »ob-schon wenn auch . . ist« S | δεκτικόν U | ἀλλὰ U 17 Δῆλον, ἔφη: »Ja, ich sage es« S 18 Τί γάρ: τί δέ S | φέρε γάρ US: γάρ < V | ἐξετάζωμεν V: + »Nachweis, daß der Leib keine Fessel ist« S 19 διὰ τὴν παράβασιν u. εἶναι < S 20 Καὶ] ναί S 21 Ἅμαρτ. δὲ] Οὐχ ἁμαρτ. καὶ S 21f τὸ δὲ σῶμα συνεργεῖ τῇ ψυχῇ εἰς φόνους καὶ μοιχείας D 22 τῶ μ. φ. τε κ. ἀσ. < ἢ ἄλλη ἁμ. (vgl. S) συνευδοκεῖ, ἦν Holl | φονεῦν — δοκεῖ] »und eine andere Sünde« S

- ἌΓΛ. ἐπένευσεν.
 ΜΕΘ. Ἀλλὰ τὸν δεσμώτην ὁμολογήσαμεν μὴ δύνασθαι ἀδικεῖν;
 ἌΓΛ. Ὁμολογήσαμεν, ἔφη.
 ΜΕΘ. Κωλύεσθαι δὲ ἀλγυνόμενον ὑπὸ τῶν δεσμῶν;
 5 ἌΓΛ. Ναί.
 ΜΕΘ. Δεσμὸς δὲ ἢ σὰρξ τῆς ψυχῆς;
 ἌΓΛ. ἐπένευσεν.
 ΜΕΘ. Ἀλλὰ ἀμαρτάνομεν ὄντες ἐν σαρκί. ὁμοδοξούσης ἡμῖν εἰς
 τοῦτο τῆς σαρκός;
 10 ἌΓΛ. Ἀμαρτάνομεν, ἔφη.
 ΜΕΘ. Ὁ δὲ πεπεδημένος οὐ δύναται ἀμαρτάνειν;
 ἌΓΛ. καὶ ἐνταῦθα ἐπένευσεν.
 ΜΕΘ. Ἄγχεται γάρ.
 ἌΓΛ. Ναί.
 15 ΜΕΘ. Μὴ ἐώμενος ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ;
 ἌΓΛ. Δῆλον.
 ΜΕΘ. Ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα πρὸς τὸ ἀμαρτῆσαι συνεργόν;
 ἌΓΛ. Ναί.
 ΜΕΘ. Εἴργει δὲ ὁ δεσμὸς;
 20 ἌΓΛ. συνέφη.
 ΜΕΘ. Οὐκ ἄρα τὸ σῶμα δεσμὸς, οὔτε κατὰ σὲ οὔτε κατὰ 7
 ἄλλον, ἔφην. ὦ Ἀγλαοφῶν, ἀλλὰ πρὸς ἐκάτερον τῆ ψυχῆ συνεργόν.
 εἴτε πρὸς τὸ ἀγαθὸν εἴτε πρὸς τὸ κακόν.
 ἌΓΛ. συνεχώρει.
 25 XXXII. ΜΕΘ. Οὐκοῦν οὕτω δὴ τούτων ἐχόντων ἀπολόγησαι,
 ὦ Ἀγλαοφῶν, πρὸς ἃ πρῶτον ὑπέθου. ἔφης γὰρ δεσμὸν καὶ εἰρκτὴν
 καὶ πέδας τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. καὶ ὄρῳς ὡς οὐ
 συνάδουσι τούτοις ἃ ἔφης; πῶς γὰρ συνάδοιεν, εἴπερ γε ἀνάγκη, ὦ

26 vgl. De res. I, 4, 4. 29, 1. 54, 3. 5. 57, 3 — 27 Plato Prot. 333 A

28 Dial. Adam. V, 21 S. 218, 11

2 δεσμώτην] δεσμὸν S | ἀδικεῖν S 72^v 5 ναί ἔφη (oder φησίν) S
 7f ἐπένευσεν. ΜΕΘ. < S 8 ὁμοδοξ.: »indem lehrt« S | ἡμῶν V
 10 Ἀμαρτάνομεν, ἔφη sind schon Worte des Method. in S 11 Ὁ < V
 15 Μὴ ἐώμ. etc. Worte Aglaophons bei S | ἐώμενος ἐπὶ] ἐῶντος viell. S
 (»indem nicht zuläßt«) | ὑπὸ V 354^v 16 Δῆλον < S 18 ναί φημι S
 19 Εἴργει — Συνέφη Z. 20 < S | εἴργη U 21 ὁ δεσμ. U 22 ἄλλων V, ἄλλους
 τινάς viell. S | ἔφη(?) V: < S 25 ἀπ. σύ S 26 πρὸς ἃ: »wie« S | ὑπέ-
 θου U 140 27 καὶ πέδας < S | καὶ ὄρῳς fragend in S 27f Pl οὐ . .
 συνάδουσιν . . ἀλλήλοις und πῶς — ἀνάγκη (γὰρ ἂν Pl) 28 συνάδ. S 73

ἄριστε, δεσμὸν μὲν τὴν σάρκα τομιζέσθαι, τὴν δὲ ψυχὴν συνεργῶ
 πρὸς ἀδικίαν χοῖσθαι καὶ συμπρόκτορι τῷ δεσμῷ, ὅτι ἀδύνατον·
 εἰ γὰρ διὰ τὴν ἁμαρτίαν βασανιστήριον ἐδόθη, πρὸς τὸ ἀλγυνθεῖσαν **2**
 εἰς τὸ τιμᾶν τὸν θεὸν παιδευθῆναι τὴν ψυχὴν, πῶς συνεργῶ καὶ
 5 συναγωνίζεται τὸ σῶμα αὐτῇ πρὸς τὸ ἀδικεῖν; δεσμοὶ γὰρ καὶ φυλά-
 καὶ καὶ πέδαι καὶ σπλήβδην αἱ τοιαῦται πᾶσαι πρὸς ἐπανόρθωσιν
 τιμωροὶ μηχαναὶ ἐφεκτικαὶ τοῦ ἀδικεῖν καὶ ἁμαρτάνειν τοῖς κολαζο-
 μένοις γίνονται. οὐ γὰρ ὅπως ὁ ἀδικήσας ἀδικήσῃ πλέον συνεργῶς **3**
 αὐτῷ πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὁ δεσμὸς δίδεται, ἀλλ' ὅπως λήξῃ τοῦ | ἀδικεῖν, 570
 10 βασανιζόμενος διὰ τῶν δεσμῶν· καὶ γὰρ οἱ δικασταὶ ταύτῃ πεδοῦσι
 τοὺς φαύλους. κωλύονται γὰρ, κὰν μὴ βούλωνται, κακοποιεῖν ἐπὶ
 τῶν δεσμῶν. ἐλευθεριαζόντων δὲ τὸ κακοεργεῖν ἐστὶν καὶ ζώντων
 ἀφυλάκτως, ἀλλ' οὐ πεπεδημένων. ὁ δὲ ἄνθρωπος πρῶτον μὲν **4**
 ἐφόνευσε, κατὰ τὸν Κάϊν, ἠϋξήθη πρὸς ἀπιστίαν, εἰδώλοισι προσέσχευ.
 15 ἀπεστάτησε θεοῦ. καὶ πῶς αὐτῷ δεσμὸς τὸ σῶμα ἐδόθη; ἢ πῶς ὁ

14 Symp. S. 59, 15ff. 134, 5f. De res. I, 37, 6

4—10 Justinian Ad Men. PGr 86, 951 A

1 τὸ σῶμα οὐ δεσμὸς ἐστὶ ψυχῆς, ἀλλὰ συνεργόν D | τὴν δὲ — χοῖ-
 σθαι Z. 2 < V | τὴν δὲ: καὶ τὴν S | συνεργῶ] αὐτῇ w. e. sch. S
 2 καὶ συμπρ. τῷ δ. < S 3 εἰ γὰρ — τῶν δεσμῶν Z. 10 fast wörtlich Just
 (Abweichungen in d. Wortstellung merke ich nicht an) | εἰ] ἕνα V |
 ὡς βασανιστήριον S, πρὸς κόλασιν τῆ ψυχῆ Just | ἐδόθη τὸ σῶμα Just |
 πρὸς — εἰς Z. 4] ὥστε αὐτὴν ὀδυνωμένην . . πρὸς Just | πρὸς — ψυχὴν Z. 4]
 »daß sie gedemütigt Gott ehre« S 4f καὶ συναγωνίζεται < S 5 αὐτῇ
 < S | ἀδικεῖν] ἁμαρτάνειν Just u. + ὁ τοῖς κολαζομένοις γίνεται aus dem
 Folgenden | δεσμὸς V 6 καὶ πέδαι — πᾶσαι] »und das Übrige« S |
 σπλήβδην] συντόμως εἰπεῖν Just | αἱ — ἐφεκτικαὶ Z. 7] τὰ τοιαῦτα ἐφεκτικὰ
 Just | πᾶσαι < V | πρὸς ἐπανόρθωσιν — γίνονται Z. 8] »sind zur Er-
 haltung und Weisung und zur Besserung für die Unzucht und anderes Böse, und
 es ist bestimmt den Sündigenden« S 7 ἐφεκτικὰ U | τοῦ ἁμαρτ. Just
 S γὰρ < V | ἁμαρτήσας πλέον ἁμαρτή Just | ἀδικήσει U 9 αὐτὸ V
 | πρὸς τὴν ἁμαρτίαν Just: »zur Vollbringung« S | λήξῃ] παύσεται Just |
 ἀδ.] ἁμαρτάνειν Just 10 τῶν δεσμῶν U Just (endet): τὸν δεσμὸν V, τοῖ
 δεσμοῦ übersetzt S | οἱ δικ. γὰρ (ohne καὶ) S | πεδοῦσι] τῇ πεδώσει V:
 »strafen« S, aber las schwerl. παιδεύουσι 11 κωλύον V 12 τοῦ δεσμοῦ
 übersetzt S | ἐλευθερ. — πεπεδημένων Z. 13 wohl wegen eines Homoioteleuton
 < S 14 πρὸς ἀπ.] »an Unglauben« S: neverstvom, aber wohl neverstvom
 aus neverstvom S 15 ἀπεστάτησεν ἀπὸ U

θεὸς μετὰ τὸ πρὸ σώματος ἀνομῆσαι τὸν ἄνθρωπον συνεργὸν πρὸς ἀδικίαν αὐτῷ μείζονα τὸ σῶμα ἔδωκεν; πῶς δὲ καὶ μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ δεσμοῦ τὸ ἰδοῦ, πρὸ προσώπου σου λέγεται »τέθεικα 5 τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, ἔκλεξαι τὴν ζωὴν, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ 5 πονηρὸν, ἔκλεξαι τὸ ἀγαθόν«, καὶ »ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, ταῦτα γὰρ ὡς αὐτεξουσιάζονται, καὶ οὐχ ὡς ὑπὸ δεσμὰ καὶ ἀνάγκην ἀγομένῳ ἐρρήθη. ὥστε ἐκ παντὸς συνίστασθαι μήτε πέδας ἢ φυλακὴν 6 ἢ δεσμοὺς δεῖν νομίζουσιν τὸ σῶμα μήτε »δεσμοῦτιδας γῆς« διὰ ταῦτα τὰς ψυχὰς, »χοῖκαῖς« κατακρίνοντος αὐτὰς τοῦ θεοῦ δεθῆναι »πέδαις«. 10 πῶς γὰρ, ὅποτε μὴ δύναται ἀποδειχθῆναι τοῦτο; ἄτοπον δὲ κάκεινο 7 προφανῶς τὸ οἶσθαι τὸ σῶμα ἐν τῇ κατὰ τοὺς αἰῶνας διαγωγῇ μὴ συνέσεσθαι τῇ ψυχῇ διὰ τὸ δεσμὸν αὐτὸ καὶ πέδας εἶναι. ἵνα μὴ αἰώνιοι γενόμεθα κατάκριτοι δεσμοῦται κατ' αὐτοὺς φθορᾶς, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ φωτὸς ἐσόμενοι. λελυμένοι γὰρ ἱκανῶς καὶ ἐξελεγχθέν- 8 15 τος τοῦ λόγου, ἐν ᾧ δεσμὸν τῆς ψυχῆς ὄρισαντο εἶναι τὴν σάρκα,

3 Deut. 30, 15 — 5 Jes. 1, 19 — 8 vgl. Klagel. Jerem. 3, 33; vgl. De res. I, 30, 1. 33, 2 — 12 vgl. De res. I, 6, 2 S. 227, 19f — 15 De res. I, 4, 4. 5, 6. 31, 6

10 S. Parall. 445 S. 163 Holl. Doctrina patrum S. 179, 20 Diekamp

1 τὸν ἄνθρωπον < S (oder αὐτὸν u. < αὐτῷ Z. 2) | συνεργὸν U 140^v
 2 ἀδικ. S 73^v | τὸ V 355 | ἔδ. S: ἔδωτο V, ἔδοτο U 3 τῶν δεσμῶν übersetzt S
 | τέθεικα U 4f τὸ πονηρὸν κ. τὸ ἀγ. S | καὶ τὸ πονηρὸν — ἀγαθόν < V
 5 ἔκλ. τὸ ἀγ. < Dd Jh 6 τ. γὰρ πάντα S | ὡς αὐτ. Bo: ὡσαντῷ ἐξουσιάζονται
 U, ὡς ἐξουσιάζονται VS: λέγεται + S 7 ἐρρήθη V 8 ἢ δεσμοὺς < S |
 δεῖν + Holl | διὰ ταῦτα < S 9 κατακρ. . . δεθῆναι] »gebunden hätte« S
 10 δύνασθαι ἀποδείχθαι V | ἄτοπον — ἐσόμεθα S. 270, 2 in Doctr. patr. (= An)
 c. 25. Lemma Τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος ἐκ τῶν παρὰ Ἐπι-
 φανίου τοῦ τρισημίκαρος ἐν τῷ β' βιβλίῳ τῶν παραρίων κατὰ Ὁριγένους γραφέν-
 των. C in C Bl. 78^v, 27 und in R 88^v. Lemma in C τοῦ ἁγίου Μεθοδίου Ἀγλαο-
 γῶν περὶ ἀναστάσεως, in R (angereicht an ein Justincitat), von später Hd. τοῦτο
 τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Μεθοδίου Πατάρων ἐστίν | δὲ οὖν las schwerl. S
 11 προφανῶς < S | τὸ νοι σῶμα < C | κατὰ τοὺς] εἰς C^r 12 αὐτῷ
 U C^r | καὶ πέλας An: < S | εἶναι τῇ ψυχῇ S 13 αἰώνιοι C 79 |
 δεσμοῦται — φθορᾶς < S, aber 6, 3 hat S δεσμοῦται φθορᾶς | κατὰ τοὺς
 φθορέας U 14 τοῦ φωτὸς] τῶν οὐρανῶν C^r: τοῦ θεοῦ (od. τοῦ θείου)
 φωτὸς S | ἐσόμενοι] γενόμενοι? S | λελυμένοι V, λελεγμένοι An | καὶ
 < C^r 14f ἐλεγχθέντος An, w. e. sch. auch S 15 ὀρίζονται S | τ.
 σάρκα] »d. Leib« übersetzt S

λίλνται καὶ τό ἴνα μὴ δεσμῶται δι' αὐτήν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ φω-
τός ἦν ἀπολαμβάνωμεν ἐσώμεθα, διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσεται.

XXXIII. Ποταπὸν γὰρ λοιπὸν εἰς πειθῶ τοῖς δυσχεραίνουσιν
ἕτερον ἀλήθευμα χρὴ δεικνύται. | τῶν εἰρημίνων ἐναργέστερον, οὗ 540
5 ἀνέξονται; ἀλλὰ ταύτην μὲν αὐτῶν τὴν φιλονεικίαν καὶ ἐκ τούτων
ἂν τις καὶ ἐξ ἑτέρων ἐλέγχοι πλειόνων. ἀποδείξαμεν γὰρ / καὶ ἀποδεί- 2
ξομεν ἐν τοῖς ἐξῆς προβαίνοντος τοῦ λόγου φύσεως ἀληθείμασι καὶ
οὐκ εἰκασίας μήτε τὸν Ἱερεμίαν »δεσμῶτες« ἡμᾶς »γῆς« διὰ τὴν πρό-
τὸ σῶμα κοινωνίαν εἰρηκεῖν μήτε τὸν Λακιδ κατὰ τοῦτο »πεπεδη-
10 μένους«. ἄξιον γὰρ καὶ ταῦτα προσφέρειν ἐν οἷς μάλιστα φαίνονται
διαπίπτοντες. περὶ μὲν οὖν τῶν »δεσποτικῶν χιτώνων«, καὶ ὅτι 3
πρὸ τῆς κατασκευῆς αὐτῶν οἱ πρωτόπλαστοι διῆγον μετὰ σώματος,
ἀθανασίας ἀπολαύοντες, ἔτι τε καὶ ὡς οὐ δύναται τὸ σῶμα δεσμῶς
καὶ εἰρκτὴ νομιζεσθαι, τὰ προσήκοντα εἰπόν, ὃ ἄνδρες δικασταὶ
15 (δικαστὰς γὰρ ὑμᾶς τῶν λόγων <τῶν προκειμένων>), ὃ κράτιστε Θεό-
φιλε, καλω), τρέφομαι λοιπὸν ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα, καθάπερ ὑπεσχόμην,
[τῶν προκειμένων] ἵν' εὐκρινέστερον ἴδωμεν ὃ βουλόμεθα.

2 vgl. De res. I, 6, 2 S. 227, 19f — 7 vgl. De res. I, 2, 6 S. 221, 22 —
8 Klageel. Jerem. 3, 33; vgl. De res. I, 4, 4. 30, 1 S. 224, 12ff. 262, 1f — 9 Psal.
145, 7 — 11 Gen. 3, 21; vgl. De res. I, 4, 2. 40, 2f — 15 Plato Symp. 219 C —
De res. I, 54, 1. Luk. 1, 3 — 17 Plato Pol. VIII, 564 C

1 λένται < S | τό: ὡστε (ὡς, ὅτι) S | ἴνα] εἶναι U | διὰ τὴν V An
2 ἦν ἀπ. Holl: ἦν ἀπολ. V U: εἰ ἀπολάβομεν αὐτήν viell. richtig C² S | ἀπολαμ-
βάνωμεν V, ἀπολάβομεν C urspr. auch C¹ (jetzt ἀπολάβομεν) | ἐσώμεθα An:
es endet C | ἀναστήσεσθαι Jh: S 74 3 εἰ ἐπειθῶ U | τοῖς δυσχεραίνουσιν
< S 4 δεικνύται] schwerl. las S εἶναι | nach δεικνύται fährt Pet fort εἰς
παγίδα etc. 570 D im Anschluß an den Text von U | τῶν — ἀνέξονται Z. 5]
»welches sie annehmen« (ὃ ἀποδέχονται?) S | τῶν U 117 | ἐναργ. Pet:
ἐνεργέστερον V U | οὗ V S Holl: οὐκ U 6 ἐλέγχων V | πλειόνων < S
ἀποδείξομεν V U 6f καὶ ἀποδείξομεν (κ. δείξομεν) + S 8 εἰκ.] »mit
eigenen Gedanken« S | μήτε] καὶ γὰρ (ὁ Ἱερεμίας) S | ἱερομίαν V | ἡμᾶς
< S 9 εἴρηκε S | μήτε — πεπεδημένους Z. 9f] »Aber Jeremias und David
redete davon« S | μηδὲ V 10 καὶ < U | προσφέρειν V S: προφέρειν U
Holl | φαίνονται] διαπίπτονται S 11 οὖν δὲ V 13 ἔτι τε übersetzt
nicht S 13f εἰρκτὴ οὐδὲ δεσμῶς S 15 τῶν προκειμένων + S 15f ὃ
κράτιστε Θεόφ. < S 16 καλω] κελεύω] oder θέλω w. e. sch. S u. + εἶναι |
καὶ τρέφομαι S | λοιπὸν] πάλιν S | καθάπερ — βουλόμεθα Z. 17 < S |
ἵν' — βουλ. auch Pl | ἵν' < V

XXXIV. Ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς θεός, ἐπειδὴ τὸ πᾶν εὐτάκτως
 συνεστήσατο, καθάπερ μεγάλην πόλιν, καὶ δικόσμησεν προστάσων
 τῷ λόγῳ, ἕκαστόν τε αὐτῷ συμφώνως ἡρμόσατο στοιχείον καὶ πάντα
 ζῶον πεπλήρωτο διαφοραῖς, ἵνα τελείως ὁ κόσμος εἰς κάλλος ἀνέξηθῃ,
 5 παντοίας φύσεως ζωοτοκῆσας μορφάς, ἄστρα μὲν κατὰ τὸν οὐρανὸν
 καὶ πτηνὰ κατὰ τὸν ἄερα, τετράποδα δὲ κατὰ τὴν γῆν καὶ νηκτὰ
 κατὰ τὸ ὕδωρ, τελευταῖον τὸν ἄνθρωπον, προετοιμάσας ὡς οἰκίαν
 αὐτῷ καλλίστην τὸ πᾶν, μίμημα τῆς ἰδίας εἰκόνης ἐμφορῆς εἰς τὸν
 10 κόσμον εἰσήγαγεν, ἄγαλμα ὡς ἐν ναῶ καλῷ φαιδρὸν ταῖς ἐαυτοῦ
 χειρὶ κατασκευάσας, ἠπίστατο γὰρ ὅτι πάντως, ὅπερ ἂν τῇ ἐαυτοῦ
 τεχνήσῃται χειρὶ, ἐξ ἀνάγκης ἔσται ἀθάνατον, ἅτε ἀθανασίας ἔργον.
 ἀθανασία γὰρ ἀθάνατα τὰ ἀθάνατα γίγνεται, καθάπερ καὶ τὰ κακὰ
 κακία κακὰ, καὶ τὰ ἄδικα ἀδικία ἄδικα, οὐ γὰρ δικαιοσύνης ἔργον
 τὸ ἀδικεῖν, ἀλλὰ ἀδικίας, οὐδ' αὖ ἀδικίας ἀντιστρόφως τὸ δικαιο-
 15 πραγεῖν ἔργον, ἀλλὰ δικαιοσύνης, ὅσπερ οὐδὲ ἀφθαρσίας τὸ φθειρε-
 σθαι ποιεῖν, ἀλλὰ φθορᾶς, οὐδὲ φθορᾶς τὸ ἀθανατίζειν, ἀλλ' ἀφθαρ-

1—7 Plato Tim. 68f — 5 Gen. 1, 14. 20. 24 — 8 Symp. 6, 2 S. 65, 11ff

1—S. 273, 18 S. Parall. 410 S. 463ff Holl — 8 vgl. Theodor bei Theodoret
 PG 80, 109 — 10 Prokop. PGr 87, 1, 157

1 Ὁ τῶν ὅλων] es beginnt C in K 25. Lemma τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ ἀνα-
 στάσεως (nach Symp. II, 6 S. 24, 1; in S mit roter Schrift »Daß allein unsterb-
 lich unter den Sinnesfälligen der Mensch« | εὐτάκτως τὸ πᾶν C 2 καθά-
 περ μεγ. πόλιν nach καὶ διεκ. — λόγῳ Z. 3 in S | διεκ. S 74^v 3 τε] δὲ C |
 αὐτῶν V, ἐν(?) ἐαυτῷ S, αὐτῷ UC Ausgg. | συμφ. εἰρμόσατο V: »harmonisch war«
 S | ἡρμόσατο U, ἡρμοστο C | στοιχείων V | καὶ πάντα — διαφοραῖς Z. 4
 < S 4 ζῶον C | τελείως V | εἰς κάλλος] »an (durch) Schönheit« S 5 παν-
 τοίας (oder πάσης) γὰρ S | ζωοτόκοις C | ἄστρα — ὕδωρ Z. 7 < C |
 μὲν < S 6 τετρ. δὲ] καὶ τετρ. S 7 προητοιμάσας C | ὡς < S |
 οἰκίαν C 8 τὸ πᾶν] ἐποίησεν S | τῆς U 117^v | ἐμφορῆς < S
 9 καλ. φ. C Holl: φαιδρῶ καλόν VU 9f ταῖς — κατασκευάσας] εἰσήγαγεν S
 10 πάντως] πᾶν S, ὄντως Prok 11 χειρὶ τεχνήσῃται C | ἀνάγκης C 25^v
 ἀθάνατον — κακία Z. 13 bei Prok. | ἔργον ὄν C Holl 12 ἀθανασίας V,
 ἀθανασίας U | ἀθάνατα¹ < S | τὰ ἀθάνατα < U Prok | γίγνεται C Prok
 13 κακίας U | κακὰ < US | ἀδικίας U | ἄδικα² < U 14 τὸ ἀδι-
 κων V | ἀλλὰ ἀδικίας < S | οὐδ' αὖ: »und wiederum« S (aber vielleicht
 i »und« aus ni »und nicht« | αὖ] ἂν C | ἀναστροφῶς C 14f δίκαιον
 προάγειν V, δίκαιον πράττει w. e. sch. S: Pl Gorg. 460 B δίκαιος δικαία πο-
 πράττει 15f τὸ φθ. π.] ἢ φθορά S 16 οὐ φθορᾶς U | τὸ ἀθανατίζον V

σίας. καὶ συλλήβδην, οἷον ἂν ἢ τὸ ποιῶν, κατὰ τὸν αὐτὸν οὕτως **3**
 λόγον τοιοῦτον καὶ τὸ ποιούμενον ἐξ ἀνάγκης ἀπιργάζεσθαι συμ-
 βαίνει. ὁ δὲ θεὸς καὶ ἀθανασία καὶ ζωὴ καὶ ἀφθαρσία. Ἔργον δὲ
 ἄνθρωπος θεοῦ· πᾶν δὲ τὸ ἐπὶ ἀθανασίας ἐργασθῆν ἀθάνατον.
5 ἀθάνατος ἄρα ὁ ἄνθρωπος. διὸ δὴ τὸν μὲν ἄνθρωπον αὐτοόργησιν
 αὐτός, τὰ δὲ λοιπὰ γένη τῶν ζώων ἀέρι καὶ γῆ καὶ ὕδατι προσέταξε
 γέριον. ἄνθρωπος δὲ ἀληθέστατα λέγεται κατὰ φύσιν οὔτε ψυχῆ **4**
 χωρὶς σώματος οὔτ' αὖ πάλιν σῶμα χωρὶς ψυχῆς, ἀλλὰ τὸ ἐκ συστάσεως
 ψυχῆς καὶ σώματος εἰς μίαν τὴν τοῦ καλοῦ μορφῆν συντεθέν. ὅθεν
10 ἐντεῦθεν ἀθάνατον δὴ τὸν ἄνθρωπον γεγονέναι φαίνεται, φθορᾶς τε
 ἀπάσης καὶ νόσων ἐκτός. μάθοι δ' ἂν τις τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς γραφῆς **5**
 ἱκανῶς. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων, ὅποσα χρόνων μεταζοσμοῦνται

5 Gen. 1, 27. 2, 7 — **6** Gen. 1, 20. 24 — **7** vgl. Plato Epin. 981 A. De res.
 I, 50, 3. Justin De res. 8 (S. Parall. S. 45, 283ff Holl). Iren. Adv. haer. V, 6, 1.
 Tert. De resurr. 40

7 Phot. Bibl. 234 S. 293a, 30—33. Justin. Ad Men. PGr 86, 953 A. Prokop.
 PGr 87, 1, 157 — **12**—S. **274**, **2** vgl. Justin. Ad Men. PGr 86, 953 CD

1 συλλήβδην (S 75) εἰπεῖν übersetzt S (wie Ph S. 305 b, 40) **1 f** κατὰ τ. α. . .
 λ. τοιοῦτον < S **2** τοιοῦτον καὶ τὸ] τοῦτο U, τοιοῦτο C | ἐξ ἀνάγκης
 — συμβαίνει Z. 2f < S **3** ὁ δὲ θεός — ἐπλασεν αὐτὸν S. 273, 10 auch in
 O 10^v A Lc = C² ohne Lemma, aber an Symp. 2, 6 angereicht | δὲ < C² |
 καὶ vor ἀθαν. < C | ἀθαν. ἐστι C² | ἀφθ. V 356 **5** ἀθάν. ἄρα ὁ ἄνθρ.
 < C² | ἄρα V U | δὴ < C² **6** αὐτός] ὁ θεός U | γένη τ. ζώων
 < S | γένοι C^oa, corr. C^o | ἀέρι καὶ πνρὶ S **7** ἄνθρωπος — γηράσκοντα
 S. 273, 1 < C²: Ph S. 293a, 30ff | ἄνθρ. — ἄνθρωπον Z. 10 ähnlich Prok |
 δὲ < Ph | λέγ. ἀληθ. (κ. φ. λ. ἄ. Ph^b) Ph; κριτίως Prok | οὔτε — ψυχῆς Z. S in um-
 gekehrter Folge Just | ἄνθρωπος δὲ τὸ ἐκ ψυχῆς κ. σώματος λέγεται συντεθέν,
 οὐκ ἔσται ἄρα ἐκτός σώματος ἄνθρωπος, ἀλλὰ μετὰ σώματος I, 50, 3. Justin τί
 γὰρ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἢ τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συνεστός ζῶν λογικόν;
 μὴ οὖν καθ' ἑαυτὴν ψυχὴ ἄνθρωπος; οὐ, ἀλλ' ἄνθρώπον ψυχῆ. μὴ οὖν καλοῖτο
 σῶμα ἄνθρωπος; οὐ, ἀλλ' ἄνθρώπον σῶμα καλεῖται. εἶπερ οὖν κατ' ἰδίαν μὲν
 τούτων οὐδέτερον ἄνθρωπός ἐστιν, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀμφοτέρων συμπλοκῆς καλεῖται
 ἄνθρωπος **7 f** οὐδὲ . . οὐδὲ Just **8** αὖ: ἂν C | πάλιν + Ph | χωρὶς:
 ἄνεν C | vor ἀλλὰ »Diese Rede von den Tieren und anderen Lebewesen« + S
9 εἰς — μορφῆν] »zu einem Guten (Schönen)« S | συντεθέν] Ph endet, hinzu-
 fügend ὁ δ' Ὁριγένης τὴν ψυχὴν μόνην ἔλεγεν ἄνθρωπον ὡς ὁ Πλάτων **10** φθο-
 ρᾶς — νόσων Z. 11] καὶ ἀπάσης νόσον S | τε] δὲ UC **11** ἐκτός καὶ νόσων C
 | μάθοιεν C **12** μὲν < U | γὰρ < C | χρόνων C^k 26

διαστολαῖς ἠβῶντα καὶ γηράσκοντα, ἔξαγαγέτω λέγεται ἡ τὰ ὕδατα
 ἔρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν, καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὸ
 στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζωσαν κατὰ
 5 γένος τετράποδα καὶ ἔρπετὰ καὶ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος, ἐπὶ δὲ
 τοῦ ἀνθρώπου ὡσαύτως ἐκείνοις οὐκέτι ἔξαγαγέτω ἡ γῆ ἢ ἔξαγα-
 γέτω τὰ ὕδατα ἢ ἔγεννηθήτωσαν φωστῆρες, ἀλλὰ ποιήσωμεν ἄν-
 θρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν καὶ ἀρχέτωσαν τῶν
 ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων
 τῶν κτηνῶν. καὶ ἔλαβεν ὁ θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλασε τὸν
 10 ἄνθρωπον.

XXXV. Καὶ ἵνα δὴ μᾶλλον καὶ ὑμεῖς τὴν διαφορὰν αἰσθησθε,
 ὡς ὄλω καὶ παντὶ τῶν ἄλλων διαφέρων καὶ ἐν δευτέρα τιμῇ τῶν
 ἀγγέλων ἐγκαταλεχθεῖς ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται ἀθάνατος ὢν, φέρε
 κατὰ τὸν ἀληθῆ πάλιν καὶ ὀρθόδοξον καὶ τοῦτο διαλάβωμεν λο-
 15 γισμὸν. | τοῖς μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς εἰσπνοῆς τοῦ κατὰ τὸν ἀέρα πνεύ- 542 2
 ματος (τὸ) ἐμψυχῶσθαι ἐδόθη καὶ ζῆν, τῷ δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀθανάτου
 καὶ διαφερούσης οὐσίας. ἔνεφύθησε γὰρ ὁ θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον
 αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζωσαν. καὶ

1 Gen. 1, 20. 24 — 5 Gen. 1, 24. 20. 14 — 6 Gen. 1, 26 — 9 Gen. 2, 7 —
 17 Gen. 2, 7 — 18 Plato Phaed. 79 E

15—S. 274, 1f Oktateuchcatene (Leipziger Catene 63 BC)

1 ἠβῶντα καὶ γηράσκοντα < S | ἐξαγαγέτω] es beginnt C² | λέγων
 C², λέγει S 2 ἔρπετὰ — οὐρανοῦ Z. 3] »Vögel und Fische und kriechende
 Tiere« S | ἔρπετὰ U 118 3f ψυχὴν ζ. κατὰ γένος < S 3 ζωσῶν
 ψυχῶν C^o 4 καὶ ἔρπ. — γῆς < S | καὶ² < C^a 5 ὡσαύτως . . οὐκ-
 ἐτι] οὐχ ὡσαύτως S | ὡσαύτως < C² | ἐκείνοις < S C² | οὐκέτι nach
 γῆ in U | ἡ γῆ — φωστῆρες Z. 6 < C | ἡ — φωστῆρες Z. 6] φησι καὶ ὕδωρ S
 6 γεν. ηθῆθωσαν V | ἀλλά] ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου + S 7 κατ' S 75^v | καὶ καθ'
 ὁμ. ἡμ.] ἡμετέραν (ἡμετέρα C^{o a}) καὶ καθ' ὁμοίωσιν C² | καὶ ἀρχ. — κτηνῶν Z. 9
 < C | ἀρχέτω S | τῶν — θαλάσσης καὶ Z. 8 < S 8 τ. θαλάσσης < U
 8f πάντων τ. κτ.] »über die Tiere der Erde usw.« S 9f τ. ἄνθρ.] ἀν-
 τόν C² und endet 11 μᾶλλον δὴ C | καὶ ὑμεῖς < S 12 καὶ ὡς S
 | ὄλω — διαφ. καὶ < S | ὄλων U: (ἐν) ὄλω Holl | πάντη C | ἄλλων:
 ὄλων C | διαφορεῖ V 13 ἐγκαταλ. . . εὐρίσκεται] »gehört ward (oder
 »ist)« S | ἐγκαταλειφθεῖς C | ἀθάν. ὢν] ἄνθρωπος S 14 πάλιν
 — τοῦτο u. λογισμὸν Z. 14f < S | τοῦτον C | διαλάβω U 14f τὸν
 λογ. C 15 τοῖς — δεσπ. S. 274, 1f Catene, Lemma Μεθοδίου ἐπ. u. Theodor |
 vor τοῖς »Diese Rede von den Tieren und anderen Lebewesen« S | γὰρ] ἀλόγοις
 Catene | τῆς εἰσπνοῆς < S 16 τὸ + Holl | ἐμψυχῶθεισιν Md: < S |
 ἐδόθη: »gebend« S καὶ ζῆν C Holl Kl: τὸ VU Catene | αὐτῆς < S 17 καὶ
 διαφερούσης < S 18 αὐτοῦ V 356^v | ὁ < U | ζωσαν] ζωῆς w. e. sch. S: C endet
 Methodius. 18

τοῖς μὲν δουλεύειν καὶ ἄρχισθαι προσετάγη, τῷ δὲ ἄρχειν καὶ δε-
σπόζειν. καὶ τοῖς μὲν διάφορα σχήματα φύσεως δίδονται καὶ μορφαί,
ὀπίσθας ἢ <γῆς> στερέμνιος καὶ ὄρατὴ φύσις κελεύοντος θεοῦ ἐγέννησε,
τῷ δὲ τὸ θεοειδὲς καὶ θεοείκελον καὶ πάντα πρὸς ἐκείνην ἀπηκρι-
5 βωμένον τὴν πρωτότυπον τοῦ πατρὸς καὶ μονογενῆ εἰκόνα. ἐποίησε
γὰρ ὁ θεός « <φησί> » τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐ-
τόν « διὸ καὶ ἐμέλησεν αὐτῷ τοῦ σφετέρου ἀγάλματος τῆς διαμονῆς,
ἵνα μὴ εὐάλωτον ἢ πρὸς διαφθοράν, καθάπερ καὶ τῶν ἀνδριάντων 3
τοῖς δημιουργοῖς. οὐ γὰρ μόνον κάλλους τῶν ἀγαλμάτων αὐτοῖς καὶ
10 τῆς εὐπρεπείας αὐτῶν πεφρόντισται, ὅπως ὅσι περικαλλῆ μεγαλο-
πρεπῶς, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰς τὸ δυνατόν σφίσι αὐτοῖς ἀθανασίας τῶν
δημιουργημάτων πρόνοιαν ποιῶνται, <τοῦ> εἰς τὸν μακροῖωνα χρό-
νον διασφύζεσθαι μὴ λύόμενα, καθάπερ καὶ Φειδίας. οὗτος γὰρ μετὰ

5 Gen. 1, 27 — 9 vgl. Justin De resurr. (S. Parall. 45, 270ff Holl)

2—5 Phot. Bibl. 234 S. 293a, 35—40 — 13—S. 275, 3 Phot. Bibl. 234
S. 293b, 1—4. Zachar. Mityl. Kirchengesch. 1, 1 S. 4, 11ff Ahrens-Krüger

1f Pl τῷ μὲν (σώματι) δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι ἢ φύσις προστάττει, τῷ δὲ
(ψυχῇ) ἄρχειν κ. δεσπόζειν 2 καὶ τοῖς — μονογενῆ εἰκόνα Z. 5 bei Ph ὅτι
διαφορὰν ἀνθρώπου κ. τῶν ἄλλων ζώων φησί· καὶ τοῖς etc. | φύσεων U Jh:
< S 3 ὀπίσθας U Ph S: πρὸς ἄ V | γῆς + S (schwerl. las S γῆς καὶ),
vgl. Plat., Epin. 981 D γῆς καὶ στερεμνίας φύσεως | καὶ ὄρατὴ < S | τοῦ
θεοῦ U | ἐγέννησε θεοῦ Ph 4 τὸ < U | θεοειδὲς μόνον S | καὶ πάντα
— εἰκόνα Z. 5 < S | πάντα V U Ph: πᾶν τὸ Md 4f ἀπηκριβομένην V,
ἀπικριβωμένον U 5 μονογενοῦς Holl 6 φησί + S 7 ἐμέλησεν]
brève: prežde »bevor« S | τῆς vor τοῦ σφετ. in U 118^v (vor διαμ. < τῆς)
8 εὐάλωτος V | καθάπερ] »Gleichnis« mit roter Schrift + S 9 τῶν ἀγαλμά-
των — εὐπρεπείας Z. 10 < S 10 ὅπως — μεγαλοπρεπῶς Z. 10f < S | περικαλλεῖς
U, aber über εἰς übergeschrieben ἦ 11 τῆς — λύόμενα Z. 13] »daß sie eine dauernde
und bleibende Schöpfung haben möchten« S | ἔφεισιν V 12 ποι. τοῦ Md: ποιεί-
σθαι V U | εἰς τὸ εἰς Holl | μακρὸν αἶωνα V, aber m. Recht vergleicht Jh
Pl Epin. 982 A 13 φειδίας V, »Philidias« S | οὗτος — φυλάσσωσιν αὐτό S. 275, 3:
ὅτι φησὶ Φειδείαν τὸν ἀγαματοποιὸν τὸ Πισαῖον εἶδωλον ποιήσαντα ἐξ ἐλέφαντος
προστάξαι ἔλαιον ἔμπροσθεν τοῦ ἀγάλματος ἐκχέειν, ὥστε ἀθάνατον ἐς δύναμιν
αὐτὸ φυλάσσεσθαι Ph; »Methodios . . berichtet . . von Pheidias, einem Künstler,
welcher Standbilder verfertigte, daß er ein Standbild aus Elfenbein von schönem
Aussehen angefertigt habe, u. damit es lange Zeit bestände, ohne zerfressen u.
verdorben zu werden, habe er Öl unter dessen Füße gegossen u. den übrigen
(Teil) des Schnitzbildes gesalbt« Zachar.

τὸ κατασκευάσαι τὸ Πισαῖον εἶδωλον (ἐξ ἐλέφαντος δὲ τοῦτο ἦν) ἔλαιον ἐκχεῖσθαι προσέταξεν ἀμφὶ τοὺς πόδας ἔμπροσθεν τοῦ ἀγάλματος, ἀθάνατον εἰς δύναμιν φυλάσσειν αὐτό. καὶ τοίνυν εἰ τῶν 4 χειροκμητῶν οὕτως οἱ δημιουργοί, θεὸς ὁ ἀριστοτέχνης, ὃς πάντα 5 δύναται καὶ ἐξ οὐκ ὄντων ποιεῖν, οὐ μᾶλλον τὸ ἄγαλμα τὸ λογικὸν ἑαυτοῦ, τὸν ἄνθρωπον, ἀνώλεθρον καὶ ἀθάνατον εἶναι τὸ παράπαν ἐξ ἀπίσης ἀνάγκης ἐμηχανήσατο; ἀλλ' εἶασεν οὕτως ἀτιμώτατα λυόμενον ὀλέθρῳ παραδοῦναι καὶ φθορᾷ, ὃ διαφερόντως ἠξίωσε ταῖς ἑαυτοῦ ποιῆσαι χερσίν, »κατ' εἰκόνα« μορφοποιήσας αὐτὸ »καὶ καθ' ὁμοίωσιν« 10 τὴν ἑαυτοῦ, τὸν κόσμον τοῦ κόσμου, δι' ὃ καὶ ὁ κόσμος ἐγένετο; οὐκ ἔστιν εἰπεῖν· ἀπήει γὰρ εἰς ἀφροσύνην ἐπαρθέντα φρονῆσαι τοῦτο.

XXXVI. Ἄλλ' ἴσως μὲν ἐπιστήσαντες ἑαυτοὺς πρὸς τὰ λεχθέντα νῦν, ὃ Ἄγλαοφῶν, λέξετε, Καὶ πῶς, εἰ ἀθάνατον ἦν ἐκ γενέσεως καθ' 15 ἡμᾶς τὸ ζῶον, γεγένηται θνητόν, ὅποτε τὸ ἀθάνατον ἀμεταστρόφως τοῦτο ὃ ἔστιν εἶναι χρή, μὴ μεταπίπτειν ἢ ἐξιστανόμενον εἰς τὴν αἰσχίονα καὶ θνητὴν φύσιν; | ἀμήχανον γάρ, ἐπεὶ οὐκέτι ἔσται 543 ἀθάνατον. Ἐπειδὴ, λέξω, γενόμενον αὐτεξούσιον πρὸς τὴν αἴρεσιν 2

4 vgl. De res. I, 9, 5. II, 21, 2. Symp. S. 23, 5. 11 — 9 Gen. 1, 26

1 ἦν] ἐποιήθη las schwerl. S, »war es gemacht« se tvorisja: »macht er sie« ja tvorit' S 2 ἀμφὶ τοὺς] »an beide« (πρὸς ἀμφοτέρους?) S 2f ἔμπρ. τ. ἀγάλματος < S 3 φυλάσσειν U | καὶ τοίνυν εἰ: »wenn aber nun« S 4 χειροκμητῶν V | ὁ θεὸς U: πόσῳ μᾶλλον θεὸς S 5 ἐξ οὐκ ὄντων τὰ ὄντα S, wohl nach Röm. 4, 17 | τὸ ἄγαλμα — ἄνθρωπον Z. 6] »den nach seinem Bild geschaffenen Menschen« S | εἶναι — ἀνάγκης Z. 7 < S 7 ἐμηχ.] »ist mächtig zu machen« S | οὕτως ἀτιμ. λυόμενον] αὐτὸν S | ἀτιμώτατα U 8 παρ.] »zu übergeben« predati: »übergeben werde« sja predati S | καὶ φθορᾷ < S | ὃ] ὄν S | διαφερόντως] »vielmehr« S 9 μορφοπ. U 10 δ καὶ ὁ] οὐ U | δ] ὄν S 11 ἔστιν V 357 | ἀπήει γὰρ etc.] »denn der Unvernünftigkeit ist dieser Gedanke voll« S | ἀπειή vermutet Jh | φρονῆσαι U 119 13 μὲν Jh] μὴ V U: < S | ἐπιστήσαντες — νῦν Z. 14 < S 14 νῦν < U | λέξετε reŕete: λέγειν reŕti S 14f καθ' ἡμᾶς] καὶ θανατόσιον S 15 γεγ. θν.] »ward es sterblich« smrtno by: »denn es ist unsterblich« besmrtno bo S | ἀμεταστρόφως — ἀθάνατον Z. 18] »nicht sterblich («unsterblich« S 76^v) wird; denn es ist nicht mehr möglich dem Unsterblichen zum Tod überzugehen«; vor »denn« + »Wider die, welche sagen: Wenn der Mensch unsterblich war, — wie ward er dem Tode unterworfen? und vom freien Willen« S 16 ἐξιστανόμενον V Holl: ἐξανιστάμενον U 17 οὐκέτι ἔσται Md u. Bo: οὐκ ἔστιν V U: nach οὐκ ἔστι etwa (τῷ) ἀθανάτῳ (δυνατὸν ἤκειν εἰς θάνατον) nach S Holl 18 Ἐπειδὴ, λέξω < S: davor etwa (δυνατὸν δέ, φημί) Holl | γεν. οὐν S

τοῦ καλοῦ, καὶ τοῦτον τὸν θεσμόν εὐληφός. ὁ μισόζαλος ἐπιστάς ἐβά-
 σκανε φθονῶν. ὅς γάρ »θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ ἀφθαρσία καὶ
 εἰκόνα τῆς ἰδίας ἀδιότητος ἐποίησεν αὐτόν«. καὶ ὁ θεὸς θάνατον
 οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρεται ἐπ' ἀπωλεία ζώντων· »φθόνος δὲ δια-
 5 βόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον«, καθάπερ καὶ ἡ σοφία διὰ
 Σολομῶνος μαρτυρεῖ. πόθεν οὖν ὁ θάνατος πάλιν δὴ λέγεσθαι 3
 ἀνάγκη, εἰ μὴ θάνατον ἐποίησεν ὁ θεός. εἰ ἀπὸ τοῦ φθόνου, καὶ
 πῶς ὁ φθόνος τῆς βουλήσεως μᾶλλον ἴσχυσε τοῦ θεοῦ; ἀλλὰ τοῦτο
 δύσφημον λέξομεν. Πόθεν οὖν ὁ φθόνος; ὁ ἀντιλέγων ἔρει. εἰ γὰρ
 10 ἀπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ διὰ τί διάβολος ἐγένετο, εἰ ἐγένετο, καὶ ὁ ποιή-
 σας αὐτόν ἐστὶν αἴτιος τοῦ εἶναι κακόν; ἀλλὰ ἀνάιτιος παντάπασι
 κακῶν πᾶσιν ὁ θεός. ἀγένητος ἄρα ὁ διάβολος, καὶ εἰ ἀγένητος, καὶ 4
 ἀπαθῆς καὶ ἀνώλεθρος καὶ ἀνευδεής. τῷ γὰρ ἀγενήτῳ ἐξ ἀνάγκης ἀπά-
 σης ταῦτα ὑπάρχειν δεῖ. ὁ δὲ διάβολος καταργεῖται καὶ κολάζεται· τὸ
 15 δὲ κολαζόμενον ἀλλοιοῦται καὶ πάσχει, ἀπαθὲς δὲ τὸ ἀγένητον. οὐκ
 ἄρα ἀγένητος, ἀλλὰ γενητὸς ὁ διάβολος. εἰ δὲ γενητὸς καὶ πᾶν τὸ 5
 γεγεννημένον ἀπὸ τινος ἀρχῆς ἐγένετο καὶ ἔστιν αὐτοῦ δημιουργός,

1 vgl. De autex. 17, 5. 18, 8. 19, 9 S. 190, 11. 194, 4. 196, 9. De res. 37, 3
 S. 278, 11 — 2 Weish. Sal. 2, 23. 1, 13. 2, 24 — 7 vgl. De autex. 17, 5. 18, 8. 19, 3
 S. 190, 11ff. 194, 4f. 196, 9 — 8 vgl. De autex. 11, 8 S. 175, 4f — 10 vgl. De
 autex. 19, 8 S. 198, 11f

1 Basil. PGr 31, 348 A. Chrysost. PGr 49, 260 etc.; vgl. zu S. 190, 11 —
 2—6 Prokop. PGr 87, 1, 164A — 2—S. 280, 3 Oktateuchcatene, vgl. Lietzmann,
 Caten. gr. catal. S. 2ff

1 εὐληφός V U | ὁ δὲ S | ἐπ. αὐτῷ S 2 φθονῶν S Holl: φθόνος U: < V;
 φθόρος Md, aber vgl. Z. 4. 7 | ὁ γὰρ — πληγαί S. 280, 3 die Catene, s. Einl. |
 ὁ γὰρ — μαρτυρεῖ Z. 6 Prok | ἐπὶ ἀφθαρσία καὶ ἀφθαρσία S 3 εἰκόνα Catene
 | ἐπ. < S | καὶ γὰρ U 4 ἐπὶ V | ζώντων] ἀνθρώπων S 4f διαβόλω las
 schwerl. S 5 καθ.: ὡς Prok | καὶ < Prok Catene | διὰ < Prok 6 σολο-
 μῶντος V Catene | μαρτυρεῖ: δηλοῖ Prok | πόθεν οὖν] Καὶ πόθεν U | ὁ < Catene
 | δὴ: γὰρ S, aber wohl bo »denn« aus ubo = δὴ: δια Catene 7 εἰ] ἢ Catene: ?
 < S 8 μᾶλλον τῆς βουλ. Catene | ἰσχύει S 9 λέξομεν U Catene: οὖν + S |
 οὖν < U | ἔρει] φησὶν od. ἔφη S | εἰ γὰρ < S | εἰ — αὐτόν Z. 11 < V 10 εἰ
 ἐγέν. καί: εἰ γὰρ S 11 αὐτόν < S | αἰτ. ἔ. Catene | τοῦ(?) εἶναι αὐτόν κακόν S
 | πανταπ.] πάντη U Catene 12 πᾶσιν] ἐστὶν U: < S Catene | ἄρα V: etwa
 λοιπὸν + S | καὶ¹ S 77 13 καὶ ἀνώλεθρος < S 13f ἀπάσης] ἀπαντα S Holl
 14 δεῖ] χρῆ U | καταρᾶται S 15 ἄρα ἀλλ. U | καὶ ἀλλ. Catene | ἀλλ.
 κ. πάσχει] »geht zugrunde« (ἀπόλλυται?) S | τὸ ἀγένητον U: »schuf ihn das
 Ursächliche« (αὐτόν ἐποίησε τὸ αἴτιον) S 16 ἀλλὰ γενητὸς < S | εἰ δὲ
 — πᾶν < S | τὸ δὲ S 17 γενόμενον Catene | καὶ ἔστιν αὐτοῦ δημιουργός < S

ἔστιν ἄρα τις δημιουργὸς τοῦ διαβόλου. καὶ πότερον κάκεινος ἀγέννη-
 τός ἐστιν ἢ γενητός; ἀλλὰ τὸ ἀγέννητον ἐν εἶναι μόνον νοεῖσθαι χρὴ
 τὸν θεόν· οὐδὲ γὰρ εἶναι τὸ σύνολον ὅλως ἐκ παντός τὸ παράπαν
 ἕτερος δημιουργὸς δύναται πλὴν αὐτοῦ («ἐγὼ» φησὶ «πρῶτος, καὶ
 5 ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμοῦ ἄλλος οὐκ ἔστιν θεός»), οὐδὲ μετα-
 σκευάζεσθαι τι ἢ κτίζεσθαι παρὰ τὴν αὐτοῦ δύναται βουλήν. καὶ γὰρ
 »ὁ υἱὸς οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ δύνασθαι ποιεῖν« ὁμολογήσει, »ἐὰν μὴ τι
 βλέπη τὸν πατέρα ποιῶντα· ἃ γὰρ ἄν« φησὶν »ὁ πατὴρ ποιῇ, ταῦτα
 καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ«. οὐδὲ μὴν τι πολέμιον ἢ ἀντίξουν αὐτῷ ἢ
 10 ἀντίθεόν ἐστιν· ἐπεὶ κὰν εἰ ἀντέπρασσε τι τῷ θεῷ, ἐπαύσατο ἂν
 τοῦ εἶναι, λυθείσης αὐτοῦ τῆ τοῦ θεοῦ δυνάμει καὶ ἰσχύϊ τῆς συστά-
 σεως. τῷ γὰρ ποιήσαντι λῦσαι μόνον καὶ τὰ ἀθάνατα δυνατόν. |

XXXVII. Τί οὖν ὁ διάβολος; λέξετε. πνεῦμα περὶ τὴν ὕλην ἔχον, 544

3 vgl. S. 281, 2f — 4 Jes. 44, 6 — 7 Joh. 5, 19 — 9 Athenagoras, Suppl.
 pro christ. 24 S. 31, 24. 26ff Schwartz — 12 Plat. Tim. 32 C — 13 vgl. Athenag.
 Suppl. c. 24 S. 32 Schwartz. De autex. 19, 4 S. 196, 11ff

13 Phot. Bibl. 234 S. 293 b, 5—21; vgl. Greg. Nyss. Or. cat. 6 S. 55 A B
 (30 Oehler)

1 ἔστιν ἄρα τ. δημ.] καὶ U 119^v | πότερον: ubo .. ašte S | κά|κεινος
 V 357^v | κάκεινος i on: i in S 1f ἀγέν.] ἀγέννητος ἢ ἀγένητος S 2 ἐν
 <U | εἶναι] ἐστι Catene | νοεῖσθαι χρὴ] νοεῖται S 3 οὐδὲ] οὐ
 las schwerl. S | τὸ σύνολον—παράπαν <S | παντός εἰς τὸ U | τὸ
 < Catene 4 ἕτερον δημιουργὸν Catene | δύναται <U Catene | γὰρ φησι
 Catene S: <U 5 ἐγὼ <S | ἄ. 9. ο. ἔ. V: οὐκ ἔ. ἄ. 9. Catene | οὐδὲ
 —δυνατόν Z. 12 < Catene 5f μετασκευάζεσθαι <S: δεῖ + U 6 ἢ <S
 | παρὰ τὴν . . αὐτοῦ βουλήν: »ohne ihn« S 7 δύν. ποιεῖν: »schafft« S und
 + »ohne den Willen des Vaters« | ὁμολογεῖ U S Holl | τι <U 8 ποιεῖ V (U
 corrig. in ἦ) 9 ὁμοίως <U | οὐδὲ—δυνατόν Z. 12 <S | οὐδὲ—ἐστιν Z. 10:
 οὐχ ὅτι ἀντιδοξοῦν τί ἐστι τῷ θεῷ Athenag. | πολέμιόν τι V Dd | ἀντιξοῦν
 V Dd: ἀντιδοξοῦν U u. Athenag. 10 ἐπεὶ—συστάσεως Z. 11f auch Athenag. |
 ἀντέπρασεν V; ἀνθρυστήκει Athenag. | ἂν < Athenag. 11 λυθήσεις U
 12 μόνον V 13 vor Τί οὖν + »Was der Teufel ist, und wofür zu sorgen er
 beauftragt ward« mit roter Schrift S | Τί οὖν—ἀνθρώπων S. 278, 14 (außer
 κ. ὡσπερ S. 278, 7—ἄγγελοι Z. 8) bei Ph (ὁ διάβολός ἐστιν πνεῦμα etc.): Catene
 Καὶ μετ' ὀλίγα und fährt fort | λέξετε V Dd wie 36, 1. 38, 2: λέξεται U Catene:
 <S | πνεῦμα—πρόνοιαν S. 278, 6 fast wörtlich aus Athenag., das Weitere
 mit kleinen, hier nicht angemerkten, Änderungen | πνεῦμα dch̄ vielleicht
 ursprünglich auch S, jetzt »damit« da | ἔχον < Ph Catene: ἔχῃ S

καθάπερ ἐλέχθη καὶ Ἀθηναγόρα, γενόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ὥσπερ δὴ
καὶ οἱ λοιποὶ γιγόνασιν ὑπ' αὐτοῦ ἄγγελοι, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ἕλῃ καὶ
τοῖς τῆς ἕλης εἶδεσι πεπιστευμένον διοίκησιν. τοῦτο γὰρ ἦν ἢ τῶν **2**
ἄγγέλων σύστασις, τῷ θεῷ ἐπὶ προνοία γεγονέναι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ
5 διακεκοσμημένοις, ἵνα τὴν μὲν παντελικὴν καὶ γενικὴν ὁ θεὸς ἔχων
τῶν ὅλων πρόνοιαν ἦ, τὸ κῶρος καὶ τὸ κράτος ἀπάντων αὐτὸς ἀνηρ-
τημένος καὶ ὥσπερ σκάφος τῷ τῆς σοφίας οἶακι διευθύνων ἀκλινῶς
τὸ πᾶν, τὴν δὲ διὰ μέρους οἱ ἐπὶ τούτῳ ταχθέντες ἄγγελοι. ἀλλ' **3**
οἱ μὲν λοιποὶ ἐφ' οἷς αὐτοὺς ἐποίησε καὶ διέταξεν ὁ θεὸς ἔμειναν.
10 ὁ δὲ ἐνύβρισε καὶ πονηρὸς περὶ τὴν τῶν πεπιστευμένων ἐγένετο διοί-
κησιν, φθόνον ἐγκισσῆσας καθ' ἡμῶν, ὥσπερ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα σαρ-
κῶν ἐρασθέντες καὶ ταῖς τῶν ἀνθρώπων εἰς φιληδονίαν ἐνομιλήσαντες
θυγατράσιν. αὐθαίρετον γὰρ καὶ αὐτοῖς ἔχειν πρὸς ἐκάτερα διετάξατο **4**
βούλησιν ὁ θεός, οἷα καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἵν' ἢ πειθόμενοι τῷ
15 λόγῳ συνοῦσιν αὐτῷ καὶ ἀπολαύωσι μακαριότητος, ἢ μὴ πειθόμενοι

3 Plato Tim. 41f. 69 C. Symp. 202 Ef — **7** vgl. De res. II, 10, 5 — **11** vgl. De autex. 17, 5. 18, 8. 19, 3 — **12** Gen. 6, 2

1 γενόμ.—θεοῦ vor καθάπερ—Ἀθην. Ph | καὶ Ἀθην. γεν. < Catene | Ἀθην. S 77^v | μὲν vor γενόμ. + Athenag. **1f** ὥσπ. δὴ κ.: καθὸ Athenag. **1** δὴ: δὲ U; < S **2** ὑπ' αὐτοῦ γεγόν. Athenag.: < S | ὑπ' U Ph Catene: ἀπ' V Dd | τὴν u. διοίκησιν Z. 3 < S **3** πεπιστευμένοι U | τοῦτων Ph^b | ἦν < Athenag. Ph, viell. auch S doch wohl ursprünglich γὰρ ἦν bo<(by)) **4** γέγονε Athenag. **4f** τ. ὑπ' αὐ. διακε(κ.) »seinen Geschöpfen« S **5** ἵν' η Athenag. HS | καὶ γενικὴν Ph Catene Athenag.: καὶ ἀγεννητικὴν V, καὶ γενετικὴν U: < S | ἔχων ὁ θεός Catene | ἔχων < Athenag. **6** τῶν ὅλων »des Geschaffenen« S | ἡ Ph Catene S: ἡ V U | πάντων Catene | αὐτὸς < Catene S **6f** ἀνηρτημένος: »haltend« S **7** καὶ ὥσπερ—ἄγγελοι Z. 8 < Ph | καὶ w. e. sch. < S | σκάφος τι (od. τις) S | τῷ τ. σοφ. οἶακι »durch seine Weisheit« S | διευθύνων? Catene | ἀκλινῶς < S **8** ἐπὶ μέρει Athenag. | οἱ < Catene | ἐπὶ τούτων V, ἐπὶ τοῦτο Catene?: ἐπ' αὐτοῖς Athenag. **8f** ἀλλ' οἱ μ. λ.] οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι Athenag. **9** ἐφ' ὧν Ph | ὁ θ. καὶ διετ. αὐτοὺς Catene | διέταξεν V S Athenag.: διετάξατο U Ph Catene | θεός] κύριος S **10** ὁ δὲ] αὐτὸς δὲ Ph | τὴν < U | τῶν αὐτῷ πεπιστ. S **11** ὥσπερ—θυγατράσιν Z. 13 < S u. Catene, w. + καὶ μετ' ὀλίγα **12** φιλοκοιτίαν ὀμιλήσαντες U, φιλοτησίαν ὀμιλ. Ph **13** ἔχειν < S **14** βούλησιν V 358^r | οἷα] ὅσα Catene: ὡς? S | ἐπὶ τ. ἀνθρώπων: »den Menschen« S | ἀνθρώπων < Ph a: es endet Ph | ἵνα Catene | ἡ U: οἱ V **15** συνοῦσιν V | ἀπολαύωσι V Catene: ἀπολάβωσι U Ph

κρίνονται. ἦν δὲ καὶ ὁ διάβολος ἀστὴρ ἑωσφόρος. »πῶς ἐξέπεσεν 5
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος, ὁ προῦ ἀνατέλλων;« ἦν μετὰ τῶν ἀγ-
γέλων ἀνατέλλων τοῦ φωτός, ἦν ἄστρον προῦνόν, ἀλλ' ἐξέπεσε καὶ
»εἰς τὴν γῆν συνετρίβη«, ἐπιτροπέυσας τῷ ἀνθρώπῳ τὰναντία. τὸ
5 γὰρ θείον νεμεσᾶ (ἀεὶ) »τοῖς ὑπερηφάνοις« καὶ τὰ ἀυθάδη φρονήματα
κολούει. ἐπέροχεται δέ μοι καὶ ἔμμετρόν <τι> εἰπεῖν, 6

ὦ πᾶσιν ἀρχὴ καὶ πέρασ κακῶν ὄφισ,
σὺ τ' ὦ βαρὺν τίκτουσα θησαυρὸν κακῶν
πλάνη, τυφλοῦ ποδηγὲ ἀγνοίας βίου,
10 χάιρουσα θρήνοις καὶ στενάγμασι βροτῶν,
ὑμεῖς ἀθέσμονς εἰς ὕβρεις ὁμοσπόρων
τὰς μισαδέλφους ὀπλίσαντες ὠλένας
Καὶν μολῦναι φοινίῳ πρῶτον λύθρῳ
ἐπέισατον γῆν, καὶ τὸν ἐξ ἀκηράτων
15 πεσεῖν αἰώνων πρωτόπλαστον εἰς χθόνα
ὑμεῖς ἐτεκτῆρασθε. |

1 Jes. 14, 12 — 4 vgl. De autex. 17, 5. 18, 8. 19, 4 — 5 vgl. I Petr. 5, 5
— 10 vgl. Symp. 11 S. 132, 6 — 12 vgl. Symp. 5, 5. 11 S. 59, 15ff. 134, 6f. De
res. I, 32, 4 S. 268, 13f — 13 Symp. 11 S. 135, 19

1 κρίνονται U | vor ἦν + »Wie der Teufel der Morgenstern war«
mit roter Schrift S | πῶς (δς Catene) — ἑωσφόρος Z. 2 < V 2 ἦν —
ἀνατέλλων Z. 3 < U 3 ἀνατέλλων < Catene | τοῦ φωτός ἦν inter-
pungiert S | προῦνόν VU: < S 4 τὰ ἐναντία U 4f τὸ γὰρ — ἐτεκτῆ-
ρασθε Z. 16 < Catene 4 τὸ S 78 5 νεμέσαν U | ἀεὶ + S | καὶ
τὰ — κολούει Z. 6 < S 6 κολούει Pet: κωλύει VU | μοι < U | ἔμ-
μετρον w. e. sch. S (»metrisch«) wie Pl Symp. 197 C: ἐν μέτρος V, ἐμμέτρος U |
τι Bo, vgl. Pl a. a. O u. S | εἰπεῖν] τίκτειν aus τι εἰπεῖν S 7 ὦ] ὡς U |
πάντων las schwerl. S | ὄφισ ὄφισ V, ὁ ὄφισ U: φησι S 8 σὺ τ' ὦ Md: σὺ od.
σὺ τὸν S: οὐ τῷ V, οὐτῷ U: ἢ τ' ὦ Scaliger | θησαυρὸν] »Besitztum« imēnie S:
imēti se S 9 ποδηγός Scaliger | ἀγνοίας viell. verderbt: κ' ἀνόου w. e.
sch. S (viell. aber i »und« nachträglich eingeschaltet) 10 βροτῶν: »der
Menschen« S 11 ὑμεῖς < S 12 ὠλένας < S 13 Καὶν γὰρ S |
μολῦναι] »befleckte« S | φοιν. . . λύθρῳ] »mit Blut« S 14 ἔπισα τὸν V,
ἐπέισατο U: < S | γῆν] »Grube« S | τὸν Pet: τῶν VU 15 εἰς
χθόνα: εἰς αἰῶνα (αἰώνων <) S 16 ἐτεκτ. Scaliger Pet: ἐτεκτῆρασθαί V,
ἐτεκτῆρασθαι U

XXXVIII. Καὶ ὁ μὲν διάβολος οὕτως· ὁ δὲ θάνατος πρὸς ἐπι- 545
 στροφήν εὐρέθη, καθάπερ καὶ τοῖς ἀρτιμαθίσι γραμμάτων παιδίοις
 πρὸς ἐπανόρθωσιν αἱ πληγαί. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ὁ θάνατος ἢ διάκρισις
 καὶ διαχωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος. Τί οὖν; παραίτιος ὁ θεὸς 2
 5 θανάτου; λέξετε. πάλιν γὰρ ὁ αὐτὸς ἡμῖν ἤκει λόγος. μὴ γένοιτο,
 ἐπεὶ μηδὲ οἱ διδάσκαλοι προκαθηγουμένως τοῦ ἀλγύνεσθαι ταῖς πλη-
 γαῖς τοὺς παῖδας αἴτιοι. καλὸν οὖν ὁ θάνατος, εἰ καθάπερ παισὶ
 πρὸς ἐπιστροφήν δίκην πληγῶν εὐρέθη, οὐχ ὁ τῆς ἁμαρτίας, ὧ σο-
 φώτατοι, ἀλλ' ὁ τῆς διαζεύξεως τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ χωρισμοῦ. ἀντεξ- 3
 10 ούσιος γὰρ ὢν καὶ αὐτοκράτωρ ὁ ἄνθρωπος, καὶ αὐτοδέσποτον βού-
 λησιν καὶ αὐτοπροαίρετον πρὸς τὴν ἀίρεσιν, ὡς ἔφην, τοῦ καλοῦ
 λαβῶν, ἀκούσας τε ἄπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ φάγεσθε,
 ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε ἀπ'
 αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανείσθε, ἐν-
 15 δοὺς ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ φαγεῖν τῷ διαβόλῳ δεδουλευσμένη σοφία ποι-
 κίλως πρὸς παρακοὴν πείθοντι, ἠθέτησε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ· καὶ

3 Plato Phaed. 67 D — 5 vgl. De res. I, 36, 1—3 — 7 Theoph. Ad Autol. II, 26 — 11 De res. I, 36, 2 S. 275, 18f; vgl. De autex. 16f S. 186ff — 12 Gen. 2, 16. 17

1—S. 281, 7 S. Parall. 417f S. 165f Holl

1 Καὶ < S | ὁ δὲ θάνατος—χωρισμοῦ Z. 9 C in K 174^v. Lemma
 τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως 2 ἠρέθη U | καὶ < Catene
 3 πρ. ἐπανόρθ. < S | πληγαί] hier endet die Catene | ὁ < C 4 καὶ
 χωρισμὸς V: < S | τοῦ σώματος C, aber vgl. auch Pl οὐκοῦν τοῦτό γε
 θάνατος ὀνομάζεται, λύσις κ. χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος 5 λέξεται C Jh
 | * πάλιν—λόγος < C | ὁ < V 6 προκαθηγ.] »durch das Vorgesetzt-
 sein« S 7 καλὸν U 120^v. | οὖν < C | εἰ] δε w. e. sch. S | παισὶ] φησὶν C
 8 δίκην πληγῶν < S | ἠρέθη U, εὐρεθεῖ C | ἁμαρτίας] φημί od. λέγω
 + S 8f σοφώτατοι S 78^v 9 τ. χωρισμοῦ] τῆς ψυχῆς S: C endet, aber
 fügt an καὶ τὰ ἐξῆς εἰς τὸν περὶ ἀντεξουσίου, weil sich das Fragm. Ck 50^v un-
 mittelbar an das Z. 1ff anschlieβt 9f ἀντεξουσίος—δικαιοσύνης S. 281, 7 C
 in K Bl. 50^v, von οὐκ ἐποίησεν κακὸν S. 281, 1f an auch in C u. R: Lemma in
 Ck τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως 10 γὰρ < C 11 καὶ
 αὐτοπροαίρετον < S | ὡς ἔφην < S 12 τε < CS | παντὸς—ἀπὸ δὲ
 Z. 13 < C | τοῦ ἐν τ. παρ. < S | τῷ V 358^v | φάγ.] βορὰν φάγῃ S
 13 δὲ < C 14 ἢ U | δ'] γὰρ S 14f ἐνδοὺς—φαγεῖν Z. 15 < S
 15 ἀπ' αὐτοῦ nach φαγεῖν C 15f τοῦ διαβόλου . . πείθοντος wie Jh
 viell. S 15 δὲ δελεασμένη ἢ U, δελεασμένη C: δεδελ. σοφία < S 15f ποι-
 κίλω C 16 πείσονται U

ἐγένετο τοῦτο αὐτῷ εἰς σκάνδαλον καὶ παγίδα καὶ σκῶλον. οὐ γὰρ 4
 ἐποίησεν ὁ θεὸς κακόν, οὐδέ ἐστιν τὸ σύνολον ὅλως ἐκ παντός εἰς
 τὸ παράπαν ἀτίος κακοῦ· ἀλλὰ πᾶν ὅπερ ἂν ἀντεξούσιον οὕτως ὑπ'
 αὐτοῦ γεγονὸς ἢ πρὸς τὸ φυλάσασθαι καὶ τηρῆσαι νόμον, ὃν αὐτὸς
 5 δικαίως διεστείλατο, μὴ τηρῆσαν λέγεται κακόν. βαρυτάτη δὲ βλάβη
 τὸ παρακοῦσαι θεοῦ, τοὺς ὅρους τῆς κατὰ τὸ ἀντεξούσιον ὑπερβάντα
 δικαιοσύνης. ὅθεν ἐπειδὴ κατερουπώθη καὶ κατεμιάνθη τῆς ἀποφά- 5
 σεως ἀποστατήσας ὁ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ καὶ κηλίδας ἐναπεμάξατο
 κακίας πολλῆς, ἃς ὁ ἄρχων τοῦ σκότους ἀπεκύνησε καὶ πατὴρ τῆς
 10 πλάνης, ἐπόνονε κατὰ τὴν γραφὴν συλλαβῶν, ἵνα τὸν ἄνθρωπον
 φαντάξιν αἰεὶ πρὸς ἀδικίαν ἔχειν καὶ κινεῖν, ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ,
 ἀθάνατον κακόν ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ διαβόλου ἰδὼν αὐτὸν γεγενη-
 μένον, καθάπερ καὶ ὁ διάβολος πλάνος ἦν, τοὺς δερματίνους χιτῶνας
 διὰ τοῦτο κατεσκεύασεν, οἷονεὶ νεκρότητι <τινὶ> περιβαλὼν αὐτόν,

2 vgl. S. 277, 3 — 5 vgl. De autex. 17, 2. 18, 11 S. 189, 15. 195, 6f — 9 vgl.
 Joh. 12, 31. Ephes. 6, 12 (Kol. 1, 13) — 10 Psal. 7, 15 — 13 vgl. De res. I, 39,
 5. 7. 40, 6 — Iren. Adv. haer. III, 23, 6. Tert. De resurr. 7

8 Prokop. PGr 87, 1, 164C — 14 Greg. Naz. Orat. 38, 12. Greg. Nyss. De
 an. et res. III, 253 B (156 Oehl. PGr 46, 148 C). De virg. 12 III, 151 (88 Oehl. PGr 46, 376)

1 τοῦτο < C | εἰς παγ. κ. σκάνδ. S | εἰς παγ. κ. εἰς σκῶλον U |
 οὐ γὰρ] es beginnt C in C Bl. 234^v Z. S (Lemma τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ ἀναστά-
 σεως λόγου) und R 222 (Lemma τοῦ αὐτοῦ) | οὐ γὰρ] οὐκ Cc Cr 2 κακόν
 ὁ θεὸς C | ἐκ — παράπαν Z. 3 < S | εἰς < UC 3 ἀντεξουσίως las
 schwerl. S | οὕτως < S 4 γέγονεν S | ἦ C, εἰ Cr: ἦ V U S Ck | ὃν] etwa
 τοῦτο δὲ od. αὐτὸ δὲ (viell. las aber S ὅ) τοῦτε S 5 τηρῆσαι Ck: τηρηθὲν δὲ S
 6 ὑπερβάντος S 7 δικαιοσύνης] es endet C | κατερουπώθη καὶ U: < S
 8 τοῦ θεοῦ nach ἀποφάσεως in S | ἀποστατ. — συλλαβῶν Z. 10 Prok |
 ἀποστ.: παραβιάς Prok 9 πολλῆς] »unreiner« (βεβήλου?) S | τοῦ σκότους S:
 οὔτως VU 10 ἄνθρωπον S 79 11 πρ. ἀδ. αἰεὶ φαντ. U | ἔχει U
 12 κακόν — ἀποθάνη S. 282, 2] ἐν ἐλαττώσει κεκακωμένον ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ διαβόλου
 ἰδὼν αὐτόν γεγενημένον, οὐκ εἶπασε μεταλαβεῖν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἐνέδυσεν
 αὐτόν τε καὶ τὴν σύζυγον εἴαν χιτῶνας δερματίνους καὶ ἀπέλυσε τοῦ παραδείσου,
 νέκρωσιν αὐτοῖς ὀρίσας λέγων »γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει«, ὅπως καθάρισας τῆς
 ἐλαττώσεως ἐν τῇ ἀναστάσει ὡς ἄριστος κεραμεὺς πάλιν ἀπὸ τοῦ ἰδίου φροήματος
 ἄνευ ἐλαττώσεως ἀναστήσει V; von νέκρ. an auch Catene (nur ὁρ. αὐτ. u. ἀπελε-
 λεύση . . ἀναστήση) | τοῦ διαβόλου aus V: τῆς ἀδικίου od. ἀδικίας las S | αὐτόν
 < S 13 καθάπερ U 121 | ὁ διάβ. πλάνος] αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ πλανῶν αὐτόν
 ὁ διάβ. S 14 νεκρότητα U, aber vgl. Jh Symb. in Eriph. S. 15 : τινὶ + S

ὅπως διὰ τῆς λύσεως τοῦ σώματος πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ γεννηθὲν κακὸν ἀποθάνῃ. |

XXXIX. Προηπόρηται δὲ ἤδη καὶ ἀπεδείχθη τοὺς διωματίνους 546
 χιτῶνας μὴ εἶναι τὰ σώματα. ὅμως δὲ καὶ πάλιν (οὐ γὰρ ἄπαξ ῥη-
 5 τέον) φράζομεν. αὐτὸς πρὸ τῆς κατασκευῆς αὐτῶν ὁ πρωτόπλαστος
 ὁμολογεῖ καὶ ὅστ᾽ ἔχειν καὶ σάρκας, ὅποτε δὴ τὴν γυναῖκα προσεν-
 εχθείσαν αὐτῷ θεασάμενος »τοῦτο νῦν ὅστουνε ἐφώνησεν ἐκ τῶν
 ὅστουν μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι
 ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ἐλήφθη. ἔνεκεν τούτου καταλείπει ἄνθρωπος
 10 τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικί
 αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. οὐ γὰρ δὴ ἀνέξομαι φλην- 2
 αφώντων τινῶν καὶ βιαζομένων ἀπηρευθριασμένως τὴν γραφήν, ἵνα
 αὐτοῖς δὴ σαρκὸς μὴ εἶναι προχωρήσῃ ἢ ἀνάστασις, ὅστ᾽ ἀνοητὰ
 καὶ σάρκας ὑποτιθεμένων, καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἄνω καὶ κάτω
 15 μεταβαλλομένων ἀλληγορίαις, καὶ ταῦτα οὕτως ὡς γέγραπται παρα-
 λαμβάνεσθαι κρατύνοντος τοῦ Χριστοῦ τὴν γραφήν, ἔνθα πυνθανο-
 μένοις τοῖς Φαρισαίοις περὶ χωρισμοῦ γυναικὸς ἀποκρίνεται· οὐκ
 ἀνέγνωτε ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ κτίσας ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησε; καὶ εἶπεν,
 ἔνεκεν τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα»

7 Gen. 2, 23 — 14 De res. I, 62, 8. Porphyrius(?) bei Makar. Magnes III, 33, 16 — 17 Mt. 19, 4

3ff Prokop. PGr 87, 1, 164f. Doctrina patrum S. 180 Diekamp — 5 Epiph. Ad Ioann. Hier. ep. 51, 5, 3 S. 403 Hilberg — 14 Eustath. De engastr. 22 S. 51, 5 Kl

1 γεννηθὲν U | 3 Προηπόρηται — ἐκπεσεῖν S. 283, 8 Doctr. patr. S. 180 (An) | Προηπόρηται δὲ < S, unten 62, 9 προσαποροῦσι | καὶ < S | τοὺς δεσμ. — σώματος S. 283, 4 Prok 5 φράζομεν. αὐτὸς < V | αὐτῶν V 359 | ὁ πρωτόπλαστος < V 6 σάρκας ἔχειν καὶ ὅστ᾽ S | ἔχων V | δὴ < S 6f αὐτῷ προσαχθεῖσαν U 7 αὐτῷ < S 8 καὶ σὰρξ — μου < S 9 αὐτῆς < S 10 πρὸς τὴν γυναῖκα An 11f φληναφώντων U 12 ἀπηρευθριασμένως U 13 δὴ σαρκ. μὴ] δίχα σαρκ.? An | δὴ übersetzt nicht S | μὴ εἶναι προχωρ.] »nicht sei« S | προχώρησις U ἢ < An 14 σάρκας] νοητὰς + U: < V S An | καὶ ἄλλω τε V: S 79^v | ἄνω καὶ κάτω < S, vgl. dazu z. B. Porphyr. bei Makar. Magn. III, 33 15 ὑποβαλλομένων V: aber mit Recht vergl. Jh Pl Gorg. 481 E | schwerl. las S καὶ ἀλλῃ. (i inagl. wohl aus inagl.): nach ἀλλῃ. interpung. Dd | οὕτως (od. etwa ὡσαύτως) auch vor παραλαμβ. S 16 κρατίν.: »heißend« »gebietend« S | τὴν γραφήν < S | ἔνθα (nicht δε) las wohl auch S (iže aus izde) 17f οὐκ ἀνέγνωτε < U 18 ὁ κτίσ. αὐτοὺς . . ἐποίησε αὐτούς S | καὶ εἶπεν — μητέρα Z. 19 < S | καὶ εἶπεν < V: αὐτοὺς An 19 πατέρα] αὐτοῦ + An

καὶ τὰ ἐξῆς. πῶς γὰρ ἐπὶ ψυχῶν μόνον τό »αὐξάνεσθε <καὶ πλη- 3
θύνεσθε> καὶ πληρώσατε τὴν γῆν« παραληπτέον, ἢ τό »ἔλαβε χοῦν
ἀπὸ τῆς γῆς ὁ θεὸς καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον«, ὃ κυρίως ἐπὶ τοῦ
σώματος λελέχθαι φαίνεται; οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ χοῦς καὶ τῶν βαρυτέρων
5 τὴν οὐσίαν ἐκτίσαστο ἢ ψυχὴ. ὥστε συνέστηκεν ἐκ παντὸς ἀληθέ- 4
στατα πρὸ τῶν δερματίνων σεσωματοποιῆσθαι χιτῶνων τὸν ἄνθρω-
πον. ταῦτα γὰρ πρὸ τοῦ ἐκπεσεῖν αὐτὸν ἅπαντα εἶρηται, τὰ δὲ κατὰ
τοὺς χιτῶνας μετὰ τὸ ἐκπεσεῖν.

Ὅθεν ἴωμεν πάλιν ἐπισκεψόμενοι τὰ ἐν χερσίν, ἰκανῶς ἀποδεί- 5
10 ξαντες μὴ εἶναι τοὺς δερματίνους χιτῶνας τὰ σώματα, ἀλλὰ τὴν
ἀπὸ τοῦ ἀλόγου τῶν ζώων νεκρότητα κατεσκευασμένην· τοῦτο γὰρ
λείπεται. ἀμέλει τῶν ὄρων ἔξω τοῦ παραδείσου κατὰ ταύτην ἐξοι-
κίζεται τὴν αἰτίαν· οὐ γὰρ, ὅτι μὴ θέλων ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ ξύλου
δρέψασθαι τῆς ζωῆς αὐτὸν καὶ φαγεῖν ἐξέβαλεν (ἐδύνατο γὰρ εἰς τὸν
15 αἰῶνα ζῆν. αὐτίς φαγὼν ἀπὸ τῆς ζωῆς), ἀλλ' ἵνα μὴ ἀθάνατον, ὡς
ἔπεθέμεθα, γενηθῆ τὸ κακόν. ἐπεὶ διὰ τί τὸν Χριστὸν ἀπὸ τῶν 6
οὐρανῶν ἀπέστειλεν εἰς τὴν γῆν, εἰ ὅλως ἠθέλε ζωῆς τὸν ἄνθρωπον 547

1 Gen. 2, 7 — 2 Justin De ressurr. 7 (S. Parall. S. 44, 241 ff Holl) — 11 De
res. I, 38, 5. 39, 7. 40, 6 — vgl. Symp. S. 12, 13f. 42, 3f. De res. I, 25, 1

1 vgl. Prokop. PGr 87, 1, 164f — 11 Greg. Naz. Or. 38, 12. Greg. Nyss.
III, 253 B (156 Oehler. PGr 46, 148 C) — 13f. 16ff vgl. Prokop. 87, 1, 165, 8f

1 τὰ ἐξῆς] προσκολληθήσεται τῇ γυναικί (πρὸς τὴν γυναῖκα An^b) αὐτοῦ καὶ
ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν An | ψυχῶν μόνον] ψυχῆς S (doch viell. duši
aus dušj) An 1f καὶ πληθύνεσθε + S 3 δ U 121^v: < V 4 φαίνε-
ται] φησιν oder φάσκειται las schwerl. S; »er sprach« reče od. »gesagt wurde«
rečesja wohl aus »erscheint« mnitsja 5 ἐκ παντὸς wohl auch S (ot sego aus
ot vsego) 6 σεσωματοποιεῖσθαι U 7 αὐτὸν < schwerl. S (»von allem«
vsego S wohl aus »Alles .. seinem [Fall]« vse ego) | τὰ πάντα An 8 χι-
τῶνας] ἐκείνους viell. + S | μετὰ τὸ ἐκπεσεῖν: »hernach« S | ἐκπεσεῖν] es
endet An 9 ἐπισκεψόμενοι V | χερσίν] νῦν ὄντα + S 10 μὴ εἶναι
— νεκρ. auch als Überschrift S 11 ἀπὸ τοῦ ἀλόγου V: (τῶν) ἀλόγων S: ἀπὸ
τοῦ λόγου U Pet Dd: ἐπὶ τοῦ λογικοῦ Jh | νεκρ. V 359^v | κατεσκευασμένην
< S 12 λείπεται S 80 | ἀμέλει] »und nun« S | παραδείσου] γενόμενος
καὶ + S 12f ἐξοικισθεὶς S 13 οὐ γὰρ] Prok S. 165, 8 | ὅτι < S
14 δρέψασθαι .. καὶ < S | τῆς ζωῆς < S | ἠδύνατο U 15 τ. ζωῆς]
τοῦ ξύλου S, aber vgl. S. 284, 15 16 ἐπεὶ διὰ τί: διὰ τί γὰρ übersetzt S |
ἐπεὶ — ἐνοχλήσῃ S. 287, 9 auszugsweise bei Prok 17 ἀπέστειλεν U | εἰς τὴν
γῆν < S | ἠθέλησεν U

ἀγενστον ἀποθανεῖν εἰς τὸ παντελές; εἰ δὲ ἐκ μεταμέλου φαίη τοῦτο
 πεποιημένα τὸν θεὸν ὁ ἀντιλέγων, ἀσθενῆς αὐτῷ ὁ λόγος, μετα-
 γινώσκοντα τὸν θεὸν εἰσάγων. ἀλλ' οὔτι ἀσύνετος τοῦ μέλλοντος
 ὁ θεὸς οὔτε κακοποιός, ἀλλὰ καὶ ἄκρως ἀγαθὸς καὶ προγινώσκων τὰ
 5 μέλλοντα. ὥστε οὐκ ἄρα διὰ τὸ μὴ σφύζεσθαι εἰς τὸν αἰῶνα φαγόντα 7
 αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἐξέβαλεν, ἀλλὰ διὰ τὸ νεκρωθῆναι
 πρῶτον θανάτῳ τὴν ἁμαρτίαν, ἢν' οὔτως μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ἐκτα-
 κείσης τῆς ἁμαρτίας ἐγερθεῖς ὁ ἄνθρωπος καθαρὸς φάγη τῆς ζωῆς.

XL. Μηδεὶς δὲ ἀβέλτερος ὢν παρακινδυνεύτω ὡς τούτων ἑτέρως
 10 λεχθέντων. ὁ γὰρ ὅλως ὀριζόμενος τὴν σάρκα μὴ εἶναι ταύτην
 ἀθανασίας δεκτικὴν, ὄντως ἀνοίας ὑπεύθυνος ὢν νόσῳ βλασφημεῖ.
 διὰ τί γὰρ μετὰ τὴν τῶν χιτῶνων τῶν δερματίνων ὁ Ἀδάμ κατα- 2
 σκευὴν ἐκβάλλεται, κωλυόμενος φαγεῖν ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ
 ζῆσαι, εἰ ὅλως ἀδύνατον ἦν μετὰ σώματος εἰς τὸν αἰῶνα ζῆσαι τὸν
 15 ἄνθρωπον; ὡς δυναμένου γὰρ αὐτοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἐὰν ἀπὸ τῆς ζωῆς
 γεύσῃται λαβών, ἢ κώλυσις γίγνεται. φησὶ γάρ· »καὶ ἐποίησε κύριος 3
 ὁ θεὸς τῷ Ἀδάμ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ χιτῶνας δερματίνους καὶ ἐνέ-
 δυσεν αὐτούς. καὶ εἶπεν ὁ θεός· ἰδοὺ, γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν,
 τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν· καὶ νῦν μὴ ποτε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα
 20 καὶ λάβῃ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ φάγη καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.
 καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν κύριος ὁ θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς
 ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, καὶ ἐξέβαλε τὸν Ἀδάμ. οὐκοῦν 4

6 vgl. De res. I, 38, 5. 39, 5 S. 281, 14ff. 283, 15 f — 16 Gen. 3, 21—24

6ff vgl. Prokop. S. 165, 12f. Greg. Naz. Orat. 38, 12. Greg. Nyss. III, 253 B

1 ἀγενστήσαντα V Dd, ein Verbum ἀγενστεῖν ist jedoch nicht bezeugt; vgl.
 aber unten S. 301, 8 ἄγενστοι λύπης, Plat. Pol. IX 576 A ἐλευθερίας ἄγενστος vgl.
 Jh: »nicht schmecke und« S | τοῦτο φαίη U 2 vor ἀσθενῆς + »Daß es
 Gott nicht gereut« mit roter Schrift S | αὐτῶν U 3 εἰσάγων: »sagend« S |
 ἀξύνετος U 4 ὁ < U 5 ὥστε < V | διὰ τὸ — ἐξέβαλεν Z. 6] »nicht deshalb ihn
 aus dem Paradiese (getrieben), daß (etwa διὰ τοῦτο αὐτὸν ἐκ τοῦ παραδείσου διὰ
 τὸ) er (nicht) essend von dem Baum lebe in Ewigkeit« S | σφύζεσθαι] ζῆσαι?
 S | ζωζ. corr. in σώζ. U 6 τ. ζωῆς < S 7 ἢν' καὶ S 8 τῆς
 ἁμαρτ. U 122 | ὁ < U | καθαρὸς < V Prok. 165, 12 9 δέ: οὖν
 schwerlich + S 10 ὅλως < S | τὴν < V 11 ἀθανασίας S 80^v |
 ὄντως < S | ὑπεύθ.] ὑπαίτιος U S | νοσῶν V: »ist und« S 13 ἐκβάλ-
 λεται] ἐκ παραδείσου + S 16 λαβών < S | γίνεται U | κύριος
 < S 18 κύριος ὁ θεός S | ἐξ V 360 | ἡμῶν V 20 λάβῃ . . καὶ
 < S 21 τῆς τρυφῆς < S 22 ἐλήφθη] ἐκτίσθη? S (»geschaffen war«)

ἐδύνατο ζῆν εἰς τὸν αἰῶνα τὸ σῶμα καὶ ἀθάνατον ἔσεσθαι, εἰ μὴ
 κεκόλυτο γεύσασθαι τῆς ζωῆς. ἐκωλύθη δέ, ὅπως ἢ μὲν ἁμαρτία
 συναποκτανθεῖσα τῷ σώματι θάνῃ, τὸ δὲ σῶμα ἀνασταθῆ τῆς ἁμαρ-
 5 τίας ἀπολομένης. ἵνα τοίνυν μὴ ἦ κακὸν ἀθάνατον ὁ ἄνθρωπος, ὡς 5
 ἔφην, ἢ ἀεὶ ζῶν, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὴν ἁμαρτίαν κρατιστεύουσαν, ἅτε
 ἐν ἀθανάτῳ βλαστήσασαν σώματι καὶ ἀθάνατον ἔχουσαν τὴν τροφήν,
 ὁ θεὸς αὐτὸν διὰ τοῦτο θνητὸν ἀπεφήνατο νεκρότητι περιβαλὼν.
 τοῦτο γὰρ οἱ δερμᾶτινοι χιτῶνες ἐβούλοντο, ἵνα δὴ διὰ τῆς λύσεως 6
 τοῦ σώματος καὶ τῆς διαιρέσεως ἢ ἁμαρτία κάτωθεν αὐτόπρεμνος
 10 πᾶσα διαφθαρεῖ, ὡς μηδὲ κἂν βραχύτατον ῥίζης ἐαθῆναι μέρος, ἀφ'
 οὗ νέαι βλάσται πάλιν ἁμαρτημάτων ἀναβήσονται. |

XII. Καθάπερ γὰρ ὁπότ' ἂν ἐν οἰκοδομίμασι ναῶν καλοῖς 548
 σικῆ (>η) γεννηθεῖσα καὶ εἰς ἔκτασιν καὶ μέγεθος εὐτροφήσασα, καὶ περὶ
 πᾶσας τὰς ἀρμονίας πολυκλημάτοις ῥίζιαις τῶν λίθων κεχυμένη, οὗ
 15 πρότερον τοῦ φύειν στέλλεται, ἔστ' ἂν πᾶσα ἀποσπασθῆ, λυθέντων

2 vgl. De res. I, 38, 5. 39, 5. 7 — 8 vgl. Tert. De resurr. 7 — 12 vgl. De
 res. II, 9, 12

4—S. 286, 14 S. Parall. 419 S. 166f Holl — 8 vgl. Greg. Naz. Orat. 38, 12.
 Greg. Nyss. III, 253 B — 12 vgl. Prokop. 87, 1, 165 B

1 ἡδύνατο U 3 θάνῃ] λυθῆ V | ἀναστῆ U 4 ἀπολλομένης
 V wie oft | ἵνα — ἀνεστέλλετο S. 284, 14 C in C Bl. 79, 9. R 88v.
 C Lemma ἐκ τοῦ αὐτοῦ, R ohne Lemma nach De res. I, 32, 8 | καὶ ἵνα
 S | μὴ τοίνυν V, μὴ τοίνυν μὴ C, an Stelle d. 1. μὴ Rasur in C^r | ἦ
 < VC | τὸ κακὸν V Dd | ὁ < C | ἄνθρ. εἶη C 4f ὡς ἔφην < S
 5 ἦ < V S C | ἀεὶ ζῶν V: ἀεὶ S | ἑαυτῷ S 81 | καὶ κρατιστ. S: κρατητεύ-
 ουσαν V 6 τὴν + V 7 ὁ θεὸς U 122v | ἀπεφήνατο: »hat gemacht« S
 | νεκρότητι VU 8 οἱ < C^r | βούλονται S | δὴ < CS | ἀναλύσεως C^r
 9 τοῦ σώματος hinter διαιρέσεως C^r | διαιρ.] διέσεως V, δήσεως S | κάτωθεν
 ispod: ispad S 10 ἅπασα C^r 10f ἀφ' οὗ — ἀναβήσονται Z. 11] »daß sie
 wieder die Sünde hervorkommen lasse« S 11 ἀναβήσ.] ἀναβλύσονται U; ἀνοσζή-
 σονται C Prok 12 vor Καθάπερ »Gleichnis« rot + S | ὁπ' ἔτιαν VCe:
 < U S C^r | καλῶς V, καλῶν U S 13 σικῆ γενν. wie eine Überschrift
 rot S | ἦ + Holl | εἰς < C^r S | ἔκτ. κ. μέγ.] »Größe u. Schönheit« S
 | εὐτροφήσασαν Ce, εὐτροφήσασα C^r Jh: »habend« S | καὶ περὶ — κεχυμένη
 Z. 14 < S | περὶ] ἐπὶ U 14 ἀρμονιάς, corr. v. 2. Hd. in ἀρμωγάς C |
 πολυκληματαῖς V | κεχυμένη C | οὗ — στέλλεται Z. 15: »nicht zerstört wird« S
 15 ἔστ' ἂν] ἕως U | πᾶσα] πρῶτον C: ῥίζα S | ἀποσπασθῆ C^r: »geschwächt
 wird« S | λυθέντων — λίθων S. 286, 1] »auf welchen sie gegründet ist« S

τῶν καθ' οὓς ἐβλάστησε τόπους τῶν λίθων (δυνατὸν γὰρ πάλιν εἰς
 τοὺς ἑαυτῶν ἐναρμοσθῆναι τόπους τοὺς λίθους, τῆς συκῆς ἀφηρη-
 μένης, ὅπως ὁ μὲν ναὸς σώζεται, μηδὲν τῶν ἀφανιζόντων αὐτὸν
 5 κακῶν ἐν ἑαυτῷ μηκέτι φέρων, ἡ δὲ συκῆ πᾶσα προθέλυμος ἀπο-
 νεῶν τὸν ἄνθρωπον, δίκην ἀγρίας συκῆς τὴν ἁμαρτίαν βλαστήσαντα,
 διέλυσε θανάτου προσκαιροῖς προσβολαῖς ἀποκτείνων, κατὰ τὸ γε-
 γραμμένον, καὶ ζωοποιῶν, ἵνα πάλιν τῶν αὐτῶν ἡ σὰρξ μισῶν,
 μετὰ τὸ ξηρανθῆναι καὶ ἀποθανεῖν τὸ ἁμάρτημα, δίκην ἀνακαινο-
 10 ποιηθέντος ναοῦ ἀθάνατος καὶ ἀπήμων ἐγερεθῆ, τελείως ἐκ βάρων
 ἀπολωμένης τῆς ἁμαρτίας. ζῶντος γὰρ ἔτι τοῦ σώματος πρὸ τοῦ 2
 τεθνήξεσθαι συζῆν ἀνάγκη καὶ τὴν ἁμαρτίαν, ἔνδον τὰς ῥίζας αὐτῆς
 ἐν ἡμῖν ἀποκρύπτουσαν, εἰ καὶ ἔξωθεν τομαῖς ταῖς ἀπὸ τῶν σωφο-
 ρισμῶν καὶ τῶν νοουθετήσεων ἀνεστέλλετο, ἐπεὶ οὐκ ἂν ἔτι μετὰ τὸ
 15 φωτισθῆναι συνέβαινε ἀδικεῖν, ἄτε παντάπασιν εἰλικρινῶς ἀφηρημένης

5 vgl. zu De res. S. 275, 4 — 7 Deut. 32, 39. Justin De res. (S. Parall. 107, 273 ff S. 45 Holl)

6—S. 287, 9 vgl. Prokop. PGr 87, 1, 165 B C

1 τῶν < C | γὰρ < S 2 ἑαυτῶν] αὐτοὺς CS | τῆς συκῆς] »die Wildfeige und der Feigenbaum« S, davor rot »Gleichnis« 2f ἀφῆρ.] »in ihrer Wurzel« + S 3 σώζεται U | μηδὲν — φέρων Z. 4] »keinerlei Schaden an den Ausgerotteten nehmend« S 4 ἐν αὐτῷ V, ἑαυτῷ U | προθέλυμος < S 5 vor κατὰ τ. »kunstvoller Menschen« rot + S | καὶ ὁ θεὸς < S | ὁ C^o 79^v | τεχνήτης C, v. 1. Hd. corr. | ἑαυτοῦ V 360^v 6 νεῶ V, νεῶ U, ναὸν C | βλαστήσαν V (viell. auch S) 7 διέλυσε — ἀποκτείνων] »tötet auswurzelnd« S | διελ.] διεκώλυεν C | ἀποκταίνων U, ἀποκτείνων wohl C^r (κτεί auf Rasur, die d. Perg. durchlöch. hat) Pet Jh 8 καὶ ζωοπ. S 81^v | πάλιν U S: ἀπὸ V C Dd Jh 9 τοῦ ἁμαρτήματος las schwerl. S 9f ἀνακαινοπ.] ποιηθέντος w. e. sch. S, doch viell. potvorenou »gemachten« aus novotvorenou »neugemachten« 10 ἀπήνων U: ἀπήμων C^r 89 | τελείως C 11 ἀπολωμένης V, ἀπωλομένης C^o, ἀπολλυμένης C^r, ἀνηρημένης C Prok 165, 30 | ἔτι] ὅτι V 12 δεῖ καὶ C^o, δὴ καὶ C^r | ἔνδον U 123: ἔτι S | ἑαντῆς C, nach ἐν ἡμῖν Z. 13 C^o 13 ἀποκρυπτομένην C | καὶ V C] εἰ καὶ U | ταῖς ἔξωθεν C^r | ἀπὸ — νοουθετήσεων Z. 14] »der Besonnenheit« S 13f σώφρον.] συμφορῶν C^r 14 ἀναστέλλοιτο C^r: es endet C: C^o am Rand βοηθήματος und fährt fort wie 42, 3 ἀλεξιφαρμάκου κτλ. | Prok 165, 31 | ἐπεὶ οὖν U | ἔτι < U Ausgg. 15 πανταπ. εἰλικρ.] »durchaus« S

ἀφ' ἡμῶν τῆς ἁμαρτίας. νῦν δὲ καὶ μετὰ τὸ πιστεῦσαι καὶ ἐπὶ τὸ 3
 ὕδωρ ἔλθειν τοῦ ἄγνισμοῦ πολλάκις ἐν ἁμαρτίαις ὄντες εὐρισκόμεθα.
 οὐδείς γὰρ οὕτως ἁμαρτίας ἐκτὸς εἶναι ἑαυτὸν καυχῆσεται, ὡς μηδὲ
 κἂν ἐνθυμηθῆναι τὸ σύνολον ὅλως τὴν ἀδικίαν. ὅστε συνέστηκε 4
 5 συστέλλεσθαι μὲν καὶ κατευνάζεσθαι τῇ πίστει νῦν τὴν ἁμαρτίαν εἰς
 τὸ μὴ οἶσαι καρποὺς βλαβοποιούς, οὐ μὴν ἀνηρῆσθαι καὶ τῶν ῥιζῶν
 ἄχρις. νῦν μὲν γὰρ ἐνταῦθα τὰς βλάστας αὐτῆς, οἷον τὰς ἐνθυ-
 μήσεις τὰς πονηράς, συστέλλομεν, »μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα
 ἐνοχλήσῃ«, μὴ ἔωντες ἀναμύειν καὶ διοίγνυσθαι τὰ μεμυκότεν στόμια
 10 πρὸς τὰς ἐκφύσεις, τοῦ λόγου δίκην ἀξίνης τὰς ῥίζας αὐτῆς τὰς κάτω
 φρουμένας τέμνοντος· τότε δὲ καὶ τὸ ὅλως ἐνθυμηθῆσεσθαι περὶ κα-
 κίας ἀφανισθῆσεται.

XLII. Οὐδὲ γὰρ ἁμαρτυροῦς ὁ λόγος γραφῶν τοῖς βουλομένοις
 εἰλικρινῶς τὸ ἀληθὲς λέγειν, ἐπεὶ | οἶδεν ὁ ἀπόστολος μηδέπω τὴν 549
 15 ῥίζαν ἐξ ἀνθρώπων τῆς ἁμαρτίας ὀλοσχερῶς ἀνηρημένην, ὅτε μὲν
 »οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου« φράζων
 »τὸ ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλειν παρὰκειται μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ

8 Hebr. 12, 15; vgl. De lepra 6, 2 — 9 Plato Phaedr. 251 B — 10 vgl. De
 lepra 2, 9 — 13 vgl. Symp. I, 3 S. 11, 1. De res. I, 56, 3 — 16 Röm. 7, 18—20

3—7 S. Parall. 420 S. 167 Holl — 3—S. 289, 2 vgl. Phot. Bibl. 234
 S. 294a, 8—17

1 ἐπὶ τὸ — ἄγνισμοῦ Z. 2] »der Taufe« S 3 οἶδεις — τὸ κακὸν 289, 2
 Ph kürzer, auch II, 3—6 berücksichtigend: es beginnt wieder C in C 46^v u.
 R 67^v, beide m. d. Lemma τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως
 | γὰρ οὕτως < C | ἑαυτὸν < C | καυχῆσεται VU | ὡς μηδὲ
 — ἀδικίαν Z. 4] »um auch vom Begehren sich frei zu glauben« S 4 συν-
 ἔστηκε — κατευνάζεσθαι Z. 5] »wird unterdrückt und beruhigt« S | συνέστ.]
 συμβέβηκεν C 5 συντέλλεσθαι C^o | κατευνάζειν C^r 6 οἶσαι] φύσαι
 C^r, aber vgl. 44, 4 οἶσαι βλαστὸν | ἀναιρεῖσθαι U: ἀναιρεθῆναι C^o: ἀνασπα-
 σθῆναι C^r 7 ἄχρι C^o: < C^r: es endet C | γὰρ < U | ἐνταῦθα < S
 | οἷον — πονηράς Z. 8 < S 8 μὴ τις] »wenn irgendwo« S | Prok. S. 165, 37f
 | πικρίας] gorestjna: gorestno »Bitteres« S 9 ἀναμύειν — ἐκφύσεις Z. 10]
 »sich auszubreiten« S 10 τοῦ λόγου S 82 | τὰς ῥίζας — φρουμένας Z. 11]
 τὰ φρούμενα S | αὐτῆς] ταύτας V 11 τέμνοντες V 11f περὶ κακίας < S
 13 γραφῶν < S 14 εἰλικρ. τὸ ἀλ. λέγειν] »hören« S | ἐπεὶ V 361 | οἶδε καὶ U |
 μηδὲ πρώτην V 15 ἐξ < S, od. st. »die sündige W. der Menschen« gréchovnyi
 čl k. ist zu lesen »die sündige W. aus den Menschen« gréchovny iz čl k. |
 ὅτε V U 16 ἐμοί] + ἀγαθόν V 17 τὸ γὰρ U 123^v | θέλειν] θέλειν
 τοῦ κατεργάζεσθαι (»des Tuns«) S | πρόκειται S 17f τὸ καλὸν < S

καλὸν οὐ. οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο πράσσω. εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω τοῦτο ποιῶ, οὐκίτι κατεργάζομαι αὐτό. ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἀμαρτία, ὅτι δὲ »συνήδομαι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον· βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς
 5 μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ ἐκ παντὸς ἀιχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου». οὕτως οὐδέπω τὴν ἀμαρτίαν αὐτόπρεμον ἐκ ῥιζῶν διακοπῆ-
 2 ναι συνέβη, ἀλλὰ ζῆν (οὐ γὰρ εἰς τέλος ἀπέθανεν· πῶς γὰρ πρὸ τοῦ περιβεβληῖσθαι θανάτῳ τὸν ἄνθρωπον;), ἵνα αὐτῷ συμμαρανθεῖσα καὶ
 10 συμφθινήσασα αὐτὴ μὲν εἰς ἄρδην ἀπόληται καὶ διαφθαρῆ καθάπερ φυ-
 τόν, λυθέντος ἐν ᾧ κρύπτουσα τὰς ῥίζας, ὡς ἔφην, ἐαυτῆς διεσφύζετο, ὁ δὲ ἄνθρωπος αὐτῆς μηκέτι »ρίζαν« ἐνθωπεύουσαν »πιζρίας« ἔχων ἐξεγεροθῆ ὡς περ ναός. ἀλεξιφαρμάκου γὰρ τρόπον ὑπὸ τοῦ ἀλεξι-
 3 τῆρος ἡμῶν ἀληθῶς καὶ ἱατροῦ θεοῦ πρὸς ἐκρίζωσιν τῆς ἀμαρτίας

3 Röm. 7, 22. 23 — 12 Hebr. 12, 15 — 13 vgl. Justin De res. 10 (S. Parall. S. 49, 35 Holl)

13—S. 293, 3 S. Parall. 421 S. 167ff Holl

1 οὐ θέλω] μισῶ V: »nicht liebe« S (auch hernach) 2 τοῦτο¹: τοῦ U | ἐγὼ κατ. S 3 οἰκοῦσα: »lebende« »weilende« S | ὅτι δὲ] ὅτε δὲ V U 5 ἀντιστρατευόμενον V | ἐκ παντὸς < V S 6 τῷ ὄντι] τῆς οὐσίας las schwerl. S (»welche . . ist« suštago wohl aus »welches . . ist« suštım) 7 οὐδέπω] οὐ las schwerl. S | αὐτόπρ. προθέλυμον am Rd. in V 7f διακοπῆναι] ἀνασπασθῆναι V Dd 8 οὐ γὰρ — ἀπέθανεν < V S; vor ἀ. ζῆν U, nach ἀ. ζ. Kl | ζῆ U 9 περιβ.] περιεσκληῖσθαι? S »dem Hinwelken« | τὸν ἄνθρωπον < S | αὐτῷ < S | συμμαρανθεῖσα V 9f z. συμφθινήσασα V, z. συμφθείνασα U: < S 10 αὐτὴ μὲν] αὐτῆ μὴ V: ἀμαρτία S | καθάπερ S 82^v 10f φυτόν] σπυρ S 11 λυθείσης . . τῆς ῥίζης (»wenn ihre Wurzel . . zerstört wird«) viell. S | κρύπτ. . . διεσφύζετο] »sich verbirgt« S | ὡς ἔφην < U S | αὐτῆς U S | δὲ ἐσφύζετο V 12 vor ὁ δὲ ἄνθρ. + »Daß zur Ausrottung der Sünde der Tod überkommen wurde« rot S | αὐτῆς < S | ἐνθωπεύουσαν V, ἐνθωπεύουσαν U: vgl. II, 6, 5. Symp. 3, 10 S. 38, 18: ἐμφωλεύουσαν Ph Jh: ἐν αὐτῷ S: »producentem« = ἐμποιοῦσαν übers. Cornarius: ἐνθωκεῖν hätte Methodius nach Dd an allen drei Stellen geschrieben, da Hesychius ἐνθωκεῖσαι durch ἐμφωλεῖσαι erklärt 13 ἐξεγέροθη V | ὡς περ verbinden mit dem Folgenden U S | ναός < S: οὐν U | ἀλεξιφαρμάκου] wieder C in C Bl. 79^v u. R 89 (vgl. zu S. 286, 14) | γὰρ < V U: γὰρ τι S | τρόπον < S (da neben ὡς περ überflüssig) | ὑπὸ — θεοῦ Z. 14 < S 13f ἀλεξιτῆρος V U C 14 καὶ ἀληθῶς ἰ. U | καὶ ἱατροῦ < C^r | θεοῦ] καὶ πατρὸς + C^r | ἐκρίζ.] ἀφανισμὸν S

παρελήφθη ὁ θάνατος καὶ ἀφανισμόν, ἵνα μὴ διαιωρίζον ἐν ἡμῖν εἴη τὸ κακὸν ἀθάνατον ἅτε ἐν ἀθανάτοις ἀνατεῖλαν, αὐτοὶ δὲ λελωβημένοι καὶ ἐκστάντες, νοσοῦντων τρόπον, τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἐπὶ πολὺ δια-
 5 τρίζωμεν, ἅτε ἐν ὑφεστηκόσιν ἀεὶ καὶ ἀθανάτοις σώμασι τὴν κατὰ
 τὸ ἀμάρτημα μεγάλην τρέφοντες νόσον. διὸ δὴ καλῶς ταύτην πρὸς
 ἄμφω σωτηρίαν καὶ ψυχῆς καὶ σώματος, φαρμακευτικῆς τρόπον κα-
 θάρσεως, τὸν θάνατον ὁ θεὸς ἠύρατο, ἵνα πανάμωμοι καὶ ἀσινεῖς
 οὕτως ἐξεργασθῶμεν.

XLIII. Φέρε γάρ, ἐπειδὴ πολλῶν δεῖ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα πα-
 10 ραδειγμάτων, ἐντεῦθεν αὐτὰ μάλιστα σκεπτόμεθα, μὴ ἀφιστάμενοι,
 πρὶν ἂν πρῶτον εἰς εὐδηλοτέραν ἐρμηνείαν ἀποτελεστήσῃ καὶ ἀπό-
 δεῖξιν ὁ λόγος. φαίνεται τοίνυν, ὡς περ εἴ τις δημιουργὸς ἄκρος 2
 ἄγαλμα καλόν. ἀπὸ χρυσοῦ κατεσκευασμένον ἢ ὑλῆς ἑτέρας αὐτῷ
 καὶ πάντα τὰ μέλη συμμέτρως εἰς κάλλος διακεκοσμημένον, πάλιν
 15 χωνεῖοι, λελωβημένον ἄφνω θεασάμενος ὑπὸ τινος ἀνθρώπου πονη-
 ροτάτου, ὃς οὐκ ἐνεγκὼν ὑπὸ βασκανίας | εὐπρεπὲς εἶναι τὸ ἄγαλμα, 550
 εἴσιντο, ματαίαν ἡδονὴν καρπιζόμενος τοῦ φθόνου (πρόσχευς γάρ,

1 vgl. zu Symp. 9, 2 S. 116, 13f. De res. I, 38, 5. 43, 3 S. 282, 1f. 291, 4.
 II, 6, 3 — 5 vgl. Plato Tim. 88 B. 89 B — 9 Plato Legg. XII, 961 E. 960 E —
 12 vgl. Justin De res. (S. Parall. S. 42, 193ff Holl); vgl. auch zu S. 292, 2

1 παρελήφθη ursprüngl. C^r: »ward ersonnen« S | καὶ ἀφανισμόν < C S
 | διαιρίζων V 2 τὸ κακὸν] es endet Ph | ἀθάνατον — νόσον Z. 5 < S |
 δὲ < V 3 νοσσ. V 3f διατρίζωμεν C^r 5 διὸ U 124 | δὴ < S | ταύτην]
 καὶ τοῦτο πάλιν w. e. sch. S 5f σωτηρίαν πρὸς ἄμφω C 6 σωτηρίαν < S
 | κ. σώμ. κ. ψυχ. S | φαρμακευτικὴν V: »Heilkraut« S | τρόπον < S
 6f κα|θ. V 361^v 7 εὔρατο C^c 8 οὕτως] ὄντως V Dd 9ff Pl auch
 πολλῶν — παραδειγμάτων u. μὴ . . ἀφιστώμεθα . . , πρὶν ἂν 9 δεῖ] δὴ C^r |
 τὰ τοιαῦτα] ταῦτα viell. S 10 ἔνθεν C: ἐνταῦθα w. es sch. S | αὐτὰ]
 ταῦτα C^r, »über dieses« S | σκεπτόμεθα U C^r: σκεπτόμεθα C^c: σκοπώμεθα
 V Dd: σκεψώμεθα Jh mit Plat. Theaet. 151 E 11 πρῶτον < C S | εὐδηλωτ. V
 | ἀποτελεστήσει V U C^c 11f καὶ ἀπόδειξιν < S 12 φαίνεται usw.] der Nach-
 satz fehlt, sachlich folgt er S. 291, 1 | εἴ] ὅτι od. ὡς las schwerlich S (»wie daß«
 jakože jako i wohl aus »wie wenn« jakože ašte): < C^r 13 καλόν] ἢ εἰδός
 τι w. e. sch. (»Statue od. Bild«) S | ἀπὸ] ὑπὸ U | ὕ. ἐτ.] »anders« S |
 αὐτῷ] οὕτω V: αὐτό C^r 14 διακεκ. C^c 80 15 χωνεῖων C^r | ἄφνω
 < S 15f πονηρωτάτου V U 16 ὑπὸ βασκανίας < S | ἐμπρεπὲς C |
 τὸ: τοῦτο τὸ S 17 εἴσιντο < w. e. sch. S | ματαίαν] μιανθεῖσαν w. e. sch. S
 | ἡδονὴν slastj: vlastj S^b | καρπιόμενος U Jh | πρόσχευς V U C: S 83
 Methodius. 19

ὁ σοφώτατε Ἀγλαοφῶν, ὅτι, εἰ βούλοιο μὴ εἶναι σεινομένον ὅλως ὁ δημιουργὸς καὶ ψεκτὸν τὸ μετὰ τοσαύτης αὐτῷ σπουδῆς τι καὶ φροντίδος πεπονημένον, πάλιν προτραπίζεται συγχωνεύσας αὐτὸ τοιοῦτο ποιεῖν οἷον καὶ πρόσθεν ἦν. εἰ δὲ μὴ ἀναχωνεῦσι μηδὲ
 5 ἀνασκευάζοι — ἐφῆ δὲ μένειν — θεραπεύων αὐτὸ καὶ ἐπανορθούμενος, ἀνάγκη δὴ πυρακτούμενον καὶ χαλκευόμενον τὸ ἄγαλμα μηκέτι δύνασθαι διατηρηθῆναι τὸ αὐτό, ἀλλὰ διηλλαγμένον ἔσεσθαι καὶ ὑπεσπασμένον· διὰ τοῦτο, εἰ βούλοιο ὅλον καλὸν αὐτὸ καὶ ἄμωμον εἶναι τὸ ἔργον, ἀναθλάσθαι αὐτὸ καὶ ἀναχωνεῦσθαι δεῖ, ὅπως τὰ
 10 μὲν αἴσχη καὶ τὰ ἀλλοιώματα πάντα τὰ ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτῷ καὶ φθόνου ὑπάρξαντα αὐτὰ μὲν διὰ τῆς ἀνασκευῆς καὶ ἀναχωνεύσεως ἀπόληται, τὸ δὲ εἰς τὸ ἑαυτοῦ εἶδος ἀσινὲς καὶ ἀκίβδηλον αὐτῆς ἄγαλμα ὁμοιώτατον ἑαυτῷ κατασταθῆ (τῷ μὲν γὰρ ἀγάλματι ἀπολέσθαι μὲν οὐκ ἔστιν ὑπὸ τῷ αὐτῷ τεχνίτῃ, κὰν πάλιν εἰς ἕλην
 15 χυθῆ, ἀποκατασταθῆναι δὲ ἔστιν· τοῖς δὲ αἴσχεσι καὶ λωβήμασι ἀπολέσθαι μὲν ἔστιν — τήκονται γάρ — ἀποκατασταθῆναι δὲ οὐκ ἔστιν, διὰ τὸ ἐν πάσῃ τέχνῃ τὸν ἄριστον δημιουργὸν μὴ πρὸς τὸ αἴσχιον ἢ ἀπηχθημένον ὄρᾶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ σύμμετρον καὶ εὐθὲς τοῦ

4 Theoph. Ad Autol. II, 26

1 ὦ σοφ. Ἀγλ. auch 53, 2 | σοφός. U | εἰ — ψεκτὸν Z. 2 S: »nicht wollend sehen dies so verdorbene Bild« S | εἰ las wohl auch S 2 τὸ < V | αὐτῷ < C 2f κ. φροντίδος < S 3 πεπονημένω U: πεποιημένον C | προτραπίζεται: »wird er es sich verdrießen lassen« S | αὐτὸ < S 4 τοιοῦτον UC: τοσοῦτο V: < S | ἀναχων. — ἐπανορθούμενος Z. 5] »um es kümmert« S 5 ἀνασκευάζοι auch U | ἐφῶν V: ἐᾶ UC^r | οὕτως μένειν C^r | αὐτὸν V 6 δῆ: δὲ C | πυρακτ. — ἄγαλμα < S 7 ἀλλὰ — ὑπεσπασμένον Z. 7f] οἷον καὶ πρόσθεν ἦν ἄγαλμα καλὸν w. e. sch. S | διηγαλμένον C^r 8 ὅλον καλὸν αὐτὸ Bo: καλὸν αὐτὸ VU: ὅλον αὐτὸ καλὸν C (ὅλον αὐτὸ hinter ἄμωμον C^r): τοῦτο αὐτοῦ w. e. sch. S (»dieses sein«) 9 ἀναθλ. U 124^v | καὶ < S 10 αἴσχη] ἔσχη U | τὰ ἀλλοιώματα] »Unschönheiten« S 10f ἐπιβ. α. κ. φθόνου] »Neid und feindseligen Anschlag« S 11 χωνεύσεως C^r 12 ἀπολείται C^e, ἀπόλλωνται C^r | ἑαυτοῦ] αὐτὸ C | ἀσιν. κ. ἀκίβδηλετον C (hinter ἑαυτῷ Z. 13 C^r: < S) 13 τὸ ἄγαλμα C | ὁμοιώτατον ἑαυτῷ < S | ὁμοιώτατον VU | αὐτῷ κατασκευασθῆ U | κατασταθῆναι C^e | γὰρ < C^r 13f ἀπολ.] ἀποθέσθαι C^e 14 μὲν < U | ὑπὸ] κατὰ U | τεχνίτῃ, corr. v. 1. Hd., C: ὄντι (< C^r) διότι + C | εἰς ἕλην < S 15 χυθῆ CS: λυθῆ V 362 U Holl | ἀποκατ. δὲ ἔ.: »sondern vielmehr eine Erneuerung zu Besserem haben« S | τοῖς δὲ — δημιουργομένον S. 291, 1 < S | ἔσχεσι U 18 ἀπηχθ. Dd, ἀπεχθημένον V: ἐπιτευχθησόμενον UC^e, ἐπιτεχθησόμενον C^r | πρὸς < C^r

δημιουργουμένου)· — ταῦτόν ἄρα φαίνεται δὴ μοι καὶ ἐφ' ἡμῶν ὁ θεὸς 3
 διωκονομηκέναι. τὸν γὰρ ἄνθρωπον, τὸ εὐπρεπέστατον ἑαυτοῦ τέχ-
 νημα, βασκάνοις ἐπιβουλαῖς φθόνου κεκακωμένον ἰδὼν οὐκ ἠνέσχετο
 τοιοῦτον καταλείψαι, φιλόανθρωπος ὢν, ὅπως μὴ δι' αἰῶνος εἴη
 5 μεμωμημένος, ἀθάνατον ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν ψόγον, ἀλλὰ διέλυσεν
 εἰς ὕλην πάλιν, ἵνα διὰ τῆς ἀναπλάσεως ἐκτακῶσι καὶ ἐξαφανισθῶσι
 πάντα τὰ ἐν αὐτῷ μωμήματα. τὸ γὰρ ἐκεῖ ἀναχωνευθῆναι τὸν ἀν- 4
 δριάντα τοῦτο ἐνταῦθα ἀποθανεῖν καὶ διαλυθῆναι τὸ σῶμα· τὸ δὲ
 ἐκεῖ ἀναμορφοποιηθῆναι τὴν ὕλην ἢ ἀνακοσμηθῆναι, τοῦτο ἐνταῦθα
 10 τὸ ἀναστῆναι. ὥσπερ καὶ ὁ προφήτης Ἰερεμίας· τούτοις γὰρ ἤδη καὶ 5
 αὐτὸς ὧδε τὰ αὐτὰ παρεγγυᾷ, »καὶ κατέβην« λέγων »εἰς τὸν οἶκον τοῦ
 κεραμέως· καὶ ἰδοῦ, αὐτὸς ἐποίει ἔργον ἐπὶ τῶν λίθων, καὶ διέπεσε
 τὸ ἄγγειον ὃ αὐτὸς ἐποίει ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἐποίησεν
 αὐτὸ ἄγγειον ἕτερον, καθὼς ἤρρεσεν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι.
 15 καὶ ἐγένετο λόγος κυρίου | πρὸς με λέγων· εἰ καθὼς ὁ κεραμεὺς 551
 οὗτος οὐ δυνήσομαι τοῦτο ποιῆσαι ὑμᾶς, οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ; ἰδοῦ, ὡς
 ὁ πηλὸς τοῦ κεραμέως ὑμεῖς ἐστε ἐν ταῖς χερσὶ μου.»

4 vgl. De res. I, 44, 1. II, 18, 4; auch zu S. 289, 1 — 5 Justin De res. (S. Parall. 43 S. 207ff Holl) — 11 Jerem. 18, 3—6; vgl. Symp. 3, 5 S. 31, 10ff

1ff Epiph. Panar. haer. 64, 65 S. 674, 15ff. 675, 16ff — 7 vgl. Prokop. PGr 87, 1, 165, 33f

1 ταῦτό S | ἄρα Md: γὰρ HSS | δὴ μοι < S | δὴ: δὲ U | ὁ
 θεὸς — γὰρ Z. 2] »Denn Gott machte den« S | θεὸς οὕτως U 2 διοικονο-
 μηκέναι V: C^c S0^v: δὴ ὠκονομηκέναι C^r | ἑαυτοῦ] »seiner Hand« S 2f τέχ-
 νισμα V, τέχασμα Dd 3 βασκ. C^r 89^v | φθόνω U 4 τοιοῦτο VC^c:
 »so« S 5 μεμωμημένος S 83^v: μεμωμημένον V UC: λελωβημένον z. B. Jh |
 ἔχων C^r Pet Dd Jh | ἐν ἑαυτῷ < S 6 ἐκτακῶσι καὶ < S | ἐκτακῶσιν
 κ. ἐξαφανισθῶσιν C^c 7 ἐν αὐτῷ < S | μ^ωμήματα U | τὸ] δ C u. w.
 e. sch. S 8 τοῦτον τὸ U | τὸ ἀποθανεῖν C | δ δὲ C 9 ἀναμορ-
 φωθῆναι C^r, ποιη übergeschr. in U | ἢ ἀνακομισθῆναι V: ἢ ἀνακοσμοποιη-
 θῆναι U: < S | ἐνταῦθα] μετὰ τὸ ἀποθανεῖν + U 10 καὶ . . Ἰερ.] »(i)
 ier.« S | τούτοις — παρεγγυᾷ Z. 11] »reinigt« očistaet wohl aus »versichert« upovaet
 S: Ἰουδαίοις παρήγει καὶ . . παρηγγία vermutete Md: Kolon vor τούτοις Kl | ἤδη]
 δεῖ C^c, δὴ C^r 11 τ. α.] ταῦτα UC | καὶ κατέβη U 125 | λέγων γὰρ φησιν S:
 λέγων hinter κεραμέως C 12 ἐπὶ τὸν λίθον C 13 αὐτὸς < U | ὑπὸ
 τῶν χειρῶν w. e. sch. S | αὐτῷ w. e. sch. S 14 ἕτερον las wohl auch S
 (=in ihm . . nem wohl aus »zu einem anderen ihm« (v' in emu) | τοῦ ποιῆσαι]
 ποιεῖν < S 15 εἰ < S 16 οὗτος] αὐτὸς V | τοῦτο < S: τοῦ C^r
 | ποιεῖν C^r | ὑμῖν C | τοῦ < V C^r | ὡς < U 17 ταῖς < C
 19*

XLIV. *Πρόσχεος γὰρ ὅπως, ὡς ἔφην, μετὰ τὸ παραβῆναι τὸν ἄνθρωπον ἢ μεγάλη χεὶρ εἰς νίκος καταλείπει τὸ ἑαυτῆς ἔργον οὐκ ἠδύοκῆσεν ὡς κίβδηλον τῷ πονηρῷ ἀδίκως αὐτὸ λυμνημένῳ βασκάνοις αἰτίας, ἀλλὰ ἀνατήξας ἀνέδενσεν αὐτῆς εἰς πηλόν, οἷα κεραμεὺς*

2 Symp. 3, 5 S. 31, 18ff; vgl. zu S. 289, 1 u. 291, 4. Theoph. Ad Autol. II, 26. Iren. Adv. haer. III, 23, 6. Novat. De trin. 1 — **4** vgl. De res. III, 6, 1

2 Epiph. Panar. haer. 64, 65 S. 674, 15ff. 675, 16ff. Greg. Naz. Orat. 38, 12 PGr 36, 324. Chrysost. hom. 18 in Gen. PGr 53, 1, 151. August. Encheir. 89. Zachar. Mityl. PGr 85 S. 1125. 1132 — **4** vgl. Nilus Ep. II, 200 PGr 79, 305

1 πρόσχεος VUC | γὰρ < V C^r | ὅπως < S: πῶς nach ἔφην C **1f** τοῦ ἀνθρ. S **2** νίκος] νεῖκος w. e. sch. S, so vermuteten auch Cornarius u. Pet: Dd verweist richtig auf Thesaur. V, 1522 | καταλείπειν V | τὸ ἑαυτῆς ἔργον] τὸν ἄνθρωπον S | Theoph. καὶ τοῦτο δὲ ὁ θεὸς μεγάλην ἐνεργεσίαν παρέσχεν τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ μὴ διαμεῖναι αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα ἐν ἁμαρτίᾳ ὄντα. ἀλλὰ . . ἐξέβαλλεν αὐτὸν ἐκ τοῦ παραδείσου, ὅπως διὰ τῆς ἐπιτιμίας . . παιδευθεὶς εἰς ὕστερον ἀνακληθῆ. . . οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ καθάπερ σκευὸς τι, ἐπὶ πλάσθην αἰτίαν τινὰ σχῆ, ἀναχωνεῖται ἢ ἀναπλάσσειται εἰς τὸ γενέσθαι καινὸν καὶ ὀλόκληρον, οὕτως γίνεται καὶ τῷ ἀνθρώπῳ διὰ θανάτου. Iren. eiecit eum de paradiso et a ligno vitae transtulit; non invidens ei lignum vitae . . sed miserans eius, ut non perseveraret semper transgressor, neque immortale esset, quod esset circa eum peccatum, et malum interminabile et insanabile. prohibuit . . , interponens mortem et cessare faciens peccatum . . per carnis resolutionem. Novat. ne vivens in aeternum circumferret secum in poenam sui semper immortalem delictum. Greg. Naz. κερδαίνει μὲν τε κἀνταῦθα, τὸν θάνατον καὶ τὸ διακοπῆναι τὴν ἁμαρτίαν, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἦ τὸ κακόν. Chrysost. ἵνα μὴ . . μέλλῃ ἀθάνατα ἁμαρτάνειν, βέλτιον αὐτὸν (τὸν Ἀδάμ) ἐντεῦθεν ἔξω βαλεῖν. Zachar. S. 1125 τῆς ἀναπλάσεως . . αἰτία . . ἀγαθότης θεοῦ . . καὶ φιλανθρωπίας ὑπερβολή. ἐλεήσας γὰρ ὁ δημιουργὸς τὸ πλάσμα καὶ νικᾶσθαι τοῦτο πρὸς τῆς κακίας μὴ ἀνασχόμενος, διαλύει μὲν τὸ ὑποδεξάμενον τὸ κακὸν ἀγγεῖον, ἀναπλάττει δὲ αὐτῆς καὶ ἀναχαλκεύει. 1132 ἐμηχανήσατο ἢ μεγάλη καὶ παμποίκιλος τοῦ θεοῦ σοφία διὰ τῆς λύσεως τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων καταλῦσαι τὴν φθορὰν ἣν εἰσενήροχεν ἢ κακία καὶ τῆς ἀθανασίας μεταδοῦναι τοῖς θνητοῖς **3** ἠδύοκῆσεν: »wollend« S | κίβδ. . . ἀδικ. α. λυμ.] »indem er umdunkelt ist« S | κίβδηλον] δῆλον C | τῷ πον.: πονηροῦ U, τὸ πονηρὸν C^c; »von dem Eifersüchtigen« S | ἀδικ. ἀπολυμνημένῳ C | λυμνημένῳ U **4** ἀλλὰ < C^r | Nilus ποῖον γὰρ . . μεῖζον . . , ἀνδριάντα πλάσαι τὸν πρῶν μὴ ὑφεστῶτα, ἢ τὸν διαπεσόντα ἀναχωνεῦσαι εἰς τὸ αὐτό; | ἀνατήξασα ἀνέλυσεν C, ἀναστήσασα ἀνέλυσεν μὲν C^r: »zerstört habend machte er« S | ἀνέδενσεν: ὕδενσεν V | αὐτῆς V 362^v | εἰς πηλόν] πηλῶ oder πηλόν S | κερ. S 84

ὁ ἀναπλάσσων ἄγγος πρὸς τὸ ἀφανισθῆναι μὲν διὰ τῆς ἀναπλάσιως
πάντα τὰ ἐν αὐτῷ αἴσχη καὶ θλάσματα, γεννηθῆναι δὲ τὸ πᾶν
ἄνωθεν ἀμέμπτως ἀρεστόν. ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ 2
πηλοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φρυάματος ποιῆσαι σκεῦος, ὃ μὲν εἰς τιμὴν, ὃ
5 δὲ εἰς ἀτιμίαν; ὃ δὴ ἐστὶ (τοῦτο γὰρ παντάπασιν ὁ ἀπόστολός μοι
δηλοῦν φαίνεται)· μή τι ἐξουσίαν οὐκ ἔχει ὁ θεὸς ἀπὸ τῆς ὕλης
ἐκάστου τῆς αὐτῆς ἀναπλάσας καὶ ἀνακοσμήσας ἰδίως ἕκαστον ἢ εἰς
τιμὴν ἡμῶν ἀναστῆσαι καὶ δόξαν, ἢ εἰς ἀτιμίαν καὶ κατάκρισιν; εἰς
ἀτιμίαν μὲν τὸν ἐν ἁμαρτίας φανύως βιώσαντα, εἰς τιμὴν δὲ τὸν
10 ἐν δικαιοσύνῃ. καθάπερ ἐδηλώθη καὶ τῷ Λαυρέντι, καὶ πολλοὶ τῶν 3
καθιευδόντων ἐν γῆς χώματι λέγοντι »ἐξεγεροθήσονται, οὗτοι εἰς
ζωὴν αἰώνιον. καὶ οὗτοι εἰς ὄνειδισμόν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον, καὶ οἱ
συνιέντες ἐκλάμπουσι ὡς ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος«. ἐφ' ἡμῖν 4
γὰρ οὐ τὸ ἀφανίσει τὴν ῥίζαν τελείως τῆς πονηρίας, ἀλλὰ τὸ μὴ
15 πρὸς ἕκτασιν αὐτὴν εἶσαι φῦναι καὶ καρποφορεῖν. ἢ μὲν γὰρ καθ-
όλου καὶ παντελικῆ αὐταῖς ῥίζαις αὐτῆς ἀναίρεσις τε καὶ ἀπόλεια
ἐπὶ τοῦ θεοῦ κατὰ τὴν τοῦ σώματος, ὡς εἴρηται, διάλυσιν γίνεται,

3 Röm. 9, 21 — 10 Dan. 12, 2. 3

6 Oekumenius zu Röm. 9, 21 PGr 118, 516 BC — 13—S. 294, 8 S. Parall. 422
S. 169 Holl

1 ὁ < CS: ὅς U | ἀναπλάσας ἄγγος C^e, ἄγγος ἀναπλάσας C^r | ἄγγος] αὐτὸ U 2 θλάσμ.] πλάσματα C | γεννηθῆναι C^r | δὲ] τε V U C^e | τὸ πᾶν las wohl auch S (emu »er« wohl aus vsemu) 3 ὡς ἄν. ἦν S | ἀμέμπτως < S | ἀρεστόν] es endet C (C^e S1) 3f τοῦ πηλοῦ — φρυάματος Z. 4] ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ καὶ φρυάματος S 4 σκεῦος, ὃ μὲν εἰς τιμὴν < S 5 παντάπασιν < U 6 εἰ μή τι V | μή τι etc. frei wiedergegeben von Oekumenius ἔχει, φησίν, ἐξουσίαν ὁ θεὸς ὁ ἐγείρων τοὺς νεκροὺς τοὺς μὲν εἰς δόξαν, τοὺς δὲ εἰς αἰσχύνην ἐγείρει, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ βεβιωμένων. οὕτως ὁ ἐν ἁγίοις Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ | ἔχη V 7 ἐκάστου w. e. sch. < S | ἐαυτῆς S | πλάσας κ. κοσμήσας S | ἰδίως] εἶδος U 8 καὶ δόξαν < S 9 μὲν < S | τὸν .. β. S: τῶν βιωσάντων V U | δὲ] καὶ δόξαν + S | τὸν S: τῶν V U 10 καὶ π.] ὅτι π. U 11 λέγοντι] γὰρ λέγει nach πολλοὶ Z. 10 S | ἐξεγεροθ. U 125^v 12 ὄνειδισμόν καὶ < S 13 στερεώματος] »Himmels« übers. S | ἐφ' ἡμῖν — ἀμοιβαῖα 294, S C in K 50^v—51^r; Lemma ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου (nach 38, 3f S. 280, 9ff) | ἐφ' ἡμῖν] ἔφημεν C 14 τὴν ῥ. . . τ. πον.] »die Sünde« S | τῆς πον. τελ. U | τελέως C 15 πρ. ἔ. . . φῦναι: »wachsen« S | ἕκτασιν C | καρποφοροῦν C 16 καὶ παντελικῆ w. e. sch. < S | αὐτ. (ταῖς U) ῥίζ.] τῆς ῥίζης C 17 τοῦ < C | σώματος C 51 | εἰρήκαμεν w. e. sch. S | γίνεται C

ἡ δὲ ἐκ μέρους πρὸς τὸ μὴ οἶσαι βλαστὸν ὑφ' ἡμῶν. καὶ διὰ τοῦτο 5
τὸν ἐκθρόψαντα πρὸς ἀΐξῃσιν αὐτὴν μᾶλλον καὶ μίγεθος, ἀλλὰ μὴ
στεριώσαντα τὸ ὅσον ἐπ' αὐτῷ καὶ συμπιλήσαντα ἀνάγκη διδόναι
δίκην. ὅτι θυάμενος καὶ ἔχων πρὸς τοῦτο τὴν ἐξουσίαν εἴλατο τὸ
5 βλάπτων πρὸ τοῦ συμφέροντος μᾶλλον τιμῆσαι.

XLV. Ὡστε μηδεὶς, αὐτὸς αἴτιος ὢν, ἀκολάστῳ γλώσση μεμ-
φείσθω τὴν θεῖαν φύσιν, ὡς οὐκ ἐν δίκῃ διανέμονσαν ἐκάστῳ κακίας
καὶ ἀρετῆς τὰ ἀμοιβαῖα. »τίς γὰρ εἶ, ὃ ἄνθρωπε, ὁ ἀνταποκρινό-
μενος τῷ θεῷ; μὴ ἔρει τὸ πλάσμα | τῷ πλάσαντι· τί με ἐποίησας 552
10 οὕτως ἢ οὕτως;« πῶς γάρ, ὁπότε αὐτοδικοπότε βουλῇ κακίαν εἴλατο; 2
διὸ καὶ οὐ λέξει δικαιοσύνης δόγμασιν ἀπαραλλάκτοις κρίνοντι τῷ
θεῷ. »τί με ἐποίησας οὕτως;« κατακριθέντα εἰς τὸ ἀλγύνεσθαι; πρόσσχες 3
γὰρ ὅπως ὥσπερ ἀκοντιστῆς ὁ ἀπόστολος δεινὸς συνεστραμμένα
ῥήματα τῶν λόγων εἰς μέσον ἐμβαλὼν ἀσαφῆ μὲν καὶ ἐπικεκαλυμ-
15 μένην ποιεῖται εἰς βάθος τῶν ἀναγνωσμάτων τὴν ἐξεργασίαν, ἀληθε-
στάτην δὲ καὶ ὀρθόδοξον καὶ μηδὲν ἔχουσαν ἀπημελημένον ἢ δόσφη-
μον. τοῖς μὲν γὰρ μὴ μετὰ σπουδῆς ἀλλὰ ἀγεννῶς ἐγκύπτουσι τοῖς 4

6 Plato Epin. 979 B — 8 Röm. 9, 20 — 13 Plato Prot. 342 E — 14 vgl. Symp. 3, 2 S. 28, 18 ff

1 ἡ δὲ — βλαστὸν] »ihr nicht zu wachsen gestatten« (μὴ πρὸς ἔκτασιν od. ἀΐξῃσιν αὐτὴν ἐᾶσαι φῦναι) S | βλαστὸν] καρπὸν ἢ βλαστὸν C καὶ < S 2 τὸν ἐκθρόψ.— μίγεθος] »wer sie wachsen läßt« S | μὴ] μὴ ὅτι U, μῆτι Jh 3 τὸ < Jh, nach ὅσον C | κ. συμπιλ. < S | συμπιπλώσαντα V, συμπειλήσαντα U, συμπηλήσαντα C 4 εἴλατο — τιμῆσαι Z. 5] »noch es unfruchtbar zu machen« S | εἴλετο C 5 πρὸ < U | προτιμῆσαι U 6 αὐτοαιτῆς C | ὢν V 363 6f Pl οὐ τὴν θεῖαν . . αἰτιασθαι δεῖ φύσιν, οὐκ ἐν δίκῃ διανέμονσαν 7 τὴν θ. φύσιν] »die heilige Gottheit« S | ἐν δίκῃ] δικάζουσαν od. κρίνουσαν οὐδὲ w. e. sch. (»nicht gerecht richtend noch«) + S ἐκάστῳ < S | κακίας — ἀμοιβαῖα Z. 8: »entsprechend dem Bösen u. Guten« S 8 καὶ] ἢ V C | ἀμοιβαῖα] es endet C 9 πλάσαντι VS: ποιήσαντι U 10 ἢ οὕτως < US | εἴλατο] »wir . . erwählen« izvolim S (viell. aber »er . . erwählt hat« izvoli) 11 διὸ < V | οὐ λέξει] οὐ λέξη V | δικαιοσύνη καὶ δειγμασιν S 12 κατακρ.— ὅπως Z. 13 < U | κατακριθέν V | πρόσσχες V 13 δεινὸς < S | διεστραμμένα U 14 τῶν λόγων < S | ἀσαφεῖ U 15 εἰς βάθος < S | τῶν (U 126) ἀναγνωσμ. τ. ἐξεργ.: τὰ ἀναγνώσματα τούτων τῶν ἐξεργασιῶν od. ἐξηγήσεων w. e. sch. S 16 καὶ ὀρθόδοξον < S | ἀπημελημ. ἢ < S 17 ἀγεννῶς: »nur mit Unachtsamkeit« S | ἐγκύπτουσι VS vgl. S. 295, 8: ἐκπίπτουσι U 17f τ. λόγοις S 85

λόγοις ἀσυνάρτητα ἔσθ' ὅτε δοκεῖ καὶ ἀσύμφωνα λέγειν, τοῖς δ' αὖ
σπουδαίως καὶ λογισμῶν νήφοντι ὀπόσης τάξεως ἔμπλεα καὶ ἀληθείας.

Δι' ἀκριβείας μὲν οὖν περὶ τούτων διεξιέναι τὰ νῦν ἱκανὸν ἂν
5 γένοιτο αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μόνον ἔργον. καὶ γὰρ γελοῖον καταλείψαντάς
σου τὴν σκέψιν. ἧς ἕνεκα ταύτην ἐστειλάμεθα, εἰς ἄλλα μετιέναι. ταῦτα
γὰρ ἡμῖν εἴρηται διὰ τὴν τῶν ἐθελοκακούντων τιμωρὸν δίκην. ἀπο- 6
δειχθέντος τοίνυν ἐνδηλότατα τὸν θάνατον τῷ ἀνθρώπῳ μεμηχανῆσθαι
μὴ ἐπὶ κακῶ τι. ἀλλὰ (ἐπ' ἀγαθῶ), χορὴ λοιπὸν τὸν μὴ φάυλως τούτοις
ἐγκύπτοντα περὶ τῆς ἀναστάσεως νοεῖν τοῦ σώματος. πῶς γὰρ οὐκ
10 ὠφέλιμος ὁ θάνατος, διαφθείρων ἡμῶν τὰ ληΐζοντα τὴν φύσιν, εἰ
καὶ παρὰ τὸν καιρὸν ἐπαχθῆς, καθ' ὃν προσφέρεσθαι δοκεῖ καθάπερ
ἀύστηρότατον τῷ νοσοῦντι φάρμακον; καὶ ἵνα μὴ πολλάκις τὰ αὐτὰ
περὶ τῶν αὐτῶν διαλεγώμεθα. φέρε καὶ ἀπὸ τῆς φῶδης ἔτι τοῦ Δευ-
τερονομίου βεβαιώσαντες τὸν λόγον ἴωμεν τὰ ἐξῆς διαληψόμενοι.
15 XLVI. Τὸ γὰρ »ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω, πατάξω καὶ γῶ
ἴσομαι. καὶ οὐκ ἔστιν ὅς ἐξελεῖται ἐκ τῶν χειρῶν μου« λεγόμενον
ὑπὸ τοῦ θεοῦ τί ἄλλο διδάσκειν βούλεται ἢ ὅτι διὰ τοῦτο τὸ σῶμα
πρῶτον ἀποκτεννται καὶ θνήσκει, ἵνα αὐθις ἀνασταθῆ καὶ ζήσῃ;

3 Plato Tim. 89 D — 6 Plato Epin. 988 E — 12 Plato Gorg. 490 E —
15 Deut. 32, 39

1 ἀσύμφωνα . . καὶ ἀσυνάρτητα S | αὖ] »ο« S 2 σπουδαίως S |
κ. λογισμῶν νήφ. < S | ἀληθείας ἔμπλεα καὶ νοήσεως S 3 Δι' ἀκριβείας
— ἔργον Z. 4 auch Pl | ἀκριβείαν S | οὖν < S | διεξ. τὰ νῦν] διεξελ-
θεῖν Pl 3f ἂν γέν.— ἔργον Z. 4 < S 4 καὶ γὰρ γελοῖον: »denn es ist
nicht gut« S | γέλοιοι V | καταλείψαντάς — ἐστειλάμεθα Z. 5] »von Einem« S
5 σου] οὗ V, πον Jh | ἧς < V | ταῦτα — δίκην Z. 6 < S 6 τὴν < U
7 ἐνδηλότατα U | μεμ.: »daß . . ist« S 8 μὴ < V | ἀλλὰ < S | ἐπ' ἀγαθῶ
+ Holl | τὸν — ἐγκύπτ. < S 9 περὶ] τῆς ὕλης καὶ + S | νοεῖν] »zu reden« S |
τοῦ σώματος < S | ὠφέλιμον V 10 καὶ φθείρων (od. ἢ διαφθείρων) las
viell. S, (ἢ ili S, wohl aus »und« mit Fragepartikel i li) | τὰ ληΐζοντα < S
11 παρὰ] πρὸς w. e. sch. S | προσφέρ. δοκεῖ] προσφέρεται S 12 ἀύστηρώ-
τατα V: < S | τῷ V 363^v: < U | μὴ πολλάκις] καὶ πάλιν od. αὐθις S |
τὰ αὐτὰ < S | Pl ταῦτα . . καὶ περὶ τ. αὐτῶν 12f τῶν αὐτῶν] τούτων
viell. S 13 καὶ < S | τῆς φῶδης ἔτι < S, ἔτι < U 14 βεβαιώσαντες
— διαληψόμενοι] »beginnen wir die Verhandlung zu machen« S 15f καὶ γῶ
ἴσομαι < S 17 διδάσκειν βούλεται] »lehrt« S | ὅτι] τὸ V | διὰ τοῦτο
< S 18 καὶ θνήσκει < S | αὐθις < S | ἀνασταθῆ etc.] »kann auf-
erstehen etc.« S

πατάσεται πρῶτον καὶ θραύεται. ἵνα σῶον αὐθις πλασθῆ καὶ ὑγίς. 2
καὶ οὐδὲν ἐξελεῖσθαι ὅλως τὸ σύνολον τῆς μεγάλης καὶ κραταιᾶς 2
αὐτοῦ χειρὸς πρὸς ἀπώλειαν καὶ ὄλεθρον εἶναι, οὐ πῦρ, οὐ θάνατος,
οὐ σκότος, οὐ χάος, οὐ φθορά. »τίς γὰρ ἡμᾶς φησὶν »χωρῆσαι ἀπὸ τῆς
5 ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;« | — ὅς ἐρμηνεύεται χεὶρ τοῦ πατρὸς καὶ λόγος 553
— »θλίψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίν-
δυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται ὅτι ἔνεκεν σοῦ θανατούμιθα
ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις
10 πληρωθῆ, καθὼς ἔφην, τὸ »ἐγὼ ἀποκτενω καὶ ζῆν ποιήσω, πατάξω
καὶ λάσομαι, καὶ οὐκ ἔστιν ὅς ἐξελεῖται« ἡμᾶς »ἀπὸ τῆς ἀγάπης
τοῦ θεοῦ τῆς ἐν Χριστῶ« πρὸς ἀπώλειαν. διὸ καὶ »ἐλογίσθημεν ὡς
πρόβατα σφαγῆς«, ἵνα ἀποθανόντες »τῇ ἁμαρτίᾳ« ζήσωμεν »τῷ θεῷ«. 3
— καὶ ταῦτα μὲν μέχρι τοσοῦτου διεσεκέφθω· τὰ δὲ συνεχῆ τούτοις 3
15 ὧδε πάλιν προχειριστέον.

XLVII. Εἰ πᾶν τὸ γεννώμενον νοσεῖ — προτείνει γὰρ οὕτως ὁ
ἐξ ἐναντίας — καὶ κατὰ τὴν γένεσιν καὶ κατὰ τὴν τροφήν (ἀπὸ τῶν
προσιόντων γάρ, φησὶν, αὐξεται, καὶ ἀπὸ τῶν ἀπιόντων ἐλαττοῦται),
τὰ δὲ μὴ γεννώμενα ὑγιαίνει, ὅτι μὴ νοσεῖ μηδὲ προσδεῖται ἢ ἐπι-
20 θυμει, ἐπιθυμει δὲ τὰ γεννώμενα καὶ συνοουσίας καὶ τροφῆς, τὸ δὲ
ἐπιθυμειν νοσεῖν ἐστι, τὸ δὲ μὴ δεῖσθαι μηδὲ ἐπιθυμειν ὑγιαίνειν,
νοσεῖ δὲ τὰ γεννώμενα, ὅτι ἐπιθυμει, τὰ δὲ μὴ γεννώμενα οὐ νοσεῖ,
πάσχει δὲ τὰ νοσοῦντα ἢ κατὰ πλῆθος ἢ ἔνδειαν τῶν προσγινομένων

4 Röm. 8, 35—37 — 5 vgl. De creatis 9. Iren. Adv. haer. III, 21, 10. V, 5, 2. 6, 1.
Hipp. In Dan. II, 33, 4. III, 14, 6 — 10 Deut. 32, 39 — 11 Röm. 8, 39 — 12 Röm. 8, 36
— 13 Röm. 6, 10 — 14 De res. I, 26, 1 S. 253, 3 — 17 De res. I, 9. 10

5 vgl. Prokop. PGr 87, 1, 133 A

1 πατάσσ. . . καὶ θραύεται: »wird vernichtet . . und zermalmt« S | σῶον]
σῶν Jh nach Pl Tim. 82 B | αὐθις σῶον U 3 αὐτοῦ] ἐκείνον las schwerl. S
| ἀπώλειαν S 85^v | καὶ ὄλεθρον < S 4 οὐ σκότος < VS | οὐ χάος
< S | χωρήσει V 5 χριστοῦ US: κυρίου V 7 ὅτι < V 8 ὅλην
τὴν ἡμέραν < S | ἀλλὰ V 9 τὸν ἄγ. S 10 ἔφην S | πατάξω — ἐξελεῖται
ἡμᾶς Z. 11: »usw.« S 11 ἐγὼ λάσομαι U | ἡμᾶς] τουτέστιν S | ἀπὸ]
ἐκ U 12 χριστῶ ἰησοῦ U 13 σφαγῆς: »zur Schlachtung« S 14 μὲν
< V 15 ὧδε < S 16 γεννώμενον U 17 τροφῆρ] φύσιν S 18 γάρ
< U | φησὶν < S 19 ὑγιαίνει, ὅτι < S: U 127 | ὅτι μὴ] μηδὲ U |
μηδὲ] ὅτι μὴ S | προσδ. V 364 | ἢ] μηδέ τι S 86 20 καὶ τροφῆς < S
21 νοσεῖν ἐστι] μὴ ἔδοντα S | μὴ ἐπιθυμειν μηδὲ δεῖσθαι S | ὑγιαίνει U: ἐστί
+ S 23 προσγιν.] προσαχθέντων καὶ προσγιν. S (schwerlich προσγιν. καὶ δια-
μερόντων, indem statt pribyvaemych vielmehr præbyvaemych zu lesen wäre)

καὶ ἀπογινόμενων, τὸ δὲ πάσχον καὶ φθίνει καὶ ἀπόλλυται, διόπερ
καὶ γεννᾶται, γεννᾶται δὲ ὁ ἄνθρωπος, — οὐ δύναται ἄρα ἀπαθῆς
εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀθάνατος. — καταπίπτει μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τούτοις 2
αὐτοῖς ὁ λόγος. εἰ γὰρ πᾶν τὸ γινόμενον ἢ γεννώμενον ἀπόλλυται
5 (διαφέρει γὰρ οὐδὲν οὕτως εἰπεῖν, ἐπειδὴ καὶ οἱ πρωτόπλαστοι οὐκ
ἐγεννήθησαν, ἀλλ' ἐγενήθησαν), γενητοὶ δὲ καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ αἱ
ψυχαὶ (ὁ »ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα«), ἀπόλλυται ἄρα
οἱ ἄγγελοι κατ' αὐτοὺς καὶ αἱ ψυχαί. ἀλλ' οὔτε οἱ ἄγγελοι οὔτε
αἱ ψυχαὶ ἀπόλλυται· ἀθάνατα γὰρ ταῦτα καὶ ἀδάμαστα, κα-
10 θῶς ὁ ποιήσας εἶναι βεβούλευται. ἀθάνατος ἄρα καὶ ὁ ἄνθρωπος.
οὐκ ἀρεστὸν δὲ (οὐδ') ἐκεῖνο, τὸ λέγειν εἰς ἄρδην ἀπολεῖσθαι τὸ πᾶν, 3
καὶ γῆν καὶ αἴρα καὶ οὐρανὸν μὴ ἔσεσθαι. ἐκπυρωθήσεται μὲν γὰρ πρὸς

7 Psal. 103, 4 — 10f De res. I, 8 S. 228f

11—S. 298, 12 Andreas Caes. In Apok. PGr 106, 420C — 11—S. 301, 15
u. 302, 2 S. Parall. 423 S. 170 Holl. Syr. Pitra Anal. sacra IV, 203 u. 436f

1 ἀπό γιν. U 2 δὲ < S 3 ὁ < V 4 τὸ γεννώμ. εἰς γινόμενον S |
ἢ ili: na S | γενώμενον S 5 διαφ. . . οὕτως] συμφέρει . . ἄλλως las
schwerl. S (διαφ. — οὕτως: »denn es ist nicht anders möglich« S | καὶ < Sb
6 ἀλλὰ V | οἱ u. αἱ < V 7 ποιῶν] γὰρ . . φησὶν + S | πνεύματα] »(sprach er,
und die Seelen ebenso« + S | ἄρα V S 8 αἱ ψυχαί; S | ἀλλὰ U 9 καὶ ἀδάμαστα
< S 10 εἶναι < S | βεβούληται U: »weiß« S | ἀθάνατος S 86^v 11 vor οὐκ
ἀρεστὸν + »von der Welt« S | οὐκ ἀρεστὸν — φθορὰν S. 298, 2 und Παῖλος S. 298, 8
— ἐλπιδί Z. 11 bei Andreas In Apok., eingeleitet ὁ δὲ [μέγας] Μεθόδιος ἐν τῷ
περὶ ἀναστάσεως λόγῳ [αὐτοῦ] ἐξέθετο οὕτως. Es beginnt auch C in C Bl. 103
u. R Bl. 62^v, Lemma τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως, und Syr bei
Pitra aus B Bl. 53^v u. C Bl. 50, überschrieben Demonstratur transire huius mundi
figuram, quin unquam destruaturs creatio et ad nihilum redigatur; liberandam
vero esse a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei, ut divinus
Paulus et reliquum sanctorum divinorumque doctorum agmen dixerunt, illum qui
non confitetur resurrectionem corporis, vel eos qui asserunt, Deum non promississe
a se suscitanda fore omnium hominum corpora, anathemate plectentes. Sancti
Methodii, episcopi Lyciae, philosophi et martyris, ex libro illo de resurrectione
qui dicitur Aglaophon | οὐκ — ἐκεῖνο: neque enim iustum Syr | οὐδ' Jh
mit Andreas, w. e. sch. S: < V U C | ἐκεῖνω C^r | εἰς ursprünglich auch C^r
| ἄρδειν U | ἀπωλεῖται C^o, ἀπολεῖται C^r 12 αἴρα] καὶ πῦρ + S |
καὶ οὐρανὸν vor καὶ Z. 11 C^r | μηκέτι C^r | ἐκπυρωθήσεται μὲν γὰρ: »at
docendum est ab igne . . comburendum esse« Syr

κάθαρσιν καὶ ἀνακαινισμόν καταβάσει πᾶς ὁ κόσμος κατακλυζόμενος
 πρὸς, | οὐ μὴν εἰς ἀπόλειαν ἐλεύσεται παντελῆ καὶ φθοράν. εἰ γὰρ 554
 κριττον τὸ μὴ εἶναι τοῦ εἶναι τὸν κόσμον, διὰ τί τὸ χεῖρον ἤφιτο
 ποιήσας τὸν κόσμον ὁ θεός; ἀλλ' οὐδὲν ὁ θεὸς ματαίως ἢ χεῖρον
 5 ἐποίει. οὐκοῦν εἰς τὸ εἶναι καὶ μένειν τὴν κτίσιν ὁ θεὸς διεκοσμή-
 σατο, καθάπερ καὶ ἡ Σοφία συνίστησιν· ἐξέτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι
 λέγουσα »τὰ πάντα ὁ θεός, καὶ σωτήριοι αἱ γενίσεις τοῦ κόσμου.
 καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς φάρμακον ὀλέθρου«. καὶ ὁ Παῦλος δὲ σαφῶς 5
 μαρτυρεῖ λέγων· »ἢ γὰρ ἀποκαραδοξία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν
 10 τῶν νῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ ματαιότητι ἢ κτίσις ὑπε-
 τάγη, οὐκ ἔκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι καὶ
 αὐτὴ ἢ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς
 τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ«. »τῇ γὰρ ματαιότητι
 φησὶν »ἢ κτίσις ὑπετάγη«, ἐλευθερωθήσεσθαι δὲ »τῆς« τοιαύτης
 15 »δουλείας« προσδοκᾷ, κτίσιν τὸν κόσμον τοῦτον βουλόμενος νῦν
 καλεῖν. οὐ γὰρ »τὰ μὴ βλεπόμενα« τῇ φθορᾷ δουλεύει, ἀλλὰ ταῦτα
 δὴ »τὰ βλεπόμενα«. μένει ἄρα ἢ κτίσις εἰς τὸ ἄμεινον ἀνακαινοποιη- 6
 θεῖσα καὶ εὐπρεπέστερον, ἀγαλλομένη καὶ χαίρουσα ἐπὶ τοῖς τέκνοις

6 Weish. Sal. 1, 14 — 9 Röm. 8, 19—21 — 13 Röm. 8, 20f — 16 vgl.
 II Kor. 4, 18

1 καταβάσει ὡς V καταβάσ· ὦ U: κατὰ Βασίλειον Andr: < S Syr | κατακλύζ·
 ὁ κόσμος C Andr 2 πρὸς vor πᾶς Z. 1 in C^r | παντελῆ übersetzt nicht Syr
 εἰ—ὀλέθρου Z. 8 < Andr, aber vor καί² Z. 8 + καὶ προσιών φησι 3 τοῦ
 μὴ εἶναι τὸ εἶναι V C | χεῖρω V 4 ὁ ποιήσας V: ποιῆσαι S | ἀλλ'
 —θεός < U | οὐδὲ C^r | ματαίως ἢ U 127^v: < S 4f ἢ χεῖρον
 ἐποίει: ἐχειροποιεῖ V U, ἢ χεῖρω (»in opprobrium« Syr) ἐποίει C 6 καθ-
 ὡσπερ C^r | συνίστησιν V C Syr, w. e. sch. S (λέγουσα auch schon hier + S):
 δι' ἃ συνίστησιν U, διασυνίστησιν Jh 7 τὰ πάντα λέγουσα C S | τὰ < U
 ὁ θεός, καὶ < Syr 8 ἐν αὐτοῖς C | καὶ < Syr | ὁ < V | δὲ < S Syr?
 9 λέγων < S | ἢ γὰρ V 364^v | γὰρ < Syr 10 ὧν· C | vor τῇ γὰρ + »Diese
 Rede dem Menschen« S 11 ὑποτάξαντα] αὐτὴν + Andr | ἐπ' w. e. sch. < S
 | διότι Andr 12 αὐτὴ w. e. sch. S | φθορᾶς] καὶ τὰ ἐξῆς Andr und
 endet 13 τῶν τέκνων < C^r | τοῦ θεοῦ S 87 | γὰρ < Syr 14 φη-
 σὶν nach ὑπετάγη U | ἐλευθερωθήσεται δὲ V] »aber dennoch die Befreiung« S,
 et propterea expectat se . . liberandam fore Syr 14f τ. τοι. δουλ.] τῆς φθορᾶς
 w. e. sch. S (»von d. Verwesung«) 15 porro vor κτίσιν Syr 15f βουλ.
 νῦν καλεῖν] »nennend« S | νῦν καλ.] φιλοκαλεῖν C^r 16 ἀλλὰ ταῦτα] nū
 si; ny i S 17 ἢ κτίσις] ὁ κόσμος Syr 17f ἀνακαινοποιηθεῖσα < S

τοῦ θεοῦ τῇ ἀναστάσει, δι' οὓς στενάζει καὶ συνωδίνει νῦν, τὴν ἀπο-
 λύτρωσιν ἡμῶν ἀπὸ τῆς φθορᾶς καὶ αὐτὴ τοῦ σώματος ἐκδεχομένη,
 ὅπως ἡμῶν ἐγεροθέντων καὶ ἀποτιναξαμένων τὴν νεκρότητα τῆς
 σαρκός, κατὰ τὸ γεγραμμένον »ἐκτίναξαι τὸν χοῦν καὶ ἀνάστηθι καὶ
 5 κάθισον, Ἱερουσαλήμ, ἐλευθερωθέντων τε τῆς ἁμαρτίας »ἐλευθε-
 ρωθήσεται« καὶ αὐτὴ »τῆς φθορᾶς«, μηκέτι τῇ ματαιότητι δουλεύουσα,
 ἀλλὰ τῇ δικαιοσύνῃ. »οἶδαμεν γάρ«, φησὶν, »ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστε- 7
 νάζει καὶ συνωδίνει ἄχοι τοῦ νῦν. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν
 ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν
 10 τὴν νίοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν«. καὶ ὁ Ἡσαίας δέ· »ὃν τρόπον γὰρ ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινὴ,
 ἃ ἐγὼ (φησὶ) ποιῶ, μένει ἐνώπιόν μου, λέγει κύριος, οὕτως ἔσται τὸ
 σπέρμα ὑμῶν καὶ τὸ ὄνομα ὑμῶν«. καὶ πάλιν· »οὕτως λέγει κύριος
 15 ποιήσας αὐτήν· αὐτὸς διώρισεν αὐτήν, οὐκ εἰς κενὸν ἐποίησεν αὐτήν,
 ἀλλὰ κατοικεῖσθαι«. | ὅντως γὰρ οὐκ εἰς κενὸν οὐδὲ εἰς μάτην πρὸς 555 8
 ἀπόλειαν ἔκτισε, κατὰ τοὺς φρονοῦντας μάταια, τὸ πᾶν ὁ θεός.
 ἀλλὰ εἰς τὸ εἶναι τε καὶ οἰκεῖσθαι καὶ διαμένειν. διὸ ἀνάγκη δὴ καὶ
 τὴν γῆν αὐτίς καὶ τὸν οὐρανὸν μετὰ τὴν ἐκφλόγωσιν ἔσεσθαι πάν-

4 Jes. 52, 2 — 7 Röm. 8, 22. 23 — 11 Jes. 66, 22 — 13 Jes. 45, 18

1 ἐν τῇ ἀναστάσει S | δι' οὓς] δι' οὐ V, διὸ C^r: ἐφ' οἷς las schwerl. S
 (»über welche«) | καὶ συνωδίνει < S 1f ἀπολύτρωσιν Cc 103^v 2 ἀπὸ
 — σώματος < S | ἀπὸ τῆς φθορᾶς < C^r | καὶ αὐτὴ < C | ἀπεκδε-
 χομένη U 3 ὅπως] quoniam Syr: < S | ἐξεγεροθέντων U: ἐλευθερωθέντων C
 κ. ἀποι.] ἀποτινάξομεν Syr 3f τῆς σαρκός < S 4 ἐκτείν. U | καὶ²
 < U 5 κάθ. Ἱερ.] sidi im: sudim (»gerichtet«) S | ἐλευθερώθη δὴ V: U 128
 τε: ὃν ἡμῖν S 6 αὐτῇ] ἡ κτίσις S, αὐτῇ ἡ κτίσις Syr | τῆς φθορᾶς < S | τῇ
 ματαιότητι: τῇ φθορᾷ S 7 οἶδαμεν — σώματος ἡμῶν Z. 10 < C | φησὶν
 < U S 8f αὐτήν τὴν ἀπ. U 9 καὶ] »nämlich« S 10 τὴν¹ < U 11 καὶ ὁ]
 αὐτὸς καὶ Syr: ὁ < V | δέ < V U: πάλιν S | καινὸς < C^r 12 ἃ — μένει
 < S | φησὶν, ἃ ἐγὼ C: φησι < Syr | μένειν V | οὕτως C^r 63 | ἔσται] στή-
 σεται Syr mit LXX 13 ὄνομα . . σπέρμα S | ὑμῶν¹] ἡμῶν C^r | κ. τὸ ὄν.
 ὑμῶν < V | καὶ πάλιν — κατοικεῖσθαι Z. 16 < C: S 87^v | οὕτω U 14 οὗτος]
 αὐτὸς Syr | θεός < U | ὁ καὶ S 15 διώ|ρισεν V 365; διωρίσας w. e. sch. Syr
 (plastes) | ἐποίησεν αὐτήν < U 16 πρὸς] οὐδὲ S 17 τὸ πᾶν ὁ θεός < S
 18 ἀλλ' C | εἶναι . . κ. διαμένειν] »ewiges Sein« S: ut perseverent Syr | vor
 διὸ + »Daß nach der Verbrennung der Himmel sein wird und die Erde und Winde
 sein werden« S | ἀνάγκη δὴ < Syr 18f καὶ τὴν < C 19 τ. οὐρ. . . κ. τ.
 γῆν S | τὸν < V C | ἔσεσθαι nach βρασμόν S. 300, 1 C^r 19f πάντων < S

των καὶ τὸν βρασμόν. διὰ τί δὲ τοῦτο ἀνάγκη, λόγος ἂν ἴτι πλείων τῶν εἰρημίμων γίγνοιτο. οὕτε γὰρ εἰς ἕλην ἀργὴν καὶ τοιαύτην ἴτι κατάστασιν, οἷα καὶ πρὸ τῆς διακοσμῆσεως ἦν, διαλυθὲν ἀναστοιχειωθήσεται τὸ πᾶν. οὕτ' αὖ εἰς ἀπόλειαν παντελῆ καὶ φθοράν.

- 5 XLVIII. Ἐὰν δέ, Πῶς οὖν, εἰ μὴ ἀπόλλυται τὸ πᾶν, οἱ εἰς ἐναντίας εἰπωσιν, ὁ μὲν Χριστὸς τὸν οὐρανὸν παρελεύσεσθαι ἔφη καὶ τὴν γῆν, ὁ δὲ προφήτης ἀπολείσθαι μὲν τὸν οὐρανὸν ὡς καπνόν, τὴν δὲ γῆν »ὡς ἱμάτιον« παλαιωθήσεσθαι; Ἐπειδὴπερ ἔθος τὰς γραφὰς, λέξομεν, τὴν εἰς τὸ κρείττον καὶ ἐνδοξότερον ἀπὸ ταύτης τῆς
10 καταστάσεως τοῦ κόσμου μεταβολὴν ἀπόλειαν λέγειν, οἷον τοῦ πρόσθεν σχήματος ἀπολλυμένου κατὰ τὴν εἰς τὸ φαιδρότερον ἀπάντων ἐξαλλαγῆν· ὅτι μηδεμία ὑπεναντίωσις ἢ ἀτοπία ἐν τοῖς θείοις λόγοις. »παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου«, καὶ οὐχ ὁ κόσμος εἴρηται. οὕτως ἔθος ἀπόλειαν καλεῖν τὰς γραφὰς τὴν πρὸς τὸ
15 ἄμεινον ἔσθ' ὅτε καὶ ἐνδοξότερον τροπὴν τοῦ πρόσθεν σχήματος,

5 vgl. De res. I, 8 S. 228f — 6 Mt. 24, 35 — 7 Jes. 51, 6 (Psal. 101, 27) — 12 vgl. De res. II, 16, 12, 17, 4 — 13 I Kor. 7, 31

1 τῶν βρασμῶν C^c | διὰ — γίγνοιτο Z. 2 < S | διὰ — φθοράν Z. 4 < C^r (nicht Syr) | ἀνάγκη; ὁ λόγος C | ἔτι] ἐπὶ V | πλείων V U C; vgl. λόγος πλείων Plat. Tim. 54 B 2 γένοιτο C | εἰς schwerl. < S (vešt wohl aus vnešt) | καὶ] ἀλλὰ S | ἔτι] ἐπι V: τε? S: < C 3 κατάστασιν wohl auch S (ukraštena aus ukraštenia) | οἷαν V U C | ἦν] εἰς ἦν U | διαλυθῆ] U: »wird sie« + S 3f ἀναστοιχειωθήσεσθαι γὰρ δεῖ w. e. sch. S: ἀναστοιχειωθῆναί τε C 4 οὕτ' αὖ] ἀλλ' οὐ S | παντ. κ. φθ.] παρελεύσεσθαι w. e. sch. S 5 Πῶς οὖν . . οἱ — εἰπωσιν Z. 6] »nun die Gegner sagen: Wie wenn«: »nun der Gegner dieses dir sagt: W. w.«? S; »dir« ti (meist = καὶ) (viell. ti aus vsi = τὸ πᾶν) | εἰ] ἐὰν V U: ἦ C^r: < Syr | ἀπόλλυσθαι C^r | τὸ πᾶν < S 6 ὁ μὲν] ὁμοῦς ὁ C^r | Χριστὸς] S Syr: κύριος V U | ὁ οὐρανὸς παρελεύσεται (transierunt Syrc) ἔφη καὶ ἡ γῆ S Syr 7 ὁ προφ. δὲ πάλιν S | ἀπολέσθαι V | μὲν U 12S^v: < S 8 παλαιωθ.] λέγει + S | ἐπειδὴ ἔθος U 9 λέξομεν < S | καὶ — καταστάσεως Z. 10 < S | ἐνδοξότεραν V U (übergeschr. ον) 9f ἀπὸ τ. τ. καταστάσεως] ἀποκατάστασεως ταύτης U 10 τούτου τοῦ S | vor οἷον et quidem id ita intelligendum est Syr 11 ἀπολλομένον C^r | εἰς τὸ < S | τὸ < C^r | φαιδρότατον V U, viell. S: φαιδρότερον C Dd | ἀπάντων] καὶ κρείττον (κρείττονα) S 12 ἐξαλλαγῆν S SS ἢ ἀτοπία < S | θείοις] ἀγίοις w. e. sch. S 13 παράγει C^c 104 | γὰρ, φησὶν S | τούτου] του C^r | καὶ < C^r 14 οὕτως] τοῦτο γὰρ S | πρὸς] εἰς C^r 15 ἔσθ' — ἐνδοξότερον < S | ἐνδοξότερον V U C^c | τοῦ πρόσθεν σχῆμ. < S | ἔμπροσθεν C^r u. C^c am Rand

οἶον ὡσπερ ὁπόταν τις ἀπόλειαν λέγοι τοῦ κατὰ τὸν νήπιον σχήματος
 τὴν »εἰς« τὸν »ἄνδρα« τὸν »τέλειον« μεταλλαγὴν, τρεπομένης εἰς
 μέγεθος καὶ κάλλος τῆς ἡλικίας τοῦ νηπίου. »ὅτε γὰρ ἤμην νήπιος,
 ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε
 5 δὲ γέγονα ἄνθρωπος, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου«. παραχθῆσεσθαι μὲν γὰρ **3**
 τὴν κτίσιν, ὡσπερ τεθνηξομένην κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν, ἵνα καὶ
 ἀνακτισθῇ, οὐ μὴν ἀπολεῖσθαι προσδοκητέον, ὅπως οἱ ἀνακαινο-
 ποιηθέντες ἐν ἀνακαινοποιηθέντι τῷ κόσμῳ ἄγευστοι λύπης κατοι-
 κήσωμεν, κατὰ τὸ λεχθὲν »ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου, καὶ κτισθή-
 10 σονται« ἐν ἑκατοστῷ τρίτῳ ψαλμῷ »καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον
 τῆς γῆς«, τοῦ περιέχοντος τῆς εὐκρασίας ἐπιτροπεύοντος λοιπὸν τοῦ
 θεοῦ· ἐσομένης γὰρ καὶ μετὰ τοῦτον τὸν αἰῶνα γῆς ἀνάγκη πᾶσα **4**
 ἔσθαι καὶ τοὺς οἰκῆσοντάς, οὐκέτι τεθνηξομένους ἢ γαμήσοντάς καὶ
 γεννησομένους, | ἀλλ' ὡς ἀγγέλους ἀμεταστρόφως ἐν ἀφθαρσίᾳ τὰ **556**
 15 ἄριστα πράξοντάς. διὸ ληρωῶδες τὸ Ἐν ποίᾳ διαγωγῇ τότε δὴ τὰ

2 vgl. Ephes. 4, 13 — **3** I Kor. 13, 11 — **8** vgl. S. 283, 17f — **9** Psal.
 103, 30 — **13** Mt. 22, 30. Mark. 12, 25 — **15** vgl. De res. I, 8, 7 S. 229, 26ff

15—S. **307**, **20** S. Parall. 424 S. 172ff Holl

1 ὁπόταν — λέγοι < S | ὁπ. εἴ τις C | λέγοι UC: λέγειν V: λέγη Jh |
 τοῦ — μεταλλαγὴν Z. 2] »wie auch die Gestalt des Kindes in eine bessere, nämlich
 die des Mannes, sich verändert« S | τοῦ: τῆς U | κατὰ τοῦ U, κατὰ
 τὸ C **3** τοῦ νηπίου < S | ὅτε — νηπίου Z. 5 < C | ἤμην, φη-
 σίν S **4** ὡς νήπ. ἐλάλουν < S | ὡς νήπ. ἐλογιζ[.] »usw.« S **4f** ὅτε
 δὲ: καὶ ὅτε S **5** τὰ τοῦ νηπ. κατήργησα U | τὰ[ραχθῆσ. V 365^v | παραχθῆ-
 σεσθαι C^r Kl; aber nicht die Welt, sondern ihr σχῆμα soll ja vergehen | μὲν
 < S **6** κατὰ] μετὰ C^r | καὶ < U **7** ἀνακαινισθῇ Jh mit Combefis
 | ἀπολέσθαι C^r | ὅπως] ὅτι ὡς V **8** ἐν ἀνακαινοποιηθέντι < VC^r |
 ἐν < C^o | τῷ + V | ἄγευστοι λύπης: »ohne alles Böse und Leid« S
8f κατοικήσωμεν V, κατοικήσονται λοιπὸν S **9** ἢ κατὰ U | σου] svoi:
 sii S **9f** καὶ κτισθ[.] κεκτισθήσονται V **10** ἐν — ψαλμῷ < CS **11** τοῦ
 περιέχοντος < S | ἐπιτροπεύσαντος U **12** ἐσομένης U 129 | καὶ < S
 | ἀνάγκη δὲ C^o | πᾶσας V: < S **13** οὐκ ἐπιτεθνηξομένους V | ἢ
 — γεννησομένους Z. 14 < S | ἢ < C **13f** καὶ γεννησομένους < C^r: καὶ
 τεθνηξομένους V **14** ἀμεταστρόφος S SS^v | ἐν ἀφθαρσίᾳ < S **15** πρά-
 ξοντάς V. Es endet C | ληρωῶδες] es beginnt C in C Bl. 81 u. R 89^v (nach
 ἀμέμπτως ἀρεστόν c. 44, 1; in C Lemma ἐκ τοῦ αὐτοῦ, in R unmittelbar an-
 geschlossen) | vgl. I, 8, 7 | ληρωῶδες δὲ C^r | οὖν τότε δεῖ V

σώματα ἴσονται λέγεσθαι, μήτε ἀίρος μήτε γῆ· μήτι τῶν ἄλλων ἔσομένων.

11. Ἄξιον δὲ κάκεινο πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἐπισκοπεῖν, ὡς ἔχει πολλὴν διάπτωσιν, εἰ δεῖ παρηρησίαν ἄγειν περὶ τηλικούτων, ὃ Ἄγγελοι 5 οφῶν, διαλεγόμενος πραγμάτων. φράσας γὰρ ἀποφήνασθαι τὸν κύριον ὡς οἱ τῆς ἀναστάσεως τευχόμενοι ἴσονται τότε ὡς ἄγγελοι, ἔνθα πειράζουσιν αὐτὸν οἱ Σαδδουκαῖοι, ἐπέφερες· Οἱ δὲ ἄγγελοι ἐκτὸς ὄντες σαρκὸς ἐν μακαριότητος ἀκρότητι διὰ τοῦτο καὶ δόξης εἰσὶν, καὶ ἡμᾶς δὲ ἄρα ἐξισιάζεσθαι μέλλοντας ἄγγελοι ἀνάγκη δὴ 10 σαρκῶν ὡσαύτως ἐκείνοις γυμνοὺς ἔσεσθαι δεῖν, οὐκ ἐπιστήσας, ὃ ἄριστε, ὡς ὁ ποιήσας καὶ διακοσμήσας ἐξ οὐκ ὄντων τὸ πᾶν τὴν τῶν ἀθανάτων φύσιν οὐ μόνον εἰς ἄγγελους καὶ λειτουργοὺς διανείμας διεκόσμησεν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀρχὰς καὶ θρόνους καὶ ἐξουσίας. ἄλλο γὰρ γένος τὸ τῶν ἄγγέλων καὶ ἄλλο τὸ τῶν ἀρχῶν καὶ ἐξου- 2 15 σιῶν, ὅτι μὴ τάγμα ἐν καὶ μία σύστασις καὶ φυλὴ καὶ πατριὰ τῶν ἀθανάτων, ἀλλὰ γένη καὶ φυλαὶ καὶ διαφοραί. καὶ οὔτε τὰ Χερουβιμ τῆς ἰδίας ἐξιστάμενα φύσεως εἰς τὴν τῶν ἄγγέλων ἰδέαν μετασκευάζονται, οὔτε εἰς ἑτέραν πάλιν οἱ ἄγγελοι. εἶναι γὰρ αὐτὰ χορὴ

7 vgl. De res. I, 7, 3 S. 228, 15f — 10 vgl. Plato Krat. 403 B. vgl. I, 29, 2. III, 18, 1. 5 — 11 Hermas II, 1, 1 — 12 vgl. Hebr. 1, 7 — 13 vgl. Kol. 1, 16 — 14 vgl. Symp. 7, 3 S. 73, 21f

1 ἔσεσθαι V | λέγ. < Syr | ἄλλων: schwerlich ἄστρον wie 8, 7 S. 229, 28
 2 ἔσομένων] es endet Syr 3 δὲ ἔστιν C 4 εἰ δεῖ] εἶδη V, ἔδει C:
 δεῖ τοίνυν S | τηλικ.] τούτων VUC^r | ὃ < C^r 5 διαλεγόμενος
 πραγμάτων U: < C 6 ὡς οἱ etc.: »von den Auferstehenden, daß sie« S |
 ἔσονται C^e | τότε < SC 7 ἔνθα — ἐπέφερες < S, aber + ἐν τοῖς οὐρα-
 νοῖς | οἱ vor Σαδδ. < C | ἐπέφεραν U: ἐπέφερες οἶν C^r 8 σαρκῶν C
 9 καὶ < V | ἀνάγκη — γυμνοὺς Z. 10 < C^e: ἄγγελους C^r 10f ὃ ἄριστε,
 ὡς] ὡς ἀριστεῶς V 11 ἔξ iz: ne S 12 εἰς ἄγγ.] ἰσαγγέλους V | καὶ
 i: se S 13 ἐκόσμησεν V: αὐτήν + S | ἐξουσίας καὶ θρόνους CS 14 τὸ
 < V | ἄγγ.] ἀρχῶν U | ἀρχῶν καὶ vor ἐξουσιῶν + C^r Jh Dd 14f ἐξουσ.]
 θρόνων S 15 ὅτι] »denn wie« S | σύστ.] »Vereinigung und Ver-
 sammlung« (89) w. e. sch. S (»Verein. und« süstav i od. »der Verein.« süstavjn:
 pitavyi S) | κ. φυλὴ κ. πατρ. < S | πατρ.] φθαρτρία V (dah. φατριὰ Dd,
 aber vgl. S. 73, 21) 15f τῶν ἀθαν.] τῶν ἄγγέλων τοιτέστι τῶν ἀθαν. S
 16 ἀλλὰ — διαφοραί] »nicht, sage ich, Eine Klasse, noch Geschlecht, sondern ver-
 schiedene« S | καὶ γένη C | γε|νη V 366 | καί³] οὕτως δὲ οὖν S 17 εἰ-
 δέαν VU: < S 18 οὐτ' αὖ πάλιν ε. ε. C | ἑτέραν CS: ἐτέρων VU | εἶναι
 — γεγόνασιν S. 303, 1 < S

καὶ ὁ εἰσι καὶ ὁ γεγόνασιν. ἀτὰρ καὶ ὁ ἄνθρωπος τὸν κόσμον οἰκεῖν **3**
καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πάντων ἡγεμονεύειν κατασταθεὶς, τῆς ἐξ ἀρχῆς
διακοσμῆσεως ἀθάνατος ὢν, τοῦ εἶναι ἄνθρωπος οὐποτε μεταβλη-
θήσεται, οὔτε εἰς τὴν τῶν ἀγγέλων οὔτε εἰς τὴν τῶν ἐτέρων μορφήν,
5 ὅτι μηδὲ οἱ ἄγγελοι εἰς τὴν τῶν ἄλλων τῆς ἐξ ἀρχῆς ἰδέας μετα-
κοσμούμενοι μεταβάλλονται. ὁ γὰρ Χριστὸς ἦκεν οὐκ εἰς ἑτέραν
μορφήν πλασθῆναι κηρύσσων ἢ μετασκευασθῆναι τὴν ἀνθρωπείαν
φύσιν, ἀλλὰ εἰς ὃ ἦν ἐξ ἀρχῆς πρὸ τοῦ ἐκπεσεῖν, ἀθάνατος ὢν. **4**
γὰρ ἐν τῷ ἰδίῳ τῆς ἕξεως αὐτοῦ τύπῳ τῶν γεννητῶν ἕκαστον μένειν,
10 ἵνα πάντα πάντων ὡς πεπληρωμένα, οὐρανοὶ μὲν ἀγγέλων, θρόνοι
δὲ ἔξουσιῶν, φῶτα δὲ λειτουργῶν, καὶ οἱ θεϊότεροι τόποι καὶ τὰ
ἀκρότητα καὶ ἀκραιφνῆ φῶτα τῶν Σεραφίμ, ἃ παρεστήκασιν τῇ με-
γάλῃ βουλῇ διακρατούσῃ τὸ πᾶν, ὁ δὲ κόσμος ἀνθρώπων. | ἐὰν δὲ **557**
μεταβάλλεσθαι δῶμεν τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀγγέλους, ὥρα μεταβάλλε-
15 σθαι λέγειν καὶ τοὺς ἀγγέλους εἰς ἕξουσίας, καὶ ταύτας εἰς ἄλλο καὶ
ἄλλο, ἔστ' ἂν ὁ λόγος ἀναβῆς εἰς κίνδυνον ἐμπέσῃ.

L. Ἄλλ' οὔτε ὡς φαῦλον τεκτηνᾶμενος ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον,
ἢ διαμαρτήσας αὐτοῦ περὶ τὴν διάπλασιν, ἄγγελον αὐτὸν ὕστερον
ἐπενόησε ποιῆσαι, μεταγνοῦς, ὥσπερ οἱ φανλότατοι τῶν δημιουργῶν,

12 vgl. Jes. 6, 2

1 καὶ δ U 129^v | ἀτὰρ] εἰ γὰρ U | οἰκεῖν] οἰκεῖν κατασταθεὶς S
2 καταστ.] ταχθεὶς C | ἐξ < C **3** διακοσμῆσεως < C^r **4** τὴν τ. ἐτέρ.]
ἐτέραν τινὰ übersetzt, aber las schwerl. S **5** τῶν < U | τῆς — μετα-
κοσμ. Z. 5f] τάγμα S | εἰδέας V U **5f** μετακοσμουμένην C^r **6** ὁ γὰρ
C^c S1^v | ἦκεν] ἦλθεν C^r | οὐκ C^r 90 **7** μορφ. πλασθ.] μεταπλασθῆναι
U C | πλασθῆναι . . ἢ < S **7f** τὴν ἀνθρ. φύσιν] τὸν ἄνθρωπον φύσιν C:
τὸν ἄνθρωπον S **8** ἀλλ' C | εἰς < S | ἐξ ἀρχῆς < S | ὢν < S | χοῖναν
V C **9** ἕξεως U C: τάξεως V, viell. auch S | ἐαυτοῦ U: αὐτῶν C^r |
τύπῳ] τόπω C S | γεννητῶν C^r **10** εἰσι V | οἱ οὐρανοὶ C **11f** τὰ
ἀκρ. . . φῶτα = vsevelicii světi: vsilicii svjatii S **12** ἀκρότ. C^r S: ἀκρὰ τὰ
V, ἀκρὰ C^c: ἀκρατ. καὶ < U | καὶ ἀκραιφνῆ < S: αιφ auf Rasur C^c |
ἀκραιφνῆ U | ἢ παρεστ.] ἄπερ ἐστήκασιν V C^r: ἢ παρεστήκασιν C^c **13** δια-
κρατοῦντα C^r: S 89^v **14** εἰς ἀγγ.] ἰσαγγέλους V **15** λέγειν] δοῦναι
V Dd Jh | ταῦτα V **15f** καὶ ἄλλο < V C **16** ἔστ' ἂν] εἶτα viell. S:
καὶ + C^r | κινδ.: »Sünde« S | πέση V C, ἐκπέση S **17** ἀλλὰ V |
ὡς φαῦλόν τινα S | ὁ θεὸς < S **18** ἢ διαμαρτ. — μεταγνοῦς Z. 19] »und
e. unvollkommene Creatur« S | πλάσιν C^r **19** μεταγν. ποιῆσαι C^r |
φανλότατοι] »unzureichenden und ungeschickten« S | δημ.] ποιήσας τὸν ἄν-
θρωπον εἰς τὸ τῶν ἀγγέλων τάγμα μεταβάλλειν + S

οὔτε ἄγγελον κατ' ἀρχῆς θελήσας ποιῆσαι καὶ μὴ δυνηθεὶς ἄνθρωπον
 ἔπλασεν. ἀσθενὲς τοῦτο γάρ. τί δήποτε οὖν τὸν ἄνθρωπον ἄνθρω- 2
 πον ἐποίει καὶ οὐκ ἄγγελον, εἴ γε ἄγγελον τὸν ἄνθρωπον καὶ οὐκ
 ἄνθρωπον γενέσθαι ἠθέληεν; ὡς οὐ δυνάμενος; βλάσφημον. ἀλλὰ
 5 ἀνεβάλλετο περὶ τοῦ κρείττονος τὸ χεῖρον ποιῶν; καὶ τοῦτο ἄτοπον.
 οὔτε γὰρ διασφάλλεται περὶ τὸ ποιῆν τὸ καλὸν οὔτε ἀναβάλλεται
 οὔτε ἀδυνατεῖ, ἀλλὰ καὶ ὡς θέλει καὶ ὅτε θέλει τὸ δύνασθαι ἔχει,
 δύναμις ὢν. οὐχοῦν εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἄνθρωπον θέλων ἐξ ἀρχῆς 3
 ἔκτισεν. εἰ δὲ θέλων, θέλει δὲ τὸ καλόν, καλὸν δὲ ὁ ἄνθρωπος,
 10 ἄνθρωπος δὲ τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος λέγεται συντεθέν, οὐκ ἔσται
 ἄρα ἐκτὸς σώματος ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ μετὰ σώματος, ἵνα μὴ ἄλλος
 ἄνθρωπος παρὰ τὸν ἄνθρωπον γενηθῆ. δεῖ γὰρ τῷ θεῷ τὰ ἀθά- 4
 νατα γένη πάντα σφῆξασθαι, ἀθάνατον δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος· ἔκτισε γάρ
 φησιν ἡ Σοφία τὸν ἄνθρωπον ὁ θεὸς ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ, καὶ εἰκόνα
 15 τῆς ἰδίας ἀιδιότητος ἐποίησεν αὐτόν. οὐκ ἄρα ἀπόλλυται τὸ σῶμα·
 ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος.

LI. Διὸ ἐπίστησον ὡς καὶ ὁ κύριος τὰ αὐτὰ ταῦτα διδάσκειν
 θέλων, μὴ πιστευόντων Σαδδουκαίων εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς σαρκός·
 δόγμα γὰρ τοῦτο Σαδδουκαίων· ὄθεν συσκευασάμενοι τὴν κατὰ τὴν

4 vgl. De autex. 11, 8 S. 175, 4f — 10 vgl. Plato Epin. 981 A. De res. I, 34, 4.
 Justin De res. 8 (S. Parall. 107, 285ff S. 45f Holl). Tert. De res. 40 — 13 Weish.
 Sal. 2, 23 — 18 vgl. Orig. In Matth. Tom. 17, 29. 33. IV, 144. 159 Lomm.

9 Justinian Ad Men. PGr 86, 953

1 οὐτ' ἄν C: »oder« S | θελήσας] αὐτόν + S | μὴ δυνηθεὶς] οὐκ
 ἐδύνατο w. e. sch. S | ἄνθρ. ἔ. < S 2 ἀσθενὲς (U 130) τοῦτο γάρ]
 »denn böse ist diese Rede« S | οὖν] οὐχι C 2f ἄνθρωπον vor
 ἐποίει < U C^r S 3 εἰ γε] εἴτε C^r 3f ἄγγελον κ. οὐκ ἄνθρ. τὸν ἄνθρωπον
 γεν. C 4 ἠθέλησεν U | οὐ < C | ἀλλ' C 5 κρείτ[τον V 366^v |
 χείρω V 6 τὸ] τοῦ C^r 7 καὶ ὅτε θέλει < V 8 ein ἄνθρωπον
 < S 9 ὁ < C 10 ἄνθρ. δε] es beginnt auch C^k Bl. 26. Lemma ἐκ τοῦ
 αὐτοῦ λόγου (nach I, 35, 2) | λέγεται vor τὸ C^r | ἔσται S 90 11 ἐκτὸς
 τοῦ σ. und μετὰ τοῦ σ. C 11f ἄλλος παρὰ τὸν ἄνθρ., ὁ (C^k 26^v: < C^e) ἄνθρω-
 πος C 11 ἄλλο C^k 12 γεν. V Holl: γεννηθῆ U C^r | δεῖ C^e 82 13 πάντα
 γένη C | σφῆξασθαι] αἰξασθαι C^e C^r | ἀθάν. δὲ ὁ ἄνθρ. < U | καὶ + V
 14 ὁ θεὸς nach γάρ Z. 13 C^e C^r 15 ἐποίησεν αὐτόν < S 16 σώματος]
 C^k endet 17 ἐπίστησον ὡς < S | καὶ < U C | τὰ αὐτὰ < S |
 ταῦτα < C: τοῦτο übersetzt S 18 εἰς — Σαδδουκαίων Z. 19 < C 19 συ-
 σκευασάμενον las schwerl. S (süvěštano [slovo] wohl aus süvěštany [slovo]), aber
 + τὸν λόγον

γυναῖκα καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀδελφοὺς παραβολήν. ἵνα τὸν περὶ ἀναστά-
 σεως τῆς σαρκὸς λόγον ἀπορήσωσι, προσῆλθον αὐτῷ· ἀμέλει αὐτὸς
 ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπεσημήρατο »προσῆλθον δὲ αὐτῷ« εἰπὼν »καὶ Σαδ-
 δουκαῖοι. λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν«. ὁ οὖν Χριστός, εἰ μὴ ἦν 2
 5 ἀνάστασις σαρκὸς, ἀλλὰ μόνον ἐσφύζετο ἡ ψυχὴ, συνέθετο ἂν αὐτοῖς
 ὡς καλῶς καὶ ὀρθῶς φρονοῦσι. νυνὶ δὲ ἀποκροῖεται λέγων »ἐν τῇ
 ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι ἐν οὐρανῷ
 εἰσιν«. οὐ τῷ σώματι μὴ ἔχειν. ἀλλὰ τῷ μὴ γαμεῖν καὶ γαμείσθαι. | ἀλλ' 558
 εἶναι λοιπὸν ἐν ἀσφαθείᾳ καὶ φωτί· ἄγγελοις κατὰ τοῦτο παρα-
 10 πλῆσιάζοντες, ἵν' ὅσπερ οἱ ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ, οὕτως καὶ ἡμεῖς
 ἐν τῷ παραδείσῳ, μὴ γάμοις ἢ εἰλαπίνας ἔτι σχολάζοντες, ἀλλὰ τῷ
 βλέπειν τὸν θεὸν καὶ γεωργεῖν τὴν ζωὴν πρωτανεύοντος ἡμῖν τοῦ
 Χριστοῦ. οὐ γὰρ εἶπεν Ἔσονται ἄγγελοι, ἀλλ' »Ὡς ἄγγελοι«, οἷον 3
 »δόξη« μὲν »καὶ τιμῆ«. κατὰ τὸ γεγραμμένον. »ἐστεφανωμένοι, βραχὺ
 15 δέ τι παρὰ τοὺς ἄγγέλους« διαλλάσσοντες καὶ ἐγγύς ὄντες τοῦ εἶναι
 ἄγγελοι. καθάπερ εἰ ἔλεγεν, οὔσης εὐταξίας κατὰ τὸν ἀέρα καὶ γα-

3 Mt. 22, 23 — 6 Mt. 22, 30 — 11 vgl. Plato Axioch. 371 D — 14 Psal. 8, 6
 — 16 vgl. Symp. S. 85, 12f

1 παραβ.] ἐποίησαν w. e. sch. + S 1f τὸν . . λόγον < S 2 τῆς < C
 ἀπορήσωσι U C (vgl. Orig. In Mt. 17, 29f), wohl verderbt: ἀποκηρύσσουσι V,
 ἐπερῶσι S, ἀπολίσωσι Md, schwerl. ἀποκροῖωσι | προσῆλθον — αὐτὸς] ὅθεν
 καὶ S | ἀμέλει — αὐτῷ Z. 3 < U 2f ἀμ. ὁ αὐτὸς εὐαγγ. C 3 ἐπεσημ.
 — αὐτῷ < S | δὲ < C | vor εἰπὼν + ἀμέλει C^r | εἰπὼν] φησι U S
 (εἶπεν? S) | καὶ < S C 3f Σαδδ. γὰρ λέγουσι S 4 ἀνάστ. μὴ εἶναι
 U C^r | ὁ δὲ Χρ.? S 4f ἀνάστασις τῆς σαρκὸς ἦν C 5 ἀλλὰ U 130^v
 | μόνον] »nur allein« S | ἡ < U C^e | αὐτοῖς < S^b 6 καὶ ὀρθῶς
 < S 6 ἀποκρ. C S (»weist ab«): ἀποκροῖεται V U C^r 7 ἀναστ.] τῶν
 νεκρῶν + C^r | γαμίσκονται V U: ἐγαμίσκονται C, »geben zu freien« S |
 ἐν οὐρανοῖς las schwerl. hier stets S 8 τῷ . . τῷ] τὸ . . τὸ C | τῷ²] τὸ V |
 μὴ τῷ(v. sp. Hd. aus τὸ) γαμεῖν C^r | κ. γαμίσκεσθαι C: < S | ἀλλὰ U: S 90^v
 9 καὶ φωτί S: κ. φῶς ἵν' V, καὶ φησὶν U: < C | κατὰ τοῦτο < V 9f πα-
 ραπλ. Md: παραπλησιασθέντας V U: πλησιασθέντες C^e, πλησιάζοντας C^r 10 ἵνα
 C^r | ἐν οὐρανῷ C | οὕτω C^e 10f ἐν τ. παρ. καὶ ἡμεῖς C 11 μὴ
 γάμοις < C | μὴ] μήτε V U | ἢ εἰλαπίνας — Χριστοῦ Z. 13 < C^r | ἢ
 εἰσαιλαπίνες V, ἢ εἰλαπίνας C: μήτε εἰλαπ. Dd: < S | ἔτι < S | σχολά-
 ζομεν Jh | τῷ Pet] τὸ V C^e, τοῦ U 12 τὸν 9. V 367^a | γεωργεῖν
 — Χριστοῦ Z. 13] »zu leben in Ewigkeit« S | ἡμῶν V C 13 οἷον — ἄγγε-
 λοι Z. 16 < C 14 μὲν < S | κατὰ τὸ γεγρ. < S 16 εἰ ἔλεγεν] γὰρ S
 16f κ. γαλ. καὶ νυκτὸς U Dd

λήνης νυκτός καὶ πάντων τῶ τῆς σελήνης ἀθιρίῳ φωτὶ νιζοσμη-
 μένων, Ἡ σελήνη φαίνει ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οὐ πάντως ἂν ἥλιον εἶναι
 τὴν σελήνην ἀπομαρτυρεῖν αὐτὸν ἐλέγομεν, ἀλλ' ὡς ἥλιον· ὥσπερ
 καὶ τὸ μὴ ὑπάρχον χρυσός, ἐγγὺς δὲ τοῦ εἶναι χρυσός πεφυκός, ὡς
 5 χρυσός λέγεται καὶ οὐ χρυσός (εἰ δὲ ἦν χρυσός, οὐκ ἐλέγετο ἂν ὡς
 χρυσός, ἀλλὰ χρυσός· ἐπεὶ δὲ μὴ ἔστι χρυσός, ἀλλὰ (ἐγγὺς) τοῦ εἶναι
 χρυσός καὶ φαντάζεσθαι τὸν χρυσόν, οὐ χρυσός, ἀλλ' ὡς χρυσός
 λέγεται)· οὕτως καὶ ὡς ἀγγέλους ἔσεσθαι λέγοντος τοὺς ἁγίους ἐν τῇ 4
 ἀναστάσει, οὐκ αὐτὸ τοῦτο ἀγγέλους αὐτὸν ἐπαγγέλλεσθαι ἀκούομεν
 10 τοὺς ἁγίους ἔσεσθαι ἐν τῇ ἀναστάσει, ἀλλὰ ἐγγὺς τοῦ εἶναι ἀγγέλους.
 ὥστε ἀλογώτατον λέγειν, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἀπεκήρατο τοὺς ἁγίους
 ὀφθῆναι ὡς ἀγγέλους ἐν τῇ ἀναστάσει, τὰ σώματα διὰ τοῦτο ταῦτα
 μὴ ἀνίστασθαι, καίτοι τῆς λέξεως αὐτὴν τὴν τάξιν δηλούσης σαφῶς
 τοῦ συμβαίνοντος. ἀνάστασις γὰρ οὐκ ἐπὶ τοῦ μὴ πεπτωκότος, ἀλλ' 5
 15 ἐπὶ τοῦ πεπτωκότος λέγεται καὶ ἀνισταμένου· ὥσπερ ὁπότεν λέγει
 καὶ ὁ προφήτης »καὶ ἀναστήσω τὴν σκηνὴν Δαυὶδ τὴν πεπτωκίαν«.

14 De res. I, 52, 1. 53, 3. III, 5, 7. 14, 5. Justin De res. 10 (S. Parall. 109, 1ff S. 48 Holl). Iren. V, 12, 3. Tert. De resurr. 18. Adv. Marc. V, 9. z. B. Orig. De princ. S. 173, 21 Koetschau. Petr. Alex. (Pitra Anal. s. IV, 193 [429]) — 16 Amos 9, 11

14f Syr Pitra Anal. s. IV, 202 (435); vgl. Aphraates hom. 8 (Texte u. Unters. III, S. 131 übersetzt von Bert)

1 νυκτός — ὡς ἥλιον Z. 3] »da auch der Mond in der Nacht scheint, indem er voll ist, wir sagen: »Er scheint wie die Sonne«, aber nicht »die Sonne« S | τῶ] τῶν VU 2 ὁ < C 3 λέγομεν UC S: λέγομεν C^r 90^v 4 κ. τὸ μὴ ὑπάρχ.] »wenn etwas wie« S | ἐγγὺς — πεφυκός hinter οὐ χρυσός Z. 5 C^r | δὲ < C 5 λέγ.] ἔστιν, λέγομεν S | καὶ οὐ χρυσός < S | εἰ δὲ — λέγεται Z. 8 < C | ἐλέγομεν S 6 ἐπεὶ δὲ — λέγεται Z. 8 < S | ἀλλὰ U 131 | ἐγγὺς + Pet 7 οὐ χρυσός, ἀλλ' < U 8 οὕτω U | ὡς ἀγγέλους < S | λέγοντα C^e, λέγοντας C^r 9 οὐκ αὐτὸ — εἶναι ἀγγέλους Z. 10] »nicht Engel, sagt er, daß sie (gle im: glem S) sein werden, sondern wie Engel« S | οὐκ C^e S2^v | αὐτὸν < C | ἀκούομεν — ἀναστάσει Z. 10 < C 10 ἐν τῇ ἀναστ. ἔσεσθαι U ἀλλ' C 11 ὥστε ἀλογ.] ἀλογ. γὰρ τὸ C 11f τ. ἀγ. ἀπεφ. ὀφθῆναι V, ἀπεφ. ὀφθῆναι (ὀφθῆναι C^e) τ. ἀγ. C 12 τὰ σώματα — ταῦτα] τὸ σῶμα S | ταῦτα διὰ τοῦτο C 13 τάξιν V: προᾶξιν UC^e, παρᾶδειξιν C^r, »jenes« S | σαφῶς < S C^r 14 ἀνάστασις — ἀνισταμένου Z. 15] Syr Pitra aus Brit. Mus. addit. 14532 Bl. 51rb. 12155 Bl. 70ra u. 123ra. 12156 Bl. 70^r 14f ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πεπτ. < C^r 15 καὶ ἀνισταμένου < S | ὥσπ. καὶ ὀπ. C: S 91 | λέγει U (»sagt« v. 1. od. 2. Hd. ergänzt S^a) 16 καὶ¹ < C | πεπτωκίαν C

ἔπεσε δὲ ὀκλάσασα ἢ ποθητὴ σκηνὴ τῆς ψυχῆς »εἰς γῆν χόματος«. οὐ γὰρ τὸ μὴ θνήσκον, ἀλλὰ τὸ θνήσκον κλίνεται. θνήσκει δὲ σάρξ· ψυχὴ γὰρ ἀθάνατος. καὶ τοίνυν εἴ ἢ ψυχὴ ἀθάνατος, σῶμα δὲ ὁ 6 νεκρός, οἱ λέγοντες ἀνάστασιν μὲν εἶναι, σαρκός δὲ μὴ εἶναι, ἀρουῶνται μὴ εἶναι ἀνάστασιν. ὅτι μὴ τὸ ἐστός, ἀλλὰ τὸ πεπτωκός καὶ κλιθὲν διανίσταται. κατὰ τὸ γεγραμμένον »μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἀναστρέψει;« |

LII. Ὅτι δὲ ἀθάνατος ἢ ψυχὴ ἐδίδαξεν ἀναφανδὸν Χριστὸς καὶ 559 δι' ἑαυτοῦ καὶ διὰ Σολομῶνος εἰπών· δι' ἑαυτοῦ μὲν ἐν τῇ κατὰ τὸν 10 πλούσιον καὶ τὸν πένητα Λάζαρον ἱστορίᾳ, τὸν μὲν ἐν κόλποις Ἀβραὰμ δοὺς ἀναπαύεσθαι μετὰ τὴν ἀπόθνευσιν τοῦ σώματος, τὸν δὲ ἐν ἀλγηδόσιν, οἷς διαλεγόμενον τὸν Ἀβραὰμ εἰσήγαγε· διὰ Σολομῶνος δὲ ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ Σοφίᾳ, ἔνθα »δικαίων αἱ ψυχαὶ ἐν χειρὶ« γέγραπται »θειοῦ. καὶ οὐ μὴ ἄφηται αὐτῶν βάσανος. ἔδοξαν 15 ἐν ὄφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνάναι, καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἢ ἔξοδος αὐτῶν, καὶ ἢ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα· οἱ δὲ εἰσιν ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἢ ἐλπὶς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης«. ὅθεν σώματος ἢ ἀνάστασις, καὶ οὐ ψυχῆς. οὐ γὰρ τὸν ἐστῶτά τις ἀνίστησιν, ἀλλὰ τὸν κείμενον, ὥσπερ οὐδὲ τὸν ὑγιαίνοντα θεραπεύουσιν, ἀλλὰ τὸν πύ- 20 σχοντα.

1 Dan. 12, 2. Symp. 9, 2 S. 116, 11f. De res. II, 18, 3. 21, 2 — 6 Jerem. 8, 4 — 10 Luk. 16, 19ff — 13 Weish. Sal. 3, 1—4 — 17 De res. I, 51, 5 — 19 vgl. Mt. 9, 12 (Mk. 2, 17. Luk. 5, 31)

1 ὀκλάσασα] ἀμαρτήσασα las schwerl. S (sūgrēs̄šisja vielmehr wohl aus sūkruš̄šisja »eingestürzt«) | ἢ καλὴ καὶ ποθητὴ S: παθητὴ Pet Dd Jh | σκηνῇ] μὴ οὖν C^r | χόματος] σώματος V 2 τὸ γὰρ θνήσκον, ἀλλ' οὐ τὸ μὴ θν. S | ἢ σάρξ U 3 γὰρ] δὲ C | καὶ — ἀθάνατος < V | εἰ < S | σῶμα δὲ] tēlože: tēmže (»daher«) S 4 μὲν εἶναι . . δὲ < S 5 μὴ εἶναι < U S | ἀνάστασιν V 367^{av} | τὸ ἐστός C 5f καὶ κλιθὲν UC: < S 6 κατὰ — πλήρης Z. 17 < C 7 ἀναστρέφη V, ἀναστρέφει U 8 ἀναφανδὸν < S | Χριστός] ὁ κύριος VU 9 σαλομῶνος V (auch Z. 12f) 10 Λάζαρον . . πλούσιον S | πένητα < S 11 Ἀβραὰμ] U 131^v | δοὺς < V | ἀναπαύεσθαι] »zu zeigen« S, vielleicht ἀποδεικνύειν od. eventuell ἀναπαιδεύεσθαι | τοῦ] τοῦτου τοῦ S 11f τὸν δὲ ἐν ἀλγ. < S 12 ἀλγηδ.] αχθηδόσιν U | τὸν vor Ἀβρ. < V | διὰ < S 12f σαλομῶνος V 13 ἐπιγραφομένῃ < S 13f ἔνθα . . γέγρα.] φησὶν S 14 καὶ < S 15 κάκωσις V 16 ἀφ' ἡμῶν S 91^v 17 ὅθεν σώμ.] σώμ. οὖν C^o, σώμ. μὲν C^r 18 ἀνίστησιν] ἐγείρει C 19 οὐδὲ τ. ὑγιαίν.] »nicht den nicht Leidenden« ne neboljaštago: »den nicht Leidenden« neboljaštago S 19f πύσχοντα] es endet C

Εἰ δέ τις τὴν ἀνάστασιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς, καὶ μὴ ἐπὶ τῆς σαρκὸς **2**
 βιάζεται λέγειν ἴσασθαι, πολλὴ μὲν μοιρία τοῦτο καὶ ἀλογία. διὰ
 γὰρ φθορὰν προῦτον καὶ λύσιν τὸν τοιοῦτον τῆς ψυχῆς διακρί-
 ναι. ἴνα δείξῃ δὴ καὶ τὴν ἀνάστασιν ταύτης, μήτοι ληροῦντέ
5 γε, ἀλλὰ σαφῶς λέγοντά τι φαίνεσθαι. ὅμως γοῦν δοτίον αὐτῷ **3**
 θρητὴν ὀρίσασθαι τὴν ψυχὴν, δεοῦν γὰρ τοι θετίον ταύτη θετίον,
 ἢ ἀληθῆ τὸν κτίον ἀποκήρασθαι ἀθάνατον τὴν ψυχὴν διδάσκοντα,
 καὶ ψεῦδος τὸ φθείρεσθαι αὐτὴν λέγειν, ἢ φθείρεσθαι, καὶ ψεῦδος
 τὸ ἀνώλεθρον αὐτὴν καὶ ἀθάνατον εἶναι διδάσκων τὸν Χριστόν.
10 καὶ ἐν τῇ κατὰ τὸν πλοῦσιον καὶ τὸν πένητα φράσει, καὶ ἐν τῇ
 κατὰ τὸν Μωυσῆα καὶ τὸν Ἥλιον ὀπτασίῃ. ἀλλ' οὐδὲν ὁ κτίσις
 ἄλλως ἐφθέγγετο ἢ ἐπειύετο, οὐ γὰρ εἰδωλὸν ἢ φάσμα, τοὺς ἀπο-
 στόλους βουλόμενος ἀπατᾶν, ἐδαίκενεν αὐτοῖς ἐν τῷ ὄρει τὸν Ἥλιον
 καὶ τὸν Μωυσῆα, ἀλλὰ τὸ ὃ ἴσαν ἀπειδέως, ὥστε, ὡς ἴπος εἰπεῖν.
15 καὶ τὸν δεσμεθέστατον μαθεῖν ἀθάνατον αὐτὸν εἶναι καὶ ἀνώλεθρον
 διαβεβαιουῖσθαι τὴν ψυχὴν.

LIII. Οὐκοῦν σαρκὸς ἢ ἀνάστασις γίγνεται καὶ οὐ ψυχῆς. ὅπως
 »ἡ πεπτοκυῖα τοῦ Δαυὶδ« εἰς τὴν φθορὰν ἀναστῆι »σζηνή«, καὶ
 ἀναστῆσαι καὶ ἀνοικοδομηθεῖσα, »καθὼς αἱ ἡμέραι τοῦ αἰῶνος«, ἐπή-

2 Plato Epin. 983 C E — **11** Mt. 17, 3; vgl. De res. II, 18, 8. III, 5, 4. 12, 5.
 Tert. De carne Chr. 5 — **15** Plato Epin. 978 E — Plato Phaed. 95 C —
17 Amos 9, 11; vgl. De res. II, 21, 2. 5

1 vor *Ei* + »Zu denen, die sagen, daß der Seele ist und nicht des Fleisches
 die Auferstehung« S | *Ei* δέ: »Wenn aber nun« S | ἐπὶ τ. ψ. — ἴσασθαι Z. 2:
 »nicht am Fleisch, sondern an der Seele versteht« S **2** βιάζεσθαι VU (ζεται a. R.):
 λέγειν + VU, aber mit Jh. zu tilgen, vgl. Ph unten III, 9, 9 βιάζ. ἴσασθαι: »ver-
 steht« S | τούτω U | δεῖ] λέγει U **4** δὴ] ἡμῖν S | αὐτῆς + S | μήτοι
 — φαίν. auch Pl **5** σαφῶς — φαίνεσθαι] »wahrheitsgemäß Klares redend« S
 viell. ist φαίνεσθαι mit dem Folgenden verbunden in S **6** ὀράσθαι S | ταύτη Bo:
 ταῦτα VU | τ. θετίον] δεῖ ἀληθές εἶναι übersetzt S (»muß .. Wahrheit [od. »wahr-
 sein«) **7** τὴν ψ. ἀθάν. U **8** καὶ] ἢ S | ψεῦδος od. ψεύδους εἶναι S (»Lüge
 sei es«) | αὐτῇ V, ? S: vor τὸ VU, nach φθ. S Kl | λέγων S | ἢ φθείρ. — Χρι-
 στόν Z. 9 < S **9** αὐτὴν τὸ ἀνώλεθρον U **10** τὸν πένητα κ. τ. πλοῦσιον S
11 μωσῆα U | ἀλλ' οὐδὲν] οἰκοῦν viell. S (»Hat .. etwa«) **12** ἄλλως (V 367 b)
 übers. Jh »frustra« nach Plat. Krat. 429 E, mit Unrecht | ἐφθέγγετο U 132
 φάντασμα U **14** Μωυσῆα (92) κ. τ. Ἥλιον S | τὸ δ V S: (ἀλλ') δ U **15** αὐ-
 τὴν V: < S | καὶ ἀνώλεθρον < S **17** γίνεται U | καὶ < U **18** εἰς τὴν
 φθορὰν < S | ἀναστῆ U **19** ἀναστῆσα κ. ἀνοικ. < S | ἀνωκοδομηθεῖσα U

μων λοιπὸν καὶ ἀδιάπτωτος διαμένοι, ὅτι μὴ τῷ θεῷ τὴν λιθίνην οἰκίαν δεύμασθαι | τοῦ Δαυὶδ εἰς τὸ μέλλον. ἴν' ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν 560 οὐρανῶν οἰκίαν σχῆ καλήν. ἀλλὰ τὴν σάρκα τὸ σκῆνος τῆς ψυχῆς, ἦν αὐτὸς ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶν ἐτεκτήνατο. σκοπεῖσθαι δέ σε, ὦ σοφώ- 2
5 τατε Ἀγλαοφῶν, οὕτως ἰσχύ. πάντων δὲ ὅσα μαθήσῃ τοῦτο, ἐὰν ἐπὶ τὴν τοῦ καθεύδειν εἰκόνα πρόσσχῃς καὶ ἀρίστασθαι. εἰ γὰρ τὸ ὑπνοῦν ἀπὸ τοῦ ἐρηγορέναι καὶ τὸ ἀρίστασθαι ἀπὸ τοῦ καθεύδειν γίγνεται, καὶ τοῦτο θανάτου καὶ ἀναστάσεως μελέτη

ὑπνο (γὰρ) καὶ θάνατο διδυμάσσειν,

10 ἀνάγκη δὴ καὶ τὸ ἀναβιώσκεισθαι εἶναι ἐκ τοῦ τεθνήσκειν, εἰς τὸ ζῆν τὴν σάρκα. εἴπερ καὶ τὸ ἀνεγείρεσθαι ἐκ τῶν καθενδόντων. ὡς 3
γὰρ ἐκ τοῦ καθεύδειν τὸ ἐρηγορέναι γίγνεται, καὶ οὐ πάντως ὁ καθεύδων ἐν τῷ αὐτῷ διαμένει σχήματι καθεύδων ἀεὶ, ἀλλ' αὐτὸς ἀρίσταται, οὕτως καὶ τὸ ζῆν ἐκ τοῦ ἀποθανεῖν συμβήσεται, καὶ οὐ
15 πάντως ὁ ἀποθανών, ἐπειδὴν ἀποθάνοι, ἐν τῷ αὐτῷ μένει. εἰ γὰρ ἐκ τοῦ κοιμᾶσθαι τὸ ἐρηγορέναι καὶ ἐκ τοῦ πεσεῖν τὸ ἀνεγερθῆναι καὶ ἐκ τοῦ καταβληθῆναι τὸ ἀνοικοδομηθῆναι, τίς μηχανὴ καὶ ἐκ τοῦ κλιθέντος μὴ οὐχὶ προσδοκᾶν τὸ ἀναστήσεσθαι καὶ ἐκ τοῦ θανόντος τὸ ἀναβιώσκεισθαι; καὶ γὰρ ἡμεῖς ταῦτα οὐκ ἐξαπατώμενοι ὁμολο-

3 vgl. De res. II, 15 — 5 Plato Pol. I, 343 D. 344 A — 6—S. 310, 1 Plato Phaed. 71 C. 72 D — 9 Ilias 16, 672. 682 — 15 Justin De res. (S. Parall. 109, 1 S. 48 Holl)

1 ὅτι μὴ—ἐτεκτήνατο Z. 4 < S 2 οἰκίαν U | εἰς τὸ μέλλον] μηδὲ U: richtig Md, der Gedanke fordere etwa ἐπιμελές 4 σκοπεῖσθαι—ισχύ Z. 5] ὦ Ἀγλαοφῶν S 4f σοφώτατε V 5 οὕτως V: aber vgl. Pl Pol. I 343 D | πάντων—τὴν Z. 6 auch Pl | πάντων V Pl Pol. 344 A: πάντως U Jh: < S | ὅσα δὲ S | μαθήσει Jh 6 εἰκόνα: »Verständnis« übersetzt S | πρόσσχῃς V U: »wir kommen« S | καὶ ἀρίστασθαι < S | εἰ γὰρ—συμβαίνειν S. 310, 1 ganz nach Pl 7 ἐρηγορέναι] »Schlaf« S 8 γίγνεται—εἶναι Z. 10] »denn so ist« S | γίνεται U | ἀναστ. καὶ θανάτου U 9f διδυμ., ἴν.] δίδυμα ἀνεανάγκη V, δίδυμα ὧν ἐν ἀνάγκη U; verbess. von Pet aus II. 16, 672. 682 10f εἰς τὸ ζῆν < S 11 εἴπερ—καθενδόντων < S | ὡς—γίγνεται Z. 12] »wie dem Schlafenden vom Schlaf aufzustehen« S 12 καὶ . . πάντως < S 12f ὁ δὲ καθ. οὐκ übersetzt S | οὐ . . ἐν τ. αὐτῷ zweimal S 13 σχήματι U 132^v | καθεύδων—ἀρίσταται Z. 13f] ἐν ᾧ ὁ ἡρηγορῶν S | καθεύδων ἐν τῷ ἀεὶ V: ἀεὶ καθεύδων U | ἀλλὰ U 15 ἐπειδὴν—αὐτῷ: ἐν θανάτῳ ἀεὶ übersetzt S | ἐπειδὴν U | εἰ γὰρ—ἀναβιώσκεισθαι Z. 19 < S 17 ἀνοικοδομηθῆναι U 18 κλιθέντος V | τοῦ θανόντος U 19 ἀναβιώσκ. Jh mit Pl Phaed. 71 E: ἀναβιώσκεισθαι V 367^bv: ἀναστήσεσθαι U: ἀναβιώσεσθαι Dd | καὶ γὰρ ἡμεῖς] »Wir aber nun« S

γοῦμεν, ἐκ τῶν τεθνεότων σωμάτων τὸ ἀναβιώσκεισθαι συμβαίνειν. καὶ μὴ μόνον τοῦτο, εἰ βούλει, ἀπὸ τοῦ καθιεύδειν σκοπεῖ καὶ ἀνί- 4
 στασθαι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν σπερμάτων καὶ φυτῶν, ὡς ἐν πᾶσιν
 αὐτοῖς ἢ ἀνάστασις καταγγέλλεται. καταμάθετε γὰρ τὰ σπέρματα,
 5 πῶς »γυμνά« φησι καὶ ἄσαρκα βάλλεται εἰς τὴν γῆν, καὶ τελεσφορού-
 μενα πάλιν (τὰ αὐτὰ) ἀποδίδεται. ἐπεὶ εἰ θνήσκοι μὲν καὶ σήποιτο
 τὰ σπέρματα, ἐκ δὲ τῶν σπερμάτων μηκέτι τὸ ἀναζῆν καὶ γίνε-
 γένοιτο, τίς ἢ ἀποκλήρωσις μὴ οὐχὶ πάντα καταναλωθῆναι εἰς τὸ
 τεθνάναι;
 10 LIV. Ἀλλὰ γὰρ περὶ τούτων πλείω λέγειν τὰ νῦν, ὃ »κράτιστε
 Θεόφιλε«, παρήσομεν, καὶ οἱ λοιποὶ κριταὶ τῶν λόγων. λάβωμεν
 δὲ καὶ τὰ τούτοις ἐφεξῆς ἀκόλουθα, ὡς ἀφέστηκε τοῦ δέοντος μα-
 κράν. ὁ θεὸς γὰρ αὐτῷ πάλιν τὰς ψυχὰς ἐν τῇ κατὰ τὸν ἑξηκο-
 στὸν πέμπτον ψαλμὸν προφητεία, βεβιασμένως αὐτὴν καὶ ἀνοικείως
 15 ἐκτιθεμένῳ, ὡς | εἰς παγίδα τὴν σάρκα δίκτην ὑφεξούσας τῶν ἡμαρ- 570
 τημένων ἐμβιβάζει, ὅπερ ἀτοπίας μᾶλλον ἢ ὀρθοδοξίας ἐστίν. εἰ γὰρ 2
 πρὸ τῆς παραβάσεως, καθάπερ ἤδη καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐξεθέμεθα,
 σῶμα ἐκέκτηντο αἱ ψυχαί, πῶς <ὡς> εἰς παγίδα ὕστερον, μετὰ τὴν

5 vgl. I Kor. 15, 37. 38 — Plato Phaed. 72 CD — 10 vgl. S. 315, 3 — vgl.
 Luk. 1, 3; De res. I, 33, 3 S. 270, 15f — 11 vgl. De res. I, 1, 8. 33, 3 S. 220, 22.
 270, 14f — 13 Psal. 65, 10—12 — 14 vgl. S. 312, 9 — 17 vgl. De res. 33, 3. 34, 4.
 39, 1 S. 270. 272. 282

8 Phot. Bibl. 234 S. 299a, 26

1 τεθνεότων V | συμβαίνειν < S 2 τοῦτο < S | σκοπεῖ < S
 4 καταγγέλλεται] »klar erkannt wird« S (schwerlich καθαρῶς γινώσκειται od. μαν-
 θάνεται) | καταμάθετε V S: κατάμαθε U 5 γυμνά S 92^v | φησι vor
 πῶς S: < V 6 τὰ αὐτὰ Bo: τοιαῦτα S: < V U | μὲν übersetzt nicht S
 7 ἐκ δὲ — γένοιτο Z. 8] »aber nichts von ihnen auflebt oder emporsprobt« S
 8 τίς ἢ ἀποκλήρωσις auch Ph 8f εἰς τὸ τεθνάναι < S 11 παρήσομεν V U
 | καὶ — λόγων < S 12 τὰ — ἀκόλουθα] »in betreff des Übrigen« S | τοῦ
 δέοντος: »der Wahrheit« S 13ff αὐτῷ . . ἐκτιθεμένῳ] »verstehen sie« S
 13 πάλιν τὰς] πάλιν αὐτὰς τὰς U: πάντα V | τὴν ψυχὴν S | ἐν — προ-
 φητεία Z. 14] »in dem fünfundsechzigsten Psalm« S 13f ἑξηκ. ψ. προφ. καὶ
 πέμπτον U 14 αὐτὴν καὶ ἀνοικείως < S 15 ὡς] U fährt fort φησὶ τὴν
 ἀνάστασιν wie ob. c. 25, 3 S. 251, 11 | εἰς U 141 | εἰς τὴν σάρκα S |
 ὑφεξ. Dd: ὑφέξουσιν V U S 15f τῶν ἡμαρτ.] αὐτῆς + S 16 ἐμβιβάζει V
 | ἀτοπίας < U | ἐστίν] »voll« S | γὰρ < S 17 καθάπερ — ἐξεθέ-
 μεθα < S 18 σῶματα U | ὡς S Jh: < V U 18f μετὰ τὴν παράβασιν < S

περάβουσιν, εἰς <τὸ> σῶμα ἐμβιβάζονται. οὐκ ὄντος χρόνου, ἐν ᾧ πρὶν αὐτὰς τὸ σῶμα λαβεῖν ἐξημάρτοσαν; οὐ γὰρ ἔμφορος, ὅτε μὲν ὡς διὰ τὸ σῶμα λέγειν τὰς | ψυχὰς ἡμαρτηκέναι, ὅτε δέ, ἐπειδήπερ ἡμάρ- 571
 5 τοςαν, διὰ τοῦτο δεσμὸν αὐτὸ καὶ παγίδα πρὸς κατάκρισιν γεγενῆσθαι. εἰ γὰρ διὰ τὸ σῶμα ἡμαρτον, συνῆν ἄρα ἐξ ἀρχῆς αὐταῖς καὶ πρὸ 3
 τῆς ἁμαρτίας τὸ σῶμα. πῶς γὰρ διὰ τοῦτο ἡμάρτανον, ὃ μὴ ἦν μηδέπω; εἰ δὲ παγὶς πάλιν αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ πέδαι νομίζεται καὶ δεσμός, οὐκέτι τὸ συναμφοτέρον αἴτιον, ἀλλὰ ψυχὴ μόνη· ἁμαρτή-
 10 και γὰρ μετὰ τὸ ἁμαρτήσαι [τῷ ἁμαρτήσαντι] δεσμὰ καὶ παγίδες καὶ πέδαι κατασκευάζονται. ἀλλὰ μὲν δὴ ὁμολογήσαμεν μὴ δύνασθαι 4
 δεσμὸν εἶναι τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ τὸ μὲν σῶμα πρὸς ἐκίτερα, καὶ πρὸς τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον, συνεργεῖ, ὃ δὲ δεσμός εἴργει τοῦ ἀδικεῖν. ὅστε ὅπερ λέγω δυοῖν θάτερον· ἢ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἡμάρτομεν μετὰ σώματος, καὶ οὐ φαίνεται χρόνος. ἐν ᾧ ἐκτός ὑπήρξαμεν σώμα-
 15 τος, καὶ συναίτιον τὸ σῶμα καὶ ἀγαθῶν τῇ ψυχῇ καὶ κακῶν, — ἢ χωρὶς σώματος διάγοντες ἡμάρτομεν, καὶ ἀναίτιον τὸ σῶμα κακίας ἐκ παντός· ἀλλὰ χωρὶς σώματος ὑπὸ ἀλόγου ἡδονῆς οὐ κρατεῖται ἡ ψυχὴ. ἐκρατήθησαν δὲ οἱ πρωτόπλαστοι ἀλόγῳ δελεασθέντες ἡδονῇ. ἦν ἄρα ἡ ψυχὴ μετὰ σώματος καὶ πρὸ τῆς ἁμαρτίας. περὶ γὰρ δὴ 5

1 Plato Tim. 41 E — De res. I, 58, 4 S. 320, 19 — 8 Plato Alex. I 130 A — 12 vgl. De res. I, 31, 4. 5 S. 265f — 13 Plato Phaed. 76 A — 17 Plato Phaed. 69 A. Soph. 222 E — 18 Gen. 3, 6

10 vgl. Phot. Bibl. 234 S. 293a, 8—10

1 τὸ + Jh | σῶμα] τὴν σάρκα S | ἐμβιβάζονται: »werden die Seelen hineingetan« S 2 ἐξημάρτον Jh | μὲν ὡς] γὰρ S 3 λέγειν] οἱ λέγοντες S | ὅτε δὲ — γεγενῆσθαι Z. 4] »ein andermal wieder, der Versündigung halber seien sie in den Leib hineingetan wie in eine Fessel« S 4 καὶ δεσμὸν U 5 ἦν ἄρα S 93 | ἐξ ἀρχῆς αὐταῖς < S 6 δ: »wenn er« übersetzt S 7 εἰ δὲ V 368 | παγὶς — δεσμός Z. 8] »als Fessel das Fleisch der Seele gegeben wurde« S | αὐτὸ V Holl: αὐτῷ U | πέδαι V 8f ἁμαρτήσαν . τί U (Dd Jh): etwa »während er leiblos war vor dem Sündigen« S 9 τῷ ἁμαρτήσαντι V U S: zu tilgen, falls nicht das 1. ἁμαρτήσαντι verderbt oder danach etwas ausgefallen | δεσμὰ — πέδαι Z. 10] »Strafen und Fesseln« S 10 δύνασθαι < S 11 εἶναι δεσμὸν S | τὸ μὲν σῶμα < S 12 ἄδικον κ. πρὸς τὸ δίκ. S | Ph συνεργεῖν (τὸ σῶμα) πρὸς ἃ ἡ ψυχὴ ἐπιτρέπει 13 γὰρ < S 14 ἐκτός] πάντως od. ἐκ παντός + S 15 συναίτιον U 141^v | κακῶν τ. ψ. κ. ἀγαθῶν U 16 ἡμάρτομεν διάγοντες U (διαγαγόντες Jh) 16f κακίας ἐκ παντός < S 17 ἡδονῆς] tēlom (σώματος) S wohl aus slastjm »Lüsten« 18 δελεασθέντες < S 19 περὶ — δεδηλωκέναι S. 312, 4 < S

τοῦ μὴ ἐγχορῆν αὐτὸ νομίζεσθαι διὰ τὴν παράβασιν διασμόν ἐπὶ τι-
 μορία γεγονότα, ἢν' ἀκήρατον ἢ ψυχὴ καὶ συνιχὴ κατ' αὐτοὺς βί-
 σανον ἔχη νεκροφοροῦσα, δοξῶ μοι πλήρη ταῦτα ἤδη μετὰ πάσης
 ἀποδείξεως δεδηλωμένα. ὅθεν ἀσύστατον καὶ ἀνένδικτον τὸ μὲν
 5 σῶμα παγίδα τίθεσθαι καὶ δεσμά, τὸν δὲ θεὸν εἰσάγειν τὰς ψυχὰς
 εἰς τὴν παγίδα δίκην ὄφεξούσας, ἄνωθεν ἐκ τοῦ τρίτου ἐκβάλλοντα
 οὐρανοῦ ἀνθ' ὧν παρήκουσαν τῆς ἐντολῆς. πρὸς τί γὰρ τις βλέψας 6
 πιστεύσει τοῖς οὕτως ὑπ' αὐτῶν προπετῶς εἰρημένους; κείτω οὐκ
 ἔχοντος οὕτως τοῦ ψαλμοῦ, κὰν βεβιασμένοις αὐτὸν ἐκτίθωνται. αὐτὰ
 10 δὲ προσίσω τὰ ἐγκείμενα, ἵνα δὴ καὶ τὸ μυθῶδες αὐτῶν τῆς ἐξηγή-
 σεως φανῆ, ὀρθῶς μὴ θελόντων νοεῖν τὰς γραφάς. εἰσὶ γὰρ οὕτω 7
 πως δῆπον τὰ λεχθέντα· »δοκίμασας ἡμᾶς ὁ θεός, ἐπέρωσας ἡμᾶς,
 ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον. εἰσῆγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα, ἴθου
 θλίψεις ἐπὶ τὸν νότον ἡμῶν. ἐπεβίβασας ἀνθρώπους | ἐπὶ τὰς γε- 572
 15 φαλὰς ἡμῶν. διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς
 εἰς ἀναφυχὴν.« καὶ εὐθέως ἐπιφέρουσι, Ταῦτα δὲ ὑπὸ τῶν ψυχῶν 8
 εἴρηται τῶν εἰς τὴν παγίδα τὸ σῶμα, ὡς εἰς ἀγώνισμα, κατενεχθεισῶν
 ἐκ τοῦ τρίτου οὐρανοῦ, ἔνθα ὁ παράδεισος. τὸ γὰρ »διήλθομεν διὰ
 πυρὸς καὶ ὕδατος« ἦτοι, φασί, τὴν διὰ μήτρας εἰς τὸν κόσμον τῆς

3 De res. I, 4, 2ff. 29, 1. 4. 31, 4. 5 S. 223f. 258. 260. 265f — 9 vgl. S. 320, 9
 — 11 De res. I, 23, 5. 62, 8. II, 21, 1. Symp. S. 115, 3. 117, 13f — 12 Psal.
 65, 10—12 — De res. I, 6, 1 S. 227 — 17 De res. I, 55, 4 S. 314, 10ff

3 Isid. Pelus. Ep. IV, 163 (PGr 78, 1252 A)

2 ἀκρατον U 3 ἔχει V | πλήρις V 4 μὲν übersetzt nicht S
 5 δεσμά] τιμορίαν w. e. sch. S 6 τοῦ < U 7 ἀνθ' ὧν] ὅτι ἄνω-
 θεν U 8 πιστεύσει (vgl. II, 20, 9) oder πιστεύσαι ἂν Kl: πιστεύσειε V Dd;
 πιστεύσει ἐν U, ἐπίστευσε w. e. sch. S | τοῖς—εἰρημένοις] »ihrem Wort« S
 | οὕτω U · 9 κὰν—ἐκτίθωνται < S | ἐκτίθενται U | αὐτὰ—γρα-
 φάς Z. 11] »Ich lege dies nun vor, damit ihr frevlerisches Gerede überführt werde,
 indem sie ohne Verstand sind« S 10 δῆ] δὲ U 11 μὴ V 368^v | εἰσὶ
 — λεχθέντα Z. 12] < S 12 τὰ < U | ἐδοκίμασας—κατενεχθεισῶν Z. 17
 oben 6, 1 14 ἐπὶ τὸν νότον U, vgl. c. 56, 5; ἐνόπιον V Dd; »auf . . Häupter«
 6, 1 | ἐπεβίβ.—ἡμῶν Z. 15 < 6, 1 15 διήλθ. U 142 | καὶ vor ἐξή-
 γαγες schwerl. < S (izvede .S wohl aus i izvede) 16 καὶ—Ταῦτα δὲ < 6, 1
 16 f Ταῦτα . . εἴρηται] »dies Wort zu sagen« S 17 εἰς!] ὡς εἰς S: τουτέστιν
 (schwerl. οἶον) εἰς 6, 1 S | ὡς εἰς ἀγών. < S, aber hat es 6, 1 | κατενεχθ.:
 »eingehend« S 19 ἦτοι las wohl auch S (»i« aus ili) | φασί Dd w. e. sch.
 S: φησί V U Jh

φυγῆς πάροδον δηλοῖ, ἐπειδήπερ ἐν φλογὶ τοσαύτη καὶ ὑγρασίᾳ κατα-
γίγνεται. ἢ τὴν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν κατάπτωσιν εἰς τὸν βίον διερχο-
μένης τὰς πηγὰς τοῦ πρὸς καὶ τὰ ὑπὲρ τὰ νῶτα τοῦ στερεώματος
ἕδατα. πρὸς οὓς ἤξιον ἐνίστασθαι. φέρε γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν, ὃ Ἄγγλω-
5 φῶν, αὐτὸς ποιῆσαι τὴν ἀπόκρισιν, τί λέξουσι.

LV. Πρῶτον γὰρ ὁ παράδεισος, ὅθεν καὶ ἐξεβλήθημεν ἐν τῷ
προτοπλάστῳ, ἐκ ταύτης ἐστὶ τῆς γῆς προδήλως τόπος ἐξαίρετος,
πρὸς ἄλυπον ἀνάπαυσιν καὶ διαγωγὴν τοῖς ἁγίοις ἀφορισμένος, (ὡς) δη-
10 λον ἀπὸ τοῦ καὶ τὸν Τίγριν καὶ τὸν Εὐφράτην καὶ τοὺς λοιποὺς ποταμοὺς
τοὺς ἐκεῖθεν προχεομένους ἐνταῦθα φαίνεσθαι τῶν ὀρεμμάτων τὰς
διεκβολὰς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἡπειρον ἐπικλύζοντας. οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν
οὐρανῶν ἄνωθεν καταρέσσονται χεόμενοι· ἐπεὶ οὐδὲ ὑπέστη ἂν ἡ γῆ
ὄγκον τοσοῦτον ἀθρόως ἐξ ὕψους καταφερόμενον ὑποδέξασθαι ἕδατος.
ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἀπόστολος ὑποτίθεται τὸν παράδεισον εἶναι ἐν τρίτῳ 2
15 οὐρανῷ τοῖς λεπτῶν ἀκροᾶσθαι λόγων ἐπισταμένοις. »οἶδα« γὰρ
»τὸν τοιοῦτον ἀρπαγέντα ἕως τρίτου« λέγων »οὐρανοῦ. καὶ οἶδα

1 vgl. Symp. 2, 6 S. 23, 8f. De res. II, 20, 6 — 6 Theoph. ad Autol. II, 24
S. 122 Otto — Gen. 3, 24 — 8 vgl. zu Symp. 9, 1 S. 114, 9 — 15 II Kor. 12, 2. 3

6 vgl. Eustath., De engastr. 31 S. 48 Kl (58 Jh). Epiph., Ancor. c. 54. 58.
Chrysost. zu Gen. 2 Hom. 13, 3. 4 (PGr 53, 1, 108. 110). Anast. In Hexaem. VII
(PGr 89, 960ff). Interrog. et Resp. S. 540 f — 14 — S. 314, 9 Phot. Bibl. 234
S. 293 b, 29—294 a, 3

2 οὐρανίων V | εἰς] ἐπὶ U | βίον] κόσμον w. e. sch. S 2f διερχομένην U
3 τὰ νῶτα τοῦ στερ.] τὰ ἄνω S 4 φέρε γὰρ se bo (oder ubo): »Welches nun« eze ubo S 5 ποιῆσαι τ. ἀπόκρ. Pl Legg. X, 897 E |
τί λέξουσι < S 6 περὶ τοῦ παραδείσου am Rand V; »Über die Kinder (l.
(Erstgeschaffenen)« + in roter Schrift S (am Rand in Sa) | ὅτι ὁ Holl | καὶ < S?
| ἐν schwerl. < S 7 πρωτοπλ. = prjvočjaděch: čjaděch S | ταύτης < S |
τῆς γῆς ἐστὶ S | προδηλῶς V: < S 8 ἄλυπον — διαγωγὴν] »zur Ruhe und Freude«
S 8f ὡς + Kl | δηλον — ἐπικλύζοντας Z. 11] »Das ist zu erkennen an den
Flüssen, welche von ihm ausgehen und bis zu unserem Lande gehen« S 8f δηλον
ἀπὸ τοῦ Holl (Kl), δ. ἀφ' οὗ V: κρείττονα· ἀπ' αὐτοῦ U 10f τὰς δὲ ἐκβολὰς V
12 ἄνωθ. καταρ. χεόμε.] »kommen sie herab« S | χεόμενοι V 13 ἀθρόως U |
ὑψους] »Himmel« S | ἕδατος < S 14 ἀλλ' οὐδὲ] es beginnt Ph | ἀλλὰ V:
ἄλλοι Ph^a | εἶναι τ. παραδ. ἐν τῷ τρ. Ph 15 τοῖς — ἐπισταμένοις] ἀκροᾶσαι
γὰρ λέγοντος αὐτοῦ las schwerlich S, wohl nur freie Übersetzung | τοῖς U 142^v
15 οἶδα = vědech; viděch = εἶδον S 16 τὸν τοιοῦτον < V U | λέγω V: < S
| οὐρανοῦ λέγων Ph | καὶ οἶδα — σώματος S. 314, 1] »und bald darauf« S

τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι εἴτε χωρὶς σώματος, ὁ θεὸς οἶδεν, ὅτι ἠρπάγη εἰς τὸν παράδεισον· δύο ἀποκαλύψεις μεγάλας ἑώρακέναι μὴνύει. δις ἀναληφθεὶς ἐναργῶς, ἅπαξ μὲν ἕως τρίτον οὐρανῶν, ἅπαξ δὲ εἰς τὸν παράδεισον. τὸ γὰρ »οἶδα ἀρπαγέντα τὸν 3
5 τοιοῦτον ἕως τρίτον οὐρανῶν« ἰδίως ἀποκάλυψιν αὐτῷ κατὰ τὸν τρίτον ἀναληφθέντι οὐρανὸν πεφηνέναι συνίστησι· τὸ δὲ »καὶ οἶδα« πάλιν ἐπιφερόμενον »τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, ὁ θεὸς οἶδεν, ὅτι ἠρπάγη εἰς τὸν παράδεισον· αὐτῷς ἑτέραν αὐτῷ πεφανερῶσθαι κατὰ τὸν παράδεισον ἀποκάλυψιν δείκνυσι. τερε- 4
10 τισμὸς οὖν ἐστὶ καὶ τραγικολογία τὸ καταβάλλεσθαι λέγειν τὰς ψυχὰς ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ διαβαίνειν τοῦ πνεύρος τὰς πηγὰς καὶ τὰ ὕδατα τὰ ὑπὲρ τὰ νῶτα τοῦ στερεώματος, εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς φερομένης κόσμον. 573 ἐπεὶ μὴδὲ ὁ Ἀδὰμ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐξεβλήθη, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ »κατὰ ἀνατολὰς ἐν Ἐδέμ« πεφρυτευμένου παραδείσου. οὐ γὰρ πρὸ τῆς ἐν-
15 σωματώσεως τὸ παράπτωμα, καθάπερ ἐδιδάξαμεν ἱκανῶς, οὐδ' αὖ τὸ σῶμα παγίς τοῦτο, ἀλλὰ μετὰ τὴν εἰς τὸ σῶμα σύμφυσιν τῆς ψυχῆς γίγνεται τὸ παράπτωμα, ὅτι τὸ συναμφότερον ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἡ ἐκ τοῦ παραδείσου κατὰπτωσις ἐνθάδε. ὁ δὲ ὅλως οὐ προσέσχεν 5

4 II Kor. 12, 2 — 6 II Kor. 12, 3 — 10 De res. I, 54, 8 S. 312, 16ff — 13 Gen. 3, 24. 2, 8 — 14 vgl. De res. I, 29ff S. 258ff — 16 vgl. Plato Tim. 52 A — 17 De res. I, 27, 4 S. 272, 7ff. De lepra 9, 4

1 ἐν τῷ σ. Ph^a | τοῦ σ. Ph 2 ἠρπάγη] vüschyti[sja] S | πα[ροάδ. V 369 | μεγάλας < V 3 ἑώρακέναι] vidēti[sja] S | vor δις + »Und daß zweimal der Apostel entrückt ward, und (>aber<) nicht einmal« S 3f ἅπαξ μ. . . ἅπαξ δὲ: »das erste (Mal) . . . das zweite« S 4 ἅπαξ — οὐρ. Z. 5 < Ph^b | τὸ γὰρ: »Denn was er sagt« S 4f τὸν τοιοῦτον < S 5 ἰδίως — πεφηνέναι συνίστησι Z. 6] »zeigt die erste Offenbarung an« S 6 ἀναληφθέντι < Ph | οὐρανὸν < U | τὸ δέ] »das zweite« S | καὶ < S 7 ἐπιφ. < S | ἄνθρ. — σώματος Z. 8 < S 8 τοῦ < Ph | ὁ θ. — ἠρπ. Ph: < V U: ἀρπαγέντα S Holl | αὐτῷς — παράδεισον Z. 9: »die zweite« S | ἑτέραν αὐτῷς Ph: < U 9 δείκνυσι < S: Ph endet 10 καὶ τραγικαιολογία V: κ. τερατολογία Jh: < S | τὰς ψ. S 94^v 10f ἐκ τῶν οὐρανῶν] »vom dritten Himmel« S 11 τὰ ὑπὲρ — στερεώματος Z. 12] τὰ ἄνω S 12 φερομένης] »herabkommend« S 13f κατὰ ἀνατ. — πεφρυτευμένον < S 15 ἐδείξαμεν vielleicht richtig U S | ἱκανῶς < S | αὐ < S 15f αὐτὸ τὸ V 16 τὴν εἰς — σύμφυσιν] »der Fleischwerdung der Seele, nämlich nach beider Verbindung« S | συμφυεῖν V 17 γίν. V U | ὅτι — ἐνθάδε Z. 18 < S | ὅτι τοῦτο U 18 ὁ δὲ — πρόφασιν S. 315, 6] »Dies aber nun lassend, o Aglaophon, euren Irrtum, welchen ihr habt über dies Psalmwort, will ich durch das (rechte) Verständnis überführen« S

ἐπιμελέστερον, Ἄγλαοφῶν, τῷ λόγῳ, ἀλλὰ διετείνατο περὶ πραγμάτων
διανόησιν οὐκ ἐχόντων ἀκίνδυνον, ἐπιχειρήσας κατὰ τὰς δόξας ἐξη-
γήσασθαι τῶν φανύλων τὸν ψαλμὸν, περὶ ᾧ λέγειν πλείω παρήσομεν.

LVI. Βούλομαι γάρ, ἐπειδὴ ἅπασι εἰς τὸ διενθῦναι τὴν μοχθηρίαν
5 αὐτῶν ἤκαμεν, ἀπογυμνώσει καὶ ταύτης αὐτοῖς τῆς προφητείας τὴν
πρόφασιν. »ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ θεός, ἐπύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυροῦται
τὸ ἀργύριον.« δοκιμασθέντες διαρκῶς οἱ μάρτυρες ἐν ταῖς κατὰ 2
τοὺς πειρασμοὺς τῶν βασάνων προσβολαῖς (τὰ πολλὰ γὰρ εἰς τὴν
καθ' ἡμᾶς αἱ προφητεῖαι πίστιν πληροῦνται) καὶ εὐκλεῶς καὶ ἔρω-
10 μινέστατα διαθλήσαντες εὐχαριστοῦσι τὸ »ἐδοκίμασας ἡμᾶς« λέγοντες
τῷ θεῷ, ὡς ἵνα τὴν δόξαν παρ' αὐτῷ κτήσονται μείζονα, διὰ πολ-
λῶν αὐτοὺς ἠλέγξε πόνων, τὸν ἀληθῶς Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα νικῆσαι
προθεῖς. καὶ ἐπισκέψασθε ὡς τούτοις συναφδὰ σαφῶς τοῖς λόγοις 3
περὶ τῶν μαρτύρων καὶ ὁ Σολομῶν ἀναφθέγγεται (οὐ γὰρ ἀμάρτυρος ὁ
15 λόγος καὶ ἄλλων γραφῶν) ὅτι »ὁ θεός ἐπείρασεν αὐτούς, καὶ ἠῥεν
αὐτούς ἀξίους ἑαυτοῦ. ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτούς,
καὶ ὡς ὀλοκάρπωμα εὐωδίας προσεδέξατο αὐτούς, καὶ ἐν καιρῷ ἐπι-
σκοπῆς αὐτῶν, πρόσθεν εἰπὼν »καὶ γὰρ ἐὰν ἐν ὄψει ἀνθρώπων
κολασθῶσιν, ἡ ἐλπίς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης, καὶ ὀλίγα παιδευ-

1 vgl. Symp. 3, 12 S. 40, 1 — 3 vgl. S. 310, 10f — 6 Psal. 65, 10 — 8 vgl.
I Kor. 10, 11. Symp. S. 115, 28f — 10 Psal. 65, 10 — 12 Symp. 7, 3 S. 74, 10f. Plato
Phaedr. 256 B — 14 vgl. Symp. 1, 3 S. 11, 1f. De res. I, 42, 1 S. 287, 13 —
15 Weish. Sal. 3, 5—7 — 18 Weish. Sal. 3, 4. 5

12 Isidor Pelus. Ep. V, 457 (PGr 78, 1592)

1 ἐπιμελ. U 143 2 ἀκίνδυνον < U | ἐπιχειρήσας U Dd 5 ἤκο-
μεν U | κ. ταύτης] κατ' αὐτῆς V 6 καὶ ἐπύρωσας U 7 δοκιμασθ.
γὰρ S | ἐν ταῖς — διαθλήσαντες Z. 10] »in den Foltern und durch viele Qualen
hindurchgegangen« S: τὰ πολλὰ — πληροῦνται < S 8 εἰς — πίστιν Z. 9 U
Holl: ἐστι καθ' ἡμᾶς ἐν προφητεῖαις· πίστει γὰρ V 9 καὶ V 369^v |
εὐκλεῶς] εὐσεβῶς U 10 τὸ] τὸν κύριον S 11 τῷ θεῷ] ὁ θεός S |
ὡς] ὡς γὰρ S: δε U Dd 12 ἠλέγξαι U | Symp. S. 74, 10f τὸν ἀγῶνα
τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀληθῶς διαθλῆσαι. Pl τῶν ὡς ἀληθῶς Ὀλυμπιακῶν. Isidor
τὰ περὶ ψυχῆς Ὀλύμπια ἀγωνισόμενος 13 προσθεῖς V | καὶ < S
ἐπισκηνάσθαι V, ἐπισκέψασθαι U: ἐπισκέψαι δέ (od. τε) σοι S | σαφῶς < S
14 π. τ. (< Kl) μ. UKl: περὶ μαρτυριῶν V Dd: < S | σαλομῶν V | οὐ — γρα-
φῶν Z. 15 < S 15 εῖρεν U 16 χρυσὸν U (s. S. 317, 2) 17 ὀλοκ. S 95 |
προσεδέξατο] prija: sia S | καὶ ἐν — αὐτῶν Z. 18 < S 18 πρόσθ. εἰπὼν
»und bald darauf« S | καὶ γὰρ — πλήρης Z. 19 < S

θίρτες μεγάλα ἐπειρηθηθήσονται. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ραγ' ψαλμῷ τό 4
 «εἰ μὴ ὅτι κύνες ἦν ἐν ἡμῖν, ἐν τῷ ἐπαραστήναι ἀνθρώπους ἐφ'
 ἡμῶν, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμῶν· ἄρα τὸ ἕδωρ ἂν καταπόντισιν
 ἡμῶν· χεῖμαρρον διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἄρα διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν
 5 τὸ ἕδωρ τὸ ἀνεπόστατον. ἐύλογητὸς κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμῶν
 εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν. ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐρρόσθη
 ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων. ἡ παγὶς συνετρίβη καὶ ἡμεῖς ἐρρό-
 σθημεν» οἱ μαρτύρες εἰσιν οἱ ψάλλοντες. δύο δὲ τῶν καλλινίμων 574
 οἱ χοροὶ μαρτύρων, εἷς μὲν τῆς διαθήκης τῆς καινῆς. θάτιρος δὲ τῆς
 10 παλαιᾶς, ἀντίφθογγον ἕμνον συμφώνως τῷ ὑπερμάχῳ θεῷ καὶ βα-
 σιλεῖ τῶν ὅλων ἀναπέμποντες »ἐδοκίμασας ἡμῶν ὁ θεός, ἐπύρωσας
 ἡμῶν ὡς πρῶνται τὸ ἀργύριον, εἰσήγαγε ἡμῶν εἰς τὴν παγίδα. ἔθου
 θλίψεις ἐπὶ τὸν νότον ἡμῶν«, τὸ δικαστήριον τῶν ἔθνων ἢ τοῦς
 πειρασμούς, καθ' οὓς ἐκθλίβοντες καὶ πρῶθεντες ἰσχυρῶς ἐδοκιμάσθη-
 15 σαν. (καὶ πάλιν Δαβὶδ') »δοκιμάσόν με« φησὶ »κύριε, καὶ πείρασόν με. 6
 πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν καρδίαν μου«. λεγέτω δὴ καὶ ὁ
 Ἀβραάμ ἐπὶ τῷ μονογενεῖ πρῶθεντες τὰ σπλάγχνα, προτιμήσας τε τὸ
 τοῦ θεοῦ μᾶλλον πρόσταγμα, μετὰ τὸ ἀκούσαι Ἀβραάμ, φεῖσαι τοῦ
 παιδός σου, ἀπορρίψας τὸ ξίφος, »ἐδοκίμασας ἡμῶν ὁ θεός, ἐπύρωσας
 20 ἡμῶν, ὡς πρῶνται τὸ ἀργύριον«. λεγέτω καὶ ὁ Ἰσὼβ μετὰ τὸ ἀπορ- 7
 ρεῦσαι τὴν σαπρίαν . . καὶ ὄνειδισθῆναι τε ὑπὸ τῶν φίλων καὶ ἀλιγῆσαι
 τὸ σῶμα, »διὰ λαίλαπος« ἀκούσας λαλοῦντος αὐτῷ τοῦ θεοῦ »οἶε με

1 Psal. 123, 2—7 — 8 vgl. De autex. I, 3, 5 S. 146, 7. 17f — 11 Psal. 65, 10. 11 — 12 Mart. Polyk. 15 — 15 Psal. 25, 2 — 16ff vgl. Symp. S. 134f — 18 Gen. 22, 11f — 19 Psal. 65, 10 — 22 Hiob 38, 1. 40, 3

8 vgl. Eustath., De engastr. 20 S. 47, 18 Kl

1 ἀλλὰ < S | ραγ' < S | ψαλμῷ] »Psalter« S | τό] τὸ εἰρημένον U:
 πάλιν S 2 εἰ μὴ U 143^v | ὅτι < S | ἀνθρώπους] »Feinde« S 3 ἄρα τὸ
 — ἡμῶν Z. 4 < U | κατεπόντησεν V 4 χεῖμαρρον — θηρευόντων Z. 7]
 »und bald darauf« S 8 οἱ μάρτ.—ψάλλοντες < S 10 ἀντίφθ. ἕμνον
 συμφ.] »harmonischen Lobpreis« S | ὑπερμάχῳ < S 10f z. βασ. τ. ὅλων
 < S 11 ἐπύρ.—ἐδοκιμάσθησαν, Z. 14f] »und so weiter« S 12 ἔθου
 — ἡμῶν Z. 13 < V 14 ἐκθλίβοντες V 14f ἐδοκιμά|σθησαν V 370 15 δο-
 κίμασόν — πείρασόν με < S, dagegen + καὶ πάλιν Δαβὶδ | γὰρ φησι U |
 16 ὁ < U 18 τοῦ θεοῦ . . πρόστ.] θεόν S | μετὰ — φεῖσαι < S 19 σου]
 καὶ S | ἐπύρωσας — ἀργύριον Z. 20] »und so weiter« S 20 ὁ < U 20f μ.
 τὸ ἀπορρ. τ. σαπρ.] »nach dem Untergang des Reichtums und dem Tod der
 Kinder« S | ἀπορεῦσαι U 21 καὶ ὄνειδ. U 144 22 διὰ — αὐτῷ] »und
 der Erscheinung« S | λάλαπος U | αὐτοῦ V | οἶε — δοκιμάσας S. 317, 2f]
 »Du hast uns geprüft, o Gott« S | ἢ οἶε V

- ἄλλως σοι κεχορηματικέιναι ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;» »ἔθου θλίψεις ἐναντίον ἡμῶν«. κύριε. ἵνα ἡμᾶς »ὡς χουσίον ἐν χουρευτηρίῳ« δοκιμάσῃς. λεγέτωσαν καὶ οἱ τρεῖς ἐν τῇ καινῇ παιδείᾳ δροσιζόμενοι. ἵνα 8 μὴ καταφλεχθῶσιν ὑπὸ τοῦ πυρός, »ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ θεός, ἐπύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον. διήλθομεν διὰ πυρός καὶ ὕδατος. καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν«. δὸς εἰπεῖν κάμοι τῷ Μεθοδίῳ, ὁ 9 θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μέγας, ὁ αἰώνιος, ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου διαβάντι τὸ πῦρ ἀναλγητί, καὶ τῶν ῥευμάτων εἰς τὴν κανστικὴν μεταβληθέντων γένειν ὑπεξαλύξαντι τὰς ὀρμάς, διήλθον 10 »διὰ πυρός καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγές με εἰς ἀνάψυξιν«. σὴ γὰρ αὕτη τοῖς ἀγαπῶσί σε ἢ ἐπαγγελία »ἐὰν διαβαίνῃς δι' ὕδατος, μετὰ σοῦ εἰμι, καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλείσουσί σε, κἂν διαβαίνῃς διὰ πυρός, οὐ μὴ κατακαυθῆς· γλῶξ οὐ κατακαύσει σε«. ἀλλὰ γὰρ περὶ τῆς κατὰ τὸν ψαλμὸν ἐξηγήσεως ἄλλις ἔχει ταῦτα.
- 15 LVII. Ἔτι δὲ ἐκεῖνο διασκεπτέον, ἐν ᾧ πολυμόρφους ἐμφανταζόμενοι ἀπάταις, καθενδόντων τρόπον, ἀποφαίνονται τὸν ἀπόστολον εἰρηκέναι »ἐγὼ δὲ ἔξωρον χωρὶς νόμου ποτέ«, καὶ βοῶσι, Τὴν πρὸ τῆς ἐντολῆς ἡμῶν ἐν τῷ πρωτοπλάστῳ διαγωγὴν | πρὸ σώματος ἔγη, 575

1 Psal. 65, 11 — 2 Weish. Sal. 3, 5 — 3 Dan. 3, 50 — 4 Psal. 65, 10, 12 — 7 vgl. II Kor. 6, 18. Apok. Joh. 1, 8 — vgl. Tit. 2, 13. Röm. 16, 26 — 9 Psal. 65, 12 — 11 vgl. I Kor. 2, 9. Röm. 8, 28. II Tim. 4, 8 — Jes. 43, 2 — 13 vgl. Symp. S. 111, 7f — 15 De res. I, 26, 1. 46, 3. 39, 5. 62, 2 — 16 Porphyrius(?) bei Makar. Magn. III, 31. 33 S. 60f. 64 — 17 Röm. 7, 9 — De res. I, 5, 2. 3 S. 226, 13ff

9 Basil., In XL mart. 8

1 φανῆς U 2 χουσόν wie auch 315, 16 U 3 δροσιζόμενοι — πυρός Z. 4 < S 4 θεός] »und hernach« + S 5 διήλθομεν — ὕδατος < S
6 ἀναψυχήν S 95^v | δὸς — αἰώνιος Z. 7] »Gib nun, o Herr, denen, die dich lieben mit reinem Glauben« S | δὸς] ὡς U 7 ὁ μέγας < U | τοῦ Χριστοῦ] »Unseres Herrn und Gottes Jesu Christi« S 7f ἐν τῇ — ἀνάψυξιν Z. 10] hindurch zu gehen durch dies sinnliche Feuer zur Erquickung der Ruhe« S
8 ρευμ. Dd: ῥημάτων V, ὕδάτων U 9 ὑπεξαλύσαντα V 10 με] ἡμᾶς V
11 διαβαίνεις U | ὕδατος] πυρός S 12 ποτ. οὐ συγκλ. Singularform S | συγκλείσουσι U, ει w. e. sch. corr. | κἂν — κατακαύσει σε Z. 13 < S 13 κανθῆς V 14 ἄλλις ἔχει < V 15 Ἔτι: εἰς U | Ἔτι δὲ ἐκ.] ἐκ. δὲ V: »aber wieder über jenes« S | πολυμόρφως U: < S 17 δὲ] γὰρ S | βοῶσι < S 17f Τῇ . . διαγωγῇ? S, aber wohl zitiert aus zítie 17 πρὸ τῆς — ποτέ S. 318, 7 vgl. I, 5, 2. 3 18 ἡμῶν < S | πρωτοπλάστῳ V 370^v | διαγ.] »im Paradies« + hier S, aber nicht I, 5, 2

ὡς τὰ ἐπιφερόμενα συνίστησιν »ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι, πιπραμένος
 ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν«, ὅτι μὴ ἄλλως ὁ ἄνθρωπος ἄρχισθαι ἠθέητο
 καὶ κυριεύεσθαι ὑπὸ τοῦ κακοῦ, πραθεῖς αὐτῷ διὰ τὴν παράβασιν,
 εἰ μὴ σάρκινος ἦν γεγονώς. ἄληπτος γὰρ καθ' ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ, φησί,
 5 τῇ ἁμαρτίᾳ. διὸ δριμέως ἐπήγαγε τὸ »ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι, πεπρα-
 μένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν«, πρόσθεν εἰπὼν τὸ »ἐγὼ δὲ ἕζων χωρὶς
 νόμου ποτέ«. — θαῦμα μὲν οὖν τοῖς πολλοῖς ταῦτα λεγόντων αὐτῶν 2
 τότε ὑπεδέετο καὶ κατάπληξις· νῦν δὲ προκυνύσσης εἰς τὸ φανερώ-
 τερον ἤδη τῆς ἀληθείας οὐ μόνον μακροῦ πλανώμενοι καταφαίνονται,
 10 ἀλλὰ καὶ μέγροι τῆς ἄκρας ἀναβαίνοντες βλασφημίας. δόντες γὰρ 3
 ἄσωμάτως τὰς ψυχὰς πρὸ τῆς ἐντολῆς βεβιωκένοι, ἀλήπτους τε εἶναι
 καθ' ἑαυτὰς ἐκ παντὸς τῇ ἁμαρτίᾳ, διανοηθέντες πάλιν ἀνέτρεψαν
 τὸν λόγον, ἑαυτοὺς δὲ πολὺ μᾶλλον. τὰ γὰρ δὴ σώματα κατασκευά-
 ζουσιν αὐταῖς ὕστερον ἐπὶ τιμωρίᾳ (δοθῆναι), διὰ τὸ πρὸ σώματος
 15 αὐτὰς ἡμαρτηκένοι. καὶ δὴ καὶ λοιδορήσεις τε ἐπήλθον αὐτοῖς, δεσμοῖς
 ἀπεικάζουσι καὶ πέδαις τὸ σῶμα, ἀλλὰ τε ἀνόητα εἰπεῖν. νῦν δέ, 4
 ὅπερ εἰρηται, πᾶν τούναντίον ἔχει· χρὴ γὰρ πρὸ τῆς ἁμαρτίας τὴν
 ψυχὴν ὑπάρχειν μετὰ σώματος. ἐπεὶ εἰ ἄληπτος ἡ ψυχὴ καθ'
 ἑαυτὴν τῇ ἁμαρτίᾳ, οὐκ ἂν ἡμαρτεν ὅλως πρὸ τοῦ σώματος· εἰ δὲ
 20 ἡμαρτεν, οὐκέτι ἄληπτος καθ' ἑαυτὴν τῇ ἁμαρτίᾳ. ἀλλὰ καὶ εὐάλω-

1 Röm. 7, 14 — 2 De res. I, 5, 1. 29, 4 S. 226, 6f. 260, 4f — 5 Röm. 7, 14 —
 6 Röm. 7, 9 — 7—S. 319, 5 Plato Legg. XII, 967 A—D — 11 vgl. Z. 4 — 13 De
 res. I, 5, 2. 29, 4 S. 226, 12f. 260, 1 — 18 De res. I, 5, 1. 29, 4 S. 226, 6f. 260, 4f

1 σαρκῖνος stets V, hier U | εἰμι U 144^v 2 ὑπὸ τ. ἁμαρτ. hier
 und Z. 6 »den Sünden« (oder »durch die Sünde«) S; vgl. auch I, 5, 3, anders
 I, 5, 2 3 καὶ (< V) κυριεύεσθαι < S 5 δριμέως] hier »schnell«, De res.
 I, 5, 3 »herb« S | ἐπήγαγε τὸ ἐγὼ (δὲ <) U: τὸ < V | εἰμι] ἦν S 6 τὸ
 ἐγὼ δὲ] τὸ δὲ ἐγὼ U 7 οὖν VS: < U | τ. λεγ. αὐτῶν] »dies Wort« S
 7f αὐτῶν . . ὑπεδέετο < V 8 τότε S 96 | καὶ κατάπληξις < S | προ-
 κυνύσσης] »zugeschaut« S, aber wohl prizrěvši aus prozrěvši 8f ε. τ. φανερώ-
 τατον U; »offen« S 9 ἤδη < S | οὐ μόνον — βλασφημίας Z. 10] »hat sich uns
 der große Irrtum und die völlige Blasphemie gezeigt« S 11 ἐντολῆς] »Über-
 tretung« S 12 διανοηθέντες δὲ S | ἀνατρέψαι V 13 γὰρ] τε w. e.
 sch. S (schwerl. las S τὰ δὲ γούν) 14 ἐπὶ < S | δοθῆναι + S | πρὸ
 σώματος < S 15 καὶ δὴ — ἐπήλθον auch Pl | δὴ καὶ — αὐτοῖς < S |
 τε] τὸ V, γε Pl 16 τὸ — εἰπεῖν < S | ἀλλὰ — ἔχει Z 17 auch Pl
 εἰπεῖν] etwa ἐπιχειροῦσιν + Holl, aber vgl. Pl 17 ὅπερ — ἔχει] »haben sie
 wieder ein ihnen widersprechendes Wort« S 18 ἀλλ.] ἄληπτος οὐσα U 20 οὐ-
 κέτι] οὐκ ἐστίν S, οὐκ ἦν U 20f εὐάλωτος — εὐληπτος S. 319, 1] »durchaus
 schuldig« S

τος μᾶλλον καὶ εὐληπτος. διὸ καὶ πάλιν, κἄν μὴ λάβῃ τὸ σῶμα
 τοῦτο, ἀμαρτήσεται, ὥσπερ δὴ καὶ πρὸ τοῦ λαβεῖν αὐτὸ ἤμαρτεν.
 διὰ τί δὲ ὅλως καὶ σῶμα ἐλάμβανεν ὕστερον μετὰ τὸ ἡμαρτηκέναι; 5
 ἢ τίς αὐτῇ χρεῖα σώματος ἦν; εἰ μὲν οὖν ἵνα βασανίζηται καὶ ἀλγῇ,
 5 πῶς μᾶλλον ἐντροφᾷ καὶ ἀκολασταίνει μετὰ τοῦ σώματος; πῶς δὲ 6
 καὶ τὸ ἀντεξούσιον εἶναι ἐν τούτῳ φαίνεται ἔχειν τῷ κόσμῳ; ἐφ'
 ἡμῖν γὰρ τὸ πιστεῦσαι κεῖται καὶ τὸ μὴ πιστεῦσαι. ἐνθα δὲ ἐφ' ἡμῖν
 τὸ πιστεῦσαι κεῖται καὶ τὸ μὴ πιστεῦσαι, ἐφ' ἡμῖν τὸ κατορθώσασθαι
 καὶ ἀμαρτηῖσαι, ἐφ' ἡμῖν τὸ ἀγαθοποιῆσαι καὶ κακοποιῆσαι. ἀλλὰ καὶ 7
 10 ἡ κρίσις πῶς δὴ ἐπιφέρεσθαι. ὡς μέλλουσα, προσδοκᾶσθαι ἔτι δύναται,
 καθ' ἣν ὁ θεὸς ἐκίστη κατατὰ τὰ ἔργα καὶ κατατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα ἀπο-
 δίδωσι, καὶ οὐχ ὡς ἤδη παροῦσα νομισθήσεται, εἰ γε τὸ γεννηθῆναι
 μὲν καὶ εἰς σῶμα ἐλθεῖν τὴν | ψυχὴν κριθῆναι ἔστιν ἤδη καὶ ἀνταπο- 576
 λαβεῖν. τὸ δὲ ἀποθανεῖν καὶ χωρισθῆναι τοῦ σώματος ἐλευθερωθῆναι
 15 τε καὶ εἰς ἀνάψυξιν ἐλθεῖν, διὰ τὸ πρὸ σώματος αὐτὴν ἀμαρτήσασαν
 ὡς εἰς κατάκρισιν καὶ καταδίκην εἰς τὸ σῶμα ἐμβιβάζεσθαι καθ' ὑμᾶς;
 ἀπέδειξε δὲ διαρκῶς ἐκ περιουσίας ὁ λόγος ἀνένδεκτον εἶναι νομίζεσθαι
 τὸ σῶμα βασανιστήριον καὶ πέδας τῆς ψυχῆς.

LVIII. Ἦρκει μὲν οὖν ἀπὸ τῆς γραφῆς αὐτῆς ἀποδείξαντα πρὸ
 20 τῆς παραβάσεως τὸν πρωτόπλαστον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ὄντα

4 vgl. De res. I, 4, 2. 4 S. 224, 3. 15 — 5 Plato Gorg. 492 C — 15 vgl. De
 res. I, 4, 2 S. 224, 3

4 Isidor Pelus. Ep. IV, 163 (PGr 78, 1252 A) — 6 Makar. Aeg. PGr 34, 412.
 Pseudoiust. Quaest. et resp. 9 III, 16 Otto³

2 τοῦτο U 145 | δὴ] γε U 3 ὅλως] οὖν schwerl. S | τὸ σῶμα U
 4 ἵνα βασαν. κ.] »der Pein wegen, damit« S | ἀλγῆ V 5 πῶς < V |
 | Pl τροφή καὶ ἀκολασία | τοῦ < U | σώματος V 371: σαρκός S 96^v
 6 εἶναι < S | ἐν τούτῳ] v sem: v sem S | ἔχειν τῷ κόσμῳ] »im Menschen« S
 7 τὸ πιστ. — ἐφ' ἡμῖν Z. S (außer κεῖται) < S | ἐνθάδε V | ἐφ' ἡμῖν — μὴ πι-
 στεῦσαι Z. S < V 8 τὸ κατορθ. — νομισθήσεται Z. 12] »zu sündigen und nicht
 zu sündigen und Böses zu tun und nicht zu tun. Und wie erwarten wir die Ver-
 geltung dem Bösen und dem Guten, wenn die Vergeltung bereits vorhanden
 ist?« S 9 ἀμαρτήσαι Md: ἀμαρτήσασθαι V, ἀμαρτήσεσθαι U | ἀγαθὸν
 ποιῆσαι V, ἀγαθοποιεῖν U | τὸ κακοποιεῖν U 12f γεννηθ. μὲν καὶ < S,
 wie auch ἀνταπολαβεῖν Z. 13f 14 χωρισθῆναι < S 15 τε καὶ — ἐλθεῖν < S
 16 καὶ καταδίκην < S 17 ἐκ περιουσίας < S 18 βασανιστήριον καὶ
 < S 19 Ἦρκει — λόγον S. 320, 1] »Da vorliegt aus der Schrift das Wort
 (slovu: slovo S), daß auch vor der Übertretung im Fleisch die Seele war im
 ersten Menschen, so möge darüber die Verhandlung hier ruhen« S

καταπαύειν τὸν περὶ τούτων ἐνταῦθα λόγον. καὶ γὰρ μὲν νῦν ἐπὶ κε-
 φαλαίων αὐτὰ διεξέρχομαι, ὅσον τὰς ἀφορμὰς τῶν ἐπιχειρημάτων
 αὐτῶν εἶδηται διεμιλλώμενος, ἵνα μὴ τὴν συμμετρίαν ἐκβαίνω τῶν
 λόγων. πάρεστι γὰρ ἤδη σκοπεῖν ὑμᾶς, ὃ δικασταί, ὅτι τό ἐγὼ δε
 5 ἔξωρον χωρὶς νόμον ποτέ· λεγόμενον ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους οὐ
 δύναται πίπτειν εἰς τὴν πρὸ σώματος κατ' αὐτοὺς διαγωγὴν τῆς
 ψυχῆς, καθάπερ τὰ ἐπιφερόμενα τούτοις μὴνύει. καὶ εἰ ὁ γενναῖος
 οὗτος ἰατρός τῶν ῥητῶν τὰ ἐξῆς ἐφελόμενος πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτῷ
 τὸν νοῦν ἐβιάσατο μεταπλάσαι τοῦ ἀποστόλου, ἀνιάτὸν τι παθῶν
 10 λίαν καὶ παιδικόν. ἀντὶ γὰρ τοῦ πρὸς τὰς οἰκείας συμφέσεις καὶ
 ἀρμογὰς τὰ μέλη τηρεῖν τῶν σωμάτων, ἵνα τὸ πᾶν ἄρτιον ἢ κατὰ
 φύσιν σχῆμα τοῦ σώματος, ἠκροτηρίασε παρελθὼν τὸν εἰρὸν τῆς
 γραφῆς, καθάπερ Σκύθης ἐχθροῦ τινος ἀφειδῶς πρὸς ἀναίρεσιν κατα-
 τέμωνον τὰ μέλη. Εἶεν· πῶς οὖν ὁ ἀπόστολος, λέξουσι, ταῦτα ἀπε- 4
 15 γήγατο. εἰ σὺ μὴ οὕτως αὐτὰ ἀπέδειξας ἔχειν; ὅτι Νόμον, εἶποίμ' ἄν.
 θέμενος εἶναι τὴν ἐντολὴν (δεδοσθῶ γὰρ προῖτον κατὰ τὴν ἐμετέραν
 ὑπόθεσιν τὴν ἐντολὴν (ἐκείνην) αὐτὸν νόμον εἰρηκέναι), οὐ παρὰ
 τοῦτο καὶ ἀσώματος πρὸ τῆς ἐντολῆς τὸν πρωτόπλαστον ἐπέθετο
 βεβιωκέναι. ἀλλὰ χωρὶς ἁμαρτίας. καὶ γὰρ ὀλίγος ὁ ἀπὸ τῆς κτίσεως
 20 αὐτῶν ἄχρι τῆς ἐντολῆς χρόνος, ἐν ᾧ διέζησε χωρὶς ἁμαρτίας, οὐκ
 ἐκτὸς σώματος, ἀλλὰ μετὰ σώματος. εὐθέως γοῦν μετὰ τὴν ἐντολὴν

1 De res. I, 62, 9 — 3 De res. I, 25, 1 S. 250, 12f — 4 vgl. De res. I, 33, 3.
 44, 1 S. 270, 15. 310, 11 — Röm. 7, 9 — 7 Klem. Alex. Str. II, 117, 5 S. 176, 24 Stähl.
 — 9 vgl. S. 312, 9 — 19 De res. I, 54, 2 S. 311, 1f

1 καταπ.] κατάπανσιν V | τούτων U 145^v | νῦν μὲν U 1f ἐπὶ
 κεφ.] κεφαλαίοις S (»mit den Hauptsachen«), Pl Phaed. 228 D ἐν κεφαλαίοις:
 »summatis« übers. Jh 2 διεξερχόμενος V | ὅσον] ὄν V: < S 3 διαμιλλ.
 mit Infin. 60, 4. II, 4, 2 | ἵνα — λόγων Z. 4 < S 5 ἐν τ. πρ. P. < S
 6 εἰς τὴν . . διαγωγὴν] (Genetiv S | κατ' αὐτοὺς < S 7 τὰ ἐπ. τ.] »das Übrige« S
 | εἰ < U 7f ὁ γενναῖος οὗτος γνωστικός Klem. 8 ἰατρός] De res. I, 1, 2. 3, 1
 | τ. ῥητῶν — ἐφελόμενος] τὰ ῥητὰ S 97 | ἀφελόμενος U 9 τ. νοῦν ἐβιάσ.
 μεταπλ.] μεταπλάσας S | τοῦ ἀποστόλου — Εἶεν Z. 14 < S | ἀνιάτὸν Pet:
 ἀνιάτὸν V U Dd Holl 11 μέλει U | τηρεῖν V 371^v 11f κατὰ φύσιν ἢ U
 12 ἠκροτηρίασε U 14 τὰ μέλη εἶεν U | πῶς — ἀπεγήγατο Z. 14f] »Sie mögen
 aber nun kund tun (sagen), welches der Sinn des Wortes des Apostels« S 15 εἰ
 — ἔχειν < S | εἰ] ἢ V | εἶποίμ' ἄν < S 17 ἐκείνην + S | ἀλλ'
 οὐ w. e. sch. S 18 ἀσώματος V | τῆς < V | ἐντολῆς] »Übertretung« S
 | τοὺς πρωτοπλάστοις U: < S 19 κ. γὰρ ὄλ.: ὄλ. γὰρ S | ὀλίγος] ὁ
 λόγος V 21 σώματος — σώματος πρὸς τὰς ἰδονὰς ὁρμήν S. 322, 9 durch
 Fehlen eines Blattes < U

ἔξεβλήθησαν βραχύτατον ἐννεύσαντες ἐν τῷ παραδείσῳ χρόνον. —
 5 ἐὰν δέ τις λαβόμενος τῆς ῥήσεως τῆς »ὅτε γὰρ ἡμεν ἐν σαρκί, τὰ
 παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου« λεγούσης »ἐνηργεῖτο ἐν
 τοῖς μέλεσιν ἡμῶν« διαβάλλειν αὐτὸν τὴν σάρκα νομίζη καὶ παραι-
 5 τείσθαι, παραφέρει τε ὅσα τοιαῦτα ἄλλα εἴρηται (οἷον »ἵνα τὸ δι-
 καίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦ-
 σιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα« ἢ τὸ »οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς σαρκὸς
 φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα τὰ τοῦ πνεύματος· τὸ γὰρ φρόνημα
 τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη,
 10 διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ
 οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται· ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλὰ
 ἐν πνεύματι«). λεκτέον αὐτῷ, Πότερον οὖν ἤδη ἀναλίσκας ὁ ἀπόστολος
 ἦν ἐκ τοῦ βίου καὶ οἷς ταῦτα ἐπέστελλεν, εἰ μὴ τὴν κατὰ σάρκα νῦν
 παρητεῖτο πολιτείαν, ἀλλὰ τὴν σάρκα, ἣ ἔτι ἐν σαρκί ἦν; ἀλλὰ ἐν
 15 σαρκί μὴ ὄντα αὐτὸν ἐπεσταλέναι ταῦτα, οὐ λεκτέον· φανερὸν γὰρ
 ὅτι ἦν ἐν σαρκί καὶ αὐτὸς καὶ οἷς ταῦτα ἐπέστελλεν. πῶς οὖν »ὅτε 6
 γὰρ ἡμεν ἐν σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηρ-
 γεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν«, ὡς οὐκ ὄν οὔτε αὐτὸς ἔτι ἐν σαρκί οὔτε
 οἷς ταῦτα ἐπιστέλλει, λέγει; οὐκοῦν περὶ τῆς κατὰ ἀκρασίαν πολιτείας
 20 διαλέγεται καὶ οὐ περὶ τῆς σαρκὸς αὐτῆς. ἔθος γὰρ αὐτῷ σαρκικὸν
 τὸν οὕτως ζῶντα ἄνθρωπον λέγειν, καθάπερ καὶ ψυχικὸν ἄνθρωπον
 τὸν ἀπηληγνότα πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀτενίσαι καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ
 μυστηρίου. ἐπεὶ λεγέτωσαν μὴδὲ τὴν ψυχὴν δύνασθαι σφύζεσθαι τὸ 7
 σύνολον. γέγραπται γὰρ »ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ
 25 πνεύματος τοῦ θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστίν· ὁ δὲ πνευματικὸς πάντα
 ἀνακρίνει. ὥσπερ ἐκεῖ ψυχικὸς εἰσάγεται τις καὶ πνευματικὸς ἄν-
 θρωπος, καὶ ὁ μὲν πνευματικὸς τῶν σφυζομένων, ὁ δὲ ψυχικὸς τῶν
 ἀπολλυμένων, καὶ οὐ παρὰ τοῦτο δὴ ψυχὴ μὲν ἀπόλλυται, ἀλλὰ δὲ
 παρὰ τὴν ψυχὴν σφύζεται, οὕτω δὴ καὶ ἐνθάδε σαρκικοὺς καὶ ἐν σαρκὶν
 30 ὑπέρχοντας ἀπόλλυσθαι λέγων, καὶ μὴ δύνασθαι ἀρέσαι θεῷ, οὐ τὴν
 σάρκα. ἀλλὰ τὴν κατὰ σάρκα πολιτείαν ἀναιρεῖσθαι ἀγωνίζεται. ὑπο- 8

2 Röm. 7, 5 — 5 Röm. 8, 4—7. 9 — 16 Röm. 7, 5 — 24 I Kor. 2, 14f

2 τ. ρ. ταύτης S 3 τῶν ἁμαρτιῶν < S 4 ἡμῶν] μου S | αὐτὸν < S |
 νομίζει V 4f καὶ παραιτεῖσθαι < S 5 παραφέρει < S | εἰρημένα las schwerl.
 S (»Worte«) | οἷον < S 7 ἀλλὰ V 372 | τό] πάλιν S | κ. σ. ζῶντες S 7f τὰ
 τ. σ. παθήματα S 10 ἔχθρα S 97^v 11 οὐδὲ] οὐ viell. S | οὐκ ἐστὶ V 12 λεκτ.
 αὐτῷ] λέγομεν δὲ αὐτοῖς S 13 ταῦτα < S | εἰ μὴ] ἀλλὰ w. e. sch. S | νῦν < S
 14 ἢ ὅτι V S | ἐν σαρκί μὴ — καὶ οὐχί S. 322, 9f < S 28 τὰ ἄλλα Holl
 Methodius. 21

βίαι δὲ καὶ εἰπὼν »οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες θεῶ ἀρίσται οὐ δύνανται
 εὐθίως ἐπιφέρει »ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλὰ ἐν πνεύματι,
 εἴπερ πνεῦμα Χριστοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, καὶ μετ' ὀλίγον ὅτι δὲ τὸ πνεῦμα
 τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. ὁ ἐγείρας Χριστὸν
 5 ἐκ νεκρῶν ζῳοποιήσκει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦν-
 τος αὐτοῦ πνεύματος ἐν ὑμῖν. ἄρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφειλίται ἐσμεν οὐ
 τῇ σαρκὶ τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν· εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνή-
 σκειν· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεθε.
 προσεκτέον γὰρ ὡς τὴν τοῦ σώματος πρὸς τὰς ἡδονὰς ὁρμὴν | καὶ 577
 10 οὐχὶ τὸ σῶμα θανατοῦσθαι διεβεβαιώσατο.

LIX. Ἐὰν δὲ πάλιν ἀνθυποφέρωσι λέγοντες, Πῶς δὴ οὖν »τὸ
 φρόνημα τῆς σαρκός« εἶναι εἴρηται »ἐχθρα εἰς θεόν; τῷ γὰρ νόμῳ
 τοῦ θεοῦ οὐκ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται«, λεκτέον ὡς ἄρα καὶ
 ἐνθάδε διαπίπτουσιν. οὐ γὰρ τὴν σάρκα αὐτήν, ἀλλὰ τὸ φρόνημα
 15 τῆς σαρκός ὑποτάσσασθαι μὴ δύνασθαι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ ἐπέθετο,
 ἕτερον παρὰ τὴν σάρκα ὑπάρχον. καθάπερ εἰ ἔλεγεν· ὁ ῥύπος τοῦ 2
 μὴ καλῶς ἀργύρου καθαρισθέντος εἰς τὸ γενέσθαι σκεῦος ἐπιτήδειον
 »οὐκ ὑποτάσσεται« τῷ δημιουργῷ· »οὐδὲ γὰρ δύναται« (ἐκβληθῆναι
 γὰρ αὐτὸν πρότερον καὶ ἐκτακῆναι δεῖ). καὶ οὐ παρὰ τοῦτο τὸν ἄρ-
 20 γυρον ἀπεφαίνετο μὴ δύνασθαι εἰς σκεῦος πονηθῆναι χρήσιμον, ἀλλὰ
 τὸ χαλκῶδες τὸ ἐν τῷ ἀργύρῳ καὶ τὴν ἄλλην σκληρότητα. οὕτω 3
 καὶ »τὸ φρόνημα τῆς σαρκός« εἰπὼν οὐ τὴν σάρκα ἔφη μὴ δύνασθαι
 ὑποτάσσασθαι τῷ »νόμῳ τοῦ θεοῦ«, ἀλλὰ τὸ φρόνημα τὸ ἐν τῇ σαρκί,
 οἷον τὸ πρὸς τὰς ἀκρασίας αὐτῆς λέγων ὁρμημα. ὅπερ ἀλλαχοῦ

1 Röm. 8, 8f — 3 Röm. 8, 11—13 — 11 Röm. 8, 7 — 18. 22 Röm. 8, 7

11 Cod. Athous 4720, 18 — 22 Oekum. zu Röm. 8, 7 PGr 118, 473 B. Cramer, Catene IV, 221, 17f

6 ἄρα V 8 σῶμα|τος V 372^v 9f καὶ οὐχὶ U 146 10 τὸ σῶμα] τὰ
 σώματα αὐτοῦ beginnt S | θανατοῦσθαι καὶ ζήσιν S | διεβ.] ἐβεβαιώσατο U
 11 Athous 4720; Lemma Μεθοδίου κατὰ Ἰωριγένους. Ἐὰν δὲ πάλιν κτλ. 12 εἶναι
 w. e. sch. < S 13 γὰρ < S | λεκτέον < S | ἄρα καὶ] οὗτοι od. αἰτοὶ S
 14 διαπίπτ.: »nicht glauben« S | αὐτήν < S 15 μὴ ὑποτ. (δύνασθαι <) S |
 ἐπέθ.: »sagte er« S 17 εἰς τὸ — ἐπιτήδειον < S 18 οὐκ ὑποτάσσ.] οὐ δύναται
 ὑποτάσσασθαι übersetzt S | ἐκβληθῆναι — χρήσιμον Z. 20] »denn es muß gereinigt
 werden und dann brauchbar sein zu einem Gerät« S 20 ἀπεφάνετο U | ἀλλὰ
 — σκληρότητα Z. 21 < S 21 τῷ χ. τῷ V 22 Oekum. φρόνημα (τὸ φρ.
 φησι Catene) τῆς σαρκός οὐχ ἡ σὰρξ, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἀκρασίαν αὐτῆς ὁρμημα. οὐ-
 τως καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως (Μεθοδίου Catene) 24 λέ-
 γων vielleicht < S

ὅτε μὲν »παλαιὰν ζύμην« κακίας καὶ πονηρίας ἐκάλεσεν, ἐπισπέρχων
 αὐτὸ τελέως ἀφ' ἡμῶν αἰστωθῆναι, ὅτε δὲ νόμον ἀντιστρατευό-
 μενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦ καὶ αἰχμαλωτίζοντας. ἐπεὶ, εἰ αὐτὴν τὴν 4
 σάρκα ἔλεγε μὴ δύνασθαι ὑποτάσσεσθαι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ, πρῶτον
 5 οὐδὲ μέμψιν ἀσελγαίνοντες ἢ ληστεύοντες ἢ τὰ ἄλλα ὅσ' ἄττα διὰ σώ-
 ματος πράσσοντες ἢ ποιῶντες ἔχειν ἐδυνάμεθα παρὰ δικαίῳ κριτῆ,
 ἀδυνάτως ἐχοῦσης τῆς σαρκὸς ὑποτάσσεσθαι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ. πῶς
 γὰρ ἂν μεμπτέον ἐδύνατο τὸ σῶμα κατὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ φύσιν
 10 βιοῦν εἶναι; ἀλλὰ οὐδὲ ἄλλως εἰς ἀγνεῖαν ἢ ἀρετὴν ἐπαχθῆναι τὸ 5
 σῶμα ἐδύνατο, πεφνκὸς μὴ ὑποτάσσεσθαι τῷ ἀγαθῷ. εἰ γὰρ ἡ φύσις
 τοιαύτη τῆς σαρκὸς, μὴ δύνασθαι ὑποτάσσεσθαι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ,
 νόμος δὲ θεοῦ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη. ἐχοῖν μῆτε παρθενεύειν
 μῆτε ἐγκρατεύεσθαι δύνασθαι τὸ σύνολον ὅλως ἐκ παντός· εἰ δὲ παρ-
 15 θενεύουσι καὶ ἐγκρατεύονται, ἐγκρατεύονται δὲ ὅποτε τὸ σῶμα ὑποτάσ-
 σουσιν (ἄλλως γὰρ ἐγκρατεύεσθαι ἀμαρτίας ἀδύνατον), οὐκ ἄρα οὐ δύνα-
 ται τὸ σῶμα ὑποτάσσεσθαι τῷ τοῦ θεοῦ νόμῳ. ἐπεὶ πῶς ἂν ὁ Ἰωάννης 6
 ὑπέταξεν αὐτοῦ τὸ σῶμα εἰς ἀγνεῖαν; ἢ πῶς Πέτρος εἰς ὁσιότητα | ἢ οἱ 578
 καθεξῆς εἰς δικαιοσύνην; πῶς δὲ καὶ Παῦλος »μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ
 ἀμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν« λέγει »σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν ταῖς ἐπι-
 20 θυμίαις αὐτοῦ, μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ
 ἀμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας
 καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ; καὶ πάλιν ὡσπερ γὰρ

1 I Kor. 5, 7, 8 — 2 Röm. 7, 23 — 6. 8 vgl. Symp. 8, 16 S. 110, 9 — 8 vgl.
 Symp. 8, 16 S. 110, 5f — 12 vgl. Symp. 8, 16 S. 104ff — 13 vgl. S. 277, 3. 281, 2f.
 287, 4. 296, 2 18 Röm. 6, 12f — 22 Röm. 6, 19

1. 2 *ὅτε . . . ὅτε* VU: S 98 1 *παλαιὰν*] πάλιν V: < S | *καὶ πονη-*
ρίας < S | *ἐπισπέρχων* — *αἰστωθῆναι* Z. 2 < S 2 *αὐτὸ τελέως*] *αὐτοτελῶς*
 U Dd 3 *ἐπεὶ, εἰ]* *εἰ γὰρ* S 5 *οὔτε μέμψιν ἂν* U, w. e. sch. auch S (»so
 (hätte) . . . keinen Tadel«) | *ἀσελγαίνοντες* — *τῆς σαρκὸς* Z. 7] »hätte das Fleisch
 in Lüste ausschweifend und nicht könnend« S | ἢ¹ U 146^v | ὅσα ἄττα U:
ὅσα τὰ V 6 *πράττοντες* U 7f *πῶς γὰρ* — *ἀγαθῷ* Z. 10 < S 8 *κατὰ* V 373
 12f *μηδὲ . . . μηδὲ* V, *μηδὲ . . . μῆτε* U 13 *δύνασθαι* < S | *ἐκ παντός*] 54, 4.
 57, 3 | *εἰ δὲ]* *πῶς οὖν* übersetzt S 14 *ἐγκρατεύονται δὲ* — *ὑποτάσσουσιν*] »wenn
 die Leiber nicht untertan sind« S | *ἐγκρατ. δὲ ὅποτε]* *δηλονότι* U 15 *ἄλλως*
 — *ἀδύνατον* < S 16 *τὸ σῶμα*] »das Fleisch« S. 17 *αὐτοῦ* V, *ἑαυτοῦ* U |
πῶς < S 17f *οἱ* z.: »die andern« S 19 *λέγων* S | *ὑμῶν σώματι λέγει* U |
εἰς τὸ] *ἐν τῷ* U | *ἐπακούειν* U 19f *τῇ ἐπιθυμίᾳ* S 20f *ἀμαρτίας τῇ ἀδι-*
κία U 21 *ζῶντας* S 98^v 22 *γὰρ* < U

παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτως νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἀγιασμόν.

LX. Οὐκοῦν ἐγίνωσκε δύνασθαι διεκθίνεσθαι τὸ σῆνωμα τοῦτο
 5 καὶ νεύειν πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἵνα νεκρωθῶσιν ἐν αὐτῷ τὰ ἁμαρτήματα.
 ἐπεὶ πῶς ἐτέρως δουλωθῆναι τῇ δικαιοσύνῃ δύναται ἄνθρωπος καὶ
 ἐφ' ἡμῶν, ἐὰν μὴ πρότερον ὑποτάξας ἑαυτοῦ τὰ μέλη τῆς σαρκὸς εἰς
 τὸ μὴ ὑπακοίειν αὐτὰ τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ τῇ δικαιοσύνῃ, πολιτεύσεται
 κατ' ἀξίαν τοῦ Χριστοῦ; ἐπειδὴ τὸ ἁμαρτῆσαι καὶ τὸ μὴ ἁμαρτῆσαι
 10 διὰ τοῦ σώματος γίνεται, τῆς ψυχῆς ἢ πρὸς ἀρετὴν ἢ πρὸς κακίαν
 ὀργάνῳ χρωμένης αὐτῷ. εἰ γὰρ οὔτε πόρνοι οὔτε εἰδωλολάτραι οὔτε 2
 μοιχοὶ οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενοκοῖται οὔτε κλέπται οὔτε πλεο-
 νέκται οὔτε μέθυσοι οὔτε λοιδοροὶ οὔτε ἄρπαγες βασιλείαν θεοῦ κλη-
 ρονομησαί« δύνανται, πληροῦνται δὲ ταῦτα καὶ κρατύνονται διὰ τοῦ
 15 σώματος, δικαιοῦνται δὲ οὐδεὶς. ἐὰν μὴ πρῶτον κρατήσῃ τούτων,
 κρατεῖ δὲ τούτων ὁ ἐκνεύων πρὸς σωφροσύνην καὶ πίστιν, ὑπο-
 τάσσεται ἄρα τὸ σῶμα τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ· ὁ νόμος γὰρ θεοῦ σω-
 φροσύνη. ὥστε ὁ ἀπόστολος οὐ τὴν σάρκα »μὴ ὑποτάσσεσθαι τῷ 3
 ἀγαθῷ ἔφη, ἀλλὰ »τὸ φρόνημα τῆς σαρκός«, οἷον τὴν ὁρμὴν αὐτῆς
 20 [αὐτῆρ] τὴν πρὸς τὰς ἀκρασίας ἀραιῶν. ὥσπερ δὲ καὶ τῆς ψυχῆς
 τὴν πρὸς τὸ ἄδικον ἐκκλίσιν. ἐκκαθαίρεσθαι γοῦν ἄχοι καὶ τῆς 4
 γαστριμαργικῆς ἀκρασίας διαμιλλώμενος, διδάσκων τε τὰς τοιαύτας

11 I Kor. 6, 10 — 19 Röm. 8, 7 — 22 vgl. De res. II, 4, 3 S. 336, 8

1 τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ τ. ἀκ. S 2 οὕτως U 147 4 ἐγίνωσκεν U | σῆ-
 νωμα V U: σῶμα S 5 καὶ νεύειν < S | ἵνα — ἁμαρτήματα] ἐὰν νεκρώσῃ
 ἐν αὐτῷ τὸ ἁμαρτήμα (od. τὰ ἁμαρτ.) w. e. sch. S 6 ἄνθρωπος — Χρι-
 στοῦ Z. 9 < S 7 αὐτοῦ U 8 πολιτεύσεται V 9 καὶ τὸ μὴ ἁμαρτ. < V |
 μὴ ne: na S 10 ἢ vor πρὸς¹ < V | ἀρετὴν V 373^v 11 χρωμ. αὐτῷ]
 trebuju'ti im: trebujuštim S 11, f οὔτε μοιχοὶ — κλέπται < S 12 ἀρσεν. οὔτε
 μαλακοὶ U 13 οὔτε μέθυσοι nach ἄρπαγες S | οὐ λοιδοροὶ U 13 f κλη-
 ρον. δύνανται] »würdig sind« übersetzt S | οὐ κληρ. V S. 236, 14 14 ταῦτα]
 πάντα + S | καὶ κρατύνονται < S 15 τούτων < U 16 κ. πίστιν] τὸ
 σῶμα S 16 f ὑποτάσσεται ἄρα < V 17 τὸ σῶμα < U: »das Fleisch« S
 ὁ < U | θεοῦ verb. mit σωφρ. S 18 f τῷ ἀγαθῷ S 99 19 ἔφη] φησιν S
 20 αὐτῆν + V U, tilgt Dd | τὴν — ψυχῆς < U | δὲ < S 21 ἐκκλ. Kl, vgl.
 Symp. S. 34, 8: ἐκκλῆσιν V (61, 1 V ἐκλυσιν): ἐκκασις U: »Hinkehr« S | γοῦν] ἔφη
 + Ausgg. | ἄχοι < S 21 f τ. γαστρ. ἀκρ. Holl: τὴν γαστριμαργικὴν ἀκρασίαν V U S
 22 γαστριμ. U 147^v | διαμιλλώμενος — ἐξαπόλλεσθαι S. 325, 1 < S | τε] δὲ U

ὀρέξεις καὶ ἡδονὰς ἐξαπόλλυσθαι, καὶ καταισχύνων τοὺς τὸ τρυφᾶν
 τοῦτο καὶ πολυτελεύεσθαι ζῆν εἶναι νομίζοντας, οἱ θεὸν ἡγοῦνται
 τὴν κοιλίαν. ὠφάγομεν καὶ πίωμεν· ἀνοιον γὰρ ἀποθνήσκομεν,
 5 καθάπερ ἀδηφάγα θρέμματα κάτω περὶ τὴν βορᾶν μόνον καὶ τὰς τρα-
 πέζας ἀσχολούμενα, εἰπὼν τε ἡτὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ καὶ ἡ κοιλία
 τοῖς βρώμασιν, | ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει ἐπή- 579
 γαγε ἡτὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ
 σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἡγειρε. καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεὶ διὰ τῆς
 δυνάμεως αὐτοῦ. ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ μέλη ὑμῶν μέλη Χριστοῦ
 10 ἐστίν; ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοι-
 το. ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἐν σῶμά ἐστιν; ἔσον-
 ται γὰρ, φησὶν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ
 ἐν πνεύμα ἐστι. φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἂν ἁμαρ-
 τήσῃ ἀνθρώπου, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν. ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ
 15 ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ
 ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματος ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ; καὶ οὐκ ἐστὲ
 ἑαυτῶν· ἡγοράσθητε γὰρ τιμῆς. ἄρα γε δοξάσατε τὸν θεὸν ἐν τῷ
 σώματι ὑμῶν (καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ).^α

LXI. Πρόσχευς γὰρ ὅτι, ἐπειδὴ τὸ σῶμα τοῦτο δύναται τῷ νόμῳ
 20 τοῦ θεοῦ (ὑποτάσσεσθαι) καὶ τὴν ἀθανασίαν ὑποδέξασθαι, ἐὰν καθαι-
 ροῖτο τῆς ἀκρασίας τῶν ὑπεκκαυμάτων, μὴ χραϊνόμενον ἀθέσμοις ὅλως
 οἰστρωσιν παρατριβαῖς, ὁ ἀπόστολος ταῦτα ἀνεφθέγγετο. ποῖον γὰρ τὸ
 κολλώμενον ἕτερον ἢ τῇ πόρνῃ καὶ πλησιάζον καὶ ὠσάρξ μετ' αὐτῆς

2 Phil. 3, 19 — 3 I Kor. 15, 32 — 4 vgl. Plato Pol. IX, 586 A — 5 I Kor.
 6, 13—20 — 21 Symp. S. 21, 14f. 56, 15. 129, 25f — 22 vgl. Symp. S. 39, 5 —
 23 I Kor. 6, 16

1 τὸ τρυφᾶν — νομίζοντας Z. 2 < S | τὸ] τε V 2 πολυτελεύεσθαι V Dd,
 vgl. Dd Thesaur. VI, 1441: πολιτεύεσθαι U | ζῆν < U | οἱ ὡς θ. ποιοῦνται
 übers. S 4 θρέμματα] σώματα U 4f κάτω . . κ. τὰς τραπέζας < S, aber
 vgl. Pl 4 βορᾶν U 5 τε] γὰρ S 6f ἐπήγαγε < S 7 τῷ δὲ U 8 ὁ
 δὲ — ἑαυτῶν Z. 17] »und so weiter. Bald darauf aber« S 9 ἡμῶν V 10 ἄρας]
 ἄρα U 11 ἢ — ὅτι < V | ὁ κολλ.] καὶ ὁ κολλ. V 12 ὁ δὲ κολλ.] ἢ οὐκ οἴ-
 दाτε (V 374) ὅτι ὁ κολλ. V 13 ὃ ἐὰν U 16 ἡμῖν V 17 ἄρα γε δοξ.] δοξ.
 οἶν U 18 καὶ ἐν — θεοῦ + S, mit Recht? 19 πρόσχευς V U | γὰρ < U | τῷ
 νόμῳ S: τὸν νόμον V U 20 ὑποτάσσεσθαι + S 21 τ. ἀκρ. τ. ὑπεκκαυμάτων:
 »von den Lüstern des Fleisches« S | μὴ — παρατριβαῖς Z. 22 < S | ἀθέσμοις U 148
 22 διὸ ὁ ἀπόστ. U Dd | ταῦτα < S | διεφθέγγετο U; ἀπεφθέγγετο Holl |
 τὸ] τῷ V 23 ἕτερον < S | καὶ πλησιάζον < S

κατὰ τὴν σύνθεσιν τῶν μελῶν καὶ τὴν κοινωνίαν ἓναι γινόμενον
 παρὰ τοῦτο τὸ σῶμα τὸ ἕξω, δι' οὗ ταῦτα πάντα πληροῦται τὰ πρὸς
 μίξιν καὶ ἔκκανσιν ἁμαρτήματα; ὅθεν καὶ ἅπαν ἁμαρτήματα, ὅ ἐὰν
 ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐστίν. ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ
 5 ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει . . . τυφλὸς μὲν γὰρ καὶ ἀπιστία καὶ θυμὸς 2
 καὶ ὑπόκρισις ψυχῆς ἁμαρτήματα, πορνεία δὲ καὶ οἰστρὸς καὶ τραυγὴ
 σώματος· μεθ' ὧν οὔτε ψυχὴ πρὸς ἀλήθειαν ἀναπτήσεται οὔτε
 σῶμα σωφροσύνης ὑποταχθήσεται δόγμασιν, ἀλλὰ ἄμφω διολισθήσονται
 τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. καὶ τοίνυν εἰ τὰ σώματα ἡμῶν ἐν 3
 10 ἁγιασμῶ διακρατούμενα ἕναός ἐστι τοῦ ἐν ἡμῖναι πνεύματος
 «καὶ ὁ κύριος ἐν τῷ σώματι», καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος
 «μέλη Χριστοῦ, ὑποτάσσεται» ἄρα τὸ σῶμα ἕν τῷ νόμῳ τῷ θεῷ καὶ
 «κληρονομήσαι» δύναται ἕτην βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ ἑγείρας 4
 Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζῳοποιήσεται φησί καὶ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν
 15 διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος ἐν ἡμῖναι, ἵνα ἕτὸ θνητὸν
 τοῦτο ἐνδύσῃται τὴν ἄθανασίαν καὶ τὸ φθαρτὸν τὴν ἀφθαρσίαν.
 «εἰς νίκὸς τε καταποθῆ ὁ θάνατος.» οὐ γὰρ περὶ ἄλλου διελάμβανεν
 καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα σώματος ὁ ἀπόστολος, ἀλλὰ περὶ τούτου τοῦ
 ἀποθνήσκοντος καὶ νεκρουμένου, δι' οὗ καὶ πορνεῦσαι καὶ ἀσελεγήσαι
 20 δυνατόν. |

LXII. Ἐὰν δὲ διαφορὰν εἶναι σώματος πρὸς σάρκα ὑποτοπάζωσιν 580
 (ἵνα δὴ καὶ ταῦτα αὐτοῖς ἐπιτρέψωμεν λογικεύεσθαι), καὶ σῶμα μὲν

3 I Kor. 6, 18 — 5 vgl. Symp. 8, 2. 13. De lepra 5. 6 — 10 I Kor. 6, 19 —
 11 I Kor. 6, 13. 15 — 12 Röm. 8, 7 — 13 I Kor. 15, 50 — Röm. 8, 11 —
 15 I Kor. 15, 53. 54 — 21 vgl. De res. I, 25

1 ζεῦξιν τ. μελ. κ. U: < S | μελῶν] μελλόντων V | μίαν U, μίασμα V: ἐν
 σῶμα ὄν S: viell. μία καὶ ἐν σῶμα, vgl. I Kor. 6, 16 ἐν σῶμά ἐστιν; . . εἰς σάρκα
 μίαν | γινόμενον U · 2 παρὰ—ἕξω < S | πάντα ταῦτα U | ταῦτα
 < S | πληροῦνται V 3 κ. ἔκκλυσιν V wie Symp. S. 90, 2: < S | ἁμαρ-
 τημάτων V: ὁρμήματα w. e. sch. S 4 ὁ ἄνθρωπος DdJh | ὁ δὲ S 99^v
 5 ἁμαρτάνει] »indem er Schmutziges und Unreines tut« + S 6 πορνεία V wie
 oft | καὶ οἰστρὸς < S 8 σῶμα < U | σωφροσ. . . δόγμασιν] σωφροσύνη S |
 δόγμ. (S. 294, 11): διδάγμασιν V | διολισθήσῃ U, διολίσθωσαν V 9 ἡμῶν V
 11 ἐν < S | τοῦ σώματος] πάντα S 12 ἄρα οὖν las schwerl. S | τῷ θεῷ
 καὶ] θεῷ V 13 κληρονομήσετε V | κληρ. δύν.] »ist würdig des« S | τοῦ θεοῦ]
 τοῦ Χριστοῦ S 14 φησί < S | ἡμῶν] ἡμῶν S 15 τὸ ἐνοικοῦν . . πνεῦμα
 wie 21, 3 S. 244, 11 S θνητὸν V 374^v 16 τὸ φθαρτὸν τ. ἀφθαρσίαν < S
 18 καθ' ἡμᾶς KlHoll: καθ' ἡμᾶς V: < U S | ἐνταῦθα < S 18f τοῦ καὶ U
 19 καὶ—δι' οὗ < S | δι' οὗ] δικαίου V 21 εἶναι U 148^v | ὑποτοπ.: »sie
 sagen« S 22 αὐτοὺς V | λογικ.: »zu sagen« S | μὲν] αὐτοῖς S 100

ἄλλο νομίζοιεν, οἷον αὐτῆς τῆς ψυχῆς, ὃ μὴ βλέπεται. σάρκα δὲ τοῦτο
 τὸ ἔξω τὸ βλέπόμενον. λεκτέον ὡς οὐ μόνον ὁ Παῦλος καὶ οἱ προ-
 φῆται σῶμα γινώσκουσι τὴν σάρκα ὀνομάζεσθαι ταύτην, ἀλλὰ καὶ
 5 ἄλλοι φιλόσοφοι, παρ' οἷς δὴ μάλιστα καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων ἀκρίβεια
 παρατετήρηται. σὰρξ γὰρ ὅλως, εἰ βούλονται καὶ περὶ τούτων ἐπιστη- 2
 μόνως ἐπισκέψασθαι, πᾶς ὁ ὄγκος οὗτος τοῦ σκηνώματος ἡμῶν κυρίως
 οὐ λέγεται, ἀλλὰ τι μέρος τοῦ ὅλου, καθάπερ ἢ ὄστᾶ ἢ νεῦρα ἢ φλέβες·
 σῶμα δὲ τὸ ὅλον. ὄθεν καὶ ἰατροί, οἳ δὴ καὶ περὶ φύσεως σωμαίων
 ἀκριβῶς διειλήφασιν, σῶμα γινώσκουσι τοῦτο τὸ βλέπόμενον. ἀλλὰ καὶ
 10 ὁ Πλάτων καὶ αὐτὸ τοῦτο σῶμα καὶ αὐτὸς ἐπίσταται. ἐν γοῦν τῷ 3
 Φαίδρῳ ὁ Σωκράτης ἄρα μὴ ἄλλο τι τὸν θάνατον ἡγούμεθα εἶναι
 ἔφη ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγὴν; καὶ εἶναι τοῦτο
 τὸ τεθνήσκειν, χωρὶς μὲν (ἀπὸ) τῆς ψυχῆς ἀπαλλαγὴν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ
 τὸ σῶμα γεγονέναι, χωρὶς δὲ τὴν ψυχὴν (ἀπὸ) τοῦ σώματος; ὁ γάρ
 15 τοι Μουσῆς ὁ μακάριος (ἤχομεν γὰρ καὶ ἐπὶ (αὐτὰς) τὰς κυριακὰς ἤδη 4
 γραφάς) οὐ σῶμα τοῦτο ὀνομάζεσθαι ἐπίσταται, ὃ βλέπομεν, »καὶ πλυνεῖ
 τὰ ἱμάτια« λέγων ἐν τοῖς καθαρισμοῖς ὁ ἐπιψάσας τοῦ ἀκαθάρτου,
 »καὶ λούσεται« τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, »καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως
 ἐσπέρας«; τί δὲ καὶ ὁ Ἰώβ; οὐ σῶμα ἐπίσταται καὶ αὐτὸς τοῦτο τὸ
 20 νεκρούμενον καλεῖν, »φύρεται δέ μου τὸ σῶμα ἐν σαρκίᾳ σκολήκων«
 λέγων; ἀλλὰ καὶ ὁ Σολομῶν ὅτι »εἰς κακότεχρον ψυχὴν οὐκ εἰσε- 5
 λένσεται σοφία, οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι καταχρέω ἁμαρτίας«.

8 vgl. De res. II, 13, 2 — 9 Plato Phaed. 64 C — 16 Levit. 14, 8. 46, vgl.
 7, 19. 21 — 20 Hiob 7, 5; vgl. De res. 56, 7 S. 316, 20f — 21 Weish. Sal. 1, 4

1 νομίζειν w. e. sch. S | οἷον — ψυχῆς] »als eigentümlich der Seele« od. wohl
 besser »wie auch der Seele ein eigener ist« S | ψυχῆς] φημι od. λέγω w. e. sch.
 + S 3 γινώσκουσι U | ὄνομ.: narizati[sja] S | ταύτην < S 4 ἄλλοι] οἱ
 ἔξω S | παρ' — παρατετήρηται Z. 5 < S 5 ὅλως — ἐπισκέψασθαι Z. 6 < S |
 βούλονται U 6 οὗτος — ἡμῶν] τοῦ σώματος S 6f κυρίως . . λέγεται] κε-
 λεύουσι . . λέγεσθαι S 7 οὐ < V | ἀλλ' οὐ τί V | τοῦ ὅλου < S | νεῦρα ἢ < S
 | φλέβας V 8 οἳ — διειλήφασιν Z. 9 < S 9 γινώσκ.] ὀνομάζουσι S 10 Πλά-
 των . . τοῦτο] platon se: plotnoe S | καὶ αὐτὸ — ἐπίσταται] »Leib Leib nennt« S
 11 ἄρα — σώματος Z. 14 von Dd aus Plato verbessert | ἄρα V U 12 τὴν
 < V U | καὶ εἶναι — σώματος Z. 14 < S 13 τὸ < V U | ἀπὸ < V U
 13 καθ' ἑαυτὸ < V 15 ἤχομεν V U | αὐτὰς + S 16 ὀνομάζ. ἐπίστ.]
 »nennt« S | βλέπομεν S, vgl. 62, 1: λέγομεν V U 17 τὰ ἱμάτια] αὐτοῦ + S |
 λέγων ἐν τ. καθαρ. < S 18 αὐτοῦ < V 19 τί δὲ < S | καὶ V 375 |
 ἐπίσταται . . καλ. U 149: »nennt« S | καὶ αὐτὸς < S 20 ὃ καλεῖ V
 21 σαλομῶν V: πάλιν + S | ὅτι S 100^v 22 καταχρ. (< S) σώματι U

καὶ ἐν τῷ Λατινῷ ἐπὶ τῶν μαρτύρων οὐκ ἐκνείεσεν αὐτῶν τὸ πῦρ
 τοῦ σώματος· λέγεται καὶ ἡ θοῖξ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν οὐκ ἐφλο-
 γίσθη. καὶ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ 6
 μεριμνᾶτε τί φάγητε ἢ τί ἐνδύσθηθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεον ἐστὶ τῆς
 5 τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;· καὶ ὁ ἀπόστολος δέ, μὴ οὖν 7
 βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι· λέγων, σῶμα
 γινώσκειν τοῦτο ὃ περιχειμέθα συνίστησι. καὶ πάλιν· εἰ δὲ τὸ πνεῦμα
 τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν
 ζῶσσοι καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν. καὶ πάλιν· εἰάν εἴπῃ
 10 ὁ πρὸς ὅτι οὐκ εἰμὶ | χεῖρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο 581
 οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος. καὶ πάλιν· καὶ μὴ ἀσθενήσας· Ἀβραὰμ
 ἐτῆ πίστει οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα νενεκρωμένον. καὶ πάλιν·
 τοὺς γὰρ ἅπαντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος
 τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ
 15 ἔπραξε. καὶ πάλιν· καὶ μὲν ἐπιστολαὶ βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρ-
 ουσία τοῦ σώματος ἀσθενής. καὶ πάλιν· οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ
 πρὸ ἑτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ
 σώματος οὐκ οἶδα. καὶ πάλιν· οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν
 τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. καὶ πάλιν· αὐτὸς
 20 δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἀγιασάει ὑμᾶς ὀλοτελεῖς καὶ ὀλόκληρον ὑμῶν
 τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ
 κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη. οἱ δὲ ἀσφαλῶς οὐ νοήσαντες 8
 τούτων οὐδὲν ἐν σάλῳ καὶ ταραχῇ φέρεσθαι τὸν ἀπόστολον ἐπέ-
 λαβον, ὡς στάσιν αὐτοῦ τὰς διανοήσεις τῶν λόγων καὶ ἔδραν οὐκ

1 Dan. 3, 27 — 3 Mt. 6, 25 — 5 Röm. 6, 12 — 7 Röm. 8, 11 — 9 I Kor.
 12, 15 — 11 Röm. 4, 19 — 13 II Kor. 5, 10 — 15 II Kor. 10, 10 — 16 II Kor.
 12, 2 — 18 Ephes. 5, 28 — 19 I Thess. 5, 23 — 23 vgl. Symp. 3, 2 S. 28, 18ff

1 ἐν τῷ < S | ἐπὶ τῶν μαρτύρων < S 2 λέγεται — ἐφλογίσθη Z. 2f
 < S 3 διὰ — ὑμῖν < S 4 τί φάγητε — ἐνδύματος] »für die Kleidung
 des Leibes usw.« S | πλεῖον V U 5 καὶ² . . δὲ < S 6 λέγων — συνί-
 στησι Z. 7 und 7 εἰ δὲ — ἐν ὑμῖν Z. 8 < S 8 ἐκ νεκρῶν < S 9 καὶ
 πάλιν — νενεκρωμένον Z. 12 < S 11 καὶ vor μὴ < V 12 οὐ < V |
 νεκρούμενον Pet 13 πάντας U | δεῖ < V 14 ἵνα κομίσ.] καὶ κο-
 μίσεται w. e. sch. S 14f πρὸς ἃ ἔπρ. διὰ τ. σώμ. αὐτοῦ S 15 καὶ πάλιν
 — οὐκ οἶδα Z. 18 < S 17 ἰδ V 18 ὀφείλουσιν U 149^v 19 καὶ πάλιν
 — τηρηθείη Z. 22 < S 20 ἀγιασάει V | ὀλοτελεῶς U 22 οἱ δὲ V 375^v |
 ἀσφαλῶς < S 23 οὐδὲν < S 24 καὶ ὡς S | στάσιν] στασιάζειν V |
 τὰς διαν. . . κ. ἔδραν < S 24f οὐκ ἔχοντος S

ἐχούσας, ἀλλὰ ἀναπνεούσας ἄνω καὶ κάτω καὶ ὁμιλούσας παλίμφημα, ὅτε μὲν τὴν σάρκα ἀνίστασθαι, ὅτε δὲ οὐκ ἀνίστασθαι.

Ὅθεν ἵνα μὴ παραλειφθῇ τῶν προταθέντων μηδὲ ἔν, ὅπως **9** τελέως ἐκτέμνομεν Ὑδραν, εἰς τὸ προκείμενον πάλιν ἐπαρνεύσομαι. **5** ἐφεξῆς γάρ, καθάπερ ὑπεσχόμεν, καὶ τὰ ἄλλα ἃ προσαποροῦσι κεφάλαια θεῖς, καὶ ἃ χρὴ πρὸς αὐτὰ λέγεσθαι ἀποδείξας, ἀκόλουθα παραστήσω αὐτὸν καὶ σύμφωνα εἰς τὴν περὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς σαρκὸς πίστιν καὶ αὐτὰ εἰρηκότα.

ΛΟΓΟΣ Β.

10 I. Ἴδωμεν δὴ οὖν ἃ τὸ πρῶτον εἰς τὸν ἀπόστολον προήχθημεν εἰπεῖν. τὸ γάρ »ἐγὼ δὲ ἔξων« λεχθὲν αὐτῷ »χωρὶς νόμου ποτέ« ἄνω τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα, πρὸ τῆς ἐντολῆς, οὐκ ἐκτὸς σώματος, ἀλλὰ μετὰ σώματος ἡμῶν ἐν τοῖς πρωτοπλάστοις διαγωγὴν παρεγγυῶ, ἐπειδὴ πρὸ τοῦ δοθῆναι τὴν ἐντολὴν »χοῦν ὁ **15** θεὸς ἀπὸ τῆς γῆς λαβὼν ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον«, ἐκτὸς δὲ ἐπιθυμίας

1 vgl. S. 282, 14 — **4** Plato Pol. IV, 426 E; vgl. De lepra 6, 2 — **11** Röm. 7, 9 — **12** vgl. De res. I, 58, 2. 4

9—c. 8, S S. 345, 7 Phot. Bibl. 234 S. 294a, 23—297a, 4

1 ἀναπλ.] ἀναπνεούσας V, »gehend« »wandelnd« S: ἀναπολούσας Jh | καὶ ὁμιλ. παλίμφ. < S: ὁμολογούσας πάλιν φημι V **2** ὅτε δὲ οὐκ ἀνίστ. < S **3** τῶν προταθ. < S | ὅπως — Ὑδραν Z. 4 < S **4** ἐκτέμνομεν V | Ὑδραν τέμν. Pl | πάλιν < S | ἐπαρνευσόμεθα S **5** καθάπερ = jakože: jaže S | καὶ τὰ ἄλλα < S | ἃ < U **6** θεῖς — λέγεσθαι < S | θεῖς] αὐθὶς οὖν U | ἀκόλουθα < S **7** αὐτῶν w. e. sch. corrig. in αὐτὸν U: < S | εἰς S 101 **8** καὶ αὐτὰ εἰρηκότα] »Ich werde reden nach meinem Vermögen« S, und + »Es endet die erste Abhandlung« **9** A. B. Bo: »Desselben Über die Auferstehung. Zweite Abhandlung« S | Ph 294a, 23f ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγον ἀποστολικῶν ῥητῶν ἐρμηνεία | vgl. auch das Lemma in C¹ (Coisl. 294) Bl. 151^v zu De res. II, 24, 1 Μεθοδίου ἐπισκόπου Φιλίππων καὶ μάρτυρος ἐκ τοῦ β̄ λόγον τοῦ ἀντιρρηγοῦ(!)· οὐ ἢ ἀρχὴ ἴδομεν οὖν **10** Ἴδωμεν V Ph S, ἴδομεν C¹ (zu Z. 9): Ἴωμεν U Jh mit Pl Phaed. 78 C | δὴ οὖν ἃ τὸ] δὲ τί ἦν ὅπερ Ph: ἐφ' vor ἃ + Jh | ἐν τῷ ἀποστόλῳ w. e. sch. S | προήχθημεν: »wir anfangen« S **11** δὲ < S | ἔξων — ποτέ V Ph: λεχθὲν αὐτῷ nach ποτέ U | ἄνω < S **12** παραδ.] διαγωγὴν παρεγγυῶ auch hier + S | πρὸ = drevle: dnevle S **13** ἀλλὰ μ. σώμ. < V **14** ἐπεὶ (od. ἐπειδὴ) γάρ S | ἐπειδὴ — ἄνθρωπον Z. 15 < Ph **15** ἀπὸ τ. γῆς < V | δὲ V: τε U Jh

διήγομεν, οὐ γινώσκοντες ὅλως ἐπιθυμίας ἀλόγον προσβολάς, βιαζο-
 μίνης ἡμᾶς ἐλκτικαῖς ἡδονῶν περιαγωγαῖς πρὸς ἀκρασίαν. τὸ γὰρ 2
 μὴ ἔχον διορισμόν, καθ' ὃν δεῖ πολιτεῦσθαι, μηδὲ ἐξουσίαν αὐτο-
 δέσποτον λογισμοῦ ποῖον χρῆσθαι αἰρεῖται πολιτεύματι, ἵνα δικαίως
 5 ἢ τιμηθῇ ἢ ψεχθῇ, ἀντιπεύθυνον παντὸς λεκτίου ἐπάρχειν τοῦτο
 ἐγκλήματος, ὅτι μὴ δύναται τούτων ἐπιθυμῆσαι, ὧν μὴ κεκόλυται 582
 καὶ ἐπιθυμῆσθαι δέ, οὐκ αἰτιαθήσεται. τὸ γὰρ ἐπιθυμῆσαι οὐχὶ ἐπὶ 3
 τῶν παρόντων καὶ ὑποκειμένων ἐν ἐξουσίᾳ πίπτει, ἀλλ' ἐπὶ τῶν
 παρόντων μὲν, μὴ ὄντων δὲ ἐν ἐξουσίᾳ. πῶς γὰρ οὐ μὴ κεκόλυται
 10 τις μηδὲ ἐνδεής ἐστι, τούτου ἐπιθυμεῖ καὶ ἐρᾷ; ὅθεν διὰ τοῦτο «τὴν
 ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις». ἀκού- 4
 σαντες γὰρ «ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ
 φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ. ἢ δ' ἂν ἡμέρας φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ
 ἀποθανεῖσθε», τότε τὸ ἐπιθυμῆσαι συνέλαβον καὶ ἐνεκίσθησαν. οὐ
 15 γὰρ ὧν ἔχει καὶ ὧν ἐξουσιάζει καὶ κέχρηται αὐτοῖς ὁ ἐπιθυμῶν ἐπιθυμεῖ,
 ἀλλ' ὧν κεκόλυται καὶ ἀφήρηται καὶ οὐκ ἔχει. διὸ δὴ καλῶς «τὴν ἐπι- 5
 θυμίαν οὐκ ἤδειν» ἐλέχθη «εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις»
 ὃ δὴ ἐστίν, εἰ μὴ εἶρητο «οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ». ἐρτεῦθεν γὰρ

1 Plato Phaedr. 238 A — 10 Plato Symp. 200 A — Röm. 7, 7 — 12. 18 Gen.
 2, 17 — 16 Röm. 7, 7

1 ἀλόγον < S Ph, vgl. II, 2, 7 (pomysl'nago in S, obwohl auch = ἐπιθυμίας,
 dürfte aber ἐπιθυμίας ἄλογον wiedergeben) | προσβολαῖς U 1f βιαζομί-
 νης — ἀκρασίαν Z. 3 < Ph 2 ἐλκτ. ἡδονῶν περιαγ.] »zu ungehörigen Lüsten« S
 | ἡδονῶν U 150 2f μὴ γὰρ ἔχων übersetzt S 3 ἔχειν Ph | καθ' ὃ V
 3f αὐτ. λογίου Ph 4 χρ. αἰρ.] δεῖ χρῆσθαι Ph | δικ. Ph: δικαιοθῆ V: ἰδίως U
 5 ψεχθῆ ἢ τιμηθῆ S | λεκτίον V: δεικτίον U: λέλεκται Ph: < S: δεκτίον Pet |
 ἐπάρχον S 6 τούτων τις Ph: S 101^v | ἐγκλήματος: »Sünde« S | ἐπιθυμῆσει U
 7 οὐκ V Ph 8 παρόντων καὶ < S | πίπτει: »ist« S | ἀλλὰ U 8f ἀλλ' — ἐξ.
 < Ph^b 9 παρόντων μὲν . . δὲ < S | πῶς — ἐρᾷ Z. 10 < S 10 μηδὲ V 376
 | τούτου τοῦ V | ἐπιθ. καὶ < Ph: Pl ἐπιθ. τε καὶ | ὅθεν < U: φησὶν + S
 11f ἄκ. S Ph: ἀκούσας U Kl, ἀκούεις V 13 ἢ U | δ' ἂν] »denn« S 14 καὶ
 ἐνεκίσσ. < S | ἐνεκίσθησα U Kl, ἐκίσθησαν Ph 14f οὐ γὰρ — οὐκ ἔχει Z. 17
 < Ph 15 ὧν ἔχει καὶ < S | ὧν²: »einer Sache« S | καὶ κέχρ. αὐτοῖς
 < S | καὶ < V | ἐπιθυμεῖ] ἔχειν + S 16 ἀλλὰ U | ὧν — ἔχει] »die
 nicht freistehen« S 16f τὴν ἐπιθ. καλῶς Ph Jh, nicht fremd dem Sprach-
 gebrauch des Meth. | ἐπιθυμῆσης V 18 ὃ δὴ ἐστίν V U S: οὐδὲ ἐσθίειν Ph
 | εἰ μὴ εἶρ. < U | ἀπ' αὐτοῦ: ἀπὸ τοῦ ξύλου übersetzt S

ἐκτίσαστο τόπον καὶ ἀφορμὴν εἰσελθεῖν εἰς τὸ διαπαῖξαι με καὶ παρατρέψασθαι ἢ ἁμαρτία.

II. Δοθείσης γὰρ τῆς ἐντολῆς ἔσχε λαβὴν διὰ τῆς ἐντολῆς ὁ διάβολος κατεργάσασθαι ἐν ἐμοὶ τὴν ἐπιθυμίαν. παρορμήσας με καὶ προσ-
 5 καλεσάμενος ἐντέχνως εἰς ὄρεξιν καταπεσεῖν τῶν κεκωλυμένων.
 »χωρὶς γὰρ νόμον ἢ ἁμαρτία νεκρὰ«, οἷον. οὐ δοθείσης γὰρ οὐδὲ 2
 οὔσης οὐδέπω τῆς ἐντολῆς ἄπρακτος ἦν ἢ ἁμαρτία· »ἐγὼ δὲ ἔξωιν«
 ἀμέμπτως πρὸ τῆς ἐντολῆς, οὐκ ἔχων διορισμὸν καὶ διαταγὴν, καθ'
 ἦν ἔδει πολιτεύεσθαι, ἧς καὶ διολισθήσας ἁμαρτήσομαι. »ἐλθούσης 3
 10 δὲ τῆς ἐντολῆς ἢ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον; καὶ ἠρόεθην
 μοι ἢ ἐντολῆς ἢ εἰς ζωὴν αὕτη εἰς θάνατον«, ὅτι μετὰ τὸ νομοθε-
 τῆσαι τὸν θεὸν καὶ διαστείλασθαι μοι ἃ ποιητέον καὶ μὴ ποιητέον,
 κατεργάσαστο ἐν ἐμοὶ τὴν ἐπιθυμίαν ὁ διάβολος. ἢ γὰρ παραίνεσις 4
 τοῦ θεοῦ καὶ παραγγελία ἢ δοθείσά μοι αὕτη εἰς ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν,
 15 ἵνα πειθόμενος αὐτῇ καὶ κατ' αὐτὴν βιοῦς ἀπήμονα καὶ μακαρι-
 σιότατον δι' αἰῶνος καὶ ἀεὶ θάλλοντα πρὸς ἀθανασίαν βίον ἔχω καὶ
 χαράν, ἀθετήσαντί (μοι) αὐτὴν εἰς θάνατον ἀπέβη καὶ καταδίκην,
 ἐπειδὴ ὁ διάβολος, ὃν ἁμαρτίαν νῦν οὗτος ἐκάλεσε διὰ τὸ δημιουργὸν

6 Röm. 7, 8 — 9 Röm. 7, 9. 10 — 13 vgl. De res. I, 36, 3. 37, 6. 38, 5. De autex. 18, 5. 19, 9 — 15 vgl. De res. II, 4. I, 41, 1. 53, 1 — 15f Xenoph. Memor. II, 1, 33

1 τόπον καὶ < S Ph | ἀφορμεῖν U | εἰσελθ. εἰς τὸ < S, εἰσελθ. < Ph
 | εἰς] πρὸς U 1f καὶ παρατρέψασθαι < S Ph 3 δοθήσεις U | ἔσχε
 — ἐντολῆς < V | διὰ τῆς ἐντολῆς < S 4 παρορμήσας — κεκωλυμένων
 Z. 5 < Ph | καὶ παρορμ. w. e. sch. S 4f καὶ προσκαλ. ἐντέχνως < S:
 U 150^v 5 καταπεσεῖν: »zu kommen« S 6 ἢ < V | οἷον < S
 6f οὐδὲ οὔσης < S: auch οὐδέπω Ph 8 ἁμ. S 102: (ἀμεμπτον Ph^a) nach ἐν-
 τολῆς Ph | διορισμ. καὶ < S Ph | διαταγὴν V U S: ἐπιταγὴν Ph Jh 9 ἔδει:
 ἐμοὶ S | πολιτεύεσθαι U | ἧς καὶ διολ. ἁμαρτ. < Ph | διολισθήσας U
 10 ἐρόεθην U Ph 11 ἢ vor εἰς < U | αὕτη < S 12 καὶ διαστείλ.
 — μὴ ποιητέον < S | μοι ἃ] δ V U | κ. μὴ ποιητέον < V 13f παραίν.
 τ. θ. καὶ παραγγ.] ἐπαγγελία τ. θ. Ph: παραγγελία τ. θ. S 14 αὕτη < S
 15 καὶ κατ' — αἰῶνος Z. 16 < Ph | ἀπήμονα — θάλλοντα Z. 16 < S 15f μα-
 καριστόν V Dd, aber Jh vergleicht Xenoph. ἀεὶ θάλλονσι .. ἔξεστι .. τὴν μακα-
 ριστοτάτην εὐδαιμονίαν κεκτηῖσθαι 16f καὶ χαράν < S 17 ἀθετ. δὲ καὶ
 U, ἀθετ. δὲ μοι S | αὐτὴν — καταδίκην] »sterblich und traurig das Leben
 werde« S | αὐτὴν U: αὐτὸν V | θάνα[τον V 376^v | καὶ καταδίκην < Ph
 18 καὶ ἐπειδὴ S | ὁ διάβ. ὄν] τοῦ διαβόλου S | ἁμαρτία V | οὕτως V S

αὐτὸν ἁμαρτίας ὑπάρχειν καὶ εὐρετήν, διὰ τῆς ἐντολῆς ἀγορμὴν λαβὸν πρὸς παρακοὴν ἐξηπάτησέ | με καὶ ἀπατήσας ἀπέκτινεν, ὑπεύ- 583
 θυνον τῷ »ἢ δ' ἂν ἡμέρα γάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε«
 κατακρίματι γενέσθαι κατεργασάμενος. »ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος καὶ 5
 ἡ ἐντολή« τοῦ Θεοῦ »ἀγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή«, ὅτι μὴ ἐπὶ τῷ βλάψαι,
 ἀλλ' ἐπὶ τῷ σῶσαι ἐδόθη. μὴ γὰρ οἰώμεθα ὅλως ἀνωφελές τι ποιεῖν
 ἢ βλαβερὸν τὸν Θεόν. τί οὖν; »τὸ ἀγαθὸν ἐμοὶ ἐγένετο θάνατος«. ὁ 6
 τοῦ μεγίστου ἐμοὶ ὡς αἴτιον ἐσόμενον ἀγαθοῦ νομοθέτημα ἐδόθη;
 »μὴ γένοιτο«, ὅτι μὴ ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ καταδουλωθῆναί με
 10 ἐγένετο τῇ φθορᾷ καὶ ἐναπομάξασθαι κῆρας ὀλέθρου αἰτία· ἀλλὰ ὁ
 διάβολος, ἵνα φανερωθῇ διὰ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ κακὸν ἐμοὶ κατασκευάσας,
 ἵνα γένηται καὶ ἐλεγχθῇ καθ' ὑπερβολὴν ὁ εὐρετής καὶ τέκτων τῆς
 ἁμαρτίας ἁμαρτωλός, καὶ διορισθῇ ἀπὸ τοῦ καλοῦ ὁ τάναντία τῆς
 ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἐπιτροπέυσας. »οἶδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος ἐστὶ πνευ- 7
 15 ματικός«, διὸ καὶ οὐδὲν αἴτιος βλάβης οὐδενί· πόρρω γὰρ ἐπιθυμίας
 ἀλόγου καὶ ἁμαρτίας ἐσκήνωται τὰ πνευματικά. »ἐγὼ δὲ σάρκινός
 εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν«. οἶον, ἐγὼ δὲ »σάρκινος« ὢν
 καὶ ἐν μέσῳ τοῦ πονηροῦ καὶ ἀγαθοῦ κατασταθεὶς ὡς ἀντεξούσιος,
 ἴν' ἐπ' ἐμοὶ (τὸ) ἐλέσθαι ὁ βούλομαι ἢ (»τέθεικα γὰρ φησὶ πρὸς προσ-

3 Gen. 2, 17 — 4 Röm. 7, 12 — 7. 9 Röm. 7, 13 — 10 vgl. Plato Legg. XI, 937 D — 14 Röm. 7, 14 — Plato Pol. X, 610 E — 18 De res. I, 38, 3. 57, 6 — 19 Deut. 30, 5

1 καὶ εὐρετήν < S Ph 2 πρ.] καὶ Ph^b | ἐξηπ. με καὶ < S: ἀπατήσαι
 τε Ph 2f ὑπεύθ. nach κατακρίματι Z. 4 Ph: καὶ ὑπεύθ. w. e. sch. S 3 τῷ]
 »dem Worte, welches er sagte: Und« S 4 κατακρίμ. γεν. < S |
 κατειργάσατο schwerl. S (i . . stvori wohl aus i . . stvoriv) 5 δικ. κ. ἀγία
 U | καὶ δικαία < S | ἐπὶ] ἐν U 5f τὸ . . τὸ Ph^b 6 ἀλλὰ U
 | μὴ γὰρ U 152 | οἰώμεθα V Ph^b | ὅλως < Ph 6f ἀνωφελές . . ἢ < S
 6 ποιεῖν nach βλαβ. Z. 7 Ph 8 μοι ὡς Ph: ὁμοίως U S 102^v | ἐσόμενον
 < S 9 εἰς καταδούλωσιν ὥστε καταδουλωθῆναι w. e. sch. S 10 ἢ
 φθορᾶς corr. Ph^a | κ. ἐναπ. κῆρας ὀλέθρου < Ph: »und . . Unreinheit zu
 empfangen« S | αἰτίας U Jh | ἀλλ' Ph 11 φανερωθῆ] ἐλεγχθῆ S
 τὸ κακὸν = zlo: zêlo S 12 γέν. καὶ < S | εὐρετής καὶ < S | κ.
 τέκτων < Ph 13 κ. διορισθῆ — ἐπιτροπ. Z. 14 < Ph | καὶ διολισθῆ V,
 ἵνα διορισθῆ S | ὁ τάναντία U Holl Kl, τὰ ἐναντία V 14 καὶ ἐπιτροπ. las
 schwerl. S | γὰρ < S 15 οὐδὲν αἴτιος] κατ' οὐδὲν αἴτιον U 16 ἀλόγου]
 »böser« S | καὶ ἁμαρτ. < S | ἐσκήννηται Ph: ἐστὶ S 17 τὴν < V
 18 ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ Ph | ὡς ἀντεξ.] ἀντεξούσιος ὢν? S 19 ἵνα Ph | τὸ
 + Kl (S?) | ὁ βούλ.] »des Guten und Bösen« S | φησὶν nach σου S. 333, 1 Ph^b

ώπου σου τήν ζωήν καί τόν θάνατον), νεύσας πρὸς τὸ παρακοῦσαι
 μὲν τοῦ πνευματικοῦ νόμου, οἷον τῆς ἐντολῆς, ὑπακοῦσαι δὲ τοῦ
 ἑλικού, οἷον τοῦ ὄφεως τῆς συμβουλίας, »πέπραμαι«, διὰ τὴν τοιαύτην
 αἴρεσιν πεσὼν ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν, τῷ διαβόλῳ, ὅθεν ἐντεῦθεν πολιορ-
 5 κῆσάν με τὸ κακὸν καὶ ἐνιζάνει καὶ ἐμπολιτεύεται εἰσοικισθὲν ἐν τῇ
 σαρκί μου, καθάπερ κηφὴν ἐν κηρίῳ μελίσσης περιποτούμενος πολλάκις
 περὶ αὐτὸ καὶ βομβῶν, δίκης ἐπιτεθείσης μοι τὴν ἐντολὴν ἀθετήσαντι
 προθῆναι τῷ κακῷ. διὸ καὶ οὐ γινώσκω ὃ κατεργάζομαι«, λογιστό- 8
 μενος ὃ μὴ θέλω. τὸ γὰρ »ὃ κατεργάζομαι οὐ γινώσκω« καὶ »ποιῶ ὃ
 10 μισῶ« λεγόμενον οὐκ ἐπὶ τοῦ τελεσιουργῆσαι τὸ φαῦλον καὶ δοῦσαι
 παραληπτέον, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μόνον ἐνθνηθῆναι, λογισμῶν ἀνοικείων
 ἡμῖν προσπιταμένων πλεονάκις καὶ ἐμφανταζόντων ἡμᾶς πρὸς ἃ μὴ
 θέλομεν, τῆς ψυχῆς τοῖς λογισμοῖς περὶ πολλὰ περιαγομένης. |

III. Οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῖν ὅπως τὸ ἐνθνηεῖσθαι ἢ μὴ ἐνθνηεῖσθαι 584
 15 κεῖται τὰ ἄτοπα, ἀλλὰ τὸ χρῆσθαι ἢ μὴ χρῆσθαι τοῖς ἐνθνημῆμασι.
 κωλύσαι μὲν γὰρ μὴ ἐμπίπτειν εἰς ἡμᾶς τοὺς λογισμοὺς οὐ δυνάμεθα,
 πρὸς δοκιμὴν ἡμῶν ἕξωθεν εἰσπνεομένους, μὴ πεισθῆναι μέντοι ἢ μὴ
 χρῆσθαι αὐτοῖς δυνάμεθα. ἐπεὶ πῶς ὁ ἀπόστολος τὸ μὲν κακὸν οὐκ 2

3 Röm. 7, 14 — 6 Plato Pol. VIII, 552 C — 8 Röm. 7, 15

1 νεύσας] »mich abkehrend« S, am Rd. »wandte mich«, wohl in d. Vorlage als
 Correctur von »abkehrend« 2 ἐπακοῦσαι Ph: ὑπακοῦσας δὲ ἵποκοῦσαι S,
 ἵπακοῦσας am Rd., vgl. Z. 1 3 ἑλικού] σαρκικοῦ S | τὴν συμβουλίαν U |
 οὕτως διὰ S | τοι. V 377 4 αἴρεσιν] »guter freier Wahl« S 103 | τὴν < V U
 | τῷ διαβ. = dijavolju: dijavolj S | ὅθεν — σαρκί μου Z. 6 < S 5 καὶ vor
 ἐνιζ. < U Ph | εἰσοικισθαι U Ph^b, εἰσοικίσθαι Ph^b 6 καθάπερ — βομβῶν Z. 7
 < Ph | κηφὴν τις S | περὶ ἱπτάμενος U | πολλάκις — βομβῶν Z. 7 < S
 7 αὐτὸν V U | μου V 8 καὶ τὸ οὐ Ph 8f λογισόμενος — οὐ γινώσκω Z. 9
 < Ph 9 θέλω: »liebe« S | ὃ γὰρ φησιν S | ὃ¹ < V 9f ὃ μισῶ] νομίσω V
 10 λεγόμενόν ἐστιν S | τελεσ. — δοῦσαι] δοῦσαι τὸ φαῦλον Ph: δοῦσαι τὸ ἐνθνη-
 θῆναι (am Rd. noch »der Begierde«) τὸ φ. S 11 παραληπτέον < S | ἀλλὰ V |
 μόνον < S | λογισμῶν — περιαγομένης Z. 13 < Ph 11f λογισμῶν .. ἡμῖν
 — πλεονάκις Z. 12 < S 12 ἐμφανταζόντων V: φαντασίας S | ἡμᾶς] καὶ S
 13 θέλωμεν V U | περὶ πολλὰ < S 14 ὅπως < Ph: τοῦτο S | ἢ μὴ
 ἐνθνη. < S 15 χρῆσθαι ἢ — ἐνθνημῆμασι] »Vollbringen oder Nichtvoll-
 bringen« S 16 μὲν < S | γὰρ πίπτειν Ph 17 πρὸς δοκ.] προσδεχο-
 μένων Ph | μὴ πεισθῆναι — χρῆσθαι αὐτοῖς Z. 18] »aber sie nicht vollbringen
 oder vollbringen« S 18 αὐτοῖς < Ph | ἐπεὶ — ἐμπιπλάντα S. 334, 14
 < Ph | ἐπεὶ — αἰτίας S. 334, 3 < S | οὐκ V

ἥκιστα, ὃ ἀπὸ ἡρώσετο, ἰποίει, τὸ δὲ καλόν, ὃ ἡρώσετο. ἥκιστα. εἰ
 μὴ περὶ τῶν ὀδυμῶν ἐνθυμημάτων ἔλεγεν, ἃ ἐνθυμοῦμεθα ἴσθ' ὅτε
 καὶ μὴ βουλόμενοι, ἐξ οἷα οὐ γινώσκοντες αἰτίας; ἃ ἀνατρέπεσθαι
 χρὴ καὶ ἐπιστομίζεσθαι, ἵνα μὴ εὐφρονόμενα τῶν περὶ τῶν κρατήσεω
 5 τῆς ψυχῆς. ἀμήχανον γὰρ τούτων ἐνευκαιροῦντων ἐν ἡμῖν ἐπανα-
 τεῖλαι (ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν) τὸ ἀγαθόν. ὀρθῶς ἄρα οὐ γὰρ κατεργά-
 ζομαι οὐ γινώσκω ἔλεγεν· οὐ γὰρ ὁ θέλω. (τοῦτο) πράσσω. ἀλλ' 3
 ὁ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. θέλομεν γὰρ τὰ μὴ προσήκοντα καὶ ἃ μὴ θέμις
 μηδ' ἐνθυμείσθαι, ἐπειδὴ τοῦτο ἀγαθὸν τέλειον. μὴ μόνον τοῦ ποιῆ-
 10 σαι αὐτὰ ἐγκρατεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνθυμηθῆναι, καὶ ὁ θέλομεν,
 τοῦτο ἀγαθὸν οὐ γίνεται, ἀλλ' ὁ οὐ θέλομεν, πονηρόν. ἐπιφοιτῶσι
 γὰρ ἐπὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν καὶ ἐπιβαίνουσι, καὶ μὴ βουλομένων ἡμῶν,
 πολλάκις μυρία τε περὶ μυρίων, περιεργίας ἡμᾶς καὶ φιλοπραγμοσύνης
 ἀλόγου ἐμπιπλάντα. διὸ τὸ μὲν θέλειν αὐτὰ μὴ ἐνθυμείσθαι παρά- 4
 15 κειται, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι εἰς τὸ ἀφανίσει, ἵνα μὴ καὶ αὐτῶν περὶ
 τὸν λογισμὸν ἀνέλθωσιν, οὐ, ὅτι μὴ κείται τοῦτο ἐφ' ἡμῖν. ὡς ἔφη.
 ἀλλὰ τὸ χρήσασθαι μόνον αὐτοῖς πως, ἢ μὴ χρήσασθαι. ὡς εἶναι τὸν
 νοῦν τοιοῦτον τοῦ ῥητοῦ οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀγαθόν· θέλω γὰρ 5
 20 μὴ ἐνθυμείσθαι ἃ βλάπτει με, ἐπειδὴ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν πανάμωμον.

ἄνευ νόγου τετυγμένον χερσί τε καὶ νόφ τετραγώνον·

καὶ τοῦτο μὲν οὐ θέλω ἀγαθὸν οὐ ποιῶ, ὁ δὲ μὴ θέλω πράσσω κακόν·

6 Röm. 7, 15 — 18. 22 Röm. 7, 19 — 21 Plato Prot. 339 B (Simonides)

21 vgl. Antonius Mel. PGr 136, 805 C

1 ἥκιστα] ἦν ἕκαστα V 2 ἃ] ὅσα V: »daher« vor ἃ + S 4 εὐφρο-
 νόμεθα U: τὰ κατὰ ἡμῶν πάντων S 5 ἐνευκ.: »indem . . . sind« S 6 ἐν
 τῇ ψ. ἡμ. + S 103^v 7 θέλω: »liebe« übersetzt stets S | τοῦτο + S, vgl.
 S. 339, 2 7f ἀλλ' ὁ μισῶ < V 8 μισῶ] »nicht liebe« S | θέλω γὰρ S |
 ἃ μὴ θέμις < S 9 μηδ' — ἐνθυμηθῆναι κ. Z. 10: »nicht nur nicht tun, sondern
 auch nicht begehren, und wenn« S | μηδ': μὴ VU | τέλ. U 152 10 αὐτὸ VU |
 ἐγκρ. V 377^v | καὶ εἰ ὁ θέλω S 11 τοῦτο οὐ γίνεται τοιτέστιν τὸ ἀγαθόν S
 12 ἐπὶ] περὶ U | τ. καρδίαν: τὸν νοῦν S | ἡμῶν < V: ἡμῖν S (ny: no S) | καὶ
 ἐπιβαίνουσι < S | καὶ] καὶ S 13 πολλάκις — τοῦ ῥητοῦ Z. 18] »viele Be-
 gierden« S | καὶ περὶ φ. U 14 πιμπλάντα V, πιμπλόντα U | μὲν] μὴ V |
 μὴ] μηδὲ U 14f ἐνθυμηθῆναι παρακεῖσθαι Ph 15 ἀφανῆσαι V 15f μὴ vor
 ἄν. Phb 15 καὶ < Pha 16 οὐ < VU 17 ἀλλὰ — μὴ χρήσασθαι < Ph
 18, γὰρ < V 19 ἃ βλάπτει με < S | τὸ < U | πανάμ.] καὶ ἄμωμον
 U: < S 20 κατὰ — τετραγώνον Z. 21 < Ph | τὸ ἄνευ w. e. sch. S
 21 νῶ V | εἰς τετραγώνον S 22 τοῦτο οὐ ποιῶ S | μὴ θέλω: »hasse« S
 | κακόν πράσσω V | πράσσω < S

οὐ θέλω ἐννοεῖσθαι. καὶ ἐννοοῦμαι ὅσα μὴ θέλω. καὶ ἐπισκέψασθαι 6
 δεῖ), εἰ μὴ διὰ ταῦτα αὐτὰ καὶ ὁ Δαυὶδ ἐνετύγχανε τῷ θεῷ, δυσχε-
 ραίνων ἐπὶ τῷ λογίζεσθαι καὶ αὐτὸν ἂ μὴ ἤθελεν· ἀπὸ τῶν κρυφίων
 μου καθάρισόν με. καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φείσασθαι τοῦ δούλου σου. ἐὰν
 5 μὴ μου κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ
 ἁμαρτίας μεγάλης. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀπόστολος ἐν ἑτέρῳ· »λογισμοὺς
 καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρούμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ 585
 θεοῦ | καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ».

IV. Εἰ δέ τις ὁμόσε τῷ λόγῳ ἵνα τολμῶν ἀποκρίνοιτο ὡς ἄρα
 10 διδάσκει ὁ ἀπόστολος ὡς οὐ μόνον ἐν τῷ λογίζεσθαι τὸ κακὸν ὃ
 μισοῦμεν καὶ ὃ οὐ θέλομεν πράσσωμεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ποιεῖν αὐτὸ
 καὶ κατεργάζεσθαι, διὰ τὸ »οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ« λελέχθαι »ἀγαθόν,
 ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω«. ἀξιῴσομέν πού, εἰ ἀληθῆ
 λέγει ὁ ταῦτα λέγων, διασαφῆσαι τί ἦν τὸ κακὸν ὃ ἐμίσει ὁ ἀπόστολος
 15 καὶ ὃ οὐκ ἐβούλετο μὲν ποιεῖν. ἐποίησε δέ, καὶ τὸ ἀγαθὸν ὃ ἐβούλετο
 μὲν ποιεῖν, οὐκ ἐποίησε δέ, ἀλλ' ἀντιστρόφως, ὅσάκις μὲν ἤθελε ποιῆσαι
 τὸ ἀγαθόν, τὸσαυτάκις, οὐ τὸ ἀγαθὸν ὃ ἤθελεν, ἀλλὰ τὸ πονηρὸν
 ὃ μὴ ἤθελεν ἐποίησε. ἄρα γε οὐ θέλων εἰδωλολατρεῖν, ἀλλὰ θεολα- 2
 τρεῖν, ὃ μὲν ἤθελε θεολατρεῖν οὐκ ἠδύνατο, ὃ δὲ μὴ ἤθελεν εἰδωλο-

3 Psal. 19, 13. 14 — 6 II Kor. 10, 4. 5; vgl. S. 338, 14 — 9. 13 Plato Pol. 610 C
 — 12 Röm. 7, 19

1 οὐ θέλω ἐνν. < S | θέλων Ph | ἐνν. οσα] ἐννοούμενος ἂ Ph |
 μὴ ἤθελεν S | ἐπισκέψασθε Ph Ausgg. 2 δεῖ + S | διὰ ταῦτα αὐτὰ]
 »von diesen« S | αὐτὰ < V | καὶ . . ἐνετ. τ. θεῷ < S 2f δυσχαι-
 ραίνων U 3 τὸ λογίζ. V | καὶ αὐτὸν < S | ἂ μὴ θέλων ἂ μὴ ἤθελεν
 S (wahrsch. die Verdoppelung bei der Übers.) 4 ἐὰν — ἔσομαι καὶ Z. 5] »und
 bald darauf« S 6 ὁ αὐτὸς δὲ S | ἐν ἑτέρῳ] ἑτέροισ δὲ S 7 καθαιρ.
 S 104: φησί + S | καὶ πᾶν — θεοῦ Z. 8] »und bald darauf« S 9 ὁμόσαι
 V: < Ph^a | ὁμόσε τ. λ. ἵνα < S | τῷ λόγῳ] U 152^v | τολμᾷ ἀποκρί-
 νεσθαι (εἰπεῖν?) S 10 διδάσκει V Ph: »redet« S | ὡς — ἀξιῴσομεν Z. 13] »nicht
 nur von Gedanken, sondern vom (o am Rd. in Sa: na »auf« S) Tun habe dies der
 Apostel geredet« S 10f ὁ (< Ph) μισ. | νομιῶμεν V 11 πράττομεν Ph^b:
 < U | ποιεῖν κ. < Ph 11f αὐτὸ nach κατ. Ph 12 καὶ < V Ph | τὸ Ph:
 τοῦ U: τοῦτο V | ἀγ. λελέχθαι Ph 13 ἀλλὰ U | ἀξιῴσομεν U Ph^b: V 378
 | εἰ] γὰρ übersetzt S 14 μὲν schon nach ἐμίσει Ph: < S 15 ὃ vor οὐκ
 < U Ph | ἠβούλετο V U | ἐποίησε δέ] καὶ τοῦτο ἐποίησε S | καὶ τὸ — ἐποίησε
 δὲ Z. 16 < Ph^a S | τὸ < U 16 ἀλλὰ U 17f ἤθελεν ἐποίησε, ἀλλὰ Ph |
 18 ἄρα γε — κορυφαϊότατον S. 336, 14 < Ph | ἄρα γε Jh: ἄρα γὰρ V U: ἄρα
 γοῦν? S 18f ἀλλὰ θεολατρεῖν < V 19 ἐδύνατο, ἦ V

λατρεῖν ἠδύνατο, ἢ σωφρονεῖν μὲν ὃ ἠθέλεν οὐκ ἐποίει. ἀκολασταίνειν
 δὲ ὃ ἠχθίτο ἐποίει; καὶ συλλήβδην κραιπαλῶν, ἀσωτεῖσθαι καὶ
 θυμοῦσθαι. ἀδικεῖν καὶ τὰ ἄλλα ὅσα πονηρίας ἔργα, ἃ μὴ ἠθέλε μὲν
 ἐποίει, ἃ δὲ ἠθέλε, δικαιοσύνην καὶ ὁσιότητα, οὐκ ἐποίει; καὶ μὴν αὐτὸς **3**
5 ἐν ταῖς ἐκκλησίαις προτροπάδην ἐξεγείρων πάντας εἰς τὸ μὴ ἀνομεῖν
 οὐ μόνον τοὺς ποιοῦντας καὶ ἐπιτηδεύοντας τὰ ἄτοπα ὀλέθρου τηρεῖ-
 σθαι καὶ ὀργῇ παρεγγυᾶ. ἀλλὰ καὶ τοὺς συνευδοκοῦντας αὐτοῖς εἰς
 ταῦτα, ἀμιγῆς ἀμαρτίας ἐν ἡμῖν τὸ δίκαιον ἀσχεῖσθαι διαμιλλώμενος.
 πᾶν γὰρ ἀμάρτημα καὶ ἐπιτήδευμα τὸ συμπέρασμα κτᾶται διὰ τῆς
10 σαρκός. πολλάκις γοῦν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἀναφανδὸν αὐτὰ δὴ ταῦτα **4**
 διδάσκων ἡμᾶς ὑπεκτρέπεισθαι καὶ μισεῖν »μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι«
 βοῶ »οὔτε εἰδωλολάτραι οὔτε μοιχοὶ οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενοκοῖται
 οὔτε κλέπται οὔτε πλεονέκται οὔτε μέθυσοι, οὐ λοῖδοροὶ, οὐχ ἄρπαγες
15 τάπασιν ἡμᾶς ἐκ παντὸς ἀποδορᾶναι καὶ ἀποτινάξασθαι τὸ ἀμαρτάνειν
 προτρέπων »μιμηταὶ μου« ἀποφαίνεται »γίνεσθε καθάπερ κἀγὼ
 Χριστοῦ«. οὕτως οὐ τῷ ποιεῖν ἃ μὴ ἠθέλε καὶ πράττειν ἐπίθετο **5**
 τὰ προειρημένα, ἀλλὰ τῷ μόνον λογίζεσθαι· ἐπεὶ πῶς ἂν ἦν μιμητῆς
 ἀκριβῆς τοῦ Χριστοῦ; | νυνὶ δὲ ἐπειδήπερ ἐπιπίπτουσι θηριώδεις **586**

7 Röm. 1, 32 — **11** I Kor. 6, 9. 10 — **16** I Kor. 11, 1

1 θέλων σωφρονεῖν S | ἐποίει . . ἐποίει Z. 2] ἠδύνατο beidemale S | ἀκο-
 λασταίνειν < S **2** καὶ συλλ. — οὐκ ἐποίει Z. 4] »so auch bei dem übrigen« S
 | καὶ κραιπαλῶν V | ἀλλὰ ἀσωτεῖσθαι U | καὶ² < V **3** ὅσα] τῆς U
3f ἠθέλεν ἐπ. μὲν U **4** καὶ μὴν — διαμιλλώμενος Z. S] »Aber treibt nicht
 er selbst alle Gemeinden an (viell. »antreibend«) zum Guten, die Bösen der Plage
 und dem Zorn übergebend, nicht nur die Sündigenden, sondern verwirft auch,
 die mit daran Gefallen haben?« S **8** ταῦτα] αὐτὰς U | ἀμιγῆς ἀμαρτίαις V
 | ἀμιγῆς U | διαμιλλώμενον V **9** πᾶν S 104^v | καὶ ἐπιτήδευμα U 153:
 < S **10** γοῦν] οἶν V | ἀναφανδὸν < S | ταῦτα < V **11** ἡμᾶς < S |
 κ. μισεῖν < S | μισεῖν φησὶν U **12** βοῶ < U: »sprach er« S | οὔτε μοιχοὶ
 — ἄρπαγες Z. 13] »noch alle Übeltäter« S **13** οὐκ ἄρπ. V **14** βασιλ. θ. οὐ κληρ.]
 »werden des Reiches Christi würdig sein« S | οὐ κληρ. V; vgl. S. 324, 14 | τὸ κορυ-
 φαϊότατον < S | εἰς — παντὸς Z. 15] πῶς δὲ καὶ ἡμᾶς εἰς τὸ παντάπασιν Ph
15f ἀποδορ. . . τὸ ἀμαρτ. προτρο.: »reinigend von der Sünde« S **15** ἀποδορ.
 καὶ < Ph | κ. ἀποτινάξασθαι V: < S **16** προτρεπόμενος Ph | γίνε-
 σθαι V | καθάπερ] καθὼς Ph **17** οὕτως] οὐ Ph^b | οὐ τὸ U Bo¹ |
 κ. πράττειν < Ph S **18** προειρ. V 378^v | ἀλλὰ τὸ Bo¹ Ph^b | ἦ U
18f μιμ. Χριστοῦ ἀκριβῆς Ph **19** νυνὶ — ψυχῆς αὐτοῦ S. 338, 1 < Ph
 νυνὶ — νεύοντας S. 337, 6 < S | ἐπιπίπτουσι U

πολλάκις λογισμοί, ἐπιθυμίας ἡμᾶς ἄλλοτε ἄλλως ἐμπιπλάντες καὶ περιεργίας ἀλόγου,

ἥύτε μυιάων ἀδινάων ἔθνεα πολλά,

ἔφη »τὸ γὰρ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ«. ἂ χροὴ τῆς ψυχῆς εὐθαρσῶς 6
 5 ἀποσοβεῖν, μηδὲν ὅλως εἰς τὸ ποιῆσαι τὰ ἐπ' αὐτῶν ἐτηχοόμενα
 νεύοντες. ἵνα γὰρ ἐγκριθῶμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐν
 πάσαις ἡδοναῖς καὶ λύπαις δοκιμασθίντες εἰ μὴ μεταβαλλοίμεθα, ἀλλὰ
 πανταχοῦ καθάπερ ἀκίρατος χρυσὸς διὰ πυρὸς βασανιζόμενος οὐκ ἐξι-
 10 ἐστάμεθα τῆς οἰκείας ἀρετῆς, συμβαίνει τοῦτο, (τὸ) διοχλειῖσθαι τὸν νοῦν
 15 ἐπὶ πολλῶν. ὅθεν δὴ γενναίως ὡς περ στρατιώτας ἀρίστους ἀντι- 7
 παρατάσσεσθαι δεῖ, οἱ ἐπειδὴν ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν αἰσθονται πολιορκού-
 μενοι, τοξείας οὐδὲν φροντίσαντες καὶ τῶν ἄλλων αὐτῶν ἀκοντι-
 σμάτων, ἔπερ τοῦ σῶσαι τὴν πόλιν προθύμως ἐπ' αὐτοὺς ἔνται,
 20 μηδὲν ἐλλείποντες σπουδῆς, ἔστ' ἂν τὸ στήθος αὐτῶν εἰς φυγὴν ἀνα-
 15 τρέψαντες ἀπώσονται τῶν ὅρων ἔξω. ὅρῳ γὰρ ὡς οἱ λογισμοὶ διὰ 8
 τὴν ἐνοικοῦσαν ἀμαρτίαν ἐν ἡμῖν ἔξωθεν ἐπισυνίστανται, καθάπερ
 κύνες λυσσῶντες ἢ ἄγριοι καὶ θρασεῖς λησταὶ καθ' ἡμῶν ἀεὶ παρορ-
 μώμενοι ἐπὶ τοῦ τυράννου καὶ ἄρχοντος τῆς ἀδικίας, δοκιμάζοντες
 ἡμᾶς εἰ ἀνθίστασθαι αὐτοῖς ἀρκοῦμεν καὶ ἀντιπαρατάσσεσθαι.

20 V. Ἄγε οὖν, μὴ ποτε ἐπενδοῦσα ἀρπασθῆς, ὦ ψυχὴ, πρὸς αὐτῶν,
 καὶ οὐχ ἔξομεν ὑπὲρ σοῦ δοῦναι λύτρα. »τί γὰρ ἀντικατάλλαγμα

3 Ilias II, 469 — 4 Röm. 7, 20 — 10 vgl. Symp. S. 139, 9 — 16 vgl. Röm.
 7, 7 — 17 vgl. Symp. 6, 1 S. 64, 20f — 21 Mt. 16, 26

10—S. 338, 15 S. Parall. 425 S. 175f Holl

1 ἐμπιπλῶντες U 2 περιεργίας V: περιεργασίας U | ἀλόγου < U
 4 ἂ χροὴ Pet für ἄχροι 5 μηδὲν ein Anonym.: μηδένα VU 6 νεύοντες V
 8 ἀκίρατος] »lebendiges« S | βασανιζόμενος S Holl: βασανιζόμενοι V U 153^v
 8f μὴ ἐξισταίμεθα empfiehlt Dd 9 τὸ + Holl 10 δὴ γενναίως — S. 338, 15 τῆς
 γνώσεως τοῦ θεοῦ C in K Bl. 207f. Lemma τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περι
 αὐτεξουσίον | δὴ] δεῖ CS | γενναίως < S 10f ἀντιπαρατ. — πολιορ-
 κούμενοι Z. 11f < S | ἀντιπ. — οἱ Z. 11] ἀντιπαρατάττεσθαι τοῖς ἐχθροῖς
 ἐκεῖνοι γὰρ C 11 ἐπὶ] ἀπὸ U 12 τοξείας VC | καὶ τῶν — ἀκον-
 τισμάτων Z. 12f < S 13 ἐπερ — ἔνται] »damit wir seien stadtbewahrend« S
 | ἔνται VU 14 μηδένα λείποντες V | ἔστ' — ἔξω Z. 15 < S | στή-
 θος C 15 ἀπώσονται U | γὰρ und οἱ < V | ὡς οἱ] ὅσοι S (ὅσοι λογ.
 »mit wie vielen Begierden« S) 16 οἰκοῦσαν U | ἔξωθεν < S | καθά-
 περ ἢ V, καθάπερ αἱ C 17 ἢ ἄγριοι — λησταὶ < S | ἢ] αἱ C | ἀεὶ
 < S 17f παρορμώμ. C 207^v 18 τυράννον καὶ < S | δοκιμάζοντες U
 19 αὐτῶ S 20 ἐπενδοῦσα < S | ὦ ψ. ἀρπ. C | πρ. αὐτὸν UC
 21 οὐκέξομεν UC

Methodius.

δόσει ἀνθρωποει φησί «τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;» καλὸν μὲν οὖν εἰ μὴ **2**
 εἶχομεν, ἦν ἂν καὶ χαρτότατον, τοὺς ἀντιπράσσοντας ἡμῖν καὶ μαχο-
 μένους· ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, καὶ ὃ θέλομεν οὐ δυνάμεθα (θέλομεν
 δὲ μὴ ἔχειν τοὺς ἐξέλκοντας ἡμᾶς εἰς πάθη — ἦν γὰρ ἂν ἀνδρωτὶ
5 σφθῆναι — καὶ ὃ θέλομεν τοῦτο οὐ γίνεται, ἀλλ' ὃ οὐ θέλομεν· δεῖ
 γὰρ ἡμᾶς δοκιμάζεσθαι, ὡς ἔφην), μὴ ἐνδιδῶμεν, ὡ ψυχῇ, μὴ ἐνδιδῶμεν
 τῷ πονηρῷ, ἀλλὰ ἀναλαμβάνοντες «τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ» ἐπερασπί-
 ζουσαν καὶ προαγωνιζομένην ἡμῶν ἐνδυσώμεθα «τὸν θώρακα τῆς δι-
 καιοσύνης», καὶ ὑποδυσώμεθα «τοὺς πόδας ἐν ἰτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου,
10 ἐν πᾶσι τε ἀναλάβομεν τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνησώμεθα
 πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπρωμένα σβέσαι, καὶ τὴν περι- **587**
 κεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου», «καὶ τὴν μάχιραν τοῦ πνεύματος, ὃ ἐστὶ
 ῥῆμα θεοῦ», «πρὸς τὸ δύνασθαι στήναι πρὸς τὴν μεθοδείαν τοῦ δια-
 βόλου», «λογισμούς» τε καθαιρεῖν «καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ
15 τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ», «ὅτι μὴ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ
 σάρκα». τούτου δὲ ἕνεκα ταῦτα λέγω, ὅτι οὗτος ὁ τρόπος τοῦ ἀπο- **3**
 στόλου τῶν συνταγμάτων. πολλὰ μὲν γὰρ ἔστι καὶ περὶ ἐκάστου
 τῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ εἰρημένων ἀποδείξαι, ὡς ὀρθοδόξως καὶ
 μεμελετημένως ἔχει· ἀλλὰ μακρὸν ἂν εἴη ἕκαστον αὐτῶν οὕτως

4 vgl. De vita 2, 5 S. 210, 26f — **5** vgl. Röm. 7, 5 — **6** De res. II, 3, 1 — **7** Ephes.
 6, 13—17. 11 — **14** II Kor. 10, 4. 5 — **15** Ephes. 6, 12 — **19** vgl. S. 121, 19. 345, 12

1 φησὶν ἀνθρωπος UC | εἰ — ἀντιπράσσοντας Z. 2] ἦν αὐτοὺς ἀντιπαρα-
 τάσσοντας C **2** ἦν — χαρτότατον < S | ἂν V Ph: ἄρα U | χαρτ. Jh
 mit Plat. Prot. 358 A χαρτός = laetabilis: χαρμότατον V U: χαρμιώτατον Ph Dd
2f μαχομ.] ἐπέχεσθαι + C **3** ἐπεὶ] ἐπειδὴ C | δὲ] γὰρ U Ph | τοῦτο V 379
4 ἡμᾶς < V C Ph, aber vgl. 7, 1 | ἰδρωτὶ V C Ph^b: ἀνιδίτι Ph^a Jh **5** γίνεται
 V C Ph | μὴ θέλομεν C **6** ὡς ἔφην] ὡς ἐχρῆν Ph: < S | ἐνδιδῶμεν
 οὖν ὦ U: ἐνδιδόμενω Ph^a | ἐνδ. ἐν Ph^b; ἐνδίδω μὲν Ph^a **7** ἀλλ' V Ph^b
 | ἀνα|λαβόντες U 154 **7f** ὑπερασπ. κ. προαγωνίζ.] »helfend« S **8** κ.
 προαγωνίζ. < Ph **9** καὶ ὑποδυσ. — γνώσεως τοῦ θεοῦ Z. 15] »usw. bis dahin« S
 | ὑποδυσώμεθα V | εὐαγγ. τῆς εἰρήνης U Eph. 6, 15 **10** ἐν] ἐπὶ Ph | πᾶσι
 τε] πᾶσιν U | ἀναλαβόντες UC | θυραῖον V | ᾧ] ἡ Ph | δυνησώμεθα
 V UC Ph^a **12** τ. σωτηρ. δέξασθαι U | ᾧ] ἡ C **13** εἰς τὸ δύν. C |
 μεθοδίαν V **14** καθαιρεῖν V: καθελεῖν Ph | ἐπαιρ. C 208 **15** θεοῦ]
 χριστοῦ Ph. C endet **16** τούτου — προῆρ. νῦν S. 339, 2 < Ph | τοῦτου]
 τίνος S | ταῦτα < V **17** περὶ — ταύτῃ Z. 18 = o vsem v poslanii sem: o
 vsem poslanii i sim S **18** ταύτῃ] ταῦτα V | ὀρθοδ. S 105^v **19** με-
 μελημένως U Jh | ἔχει < S | ἀλλὰ las wohl auch S ([istinno] <no)) |
 μακρὸν — διελθεῖν S. 339, 1] »Wir machen zu groß das Wort« S

διελθεῖν. τὸν γὰρ τύπον αὐτοῦ δεῖξαι μόνον καὶ τὴν βούλησιν
 προήρημαι νῦν. »οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλὰ ὃ μισῶ, τοῦτο **4**
 ποιῶ· εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ
 ὅτι καλός· νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα
5 ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ
 σαρκί μου, τὸ ἀγαθόν· ὀρθῶς λέγων. μέμνησθε γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν
 ὡς διωριζόμεθα, εἰ καὶ σπεύδων ἐγὼ ταχὺ πάντα διεξελεθεῖν μᾶλλον
 βραδύνω, μακροτέρας μου τῶν λόγων τῆς περιόδου ἢ προσεδόκησα
 γεγενημένης, ἣν προθυμητέον δὴ διανύσαι. ἄλλως γὰρ τοῦ προκει-
10 μένου οὐποτε ἤξομεν ἐπὶ τέλος.

VI. Οὐκοῦν ἐλέγομεν ἅφ' οὗ τὸν ἄνθρωπον, εἰ μνημονεύετε, πλα-
 νηθέντα τὴν ἐντολὴν ἀθετῆσαι συνέβη, ἐντεῦθεν ἐκ τῆς παρακοῆς
 τὴν ἁμαρτίαν λαβοῦσαν γένεσιν εἰς αὐτὸν εἰσφοικηκεῖναι. οὕτως γὰρ **2**
 πρῶτον στάσις ἐπέπεσε, σφαδασμῶν τε καὶ λογισμῶν ἀνοικείων ἐπλη-
15 ρώθημεν, κενωθέντες μὲν τοῦ ἐμφυσήματος τοῦ θεοῦ, πληρωθέντες
 δὲ ἐπιθυμίας ὑλικῆς, ἣν ὁ πολύπλοκος ἐνέπνευσεν εἰς ἡμᾶς ὄφρις.
 βραχυπορησάντων ἡμῶν τῆς παραγγελίας τοῦ θεοῦ τὸν κύκλον. διὸ **3**
 καὶ τὸν θάνατον ὁ θεὸς πρὸς ἀναίρεσιν τῆς ἁμαρτίας ὑπὲρ ἡμῶν
 ἀνέυρατο, ἵνα μὴ ἐν ἀθανάτοις ἡμῖν ἀνατείλασα, ὡς ἔφην, ἀθάνατος

2 Röm. 7, 15—18 — **6** De res. I, 42. II, 2 S. 287f. 331ff — **11** De res.
 I, 38, 5 S. 281, 7ff — **18** vgl. De res. I, 38, 5. 40, 5. 41, 1. 42, 2. 43, 3. 44, 1
 S. 281f. 285, 4ff. 286, 5ff. 288, 9ff. 291, 1ff. 292 f

1 καὶ τὴν βούλ. < S **2** προείρημαι V U (η über ε übergeschrieben
 in U | τοῦτο vor πράσσω < Ph | μισῶ übers. auch hier »nicht liebe« S
3 εἰ — ποιῶ < V U Ph^a | τοῦ θεοῦ nach τ. νόμῳ < Ph u. Röm. 7, 16
4 καλὸν Ph^a | οὐκέτι] »nicht« S | ἀλλ' V Ph | ἐνοικοῦσα Ph^a
6 μέμνησθαι V **7** ὡς (»welches« S oder jaže aus jakože) schon vor
 ἐν Ph | ὀριζόμεθα V U | εἰ καὶ — ἐλέγομεν Z. 11 < Ph | ταχὺ — βρα-
 δύνω Z. S] »gehend das Wort abgekürzt habe« S | διελθεῖν V, w. e. sch.
 auch S | μᾶλλον U 154^v **8** μακροτέρας — γεγενημένης Z. 9] »während
 viele Worte hierüber nötig sind« S | μοι V | ἡ] ἧς U **9** ἣν — διανύ-
 σαι < S | δὴ] μὴ V | ἄλλως V 379^v **11** ἐλέγομεν] οὐ λέγομεν V: λέ-
 γομεν S | εἰ μνημ. Cornarius: ἐμνημονεύετε V U: < Ph S **13** εἰσοικηκεῖναι
 V U | οὕτω Ph^a **14** πρῶτον < Ph | σφαδασμ. τ. κ. < S | σφα-
 δαῖσμων V U Ph | λογισμῶν verbindet mit στάσις S **15** κενωθέντος V
16 ὁ < V | ὁ πολύτροπος ἐνεφύσησεν Ph **17** βραχυπορ. — κύκλον < Ph
 | βραχυπ. S 106 **18** ὑπὲρ < S **19** ἀνέυρ. Ph: ἠύρατο V, εὔρατο U |
 ἐν — ἀνατ.] »in uns als Unsterbliche eingegangen« v besmertny ny. v šed S
 ὡς ἔφην < S

ἡ. ὄθεν ὁ ἀπόστολος νοῖδα γὰρ ὅτι οὐκ οἶζει ἐν ἐμοί, τοῦτίστιν ἐν 4
 τῇ σαρκί μου, τὸ ἀγαθὸν λέγων τὴν ἀπὸ τῆς παραβάσεως διὰ τῆς
 ἐπιθυμίας εἰσοικισθεῖσαν εἰς ἡμᾶς ἀμαρτίαν βούλεται μὴνύειν, ἣς δὴ
 καθάπερ βλαστήματα νέα καὶ κλώνες οἱ γιλήθονοι περὶ ἡμᾶς αἰὶ
 5 λογισμοὶ συνίστανται. δισὰ γὰρ ἐν ἡμῖν λογισμῶν γέννη. τὸ μὲν ἀπὸ 588 5
 τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἐνθωπενούσης ἐν τῷ σώματι συνιστάμενον, ἥτις
 ἐξ ἐπιπνοίας, ὡς ἔφη, ἐγενήθη τοῦ ὑλικοῦ πνεύματος, τὸ δὲ ἀπὸ
 τοῦ νόμου τοῦ κατὰ τὴν ἐντολήν, ὃν ἔμφυτον ἐλάβομεν ἔχει καὶ
 φυσικὸν νόμον, πρὸς τὸ καλὸν ἡμῶν ἐξεγείροντα καὶ ἐπαυροθούμενον
 10 τὸν λογισμὸν. ὄθεν τῇ μὲν νομοθεσίᾳ »τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν νοῦν 6
 συνηδόμεθα (τοῦτο γὰρ ὁ »ἔσω« ἄνθρωπος), τῇ δὲ νομοθεσίᾳ τοῦ
 διαβόλου κατὰ τὴν ἐνοικοῦσαν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ σαρκί. ὁ γὰρ νόμος
 ἀντιστρατευόμενος καὶ ἀντιπράσσειν »τῷ νόμῳ« τοῦ θεοῦ, οἷον τῇ
 πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁρμῇ (καὶ) τῇ ἐπιθυμίᾳ »τοῦ νοός«, οὗτός ἐστιν ὁ
 15 τοὺς ἐμπαθεῖς ἀναφύων αἰὶ καὶ ὑλικοὺς πρὸς ἀνομίαν περισπασμοὺς,
 παντάπασι πρὸς ἡδονὰς ὧν ἐλκτικός.

1 Röm. 7, 18 — 6 vgl. De res. I, 42, 2 S. 288, 12 — 7 vgl. S. 339, 16. 342, 4
 — 10 vgl. Röm. 7, 22 — 12 Röm. 7, 23 — 15 vgl. Symp. S. 52, 3f

2 Oekumenius zu Röm. 7, 18 PGr 118, 461 C. Cramer, Catene IV, 196, 24f

1 γὰρ] λέγων + S 2 Oek. Catene τὴν ἀπὸ τῆς παραβάσεως εἰσοικισθεῖσαν (sc.
 ἀμαρτίαν) λέγει. οὕτως ὁ ἐν ἀγίοις Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ (Μεθ.
 Πατ. Catene) 3 εἰσοικισθεῖσαν U | μὴνύειν] ἤδη· + U 4 καὶ κλώνες
 < Ph S | νέα < S | περὶ ἡμᾶς: »in uns« S | αἰὶ < V 5 δισὰ]
 ὅσα V | τὸ . . τὸ Z. 7 Ph: ὁ . . ὁ V U 6 ἐνθωπενούσης U, vgl. S. 288, 12:
 ἐν θεῷ πεσοῦσης V: ἐμφωλενοῦσης Ph, vgl. S. 343, 4f u. ἐνοικοῦσαν Z. 12: ἀπατώσης
 w. e. sch. S: ἐνθωπενούσης Dd, vgl. ob. zu S. 288, 12 | ἐν τῇ σαρκί S |
 συνιστάμενος V U 7 ἐπιπνοίας — ἐγενήθη < S | ἐπιπνοίας Scaliger, vgl.
 ἐνέπνευσεν 6, 2: ἐπιπνοίας V U Ph | ἐγενήθη] συνέστη Ph 8f ἔμφυτον . .
 καὶ < S 8 ἐλάβομεν U 155 9 νόμον < S | καὶ ἐπαυροθούμενον
 < Ph S 11 συνηδ.: »sinnen wir« S | δὲ] γὰρ V 12 ἐπιθυμίαν]
 ἀμαρτίαν U | νόμος < Ph 13 τοῦ θεοῦ] τοῦ νοός μου Röm. 7, 23
 | οἷον] ὁ ἐν U 14 πρὸς — τῇ < U | τὸ ἀγ. S 94^v | καὶ + S |
 τῇ ἐπιθυμίᾳ < Ph | οὗτός] αὐτός Ph 15 αἰὶ — ἐλκτικός Z. 16] »Be-
 gierden« S | περι|σπ. V 380 16 παντάπασι — ἐλκτικός < Ph | ἡδονὰς
 ὧν] ἡδονῶν V

VII. Τρεῖς γὰρ νόμους ὑποτιθέμενος ἀναφανδὸν ὁ Παῦλος ἐν-
ταῦθά μοι καταφαίνεται· ἕνα μὲν τὸν κατὰ τὸ ἔμφυτον ἐν ἡμῖν
ἀγαθόν, ὃν καὶ »νόμον« σαφῶς »νοός« ἐκάλεσεν, ἕνα δὲ τὸν ἐκ προσ-
βολῆς ἐνιστάμενον τοῦ πονηροῦ καὶ εἰς τὰς ἔμπαθεις ἐξέλκοντα
5 πολλάκις φαντασίας τὴν ψυχὴν, ὃν ἀντιστρατεύεσθαι τῷ νόμῳ τοῦ
νοός ἔφη, καὶ ἕτερον τὸν κατὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας

1 Origen., Comm. in Ad Rom. 5, 10. VI S. 404 Lomm. — vgl. II, 17, 7

1 Oekumenius zu Röm. 7, 22. 23 S. 465. Cramer, Catene IV, 204, 24—206, 4
aus Monac. gr. 412

1 Catene Μεθοδίου. Τέσσαρας δὲ τις ἐνταῦθα λέγεσθαι νόμους εἰπὼν·
ἕνα μὲν τὸν νόμον τοῦ θεοῦ, δεῦτερον δὲ τὸν ἀντιστρατενόμενον, τρίτον, περὶ οὗ
φησιν »τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου«, τέταρτον, περὶ οὗ λέγει »τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας
τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου«. τούτων ὁ πρῶτος, φησί, τὸ εὐαγγελικόν ἐστι παί-
διμμα, ἔξωθεν διὰ τοῦ κηρύγματος εἰσιὼν καὶ τὴν ψυχὴν ῥυθμίζων· ὁ δεῦτερος, ὁ
ἀντιστρατενόμενος, [καὶ] οὗτος τῶν ἐπεισιόντων ἔξωθέν ἐστι κατ' ἐνέργειαν τοῦ
πονηροῦ (διὰ τ. λογισμῶν κ. + Oek.) τὴν ψυχὴν αἰχμαλωτίζων· ὁ τρίτος, ὃν φησι νόμον
νοός, οὗτός ἐστιν ὁ τῆ φύσει ἡμῶν ἐγκατασπαρεὶς παρὰ τοῦ δημιουργοῦ, ἐπὶ τὰ τῷ
θεῷ φίλα παροτρύνων· ὁ τέταρτος, ὁ τῆς ἀμαρτίας νόμος, οὗτός ἐστιν ὁ φιλαμαρτή-
μων, ὃς διὰ τῆς πρὸς τὸ κακὸν σινηθείας ἐνεσκήρωσεν ἐν ἡμῖν τὴν ἀμαρτίαν. ὕρα
οὖν, φησί, πῶς ἐκ διαμέτρον ἐναντίους περιεστοιχίσμεθα νόμοις. οἱ μὲν γὰρ δύο
ἔξωθεν ἡμῖν ἐπεισιόουσιν, ὁ μὲν πρὸς ἀγαθοεργίαν ἐκκαλούμενος, ὁ εὐαγγελικός,
ὁ δὲ πρὸς κακίαν παρακαλῶν, ὁ ἀντιστρατενόμενος τοῦ πονηροῦ νόμος. οἱ δὲ
λοιποὶ δύο ἔνδον εἰσὶ καὶ τὴν ψυχὴν συνέχουσιν, ὁ μὲν τοῦ νοός παρὰ τοῦ δη-
μιουργοῦ ἡμῖν ἐγκατεσπαρμένος καὶ ὁδηγῶν πρὸς τὰ κρεῖττονα, ὁ δὲ τέταρτος, ὁ
καὶ νόμος τῆς ἀμαρτίας, διὰ τὴν πρὸς τὸ κακὸν ἔξιν ἐνσκηρωθεὶς ἐν ἡμῖν. διὸ
πρόσσχες πῶς ἀκριβῶς εἶπε »βλέπω — νοός μου«, τούτῳ δὲ τῷ ἐμφύτῳ πρὸς τὰ
καλά, »καὶ αἰχμαλωτίζοντά με — μέλεσί μου«, ὡς εἰ ἔλεγεν· ἔξωθεν εἰσπνέων
συγκινεῖ καὶ ἐρεθίζει πάντα τὸν ἐν ἐμοὶ ἀποκείμενον κονιορτὸν καὶ βόρβορον, ὃν
ἢ πρὸς ἀμαρτίαν μοι ἔξις ἐνεσπίλωσε καὶ ἐνέκανσε· καὶ ὁ νόμος δὲ τοῦ θεοῦ ὁ
εὐαγγελικός κινεῖ καὶ ἐρεθίζει τὰ ἐν ἡμῖν ἔμφυτα καὶ ἐγκατεσπαρμένα πρὸς ἀγα-
θοεργίαν σπέρματα. ἕκαστος γὰρ τῶν ἔξωθεν ἐπεισιόντων τὸν οἰκεῖον καὶ κατάλ-
ληλον ἔνδον καὶ ἐν ἡμῖν ὄντα νόμον κινῶν καὶ διερεθίζων ἢ εὐσεβεῖν ἢ ἀσεβεῖν
ἡμᾶς προτρέπεται (kleine Varianten Oek.) 1f ὑποτιθέμενος . . καταφαίνεται]
ὑποτίθεται S 1 ἀναφανδὸν (< S) nach ὁ Π. Ph | ὁ < Ph^b | Παῦλος]
ἀπόστολος S 2 μοι u. μὲν < S | τὸν < Ph^b | τὸν ἔμφυτον V 3 δ
V U | σαφῶς < S | ἐκάλ. νοός Ph | δὲ < S 3f προσβολῆς] ὁρμῆς
schwerl. S (»Antrieb«) 4 συνιστάμενον Ph | τοῦ] νόμον τοῦ Ph | ἐμ-
παθεῖς] παντοδαπὰς wie S. 342, 12 S 5 ἀντιστρατεύεσθαι U Ph: ἐπιστρα-
τεύεσθαι V 6 ἕτερον] τρίτον Ph | τὸν] τὸ V | ἐκ — ἐνσκηρῶσαντα
S. 342, 1] »ward« S | ἐπιθυμίας] ἀμαρτίας Ph^a

ἐνσκιρῶσαντα ἐν τῇ σαρκί, ὃν ἁμαρτίας νόμον οἰκοῦντα ἐν τοῖς
 μέλεσίν μου « ἐκάλεσεν, ὃ ἐπιβαίνων ὁ πονηρὸς καὶ ἐποχούμενος
 πολλάκις καθ' ἡμῶν ἐγκελεύεται, πρὸς ἀδικίαν ἡμῶν καὶ πράξεις
 συνελαύνων κακάς. ὁ γὰρ ἕξωθεν εἰσπνεόμενος ἀπὸ τοῦ πονηροῦ 2
 5 νόμος, καὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων καθάπερ ἀσφαλτῶδες ῥεῦμα ἔνδον ἐξ
 αὐτὴν ἐκχεόμενος τὴν ψυχὴν, ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ σαρκί κατὰ τὴν ἐπι-
 θυμίαν ὑπάρχοντος κραταιοῦται νόμον. φαίνεται γὰρ ὡς ἐν αὐτοῖς 3
 ἡμῖν τὸ μὲν βέλτιον, τὸ δὲ χεῖρον ὄν. καὶ ὅταν μὲν τὸ βέλτιον φύσει
 τοῦ χείρονος ἐγκρατέστερον γενηθῆ, φέρεται ὅλος πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁ
 10 νοῦς· ὅταν δὲ τὸ χεῖρον ἐπιβρίση πλεονόσαν, ὁ ἀντιστρατεύεσθαι τῷ
 ἐν ἡμῖν λέγεται ἀγαθῷ, ἄγεται πάλιν ἀντιστρόφως πρὸς φαντασίας
 παντοδαπὰς ὁ ἄνθρωπος καὶ λογισμοὺς χείρονας.

VIII. Οὗ δὴ καὶ χάριν ὁ ἀπόστολος εἶχεται ἠυθεῖναι, θάνατον
 αὐτὸ καὶ ὄλεθρον εἶναι ἠγούμενος, ὥσπερ δὴ καὶ ὁ προφήτης «ἀπὸ
 15 τῶν κρυφίων μου» | λέγων «καθάρισόν με». αὐτὰ γοῦν τὰ ῥήματα 589 2
 τοῦτο παρίστησιν «συνῆδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω»
 λέγοντος «ἄνθρωπον· βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου,
 ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με

1 Röm. 7, 23 — 4 Symp. 11 S. 138, 16ff — 14 Psal. 18, 13 — 16 Röm.
 7, 22—24

1 ἐνσκηρῶσ. V, ἐνσκιρῶσ. U: σκιρῶσαντα Ph (Dd im Thesaurus III, 1143)
 τῇ < V | καὶ οἰκοῦντα S 2 ἐπιβαίνων ὁ πονηρὸς καὶ < Ph | κ. ἐπο-
 χούμενος < S | 3 καθ' ἡμῶν ἐγκελ. < S | ἀδικίαν . . καὶ < S | ἡμῶν
 < Ph 4 συνελαύνει S | ὁ γὰρ — νόμον Z. 7 < Ph 5 ἔνδον U 155^v:
 < S 6 αὐτὴν < S | ἐκχεόμενον w. e. sch. S | ὑπὸ < S | τῇ < U
 6f κατὰ τ. ἐπ.] (po) pomyslu S 7 ὑπάρχοντος] ἐπιτυγχάνοντος U | κρα-
 ταιωθεῖς schwerl. S (utvrjzaem wohl aus utvrjzaetsja) | ὡς < S | ἐν αὐ-
 τοῖς] ἐαυτοῖς Ph 7f ἐν ἡμῖν αὐτοῖς U 8 καὶ] ἀλλὰ S | μὲν] μέλλη
 Ph: < S | φύσει < S 9 γενηθῆναι Ph | φαίρεται U 9f ὁ νοῦς
 schwerlich < S (wohl dobromu (um)) 10 ὁ ἀντιστρατ. — ἀγαθῷ Z. 11 < Ph:
 καὶ ὁ ἀντιστρατευόμενος S | ἐπ. πλ.: »überwiegt« S | δ] τὸ U | τῷ] τὸ V
 11 πάλιν S 107 11f πρὸς φαντ. παντ. . . καὶ < Ph S 12 παντοδ.] πᾶς V | ὁ
 ἄνθρ. nach χείρ. Ph S | χείρους Ph^a: »ungehörige« S 14 εἶναι < Ph S
 δὴ . . ὁ προφήτης] »David« S 15 λέγων nach με Ph: »sprach« S: < V | καθάρ.]
 σῶσον w. e. sch. S (»erlöse«) | αὐτὰ] καὶ ἃ las schwerl. S (i ize wohl aus siže)
 | γοῦν] οὖν Ph: γὰρ U | τὰ ῥητὰ U 16 τοῦτο] ταῦτα S | παρίστ.]
 συνιστῶσι Ph | εἶσω Ph^a 17 ἄνθρ. λέγοντος U | δ' Ph | ἐν — μου < U |
 ἐν < Ph | τ. μέλ. μ. nach ἀντιστρ. Z. 18 Ph 18 νό|μῳ V 380^v | καὶ < S

τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσι μου. ταλαίπωρος
 ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ὀύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;·
 οὐ τὸ σῶμα θάνατον ἀποφαινόμενος, ἀλλὰ τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας
 τὸν ἐν τοῖς μέλεσι (τοῦ σώματος) διὰ τῆς παραβάσεως ἐν ἡμῖν ἐμφω-
 5 λεύοντα καὶ πρὸς θάνατον ἀεὶ τὸν τῆς ἀδικίας τὴν ψυχὴν ἐμφαντά-
 ζοντα. ἐπιφέρει γοῦν εὐθέως, ἀμίλει διαλυόμενος ἀπὸ ποίου θανάτου 3
 ἐγλίχετο ὀυθῆναι καὶ τίς αὐτὸν ὁ ὀύόμενος ἦν, »χάρις τῷ θεῷ διὰ
 Ἰησοῦ Χριστοῦ«. προσεκτίον γὰρ ὅτι, εἰ τὸ σῶμα θάνατον τοῦτο,
 ὃ Ἄγλαοφῶν, ὡς ὑπειλήφατε, ἔλεγεν, οὐκ ἂν τὸν Χριστὸν ὡς ὀύό-
 10 μερον αὐτὸν ὕστερον ἐκ τοῦ τοιοῦτου κακοῦ παρελάμβανεν. ἐπεὶ τί 4
 παραδοξότερον ἢ πλεον ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ τῆς παρουσίας ἐσχίκαμεν;
 τί δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος ὅλως, ὡς διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ
 δυναίμενος ἐκ τοῦ θανάτου ὑπὸ θεοῦ ἐλευθερωθῆναι, τοῦτο ἐφθέγγετο,
 ὅποτε πᾶσι καὶ πρὸ τοῦ τὸν Χριστὸν ἐλθεῖν εἰς τὸν κόσμον συνέβαινε
 15 θνήσκουσιν; ἐρρύνοντο γὰρ χωριζόμενοι πάντες τῶν σωμάτων κατὰ τὴν
 ἀπὸ τοῦ βίου ταύτην ἔξοδον. ἀλλὰ καὶ ὡσαύτως δὲ πᾶσαι αἱ ψυχαί,
 καὶ αἱ τῶν ἀπίστων καὶ πιστῶν καὶ τῶν ἀδίκων καὶ δικαίων, ἐχωρί-
 ζοντο τῶν σωμάτων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς. τί οὖν ὁ ἀπό-

7 Röm. 7, 25

3—5f Nilus Ep. I, 249 PGr 79, 173 D

2 ὀύσεται V | σώματος τ. ἁμαρτίας τοῦ θαν. S 3 οὐ] οὐχί Nilus |
 ἀποφηνάμενος V U, aber auch Nilus ὑπάρχειν ἀποφαίνεται | τῆς ἁμαρτ.] τοῦ
 θανάτου S 4 τοῦ σώματος S Nilus: < V U Ph: ὄντα + Nilus | τ. ἐν τῷ
 Ἀδάμ παραβάσεως Nilus 4f φωλεύοντα ἐν ἡμῖν Nilus | ἐμφολεύοντα V
 5 πρ. τὸν θάν. Nilus | ἀεὶ τὸν < Nilus, τὸν < Ph^b | τὴν ψυχὴν < V, aber hat
 auch Nilus 5f ἐμφ.] ἐπισπεύδοντα Nilus u. endet 6 ἐπιφέρων S | εὐθ.
 ἀμ. διαλ.] »macht er deutlich« S | διαλεγόμενος V U | ἀπὸ π.] ὀποίου U Ph
 | μὲν θαν. Dd 7 ἦν (ἐστίν S) χάρις (δὲ + Ph) τῷ U Ph S: ἦν, εὐχαριστῶ
 Dd: εὐχαριστῶ V | θεῷ] φησίν + S 7f διὰ τοῦ Ἰησοῦ Ph 8 προσεκτ.]
 »wir verstehen« S: U 156 | γὰρ ὅτι] δὲ Ph | τοῦτο < S 9 ὃ < V | σὺ
 ὑπειλήφας (razumja aus rozumě) S 10 αὐτὸν S 107^v 11 παράδοξον Ph
 | ἢ πλεον < Ph | τῆς χρ. παρουσίας U 12 διὰ τὴν παρουσίαν S
 13 δυναμούμενος Ph | ἐκ < Ph | τ. θαν. τούτου S | τοῦ θεοῦ Ph |
 ὑπεφθέγγετο U | τοῦτο < S 14 εἰς τ. κόσμον < S 15 ἐρρύνοντο — ὑπε-
 τίθετο S. 344, 5 < Ph | ἐρρ. Dd: ἐρρύνοντο V U | γὰρ < S | πάντες < S
 16 τούτου S 17 πιστῶν κ. ἀπίστων κ. τ. δικ. κ. τ. ἀδίκων S | πισταὶ V
 18 κατὰ — τελευτῆς übersetzt S »am Ende des Lebens«

στολος πλέον παρὰ τοὺς ἄλλους λαβεῖν τοὺς ἐν ἀπιστίᾳ διατρέψαντας ἐσπούδαζεν; ἢ διὰ τί ῥυσθῆναι ἀπὸ τοῦ σώματος ἠΐχτο, ὃ καὶ εἰ μὴ ἤθελε, πάντως ἂν συνέβαιεν αὐτῷ καθάπερ δὴ καὶ πᾶσι κίτται τὸ τελευτῆσαι καὶ χωρισθῆναι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀπὸ τῶν σωμάτων. εἰ
 5 γε θάνατον τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ὑπετίθειτο; ὥστε οὐ τὸ σῶμα τοῦτο, 5
 ὡ Ἀγλαοφῶν, θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν τὴν κατοικήσαν δια τῆς ἐπιθυμίας ἐν τῷ σώματι λέγει, ἧς ὁ θεὸς αὐτὸν διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἐρούσατο. ὃ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν 6
 Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ
 10 τοῦ θανάτου, ὅπως ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν «διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ἡμῖν» ζωοποιήσῃ «καὶ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν», | τῆς 590
 «ἁμαρτίας» τῆς ἐν τῷ σώματι κατακριθείσης πρὸς ἀναίρεσιν, «ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ» κατὰ τὴν ἐντολὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἡμᾶς ἐφελκομένου φυσικοῦ νόμου φανερωθῇ ἔξαφθέν, ὃ ἀσθενῆσαν τῆς σαρκὸς κερρατη-
 15 μένης τῇ ἁμαρτίᾳ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ταῖς ὑλκαῖς φροντίσιν ἐπεχόννυτο. «τὸ γὰρ ἀθάνατον» τοῦ ἐν ἡμῖν φυσικοῦ 7
 ἀγαθοῦ, «ἐν ᾧ ἠσθένει» ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἠττώμενον τῆς ἐγκειμένης ἐν τῷ σώματι, «ὁ θεὸς» ἀνερούσατο, «πέμψας τὸν υἱὸν ἑαυτοῦ, τὴν ὁμοίαν τῇ σαρκὶ τῆς ἁμαρτίας σάρκα ἀνειληφότα» (ἀληθεῖα γὰρ καὶ
 20 οὐ δοκῆσει ἦν ὃ ἐφάνη), ἵνα τῆς ἁμαρτίας κατακεκοιμένης πρὸς ἀναίρεσιν, «εἰς τὸ» μηκέτι «καρποφορῆσαι» ἐν τῇ σαρκί, «τὸ δικαίωμα τοῦ» φυσικοῦ νόμου πληρωθῆς, πλεονάσαν τῇ ὑπακοῇ «τοῖς μὴ

8 Röm. 8, 2. 11. 3. 4 — 16 Röm. 8, 3 — 19 De res. II, 18, S. Ign., Ad Smyrn. 2 (Pseudoignat., Ad Philipp. 3). Tert., De carne 1. 5 — 20 Röm. 8, 3. 7, 5. 8, 4

1 π. τ. ἄ. . . τ. ἐν ἀπιστίᾳ διατρ.] »als die Ungläubigen« S 2 ἢ < S | εἰ < U 3 πάντ. — αὐτῷ: »beim Sterben zu erreichen war« S | καθάπερ — ὑπετίθειτο Z. 5 < S 7 ἐν V 381 | σώματι ἡμῶν S | λέγειν Ph^a | ἧς] »von welchem Tod« S | αὐτὸν < S 8 ἐρούσατο V | τοῦ U 156^v | τῆς ζωῆς τοῦ πνεύμ. Ph 9 ἡμᾶς] ἐμὲ S | νόμον S 108 10 ὅπως — ἡμῖν Z. 11] »und bald darauf« S | Ἰησ.] Χριστὸν Röm. 8, 11 11 ἐν ἡμῖν Ph^a | ζωοποιήσῃ V U S | σώματα < V 12 ἐν τ. σώμ. ἡμῶν U | κατακρ.] καταργηθείσης w. e. sch. S (»unwirksam gemacht wird«) 13 δικαίωμα] »Reinigung« S | ἀφελκομένου U 14 φαν. ἐξ. U | δ — ἐπεχόννυτο Z. 16 < Ph | δ — ἁμαρτία Z. 15 < S | δ] τὸ U 16 ἐπιχωρνώμενον U | ἐν ἡμῖν Ph^a 17 ἀγαθοῦ] νόμον S | ἠττώμενος V 18 ἐν τ. σώμ.] »im Fleisch« S | ὁ] δ ὁ U | αὐτοῦ Ph 19 τῇ σαρκί] τῆς σαρκὸς Ph: < S | τῇ ἁμαρτίᾳ S: < U | ἀληθεῖα — ἐφάνη Z. 20 < Ph 19f ἀλήθεια . . δόκησις U 20 ἦν δ < S 21 εἰς τὸ] ὥστε oder ὡς? S δικαίωμα] ἰδίωμα Ph 22f τοῖς . . περιπατοῦσιν = chodjštím: chotjastím S

κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν »τῆς σαρκὸς περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἐφήγησιν. »ὁ γὰρ νόμος τοῦ 8 πνεύματος τῆς ζωῆς«, ὃ δὴ ἐστὶ τὸ εὐαγγέλιον, ἔτιρος ὢν τῶν προειρημένων νόμων, διὰ τοῦ κηρύγματος πρὸς ὑπακοὴν τεθεὶς καὶ 5 ἄφεισιν ἁμαρτημάτων, »ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου«, νικήσας ἐκ παντὸς τὴν ἁμαρτίαν βασιλεύουσαν τῆς σαρκός.

Ἄ μὲν οὖν δὴ προβάλλονται καὶ ἐκ τῶν τοῦ ἀποστόλου ῥητῶν, 9 οὐκ ὀρθῶς αὐτὰ ἐξηγούμενοι, σαφηνίσας ἔφην, ὃ θεόφιλε, τρέφομαι 10 δὲ καὶ πρὸς τὰ ἕτερα, εἰάνπερ τὸν βοηθήσοντα ἡμῖν πρὸς τὴν διεξοδὸν εὔρωμεν τοῦ λόγου. ἄπορα γὰρ καὶ οὐ πᾶν ῥάδια πρὸς καθαίρειν τὰ ἐξῆς. διὸ καὶ ὀκνηρότερον αὐτῶν ἄπτομαι, μακρὰν καὶ χαλεπὴν 10 αὐτῶν ὁρῶν τὴν ἀπόδειξιν ἐσομένην, εἰάν μή τις ἡμᾶς ἀῖρα συνέσεως ἄφρω ἐξ οὐρανοῦ καταπνεύσασα, καθάπερ ἐν μέσῳ νηχομένους πελάγει, 15 εἰς ὄριον τινὰ ἀκύμονα καὶ ἀπόδειξιν ἀποκαταστήσῃ ἀσφαλεστέραν.

Daher übertrage ich dir, Memianius, den Kampf in betreff dieser 11 Verhandlungen. Denn du bist tüchtig, um das Wahre mit klarem Rat zu zeigen.

Die Worte des Memianius.

20 IX. Und Memianius hob an und sprach: Ich nehme auf für dich den Streit gegen jene, wenn du schon in Besonnenheit gesprochen

2 Röm. 8, 2 — 10 vgl. Symp. 4, 1. 7, 1. 10, 1 S. 46, 2. 71, 2ff. 121, 13f — 13 Symp. 7, 1 S. 71, 2ff

1 κατὰ — ἐφήγησιν Z. 2] »nach dem Gebot der Liebe des Geistes« S 3 τῆς ζωῆς] »des lebendigmachenden« S 4 τεθεὶς: »führend« S 5 ἄφεισιν S 108^v 6 καὶ < S 7 τῆς σαρκός] Ph endet 8 ῥητῶν < V 9 αὐτὰ] αὐτὸν V | σαφην. ἔφην] »habe ich gezeigt« S | σαφηνείας V 10 τὰς ἕτερας V | τὸν βοηθήσοντα — λόγον Z. 11] »Gott hilft« S 11 εὔρωμεν V | καὶ οὐ und ῥάδια — ἐξῆς Z. 12 < S 12 αὐτῶν V 381^v | μακρὰν — ἐσομένην Z. 13 < S 13 εἰάν — ἀσφαλεστέραν Z. 15] »Wenn nicht irgend ein vom Himmel kommender Luftzug uns (ny richtig corr. in Sa) erleuchtet in dieser Darlegung« S | εἰάν δὲ V 15 ἀσφαλεστέραν] Die Wiedergabe des Epiphanius endet; die bei ihm daran sich anschließenden Worte s. in der Einleitung 16 »dieser« sich: »diese« si S 17 »tüchtig«] st. ἰκανός las w. e. sch. ἰκανῶς S, oder etwa vor εἰς war εἰ ausgefallen 20 »nehme auf« præmu: prjaemu S 21 »in Besonnenheit« »in Reinheit« v čistoté: v čistota S; vielleicht eine Lücke nach »in«

hast, und der Fragen eine schwierige und lange Menge. Denn es sind auch medicinische Fragen darunter und über die Verweslichkeit des Leibes. Deshalb untersuchen wir nun, wie jenes, das Sichtbare, selbst **2** kund tut. Denn wenn es Wahrheit ist in betreff der Bäume, daß die **5** Erde zu Früchten emporgehoben werde, so ist es Wahrheit auch in betreff unser, daß die Speise zu Fleisch werde und die ersten Leiber verdränge. Als solche nun, welche die Wahrheit nicht empfangen haben, haben sie auch hierüber gedacht, indem sie zu Mythen und Irrtum sich gewandt. Aber vielmehr wird es aus diesem erkannt **3** **10** werden. Denn behauptend, daß zuerst die Speise in dem Bauch wirke, wie in ihrem Ofen durch den Saft kochend, und von da in die Leber übergegangen, werde sie dem ganzen Leib verteilt, einem jeden Glied nach seinem Bedürfnis gegeben, zu Blut werdend und in Fleisch sich wandelnd und in Knochen und Adern (»Sehnen«?), haben diese zu dem **15** Beispiel (»Wort«) der Bäume als sehr instructiv ihre Zuflucht genommen, sagend, es sei Eine Weise der Veränderung und des Emporsendens und Wachsens, nämlich der Bäume und Tiere.

Διαπορήσαι δ' ἂν τις πῶς εἰς τὸν ὄγκον ἀναλαμβάνεσθαι δύναται **4** *τῶν δένδρων ἢ γῆ μεταλλοιουμένη,* da die Bäume keine Eingeweide

4 vgl. De res. I, 9, 14, 10, 2, S. 233, 8ff. 234, 2ff — **10** vgl. De res. I, 9, S. 10, 2 S. 232, 4ff. 234, 2ff

1f vgl. Dial. Adam. V, 16 S. 206, 4 — **10** vgl. Greg. Nyss. De opif. hom. 30 S. 133 (188 Oehler). Theodoret, De provid. 3 — **18f** Phot. Bibl. 234 S. 297a, 5—8; vgl. Greg. Nyss., De an. et res. S. 205 D (S. 54 Oehler)

2 D *ιατρικῆ ἐπιστήμη προσπελάσας* **6** »Leiber« S 109 **9** »vielmehr« pače: vielleicht »entgegengesetzt«, vgl. pače že bei Gorskij u. Nevostrujev, Beschreibung d. sl. HSS der Moskauer Synodalbibliothek II, 2, 263 | »aus diesem« »von diesem her« ot sich, ἀπό oder πρὸς τούτων; schwerlich aus πρὸς τοῦτον »gegen diesen« **10f** Greg. Nyss. *καθάπερ ἐν χωνευτηρίῳ σύντηξιν τινα τῆς ὕλης ποιεῖ* **11** »wie« jako i: »wie auch nicht« jako ni S **14** »diese«: οἱ δὲ ἰζε li S **15** »instructiv« »zutreffend« ispytno (ἀκριβῆς) **16** »Emporsendens« »Aufnehmens«(?) vŭspuštenia = ἀναπέμπειν, εἰσπέμπειν oder ἐκπέμπειν; vielleicht *τρέφεσθαι*, vgl. die Worte bei Ph **18** Ph *Ὅτι φησὶ μὴ τρέφεσθαι ἢ ἀυξάνειν ἀπὸ τῆς γῆς τὰ φυτά. λέγει γάρ· Διαπορήσαι etc.* | Greg. *τὸ μὲν γὰρ τρέφεσθαι τε καὶ αὐξεσθαι ἐκ τῆς φυτικῆς ἔχει ζωῆς· ἔστι γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ ἐν ἐκείνοις ἰδεῖν, ἐλκομένης τε διὰ ῥιζῶν τῆς τροφῆς καὶ ἀποποιοιουμένης διὰ καρπῶν τε καὶ φύλλων* | *Διαπ. δ' ἂν*] *διαπορήσει* δὲ vielleicht S | *πῶς*] ὅλως + S | *δύναται* možet: *δυνάμεθα* možem S^b

des Bauches haben, noch die übrigen Einrichtungen, da hinein die Speise eingegangen die Verkochung empfangen, damit sie zu Dampf geworden (in) jeden Ast übergehe. Denn einer Veränderung bedarf notwendig zuerst die mit Bäumen sich vermischende Erde, wenn sie 5 ihnen in ihren Zustand sich verwandeln sollte. Denn auch dies hat nicht Vernunft. Denn in uns braucht die Speise, obschon es schnell 5 verkochte Speise ist, viel Mitwirkung der Natur zur Wiedergabe, in den Bäumen aber wird sie nicht verkocht, noch verteilt, sogar bis zu dem äußersten Blattwerk, indem nicht mitgewirkt wird durch Ein- 10 richtung und Kraft weder der Eingeweide noch des Bauches. Denn nicht haben sie einen Bauch, in welchem die Erde zuerst verkocht wird, aufgelöst und mit Feuchtigkeit vermischt, noch Eingeweide, durch welche sie das Hülsenartige ausscheiden, noch irgendein anderes Gefäß, durch welches sie durch den Baum hindurch gehend zum Ziel gelangt. 15 — Aber diese sagten: Sichtbare Gefäße, wie wir haben, haben die 6 Pflanzen nicht, aber unsichtbare Wege, auf welchen die Erde durch Dampf auch in die kleinsten Teile des Baumes fortgeht und sich teilt, indem er aufsprießt.

ἐχοῖν γάρ, ἅτε τῆς ὑποκειμένης γῆς ἀναρπαζομένης ἀεὶ διὰ τῶν 7
20 ῥιζῶν εἰς ὅλην τὴν ἕξιν τοῦ ξύλου, τὸν τόπον, καθ' ὃν τὸ δένδρον
βεβλάστηκε, κοιλαίνεσθαι ὥστε μάταιος αὐτῶν ὁ τοιοῦτος τῆς περὶ
τὰ σώματα ῥύσεως ἀναλογισμὸς. πῶς γὰρ ὅλως ἡ γῆ, διὰ τῶν ῥιζῶν
εἰς τοὺς κορμούς τῶν φυτῶν εἰσδουμένη καὶ διὰ τῶν πόρων εἰς
πάντας αὐτῶν κατακερματιζομένη τοὺς κλάδους, εἰς φύλλα καὶ καρπὸν
25 μεταβάλλεται; εὐμήκη μὲν οὖν δένδρα, κέδροι ἢ πίτνες ἢ ἐλάται, καὶ 8
πολλὴν φέροντα κατ' ἔτος κόμην καὶ καρπὸν, ἰδεῖν ἐστὶν ὡς οὐδὲν
τῆς ὑποκειμένης γῆς εἰς τὸν ἑαυτῆς ὄγκον τῆς δρυάδος καταναλί-
σκουσιν. ἐχοῖν γάρ, εἰ ἀληθὲς ἦν διὰ τῶν ῥιζῶν ἀνερχομένην ἀπο-

19—S. 348, 16 Phot. Bibl. 234 S. 297a, 8—35

4 »mit« S 109^v 8 »noch« ni: schwerlich »sondern« no 19 ἐχοῖν
— ἅτε u. τ. τόπον . . κοιλαίνεσθαι Z. 20f] »Somit wäre zu erkennen der Ort« S
| ὑποκειμένης < S | vor ἀναρπαζ. + »weithin« S | ἀεὶ — ξύλου Z. 20
< S 21 ὁ τοιοῦτος — ἀναλογισμὸς Z. 22] »Erklärung von dem Wachstum
des Fleisches« S 22 ὅλως < S 23 εἰς — εἰσδουμένη] »zur Speise ge-
geben« S | εἰς Ph^a 309ra 24 αὐτῶν < S | κατακερματ.] »hinein-
gehend« S | καρποὺς S 25 πίτνες καὶ ἐλάται καὶ κέδροι S | καὶ < S
26 κόμην] »Wipfel« (κορυφὴν?) S 27 αὐτῆς Ph^b | τ. θρυάδος Ph^a: < S
28 ἀληθῶς Ph^a | διὰ τ. ῥιζῶν < S

ξυλοῦσθαι τὴν γῆν, ἅπαντα τὸν περὶ αὐτὰ τόπον τῆς γῆς κοιλαίνεσθαι.
 ὅτι μὴ ἐπιρροῖεν πίπτει τὸ ξηρόν, καθάτιον καὶ τὸ ὑγρόν, αἶμα πρὸς
 τὸ κινούμενον. ἤδη δὲ καὶ συκαὶ καὶ ἄλλα τοιαῦτα φυτὰ μνημείων 9
 ἐν οἰκοδομήμασι πολλαίαις βλαστήσαντα οὐδὲν εἰς ἰακτὰ τῆς οἰκοδομῆς
 5 ὅλως ἱστοροῦνται καταναλωκέαι. εἰ γοῦν ἐτῶν πολλῶν συλλογίσασθαι
 τις τὸν καρπὸν αὐτῶν καὶ τὰ φύλλα βουληθείη, κατίδοι ἂν πολλα-
 πλασίονα τῆς ἐπὶ τῶν μνημείων γῆς τὸν ὄγκον αὐτῶν γεγενημένον. .
 Auch auf Mauern sehen wir viele Bäume, welche in keiner Weise die
 Mauern wegnehmen. ὅθεν ἀτοπίστατον ἠγεῖσθαι τὴν γῆν εἰς καρπῶν 10
 10 φορὰν μεταβαλλομένην καὶ φύλλα καταναλίσκεσθαι, κἂν δι' αὐτῆς
 ἅπαντα γίνονται, ἴδρα αὐτῇ χρῶμενα καὶ τόπων. οὐδὲ γὰρ ἄρτος
 δίχα μύλου καὶ τόπου καὶ χρόνου καὶ πυρὸς γίνεται, καὶ οὐδὲν ἔστιν
 ἢ γίνεται τούτων ὁ ἄρτος. [καὶ ἐπὶ ἄλλων μυρίων ὁσαύτως]. Und
 die Gefäße, worin gestaltet wird von den Menschen zu einem Bild
 15 [und] durch Feuer, werden nicht jene Gestalt. ὁ γοῦν ἀπόστολος τὸ 11
 φυτεύεσθαι καὶ τὸ ποτίζεσθαι τέχνη καὶ γῆ καὶ ὕδατι δοὺς τῷ θεῷ
 τὸ αὐξάνειν μόνω συνεχώρησεν, ἔνθα οὐτε ὁ φυτεύων οὐτε ὁ ποτίζων
 ἐστὶ τι, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός ἐφη, der Erde das Pflanzen gebend,
 dem Wasser das Begießen, aber Gotte das Wachstum. ἠπίστατο γὰρ
 20 πάντα γεννῶσαν τὴν πρωτόγονον σοφίαν τοῦ θεοῦ καὶ πάντων
 τεχνίτιδα πάντα εἰς τὸν κόσμον προφέρειν. ἦν τε παλαιοὶ ἄνδρες 12

15 I Kor. 3, 7

15—S. 349, 7 S. Parall. 426 S. 176 Holl

1 ἅπαντα < S, aber + ὑποκειμένον καὶ | κοιλαίνεσθαι] vūluštatisja (fehlt
 bei Miklosich) 2 μὴ < S | τ. ξηρόν: d. Erde« S | αἶμα — κινούμενον Z. 3 < S
 3 ἤδη] ἴδε S | δὲ] etwa οὖν + S | τοιαῦτα < S | μνημείων < S 4 ἐβλά-
 στησαν las schwerl. S (vūznikoša wohl aus vūznikūša) | οὐδὲν δὲ S 5 ὅλως
 ἱστορ. καταναλ.] »brauchen auf« S | ἐτῶν < S 6 καρπῶν] δένδρον od. ξύλον S,
 mit τὰ φύλλα in umgekehrter Folge | κατίδοι: »findet« S 7 τῆς — γεγενημένον
 »als das Gebäude den Feigenbaum« S 8 »Auch — wegnehmen« Z. 9 + S 9 ἠγε-
 σθαι] »zu sagen« S | εἰς καρπῶν — καταναλίσκεσθαι Z. 10] »werde in Früchte
 verwandelt« S 10 δι'] ἀπ' schwerl. S (»von«) 11 γίνονται S 110^v 12 οὐδὲν
 Ph b 232^v 13 ἢ γίνεται < S | καὶ ἐπὶ — ὁσαύτως (Ph endet) < S, aber + »Und die
 — Gestalt« Z. 15 | μυρίων Ph^a 309^r b 15 ὁ γοῦν] es beginnt C in C 139^v
 u. R 152. Lemma τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως 16 τὸ < C^r
 | τῷ] C^c 140 17 συνεχώρησε μόνω C^r 20 τοῦ θεοῦ — προφέρειν Z. 21
 < S 21 τεχνίτιδα C^c | ἦν τε] ἦν S, ἦν δὲ C^c, ἦν γὰρ C^r | παλαιοὶ οἱ C

φύσιν ἐκάλεσαν καὶ πρόνοιαν, παρὰ τὸ φύειν αὐτὴν ἅπαντα καὶ αὖξιν
 προνοουμένην αἰεὶ καὶ φροντίζουσαν. »ὁ γὰρ πατήρ μου ἕως ἄρτι
 ἐργάζεται φησὶ »ἐγὼ ἐργάζομαι.« ὅθεν διὰ ταῦτα δὴ καὶ ὁ Σολο-
 μῶν ἁπάντων αὐτὴν τεχνίτιδα ἐκάλεσεν. (ἢ γὰρ πάντων τεχνίτις
 5 ἐδίδαξέ με. φησὶ. τοῦ θεοῦ »σοφία«)· εἰς οὐδὲν πτωχεύοντος τοῦ
 θεοῦ. ἀλλὰ πλουσίως πάντα καὶ κτίζειν καὶ ποιεῖν καὶ ποικίλλειν καὶ
 αὖξιν δυναμένου.

Da nun aber vollständig gezeigt ist, daß die Erde nicht in Zweige **13**
 noch in Früchte verwandelt werde, lassen wir es hier dabei bewenden.
 10 X. Das Wort aber nun von dem Fließen der menschlichen Leiber,
 ob es wahr ist, soll untersucht werden. (ὅτι γὰρ) τὰ πάντα δημιουργ-
 γῶν ὁ θεὸς καὶ πάντων φροντίζων καὶ προνοούμενος, »λαβὼν χοῦν
 ἀπὸ τῆς γῆς«. τὸν ἔξωθεν ἡμῶν »ἐπλασεν ἄνθρωπον«, οὐ μόνον ὁ
 μέγας προφήτης Μωϋσῆς, ἀλλὰ καὶ πᾶς ὁμόγλωσσος αὐτῷ τῆς πνευ-
 15 ματικῆς φωνῆς τῶν προφητῶν χορὸς μαρτυρεῖ· οὐ γὰρ ἀπρονοήτω
 καὶ συντυχικῆ φορῶ, κατὰ τοὺς τὸ ἄπειρον καὶ κενὸν εἰσηγουμένους,
 ὥσπερ ἐξ ἄμμων κατὰ συντυχίαν προσγινομένων καὶ ἀπογινομένων,
 ἐπέστη τὸ πᾶν, ἀλλ' ἐκ πυρὸς καὶ ἀέρος καὶ γῆς καὶ ὕδατος, κἂν

1 vgl. Thesaurus S, 1160 C. Suidas II, 2, 1576, 12ff — 2 Joh. 5, 17 —
 4 Weish. Sal. 7, 21 — 5 Hipp., Refut. X, 34 a. Ende. Iren., Adv. haer. V, 32, 1
 — 10 De res. I, 22. 25, 3ff — 15f De res. II, 30, 1. Plato Legg. X, 889B. Dionys. Al.,
 De natura 12 PGr 10, 1249ff

11—S. 352, 16 S. Parall. 427 S. 177f Holl

1 φύσιν] φασίν C | καὶ πρόνοιαν < S | παρὰ τὸ] καὶ δι' οὐδένα S |
 αὖξιν — φροντίζουσαν Z. 2] προνοεῖσθαι S | αὖξ.] πάντως + Cc 2 γὰρ < S
 3 φησὶ las schwerl. nicht S, doch nur in Sc 4 τεχνίτιδα C | ἢ γὰρ — σο-
 φία Z. 5 + S 5 Hipp. οὐ γὰρ πτωχεύει θεός. Iren. dives in omnibus Deus et
 omnia sunt eius 6 κ. κτίζειν — δυναμένου Z. 7] »sowohl schaffend wie
 schmückend« S 7 δυναμένου] C endet 8 »Da — untersucht werden«
 Z. 11 + S 9 »in Früchte« S 11 ὅτι γὰρ + S | τὰ πάντα] C
 in C 140. In R Bl. 152 nur bis Z. 13. Lemma ἐκ τοῦ αὐτοῦ (nach II, 9, 12)
 12 περὶ πάντων w. e. sch. S (»für alles«) | φροντίζων καὶ < S 13 ἄν-
 θρωπον] C^r endet 14 προφήτης < S | πᾶς — χορὸς Z. 15] »alle Pro-
 pheten« S 15ff Dionys. ταῦτα δὴ φασὶ τὰς ἀτόμους, ὡς ἔτιγεν ἐν τῷ κενῷ
 γερομέναις. αὐτομάτως τε συμπιπτούσας ἀλλήλαις διὰ ἠέμην ἄτακτον . . ἀλλήλων
 ἐπιλαμβάνεσθαι. . . ταύτης δὲ τῆς δόξης Ἐπίκουρος γεγόνασι καὶ Δημόκριτος
 . . τὰς ἀτόμους . . ἀμερῆ φασὶν εἶναι σώματα 15 ἀπρονοήτω γὰρ S 16 κατὰ
 τοὺς — εἰσηγουμένους < S 17 ἐξ < S | κατὰ συντ. Bo: κατὰ σωτηρίαν C:
 < S 18 ὕδατος καὶ γῆς S

μη βούλωνται ταῦτα στοιχεῖα καὶ πρωτόγονα τοῦ παντός εἶναι τινε-
 σώματα, ἀλλὰ συγκροίματα (καὶ) εἶδη ἐξ ἀτόμων ἢ ὄγκων ἢ ἀμερῶν
 ἢ ὁμοιομερῶν, αὐτομάτω τινὶ καὶ ἀπροαιρέτω συναχθέντα φίλια.
 ἀπρονοησία γὰρ τῶν ὄλων καὶ ἀδιοικησία ἀκόλουθος οὗτος ὁ λόγος
 5 δι' ὃ καὶ Δημοκρίτω καὶ Ἐπικουρῶ φίλος, ἀλλ' οὐχ ἡμῖν· ἴσμεν γὰρ 2
 τὸ πᾶν ἀπταιστικῶς θείας βουλῆς κυβερνᾶσθαι προστασία. ἡ γὰρ ἰσρα-
 ζομένη θεοῦ ταχάϊς τὰ πάντα σοφία καὶ σχηματίζουσα τῷ μὲν θεοῦ
 τὸ ψυχρὸν θραύσασα, τῷ δ' αὖ ψυχρῷ τὸ θερμὸν ἡμερώσασα, καὶ τῷ
 μὲν ξηρῷ δῆσασα τὸ ὑγρὸν, λύσασα δὲ τῷ ὑγρῷ τὸ ξηρὸν. — τὸν
 10 ἄνθρωπον οὕτως ἐδείματο, τὴν πρὸς τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ μίμησιν καὶ
 τὴν ἐν τῷ παντὶ πρὸς αὐτὸν διαγράψασα, ὥστε κόσμον μὲν εἶναι

7. 11 Klem. Al. Protr. 1, 5, 1. 3 S. 6, 3ff. 12ff Stählin

7—S. 351, 11 Eustath. Hexaem. PGr 18, 749. Greg. Nyss. De opif. hom. 30
 S. 128 (177 Oehler) — 11 Greg. Naz. Or. 28, 22. Greg. Nyss. De opif. hom. 16.
 De an. et res. 188 B (S. 16 Oehler). In Psal. I, 3 PGr 44, 440 C. Const. app.
 VII, 34, 6. VIII, 9, S. 12, 16. Justinian Ad Men. PGr 86, 959. Isid. Pelus. Ep. II, 43

1f καὶ . . τοῦ παντός . . τινεσ σώματα < S 2 συγκρ.] στοιχεῖα? S
 (»Elemente« wie Z. 1) | καὶ + S | εἶδη S: ἠδη C 3 αὐτομάτω τινὶ καὶ < S
 4 ἀπρονοησία C: ἀπρονοησίας S | τῶν — ἀκόλουθος < S 5 καὶ < S | ἀλλ'
 οὐχ ἡμῖν < S 6 θείας βουλῆς] θεία od. τοῦ θεοῦ S 7ff Klem. καὶ μὴν
 καὶ πρὸς ὀρυμνὴν ἐμάλαξεν ἀέρι, . . καὶ τὸν ἀέρος ἀπηνῆ ψυχρότητα τῇ παραπλοκῇ
 τοῦ πρὸς ἐπιθάσειεν. Eust. τὸν ἄνθρωπον ὁ θεὸς ἐδημιούργησε, τῷ μὲν θεοῦ
 θραύσας τὸ ψυχρὸν, τῷ δὲ ξηρῷ δῆσας τὸ ὑγρὸν καὶ λύσας πάλιν τὸ ξηρὸν τῷ
 ὑγρῷ, συνεστήσατο αὐτὸν ἔχοντα πάντα τὰ μέρη τοῦ παντός. ὥσπερ γὰρ ἡ γῆ
 ἐστῶσα τὸν ψυχρὸν ἀέρα περιεχυμένον ἐν ἑαυτῇ κέχτηται, τεταγμένως δὲ ἐπ' αὐτῷ
 τὸ πῦρ αἰωρούμενον, καὶ πάλιν τὸ ὕδωρ περιθέον κίκλωθεν αὐτήν· οὕτω δὲ καὶ ὁ
 ἄνθρωπος καθάπερ γῆ τῶν ὀστέων στερεμνία φύσει, καὶ τῇ ἐπ' αὐτὸν κεχυμένη
 σαρκὶ συνεστῶς τὴν πνευματικὴν διὰ τῶν μυκτῆρων ἀναπνοήν, ὥσπερ ἀέρα κεκλή-
 ρωται τὴν ἔμφυτον αὐτοῦ θερμότητα καὶ καταψύχουσαν. καὶ γὰρ ὁ ἑπὶ κε-
 φαλῆς ἡμῶν ἀήρ, τὴν πρὸς τὸν ἀέρος φύσιν καταψύχων, εὐκρατον παντὶ τῷ
 βίῳ τῶν ζώων καθίστησι. τὸ δὲ θερμὸν τὸ ἐνπύχον τῷ σώματι τοῦ ἀνθρώπου
 τὴν τοῦ φλέγματος ἐκτῆκει ἀμετρίαν, καθάπερ κρυσταλλῶδες πύλημα ὕδατος. αἱ
 δὲ φλέβες καὶ τὸ αἷμα τὸ ἐν αὐταῖς ποταμῶν μιμήματα ἀποσώζουσιν 7 τῷ
 μὲν] C 140^v 8 τὸ ψυχρὸν] »das Heiße« S | τῷ (τὸ C) δ' αὖ] »und« S |
 καὶ < S 9 λύσασα — ξηρὸν < S 10 ἐδείματο] »schuf« S 11 τῷ παντὶ]
 τοῖς πᾶσι S 11f Klem. ὁ τοῦ θεοῦ λόγος . . κόσμον δὲ τόνδε καὶ δὴ καὶ τὸν
 μικρὸν κόσμον τὸν ἄνθρωπον . . ἀρμολογῶν. Greg. De opif. φασὶ γὰρ (τῶν
 ἔξωθεν τινεσ) μικρὸν εἶναι κόσμον τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν αὐτῶν τῷ παντὶ στοιχείων
 συνεστηκότα. De an. et res. λέγεται παρὰ τῶν σοφῶν μικρὸς τις εἶναι κόσμος ὁ
 ἄνθρωπος, ταῦτα περιέχων ἐν ἑαυτῷ τὰ στοιχεῖα, οἷς τὸ πᾶν συμπεπλήρωται. In

μικρὸν τὸν ἄνθρωπον ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ πάντα τὰ μέρη τοῦ ὅλου, μέγαν δὲ τὸν κόσμον ἄνθρωπον. καθάπερ οὖν δὴ ἐν τῷ ὅλῳ γῆ 3 μὲν ἀκίνητος ἔστηκεν καὶ καθεδρασμένη, ἔχουσα πάντοθεν περικεχυμένον ἐν ἑαυτῇ ψυχρὸν τὸν ἀέρα, τοῦ πυρῶδους ἀναπνοῆν παρεχόμενον τῇ φύσει, τεταγμένως δὲ ἐπ' αὐτῷ τὸ πῦρ ἠωρημένον, καὶ περὶ 5 τὴν γῆν κεχυμένον τὸ ὕδωρ· οὕτω δὴ καὶ ἐν ἡμῖν γῆ μὲν ἢ τῶν ὀστέων ἔστιν στερέμνιος φύσις, καὶ ἢ ἐπ' αὐτῆς περικεχυμένη σὰρξ χυτή, ὕδατων δὲ καὶ ποταμῶν μιμήματα φλέβες καὶ αἷμα τὸ ἐν φλεψίν· ἀῆρ δὲ καὶ πνεῦμα, τὸ ἐν ἀρτηρίαις τὴν πολλὴν ζέσιν τοῦ ἐν ἡμῖν 10 καταψύχον πρὸς· πῦρ δὲ τὸ ἔμφυτον θερμὸν, τὴν τοῦ φλέγματος ἐκτῆκον ἀμετρίαν, καθάπερ κρυσταλλῶδες πύλημα ὕδατος. οὗ χάριν 4 τὴν πρὸς τὰ ὅλα καὶ ὁ προφήτης προστασίαν καὶ διακρυβερνήσιν τοῦ θεοῦ δηλῶν (οὐδὲ γὰρ ἀπαντοματίζεται τι τῶν τεχνικῶν ὅλως δημιουργημάτων), τὴν τῶν τετραπροσώπων ἠνιόχησιν ἡμῖν χερουβίμ καὶ ἐπι- 15 στασίαν ἐξηγεῖται ἐπιστήμονα ἰθυνομένην πρὸς τοῦ λόγου. τέσσαρα

1 Vita des Pythag. bei Phot. Bibl. 249 S. 440a, 33 — Klem. Al. Protr. 1, 5, 3 S. 6, 12f — 2 Plato Tim. 55 DE — 6 Orig. bei Hier. C. Ioann. ad Pamm. 25 PL 23, 392f — 14 Ezech. 1, 10, 10, 14 — Hipp., In cant. 8, 6

6 ff vgl. Meletius, De nat. hom. PGr 64, 1092 A — 15 vgl. Eznik, Wider d. Sekten I, 227 ff

Psal. ἤκουσα τινὸς τῶν σοφῶν . . . ὅτι μικρὸς τις κόσμος ὁ ἄνθρωπος, πάντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὰ τοῦ μεγάλου κόσμου. Isidor. ἐκεῖνοι (οἱ φιλόσοφοι) γὰρ ἀπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων τὴν οὐσίαν τὴν σωματικὴν κερῶσθαι φάσκοντες

2 μέγαν—ἄνθρωπον < S | ὅλῳ S: λόγῳ C 3 καὶ καθεδρασμένη C 4 ἐν < S? [πυρῶδους] πυρὸς viell. S 5 ἠω. Kl mit S (»ausgebreitet«): αἰωροῦμι. Eust.: ἠωρωμένον C 1. Hd. 6 καὶ χυμένον C 1. Hd., αἰ corr. in ε v. neuer. Hd. | δὴ Eust. Kl: δὲ C: < S 6f Melet. ἀναλογεῖ γὰρ τὸ μὲν αἷμα θερμὸν ὄν καὶ ὑγρὸν τῷ ἀέρι· ἢ δὲ ξανθὴ χολὴ θερμὴ οὖσα καὶ ξηρὰ τῷ πυρὶ· ἢ δὲ μέλαινα ψυχρὰ καὶ ξηρὰ οὖσα τῇ γῆ· τὸ δὲ φλέγμα ὡς ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν τῷ ὕδατι. Orig. quattuor, inquit (Origenes), elementa sunt, philosophis quoque nota et medicis, de quibus omnes res et corpora humana compacta sunt, terra, aqua, aër et ignis. terram in carnibus, aërem in halitu, aquam in humore, ignem in calore intelligi 6 ἢ τῶν — φύσις Z. 7] »die Knochen« S 7 περὶ αὐτῆς w. e. sch. S 8 χυτή < S | ὕδατων S: ὕδωρ C | ποταμῶν δὲ καὶ ὕδατων S | φλεψίν] αὐταῖς S Eust. 9 καὶ < S | τὸ] ὄν od. τὸ ὄν S | ἐν ἄρθροις od. ἀρμοῖς od. ἀφαῖς καὶ ἀρτηρίαις S 10 πυρὸς < S 11 κρυσταλλῶδη ὕδατα S (πίλημα < S) | οὗ χάριν] »so hat dem ähnlich« S (οὕτω τοῦτω ὁμοίως) 12 τὴν πρ. τὰ ὅλα und προστασίαν — δημιουργημάτων Z. 13f < S, aber + »hat gesehen« 14 τὴν — χερουβίμ] »die Cherubim mit den vier Angesichtern« S 14f ἐπιστασίαν] »das Anvertraute« (ἐπιταγήν?) S 15 ἐπιστήμονα < S | τέσσαρας C

μὲν εἶναι φασιν ὡς τὰ ζῶα τὰ ἐπιζευγμένα τῷ ὄλῳ· τὸ μὲν ἀνθρώ-
 πον, τὸ δὲ λέοντα, τὸ δὲ μῦθον, τὸ δὲ αἰτοῦ· ἕκαστον δὲ πάλιν
 ἰδίως αὐτῶν καθ' ἑαυτὸν τιτρούμορφον ὄν, ἑτέρας τοσαύτας ἐν ἑαυτῷ
 συμπεφυκτίας κεφαλὰς ἔχειν οἷον γροσμοιτέροις διὰ ταύτων ἰμμάτων
 5 ὀνόμασιν τὴν τῶν τεσσάρων ὁμολογίαν στοιχείων, [ἄριστα] [ἀφ' ὧν]
 διεχομήθη τὸ πᾶν· τῷ μὲν γὰρ ἀέρι τὸν ἀνθρώπον εὐστόχως
 ἀπεικάζεσθαι χρή οὐράνιον φυτόν ὑπάρχοντα, τῷ δὲ περὶ διὰ τὴν
 ὀξυκινησίαν (καὶ ἡγεμονίαν) τὸν λέοντα, γῆν δὲ τὸν μῦθον, αἰτῷ δὲ
 τὸ ὕδωρ, ὅτι τὴν γέννεσιν ἐξ ὕδατος ἔσχευε τὰ πτηνά. ὁ τοίνυν θεός, 5
 10 ὅσπερ ὁ παλαιός φησιν λόγος, ἀρχὴν καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν
 ὄντων ἀπάντων ἔχων, ἀέρα καὶ γῆν, ὕδωρ τε αὐτὸ καὶ πῦρ, τὰ μέγιστα
 ζῶα τῇ βουλῇ συνέχων τῇ ἑαυτοῦ καὶ διακρατῶν, καθάπερ ὄχημα
 τέτρωρον, πρὸς διαμοιρῆν εὐθέτως ἡμιοχεῖ τὸ πᾶν. τετρά- 6
 μορφον γοῦν ἕκαστον αὐτῶν καθ' ἑαυτὸ ζῶον ὁ προσήτης εἶναι
 15 ὑπέθετο, ὅλα δι' ὅλων κεκεῖσθαι δηλῶν τὰ στοιχεῖα, τετραμυγῆ τε
 εἶναι τὰ συνιστάμενα ἐξ αὐτῶν συγκρίματα. Denn das dem Kristall
 Ähnliche, welches über ihren Häuptern ist, muß dem Himmel ver-
 glichen werden.

Der Herr aber, lehrend, von diesen seien wir zusammengesetzt 7
 20 durch die Mischung (Composition) des Leibes, bückte sich, als ein von
 Geburt Blinder zu ihm geführt wurde, und machte einen Kot von

5 Orig. zu Ezech. 1, 12. XIV, 30 Lomm. — 7 Plato Tim. 90 A — 9 Plato
 Legg. IV, 715 E — 19 vgl. Iren. Adv. haer. V, 15, 2 — 20 Joh. 9, 6

7 vgl. Ps. Dion., De hier. cael. 15, 8

1 μὲν — ὡς] εἰπὼν od. εἶπον S | ὄλῳ S: λόγῳ C 2f πάλιν ἰδίως < S
 3 ἑτέρας — ἔχειν Z. 4 < S | ἐν ἑαυτῷ] C 141 4 συμπεφυκτίας C 1. Hd.,
 ὕ corr. in ὕ v. spät. Hd. | οἷον < S 5 ἄριστα C | ἀφ' ὧν + S
 5ff Orig. τινὲς δὲ καὶ ἐξηγήσαντο τὰ ζῶα εἰς τὸ τετραπέρατον, τὰ πρόσωπα εἰς τὰ
 στοιχεῖα, ἐξ ὧν συνέστηκε τόδε τὸ πᾶν . . οὕτως οὖν ἐλαίνεται πάντα ἐπὶ τοῦ
 λόγου τοῦ θεοῦ 6 τὸ μὲν γ. S | ἀέρι τὸν] ἀόριστον S 7 ἀπεικάζειν
 schwerl. S (sja wohl < S) 8 καὶ ἡγεμονίαν + S 9 ὁ (μὲν δὲ)
 — ἔχων Pl 10 καὶ ὁ u. τε καὶ Pl 10f τῶν ὄντων < S Pl 11 τε
 αὐτῶν < S 12 καὶ διακρατῶν < S 13 διαμοιρῆν = prebyvanie: preby-
 vanie S | ἀρρήτως] »ohne Änderung« »ohne Umstürzen« S 14 ἕκαστον
 αὐτῶν] αὐτὸ S | ζῶον] ὄν + S 15 κεκεῖσθαι C | στοιχεῖα S 112V
 16 συγκρίματα] C endet 19ff Iren. ei . . qui caecus fuerat a nativitate . .
 praestitit visum . . . quapropter et dominus exspuit in terram. et fecit lutum et
 superlinivit illud oculis, ostendens antiquam plasmationem, quemadmodum facta
 est 20 vor »bückte sich« + »Von dem Blinden« S

Erde und bestrich ihm die Augen und machte ihn sehend, das ihm nach dem ihm angeborenen Bestand des Leibes Mangelnde von derselben Mischung der Elemente wieder hinzufügend und ausfüllend. Denn das Trockene war von der Erde, das Nasse aber und Kalte und Warme
 5 von dem Ausspeien. Denn das Warme ist das aus dem Mund Hervorgehende. Aber auch an der Luft ist es teilnehmend. Denn nicht ausatmend, sondern mit vollem Anziehen des Atems speien wir den Speichel aus, mit ihm heraussendend von der inneren Wärme. So von
 8 Erde und Luft, Wasser und Feuer zusammenmischend und von diesen,
 10 welche zuvor waren (hatten), wählend, schuf Gott, Ein Gefäß der Seele von allen den Leib bereitend. Ein großes Zeugnis aber hierfür ist die
 9 Kunst der Malerei bewahrend, welche, die Elemente unserer Natur nachahmend, nicht mit irgend welchen anderen, sondern mit vier
 15 Farben von verschiedener Mischung durch ein beliebiges Hinzufügen eines jeden Bild malend nachahmen. Denn so hat er auch in dir, ein
 Maler seiend, mit vier Substanzen aller Person bildend, alle Teile des Leibes nach verschiedener Mischung des Leibes zusammengestellt; und
 nicht ist ein solches in uns, welches nicht von allen hat; das trocken
 Erscheinende aber, nämlich das von Knochen, hat von den anderen und
 20 ist gemischt.

XI. Daher muß der Leib derselbe erste sein, indem der, welcher verbunden hatte, auflösen gewollt, . . . , daß er durch die hinzukommenden und hinweggehenden Säfte der Speisen werde. Da du Gold mit Silber
 2 oder mit etwas anderem zusammenschmelzend ihre Verbindung durch
 25 Kunst trennen kannst, sollte aber nicht vielmehr, was Gott, der jene Materie selbst aus dem Nichtseienden geschaffen, mit unerforschlicher Weisheit zusammengestellt, wenn er will, unzerstört und unverändert sein, sondern Tag für Tag schwindend? Wenn nämlich die Speise in
 Fleisch sich verwandelt und in Knochen und in Sehnen, das Fleisch
 30 aber in Haare und Nägel, während der frühere Leib fortgeht. Was
 unrichtiger denn alles ist. Denn wenn einiges jeden Tag von der Speise zu dem Leib hinzukommt, anderes weggeht, indem dem Wasser ähnlich einiges hinwegströmt, anderes hinzuströmt, so ist nicht eine

16 vgl. De res. I, 9, 5. 41, 1. II, 21, 2. Symp. S. 23, 5. 11 — 23 vgl. De res. II, 27, 2 — 28 vgl. De res. I, 9, 15. II, 12, 2

23 Dial. Adam. V, 18 S. 210, 30ff

10 »Gott« S 113 10f vielleicht »Einen (edino st. edinū) Leib von allen als Gefäß der Seele bereitend« 21 »erste« τὸ πρῶτον: »früher« πρῶτον S; oder »früher« gehört zu »verbunden hatte« 25 »der« S 113^v

Schöpfung der Mensch, sondern irgendeine nicht vorbedachte Einrichtung durch den Zufall. Denn wie können wir von Gott gemacht 4 nennen das beständig Fließende und wie Wasser Erscheinende und niemals dasselbe seiend? Wenn es Gottes Werk ist, so muß auch das 5 Werden des einmal Geschaffenen zu Knochen und Fleisch und Sehnen von ihm sein, wenn wir wollen, daß auch nur ganz kurz bleibe das von irgendeinem Künstler Geschaffene. Fließen ist nicht (sein), sondern das häufige Empfangen von Werden und Vergehen. Und lügenhaft ist das Gesagte: »Es nahm Gott Staub von der Erde und 10 schuf den Menschen«. Denn wie wurde er geschaffen, wenn doch 5 das Geschaffene von dem zuerst Gewordenen die Form empfängt und bleibt, nicht zu einer andern Form übergehend? Aber von dem Leib wird nach jenen gesagt, daß er dieser selbe nach seiner Identität, wenn auch ganz kurz, niemals bleibe, und von eben jenem Niederlegen des 15 Samens an werde und vergehe und in Wirklichkeit niemals sei. Was ein Unterfangen (Hypothese) mir zu sein scheint, nach leichtfertiger Phantasie wahr, aber keineswegs nach wahrhaftem Verstand. Denn 6 wie wäre nicht töricht zu sagen, daß etwas sei, aber niemals für sich selbst sei? Denn wir sagen, daß eine Schöpfung die des für sich selbst 20 Seienden sei; wie aber sollte diese sein, wenn auch kein Ende genommen hat das Bilden in der Materie? Denn nicht sagen wir zuvor, daß etwas geschaffen sei, bis man in ihm eine gewisse Vollendung der Form erblickt, welche zu dem Wachstum des Ganzen ihm zugrunde liegt.

XII. Wenn wir aber nun irgendein Glied eines Bildes sehen, so 25 erkennen wir daraus seine ganze Größe, indem der Künstler hiernach auch jenes ganzen Bildes Größe macht. Wenn aber nun das, nach

1 vgl. de res. II, 10, 1 S. 349, 15f — 9 Gen. 2, 7; vgl. De res. II, 15, 5 S. 362, 17f — 13 vgl. De res. I, 25, 6 S. 252, 12f

24—S. 355, 6 Dial. Adam. V, 16 S. 208, 4—10

3 »das« eze: »ist« est S | »Erscheinende« vidimoe: »Erkannte« vedomoe S
 7 »Fließen« tešti: to ili S | »(sein) sond. . . Werden« (byti) no bytie
 9 »Es« S 114 12 vielleicht »aber . . . gesagt wird« 14 nach »bleibe«
 + »Der Mannessame hier« S 16 »Unterfangen«: ἐπιχείρημα wie I, 58, 1?
 24 D ἐπ' ἀνθρώπου τὸ παράδειγμα λαβέ' ὃν τρόπον, εἴ τις βούλοιο ἀπὸ κηροῦ ἀνδροεῖκελον κατασκευάσαι καὶ πρότερον μὲν βραχεία ὑποστάσει ἀποτιπωσάμενος, αὐθις ἕτερον κηρὸν ἐπιχέων, εἰς ὕψος καὶ μέγεθος βοῖεται τοῦτο πλάττειν (πλάττων), ἀδυνάτως ἴσχει, οὔτε (οὔτω) γὰρ τὸ γινόμενον τέλους τυχεῖν δυνήσεται, τῆς πρώτης ὑποστάσεως τοῦ κηροῦ ὑπεκρεούσης καὶ ἐτίρας γινομένης, οὔτε ὁ ἀνδροεῖκελοποιὸς τελέσει τὸ ἔργον | »so« S 114^v

welchem das Übrige, d. h. das Ganze, geschaffen werden muß, nicht für sich ist, sondern durch anderes vernichtet wird, abgelöst durch Hinzukommendes, und jenes Hinzukommende durch anderes Hinzugekommene, und jenes wieder durch anderes, wie soll dann der Künstler
 5 das ganze Bild zu Ende führen, indem die Materie niemals dieselbe bleibt? Denn es muß die zur Herstellung des Bildes genommene Materie für sich selbst bleiben und nicht vergehend, sondern nur übergehend in das Bild, worein sie der Künstler bilden will, sei es eines Kindes oder Jünglings. Daher ist es klar, daß von der einmal ge-
 10 nommenen Materie unser Bild des Leibes steht nach dem Befehl Gottes, welcher uns unsichtbar mit seiner Macht geschaffen. Denn wenn vielmehr die Orte seiner Idiome in jedes Glied des Leibes die aufgenommenen Speisen verwandeln, so verwandelt sich gleichwohl nicht in Knochen und Sehnen und Fleisch die Speise, noch die Knochen
 15 wiederum oder die Sehnen in Haare und Schleim und Nägel, sondern nur in mannigfaltige Säfte. Denn die allem vorsehende Weisheit bereitet (ersetzt) von der täglichen Nahrung, welche den Leib trinkt, der älteren Säfte Verluste, so daß sie nicht eines Einzigen Weggang haben, wie sie auch fremde durch die Haare und die Nägel und das Blut
 20 und die Galle ausscheidet; die anderen neuen aber kommen wieder durch die Speisen hinzu. Daher auch, weil sie mannigfaltig und vielgestaltig sind und viele Veränderung annehmen, hat sie auch viele Gefäße ihnen bereitet. Denn das Fleisch und die Adern wandeln in Blut die Speisen, die Brüste aber in Milch, das Gefäß der Galle aber in Galle,
 25 der Mund aber in Speichel oder Schleim, die Nase in Nasenschleim, die Augen in Tränen, das Fleisch der Oberfläche in Schweiß und Haare und Nägel. Daher, wenn jemand die Speise wegnimmt, wird dürftiger das Leben; wenn aber von den wahren vier Elementen irgendeines bewegt wird, geht zugrunde das Leben, indem das Substantielle fernerhin
 30 keine Ordnung hat. Denn wenn in Wahrheit in Fleisch und Knochen und Sehnen sich die Speise wandelte, wiederum aber Fleisch und Knochen und Sehnen in Haare und Nägel und Schleim, ἐχοῦν τὰ ἀποχοπιόμενα μέλη (τοῦ σώματος), τουτέστιν ὅτιον ἢ δάκτυλον ἢ

12 De res. I, 9, 15 S. 233, 14ff

32ff Dial. Adam. 5, 16 S. 206, 7f

8 »in das, w. s. d. K. des Bildes b. w.«? S 12 »die Orte« mēsta: »an Stelle«?
 16 »Säfte« pēny: plēny Sb 16f »bereitet« sūstavljaet: »zubereitete« sūstavljaemy S
 18 »Weggang« ἀπέλεσιν: »Genuß« ἀπόλασιν S 24 »die Br.« sūsi od.
 sjsi: »diese« sii S 28 »d. wahren« S 115^v 30 »in«² < Sb 32 ἐχοῦν
 — ἀναπληροῦσθαι S. 356, 1 aus D 33 τοῦ σώματος + S | ὅτιον: »Hand« S
 23*

ὅτινα ἀθήτε ἐκ τῆς τροφῆς . . ἀναπληροῦσθαι. Denn es muß durchaus
 notwendig, wenn etwas des Leibes weggeht oder hinzukommt, indem
 etwas aufwächst, nachdem (etwas) irgendwie weggegangen, ein neues
 Glied hinzukommen. Denn einem Fluß haben sie diesen Leib ver- 7
 5 glichen; denn ein Teil von ihm fließe voran (ab), ein Teil hernach
 (herzu), wie ein Teil des Wassers gehe zum Meer, ein Teil auch wieder
 neu fließe aus den Quellen. Denn wie die abströmenden Wasser in
 Flüssen wieder aus den Quellen ersetzt werden, so müßten auch die
 fehlenden Glieder des Leibes von häufiger Nahrung ersetzt werden.
 10 Aber jene haben sich nicht befleißigt, auf das Wesen zu blicken und 8
 wirksamer die Erforschung mit nicht erdichteten (erlogenen) Gedanken
 zu schauen. Denn wenn das Festere des Leibes durch das Eingehen
 der Speisen in Nägel und Haare, das Nasse wiederum, nämlich das
 Saftige, in Hartes sich verwandelt, wäre es in der Ordnung, daß an
 15 Stelle der abgegangenen Glieder oder Sehnen andere würden von der
 Speise. Da dieses nun nicht möglich ist, wie sagt ihr; es sei (bleibe) 9
 nicht immer derselbe Leib? Denn wenn einer Quelle ähnlich ist die
 tägliche Speise, dem Wasser aber die hinzukommenden Säfte, so muß
 der Leib wie ein Kanal sein, durch welchen nicht versiegende Säfte
 20 gleich Quellen eines Wasserflusses fließen, [Denn] wie Wasser nicht
 herabströmen kann, wenn es nicht geeigneten Raum findet. Denn wie 10
 die Wasser der Flüsse den Tälern — wenn es scheint, daß gemeinsam
 ihnen diese Sache und in betreff der Lebewesen die Sache —, so auch
 die Speise unseren Leibern, indem die Säfte in den ganzen Leib sich
 25 ergießen, der Leib aber steht und das Hinzuströmende empfängt und
 das Abfließende gemäß Anfüllung und Leerwerden. Denn die zu Zeiten
 eingehenden und zunehmenden Säfte sind nicht die substantiellen, wie
 ich sagte, von Anfang mitgeboren, sondern von der täglichen Speise
 werdend und aufgehörend. Daher haben sie viele Veränderungen des
 30 Wanderns, sowohl bezüglich der Verringerung, wie der Vermehrung,
 wie des Bedürfnisses.

XIII. Die Ärzte aber nennen die Galle die eine die gelbe, eine andere grau, eine andere schwarz, eine andere grün; und das Blut

4 De res. I, 9, 1. 25, 2ff S. 230, 4ff. 251, 8ff — 28 vgl. 12, 3ff S. 355, 16ff

4 vgl. Greg. Nyss. De hom. opif. 13 S. 73 (66 Oehler). De an. et res. S. 249f (148 Oehler) — 32 vgl. zu S. 351, 6f

1 ὅτινα: »etwas anderes« S | τ. τροφῆς: »der eingegangenen Speise« S
 6 »wie« Bo: »und« S 9 »häufiger«: »fester« S 10 »Wesen« S 116
 20 »Denn wie« S; vielleicht eine Lücke nach »findet« Z. 21 26 »Anfüllung« S 116
 32 vor »die Ärzte« + »Wie drei Unterschiede der Galle, so auch des Blutes« S

wiederum das eine gelb, ein anderes dicht (echt), ein anderes schwarz. — Wenn (man) nun wegen der Reinigung des Blutes (»vom Blut«?) 2 wegnimmt, ist es nicht das substantielle, da, wenn dies wäre, der Bestand des Lebewesens zerstört würde, sondern der Saft, welcher 5 sich gemehrt hat vom Trinken und der Nahrung (und), nachdem er die Gestalt des Blutes angenommen, auf jenem schwimmt. Daher es auch beim Stechen (Aderlassen) sofort springt. Wenn aber nun durch Unachtsamkeit des Arztes das wahre berührt wird, so wird plötzlich schwach das Lebewesen. Daher ist das abgelassene Blut nicht das 10 wahre, noch vom Bestand des Leibes. Und damit dies jemand deutlicher auch an der Weise des männlichen und weiblichen Geschlechtes mache: den Männern nämlich, welche immerfort arbeiten und schaffen, bringen die Arbeiten den Tau des Leibes, daher wir auch einer überflüssigen Reinigung nicht bedürfen; und den Frauen nun, welche viel 15 Überfluß durch die Speisen haben und ohne Arbeit seiend nicht Ausdünstung des Fleisches haben, ihnen ward die monatliche Reinigung.

Und in bezug auf die Leiber, welche in Krankheiten auszumergeln 4

14 Aristot. De anim. hist. III, 19 S. 52, 31 Didot

2 ff Dial. Adam. V, 17 S. 210, 4 ff — 17 ff Dial. Adam. V, 16 S. 206, 10—15

1 »dicht« πυκνόν; wohl γονιμώτατον wie D zu Z. 2 2 D οὐ τὸ γονιμώτατον καὶ κίριον αἷμα ἐκκρίνουσιν οἱ φλεβοτομούμενοι, ἀλλὰ τὸ νόθον καὶ ἐπίσακτον ἐκ τῶν χυμῶν ἐπιγινόμενον. ὅθεν καὶ ἐν ταῖς αἰμορραγίαις προσηδᾶ, οὐκ ὄν γονιμώτατον οὐδὲ κίριον. διὰ τοῦτο καὶ οἱ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης μέτοχοι, εἰδότες τὸ ἐκ τῶν χυμῶν ἐπίσακτον ἐρῦθαινόμενον καὶ ὁμόχροον γινόμενον τῷ αἵματι, οὐ μὴν γονιμώτατον ὄν, ἐπιχειροῦσι (ἐπιτηροῦσιν Bh mit D^r) [ἐν] ταῖς φλεβοτομίαις, ἔστ' ἂν (ὅταν Jh Bh) ἐκκρίνηται πᾶν τὸ νόθον, τὸ λεγόμενον μέλαν τοῦ δὲ ξανθοῦ καὶ γονιμωτάτον προζέψαντος εὐθὺς στάσεις ποιοῦνται, μὴ πω ἐκρεῦσαν τὸ γόνιμον διαλύσῃ τὸ ζῶον 10 »Leibes« S 117 12 »den Männern« mužem: »der Männer« muž S; vielleicht »in Bezug auf das der Männer« 14 Aristot. τὸ δὲ τῶν θηλειῶν αἷμα πρὸς τὸ τῶν ἀρρένων διαφέρει· παχύτερόν τε γὰρ καὶ μελάντερόν ἐστιν 17 vor »Und in« + »Von den am Fleisch Kranken« S

D ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἐν ταῖς νόσοις ἐπεκρεῖ σώματα, αὐθις ἕτερα γεγόμενα· ἀλλ' ὅταν ἡ ψυχὴ μὴ δέξηται τὰ αὐτῆς (ἐαντῆς D) ὄρεκτά, μίσει τὸ σῶμα, καθάπερ ἐρίων (τὰ) (Bh mit D^r, wo in illane aus in laneo; ὁ ἰὼν D) ὑγραινόμενα πιλοῦνται (πιλῆ D). ὅταν δὲ δέξηται τὰ αὐτῆς ὄρεκτά, αὐθις πιανόμενον (πιανόμενα D) ὀγκοῦται· οὐ γὰρ οὕτω (neque enim tantum temporis ad reparationem quaeritur, quantum in crescendo consumsit a puerili usque ad virilem aetatem D^r) ὄψστα, ἀνασφῆλατος (vgl. Meth. De res. III, 9, 9. De lepra 7, 5. Symp. S. 47, 10) ἐκ νόσου τοῦ σώματος, ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἀποκαθίσταται τὰ) (+ Jh) διὰ τοσοῦτον χρόνον ἀξίζοντα

und vernichtet zu werden scheinen, deuchte dich vielmehr mit Unvernunft. Denn die Substanz des Fleisches fest seiend und feucht und so zu sagen eine Zusammenleimung von Ton, mit Fleischbestandteilen die der Knochen bedeckend, bald durch Speisen Vollwerden empfangend, bald
 5 aber durch Mangel Verschlechterung, wie vom Regen gefüllte Höhlen. Denn von Krankheiten der Substanz (Natur) umfassen und das Be-
 gehrte nicht überkommen habend, fällt ab das Fleisch; aber gesund
 geworden wieder Speise nehmend [der Substanz nach] und gemästet,
 wird es größer, niemals aber [der Substanz nach] ab- oder zunehmend.
 10 Denn wie bleiben Wunden und andere Schäden in den Leibern, wenn, 5
 während das frühere Fleisch völlig vergeht, anderes wieder von der
 Nahrung zu dem Lebewesen hinzukommt? Denn es müßte vielmehr
 gleich und glatt werden durch das hinzukommende Fleisch, aber nicht
 zusammenwachsen, noch der Ort der Wunde zusammengehen, da doch
 15 das Hinzukommende beständig das Abfließende ersetzt. Nun aber. 6
 während das Fleisch zusammengeht, waren und entstehen von überall
 her am verletzten Orte Narben, wie das Zusammennähen zerrissener
 Kleider. Es ist aber nötig zu sehen, ob das geschieht, was der Herr
 Jesus gesprochen: »Niemand legt einen Lappen neuen Tuches auf ein
 20 altes Tuch«, damit lehrend, es könne nicht zu altem Fleisch anderes
 neues hinzukommen von der Speise, wie sie meinen; da es [sonst] be-
 gegnete, daß das eine alt wäre im Leibe, das andere neu. So müßten 7
 auch unsere Leiber nicht altern, wenn einiges Fleisch hinzukäme, anderes
 hinwegkäme. Noch das nun: wenn ein jeder von uns derselbe nicht 8
 25 sein kann, da doch durchaus oft, wie sie meinen, die zugrunde
 liegende Substanz des Leibes hinzukommt und hinweggeht, so daß ein
 anderer ist am zehnten Tage und ein anderer heute, — somit hat uns
 nicht die Mutter geboren noch auferzogen, denn ein anderer ist, der
 geboren, und ein anderer, der auferzogen worden, und ein anderer
 30 wieder der heutige. Lügnerisch aber ist auch das zu Jeremia gesprochene 9
 Wort: »Vor Deiner Erschaffung kannte ich Dich«; denn ein anderer
 an Stelle des Geschaffenen war der, zu welchem das Wort geschah.

19 Mt. 9, 16 — 24 vgl. De res. I, 9, 2f. 25, 3. 6 S. 230, 4ff. 251, 8ff. 252, 12f
 — 31 Jerem. 1, 5

10 ff Dial. Adam. V, 17 S. 208, 12f

3 »mit Fleischbest.« plotničesky sŭst.: platoničesky sŭst. S S »der Sub-
 stanz nach« ist nach »niemals aber« Z. 9 zu setzen | »nehmend« S 117^v |
 »gemästet« vlašima: »benedeit« blažima S^b 15 vor »Nun« + »Von den
 Wunden, welche am Leibe entstehen« S 22 »d. andere« S 118

Wir haben dann auch weder die Taufe empfangen, noch sind wir ge- 10
 reinigt worden, noch überhaupt gekommen zu dem Wasser des Gehorsams, da der einst gereinigte Leib verschwunden ist, ein anderer
 aber an dieses Stelle von der Speise gekommen ist. Denn freudvoll
 5 ist einem jeden von uns das Beichten, da man dem, welcher nicht derselbe sein will, dreitausend Leiber an Stelle Eines zählt.

XIV. Und wenn es nötig ist, zu dem Unpassendsten der Unvernunft herabgeführt zu werden, [denn] so mögen durchaus nun auch dies
 sie beifügen noch über das Vorgebrachte hinaus, daß auch nicht der
 10 Seele nach wir dieselben sein können; denn die Ideen und Meinungen und Sitten, welche Eigentümlichkeiten der Seele sind, sind niemals dieselben, sondern die einen kommen, die andern verschwinden; die Kunstfertigkeiten aber nun beginnen bald, bald verschwinden sie, denn das Vergessen ist Vernichtung dem Lernen, das Lernen aber wieder Er-
 15 setzen, an die Stelle des Vernichteten eine neue Tüchtigkeit schaffend. Denn wenn sie dort wegen des Abschneidens und Abhauens ohne 2
 Unterscheidung sagten, daß ein Hinzukommen des Fleisches geschehe, wie sagen sie nicht vielmehr auch von der Seele, daß sie eine bewegliche und fließende Natur habe wie vom Leib; da doch in uns nicht
 20 bleiben dieselben Gedanken und Sitten, sondern vergehen und kommen? Denn bald ist uns dies gefällig, bald jenes, indem die ersten Erkennt- 3
 nisse weggehen und andere kommen. Und so wird zerstört werden ihr immer <un>bewegliches und unsterbliches Sein, indem sie verweslich und verschieden gezeigt wird. Und ist es wohl genehm und würdig, 4
 25 daß jene widersprechen und mit Worten verkehren den Bau des Leibes, aber etwa unwürdig, daß wir zurückgeben und untersuchen den Sinn des Gesagten? Aber dies, sagen sie, sei nicht so: zu sagen, die Seele 5
 sei sterblich, sei ganz böse, denn wenn auch die Eindrücke hineingeraten in die Vorstellungen, doch sei sie nicht verschieden der Sub-

5f »man .. zählt« *načítajut*: »man .. anfängt« *načínajut* Sb | »welcher nicht .. will« *ne chotjastu* oder »welche nicht .. wollen« *ne chotjaštim*: »nicht wollen« *ne chotéti* S 6 »dreitausend« S 118^v 8f »mögen sie beifügen«?: »fügen sie bei« S 10 »Meinungen«: »Herrlichkeiten« *slavy* (*δόξα*) S 15 »neue« *ново*: *i ovo* S 16f »ohne Unterscheidung« »ohne Verschiedenheit« *bez raznenija*: schwerlich »ohne Veränderung« *bez razmènenija* 21 »uns« < Sb »bald«² S 119 21f »Erkenntnisse« »Gedanken« *razumenie* m 24 »genehm und« *ljubo i*; w. e. sch. »geziemend und« *lèpo i*; vielleicht »etwa« *ljubo* 25 »verkehren« *razvraštatì* (*ἀνατρέπειν, ἐστρέφειν*); »zurückgeben« »zurückwenden« *vūzvraštatì* (*ἀποδίδοναι, ἐπιστρέφειν*)

stanz nach. Also auch nicht dieser Leib, sagen auch wir, wenn auch die Säfte, welche Erzeugnis sind der Speisen und dem Leib Nahrung, bald sich mehren, bald auch abnehmen. Daher ist es sehr schlecht, zu sagen, den leidenden Leibern, welche schwach geworden, komme
5 anderes Fleisch wieder zu von der Speise.

Lächerlich aber ist auch dies, uns anzufallen (daß sie uns anfallen), 6 als nicht recht redend von der fließenden Umwandlung des Leibes; und nicht geziemend (sei) dies Gotte, daß, während andere Leiber gesündigt haben, andere gerichtet werden, und während andere gerecht
10 gehandelt haben, andere das Heil empfangen, — indem jene erdichten, daß die Seele einen andern geistlichen, durchaus besseren als den gegenwärtigen Leib haben werde. Aber wie dies unvernünftig und 7 verwirrend ist, ist jedem verständlich. Denn wenn das nicht gerecht ist, zu sagen, daß man in einem andern Leib vor dem Richter stehen
15 werde, ihr selbst aber saget, daß irgendeinen andern geistlichen Leib die Seelen empfangen werden, macht ihr Gott ungerecht nach diesem Wort. Ihr selbst aber überführt euch, indem ihr Widerspruchsvolles 8 redet. Denn wir sagen nicht in betreff der Unsterblichkeit und Unverweslichkeit dieses unseres Leibes, daß ein anderer, sondern daß
20 dieser Leib die Unverweslichkeit empfangen. Wie auch der sehr weise 9 Paulus tadelnd denen, welche die Auferstehung dieses Leibes verspotteten, dies antwortete: »Denn es muß dies Verwesliche bekleidet werden mit Unverweslichkeit und dies Sterbliche bekleidet werden mit Unsterblichkeit«.

25 XV. Deshalb, da auch die Einrichtung des Leibes gezeigt ist, müssen wir auch das Übrige sehen. Denn nicht — wie ihr meint, weiser die Schrift erklärend — spricht der Apostel zu den Korinthern über die

4 De res. I, 11, 1 S. 234, 12ff — 8 De res. I, 11, 3 S. 235, 1ff — 11 vgl. De res. I, 25, 6f. 62, 1 — 22 I Kor. 15, 53 — 27 Orig. C. Cels. VII, 32f

16 Oekumen. zu II Kor. 5, 10 PGr 118, 973 B. Cramer, Catene V, 381 — 18—24 Pitra Anal. s. IV, 201 (434)

2 »Nahrung«? prikormi 7 »als« S 119^v 8 »(sei) .. Gotte (byti) bogu 18 ff Syr in A Bl. 78^f u. B Bl. 59^f Nos porro non aliud corpus quam illud quo induti sumus affirmamus induturum incorruptionem et immortalitatem, quemadmodum sapiens Paulus, loquens illis quos ad risum movebant rei difficultates, non tantum asseruit sed demonstravit dicens: »oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem« 22 »dies antwortete« se otreče: »dieses (des Leibes) sagte« sego reče S^b

Auferstehung: »Wenn unser irdisches Haus des Leibes zerstört wird, haben wir einen Bau von Gott, ein Haus nicht mit Händen gemacht« usw., sondern vielmehr ihnen hiervon den Glauben vergewissernd. Wenn du aber nun das diesem Folgende der Ordnung 2 nach mitsprichst (mitliesest), so wirst du ihn vielmehr finden bekräftigend die Auferstehung des Leibes. Denn nachdem er zuvor gesagt, wie das zukünftige Leben nicht in einem andern, sondern in diesem Leib zu erwarten ist, [und] fügte er bei, wie nicht eifrig zu trauern ist um dieses Leben: »οἶδαμεν γὰρ ὡς ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ 3
5 σκήνους καταλυθῇ«. ἐπίγειον οἰκίαν τὴν ἐνταῦθα βραχύβιον ζωὴν καταχρηστικῶς λεπτέον. καὶ οὐ τὸ σκῆνος τοῦτο. . . Wenn es (das gegenwärtige Leben) aber zerstört worden, so werden wir von Gott das ewige Leben empfangen. εἰ γὰρ ἐπίγειον οἰκίαν καταλυομένην τὸ σῶμα τίθεται αὐτὸν νομίζετε. φράσατε τὸ σκῆνος τί ἐστιν, οὗ 15 ἡ οἰκία καταλύεται; ἕτερον γὰρ τὸ σκῆνος, καὶ ἄλλο τοῦ σκήνους ἡ

1. 9. 13f II Kor. 5, 1

9—S. 363, 17 Phot. Bibl. 234 S.297a, 36—298a,3 — 10 Oekumen. zu II Kor. 5, 1 PGr 118, 968 D. Cramer, Catene V, 379

9 »Erklärung des Wortes des Apostels: Wenn auch uns das irdische Haus des Leibes zerstört wird usw.« vor οἶδαμεν + S | Ph Ὅτι τὸ Οἶδαμεν γὰρ ὡς (ὅτι Ph^a) — καταλυθῇ Z. 10 und + καὶ ἐξῆς οἱ Ὁριγενισταὶ (ὀριγενειασταὶ Ph^a) εἰς ἀναίρεσιν τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως προβάλλονται. σκῆνος τὸ σῶμα καὶ ἀχειροποίητον ἐν οὐρανοῖς οἰκίαν τὰ παρ' αὐτῶν πνευματικὰ ἐνδύματα λέγοντες . . διό φησιν ὁ ἅγιος Μεθόδιος 10 σκήνους] σώματος S 10—S. 362, 9 Oekum. u. Catene ἐπίγειος μὲν οἰκία ἡ ἐνταῦθα βραχύβιος ζωὴ, σκῆνος δὲ τὸ σῶμα ἡμῶν. τῶν ψυχῶν. ἄλλο γὰρ οἰκία καὶ ἄλλο τὸ σκῆνος, οὗ ἐστὶν ἡ οἰκία, καὶ ἄλλο ἡμεῖς, ὧν ἐστὶ τὸ σκῆνος ἴδιον. »ἐὰν οὖν«, φησὶν, »ἡ οἰκία τοῦ σκήνους ἡμῶν καταλυθῇ«. τοντέστιν ἡ ἐνταῦθα βραχύβιος ζωὴ, »ἔξομεν οἰκίαν ἀχειροποίητον« (ἀχειρ. οἰκ. Catene), τοντέστι ζωὴν αἰώνιον, οὐ προσδεομένην (προσδεομένοις Catene) τῆς ἡμετέρας ἐργασίας καὶ τῶν ἡμετέρων χειρῶν πρὸς σύστασιν. καλῶς δὲ ὡς (< Catene, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς παρούσης ζωῆς τὴν μέλλουσαν »ἀχειροποίητον« εἶπεν. ἡ γὰρ παρούσα ἀπὸ τῶν χειρῶν ἔχει τὴν σύστασιν, ἄρτον, ποτοῦ καὶ ἐνδύματος. οὕτως ὁ ἅγιος Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ 10 τὴν < Ph^a | βραχύβιον < S 11 καταχρηστικῶς λ. < Oekum.; »nennend« S | σκῆνος Ph: σῶμα S, aber vgl. S. 324, 4 | »Wenn es — empfangen« Z. 13 + S 13 »Leben« S 120^v | εἰ γὰρ — νομίζετε Z. 14: »Wenn ihr aber meint, daß dieser Leib selbst werde zerstört (vernichtet) werden« S 14f οὗ ἡ οἰκ. καταλύεται] ἡ τὸ σῶμα S 15 σκῆνος: σῶμα S | σκήνους: σώματος S

οἰκία. καὶ ἕτερον ἡμῖν, ὃν ἔστι τὸ σκῆνος ἴδιον. ἐὰν γὰρ ἡ ἐπί-
 γμιος ἡμῶν οἰκία φησὶ τοῦ σκῆματος καταλυθῆ. οἷον ἡμῶς μὲν τὰς
 ψυχὰς εἶναι δηλώσας, σκῆνος δὲ τὸ σῶμα, οἰκίαν δὲ τοῦ σκῆματος τὴν
 κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ἀπόλασιν τῆς σαρκὸς τροπικῶς. ἐὰν οὖν 4
 5 ἡ εὖν δὴ αὕτη ἡ τοῦ σώματος ζωὴ δίκην οἰκίας καταλυθῆ. ἔξομεν
 τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀχειροποίητον (οἰκίαν, τουτέστι ζωὴν αἰώνιον).
 ἀχειροποίητόν φησὶ διὰ τὸ χειροποίητον ταύτην λέγεσθαι τὴν ζωὴν
 κατὰ ἀντιδιαστολήν, παρὰ τὸ πάντα ἡμῶν τὰ κοσμήματα καὶ σπο-
 δάσματα τοῦ βίου χερσὶ παλαμᾶσθαι ἀνθρώπων. Daher auch Salomo
 10 »Eitelkeit der Eitelkeiten« nannte dies unruhvolle Leben. τὸ γὰρ σῶμα 5
 δημιουργημα ὑπάρχον. . θεοῦ χειροποίητον οὐ λέγεται, ὅτι μὴ ἐπαλα-
 μήθη τέχναις ἀνθρώπων. εἰ δέ, διότι ὑπὸ θεοῦ ἐδημιουργήθη, χειρο-
 ποιητόν αὐτὸ λέξουσιν, χειροποίητοι ἄρα καὶ αἱ ψυχὰ καὶ οἱ ἄγγελοι
 καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτὰ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. — Wenn aber auch sie
 15 nicht mit Händen gemacht sind — θεοῦ γὰρ αὐτουργήματα καὶ ταῦτα —,
 so ist auch der Leib nicht mit Händen gemacht, denn auch er ist
 Gottes Schöpfung und nicht mit Händen gemacht. Denn es »nahm
 Gott Staub von der Erde und schuf den Menschen«. Das von Gott
 Gemachte ist ein nicht mit Händen gemachtes Werk der Kraft Gottes.
 20 τίς οὖν ἔστιν ἡ χειροποίητος οἰκία; ἡ βραχύβιος. ὡς ἔφην. αὕτη ζωὴ, 6
 ἡ ἀπ' ἀνθρωπίνων χειρῶν δραματουρουμένη (»φαγῆς γὰρ φησὶν ἐν
 ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου τὸν ἄρτον σου«), ἧς καταλυθείσης ἐκείνην

1 II Kor. 5, 1 — 2 vgl. De res. II, 21, 4. III, 21, 12 — 10 Pred. Sal. 1, 2
 — 17 Gen. 2, 7 — 21 Gen. 3, 19

1 καὶ ὦν S | ἴδιον + S Oekum.: < Ph | ἐὰν — φησὶ Z. 2] ἐὰν οὖν φ.
 ἡ οἰκία Oekum. | ἐὰν — καταλυθῆ Z. 2 < S . 2 οἷον — καταλυθῆ Z. 5 anders
 Oekum. | οἷον: »denn« S . 3 σκ. — σκῆν.] καὶ τοῦ σκ. καὶ οἰκίαν S 3f τὴν
 κατὰ < S 4 ἀπόλασιν — τροπικῶς < S | ἐὰν γὰρ, φησὶ, S 5 αὕτη ἡ τοῦ
 σ.: »d. gegenwärtige« S | ἡ² < Pha 6 τὴν ἐν τ. οὐρ. < Oekum. | οἰκ.
 τουτ. ζ. αἰώνιον + S Oekum.: < Ph 7 ἀχειροποίητόν — ἀνθρώπων Z. 9 < S:
 anders Oekum. 8f καὶ σπονδ. Ph^a 309va | nur τὰ τοῦ πολέμου κοσμή-
 ματα Pl Legg. XII, 956 A 10 vor τὸ γὰρ »Daß der Mensch nicht kann mit
 Händen geschaffen genannt werden« + S 11 θεοῦ: »der Sorgfalt Gottes« S
 οὐ δύναται λέγεσθαι S 12 vor εἰ δέ »Von den Seelen und von den
 Engeln« + S | διότι ὑπὸ θεοῦ ἐδημ. < S 13 λέξουσιν εἶναι S | ἄρα
 ὡσαύτως S | καὶ οἱ ἄγγελοι < S 14 τὰ ἐνδύματα — οὐρανοῖς: »und die
 höheren Kräfte« S 15 καὶ ταῦτα < S 20 τίς — οἰκία als Überschrift in
 S, dann »daher ist das mit Händen gemachte Haus« + S | οὖν < S |
 ἔστιν] »d. vom Apostel genannte« + S | ὡς ἔφην < S 21 φησὶν < S
 22f ἐκείνην . . ζωὴν < S

τὴν ἀχειροποίητον ζώην ἔχομεν. καθάπερ καὶ ὁ κύριος εἰπὼν ἐδήλωσε
 »ποιήσατε (ἑαυτοῖς) φίλους ἐκ τῆς ἀδικίας τοῦ μαμωνᾶ, ἵνα ὅταν
 ἐκλίπωσι δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς«. ὁ γὰρ ἐκεῖ 7
 »σκηνάς« ὁ κύριος ἐκάλεσε, τοῦτο ἐνταῦθα ὁ ἀπόστολος ἐνδύματα·
 5 ὁ δὲ ἐκεῖ »φίλους ἐκ τῆς ἀδικίας« (ὁ κύριος ἐκάλεσε, τοῦτο) ἐνταῦθα
 »καταλυόμενας« ὁ ἀπόστολος »οἰκίας«. καθάπερ γοῦν, ἐὰν ἐκλείψωσιν
 αἱ τῆς παρούσης ζωῆς ἡμῶν ἡμέραι, τὰ πρὸς εὐπορίαν τὰς ψυχὰς
 ἡμῶν ὑποδέχονται ἀγαθοεργήματα. ἃ ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ἀδικίᾳ ζωῆς
 ἐκτησάμεθα, τῷ τὸν κόσμον »ἐν τῷ πονηρῷ« κείσθαι, οὕτω τῆς
 10 ζωῆς (ταύτης) καταλυθείσης τῆς ὠκυμόρου τὴν πρὸ τῆς ἀναστάσεως
 ἔχομεν οἰκησιν αἱ ψυχαὶ παρὰ τῷ θεῷ, ἔστ' ἂν ἀνακαινοποιηθεῖσαν
 ἡμῖν ἄπρωτον ἀναλάβωμεν οἰκίαν. ὅθεν καὶ »στενάζομεν«, μὴ 8
 θέλοντες τὸ σῶμα »ἀπεκδύσασθαι, ἀλλ'« ἐπ' αὐτῷ τὴν ἄλμπον
 »ἐπενδύσασθαι« ζωὴν. τὸ γὰρ οἰκητήριον τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ὃ ἐπιθυ-
 15 μοῦμεν ἐπενδύσασθαι, ἡ ἀθανασία ἐστίν· ἣν ἐὰν ἐπενδυσώμεθα, κατα-
 ποθήσεται πᾶν τὸ ἐν αὐτῇ ὀλοσχερῶς ἀσθενὲς ὑπὸ τῆς ἀχρόνου ζωῆς
 καταναλωθὲν καὶ θνητόν.

XVI. Wohlan, nun aber lege ich euch auch jene Worte des
 Apostels selbst vor, damit ihr erkennet, wie lauter sich selbst ent-
 20 sprechende Worte der Apostel redet.

Denn er spricht: »Immer das Sterben Jesu an unserm Leibe 2
 tragend«, und bald darauf: »Denn immer werden wir die Lebenden
 in den Tod gegeben um Jesu willen, damit auch das Leben Jesu in
 unserem Leibe erscheine«. Und da erscheint »das Leben Jesu an
 25 unserem Fleische« — dies aber ist Unvergänglichkeit —, so geht nun

2 Luk. 16, 9 — 8 vgl. De cibis 8, 7 — 9 I Joh. 5, 19 — 12 vgl. Amos
 9, 11 — II Kor. 5, 4 — 21 II Kor. 4, 10 — 22 II Kor. 4, 11

1 καθάπερ: »daher« S 2 ἑαυτοῖς mit Luk. 16, 9 + S 4 vor τοῦτο
 »Die ewigen Hütten« + S 5 ἐκ τῆς ἀδικίας < S | ὁ κύρ. ἐκ., τοῦτο + S
 6 καθάπερ γοῦν: »nämlich« S 7 ἡμῶν schon vor αἱ Ph^a; ἡμῶν < S |
 πρὸς εὐπορίαν < S | τὰς S 121^v 8 ἡμῶν Ph^a 309^v b: ὑμῶν S | ταύ-
 της τῆς? S 9 ἐκτ.: »wir getan haben« S | τῷ — κείσθαι < S | vor
 οὕτω Von dem Bau der Seele vor der Auferstehung« + S 10 ταύτης + S
 | ὠκυμόρου: »eitlen« übersetzt S 10f τὴν(?) . . οἰκησιν < S 10 πρὸ
 drève: drèvee S 11 παρὰ τῷ θεῷ: ἀπὸ (πρὸς?) τοῦ κυρίου S 12 ἡμῶν S
 | ἄπρωτον < S 13 ἄλμπον Bo mit S: λοιπὴν Ph 14 ἐπενδύσ. ζ.: »dies
 . . Leben durchwandeln«, vielleicht »gelangen zu diesem . . Leben« | τὸ γὰρ
 — θνητόν Z. 17 < S 17 θνητόν: es endet Ph 18 »auch« < S^b 24 »Leibe«:
 τῷ θνητῇ σαρκὶ II Kor. 4, 11 | »an« vñ: kũ S

nicht zugrunde das Fleisch, in welchem das Leben Jesu erscheint. Er fügt aber nun wieder bei, sprechend: »Habend aber nun denselben **3** Geist des Glaubens, nach dem geschrieben steht: Ich glaubte, darum redete ich auch« usw., »wissend, daß, der Jesus von den Toten auf-
5 erweckt hat, auch uns auferwecken wird«. Da er aber nun auf der **4** leicht Beweglichen leichte Annahme sah und fürchtete, sie möchten, auf die Ohnmacht des Leibes schauend, nicht glauben an die Auferstehung, sagte er: »Daher wenn auch unser äußerer Mensch verwest, aber der innere erneuert sich Tag um Tag«. »Der äußere Mensch« sagt
10 er, entsprechend dem gegenwärtigen, er verwest durch Krankheiten und andere Leiden; gleichwohl können wir, uns stark sehend durch den Geist, nicht geängstet werden, indem Gott mit der Verheißung säumt, wie es uns erscheint. Er tut aber nun kund: »Denn das gegen- **5** wärtige Leichte unserer Trübsal schafft nach Überschwang in Über-
15 schwang eine Last der Herrlichkeit uns, die wir nicht sehen auf das Sichtbare« usw. Das ist: Denn wenn wir auch jetzt leicht meinen, auch Leiden zu haben im Leibe, aber dennoch schafft ein solches Leiden »nach Überschwang uns eine Last der Herrlichkeit, die wir nicht sehen auf das Sichtbare, sondern auf das noch nicht Offenbarte«. Daher viel- **6**
20 mehr bestätigend das Gesagte, sagt er: »Denn wir wissen, daß wenn auch unsere irdische Hütte des Hauses zerstört wird« usw. Denn man muß bedenken, wie auch diese an den alten (Leibern) festhalten, indem uns verlangt, über dem sterblichen Leibe mit Unsterblichkeit bekleidet zu werden. Deshalb ist er mit von Natur gehörig zu jenem Leben.
25 Denn »niemand hat sein Fleisch gehaßt, sondern er nähret und liebt **7** es«, denn die himmlische Hütte, mit der uns verlangt »überkleidet zu werden«, ist die Unsterblichkeit. Wenn wir in diese gekleidet werden, so »wird von dem« ewigen »Leben verschlungen werden unser ganzes Sterbliche«. Daher nennt er auch tot unsern Leib, »damit wir nicht

2 II Kor. 4, 13 — **4** II Kor. 4, 14 — **8** II Kor. 4, 16 — **13. 18** II Kor. 4, 17
20 II Kor. 5, 1. Tert. De resurr. 41. Adv. Marc. V, 12 — **25** Ephes. 5, 29 —
26. 28 II Kor. 5, 4 — **29** II Kor. 5, 3

2 »Habend« S 122 **6** »Annahme« prijatie = ἀποδοχή, auch πάθος; vielleicht »Umsicht« von prijati προνοεῖν **9** »aber«: οὐκ ἐγκακοῦμεν ἀλλ' II Kor. 4, 16 **13** »säumt« medljaštu A am Rand: »nötigt« (zum Gebet) nudjastu AB **15 f** »das Sichtb.« S 122^v **22** »(diese) festhalten« pridružatsja: vielleicht (»dieser) festhält« pridružitsja; schwerlich ist für »diese« si zu lesen dā »die Seelen«

bloß«, sagt er, von aller guten Handlung erfunden werden, durch welche die Seele geschmückt wird. Zur getrosteten Erwartung des Gesagten uns anleitend, erwidert er: »Getrost aber immer seiend und wissend, daß, weilend in dem Leib, wir weggehen vom Herrn. Denn 5 im Glauben wandeln wir und nicht im Schauen« usw. Das ist: daher sind wir getrost, wissend, daß, wenn auch in dem gegenwärtigen Dasein wir vom Herrn weggegangen sind, das Gebot übertretend, wir dennoch aus dem Leib ausgehend zu dem Herrn kommen. »διὰ 9 πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἶδους«, τουτέστι διὰ πίστεως γὰρ 10 ἐπιβαίνομεν ἔτι ἀτρανωτάτω λογισμῶ τὰ ἐκεῖ πράγματα κατοπτρίζοντες. καὶ οὐ σαφῶς, ὥστε καὶ ὁρᾶν καὶ ἀπολαύειν καὶ ἐν αὐτοῖς εἶναι. — Denn wenn wir nicht zuvor »aus dem Leib gehen«, damit er 10 umgeschaffen erneuert werde, können wir nicht mit ihm »zum Herrn kommen«, indem wir alle Versündigungen der Unreinigkeiten haben. 15 Daher durchaus erkennend, daß das Leben der gegenwärtigen Zeit ist 11 Hinweggehen »vom Herrn«, trauern wir nicht wie Sterbende. Wenn aber nicht dies ist, sondern er sehr hoffte, aus dem Leib zu gehen, um ferner nicht in ihm zu sein, wie hat er dann gesagt, daß in diesem sterblichen Fleische »das Leben Jesu erscheinen wird«? Denn er er- 20 scheint als sich selbst Widersprechendes sagend. Denn wie erscheint er nicht? Denn nachdem er selbst zuerst gesagt, daß »das Leben Christi erscheinen werde« in dem sterblichen Fleisch, erbat er ein wenig weiter, wieder »auszugehen aus dem Leib«, das entgegengesetzte Ausgehen. Sehr gefahrvoll aber ist, von einem solchen Mann, 12 25 in welchem Christus gesprochen hat, zu sagen, daß er sich Widersprechendes sage. Sehr klar aber ist, daß er sich Entsprechendes sagt. Denn er fügt sofort hinzu: »Denn wir alle müssen erscheinen vor dem richtenden Christus, damit ein jeder empfangen, was er getan durch seinen Leib, es sei gut oder böse«, als die Seele im Leib war.

3 II Kor. 5, 6. 7 — 8 II Kor. 5, 7 — 12. 23 II Kor. 5, 8 — 16 II Kor. 5, 6 — 19. 21 II Kor. 4, 10 — 24 vgl. De res. I, 62, 8. II, 17, 4 — 27 II Kor. 5, 10

8—12 Phot. Bibl. 234 S. 298a, 4—7

1f »durch welche« S 123 4 »weggehen« »fern wandeln« otchodim
5 vielleicht schon hierher Ph διὰ — τουτέστι 8 διὰ — τουτέστι Z. 9 < S
10 τὰ ἐκεῖ: »alle jene« S 10f κατοπτ. Ph^b 233 11 κ. οὐ σαφῶς < S |
ὥστε — εἶναι Z. 12 »daher wir [nicht] überaus verlangen, von hier fortzugehen« S
12 εἶναι] Ph endet 18 »ihm« S 123^v 26 »Sehr klar aber«: »Denn sehr klar« Sb

XVII. Und nun, damit allseitig klarer uns die Verhandlung hierüber werde, wollen wir auch verstehen das von demselben Heiligen Gesagte, daß »Fleisch und Blut das Himmelreich nicht ererben können«.

»Daß Fleisch und Blut«, hat der Apostel gesagt, »das Reich 2
5 Gottes nicht empfangen können«. Etwas anderes ist statt Fleisch zu verstehen möglich, da doppelt Fleisch verstanden wird, sowohl vom Fleisch selbst als von fleischlichen Handlungen.

Er beginnt aber nun von diesem Wort: »Wenn aber Christus auf- 3
erstanden ist, wie sagen einige, daß keine Auferstehung der Toten ist«, 10
und wieder: »Der erste Mensch ist von der Erde irdisch, der andere Mensch ist der Herr vom Himmel«, und der Reihe nach bis: »Gott aber sei Dank, der uns den Sieg gegeben hat durch unsern Herrn Jesus Christus«. Da aber nun vorliegen die Worte, unter welchen das 4
unverstandene ist, indem er einmal sagt: »Fleisch und Blut können 15
nicht ererben das Reich Gottes«, bald aber wieder: »Dies Verwesliche muß anziehen die Unverweslichkeit«, außer diesem Leibe eine andere Verweslichkeit nicht erwähnend, so muß man erkennen, ob er auch Leib zu zweierlei sagt, wie auch Welt zwiefach gesagt wird, da wir (sonst) wie lächerlich erschienen, sagend, der Apostel rede sich 20
Widersprechendes. Aber er tut es vielmehr auch selbst kund, indem 5
er spricht: »Wenn ihr abgestorben seid den Elementen der Welt, was stellet ihr als lebend in der Welt Satzungen auf?« Denn hier bezeichnet er nicht jenen Bestand von Himmel und Erde selbst, welcher nach dem Wirklichen Welt genannt wird, als Welt, sondern den ver- 25
lassenen dem menschlichen Irrtum gemäßen Glauben. Daß er aber nicht von den vier Elementen des Weltbaus redet, durch die wir leben, ist durchaus zu erkennen, denn wir können nicht sei es ohne Wasser,

3 I Kor. 15, 50; vgl. Iren. Adv. haer. V, 9, 1. 13, 2. Tert. De res. 48—50 —
8 I Kor. 15, 12 — 10 I Kor. 15, 47 — 11 I Kor. 15, 57 — 14 I Kor. 15, 50 —
15 I Kor. 15, 53 — 21 Kol. 2, 20

6 Dial. Adam. V, 22 §. 220, 2ff

4 vor »Daß weder« + »Erklärung dessen, daß er sagt: Fleisch und Blut können das Reich Gottes nicht ererben« S 5 »Etwas anderes« ino nëcto: »Und etwa was« i ponè ěto Sb 6 D ó γάρ ἀπόστολος σάρκα και αἷμα ὀνομάζει τὰς αἰσχροῦς και φανλοτάτας πράξεις, τοὺς τὰ σαρκικά φρονοῦντας σαρκικοὺς καλῶν, τοὺς δὲ πνευματικὰ πράττοντας πνευματικοίς 12 »uns« ny: »jetzt« nnè 16 »Leibe« < Sb 17 vor »so muß« + »Daß auch Leib zwiefach (S 124^v) gesagt wird« S 19 »wie« < Sb

oder ohne Feuer, oder ohne Luft, oder ohne Erde bleiben; wenn wir aber von ihnen erhalten werden durch die Einrichtung Gottes, wie befiehlt er, denen abzusterben, von denen wir erhalten werden? Und der **6** Herr, indem er sagt, »die Welt« liege »im Argen«, kennzeichnet nicht **5** die Welt selbst; denn nicht herrscht der Arge über den Schmuck der Welt, wie er weder tränkend ist, noch gebend »allen Speise zur Zeit«, sondern der, »welcher scheinen läßt seine Sonne über Gute und Böse und regnen über Gerechte und Ungerechte«. Was ist dieses dann nun für eine »Welt, welche im Argen liegt«? Der in die Sünde verirrte **10** Gehorsam des Menschen. Du wirst auch auf zwiefache Art das Gesetz **7** genannt finden, einmal das Gebot selbst, ein andermal auch die dem Gebot widerstrebende Begierde. Wie aber nun auch der auf die Un- **8** gerechtigkeit gerichtete freie Wille des Menschen Welt genannt wird, und Elemente der Welt, nicht Erde, noch Feuer, noch das Übrige, **15** sondern die irreführende Lehre des Götzendienstes des Argen, so wird auch Fleisch nicht das Fleisch selbst als nicht imstande zu erben das Reich Gottes genannt, sondern die sündenliebende Sitte, von welcher er selbst spricht: »Weder die Hurer, noch die Räuber, noch die Mörder werden das Reich Gottes empfangen«. Denn die in **9** **20** bösen und argen Lüsten Lebenden, »deren Gott der Bauch ist«, werden passend statt Menschen Fleisch genannt; es gehörte sich, daß die ebenso wie das Vieh Lebenden »Fleisch und Blut« genannt werden. Es zeigt **10** es aber auch der selige Moses, denn er sagt: »Gott sprach: es soll nicht bleiben mein Geist in diesen Menschen, weil sie Fleisch sind«. **25** Wie wenn etwa die Früheren, welche vor diesen geboren wurden, ohne Fleisch in die Welt gekommen wären? Daher er von böser Sitte und Handlung spricht. Denn »in diesen Menschen«, spricht er, »wird mein Geist nicht bleiben«, als der in den andern geblieben, aber in diesen

4. 9 I Joh. 5, 19 — **6** Psal. 64, 10 — Psal. 144, 15 — **7** Mt. 5, 45 — **9f** vgl. De autex. 17, 2 S. 189, 15 — **10** vgl. De res. II, 7 S. 341f — **14** Kol. 2, 20. Gal. 4, 3 — **15** vgl. I Joh. 5, 21 — **18** I Kor. 6, 9. 10 — **20** Phil. 3, 19 — **22** I Kor. 15, 50 — **23** Gen. 6, 3

26 Dial. Adam. V, 23 S. 220, 2ff

3 vor »Und d.« + »Daß nicht herrscht der Arge über das gut Geschmückte (*εὐχοσμία?*) und Gemischte der Welt« S | »Und der« S 125
10 vor »Du wirst: + »Daß auch Gesetz auf zwiefache Art (dvojako: dvoe S) gesagt wird« S | »auf zwiefache Art« dvojako: dvoejako S **15** »sondern« no S c: »noch« ni S **18** »Hurer« S 125^v **26** vgl. D zu S. 366, 6

nicht bleiben wird. Daher nicht wegen dieses unseres Fleisches wurde gesagt: »es wird nicht mein Geist in diesen Menschen bleiben«, sondern er hat es gesagt wegen der zum Guten unbeweglichen Menschen.

XVIII. »Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα κληρονο-
 5 μῆσαι βασιλείαν θεοῦ οὐ δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν
 κληρονομεῖ.« Σάρξα, φησίν, οὐ τὴν σάρξα αὐτὴν ἐδήλωσεν, ἀλλὰ
 τὴν ἄλογον πρὸς τὰς μαχλώσας τῆς ψυχῆς ὁρμὴν ἡδονῆς. εἰπὼν 2
 οὖν ὅτι »σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομήσαι οὐ δύνανται«
 ἐπαπεφίηματο »οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ«. φθορὰ
 10 δὲ οὐκ αὐτό ἐστι τὸ φθειρόμενον, ἀλλὰ τὸ φθεῖρον. . . ἐπικρατήσαντος
 μὲν γὰρ τοῦ θανάτου κλίνεται τὸ σῶμα εἰς φθοράν· ἐπιμενούσης δὲ
 ἔμπαλιν τῆς ζωῆς ἐν αὐτῷ ἴστηκε μὴ καθαιρούμενον. διὸ ἐπειδὴ 3
 μεθόριος τῆς ἀφθαρσίας ἐγενήθη καὶ τῆς φθορᾶς ἡ σὰρξ, οὐκ οὔσα
 οὔτε φθορὰ οὔτε ἀφθαρσία, ἐκρατήθη δὲ διὰ τὴν ἡδονὴν ὑπὸ τῆς
 15 φθορᾶς, ποίημα τῆς ἀφθαρσίας καὶ κτῆμα ὑπάρχουσα, διὰ τοῦτο
 γηγένηται φθαρτὴ καὶ »εἰς γῆν« ἐκλίθη »χώματος«. καὶ ἐπεὶ συνε- 4
 κρατήθη ὑπὸ τῆς φθορᾶς καὶ θανάτῳ διὰ παιδείαν παρεδόθη. εἰς
 νίκος αὐτὴν ὁ θεὸς τῇ φθορᾷ καθάπερ κληρονομίαν οὐ κατέλιπεν,

2 Gen. 6, 3 — 4 1 Kor. 15, 50 — 7 vgl. 1 Petr. 2, 11 — 8 vgl. Iren. Adv.
 haer. V, 12, 3 — 12 vgl. Symp. 3, 7 S. 34, 10f — 16 vgl. Dan. 12, 2; Symp.
 S. 34, 8f. De res. I, 51, 5. II, 21, 2 — 17 vgl. De res. I, 43, 3. 44, 2 S. 291, 4ff. 292, 2ff

4—S. 371, 9 Phot. Bibl. 234 S. 298a, 8—298b, 13 — 12—S. 371, 9 S. Pa-
 rall. 428 S. 179 Holl

4 Τοῦτο — ἡδονῆς Z. 7: »Daher hat auch der Apostel »Fleisch und Blut kann
 das Reich Gottes nicht empfangen« nicht von diesem Fleisch gesagt (reče: rek S),
 sondern von den Lüsten des Fleisches, welche die Seele verderben« S 7 τὰς
 < Pha 8 ὅτι < Pha | καὶ αἷμα < S | θεοῦ Pha 310ra 9 οὐδὲ
 ni: οὐ ne S 10 αὐτό < S | φθεῖρον: »wie auch Tod ist nicht das Sterbende,
 sondern das sterben Machende« + richtig S | ἐπικρατήσαντος — χώματος
 Z. 16 < S 12 διὸ < Pha | ἐπειδὴ] es beginnt C in C 82^v—83^v und
 R 90^v—91^r; Lemma ἐκ τοῦ αὐτοῦ C, ohne Lemma R; vorausgeht in C und R De
 res. I, 48, 4—52, 1 13 μεθόριον Ph | ἐγενήθη καὶ] καὶ κτῆμα ὑπάρχουσα C
 | τῆς < C 14 οὐδὲ . . οὐδὲ Ph 16 γηγένηται] ἐγένετο C^r | φθαρτὴ
 C: εἰς φθορὰν Ph | καὶ εἰς — χώματος < Ph 16f συνεκρατήθη Ph, οὖν
 ἐκρατήθη C, ἐκρατήθη w. e. sch. S 17 φθορᾶς] hier aus Z. 14 διὰ τὴν ἡδονὴν
 + S | παιδείαν Ph: παιδαγωγίαν C^e, παρακοὴν C^r 17f εἰς νίκος] »völlig« S
 S, vgl. zu De res. I, 44, 1 18 αὐτὴν < S | ὁ θεὸς < Ph | τῇ φθορᾷ]
 τῷ θανάτῳ oder (S^a) ἐν τῷ θανάτῳ S | καθάπερ κληρονομίαν < S |
 οὐ < Pha

ἀλλὰ πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως νικήσας τὸν θάνατον ἀπέδωκε τῇ ἀφθαρσίᾳ, ἵνα μὴ κληρονομήσῃ ἢ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν, ἀλλ' ἡ ἀφθαρσία τὸ φθαρτὸν. ἐπαποκρίνεται γοῦν »δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν 5 τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι 5 ἀθανασίαν«. φθαρτὸν δὲ καὶ θνητὸν ἐνδύμενον ἀθανασίαν καὶ ἀφθαρσίαν τί ἂν ἕτερον εἴη παρὰ τὸ σπειρόμενον »ἐν φθορᾷ καὶ ἀνιστάμενον ἐν »ἀφθαρσίᾳ« (ὅτι μὴ φθαρτὴ ἐστὶν ἢ θνητὴ ἢ ψυχὴ, ἀλλὰ τὸ θνητὸν τοῦτο καὶ φθειρόμενον σαρκίον), ἵνα »καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοῦκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπου- 10 ρανίου;« ἡ γὰρ εἰκὼν τοῦ χοῦκοῦ, ἣν ἐφορέσαμεν, τὸ »γῆ εἶ καὶ εἰς 6 γῆν ἀπελεύσῃ« ἐστίν, ἡ δὲ εἰκὼν τοῦ ἐπουρανίου ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις καὶ ἡ ἀφθαρσία, ἵν' »ὡσπερ ἠγέρθη ὁ Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν«. εἰ δὲ τις εἰκόνα μὲν χοϊκὴν τὴν σάρκα αὐτὴν οἶοιτο 7 15 λέγεσθαι, εἰκόνα δὲ ἐπουράνιον ἄλλο παρὰ τὴν σάρκα σῶμα πνευματικόν. ἐνθυμηθῆτω δὲ οὗτος πρότερον ὅτι Χριστὸς, ὁ οὐράνιος ἄνθρωπος, τὸ αὐτὸ σχῆμα <τοῦ σώματος καὶ> τῶν μελῶν καὶ εἰκόνα καὶ σάρκα τὴν αὐτὴν τῇ ἡμετέρᾳ φορέσας ἐφάνη, δι' ἣν καί, ἄνθρωπος

3 I Kor. 15, 53 — 6 I Kor. 15, 42 — 7 vgl. De res. I, 52, 2f — 8 I Kor. 15, 49 — 10 Gen. 3, 19 — 12 Röm. 6, 4 — 15 vgl. De res. I, 62, 1 u. zu S. 388, 15 — 16 vgl. I Kor. 15, 47

10ff Oekumenius zu I Kor. 15, 49 PGr 118, 889 B

1 παρέδωκε C^r 2 τὴν C^c 83 3 τὸ φθ.¹] τὴν φθορὰν S | γοῦν] ὁ ἀποστολος + C^r 4f τὴν ἀφθ... τὴν ἀφ. Ph 4 τοῦτο ἐνδύσασθαι² < Ph 5f ἀθανασίαν καὶ ἀφθαρσίαν Ph: ἀφθαρσίαν C^c S, ἀθανασίαν C^r 6 τί — παρὰ τὸ: »(ist das oben Gesagte« S | δ' ἂν ἕτερον Ph: ἄλλο ἂν C^r 7 ὅτι — σαρκίον Z. 8 < Ph | ἢ θνητὴ < S 8 καὶ φθειρόμενον < S | ἵνα] καὶ S; vor καὶ »Welcherlei das Bild des Irdischen, welcherlei das des Himmlischen« + S 8f ἐφορέσαμεν S 126^v 9 εἰκόνα Ph^a 310^b | τὴν < Ph^a 10 ἡ γὰρ] Oekum. ἡ εἰκὼν τοῦ χοῦκοῦ Ἄδὰμ τὸ »γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ«. ἡ εἰκὼν τοῦ ἐπουρανίου Χριστοῦ ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις καὶ ἀφθαρσία. οὕτως ὁ ἐν ἁγίοις Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ | γὰρ < S | ἦν ἐφορ. < S Oekum. 12 ἡ < Oekum. | ἵν' ὡσπερ — εἰς ἀθάνατον S. 370, 11 < Ph | ἵνα C^r | ὁ < C^c | ἐκ νεκρῶν < C^r 13 ἐν vielleicht < S 14 δὲ] γοῦν S | χοϊκὴν] τοῦ(?) χοῦκοῦ S | αὐτὴν < S 15 ἐπουρανίου C^c: τοῦ(?) ἐπουρανίου S | τὴν σάρκα: τὸ σῶμα übersetzt S 16 δι' οὗτος < S 17 τοῦ σώματος καὶ + S | τ. μελῶν] ἡμετέρων + S | καὶ εἰκόνα — ἡμετέρᾳ Z. 18 < S 18 φορέσας] λαβὼν übersetzt, aber las schwerlich S

Methodius.

οὐκ ὄν, ἄνθρωπος ἐγένετο, ἵνα καθάπερ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀπο-
 θνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται.
 εἰ γὰρ μὴ διὰ τὸ ἐλευθερῶσαι τὴν σάρκα καὶ ἀναστῆσαι σάρκα 8
 ἐφόρεσε, τί καὶ περισσῶς σάρκα ἐφόρει, ἢν οὔτε σῶσαι οὔτε ἀναστῆσαι
 5 προήρητο; ἀλλ' οὐδὲν περισσῶς ποιεῖ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. οὐκ ἄρα
 ἀνωφελῶς τὴν »μορφὴν« τοῦ »δούλου« ἀνέλαβεν, ἀλλὰ πρὸς τὸ
 ἀναστῆσαι καὶ σῶσαι. ἀληθῶς γὰρ ἄνθρωπος ἐγένετο καὶ (ἀληθῶς)
 ἀπέθανε, καὶ οὐ τῷ δοκεῖν, ὅπερ ἐστὶν οὗ — ἦν γὰρ ἐν αὐτῷ
 πάντα »ναί« —, ἵνα ἀληθῶς »πρωτότοκος« ἀναφανῆι τῶν νεκρῶν,
 10 τὸν χοικὸν ἀληθῶς μεταβαλὼν εἰς οὐράνιον καὶ τὸν θνητὸν εἰς
 ἀθάνατον. Ἰουστίνος δὲ ὁ Νεαπολίτης, ἀνὴρ οὔτε τῷ χρόνῳ πόρρω 9
 ὢν τῶν ἀποστόλων οὔτε τῇ ἀρετῇ, κληρονομεῖσθαι μὲν τὸ ἀπο-
 θνήσκον, κληρονομεῖν δὲ τὸ ζῶν λέγει, καὶ ἀποθνήσκειν μὲν σάρκα,
 ζῆν δὲ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁπότεν οὖν σάρκα ὁ Παῦλος 10

1 I Kor. 15, 22; vgl. C. Porph. I, 1 — 3 vgl. Iren. Adv. haer. V, 14, 1 — 6 Phil. 2, 7
 — 7 vgl. Ignat. Ad Smyrn. 2. De res. II, 8, 7. III, 5, 4. De cibis 12, 7 — 8f II Kor.
 1, 20 — 9 Kol. 1, 18. Apok. Joh. 1, 5; vgl. De res. III, 5, 3f — 10 vgl. I Kor. 15, 49
 — 12 vgl. I Kor. 15, 50

3—S. 371, 11 Pitra Anal. s. IV, 201f. 435 — 7 vgl. z. B. Athanas. De in-
 carnat. 18, 1 — 12ff Cramer, Catene zu I Kor. 15, 50

1f ἐν . . ἐν fehlte viell. in der Vorlage von S | ἀποθνήσκ.: ἀπεθάνο-
 μεν S 2 ζωοποιηθήσονται C^r: ζωοποιηθήσομεν S 3 εἰ γὰρ — ἀφθαρσία
 S. 371, 11 Syr: bei Zahn, Ztschr. f. KG VIII, 5ff | διὰ τὸ μὴ C^r | καὶ ἀναστῆ-
 σαι < S 4 ἐφόρεσε] ἔλαβε las schwerl. S, vgl. S. 369, 18 | τί C^r 91 |
 περισσῶς (< Syr) — σῶσαι] »Fleisch zu werden, welches er nicht zu retten hatte« S
 | οὔτε ἀναστῆσαι < S 5 ἀλλ' — θεοῦ < S | οὐδὲν] οὐδὲ ἐν Syr | ὁ
 υἱὸς ποιεῖ C^c 6 τ. μορφὴν τ. δούλου] σάρκα ἡμῶν S | ἔλαβεν C^c | ἀλλὰ
 — σῶσαι Z. 7 < S 7 καὶ ἀληθῶς S Syr Zahn, vgl. III, 5, 4 8 ἀπέθανε: »litt«
 übersetzt S 127 | ὅπερ ἐστὶν] ἀλλ' C^r: < S | οὗ — ναί Z. 9 < C^r 9 πάντα
 ἡμῶν ναί S, viell. richtig 10 τὸν C^c 83^v | ἀληθῶς < C^r 11 Ἰου-
 στίνος etc. wieder Ph S. 298a, 37ff; vor Ἰουστ. »Von Justin, dem Philosophen« + S
 | Ἰουστίνος — οὐρανῶν Z. 14 < C | δέ] γοῦν S 11f τῇ ἀρετῇ . . τῷ χρόνῳ S
 12 οὔτε τῇ ἀρ. — οὐρανῶν Z. 14 < Syr^b | Catene Μεθοδίου. Τὸ ἀποθνήσκον κλη-
 ρονομεῖται, τὸ δὲ ζῶν κληρονομεῖ· διὸ οὐ τὸ ἀποθνήσκον σῶμα κληρονομεῖ τὴν
 ἀφθαρσίαν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' αὐτὸ ἐπὶ τούτων κληρονομεῖται
 εἰς τὸ γενέσθαι ἄφθαρτον καὶ δεκτικὸν τῆς βασιλείας | κλ. μὲν] κληρονομεῖν
 μὴ S 13 κληρονομεῖν — ἀποθνήσκειν] θνήσκειν Pha | κληρονομίας δὲ ἄξιον
 εἶναι S | μὲν < S 14 ζῆν: ζωὴν Pha S | τ. οὐρανῶν: τοῦ θεοῦ S |
 ὁπότεν — τῆς ζωῆς S. 371, 4 < S | οὖν C Syr: δὲ Pha, δὴ Ph^b

καὶ αἷμα μὴ δύνασθαι »τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ κληρονομησαί« λέγει, οὐχ ὡς ἐκφανλίζων, φησί, τῆς σαρκὸς τὴν παλιγγενεσίαν ἀποφαίνεται, ἀλλὰ διδάσκων οὐ κληρονομεῖσθαι βασιλείαν θεοῦ, αἰώνιον ὑπάρχουσαν ζωὴν, ὑπὸ τοῦ σώματος. ἀλλὰ τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς ζωῆς. εἰ 11
 5 γὰρ ἐκληρονομεῖτο ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ὑπὸ τοῦ σώματος, ζωὴ ὑπάρχουσα, συνέβαιεν ἂν τὴν ζωὴν ὑπὸ τῆς φθορᾶς καταπίνεσθαι. νῦν δὲ τὸ τεθνηκὸς ἡ ζωὴ κληρονομεῖ, ἵνα »εἰς νίκος καταποθῆ ὁ θάνατος« ὑπὸ τῆς ζωῆς καὶ τὸ φθαρτὸν τῆς ἀφθαρσίας κτῆμα καὶ τῆς ἀθανασίας ἀναφανῆ, ἄφετον μὲν καὶ ἐλεύθερον θανάτου γενόμενον καὶ ἁμαρτίας, δοῦλον δὲ καὶ ἐπήκοον ἀθανασίας, ὅπως τῆς ἀφθαρσίας ἢ τὸ σῶμα κτῆμα, καὶ μὴ τοῦ σώματος ἡ ἀφθαρσία. Diese Worte nun zerstören nicht die Worte des Aglaophon, 12 sondern auch anderer Irrgläubiger.

XIX. Daher gehen wir nun hiernach zum Folgenden über. Denn 15 wer, der zum Himmel geschaut und gesehen die Natur der Sterne so hell und wohlgeordnet, möchte nicht sofort denken, entweder sie seien ungeschaffen, oder hätten Langlebigkeit (bleibende Dauer). Wenn aber 2 nun die aus denselben Elementen, aus welchen auch wir, Gemachten, durch den Befehl Gottes wunderbar erscheinen, große Äonen habend 20 und nicht alternd noch sich wandelnd, so werden auch unsere Leiber wieder unsterblich auferstehen, indem nichts zu widerstehen vermag jenem Befehl, der aus Nichtseiendem die Dinge geschaffen und mit seiner Weisheit alles geschmückt. Gemäß dem seligen Salomo: »Der 3

2 vgl. Just. De res. (S. Parall. 107, 187. 294 S. 42. 46 Holl) — 7 I Kor. 15, 54 — 8 vgl. Iren. V, 13, 3 — 10 vgl. Plato Legg. IX, 875 C — 15 vgl. De sanguis. 5, 2 — 22 vgl. De res. II, 23, 7 — 23 Weish. Sal. 11, 18. 22f

1 μὴ δύνασθαι nach κληρονομησαί C^r | τὴν und τοῦ < C^r | λέγει C^c
 2 ἐκφανλίζων] ἐκ φαίλης C^r | φησί < C (dem ja Ἰουσιτινος etc. S. 370, 11 fehlt):
 aber mit Recht dafür Jh Zahn, vgl. § 12 | τ. παλιγγενεσ. auch Justin S. Parall.
 107, 187. 294 3 ἀλλὰ] ἀλλ' ὡς C^r | οὐ κληρ. βασ.] κληρονομίαν C^c (auch
 C^r 1. Hd.) 4 σώματος μόνον Syr^b | ἀλλὰ] καὶ C^c 6 καταπίνεσθαι]
 κληρονομεῖσθαι w. e. sch. S (»überkommen«) 7 τεθνηκὸς Ph S: θνησκον C
 Syr Zahn 7f ὁ θάνατος καταποθῆ C: εἰς νίκος nach θάνατος S 8f καὶ
 τῆς ἀθανασίας C Syr (ἀφθαρσίας C^c): < S Ph Zahn 9 ἀναφανῆ Ph: φανῆ C
 ἄφετον μὲν καὶ C Syr: < S Ph Zahn | ἐλεύθ. μὲν Ph 9f καὶ ἁμαρτίας
 γεγεννημένον Ph | γεν. καὶ ἁμαρτίας < S 10 δοῦλον δὲ κ. ἐπήκοον: ἐπήκοον
 δὲ S | ἀθανασίας Ph^a 310^v: ζωῆς S | ὅπως — ἀφθαρσία Z. 11 < S 11 ἢ
 C^c Ph (τὸ σῶμα ἦι Ph): εἶη C^r, vgl. Syr | ἀφθαρσία] es enden C Ph Syr
 14 »Daher« S 127^v | »gehen wir über«: proidem A, præidem B 23f »Der
 geschaffen«: κτίσασα Weish. Sal. 11, 18

die Welt geschaffen aus ungestalteter Materie«, was vermag er nicht? »Vor ihm steht beständig große Macht und hält seines Arms, wer wird widerstehen? Dessen wie die Neigung der Wagschale vor ihm alle Welt und wie ein Tropfen des Morgentaus, herabgekommen auf die 5 Erde.« Denn man muß erkennen: Wenn die ganze Welt wie ein Taupfen vor ihm, dessen Kraft unausdenklich, — wie ist es ihm unmöglich, diesen Leib aufzuerwecken und an einen ehrenvolleren Ort zu führen?

XX. Wenn wir aber nun deutlicher sehen wollen die Natur des 10 Leibes, bedenken wir, aus welchem kleinem Samen werden Leiber von welcher Größe! Nicht aber aus der Kraft des Samens meinen wir, daß die Größe des Wachstums, sondern aus der Kraft Gottes. Denn 2 die Weisheit, sehr sich bekümmern um den Menschen, schmückt wie irgendein Maler auf alle Weise den Menschen, sowohl Größe wie Schön- 15 heit ihm gebend. Denn von wo kann er ein so großer werden, indem 3 ein sehr geringer Same in deiner Mutter Leib gefallen ist, welcher ist ein toter und nicht gestalteter Stoff; durch was nun anderes wird er gebildet oder kommt er zustande im Leib als durch die Weisheit Gottes, welche alles zum Besten einrichtet? — Denn wenn das nicht 4 20 wäre, so würde von der Menge des Blutes die Frucht verbrennen und sich spalten, wie auch jetzt gemischter Kalk, wenn Wasser hinzukommt; wenn nicht durch die Kraft Gottes dies gemacht würde. Denn wenn 5 die monatliche Kraft zurückgekehrt ist, und das Blut sich gemehrt

4 vgl. De res. II, 29, 2 S. 386, 9f — 14 vgl. De creat. 6 S. 497 — 16 Theoph. phil., Ad Autol. I, 8 — vgl. Symp. II, 6 S. 23, 2ff

16 Kyrill. Hier., Katech. 18, 9. Theodoret, De provid. 9 PGr 83, 650f — Aeneas Gaz., Theophrast. PGr 85, 977 B Zachar. Mityl. PGr 85, 1044. 1140 A

1 »was vermag er nicht« freie Wiedergabe von V. 19—21 2 »ihm . . seines«: σοι . . σου Weish. Sal. 11, 22 3 »Wagschale« S 128 9 vor »Wenn wir« + »Von der Natur des Menschen« S | »sehen«: »erkennen« A 16 Theoph. ἔπλασέν σε ἐξ ὑγρᾶς οὐσίας μικρᾶς καὶ ἐλαχίστης ῥανίδος. Aeneas εἰ γὰρ τὴν ἀρχὴν μικρὰ τις καὶ ἀνείδεος ὑγρότης ὕλον ἄνθρωπον ἀπέκτισεν, οὐκ ἂν ἔτι θαυμάσομαι εἰ ὕλον τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα τοῖς στοιχείοις κατασπαρὲν οὐ πλέον ἀλλ' αὐτὸ τὸ μέτρον ἀπέδωκεν. Zachar. ἵνα μικρὰ ῥανὶς ὑγρότητος καταβληθεῖσα ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ ζῶον λογικὸν θνητὸν ἀποτελεσθεῖη, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. S. 1140 τουτὶ τὸ σπέρμα τὸ ἀνθρώπινον etc. τις οὖν . . ὁ τὴν βραχεῖαν ἐκείνην μοῖραν τῆς ὑγρότητος καὶ τοῦ θεοροῦ σῶμα κατεργαζόμενος ἀνθρώπου etc. 17 »nun« S 128^v 23 »monatliche« mējnei: mēnei B

hat, und die Glieder voller geworden sind, und Befruchtung der Vermehrung wegen stattgehabt, geschieht die Empfängnis, indem alle Stoffe die Mutter aufnimmt. Durch wessen Aufsicht wird bewahrt das Kind, **6** nicht vernichtet von jener Unreinheit (Schärfe)? Durch wessen Kraft **5** wird das Kindlein wie im Wasser liegend nicht erstickt? Wie verbrennt es nicht in so großer Glut des Blutes? Denn es wird durch Gott bewahrt. Und nun, *εἰ ἐκ τοιαύτης σταγόνης βραχείας καὶ μη-* **7** *δέπω οὐσης τὸ σύνολον μηδέν, ἐν ὑγρασίᾳ τοσαύτῃ καὶ συνοχῇ καὶ πυγμῶ, ἐκ τοῦ μηδενὸς ἄνθρωπος γίνεται, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἐκ τοῦ* **10** *ἤδη ὑπάρξαντος ἀνθρώπου ἄνθρωπος ἔσται αὐθις ὁ ἄνθρωπος; οὐ γὰρ οὕτως μέγα τὸ ἤδη γεγενημένον καὶ διαλυθὲν ποιῆσαι πάλιν, ὡς τὸ μηδέπω γεγενημένον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος κατασκευάσαι.* Siehe nun auch **8**

3 vgl. Symp. II, 6 S. 23, 2ff — **7** vgl. Justin De resurr. (S. Parall. 107, 148f S. 41 Holl). Orig. zu I Kor. 15, 23 Cramer, Catene V, 296, 1ff — **9** Iren. Adv. haer. V, 3, 2. Tert. De resurr. 11

7—S. **379**, **8** S. Parall. 429 S. 180 Holl — **10** Epiph. Panar. haer. 64, 71 (II, 687, 11 Dd). Makar. Magnes IV, 30 S. 220, 21 Blondel. Isidor Pelus. Ep. I, 284 PGr 78, 349 B. Anastas. Sin. Respons. 92 PGr 89, 728 A

1 vor »und Befruchtung« + »Von der Befruchtung« S **3ff** die Stelle aus Symp. 2, 6 bietet C mit dem Lemma als aus *περὶ ἀναστάσεως*; vgl. bes. S. 23, 7ff *τίς γὰρ ἐστὶν ὁ προμηθνόμενος μὴ συμπνίγεσθαι τῷ ὑγρῷ καὶ τῇ συνοχῇ τῶν ἀγγείων ἐπικλυζόμενον ἔσω τὸ ἔμβρυον* und 23, 10ff *ἀνελεθεῖν εἰς μέγεθος . . . ἐξ ἀσθενοῦς καὶ βραχείως μεταβάλλον* **7** C in C 83^v und R 91^r; Lemma *ἐκ τοῦ αὐτοῦ*, vorausgeht Meth. De resurr. II, 18, 3—11 | *σταγόνης*: »Samen« übersetzt S **7f** *μηδέπω* — *μηδέν* Z. 8 < S **8** *μηδέν* Jh: *μηδὲ* C | *ἐν* — *συνοχῇ καὶ*] *καὶ ἐν τοσοῦτῳ* S | *τοιαύτη* C^r **9** *πυγμῶ*, von sp. Hd. in *πηγμῶ* R; »Feuer« S | *ἐκ τοῦ μηδενὸς* < S **9** Justin *θανάσαι μειζόνως, ὅτι ἐξ ἐλαχίστης ῥανίδος ὑγροῦ τηλικούτιον πλάσσεται ζῶον*. Iren. *καίπερ πολλῶ δυσκολώτερον . . . ἦν, ἐκ μὴ ὄντων ὀστέων etc. ποιῆσαι εἰς τὸ εἶναι καὶ ἔμψυχον καὶ λογικὸν ἀπεργάσασθαι ζῶον, ἢ τὸ γεγονός, ἔπειτα ἀναλυθὲν εἰς τὴν γῆν, αὐθις ἀποκαταστήσαι*. Epiph. *εἰ γὰρ τὰ ἐξ οὐκ ὄντων ἐποίησεν εἰς τὸ εἶναι, πόσω δὴ μᾶλλον τὸ ὄν εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν εὐχερῶς ἀποκαταστήσει*; Anast. *ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἀγαγόν, εὐκοπώτερον τὸ πλάσμα τὸ ὑπ' αὐτοῦ πλασθὲν καὶ διὰ θανάτου διαλυθὲν ἀναπλάσαι καὶ ἀνακαινίσασθαι δυνήσεται*. Makar. *ὁ γὰρ τὸ μὴ ὄν εἰς οὐσίαν ἀναγαγόν πολλῶ μᾶλλον τὸ γενόμενον καὶ λυθὲν ἀνασώσει καὶ βελτιονος ἀξιώσει προσθήκης κ. λήξεως* **10** *αὐθις* S 129 | *ὁ ἄνθρωπος* < S **11** *μέγα*: »schwierig« S | *ἤδη* u. *καὶ διαλυθὲν* < S **12** *τὸ* vor *μηδέπω* < C^r | *ἐκ* — *κατασκευάσαι*: »ins Leben einzuführen« übersetzt S | »Siehe — Kunst« S. 374, 6 < C

an den Künstlern. Denn nicht ist so schwierig ein ehernes Gefäß, nachdem man (es) zerschmolzen, in dieselbe Gestalt zu bilden, wie etwas mit noch nicht bearbeitetem Stoff von neuem zu machen. Denn viel Arbeit ist hier. Zuerst das Brennen des Metalls, dann das Schmelzen, 5 nämlich die Reinigung, und ferner das Gewinnen der Gestalt von der Kunst. *ἐὰν γοῦν ἐθελήσωμεν δεῖξαι τὴν γονὴν τὴν ἀπὸ τοῦ ἄρρενος 9 ἀπεκκραιομένην, παραγάγομεν δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ τεθνηκότος σῶμα. ποῖον πιστεύουσιν ἡμῖν οἱ θεοροί, εἰς τὸ φανερὸν ἐκατέρων κειμένων ἔσεσθαι ἄνθρωπον; ἄρα τὴν σταγόνα ἐκείνην τὴν ὅλως οὐδὲν ὑπάρχουσαν ἢ τὸν ἤδη σχῆμα καὶ μέγεθος ἔχοντα καὶ ὑπόστασιν; εἰ γὰρ 10 ἐκείνο τὸ ὅλως οὐδὲν μόνον ἐθελήσαντος τοῦ θεοῦ ζῶον τὸ κάλλιστον γίνεται, πολλῶ μᾶλλον τὸ ἤδη ὑπάρχον καὶ τετελειωμένον ἐθελήσαντος τοῦ θεοῦ πάλιν τὸ αὐτὸ ἄνθρωπος γίνεται.*

XXI. *Ἐπεὶ τί βουλόμενος ὁ θεολόγος Μωσῆς τὴν κατὰ τὴν σκηνοπηγίαν ἑορτὴν ἐν τῷ Λευϊτικῷ μυστικῶς εἰσηγήσατο; ἄρα γὰρ ἵνα οὕτως ἑορτάσωμεν τῷ θεῷ, καθάπερ ἐξηγοῦνται χυδαιότερον οἱ Ἰουδαῖοι νοοῦντες τὰς γραφάς, ὡς τοῦ θεοῦ σκηναῖς τοιαύταις ἐκ καρπῶν καὶ κλάδων καὶ εὐφύλλων <ξύλων> κατεσκευασμέναις ἀρεσκομένου, ἃ εὐθέως μαραίνονται τὴν χλόην ἀποσυλόμενα; οὐκ ἔστιν εἰπεῖν.*

14 Lev. 23, 39. 40. Symp. 9, 2 S. 116, 7ff — 16 vgl. Symp. S. 50, 14 u. zu De lepra 14, 5. Vgl. Tert. De res. 26. Orig. z. B. In Exod. hom. 3 IX 26 Lomm.

1 »schwierig« *bēdno* [nũ] S 6 γοῦν C^c: οῦν C^r | δεῖξαι — ὑπόστασιν Z. 10: »werden wir aber nun erkennen, was mehr ist: ein Tropfen Frucht oder ein gestorbener Leib, der annimmt und hat die Gestalt des Menschen?« S; »annimmt d. Gest. d. M.« (>d. M.« zweimal) als Überschrift in S 7 παραγάγομεν C^c | κατὰ τὸ αὐτὸ C^c: αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ C^r 8 πιστεύουσι C 10 ἔχοντα hinter ὑπόστασιν C^r 11 τὸ ὅλως οὐδὲν: »nicht dies nicht jenes seiend« S | μόνον übersetzt nicht S | τοῦ < C^r 11f ζῶον τὸ κάλλιστον] πάλιν τὸ αὐτὸ ἄνθρωπος C^r, »ein wie großes Lebewesen« S 12 πολλῶ] C^c 84 | τὸ ἤδη — γίνεται Z. 13] »kann von dem in Selbständigkeit (ὑπόστασις oder ιδιότης) gewordenen Menschen gemacht werden« S 12f ἐθελήσαντος C^c 13 τὸ αὐτὸ πάλιν C^r | γενέσθαι C^r 14 vor Ἐπεὶ »Daß auch die Errichtung der Hütten nichts anderes anzeigt als die Auferstehung« + S | ὁ θεολόγος < S | μωσῆς C^r 14f τὴν — ἑορτὴν und μυστ. εἰσηγήσατο: »die Errichtung der Hütten geboten« S 129^v 16 ἐξηγοῦνται: »gebieten« »wollen« S | χυδαιότερον: »schwach und kleinlich« S | οἱ < C^c 17 σκηναῖς — κατεσκευασμέναις Z. 18: »an schönblättrigen Nuß- und anderen Bäumen« S 18 φύλλων C^r | ξύλων + S 19 τὴν χλόην ἀποσυλ. < S | ἀποσυλόμενα C^r | οὐκ ἔ. εἰ.: »Nicht nun« übersetzt S

τίνος οὖν ἡ σκηνοπηγία, φράσατε, εἰσῆχθη μῆνυμα; τῆς ἀληθινῆς 2
 ἡμῶν, ᾧ ἄνδρες, ταύτης σκηνης. ἦν καταπεσοῦσαν εἰς φθορὰν διὰ
 τὴν παράβασιν καὶ λελυμένην τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῖς συμπήξας ἀνόλεθρον
 ἀναστήσειν ὁ θεὸς ἐπηγγείλατο, ὅπως ἐορτάσωμεν αὐτῷ ἀληθῶς
 5 τὴν μεγάλην ἐορτὴν καὶ πολυθρόλλητον τῆς σκηνοπηγίας ἐν τῇ ἀνα-
 στάσει. ὅποτε συμπηγνύμενα ἡμῶν εἰς κατακόσμησιν τῆς ἀθανασίας
 καὶ συμφωνίαν τὰ σκηνώματα ἐκ τοῦ χοῦς ἄφθαρτα ἀνίστανται, ὅποτε
 ἀκούουσι »τὰ ὀστᾶ τὰ ξηρὰ« (τὸν λόγον τοῦ θεοῦ), κατὰ τὴν ἀψευδε-
 στάτην προφητείαν προσαγόμενα πρὸς τὰς ἁρμονίας αὐτῶν ὑπὸ τοῦ
 10 ζροπλάστου θεοῦ καὶ ἀριστοτέχνου ἀνακαινοποιούντος αὐτοῖς τὴν
 σάρκα καὶ συμπηγνύντος, οὐ τοιούτοις ἔτι δεσμοῖς οἷς καὶ τὸ πρῶτον
 συνείχετο, ἀλλ' ἀκηράτοις πάμπαν λοιπὸν καὶ ἀλύτοις. <ἰδοὺ, γάρ 3
 φησί, »δώσω ἐφ' ὑμᾶς πνεῦμα ζωῆς καὶ ζήσεσθε καὶ δώσω <ἐφ' ὑμᾶς>
 νεῦρα καὶ ἀνάξω ἐφ' ὑμᾶς σάρκα καὶ ἐκτενω ἐφ' ὑμᾶς δέσμα« καὶ τὰ
 15 ἐξῆς. πάλιν δὲ ὁ ἀπόστολος: ὅταν »καταβήσῃται ὁ Χριστὸς ἐν κε-
 λεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου», καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστή- 4
 σονται πρῶτον, ἔπειτα »ἡμεῖς οἱ ζῶντες«, τουτέστιν αὐτὰ ἡμῶν

2 vgl. Amos 9, 11; De res. I, 51, 5. II, 21, 4 — 5 vgl. Symp. 9, 2 S. 116, 7f
 — 8 vgl. Ezech. 37, 4 — 10 vgl. S. 23, 5. 11. 231, 2. 275, 4. 384, 8 — 12 Ezech. 37,
 5. 6 — 15 I Thess. 4, 16f

1 ff vgl. Greg. Nyss. De an. et res. 244 B (136 Oehler) — 16—S. 376, 6 Phot.
 Bibl. 234 S. 298b, 14—22

1 οὖν] μὲν C^r | φράσατε < S | εἰσῆχθη: »ward geboten« S | μῆ-
 νυμα verbindet S mit dem Folgenden 1 ff Greg. τοῦτου χάριν . . ὁ . . κύριος
 ἐαυτὸν ἐπέφανεν ἡμῖν, ὡς ἂν συσταίῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἢ τοῦ διαλυθέντος ἡμῶν
 οἰκητηρίου σκηνοπηγία 1 f τῆς ἀληθ. ἡμ. . . τ. σκηνης: »nun uns . . der Auf-
 erstehung unserer Hütte« S 2 ᾧ ἄνδρες < C^r | ἦν] τὴν C^e | εἰς φθο-
 ρὰν < S 3 καὶ] ἦν S | ταῖς ἁμαρτίας S | συμπήξας ἀνόλεθρον < S
 | συμπήξασαν C^r | ἀνόλεθρον 1. Hd. C^e 4 ἀναστήσαι C^e | ἀληθῶς
 < S 5 f ἐν τῇ ἀν.] τῆς ἀναστάσεως w. e. sch. S 6 ὅποτε — ἀνίστανται
 Z. 7 < S, wohl wegen des Homoioteleuton | ὄπον τε C^e 7 συμφωνίας C
 8 ἀκούουσι? S | ξηρὰ C^r 91^v | τ. λόγον τ. θ. + S 9 προσαγ. — ἀλύτοις Z. 12
 < S | τ. ἁρμονίας] τὰς ἁρμονίας Jh, aber vgl. Ezech. 37, 7 10 ἀριστοτέχνα 1. Hd.
 C^e 11 συμμιγνύντος C^r | τοιούτοις] τοῖς πρῶτοις 1. Hd. C^e | τὸ < C^r
 12 ἰδοί' etc. — »verheiß« S. 377, 10 < C | ἰδοί' — ἀρχαγγέλου Z. 16 S, der
 griech. Text aus Ezech. 37, 5. 6 und I Thess. 4, 16 13 ἐφ' ὑμᾶς vor νεῦρα +
 Ezech. 37, 6 16 ἀρχ. S 130 | καὶ οἱ — ἀπειλήφραμεν S. 376, 6 Ph | ἐν
 Χριστῷ < S 17 ἔπειτα — ζῶντες < S | ζῶντες] ὁ ἅγιος Μεθόδιος οὕτω
 φησί + Ph | αὐτὰ . . ταῦτα S. 376, 1: »jene« S

ταῦτα τὰ σώματα· ἡμεῖς γὰρ οἱ ζῶντες αἱ ψυχαὶ ἐσμεν, οἱ ἀπο-
 λαμβάνοντες ἐγεροθέντας ἐκ τῆς γῆς τοὺς νεκρούς, ἵνα μὴ ἀπάντη-
 σιν· ἅμα αὐτοῖς ἀρπασθέντες τοῦ κυρίου ἐνδόξως ἐορτάσωμεν αὐτῷ
 τὴν φαιδρὰν τῆς ἀναστάσεως ἐορτήν, ἀνθ' ὧν αἰωνίους ἡμῶν τὰς
 5 σκηναίς, (τουτέστι τὰ σώματα,) οὐκέτι τεθνηξομένας ἢ λυθησομένας,
 ἀπειλήσαμεν. (ἠναστήσω, γὰρ φησι, τὴν σκηρὴν Λαυὶδ τὴν πεπτω-
 κῦαν καὶ τὰ πεπτωκότα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω καθὼς αἱ ἡμέραι τοῦ
 αἰῶνος).

XXII. *Εἰ τιμιώτερον σῶμα ἀνθρώπου τοῦ ἄλλων ζώων, ὅτι χερσὶ*
 10 *τε θεοῦ λέγεται πεπλάσθαι καὶ ὅτι τιμιωτέρου τῆς ψυχῆς τετύχηκεν*
ὄχημα, πῶς τοῦτο μὲν ὀλιγοχρόνιον, ἀλόγων δέ τινων πολλῶν
πυλυχρονωτέρα; ἢ δῆλον ὡς ἡ τούτου πολυχρόνιος ὑπαρξίς μετὰ
τὴν ἀνάστασιν ἔσται; Aber daß die Leiber der Menschen die Unsterb- 2

2 I Thess. 4, 17; Symp. 6, 4 S. 69, 8ff. De res. II, 15, 3. 7 S. 362f. III, 21, 12
 — 6 Amos 9, 11 — 9 vgl. De res. I, 34f S. 273ff. Justin De res. (S. Parall.
 197, 265ff Holl). Iren. Adv. haer. V, 5, 1. Klem. Alex. Paed. I, 3 S. 94, 9ff
 Stählin. Tert. De resurr. 5—7 — 10 vgl. S. 7, 19. 414, 19. Plato Tim. 69 C

1 Oekumenius zu I Thess. 4, 16ff PGr 119, 92 A B — 9—13 Phot. Bibl.
 234 S. 301b, 18—23; vgl. z. B. Makar. Magn. 30 S. 222, 27

1 Oekum. ζῶντας τὰς ψυχάς, κοιμηθέντα δὲ τὰ σώματα λέγει. . . λέγει οὖν,
 ὅτι οἱ ζῶντες αἱ ψυχὰς οὐκ ἂν τὰ σώματα προφθάσωμεν ἐν τῇ ἀναστάσει. . . οὐ-
 τως ὁ ἐν ἁγίοις Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ 2 ἐγεροθέντας S: ἐγερο-
 θέντες Ph | ἐκ τῆς γῆς < S 3 τοῦ κυρίου < S | σὺν αὐτῷ S 4 τὴν Ph^b 233
 | φαιδρὰν < S 5 τ. τὰ σ. + S | οὐκέτι — λυθησομένας < S 6 ἀπειλ. es endet
 Ph | ἀναστήσω — αἰῶνος Z. 8 aus S und Amos 9, 11 7 τὰ πεπτωκότα?: »das
 Zerstörte« S | ἀνοικ. Amos 9, 11: καὶ ἀναστήσω αὐτήν S 9 Εἰ — ἔσται Z. 13
 Ph: »Ferner; leben nicht viele Geschöpfe, wie die Elefanten und Raben, so lange
 Zeit, aber sein persönlich eigenes Geschöpf, der Mensch, der das Ebenbild Gottes
 besitzt, wegen dessen alles dies geworden ist, sollte schnell alternd vergehen?« S
 | Justin ὁ δὲ θεὸς τὸ αὐτοῦ κτῆμα καὶ πλάσμα περιεῖδεν ἂν ὡς τὸ μὴ ὄν; —
 Iren. εἰθισμένοι γὰρ ἦσαν ἐν τῷ Ἀδάμ αἱ χεῖρες τοῦ θεοῦ ὀφθαλμίζειν καὶ κρατεῖν
 καὶ βαστάζειν τὸ ἴδιον πλάσμα. Klem. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ζελύων μόνον πεποίηκεν,
 τὸν δὲ ἄνθρωπον δι' αὐτοῦ ἐχειροῦργησεν καὶ τι αὐτῷ ἴδιον ἐνεφύσησεν. Tert. 5
 homo . . ab ipso Deo exstructus est, ut dominus esse posset, dum fit a domino.
 6. . . totiens honoratur quotiens manus Dei patitur. 7. habes et limum de manu
 Dei gloriosum et carnem de adflatu Dei gloriosiore, quo . . et animae rudimenta
 suscepit | τιμιωτέρου τῆς λογικῆς Ph^b 11 ὀχήματος corrig. in Ph^a
 13 vor »Aber (>Und<?) daß« + »Daß die Leiber der Menschen die Unsterblich-
 keit ererben werden (>teilhaftig sind<)«

lichkeit ererben werden, durch die Kraft Gottes, wohin (worein?) er will umgewandelt, sei es zur Auflösung, sei es zur Herstellung, ist ein großes Wahrheitszeugnis die vierzigjährige Wanderung des Volkes **3** in der Wüste, wo ihnen nicht nur die Leiber gesund blieben und ohne **5** Leiden, sondern auch die Kleider und Schuhe nicht alterten, wie er im Deuteronomium sagt. Wenn aber nun diese vergänglichen, schnell **4** alternden Kleider so lange Zeit aushielten, indem Gott es so befahl und uns kund tat, wie ist es möglich die Auferstehung nicht zu glauben in betreff der Leiber, welche, nachdem er sie selbst geschaffen, wieder **10** aufzuwecken er verheißt?

XXIII. Ἐθεασάμην γὰρ ἐν Ὀλύμπῳ ἐγὼ — ὄρος δέ ἐστιν ὁ Ὀλυμπος τῆς Ἀρκίας — πῦρ ἀνωτάτως κατὰ τὴν ἀκρόρειαν τοῦ ὄρους κάτωθεν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόμενον, περὶ ὃ πῦρ ἄγνος φυτὸν ἐστὸς, οὕτω μὲν εὐθαλὲς καὶ χλοερὸν, οὕτω δὲ σύσκιον, ὡς ὑποτοπῆσαι **15** παρ' ὕδαρ μαλλον ἀένναον αὐτὸ βεβλαστηκέναι. δι' ἣν αἰτίαν οὖν, **2** εἰ φύσεις εἰσὶ φθαρτῶν καὶ ὑπὸ πυρὸς καταναλισκομένων σωμάτων καὶ ἀδύνατον ἄκανστα διαμεῖναι τὰ ἅπαξ φύσεως ὑπάρχοντα καν-

3 Deut. 29, 5 — **11** vgl. Acta Pion. 4, 21 (Ausgewählte Märtyrerakten S. 100, 8ff v. Gebhardt)

11—S. 378, **13** (11—379, 8 S. Parall. 429, 37ff) Phot. Bibl. 234 S. 298b, 23—40. Pitra Anal. sacra IV, 202f. 435f

1 »er. w.« »teilhaftig sind« sutj pričjastna **1f** »er will« S 130^v **2** »Herstellung« süstavlenie: »Aufschub« stavlenie Sb **3** »Wahrh.« istinjstvo **4** »wo« izde: »welche« ize S **11** es beginnen Ph C Syr (in B Bl. 2^v, Lemma Sancti Methodii ex tractatu de resurrectione) | vor Ἐθεασάμην »Von dem in Olympus aufsteigenden Feuer« + S | γὰρ < Ph; γοῦν S | ὄρος: civitas Syr **11f** ὁ Ὀλυμπος < C Syr: οὔτος S **12** κατὰ — κάτωθεν Z. 12f < S **13** ὁ πῦρ: et . . ignem Syr | ἄγνον φυτὸν ἐστὸς C: »ist ein Baum« S; arborem dictam pulchram ipsius lateri assidentem Syr | ἐστὸς] ἐστιν Ph **14** οὕτω μὲν] πάνν w. e. sch. S, < Syr | εὐθαλὲς: »schön« S | δὲ σύσκιον < Syr | ὡς — βεβλαστηκέναι Z. 15: »wie auch nicht die am Wasser stehenden Bäume seien« S **14f** ὑποτοπῆσαι (ὑποτοπᾶσαι C^r) παρ' (< C^r) ὕδαρ C (vgl. S), ὑποτ. παρὰ ὑδάτων πηγὴν Syr: ὑπὸ πηγῆς αὐτὸ δοκεῖν Ph **15** μᾶλλ. Cc 84^v | ἀένναον < Ph | δι' ἣν — εὔκανστον S. 378, 2 < Syr | δι' ἣντινα οὖν αἰτίαν Ph **16** εἰ φύσεις — κανστικῆς Z. 17f < S | εἰ φύσεις εἰσὶ: ἡ φύσις ἐστὶ Cc | ἀναλισκομένων Cc: καταναλουμένων Ph **17** καὶ ἀδύνατον — κανστικῆς Z. 17f < Ph **17f** τῆς κανστικῆς C^r

στικῆς, οὐ μόνον οὐ καταγλέγεται τὸ φυτόν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀζμαιώ-
 τερον μᾶλλον ὑπάρχει καὶ χλοερώτερον, ὃ τῆ φύσει ἐστὶν ἔκκαυστον,
 καὶ ταῦτα περὶ αὐτὰς αὐτοῦ τὰς ῥίζας τοῦ πυρὸς ἐντυφομένον;
 κλάδους γοῦν ἐγὼ δένδρων ἐκ τῆς παρακειμένης ὕλης ἔρριψα καθ' **3**
5 ὃν ἀντρεύγεται τὸ πῦρ τόπον, καὶ εὐθέως εἰς φλόγα ἀρθέντες ἐτε-
 φρώθησαν. φράσατε οὖν δὴ, δι' ἣν αἰτίαν τὸ μὴ ὑπογέρον μηδὲ τὴν **4**
 ἐξ ἡλίου δέξασθαι ἔκκαυσιν, ἀλλὰ ξηραίνόμενον ἔαν μὴ ἀρδευθῆ βραχέν,
 τοσοῦτον πυρὸς φλογμῶ συνεχόμενον . . οὐ καταναλίσκεται, ἀλλὰ ζῆ
 τε καὶ θάλλει; τί οὖν βούλεται τὸ παράδοξον; δείγμα τοῦτο τῆς **5**
10 μελλούσης ὃ θεὸς ἡμέρας καὶ προοίμιον ἔθετο, ἵνα γινώσκωμεν ἐν-
 δηλότερον ὅτι πάντων πυρὶ καταβασίῳ κατομβρομένων τὰ ἐν ἀγνείᾳ
 σώματα διατρίψαντα καὶ δικαιοσύνη καθάπερ ψυχρῶ ὕδατι τῶ πυρὶ,
 οὐδὲν ἀλγυνόμενα πρὸς αὐτοῦ, ἐπιβήσονται. ἀληθῶς γάρ, ὃ **6**

12 vgl. Dan. 3, 50

1 οὐ μόνον — τοῦτο: »kann jener brennende Baum nicht brennen noch ver-
 trocknen« S | ἀλλ' ohne καὶ C^r **1f** μᾶλλον ἀζμαιώτερον Ph | **z** ἀζμαι-
 ώτερον . . καὶ: »als andere Bäume« S **2** **κ.** χλοερώτερον < Ph | **δ** — εὔ-
 καυστον vor ἀλλὰ Z. 1 S | **δ**] εἰ Ph | εὔκαυστον Ph S: καυστικὸν C^e, καυστὸν
 C^r **3** καὶ ταῦτα — ἐντυφομένον: »obschon seine Wurzeln am Ausgang des
 Feuers sind« S | τὰς Ph^a 310^v b | ἐντυφομένον Ph **4** γοῦν] δέ(γε) S |
 ἐγὼ] ego . . experimentum tentavi Syr | δένδρων — ὕλης: »von jenem Baum
 abgebrochen habend« S | δένδρων: e quadam arbore übersetzt Syr | ἔρριψα
 C, w. e. sch. S Syr: ἐπέρριψα Ph **4f** καθ' ὄν — τόπον Z. 5: »ins Feuer« S Syr
5 ὡς εἰς C^e | εἰς φλόγα ἀρθέντες < S **5f** ἔτεφρ.: »verbrannten sie« S
6 φράσατε — θάλλει Z. 9 < Ph, φράσατε — παράδοξον Z. 9 < Syr | τὸ μὴ
 — βραχέν Z. 7 < S **8** πυρὸς φλογμῶ C^r: πυρὸς πλήθει C^e: πυρὶ S | συνε-
 χόμενον: »stehend« S und + »nicht begossen mit Wasser« | οὐ κατ. — θάλλει
 Z. 9; »so sehr grün ist« S | οὐκ αναλίσκεται (1. Hd.) C^e **9** βοίλεται myslit:
 myslit S (myslite 2. Hd. S^a) | δείγμα τοῦτο (wohl τοῦτο τὸ δείγμα) verbindet S
 mit dem Vorhergehenden | τοῦτο — ἔθετο Z. 10 < Syr | vor τῆς »Vom
 Gericht und von (i o: »aber« no S) der Auferstehung« + S **10** ἡμέρας: »Ge-
 richts« S | καὶ < S **10f** ἐνδηλότερον Ausgg.: < Ph Syr **11** ὅτι
 — ἐπιβήσονται Z. 13: in fine peccatores arsueros fore in igne iustosque per medium
 eius transituros, non tantum sine incommodo, verum inde, auri instar, splenden-
 tiores evasuros Syr | καταβασίῳ < Ph S **12** καὶ δικαιοσ. διατρίψαντα C
 | ὕδατι: »übergossen« + S | τῶ πυρὶ — ἐπιβήσονται Z. 13: »so bleiben werden« S
13 οὐδὲν ἀλγ. πρ. αὐτοῦ < Ph | ἐπιβήσονται] es enden Ph Syr | ἀληθῶς
 — θέλει S. 279, 8 auch C^e 137^v; Lemma τοῦ ἀγίου Μεθοδίου | γάρ < C 137^v
13f μεγαλόφωτε C 137^v S: μεγαλώφειλε C^e, μεγαλωφελῆ C^r

λόφωτε καὶ μεγαλόδωρε δέσποτα, ἡ κτίσις σοι τῷ ποιήσαντι ὑπηρε-
 τοῦσα ἐπιτείνεται εἰς κόλασιν κατὰ τῶν ἀδίκων καὶ ἀνίεται εἰς εὐε-
 ρεσίαν ὑπὲρ τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων, καὶ θέλοντός σου πῦρ μὲν
 καταψύχει, λυμαινόμενον οὐδὲν ὧν αὐτὸς κρίνεις διασώζεσθαι, ὕδωρ
 5 δὲ ἔμπαλιν δριμυτέρας καταφλέγει πυρὸς προσβολαῖς, καὶ οὐδὲν ἀν-
 τιτάσσεται τῷ ἀνικίτῳ σου κράτει καὶ τῇ σῇ ἰσχύϊ. πάντα γὰρ 7
 ἔκτισας ἐξ οὐκ ὄντων· διὸ καὶ πάντα μεταλλεύεις, σὰ ὑπάρχοντα,
 καὶ μετασκευάζεις, μόνος ὑπάρχων θεός, ὡς θέλεις.

XXIV. . . Αὐτίκα γοῦν τῶν τῆδε βασιλέων αἱ εἰκόνες, κἂν μὴ ἀπὸ
 10 τῆς πολὺ τιμιωτέρας ὕλης, χρυσοῦ, ἀργύρου, ἠλέκτρον ἢ ἐλέφαντος,
 ὅσι κατεσκευασμένοι, τιμὴν ἔχουσι πρὸς ἀπάντων· οὐ γὰρ τὰς μὲν
 ἀπὸ τῆς πολὺ τιμιωτέρας ὕλης τεχνημένας θεραπεύοντες ἐξολιγω-
 ροῦσι τῶν ἄλλων οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ πάσας ἐπίσης τιμῶσιν, εἰ καὶ ἀπὸ
 γύψου ἢ χαλκοῦ ὑπάρχουσιν, καὶ ὁ δυσφημήσας εἰς ὁποτέραν οὔτε
 15 ὡς πηλὸν ἀτιμάσας ἀφίεται, οὔτε ὡς χρυσὸν ἐξευτελίσας κρίνεται,
 ἀλλ' ὡς εἰς αὐτὸν ἀσεβήσας τὸν βασιλέα καὶ κύριον. τὰς μὲν ἀπὸ 2
 χρυσοῦ κατεσκευασμένας εἰκόνας τοὺς αὐτοῦ ἀγγέλους, τὰς τε ἀρχὰς
 καὶ τὰς ἐξουσίας, »εἰς τιμὴν καὶ δόξαν αὐτοῦ ποι(ηθέντας νο)οῦμεν
 . . . νόει γὰρ μοι τὸν θεὸν τὰς μὲν ὡς ἀπὸ χρυσοῦ κατεσκευασμένας 3
 20 ἔχειν εἰκόνας ἑαυτοῦ ἀπὸ τῆς πνευματικῆς καθαρωτέρας οὐσίας, οἷον

1 Weish. Sal. 16, 24 — 8 vgl. Joh. 17, 3 — 18 II Tim. 2, 20; vgl. Orig. De
 princ. II, 9, 6

9—16 S. Parall. 430 S. 183 Holl. — 9—18 Joh. Dam. De imagin. III PGr 94,
 1420 B — 19—S. 382, 15 Vat. gr. 1611

1 καὶ μεγαλόδωρε C: < S | ἡ κτίσις — λειτουργοῦς αὐτοῦ S. 380, 2
 Lücke in S 4 λυμαινόμενον C^o 5f ἀντιτάσσεσθαι C^o 6 σου τῷ
 ἀνικ. C^r | καὶ τῇ σῇ < C^o | ἰσχύει C^o 7 μεταλλεύεις C^r 85 8 θέ-
 λεις] es endet C 9 Αὐτίκα] C in C¹ (Coisl. 294) Bl. 151^v, 12; Lemma Μεθοδίου
 ἐπισκόπου Φιλίππων καὶ μάρτυρος ἐκ τοῦ β' λόγον τοῦ ἀντιρρηκοῦ (!): οὐ ἡ ἀρχὴ
 ἴδομεν οὖν. Joh. Dam. De imag. | οὖν Joh. 10 πολυτιμιωτέρας C | ὕλης < Joh.
 | χρυσοῦ τε καὶ Joh. | ἠλέκτρον (ἰλέκτρον C) ἢ ἐλέφαντος < Joh. 12 τεχ-
 νημένας C: < Joh. 12f ἐξολ. τῶν ἄλλων οἱ ἄνθρ. C: οἱ ἄνθρ. ἐξολ. τῶν
 ἐξ ἀτίμων τιμιωτέρας Joh. 13 πᾶσαν Joh. | εἰ καὶ] κἂν C 15 εἰς
 πηλὸν Joh. | ἀτιμάσας < Joh. | ἀφίεται < C | οὔτε: οὐδ' C 16 βα-
 σιλέα] es endet C | »§ 2 nur komprimiertere Fassung von § 3^a Kl 17 τοὺς
 . . ἀγγέλους Bo: τῶν . . ἀγγέλων Joh. | τὰς τε Bo, vgl. I, 49 S. 302, 11ff: τὰς
 Joh. 18 ποιηθέντας νοοῦμεν Bo für ποιοῦμεν, vgl. S. 380, 19: es endet Joh.
 19 νόει γὰρ etc. Vat. 1611 zu Luk. 11, 29; Lemma Μεθοδίου Πατάρων. νόει — λόγον
 S. 380, 18 nach ἀνώλεθρα S. 382, 15 Vat.

τοὺς ἀγγέλους, . . . (καθὼς ὁ Λαυὶδ ὁ ποιῶν, φησὶν, τοὺς ἀγγέλους
 αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον· τὰς δὲ
 ὡσπερ ἀπὸ γύψου ἢ χαλκοῦ, οἷον ἡμᾶς· ἔλαβε, γὰρ φησὶ, ἔχουν ἀπὸ
 τῆς γῆς· ὁ θεὸς· καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον· τῷ γῆινφ γὰρ τὴν ψυχὴν
 5 ἤνωσε τὴν κατ' εἰκόνα θεοῦ· γεγεννημένην. ὡς οὖν πάσας ἐνταῦθα 4
 τοῦ βασιλείως τὰς εἰκόνας τιμᾶσθαι χρὴ . . . διὰ τὴν ἐν αὐταῖς μορ-
 φῆν, οὕτω δὴ καὶ ἡμᾶς (θεοῦ εἰκόνας ὑπάρχοντας — ὁ θεὸς γὰρ
 ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσία καὶ εἰκόνα τῆς ἰδίας ἀιδιότητος
 ἐποίησεν αὐτόν·) —, wenn wir auch aus schlechterer Materie waren,
 10 ἀνένδεκτόν ἐστι θεοῦ εἰκόνας ὑπάρχοντας πρὸς ἀπώλειαν ὡς ἡτι-
 μωμένους χωρῆσαι παντελῆ. Denn wegen nichts anderen sind sie
 unsterblich, sondern weil sie Bilder Gottes sind. ὅθεν καὶ κατήλθεν 5
 εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην ὁ λόγος καὶ ἐσαρκώθη ἐκ τοῦ σώματος
 ἡμῶν, ὅπως εἰς τὸ θεοπρεπέστερον τὴν εἰκόνα ἐπισκευάσας, καθάπερ
 15 ὑπὸ (πολλοῦ) χρόνου διαλελυμένην, ἀναστήσῃ ἀνώλεθρον.

XXV. Καὶ γοῦν τὴν ἐπὶ τοῦ προφήτου (Ἰωνᾶ) μυστηριωδῶς πε-
 πραγματευμένην οἰκονομίαν δηλοῦντες, ἅπαντα εἰς τοῦτο ἀναφανδὸν
 συντείνοντα εὖρομεν τὸν λόγον. περιέχει δὲ καὶ μέγα μυστήριον ἢ
 κατὰ τὸν Ἰωνᾶν ἱστορία. ἔοικε γὰρ τὸ μὲν κῆτος νοεῖσθαι ὁ χρόνος, 2

1 Psal. 103, 4 — 3 Gen. 2, 7 — 4 Gen. 2, 7. 1, 26; vgl. Tert. De res. 6 —
 7 Weish. Sal. 2, 23 — 13 vgl. Joh. 1, 14 — De res. I, 39, 6. II, 18, 8 — 16 Jona 1. 2.
 Iren. Adv. haer. III, 20, 1 — 19 vgl. E. Hennecke, Altchristl. Malerei u. alt-
 kirchl. Lit. S. 57ff

5 Greg. Nyss. De opif. hom. 4

1 καθὼς — αὐτοῦ² Z. 2 + Bo, πῦρ φλέγον + S wieder beginnend 3 χαλκοῦ
 ἢ γύψου S | ἔλαβε — ἄνθρωπον Z. 4 + S 131^v 3f ἀπὸ τ. γῆς < auch S
 4 Tert. limus ille iam tum imaginem induens Christi | τῷ — γεγεννημένην Z. 5
 < S 6 χρῆ] »aus welchem Stoff sie auch sein mögen« richtig + S | διὰ
 — μορφῆν Z. 6f < S 7 θεοῦ — »waren« Z. 9 + S 9 ἐπ. αὐτ. < S 10 ἀνέν-
 δεκτόν ἐστι: »denn es ist notwendig, . . nicht« S 10f ὡς ἡτ. < S 11 παντ.
 < S | »Denn — sind« Z. 12 + S 13 τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκ.: »diese Welt« S |
 καὶ ἐσαρκώθη — ἡμῶν Z. 14 < S 14 τὴν εἰκόνα < S | ἐπισκευάσῃ S
 15 πολλοῦ χρόνου S | ἀναστήσῃ ἀνώλεθρον < S 16 Καὶ γοῦν] Εἰ οὖν
 θέλομεν S, davor »Von dem Propheten Jonas« | Ἰωνᾶ + S | μυστηριωδῶς < S
 16f πεπραγμ.: »gesehenen« S 17 εἰς τοῦτο — λόγον Z. 18: »dies wird uns sehr
 verständlich werden« S 18 περιέχει — ἱστορία Z. 19 vielleicht mit Recht < S
 19 ἔοικε . . νοεῖσθαι: »es ist gleich« S

ατε μηδέποτε ἐστώς, ἀλλὰ πορευόμενος αἰὲ καὶ καταδαπανῶν τὰ
γεννώμενα μακροῖς τε καὶ βραχυτέροις διαστήμασιν. ὁ δὲ φεύγων **3**
Ἰωνᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ αὐτὸς ἐκείνος ὁ πρῶτος ἄνθρωπος·
ἀφειθήσας τὴν ἐντολὴν ἔφυγεν ἀφθαρσίας ὀφθῆναι γυμνός, τὴν
5 πρὸς τὸ θεῖον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας παρρησίαν ἀφηρημένος. τὸ δὲ **4**
πλοῖον, εἰς ὃ ἐπιβὰς ἐχειμάζετο. ἢ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν βραχύ-
βιός ἐστὶν αὕτη καὶ δυσάρεστος ζωὴ, οἷον τραπέντων ἡμῶν καὶ
μεταρραστευσάντων ἀπὸ τῆς μακαριωτάτης ἐκείνης καὶ ἀκινδύνου ζωῆς
εἰς τὸν πολυχειμαστότατον τοῦτον βίον καὶ ἀκατάστατον, καθάπερ
10 ἀπὸ γῆς εἰς πλοῖον. ὁ γὰρ πλοῖον πρὸς γῆν, τοῦτο ὁ παρὼν βίος
πρὸς τὸν ἀθάνατον. ὁ δὲ χειμὼν καὶ αἱ ἐπισυνιστάμεναι καθ' ἡμῶν **5**
λαίλαπες εἰσὶν οἱ ἐνταῦθα πειρασμοί, ὥσπερ ἐν κλύδωνι τῷ κόσμῳ
ἀλύτως εὐθυδρομῆσαι τὸν βίον ἡμᾶς ἐν γαλήνῃ καὶ νηνεμία κακῶν
μὴ ἐπιτρέποντες. ἢ δὲ ἀπὸ τοῦ πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν ἔκρισις **6**
15 τοῦ Ἰωνᾶ γεγενημένη τὴν ἀπὸ τοῦ ζῆν εἰς τὸ τελευτῆσαι τοῦ πρω-
τοπλάστου δηλοῖ μετάπτωσιν, ἀποφάσεως τυχόντος, ἀνθ' ὧν ἀμαρ-
τήσας ἀπέδρα τῆς δικαιοσύνης, τῷ »γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ«. **7**
τὸ δὲ καταποθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ κήτους τὴν ὑπὸ τοῦ χρόνου γε-
γεννημένην ἀπαραίτητον ἡμῶν δηλοῖ ἀναίρεσιν. ἢ γὰρ κοιλία (τοῦ κή-
20 τους), ὑφ' ἧς ἐκαλύφθη καταποθεὶς ὁ Ἰωνᾶς, ἢ παντοδόχος ἐστὶ γῆ,
τὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου δαπανώμενα (σώματα) δεχομένη.

17 Gen. 3, 19; vgl. De res. II, 18, 6 S. 369, 10f. Symp. 3, 3. 6 S. 29, 19ff. 33, 12f

1 ἐστώς S 132 **1f** τὰ γεννώμενα: »alles« S **2** vor ὁ δὲ »Was die
Flucht des Jonas bedeutet« + S **3** ἀπὸ προσ. τ. θεοῦ nach ἄνθρωπος S
4 δε: ἀθετ.? | ἔφυγεν] καὶ S | ὀφθῆναι — παρρησίαν Z. 5 < S | ὀφθῆναι?
Md **5** vor τὸ δὲ »Was das Schiff« + S **6** εἰς ὃ ἐπ. ἐχειμάζετο: »in
welchem er versinken wollte« S | κατὰ τ. παρ. καιρὸν < S **6f** βραχύβιος:
»eitle« S **7** καὶ δυσάρ. < S **7f** τραπέντων . . z. μεταναστ.: »übergangen«
übersetzt S **8** μακαριότητος Vat. | ἐκείνης z. ἀκινδύνου < S **9** τὸν — ἀκατ.:
»dies rauhe und dies traurig u. stürmische« S **11** ἀθάνατον: »jenem« S | vor ὁ
δὲ »Was der Sturm, was aber das Hinauswerfen ins Meer« + S χειμῶν] »das
Hinauswerfen« + aus der Überschrift S | καὶ αἱ ἐπισυνιστ.] οἱ ἐπισυνιστάμενοι
w. e. sch. S **12** λαίλαπες . . οἱ ἐνταῦθα < S | ὥσπερ — ἐπιτρέποντες
Z. 14 < S **14** ἀπὸ — θάλασσαν < S **15** τοῦ Ἰωνᾶ γεγεν. < S | εἰς
τὸ τελευτῆσαι: »vom Leben in den Tod« S **15f** πρωτοπλ. S 132^v **16** ἀπο-
φάσεως — ἀπελεύσῃ Z. 17 < S | τὸ γῆ Vat. **18** vor τὸ δὲ »Was das Ver-
schlungenwerden des Jonas« + S | αὐτὸν ὑπὸ τοῦ κήτους < S **19** ἀναίρ.:
»Strafe des Todes« S **19f** τ. ζητ. + S **20** ὑφ' ἧς — Ἰωνᾶς < S **21** δαπ.:
»endenden« S

καθάπερ οὖν Ἰουᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας ἐν- 8
 διατρίψας καὶ νύκτας τοσαύτας αὐθις ὑγιῆς ἀπεδόθη, οὕτω δὴ καὶ
 (ἡμεῖς) πάντες τὰς τρεῖς τοῦ παρόντος αἰῶνος διαστάσεις ποιήσαντες ἐν
 τῇ γῆ. ἀρχὴν λέγω καὶ μεσότητα καὶ τέλος, ἐξ ὧν σύγκειται πᾶς οὗτος
 5 ὁ παρὼν χρόνος, ἀναστησόμεθα. τρία γὰρ καθολικὰ χρόνοι διαστή-
 ματα, παρορμηκὸς καὶ μέλλον καὶ παρὼν. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ 9
 κύριος τοσαύτας ἡμέρας συμβολικῶς ποιήσας ἐν τῇ γῆ ἐδίδαξε σαφῶς
 ὅτι πληρωθέντων τῶν προειρημένων τοῦ χρόνου διαστημάτων ἔσται
 ἡμῶν ἡ ἀνάστασις, τοῦ μέλλοντος μὲν ἀρχὴ αἰῶνος ὑπάρχουσα, τού-
 10 του δὲ τέλος. ἐν αἰῶνι γὰρ οὔτε παρορμηκὴ τι οὔτε μέλλει, ἀλλὰ
 μόνον ὑφέσθηκεν. ἔτι ὁ Ἰουᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς 10
 ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ποιήσας οὐ κατεφθάρη συντηζομένων αὐτῷ
 τῶν σαρκῶν κατὰ τὴν ἐν τῇ κοιλίᾳ γινομένην φυσικὴν σῆψιν τῶν
 εἰσφερομένων βρωμάτων διὰ τὴν πλείονα ἐν τοῖς ἐνύδροις θερμότητα,
 15 ἵνα δειχθῆ, ὅτι δύναται εἶναι ἡμῶν τὰ σώματα ταῦτα ἀνώλεθρα.

Die Worte des Memianius.

XXVI. Und wie nun die Lippen Memians gesprochen, begann Memian mit dem Wort: Wohlan, o Proklus, die vielgewundenen Worte der Andersgläubigen haben wir leicht aufgelöst gemacht, aber das von euch Gesagte noch nicht. Wohlan aber nun, wollen wir noch
 20 wahrheitsgemäß darüber forschen, ob unser Leib kann, in vieles, in Feuer und in Luft und in Wasser, geteilt — eine so große Zerstreung

1. 11 Mt. 12, 40

13 Kyr. Hier. Kat. 14, 18

1 καθ. οὖν: »Und wie« S 2 καὶ νύκτας τοσ. . . ὑγιῆς < S | αὐ-
 θις paky: οὕτως tako S | ἀπεδόθη] ἐξεροίφη übersetzt S | δὴ < S
 3 ἡμεῖς + S | πάντες + Vat. | τοῦ παρ. αἰῶνος < S 3 f ἐν τῇ γῆ < S
 4 ἐξ ὧν — χρόνος Z. 5 < S 5 καθολικὰ < S 6 ὁ παρορμ. κ. ὁ παρῶν
 καὶ ὁ μέλλον S | καὶ vor διὰ < S: davor + »Warum der Herr drei Tage in
 der Erde verbracht hat« + S 7 τοσαύτας] τρεῖς S | συμβολικῶς < S |
 ἐποίησεν . . διδάσκων übersetzt, aber las schwerlich S (vielmehr wohl sŭtvori vŭ
 zemli uĉja aus sŭtvoriv vŭ zemli uĉi) | σαφῶς < S 8 τῶν προειρ. τ. χρ.
 διαστ.: »diese drei Zeiten« S 10 ἐν αἰῶνι — ταῦτα ἀνώλεθρα Z. 15 < S
 15 ἀνώλεθρα] es endet Vat. 1611 16 S 133 | »Memian« stets S
 17 f »Memian« vor »begann Memian« + (mit roter Schrift) S 20 »von
 euch« vami: »von uns« nami S 21 f »in Feuer u. in Luft u. in Wasser«: »in
 das Feuer . . in die Erde« und »in alle Substanz des Wassers . . in die Luft u.
 die andern ebenso in ihre Substanzen« De res. I, 15, 4f

aber und Scheidung empfangen sie —, wieder aus jenen zusammengesetzt derselbe werden. »Wie ist es denn möglich nach dem Weg-
 2 gehen und der Vermischung des Warmen mit dem Feuer, des Luftigen mit dem Element der Luft, (des von der Erde mit der Erde), daß er
 5 wieder getrennt von der Vermischung derselbe wirkliche werde. Denn 3
 es ist nicht möglich, daß Wasser, welche sich vereinigt haben, wieder
 getrennt werden, ebenso Feuer und Luft; da alle Menschen und alle
 Ungeheuer und Tiere in dieselbe Luft . .; die, welche sich vermischt
 haben in so großer Menge Wassers und in ihre Substanz weggegangen
 10 sind, von wo sie genommen waren, — es ist unmöglich, daß sie ohne
 Vermischung seien. Denn wie wenn jemand viele Bilder von Wachs 4
 genommen und sie zusammengeschmolzen mit vielem anderen Wachs,
 und, indem derselbe wieder Bilder macht, kann er etwa ohne Ver-
 mischung von jenem selben Wachs Bilder machen, sei es nach der
 15 Substanz oder nach derselben Ähnlichkeit? Niemals ist dies möglich.
 Der, welcher aber nun sagt, derselbe Leib stehe auf, sagt nicht nur, 5
 die Gerechten würden teilhaftig der Substanz der Sünder, sondern
 auch der Leiber der Tiere. Denn alles ist in dieselbe Wassermasse
 eingemischt.«

20 XXVII. Solches ist das nun, was ihr sagt, o Proklus, und verstehend

2 vgl. De res. I, 15, 4f S. 238, 25ff — 11 vgl. De res. I, 16, 4 S. 239, 18ff

2 Dial. Adam. V, 18 S. 210, 18ff Bh. Greg. Nyss. De an. et res. 214 C (72f Oehler) — 11 Dial. Adam. 5, 16 S. 208, 4ff

1 »empfangen sie«: »nehmen sie an«? 2 *D ὁ ἄνθρωπος ἐκ γῆς καὶ ὕδατος καὶ πῦρος καὶ ἀέρος συνέστηκεν. ἐπὶν οὖν ἀποθάνῃ καὶ διαλυθῆ, ἐκάστη οὐσία τὸ ἴδιον ἀπολαμβάνει (D ἀπολαμβάνομένη) συγκρινωμένη, οἷον τὸ τοῦ πῦρος μέρος τὸ πῦρ, τὸ τοῦ ὕδατος τὸ ὕδωρ, τὸ τοῦ ἀέρος ὁ ἀήρ, τὸ τῆς γῆς ἡ γῆ. πῶς οὖν ἐν τῇ ἀναστάσει δυνατὸν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἀναστῆναι, οὐ τὰ μέρη συνεκράθῃ; ὡσπερ γὰρ (γε?) εἴ τις οἷον ἐν πελάγει θαλάττης ἐκχέας ὕδωρ τὸ αὐτὸ αἶθρις ἀνακομίσασθαι διαβεβαιοῖται, τοῦ πράγματος ἀδυνατοῦντος. ἀνάγκη γοῦν ἄλλον ἐντ' ἄλλου ἄνθρωπον ἀνίστασθαι.* Greg. Nyss. εἰς τὸ πᾶν κατὰ τὸ συγγενές γινομένης τῶν στοιχείων τῆς ἀναλύσεως, τίς μηχανὴ τὸ ἐν τῷδε θερμὸν ἐν τῷ καθ' ὕλον γενόμενον ἀμιγῆς τοῦ συγγενοῦς πάλιν ἀποκριθῆναι πρὸς τὸ συστῆναι τὸν ἀναπλασσομένον ἄνθρωπον; 4 »des — Erde« < S, aber vgl. D und De res. I, 15, 4f 6f vielleicht »daß, nachdem sie sich mit Wasser vereinigt haben . ., ebenso mit Feuer« 7 »getrennt« S 133^v 11 vgl. D zu S. 239, 16 13 »derselbe wieder« paky onjze: wohl »wieder dieselben« paky . . onyze 16 »stehe auf« S 134 20 »Solches« sica: »so« sice Sb

nehme ich dies oftmals auf, damit uns nichts davon verborgen bleibe.
Wohlan, sehen wir aber nun wieder! 2

⟨σφόδρα κατὰ σὲ δυνατότεροι οἱ ἄνθρωποι τοῦ θεοῦ δείκνυνται.
καὶ περισσὸν τὸ λέγειν τὸν σωτήρα ἢ τὰ παρ' ἀνθρώποις ἀδύνατα
5 παρὰ τῷ θεῷ δυνατά. οἱ ἄνθρωποι μὲν γὰρ οἶνον ὕδατι συζω-
θέντα χωρίζουσι, τέχνη καὶ ἐπιστήμη χρῶμενοι, καὶ ἀργύριον ἀπὸ
χαλκοῦ, καὶ πλείστον ὅσων τὰς διακρίσεις ἴσασιν ποιῆσαι. ὁ δὲ θεός,
ὁ ἀνυπέροβλητος δυνάμει τεχνίτης τε καὶ δημιουργὸς πάντων, ᾧ ὑπο-
τάσσεται ⟨πῦρ.⟩ ἀήρ, ὕδωρ, γῆ, φῶς δουλεύοντα καὶ ἕναστον τη-
10 ροῦντα τὸ ἴδιον μέρος, πῶς οὐκ ἂν ἐκάστω ἐν τῇ ἀναστάσει ἀποδοίη
τὸ ἴδιον σῶμα;⟩

Denn drei sind nach wahrer Sachlage die Arten des Wässrigen: **3**
Wasser, Öl, geschmolzene Dinge. Und es seien das zum Wasser Ge-
hörige alles Wässrige, das Ölige aber wieder sei alles Fette, das Ge-
15 schmolzene aber wie Blei und Erz und das Übrige. Und, daß nicht
nur diese allein nach der Vermischung zu scheiden möglich ist, sondern
auch vieles andere. . . Die Purpurfärber aber nun in ihren Künsten, **4**
wenn, indem sie Seide färben, irgendwie sich vermischt das Blut
der Purpurschnecke mit Wasser, so trennen sie durch ihre Künste mit
20 Schwämmen das Wasser vom Blut der Purpurschnecke.

Es wird aber auch geschrieben, in Tiberias, eine Stadt ist dies **5**
von Judäa, eine Quelle sei darin, welche fünf Arten Wassers ohne
Unterscheidung hervorbringt, so daß, wer von reinem Wasser
schöpfen will, der nimmt aus der Mitte; auf der einen Seite ist es
25 honigsüß, auf der andern Seite aber bitter; indem Gott ein Zeichen
gibt, damit wir glauben, daß auch unser wässriges Element nicht ver-
mischt mit anderem in der Auferstehung erfunden werden kann. Denn
siehe du, wie dir Eine Quelle verschiedenartiges Wasser und dies ohne
Vermischung hervorströmen läßt.

1 vgl. De res. I, 2, 5 S. 221, 17 ff — **4** Luk. 18, 27 — **8** vgl. De res. II, 21, 2 S. 375, 10

3 Dial. Adam. V, 18 S. 210, 26—212, 5 Bh

2 »Wohlan« se: »dies« si Sb **3** σφόδρα — σῶμα Z. 11 aus D: kürzer S
»Denn wenn es durchaus unmöglich ist, daß die echte Wassersubstanz irgend-
eines Körpers geschieden werde, wie wird dann von diesen sichtbaren Dingen
Wasser vom Wein geschieden und Silber vom Erz und anderes derartige, welches
im Feuer geschmolzen und im Wasser gelöscht geschieden wird?« | zu »Wasser-
substanz« vgl. S. 238, 16f **7** ὁ] ἕτ' w. e. sch. D **9** πῦρ < D |
ἐκάστω D **12** vor »Denn« + »Daß drei Arten des Wässrigen« S **14** »Wässrige«
S 134^v **23** »wer« iže: »was« eže S **25** »aber« S 135 **27** »kann« mit
roter Schrift

XXVIII. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ γλυκία ὕδατα ἐπιρρέοντα τῇ θαλάσῃ, συγκιρνώμενα καὶ συγκυλινδούμενα πάλιν ὕδατα γλυκία διὰ τῶν νεφελῶν χεῖται, διαχωριζόμενα ἀπὸ τῶν ἀλμυρῶν. καθὼς καὶ ὁ προ-
 2 φήτης φησὶν »ὁ προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκχέων
 5 αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς«. Denn nicht von den oberhalb des Firmaments seienden Gewässern kommen herab die Regen; denn oftmals würden sie die Erde überfluten, indem das Meer die Menge der herabkommenden Wasser nicht fassen könnte. Es singt aber nun einer von den
 3 heiligen Mysten: »Alle Wasserströme gehen ins Meer, und das Meer ist nicht
 10 sich sättigend. An dem Ort, an welchen die Wasserströme gehen, von dort kehren sie zurück« an ihre Örter, und daß wieder vom Meer die Wasser der Flüsse zu Regen emporsteigen durch den Befehl Gottes. Groß aber
 4 ist auch diese Erkenntnis, daß sich scheiden die süßen von den salzigen Wassern und die im Wasser, d. h. im salzigen, geschehende Vereinigung.
 15 Denn indem das mehr Wässrige durch die Wärme der Sonne erfaßt und in die Luft emporgehoben wird, bleibt alles Salzige zurück.

ἐπίστησον δὲ μήποτε καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης »ἔδωκεν ἡ θάλασσα 5
 τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτῇ« λέγων »καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ἄδης ἔδω-
 καν τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτοῖς« τὰ ἀπὸ τῶν στοιχείων ἀναδιδόμενα
 20 πρὸς ἀποκατάστασιν ἐκάστου μόρια ἐδήλωσε. τὴν μὲν γὰρ θάλασσαν εἶναι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, ἄδην δὲ τὸν ἀέρα παρὰ τὸ ἀειδέξ, διὰ τὸ μὴ ὄρασθαι, καθάπερ ἐλέχθη καὶ Ὁριγένει, καὶ θάνατον τὴν γῆν παρὰ

4 Amos 5, 8 — 5 vgl. Gen. 1, 7 — 9 Pred. Sal. 1, 7 — 17 Apok. Joh. 20, 13
 20 vgl. Pamph. Apol. pro Orig. XXIV, 383f Lomm. Cramer, Catene VIII, 476, 22ff

1—5 Dial. Adam. V, 18 S. 212, 11—15 — 17—S. 386, 2 Phot. Bibl. 234 S. 298 b, 14

1 Ἀλλὰ — γῆς Z. 5 D | Ἀλλὰ — θαλάσσης Z. 4: »Siehe aber nun auch die Flüsse, welche ins Meer gehen, die, nach der Vermischung mit so vielem Wasser, sich scheiden von den salzigen Wassern, wie sie zuvor waren. Durch das Hinaufgezogenwerden in die Luft kommen sie (prichodjat: prichodja S) wieder zu ihrer Süße, wie durch einen gewissen Kreislauf wieder zurückkehrend, indem sie Gott nach der Schrift »aus dem Meer« ruft« S 5 αὐτὸ < S | πάσης τῆς γῆς S | »Denn nicht« ne bo: n̄bo S 8 »fass.« S 135^v 17 ἐπίστ. δὲ: »Siehe nun« S | μακάριος < S 18 τοὺς ἐν αὐτῇ: »seine« S | λέγει S 19 τ. ἐν αὐτοῖς: »ihre« S 20 ἐδήλωσε < S | μὲν < S 20 f Pamph. Quod autem ubicunque fuerit restitatur . . ita ait Ioannes in revelatione sua: »et reddidit mare etc. forte enim . . mare hic pro humido omni appellatum est elemento; inferi autem pro aëre; mors vero pro terra quasi quandam namque cognationem his inter se invicem habentibus corpus nostrum pulverem mortis vocant, vel terram vel corpus mortis. Cat. θάλασσαν . . τὴν ὑδατώδη οὐσίαν . . θάνατον δὲ τὴν γεώδη, ἐπεὶ καὶ εἴρεται περὶ αὐτῆς τὸ »εἰς χοῦν« etc. ἄδην δὲ τὸν ἀέρα καλεῖ 21 οὐσίαν S 136 | διὰ τὸ — Ὁριγένει Z. 22 < S

τὸ ἐν αὐτῇ κλίνεσθαι τὰ θνήσκοντα, ὅθεν καὶ τοῦς ἐκλήθη »θανάτου« ἐν ψαλμοῖς, »εἰς τοῦν θανάτου« κατήχθαι εἰρηζότος Χριστοῦ.

XXIX. Und was viel? Denn es hat sich gezeigt, daß es möglich ist, daß nach der Vermischung geschieden werden die Wasser von den 5 Wassern, solche von einer Gattung von solchen von anderer Gattung. Auch wir erweisen nicht, es als unmöglich oder unerhört behauptend, da doch dieses Sichtbare uns ein Zeugnis gibt. Sie aber wie Blinde, weder 2 in dem Sichtbaren dies geschaut, noch gesehen habend, es habe eine unermüdete Kraft der Allgütige, dessen »die« ganze »Welt, wie ein Taupropfen vor ihm«, meinten, daß, was für sie unmöglich und unvernünftig ist, das auch für Gott ebenso unmöglich und unvernünftig sei. Daher 3 bekleidet der eine die Seele mit einem Luftleib, der nach anderer Ähnlichkeit gebildet ist, ein anderer wieder läßt dieselbe Form auferstehen, aber in einem andern Lichtleib und ohne Fleisch, jenen selbst, der der 15 Urheber alles Seins ist, nicht suchen wollend noch fürchtend.

XXX. Die Griechen aber, welche nicht wegen der Wahrheit, sondern vielmehr wegen des Ruhmes philosophierten, haben die wahre Philosophie verloren. Denn die einen von ihnen, welche meinten, ohne Teilung (Atome) seien die Principien des Alls und wie von Sand ein 20 Haufe, nach der Proposition der Trennung von unendlichen Monaden nämlich, in unendlicher Leere, wurden wie unverständlich

1 vgl. De res. II, 18, 2f S. 368, 16 — 2 Psal. 21, 16 — 9 Weish. Sal. 11, 23. De res. II, 19, 3 S. 372, 2ff — 16 vgl. Meth. zu Hiob 28, 13 — 17 Athenag. Suppl. 7 S. 8, 13f Schwartz. Tert. Apol. 46f. De an. 1 — 19 vgl. De res. II, 10, 1 S. 349, 15ff

10 vgl. Dial. Adam. V, 18 S. 210f. Greg. Nyss., De opif. hom. 26 PGr 44, 224f (S. 152 Oehler)

1 εἰς αὐτὴν las schwerl: S 2 ἐν ψαλμοῖς: »in der Schrift« S | εἰς — Χριστοῦ <S 3 »nachdem s. gez.«? 10 Greg. εἰσὶ τινες, οἱ . . πρὸς τὰ ἡμέτερα μέτρα τὴν θεῖαν δύναμιν κρίνοντες, τὸ ἡμῶν ἀχώρητον οὐδὲ θεῶν δυνατὸν εἶναι κατασκευάζουσι . . — ἀλλ' ἡμεῖς . . ὁμολογοῦντες τὴν μὲν διάλυσιν τοῦ σώματος εἰς τὰ ἐξ ὧν συνέστηκε γίνεσθαι, καὶ οὐ μόνον τὴν γῆν κατὰ τὸν θεῖον λόγον εἰς τὴν γῆν ἀναλέεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὑγρὸν προσχωρεῖν τῷ ὁμοφίλῳ . . ὕπον δ' ἄν τις . . περιενέγκῃ . . τὸν ἄνθρωπον, ἐντὸς τοῦ κόσμου πάντως ἐστί· τοῦτον δὲ χειρὶ τοῦ θεοῦ περικρατεῖσθαι ἢ θεόπνευστος διδάσκει φωνή 12f »Ähnlichkeit« S 136^v 16 vor »Die Griechen« + »Von den Griechen und von der Auferstehung« S 17 Tertull. Apol. 46 philosophi adfectant veritatem . . , ut qui gloriam captant und philosophus . . famae negotiator. 47 homines gloriae. De anima 1 philosophus gloriae animal 20 »unendlichen« (μυρίων): ob »unteilbaren« (ἀμερῶν)?; τὸ ἄπειρον καὶ κενὸν . . , ὥσπερ ἐξ ἄμμων S. 349, 16f

seiend träge. Denn wie ist noch für unendlich zu halten das durch 2
 verflossene Jahre Berechnete? Denn Unendliches kann nicht mit fort-
 gesetzten Zwischenräumen sich ausdehnen und vorübergehen (»um-
 kreisen«?). Die Natur des Menschen aber wird umfaßt nicht nur von
 5 den Zwischenräumen (»Entfernungen«?) des Jahres, sondern auch von
 der Einsicht (ἐπιστήμη). Denn wenn in alle Körper einging die Sub-
 stanz der Einsicht zur Vereinigung der Trennungen, umfassend alle
 Monaden, nicht nur unendliche gebend zur Vollendung und zum
 Schmuck einer jeden Gestalt, . . . Wenn aber nun aus Atomen oder Ur- 3
 10 körpern oder aus Unteilbaren oder Gleichteiligen zusammen verbunden,
 wie jene wollen, unsere Leiber geworden waren und wieder in dieselben
 zerfallen sind, so hätte die Auferstehung keinerlei Beschweris, da Gott,
 welcher mit seiner überaus großen Weisheit alle, auch die unsichtbaren
 und die elementlosen Substanzen des Weltsystems hält, auch vermögend
 15 ist, einem jeden die eigene Form zur Vollendung desselben Leibes zu
 geben. — Der Wahrheit entsprechend wird aber nun jemand auch die 4
 tadeln, welche meinen, daß die sich selbst unähnlichen Elemente um-
 gewandelt werden, wie das Feuer verdorben in Luft umgewandelt werde,
 die erdige Luft werde Wasser, das erdige Wasser werde Erde, die
 20 verdünnte Erde aber werde Wasser, verdünntes Wasser aber ver-
 wandele sich in Luft, so daß ebendasselbe entstanden komme und fort-
 gehend verdünnt werde. Wenn aber nun Eine Substanz und Element 5
 allen wäre von allen solchen und bliebe nach der Umwandlung, während
 ein jedes sowohl zum Sein wie zum Nichtsein geht, und durch den
 25 Zufall ohne Vorsehung das All erbaut würde, so wäre es richtig zu
 sagen, qualitätslos gehe jedes in seiner Kraft Entgegengesetztes über.
 Wenn aber nun Feuer und Wasser, Luft und Erde unvermischt sind, 6
 und die ersten Körper, aus welchen Gott alles zusammenstellte und

9 De res. II, 10, 1 — 18 De res. I, 9, 7. Aristot. Meteor. I, 9. III, 564
 Didot — 20 Aristot. De gener. et corr. II, 457, 25 Didot — 25 vgl. De res. II, 10
 S. 349, 15 ff

9 Athanas. De incarn. 2, 2 — 18 Isidor. Ep. II, 43 PGr 78, 485 AB

2f »fortgesetzten« S 137 8f »zum Schmuck«: »Schmuckes« S 10 »Un-
 teilbaren«: »Teilbaren« S, aber vgl. II, 10, 1 ἐξ ἀτόμων ἢ ὄγκων ἢ ἀμερῶν ἢ
 ὁμοιομερῶν 14 »Substanzen« oder »Compositionen« σύστασενια | »verm.«
 S 137^v 18 vgl. Isidor zu I, 9, 7 S. 231, 8 20 »verd.« tūnimē: »ver-
 dorbene« tīmē stets S^c, aber vgl. Isidor | »Wasser«: w. e. sch. »Feuer«, vgl.
 Arist. κρατηθέντος τοῦ ὑγροῦ γῆ ἔσται. καὶ πάλιν . . . ἡ γῆ . . . ἐὰν φθαρῇ τὸ
 ψυχρόν, πῦρ ἔσται ἐκ γῆς 26 »Entgegenges.« S 138

machte, eines jeden [aber] von diesen (den Elementen) nach Substanz und Sein sind, — wie ist es würdig zu sagen, zu Wasser und Feuer (oder »wässrig und feurig«) werde die Erde und nehme an die Form der Luft und des Feuers, indem sie mitunter untauglich in andere Substanzen sich verändere? Denn es muß wegen Mangels an diesem oder 7 einem anderen die Veränderung geschehen, indem Gott nicht genug von der ihm vorliegenden Substanz hat zu den Bestandteilen des werdenden, sondern genötigt ist, zur Ausfüllung kümmerlicher Elemente die Kräfte der reicheren umzugestalten, wenn zur Erhaltung und Be- 10 wahrung der Welt dies zu gewinnen er zu einer Zeit sich besinnend ist.

Πάν γὰρ τὸ ἐκ καθαροῦ ἀέρος καὶ καθαροῦ πυρὸς συνιστάμενον 8 σύγκριμα, καὶ τοῖς ἀγγελικοῖς ὁμοούσιον ὑπάρχον, οὐ δύναται γῆς ἔχειν ποιότητα καὶ ὕδατος, ἐπεὶ συμβήσεται ἔσεσθαι αὐτὸ γεῶδες τοιοῦτον καὶ ἐκ τούτων τὸ ἀναστῆναι μέλλον σῶμα ἀνθρώπου ὁ 15 Ὠριγένης ἐφαντάζετο, ὃ καὶ πνευματικὸν ἔφησεν.

Aber wie völlig fern dies von der Wahrheit ist, ist allen klar. 9 Denn nicht möge uns jemand verführen mit schönen und kunstvollen Worten, Lüge wollend wahr machen.

Aber es ist jetzt nicht nötig, wegen jener die Verhandlung fort- 10 zusetzen. Denn es genügt die Entscheidung, welche wir gemacht haben über die Wassersubstanz, wenn nun, o Proklus, du für genügend an- nimmst das Gesagte.

ΛΟΓΟΣ Γ.

I. Überaus sehr nun, und wie ich auch selbst überzeugt bin — 25 ergriff ich das Wort —, [und] daß der Leib eines jeden von uns auf- erstehend so wird zusammengesetzt werden, wie er zuvor war. Denn 2 da gezeigt ist, daß auch jetzt Wasser vom Wasser nach der Ver- mischung geschieden werden kann, so wundere ich mich nicht, wenn auch der Leib eines jeden von uns ohne Vermischung aus denselben 30 Bestandteilen) zusammengesetzt werden wird.

2 Aristot. De gener. et corr. II, 458 Didot (331 b, 13 Bekker) — 15 vgl. S. 252, 22. 360, 11. 389, 18. 390, 1. 391, 3. 394, 1. 6. 397, 22 — 17 vgl. Kol. 2, 8; S. 390, 22f

11—15 Phot. Bibl. 234 S. 299a, 10ff

2 Arist. ἐκ πυρὸς μὲν καὶ ὕδατος ἔσται γῆ καὶ ἀήρ 11 hier etwa dürfte die Stelle von Ph 299a, 10ff sein 17 »jem.« S 138^v 23 ΛΟΓΟΣ Γ Bo: »Es fängt an die dritte Abhandlung« S

Er(?) erkannte, daß genügend annehmbar(?).

Beachte aber nun auch das von den Propheten über die Auf- 3
 erstehung Gesagte. Denn was anderes als das Vorliegende wollte Daniel
 kund tun? »Und viele«, spricht er, »von den Schlafenden werden
 5 von dem Staub der Erde auferstehen, die einen zum ewigen Leben,
 die anderen zur ewigen Schmach« usw. Was anderes als die Auf- 4
 erstehung kundtun wollend rief David: »Herausführend die Gebundenen
 mit Tapferkeit, die Seienden in Gräbern«? Sogleich darauf aber, damit
 er zeige, wer sind »die in den Gräbern Seienden«, fügt er bei: »Ge-
 10 biete, o Gott, deiner Stärke und festige das, was du in uns gewirkt«.
 Was anderes aber zeigt es an als die aus den Gräben auferstehenden Toten?
 In den zweiten Büchern der Makkabäer aber nun sagt er, daß irgend ein 5
 guter Mann, herzugerufen von Nikanor zum Essen des Unreinen, »sich
 selbst herabgestürzt« habe wegen der großen Grausamkeit des Peinigers,
 15 als er aber »aufgestanden« war und seine »Eingeweide« herausgetreten
 sah, <sie> hinwegwarf, anruf . .

II. . . den, der Seele und Leib verderben kann im Feuer«. Daher 2
 redet er hier nicht von jenem geistlichen Leib, sondern Christus er-
 widerte, daß von den Menschen Getötete Pein empfangen sollen mit
 20 der Seele. Es ist aber zu erkennen, daß von Menschen der Leib nicht
 kann vernichtet werden. Daher nicht einen andern Leib habend, 3
 o Origenes, statt dieses, wird der, welcher gesündigt, in den feurigen
 Pfuhl geworfen. Wenn aber nicht ein anderer, so vielmehr der, mit dem
 wir von außen bekleidet sind, so daß auch Christus so erscheint, so
 25 wird die Auferstehung der Toten im ganzen Leibe geschehen.

. . daß gesagt wird »Knirschen der Zähne«. 4

Wenn sie aber wieder vorbringen, sprechend: Aber die Erzählung 5
 vom Reichen und von Lazarus, wie wird dann nach der Trennung vom
 Fleisch gesagt, daß die Seele Zunge und Zähne habe und Finger, wenn

4 Dan. 12, 2 — 7 Psal. 67, 7 — 9 Psal. 67, 29 — 13 II Makk. 7, 1. 14, 37.
 39. 43. 45. 46 — 17 Mt. 10, 28. De res. I, 24, 3 — 22 Apok. Joh. 21, 8 — 26 Mt.
 8, 12; vgl. De res. I, 24, 1. III, 7, 2 — 27 vgl. Luk. 16, 24; vgl. De res. III,
 17, 2. 5. Iren. Adv. haer. II, 34, 1. Tert. De an. 7

27 ff Greg. Nyss. De an. et res. 216 D (S. 78 Oehler)

2 »über« S 139 14 »der« S 139^v 16 »anruf . .« prezj: II Makk.
 14, 46 και ἐπικαλεσάμενος τὸν δεσπόζοντα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πνεύματος, ταῦτα
 αὐτῷ πάλιν ἀποδοῦναι 25 »im ganzen« vñ vsém: wohl »in diesem« vñ sem
 29 »Fleisch« S 140

nicht ein anderer Leib, feiner als dieser, ist, — so ist zu antworten: **6**
 Wenn auch die Seele einen andern feinen, von ihr untrennbaren Leib
 hätte auch nach dem Hingang von diesem Leben, so enthielte dies
 keinerlei Widerspruch gegen die Palingenesie, indem Christus gesagt,
5 daß allein dieser sterbende Leib auferstehe. Aber der Leib, von welchem
 ihr redet, kann durch Menschen nicht getötet werden.

Wir würden aber auch ihre vermeintlichen Entgegnungen vor- **7**
 gelegt haben, wenn Zeit wäre. Denn nichts ist es, auch diese Un-
 vernunft zu widerlegen. Und erstens, wenn er (d. h. der Leib der **8**
10 Seele) durch den ganzen Leib geht, so daß die Seele eine substantielle
 Kraft ist, so kann sie nicht zusammen zwei Leiber bewegen, welche
 eine entgegengesetzte Bewegung haben. Denn der eine ist schwer, der
 andere leicht, schwer der sinnliche, leicht der feine, der schwere aber
 nun neigt sich abwärts, der leichte aber aufwärts. Daher können die
15 sich entgegengesetzten beiden Bewegungen die Eine Substanz nicht be-
 wegen.

III. Aber dies nun hier sein lassend, untersuchen wir die übrigen
 Aussagen des Origenes über die Auferstehung. Denn gut ist, nicht
 denen zu folgen, die zu sich Widersprechendem nötigen, zu beugen das
20 Verständnis der Schrift. »Auch wenn« »ein Engel uns Evangelium
 predigt« (statt)« des Empfangenen, hören wir nicht darauf.

Ich aber nun bin nicht den Mann neidend, noch ihn kunstvoll **2**
 überreden oder überführen wollend in diese Verhandlung getreten —
 denn das ist vielmehr Sache des Ehrgeizes —, sondern das Wahre
25 von gesundem Sinn, damit sich nicht viele ärgern, noch mich zeigen
 wollend; des ist mir der Sohn Gottes Zeuge. Daher — damit wir nun **3**
 gegen die Worte des Origenes antworten, welche er redete wider die
 Auferstehung —, so mögen die, welche uns nicht glauben, kommen zu
 der von jenem verfaßten Erklärung über die Psalmen, damit sie auch
30 über die Auferstehung Erklärung erlangen.

4 vgl. zu De res. II, 18, 10 S. 371, 2 — **6** vgl. Mt. 10, 28. De res. I, 24, 3 —
8 Symp. S. 121, 17f — **13** vgl. zu Symp. S. 92, 15. Plato Phaedr. 247 B —
20 Gal. 1, 8 — **22** Symp. S. 101, 1f — **24** De res. I, 30, 2 S. 262, 6f — De
 autex. 8, 2 S. 165, 9ff

22 dagegen Sokr. KG VI, 13

4f wohl »allein von diesem sterb. Leib gesagt, daß er auferstehe« **8f** »Un-
 vernunft« ἀλογίαν: »Gesetzlosigkeit« ἀνομίαν S **13** »der sinnliche« S 140^v
21 »statt« + Bo **23** »überführt werden wollend« S **25** »noch«: »und
 nicht? **27** »redete« S 141

Βούλεται τοίνυν ὁ Ὠριγένης τὴν μὲν αὐτὴν σάρκα μὴ ἀποκαθί- 4
 στασθαι τῇ ψυχῇ· . . τὴν δὲ ποιὰν ἐκάστου μορφὴν, κατὰ τὸ εἶδος
 τὸ τὴν σάρκα καὶ νῦν χαρακτηρίζον, ἐν ἑτέρῳ πνευματικῷ ἐντετυ-
 πωμένην ἀναστήσεσθαι σώματι, ἵνα ἕκαστος πάλιν ὁ αὐτὸς φανῇ
 5 κατὰ τὴν μορφὴν, καὶ τοῦτο εἶναι τὴν ἐπαγγελλομένην ἀνάστασιν.
 Ῥευστοῦ γάρ, φησὶν, ὑπάρχοντος τοῦ ἕλικου σώματος καὶ μηδέποτε 5
 μένοντος ἐφ' ἑαυτῷ, ἀλλὰ ἀπογινομένου καὶ ἐπιγινομένου περὶ τὸ
 εἶδος τὸ χαρακτηρίζον τὴν μορφὴν, ὑφ' οὗ καὶ συγκρατεῖται τὸ σχῆμα,
 ἀνάγκη δὲ τὴν ἀνάστασιν ἐπὶ μόνου εἶδους ἔσεσθαι. Denn wie in 6
 10 einem vorn angebohrten Schlauch das Wasser auch nicht in einem
 kleinen Zeitpunkt in derselben Gestalt verharren kann, sondern jenes
 abfließt und dies zufließt, die es umfangende Haut aber von außen
 seiend bleibt; ebenso auch, sagt er in Hinsicht der sinnlichen Leiber,
 kommen vom Fluß der Speisen dem Wasser ähnlich, während die
 15 ersten abfließen, andere hinzu, so aber nun können sie auch nicht kurze
 Zeit in derselben Gestalt bleiben. Und jene nun vergehen und ver-
 ändern sich, aber die Form bleibt, nach welcher die Leiber gebildet
 werden.

3 vgl. De res. I, 25, 6. 7 S. 252, 12ff u. zu S. 388, 15 — 6 De res. I, 25, 3—5
 S. 251, 8ff. 14ff

1—9 Phot. Bibl. 234 S. 299a, 36—299b, 6 — 6 Dial. Adam. V, 16 S. 204, 8. 16

1—9 Ph, einleitend *ὅτι φησὶν ἐξελέγχων τὸν Ὠριγένην* 1 *τὴν μὲν* — χα-
 ρακτηρίζον Z. 3: »daß nicht in diesem Leib die Seele auferstehe, denn es ist (lies
 »sei-) durchaus unmöglich, daß aber eines jeden Eigentümlichkeit, die jetzt im
 Fleisch die Eigentümlichkeit charakterisiert (bildet)« S 4 *ἀναστήσεσθαι:*
φαίσεσθαι las schwerl. S | nach *ὁ αὐτὸς* las schwerl. ὢν S 5 *εἶναι τ. ἐπ.*
ἀνάστ: »ist die verheißene Auferstehung« S 6 *Ῥευστοῦ* — »werden« Z. 18
 als eigene Worte des Origenes am Rand von S^a angezeigt | D *τὸ γὰρ τοῦ*
ἀνθρώπου σῶμα οὐκ ἐκ παίδων μέχρι γήρωος τὸ αὐτὸ παραμένει, ῥευστῆς οὐσίας
ὑπάρχον. Z. 13 *ῥευστῆς οὐσίας ὃν τὸ σῶμα ὑπεκρεῖ, ἐκ τῆς τροφῆς ἕτερον* γινό-
 μενον | καὶ ἐλ. ὑπάρχ. (od. ὄντος) jetzt S | ὑπάρχοντος] ὄντος De res. I, 25, 3
 | τοῦ σώμ. τοῦ ἕλικου I, 25, 3 6f *μηδ. μένοντος . . ἀπογινομένου . . ἐπιγιν.*
 in umgekehrter Reihenfolge S 7 *ἐφ' ἑαυτῷ] ἐφ' ἕνα καιρόν?* S: καὶ τὸ
 βραχί + I, 25, 3 | ἀλλὰ] καὶ S, hat aber ἀλλὰ vor περὶ | προσγιν. καὶ
 ἀπογιν. I, 25, 3 8 *τὴν μορφὴν: τὸν ἄνθρωπον* I, 25, 3 | τὸ σχῆμα < S
 9 *δὲ:* »daher« »also« S: *φησὶ* I, 25, 3 | ἔσεσθαι: *σφύζεσθαι* I, 25, 3 10 »Schlauch«
 mèse (Locativ), mèse S^a: müse S^b 11 »Zeitpunkt« S 141^v 13 »seiend«
 sy: vielleicht »diese« si (*αὐτῆ* für *αὐτῆ*) 17f »gebildet werden«, vgl. *εἶδο-*
ποιοῦνται I, 25, 5: »bilden« S

Wenn nun fließt das Fleisch, o Origenes, aber die Form bleibt, 7 hast du nicht einen schlimmeren Unverstand auf dich genommen? Wie bleibt sie [nicht] mit den Lebensaltern? Denn wir sehen eine andere an den Kindern und eine andere an den Jünglingen und eine 5 andere an den Alten. Denn an der Stelle des Kindes wird der Leib 8 des Jünglings fest und straff, und an der Stelle des schönen wird der alte ohnmächtig. Besser ist also zu sagen, das hinzukommende Fleisch 9 bleibe von Kind auf bis zum Alter statt der Form.

IV. Doch ich lege seine eigenen Worte vor. Denn er sagt: *Χρη*
 10 *δὲ πάντα τὸν φιλαλήθη περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀγωνίσασθαι, σῶσαι τε*
καὶ τὴν τῶν ἀρχαίων παράδοσιν, καὶ φυλάξασθαι μὴ ἐμπεσεῖν εἰς
φλυαρίαν πτωχῶν νοημάτων, ἀδυνάτων τε ἅμα καὶ θεοῦ ἀναξίων.
τοῦτο οὖν εἰς τὸν τόπον διαληπτέον, ὅτι πᾶν σῶμα ἐπὶ φύ- 2
σεως συνεχόμενον, τῆς καταταπτούσης ἔξωθεν τινα δίχην τροφῆς
 15 *εἰς αὐτό, καὶ ἀπεκκρινούσης ἀντὶ τῶν ἐπεισαγομένων ἕτερα. ὡςπερ*
τὰ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, τὸ ὑλικὸν ὑποκείμενον οὐδέποτε ἔχει
ταῦτόν. διόπερ οὐ κακῶς ποταμὸς ὠνομάσται τὸ σῶμα, διότι ὡς 3
πρὸς τὸ ἀκριβὲς τάχα οὐδὲ δύο ἡμερῶν τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ταύ-
τόν ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν, καίτοιγε τοῦ οἴονει Παύλου ἢ Πέτρου
 20 *αἰεὶ τοῦ αὐτοῦ ὄντος (οὐ τοῦ κατὰ ψυχὴν μόνον ἢς ἡ οὐσία οὔτε ῥεῖ*
καθ' ἡμᾶς οὐτ' ἐπεισαγομένον τι ἔχει ποτέ), κὰν ῥευστή ἢ ἡ φύσις
τοῦ σώματος) τῷ τὸ εἶδος τὸ χαρακτηρίζον τὸ σῶμα ταῦτόν εἶναι,
ὡς καὶ τοὺς τύπους μένειν τοὺς αὐτοὺς τοὺς τὴν ποιότητα Πέτρου
καὶ Παύλου τὴν σωματικὴν παριστάνοντας, καθ' ἣν ποιότητα καὶ

9 De res. I, 23 S. 244, 13ff

17 Greg. Nyss. De opif. hom. 13 (S. 67 Oehler). De an. et res. 249 A (146 Oehler). De mort. PGr 46, 521 BC

3 »nicht« + S 6 »an der Stelle« S 142 9 der griechische Text von *Χρη*
 — *δ ἦν* S. 394, 4 wiederholt aus De res. I, 22 10 *φιλαλήθη*] *κατὰ ταῦτόν τοῦ-*
τοις τὸν νοῦν ἐπιστήσαντα + I, 23 | *σῶσαι*: »bewahren« S 12 *φλυαρίαν πτω-*
χῶν: »Armseligkeit« S | *ἀδυν. τε ἅμα* < S 13 *τόπ.] τοῦτον* + S | *διαληπτέον*:
 »deutlich zu erkennen« hier S 15 *εἰς αὐτό, καὶ . . ἕτερα* vñ nem i ina: vñ
 nemlema S | *ἀπεκκρινούσης*: »herausgehend« S 16 *τ. ζώων κ. τ. φυτῶν* S
 | *τὸ ὑλικὸν ὑποκείμενον*: »d. Substanz des Fleisches« S 17 *ποταμὸς* nach
σῶμα w. e. sch. S 18 *τάχα* < S | *πρῶτον* S 142^v | *ὑποκ.*: »Wesen-
heit« S 19 ἐστιν: »seiend bleiben kann« S | *τοῦ οἴον ἢ* U I, 22, 3: *τὸ τοῦ* S
 21 *τι* < S | *ποτέ*] *eda že ubo* S, aber *μήποτε ὅτε δὲ* las schwerlich S
 22 *τὸ σ.] τὰ σώματα* las schwerl. S 23f *Παύλου κ. Πέτρου* S 24 *τὴν*
σωματικὴν < S

οὐλαὶ ἐκ παίδων παραμένουσι τοῖς σώμασι καὶ ἄλλα τινὰ ιδιώματα
 (ἐν τῷ σώματι), φακοὶ καὶ ἐπὶ τούτοις εἴ τί ἐστιν ὅμοιον. τοῦτο τὸ
 εἶδος, καθ' ὃ εἰδοποιεῖται ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, τὸ σωματικόν, ὃ
 ἐν τῇ ἀναστάσει περιτίθεται πάλιν τῇ ψυχῇ, ἐπὶ τὸ κρεῖττον μετα-
 5 βάλλον, οὐ πάντως δὲ τότε τὸ ἐκτεταγμένον τὸ κατὰ τὴν πρώτην
 ὑποκείμενον. ὥσπερ δὲ ταῦτόν εἶδος ἐστὶν ἐκ βρέφους μέχρι τοῦ 4
 πρεσβύτου, κἂν οἱ χαρακτῆρες δοκῶσι πολλὴν ἔχειν παραλλαγὴν,
 οὕτως νοητέον καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶδος ταῦτόν εἶναι τῷ μέλ-
 λοντι, πλείστης ὄσης ἰσομένης τῆς ἐπὶ τὸ κάλλιον μεταβολῆς. ἀναγ- 5
 10 καῖον γὰρ τὴν ψυχὴν ἐν τόποις σωματικοῖς ὑπάρχουσαν κεκοῖσθαι
 σώμασι καταλλήλοις τοῖς τόποις. καὶ ὥσπερ ἐν θαλάσῃ ζῆν ἡμᾶς
 ἐνύδρους γενομένους εἰ ἐχρῆν, πάντως ἂν ἡμᾶς ἔδει βράγχια ἔχειν καὶ
 τὴν ἄλλην ἰχθύων κατάστασιν, οὕτως μέλλοντας κληρονομεῖν βασι-
 λείαν οὐρανῶν καὶ ἐν τόποις διαφόροις ἕσεσθαι, ἀναγκαῖον κοῖσθαι

6 Pamphil. Apol. pro Orig. PGr 17, 598f — 14 vgl. Orig. De princ. II, 3, 2.
 III, 6, 6 S. 116, 16ff. 288, 11ff Kötschau. C. Cels. VII, 32 S. 182, 31ff Kötschau

1 τοῖς σ. < S | ἄλλα ina: i Sb | τινὰ < S | ιδιώματα: »Merkmale« S 2 ἐν
 τ. σ. + S I, 22, 3 | φακοὶ — ὅμοιον < S | καὶ: ἢ S 3 τὸ σωματ. telesnyi: telesii
 S 4 πάλιν < S | τὸ κρεῖττον dobrée S^a corr. 1. Hd.: dobroe S 5 οὐ πάν-
 τως: οὐδαμῶς S | δὲ τότε τὸ] I, 22, 3 s. zu S. 245, 12 | τότε τὸ ἐκτεταγμένον se
 izmètnoe: nèizmètno S | τὸ vor κατὰ w. e. sch. < S 6 ὥσπερ] es beginnt
 Orig. bei Pamph. | εἶδος] S 143 | ἐστὶν] in nobis + Pamph. 7 κἂν]
 cèi oder àste i: nur i S 8 ἐπὶ τοῦ παρόντος: »an diesem Ort« S | ταῦτόν:
 ipsam Pamph. 8f τῷ μέλλοντι: »und jenem« S 9 πλείστ. ὄσης: »viel«
 übersetzt S 11 vor καταλλήλοις schwerl. κατ' + S 12 ἐνύδρους γενομ.
 < S | πάντως — κατάστασιν Z. 13] sine dubio pro habitaculi qualitate neces-
 sarium videretur habere talem corporis statum et compositionem, qualem habent
 illa animalia quae in aquis vivunt Pamph. 14f καὶ ἐν — πνευματικοῖς S. 394, 1]
 : secundum locorum gloriam consequens est aptandas esse etiam corporum qualitates
 Pamph. | Orig. C. Cels. δεομένη κρεῖττονος ἐνδύματος εἰς τοὺς καθαρωτέρους
 καὶ αἰθερίους καὶ οὐρανίους τόπους. De princ. III, 6, 5 immutationem eius (car-
 nis) . . per mortem factam intellegimus, substantiam vero certum est permanere
 et . . rursus reparari ad vitam, atque iterum permutationem eius fieri, ut . . in
 gloriam corporis proficiat spiritualis. 6, 6 non aliud corpus est, quo nunc uti-
 mur . . . , sed hoc idem abiectis . . infirmitatibus . . in gloriam transmutabitur
 »spiritale« effectum, ut quod fuit »indignitatis vas« hoc ipsum expurgatum fiat
 »vas honoris«. II, 3, 2 S. 116, 16ff materiae corporalis . . anima usum semper
 habet in qualibet qualitate positae, nunc quidem carnali postmodum vero subti-
 liori et puriori quae spiritualis appellatur 14 ἀναγκ.] ἡμᾶς + S

σώμασι πνευματικοῖς, οὐχὶ τοῦ εἶδους τοῦ προτίρον ἀγαριζομένου. καὶ ἐπὶ τὸ ἐνδοξότερον γένηται αὐτοῦ ἡ τροπή. ὡσπερ ἦν τὸ Ἰησοῦ εἶδος καὶ Μουσείως καὶ Ἡλίου, οὐχ ἕτερον ἐν τῇ μεταμορφώσει παρ' ὃ ἦν.

- 5 V. Οὐκοῦν, ὦ (γενναῖε) Ὠρίγενεις, εἰ ἐπὶ τοῦ εἶδους μόνον προσδοκᾶσθαι δυσχυρίζη τὴν ἀνάστασιν ἐν πνευματικῷ μεταθησομένον σώματι, ἀπόδειξίν τε τούτου δοκιμοτάτην τὴν κατὰ τὸν Ἡλίαν ἡμῖν ὀπτασίαν καὶ Μουσεῖα παρέχεις, ὡσπερ ἐκεῖνοι. φάμενος, μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ βίου ἔξοδον ὤφθησαν οὐχ ἕτερον παρ' ὃ εἶχον εἶδος ἐξ ἀρχῆς διασφύζοντες, κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ἡ πάντων ἔσται ἀνάστασις, ὃ 2 Μουσεῖς δὲ καὶ ὁ Ἡλίας πρὸ τοῦ τὸν Χριστὸν παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἤδη τὸ εἶδος τοῦτο ὃ φῆς ἔχοντες ἀνέστησαν καὶ ὤφθησαν. — πῶς δὲ ἔτι ὁ Χριστὸς »πρωτότοκος« εἶναι »τῶν νεκρῶν« ὑπὸ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων ἕδεται; εἰ γὰρ »πρωτότοκος« (καὶ »ἀρχή») 3 τῶν νεκρῶν« Χριστὸς εἶναι πεπίστευται, »πρωτότοκος« δέ ἐστι »τῶν νεκρῶν« ὃ πρὸ πάντων ἀναστάς, ὃ δὲ Μουσεῖς ἤδη καὶ πρὸ τοῦ τὸν Χριστὸν παθεῖν (καὶ ἀναστῆναι) ἔχων τὸ εἶδος τοῦτο ἐφάνη τοῖς ἀποστόλοις, περὶ ὃ πληροῦσθαι φῆς αὐτὸς τὴν ἀνάστασιν, οὐκ ἄρα τοῦ εἶδους χωρὶς τῆς σαρκὸς ἐστὶν ἡ ἀνάστασις. ἦτοι γὰρ τοῦ εἶδους 4

1 vgl. De res. I, 25, 7 — 5 vgl. De res. I, 58, 2 S. 320, 7. Plato Alk. I, 135 E. Pol. II, 363 A. Klem. Alex. II, 1, 7, 5 S. 176, 24 Stähli. — 7 Mt. 17, 3. Mark. 9, 11. Luk. 9, 30 — 13 Apok. Joh. 1, 5. Kol. 1, 18; vgl. Orig. in Cramer Catene V, 295, 9ff (Journ. Theol. Stud. X, 46, 12)

5—S. 398, 8 Phot. Bibl. 234 S. 299b, 6—300b, 15 — 12 vgl. Dial. Adam. V, 11 S. 192, 26ff

2 καὶ] »sond. indem vielmehr« S | ὡσπερ jakoze: jaže S | τὸ τοῦ? (S. 252, 22); ipsius domini Pamph. 3 καὶ Μουσεῖως < S 3f οὐχ ἕτερον . . παρ' ὃ ἦν < S: ita non erit alia sanctorum species, etiamsi multo gloriosior fiat Pamph. 3 μεταμ. S 143^v 5 Ph beginnt εἶτα μετ' ὀλίγον φησίν· Οὐκοῦν etc. | γενναῖε wie I, 58, 2 u. Pl, vgl. Jh Meth. Platon. Nr. 651; schwerl. ist ἄριστε zu lesen 5f προσδοκᾶσθαι δυσχ.: »erwartest (versicherst), daß geschehe« S 6f τοῦ σώματος εἰς πνευματικὸν σῶμα S 7 τούτου tilgte Bo | δοκιμοτάτην < S 8 παρέχων S 9 παρ' — διασφύζοντες Z. 10] παρὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς εἶδος ἔχοντες las schwerl. S 10 ἔσται] σοι Ph^a 11 ὃ vor Ἡλίας < Ph^b 12 ἤδη — τοῦτο und ἔχοντες < S, aber schwerl. seine Vorlage | σὺ φῆς S | ἀνίστασθαι oder ἀναστῆναι S | καὶ ὤφθησαν < S 13 ἔτι ὁ Χρ.] ὁ Χρ. γὰρ w. e. sch. S 14 καὶ ἀρχή + S 15 εἶναι < S 15f ἐκ τῶν νεκρῶν w. e. sch. S 16 πρὸ πάντων] πρῶτον S 144 17 καὶ ἀναστῆναι + S 19 ἦτοι] εἰ w. e. sch. S

ἔστιν, ὡς <ἐκεῖνος> ἔγγυῶ, μόνου ἢ ἀνάστασις, καὶ οὐ δύναται ἔτι »πρωτό-
τοκος« εἶναι ὁ Χριστὸς »τῶν νεκρῶν«, τῷ πρὸ αὐτοῦ ἐχούσας τοῦτο
μετὰ τὴν τελευταίην τὸ εἶδος πεφηνῆναι ψυχάς· ἢ »πρωτότοκος«
<ἔστιν> ἀληθῶς. ὥσπερ ἔστι, — <οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτῷ ψευδές> — καὶ
5 ἀδύνατον ὅλως ἠξιῶσθαι πρὸ αὐτοῦ τινὰς τῆς εἰς τὸ μὴ αὐθις ἀποθα-
νεῖν ἀναστάσειως. εἰ δὲ ἀνέστη οὐδεὶς πρὸ αὐτοῦ, οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Μωυ- 5
σέα καὶ τὸν Ἥλιον σάρκας μὲν ἔχοντες τοῖς ἀποστόλοις οὐκ ὤφθησαν,
μόνον δὲ τὸ εἶδος . . ., ἢ ἄρα ἀνάστασις ἐπὶ τῆς σαρκὸς προφανῶς
δηλοῦται. καὶ γὰρ ἀτοπώτατον ἐπὶ μόνου τοῦ εἶδους τὴν ἀνάστασιν 6
10 διορίζεσθαι, ὅποτε αἱ ψυχαὶ καὶ μετὰ τὴν <τῆς> σαρκὸς ἔξοδον οὐδέ-
ποτε γαίρονται τὸ εἶδος, ὃ φῆς ἀνίστασθαι, ἀποτιθέμεναι. εἰ 7
δὲ συμπαρίσται αὐταῖς τοῦτο ἀναφαίρετον, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς
Μωυσέως καὶ Ἥλιου ψυχῆς, καὶ οὔτε φθείρεται κατὰ σὲ οὔτε ἀπόλ-
λυται. σὺν αὐταῖς πανταχοῦ συμπαρόν, οὐκ ἄρα τὸ εἶδος ἀνίσταται,
15 ὃ μηδέποτε πέπτωκεν. . . — ἔὰν δέ τις δυσχεράνας Καὶ πῶς δῆ, 8

4 vgl. De res. II, 18, 8 S. 370, 8f — 13 vgl. De res. I, 22, 3 S. 245, 3. III, 4, 3.
Orig. De princ. II, 3, 2. III, 6, 5 S. 116, 17f. 287, 14f — 15 vgl. zu De res. I, 51, 4
S. 306, 14. Orig. De princ. II, 10, 1 S. 173, 21f

1 ἐκεῖνος oder αὐτός + S | ὥσπερ ἔγγυῶ Ph^a, ὥσπερ ἔγγυῶς Ph^b: ὡς
παρεγγυῶ Bo 1. Ausg. 2 τῷ — ψυχάς Z. 3 < S 3f ἢ πρωτότ. . . ἀληθῶς] εἰ
τοίνυν ὁ Χριστὸς πρωτότ. τῶν νεκρῶν S | ἔστιν + Kl 4 οὐδὲν — ψευδές
(ψευδῶς?) »denn nichts ihn betreffend (oder »an ihm«) ist unwahr« + S; vgl.
II, 18, 8 ἦν γὰρ ἐν αὐτῷ πάντα ναί 5 τινὰς < S 5f τ. . . ἀνασιτάσεως] »zu
erlangen« (ἀποδέχεσθαι, ἀπολαβεῖσθαι, ἀναλαβεῖσθαι) + S 6 εἰ δὲ ἀνέστη]
ἀνέστη δὲ S 6f μωσέα Ph^a 7 σάρκας μὲν . . οὐκ: »aber keine andere«
nū ne in (doch vielleicht auch »Fleisch nicht« plūti ne) S 8 μόνον — εἶδος]
ἀλλὰ τῷ πρώτῳ(?) εἶδει ἢ ἑκατέρον ποιότης χαρακτηρίζεται »sondern durch die
alte Form wird) die Eigentümlichkeit eines jeden charakterisiert« richtig + S
| δὲ τὸ Ph^a 311vb 9 καὶ < S | μόνον S 144^v 10 ὅποτε] εἶτα δὲ S
| τῆς < Ph^{ab} 11 τὸ εἶδος, ὃ obraz eže: obrazy že S | σὺ φῆς S:
φῆσιν Ph | ἀνίστασθαι < S 12 δὲ < S 12f τῆ . . ψυχῆ Ph^b 14 ὡς
σὺν oder ὅτι σὺν S | οὐκ ἄρα: οὐ κατὰ S | Orig. De princ. II materiae
corporalis, cuius materiae anima usum semper habet in qualibet qualitate positae.
III, 6 substantiam vero (carnis) certum est permanere 15 ὃ μηδ. πεπτ.]
Orig. non enim proprie resurgere dicitur nisi id quod ante ceciderit | πέπτω-
κεν] »Und wenn also Gegenstand der Hoffnung ist aufzuerstehen, so muß auch
bekannt werden, (daß auferstehe) das Gefallene« richtig + S | δέ] δῆ Ph^b |
δυσχεράνας < S

ἀποκριθῆ, εἰ μηδεὶς ἀνέστη πρὸ τοῦ κατελθῆναι εἰς τὸν Ἄϊδην τὸν
 Χριστόν, ἀναστάντες ἤδη τινὲς ἱστορήθησαν πρὸ αὐτοῦ, ἐν οἷς τῆς
 Σαραφθίνης χήρας ὁ υἱὸς καὶ τῆς Σωμανίτιδος καὶ ὁ Λάζαρος; λεκτέον
 Ἄλλ' οὗτοι εἰς τὸ καὶ αὐθις ἀποθανεῖν ἀνέστησαν, ἡμεῖς δὲ περὶ
 5 τῶν μηκέτι μετὰ τὴν ἔγερσιν διοριζόμεθα τεθνηξομένων. ἴαν δὲ 9
 καὶ περὶ τῆς ψυχῆς διαπορήσας φράση τοῦ Ἡλίου, ὡς τῶν μὲν γρα-
 φῶν ἀνελῆφθαι αὐτὸν λεγουσῶν ἐν σαρκί, ἡμῶν δὲ ἀσύμπλοκον
 σαρκὸς τοῖς ἀποστόλοις ὄφθαι φασκόντων, λεκτέον ὅτι Καὶ μὴν
 μᾶλλον τὸ λέγειν αὐτὸν ὄφθαι τοῖς ἀποστόλοις ἐν σαρκὶ πρὸς ἡμῶν
 10 ἔστι. δείκνυται γὰρ καὶ διὰ τούτου ἀφθαρσίας ἡμῶν ὑπάρχον τὸ 10
 σῶμα δεκτικόν, καθάπερ ἐδείχθη καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐνώχ μετατιθεμένου.
 εἰ μὴ γὰρ ἀφθαρσίαν ἠδύνατο δέξασθαι, οὐκ ἂν οὐδὲ διέμεινεν ἐν
 ἀπαθείᾳ τοσοῦτον χρόνον. ἢ τοίνυν ὄφθη μετὰ τοῦ σώματος (ὁ
 Ἡλίας οὐδέπω τελευτήσας, ἢ ἄνευ τοῦ σώματος), καὶ ἦν τελευτήσας
 15 μὲν, ἀναστὰς δὲ ἤδη ἐκ νεκρῶν οὐδέπω.

VI. Καὶ ταῦτα, ἵνα δὴ συγχωρήσωμεν τῷ Ὁριγένει, καθ' ἑαυτὸ
 τὸ εἶδος λέγοντι μετὰ τὴν τελευτήν ἀποξευγνύμενον ἀπὸ τοῦ σώμα-
 τος τῆ ψυχῆ δίδοσθαι ὅπερ ἔστιν ἀπάντων ἀδυνατώτατον, τῷ προαπ-
 ὀλλυσθαι τὸ εἶδος τῶν σαρκῶν ἐν ταῖς ἀλλοιώσεσι καθάπερ καὶ
 20 τὸ σχῆμα τοῦ συγχωνευομένου ἀνδριάντος πρὸ τῆς διαλύσεως τοῦ

3 I Kön. 17, 23 — II Kön. 4, 35. Joh. 11, 44 — 6 II Kön. 2, 11 — 11 Gen.
 5, 24 — 13 II Kön. 2, 11

3 vgl. Dial. Adam. IV, 11 S. 192, 26ff. 194, 5f — 11 vgl. Ps.-Justin, Quaest.
 ad Orthod. 32 S. 48 Otto. Eznik, Wider die Sekten I, 1269f S. 63 Schmid

1 ἀποκρ.: »sagt« S | πρὸ — οἷς Z. 2: »vor der Auferstehung Christi, dies aber
 nun die Schrift erzählt« S 2f D πρὸ αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) καὶ ὁ τῆς Σουναμίτιδος
 υἱὸς . . ἐκ νεκρῶν ἀνέστη καὶ ὁ τῆς Σαραφθίνης καὶ ὁ Λάζαρος | ἐκείνης τῆς
 Σαρ. und ἐκείνης τῆς Σωμ. S 3 καὶ¹ < S^b | καὶ ὁ Λάζ.] σὺν αὐτοῖς τε
 καὶ ὁ Λάζ. S, aber vgl. D 4 D οἱ γὰρ πρὸ τοῦ Χριστοῦ ἀναστάντες αὐθις
 ἀπέθανον· ὁ δὲ Χριστὸς ἀναστὰς οὐκέτι ἀποθνήσκει | vor ἡμεῖς »Daß die vor
 Christus Auferstandenen, um hernach wieder zu sterben, (145) auferstanden sind«
 + S 5 τῶν . . τεθνήξ.] ἐκείνων λέγομεν οἷς . . τεθνήξεσθαι S 7f ἀσ. ο.: »ohne
 Fleisch« S 8 Καὶ μὴν < S 9f τὸ λέγειν . . ἔστι] λέγεται τὸ las schwerl. S
 10 vor δείκνυται »Daß unser Leib der Unsterblichkeit fähig. Und dieser Nach-
 weis von Enoch und Elias« + S | γὰρ: δὲ S 11 καὶ < S | μετατιθεμέ-
 νου αὐτοῦ S 13 ἢ Bo: εἰ S Ph 13f ὁ Ἡλίας — σώματος + S: wegen
 des Homoioteleuton < Ph 15 ἀναστὰς S 145^v 17f ἀπὸ τοῦ σώματος < S
 18 δίδεται vielleicht richtig S 18f προαπόλλ.] μὴ ἀπόλλυσθαι S

χαλκοῦ, ὅτι μὴ δύναται χωρίζεσθαι καθ' ὑπόστασιν ἀπὸ τῆς ὕλης ἢ ποιότητος. χωρίζεται μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἀνδριάντος χωνευθέντος ἢ περὶ τῷ χαλκῷ μορφῇ ἀφανιζομένη, οὐ μὴν ὑφ' ἑστώσα ἔτι κατ' οὐσίαν. ἐπεὶ δὲ λέγεται ἐν τῷ θανάτῳ τὸ εἶδος χωρίζεσθαι ἀπὸ τῆς 2
 5 σαρκός, φέρε τὸ χωριζόμενον ποσαχῶς λέγεται χωρίζεσθαι ἐπισκεψώμεθα. λέγεται τοίνυν χωρίζεσθαι τι ἀπὸ τινος ἢ ἐνεργείας καὶ 3 ὑποστάσει, ἢ ἐπινοίᾳ. ἢ ἐνεργείας μὲν, οὐ μὴν καὶ ὑποστάσει. (ἐνεργείας μὲν καὶ ὑποστάσει), ὡς εἰ πυρούς τις καὶ κριθὰς μεμιγμένα χωρίσειεν ἀπ' 4 ἀλλήλων· ἢ μὲν γὰρ κατὰ κίνησιν χωρίζεται, ἐνεργείας λέγεται, ἢ δὲ
 10 χωρισθέντα ὑφέστηκεν, ὑποστάσει λέγεται κεχωρισθαι. ἐπινοία δέ, ὅταν τὴν ὕλην ἀπὸ τῶν ποιότητων χωρίζωμεν καὶ τὰς ποιότητας ἀπὸ τῆς ὕλης. ἐνεργείας δέ, οὐ μὴν καὶ ὑποστάσει, ὅταν χωρισθέν τι ἀπὸ τινος μηκέτι ὑπάρχοι, ὑπόστασιν οὐσίας οὐκ ἔχον. γνοίη δ' ἂν 5 τις καὶ ἐν τοῖς χειροτεχνήμασιν ὡς ἔχει, ἀνδριάντα ἰδὼν ἢ ἵππον
 15 χαλκοῦν. ταῦτα γὰρ λογιζόμενος ὄψεται τὴν ἔμφυτον μορφὴν διαλλάττοντα, εἰς δὲ ἑτέραν ὄψιν μεθιστάμενα. ὑφ' ἧς τὸ συγγενόμενον εἶδος ἀφανίζεται. εἰ γὰρ τις τὰ ἔργα τὰ σχηματιζόμενα εἰς εἶδος ἀνθρώπου ἢ ἵππου συντήκοι, εὐρήσει τὸ μὲν τοῦ σχήματος εἶδος ἀφανιζόμενον, αὐτὴν δὲ τὴν ὕλην μένουσαν. ὥστε ἀσύστατον τὸ λέγειν 6
 20 τὸ μὲν εἶδος (μόνον) ἀνίστασθαι ἡμαρρωμένον μηδέν, . . τὸ δὲ σῶμα, ἐν ᾧ ἦν τὸ εἶδος ἐντετυπωμένον, διαφθεیرهσθαι. — ἀλλά, Ναί, φησὶν· 7 ἐν πνευματικῷ γὰρ μετατεθήσεται σώματι. — οὐκοῦν ἀνάγκη τὸ μὲν εἶδος ἰδίως ὁμολογεῖν αὐτὸ τὸ πρῶτον (ἐκεῖνο) μὴ ἀνίστασθαι, τῷ συνηλ-

21 Orig. De princ. II, 10, 1 S. 174, 2ff

1 χαλκοῦ S: ὄλον Ph | μὴ < S 2 ἀπὸ < S 4 ἐν τῷ θαν.: »nach dem Tode« übersetzt S 5 λέγεται . . χωρίζεσθαι glagoletsja razluciti sja) | λέγεται χωρ.: χωρίζεται S 5f ἐπισκεψώμεθα] »damit wir sehen, nach was für einem Bezeichneten (einer Bezeichnung) man von einer Trennung (146) der Wesensform von dem Fleisch reden muß« richtig + S 7 οὐ μὴν »aber nicht« no ne (oder a ne): »aber noch« ne ešte S | ἢ ὑποστάσει S, aber vgl. was 6, 4 folgt | ἢ vor ἐνεργ.² + S 7f ἐνεργείας καὶ ὑποστάσει + S, μὲν + Kl 8 εἰ < S 8f ἀπ' ἀλλήλων < S 9 ἢ μὲν γὰρ] εἰ S | χωρίζεται] λέγεται ἐνεργείας χωρίζεσθαι S | ἢ] εἰ S 10 ὑφέστηκεν: »seinen Wesensbestand hat« (»hat« imatj: imatiem S) S 11 τῶν π.] τῆς ποιότητος las schwerl. S 13 γνοίη — μένουσαν Z. 19 < S 20 μόνον + S 146^v | ἡμαρρωμένον: »unteilhaftig . . , das heißt durch nichts beraubt« S 21 φησὶν: etwa τοίνυν oder δὴ S 22 εἰς πνευματικὸν γ. μ. σῶμα S 23 ἐκεῖνο + S 23f τῷ συνηλλ. . . συμφθ.: »als vergehend« S

λοιῶσθαι αὐτὸ σιμηθῆναι τῇ σαρκί. καὶ γὰρ ἐν πνευματικῷ μετα-
 πλασθῆναι σώματι, αὐτὸ μὲν ἰδίως τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ἐκείνο οὐκ
 ἔσται, ὁμοιότης δὲ τις ἐκείνου ἐν λεπτομεροὶ μεταπλασμένη σώματι.
 Wenn aber nun nur jenem ähnlich, aber nicht jener erste selbst, wie
 5 wird es da noch weiter wert sein, die Auferstehung zu hoffen, εἰ [δὲ] 8
 μήτε τὸ εἶδος τὸ αὐτὸ μήτε τὸ σῶμα ἀνίσταται, ἀλλ' ἕτερον ἀντὶ
 τοῦ προτέρου. τὸ γὰρ ὅμοιον, ἕτερον τοῦ ἰαυτοῦ ὁμοίου ὄν, αὐτὸ
 ἐκείνο τὸ πρῶτον, πρὸς ὃ ἐγένετο, εἶναι οὐ δύναται. Wenn [aber] 9
 nun irgendein Erzkünstler ein Bild aus Erz seiend vernichtet, und ein
 10 anderes von Gold an die Stelle des vernichteten zu setzen denkt, äh-
 nlich dem ersten, so wird jemand sagen, daß es dem ersten ähnlich sei,
 aber nicht, daß es jenes Bild, nämlich das erste, erneuert selbst sei.
 Daher wenn ein geistlicher Leib an dieses Stelle aufersteht, so steht 10
 weder die Form auf nach diesem Wort, noch das Element, sondern
 15 ein anderer jenem ähnlich, aber nicht der gestorbene. Denn die Eigen-
 schaften entstehen von den Leibern, aber nicht die Leiber von den
 Eigenschaften. Denn umgebildetes Wachs zeigt zusammenschmolzen 11
 nach der Umbildung die Gestalten, in welche es jemand durch Kunst
 umzuschaffen wünscht, von der früheren Gestalt verschieden.
 20 VII. Es schmäh't aber ein Gewisser auch hierin. Denn nachdem
 er behauptet, daß die Form das Auferstehende sei, wenn ihr Ver-
 änderung ins Herrlichste zuteil wird, — ὅσπερ ἦν τὸ Ἰησοῦ εἶδος
 καὶ Μουσῆως καὶ Ἡλίου, οὐχ ἕτερον ἐν τῇ μεταμορφώσει παρ' ὃ ἦν —
 untertrat er wieder sein Wort, es vergessen habend, <und> wie die Unver-
 25 nünftigen fing er an, anderes zu verkünden. Denn nicht wollend nach 2
 dem wahren Wort reden »wo wird sein Heulen und Zähneknirschen«,
 hat er vielmehr ein anderes, dem Wort entgegengesetztes Wort be-

13 vgl. De res. III, 5, 1 S. 394, 6f — 22 Mt. 17, 2. 3 (Mark. 9, 3. 4). De
 res. I, 22, 5. III, 7, 10 S. 246, 10f. 400, 12f — 26 Mt. 8, 12

1 ἐν — σώματι Z. 2] εἰς πνευματικὸν σῶμα μεταπλ. τὸ σῶμα S 2 αὐτὸ
 μὲν ἰδίως < S | ὑποκείμενον: εἶδος S 2f οὐκ ἔσται: »wird vernichtet« S
 3 ὁμοιότης — ἐκείνου: »eine andere (Wesensform) jener ähnlich« übersetzt S |
 ἐν — σώματι: »aber derselbe wird nicht auferstehen« S 4 »Wenn — hoffen«
 Z. 5 + S 6 τὸ αὐτὸ nach σῶμα S 7 τὸ γὰρ — δύναται Z. 8 bietet w. e.
 sch. eine Zusammenziehung des § 9 in S Enthaltene, doch schien es mir richtig,
 beides im Text zu geben 9 »irg.« S 147 22 ὅσπερ — ἦν Z. 23 griechisch
 aus I, 25, 5, vgl. unten III, 7, 10 23 καὶ M. S 147^v | ἕτερον] ἦν εἶδος + S
 24 vor »untertrat« + »von der Verklärung Christi« S | »und« + Kl

reitet, nämlich: *Τίς οὖν χρεία τοῖς κολαζομένοις ὀδόντων; οὐ γὰρ εἰς τὴν Γέενναν ὄντες φάγονται. πᾶν γὰρ μέλος εἰς τινα χρείαν ὁ δημιουργὸς κατεσκεύασεν*, und: Es ist nicht möglich, daß wir in derselben Beschaffenheit seiend auferstehen, Beine wieder habend und Hände und 5 diesen ähnliches.

Durchaus sich selbst Widersprechendes hat er geredet. Denn wie 3 ist *(sich)* nicht widersprechend, wenn er, feststellend, daß die bleibende Form auferstehe, weiter behauptet, daß dasselbe Gepräge (oder »dieselbe Ähnlichkeit«) nicht sein werde, während doch keinerlei andere 10 Form sein wird als die Selbigkeit des Gepräges (»der Ähnlichkeit«), die zeigt eine jede Form, die in einem jeden ist. *εἶδος [φησιν εἶναι] 4 (γὰρ) τὸ τὴν ποιότητα τῶν μελῶν ἐν τῷ χαρακτῆρι τῆς μορφῆς ἐκάστου ἐμφαῖνον*. Daher muß, wenn er hofft, daß in der (Wesens-)Form die 5 Auferstehung geschehe, man wieder jene Form (Gestalt) habend auf- 15 erstehen, das heißt Hände und Füße und die übrigen Glieder, wenn auch der Leib in Feineres verwandelt werden wird.

Origenes: Denn wie es unpassend ist in derselben Gestalt seiend 6 aufzuerstehen, Füße habend und Zähne und die übrigen Glieder . . — Denn wenn dort durchaus kein Bedürfnis ist, weder der Hand, noch 7 20 des Fußes, noch der übrigen (sc. Glieder), so steht auch die Form nicht auf. Wenn aber die Form [nicht] aufersteht, so muß alles in der ersten Gestalt auferstehen. Denn wenn auch ein psychischer der der Seele gegebene Leib sein wird, so muß auch jener in den ersten Leib und jenem eingestaltet werden, wenn nur in der Form ist das Auf- 25 erstandene.

1 vgl. De res. I, 24, 1 — 2 vgl. Orig. De orat. 31, 3 S. 397, 4ff Kötschau — 17 Orig. bei Hier. Ad Pamm. 26 PGr 23, 395

11f Phot. Bibl. 234 S. 300 b, 17 ff

1 *Τίς — κατεσκεύασεν* mit nach S geänderter Reihenfolge griechisch aus De res. I, 24, 1 S. 248, 9ff 2 *τ. Γ.*: »Feuer« S | *ὄντες] κατ' αὐτοὺς* + I, 24, 1; Orig. De orat. *ἵνα μὴ μάτην ἦ τι δημιουργημένον αὐτοῖς ἐπὶ θεοῦ | φάγονται*: »werden sie essen« S | *γὰρ* + S | *εἰς τινα* na nekakoe oder na kakoe: nekakoe S 2f *ὁ δημι. κατεσκεύασεν*: »ist vom Schöpfer bereitet« S 8 »Gepräge« S 148 11 vor *εἶδος* »Was ist Form?« + S | *εἶδος — ἐμφαῖνον* Z. 13 Ph (*ὅτι εἶδος φησιν etc.*) 12 *γὰρ* S: *φησιν εἶναι* Ph^a | *ποιότητα* S: *ταυτότητα* Ph^a, aber vgl. I, 22, 3 S. 245, 5f (Diekamp, D. Gotteslehre d. h. Greg. v. N. S. 42) | *τ. μελῶν* udnoe: ugodnoe S^b 13 *ἐμφαῖνον*] »Gestalt« (*σχῆμα*?) richtig + S 16 »verwandelt werden wird« estj prëmenjatisja: esi prëmenatj si S 21 »aufersteht« S 148^v

Wenn kein Bedürfnis der Füße oder der Zähne in der Auferstehung 8 ist, so ist auch kein Bedürfnis, daß die Form auferstehe. Wenn aber nun die Form nicht aufersteht, so kann auch jener seine Leib nicht durch diesen Leib charakterisiert (geformt) werden. Denn wie soll 5 wieder jener Leib in jene umgestaltet werden, deren wir nicht bedürfen?

Und nun, wenn die Form aufersteht, widerspricht er sich 9 selbst, indem er vernichtet die Auferstehung zur Wiedergeburt der Glieder; wenn aber sogar die Form nicht aufersteht, so ist er selbst 10 sich hierüber widersprechend und nicht folgerichtig, erwartend, daß ein jeder die Form empfangen werde, welche nicht empfangen werden wird.

Er sagt aber nun: Ὡσπερ ἦν τὸ Ἰησοῦ εἶδος καὶ Μουσείως καὶ 10 Ἡλίου, οὐχ ἕτερον ἐν τῇ μεταμορφώσει παρ' ὃ ἦν, so soll auch die Auferstehung aller sein. Daher wenn so die Auferstehung aller sein 11 15 wird, wie Jesu Erscheinung war auf dem Berg, so wird die Auferstehung in denselben Gliedern verkündigt. Denn nicht hatte er, Jesus, einen 12 andern Leib in der Verklärung als den wirklichen, in welchem er auch verherrlicht ward, Hände habend und einen Leib und Augen, damit wir klar erkennen, daß auch wir in diesem Leib auferstehen werden, und 20 daß dieser Leib verherrlicht werden wird.

VIII. Und er jedoch sah nicht mit seinem Verstand, sondern auch jenes wissend, gleichwohl kam er mit schlechter Überredung redend auf Widersprechendes heraus. Denn er sagt: Es steht geschrieben: »Die Zähne der Sünder hast du zerbrochen« und »Die Zähne der Löwen 25 hat er zerbrochen« und »Weiß sind seine Zähne wie Milch«. »Nicht 2 aber von sinnlichen Zähnen muß dies verstanden werden, sondern von gewissen geistigen Zähnen. Gott hat diese Zähne der Sünder zerbrochen. Daher ist diesem entsprechend auch: »Wo wird sein Heulen und Zähneknirschen«.

12 Mt. 17, 2. 3. Mark. 9, 3, 4; vgl. De res. I, 22, 5. III, 7, 1 S. 246, 10. 398, 22f
22 vgl. De res. I, 2, 1. 27, 2f. 28, 4. III, 3, 2 S. 221, 1f. 255, 5ff. 257, 16ff.
390, 22f — 24 Psal. 3, 8; vgl. I, 24, 2 S. 248, 14ff — Psal. 57, 7 — 25 Gen.
49, 12 — 28 Mt. 8, 12

11 »die Form« S 149 12 Ὡσπερ — ὃ ἦν Z. 13 griechisch aus I, 22, 5
13 οὐχ ἕτερον ne inū: no ino S 15 »Erscheinung« »Person«?: lice = πρόσωπον,
aber auch ὄψις, μορφή 19 »auch wir« i my: imj S 24 »hast du zerbr.«
S 149^v 25 »er«] I, 24, 2 mit Psal. 57, 7 κύριος | »Weiß — Milch« < I, 24, 2
28 »wird sein« < Sb

Er erinnert sich nämlich nicht, daß man die Rede der Schrift mit- 3
 unter so, wie sie vorliegt, verstehen muß, mitunter geistig erklären. Es 4
 wird nun geschrieben: »Während noch die Speise in ihrem Mund war,
 und der Zorn Gottes kam über sie«, weil sie Gott lästerten, als nicht
 5 vermögend seiend, ihnen einen Tisch vorzusetzen. Siehe aber nun auch 5
 wieder wegen geistiger Kleider redet die Schrift. »Denn es tritt«,
 sagt er, »die Königin dir zur Rechten« usw. Und: »Es freue sich meine
 Seele über den Herrn, denn er hat mich angezogen mit Kleidern des
 Heils«. Dies aber nun sagt er nicht von sichtbaren Kleidern. Und 6
 10 auf andere Weisen redet er wieder klar von sichtbaren Kleidern: »Sie
 haben meine Kleider sich geteilt und über meine Kleider das Los ge-
 worfen«. Und: »Wer zwei Kleider hat, gebe dem, der nicht hat«. Das 7
 muß man verständig lesen, und das eine geistig, das andere wörtlich
 nehmen. Zu erkennen ist dies aber an dem Wort des Evangeliums.
 15 Denn es wird geschrieben: »Auf daß die Schrift erfüllt würde: sie
 teilten sich in meine Kleider« usw. Und wie er (Gott, vielleicht »sie« —
 die Schrift) nun hier von sinnlichen und von geistigen Kleidern redet,
 so muß auch das von Gebeinen und von Zähnen verstanden werden.

IX. Er sagt aber nun auch von der Weissagung des Ezechiel, von
 20 den auferstehenden Gebeinen: Er redet [wie] von der Gefangenschaft,
 daß sie wie verdorrte Gebeine seien durch Kummer und Mühsal; Auf-
 erstehung aber nennt er ihre Rückkehr. Daher sie auch sagten: »Es 2
 waren verdorrt unsere Gebeine«, das heißt in der Gefangenschaft.
 Daher ist (gilt) die Verheißung der Auferstehung des Volkes wie vom
 25 Tode und von der Verbannung. — Davon lautet aber nun das Wort so — 3
 sehen aber auch wir die Schrift der Bibel —: »Und es kam über mich

1 vgl. De res. I, 24, 2 S. 248, 13. I, 54, 1. 6 S. 310, 14f. 312, 9 — Tert. De res.
 20. 21 — 3 Num. 11, 33 — 4 Num. 11, 4. 18 — 5 Tert. De resurr. 27 —
 6 Psal. 44, 10; vgl. Symp. 7, 8 S. 79, 12 ff — 7 Jes. 61, 10 — 10 Psal. 21, 19 —
 12 Luk. 3, 11 — 15 Joh. 19, 24 — 20 vgl. Ezech. 37 — 22 Ezech. 37, 11 —
 26 Ezech. 37, 1; vgl. De res. I, 21, 2 S. 243, 15 ff. Tert. De resurr. 29—31

20 vgl. Hier. zu Ezech. 37 P Lat. 25, 364 ff — 26 ff Greg. Nyss. De an. et
 res. 246 BC (140 ff Oehler)

2 I, 24, 2 δεικτέον ὅτι οὐ πάντα παραλαμβάνεσθαι δεῖ κατὰ τὸ κείμενον,
 vgl. Symp. 3, 2 S. 29, 5 ff 3 »Während« < Num. 11 | »Mund«: τοῖς
 ὁδοῦσιν Num. 11 4 »sie«: τὸν λαόν Num. 11 9 »aber nun« S 150
 19 »auch von« < Sb 20 vielleicht »wie (vom Tode) v. d. Gef.« mit Recht Kl
 21 »und Mühsal« S 150^v 21 f »Auferstehung« vŭstanie: »durch die Auf-
 erstehung« vŭstaniem Sb 26 »auch wir« i my: »ihnen« ima Sb
 Methodius. 26

die Hand des Herrn und führte mich heraus durch den Geist des Herrn und stellte mich in die Mitte eines Feldes, und dies war voll menschlicher Gebeine«. Und bald darauf: »Und ich werde meinen Geist auf euch geben und ihr werdet leben. . . Und ich weissagte, wie mir der 5 Herr befohlen«. Und bald darauf: »Und ich sahe, und siehe, auf ihnen wuchsen Sehnen und Fleisch und es kam auf sie Haut« usw. »Und er sprach zu mir: Weissage zu dem Wind, o Menschensohn. Und ich sprach zu dem Wind: Das redet Gott der Herr: Es komme von den vier Winden und wehe unter diese Tote.« Und bald darauf: »So 10 spricht der Herr: Siehe ich öffne eure Gräber und führe euch herauf aus euren Gräbern«. Und bald darauf: »Und ihr werdet erkennen, daß ich der Herr, ich habe es geredet und ich werde es tun, spricht Gott der Herr«.

Während das Wort aber anzeigt die Auferstehung Toter aus dem 4 15 Grab und jene zerstreuten Gebeine, geschmückt aber diese Gebeine mit Sehnen und mit Fleisch und Haut und belebt durch den heiligen Geist, — versteht diese Origenes unverständlich von der Gefangenschaft, daß sie wie vom Tode befreit worden seien von jener schweren Knechtschaft. Der 5 Prophet aber sagt nicht, daß Menschen waren auf jenem Feld, sondern 20 menschliche Gebeine. Denn wenn nicht von entseelten Gebeinen, sondern von Lebenden und von Gefangenen dieses gesagt wäre, so müßten eben jene selben, die zur Zeit der Weissagung gewesen waren, zu denen auch die Verheißung geschah, von der Gefangenschaft befreit worden und in ihr Land gekommen sein. Wenn nun aber die, zu 6 25 denen das Wort geschah, sich zeigen als nicht zurückgekehrt aus der Gefangenschaft, sondern daselbst gestorben unter den Chaldäern mit Zedekias, so widerspricht dir, o Origenes, die Wahrheit; denn siebenzig Jahre gingen zu Ende von da an, daß gefangen geführt wurde Jeru- 30 an etwas anderem in Erfüllung gehe, sondern in bezug worauf sie ge- weissagt worden: Denn was »sie sagen: Verdorret waren unsere Ge-

3 Ezech. 37, 6 — 4 Ezech. 37, 7 — 5 Ezech. 37, 8 — 6 Ezech. 37, 9 — 9 Ezech. 37, 12 — 11 Ezech. 37, 14 — 26 II Kön. 25, 7. 11. Jerem. 52, 11 — 27 vgl. Jerem. 36 (29), 10 — 31 Ezech. 37, 11; vgl. De res. I, 23, 6 S. 247, 19

4 »leben«: noch weiteres Ezech. 37, 6 7 »Weissage«: προφήτευσον
zweimal Ezech. 37 8 »Es komme . . (S 151) und wehe«: ἐλθὲ καὶ ἐμφύσησον
Ezech. 37 24 »worden« S 151^v 30 »sondern in bezug worauf« no <na> nja

beine, wir waren verloren«, ist nicht von andern, sondern jenen gefangen geführten Leuten gesagt. — Daher, wenn von jenen das gesagt ist, 8 den unter den Babylonischen Seienden, so geschah auch jenen die Verheißung der Rückkehr. Warum haben sie nicht der Verheißung ge-
 5 nossen, sondern sind in der Knechtschaft untergegangen? οὐδὲ γὰρ 9 οὐδὲ αὐτοὶ πρὸς ἐλευθερίαν ἀνέσφηλαν καθάραν, οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν κατακρατήσαντες ἐξουσιαστικώτερον κατόκησαν τὴν Ἱερουσαλήμ. εἶργοντο γοῦν ὑπὸ τῶν ἄλλοιθνῶν πολλάκις οἰκοδομῆσαι θελήσαντες τὸν ναόν· ὅθεν καὶ ἐν τεσσαράκοντα αὐτὸν καὶ ἐξ ἕτεσι μόλις ἠδυνήθη-
 10 σαν δειμάσθαι τοῦ Σολομῶντος ἐν ἑπταετῆ χρόνῳ ἐκ θεμελίων αὐτὸν συμπληρώσαντος. καὶ τί χορὴ λέγειν; ἀπὸ γὰρ δὴ Ναβουχοδοσόσορ καὶ 10 τῶν μετ' αὐτὸν Βαβυλωνίων βασιλευσάντων ἄχρι τῆς Περσῶν ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους καθόδου, τῆς τε Ἀλεξάνδρου ἡγεμονίας, καὶ τοῦ Ῥωμαίων τοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους συρραγέντος πολέμου, ἐξάκις
 15 κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν πολεμίων τὰ Ἱεροσόλυμα. . . καὶ τοῦτο 11 Ἰώσηπος ἱστορεῖ λέγων »ἔτι δευτέρῳ τῆς Οὐεσπασιανοῦ ἡγεμονίας, ἀλοῦσα δὲ καὶ πρότερον πεντάκις. τοῦτο δεύτερον ἠρημώθη. Ἀσσοχαῖος μὲν γὰρ ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεύς, καὶ μετ' αὐτὸν Ἀντίοχος, ἔπειτα Πομπήιος, καὶ ἐπὶ τούτοις σὺν Ἡρώδῃ Σόσσιος ἐλόντες ἐνέ-
 20 πρησαν τὴν πόλιν· πρὸ δὲ τούτων ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς κρατήσας ἠρήμωσεν αὐτήν.« — Somit hat auch an den Späteren sich 12 die Verheißung Gottes nicht erfüllt, wie von mir erkannt wird, wenn auch Origenes meint, daß nur Worte, aber nicht Taten die Verheißung Gottes sei.
 25 Ihm widersprechen aber auch die Worte der Schrift, mit welchen(?) 13 jener denken möchte diese Erklärung zu bestätigen. Das aber nun in 14

16 Josephus De bello Iud. VI, 4. 5. 10, 1 (435ff) S. 129 Naber

6—21 Phot. Bibl. 234 S. 300b, 18—41

1 »wir waren verloren«: ἀπόλωλεν Ezech. 37 5 vor οὐδὲ + Ὅτι τὸ παρὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ῥητὸν εἰρημένον τοῦ Ὠριγένους ἀλληγοροῦντος, καὶ εἰς τὴν τῶν εἰς Βαβυλῶνα αἰχμαλωτισθέντων Ἰσραηλιτῶν ἐπάνοδον ἐκβιαζομένον εἰρησθαι, ἐξελέγχων μετὰ πολλὰ ὁ ἅγιος καὶ τοῦτό φησιν Ph | οὐδὲ γὰρ — συμπληρώσαντος Z. 10f] »Denn wir sagen, daß (152) auch die hernach Gewesenen (nicht genossen jener Verheißung, sondern auch sie wieder litten viel von den Feinden« S 8 ὑπὸ Pha 312^v b 9 τ. ναόν] μᾶλλον Ph 10 σολομῶνος Pha 11 καὶ τί — πολέμου Z. 14 < S | ναβουχοδοσόσορ Pha 13 ασυρίας Pha 13. 16 ἡγεμονίας Pha 14 ἐξάκις γὰρ S 15 κατεστράφησαν: »wurde übergeben« S | ὑπὸ τ. πολ. < S | Ἱεροσ.] »wie Josephus schreibt« + S | καὶ τοῦτο — αὐτήν Z. 21 < S 19f ἐνέπρ.] ἐτήρησαν Josephus

der Schrift Gesagte »Unsere Gebeine sind zerstreut im Hades« und »Heile mich, denn meine Gebeine sind verwirrt«, wird in Wahrheit von nach dem Tod dieses Leibes zerstreuten Gebeinen gesagt, indem die Seelen flehen, von jener Zerstreung und Tötung frei zu werden.

5 X. Erforschen wir aber auch das Gleichnis von dem Weizensamen, wie es gesät und ein Gras geworden wieder in die alte Gestalt gelangt. Es spricht aber auch der Apostel: »Es wird aber jemand sagen: Wie 2 stehen die Toten auf? mit welcher Gestalt kommen sie?« Origenes erklärt und spricht: Also, wenn unser Leib einem Weizenkorn gleicht, 10 und wie ein Korn ausgesät verwest, der Trieb aber, welcher in ihm ist, den frühern Bestand Substanz in der Ähre gewinnen läßt, und aufsteht nicht das Gesäte, sondern das, was aus dem Gesäten, — so werde auch unser Leib zu jener Zeit von der vorliegenden Materie Substanz gewinnen, indem er einen geistlichen Leib empfängt, aber nicht schwer

1 Psal. 140, 7; vgl. De res. I, 23, 5 S. 247, 13ff — 2 Psal. 6, 3 — 5 I Kor. 15, 36ff; vgl. I, 24, 5 S. 249, 10ff — 7 I Kor. 15, 35 — 9 Orig. De princ. II, 10, 2 S. 176, 4ff. Pamph. Apol. pro Orig. S. 389 Lomm. Hier. Ad Pamm. 26 PGr 23, 393f

9 Aeneas Gaz. PGr 85, 981 B

2f »von in Wahrheit« S 5 »Erforschen wir« ποῖστέμ, ζητεῖν, ἀναζητεῖν, aber auch ἐρουνᾶν (Miklosich) | »aber« S 152^v 9ff Orig. Ita namque etiam nostra corpora velut »granum« cadere in terram putanda sunt; quibus insita ratio ea, quae substantiam continet corporalem, quamvis emortua fuerint corpora et corrupta atque dispersa, verbo tamen Dei ratio illa ipsa, quae semper in substantia corporis salva est, erigat ea de terra et restituat ac reparat, sicut ea virtus, quae inest in grano frumenti, post corruptionem eius ac mortem reparat ac restituit granum in culmi corpus et spicae. Pamph. comparat resurrectionem seminibus, quae seminantur in terram, ut puta grano frumenti, quod cum ceciderit in terram, corrumpitur; sed rationis illius virtus quae est insita in interioribus eius medullis, ipsa rationis virtus assumpta adiacentem sibi terram vel aquae humorem sed et aëris circumstantem temperiem, caloris quoque sufficientem recipiens fomitem, per divinam potentiam in corpus culmi vel spicae consurgit. et hoc est quod dicit: »tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur. et quod seminas, non corpus quod futurum est, seminas«. ergo hoc quod cadit ut semen in terram corpus nostrum, comparatum est grano frumenti. Orig. bei Hieron.: est, inquit, singulis seminibus ratio quaedam a Deo artifice insita, quae futuras materias in medulla principiis tenet . . . in terra . . . dissoluta trahit ad se vicinas materias et in stipulam foliam aristasque consurgit, aliud moritur aliud resurgit . . . sic et in ratione humanorum corporum manent quaedam surgendi antiqua principia 10 »d. Trieb« ὁ λόγος 11 »Subst. gew. läßt« τέλῆστῦετ: »verwest«? τέλῆστῦετ Sb

noch hart wie dieser irdische ist von Fleisch und Bein, sondern zart und wie von Luft; denn ein solcher ist der geistige. 3

Dies nun schreibt er in der Abhandlung von der Auferstehung. Er schreibt aber auch in der über die Psalmen: *ὥς γὰρ* ὁ σπερ-
 5 *ματικὸς λόγος ἐν τῷ κόκκῳ τοῦ σίτου δραξάμενος τῆς παρακειμένης ἕλης καὶ δι' ὅλης αὐτῆς χωρήσας περιδραξάμενος αὐτῆς, τοῦ αὐτοῦ εἶδους οὗ ἔχει δυνάμειον ἐπιτίθησι τῇ ποτε γῆ καὶ ὕδατι καὶ ἄερι καὶ πυρὶ καὶ ριζήσας τὰς ἐκείνων ποιότητας μεταβάλλει ἐπὶ ταύτην, ἣς ἐστὶν αὐτὸς δημιουργός, καὶ οὕτως συμπληροῦται ὁ στέγης, εἰς*
 10 *ὑπερβολὴν διαφέρων τοῦ ἐξ ἀρχῆς κόκκου.*

Klar ist aber nun, daß Origenes nicht durchaus exakt über das Weizen- 4
 korn denken kann. Denn »Das Korn in einen andern Leib übergehend, das heißt in den der Ähre, und die Beschaffenheit verändert sich ihm gemäß der Verwesung und durch das Wachsen« gesagt habend, das
 15 Bleibende der Pflanze sei nicht diesem gleich, weswegen ein großer Unterschied sei zwischen Korn und Ähre, sowohl nach Gestalt wie nach Größe und nach Schmuck, [und] wie auch die Auferstehung der Toten, ähnlich dem Gesäten und Sprossenden geschieht; hiernach aber sei notwendig, daß der sterbende Leib nicht sei wie der auferstehende.
 20 Aber er irrte durchaus, nicht empfangen habend über die Natur recht 5

4 De res. I, 24, 5 S. 249, 13—250, 5

15 Greg. Nyss. De an. et res. 256 D. 257 AB (S. 162f Oehler)

1 »irdische« zemjnoe: »veränderliche« izmènoe S 3 »Auferstehung« S 153
 4 griechisch aus De res. I, 24, 5 | ὥς γὰρ (vielleicht Ὅτι γὰρ) + S | 5 ἐν
 τῷ κόκκῳ < S | τοῦ σίτου] ὁ σίτος las schwerl. S 6 καὶ . . ὕλης < S
 | περιδραξάμενος obu im: obu imu S | αὐτοῦ < S 7 οὐ: ὦν I, 24, 5
 8 κ. ὕδατι nach πυρὶ S | καὶ ριζ. τ. ἐκ. ποιότητας < S 9 αὐτὸς < S | οὕτως S
 10 διαφέρων < S | ἀρχῆς] ὑπάρξαντος w. e. sch. + S 14 »gesagt habend«
 rek: »nämlich« rekse S 15 ff Greg. οὕτε δι' ὅλων ταύτων ἐστὶ τῷ σπέρματι, οὕτε
 παντάσῃν ἕτερον. 257 ὥς γὰρ καταλιπὼν μετὰ τὸ διαλυθῆναι ὁ . . σίτος τὴν
 ἐν τῷ ποσῷ βραχύτητα καὶ τὴν ἐν τῷ ποίῳ τοῦ σχήματος αὐτοῦ ιδιότητα ἐαυτὸν
 οὐκ ἀφίκεν. ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ μίκρον στάγης γίνεται, πάμπολυ διαμέρων αὐτὸς ἐαυτοῦ
 μεγέθει κ. κάλλει κ. ποικιλίᾳ κ. σχήματι· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη
 φύσις ἐναφείσθαι τῷ θανάτῳ πάντα τὰ περὶ αὐτὴν ιδιώματα, ὅσα . . ἐπεκτίησατο . .
 ἐαυτὴν οὐκ ἀφίησιν, ἀλλ' ὥσπερ εἰς στάγην τιμὰ πρὸς τὴν ἀφθαρσίαν μεθίσταται,
 καὶ τὴν δόξαν . . , εἰς πνευματικὴν τινα . . μεταβῆναι κατάστασιν 17 »Größe«
 S 153^v | »und«² < S^b

zu denken, sagend: Ein anderes ist das Ausgesäte, ein anderes aber das von dem Gesäten Emporgesproßte.

Mir nun aber scheint richtiger, daß von demselben Korn ein eben- 6
solches Korn geboren werde, indem es nach allem das gleiche ist, an
5 Größe und allen Eigentümlichkeiten. Was anderes ist die Ähre als
ein Weizenkorn, welches das Kleid der Hülse noch nicht abgeworfen?
Daher wäre besser zu sagen, daß die Körner vielmehr nützlicher sind 7
als die Ähre. Denn die Körner sind der Weizen, geeignet in die
Scheune gelegt zu werden, aber die Ähre ist der Weizen, noch ver-
10 mischt mit den Hülsen. Wenn aber nun nach diesem Wort, so ist 8
der auferstandene Leib geringer als der gestorbene. Denn wenn in
die Ähre sich verwandelt der gesäte Weizen, die Ähren aber nichts
anderes sind als Weizen noch nicht geschieden von den Hülsen, es
aber dem Origenes gefällt, die Auferstehung unserer Leiber vielmehr
15 den Ähren zu vergleichen, aber nicht dem Gesäten selbst, das Gesäte
aber ist der Weizen, — so wird aber nun der auferstandene Leib nach
Origenes nicht nur <nicht> besser als der gestorbene, sondern auch ge-
ringer sein. Wenn wir aber nun auch sagen, daß die Ähre schöner 9
sei als das Korn, aber auch jenes gesäte Korn war Ähre vordem.
20 Wenn aber nun das gesäte Korn zuvor niemals als Ähre gewachsen
gewesen wäre, so wäre es richtig zu sagen, daß nicht gleich ist das
zuvor gesäte Korn der Ähre. Wenn aber auch das gesäte Korn zuvor
in der Ähre war, wie kann verschieden sein das Gesäte oder das Ge-
wachsene? Der Apostel nun, die Auferstehung der Toten denen zeigen 10
25 wollend, welche noch nicht daran glaubten, macht von diesem Sicht-
baren ein Gleichnis, sagend: »Unverständiger, was du säest, wird nicht
lebendig, wenn es nicht zuerst stirbt« usw. Denn wie auch jenes ge- 11

3 vgl. Tert. De resurr. 52 — 26 I Kor. 15, 36

3f Dial. Adam. V, 24 S. 226, 25

3f D ὡςπερ ὁ σῖτος γυμνὸς σπειρόμενος . . προσλαμβάνει τὴν πόαν, ἀμφιεννί-
μενος . . , οὐκ ἄλλος παρ' ὃ πέφυκε μεταβαλλόμενος· οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος . .
αὐθις τῇ βουλῇσει τοῦ θεοῦ ἀνιστάμενος ἀμφιέννεται τὴν ἀθανασίαν. Tert. hoc
ergo iam de exemplo seminis constat, non aliam vivificari carnem quam ipsam
quae erit mortua . . . seritur . . granum sine folliculi veste . . , exurgit autem
copia feneratum . . . accipiet . . et ipsa (caro) suggestum et ornatum . . . certe
non aliud resurgit quam quod seminatur 9f »vermischt« S 154 15 »dem
Gesäten« vŭsèjanomu: vŭsijanomu S 17 »(nicht) besser« <ne> une 19 »ge-
säte« S 154^v 26 »Unverständiger, . . du« bezumlju ty: bezumljutyč S

storben scheint, aber zu seiner Zeit zu Schönerem wieder lebendig wird, so werden auch die gestorbenen Leiber an jenem Tag durch den Befehl des Herrn auferstehen.

XI. Seltsam aber ist auch jenes, was wir beinahe vergessen
5 hätten, wie die Leiber der Heiligen in eine andere wunderbare Gestalt auferstehend, verwandelt werden, aber die der Sünder nicht, — wenn es unmöglich sein wird, daß jene Leiber auferstehen. Denn niemand wagt zu sagen, daß die »gleichgestaltig« sein werden mit dem Leib 2 Christi, von denen Daniel sagt, daß sie »zu großer Schmach«
10 auferstehen.

Wenn aber nun Origenes eifernd, durch diese logische Aufstellung 3 gezwungen, sagt, die Sünder würden sehr verachtete Leiber haben, so wird er dadurch überführt, daß nicht nur [nicht] diese Leiber auferstehen, sondern auch verächtlichere als diese, und wird sich selbst
15 widersprechend, sagend, daß unsere Leiber nicht zu einem Leben der Ruhe (»Erquickung«?) auferstehen können. Denn wenn gepeinigt 4 werden die Leiber der Sünder, so müssen sie doch wohl unverweslich und unsterblich sein, damit sie auch imstande seien Pein zu erdulden.

20 XII. Man muß aber zu ihm auch reden von der Auferstehung Christi von den Toten. Denn er sagt, daß der Sohn Gottes nicht mit demselben Leib, mit welchem er das Leiden empfangen, auferstanden sei, indem er so schreibt.

Origenes: Aber da jemand beibringend von der Auferstehung 2
25 Christi <sagen> kann, daß auch wir können mit jener Gestalt auferstehen, wieder zwei Hände und Füße habend, und wenn jemand eine Wunde

8 Phil. 3, 21 — 9 Dan. 12, 2 — 11 Pamph. Apol. pro Orig. XXIV, 384 Lomm.

9 Oekumen. zu Röm. 9, 21 PGr 118, 516 B

9 Oekum. ἔχει, φησίν, ἐξουσίαν ὁ θεὸς ὁ ἐγείρων τοὺς νεκροὺς τοὺς μὲν εἰς δόξαν, τοὺς δὲ εἰς αἰσχύνην ἐγείρει, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ βεβιωμένων. οὕτως ὁ ἐν ἁγίοις Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ | »Schmach« S 155 11 Pamph. qui beatius hic vixerit, corpus eius in resurrectione diviniore splendore fulgebit et apta ei mansio beatorum tribuetur locorum; huic vero qui in malitia consumpsit tempus sibi vitae praesentis indultum tale dabitur corpus, quod sufficere et perdurare tantummodo possit in poenis. et arbitror quod hanc differentiam volens ostendere Paulus apostolus dicit: alia caro animalium alia voluerum alia piscium et cetera quae enumeravit apostolus 25 »sagen« + Bo | »können« S 155^v 25f »wieder auf. zw.« S

hat, (sic) nach der Auferstehung bewahren, wie auch der Erlöser sprach: »Betastet mich« und »Sehet die Nägelmale«, so sagen wir zu ihm: Es mußte der Erlöser, als er auferstand und den Jüngern erscheinen wollte — sowohl »fünfhundert auf einmal«, als auch ein andermal wieder
 5 andern —, wie sie ihn sehen konnten, auferstehen, nicht mit dem Leibe seiner Herrlichkeit, wie er auf dem Berge erschien, nachdem er ver-
 klärt worden, sondern wie sie ihn vor dem Leiden gesehen. — Auch
 3 der Apostel aber, indem er einen andern »Leib der Herrlichkeit« anstatt des Leibes »der Niedrigkeit« Christi kennt —, einen andern aber, sage
 10 ich, nicht der Substanz nach, sondern von der Verklärung des Leibes »der Niedrigkeit« —, sagt, daß die Auferstehenden auferstehen, nach-
 dem sie verwandelt worden sind.

Und da er nun behauptet, daß Christus den Aposteln nicht mit
 4 jenem Leib erschienen sei, mit dem er der Welt erschien von der
 15 Jungfrau geboren, sondern mit einem andern, in jenen ersteren dem Schein nach verwandelt, damit die »Fünfhundert« und die Apostel, welche ihn gesehen, gedenken, daß er im Leib der Niedrigkeit auf-
 erstand, aber nicht im Leib der Herrlichkeit, so gebührt es sich, ihn zu fragen, hat etwa Bedenken tragend der Sohn Gottes den Jüngern
 20 den wirklichen (Leib) nicht gezeigt, sondern vor ihnen verborgen, während sie doch die ganze Erde durchgehen sollten, verkündigend die Auferstehung der Toten, und gewiß machen sollten über diese Hoffnung alle Länder? Was also denkend hat er nicht vielmehr den
 wahren der Welt gezeigt?

25 Aber niemals hat er gelogen, die Wahrheit seiend und die Weis- 5
 heit des Vaters. Daher hat er nicht gelogen den Aposteln, noch zum Schein in einem andern Leib sich gezeigt, und nicht in dem, in welchem

2 Luk. 24, 39. Joh. 20, 25ff; vgl. Iren. Adv. haer. V, 7, 1. 31, 2. Tert. De carne 5
 — 4 I Kor. 15, 6 — 6 vgl. Mt. 17, 1ff. Mark. 9, 2ff. Luk. 9, 28ff — 8 Phil. 3, 21
 — 11 I Kor. 15, 51. 52 — 16 vgl. I Kor. 15, 6. 7 — 17 Phil. 3, 21 — 20 vgl.
 z. B. Tert. De praescr. 20. 22 — 25 De res. I, 52, 3. II, 18, S. III, 5, 4 S. 308, 11ff.
 370, 7ff. 395, 4ff. Tert. De carne Chr. 5

2 vgl. Dial. Adam. V, 3 S. 178, 4ff — 25 vgl. Dial. Adam. V, 4 S. 178, 28ff

5 »auferstehen, nicht« vŭskrēsnuti ne: vŭskrēsene S 13 »daß« S 156
 14 Pamph. Orig. cum . . certum esset, quod salvator noster cum ipso corpore
 resurrexit quod susceperat ex Maria 25 D εἰ ἀληθείας διδάσκαλος ἦν δῆλον
 ὅτι προῦτος αὐτὸς ἦν ἀληθειῶν. Tert. totus veritas fuit 26f »zum Schein«
 po mečtu κατὰ φαντασίαν; vgl. Justin De res. (S. Parall. 107, 61f Holl) 27 »sich
 gezeigt« S 156^v

er das Leiden empfing. Denn wenn wir sagen, daß er nicht in jenem 6
Leib auferstanden sei, in welchem er vor dem Leiden war, sondern in
einem andern — täuschend aber die Apostel, als ob in jenem er auf-
erstanden sei —, so lästern wir und lügen, indem wir die Wahrheit
5 zur Lügnerin machen, und ihm nicht glauben, wenn er im Evangelium
des Lukas spricht: »Schet meine Hände und meine Füße, daß ich selbst
es bin«, in dem des Johannes aber wieder zu Thomas: »Reiche deinen
Finger hierher, und siehe meine Hände« usw. Wenn er selbst aber 7
nun so den von Fleisch und Beinen zusammengesetzten Leib gewiß
10 macht, wie erdreisten wir uns dann noch und wagen es, daß ein anderer
geistiger Leib an dieses (Leibes) Stelle auferstehe zuwider dem Aus-
spruch und der Lehre Christi?

XIII. Wenn aber er nun entgegnet, [aber] ein anderes Wort
sprechend: Weil sie ihn nicht konnten sehen im Leib seiner Herrlich-
15 keit, daher erschien er ihnen im Leibe der Niedrigkeit, wie sie im-
stande waren (ihn) zu sehen. — Ein unmögliches Wort von ihm. 2
Warum waren die Athleten imstande, in der Verklärung seine Herr-
lichkeit zu sehen, obwohl sie noch nicht durchaus vollkommen waren.
Wenn nach Origenes ein anderer der »Leib der Herrlichkeit« und ein 3
20 anderer der »der Niedrigkeit«, gebührte es ihnen wohl mehr, da sie
noch nicht vollkommener waren, seinen Leib der Herrlichkeit zu sehen?
Denn viel mehr als jenes Schauen hätten sie jetzt verlangt ihn zu sehen.
Denn auf jenem Berg waren sie noch Neulinge, als sie ihn sahen mit 4
Elias und mit Moses seiend; es ist also auch hieraus zu erkennen, wie
25 vollkommener sie vielmehr da waren, als da sie mit ihm auf dem Berg
waren. Daher sprach er auch hernach zu ihnen, indem er sie zu großer 5
Mysterien Genossen machte: »Nicht mehr nenne ich euch Knechte,
denn ein Knecht weiß nicht, was sein Herr tut« usw., und wieder:
»Was ich vom Vater gehört habe, habe ich euch kund getan«. Wie 6

6 Luk. 24, 39 — 7 Joh. 20, 27 — 14 vgl. Phil. 3, 21 — 17 Mt. 17, 1 ff.
Mark. 9, 2 ff. Luk. 9, 28 ff — 26 vgl. Symp. 6, 5 S. 69, 15. De lepra 7, 8. De
sanguis. 7, 6 — 27. 29 Joh. 15, 15

6 Dial. Adam. V, 12, 3 S. 198, 19 ff. 178, 4 f — 27 vgl. Const. app. VIII, 6, 13.
8, 2 S. 480, 20. 484, 3 Funk

1. 3 »jenem« onom: »einem andern« inom S 3 »täuschende« Sb 11 f »d.
Ausspruch« »d. Antwort« otvèt 13 »[aber] ein anderes« [nū] ino S 157
15 f »imstande — Ein un-« Z. 16 am Rand S 16 »(ihn) zu sehen« viděti (i)
23 »Neulinge«? snova; wohl nicht »beschwert von Schlaf« (Luk. 9, 32) snovi
24 »es ist« ê že Sa: »welches« eže Sb 27 »Mysterien« S 157 v

nun, wenn sie nach Origenes nicht sehen konnten den Herrlichkeitsleib Christi? Wie konnten sie denn noch Neulinge seiend die Herrlichkeit seines Leibes sehen, aber als er ihnen kund tat, was er vom Vater gehört hatte, da konnten sie sein Antlitz nicht sehen? — Wohl an nun, 7
 5 räumen wir ihm auch ein, daß die Jünger den Herrn nicht konnten im Leib seiner Herrlichkeit sehen, warum hat er dann, das Geheimnis des Friedens und der Unverweslichkeit ihnen übergebend, wenn sie ihn nicht konnten sinnlich sehen, nicht klar (rein) gemacht, sprechend: Ich nun stand in einem andern fleischlosen Leibe auf, eines solchen ist
 10 die Auferstehung der Toten. Deshalb, weil ihr mich nicht anders sehen könnt, erschien ich euch in dem Leib der Niedrigkeit. Daher könnt ihr die Welt nicht lehren, es sei eine Auferstehung des Fleisches, oder, daß man diesen Leib wieder empfangen. Nun aber hat er nicht so ge- 8
 redet, sondern gesagt: »Betastet mich und sehet, daß ich selbst es bin, denn ein Geist hat nicht Fleisch und Bein, wie ihr sehet, daß ich habe«. Und der Apostel aber spricht wieder: »Ich tue euch kund das Evan- 9
 gelium, welches ich euch verkündigt habe, welches ihr auch angenommen habt«; und bald darauf: »daß Christus gelitten um unserer Sünden willen, und daß er begraben worden und auferstanden, und daß er
 20 erschienen ist dem Kephas, darnach den Elf. Darauf erschien er über fünfhundert Brüdern mit einem Mal«. Und an Timotheus zum zweiten 10
 Mal schreibend: »Sei eingedenk Christi, der von den Toten auferstanden vom Geschlecht Davids«.

XIV. Daher muß man nicht meinen, daß ein anderer Leib der
 25 Herrlichkeit und ein anderer der Niedrigkeit, Einer (sc. ist) sowohl der Herrlichkeit wie der Niedrigkeit. Und der Apostel aber wieder 2
 spricht von diesen: »Welcher wird verwandeln den Leib unserer Niedrigkeit, daß er gleichgestaltig werde dem Leib der Herrlichkeit Christi«. Nicht je einen andern Leib nennt er, sondern er hofft klar, daß eben- 3
 30 derselbe niedrige und begrabene und zerstreute auferstehen wird zur Herrlichkeit und Unverweslichkeit durch das Gebot Gottes.

〈καὶ τοῦτό ποτε ἡμῶν τὸ σῶμα σῶμα δόξης ἦν πρὸ τῆς παρα- 4

3 vgl. Joh 16, 25 — 7 vgl. Joh. 14, 27 — 14 Luk. 24, 39 — 16 I Kor. 15, 1
 — 18 I Kor. 15, 3—6 — 22 II Tim. 2, 8 — 27 Phil. 3, 21

32—S. 411, 7 Oekumen. zu Phil. 3, 21 PGr 118, 132 C

1 »-leib« tēlo: »durch den -leib« tēlom S 11 »euch« S 158 13f »hat geredet« gl̄a: »redend« gl̄ja Sb | 27 »verwandeln« S 158^v 32 Oekum. wohl hier einzufügen; vielleicht etwa nach 16, 3; eingeleitet ἀλλ' ὅρα τί φησι Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ

βάσεως, καὶ οὕτως ἔνδοξον ἦν. ὅτι νῦν μετὰ τὴν παράβασιν σῶμα
ταπεινώσεως λέγεται. οὐ γὰρ ἂν εἰ μὴ ἔνδοξον ἦν. ταπεινώσεως νῦν
ἐκλήθη. ταπεινοῦται γὰρ ἀπὸ σφάλματος τὸ ἔνδοξον. τὸ γὰρ αἰὶ 5
ταπεινὸν οὐκ ἂν τις εἶποι ὅτι διὰ τὴν παράβασιν ἐταπεινώθη. καὶ
5 γὰρ καὶ περὶ τοῦ ἰσταμένου, εἰ πέσοι, λέγομεν ὅτι ἔπεσε, περὶ δὲ τοῦ
αἰὶ κειμένου οὐκ ἂν τις εἶποι ὅτι ἀμαρτήσαν ἔπεσεν. ὥστε τοῦτο τὸ
σῶμα ἀφθαρτον καὶ ἔνδοξον γινόμενον ἀνίσταται καὶ οὐχ ἕτερον.)

Der Herr aber nun, als er auf den Berg ging und verklärt wurde, 6
erschien den Aposteln nicht in ein anderes Wort verklärt, sondern jenen
10 selben Leib, welchen er hatte, durchleuchtet habend ward er geschaut.
Daber ist klar, daß jene Selbigkeit des Leibes auch dem verherrlichten
Leibe bleibe. Es lautet aber nun auch hier das Wort so: »Und nach 7
sechs Tagen nahm Jesus den Petrus und Jakobus und Johannes und
ward vor ihnen verwandelt, und es leuchtete sein Antlitz wie die Sonne«.
15 Wenn aber nun nach der Verwandlung Christi die Verwandlung des
Leibes geschehen wird, so muß er auch mit dem Schmuck des Antlitzes
und der Hand und des Fußes und der übrigen Glieder auferstehen,
aber nicht, wie Origenes meinte, in eine andere Gestalt sich verändern,
die Identität eines jeden vernichtend.

20 XV. Ποδαπὸν ἄρα ἐστὶ καὶ σχῆμα τὸ ἀνιστάμενον, εἰ ὅλως τὸ
ἀνθρωποειδὲς τοῦτο, ὡς ἄχρηστον ὄν κατ' αὐτόν, ἐξαφανίζεται, ὃ
πάντων ἐστὶ τῶν εἰς ζῶα συγκεκριμένων σχημάτων ἐρασιμιώτατον.
ἢ καὶ τὸ θεῖον χρῆται εἰκόني. καθάπερ καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος δηλοῖ
»ἀνὴρ μὲν γάρ« (λέγων) »οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν.
25 εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων«, εἰς ὃ καὶ τὰ νοερὰ τῶν ἀγγέλων
σώματα διεκοσμήθησαν; ἄρα κυκλοτερές ἢ πολυγώνιον ἢ κυβικὸν
ἢ πυραμοειδές; πλείσται γὰρ τῶν σχημάτων αἱ παραλλαγαί. ἀλλὰ 2
τοῦτο ἀμήχανον. οὐκοῦν τίς ἢ ἀποκλήρωσις τὸ μὲν θεοεἶκελον
σχῆμα (ὁμολογεῖ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁμοειδῆ εἶναι τὴν ψυχὴν τῷ σώματι)

12 Mt. 17, 1. 2 — 24 I Kor. 11, 7 — 26 vgl. Orig. De orat. 31

20—S. 412, 1 Phot. Bibl. 234 S. 299a, 16—29

S. 9 »verklärt« »verwandelt« S 12 »auch« < S^b 16 »Leibes« S 159
20 Ποδαπὸν — ἀνίστασθαι S. 412, 1 Ph, eingeleitet Ὅτι φησί II. | ἐστὶ] σοι
Pha | τὸ ἀνιστάμενον < S 20f τὸ ἀνθρωποειδὲς τοῦτο < S 21 κατ'
αὐτόν < S | ἐξαφανίζ.: »vernichtet (wird)« pogubljaet(sja) S 22 εἰς ζῶα
συγκεκριμένων: ζῶων S | ἐρασιμ.: »schöner u. geehrter« S 23 ὃ — εἰκόني < S
24 ἀνὴρ μὲν muž (ze) | λέγων + S | τ. κεφ.: »sein Haupt« S 26 Orig. σφαι-
ροειδῶν παρὰ τοῖς ἀκριβῶς περὶ τούτων διελιφόσιν ἐποδεδειγμένων αὐτῶν τῶν
σωμάτων 27 πυραμοειδές: »anders« S 28 οὐκοῦν — ἀνίστασθαι S. 412, 1 < S

ἀπαγορεύεσθαι ὡς ἀκλείστινον, ἄποιν δι καὶ ἄχειρον ἀνίστασθαι;
Daher ist nicht möglich, daß ein anderer Leib auferstehe an Stelle dessen, in dem ich jetzt bin.

XVI. Nehmen wir aber nun auch andere Erweise aus der Schrift,
5 welche anzeigen, daß sich nicht diese unsere verwesliche Gestalt ver-
ändert in eine andere, sondern daß wir in dieser sichtbaren Gestalt
werden teilhaftig werden der Herrlichkeit Gottes. Denn siehe, auch 2
Moses hat nicht in einer andern Gestalt, sondern in dieser empfangen
das Erglänzen seines Angesichts. Denn es spricht die Schrift, »da
10 Moses vom Berg herabkam, wußte er nicht, daß sein Angesicht ver-
klärt war«, »und sie fürchteten sich, zu ihm zu nahen«. Daher haben 3
wir gezeigt, daß die Verklärung nicht ist eine Vernichtung des Leibes,
sondern vielmehr eine Veränderung zum Besseren und Herrlicheren,
von der Verweslichkeit zu der Unverweslichkeit, damit wie dargegeben
15 zur Unreinheit unser Leib erniedrigt ward, ebenso er wieder befreit
davon erglänze. Es sagt aber auch Daniel: »Und die Verständigen 4
werden erglänzen wie die Sonne«.

*〈οὐκοῦν〉 ὁ μετασχηματισμὸς ἢ εἰς τὸ ἀπαθές καὶ ἔνδοξόν ἐστίν 5
ἀποκατάστασις· τῶν μὲν γὰρ σῶμα ἐπιθυμίας ἐστὶ καὶ ταπεινώσεως
20 (διὸ καὶ Δανιὴλ »ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν« ἤκουε). τότε δὲ μετασχηματισθῆσεται
εἰς σῶμα ἀπαθές, οὐ τῇ ἐξαλλαγῇ τῆς διακοσμήσεως τῶν μελῶν,
ἀλλὰ τῷ μὴ ἐπιθυμεῖν τῶν ὑλικῶν ἡδονῶν.*

Jetzt ist es ein Leib weder der Enthaltbarkeit noch der Be- 6
sonnenheit, alsdann der Enthaltbarkeit und der Besonnenheit. Jetzt 7
25 sehen wir das Gute wie »durch einen Spiegel, aber dann von
Angesicht zu Angesicht«. Daher ist er jetzt der Ohnmacht und Ver- 8
weslichkeit, (aber dann der Kraft und Unverweslichkeit). Denn

4 vgl. zu S. 11, 1 — 9 Exod. 34, 29. 30 — 16 Dan. 12, 3 — 20 Dan. 9, 23
— 24 I Kor. 13, 12

7 vgl. Epiph. Panarion haer. 64, 69 S. 682, 8 Dd — 18—22 Phot. Bibl.
234 S. 299a, 30—35

1 ἀνίστασθαι Ph endet 5 »diese« < Sa 6 »sichtbaren« S 159^v
10 »Angesicht«: ἡ ὄψις τοῦ χρωτὸς τοῦ προσώπου Exod. 10f »verkl. war«
ἐν τῷ λαλεῖν — προσώπου αὐτοῦ < S, wohl wegen des Homoioteleuton 16 schwer-
lich ist hier das Fragment des Oekum. statt 15, 4 einzufügen 17 »Sonne«:
λαμπρότης τοῦ στερεώματος Dan. 18 οὐκοῦν + S | ὁ μετασχ. — ἡδονῶν
Z. 22 Ph (Ὅτι φησὶν· ὁ μετασχ.) | ἐνδοξότερόν S 19 ἀποκατ.: »Über-
gang« S | γὰρ Ph^b 234 | ταπεινώσεως κ. ἐπιθυμιῶν S 20 διὸ — ἤκουε
< S 21 σῶμα: τὸ S | τῆς διακοσμήσεως < S 22 τ. ὑλικῶν
Ph^a 311^r b S 160 27 »aber—Unverw.« + Kl

so auch irgendwo der Apostel: »Es wird gesät in Verweslichkeit, es wird auferstehen in Unverweslichkeit«; indem der Wille Gottes alle natürliche Ursache weit übertrifft, damit ohne Alter und ohne Leiden in Ewigkeit der Leib sei, imstande in sich vollkommene Erkenntnis zu fassen, ein geistiger Leib schon geworden. (σῶμα λέγεται 9 πνευματικόν, οὐ τὸ λεπτομερὲς καὶ ἀρωδὲς, καθὼς λέγουσί τινες ὅτι τοιοῦτον αἱ ψυχὰι ἐν τῇ ἀναστάσει λήφονται σῶμα, ὃν ἐστὶν εἷς καὶ Ὁριγένης, ἀλλὰ πνευματικόν λέγεται τὸ χωροῦν πᾶσαν τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν ἐνέργειαν καὶ κοινωνίαν, ὡς περὶ οἴνηρόν καὶ ἐλαιηρόν 10 σκεῦος καλεῖται τὸ τοῦτων χωρητικόν. ἀναλόγως οὖν καὶ ψυχικόν ἐκάλεσε τὸ τῆς ψυχῆς καὶ οὐ πνεύματι ἁγίῳ διοικούμενον.)

XVII. Nachdem wir nun dieses gezeigt haben, gehört es sich, auch die weiteren Worte des Origenes durchzugehen. Es schreibt aber nun darnach dieser Mann über Lazarus und über den Reichen, von denen der 15 eine »ausruht«, der andere »gepeinigt« wird; es bittet aber nun jener (sc. dieser), daß ihm Lazarus mit dem kleinen Finger auftropfe auf seine Zunge und seine Zunge kühle: [Ὁριγένης τάδε φησί.] Περὶ δὲ τοῦ 2 Λαζάρου καὶ τοῦ πλουσίου ἀπορρῆσθαι δύναται, τῶν μὲν ἀπλοστέρων οἰομένων ταῦτα λελέχθαι, ὡς ἀμφοτέρων μετὰ τῶν σωμάτων λαμ- 20 βανόντων τὰ ἄξια τῶν τῷ βίῳ πεπραγμένων, τῶν δὲ ἀκριβεστέρων,

1 I Kor. 15, 42 — 14 Luk. 16, 19; vgl. De res. III, 3, 4 S. 391, 4ff — 18 vgl. De res. I, 20, 1 S. 242, 2

5—11 Oekumen. zu I Kor. 15, 44 PGr 118, 888 A; vgl. Cramer, Catene V, 323, 16f — 17—S. 416, 2 Phot. Bibl. 234 S. 300b, 42—301a, 12

2 »indem — damit« Z. 3: vielleicht »damit, durch den Willen Gottes alle Weise der Substanz übertreffend geworden« 5 σῶμα — διοικούμενον Z. 11 Oekum., Lemma Μεθοδίου 5f σῶμα λ. πνευμ. < S 6 τὸ λεπτομ. κ. ἀρω. »der aus Luft gemacht wird« S | λέγουσι »lästern« S | ὅτι — Ὁριγένης Z. 8 < S 8 πνευμ. λέγεται < S | πᾶσαν < S 9 τ. ἐνέργειαν: »die Gnade« S | καὶ κοινωνίαν < S | ὡς περὶ — χωρητικόν Z. 10: »Denn wie ein Wein oder Öl aufnehmendes Gefäß nicht Öl oder Wein genannt wird, sondern ein Öl- oder Weingefäß, so wird auch der Leib, welcher die Gemeinschaft (>das Ganze«? ob-stee) des Geistes aufgenommen, nicht Geist genannt, sondern geistiger Leib« richtiger S 10 ἀναλόγως — διοικούμενον Z. 11 < S 13 »Worte« S 160v 14 »dieser Mann« muž sii: muže sii S^b: schwerl. »ihr Männer« mužii (oder mužie) si 17 Ὁριγένης — ἐπαροχουσι S. 416, 2 Ph | Ὁριγ. — δύναται Z. 18: »Dies aber nun« S | δὲ < Ph^b 18f οἱ μὲν δὲ(?) ἀπλοστέροι οἰοῦνται u. 20 οἱ δὲ ἀκριβεστέροι S 18 ἀπλοστέρον Ph^b: »an Verstand« + S 20 τῷ βίῳ ἐν τῷ σώματι S | ἀκριβεστέρον Ph^b

ἐπὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν οὐδὲς ἐν βίῳ καταλείπεται, οὐκ ἐν τῇ ἀναστάσει οἰομένων ταῦτα γιγνόμενα — λίγη γὰρ ὁ πλούσιος ὅτι πέντε ἀδελφούς ἔχω, καὶ ἵνα μὴ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου, πέμψον Λάζαρον ἀπαγγέλλοντα αὐτοῖς τὰ ἐνταῦθα —, καὶ διὰ
 5 τοῦτο ζητούντων τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν δάκτυλον καὶ τοὺς κόλπους Ἀβραὰμ καὶ τὴν ἀνάκλησιν, καὶ τόχα τὸ τῆς ψυχῆς ἅμα τῇ ἀπαλλαγῇ 3 σχῆμα, ὁμοιοειδὲς ὃν τῷ παχί καὶ γήινῳ σώματι, δύναται οὕτως λαμβάνεσθαι. εἴ ποτε γοῦν ἰστορεῖται τις τῶν κεικοιμημένων φαινόμενος, ὁμοιος ἑώραται τῷ ὅτε τὴν σάρκα εἶχε σχήματι. εἶτα Ἀλλὰ καὶ ὁ 4
 10 Σαμουὴλ φαινόμενος, ὡς δῆλόν ἐστιν . . ., ὁρατὸς ὢν παρίστησιν ὅτι σῶμα περιέζευτο, μάλιστα ἐὰν ἀναγκασθῶμεν ὑπὸ τῶν ἀποδείξεων τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἀσώματον εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἀποφύνασθαι. ἀλλὰ καὶ ὁ κολαζόμενος πλούσιος καὶ ὁ ἐν κόλποις Ἀβραὰμ πένης 5 ἀναπαυόμενος, πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ σωτῆρος καὶ πρὸ τῆς συντε-
 15 λείας τοῦ αἰῶνος καὶ διὰ τοῦτο πρὸ τῆς ἀναστάσεως (γενόμενοι, καὶ) λεγόμενοι ὁ μὲν ἐν Αἴδου κολάζεσθαι, ὁ δὲ ἐν κόλποις Ἀβραὰμ ἀναπαύεσθαι, διδάσκουσιν ὅτι καὶ νῦν (ἐν) τῇ ἀπαλλαγῇ σώματι χρῆται ἡ ψυχὴ.

XVIII. Ὅχημα ἄλλο (τι) ὁμοιοειδὲς τῷ αἰσθητῷ τούτῳ μετὰ τὴν
 20 ἐντεῦθεν ἐκδημίαν ἔχειν ἐκτιθέμενος τὴν ψυχὴν, ἀσώματον ὑπὸ τι

2 Luk. 16, 28 — 9 I Sam. 28, 12; vgl. Orig. engastrim. (Origen. Werke III) c. 6 ff S. 288, 6 Kl

1 βίῳ] κόσμῳ schwerl. S 2 οἰομένων] αὐτῶν S 4 τὰ ἐνταῦθα < S 5 τοῦτο S: τούτων Ph^{ab} | τ. δάκτ. κ. τ. γλῶσσαν S 6 κ. τὴν ἀνάκλησιν Ph^b: < S 7 σχῆμα Ph Kl, vgl. S. 416, 6. 12. 16. 21: ὄχημα S, vgl. Z. 19 S. 415, 2 Symp. S. 7, 19 | ὢν] ἐν | κ. τῷ γήινῳ Ph^a: < S | σώματος σχήματι S | οὕτως < S 8 ποτε γοῦν: »auch irgendwo« S | ἰστορεῖται S 161 | φαινόμενος — σχήματι Z. 9: »daß er in Gestalt des Fleisches erschien« S 9 ὁραταί Ph^a | εἶτα] »sagt er« + S 10 ὡς δῆλον] (jako) javě S | δῆλόν ἐστιν] »und es tun der Schrift Gewalt an, welche nicht wollen, daß Samuel nach dem Tod dem Saul geweissagt habe« + S | ὁρᾷ ὢν Ph^b: < S 11 ὑπὸ < S 12 καθ' ἑαυτὴν (Ausgg.: καὶ ταύτην Ph^{ab}) ἀποφύν. < S 13 πένης: »Lazarus« S 14 σωτῆρος] Χριστοῦ S 15 γενόμε. καὶ + S 16 κολάζεσθαι Ph^b 235: κολαζόμενος S 16f ἐν κολπ. Ἀβρ. ἀναπ.] ἐν φωτὶ ὢν S 17 διδάσκεται] las schwerl. S (javljajutsja »erscheint«, wohl aus javljajut) | νῦν Ph^a 313^r b | ἐν + Bekker (w. e. sch. S) 19 πρὸς ταῦτα ὁ ἅγιος τάδε φησὶ vor Ὅχημα + Ph | Ὅχημα S: σχῆμα Ph | αἰσθητῷ: »fleischlichen« übersetzt S | μετὰ — ἐκδημίαν Z. 20 < S 20 ἔχειν: »brauchen« »bedürfen« S | ἐκτιθ.: »meinend« S | ἀσώματον — αὐτήν S. 415, 1 < S

Πλατωνικῶς ἀποφαίνεται αὐτήν. τῷ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ
κόσμον ἀποφοίτησιν ὀχήματος αὐτήν δέεσθαι καὶ περιβολῆς λέγειν,
ὡς οὐ δυναμένην κατασχεθῆναι γυμνήν. πῶς οὐκ ἂν καθ' ἑαυτὴν
ἀσώματος εἴη; ἀσώματος δὲ οὕσα πῶς οὐκ ἔσται καὶ ἀνεπίδεκτος
5 παθῶν; ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ ἀσώματον αὐτήν ὑπάρχειν καὶ τὸ ἀπαθῆ
εἶναι καὶ ἀπερίσπαστον. εἰ μὲν οὖν ὑπὸ ἀλόγου οὐ περιείλκετο ὅλως 2
ἐπιθυμίας, οὐδὲ συμμετεβάλλετο ἀλλοῦντι καὶ πάσχοντι τῷ σώματι
(ἀσώματον γὰρ σώματι ἢ σῶμα ἀσωμάτω οὐκ ἂν ποτε συμπάθοι), ἦν
ἂν ἀσώματον δόξαι αὐτήν ἀκολούθως τοῖς εἰρημένοις. εἰ δὲ συμ- 3
10 πάσχοι τῷ σώματι. καθάπερ καὶ διὰ τῆς ἐπιμαρτυρήσεως τῶν φαινο-
μένων ἀποδείκνυται, ἀσώματος εἶναι οὐ δύναται. ἡ γοῦν ἀγέννητος 4
καὶ ἀγενδεῆς καὶ ἀκάματος φύσις ὁ θεὸς μόνος ἄδεται, ἀσώματος ὢν·
διὸ καὶ ἀόρατος, »θεόν« γὰρ »οὐδεὶς εἶώρακεν«. αἱ δὲ ψυχαὶ ἀπὸ τοῦ
δημιουργοῦ καὶ πατρὸς τῶν ὄλων, σώματα νοερὰ ὑπάρχουσαι, εἰς
15 λόγῳ θεωρητὰ μέλη διακεκόσμηται, ταύτην λαβοῦσαι τὴν διατύπωσιν
τῆς μορφῆς. ὅθεν καὶ ἐν τῷ Ἄιδῃ, καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου 5
καὶ τοῦ πλουσίον, καὶ γλωῦσαν καὶ δάκτυλον καὶ τὰ ἄλλα μέλη ἱστο-
ροῦνται ἔχειν, οὐκ ὡς σώματος ἑτέρου συνυπάρχοντος αὐταῖς ἀειδοῦς,

13 Joh. 1, 18 — vgl. S. 474, 5. Pláto Tim. 28 C

13—S. 416, 6 Eustratius bei Allatius, De utriusque ecclesiae occidentalis
atque orientalis perpetua in dogmate de purgatorio consensione S. 494ff

1 τὸ Ph^b 2 περιβολῆς] προβολῆς («eines vorliegenden») S 4 ἀσώμα-
τον Ph^b, corr. in Ph^a: S 161^v | πῶς εἶναι ἐπίδεκτος las schwerlich S («wie
< soll sie empfänglich für Leiden sein >») | ἔσται] ἂν Ph^a 5 τῷ — ὑπάρχ.]
τῷ ἀσωμάτω S 6 καὶ ἀπερίσπαστον < S | ὅλως < S 7 οὐδὲ ni:
ne S | καὶ πάσχοντι < S | σώματι u. S σῶμα übersetzt durch »Fleisch« S
8 ἦν] ἦν Ph^b 9 δόξαι] δεῖξαι S | ἀκολούθως] εἶναι oder ὑπάρχειν S
10 τῆς ἐπιμαρτυρήσεως < S 10f καὶ . . ἀποδ.: ē i vidēti: ei vidēti S
11 ἀγέννητος Ph^a 12 ἀκάματος] οὕσα oder ὑπάρχουσα + S | ἄδεται]
ἐστίν las schwerl. S 13 αἱ δὲ ψυχαὶ — δηλῶσαι S. 416, 6 Eustratius καὶ Με-
θόδιος δὲ ὁ ἅγιος μάρτυς κ. ἐπίσκοπος ἐν τῷ λόγῳ τῷ πρὸς Ἀγλαοφῶντα τοιαῦτα
φησὶν ὡς ἀπὸ τοῦ Ὠριγένους παρατιθέμενος | ἀπὸ] ἐπὶ Bekker 14 δη-
μιουργοῦ — ὄλων] θεοῦ S | δημιουργ. Ph^a 313^v | σωμα. νοερ. ὑπάρχ.] πνεύμ.
νοερ. κ. σώμ. S | εἰς — διακεκόσμηται Z. 15 < S 15 καὶ ταύτην S |
λαβοῦσα Ph^b | διατύπωσιν: »Umgestaltung« S 16 τῆς μορφῆς Eustrat.:
ἀπ' ἀρχῆς S: < Ph 16f πλουσίον κ. τ. Λαζ. S 17 κ. τὰ (εἶτα Eustr.) ἄλλα i
iny: ii S^a, ni i S^b | μέρη Eustr. 18 ἔχειν < S | σώματος S 162 |
ὑπάρχοντος S | αὐταῖς < S

ἀλλ' ὅτι αὐτὰ φέροι αἱ ψυχαί, παντὸς ἀπογυμνωθῆσαι περιβλήματος, τοιαῦται κατὰ τὴν οὐσίαν ὑπάρχουσιν. ἀλλὰ γὰρ προδήλον ὑπάρ- 6
 χορτος μὴ εἶναι ἀπαθεῖς τὰς ψυχάς, μηδὲ αὐτὰ μετὰ τὴν τοῦ βίου ἔξο-
 δον ἴτινα σώματα ἔχειν, ἐν οἷς ἐπιγαίνονται πρὸς τῆς ἀναστάσεως,
 5 ἀκόλουθον ἂν εἶη διαφωροῦντα αὐτὸν καὶ ὄψεαι καὶ ἐναντιούμενον
 ἑαυτῷ δηλῶσαι. Denn nachdem er zuerst die Gestalt des Menschen 7
 vernichtet hat, nämlich sie stehe nicht auf in der Wiedergeburt, unter-
 nimmt er es wiederum, nicht nur, daß jene gerettet werde, sondern
 auch, daß sie im Hades sei mit der Seele, genötigt auch die Wahrheit
 10 der Dinge selbst zu sagen. Denn es ist durchaus notwendig, wenn zu
 sagen ist, die Seele habe einem diesem Leib gleichgestaltigen Leib, daß
 dieselbe Gestalt auch nach der Auferstehung und nach dem Tode einem
 jeden bewahrt werde.

ὁμολογεῖ γοῦν αὐτός »Εἰ ποτε δὴ« λέγων ἱστορεῖται τις τῶν 8
 15 κεκοιμημένων φαινόμενος, ὁμοίος ἐόραται τῷ ὅτε τὴν σάρκα εἶχε
 σχήματι«. — πῶς οὖν μὴ φῶμέν σε ταῦτα, ὃ Ὁρίγενες, δηλούμενον
 λέγειν; εἰ γὰρ αὐτὴ ἡ ψυχὴ καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου ἔξοδον
 ὁμοειδὴς ἐστι τῇ σαρκί, εἰς τὰ αὐτὰ μέλη διατετυπωμένη, ὥστε καὶ
 γλῶσσαν καὶ δάκτυλον καὶ τὰ λοιπὰ (μέλη) ἔχειν, κατὰ τί δὴ τοῦ
 20 μὲν κυριωτάτου καὶ πρώτου τῆς ψυχῆς εἰς τοῦτο διακεκοσμημένης
 τὸ σχῆμα οὐχὶ καὶ τὸ δι' αὐτὴν ἐσόμενον σῶμα εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος
 αὐτῇ διατυπωθήσεται;

XIX. Wohlan aber nun, nachdem wir viel gesagt haben, daß außer-
 halb des Sinnlichen die Seelen seien, daher sie auch außer den Leibern
 25 seiend nicht sündigen können — denn es hätte die Schlange nicht zur

7 vgl. zu S. 371, 2

14 Eustratius a. a. O.

1 φύσει < S 2 κατ' οὐσίαν Eustr. | ὑπάρχουσιν] es endet Ph |
 ἀλλὰ γὰρ προδήλον] προδήλου δὲ w. e. sch. S 3 μὴ: »daß nicht durchaus« S
 | ἀπαθεῖς] ἀσωμάτους S | αὐτὰ — ἔξοδον Z. 3f < S 4 ἐν schwerl. < S
 5 ἀκολ. ἂν εἶη . . δηλῶσαι Z. 6: »ist zu erkennen« übersetzt S | διαφωρ. αὐ-
 τὸν < S | καὶ² < S 14 ὁμολογεῖ] Eustr. nach καὶ μετ' ὀλίγα | εἶ]
 ὅτι S | ποτε: »irgendwo« S | δὴ λέγων < S | ἴσι. Jh, ἱστόρηται Eustr.:
 »geschrieben wird« übersetzt S | τις — σχήματι Z. 16: »ein Toter sei mit (in)
 derselben Gestalt erschienen« S 15 ἐωρᾶτο Eustr. 16 μὴ < S^b: S 162^v
 | δηλούμενον < S 17 αὐτὴ Eustr. 19 μέλη + S 20 κυρ. Jh:
 κυρίου Eustr. | πρώτου κ. κυριωτάτου S | τοῦτο] ἐκεῖνο las schwerl. S
 | διακεκοσμημένον καὶ διατετυπωμένον w. e. sch. S 21 ἐσόμενον byvae
 S^a: byvaet S^b | εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος: »gleich« »ähnlich« übersetzt S 22 αὐτῇ]
 »nämlich der Seele« + S

Sünde verführen können —, brauchen sie den Nachweis, wie in eine feste Stadt zur Schrift die Zuflucht nehmend, . . denn von den Engeln, die gesündigt, und dem Gleichnis von dem Reichen und Lazarus sagend:

5 »Wie aber nun haben auch die Engel, fleischlos seiend, dennoch 2 gesündigt? Wird nicht ebenso auch von Lazarus und dem Reichen geschrieben, daß sie nach dem Tode ebenso Glieder haben?«

Welchen wir sagen: Was aber nun, o aller Menschen Erste, wird(?) 3 jemand sagen, die ihr selbst saget, es sei unmöglich, daß mit dieser 10 Gestalt seiend die Seelen nicht sündigen, habt ihr wieder zu hoffen, da sie auch außerhalb dieses Leibes, wenn sie auch einen geistigen Leib empfängt, sündigen wird? Dies ist ohne Anstoß (»Torheit«?) zu sagen. 4 Denn wenn auch die Engel sündigen, während auch sie »Geister« sind und »Feuer«, ist es nicht klar, daß sie, wenn sie auch den Engeln ähn- 15 liche Leiber [wenn sie] empfangen, sündigen werden?

[Origenes.] Töricht also ist es zu sagen: Damit wir nicht sündigen, 5 haben wir das Bedürfnis solcher <Leiber>; der frühere Leib aber steht nicht auf, damit nicht in demselben wieder eure Seelen sündigen. [Methodius.] Denn es ist klar, daß keinerlei Vorteil sein wird. Wenn 20 auch nicht dieser Leib, sondern ein anderer geistiger sein wird, werden 6 wir wieder sündigen und nicht gerecht handeln. Denn auch die Engel haben gesündigt.

XX. Wieder aber lästern wollend <sind> die, welche sagen über das Wort: »Alles Fleisch wird sehen das Heil Gottes«. Fleisch aber 25 sind, sagen sie, auch die Fische und das Vieh. Es wird also nach diesen Worten auch jener die Auferstehung sein.

Jenen entgegen und dem Origenes sagen wir: Wie hat dann, o 2

5 Gen. 6, 2 — 11 vgl. De res. I, 57, 4 S. 319, 1f — 13 Psal. 103, 4 — 16 vgl. De res. I, 4, 6ff. 6, 3 S. 225, 6ff. 227, 23ff — 24 Luk. 3, 6 (Jes. 40, 5); vgl. Orig. In Luc. hom. 22 V, 169 Lomm.

1 »den Nachweis« »die Erklärung« sŭkazaniem (sŭkazanie = ἐπισημασία, ἐπι-
λυσίς, παράδοσις, ἐπόθεσις, παράδειγμα) 2 »feste« tvrđŭ: tvrŭdè Sb | vor
»denn« notwendig eine Lücke 5f »haben . . gesündigt« sŭgrěšiša Sc: su-
grěšit S 6 »Wird nicht ebenso«, vielleicht »Ebenso aber wird« tako li
S »welchen« imže Ma: »welche« iže S 8f »wird sagen« rečēt: »sagt«
reče S 15 »sündigen werden« sŭgrěšat Sc: »sündigend« sŭgrěšja S
17 »solcher <Leiber« těchže těl (oder těles) | »der . . Leib aber« tělože:
»daher« tēmže S 18 »eure« vaši: besser »unsere« naši 19 »Methodius« am
Rd. in S (vor »denn« in Sc) 23 »die« (>sie«?) S 163^v 27 »und dem Origenes«
i origenè: i pjrenè S (vielleicht »streitend« pjrjašte) | »wir« my: »nicht« ne S
Methodius. 27

Tapfere, der Apostel den Galatern schreibend gesagt: »Von den Werken des Gesetzes wird kein Fleisch gerecht«? Denn wo hat das unvernünftige Vieh ein Gesetz oder Zurechtweisung? Wenn er »alles Fleisch« nach euch auch von den Vernunftlosen versteht, indem ihr versucht viele 5 zu verkehren. Wo ist das von dem Propheten Gesagte: »Und es wird 3 hernach geschehen, ich gieße aus von meinem Geist auf alles Fleisch und ihre Söhne werden weissagen«? Denn nicht geht bis zu den Vernunftlosen der Geist Gottes. Nur wenn sie sich widersprechen machen 4 die Schrift, damit sie nun viele Hierherkünfte (einschlägige Beweistellen) haben, welche durchaus unpassend sind.

XXI. Es ist aber nun nötig, auch das oftmals von den Toten Beigebrachte zu verstehen. Denn zu scheiden versucht Origenes unter den die »Lebendigen« und die »Toten« Genannten, wegen deren »Christus gestorben« ist. Aber nicht muß man jenen hören; denn 2 15 damit er den Zuhörenden umhülle, als habe er (der Apostel) nicht uns bezeichnet und die Leiber, die auf jede Weise tot sind, hat er ausgedacht, daß die, welche nach der Taufe gefehlt, Tote genannt werden. Er schreibt aber auslegend das Wort des Sendschreibens der Römer 3 (an die R.): »Deshalb ist Christus auch gestorben und auferstanden und 20 wieder lebendig worden, damit er über Tote und Lebendige herrsche«, und sagt: Über die Lebenden also, wie Paulus war: »Wir die Lebenden und Überbleibenden« und »Abraham und Isaak und Jakob«, worüber gesagt wird: »nicht sei Gott der Toten, sondern der Lebendigen«. Tote aber nennt er die, welche nach der Taufe wieder gesündigt haben. 25 Weshalb sagt dann Christus, daß die durch diesen Leib Toten 4 seien wieder von ihm das Leben empfangend. Denn »Wahrlich«, spricht er, »ich sage euch, es kommt die Stunde, wo die Toten hören werden

1 Gal. 2, 16 — 5 Joel 2, 28 (3, 1) — 8 vgl. De res. I, 48, 1. 62, 8. II, 16, 11. 17, 4. De cibis 8, 5 — 13 Röm. 14, 9 — 19 Röm. 14, 9 — 21 vgl. Orig. Comm. in Ad Rom. IX, 30 — I Thess. 4, 15; vgl. De res. II, 21, 4. Symp. 6, 4 S. 69, 9f — 22 Mt. 22, 32. Mark. 12, 26f. Luk. 20, 37f — 26 Joh. 5, 25. 26

4 »versteht« rozuměet: rozuměe S; vielleicht »verstehend« rozuměja [razuměvaja S^c] oder »zu verstehen ist« rozuměti estj | »viele« mnogyja: vielleicht »viele« mnogaja 8 »d. Geist«: »Geistern« Sb 11 »nun« < Sb 11f »Beigebrachte« S 164 21 anders Orig. in Ad Rom. vivorum profecto illorum qui resurrectionis eius exemplo novam et caelestem in terris exigunt vitam; mortuorum, illorum . . qui mortificationem Christi in corpore suo circumferunt, et mortificant membra sua, quae sunt super terram 22 »Überbleibenden« ostavšei sja), wohl sicher nicht »Auferstandenen« vostavšeisja 27 »es kommt« S 164^v

die Stimme des Sohnes Gottes, und die sie gehört, werden leben. Denn wie der Vater hat das Leben in sich, so hat er auch dem Sohn gegeben das Leben zu haben in sich«. Und bald darauf: »die da Böses 5
5 »hören die Stimme« des Herrn und auferstehen von »den Gräbern«, die einen ins Paradies, die anderen ins Gericht gehend, sind keine anderen als diese unsere toten Leiber. Wie er wieder spricht: »Ein 6
6 jeder, der an mich glaubt, wird, auch wenn er stirbt, leben, und jeder, der lebt und glaubt an mich, wird nimmermehr sterben«. Denn es ist
10 auch hier zu erkennen, daß er die Gläubigen nennt Lebende, nimmermehr Sterbende, Sterbende aber und wieder lebendig werdende die Leiber. »Wenn der Herr mit der Stimme des Erzengels und der 7
7 Posaune Gottes (kommen wird vom Himmel). Und die Toten in Christo werden auferstehen zuerst«, das heißt die Leiber. »Hernach
15 aber wir«, d. h. die Seelen, welche unverwesliche Leiber empfangen haben, »werden zusammen mit ihnen entrückt werden in den Wolken zur Begegnung des Herrn in die Luft« usw.

Und da nun Origenes, die Toten und Auferstehenden, »welche 8
8 hören die Stimme des Sohnes Gottes«, auch diese hält für solche, die nach dem Glauben gesündigt haben, das Leben in dem Erlaß der
20 Sünden empfangend, so sagen wir nun: Wie lehrte dann Christus, wenn er Erlaß denen gegeben hätte, die seine Gebote nicht bewahrt haben, sprechend: »Viele werden sagen an jenem Tag: Herr, Herr,
haben wir nicht durch deinen Namen geweissagt und Teufel vertrieben,
25 und er wird ihnen antworten und sagen: Gehet von mir, die ihr Gesetzloses getan habt«, und wieder: »Und er spricht zu denen zur Linken: Gehet von mir, ihr Verfluchten, in das ewige Feuer«? Denn indem er 9
9 dieses sagt, zeigt er nicht klar, daß die, welche nach der Taufe gesündigt und nicht Buße getan, Pein empfangen, die, welche nicht gesündigt und welche Buße getan, in das Leben gehen, und nicht, wie
30 Origenes meint, daß die Sünder nicht gepeinigt werden? Daher zeigt 10
10 sich deutlich, daß die Toten, welche die Stimme Gottes hören und ins Leben eingehen, nicht die Seelen sind, sondern jene unsere gefallenen

3 Joh. 5, 29 — 5 Joh. 5, 28. 29 — 7 Joh. 11, 25. 26 — 12 I Thess. 4, 16. 17
— 18 Joh. 5, 25 — 23 Mt. 7, 22 — 26 Mt. 25, 41 — 33 vgl. De res. I, 51, 5.
II, 18, 3. 21, 2. Symp. 9, 2 S. 116, 11f

2 »so«: »so ist« S 16 »zusammen« S 165 17 »in die Luft« vñ voz-
duchŭ: »in den Lüften« v vozdužěch Sb 30 »und nicht« S 165^v 31 »meint«
mnit: »meinte« mně Sb

Leiber. »Deshalb ist Christus«, das Leben seiend, »gestorben, damit« 11
 er die vom Tode Gehaltenen befreie. ὅσα τό »διὰ τοῦτο Χριστός 12
 ἀπέθανε (καὶ ἀνέστη καὶ ἔζησεν)« λεγόμενον ἵνα ζώντων καὶ νεκρῶν
 καριεύσῃ ἐπὶ τῶν ψυχῶν καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων παραληπτίον, ζώντων
 5 μὲν τῶν ψυχῶν, καθὸ ἀθάνατοι, νεκρῶν δὲ τῶν σωμάτων.

XXII. Gleichwohl sagt auch Origenes selbst wegen derer, die
 glauben: Diesem Leibe gehört zu aufzuerstehen, kommt nicht herab,
 sondern Haus, sondern dem Glauben †, und er spricht, quod autem omnis
 illa repromissio resurrectionis mortuorum de hoc corpore sit quod
 10 mortuum relinquitur, sanctae scripturae multis modis hoc ostendunt.
 sed et hoc ipsa domini nostri Iesu Christi resurrectio declarat, qui
 »primogenitus ex mortuis« dicitur in der Schrift. Des Verachteten
 aber, daß er nicht an diesem Ort erleuchtet (beleuchtet) wird, lerne
 in betreff dieser Sache zu entfliehen †.

15 XXIII. Origenes aber nun so. Wir aber nun wollen Gott Lobpreis
 geben, nachdem wir diese Abhandlung beendet.

Herr, mein Gott, [und] ich preise dich, <und> lobsinge deinem Namen. 2
 denn du hast die wunderbaren Dinge gemacht, einen uranfänglichen
 und wahrhaftigen Gedanken. Denn da wir in Adam dein Gebot über-
 20 traten, . .

. . hat »siegreich verschlungen den Tod« und wieder weggenommen 3
 »jede Träne von jedem Antlitz«. Denn deine »Gnade und Wahrheit«
 und Liebe und Milde hast du groß gemacht gegen mich. — Darum 4
 benedeit dich das arme Volk, denn du wurdest Helfer einer jeden ge-
 25 demütigten Seele. Du hast gesandt dein uns zur Wahrheit unter-
 weisendes Wort vom Himmel, welches, leidenslos seiend, diesen viel

1 vgl. Röm. 14, 9 — 4 vgl. De res. II, 21, 4. III, 21, 7 S. 375, 17ff. 419, 14ff.
 Symp. 6, 4 S. 69, 9f. Plato Axioch. 365 E — 12 Kol. 1, 18. Apok. Joh. 1, 5 —
 21 Jes. 25, 8 — 22 Joh. 1, 17

2—5 Phot. Bibl. 234 S. 301b, 13—17 — 3 Cramer, Cat. IV, 477, 31 —
 12 Pamph. Apol. pro Orig. 7 S. 382f Lomm.

2 ὅσατε — σωμάτων Z. 5 Ph ὅτι φησὶν ὁ ἅγιος ἐν τέλει Ὅσατε etc. 3 καὶ
 ἀνέστη κ. ἔζ. + S | Catene Μεθοδίου. ἐκλάβοι δ' ἂν τις τό ἵνα ζ. κ. ν. καρ.
 καὶ περὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων· αἱ μὲν γὰρ εἰσὶν ἀθάνατοι, τὰ δὲ θνητά 4 ἐπὶ
 — παραληπτέον < S 5 μὲν < S | καθὸ ἀθάνατοι < S 7 »kommt — und«
 Z. S weil unverständlich, wörtlich wiedergegeben 8—12 aus Pamph. 8 autem:
 »denn« S | omnis illa < S 9 mortuorum < S 10 modis < S | osten-
 dunt: »erbitten« ml̄tvujut (schwerlich »bezeugen« posluštvujut) S 11 hoc se:
 »welche« iže S | sed . . hoc < S | ipsa — declarat qui: »von derselben Auf-
 erstehung des Herrn, indem er« S 12 »in der Schrift« S 14 »Sache« S 166

leidenden Leib durch deinen Willen annahm, auf daß durch Leiden das Leidenslose wegen des Leidenskampfes den Leiden ein Leiden geworden von den Leiden befreie und durch den Tod des Todlosen ein Tod dem Tode erfunden den Tod auslösche, daß das Sterbliche in die Unsterblichkeit
 5 und das Leidentliche in die Leidenslosigkeit wegen deiner Barmherzigkeit verwandelt werde. Denn deinem Befehl hat durchaus niemand 5 widerstanden. Denn du hast aus Nichtseiendem das Seiende gemacht und nichts davon hat sich verborgen vor deiner Kunst und Ausschmückung. Denn kein Gott ist außer dir, Herrscher dem Leben und

1 vgl. C. Porph. 2. 3 (Pitra, Anal. IV, 206. 438) Ignat. Ad Polyk. 3, 2. Melito (?) 9 S. 419 Otto³ (Alex. Alex. PGr 18, 606f). Greg. Thaum. Ad Theopomp. 7. 8. 10. Ryssel, Greg. Thaum. S. 78ff — 4 vgl. I Kor. 15, 53 — 6 vgl. Röm. 9, 19? — 7 Hermas II 1, 1. Theoph. Ad Autol. I, 4 — 9 vgl. Jes. 44, 6

1 Alex. Alex. (?) PGr 18, 606f. Athanas., Festbriefe S. 110. 137 Larsow. Apoll. Laod. I, 171, 14ff. Lietzm. Const. app. VIII, 12, 33 S. 508, 9ff Funk — 7 Epiph. Panar. haer. 64, 71 S. 687, 11 Dd. Const. app. VIII, 12, 7 S. 496, 25

1 C. Porph. 2 *ἔπαθεν ἀπαθῆς μένων κ. ἔθανεν ἀθανασίαν τῷ θνητῷ πορίζόμενος.* 3 *πάθος παθῶν διὰ τοῦ παθεῖν γινόμενος κ. θάνατος διὰ τοῦ θανεῖν θανάτου, οὐ χειρωθεὶς ὑπὸ θανάτου . . . ἐν τῷ παθητῷ μένων ἀπαθῆς κ. ἐν τῷ θνητῷ ἀθάνατος.* Ignat. *τὸν ἀπαθῆ, τὸν δι' ἡμᾶς παθητόν.* Melito *impassibilis patitur, immortalis moritur.* Alex. ? »passum impassibilem« »passus, ut passiones nostras sanaret« »moriens mortem peremit«. Gregor. 7 »Der . . freiwillig infolge der Leidensunfähigkeit seiner Natur durch die Vermischung mit dem Leiden das Leiden unterjocht«. 79 »der . . in Leiden nicht leidend und vorzüglicher als alles durch seine Leidensunfähigkeit über die Leiden herrscht, indem das Leiden durch sein Leiden leidet. Denn der Leidensunfähige ist für die Leiden zum Leiden geworden, so, daß durch ihn die Leiden litten, indem die Leidensunfähigkeit durch ihre Leiden ihre Leidensunfähigkeit offenbarte«. 8 »es war der Tod des Todes, daß Gott in den Tod einging, ohne von ihm erfaßt zu werden, und es war ein Leiden für die Leiden, daß Gott leidensunfähig war, während er in die Leiden einging«. 10 »die Leidensunfähigkeit geht wie ein Leiden mit Ungestüm dem Leiden entgegen, damit sie durch ihr Leiden das Leiden der Leiden offenbar mache«. Apollin. *τοῖς δὲ πάθει τὰ παθήματα διελύσας καὶ τῷ θανάτῳ τὸν θάνατον ἀνελών.* Const. app. *στιαρωῶ προσηλώθη ὁ ἀπαθῆς καὶ ἀπέθανεν ὁ τῆ φύσει ἀθάνατος καὶ ἐτάφη ὁ ζωοποιός, ἵνα πάθον· λίση καὶ θάνατον ἐξέληται*
 4 »in« S 166^v 7 Const. app. *ὁ τὰ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγών* 8 »hat sich verborgen« sja utai: si utait Sb

dem Tode, sondern du \langle bist \rangle Herr und Herrscher von allem seiend. Denn deinethalben sind die Engel und Erzengel und alle Kräfte und alle Geister. Dein ist das Kunstwerk der Welt und alle Sterne und alle Erleuchteten und jeder Tag und jede Nacht und Zeit und jede
5 Höhe und Tiefe. — Du durch deine allheilige Weisheit, welche vor allen Aeonen von dir ausstrahlte, hältst alles.

Dir, Herr, bringe ich dar die Gabe der Benedeiung durch deinen **6** Priester und eingeborenen Sohn Jesus Christus, unsern Herrn und Erlöser, durch den du den Menschen zur Unsterblichkeit geführt hast,
10 als herzliche »Frucht der Lippen«. Denn du freust dich rechtfertigend, die, welche erwählt haben ihn zu ehren, benedeit durch Darbringungen des Sinnes, vernünftige Opfer, geistige Gaben.

Und ich bete und falle \langle vor dir \rangle nieder, daß du mich reinigest **7** von meinen Sünden und nicht mir zurechnest die Sünde. Denn »gut
15 ist es«, die Sünden »zu bekennen«, denn sehr barmherzig und geduldig und gütig und milde und dich betrübend über unsere Übertretungen \langle bist du \rangle . Daher flehe ich, denn offenbar sind alle meine Sünden vor dir, erbarme dich und erlöse mich, o Herr, von dem zukünftigen Zorn und vor dem unauslöschlichen Feuer, welches du willst kommen lassen
20 über die, welche nicht dich erkannt und deine Gebote gehalten haben, richtend die Welt mit Gerechtigkeit. Dir, Herr, bekenne ich und **8** preise und rühme deinen überaus heiligen und sehr geehrten Namen. Durch deinen Tröster und den »Vollender unserer Seelen«, den Geist, und durch Jesus Christus, deinen geliebten Sohn, bitte ich dich, daß
25 mir nicht zugerechnet werden die Sünden. Denn wenn du zu rechtfertigen erwählt hast, »wer« wird sein, »der verdammt«, oder wer wird

10 Hebr. 13, 15 — **12** Röm. 12, 1 — **13** vgl. Psal. 50, 4 — **14** Psal. 91, 2 —
15 vgl. Psal. 31, 5 — **18** Oxyrhynch. Pap. III, 12 N° 407 — I Thess. 1, 10 — **19** vgl.
Mark. 9, 44 — **23** vgl. I Klem. 61, 3. Greg. Thaum. Paneg. 3 — **26** Röm. 8, 34

2 Const. app. VIII, 12, S. 9 S. 498, 9ff

2 Const. app. ὁ δι' αὐτοῦ (τοῦ υἱοῦ) πρὸ πάντων ποιήσας τὰ Χερουβιμ καὶ τὰ Σεραφιμ αἰῶνάς τε καὶ στρατιάς δυνάμεις τε καὶ ἐξουσίας ἀρχάς τε καὶ θρόνους ἀρχαγγέλους τε καὶ ἀγγέλους, καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ποιήσας δι' αὐτοῦ τὸν φαινόμενον τοῦτον κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. . . **9** ὁ . . νύκτα καὶ ἡμέραν κατασκευάσας . . ὁ τὸν ἥλιον τάξας . . καὶ τὸν χορὸν τῶν ἀστέρων **3** »der Welt« mira: »die Welt« oder »der Welten« mir S **8f** »eingeb. Sohnes J. Chr. unseres Herrn u. Erlösers« S **11** »zu e.« S 167 **16** »dich betrübend« kajasja; vielleicht »Buße zu tun« kajatisja **18** Oxyrh. βοηθησον μοι ελεησον με εξαιψον μου τας αμαρτίας σωσον με εν τω νυν και εν τω μελλοντι αιωνι **22** »und«² < S^b **24** »und« < S^b

dir sagen: Warum hast du dies getan? Und nun, o Herr, verdirb mich **9**
 nicht mit den Gottlosen, sondern sei gnädig, entbinde mich aller meiner
 Schuld, sei gnädig über sie (Plur.), o Herr, und vergib sie (Plur.); sei
 gnädig, nimm an; erlöse uns von dem bevorstehenden Gericht; bessere
5 du selbst unsern Sinn, damit wir uns nicht an dir ärgern. Denn mehr
 ist dem Menschen die Weise nach dem Schädlichen zu streben, da viele
 sind, welche wider uns streiten und die immer verkehren zum Bösen.
 Daher werde du, o Herr, uns eine feste Burg und Vertreibung be- **10**
 trügerischer Anschläge zur Vernichtung des boshafte Klugen, zum
10 Verwelken dem Brennen des Fleisches! Denn wenn du uns nicht be-
 schirmest, so »wachen« wir »umsonst« und »arbeiten« wir »umsonst«. Haue **11**
 ab, was uns beschwert, flehen wir, und werde uns »Helfer und Für-
 sprecher« und Arzt, o großer Geber und großer Helfer, damit wir stark
 werden und gesund durch den Glauben, zu tun dein Gebot. Denn nicht
15 ist der Leidende selbst sich verändernd durch Leiden; ohnmächtig zur
 Tat, wird er auch ungeduldig, aber vielmehr trachtend nach dem
 Schädlichen. Mache also uns gesund, mache gesund, nachdem du aus- **12**
 geheilt die Krankheiten unserer Herzen, o Herr, damit »erleuchtet an

1 vgl. Röm. 9, 20 — **5** Mt. 11, 6 — **7** vgl. Ephes. 6, 12. I Petr. 2, 11 —
8 vgl. Psal. 30, 3? — **10** vgl. I Kor. 7, 9 — **11** Psal. 126, 1 — **12** vgl. I Klem.
 59, 4 — **18** Ephes. 1, 18. I Klem. 59, 3

12 vgl. Const. app. VIII, 12, 45 S. 512, 18

1 »dir sagen« S 167^v **2** »entbinde« otpusti: vielleicht »zu erlassen«
 otpustiti S^c **4** »Gericht« sudjstva: »Eitelkeit« suistva S **15** »d. Leidende«
 S 168 **17** »Mache . . gesund« súdravi | »also« že . . ubo = γοῦν

Aus Vat. gr. 2022 Bl. 337 teilt Pitra, Anal. sacra III, 610f mit als τοῦ ἁγ.
 Μεθ. ἐλ. περὶ ἀναστάσεως folgendes Fragment Τὸ δὲ γεγραμμένον ἐν τῇ ἀπο-
 καλίψει Ἰωάννου τοῦ θεολογικωτάτου τῶν εὐαγγελιστῶν ἀποστόλων »μακάριος
 καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ« (Apok. Joh. 20, 5) μὴ νόμιζε
 χρονικῶς πρώτην καὶ δευτέρα ἀνάστασιν ἰπαινίττεσθαι· μία γὰρ ἐστὶν πάντων
 ἀνάστασις καὶ μίαν »ἡμέραν« ὥρισεν ὁ θεός, »ἐν ἣ μέλλει κοῖναι τὴν οἰκουμένην
 ἐν δικαιοσύνῃ« (Act. 17, 31), μεθ' ἧν ἡμερῶν καὶ νύκτων οὐκ ἐστὶν περίοδος καὶ
 μηνῶν καὶ ἐνιαυτῶν ἀνάκλησις. χίλια δὲ ἔτη τῆς βασιλείας ὀνόμασεν τὸν ἀπέραν-
 τον αἰῶνα διὰ τῆς χιλιάδος δηλῶν· γέγραφε γὰρ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ὅτι »μία
 ἡμέρα παρὰ κυρίου ὡς χίλια ἔτη καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία« (II Petr. 3, 8). τὴν
 οὖν μίαν καὶ τελευταίαν ἡμέραν ἐκείνην καὶ εἰς ἀπέραντον παρατείνουσαν καὶ
 Ἰωάννης τῇ χιλιάδι τῶν ἐτῶν ἐπενήξαστο (so). — τινὲς δὲ πλανηθέντες καὶ χρονι-
 κῶς νοήσαντες τὴν πρώτην ἀνάστασιν ἐνόμισαν χιλίων ἐτῶν περίοδον προανί-

den Augene wir nicht ferner vermögen, im Tod zu entschlafen! Denn dein ist die Herrlichkeit und Gewalt, o Christus Jesus, durch den heiligen Geist von Ewigkeit und jetzt und in die ferneren Ewigkeiten. Amen.

Salva voluntate nostra Deus non est causa malorum quae operamur; unde per legem damnentur et torqueantur qui peccant, oportet. quapropter recte egit Christus etiam cum esset verbum Dei non mutando mentem Iudae, ne illum eligere bonum necessitate adigeret.

4 Pitra, Anal. s. IV, 205. 438

στασθαι τοὺς ἁγίους καὶ ἀπολαύειν τῶν τῆς γῆς ταύτης ἀγαθῶν καὶ οὕτως γίνεσθαι τὴν καθόλου πάντων ἀνάστασιν, μετὰ τὴν παραδρομὴν τῶν χιλίων ἐτῶν, ὅπερ ἐστὶν μυσθικὸν καὶ ἔξω πίπτει τῆς ἐννοίας τῆς θείας γραφῆς. βοᾷ γὰρ ὁ τῶν θείων μυστηρίων ταμίης Παῦλος Ῥωμαίοις γράφων, ὁ »εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγείς« καὶ »εἰς αὐτὸν τὸν παράδεισον« καὶ ἀρρήτων ἐπακούσας ῥημάτων (II Κορ. 12, 2. 4), »ὡς οὐκ ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρωσὶς καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ« (Röm. 14, 17). Gegen die Zugehörigkeit zu Methodius entscheidet Symp. 4, 4. 9, 3. 5 S. 50, 14ff. 117, 14ff. 120, 7ff. Zum Inhalt vgl. Cramer, Catene VIII, 568, 8ff

4 Aus Mus. Brit. addit. 12156 Bl. 70rb; Lemma ex tractatu tertio de resurrectione adversus Origenem

METHODIUS

ÜBER DIE UNTERSCHIEDUNG DER SPEISE.
UND ÜBER DIE JUNGE KUH, WELCHE IM
LEVITICUS ERWÄHNT WIRD, MIT DEREN ASCHE
DIE SÜNDER BESPRENGT WURDEN

Handschriften der altslavischen Übersetzung (= S)

A = Tolstoi. II, 56 (jetzt Petropol.)

B = Moskov. Synod. 110

Methodius

Über die Unterscheidung der Speise.

Und über die junge Kuh, welche im Leviticus erwähnt wird,
mit deren Asche die Sünder besprengt wurden.

- 5 Es wäre folgerichtig, daß wir uns genug sein ließen an diesen Ab-
handlungen, da viele sind die von mir früher geredeten Erinnerungen.
Denn von vielen Anfechtungen überströmt, haben wir dem noch keine
Lösung gefunden. Denn du weißt, o Frenope, da du mit uns gekämpft
10 hast und hast teilgenommen durch viel Arbeit und Gebet und Fasten,
wieviel mir der Anfechtungen widerfahren bei jeder Abhandlung! Wieviel
bereitete der Satan nach Beendigung der Abhandlung wegen der Jung-
frauschaft mir Schmerzen! Wie viel aber hat er mir wiederum Be-
schwernis bereitet, nicht gestattend die Abhandlung über die Auferstehung
zu vollenden! Er hat erregt Wellen wie unübersteigliche Berge, Leiden 2
15 sage ich, heranwälzend Anfechtungen, »so daß wir auch am Leben ver-
zweifelten«; obwohl solche Fälle förderlich sind. Denn mehr lieben
die Menschen der Gegenwart Verleumdungen und Abscheuliches auch
in betreff Frommer, mehr das Böse hörend und nicht das Gute von den
Nächsten.
- 20 Dennoch, wenn auch ein solcher Sturm des Traurigen mich er- 3
griffen hat, lasse ich nicht ab vom Schreiben. Denn dies ist allgemein,
die Verleumdung derer, soviel nur ihrer sind, die die Wahrheit an-
nehmen. Und nicht nur jetzt hat sich das erhoben, sondern durchaus

14 vgl. De autex. 2, 2 S. 148, 7f — 15 II Kor. 1, 8 — 16 vgl. Hippol.
Danielcomm. III, 16, 4. 19, 4 S. 154, 13ff. 160, 11ff Bonw.

1 »Methodius«; »Desselben« S 9 »hast teilgenommen d. viel« unter dem
Text A | »viel« und »und²« < B, vielleicht von 2. Hd. in A 18f »auch
in betreff Frommer« i o blagyja; »und Irrtümlicher« i oblazny vermutet Masing
20 »Sturm — Schreiben« Z. 21 (außer »mich ergriffen«) unten am Rand in A

von den Propheten selbst an, welche wenn gehaßt auch erfreut waren, während ihnen die bösen Dämonen widerstanden. Denn um nichts mühen **4** sich die Dämonen so, als die Menschen abwendig zu machen von ihrem Schöpfer und seinem erstgeborenen und eingeborenen Sohn Jesus **5** Christus, widerstrebend den gerechten Gedanken, hindernd die, welche den Weg der Wahrheit wandeln und dem Besseren nacheifern, und hemmend die Gedanken, welche den Sinn zur Unsterblichkeit führen. Deswegen ihre Verurteilungen und Überführungen, daß den Menschen der Weg des Heils erschienen sei. Daher sind sie geschäftig, damit **5** **10** wir ohne Erkenntnis seien des natürlichen und theologischen Wortes, eifersüchtig auf die, welche nachgehen dem Verständnis der Schrift, damit jene Seelen anfangen, unvernünftige Bewegungen zu haben. Denn **6** wenn die Seele nicht gefestigt ist und nicht gehört hat die heiligen Worte und den Schöpfer und Vater des Alls nicht kennend erfunden **15** wird und das von dort sich ergießende Gute nicht gesehen hat, so achtet sie auf alle Herrlichkeiten Kains, welche die Dämonen erdichten (vorspiegeln), indem sie zu unvernünftigen Gedanken bewegen.

II. Doch, ob Dämonen es sind oder irgendeine andere Ursache, welche uns Anfechtung auferlegt, wir fürchten uns nicht, da wir ja **20** einen Helfer haben, unsern Herrn Jesus Christus. Denn mögen wir **2** auch für frühere Sünden in diesem Leben Strafe erleiden, wir müssen uns freuen, da uns dort das Gericht leicht wird. Oder wie jene heiligen Männer werden wir geprüft, ob wir kräftig und mannhaft stehen gegen die Leiden, und damit unser Glaube kund werde, denn der nicht **25** Geprüfte ist Gotte untauglich. Und so müssen wir uns nun freuen und Gott preisen, da er \langle uns \rangle würdig gemacht hat, jene Leiden zu schmecken. Denn nicht als eine kleine Bitte erbittet sich der Prophet **3** den Preiskampf des Traurigen, indem er spricht: »Prüfe mich, Herr, \langle und \rangle prüfe mich; läutere meine Nieren und mein Herz!« Es spricht **30** aber auch der Apostel Paulus: »Eitel Freude achtet es, meine Brüder, wenn ihr in mannigfache Anfechtungen fallet; wissend, daß die Anfechtung eures Glaubens Geduld wirkt«. So dienlich, meine ich, sind diese Leiden. Sonst hätte er nicht auch \langle von \rangle jenen schreibend gesagt:

2 vgl. Symp. S. 1. 10 S. 81, 12ff. 92, 7ff — **4** vgl. Joh. 1, 14. 18 — **9** vgl. Act. 16, 7 — **14** vgl. S. 415, 14 — **16** vgl. Symp. S. 59, 16. De autex. 1, 8. De res. I, 32, 4. 37, 6 — **22** vgl. I Kor. 11, 32 — **28** Psal. 25, 2 — **30** Jak. 1, 2. 3

4 »und eingeborenen« S 169 **15f** »so a. sie«: »und geachtet« S **17** » \langle uns \rangle würdig« podobny \langle ny \rangle **19** »Anfechtung« S 169^v **29** » \langle und \rangle prüfe« \langle i \rangle iskusi **32** »sind« S 170 **33** » \langle von \rangle jenen« \langle o \rangle oněch

»Gesteiniget und zersägt« und das übrige Weitere. Und an Timotheus aber nun schreibend hätte er nicht gesagt: »Die gottselig leben in Christus, werden verfolgt werden«. Denn gut ist, daß nicht schwach werde **4** der von Gott Gezüchtigte, damit nicht auch uns die geistigen »Glieder«, **5** wie jenem ungläubigen Volk, »fallen«. Denn nicht dem Engel (Boten?) folgen wollend wegen des bösen Weges, gelangten sie deshalb nicht in das Land der Verheißung, die Unglücklichen, die wegen geringer Mühsal sich von Gott abgewandt, daher empfangen sie auch Schläge, indem ihre »Glieder zerstreut wurden«. Daher werde es uns nicht **5** **10** tadelnswert, noch möge uns jemand trennen von der Liebe der Weisheit wegen der Mühsal oder einer andern Ursache.

III. Denn es wird geschehen, wenn wir dieses Leben wandernd durchwandern und keinerlei Schaden genommen haben von geistigen Tieren, so sprechen wir: »Harrend habe ich geharrt des Herrn; und er schaute auf mich« und »Er erlöste mich von allen meinen Leiden«. Denn zuvor muß man mit leiden und dann geehrt werden. Denn auch **2** ein Ackersmann begehrt nicht, daß vor dem Anjochen der Stiere und vor dem Pflügen Saat ersprosse, sondern hofft vielmehr, daß nach der Arbeit dieses sein werde. Wenn ich nun auch zu Schiffenden komme, **20** bewundern wir nicht mehr einen rauhen Steuermann, der aber tüchtig ist und aus vielen Stürmen das Schiff gerettet hat. Denn es muß, wer **3** die großen Gaben Gottes schmecken will, auch viel Leiden annehmen. Auch unter den Wettkämpfern »laufen zwar alle, aber einer empfängt die Gabe; laufet so, daß ihr hingelangt«, spricht rufend Paulus. Denn **25** es sind viele der Hindernisse des Eilens, wie dem Laufenden Gruben und Wälle, vor denen der des Weges Unkundige (und) Schwache sich fürchtet, der Kundige aber und Kräftige wird, nachdem er die üble Reise ausgehalten, gerettet. Denn weshalb ist [ein Gedächtnis] dem das **4** **29** Gute liebenden und besonnenen und bruderliebenden (Joseph) ein so

1 Hebr. 11, 37 — **2** II Tim. 3, 12 — **4** Hebr. 3, 17 — **5** Num. 14, 7—10; vgl. De autex. 18, 9 S. 194, 10ff — **9** (Num. 14, 29. 32f.) Hebr. 3, 17. I Kor. 10, 5 — **10** vgl. Röm. 8, 35 — **14** Psal. 39, 2 — **15** Psal. 33, 5 (53, 9) — **16** vgl. II Tim. 2, 12 — **17** vgl. Jak. 5, 7 — **20** vgl. Symp. S. 139, 4ff — **23** I Kor. 9, 24 — **29** Gen. 39, 8. 9. 12. 45, 3—15

4 »der . . Gezüchtigte« nakazuemu: »gegenüber dem . . Gezeigten« pokazuemu S **13** »Schaden« S 170^v . **24** »Gabe«: βαβειῶν I Kor. 9, 24 **26** »Weges . . (und)« puti (i) **28** »Reise« S 171 | »ein Ged.« + S **29** »Joseph« + Bo

großes Gedächtnis in so verschiedene Jahrhundete. Wenn du ihm wegnimmend wegnimmst jenes ganze Erdulden, das Verkaufen der Brüder und die Verleumdung jener Frau, so nimmst du ihm alle Mannheit und Schönheit weg. Ebenso auch David, wenn du (ihm) wegnimmst Sanftmut
 5 und Geduld, nimmst du ihm sein ganzes Gutsein weg. Daniel aber
 nun, wenn du ihm wegnimmst die Weisheit oder das Erdulden jenes Bel und des Drachen und der Menschen, die wilder als dieser, und der brennenden Öfen und das viele andere Leiden . . . Moses aber,
 10 Geduld? Wenn du ihm jenes alles wegnimmst, nimmst du ihm seine Tugend. Nimm andere Helden, ich sage einen Elias und Jeremias und
 Jesaias und Elisa, welche sich ausgezeichnet haben und Widerstand geleistet jenen großen Quälern, und ihre Fasten und Blöße und alle Mühsal. Denn die Mühsal der Apostel, wo kann man sie hinlegen, da
 15 sie die ganze Erde und das Meer durchwandert haben?

IV. Aber nun, nachdem wir hiervon soviel geredet, gehen wir zum weiteren über, dieses völlig erkannt habend, daß es sich nicht gebührt zu erschrecken vor zustoßenden Unfällen, zumal denen, die den Besitz des Wortes erlangt haben. Denn er spricht: »Tue auf deinen
 20 Mund mit dem Worte Gottes«.

Daher nun, o geliebte und an den Herrn gläubige Kilonia, denn 2 zu dir rede ich von hier an, freue ich mich sehr deiner wahren Weisheit. Denn das ist die wahre Weisheit, deren Salomo gedenkt: »Der Anfang der Weisheit ist die Furcht Gottes«. Dies aber erschien vielen
 25 wie schwer, denn viele Anfechtungen kommen auf solche. Dies aber sage ich, da ein Bruder, als er mir schrieb, dasselbe mir zeigte: »Alle deine Trübsale und Leiden sind des Herrn, als welche du um seines Namens willen empfangen hast«.

Denn dies ist der Weg denen, die nach dem Himmlischen dürsten 3 und um jenen Besitz sich fleißigen. Denn wenn jener »Weg« auch
 30 »eng« ist, aber auch kurz und in große Weite und Licht führend, die herzukommen. Denn so ist uns die Ordnung zu empfangen das ewige 4

2 Gen. 37, 28. 39, 17f — 4 vgl. I Sam. 24, 11—13. 18 — 5 Dan. 1, 20. 13, 1ff. 23ff. 6, 16—18. 3, 19—22 — 9 Num. 12, 3 — 14 vgl. De sanguis. 5, 3 — 19 Prov. 31, 8 (24, 76) — 23 Prov. 1, 7 — 29 vgl. Kol. 3, 1f. Mt. 6, 33 — 30 Mt. 7, 14. Barn. 19, 1. De vita 7, 6

1 »so verschiedene« »alle« vseliky S 11 »und«¹ < B 14 »Denn d. Mühsal«: wohl »Die Mühsal aber« | »Apostel« S 171^v 21 »Kilonia« A B («Kilonia« S^c); aber vgl. 5, 3. 6 31 »kurz« kratok: »sanft« krotok A 1. Hd. S 172 | »Licht« svět: ob »hell« světl (näml. »denen«)?

Leben und jene Kränze, die nicht welken. Denn es spricht auch Jakobus: »Selig ist der Mann, welcher die Anfechtung erduldet, denn angefochten worden wird er die Krone des Lebens empfangen«. »Denn was hilft es« auch »dem Menschen«, um gemäß dem Worte Christi zu 5 sprechen, »denn was hilft es dem Menschen, wenn er die ganze Welt erwirbt und seine Seele verdirbt«. Und dies, da dies Leben sehr gering 5 ist und nichts des Wahrhaftigen hat. David aber nun spricht: »Unsere Tage in ihnen siebzig Jahre, wenn aber unter den Mächtigen, so achtzig Jahre und das Meiste von ihnen Arbeit und Mühe«. Daher 6 10 erwähle Trübsal zu haben mit dem Volk Gottes. Das Volk Gottes aber sind die, welche die Gabe der Berufung von oben (»zu dem, was droben«?) empfangen haben, und wegen des Empfangens vieler Trübsal. Daher haben sie auch nicht gehört wie jener Reiche: »Du hast empfangen 7 dein Gutes in deinem Leben«. Denn auch jene »Riesen, die genannten 15 Menschen von Ewigkeit«, haben nichts erlangt mit ihrer (»jener«?) Stärke und (ihrem) Stolz. Wie Jeremias, der Prophet, spricht: »Aber sie sind untergegangen, weil sie keinen Verstand hatten«.

V. Uns aber gibt Gott, zu wissen alles, was ihm gefällig ist. Denn »selig sind wir«, spricht er, »da das Gott Wohlgefällige uns kund ist«. 20 Wohlgefällig aber ist Gott Besonnenheit. Besonnenheit aber ist, zu haben einen besonnenen Sinn und nicht bewegt zu werden von dem Schlimmen stürmischer Gedanken. Alle Übertretung aber nun ist Krank- 2 heit der Seele. Krankheit aber mengt sich nicht mit dem Guten, wie das Gute, sie wird aber gesund durch den Empfang des Guten. Denn 25 Gerechtigkeit ist Gesundheit, aber Ungerechtigkeit Krankheit. Daher wird die Seele und der Geist, [wird] nicht ausharrend die überfallenden Anläufe, nicht haben einen gesunden und gefestigten Sinn. Daher auch der Prophet, uns vielfaches Ausharren lehrend, spricht: »Du hast uns geprüft, Gott, hast uns geläutert, wie Silber geläutert wird«, und wieder 30 derselbe: »Harrend habe ich geharrt auf den Herrn und er hatte acht auf mich«.

1 vgl. I Petr. 5, 4 — 2 Jak. 1, 12 — 3 Mt. 16, 26 — 7 Psal. 89, 10 —
 10 vgl. Hebr. 11, 25 — 11 Kol. 3, 1. 2 — 12 Act. 14, 22 — 13 Luk. 16, 25 —
 14 Baruch 3, 26 — 16 Baruch 3, 28 — 18 vgl. I Kor. 2, 12 — 19 Baruch 4, 3 —
 22 vgl. Symp. 140, 2ff — 28 Psal. 65, 10; vgl. De res. I, 56, 1 S. 315, 6 —
 30 Psal. 39, 2

8 »d. Mächtigen«: *δυναστίας* Psal. 89 12 »empfangen haben« *prijaša:*
priatia S 14 »Leben« S 172^v 15 »Menchen« *člci*: »von den Menschen«
člcy? 28 »lehrend« S 173

Daher erwählen wir vielmehr gemäß dem Apostel »unter Mühen, **3**
 unter Schmähungen, in Trübsalen, in Verfolgungen, in Nöten« zu ver-
 bleiben. Denn es wird geschehen, daß, nachdem wir dies erduldet, wir
 vom Herrn hören werden, wie er zu Hiob sprach: »Meinst du, daß ich
 5 irgendwie anders dir offenbart habe, als damit du gerecht erscheinst?«
 Daher auch wir, o Kilonia, fleißigen wir uns, dieser Stimme teilhaftig
 zu werden. Es läßt sich aber dies auch an Pflanzen zeigen. Denn **4**
 wie Pflanzen mit Dünger bestreut mehr zu Größe und Schönheit ge-
 langen und süße und gute Frucht bringen, so wächst auch unsere Seele,
 10 wenn Anfechtung kommt, mehr zur Gerechtigkeit und zu aller Tugend.
 Es wird aber dies auch im Evangelium gesagt von jenem unfrucht-
 baren Feigenbaum, um dessentwillen der Gärtner bittet, daß er ihn be-
 schütze mit Dünger.

Daher auch Hiob »auf dem Dünger« saß in der Zeit der Anfechtung, **5**
 15 und daselbst sitzend harrete er der Offenbarung. Denn ein sehr großes
 Gut ist in Anfechtungen Geduld. Denn auch jener, verachtend alles
 Irdische, saß wie im Palast des Kaisers auf jenem Dünger.

Mit Gerechtigkeit aber nun, o liebe Kilonia, bereichere, wenn Reichtum **6**
 dahinfließt, dein Herz, wenn aber nun auch Verlust des Vermögens uns
 20 kommt, oder Krankheiten uns anfallen, oder Verleumdungen, muß man
 sich stärken. Denn wenn wir auch wollen, daß sie von uns gehen,
 werden wir nicht imstande sein, diese alle zu verscheuchen. Daher
 nehmen wir vielmehr mit Geduld diese alle an. Denn »gerichtet werden
 wir von Gott gezüchtigt, damit wir nicht mit der Welt verurteilt
 25 werden«. »Du aber«, sagt der Apostel an Timotheus schreibend, »folge **7**
 meiner Lehre, dem Leben der Tugend, dem Glauben, der Geduld, der
 Liebe, der Sanftmut« durch Verfolgung, Leiden. Denn durchaus kundig
 lehre ich dich, daß er mit diesem Wort nicht jenem allein diese Unter-

1 II Kor. 6, 4 — **4** Hiob 40, 3; vgl. De res. I, 56, 7 S. 316, 22f — **11** Luk.
 13, 6. 8 — **14** Hiob 2, 8. De res. I, 62, 4 S. 327, 19f; Hennecke, Altchristl. Malere
 u. altkirchl. Litteratur S. 51. 218ff — **18** vgl. De vita 1 — **23** I Kor. 11, 32 —
25 I Tim. 6, 11

16 vgl. Chrys. Ad pop. Antioch. 5, 1 PGr 47 S. 67f

5 »irgendwie« < Hiob 40, 3 **11f** »unfruchtbaren« S 173^v **14** vor
 »Daher« + »Warum Hiob auf dem Dünger saß« S | »auch« < B **16** Chry-
 sost. τὸ κατὰ τὸν Ἰώβ, καὶ ἡ κοπρία ἢ παντὸς θρόνου βασιλικῆς σεμνοτέρη
20 »anfallen, oder«: oblesti io (oblestiti παγιδεύειν) a. Rd. + A **21** »von« ot: o B
26 »Lehre« S 174: δικαιοσύνην I Tim. **7** »Liebe« vor »Geduld« Z. 26 I Tim.

weisung geredet, sondern zu uns allen. Denn »das, was droben ist«, befiehlt er uns »zu sinnem«.

VI. Dies aber nun haben wir genug geredet von denen, die »um der Gerechtigkeit willen« im Leiden sind. Endlich aber ist von dem zu 5 reden, in bezug worauf du fragend gesandt hast, nämlich von dem in einem Haus sterbenden Toten. Denn so verhält sich dieses Wort:

»Wenn ein Mensch in einem Hause stirbt, so sind, wer in das 2 Haus geht, und alles, was im Hause, unrein bis zum siebenten Tag, und alles unbedeckte Geräte ist unrein. Und er nimmt von der ver- 10 brannten jungen Kuh und mischt es mit Wasser und reinigt das Gefäß, und es nimmt Ysop ein reiner Mann und befeuchtet ihn im Wasser, um zu besprengen das Haus und das Geräte und die Seelen und alles, was in jenem Hause war«. »Und es besprengt der reine Mann das Unreine am dritten und am siebenten Tag«. »Und der Mensch, welcher 15 sich nicht reinigt, soll umkommen aus seiner Gemeinde, weil er das Heilige Gottes befleckt hat, da er mit dem Wasser der Besprengung nicht besprengt worden ist. Daher ist er nicht rein. Und es wird euch sein ein ewiges Zeichen. Und der, welcher besprengt mit dem Wasser der Besprengung, wasche seine Kleider. Und die Seele, welche 20 anrührt das Wasser, ist unrein«.

Es ist nötig zu verstehen, daß, dieses Gebot festsetzend, unser Er- 3 löser auch es nicht einfach zu verstehen bestimmte. Es »bedürfe nicht«, sagte er zu Petrus, »wer gewaschen ist, eine andere Reinigung«. Denn es ist klar, daß, wer einmal gereinigt ist durch die Wiedergeburt, 25 sich durch nichts von den im Gesetz Genannten, das heißt durch einen Toten oder das Bein eines Toten oder durch einen andern (etwas anderes) verunreinigt. Denn es gehört sich nicht, »auswendig das Gefäß« zu waschen, aber um die Reinheit »des Innern« sich nicht zu kümmern, nämlich die der Seele. Und die Unterscheidung von Speisen 4 30 tut nicht nur jene Stimme ab, die zu Petrus vom Himmel geschah,

1 Kol. 3, 1. 2 — 3 vgl. Mt. 5, 10 — 7 Num. 19, 14—21 — 22 vgl. z. B. S. 27, 6. 53, 21. 113, 23. 469, 8. 482, 29ff — Joh. 13, 10 — 27 Mt. 23, 25. Luk. 11, 39

1 »geredet, sondern« $\bar{g}la\ no$ (S^c): $\bar{g}l\bar{a}nno$ A B 4 »Endlich« *poslědjno*:
vielleicht »Im Folgenden«? *poslědovanno* A 2. Hd. 9 »unbedeckte«: *breiter*
Num. 19 | »nimmt«: *λήψονται τῷ ἀκαθάρτῳ* Num. 19 | »von — Gefäß«
Z. 10f anders Num. 19 13 »in jenem« S 174^v 14 »welcher«] *μὴν θῆ*
καὶ + Num. 19 15 »umkommen«] *ἡ ψυχὴ ἐκείνη* + Num. 19 17 »Daher«
καὶ oder < Num. 19 18 »Zeichen«: *νόμιμον* Num. 19 20 »Wasser«]
τοῦ ῥαντισμοῦ + Num. 19 29 »der Seele« S 175

Methodius.

sagend: »Was Gott gereinigt hat, mache du nicht unrein«; sondern auch durch das, was der Herr zu seinen Jüngern gesagt hat: »Nicht, was in den Menschen eingeht, verunreinigt den Menschen, sondern was von ihm ausgeht«. Denn die Stimme, welche zu Petrus geschah, kann 5 jemand auch von den Fremdstämmigen verstehen, indem Gott befiehlt, niemand vom Glauben auszuschließen. Wie auch der große Petrus zu Cornelius redend anzeigt: »Ihr wißt wohl«, sprechend, »wie es unrecht ist einem jüdischen Mann, zu beten mit einem fremdstämmigen Mann. Und mir hat Gott gezeigt, keinen Menschen irgend unrein zu machen«, 10 der zum Glauben kommt. Daher hat er nicht nur hierdurch die 6 Beobachtung der Speisen zerstört, sondern (auch) durch das, was der Herr geredet. Und damit wir nicht allmählich, das Gesetz für abgetan erklärend, in viele Worte ausgehen, wohlan, wie die Apostel weisen wir es völlig ab: Denn nicht billig ist es, sagten sie, »daß die gläubig 15 Gewordenen in das Joch gespannt werden, welches auch (unsere) Väter nicht zu tragen vermochten«. Denn »da eine Frage entstand« in der 7 Kirche, und man sprach: Es ist nötig den gläubig Gewordenen, sich beschneiden zu lassen . . . denn er spricht in den Acten: »Es versammelten sich die Apostel und Ältesten zu sehen inbetreff dieser Sache 20 (Rede). Und Petrus stand auf und sprach zu allen: Männer und Brüder, ihr wißt, daß vor alten Zeiten unter euch Gott erwählte, daß durch meinen Mund die Heiden das Evangelium hörten, und der Herzenskündiger Gott zeugte für sie, indem er auf sie den heiligen Geist gab«. Und bald darauf: »Jakobus« aber sprach: »Ich urteile, nicht Beschwerde 25 zu machen den Heiden, welche sich zu Gott wenden, sondern ihnen zu schreiben, daß sie sich bewahren vor den Unreinigkeiten der Heiden und der Götzen, und vor Unzucht und Ersticktem und Blut«. Und bald darauf: »Und es gefiel den Aposteln, ausgewählt habend zuver-

1 Act. 10, 15 — 2 Mt. 15, 11. Mark. 7, 15 — 7 Act. 10, 28 — 12 vgl. Symp. S. 22, 19f. 121, 17f — 14 Act. 15, 10 — 16 Act. 15, 2. 7. 1. 5 — 18 Act. 15, 6—8 — 24 Act. 15, 13. 19f — 28 Act. 15, 22—26

8 »beten« προσεύχεσθαι wohl aus προσέροχεσθαι Act. 10, 28 Kl 9 »irgend unrein«: κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν Act. 12 »allmählich« πο malu, κατὰ βραχὺ Symp. 13 »weisen« S 175^v 15 »unsere« + A 2. Hd. 18 »denn«: so S 22 »d. Evang.«: τὸν λόγον τοῦ εὐαγγ. Act. 15 26f »der Heiden und« < Act. 15 28 »gefiel« godě bě: godě bo S | »Aposteln« S 176: einiges + Act. 15 | »ausgew. habend« ἐκλεξαμένοις 28f »zuverlässige« »treue« + S

lässige Männer zu senden zu den Heiden, Paulus und Barnabas und Silas und Judas genannt Barsabas, durch ihre Hände so geschrieben habend: Die Apostel und die Ältesten der Bruderschaft, welche ist in Antiochien und Syrien, sich zu freuen! Da wir gehört haben, daß
 5 einige von uns gekommen, euch beunruhigt haben mit *<Worten>*, welche wir ihnen nicht befohlen haben, gefiel es uns, da wir zusammen waren, auszuwählen Männer und sie euch zu senden, mit unsern geliebten Barnabas und Paulus, Menschen, welche dargegeben haben ihre Seelen um des Namens Jesu Christi willen«. Und bald darauf: »Es gefiel
 10 also dem heiligen Geist und uns, nicht auf euch zu legen eine größere Last, sondern nur, daß ihr euch enthaltet von allem Götzenopfer und Unzucht und Ersticktem«. — Des heiligen Geistes aber und der Apostel 8
 Befehl, daß nicht die Heiden genötigt werden, das Gesetz Moses zu halten, sagt er (*»wird gesagt«?*) zu denen, die zu fleischlich auf das
 15 Gesetz sehen, das der »Waschungen der Gefäße« und »viele andere« Beobachtungen hat.

VII. Es forschet aber nun jemand, weshalb Gott nicht ließ *<die Juden>* die übrigen Tiere essen, welche auch die übrigen Menschen, sondern ein wenig ihnen befahl sich zu enthalten, einen Unterschied
 20 machend von Reinem und Unreinem. Wenn aber nun, damit rein und 2
 des Bösen unteilhaftig das Leben werde, indem wir nicht Fleisch essen, auch (und) nicht ungerecht zu leben trachten, da wir auch von den von der Erde hervorgebrachten Früchten zu leben vermögen, so handeln wir in keiner Weise nach Gerechtigkeit, jene Geschöpfe, die nichts an
 25 Unrecht uns zuvor getan, zu schlachten zu unserm Genuß. War es uns etwa nicht genug, von jenen geehrt zu werden und ihrer Arbeit zu genießen? Sondern auch nach so großen Diensten schleppen wir sie zur Schlachtung, ihren Schaden zu unserm Genuß machend. Wenn aber 3

9 Act. 15, 28. 29 — 15 Mark. 7, 4 — 19 vgl. Orig. De princ. IV, 2, 10

1 »Bariabas« S: einiges + Act. 15, 22 3 *καὶ οἱ ἀδελφοὶ* Act. 15 < S
 4 »Antiochien« S c: achanii S | »Syrien«: einiges + Act. 5 »euch . . mit
 Worten« *vy slovami*: vami S: einiges + Act. 5f »welche . . ihnen«: *οἷς* Act.
 6 »befohlen« *повелѣхом*: *polēchom* B 10 »also«: *γὰρ* Act. 15, 28 11 »son-
 dern nur«] *πλὴν τοῦτων τῶν ἐπιτάγης* Act. 15, 28 12 »Apostel« S 176^v
 15f »das . . hat« *imušt*: *imuštju* A, *imuštu* B 17f »die Juden« < S; schwer-
 lich ist für »Menschen« *člci* (Nomin.) zu lesen *člcý* »Menschen« (Accus.) = »das
 Volk« und hierher zu ziehen 19 »ein wenig« < B 23 »so« *to*: »aber«
 »sondern« *no* S 27 »Diensten« S 177

nun von Gott gestattet ist, die Tiere zu essen, da er sie zu unserm Genuß geschaffen, warum essen wir nicht die, welche nicht teilnehmen an unserm Dienst, sondern welche uns vielmehr lästig sind? Denn die pflügenden Stiere und milchbringenden Kühe und die uns mit ihrer
 5 Wolle schmückenden Schafe schlachten und töten wir. Wenn aber jemand Schweinefleisch aß, so wurde er mit Bedrohung gereinigt.

Wegen dessen sagen wir, daß von Gott auf die Erlösung hin das 4 Gesetz gegeben worden sei. Denn [wie] nichts Unnützes befahl Gott, sondern damit er den vielen den Weg zur Frömmigkeit zeige, aussondernd
 10 die ägyptischen Speisen, und vielmehr sie zur Besonnenheit führend; wie auch oft die Ärzte die Kranken durch andere Speisen heilen. Denn 5 sie bedurften wegen des Dampfes des Götzenglaubens anfangs ein solches Gesetz, damit sie nun eine Menge von Sitten annehmen und erprobt werden, welchen Eifer sie haben in betreff dieses Gesetzes. Denn es ist
 15 notwendig, daß die, welche »im Geringen« Gott nicht gehorsam sind, vielmehr in Höherem nicht gehorchen, die aber, welche in Geringerem gehorcht haben, auch Größeres halten. Daher hat auch Gott zuerst wegen 6 Speisen und Opfern Gesetze gegeben, und über andere sehr einfache Dinge ein Gesetz, nicht unwissend, daß »alles, was in den Menschen
 20 eingeht, ihn nicht verunreinigen« kann, sondern vielmehr in dem Geringeren unsere Seelen lehren wollend, damit sie imstande wären, das Wertvollere völlig zu halten. Denn wie Lehrer, den Kindern einfache Striche vorschreibend, hierdurch zum Erlernen hinführen, so auch Gott. Denn an Stelle der Striche gab er das Gesetz, damit in ihm zuvor
 25 unterrichtet sie zu Höherem fortschreiten. Wie auch Paulus kundtut, 7 es habe »das Gesetz den Schatten der zukünftigen Güter«, aber nicht das Bild der zukünftigen Dinge selbst. Wie ein Schatten nicht hat das wahrhaftige Bild der Dinge; das Bild aber bildet ab die Gestalt dessen, wessen Bild es ist, und zeigt durch die Ähnlichkeit des noch
 30 nicht Gekommenen es wie Gekommenes. Was nun der Schatten ist gegenüber dem Bild, das ist das Gesetz gegenüber dem Evangelium,

7 vgl. Symp. 3, 1. 5, 2. 7 S. 27, 4ff. 53, 20ff. 61, 21ff — 8 De lepra 15, 1 S. 469, 22f — 11 vgl. De cib. 11, 2 S. 441, 8ff — 15 Luk. 16, 10 — 19 Mt. 15, 11. Mark. 7, 15 — 26 Hebr. 10, 1; vgl. Symp. 5, 7 S. 61f. De lepra 4, 3ff S. 454, 10ff. Orig. De princ. IV, 3, 13 S. 343f — 27 vgl. Symp. 5, 8 S. 62, 15ff — 30 Symp. 5, 7. 9, 2. 3 S. 61, 21ff. 115, 23ff. 118, 1ff

26 vgl. z. B. Athan., Festbr. S. 57. 79. 144 Larsow

5 »schlachten und töten wir« kolemü i ubivaemü my: kolemy i ubivaemy S
 9 »d. vielen«: »durch vieles«? mnogim 12 »bedurften« S 177^v 26 »der zukünft.« S 178

aber was das Bild ist gegenüber den Dingen selbst, das ist das Evangelium gegenüber dem Zukünftigen.

VIII. Da dies so ist, müssen auch diese Speisegesetze Schatten sein »der zukünftigen Güter«, welche das Evangelium aufgedeckt und ge-
 5 läutert hat, nicht so sehr zu sorgen um Speisen und über das, was gespaltene Hufe hat, als vielmehr um Gerechtigkeit und die geistliche Speise und um Handlungen der Menschenliebe. Denn was dort ge-
 2 gespaltene Hufe, das ist hier ein tätiges und vernünftiges Leben. Und was dort die Speise wiederkäuen, das ist hier die Schrift verständig
 10 verstehen, damit nicht einfach nur die Schrift verstehend wir Schaden empfangen. Es unterscheidet aber nun das Gesetz die Tiere nicht nur
 3 in reine und unreine, wenn auch viel Vermischung die Festsetzung über die Speisen hat. Denn siehe, das Schwein insofern es »nicht wieder-
 kält«, ist es unrein, insofern wiederum es »eine Spalte im Fuß hat«,
 15 ist es rein. Und das Kamel, insofern es »nicht hat eine Spalte in den Füßen«, ist es unrein; insofern es »die Speise wiederkält«, ist es rein. Wenn sie aber mit einigem rein sind, mit einigem unrein, sind sie zur Hälfte rein und unrein. Ganz sind die unrein, welche weder eine Spalte in den Füßen haben, noch die Speisen wiederkäuen; rein aber
 20 wiederum sind die, welche dieses beides haben, nämlich eine Spalte und das Wiederkäuen der Speisen. Und nun das Schwein ist zur Hälfte
 4 rein, aber der Elefant ist ganz unrein, weil er weder die Speise wiederkält, noch die Füße gespalten hat. Das Gesetz aber befiehlt sich zu hüten, anzurühren das Bein dieser und jedes Toten. Wie dann
 25 verunreinigt man sich an dem Halbreinen, aber an dem ganz Unreinen, nämlich an dem Elefant verunreinigt man sich nicht, sondern man braucht auch seine Gebeine und Zähne und anderes, nicht beachtend die Gebote? Wie nun macht der Prophet in dem Psalm von seinen Gebeinen ein Haus Christo; »Aus dem Elfenbeinpalast«, spricht er, »aus
 30 welchem dich erfreuten die Töchter der Könige in deiner Herrlichkeit«, obschon mit Einem Mal das Gesetz befohlen hat, nicht anzurühren das Bein eines solchen Tieres. Widersprechen sich etwa nun die 5

3 Hebr. 10, 1 — 4 II Kor. 3, 14. 16. 18 — 6 vgl. Iren. Adv. haer. V, 8, 3. Orig. z. B. De princ. IV, 2, 10 — 10 Symp. S. 27, 6. 113, 23. De lepra 13, 2. 14, 5. — 15 Lev. 11, 4. Deut. 14, 7 — 24 Lev. 11, 8. Deut. 14, 8 — 29 Psal. 44, 9. 10 — 32 vgl. De res. I, 48, 1. 62, 8. II, 16, 11. 17, 4. III, 20, 4. Tert. De praescr. 32

7 vor »Denn« + »Was gespaltenen Hufes ist, was aber das Wiederkäuen« S 9 »dort« S 178^v 12 »wenn«: »da« wäre zu erwarten 23 »wiederkält« S 179 32 vor »Widersprechen« + »Wie die Decke ist die einfache Deutung der Schrift ohne den (tieferen) Sinn« S

Schriften, oder stimmen die Propheten nicht überein mit dem Gesetz? Aber entgegengesetzt(?) gebührt es sich zu meinen. Denn mit sich übereinstimmend sind die Schriften des Herrn, und zu der gleichen Erkenntnis und Leben sendend und zu Einer Hoffnung führend; so sehr,
 5 wenn sich auftut »die Decke« der Schrift — sie kann aber nicht anders aufgedeckt werden, als nur wenn wir uns gewandt haben zu dem Herrn Jesus Christus, — [denn] so »werden wir mit aufgedecktem Antlitz« seine »Herrlichkeit« durch die alt(testamentlichen) Schriften gepredigt schauen. Nicht von den Zähnen der Elefanten und von Gold ihm ein
 10 Haus bauend; denn das heißt auch nicht der Prophet, wenn auch die Juden solches über Christus faseln; denn wir wissen, daß die Gottheit sich nicht ergötzt an toten Gebeinen menschlicher Kunst, sondern an Lebendigem und niemals Verweslichem. Denn das Elfenbein sind
 15 die geistigen Leiber, deren er sich freut, ohne Sünde sie in der Auf- erstellung sehend. Daher er auch elfenbeinern unsere Leiber nannte, welche, glänzend geworden ähnlich dem Elfenbein durch gute Werke, das Reich Gottes empfangen werden, indem sich Gott ihrer freut, gemäß den zu den Propheten Redenden: »Ich habe mich derer gefreut, die zu mir gesprochen: In das Haus des Herrn wollen wir gehen«.
 20 IX. Fortan nun hernach — denn wir wollen gehen auf den Weg des Wortes (Geistes) — ward helle der Schatten, erfüllte sich das Gesetz, nahte sich die Hoffnung, erschien »die Wahrheit«, kam »das Ende der Zeiten«. Es sandte Gott seinen Sohn, indem er erkaufen wollte den Menschen, der da war unter dem Nomos. Nicht allein vermag
 25 »das Blut einer jungen Kuh und Asche und Ysop zu reinigen« das Unreine. Es ist fortan zur Ruhe gekommen das ganze Gebot des

5 II Kor. 3, 16; vgl. zu S. 436, 26. De sanguis. 9, 4ff — 7 II Kor. 3, 18 — 11 vgl. Symp. 9, 1 S. 113f. De res. II, 21, 1 S. 374, 16f. De lepra 14, 6. De sanguis. 9, 5 — 14 vgl. I Kor. 15, 44 — 16 vgl. De res. II, 15, 7. 16, 1 S. 363, 7f. 365, 1f — 18 Psal. 121, 1 — 21 vgl. Mt. 5, 17. Gal. 4, 4 — 22 vgl. Joh. 1, 17. 14, 6 — I Kor. 10, 11 — 23 Gal. 4, 5 — 25 Hebr. 9, 13. 19 (Num. 19, 6); vgl. Trifon bei Hier. De vir. ill. 57 S. 35 Bernoulli

5 Isidor Pelus. Ep. IV, 139. Altercat. Simon. et Theoph. 12 — 21 vgl. Athan. Festbr. S. 57. 78f

4 »sendend« *πυσταῖστα* S 179V: »antreibend« *πυσταῖστα*? | »so sehr« *τολίκο*, vielleicht »nur« *τόκμο* 7 »wir«: *πάντες* + II Kor. 3 8 »seine«: *τοῦ κυρίου* II Kor. 3 9 »der Elefanten« *slonovyich*: *slovyich* 1. Hd. A 13 vor »Denn« + »Daß Elfenbein sind die geistigen Leiber« S 17f »gemäß« S 180 24 »allein« *μόνον*: ob *μένον*?

Nomos. Nicht das erwartete Szepter war es, sondern der Herr Christus. Es kam die Hoffnung, es ward gepredigt das Evangelium, wir sind 2 über das Größere belehrt worden. Wo bedarf man nun der buchstäblichen Reinigung? Denn »das Gesetz und die Propheten haben 5 bis auf Johannes geweissagt«. Von Johannes an übertreten die, welche meinen, durch den Nomos gereinigt zu werden, den Nomos. Denn der Nomos reinigte mit Waschung und Reinigung. Denn von der Ankunft Christi an begann zu mangeln die Asche der jungen Kuh. Jenen aber ward weder gestattet, einer anderen Kuh Asche zu gebrauchen an 10 Stelle jener von Mose bestimmten, noch eine Reinigung dieser Weise zu unterlassen, noch daß frei von Strafe sei, der sich nicht gereinigt. »Denn dies«, sagt er, »ist die Teilung des Gesetzes, welche der Herr 3 befahl, sprechend: Sage den Söhnen Israels: Und es soll nehmen ein jeder von ihnen zu dir eine junge Kuh, eine rote, reine, welche keinen 15 Fehler an sich hat und auf welche kein Joch gelegt ist, und sollen sie geben Eleasar dem Priester. Und sie sollen sie herausführen aus der Stadt an einen reinen Ort und sollen sie schlachten vor ihm«. Und dann auch dies Gesetz: »Wenn ein Mensch geht in das Haus eines Toten, wird er unrein sein, und alles, was in jenem Hause ist, und 20 jeder, der anrührt, wird unrein sein. Und er nehme von der bereiteten Asche der Reinigung und mische es mit Wasser und Ysop und reinige das Unreine«. Und bald darauf: »Und wenn ein Mensch sich verunreinigt und sich nicht reinigt, jene Seele soll ausgerottet werden aus der Gemeinde, denn er hat das Heilige des Herrn verunreinigt, denn 25 mit dem Wasser der Reinigung hat er sich nicht besprengt und es sei euch ein ewiges Gesetz«.

X. Die Juden, wenn sie wollen nach dem Gesetz leben, so gebührt ihnen fortan nicht, die Bücher des Gesetzes mit den Händen zu nehmen, noch das Lamm zu schlachten und Passa zu feiern, damit sie nicht 30 dem Zorne schuldig werden, als verunreinigt habend das Heilige des

1 Psal. 2, 9? — 4 Mt. 11, 13; vgl. Tert. z. B. Adv. Iud. 8. De ieiun. 2 — 12 Num. 19, 2. 3 — 18 Num. 19, 14. 17—19 — 22 Num. 19, 20

9 vgl. Athan. Festbr. S. 60f

6f »d. Nomos der Wasch. u. Reinig. rein.« S 7 »Reinigung« S 180^v
 8 »Jenen«, nämlich den Juden 11 »der sich nicht gereinigt« ne očistivšusja:
 ne očistivšesja S 13 »es — ihnen« Z. 14: λαβέτωσαν Num. 19, 2 15f »sollen
 s. geben-: δώσεις meist Num. 19, 3 17 »Stadt«: παρεμβολῆς Num. 19, 3
 18 »geht — mische« Z. 21 etwas anders Num. 19 21 »der Reinigung« očistenia:
 očistenie S 22 »bald« S 181 25 »besprengt«: ἀκάθαρτός ἐστιν + Num. 19, 20

Herrn. Denn er sagt: »Jeder Mensch, wenn er sich verunreinigt und 2 nicht reinigt, jene Seele soll ausgerottet werden aus der Gemeinde«, denn er hat sich »nicht gereinigt mit dem Wasser der Reinigung«. Nicht 3 einfach nur Wasser, sagt er, sondern gemischt mit der Asche der 5 jungen Kuh. Denn so ist die Reinigung des Gesetzes; indem Gott nicht erlaubt hat, nur mit Wasser allein sich zu reinigen, damit sie haben sich zu rühmen, noch ein Grab zu berühren, noch in das Haus eines Gestorbenen einzutreten, noch durch ein Totenfeld zu gehen, was unmöglich ist. Denn dadurch wurden sie auch gehindert nach dem 4 10 Gesetz zu leben, als die Asche mangelte, und fielen in Strafe, da Gott dieses veranstaltete, [und] damit sie genötigt würden, einen zu suchen, der sie vom Gesetz loskaufte. Denn »Ich sage«, spricht der Apostel, »einem jeden Menschen, der sich beschneiden läßt, daß er schuldig ist, den ganzen Nomos zu erfüllen«.

15 Die Jahre wurden erfüllt, es mangelte die Asche. Nicht mehr wird 5 »auf steinerne Tafeln« geschrieben: »Liebe den Herrn deinen Gott«, das was unter dem Gesetz ist nötigend wider Willen Gott zu dienen, sondern »auf fleischerne Tafeln« denen, die in Ewigkeit leben wollen, aus freien Stücken Gotte zu dienen. Ich möchte aber sie nun gern 6 20 fragen, wie sie uns das Gesetz zu halten befehlen: wie uns das Gesetz selbst befiehlt und der heilige Geist, oder wie sie selbst meinen, daß es zu halten sei? Wenn aber nun, wie sie selbst, — so befehlen sie nichts anderes als die Übertretung des Gesetzes. Denn der Nomos <sagt> in bezug auf den, welcher ein Totenbein oder einen Toten an- 25 gerührt hat, wenn er sich nicht reinigt, so soll er ausgerottet werden von seinem Volk, damit sie nicht das Heilige anrühren; sie aber rühren Tote an und Gebeine, reinigen sich nicht nur nicht, sondern beflecken auch das Heilige, indem sie es berühren. Wenn aber wie der heilige Geist befiehlt, wie sind sie dann nicht die Allerschamlosesten? Wenn 7 30 sie aber uns nach dem Geiste zu leben befehlen, so erscheinen sie selbst als das Gegenteil tuend, wie <er spricht>: »Denn nicht ist äußerlich der Jude, noch äußerlich am Fleisch die Beschneidung, sondern der im

1 Num. 19, 20 — 12 Gal. 5, 3 — 16 II Kor. 3, 3. Deut. 11, 1 — 31 Röm. 2, 28. 29

1 »Jeder« + S 2 »aus d. Gem.«: *ἐκ μέσου τῆς συναγωγῆς* Num. 19, 20 | »denn« etc.: anders Num. 19, 20 8 »eines Gestorbenen« S 181^v 9 »wurden gehindert« stavišasja: stavišisja S 16 »deinen« svoego: »meinen« moego S 21 »befiehlt«: »befohlen hat«? 23 »anderes« S 182 29 »wie . . nicht« kako ne: kanonè S 31 »wie (er spricht)«: Denn«: »Denn wie« S

Verborgenen ein Jude ist und die Beschneidung des Herzens, nicht durch den Buchstaben, sondern durch den Geist, dessen Lob nicht von Menschen, sondern von Gott«.

XI. Es wird aber also das Mysterium der jungen Kuh unter uns
 5 bewahrt, die wir nicht nach dem Buchstaben, sondern nach dem Geist
 den Nomos halten, und nicht den Schatten und Gleichnissen und Bildern
 fortan gehorsam sind, sondern gemäß der Wahrheit der Wahrheit
 selbst. Denn die menschliche Schwäche hat diese Zeichen erfunden, **2**
 in welche ihre Blindheit legend, sie von anderem die Wahrheit empfängt.
 10 Denn die Menschheit, noch ohnmächtig seiend und ohne das göttliche
 Gutsein seiend wegen der vorhergegangenen Verführung, empfing Zeichen
 des Wahrhaftigen, in welchen sie die Wahrheit erkennt. Welcher
 Seelen (aber) gesund sind und vermögen an der Schönheit des Himmels
 den Schöpfer zu erkennen, die brauchen weder ein Zeichen noch ein
 15 Bild. Daher bedurfte man, daß zuerst im Gesetz geoffenbart werde,
 damit man dadurch auch zum Geistigen fähig würde, über welches uns
 unser Herr Jesus Christus belehrt hat, weder »in Jerusalem« noch auf
 »dem Berge« Garizin sei Gott »anzubeten« von denen, die die Wahr-
 heit geschmeckt haben, sondern »im Geist und in der Wahrheit« »reine
 20 Hände« zu ihm emporzuheben. Denn nicht wird das Heilige von Örtern **3**
 und Räumlichkeiten umschrieben, nicht hat er Wohlgefallen an solchen
 Ehrerweisungen und Diensten, da die wahre junge Kuh erschienen ist,
 deren jene ein Vorbild war, indem die wahren Reinigungen offenbar
 geworden sind. Denn »Siehe«, spricht er, »mache nach dem dir ge-
 25 zeigten Bild alles«. Die wahre »junge Kuh« aber ist das Fleisch **4**
 Christi, welches er annahm wegen der Reinigung der Welt: »rot« ge-
 nannt wegen des Leidens, »tadellos« aber der Unschuld halber, »ohne
 Joch« aber, weil rein von aller Sünde, und »an Fesseln« (ein Joch)

7 Symp. 9, 2 S. 115f — **8** vgl. De cib. 7, 5 S. 436, 11ff. De lepra 4. De sanguis. 9, 5 — **17** Joh. 4, 21. 23; vgl. De lepra 5, 1 — **19** vgl. I Tim. 2, 8 — **24** Exod. 25, 40 — **26** Num. 19, 2. 3. 9

25 Prokop. Gaz. zu Num. 19, 2 PGr 87, 1, 848. Kyr. Alex. PGr 69, 629 B. Theodoret, Quaest. in Num. PGr 80, 385 u. bei Bandini Codd. bibl. Laur. I, 111, 5f

1f ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι Röm. 2, 29 **4** »d. Mysterium« taibjstvo
 und »Blindheit« Z. **9** nevistjstvo < Miklosich **6** »und Bildern« S 182^v
12f »Welcher . . (aber < imže že)? **15** »bedurfte es« B **21** »an solchen«
 S 183 **24** »mache«: »was (čto) du machst« S **25f** Prok. »vacca illa integra Christi
 est« | Theod. b. Band. ὥσπερ ἡ δάμαλις ἀδάμαστος ζυγῶ οὕτω κ. αὐτῇ ἀδά-
 μαστος ζυγῶ ἁμαρτίας

nicht »gewöhnlich«, weil ohne Leidenschaft. »Außer dem Lager«, außer Jerusalem, »an einem reinen Ort« ohne alle Vermischung geschlachtet, durch deren Blut die Kirchen geheiligt werden, durch deren »Asche« das Volk gereinigt wird und durch deren Tod alle Heiden vom Tod
5 losgekauft worden sind.

Denn »Herr«, spricht Jeremia, »meine Hilfe, meine Zuflucht, meine
5 Hoffnung in den Tagen der Übel. Zu dir kommen die Heiden von den Enden der Erde und sprechen: Wie durch Lüge haben unsere Väter Götzen gemacht«. Daher nun wird sie verbrannt, wie die Schrift
10 spricht. Denn sie sagt: »Man soll sie verbrennen, und ihre Haut und Fleisch und ihr Blut« soll man »mit ihrem Mist verbrennen«. Denn 6 wie zur Erleuchtung [und Erleuchtung] und Belebung des zu Lernenden sind gesetzt worden die Geheimnisse. Ihr Fleisch aber nun sind die heiligen Handlungen; das Blut das Wort der Auslegung; die
15 Haut die Gestalt und Reinigung des Glaubens, welchen wir habend, Gotte darbringen; der Mist die Übertretungen, die eiternden Wunden, denn »er nahm an unser Unvermögen« usw. Daher gebietet das Gesetz, 7 alles zu verbrennen, denn vernünftig ist das Leben des Geistes, durch welchen sich erleuchten zu lassen sich gebührt, gemäß geistlicher Be-
20 lebung in unsern Herzen, damit wir nichts Dunkles von jenem denken, und wie aus einem Gefängnis herausgeführt, schauen das Licht Gottes hoch wie auf irgendeinem hohen Berg, indem wir empfangen die Parusie des heiligen Geistes. Denn wie »das Auge das Licht des Leibes«, so das der Seele die Vernunft. Wie du die Dunkelheit des
25 Buchstabens verlassen wirst, wirst du ewig im Licht bleiben.

XII. Daher ißt man auch das Fleisch des Lammes »nicht im Wasser gekocht, sondern auf Feuer gebraten«. Denn nicht befiehlt er schwach oder »roh« anzunehmen das Wort von Christus. Denn das »vollkommene Lamm« war er, denn: »Wie ein Lamm«, spricht er, »ward er

1 vgl. Hebr. 13, 11 — 6 Jerem. 16, 19 — 10 Num. 19, 5 — 16 vgl. Jes. 1, 6 — 17 Mt. 8, 17 — 22 vgl. Mt. 5, 14. 15 — 23 Mt. 6, 22 — 26 Exod. 12, 9 — 28 Exod. 12, 5 — 29 Jes. 53, 7

28 vgl. z. B. Athan., Festbr. S. 62, 7

1 Prok. extra castra vero educitur, quoniam extra urbem passus est
3 »geh. werden« stjatsja: »geh. wird« stitsja A 6 καὶ βοήθειά μου
+ Jerem. 16, 19 8 »u. spr.« S 183^v | »durch Lüge« ψεύδει: ψενδῆ Jerem.
16, 19 12 »u. Erleuchtung« i prosvěštenie: prosvětenie S 16 »Wunden«
jazvy: jazvě S 23 »des heil.« S 184 26 vor »Daher« + »Warum
man das Fleisch des Lammes gebraten ißt« + S 29 »spricht er« < B

zur Schlachtung geführt« usw. Und nun, wenn er das Volk ausführt aus Ägypten und vom Peiniger befreit, ist es ein Lamm, wenn wiederum er reinigt die Sünde, ist es eine tadellose junge Kuh. Daher werden 2 diese »in die Mitte des Brandes« gelegt: »Zedernholz und Ysop und 5 Scharlachrotes«, damit wir durch dieselben erkennen, indem die Schrift es uns durch diese Bilder kundtut [indem es uns die Schrift anzeigt], daß es unrecht ist, die Forschung über das Fleisch Christi anstellend, sich nicht zu erheben zur heiligen Dreieinigkeit [unteilhaftig]. Denn so ward die Parusie des Wortes <unteilhaftig> dieses Glaubens gehalten, 10 indem wir in keiner Weise recht denken über die Fleischwerdung des vorzeitlichen Wortes. Das Zedernholz aber fassen wir wegen des 3 Nichtfaulens und des Immergrünerens von der Erkenntnis des Vaters des Alls, der Unverweslichkeit und Unsterblichkeit hat. Den Ysop aber nehmen wir als von der Parusie des eingeborenen Sohnes Vorgebildetes, 15 da er zur Heilung und Rettung kam. Denn diese Pflanze ist vorzüglich dem Vertrocknen des Leibes abhelfend, und unser Herr Jesus Christus hat uns Vertrocknete und Verwelkte lebendig gemacht und zur ersten Ehre geführt. Denn das Scharlachene sagen wir, daß es die Gemeinschaft des heiligen Geistes bedeute, wegen dessen unsere 20 Seelen wohl »bezeichnet« seien und durch seine Gabe aus unsern Leibern herausgenommen werden. Und dies ist nun das Bild der Trias, in- 4 dem diese ins Feuer gelegt sind, die Veranstaltung (*οἰκονομία*) der jungen Kuh ..

.. da, ein doppelter Mensch seiend, er gehalten (beherrscht) wird 5 25 von einem doppelten, einem reinen und einem unreinen Leben, bedurfte er der Hilfe zum Erwählen des frommen Lebens, indem er durch diese Zeichen, welche sie zur Erneuerung haben, plötzlich in der Seele erleuchtet wird, wodurch durchaus die Sünde gereinigt wird. Denn die 6 Asche, welche das besprengt, was befleckt worden ist, tut bald kund 30 das Begräbnis des Leibes Christi, da er in den »Staub der Erde«

4 Num. 19, 6 — 12 vgl. Symp. 8, 10 S. 93. De lepra 11, 4 — 20 Ephes. 4, 30 — 25 vgl. Symp. 4, 4 S. 49 — 30 Psal. 21, 16; vgl. De res. II, 28, 6 S. 385, 22 ff

11 Prok. Gaz. PGr 87, 1, 848. Kyr. Alex. PGr 69, 632 C

5 »erkennen« »inne werden« ποῦοεμ: ποῦοεμ S 8 »Dreiein.« S 184^v
 8f »unteilhaftig« verbindet S mit dem Vorhergehenden 14 »Vorgeb.« verbindet S mit dem Folgenden 15f »vorzüglich« παῖε = *μάλιστα* 24 vor »da« offenbar e. Lücke, in der etwas vom innern und äußern Menschen stand. Weil jetzt unverständlich, ist buchstäblich übersetzt 25 »einem r.« S 185

unsertwegen gelegt wird, bald bezeichnet es die Reue über die Sünde. Denn wie dort, als Christus noch nicht gekommen war, sie mit Asche gereinigt wurden, so werden auch hier die gereinigt, welche »in den Tod Christi« getauft werden, der abwäscht die uns von der Übertretung bereiteten Schäden (Wunden). Denn die »in Christus« Getauften, spricht der Apostel, »sind in seinen Tod getauft; wir sind aber mit ihm begraben durch die Taufe« usw. Weshalb aber nannte nun 7 die Schrift »(Todes)staub« und Asche den Tod Christi? Damit in Wahrheit erscheine, daß nicht scheinbar, sondern in Wahrheit er das 10 erlösende Leiden annahm, unser Fleisch ohne Veränderung angenommen habend, denn den Tod schmeckte er »uns gleich« in Wahrheit. Die aber so nun an ihn geglaubt haben, indem sie nicht sagen, in Wahrheit habe er wegen uns das Leiden angenommen, sind »noch« in ihren »Sünden«. Daher nun ward auch nicht dem Volk befohlen, der Asche einer 8 15 zweiten Kuh zu brauchen, wenn die erste mangelt (mangeln wird), um rein zu erscheinen. Denn »unserthalben ist Christus gestorben«, wegen der Erlösung der Welt. Er ist aber gestorben, sagt der Apostel, »fortan wird er nicht sterben. Der Tod wird fortan nicht über ihn herrschen. Denn was er der Sünde gestorben ist, ist er Ein Mal ge- 20 storben, und was er lebt, lebt er Gotte«. Er hat das Fleisch in das ewige Leben eingeführt.

XIII. Ferner was er sagt — denn es gebührt sich, auch das Folgende zu sehen — »Und dies ist das Gesetz, wenn ein Mensch stirbt in einem Hause, ein jeder, der in jenes Haus hineingeht, ist unrein, 25 und alles was dort ist«. Jetzt redet er nicht von dem allgemeinen Tod, sondern von dem der Seele. Denn es stirbt auch die Seele, nicht mit zeitlichem Tod, sondern mit ewigem. Wie auch der Prophet spricht: »Die Seele, welche sündigt, sie wird auch sterben«. Denn dies ist ihr 2 der wahre Tod, nämlich der der Sünde. Denn Schönheit und Hülle

3, 5 Röm. 6, 3 — **8** Psal. 21, 16 — **9** vgl. De res. II, 18, 8. III, 5, 4 — **11** vgl. Röm. 6, 5 — **13** vgl. I Kor. 15, 17 — **16** Röm. 5, 8 — **18** Röm. 6, 9. 10 — **20** vgl. Pamph. Apol. pro Orig. S. 389 Lomm. — **23** Num. 19, 14 — **28** Ezech. 18, 4 — **29** vgl. De res. II, 15, 6. 7. 16, 7

1 »Reue« pokajanie: »Anbetung« poklanjanie **A** **3** »Weshalb Todesstaub und Asche die Schrift den Tod Christi nannte« vor »so« + S, in A unten am Rd. **8** vor »Damit« + »Daß nicht scheinbar, sondern in Wahrheit Christus das Leiden annahm« **9** »er« S 185^v: »Christus« 2. Hd. **A** **20** Pamph. Christus . . carnem evexit ad caelum **25** »dort«: ἐν τῇ οἰκίᾳ Num. 19, 14 **27** »Wie« S 186

(Gewand) und Schmuck der Seele ist das gute Leben nach der Schrift. .. Denn »weise Frauen«, spricht er, »haben Häuser erbaut«. Daher nun auch der Herr, wollend, daß ein jeder von uns durch Tugend Häuser baue, machte ähnlich (verglichen) einem »klugen Mann, welcher auf den
5 Felsen sein Haus baute«, indem er sich selbst den Felsen nannte, Haus aber die Festung des Glaubens.

»Wenn« aber nun »ein Mensch stirbt« durch den Tod der Seele, 3 und »du gehst ein zu ihm ins Haus« das heißt in die Sitten und Handlungen, so hast du befleckt dein Gewissen, sofort auch verfinstert den
10 Geist. Es ist aber nun, wenn du, nachdem du Buße getan, bevor das Böse Verderben anrichtet in der Seele und im Leib, kommst (und) dich reinigst durch den heiligen Leib.

»Jedes Gerät aber nun, welches offen und nicht (durch ein Band) 4 zugebunden ist, ist unrein.« Denn eine jede durch das »Band« der
15 »Liebe« zugebundene und unwundene Seele kann nicht jene Unreinheit annehmen. Das aber durch Schwäche Offene und der nicht »das Siegel« Christi an sich Tragende wird befleckt durch die Betrügereien des Argen. Denn so hat Jeremias zu dem Volk geredet, daß »der Tod eingehe durch ihre Türen«, Türen die Sinne nennend. Wenn man aber nun 5
20 diese Worte ordnen (so erklären) will, welche das Gesetz von den Gestorbenen redet, so daß (wie) in Wahrheit schon unrein wäre, wer einen Toten angerührt, so sagen wir: Was für einen Sinn hätte es, daß was einen Toten anrührt unrein ist? Wie nun? Als etwa selbst nicht sterben wollend verabscheuen wir die Leiber der Toten, oder als sterben
25 wollend? Wenn aber nun als nicht sterben wollend, so sagen wir gar nichts. Wenn aber als auch sterben wollend — denn niemand ist es möglich, nicht den Tod zu schmecken —, was ist das für eine Ungereimtheit, zu verabscheuen die Leiber der Sterbenden, gleichsam nicht wollend solche sein, wie die Sterbenden, und nun sind die Gestorbenen
30 vielmehr reiner als wir, da sie nicht geknechtet werden durch die Sünden, als die entronnen sind der Schuld der Sünde. »Denn wer gestorben ist«, spricht er, »ist gerechtfertigt von der Sünde.« Denn wenn 6
(der Leib) nicht rein wäre, würde der Herr diesen auferwecken und

2 Prov. 14, 1 — 4 Mt. 7, 24 — 7 Num. 19, 14 — 10 vgl. zu S. 446, 29 —
13 Num. 19, 15 — 14 vgl. Kol. 3, 14 — 16 vgl. II Tim. 2, 19 — 18 Jerem. 9, 21 —
19 vgl. Orig. zu Klagel. Jerem. 2, 9 S. 257, 26 Kl — 31 Röm. 6, 7

13 »durch ein Band« + Num. 19, 15 15 »unwund.« 186^v 19 Orig.
πίλαι δὲ ψυχῆς αἱ αἰσθήσεις 21 »schon« uže: u S 28 »Leiber« S 187
33 »würde .. diesen« by li se: »Heilkraut« »Pflanze« bylie S

des Himmelreichs würdigen wollen? Denn von der Auferstehung der Toten spricht der Herr: »Wie Moses sagte . . .: Nicht ist er ein Gott der Toten, sondern der Lebendigen«. Wenn er aber ist der Gott der Lebendigen, lebendig aber die Leiber sind, welche das Leben gelassen
 5 haben, sofern sie die Hoffnung der Auferstehung haben, so sind sie folglich nicht unrein, da Gott auf sie acht hat. Wie haben auch die 7
 Gebeine Josephs nicht befleckt, was ihnen nahte? — denn das ganze Volk ging mit ihnen.

XIV. »Und ein jeder, welcher geht durch ein Totenfeld oder sich
 10 naht zu einem Toten oder zum Bein eines Menschen oder zu einem Grab, wird unrein«. Ein Totenfeld nämlich ist die Begierde der Un- 2
 enthaltsamkeit, vielen (durch vieles?) schadend, und Unzählige sind, welche sie tötete, bringend Lüste der Phantasie. Diese Nachstellungen nun zu fliehen erbat auch der weise Sirach, indem er sprach: »Herr,
 15 Vater und Herrscher meines Lebens, laß mich nicht in ihren Anschlägen« . . ., »damit die Gedanken des Bauches und der Unzucht mich nicht erreichen«. Denn »selig ist« in der Tat »der Mann, welcher nicht geht in den Rat der Gottlosen« und zurückscheut von fern von bösen Handlungen. — Oder »das Bein eines toten Menschen oder das 3
 20 Grab« eines Toten. »Bein« nennend die, welche von dem Glauben abgetreten sind und nicht gehören zu den Gliedern der Kirche, sondern sie sind abgehauen und gestorben und haben alle lebendige Bewegung verloren und sind beraubt des überaus zu ehrenden Hauptes, unsers Herrn, »von welchem der ganze Leib zusammengefügt und verbunden«
 25 »wächst zu einem heiligen Tempel des Herrn«. Ein Grab aber und 4
 Grabmal sind die Heuchler, weil sie sich auswendig schmücken von innen böse seiend, wie auch der Herr solche den »geschmückten Gräbern« verglich. Dem aber, der solche Gesetzwidrigkeit berührt, be- 5
 fiehlt der Nomos sich zu reinigen. Denn gut ist es, auch nachdem wir

2 Luk. 20, 37 — 6 Exod. 13, 19. Jos. 24, 32 — 9. 19 Num. 19, 16 —
 14 Sir. 23, 1. 6 — 17 Psal. 1, 1 — 20 vgl. De lepra 8, 2ff S. 461f — 23 Ephes.
 4, 15. 16 — 25 Ephes. 2, 21 — 27 Mt. 23, 27 — 29 vgl. De cibis 13, 3. De lepra
 6, 2. 7, 4 S. 445, 10f. 457, 17ff. 460, 1f

2. 6 Const. app. VI, 27. 30 — 6 Ps.-Justin, Quaest. ad orthodox. 37 (27)

2 »Moses«?: moisioui S 10 »naht« S 187^v 11 vor »Ein« + »Was das
 Totenfeld ist« S 15f »Anschlägen«: βουλῆ Sir. 23, 1: dann + Sir. 23, 1c—23, 5
 17 »der Mann«: »o Mann« B 18 »geht in d. Rat«: ἐπορεύθη ἐν βουλῆ Psal. 1
 24 »zusammengef.« S 188 25 »des Herrn«: ἐν κυρίῳ Ephes. 2, 21

wenig gesündigt, schnell sich zu reinigen, bevor wir in die Tiefe des Bösen hineingelangen. Der »siebente Tag« aber, an welchem der Unreine für rein erklärt wird, zeigt an den Raum, welcher von der Sünde bis zum Bekenntnis, da die Zeit zu vollkommenem Umlauf noch nicht gekommen. Denn wenn mit sieben Tagen diese Periode vorübergegangen wäre, indem die Zeiten geendet, so hätten sie »keinen Raum zur Buße« gefunden. Denn am siebenten Tag, das heißt am Ende des Lebens, soll er rein erfunden werden. Die »Asche« aber bedeutet Demütigung (Kasteiung). Wie auch David sprach: »Ein zerschlagenes Herz wird Gott nicht verwerfen«. Auch »die Niniviten« aber nun haben »in Sack und Asche« Buße getan. So hat auch Esther »Mist und Asche« auf »ihr Haupt« streuend den Herrn für ihre Blutsverwandten gebeten. So auch Abraham zu Gott: »Ich bin Erde und Asche«. Es wird aber auch im hundertersten Psalm gesagt: »Ich aß Asche wie Brot und mischte meinen Trank mit Tränen«, die große und von ganzem Herzen dargebrachte Demütigung zeigend. Und wieder derselbe: »Bekennet dem Herrn, daß er gut ist, daß in Ewigkeit seine Gnade«.

XV. Das sind wahre Reinigungen derer, die Gott fürchten, und dies sind Besprengungen denen, die durch den Leib Christi vollendet werden, durch welche nicht bloß die Leiber, sondern auch die Seelen gereinigt werden, mehr denn durch das Blut der jungen Kuh und der übrigen Reinigungen des Nomos. »Das Blut Christi« aber, sagt der Apostel, »wird vielmehr euer Gewissen reinigen von den toten Werken zum Dienst des lebendigen Gottes.« Ihm sei Ehre jetzt und immerdar und in alle Ewigkeit. Amen.

2 Num. 19, 19 — 6 Hebr. 12, 17 — 8 Num. 19, 19 — 9 Psal. 50, 19 —
 10 Jona 3, 6 (Mt. 11, 21) — 11 Esther 4, 23 (5, 18) — 13 Gen. 18, 27 —
 14 Psal. 101, 10 — 17 Psal. 105, 1 — 23 Hebr. 9, 14

9 »zerschlag.« S 188^v: καὶ τεταπεινωμένην + Psal. 50 11 »auch« i:
 »nicht« ne S | »Esther«: ibir S 14 »hundertersten« sto pervom S c: spēti
 vpervom S

METHODIUS

AN (ZU) SISTELIUS, ÜBER DEN AUSSATZ

Handschriften

Altslavische Übersetzung = S

A = Tolstoi. II, 56 (jetzt Petrop.).

B = Moskov. Synod. 110

C = Coislin. 294 s. XI—XII

Abkürzungen

Pl = Plato

Bo = Bonwetsch

| Kl = Klostermann

| Md = Mendelssohn

Des heiligen Methodius, Bischofs von Olympus, an (zu) Sistelius, vom Aussatz.

I. Von wo, o Eubulius? Nicht offenbar von der Jagd nach der Eigenart des Verständnisses der göttlichen Schrift?

5 In der Frühe nämlich klopfte jemand von denen des Sistelius an die Tür, und als ihm ein Knabe öffnete, meldete er, Sistelius rufe uns zu sich. Und nachdem ich aufgestanden, ging ich sofort. Und als 2 wir nahe der Wohnung waren, kam mir Sistelius entgegen, umarmte mich und sprach: Zeitweilig von uns gegangen, hast du uns des Ver-
10 ständnisses der Schrift beraubt. Denn wie eine Wolke, welche die Sonne überzogen, nicht deutlich die Sonne zu sehen gestattet, so auch, wo die gute Unterweisung sich entfernt, werden die Seele dunkel und der Sinn verfinstert. — Und ich antwortete ihm: Gut hast du gesagt (>benachrichtigt<?).

15 Und nachdem wir ins Haus gegangen, setzten wir uns. Und Si- 3 stelius sprach: Wohlan nun, sehen wir aus der Schrift der Wahrheit selbst! Durch ein Heilkraut tun wir ab diesen schlimmen Aussatz, mit Worten wie mit Medicamenten stillend den Schaden, sprechend: »Stehe auf, der du schläfest, und stehe auf von den Toten, und es wird
20 Christus dich erleuchten«. Wohlan, nun ist Zeit, sagte er, deine Stimme 4

3 Plato Prot. 309 A. Phaedr. 227 A — 5 Plato Prot. 310 A B — vgl. De res. I, 1, 2. 4 — 8 Symp. S. 5, 13. De res. I, 1, 4 — 10 vgl. Symp. 8, 4 S. 85, 12ff — 18 Ephes. 5, 14 — 20 vgl. Symp. S. 71, 6. 85, 22

1 »Olympus«: »Philipus« oder »Philippi« filipjskago S 2 »Sistelius«: »Istelius« S 3 Pl Prot. πόθεν, ὃ Σόκρατες, γαίνει; ἢ δῆλα δὴ ὅτι ἀπὸ κνηγεσίον τοῦ . . ὄραν: μὴ δῆλα δὴ w. e. sch. Meth | ἀπὸ κνηγεσίον? putilovja S
5 Pl τῆς παρελθοῦσης νικτὸς ταυτησί, ἔτι βαθέος ὄρθρον Ἰπλ. . . τὴν θύραν τῆ βακτηρίᾳ πάνν σφόδρα ἔκρουε, καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ ἀνέφξέ τις 6 »ein«: »mein«
2. Hd. A | »er«: »mir« + 2. Hd. A 16 »Wohlan«? »nämlich« idiže: idiže B | »aus der Wahrheit der Schrift«? 17 »Aussatz« S 189^v

zu verlautbaren, nämlich Erklärung gebend von dem Aussatz, der im Gesetz ist, indem der Herr befiehlt, vieles im Gesetz allegorisch zu deuten, . . . eine neidlose Gabe mitzuteilen dem nach der Gabe Gottes Dürstenden.

5 II. Eubulius.) Gleichwohl meine nicht, daß ich den, welcher diese Gnadengabe zu empfangen wünscht, zurückweisen werde, wenn ich auch schwach bin in Tat und Wort; der aber, der die Worte (Gedanken(?)) in die Seele eines jeden von uns pflanzt, der wird die bösen Wurzeln herausziehen aus unseren Herzen und einpflanzen alle Tugenden in
10 unsere Seelen. Denn wenn verdorrt das nesselartige Unkraut, dann 2 blüht auf die Blume der Tugend. Was nun auch Christus allegorisch dem »Samen des Senfkorns« vergleicht, sagend, daß es einen großen Bestand den (Vögeln) des Himmels bringe. Denn es wird zu- 3 erst herabsteigend zu unseren Schwachheiten der göttliche Same des
15 Glaubens klein; wenn er einmal in die Furchen der Seele fällt, wächst er heran zur Größe, er schreitet vorwärts zur Höhe der Gottesfurcht durch das Nachsinnen des Geistes. Und mit Recht nennt der Herr als 4 den Pflanze einer solchen Pflanzung seinen Vater, denn »eine jede Pflanze«, spricht er, »die nicht mein Vater gepflanzt hat, wird ausgeretuet werden«. Denn verstehe, daß nicht wegen einer Mehrfachheit der Seelen, wie einige meinten, er redet, sondern von der rechten Lehre und von gottesfürchtigen Gedanken (Worten), welche unsichtbar in unsere Herzen der fleißige Pflanze eingepflanzt hat, ausreutend die ungehörige Pflanzung aus unseren Herzen, d. h. die bösen Gedanken
25 und Taten. Denn wenn wir nicht so glauben, werden wir Nachfolger 5 des sehr gesetzlosen Markion, welcher sagt, daß ein anderer guter anstatt des wirklichen Gottes sei, und deshalb könnten die Seelen des Welterschöpfers das verheißene Leben des Guten nicht empfangen, sie seien entbehrend der Pflanzung des Guten. Dieses wollen wir aber
30 jetzt nicht beachten, denn es ist nicht für diese Verhandlung die Zeit.

2 s. zu S. 455, 8 — 7 De sanguis. 1, 4 — 12 Mt. 13, 31f. Mark. 4, 31f. Luk. 13, 19; vgl. Orig. In Exod. hom. 1, 1 — 18 Mt. 15, 13 — 23 vgl. De res. I, 41, 4 — 26 vgl. Symp. S. 93, 6f — 30 vgl. Symp. S. 96, 10ff

2f »allegorisch zu deuten«? podobnovati . zaimenujuštu 3 vor »eine« dürfte etwas ausgefallen sein, vielleicht der Ausdruck der Erwartung göttlicher Hilfe; vielleicht beginnt schon hier und nicht erst c. 2 die Antwort des Eubulius
12 »sagend« glja: gla S | »daß« S 190 13 »Vögeln« < S | »d. Himmels« nyim: nyim S
15 »wenn — fällt« gehört vielleicht zum Vorhergehenden
22 »unsichtbar« nevidomë A: »nicht wahrgenommen« nevëdomë B 23 »eingepflanzt hat«: wörtlich »zu pflanzen machte« S 27 »deshalb« S 190^v

III. Denn du sagst mit Recht, daß man nicht zögern soll und, indem nun von Gott das geistige Besitztum bereitet wird, man haben soll kräftige Früchte der Weisheit nach dem Worte des Apostels, welcher spricht: »Wir sind Gottes Ackerfeld«. Denn es 2
5 gebührt uns, damit nicht die Krankheit sich mehre und allen offenbar werde, durch die Gesänge des Evangeliums »zu heilen«, und zu sehen, »ob jemand ist, der entbehrt der Gnade Gottes, ob wo eine Wurzel heraufwachsend schadet und viele befleckt werden«, spricht an die Juden schreibend der Apostel.

10 Und das Gesetz aber lehrt uns also: »Und es redete der Herr zu 3
Mose und Aaron und sprach: Wenn einem Menschen auf der Haut ein Zeichen des Aussatzes sein wird, so soll er kommen zu Aaron dem Priester oder zu einem von seinen Söhnen. Und es wird sehen der Priester den Aussatz auf seiner Haut, ein Zeichen des Aussatzes ist es;
15 und wenn offenbar, daß der Aussatz sein wird auf der Haut seines Fleisches«. Und bald darauf: »Und es wird sehen der Priester den 4
Aussatz am siebenten Tag; und siehe nun, der Aussatz bleibt vor <ihm>, nicht hat sich verändert der Aussatz in der Haut, und es soll ihn aussondern der Priester sieben Tage zum zweiten Mal. <Und es soll ihn
20 der Priester sehen am siebenten Tag zum zweiten Mal>, und siehe es ist gleich der Aussatz, er hat sich nicht verändert, und es reinigt ihn der Priester, denn ein Zeichen ist es; und es soll dieser seine Kleider waschen«. Und bald darauf: »Und wenn im Kleid sein wird ein 5
Empfangen des Aussatzes, in einem wollenen Kleid oder leinenen oder
25 in jedem bearbeiteten Fell und es wird der Aussatz scharlachrot oder grün«; ferner in dem Folgenden . . .

IV. . . wenig gesagt habend tadelst du. Aber nun, o Siste-
lius, <ist> das Wahrhafte selbst, nämlich des Gesetzes, auszusagen.

4 I Kor. 3, 9 — 6 Hebr. 12, 13. 15 — 10 Lev. 13, 1—4; vgl. Tert. De pud. 20
— 16 Lev. 13, 5. 6 — 23 Lev. 13, 47. 49

1 »Denn«: Worte des Sistelius? | »nicht zögern« »nicht beachten«
ne brěsti 7 Wurzel«: *πικρίας* + Hebr. 13, 15 11 ff gegen Lev. 13
Auslassungen in S, Lev. 13, 4 anders 13 f »der Priester« S 191 15 »und
wenn«: »oder« ili S 16 »wird sehen«: »sah« B 19 »Und — Mal«
Z. 20 in Lev. 13, 5 wegen des Homoioteleuton ausgelassen von S 21 Lev. 13, 6
καὶ ἰδοὺ ἀμάρτυρὰ ἢ ἀφή, οὐ μετέπεσεν ἡ ἀφή ἐν τῷ δέσματι καὶ καθαριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς (σημασία γάρ ἐστιν), καὶ πλυνόμενος τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καθαρὸς ἔσται
25 f »scharlachrot oder grün«: *χλωρίζουσα ἢ πυρρίζουσα* Lev. 13, 49

Wollen wir aber nun uns daran machen, geistlich diese Verständnisse zu zeigen, damit wir nicht einfach, sondern geistig die Schrift des Gesetzes verstehen. Wieder aber nun vorwärtsschreitend in der Verhandlung fügt er hinzu:

- 5 »Wenn aber nun sich verbreitet« nach dem Wegnehmen der dem Priester gezeigte »Aussatz an dem Kleid oder am Fell oder am Aufzug oder am Einschlag, so ist ein bleibender Aussatz der Aussatz, er ist unrein, und er soll verbrennen das Kleid oder den Aufzug oder den Einschlag« usw.
- 10 Dies aber nun ist vom Aussatz im Gesetz die Erklärung. Denn ich meinerseits meine, als gewisse Hüllen und Schatten hätte der Prophet diese Worte gebraucht, indem Gott uns so nun wollte zum Licht der Wahrheit führen. Deshalb, meine ich auch, habe der selige Paulus gesprochen: »Wenn aber auch verborgen ist unser Evangelium, aber
- 15 unter den verloren Gegangenen ist es verborgen, in welchen der Gott dieser Welt verfinstert hat die Sinne der Ungläubigen, daß nicht scheine in ihnen das Licht des Evangeliums der Herrlichkeit Christi, welcher ist das Bild des Unsichtbaren«, indem er deutlich sagt, daß den Glaubenden und »gerettet werdenden« enthüllt ist das Evangelium,
- 20 »den verloren Gehenden« aber »verborgen ist«, wie von außen mit ehernen Klammern befestigt. Denn der äußerlich die Schrift Verstehende geht hinweg bar des geistigen Verständnisses, wie einer der leere Wände von Steinen errichtet gesehen. Der aber welcher kräftig geschlagen, der zerrissen den geistigen Vorhang, nachdem er durch den Geist
- 25 Gottes beflügelt wie ein Vogel emporflog, gelangte er in das inwendige Verständnis der Schrift, welches ist das Allerheiligste; und gelangt zu großem Licht, wird er genährt von den Blitzen der wahren Schönheit. Denn wie die Bäume des Winters entblößt werden von dem Schmuck

2 vgl. De lepra 14, 5. De cib. 6, 3. De sanguis. 3, 4. Symp. S. 27, 6. 18. 113, 23f — 5 Lev. 13, 51. 53 — 11 II Kor. 3, 14f. Hebr. 10, 1 (Kol. 2, 16). Orig. z. B. In Lev. hom. S, 5 IX, 322 Lomm. — 14 II Kor. 4, 3, vgl. De cibis 7, 7. 8, 1 S. 436, 25ff — 19 I Kor. 1, 18; vgl. S. 438, 5 — 20 II Kor. 4, 3 — 25 vgl. Symp. 8, 11 S. 96, 14f. Plato Phaedr. 246 C

22 Greg. Nyss., De an. et res. S. 185 C (S. 12 Oehler)

3f »der Verh.« S 191^v 6 die Reihenfolge gegen Lev. 13, 51 verändert S, und κατὰ πάντα — ἐργασία < S 18 »d. Unsichtbaren«: τοῦ θεοῦ Lev. 20 »von außen« S 192 22 Greg. γῆνοι . . τοῖχοι τὰ αἰσθητὰ πάντα 25 »beflügelt«] περουμένη οὐρανοπόροις περοῖς Symp. | wohl besser »emporfliegt und gelangt« 28 »v. d. Schmuck« krasoty (ὠραιότης?)

der Früchte, im Frühling aber wieder Blätter treibend ihren Schmuck wieder gewinnen, — so meine ich, daß auch die Worte der Propheten, einfach verstanden, wie dürr erscheinen ohne Sinn, mit Weisheit aber verstanden, mit guten Früchten und Blättern geschaut werden, mannig-
5 fachen Verstandes Blüten habend.

Daher auch wir, uns entschlagend einfach zu verstehen, wollen geistig sorgfältig die Schriften verstehen, o Sistelius!

V. Wir sagen aber nun, indem Christus uns unterweist: *Τέσσαρα διαλλάσσουντα ταῖς χροαῖς εἶδη λέπρας ὁ μέγας νομοθέτης, ἀπὸ τῆς*
10 *αὐτῆς ἐξανθοῦντα ἡμῖν μητρός, φυλάσσεσθαι τε καὶ φεύγειν διδάσκει· λευκαῖνον. γλανκαῖνον, χλωρίζον καὶ πυρρίζον. καὶ τὸ μὲν γλανκαῖνον καὶ λευκαῖνον αἰφνιδίως ἀπὸ σαρκὸς ἀνόσου βλαστῆσαν λυμαίνεσθαι καὶ σῆπειν τὸν ἄνθρωπον λέγει, τὸ δὲ χλωρίζον καὶ πυρρίζον ἀπὸ προῦποκειμένης αἰτίας, ἐν οὖλαις κατὰ κανμάτων ἢ τραυμάτων*
15 *γεννώμενον, ὅλον ἐπιβόσκεισθαι τὸ σῶμα δηλοῖ· ταῖς ἀρχεκάκοις καὶ* 2
βλαβοποιοῖς τέτρασιν ἀπεικάζων νόσοις τῆς ψυχῆς τὰς λέπρας, ὥσπερ ἀπὸ μιᾶς ἐκχεομένης πηγῆς ἐπικρατήσαντος καὶ πλημμυρίσαντος τοῦ πονηροῦ. τὴν μὲν λευκαίνουσαν τὸν ἐρεθίζοντα καὶ ἐφορμῶντα πρὸς τὰς συνουσίας οἴσθρον εἶναι λεκτέον· μαργώντων γὰρ τῶν σωμαίων

3 vgl. Symp. S. 27, 6. 18. 113, 23f — 6 s. zu S. 454, 2 — 8 vgl. De cibis 11, 2 u. zu Hiob 9, 5 — 11 Lev. 13, 19. 49 — 16 vgl. Orig. In Lev. 8, 5 IX, 322, 5f — 19 vgl. Symp. S. 8, 22. 22, 14. 38, 18. 124, 24 — vgl. Symp. S. 11, 16

8ff Coisl. 294 — Nilus Ep. I, 224 PGr 79 S. 165 A — 16 Ps.-Justin. Fragm. 2 III, 2, 368 Otto

1 »Schmuck« lépotu (κόσμος?) 5 »Verstandes« cēloumia: cēloumna S 6 »uns« S 192^v 8 Coisl. 294 Bl. 189^v, 12; Überschrift *περὶ τῶν δ̄ τῆς λέπρας εἰδῶν. Μεθοδίου*
9 *διαλλάσσουντα* C | *ταῖς χροαῖς* < S | *μεγ. νομοθέτης*] *προφήτης* S | *ἀπὸ τῆς* — *τε*
καὶ Z. 10 < S 10 *φυλάσσεσθαι* C | *διδάσκει*: »befiehlt« S (wohl weil *νομοθέτης* fehlt)
11 *χλωρίζον* x. *πυρίζον* C | *καὶ* vor *τὸ* < S | *μὲν*] *οὖν* schwerl. + S 12 *αἰφνι-*
δίας C: nach *βλαστ.* in S 12f *λοιμαίνεσθαι καὶ* C: < S 13 *σίπειν* C |
λέγει < S | *χλωρίζον* C 14 *ἀπὸ προῦπ. αἰτ.* < S | *κατὰ κανμ.* < S
τραύμασι S 15 *γεννώμ.*: »sich gezeigt habend« S | *ἐπιβόσκεισθαι*: »ver-
dirbt« S | *δηλοῖ* < S | *ταῖς* — *λέπρας* Z. 16] »Ähnlich aber sind diese den
vier die Seele verderbenden Aussatzarten« S 16 *ὥσπερ* — *πονηροῦ* Z. 18 hier
< S, aber hat es unten § 4 18 *μὲν*] *γὰρ* S | *τὸν* — *λεκτέον* Z. 19: »gleiche
der halbgelben Unzucht« S 19ff *μαργώντων* — *ἀφροποιεῖ*: »indem von der
Unzucht das Blut (»in Blut . . das« S) sich wandelt in (< S) gelben Schaum« S
19 *μαργόντων* C

ἐν ταῖς συμπλοκαῖς καὶ κινουμένον ἐκκνυμαινόμενον τὸ αἷμα κατ'
 ἀνακοτὴν ἀφροποιεῖ, ὡσπερ καὶ ἡ θάλασσα καὶ οἱ ποταμοὶ κατὰ τὰς
 τῶν ἀγρίων ἀνίμων ἐμβολὰς ἀφρῶ λέγονται μορμύριον, δι' ὃ καλῶς
 τὴν ἡδονὴν ταύτην λέπραν λευκαθίζουσαν ἐκάλεσεν ὁ νομοθέτης.
 5 γλανκαίνουσαν δὲ τὸν φόβον, πτόησιν καὶ κατὰπληξιν δεινὴν ἐξε- 3
 γείροντα τῇ ψυχῇ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. »ἀπὸ φόβου γὰρ φησιν ἐχθροῦ
 ὁ Δαβὶδ »ἐξελοῦ τὴν ψυχὴν μου. . . χλωρίζουσαν δὲ τὸν φθόρον καὶ 4
 τὴν λύπην ἀπὸ τοῦ τήκεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι εἰς τὸ ὀχρότερον
 τοῦ προσώπου τὴν ἔμφυτον εἰδέαν. πυρρίζουσαν δὲ πάλιν καλεῖ τὴν
 10 ὀργὴν παρὰ τὸ <τὸν> ἐκκαιόμενον ἐρυθραίνεσθαι τῷ θυμῷ καὶ εἰς τὸ
 πυρρῶδες μεταβάλλειν τοῦ προσώπου τὴν ἐπιφάνειαν. Daher <erzählt>
 die Schrift, daß die Schwester des Moses den Aussatz hatte, weil sie
 dem Bruder übel redete. Es spricht aber nun auch der Prophet, der 5
 selige Jeremias: »Säet nicht in die Dornen, sondern beschneidet euch
 15 eurem Herrn und werfet ab die Unbeschnittenheit eurer Herzen«,
 sagend: Die bösen Leidenschaften beschneidet, damit wir Unbeflecktes
 zu Gott bringen. Denn diese Gebote, meine ich, habe auch der Herr 6
 seinen Jüngern gegeben, »ohne Stab und ohne zwei Kleider <und ohne
 Schuhe>« zu gehen. Denn es müssen die Evangelisten, indem sie eine

1 vgl. Symp. S. 16, 17ff — 6 Psal. 63, 2 — 7 Mt. 10, 28; vgl. Symp. S. 98, 1
 — 12 vgl. Num. 12, 8. 10. Orig. In Num. hom. 7, 1 — 14 Jerem. 4, 3. 4 — 18 Mt. 10, 10

12 Const. app. II, 16, 3. VI, 1, 2 S. 63, 3ff. 303, 12ff. Hesych. Presb. PGr 93, 932 A

1 Symp. S. 16, 17ff ἐν τοῖς κατὰ συνουσίαν ἐρεθισμοῖς . . . πᾶν τὸ μνελῶδες
 τοῦ αἵματος ἀφροποιῶσαν | ἐκκνυμαινόμενον C | κατ' Bo: καὶ C 2 ὡσπερ
 — νομοθέτης Z. 4 < S 3 ἀγρίων] auch das übergeschriebene ι von 1. Hd.
 in C 5 δὲ] πάλιν + S | πτόησιν — ψυχὴν μου Z. 7] »der gelbe aber wieder
 sei mit den Schrecken und der Furcht zu vergleichen, die zu untertreten der
 Herr uns befohlen, indem er sprach: »Fürchtet nicht, die den Leib töten, aber
 die Seele nicht können töten« S 7 χλωρίζουσαν etc.] zuerst πυρρίζουσαν etc.
 in S | δὲ πάλιν S 8 τικεσθαι C | μεταβάλλεσθαι — εἰδέαν Z. 9: »davon
 die grüne Blässe haben« S | τὸ] τὸν C 9f πυρρ. . . τ. ὀργὴν: »Der rote
 . . dem Zorn« S 9 καλεῖ < S 10 παρὰ τὸ τ. ἐκκαιόμεν. — ἐπιφάνειαν Z. 11:
 »weil die Zornmütigen rot werden« S 11 »Daher — redete« Z. 13 + S: Const.
 app. Μαρία ὀνειδίσασα Μωσῆν. »Denn diese alle sind schädlich den Menschen,
 indem wie von einem gewissen trüben Quell der Böse mit Schlimmen des Menschen
 Natur überströmt« + S wie oben S. 455, 16f, nur für μιᾶς »e. gew. trüben« und
 ohne ἐπικρατ. καὶ | »erzählt . . , daß hatte« Z. 12 imēvsu (ἐσχηκνῖαν) gjut:
 imēvsju S 15 περιέμνεσθε τὴν σκληροκαρδίαν ἑμῶν Jer. 18f »und
 ohne Schuhe« + Mt. 10, 10, vgl. § 9

nicht verlöschende Freude haben und unnütz . . . und »neu« nennt 7
er den Menschen, aber wieder der bösen Handlungen wegen den »alten«.
Daher, damit wir nicht wieder mit jenen uns vereinend Gemeinschaft 8
haben mit Ungeziemendem, befiehlt der Herr nur das Eine Gewand
5 der Besonnenheit zu gebrauchen, und den Jüngern verbietend anzu-
nehmen Begierden der Gelüsten, [und] zu bitten, nur mit dem Einen himm-
lischen und einfachen Gewand bekleidet zu werden. Die von toten Fellen 9
aber gemachten und drückenden Schuhe vergleicht er der der Seele
Schaden tuenden Trauer, verbietend fernerhin anzuziehen die Kümmer-
10 nisse dieses Lebens und einfach zu sagen: Abgewaschen zu einem Mal
durch den Herrn werden wir nicht in die Verwesung des Todes gehen.

VI. Διὸ φύγωμεν τὰς ἐνθυμήσεις τὰς φιληδόρους καὶ τὰς ἐμ-
παθεῖς (τοῦ σώματος) ἡδονάς, λευκαθίζουσα λέπρα ἐστίν· φύγωμεν
τὸ ὀργίζεσθαι καὶ τὸν τύφον, φύγωμεν τὸ καταλαλεῖν, πυρρίζουσα
15 (γὰρ) λέπρα ἐστίν· ἀπελαύνωμεν τὴν ὑπόκρισιν καὶ τὴν δειλίαν ἐν
καιρῷ διωγμοῦ, γλανκίζουσα (γὰρ) λέπρα ἐστίν· ἀπελαύνωμεν (τὴν
λύπην καὶ) τὸν φθόνον, χλωρίζουσα (γὰρ) λέπρα ἐστίν. ὅτι τούτων 2
κὰν τὸ βραχύτατον ἀφνειδίως ἐὰν ἔλθῃ καὶ γενηθῆ̄ περὶ τὴν διά-
νοϊαν ἡμῶν καὶ μὴ εὐθέως ἐκ ῥιζῶν κοπὲν ἐκβληθῆ̄, μακρὰν χεῖται

1 vgl. Ephes. 4, 24. 22. Kol. 3, 9. 10. De lepra S. 459, 18. De cibis 12, 5
S. 443, 24 — 9 vgl. Luk. 8, 14? — 10 De cibis 6, 3 S. 433, 22ff — 12 vgl. Symp.
140, 19f. De res. I, 60, 4 — 14 vgl. Symp. S. 130, 2 — 15 vgl. Mt. 13, 21. Mark.
4, 17 — 18 vgl. De res. II, 4, 5 S. 336, 19ff — 19 vgl. De cibis 13, 3. 14, 5

10 vgl. Const. app. II, 7 — 12ff Coisl. 294 — 13ff Nilus Ep. I, 244 PGr 79, 172D

1 w. e. sch. las »Unnützes meidend« oder »ohne Bedürfnis« S 3 »wieder«
S 193^v 6 »der Gelüste« φαντασίας; vgl. Symp. S. 51, 23f. 55, 15 etc. s. Re-
gister | »zu bitten« moliti: »bittet« molitj S 10 De cibis »einmal gereinigt
durch die Wiedergeburt« 12 C Bl. 190, 21 | φιλιδόρους C | καὶ] φύ-
γωμεν S 13 τοῦ σώματος + S | ἡδονάς] ὀρμῆς (»Triebe«) S; ὀρμῆς τῶν
φαιλῶν ὀρέξεων Symp. | λευκαθ. γὰρ S 13ff Nilus Φευκτίον ἡμῶν ἀνθρω-
παρεσκίαν καὶ τὴν ὀργὴν· ταῦτα γὰρ λευκαθίζουσαν καὶ πυρρίζουσαν λέπραν ὁ
νόμος προείρηξεν. ἀπελαστέον τὴν . . ὑπόκρισιν καὶ . . δειλίαν· γλανκίζουσα γὰρ
λέπρα ἐστίν. διωκτέον ἡμῶν τὴν λύπην . . καὶ . . φθόνον· χλωρίζουσα γὰρ λέπρα
ἐστίν 14 φύγωμεν] καὶ S 15 γὰρ + S Nilus | ἀπελ.] φύγωμεν S, aber
vgl. Nilus 16 καιροῦ C | λανκίζουσα C: »gelber« S | γὰρ + S Nilus
16f τὴν λύπην καὶ + S, vgl. Nilus 17 γὰρ + S 196 Nilus | λέπρα C 190^v
| ὅτι < S 18 ἀφνειδίως — γενηθῆ̄: »Wohnung macht« S 19 καὶ μὴ
— ὄλον S. 458, 3 »verdirbt es (κατασίψει) Seele und Fleisch, wenn wir es nicht
schnell vertreiben und durch Buße heilen« S

*δίχην πρὸς ἢ ἔδραυ πολυκατάλον καὶ ἐπιβόσεται τὴν ψυχὴν, ὅσῳ
 ἂν καὶ εἰς τὸ σῶμα διαδοθὲν λωβήσῃται καὶ κατασῆψῃ τὸν ἀνθρώ-
 πον ὅλον.* Daher können wir gar keiner bösen Lust gestatten einzu- 3
 nisten in unsern Sinn, sondern wie die Alten dem Priester zeigten, so
 5 auch wir den Priestern. — Denn größeres Achthaben ist jetzt uns nach 4
 dem Worte Christi. Denn es sprach der Herr: »Ihr habt gehört, daß
 gesagt wurde zu den Alten: Du sollst nicht ehebrechen; ich aber sage
 euch: ein jeder der sieht auf ein Weib der Begierde halber, der hat
 schon mit ihr die Ehe gebrochen in seinem Herzen«. Den Leiden- 5
 10 schaftlichen nannte er Ehebrecher, aber nicht den, der vollbracht hat,
 denn deren (der Leidenschaft) Werk und Frucht ist der Ehebruch.
 Daher sagt er auch nicht, der, welcher die Begierde krenzt (züchtigt),
 sei durchaus fromm, sondern der ihrer durchaus nicht acht haben
 will, denn nicht die Frucht des Ehebruchs befiehlt er auszureuten,
 15 sondern den Samen, welcher ist gleich einem vor der Frucht vertrockneten
 Feigenbaum. Wie auch der unvernünftige Zorn auf den Bruder Same 6
 ist dem Totschlag, und deshalb Johannes ihn der »die Wurzel« des
 Bösen abhauenden »Axt« würdig erachtet. Denn die Alten hauten ab
 die Frucht des Ehebruchs, aber der Erlöser die Samen, völlig das Böse
 20 vernichten wollend, wie irgendeinen Aussatz.

*Ἐκαστος οὖν τῶν ἐχόντων σημασίαν ἢ σπῖλον ἢ ἀφήν, τουτέστιν 7
 ὁ ἐλαννόμενος ὑπὸ θυμοῦ ἢ ἔρωτος γυναικὸς ἢ φιλαργυρίας ἢ φθό-
 νου εὐθέως προσίτω τῷ ἀρχιερεῖ, λέγω διὰ προσευχῆς, οὗ δὲ ἀπει-
 κασία καὶ τύπος ἐτύχανεν Ἀαρὼν, καὶ δεικνύτω αὐτῷ »τὰ κρύφια
 25 τῆς καρδίας«, κρατήσας ἑαυτὸν τῆς προσφορᾶς, πρὸ τοῦ τὸ πάθος
 τῆς ἁμαρτίας σκιρῶσαι. καὶ εἰ μὲν παύοιτο καὶ λωφᾶ τὸ κακόν, ὥστε 8*

3 vgl. De cibis 14, 5 S. 446, 29ff — 6 Mt. 5, 27. 28 — vgl. Iren. Adv. haer.
 IV, 13, 1. 3. 16, 5 — 13 vgl. Symp. S. 138, 16ff. De res. II, 3, 3. 4 S. 334, 8ff —
 16 vgl. I Joh. 3, 15 (Mt. 5, 22) — 17 Mt. 3, 10 — 21 vgl. »Abhandlungen Al. v.
 Oettingen gewidmet« S. 39ff — 24 Lev. 13. 2 — vgl. Psal. 43, 22

6 vgl. Const. app. VI, 23

2 τὸ] τῷ C | λωβήσῃται] vgl. Symp. S. 66, 18. 130, 10. 138, 14. De res.
 I, 42, 3. 43, 2 S. 289, 2. 15; vgl. Jahn, Meth. Platon. Nr. 195 | κατασῆψῃ C
 11 »denn deren . . d. Ehebr.« sego bo . . ljubodějstvo: »denn das . . des Ehe-
 bruchs« se bo . . ljubodějstva S 15 »vertrockn.« S 194^v 19 »Erlöser«
 sp̄l: spja S 21 Ἐκαστος etc.] C Bl. 190^v, 7 | Ἐκαστος — πειθόμενος S. 459, 5
 < S | ἐχόντων C 23 προσείτω C 26 σκιρρ. Kl, vgl. S. 342, 1: σκιρῶσει
 C, eine mediale Form wäre zu erwarten | λωφᾶ] vgl. Symp. S. 15, 19. De res.
 I, 27, 1 S. 254, 10; vgl. Jahn Meth. Platon. Nr. 452

ὁφθέντα εἰς τὸ θυσιαστήριον τῷ ἀρχαγγέλῳ δυσσυνειδησίας εἶναι
μακρὰν, κεκάθαρται· οὐκ γὰρ »μετέπεσεν ἡ ἀφή ἐν τῷ δέσματι«,
τουτέστιν οὐ μετεδόθη τῷ σώματι εἰς τὸ τελεσιουργηθῆναι ἢ ἐπι-
θυμία, ἀλλὰ μόνον σημασία οἷον εἰ ἐνθύμησις τις γέγονεν καὶ ἡμαν-
5 ρώθη. εἰ δὲ μὴ παύσοιτο καὶ λωφῶ, προσίτω πρὸς τοὺς σωφροσι- 9
στάς, δείξων ἑαυτοῦ τὴν ἀφήν τῷ ἐπισκόπῳ τῷ ἱερεὶ τῷ υἱῷ τοῦ
ἀληθινοῦ ἀρχιερέως τοῦ λέγοντος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ »τεχνία« τοὺς
μαθητάς. ἐξαγορεύσαι μὴ αἰδεσθήτω τὸ ἀληθὲς πειθόμενος τῇ γραφῇ
τῇ λεγούσῃ· »ἀνθρώπῳ τινὶ ἐὰν γένηται ἐν δέσματι τοῦ χρωτὸς αὐ-
10 τοῦ ἀφή λέπρας, καὶ ἐλεύσεται πρὸς Ἀαρὼν τὸν ἱερέα· καὶ ὄψεται
ὁ ἱερεὺς τὴν ἀφήν ἐν δέσματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ«, VII. und die Haare
in dem Bild haben sich verändert in Weiß und das Bild des Fleisches
ist niedriger als die Haut des Leibes, das Bild des Aussatzes ist es« usw.
Denn wie die Schönheit unseres Fleisches Frucht ist, so auch die der 2
15 Seele die Besonnenheit. Wenn aber nun sie »sich verändert« in
Schwachheit und Begierde — denn das bedeutet der »weiße« Aus-
satz —, fängt sie an niedrig zu werden. Denn bedenke du, daß dem 3
»inwendigen Menschen« Paulus nicht gebietet »alt« zu werden, sondern
»sich zu erneuen«. Wie denn er auch im Hosea spricht von Ephraim
20 dem schwach Gewordenen: »Ephraim ward ein Kuchen, nicht sich
ändernd. Es verzehrten Fremde seine Stärke und er, er erkannte es
nicht; und graue Haare kamen ihm heraus, und er, er erkannte es
nicht«.

τύπος γὰρ ὡς ἔφην ἐστὶν ὁ μὲν Ἀαρὼν τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ υἱὸς 4
25 Ἀαρὼν τοῦ ἐπισκόπου· πρὸς οὓς προσιέναι δεῖ θεραπευθησόμενον
τὸν ἔχοντα ὑπουλον ἢ λέπραν περὶ τὸ ἡγεμονικόν, ὅπως αὐτὰ τὰ

1 vgl. Symp. 1, 4 S. 12, 20 — 2 Lev. 13, 6; vgl. Orig. zu Psal. 36 hom. 1, 5,
zu Psal. 37 hom. 1, 1 — 4 Lev. 13, 6 — 6 Lev. 13, 2 — 7 vgl. Mark. 10, 24 —
9 Lev. 13, 2. 3 — Orig. De princ. II, 10, 6 — 18 Ephes. 3, 16. 4, 22. 23; vgl.
S. 443, 25. 457, 1 — 20 Hosea 7, 8. 9

1 ἀρχαγγέλῳ] wohl ἀρχιερεῖ, beides verbunden Symp. S. 12, 19f | διὰ τὸ
δυσσυνειδητόν Ps.-Justin Ad Zenam 6. 10 S. 66. 70 Otto²; vgl. Suicer. Thesaur. S. 978
8 ἀληθὲς πειθόμενω C | τῇ — λεγούσῃ Z. 9: »Was sagte aber nun die Schrift« S
9 ἀνθρώπῳ — ἱερέα Z. 10 < S 11 τὴν — αὐτοῦ: »d. Bild auf s. Haut« S | »und
die — usw.« Z. 13: καὶ τὰ ἐξῆς C 12 »das Bild des Fleisches«: ἡ ὕψις τῆς
ἀφῆς Lev. 13, 3 15 »Besonnenheit« c̄eloumie: c̄eloumija S 20 »d. schwach
Gewordenen« iznemogšem: »das schwach Gewordene« iznemogšaja S 21 »und«:
δὲ Hos. 7, 9 24 τύπος] C Bl. 191, 3 | τύπος — κρατυνθῆναι Z. 460, 2: »Wenn
aber nun sich nicht verjüngend alt und grau wird durch schlimme Leiden-
schaften, so komme er zum Priester mit dem Bekenntnis« S

αἴτια καὶ προκαταρτικὰ τῆς ἁμαρτίας ἐκρίζωθῶσιν ἐνθάδε τῇ προσ-
 ενχῇ καὶ τοῖς σωφρονισμοῖς πρὸ τοῦ κρατηθῆναι. καὶ ὡς ἐπιστή- 5
 μων ἰατρός ὁ ἐπίσκοπος ἀπὸ τῆς ὑγιανούσης διαίτης τὸν πυρεταί-
 ροντα ἐπέχων, ὅπως ἀνασφῆλαι θνηθῆ, ἀφορησάτω αὐτὸν εἰς τὴν
 5 ἔξομολόγησιν, μιανάτω αὐτὸν τῆς κοινωνίας ἐπισχόν, κλανσάτω,
 παρακαλεσάτω ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ τὸ γεγραμμένον· »τίς ἀσθενεῖ, καὶ
 οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;« καὶ εἰ μὲν 6
 παύοιτο, μίαν καὶ δευτέραν ἑβδομάδα τοῦ συναγελάζεσθαι κρατηθεῖς.
 ἐπισκεφθῆσεται πάλιν, εἰ ἐπένησεν ἢ ἐλυπήθη »λύπην« τὴν »κατὰ
 10 θεόν«, ἣτις μετὰ μελόν »εἰς σωτηρίαν κατεργάζεται«, εὐέλπις ἐστίν.
 καθαρὸς ἐστίν· οὐ γὰρ διεδόθη τὸ κακόν. εἰ δὲ ἐπιμένοι ῥαθυμῶν 7

1 vgl. 6, 2 S. 457, 19. De cibis 14, 5 S. 446, 29f — 2 vgl. Symp. S. 8, 21f.
 De res. I, 41, 2 S. 286, 13f. Plato Polit. 478 D — Orig. De engastr. 6 (Opp. III,
 289, 24 Kl). Zu Psal. 37, hom. 1, 1 — 6 II Kor. 11, 29 — 9 II Kor. 7, 10

2 Const. app. II, 20, 11. 41, 5. 7. II, 16

2 Pl σωφρονίζει γὰρ πον καὶ δικαιοτέρους ποιεῖ | καὶ ὡς — πυροῦμαι
 Z. 7: »damit er getrennt werde von der Gemeinschaft und damit er mit Tränen
 Buße tue« S 2f ἐπιστίμων C | Orig. zu Psal. 37 salvator . . erat archia-
 tros . . , discipuli vero eius . . , et omnes qui post apostolos in ecclesia positi sunt . .
 quos voluit Deus in ecclesia sua esse medicos animarum etc. 2, 6 proba prius
 medicum . . , qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi
 et compatiendi noverit disciplinam, ut ita demum, si quid ille dixerit, qui se
 prius et eruditum medicum ostenderit et misericordem, . . facias. Const. app. II,
 20, 10f ὡς ἔμπειρος καὶ συμπαθῆς ἰατρός πάντας ἰώμενος τοὺς ἐν ἁμαρτίαις πε-
 πλανημένους: . . ἰατρός οὖν ὢν τῆς ἐκκλησίας τοῦ κυρίου πρόσταγε θεραπείαν
 κατὰ ἄλλῃλον ἐκάστῳ τῶν νοσοῦντων. II, 41, 5 καὶ σὺ οὖν ὡς συμπαθῆς ἰατρός τοὺς
 ἁμαρτηκότας πάντας θεράπευε, χρώμενος σωτηρίοις πρὸς βοήθειαν ἀγωγῆς. II, 16
 ἰδὼν δὲ σὺ τὸν ἁμαρτηκότα, πικρανεῖς κέλευσον αὐτὸν ἔξω βληθῆναι· καὶ ἐξελ-
 θόντι αὐτῷ πικρανεῖσθωσαν οἱ διάκονοι καὶ ἐπιζητοῦντες κατεχέτωσαν αὐτὸν ἔξω
 τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰσελθόντες ὑπὲρ αὐτοῦ ἐρωτάτωσαν 4 ἀνασφῆλαι Md,
 vgl. zu S. 357, 17: ἂν ἀσφάλαι C | ἀφορησάτω C 6 παρακαλεσάτω C
 7 εἰ μὲν — κρατηθεῖς Z. 8: »nach Einer Woche oder nach zweien« S 9 πάλιν
 < S | ἐλυπήθη: »sich beweint« S | λύπην — κακόν Z. 11: »und so
 komme er durch die Barmherzigkeit Gottes wieder an seinen Ort« S 10 μετὰ-
 μελόν: μετάνοιαν ἀμεταμέλητον ließe II Kor. 7, 10 erwarten | εὐέλπις] s
 unleserl. 11f ἐπιμένοι ῥαθ. κ. ἀφροντιστῶν: »nicht trauert über sein Böses
 und ohne Buße bleibt« S

καὶ αφροντιστῶν, λέπραν παλαιουμένην ἔχει, ἀπὸ πολλῶν τε καὶ ἀκαθάρτων ἠθροισμένην κακῶν· »λεπρός ἐστιν, ἀκάθαρτός ἐστιν«, ἐκβαλλέσθω τῆς ἐκκλησίας. πᾶς γὰρ ὁ »λεπρός«, φησὶν ἡ γραφή, »ἐν ᾧ ἐστὶν ἡ ἀφή, ἐχέτω τὰ ἱμάτια παραλελυμένα. καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ
 5 ἔστω ἀκατακάλυπτος καὶ περὶ τὸ στόμα περιβαλλέσθω καὶ ἀκάθαρτος κληθήσεται πάσας τὰς ἡμέρας, ὅσας ἂν ἡ ἡ ἀφή ἐπ' αὐτῷ· ἀκάθαρτος ὢν ἀκάθαρτος ἔσται· κευχωρισμέμος καθήσεται· ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἔσται αὐτοῦ ἡ διατριβή«. τὸ ἀγενὲς καὶ τεθηλυμένον 8
 10 φαλὴν ἀκατακάλυπτον οἶον τὸν ἔσω ἄνθρωπον αὐτὸ τὸ ἡγεμονικὸν τῆς σκέπης ἔξωπλισμένον τοῦ θεοῦ. Denn dieser Hilfe muß beraubt werden der Sündigende, denn nicht ist würdig der in Sünden Verbleibende, gewürdigt zu werden dieser Mysterien des Heils.

VIII. Und dies nun von dem Sichtbaren. Das Geheime aber und
 15 das unseres Herzens überträgt er dem bevollmächtigten Engel jener Kirche, unsern inwendigen Menschen mit Sorgfalt zu besuchen. Daher 2
 wenn wir auch sündigend uns verbergen können und gehen in die Kirche, entblößt jener uns durch das »Schwert des Geistes«. Die 3
 Verhüllung aber des Mundes ist das Schweigen des Sünders. Denn

2 Lev. 13, 44 (51); vgl. Const. app. II, 16 — 4 Lev. 13, 45. 46 — 10 Röm. 7, 22. Ephes. 3, 16. 6, 17 — 11 vgl. De cibis 14, 3 S. 446, 23 — 13 vgl. Symp. 1, 1 S. 9, 16 — 18 Hebr. 4, 12. 13. Ephes. 6, 17 — 18f Lev. 13, 45; vgl. Orig. In Lev. hom. 8, 10 IX, 329, 7ff

2 Const. app. II, 16, 2 — 13 vgl. Const. app. VIII, 6, 13. 8, 2 S. 480, 20. 484, 3

1 λέπραν — ἀκάθ. ἐστιν Z. 2 < S 2 Const. app. II, 16, 2 τότε σὺ κελεύσεις εἰσελθεῖν αὐτόν, καὶ ἀνακρίνας εἰ μετανοεῖ καὶ ἄξιός ἐστιν εἰς ἐκκλησίαν ὄλως παραδεχθῆναι, στιβώσας αὐτὸν ἡμέρας νηστειῶν κατὰ τὸ ἁμάρτημα, ἐβδομάδας δύο ἢ τρεῖς ἢ πέντε ἢ ἑπτὰ, οὕτως αὐτὸν ἀπόλυσον . . 4 τοὺς ἐφ' ἁμαρτίαις λέγοντας μετανοεῖν ἀφορίζειν χρόνον ὠρισμένον κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἁμαρτήματος, ἔπειτα μετανοοῦντας προσλαμβάνεσθαι | ἠθροισμένην C 3 ἡ γραφή — ἀφή Z. 4 < S 5 οὕτως περιβ. las schwerl. S 6 κληθήσ.] ἔσται las schwerl. S
 6f ἀκάθαρτος ὢν — καθήσεται Z. 7 < S 7 καθίσεται C | καὶ ἔξω S
 8 διατριβή: »das Leben« übersetzt S | τὸ ἀγενὲς — ἀκολάστων Z. 9: »d. Leidenschaft« S (schwerl. las S φιληδονίαν) | τεθηλυμένον C 9 ἱμάτ. παραλ.: »schlimme Kleider« S 10 οἶον < S | ἔσω S 195^v | αὐτὸ — θεοῦ Z. 11 < S | αὐτῷ τῷ C 11 ἔξωπλισμένον C | θεοῦ C endet 13 Symp. οὐ χορὴ μαθημάτων θείων κοινωνεῖν. Const. app. κοινωνοὺς τῶν μυστηρίων αὐτοῦ
 18f Orig. clauditur et os, ut fiducia sermonis et docendi auctoritas excludatur? »peccatori enim dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas et adsumis testamentum meum per os tuum«

»zu dem Sünder sprach Gott: Wozu bekennst du meine Rechte« usw. Sein 4
 »Leben aber ist außerhalb des Lagers«, das heißt außerhalb des Himmel-
 reichs, denn »draußen ist«, sagt der Apostel, »ein jeder, der sündigt«. 5
 Denn auch wenn er scheint drinnen zu sein, sich selbst täuschend,
 draußen ist er, außerhalb ist er, wie er gerecht handelnd drinnen ist,
 wenn er auch draußen zu sein scheint. Und er hat schöne Kleider, 5
 das Haupt bedeckt und auf dem Haupt den »Helm des Heils« und den
 Mund geöffnet zum Forschen in der Schrift und die Zunge mit Weis-
 heit aufgetan.

10 IX. Διὸ δὴ φυλάξομεν καθαρὸς ἑαυτοὺς τῷ θεῷ — ταῦτα γὰρ
 καρόνες εἶδιν καὶ θεσμοὶ τῆς ἐκκλησίας — τῷ ὀξυδορκίῳ κατὰ τὰς
 γραφὰς δυναμένῳ· ἐπεὶ παρελθὼν ἀποκρινάσθω μοί τις — ἵνα καὶ
 τῶν ἐξῆς ἐπιμνησθῶ· τίς ἢ τοσαύτη φροντὶς »τῷ θεῷ« καὶ σπουδὴ
 περὶ ἔρεῶν ἱματίων διαλέγεσθαι καὶ λινῶν καὶ κρόκης καὶ στήμονος
 15 καὶ δερμάτων; ἢ »πάντως« προσηγητεύσατο ταῦτα »δι' ἡμᾶς«; φέρε γὰρ 2
 ἀκριβῶς διακρίναντες τὰς ἐρμηνείας ἐκάστῳ γένει πρόσφορον παρα-

1 Psal. 49, 16 — 2 Lev. 13, 46; vgl. Orig. In Lev. hom. 14, 3 IX, 417 Lomm.
 Hipp. In Dan. IV, 38, 2 S. 284, 18ff. Bonwetsch, D. Theol. d. Meth. v. Ol. S. 103f
 — 3 Apok. Joh. 22, 15 — 7 Ephes. 6, 17 — vgl. Barn. 16, 9. 10 — 8 vgl. Jes.
 50, 4 — 12 vgl. Symp. S. 58, 12 — 13 I Kor. 9, 9; vgl. De lepra 14, 7 S. 469, 15f
 — 15 I Kor. 9, 10

2 vgl. Const. app. II, 21, 7 S. 81, 3ff

2 Orig. exiit enim a veritate, exiit a timore Dei, a fide, a caritate, sicut
 superius diximus, quomodo per haec quis exeat de castris ecclesiae, etiamsi per
 episcopi vocem minime abiceatur. sicut e contrario interdum fit, ut aliquis non
 recto iudicio eorum qui praesunt ecclesiae depellatur et foras mittatur. sed si
 ipse non ante exiit, hoc est si non ita egit, ut mereretur exire, nihil laeditur in
 eo, quod non recto iudicio ab hominibus videtur expulsus. et ita fit, ut inter-
 dum ille qui foras mittitur intus sit, et ille foris qui intus retineri videtur. —
 Const. app. δίκαιος γὰρ ἀδίκως φονευθεὶς ὑπὸ τινος παρὰ θεῶ ἐν ἀναπαύσει ἔσται
 εἰς τὸν αἰῶνα. ὡσαύτως καὶ ὁ ματαίως ἀφορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου 3 »der
 sündigt«: ὁ ποιῶν ψεῦδος Apok. 22, 15 8 »Mund« S 196 10 Διὸ
 C Bl. 191^v, 14 | καθ. . . τῷ θεῷ: »vor all diesem« S | ταῦτα — ἐπιμνησθῶ
 Z. 13 < S 13 ἐξεῖς C | ἢ τοσ.] γὰρ S | φρόντησις C | κ. σπουδὴ
 < S 14 ἔρεῶν < S | καὶ λινῶν < S 15 καὶ δερμάτων: »oder von
 anderem« S | ἢ — ἡμᾶς < S | γὰρ] γοῦν? S 16 διακρίν. τ. ἐρμ.: »er-
 klären wir« S | ἐκάστῳ — πρῶτον S. 463, 1] καὶ (< S^b) τῷ ἰσχυροτέρῳ S

λάβωμεν εικόνα, καὶ τῷ μὲν στήμονι τὸν ἰσχυρότερον καὶ πρῶτον
 νοῦν ἀρμοστέον, κρόκη δὲ τὴν ψυχὴν, καὶ δέματι τὸ σῶμα, ἱματίῳ
 δὲ τὸν ἀνθρωπὸν ὅλον· ἔρεῳ μὲν τὸν ἄνδρα, τὴν δὲ γυναῖκα λινῷ.
 »καὶ ἐν ἱματίῳ ἂν γένηται ἐν αὐτῷ ἀφῆ λέπρας, ἐν ἱματίῳ ἔρεῳ ἢ 3
 5 ἐν ἱματίῳ στιππύνῳ, ἢ ἐν στήμονι, ἢ ἐν κρόκῃ, ἢ ἐν τοῖς λινόις ἢ
 ἐν τοῖς ἔρεοις (<ἢ ἐν δέματι>) ἢ ἐν παντὶ ἐργασίμῳ δέματι; καὶ γένη-
 ται ἢ ἀφῆ πυρρίζουσα ἢ χλωρίζουσα [ἢ] ἐν τῷ δέματι, ἢ ἐν τῷ
 ἱματίῳ, ἢ ἐν τῷ στήμονι, ἢ ἐν τῇ κρόκῃ«. στήμονα γὰρ τροπικῶς 4
 τοὺς τόνους τῆς ψυχῆς, τὸν νοῦν ἡμῶν, ὁ νόμος ἐκάλεισεν· σύνθετον
 10 γὰρ ζῶον οἷα πλέγμα καὶ ὕφος ἐκ πολλῶν συμπαγὲν ὁ ἄνθρωπος
 εἶναι παρεδόθη. εἰ γὰρ ἐκ ψυχῆς σαρκός τε καὶ πνεύματος ὡς ἐν
 κεφαλαίῳ γάναι τὴν σύστασιν ἀπεδείχθη λαχόν, τεθεωρημένως ὁ
 νομοθέτης τὴν πρώτην σύλληψιν τῶν ἀμαρτημάτων ἀπὸ τῆς ἔξωθεν
 15 ἁμαρτίας δι' ὀφθαλμῶν ἢ δι' ὄτων ῥέουσαν εἰς τὸν νοῦν λέπραν
 ὡς περ ἐν στήμονι φέεσθαι χρησιμωδεῖ. Dies nämlich sprach der Herr
 in betreff der wegen des Erlasses der Sünden Ungläubigen: »Was
 denket ihr in euren Herzen!« Denn siehe Aussatz des Unglaubens war
 in den Sinnen. Denn, sagt er, »er hat empfangen Schwäche und hat
 geboren Gesetzlosigkeit«. Die Liebe aber nun der Leidenschaften be- 5
 20 deutete der Einschlag; denn es wird ausgewebt wachsend durch den
 Willen die Leidenschaft.

X. Was sagte weiter die Schrift? Denn . . † der Makelhaften:

»Ἐὰν δὲ διαχέηται« μετὰ τὸ ἀφορισθῆναι ὀφθείσα »ἢ ἀφῆ« τῷ

1 vgl. Symp. S. 54, 8 — 4 Lev. 13, 47—49 — 9 vgl. Symp. S. 118, 13f —
 zu De res. I, 34, 4 S. 272, 7 — 13 vgl. Symp. S. 138, 12f. De sanguis. 6, 3 —
 16 Mt. 9, 4 — 18 Psal. 7, 15 — 23 Lev. 13, 51. 52

1 τὸ μὲν C | ἰσχυρότερον C 2 ἀρμοστ.: »sage ich . . vergleichen
 wir« S | vor κρόκη »und« i Sb | C 192 | τ. ψυχὴν dušu: τῆ ψυχῆ duši S
 | τὸ] τῷ C 3 μὲν . . δὲ < S 4 ἐν αὐτῷ < S | ἀφῆ: »Bild« S
 5 στιππύνῳ C | ἢ ἐν στ.—ἐργ. δέματι Z. 6: »und bald darauf« S | στί-
 μονι C 6 ἐρείοις C | ἢ ἐν δέματι < C 7 ἢ < C | ἀφῆ: »Bild« S
 | πυρρίζ. ἢ < S 8 κροκῆ] ἢ ἐν κροκῆ(?) + S 9 τόνους »Kräfte« S |
 τὸν νοῦν ἡμῶν ὁ νόμ. < S 10 οἷα — συμπαγὲν < S 11 εἶναι — γὰρ
 < S | καὶ πν.—νομοθέτης Z. 13 < S 13 τὴν δὲ S | σύλλ. = začja-
 tiju: začjati »empfangen« S 14 ἢ] καὶ S | ῥέουσαν: »gehe« S | λέ-
 πραν τινὰ S 15 ἐν στήμονι < S | φέεσθαι: »zustoße« »anfalle« S
 16 »Sünden« S 196^v 22 »Denn . . « ponétém bo i S 23 'Ἐὰν etc.] C
 Bl. 192, 19 | μὴ διαχ. S, vgl. auch S. 461, 10 | ἀφορισθῆναι < S | ὀφθῆ-
 ναι S: δὲ + Sb | ἢ ἀφῆ: »der Aussatz« S

ἀρχαίει »ἐν τῷ ἱματίῳ ἢ ἐν τῷ δέρματι ἢ ἐν τῷ στήμονι ἢ ἐν τῇ
 κρόκῃ, λέπρα ἕμμονός ἐστιν ἢ ἀφή, ἀκάθαρτός ἐστιν· καὶ κατακαύσει
 τὸ ἱμάτιον ἢ τὸν στήμονα ἢ τὴν κρόκην ἐν τοῖς ἑρσείοις ἢ ἐν τοῖς
 λινοῖς ἢ ἐν παντὶ σκεύει δερματινῷ, ἐν ᾧ ἂν ἢ ἐν αὐτῷ ἢ ἀφή,
 5 ὅτι λέπρα ἕμμονος ἐστίν, ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται, ὅπερ ἐστίν . .
 αἰνίττεται γὰρ περιφανῶς τὸν ἐπὶ τῷ ἁμαρτήματι κατολοφροῦμενον 2
 καὶ οἰκτισθῆναι παρακαλοῦντα. ἂν οὖν μὴ διαχέηται ἡ ἀφή, τουτέστι
 μὴ ἀμβλύνηται τὸ ἁμάρτημα μετὰ τὸ προσελθεῖν καὶ συγγνώμην αἰ-
 τήσασθαι παρὰ τοῦ θεοῦ, μετὰ τὸ μετανοῆσαι καὶ ὀφθῆναι τῷ ἐπι-
 10 σκόπῳ· ἂν μὴ διαχέηται σκορπισθὲν αὐτῷ καὶ λωφῆ· (τὸ) πάθος
 ἤδη <τῷ> εἰς τὸ θεραπεύεσθαι, τουτέστιν εἰς τὴν ἑξομολόγησιν ἀφο-
 ρισθῆντι, πειράζει τὸν θεὸν ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἢ ἡ τοιαύτη γενή. 3
 ἐπιμορφάζεται τὴν πίστιν· »ἕμμονός ἐστιν λέπρα«, ἀνεξάλειπτος ἢ
 ἁμαρτία, τῷ διαιωνίζοντι τῆς γενένης ἀθρόως καταφλεχθήσεται πυρὶ·
 15 ὅτι χροὴ τοῦ εἰς τὸ πλήρωμα τῆς οὐρανοπόλεως ἀναληφθησομένου
 τῷ ἁρμωσαμένῳ Χριστῷ καὶ ἐπενδέσαντι τὴν ἀφθαρσίαν καθαρῶς
 προσιέναι καὶ ὕγιεις . . , »Ἱερουσαλήμ [γὰρ] πόλις ἁγία, οὐκέτι προστε- 4
 θήσεται διελθεῖν διὰ σοῦ ἀπερίτμητος καὶ ἀκάθαρτος«, ἀλλ' ὁ περι-
 τετμημένος <καὶ καθαρός>, δηλονότι τὴν ἀρχαίαν πλάνην, τὸν διὰ
 20 τῶν μελῶν ἐνεργοῦντα τῆς σαρκός, ἄνομον »νόμον«. Denn in bezug
 auf jenes Wort selbst hört auch der Herr nicht auf, zu beschneiden
 unsere Vernunft. Was aber nun, o Herr, hast du deinen Knechten 5
 als Gesetz gegeben? Sage es auch uns! »Wenn ihr tut den Willen
 meines Vaters«, werdet ihr sein wie Lichter voll seiend des ewigen

12 vgl. Deut. 6, 16. Mt. 4, 7. Luk. 4, 12. Act. 5, 9 — 13 vgl. Symp. S. 9, 15f
 — Lev. 13, 51 — 15 vgl. Symp. S. 51, 17ff — 17 Jes. 52, 1 — 18 vgl. Orig. In
 Jerem. 12, 3 — 19 Röm. 7, 23 — 23 Mt. 7, 21. 5, 16

1 ἐν τ. δέρι. nach στήμονι S 2 ἕμμονός] μόνος S | ἢ ἀφή: »und
 das Fell« S, es mit dem Folg. verbindend 3 ἢ τὸν στήμονα < S | ἑρσείοις C
 3f ἢ ἐν τοῖς λινοῖς < S 4 ἐν ᾧ — ἀφή < S 5 ὅτι] καὶ ὅτι S | ἕμ-
 μονός] μόνος S | ὅπερ ἔ. < S 6 αἰνίττεται — ὕγιεις Z. 17] so sehr weicht
 S hier ab, daß nicht festzustellen ist, wo sein Text einzufügen »Dies aber nun
 wieder meint er von denen, die Buße tun und völlig die Sünde verlassen haben;
 daß das Kleid, befiehlt er, verbrannt werde, d. h. die Hülle der Sünde« | ἐννί-
 τεται C | περιφανῶς w. e. sch. C 8 συγγνώμην C 10 τὸ πάθος]
 πάθη C 11 τῷ + Bo 16 ἁρμωσαμένῳ C 17 »Denn deshalb redet
 ein anderer Prophet« richtig + S | Ἱερουσαλήμ C | γὰρ < S 17f προσ-
 τεθ. S 197 19 καὶ καθαρός + S | τὴν ἀρχ. πλ.: »wie vom alten Irr-
 tum« S | τὸν — νόμον Z. 20 < S 20 »Denn — Geist« S. 465, 26 < C

Lebens. »Wachet aber nun«, damit ihr vermögend seid, mit mir in das Meer der Unverweslichkeit einzugehen. Daher »bewahret eure Leuchten unverlöschet«, damit ihr eingehet in das ewige Brautgemach!

XI. Und als ich dies gesagt, sprach Euthymius: Mit Recht, o ihr, 5 so bei mir denkend, wie auch ich, wenn ich von den Höchsten höre — Höchste aber nenne ich die Worte Christi — freue ich mich sehr, wie durch sie belebt werdend, ich bin ehrfürchtig, wie dorthin durch die Himmlischen das Auge erstreckend und wie vergessend und scheinend aus der Welt gegangen zu sein.

10 Und ich: Daher wieder zu dem zurückgekehrt, wodurch es passend 2 ist die weitere Verhandlung auszuweben, verknüpfen wir mit dem Folgenden. Wir haben nun gesprochen, gut einen Anlauf zur Verhandlung nehmend, aber nicht genügend haben wir sie zu Ende geführt.

Denn erinnern wir uns, daß wir sagten, eine Composition von 3 15 (Geist), Seele und Fleisch sei der Mensch, daher auch, indem er die Gesetze (über Aufzug und) Einschlag und Fell anordnet (»anordnete«?), weder nach dem Geist noch nach dem Fleisch, noch nach der Begierde sei zu sündigen. Entweder nicht alle †, wie viele, sind an dem Geist aussätzig, aber gesund an Seele und Leib; oder wieder am Geist gesund, 20 aber an Fleisch und Seele krankend. Denn dies sagen wir [nicht] (von) 4 den Worten der Häretiker, daß sie nach dem Geist sündigen. Denn indem auch sie Christus bekennen, geben sie in bezug auf Wahrheit und Gerechtigkeit Zusage, wie Einschlag und Fell rein bewahrend, aber indem sie den Geist aussätzig haben durch Heterodoxie. Denn ent- 25 weder gegen jenes Wesen (Substanz) selbst, nämlich den Vater lästernd, oder gegen sein vorzeitliches Wort, oder gegen den heiligen Geist.

1 vgl. Mt. 24, 42 — 2 Luk. 12, 35; vgl. Symp. S. 54, 20ff. 68, 11ff. Dida-
 chae 16, 1 — 3 vgl. Symp. 74, 6ff. 96, 20ff S. 131ff — 7 vgl. Plato Phaedr.
 248 B C. 249 C. 251 A -- 12 vgl. De res. II, 26, 1 — 14 vgl. S. 463, 1ff — 20 vgl.
 Orig. In Lev. hom. 8, 11 IX, 335 Lomm. — 22 vgl. Symp. 8, 10 S. 92, 20f. Iren.
 Adv. haer. V, 8, 3 — 25 Symp. 8, 10 S. 93, 2ff. Orig. In Exod. hom. 3, 2 IX, 24

6 »Höchste« *χορυφαίωτατα*?; vgl. Symp. S. 7, 16, 10, 18, 80, 23f 7 »be-
 lebt werdend« *οζιβλjaasja*: »belebend« *οζιβλjaa* S 10 »Daher« ist fraglich
 »wodurch« S 197^v 16 »Einschlag und Fell« Nominativ S 20 »Denn . .
 von« *bo* (o 22 Iren. in patrem quidem et filium dicunt se credere 24 Orig.
capitis enim peccatum est, aliter quam fides ecclesiae continet, de divinis sentire
dogmatibus | 26 Orig. qui negant, dominum meum I. Chr. in carnem venisse,
 vel qui spiritum sanctum blasphemant | »oder g. den« S 198

ὄθιν ὀρθῶς ὁ νομοθέτης τοὺς ἐν δόγμασι πλανομένους καὶ λόγοις
βεβλάφθαι τὸν στήμονα λέγει.

XII. Τίνες οὖν οἱ τὴν κρόζην μὲν λιπρῶντες, τὸ δὲ δέγμα καὶ
τὸν στήμονα καθαροί;

- 5 . . οἱ τετερωμένοι καὶ τὰς ὁρῶν ἀνατετακότες ὑψηλάς· αὐτοὶ
γὰρ τὴν μὲν διάνοιαν ὑγιαίνουντες, αὐτὸν ὀρθοδόξως προσβιόντες τὸν
λόγον, καὶ δέγμα [δὲ] καθαρὸν φυλάσσουσιν ἐν ἀγιασμῶ. οἰδοῦσι δὲ
τὴν ψυχὴν ὑπὸ φιλαρχίας, καὶ καθάπερ ἀπ' οὐρανῶν προσέχοντες
ὑπερηφάνως τοῖς λοιποῖς, αὐτῶ ἐπηρμένοι τούτῳ τῶ γνώσκων τὰς
10 γραφάς καὶ τὸν διδασκαλικὸν κεκληρωθῆναι θρόνον. ὅστε καὶ ταῖς 2
χερσὶ μᾶλλον προὔπαντῶσιν ἐν τοῖς ἀσπασμοῖς, κενοδοξοῦντες ὀρέξαι
πτωχῶ τὸ στόμα. διὸ δὴ καλῶς ἡγήτεον νόσον καὶ λέπραν τὸν τύ-
φον καὶ τὴν οἴησιν καὶ τὴν ὑπερηφανίαν εἶναι ψυχῆς (ὄν)τα θεομισέ-
στατα πάθη καὶ κωλυτικὰ τῆς εἰς τὸν παράδεισον εἰσόδου. »κύριος 3
15 γὰρ ὑπερηφάνως ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν· ἐκεῖνοις
τοῖς ταπεινοφρονοῦσι πρὸς τοὺς ὁμοιοπαθεῖς, καὶ οὐχὶ τοῖς πρὸς μὲν
τὸν θεὸν δῆθεν ταπεινουμένοις, πρὸς δὲ τοὺς μετριοτέρους ὑπερ-
όπτως διακειμένοις. τί γάρ; . . ταπεινωθήσεται πρὸς θεὸν »γῆ καὶ
σποδός;« δέον πρὸς τοὺς ὁμοιοπαθεῖς ἀνθρώπους ταπεινοῦσθαι, ὥσπερ 4
20 καὶ τὸν ἄρτον καὶ τὸ ἱμάτιον τῶ »πεινῶντι καὶ τῶ γυμνῶ διδόναι.

5 vgl. Symp. S. 129, 24ff. Iren. Adv. haer. I, 28, 1 — 14 I Petr. 5, 5. Jak.
4, 6 — 18 Gen. 18, 27 — 19 vgl. Test. XL martyr. 1, 6. 2, 4 — 20 vgl. Jes. 55, 7
(vgl. I Joh. 3, 17)

1 ὄθεν — σπουδῆν S. 467, 4 C Bl. 192^v, 22ff. | ὁ νομοθέτης — λέγει Z. 2:
»sagen wir, daß die Häretiker an Aussatz des Sinnes leiden« S | πλανομέ-
ρους C | λόγους C 3 Τίνες — καθαροί Z. 4 < S 5 vor οἱ τετ. »Und
ich sprach: Dies ist auch Kindern offenbar, daß« + S | οἱ τετ. — ὑψηλάς: »alle
die Hochmütigen und hohen Stolz Habenden« S | αὐτ.] οἵτοι S 6 ὑγιαίνουνσιν
empfiehlt Md | αὐτὴν C: καὶ S | πρᾶσβ.: »habend« S 7 κ. δέγμα δέ:
σῶμα S | οἰδοῦσι C, »kranken« S 8 ὑπὸ φιλαρχίας ljubonačaljstvom:
ljubovjčaljstvom S | καὶ < S | καθ' ἄ. οὐρανοῦ . . καὶ S 9 ὑπεριφάνως C
| λυποῖς C: ἀδελφοῖς S: λιτοῖς? Md | τῶ eže: iže S 10 Iren. οἴηματι
διδασκάλων ἐπαρθεῖς 11 μᾶλλον < S | ἐν τ. ἀσπασμοῖς < S 12 δὴ καλῶς]
ἀληθῶς las schwerl. S | νόσον καὶ < S 13 καὶ τὴν οἴ. — εἶναι < S |
ψυχῆς duševnoe: πνεύματος duchovnoe S | ὄντα — εἰσόδου Z. 14 < S | ἦντα Md:
τὰ C: (, ψυχῆς) τὰ Kl 14f κύριος γάρ] »Denn er (-es-?) spricht auch in den
Sprichwörtern: Der Herr (-der Herr: <Der Herr>-g̃j. <gj>?)« S 15 ὑπεριφάνως C
| ἐκεῖνοις — διακειμένοις Z. 18 < S 18 τί οὖν? S | ταπεινωθήσεται] ἀντι-
τάσσεται . . ἢ ταπεινωθήσεται S 19 δέον . . ταπ.] »Aber demütigen wir uns« S
| ὁμοιοπαθεῖς C S 198^v | ὥσπερ — τὰς ἐντολάς S. 467, 3 < S 20 πεινῶντι C

οὐ γὰρ τῶ συστησαμένῳ καὶ εὐθύνοντι προσηκόντως καὶ τρέφοντι τὸ πᾶν ἡμεῖς οἱ μύριμχες ὀρέγομεν τροφάς, ἀλλὰ χρηστευόμενοι καὶ εὐεργετοῦντες πληροῦμεν τὰς ἐντολάς· ἦδεται γὰρ τούτοις ὁ θεὸς καὶ εἰς ἑαυτὸν ταύτην ἐπαναφέρει τὴν σπουδήν.

5 Und von diesem nun so. Aber viele an Geist und Seele Gesunde, 5 wie auch dort an Aufzug und Einschlag, sind am Fell, das heißt durch Lüste des Fleisches unrein, verführt durch diese sichtbaren (*φαντασίας*) Dinge. Daher müssen wir uns hüten, daß wir nicht in jenem großen Sturm versinken.

10 Dieses nun, o Sistelius, ist unsere Heilung.

XIII. Und als ich dies gesagt, stand ich auf und ging. Und jener stand auf und ergriff mich von hinten am Kleid.

Komm, sagte er, damit auch ich dir ein Wort sage, welches ich einst in Lykien hörte. Die Tugend einer Frau, welche auch schrift-
15 kundig war und besonnen, und nun auch philosophierend lehrend das des Herrn. Und was ich nun von ihr hörte, tue ich vor euch kund. Es sagte aber nun jene Wißbegierige (Fremdes Liebende) und Besonnene, 2 bei allem aber sie sehend den (geistigen) Verstand: Es muß vor allem der das Wahre Suchende sich nicht fürchten, noch sich auflehnen
20 gegen die Höhe der Vernunft. Wenn aber jemand anders urteilt, gerät er in die Tiefe und in armselige Gedanken, denn verzweifelt und wie mitten auf dem Weg umgekehrt, wird er lässiger, der nicht den (geistigen) Verstand empfangen, und nach dem Wort des Evangeliums zur Hälfte gelassen das Werk des Turms. Daher muß man Geduld 3
25 haben und <sich> nicht ärgern. Denn der mit Geduld die Tugenden der Schrift Suchende wird klarer sehen. Denn auch der Prophet Elias nach jenem »Wind«, welcher »Berge und Felsen« zerriß, nach dem »Erdbeben« und nach dem »Feuer«, darnach schaute er die »Stimme

1 vgl. De res. II, 10, 5 S. 352, 13 — 4 vgl. Mt. 25, 40 — 14 vgl. Plato Symp. 201 D — 24 vgl. Luk. 14, 28f — 26 I Kön. 19, 11ff

2 τροφάς Bo: τροφήν?; τροφῆς C 3 τὰς Bo: ὡς C | ἦδεται — σπουδήν Z. 4: »und wir werden mit Lob sein von Gott« S 10 »Sistelia« S 13f »e. Wort . . hörte«: Pl τὸν δὲ λόγον . . , ὅν ποτ' ἤκουσα γυναικὸς Μαρτινικῆς Διοτίμας, ἣ ταῦτά τε σοφῆ καὶ ἄλλα πολλὰ . . , ἣ δὴ . . ἐδίδαξεν —, ὅν οὖν ἐκείνη ἔλεγεν λόγον, πειράσομαι ἐμῶν διελθεῖν 14 »Lukien« S 17 »Wißb.« »Fremdes L.« ljuboštuzajaja: schwerlich ljukii štuzajaja, gleich Μαρτινικῆ ἕξινη Pl Symp. 211 D 19 »noch sich« S 199 27 διαλῶν ὕρη καὶ συντριβὸν πέτρας I Kön. 19

jenes sanften, das heißt stillen »Windese« (»Geistes«), an diesen allen vorübergehend, bis daß er kam in das Wahre. Denn abgetan habend die 4 Finsternis und geheiligt (»erleuchtet«?) an der Seele, schreiten wir wie von Stufe zu Stufe, von Erkenntnis zu Erkenntnis, das heißt wie vom 5 Bergwind, ähnlich dem Unglauben, in das Forschen der Schrift wie in das Erdbeben einzugehen, von jenem ins Feuer, das heißt zum unauslöschlichen Feuer der Liebe, durch welches angefeuert schreiten wir fort zum Eifer um das Bessere, bis wir zum Gipfel gelangen, das heißt zur Heiligung des heiligen Geistes. — Und ich verwunderte mich und 5 sprach: Siehe nun, o sehr Weise, ich staunte dich an über deine Besonnenheit und Heiterkeit (»Ruhe«?) und Bescheidenheit (Einschränkung). nun aber auch über die Weisheit. Und sie, nachdem sie heimlich ge- 10 lächelt, wie gewisse weise Erklärer der Schrift, sprach also: Hierdurch ward klar gezeigt, daß sich nicht ärgern muß, welcher eindringt in die 15 Worte der Schrift.

XIV. Zu ihr aber ich: Voll verlange ich hiervon zu hören, da wir aber nun hiervon sprachen. Wohlan sehen wir auch sorgfältig in betreff des Vorliegenden.

»Und wenn am Kleid sein wird das Bild des Aussatzes, an einem 20 Kleid von Tuch oder von Lein, oder am Einschlag oder am Aufzug, oder an der Leinwand, oder an jedem Fell« usw. — Den Aussatz des 2 Wollenen nennt er <den> des erneuerten inwendigen Menschen. Denn »wie ein Schaf ward er zur Schlachtbank geführt«; ein wie von jenes Frucht gewebtes Kleid nennt er ein wollenes. Mit dem Leinenen aber 3 25 bezeichnet er den aus Staub gemachten Menschen, denn von der Erde kommt dieses hervor. Denn verstehe, wie diesem ähnlich auch Paulus sprach im zweiten Sendschreiben an die Korinther: »Denn ich fürchte,

2 vgl. Plato Symp. 211 B C — vgl. Röm. 13, 12 — 6 vgl. Hohel. 8, 7 — 9 vgl. I Thess. 2, 3 — 19 Lev. 13, 47f — 22 II Kor. 4, 16 — 23 Jes. 53, 7; vgl. De cibis 12, 1 — 25 vgl. Gen. 2, 7 — vgl. Orig. In Jerem. hom. 11, 6 S. 84, 14 Kl — 27 II Kor. 11, 3

3 »geheiligt« osvjašeni S: »erleuchtet« osvěšteni | Pl ὡσπερ ἐπανα- βαθμοῖς χρώμενον 4f »(vom) Bergwind« gornago ducha: gornago duša S 6f »unauslöschlichen« S 199^v 14 »ward . . gez.« pokazasja: po kazaja S 14f »die Worte« gl̄y: »sprechend« gl̄ja S 19 vgl. den griech. Text S. 469, 7ff | ἐν αἰτῷ (S. 469, 7) < S 20 »Einschlag« S. 469, 8 u. Lev. 13, 47 nach »Aufzug« 23 »von jenes« S 200 24 »Frucht« plod: plat λίνον, etwa »Wolle«? 25 Orig. »λινοῦν« . . τὴν γένεσιν ἔχει ἀπὸ γῆς, φυτὸν γάρ ἐστιν ἀνατέλλον ἀπὸ γῆς . . . καὶ ἡμεῖς οὖν πάντες τὴν γένεσιν ἔχομεν ὡς τὸ περιζῶμα | »von der Erde« iz zemlja: i zemlja S

daß wie die Schlange Eva verführte in ihrer Arglist« usw. Und wieder: »Diese« gewissen »Verheißungen habend, reinigen wir uns von aller Unreinigkeit des Fleisches und des Geistes«. Denn es sind einige Häresien, 4 welche den äußeren Menschen nicht aussätzig haben, aber den inwendigen verweslich an Sinn und Verstand. Nach dem Leben sehen wir viele rein, durch den Glauben verweslich.

»καὶ ἐν ἱματίῳ εἰς γένηται ἐν αὐτῷ ἀφ᾽ ἑσῆς λέπρας, ἐν ἱματίῳ ἐρεῶ 5 ἢ ἐν ἱματίῳ στιππύινῳ ἢ ἐν στήμονι ἢ ἐν κρόκῃ.« ἀποκρινέσθωσαν ἡμῖν οἱ σάρκικοι Ἰουδαῖοι. πῶς αὐτῆ παρ' αὐτοῖς ἢ ἐντολὴ πληροῦ- 10 ται, ἢ καὶ πῶς ἀποσφύζεται παρ' αὐτοῖς ἢ γραφὴ κατὰ τὸ ψιλόν, ὅστε δύνασθαι λέπραν στήμονος ἢ δέρματος ἢ κρόκης διορᾶν πραγμάτων ἀψύχων. ταῦτα γὰρ ὁ θεὸς ὡς ἐπὶ λογικῶν καὶ αὐτεξ- 6 ουσίῳν διορίζεται. εἰ γὰρ ὅλως ἐπιμενούσης τῆς λέπρας μετὰ τὸν ἀφορισμὸν τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν κελεύεται τὸ ἱμάτιον ἢ ὁ στήμων (ἢ ἢ 15 κρόκῃ) κολάζεσθαι ὡς μὴ μεταβαλλόμενον ἀπὸ τῆς ἀκαθαρσίας, δῆλον ὅτι ὑπὲρ ζῳῶν διαλέγεται λογικῶν, καὶ οὐχ ὡς αὐτοὶ νομίζουσιν ἀψύχων. πόσην δὲ καὶ σπουδὴν ἄρα κατ' αὐτοὺς τῶν ἐκεῖ ἀψύχων, 7 κρόκης λέγω καὶ στήμονος, ὁ πνεύματι καὶ λόγῳ δημιουργήσας τὸ πᾶν ἐποιεῖτο νομοθετῶν; ὅποτε κατὰ τὸν ἀπόστολον οὐδὲ περὶ τῶν 20 βοῶν μέλει τῷ θεῷ, ἀλλ' »ἐγράφη« ταῦτα εἰς νοουθεσίαν »ἡμῶν«.

XV. Wohlan nun, damit wir nicht vorübergehen, schauen wir aufgedeckt habend »die Decke« der Augen die Herrlichkeit Gottes. Denn nichts Unnützes enthält die Schrift. Denn uns Gebote gebend von der Sünde des Verstandes und des Fleisches, redet er der Reihe nach wieder 25 vom Fell und vom Aufzug (und vom Einschlag). Denn wer die Klei- 2

2 II Kor. 7, 1 — 7 Lev. 13, 47f — 8 vgl. De cibis 8, 6. 10, 1 S. 438, 10f. 439, 27ff. De sanguis. 1, 1. 10, 5. Symp. 9, 1 S. 113, 23ff. De res. II, 21, 1 S. 374, 16f — 16 vgl. Symp. 10, 2 S. 123, 5ff — 19 I Kor. 9, 9. 10; vgl. Orig. In Levit. hom. 8 IX, 322 — 22 II Kor. 3, 14 (Joh. 11, 40); vgl. De cibis 7, 7. 8, 5. De sanguis. 9, 5. Symp. 5, 7 S. 436, 26ff. 438, 5ff. 488, 2ff. 61, 22ff

6 »und durch« S a 7 καὶ ἐν etc. C Bl. 193^v | ἐν αὐτῷ < S | ἀφ᾽: »ein Bild« S 10 ἀποσφύζεται] πληροῦται las schwerlich wieder S | γραφὴ S 200^v | ψηλόν C 11 κρόκης ἢ δέρματος viell. richtiger S 12 καὶ < S | 13 ὕλος C: < S γ μετὰ — ἡμερῶν Z. 14: »nach den sieben Tagen« S 14 τὸ ἱμάτιον nach κρόκῃ Z. 15 S 14f ἢ ἢ κρόκῃ < C, καὶ ἢ κρόκῃ καὶ (τὸ ἱμ.) S 16 οὐ ὑπὲρ S Md: ὑπερ S | ζῳῶν (ζῳων C) . . λογ.: »Beseeltem« S | ὡς αὐτοὶ νομίζουσιν < S 17 πόσην — ἡμῶν Z. 20 < S | ε. ἀ. Kl: εἰκεῖ ψυχῶν C 18 δημιουργήσας C 19 Orig. (apost. Paul.) secundum id, quod ea quae de bobus in lege videntur scripta non de bobus, quorum Deo cura non sit, sed de apostolis advertenda pronuntiat

dung von Tuch und Leinwand rein hat, das heißt den Glauben und die Tat . .

Denn das Kleid des Herrn ist die Kirche, denn von vielen Gegenden **3** hat er uns gesammelt und uns gewebt, damit wir Schwächeren wie **5** der Einschlag von Größeren gehalten werden. Daher auch der Prophet also sagt: »Er kleidet sich wie in Schmuck der Braut«, zeigend die Verbindung Christi und Vereinigung der Liebe spricht er. Denn Aufzug **4** nennt er die kräftigere Ordnung der Kirche, das heißt die Bischöfe und Lehrer, Einschlag aber die Untergebenen und das geweihte Volk. **10** Fell aber die Katechumenen, als die noch nicht abgetan haben die Kleider von Fellen durch die Taufe. Daher auch Paulus sagte: »Ich **5** habe euch verbunden Einem Mann eine reine Jungfrau darzustellen Christo«. Wie er auch im Levitikus spricht: »Er soll zum Weib von seinem Stamm eine Jungfrau nehmen; eine Witwe aber und eine **15** Buhlerin nehme er nicht, sondern eine Jungfrau von seinem Geschlecht« usw. Denn wenn ein jeder von uns »von Tag zu Tag erneuert« — **6** indem wir den Aussatz, das heißt die Unzucht abgetan haben, die da schuldig sind an unserer Austreibung —, sich verjungfräulicht und zur ersten Schönheit durch die Weisheit Gottes gelangt, wie mit goldenen **20** Ketten geschmückt, das heißt mit Liebe, Glaube, Reinheit, Geduld, so eint er sich Christo, nachdem er gereinigt worden. »Daher lieben die **7**

3 anders Symp. S, 5 S. 87, 13f. Hipp. De antichr. 4 S. 6, 22 Achel. — vgl. Didache 9, 4 — **6** Jes. 61, 10 — **8** vgl. Hipp. bei Epiph. Panar. haer. 42, 2 II, 304, 8ff Dind. Orig. In Levit. 6, 6 IX, 284. Dionys. Al. bei Euseb. KG VII, 24, 6 — **9** vgl. Act. 20, 28. I Petr. 5, 2 — **11** Gen. 3, 21; vgl. De res. I, 38, 5. 39, 5. 40, 6 S. 281, 13ff. 283, 10f. 285, 8f — **11f** II Kor. 11, 2 — **13** Lev. 21, 13. **14** — **16** II Kor. 4, 16 — **20** vgl. Symp. 3, 8 S. 35ff. 8, 11 S. 94, 3f. De sanguis. 8, 3. Orig. In Cant. 14 XIV, 345. Lomm. — **21** Hohel. Sal. 1, 3

7 vgl. Nilus Ep. I 246 PGr 79, 173

4 »hat er uns ges.« *sobra ny*: »die gesammelte« *sobrana S* | Hipp. οί επιεικεῖς . . πρεσβύτεροι καὶ διδάσκαλοι. Orig. sacerdotes et doctores . . doctores ecclesiae. Dion. τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διδασκάλους. Nilus ἐκδιωχθῆναι τὴν λέπραν τὴν ψυχικὴν ἀπὸ τε τοῦ στήμονος καὶ τῆς κρόκης καὶ τοῦ δέρματος· στήμονος μὲν νοουμένου τοῦ νεφρώδους μέρους τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας, ἐπισκόπων λέγω . . κρόκης δὲ . . τοῦ ἐθνηνομένου καὶ ποιμαιομένου ἐπ' αὐτοῖς ἡγιασμένου λαοῦ, δέρματος δὲ . . τῶν νεωστὶ προσελθόντων τῷ θεῷ καὶ τέως κατηχουμένων, μὴ πως ἀποβεβληκότων διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἁγ. βαπτίσματος τὴν νεκρότητα τῶν παλαιῶν τῆς ἁμαρτίας χιτώνων **6** sehr abweichend Jes. 61, 10 **20** »Geduld« S 201^v

Jungfrauen <dich>« und er liebt die Jungfrauen, wie er im Hohelied schreibt, die jungen und durch den Geist reinen Seelen. — Oder ist dies nicht so, o Sistelius?

Und ich sprach: Durchaus ist dies verständig.

5 XVI. Und sie sprach: Daher wie wir zuerst sprachen: wenn wir alle Glieder reinigen, werden wir das Kleid Christi. Wie er bei dem Propheten Jesaias spricht: »Es freue sich meine Seele über den Herrn, denn er hat mich gekleidet in ein Kleid des Heils« usw. Wer aber 2 nun wird vielmehr diese reinigen? Zacharias, der Prophet, sprechend: 10 »Und es zeigte mir Gott Jesus, den Hohepriester, stehend vor dem Engel des Herrn. Und der Teufel stand zu seiner Rechten, ihm zu zu widerstehen. Und es sprach der Herr zum Teufel: Es schelte dich, Teufel, der Herr, der Jerusalem erwählt hat. Ist <siehe> dies nicht wie ein Brand herausgerissen aus dem Feuer? <Und> Jesus war gekleidet in 15 unreine Kleider.« Und bald darauf: »Und er sprach zu den Engeln, die vor seinem Antlitz standen, nehmt weg von diesem die schmutzigen Kleider«. Und bald darauf: »Und sie kleideten ihn in ein reines Kleid«. — Verstehe nämlich, daß die unreinen Kleider die Menschheit ist vor 3 dem Glauben: und von dem alten Menschen die Menschheit entblößend, 20 erleuchtete er sie wie die Sonne mit seinem Fleisch.

Denn forsche du, wie auf diese Weise Gott auch Tyrus schalt 4 sprechend: Warum ist dir das Bett unrein? Von »Byssus« nämlich und ägyptischem »Purpur« war es gemacht, nicht von der »Mannigfaltigkeit der Weisheit Gottes«, sondern von »ägyptischer«; wie jener 25 Reiche, welcher sich »kleidete in Purpur«, Gott mißfällig war. Denn 5 daher ist er Gott mißfällig, weil er sich mit diesen zeitlichen Dingen schmückt, aber nicht mit geistlichen und leuchtenden Handlungen. Wie auch jener »Lazarus« sich nicht kümmerte um die äußeren Dinge, sondern sich vielmehr fleißigte um die der Seele; daher ruhte er aus

5 vgl. Symp. 5, 4 S. 57f — 7 Jes. 61, 10 — 10 Sach. 3, 1—3 — 15 Sach. 3, 4 — 17 Sach. 3, 5 — 20 vgl. Symp. 3, 8. 7, 8 S. 35, 7ff. 78f. Iren. Adv. haer. III, 19, 1. IV, 20, 2. 12 — 22 Ezech. 27, 7 — Prov. 7, 16 — 23 Ephes. 3, 10; vgl. Symp. S. 70, 17f. 91, 15 — 25 Luk. 16, 19; vgl. De cibis 4, 6 S. 431, 12ff. Iren. Adv. haer. IV, 2, 4

1 »dich« + Hohel. 1, 3 | »und die Jungfrau liebt« B 13 »Teufel«]
καὶ ἐπιτιμῆσαι νόμος ἐν σοὶ + LXX | »siehe> dies« <se> se 14 »\Und«
J. <i> is 16 »seinem« S 202 | »diesem« sego: αὐτοῦ nego Sach. 3, 4
17 »reines Kleid«: ἱμάτια Sach. 3, 5 21 »auf diese Weise .. Tyrus« sim i tir:
simytarja S 23f »Mannigfaltigkeit« mečtanie: mečtenie S

»im Schoß Abrahams«. Wir werden aber nun auch Hiob berühmt finden durch Leiden und Marter. Daher nämlich »ging« auch jener 6 »Pharisäer« »hinweg« vom Gebet, ohne vollendet (»gerechtfertigt) zu zu sein«. Denn er hatte sich erhöht über einen solchen Menschen. 5 Denn es gebührte sich eine gewisse Weise zu haben, entsprechend der Lehre Christi, welcher (»welche«?) weder zornig noch hoffärtig. Denn 7 wir finden oftmals solche in Schwelgerei lebend und in feine Kleider sich kleidend. Daher auch Christus die Reichen meinend sprach: »Es ist leichter, daß ein Seil durch ein Nadelöhr gehe, als daß ein Reicher 10 in das Himmelreich komme«. Denn man muß vielmehr die Fremden 8 und Armen ehren, durch welche sich Christus nannte. An jener Stelle aber zu denen mit vielem Gold übergehend, ehren sie auch diese viel mehr; denn die einen tun dies der Würden halber, die andern wegen irgendwelcher anderer Ursachen. Daher waren wir nicht barm- 9 herzig, verschließend das Erbarmen gegen unsere Bruderschaft; daher 15 schämen wir uns der Armut, der Gefährtin der Propheten, der Schöpferin der Besonnenheit. O weh! wodurch übertreffen wir die andern Menschen. 10 da uns befohlen ist, zu haben eine »Gerechtigkeit besser als die der Schriftgelehrten und Pharisäer«, gemäß dem Befehl in betreff der 20 Nichtachtung des Zeitlichen durch diese zu lernen: Wenn auch der Ozean von Silber flösse und die ganze Erde von Gold, würden wir nicht satt werden.

XVII. Wer von uns liebt nun seinen Bruder mit Wahrheit? Wer ist, der nicht Böses denkt wider seinen Nächsten? Wer nicht neidend 25 den andern? Denn wo die Bischöfe durch Wucher sich nähren, da 2 ist auch unser Aufzug aussätzig, wo die Laien, da der Einschlag. Denn diese schilt auch der heilige Geist: »Müssen sich selbst mehr die Hirten weiden, oder nicht die Schafe? Denn siehe, die Milch esset ihr und mit der Wolle bekleidet ihr euch«. Und bald darauf: »Und ihr habt

1 Luk. 16, 22; vgl. De cibis 5, 5 S. 432, 14ff — 2 Luk. 18, 14 — 6 vgl. Mt. 11, 29 — 8 Mt. 19, 24 — 11 vgl. Mt. 25, 40 — 12 vgl. Jak. 2, 2. 3 — 15 vgl. I Joh. 3, 17 — 18 Mt. 5, 20 — 27 Ezech. 34, 2. 3 — 29 Ezech. 34, 5

2 vgl. Athan. Festbr. S. 58, 33ff Larsow — 10ff vgl. Const. app. II, 5, 1f. 58, 6 — 18 vgl. Const. app. II, 35, 1 — 20 vgl. Boëthius, De consol. philos. II, 2 S. 28f Peiper

2 »Daher« S 202^v 3f »vollendet zu sein« süvrüşiv(sja) 17 »die anderen« inèch: »gewisse« nèkych Sb 19 »Pharisäer« S 203 | vielleicht »indem uns befohlen ist, daß wir in betreff . . lernen sollen« 25 »sich nähren«? gloždjut 26 »Aufzug«: »Einschlag« S 27 »mehr« bole li: bolii 28 »Denn« + S 29f »habt zerstreut«: *διεσπάρη* Ezech. 34, 5

zerstreut meine Schafe, und sie wurden zur Speise allen Tieren«. — Und der Herr wieder verglich den Reichtum den »Dornen«; der Herr **3** befahl dem, welcher fragte, welches »Gebot das größere« sei, sein Vermögen zu verteilen; der Apostel nennt den Reichtum einen »Fallstrick« **5** des Todes. Der Herr hat gesprochen: »Liebet eure Feinde«, aber wir streiten mit den Freunden. Denn eines Guten Sache ist, nicht die uns **4** Liebenden zu lieben, sondern vielmehr die Hassenden dazu zu lieben; der Herr sprach: »Gib einem jeden, der bittet«, aber wir, unsere Brüder **5** bloß sehend, denken auch nicht daran. Denn uns allen gebührt das **5** **10** Zeitliche zu verachten, wie vielmehr aber den Bischöfen. Denn was nützt Gold oder Silber oder Perlen? Wenn sie doch könnten den Hunger hindern oder den Tod eines Kindes einhalten. Denn anderes **6** ist dies nichts als Trug, denn für sich ist es unnütz. Denn indem niemand vermag »ein einziges Haar« sich »hinzuzufügen«, rühmt er **15** sich umsonst über jene Dinge. Wenn aber nun auch »die Vögel, **7** welche nicht säen noch ernten«, satt werden, und »die Blumen«, während niemand ihnen ein Kleid webt, gleichwohl, da Gott es will, so geboren werden, — »wieviel mehr wir, denn es weiß der himmlische Vater, daß wir dies alles bedürfen«. Denn auch Salomo, welcher weiser **8** **20** reicher war denn alle Könige, versündigte sich durch große Schwelgerei.

XVIII. »Daher wachen wir, damit nicht unsere Herzen beschwert werden mit Fressen und Saufen.« Denn jetzt sind wir trunken durch die Sorgen der Welt und alle Bosheit und sehr schlafliebend. Daher schwelgen wir, eifern wir, lästern wir, mehr als die Ungetauften. Alle **25** diese Untugenden haben wir. Denn jetzt redet unsertwegen der heilige **2** Geist durch Micha, den Propheten, welcher gesprochen: »O wehe Seele, denn es ist gewichen der sich Enthaltende von der Erde und ein

2 Mt. 13, 22. Mark. 4, 19 — **3** Mt. 22, 36. 19, 20 — **4** I Tim. 6, 9; vgl. II Klem. 4, 3 — **5** Mt. 5, 44. Luk. 6, 27 — **6** Mt. 5, 46. Luk. 6, 32 — **8** Mt. 5, 42 — vgl. Jak. 2, 15 — **10** vgl. Symp. S. 130, 5f — **14** Mt. 5, 36. 6, 27 — **15** Mt. 6, 26 — **18** Mt. 6, 30. 32 — **19** vgl. Pred. Sal. 1, 16. I Kön. 3, 13. 4, 30ff. 11, 1ff — **21** Luk. 21, 34 — **26** Micha 7, 1—3

5 Const. app. II, 53, 6. III, 4, 4. 5 S. 153, 13f. 187, 27f. 33

5 Const. app. II, 53 *καὶ ἐχθρῶν; ὁ κύριος ἀγαπᾶν προσέταξεν, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς φίλους; μισεῖν* **17f** »geb. werden« *ražajutsja*: »wachsen« *rašut*? **19** »wir . . bedürfen«: *χρῆζετε* Mt. 6, 32 | »weiser **8** (und « *mudrĕi* (i); in Sa von 2. Hd. **21** »wach. wir« S 204 **23** »schlafliebend« *sünŭljby*: *sušeljuby* S **24** »schwelgen« *pitaemsja*: »suchen« *pytaem* S

Bessernder ist unter den Menschen nicht; alle streiten aufs Blut, ein jeder kränkt seinen Bruder; alle bereiten zum Bösen ihre Hände usw. Jetzt ist dies erfüllt. »Gott« ward uns unser »Bauch«, denn um ihn **3** allein fleißigen wir uns, zur Erde gebückt wie das Vieh können wir **5** nicht schauen auf den Vater und Schöpfer des Alls. In Wahrheit ist **4** jetzt schwer einen zu finden, der gebildet ist durch den Sohn Gottes mit Geduld und Demut und Liebe und den übrigen (Tugenden) und nach dem Ausgang («aus») oder »Ende«(?) dieser Welt dürstend, mit Sanftmut lehrend und überführend, geschaut auf der Erde nach dem **5** **10** Leib, aber mit dem Geist im Himmel seiend und sich nährend mit heiligen Erkenntnissen. Denn ein solcher muß sein der wahre Hirt und Lehrer. Denn »was schaust du auf den Splitter, welcher ist in **6** deines Bruders Auge, aber den in deinem Auge seienden Balken erkennst du nicht?« Denn das Erste muß sein sich selbst zu leiten (zu**15** rechtzubringen) und darnach seinen Nächsten. Denn was für ein **7** Nutzen ist am Wort, wenn keine Taten werden? Denn sagt er: »Arzt, hilf dir selbst«. Wie er will, daß wir überführen, sagte er aber anders **8** (»ein anderes«?): »Wenn sündigt dein Bruder, tadele ihn«. Den Buße Tuenden befiehlt er anzunehmen und für einen Bruder zu halten. Aber **9** **20** der Überführende muß überall ohne Tadel sein. Daher nachdem du dich zuvor geprüft, o Mensch, und du in betreff des deinen erkannt hast, gehe über zur Strafe (Überführung) der andern.

3 Phil. 3, 19; vgl. De res. I, 60, 4. II, 17, 9 S. 325, 2f. 367, 20ff — **5** vgl. S. 415, 14. Plato Tim. 28 C — **6** vgl. De sanguis. 12, 5. Symp. S. 90, 13f. Gal. 4, 19 — **8** vgl. II Klem. 5, 1 — **9** Symp. S. 8, 4f. 83, 4ff — **12** Mt. 7, 3 — **14** vgl. De res. I, 30, 3 S. 262, 13ff. Mt. 15, 14. Luk. 6, 39 — vgl. Klem. De virginitate I, 11, 8 — **16** vgl. Mt. 7, 21 — Luk. 4, 23 — **18** Mt. 18, 15

12 Const. app. II, 17, 2 S. 63, 18 ff

3 De res. I, 60, 4 οἱ θεὸν ἡγοῦνται τὴν κοιλίαν . . , καθάπερ ἀδηφάγα θρέμματα κάτω . . ἀσχολούμενα **6** Symp. ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν μορφωθῆ γεννηθεὶς **8** II Klem. μὴ φοβηθῶμεν ἐξελεῖν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου **8f** »mit Sanftmut« S 204^v

METHODIUS

ÜBER DEN IGEL, WELCHER IN DEN SPRICH-
WÖRTERN IST UND ÜBER »DIE HIMMEL VER-
KÜNDEN DIE HERRLICHKEIT GOTTES«

Handschriften der altslavischen Übersetzung (= S)

A = Tolstoi. II, 56 (jetzt Petropol.)

B = Moskov. Synod. 110

Methodius

Über den Igel, welcher in den Sprichwörtern ist, und über »Die Himmel verkünden die Herrlichkeit Gottes«.

Den Kranz von Blüten flechte ich Christus nicht von den Juden
5 ähnlichen, noch von dergleichen. Denn jene meinten mit dem Blut
der Tiere Gott zu erbitten (sich gnädig zu stimmen); wir aber, die wir
geistige Opfer empfangen haben, können nicht Lämmer und Rinder
darbringen. Sondern wie eine Biene, welche Honigquellen findet,
fliegend zu den betauten Blumen, den Duft der zeitlichen Blüten nimmt,
10 uns der Wiese entsprechende Frucht bringend, — so auch wir, mit
dem leichten Flügel der Weisheit fliegend und gemäß den Worten der
Evangelien und Propheten aus vielfachen Gesängen Maße (Muster) der
Worte webend, machen mit dieser geistigen Ehrerweisung Gott barm-
herzig.

15 Schwierig aber und schwer sei diese Abhandlung, fürchte ich, und 2
daß ich nicht tüchtig sein werde, das von dir, o Eustachius, Befohlene
geistig zu behandeln (erklären). Denn recht von Gott zu reden ist
schwierig. Aber gleichwohl befiehlt der Herr selbst, durchaus nicht
träge zu sein oder irgendwie sich abhalten zu lassen von dem Forschen
20 in der Schrift, redend: »Suchet in der Schrift, denn in ihr habt ihr

4 vgl. zu Symp. S. 70, 8. Hipp. De Antichr. 67 S. 46 Achelis — vgl. Symp.
S. 113, 23. De lepra 14, 5. Hebr. 9, 12 — 7 vgl. I Petr. 2, 5 — 8 vgl. Symp.
113, 25f — 11 Symp. S. 72, 1. 83, 7. 96, 14f — 17 Plato Tim. 28 C. Justin Apol.
II, 10 — 20 Joh. 5, 39 — Orig. De princ. IV, 2, 13 S. 275

4 Athan. Festbr. S. 60, 36. 83, 1 v. u. 84, 2 Larsow

1 »Desselben Methodius« S 205 15 »fürchte ich, und«: »und ich fürchte« S
17 Pl τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντός εὐρεῖν τε ἔργον καὶ
εὐρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν | »recht« S 205^v

das ewige Leben«. Denn jemand nach dem Evangelium, welcher »einen **3**
Turm« machen wollte, erreichte es nicht. Durch ein solches Gleichnis
nämlich lehrt uns Christus, nicht hinauzusteigen zu dem Unmöglichen,
das heißt zu unseren Verstand überragenden Erkenntnissen, sondern
5 zuerst entsprechend unserer Kraft von Erkennbarem zu reden und zu
lehren. Dennoch dem Herrn vertrauend, daß er mächtig ist, in mir **4**
das Wort zu gebären, gehe ich an die Arbeit und wage zu reden.
»Es hat hervorgesprudelt mein Herz ein gutes Wort.« Wenngleich
dies der Prophet auch vom Vater und Sohn geredet, so erzeugt doch
10 auch in den Würdigen und Reinen der heilige Geist ein gutes Wort
und göttliche Gedanken.

Daher, o Seele, erwirb Zuversicht auf Gott und erleuchte dich mit **5**
dem Licht der Erkenntnis. Lerne »im Gesetz« des Herrn »Tag und
Nacht«; dem Geiste der Verführung gib keinen Raum und ahme nach
15 alle übrigen Tugenden dessen, der spricht: »Ob deiner Furcht, o Herr,
haben wir im Leibe empfangen und sind in die Wehen gekommen und
haben geboren einen Geist der Rettung« usw. — Wirke nicht die **6**
Früchte des Fleisches. Denn diese »widerstreiten dem Geiste«. Werde
gestaltet durch Christus, der in dir ist, auf daß auch du wagen wirst
20 zu sagen: »Es hat hervorgesprudelt mein Herz ein gutes Wort«.

II. Und dies nun möge der Rede zum Eingang bis hieher (genug)
sein, damit wir nicht scheinen als verhindernd die Verhandlung,
kommen wir vielmehr zur Vorlage, indem wir die geistige Erklärung
geben, und fangen wir hier an. Von dem Namen aber der Schrift **2**
25 reden wir zuerst. Paroimiai nämlich wird sie genannt, weil sie in
Gleichnissen redet, um zur Vergleichung eines andern auf andere Weise
das Gesagte zu bezeichnen. Und damit ich nicht scheine ohne Beweis
zu reden, werde ich mit Beweis sprechen.

1 Luk. 14, 28. 29 — De lepra 13, 2 — **6** vgl. Symp. 7, 1 S. 70f — **8** Psal.
44, 2 — Acta Achatii 4 — **9** vgl. Hipp. In Cant. 2, 23. 27, 9 — **12** vgl. II Kor. 4, 6
— **13** Jos. 1, 8 (Psal. 1, 2) — **15** Jes. 26, 18 — **17** vgl. Gal. 5, 17 — **18** Gal. 4, 19
— **20** vgl. Psal. 44, 2 — **21** vgl. Symp. S. 110, 16. 121, 16ff — **27** vgl. Symp.
1, 3. 8, 4. 10, 2 S. 11, 1. 122, 16ff. De res. I, 42, 1. 56, 3 S. 287, 13. 315, 14ff

10 vgl. Greg. Nyss. PGr 45, 1281. Kyrill. Hier. Prokat. 1 — **26** vgl. Adrian,
Introductio § 118 Gößling

12 »Daher« těmže: těm bo B
viděnia Sb **14** »Raum« S 206

13 »d. Erkenntnis« věděnia: »d. Sehens«
22 »die«: »zur« S

Im Buch der Richter, nach der Ermordung der Söhne Hierobaals, 3 entflohen der jüngste Sohn auf den Berg Garizin und stieg hinan und ruft die Sicheimiten scheltend, daß sie den Hierobaal vergessen hätten, einen guten Mann und der oftmals hatte wegen seines Volkes 5 sterben wollen, aber erwählt hätten an jenes Stelle zum König jenen Mörder, indem er so spricht: »Es gingen die Bäume gehend über sich einen König zu setzen; und sie sprachen zum Ölbaum: Herrsche über uns«, und er wollte nicht. Darauf baten sie den »Feigenbaum«, und als auch er mit Entschiedenheit abgelehnt, nötigten sie den »Wein- 10 stock«; und als jener nicht wollte, sprachen sie »zum Dornstrauch: Sei König über uns. Und der Dornstrauch sprach: Wenn in Wahrheit ihr mich euch zum König setzt, kommet und vertrauet meinem Schutz; wenn nicht, so geht Feuer aus vom Dornstrauch und verbrennt die Cedern Libanons« usw. Indem aber dieses so gesagt ist, ist durchaus zu 4 15 erkennen, daß er nicht von Bäumen, sondern von etwas anderem redet durch dies Gleichnis. Vielmehr den durch den Geist Gereinigten und frei von dem Fleischlichen durch das Licht Gottes Gewordenen sind diese Worte zu verstehen möglich. Daher bitten auch wir den großen 5 Geber, Gott, durch Jesus Christus im heiligen Geist, der da aufrichtet 20 aus dem Schmutz den Armen, daß er uns unterweise zum richtigen Verständnis (oder »zur Erkenntnis der Wahrheit«). Denn schon ist Zeit dies zu reden.

III. »Drei Töchter hatte der Igel, mit Liebe geliebt, und die drei sättigten ihn nicht, und die vierte war nicht zufrieden zu sagen: Es 25 ist genug. Hades und Frauenliebe und der Tartarus«, nämlich das Unterste, »und Erde nicht sich ersättigende; und Wasser und Feuer sagen nicht: Es ist genug.«

Ein kleines Geschöpf aber ist der im Wasser lebende Igel, auf 2 der Lauer liegend, damit er hineingehe in die Wasser Trinkenden.

1 Richt. 9, 7ff; vgl. Symp. S. 122, 18ff — 17 De lepra 13, 4 S. 368, 2ff — 21 vgl. Symp. S. 71, 5f. 85, 22 — 23 Prov. 24, 50ff (30, 15ff); vgl. Tischend. Anecdota S. 228. Mai, Nova bibl. VII, 2, 73. Achelis Hipp.s Werke I, 2, 163f

28 vgl. Peters, D. griech. Physiologus c. 67 S. 104. Justus Toletan. Heine, Biblioth. anecdotorum S. 197

2 »der jüngste« S 206^v | »Gazirin« S 12 »setzet«: *χρίετε* Richt. 9 | »kommet und« idete i: i dēti S 17 »sind« S 207 19 »im« o: < B 23 *αἴται* + Prov. 26 »ersättigende«: *ἕδατος* + Prov. 28 Physiol. »Der Seeigel, e. kleines u. verächtliches Tier, w. im Wasser lebt«. Justus: Sanguis. vermis est aquatilis.. potantibus insidiatur, cumque illabitur faucibus adhaerescit 29 »Wasser« vodu: vvodu S

Aber nun dem Dürstenden steigt er auf dem Wasser mit dem Einziehen des Wassers, sich in das Wasser begebend, herauf, so daß der Trinkende es nicht merkt, wenn er (in ihn) hineingeht, bleibt aber an der Wurzel der Kehle, von wo auch die Stimme hervorgeht und wo das Wasser
 5 geschluckt wird, beidem Schaden bereitend. — Welches ist nun der 3
 wahre und blutsaugende Igel, den die geliebten Töchter nicht sättigen konnten? Spricht etwa der Prophet von diesem sichtbaren Igel? und etwa nicht von der feindlichen Macht, welche des Bösen nicht satt seiend in geistigen Gewässern lebt, wie auch jene Schlange, von welcher
 10 der Prophet (in) den Psalmen redet: »Dies große und weite Meer, dort Getier, deren keine Zahl ist, kleine Tiere mit großen, dort schwimmen Schiffe; diese Schlange, welche du schufst, mit ihr zu scherzen«. Mit welcher? Hades und das Unterste sind ihre Kinder.
 15 Werde ich nun scheinen Irriges zu geben, mit den buchstäblich Ver- 4
 stehenden, aber nicht mit den gemäß der Wahrheit Vermögenden die Tiefen der Schrift zu verstehen? Fragen wir aber gleichwohl auch darüber, welche Speise bringend jene Töchter »ihn nicht sättigen« konnten. — Forste aber nun, ob das vom Prediger geredete Wort 5
 diesem ähnlich sein wird: »Alle Wasserflüsse gehen ins Meer, und das 20
 Meer wird nicht satt; an den Ort, (wohin) die Wasserflüsse gehen«. Denn ich meine, der Prophet rede von Wasserflüssen ähnlichen geistigen Kräften, welche auf die Erde herabgefallen und wie von Süßigkeit zur Bitterkeit übergegangen sind. Denn auch was er spricht (stimmt damit), daß das Meer nicht satt wird, indem die Bosheit sich niemals an
 25 zu ihr kommenden Seelen sättigt.

IV. Es sind aber auch viele andere Schlangen in den Wassern, über welche König ist die große und furchtbare Schlange, von welcher auch Gott zu dem vielduldenden Hiob geredet: »Er ist König über alle im Wasser«. Diesen Schlangen aber, sprach der Prophet, »zermalme

10 Psal. 103, 25. 26 — 14 vgl. zu S. 454, 2 — 17 Prov. 30, 15 (24, 50) — 19 Pred. Sal. 1, 7 — 22 vgl. Gen. 6, 1ff — 28 Hiob 41, 25 — 29 Psal. 73, 13

9 Ps.-Chrysost. 13. De paen. PGr 64, 753 — 10 Athan. zu Psal. 103, 25 und Festbr. S. 148, 7 Larsow — 24 Hilar. In Psal. 51 S. 106 — 26 vgl. Eznik, Wider die Sekten I, 1869ff S. 82f Schmid

2 »des Wassers« vodnym: vodnymi S 5 »Welches« S 207^v 6 »den« ju: »dessen« eja S 9 Ps.-Chrys. βδέλλα ὁ διάβολος, ὡς τὸ τῶν ψυχῶν αἷμα τουτέστι τὴν ζωτικὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐκμύζων 10 »in« < S 15 »mit« sū: i S
 18 »geredete« S 208 22 »Kräften« silach: sila ich S

Gott das Haupt«; nicht nur aber jener, sondern auch jener großen, deren Haut nichts Schwimmendes einen einzigen Fehl beizubringen vermag. — Wie er auch im dreiundsiebzigsten Psalm spricht: »Du **2** hast zermalmt das Haupt [das Haupt] der Schlange, <sie> zur Speise **5** gebend den Äthiopen«. Denn doch wohl durch die Äthiopen zeigt er die durch (in) Bosheit Versenkten an, welchen die große Schlange Speise ist. Denn die, welche essen den Leib des Herrn und trinken sein »Blut«, sind selig; die aber, welche essen das Fleisch der geistigen Schlange, sind Feinde des geistigen Lichtes, welches erleuchtet die **10** reinen Seelen. Aber nun verlassen habend die Gegend Äthiopiens, sind **3** sie nicht früher zur Freiheit und zum Frieden gelangt, bis sie hindurchgegangen sind durch die Wasser der Unwissenheit und gesehen haben des geistigen Pharao Haupt zermalmt. Und nachdem wir gesehen den Feind getötet, und seine (Streit-) Kräfte alle gefallen, singen wir ein **15** Siegeslied, wie jenes ist: »Wenn der Herr nicht unter uns gewesen wäre, da die Menschen wider uns aufstanden, hätten sie uns lebendig verschlungen«; und bald darauf: »Gelobt sei der Herr, welcher uns nicht gab zur Speise ihren Zähnen«. Dies Wort nun zeigen wollend, **4** jenes furchtbare und »unaufhaltsame (unerträgliche) Wasser« des **20** geistigen Meeres, welches versenkt nicht die Leiber, sondern die Seele derer, die nicht die Vernunft als Steuermann haben, hat Christus

1 vgl. Hiob 41, 17. 19; vgl. Meth. zu Hiob 49, 10 — **3** Psal. 73, 14 — **5** vgl. Passio Perpet. 10, 6 Ausgewählte Märtyrerakten S. 77 O. v. Gebhardt — **7** vgl. Joh. 6, 54 — **14** vgl. Exod. 15, 4 — **15** Psal. 123, 2. 3; vgl. Symp. S. 47, 19f — De res. I, 56, 4 S. 316, 1ff — **17** Psal. 123, 6 — **19** Psal. 123, 5

5 vgl. Athan. Festbriefe S. 59 Larsow. Vita Ioann. Eleem. 35 PGr 93, 1647 A — **9** Petrus von Laodic. S. 74, 2 Heinrici — **13** vgl. Athan. Festbriefe S. 77, 20 Larsow. Basil. PGr 31, 1721 — **15** Athan. Festbriefe S. 106, 8 — **17** Athan. Festbriefe S. 112, 26

4 »d. Haupt« zweimal Sab | »sie« < S **5** Athan. »So bezeichnet auch der heil. Geist, da er von den Sündern und ihrer Speise erzählt, den Teufel also: »Du hast ihn zur Speise gegeben den äthiopischen Völkern«. Dies sind nämlich die Speisen der Sünder. Wie aber unser Herr und Heiland J. Chr. als himmlisches Brot das Nahrungsmittel des Heiligen ist . . ., so ist der Teufel die Speise der Unreinen.« Expos. μελανωθέντες ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν | »doch wohl« eda **6** »Versenkten« S 208^v **13** Basil. ἡ ἐκκλησία καθάπερ Μαρίαν ἐλευθερωθεῖσα τοῦ νοητοῦ Φαραὼ τοῦ διαβόλου λαβοῦσα τὸν τύμπανον **14** »gefallen« padŭša: padoša S **21f** »hat . . bedroht« S 209

Methodius.

»Wind und Meer« bedroht, damit es nicht ersäufe die mit ihm (Christus) Schiffenden zur Speise den in ihm (dem Meer) seienden Tieren. »Gelobt sei Gott der Herr, welcher nicht nur uns nicht gab zur Speise ihren Zähnen«, sondern auch sie zu untreteten uns Macht gegeben 5 (»gibt«?). Ich meine aber, daß auch der selige Petrus, als er auf dem 5 Meere wandelte und versinken wollte (und) der Herr ihm die rettende Hand darreichte und ihn aus jenem Sturm herausführte, diese Worte des Lobes Gott und dem Vater darbrachte: Wenn nicht dein Wort und Sohn »mit uns wäre, so hätte« uns das »unaufhaltsame« (unerträgliche) 10 Wasser versenkt. Dies zu zeigen beabsichtigend, hat auch Paulus ge- 6 sprochen: »Gott zertrete den Satan bald unter eure Füße«.

V. Und in den Psalmen aber wiederum erscheint dies Wort: »Die Schiffe, die im Meere gehen und (ihr) Werk betreiben in vielen Wassern, sie sahen die Werke des Herrn und seine Wunder in der 15 Tiefe«. Wer aber ist so blind, jedoch an geistlichen Augen, um zu meinen die Sammler der Purpurschnecke (Purpurfärber) oder Schwamm- sammler oder die (ihr) Gewerbe betreiben im Wasser des Meeres, dessentwegen hinabsteigend in die Tiefe! Können etwa diese in große Tiefe gelangen oder seine Wunder in der Tiefe sehen? Was ist 2 20 Wunderbares in der Tiefe im Vergleich mit dem am Himmel Seienden: Sonne, Mond und Sternen? So daß auch Moses sich wunderte und dachte, es möchte das Volk sie wegen ihrer vorzüglichen Schönheit Götter nennen, und sprach: »Zum Himmel geschaut habend und sehend die Sonne und den Mond und die Sterne und den ganzen Schmuck des 25 Himmels, nicht könnet ihr verführt sie anbeten! Welche Gott den Heiden gegeben hat, aber euch nicht also«. Während aber nun so große Wunder am Himmel sind, weshalb sprach er, daß die ins Meer mit Schiffen Gehenden und die (ihr) Gewerbe in vielen Wassern Treibenden sehen die Wunder des Herrn? Verstehe aber nach einem 3

1 vgl. Mt. 8, 26 — 2 Psal. 123, 6 — 4 Luk. 10, 19 — 5 Mt. 14, 30. 31 — vgl. z. B. De res. I, 56, 6ff — 9 Psal. 123, 5 — 11 Röm. 16, 20 — 12 Psal. 106, 23 — 23 Deut. 4, 19

15 »blind« nevistjn: ne byst S; aber vgl. 9, 5 und Miklosich Lex. S. 421
 »blind an den leibl. Augen« nevistjn plotnyma očima 17 »oder die«:
 »seien die«? S 209^v 23 »sehend« videv: »ich sah« videch S | einige
 Abweichungen von Deut. 4, 19 27 »weshalb« čego delja: »deshalb« sego
 delja B

gewissen höhern Verständnis, ob es nicht bedeutet die Jünger Christi, welche ausgehen von der alten Mutter Jerusalem und schiffen wie mit Schiffen mit den Leibern, damit, nachdem sie gesehen die überaus wunderbaren Wunder Christi, treiben (ihre) Werke in vielen Wassern, 5 indem sie »Menschen fangen« zum Glauben an Christus, und damit sie aus der Tiefe des Irrtums fischen Menschen. In Wahrheit nun haben 4 sie uns gefangen aus dem Götzendienst, nachdem der Herr die Tiefen des Todes erforscht hatte und den Feind verstört hatte und geöffnet die »finstern Schatzhäuser«, welche die Jünger sahen und wunderten 10 sich; zu denen er sprach: »Viele Propheten wollten sehen, was ihr sehet, und haben es nicht gesehen, und hören, was ihr hört, und haben es nicht gehört« usw. Denn nicht nur wurden sie gewürdigt, Wunder 5 zu sehen, sondern auch Taten vieler Menschen zu vollbringen. Daher befahlen sie uns jenen Irrtum zu fliehen und nicht wieder zu ihm 15 zurückzukehren.

VI. Dies ist das Wasser, wo die Schlange wohnt und die sie Liebenden versenkt. Dies Wasser wird gemacht stille zu sein (zu stagnieren?), alles Unordentlichen voll seiend; dies Wasser regt auf feurige Wogen gegen die zu ihm Kommenden; dies ist das trübe Wasser, 20 in welchem der Igel ist, der Blutsauger und Hausgenosse der Schlange. Wunderbar von Natur. Denn klein ist er zuerst, hat seinen Ort auf 2 der Erde; daher untertritt ihn, schmecke nicht! 〈habend〉 die Macht, die Kraft des Feindes zu untertreten. Denn getreten ist er ohnmächtig, getrunken aber sehr verderblich. Denn nachdem er hineingekrochen 25 und aufgenommen von der Kehle des inwendigen Menschen, gestattet er nicht dem Worte der Stimme hervorzukommen. Denn nachdem die 3 Seele die paradisischen (»angeborenen«?) Regungen abgetan, durch wieviele sie für sich selbst als unsterblich seiend bewegt wird, sei es

2 vgl. Gal. 4, 26 — 5 Luk. 5, 10 — 9 Jes. 45, 3 — 10 Mt. 13, 17 (Luk. 10, 24)
— 28 vgl. Plato Phaedr. 249

1 vgl. z. B. Hesych. Presb. PGr 93, 1304. Handschriftensammlung Grigori-
vičs 65 Bl. 27 d. Gespräch e. Panhagioten mit e. Azymiten, Edit. Viktorov S. 41

1 Panhag. »Schiffe sind die Apostel und sie gingen aus über die Erde predigend den Glauben Christi« 2 »welche ausgehen« schodjašte: schodjašta S 210 5 »fangend« lovjaste: ljubjašte S 10 »wollten« chotěsja: »welche wollten« chotěvša S 14 »befehlen sie« veljat: velja S; schwerl. »hat er befohlen« velě 18 »Unordentlichen« S 210^v 22 »schmecke . . , habend« vkusi (i)my S 26 »dem Worte« slovu: »der Herrlichkeit« slavu S

über das Himmlische sinnend oder das Kommende vorausschauend, hat er ungehörige Begierden an ihrer Stelle eingegeben, wie mit Blut den Glauben befleckend, so daß auch der sehr besonnene Mensch hier und da im Geist übertritt. Daher fliehen wir ihn, denn schwer sind heilend 4
5 seine Wunden. Denn nicht satt ist er von allem Bösen, Tod und Wollust, und die Finsternisse sättigen ihn nicht. Siehst du die unersättliche Kraft? »Hades«, sagt er, »und Frauenliebe und Tartarus und Erde nicht sich sättigende; und Wasser und Feuer haben nicht zu (»werden nicht«?) sagen: Es ist genug.« Der Hades, welcher immer 5
10 Seelen aufnimmt und nicht satt wird; die Frauenliebe, welche die Sünde entzündet und nötigt der Wollüste halber von Gott abzutreten; der Tartarus aber der dunkle Ort; und die Erde, welche nicht satt wird der Leiber der Toten; und Feuer und Wasser: das Feuer, nachdem es die Sodomiter verzehrt hatte, das Wasser, nachdem es die ganze Erde
15 überflutet hatte, wurde nicht satt.

VII. Nachdem wir diese Ansichten nun genug in betreff des Igels gezeigt, lassen wir das Weitere. Denn Zeit ist es auch für die andere Frage, auslegend zu erklären: »Die Himmel verkünden die Herrlichkeit Gottes, das Werk aber (seiner) Hände erzählt die Feste« usw., »und
20 bis ans Ende der Welt ihre Worte«. — Daß die Herrlichkeit Gottes 2 die Himmel verkünden, spricht der Prophet im Namen des heiligen Geistes. Man muß aber fragen, da vielerlei die Herrlichkeiten Gottes sind, welche sie verkünden: Ist etwa von jener Herrlichkeit (die Rede), von welcher klar in der Weisheit Salomos geschrieben wird: »Denn
25 Dampf (Hauch) ist sie der Kraft Gottes und Funke der wahrhaften Herrlichkeit des Allerschöpfenden«? Wir haben aber erkannt, daß die 3
Weisheit und Herrlichkeit keine andere sei, als Christus, durch den alles geworden ist, wie auch der Apostel Paulus von ihm zeugt. »Abglanz der Herrlichkeit« nannte er ihn, höher denn die Herrlichkeit der

7 Prov. 30, 16 (24, 51) — 9 vgl. Hipp. zu Prov. 24, 50f S. 164, 8ff Achelis — 13 Gen. 19, 24 — 14 Gen. 7, 19f — 17 vgl. Symp. 71, 6. 85, 22 — 18 Psal. 18, 2. 5 — 24 Weish. Sal. 7, 25 — 27 vgl. Joh. 1, 3. Kol. 1, 16 — 28 Hebr. 1, 3

27 vgl. Didym. In Psal. 18 PGr 39, 1268 B

5 »seine« S 211 9 Hipp. *ὃν γὰρ τρόπον ὁ ἄδης οὐ διαλείπει δεχόμενος ψυχὰς ἀνθρώπων, οὐδὲ ὁ ἔρως τῆς ἀμαρτίας παύσεται ἐκπορευόντων* 16 »Ansichten«? »Herrlichkeiten«? slavy: »Worte« slova? 19 »seiner« < S 21 »d. H.« S 211^v 23 vielleicht »Ehre die Rede« slavě (slovo) 27 Didym. *δόξα δὲ θεοῦ ἦτοι ὁμοιογενὴς κατὰ τὸ τῆς δόξης ἀπαύγασμα* 29 »ihn« i < B

»ganzen Schöpfung« und höher denn die ganze Welt und größer denn die ganze Natur und von niemand etwas empfangend außer allein vom Vater, lauterer Herrlichkeit und unaussprechlicher und makelloser, in welche kein Makel fällt, und von deren Ankunft nicht gebührte, daß
 5 ein anderer der Verkündiger sei, als vielmehr die Himmel, nämlich die Kräfte der Engel selbst und die übrigen Kräfte. Daher scheint es mir, daß sehr weise die Engel »Himmel« genannt werden. — Daher sandte
 5 der Vater die Engel die Ankunft Christi zu verkündigen. Denn wenn »durch Engel das Gesetz« Moses gegeben wurde, das Gesetz aber
 10 Christum verkündigte — wie auch der Herr selbst zeigte, indem er gesprochen: »Wenn ihr Moses glaubtet, so glaubtet ihr auch mir, denn von mir hat jener geredet« —, Christus aber, wonach er ist »der Abglanz der Herrlichkeit« des Vaters, so haben nun die Engel, welche das Gesetz
 Moses kund taten, die Herrlichkeit Gottes verkündigt. Ein Engel aber
 15 nun offenbart Daniel (und) Ezechiel das Tiefe und ebenso Zacharias und allen Propheten. Ich habe dir auch einen andern Engel zu zeigen, welcher die Herrlichkeit Gottes verkündigt, Gabriel, welcher zu der reinen Jungfrau sprach: »Freue dich, du Begnadigte« usw. Und was
 6 sage ich dir noch weiter, indem die Neuen und die Alten zeigen, daß den Mysterien der Ökonomie von den Engeln gedient wird. . . . Wenn
 20 man auch mit Überschwänglichkeit reden muß. Denn nicht ist etwas Geringes die Seele eines Weisen, welche überall in sich hat helle Gedanken, wahre Erkenntnisse, leuchtende Taten, so daß Gott durch sie gepriesen wird. — Wer aber richtigere (rechtgläubigere) Verständnisse
 8 als diese zu finden vermag, möge es kund tun. Ich aber meine hin-
 9 sichtlich dessen, was er sagte: »Das Tun aber seiner Hände verkündet die Feste«, die Kirche sei mit der Feste benannt, weil sie gefestigt ist durch die Unverweslichkeit. Wie auch der heilige Paulus spricht an

1 Kol. 1, 15 — 6 vgl. De res. II, 24, 2 S. 379, 17f — 9 Gal. 3, 19. Act. 7, 53 — 11 Joh. 5, 46 — 12 Hebr. 1, 3 — 15 Dan. 8, 16. 9, 21. 10, 11. 18. Ezech. 1, 28. 40, 3. Sach. 1, 9. 13f. 4, 1 — 18 Luk. 1, 28 — 20 Symp. S. 69, 15. 89, 8. 91, 17 vgl. Hebr. 1, 14 — 26 Psal. 18, 2; vgl. Pamphil. Apol. pro Orig. XXIV, 391 Lomm. — 27 vgl. Iren. Adv. haer. III, 11, 8

26 vgl. Didym. In Psal. 18 PGr 39, 1269A

3 »unausspr. u. makell.« neizglany i neporočny: »unaussprechlich u. makellos« neizglanyi i neporočnyj S 4 »von deren« ejaže: i jaže S 6 »scheint« S 212 12 »geredet«: ἔγραψεν Joh. 5, 46 13 »so . . nun« ubo γοῦν: »denn« bo γὰρ S 19 »d. Neuen u. d. A.«: wohl die Schrift NT.s u. AT.s 22 »in sich« S 212^v 27 Iren. σῆλος καὶ στήριγμα ἐκκλησίας τὸ εὐαγγ. κ. πνεῦμα ζωῆς

Timotheus schreibend: »Damit du wissest, wie du wandeln mußt im Hause Gottes, welches ist die Kirche des lebendigen Gottes, Säule und Feste der Wahrheit«. Denn wenn »die Himmel verkünden die Herrlichkeit Gottes« — sie aber sind die oberen Kräfte, welche kund tun die Herrlichkeit Gottes, nämlich vor der Ankunft des Erlösers das (sein) Wohlwollen gegen uns —, so muß die Kirche für die Feste gehalten werden, welche verkündet »das Tun seiner Hände«, damit wir sagen, seine Ankunft vom Himmel in den Leib verkünden die Engel, seinen Wandel aber nach der Menschheit und alle (seine) Taten tue kund die Kirche.

VIII. Es kann aber (auch) auf andere Weise vom Verstand und vom Gefühl verstanden werden, so daß der reine und hohe Himmel ist der hoch theologisierende (Verstand), welcher die Herrlichkeit Gottes verkündet, die Feste aber das nicht durch Lüste zerstörte, sondern gegen sie fest seiende Gefühl. Daher sagt auch Johannes, der Theologe, daß »jeder Geist, welcher bekennt Christus Jesus (Fleisch geworden), von Gott sei, und jeder Geist, welcher nicht bekennt Christus Jesus Fleisch geworden, nicht von Gott« sei, uns befehlend nicht eine halbe Frömmigkeit zu empfangen. Denn zu verkündigen die Fleischwerdung des Sohnes Gottes von der heiligen Jungfrau, nicht aber ebenso zu bekennen, daß er auch in die Kirche als in sein Fleisch komme, ist nicht vollkommen. Denn es muß ein jedes von uns nicht nur seine Parusie in jenes heilige Fleisch bekennen, welches von der reinen Jungfrau ward, sondern auch eine gleiche in den Geist eines jeden von uns. Wenn aber einige meinen, daß der, welcher überhaupt Christus bekennt, sei von Gott, so mögen sie antworten, ob auch die Sünde von Gott ist, so daß sie Christus bekennend sündigen dürfen in andern Taten. Daher weder die, welche bekennen, daß Christus ins Fleisch komme, aber sündigen, (sind) die Lobenswerten, noch die nicht sündigen, aber nicht die Fleischwerdung Christi bekennen Tüchtige. Diese aber (sind) die Lobenswerten, welche sowohl den inneren Menschen schmücken mit Rechtgläubigkeit als den äußeren mit guten Werken, bald wie der

1 I Tim. 3, 15 — 7 Psal. 18, 2; anders Orig. Sel. in Psal. XII, 71 Lomm. — 16 I Joh. 4, 2 — 21 vgl. Symp. 3, S. 8, 8 S. 35f. 90 — 27 De lepra 11, 3f. 14, 4. 15, 6 S. 465, 18ff. 469, 1ff. 470, 16 ff

9 »nach d. Menschh.« S 213 11 »(auch) auf andere« (i) iněm 13 »Verstand« + Bo 16 »Fleisch geworden« + I Joh. 4, 2 20 »ebenso« takože: »wie« jakože S 24 »e. jeden« S 213^v

Himmel, als die das Himmlische sinnen, bald wie die Feste, weil keine Begierde annehmend. So aber wird bewahrt die Ordnung der Schrift. Denn 5 das von allen Leidenschaften reine und mit Christus in den Baum des Lebens hineingepfropfte Fleisch ist ferner nicht Fleisch, sondern 5 Wohnung Gottes. Denn Fleisch ward es von der Schwachheit genannt; der Gerechte aber wird niemals bewegt (umgetrieben), denn er ist »nicht fleischlich, sondern geistlich«.

IX. Sind nicht auch hier wieder tiefe und geistliche Verständnisse für die Schriftforscher, indem die Schrift mannigfaltig redet? Denn 10 bald Tage, bald Sterne, bald »gutes Land« nannte er die Heiligen, bald Ähren oder Bäume oder Götter nannte er die Heiligen. Tag aber 2 nannte er <sie>, weil »Tag dem Tag sprudelt Rede«; Sterne aber, weil »ein Stern den andern übertrifft an Herrlichkeit«; gutes Land aber, weil: »Ihr werdet mir sein ein williges Land (»Land des Wohlgefallens«), 15 spricht der Herr«; Ähren aber, weil »die Ernte ist groß«; Bäume aber, weil »an den Früchten der Baum« erkannt wird; Götter aber, weil: »Ich habe gesagt, ihr seid Götter«. Verstehe aber nun, ob er Tage 3 jene Seelen nannte, über welche »die Sonne der Gerechtigkeit« aufging. Denn die nach seinem Worte Dürstenden, die Reihe der Apostel nach 20 den Stunden des Tages zusammengestellt, heißt der geistige Tag, nämlich der Kirche, welche auch Salomo sah wie aufgehende Morgenröte: »Wer ist diese, die da aufgeht wie die Morgendämmerung?«, dürstend nach den Geheimnissen Christi, vielmehr aber dürstet sie beständig durch die Schrift. »Und Nacht der Nacht Bekenntnis.« Als Nacht beurteilte er 4 25 die Reden der Propheten; nicht des Bösen halber, sondern der großen Tiefe. Denn »Versteht« sprach die Weisheit »ein Gleichnis und dunkles Wort, Worte der Weisen und Rätsel«. Und Nacht wieder deshalb, weil sie (es) die Fleischwerdung Christi durch Schatten ankündigte.

5 I Kor. 6, 19 — vgl. Mt. 26, 41 — 6 I Kor. 3, 1 — 10 Mt. 13, 8. 23. Mark. S, 4. 20. Luk. 8, 8. 15 — 12 Psal. 18, 3 — 13 I Kor. 15, 41 — 14 Mal. 3, 12 — 15 Mt. 9, 37 — 16 Mt. 12, 33 — 17 Psal. 81, 6 (Joh. 10, 34f) — 18 Mal. 4, 2 — 21 Hohel. Sal. 6, 9 — 24 Psal. 18, 2 — 26 Prov. 1, 6 — 28 vgl. zu S. 436, 26

4 »ist . . nicht«: »denn ist . . nicht« B 6 »bewegt« S 214 19 »die nach s. W. Dürstenden«: der Zusammenhang erfordert »die durch sein Wort leuchtende« (Reihe) 20 »Stunden« časom: časam S | »zusammengestellt« sŭstavlenŭ: sŭstavleno S 21f »Wer ist« S 214^v 22 »dürstend« požadaja, požazda oder »erwartend« požida: požada S 23 »dürstet« žazet: žaze S; wohl »brennt« »leuchtet« žezet 26 »Versteht«: νοήσει τε Prov.

Das Gesetz aber nun ward wegen der Dunkelheit der Worte und wegen der typischen Worte Nacht genannt. Die Juden aber wurden wegen 5 Blindheit der Seele und Ablehnung des Größeren so genannt, und es bezeugt der Apostel Paulus, indem er spricht: »Aber bis jetzt, wenn 5 Mose gelesen wird, liegt eine Decke auf ihren Herzen«. Und alle vor der Herabkunft des Herrn »saßen in Finsternis und Schatten des Todes«; wonach es auch überaus Nacht genannt ward. Nach dem großen Tag der Auferstehung aber ist über die ganze Erde ausgegossen worden das Licht des heiligen Geistes, indem sie auf der ganzen Erde predigten 10 von dem Wort der Wahrheit. Denn die Propheten redeten bloß von dem Erbe (»in Analogie«?) nämlich unter den Juden, daher konnten auch die draußen Stehenden es nicht verstehen, noch dazu gelangen. Die Verkündigung der Apostel aber, wie die Sonne aufgegangen, erleuchtete alle Dunkelheit des Herzens; es kam herab wie Tau die Weisheit des 15 Vaters und löschte aus den »feurigen Pfeil« der Schlange. — Ferner: 7 »In die ganze Erde ging aus ihre Stimme, und an die Enden der Erde ihre Reden«. Ähnlich: »Es ging aus ein Säemann seinen Samen zu säen«. Gut hat hier der Geist der Weissagung »Stimme« gesagt. Die »Reden« sind die Worte des Evangeliums, denn mit diesen Worten ist 20 die Gnade Gottes zu uns gekommen.

X. Hierauf wollen wir nun auch die andere Frage untersuchen. Denn er spricht: »Ich bin ein sterblicher Mensch, allen gleich und Abkomme des von der Erde Erstgeschaffenen; und im Mutterleibe bin ich gebildet zehn Monate, gefestigt mit Blut vom Mannessamen und von 25 der Lust des Beischlafs« usw. Sich wundernd über die Weisheit Gottes, sprach dies der Prophet: Denn »auch ich bin ein« irdischer »Mensch« wie die anderen Propheten und Könige, aber der Weisheit gebrauchend,

1 vgl. zu De cibis 7, 7 — 4 II Kor. 3, 15; vgl. zu S. 438, 5 — 6 Luk. 1, 79 — 14 vgl. Deut. 32, 2 — 15 Ephes. 6, 16 — 16 Psal. 18, 4 — 17 Mt. 13, 2 — 20 vgl. Joh. 1, 17 — 22 Weish. Sal. 7, 1. 2 — 26 Weish. Sal. Sal. 7, 1

1 vgl. Athan. Festbriefe S. 60, 42. 61, 7. 12. 62, 2. 79, 7. 84, 2. 116, 7. 137, 11. 142, 4. 145, 29 Larsow

1 »Das Gesetz aber« zakon že: viell. »das Gesetz (ankündigte). Jenes aber« zakon, on že | »Dunkelheit« tjmnostj: »Zartheit« tjnostj S 2 »wegen« < B 3 »Blindheit« nevisti: Unkenntnis« nevěsti B | »werden so genannt« sicesja narekoša: »haben so sie genannt« sice ja narekoša 7 »überaus« treffend«: »übertraf« přěspě S 9 »des heiligen« S 215 18 »der Weissagung« proročjstva: »weissagte« proročjstvova B 15 »usw.« S 215^v

habend im Hören ihre Parusie. Aber doch bin ich nicht selbst die Weisheit, sondern der, welcher kommt und »trägt die Sünde der Welt«. Denn ich bin von Mannessamen geboren, jener aber von der Jungfrau **3** durch die ganze Kraft Gottes, (so daß) auch Johannes spricht: »Ich **5** taufe euch mit Wasser, jener aber wird euch mit heiligem Geist und Feuer taufen«. — Aber es sei nun genug hiervon, indem dies Capitel **4** viel Weiße (Glanz) hat und lehrt, daß nicht von Christus dies Salomo sprach, sondern von sich, damit er nicht Christus zu sein scheine. Denn die weiteren Verständnisse hiervon durch Christus Jesus im **10** heiligen Geist in einer andern Schrift Vom Leib.

Du aber, o Herr, der du gesandt hast deine Weisheit zur Fleischwerdung, ich bitte durch den Herrn Jesus Christus im heiligen Geist: Reinige mein Herz und mache, daß es des heiligen Geistes Wohnung sei, jetzt und immerdar und in alle Ewigkeit. Amen.

1. 8 vgl. Hipp. In Cant. 1, 1 — **2** Joh. 1, 29 — **3** Luk. 1, 35; vgl. De res. I, 26, 1 S. 253, 12ff — **4** Luk. 3, 16

4 »ganze . . so daß« vsei . . jakože Masing: vseize S

ΜΕΘΟΔΙΟΥ

ΕΚ ΤΟΥ ΞΕΝΩΝΟΣ Η ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΓΕΝΗΤΩΝ

Textzeuge Photius Bibliotheca

Handschriften

A = Marcian. 450 s. X

B = Marcian. 451 s. XII

Abkürzungen

Kl = Klostermann

Md = Mendelssohn

ΕΚ ΤΟΥ <ΞΕΝΩΝΟΣ Η> ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΓΕΝΗΤΩΝ.

1 Ὅτι τό »μή βάλητε τὸ ἅγιον τοῖς κνσί, μηδὲ τοὺς μαργαρίτας
 ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων« μαργαρίτας μὲν τοῦ Ξένωνος τὰ μυστι-
 κώτερα τῆς θεοσδότου θρησκείας ἐκλαμβάνοντος μαθήματα, χοίρους
 5 δὲ τοὺς ἔτι ἀσεβεία καὶ ἡδοναῖς παντοίαις δίκην χοίρων ἐν βορβόρῳ
 καλινδουμένους (τούτοις γὰρ εἰρησθαι παρὰ Χριστοῦ ἔλεγε μὴ παρα-
 βαλεῖν τὰ θεῖα μαθήματα, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτὰ φέρειν, ἅτε τῇ
 ἀσεβείᾳ καὶ ταῖς ἀγρίαις ἡδοναῖς προκατισχημένους) ὁ μέγας Μεθό-
 10 διός φησιν, Εἰ μαργαρίτας τὰ σεμνοπρεπῆ καὶ θεῖα μαθήματα δεῖ
 ἐξακοῦειν, χοίρους δὲ τοὺς ἀσεβεία καὶ ἡδοναῖς συζῶντας, οἷς καὶ ἀπα-
 ράβλητα καὶ ἀπόκρυφα τὰ πρὸς εὐσέβειαν καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν
 ἀποστολικὰ διεγείροντα κηρύγματα δεῖ εἶναι, ὅρα ὡς οὐδένα λέγεις
 τῶν Χριστιανῶν τοῖς τῶν ἀποστόλων κηρύγμασιν ἐξ ἀσεβείας αὐτῶν
 15 τῆς προτέρας ἐπιστρέψαι· οὐδὲ γὰρ ἂν πάντως παρέβαλον τὰ κατὰ
 τὸν Χριστὸν μυστήρια τοῖς δι' ἀπιστίαν χοίροις ἑοικόσιν. ἢ οὖν πᾶσι 2
 τοῖς Ἑλλῆσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπίστοις ταῦτα παρεβλήθη παρὰ τῶν
 τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν καὶ ἐκηρύχθη, καὶ ἀπὸ τῆς ἀσεβείας μετέβαλεν
 αὐτοὺς εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὥσπερ οὖν καὶ πιστεύοντες ὁμο-
 20 λογοῦμεν, καὶ οὐκέτι δύναται νοεῖσθαι τό »μή βάλητε τοὺς μαργα-
 ρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων«, ὡς ἐρρήθη· ἢ τούτου ὡς ἐλέχθη

1 vgl. Sokrates KG VI, 13 — 2. 19 Mt. 7, 6 — 3 vgl. Symp. S. 9, 15f.
 10, 18f. 37, 10. 118, 8f. De lepra 7, 8 S. 461, 12f — 5 vgl. Plato Phaed. 69C. 82E

1 Phot. Bibl. 235 S. 301b, 25—304b, 20

1 A Bl. 313^v a, 33. B Bl. 235^v, 29. Ἀνεγνώσθη ἐκ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Με-
 θοδίου καὶ ἐπισκόπου (κ. ἐπ. Μ. Β) τοῦ περὶ τῶν γεννητῶν ἐκλογή κατὰ σύνοψιν
 | ΞΕΝΩΝΟΣ Η] vgl. Sokr. KG VI, 13 Μεθόδιος μὲν οὖν .. ἐν τῷ διαλόγῳ ᾧ
 ἐπέγραψε Ξένωνα 2 μηδὲ A 313^v b 3 τοῦ Ξένωνος < A 4 ἐκλαμ-
 βάνοντας B 11 εὐσέβειαν B 236 14 παρέλαβον B 15 τὸν < A
 17 ἀσεβείας A 314 18 εἰς² übergeschrieben A 19 βάλετε A 20 ἡμῶν? B
 | τ. χοιρ. ἔμπρ. A

νοσημίον, ἀνάγκη ἡμᾶς λέγειν ὡς οὐδενὶ τῶν ἀπίστων, οἷς χοίροις ἀπειθάσομεν, ἐκ τῶν ἀποστολικῶν διδαγμάτων, μαργαριτῶν δίκην τὰς ψυχὰς καταγαζόντων, ἢ εἰς Χριστὸν πίστις καὶ ἡ τῆς ἀσεβείας ἐλευθερία γεγίνηται. βλάσφημον δὲ τοῦτο. οὐκ ἄρα διὰ μαργαρίτας μὲν 2
 5 τὰ μυστικώτερα τῶν μαθημάτων ἐκλαμβάνειν ἐνταῦθα, χοίρους δὲ τοὺς ἀσεβεῖς, οὐδὲ τὸ »μὴ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων« εἰς τὸ »μὴ παραβάλητε τοῖς ἀσεβεῖσι καὶ ἀπίστοις τὰ μυστικά καὶ τελειοποιὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως διδάγματα παραλαμβάνειν· ἀλλὰ μαργαρίτας μὲν τὰς ἀρετὰς ἐκδέχεσθαι χοῖ, αἷς
 10 ὅσπερ πολυτίμοις μαργαρίταις ἡ ψυχὴ καθωραΐζεται, μὴ παραβαλεῖν δὲ αὐτοὺς τοῖς χοίροις τουτέστι μὴ παραβαλεῖν αὐτὰς τὰς ἀρετὰς, οἷον ἀγνείαν καὶ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν, ταύτας δὴ μὴ παραβαλεῖν ταῖς μαχλώσαις ἠδοναῖς (χοίροις γὰρ ἐοίκασιν αὗται), ἵνα μὴ τὰς ἀρετὰς αὗται καταφαγοῦσαι χοιρώδη βίον καὶ πολυπαθῆ
 15 τὴν ψυχὴν βιοτεύειν παρασκευάσωσιν.

II. Ὅτι ὁ Ὁριγένης, ὃν Κένταυρον καλεῖ, ἔλεγε συναίδιον εἶναι τῷ μόνῳ σοφῷ καὶ ἀπροσδεεῖ θεῷ τὸ πᾶν. ἔφασκε γάρ, Εἰ οὐκ ἔστι δημιουργὸς ἄνευ δημιουργημάτων ἢ ποιητῆς ἄνευ ποιημάτων. οὐδὲ παντοκράτωρ ἄνευ τῶν κρατουμένων (τὸν γὰρ δημιουργὸν διὰ τὰ
 20 δημιουργήματα ἀνάγκη καὶ τὸν ποιητὴν διὰ τὰ ποιήματα καὶ τὸν παντοκράτορα διὰ τὰ κρατούμενα λέγεσθαι), ἀνάγκη ἐξ ἀρχῆς αὐτὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ γεγενῆσθαι, καὶ μὴ εἶναι χρόνον ὅτε οὐκ ἦν ταῦτα. εἰ γὰρ ἦν χρόνος ὅτε οὐκ ἦν τὰ ποιήματα, ἐπεὶ τῶν ποιημάτων μὴ ὄντων οὐδὲ ποιητῆς ἔστιν, ὅρα οἷον ἀσεβεὲς ἀκολουθεῖ. ἀλλὰ καὶ 2
 25 ἀλλοιοῦσθαι καὶ μεταβάλλειν τὸν ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον συμβήσεται θεόν. εἰ γὰρ ὕστερον πεποίηκε τὸ πᾶν, δῆλον ὅτι ἀπὸ τοῦ μὴ ποιεῖν εἰς τὸ ποιεῖν μετέβαλε. τοῦτο δὲ ἄτοπον μετὰ τῶν προειρημένων. οὐκ ἄρα δυνατόν λέγειν, μὴ εἶναι ἄναρχον καὶ συναίδιον τῷ θεῷ τὸ πᾶν.

30 III. Πρὸς ὃν φησι δι' ἑτέρου προσώπου ὁ ἅγιος ἐρωτῶν, Ἄρα γε σοφίας καὶ δόξης καὶ συλλήβδην πάσης ἀρετῆς ἀρχὴν καὶ πηγὴν οὐσιωδῶς, ἀλλὰ μὴ ἐπικτήτως ἠγγὺ τὸν θεόν;

Ὁ δέ, *Ναί.*

6 Mt. 7, 6 — 12 vgl. Symp. S. 83, 19f — 13 vgl. I Petr. 2, 11. De res. II, 18, 1 S. 368, 7 — 16 vgl. Orig. De princ. I, 2, 10. III, 5, 3 S. 41, 11ff. 272, 22ff — 31 vgl. Plato Phaedr. 245C

3 Χριστὸν < B 6 βάλλετε B 7 παραβάλετε A, παραβάλλετε B
 8 εἰς τὸν X. A 11 αὐτοῖς A 14 καὶ A 314^r b 15 βιοτεύειν A |
 παρασκευάσουσιν AB 26 ἀπὸ < A 27 μετέβαλλεν A, μετέβαλλε B
 32 ἐπικτήτως A 314^v

Τί δὲ πρὸς τούτοις; οὐχὶ τέλειος πάντῃ δι' ἑαυτὸν καὶ ἀπροσδεής;
Ἀληθῆ.

Ἀμήχανον γὰρ τὸ ἀπροσδεὲς δι' ἕτερον εἶναι τι ἀπροσδεές;
Ἀμήχανον.

5 Πᾶν γὰρ τὸ δι' ἕτερον πλήρες ὄν καὶ ἀτελὲς λεκτέον;
Ἀνάγκη.

Τὸ γὰρ αὐτὸ δι' ἑαυτὸ ἑαυτοῦ πλήρωμα ὄν καὶ αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ
μένον, τέλειον εἶναι τοῦτο μόνον δοξαστέον;

Ἀληθέστατα λέγεις.

10 Τὸ δὲ μήτε αὐτὸ δι' ἑαυτὸ μήτε αὐτὸ ἑαυτοῦ πλήρωμα ὄν φαίης 2
ἂν ἀπροσδεές;

Οὐδαμῶς.

Οὐκ ἄρα ὁ θεὸς τέλειος διὰ τι νομισθήσεται· ὁ γὰρ διὰ τι τελειόν
ἔστιν, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀτελὲς ἀνάγκη τυγχάνειν.

15 Ἀνάγκη.

Οὐκοῦν καὶ ὁ θεὸς αὐτὸς δι' ἑαυτὸν τέλειος, ἀλλ' οὐ δι' ἕτερον 3
λογισθήσεται;

Ὁρθότατα.

Ἐτερον θεὸς κόσμου, καὶ ἕτερον κόσμος θεοῦ;

20 Παντελῶς.

Οὐκ ἄρα τέλειον φατέον καὶ δημιουργὸν καὶ παντοκράτορα διὰ
κόσμον τὸν θεόν;

Οὐ.

25 Ὅπως δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ μὴ διὰ κόσμον, καὶ ταῦτα τρεπτόν, αὐτὸς
καθ' ἑαυτὸν τέλειος εὐρίσκειτο.

Προσηκόντως.

Τί δέ; τὸν πλούσιον διὰ τὸν πλοῦτον λεκτέον πλούσιον;

4

Ὁρθῶς.

30 Καὶ τὸν σοφὸν κατὰ μετοχὴν τῆς οὐσιώδους σοφίας, οὐκ αὐτὸν
σοφίαν ὄντα, σοφὸν προσαγορευτέον;

Ναί.

Τί δέ; καὶ τὸν θεόν, ἕτερον ὄντα κόσμου, διὰ κόσμον ταύτῃ πλού-
σιον καὶ εὐεργέτην καὶ δημιουργὸν κλητέον;

Ἀπαγε, οὐδαμῶς.

35 Οὐκοῦν αὐτὸς ἑαυτοῦ πλοῦτος καὶ δι' ἑαυτὸν πλούσιος καὶ δυ-
νατὸς τυγχάνει;

Ἐοικεν.

3 δι' B 236^v

21 φατέ A

24 ὅπως μὴ A

32 κόσμον] κόσμον A

32f πλούσιον A 314^v b

34 οὐδαμῶς, ἄπαγε B Ausgg.

35 αὐτὸν A

Ἦν ἄρα καὶ πρὸ κόσμον πάντη ἀπροσδεῖς ὢν καὶ πατήρ καὶ δ
παντοκράτωρ καὶ δημιουργός, ὅπως αὐτὸς δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ μὴ δι'
ἕτερον ταῦτα ἦ;

Ἀνάγκη.

5 Εἰ γὰρ διὰ κόσμον καὶ οὐχὶ δι' ἑαυτὸν, ἕτερος ὢν κόσμον, παν- 6
τοκράτωρ γνωρίζοιτο συγγνώμη ὁ θεός (ἀναγκάζομαι γὰρ τοῦτο
εἰπεῖν), αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἀτελής ἔσται καὶ προσδεῖς τούτων, δι'
ἃ παντοκράτωρ καὶ δημιουργός ἐστιν.

ὑπερφυῶς.

10 Οὐκ ἄρα ἀποδεκτέον ταύτην τὴν ὀλέθριον ἁμαρτίαν περὶ θεοῦ
τῶν λεγόντων παντοκράτορα εἶναι καὶ δημιουργὸν διὰ τὰ κρατού-
μενα καὶ δημιουργούμενα τρεπτά, ἀλλ' οὐ δι' ἑαυτὸν εἶναι τὸν θεόν.

IV. Ὅρα δὲ καὶ ὧδε. εἰ ὕστερον, ἔφη, πεποιήται ὁ κόσμος, μὴ
πρότερον ὢν, μεταβάλλειν ἀνάγκη τὸν ἀπαθῆ καὶ ἀναλλοίωτον θεόν·
15 τὸν γὰρ ποιῶντα πρότερον μηδέν, ὕστερον δέ, ἀπὸ τοῦ μὴ ποιεῖν
εἰς τὸ ποιεῖν μεταβάλλειν καὶ ἀλλοιοῦσθαι ἀνάγκη.

Ἐλεγον γάρ.

Πέπανται δὲ τοῦ ποιεῖν ποτε τὸν κόσμον ὁ θεός, ἢ οὐ;

Πέπανται.

20 Οὕτω γὰρ ἦν τετελειωμένος ἄν.

Ἀληθές.

Εἰ οὖν τὸ ποιεῖν ἐκ τοῦ μὴ ποιεῖν ἀλλοίωσιν τοῦ θεοῦ κατα- 2
ψηφίζεται, οὐχὶ καὶ τὸ μὴ ποιεῖν ἐκ τοῦ ποιεῖν;

Ἀνάγκη.

25 Ἠλλοιωῦσθαι δὲ αὐτὸν φαίης μὴ ποιῶντα σήμερον παρ' ὃ ἦν
ὅτε ἐποίει;

Οὐδαμῶς.

Οὐδ' ἄρα ὅτ' ἐποίει τὸν κόσμον, ἠλλοιωῦσθαι αὐτὸν ἀνάγκη παρ'
ὃ ἦν ὅτε οὐκ ἐποίει· καὶ οὔτε ἀνάγκη συνυπάρχειν αὐτῷ τὸ πᾶν δεῖν
30 λέγειν διὰ τὸ μὴ ἀναγκάζεσθαι λέγειν ἠλλοιωῦσθαι, οὔτε συναίδιον
δι' αὐτὸ τοῦτο.

V. Καί μοι φαθὶ καὶ ὧδε. γενητὸν τὸ μὴ γενέσεως ἔχον ἀρχὴν
φαίης ἄν;

35 Οὐ δῆτα· εἰ γὰρ μὴ ὑποπίπτει γενέσεως ἀρχῆ, ἐξ ἀνάγκης ἀγέ-
νητόν ἐστιν.

Εἰ δὲ γέγονεν, ὑπὸ αἰτίου τινὸς δίδως αὐτὸ γεγονέναι· πάντη
γὰρ ἀδύνατον χωρὶς αἰτίου γένεσιν ἔχειν;

2 αὐτὸς < A 6 συγγνώμη AB: † od. (κατὰ) συγγ. K1: συγγνώμη Bo
7 ἀτελής zweimal A | ἀτ. ἄν 2. Hd. A | ἔσται < A 14 πρότερος A 20 οὕτω
A 315 23 ἐκ τοῦ μὴ ποιεῖν A 28 ὅτε ποιεῖ AB 29 δεῖ AB 32 φασὶ A

Ἄδύνατον.

Κόσμον δὴ οὖν, καὶ ὅσα ἐν αὐτῷ μῶν ἄλλου τινὸς ἢ θεοῦ δημιου- 2
ργοῦντος φήσομεν γεγονέναι ὕστερον, πρότερον οὐκ ὄντα;

Δῆλον ὅτι θεοῦ.

5 Ἄδύνατον γὰρ τὸ γενέσεως ἀρχῇ περιορισθὲν συναπέραντον εἶναι
τῷ ἀπεράντῳ;

Ἄδύνατον.

VI. Πάλιν δὴ οὖν, ὦ Κένταυρε, ἐξ ἀρχῆς διαλεγόμεθα. θεία 2
ἐπιστήμη τὰ ὄντα φατὲ γεγονέναι, ἢ οὐ;

10 Ὡ βάλε, λέξουσιν, οὐδαμῶς.

Ἄλλ' ἀπὸ τῶν στοιχείων ἢ ὕλης ἢ στηριγμάτων, ἢ ὅπως αὐτοὶ 2
ταῦτα βούλεσθε ὀνομάζειν (οὐδὲν γὰρ διαφέρει). τούτων ἀγενήτως
προϋφεστηκότων καὶ πλημμελῶς φερομένων ὁ θεὸς διακρίνας ἐτεχνά-
σατο τὰ πάντα, ὥσπερ ἀγαθὸς ζωγράφος ἀπὸ πολλῶν χρωμάτων
15 μίαν τεχνησάμενος ἰδέαν;

Οὐδὲ τοῦτο. πάντως γὰρ ἀποφεύξονται ὁμολογῆσαι καθ' ἑαυτῶν, 2
ἵνα μὴ τῆς διακρίσεως καὶ τῆς μεταμορφώσεως τὴν ὕλην συγχο-
ροῦντες ἀρχὴν ἐσχηκυῖαν, ἀναγκασθῶσι τῷ λόγῳ κατὰ πάντα τὸν
θεὸν ἤρχθαι τοῦ διοικεῖν λέγειν καὶ κατακοσμεῖν τὴν πρότερον ἄμορ-
20 φον οὖσαν ὕλην.

VII. Φέρε γάρ, ἐπειδὴ (σὺν τῷ θεῷ φάναι) ἐνταῦθα τοῦ λόγου 2
γεγόναμεν, ἦτω τις ἀνδριάς, ἐστὼς ἐπὶ βάσεως, καλός· οὐ θαυμάζον-
τες οἱ θεώμενοι τὴν εὐρυθμον καλλονὴν διαφερέσθωσαν πρὸς ἀλλή-
λους, πῆ μὲν γενητόν, πῆ δὲ καὶ ἀγένητον πειρώμενοι λέγειν. ἐροί- 2
25 μιν γὰρ σφᾶς, Δι' ἣν αἰτίαν ἀγένητον αὐτόν φατε; πρότερον διὰ τὸν
τεχνίτην, ὅπως μηδαμῶς ἀργήσας τῆς δημιουργίας νομίζοιτο, ἢ δι'
ἑαυτόν; ἂν μὲν γὰρ διὰ τὸν τεχνίτην, πῶς ἀγένητος ὢν πρὸς τοῦ
τεχνίτου δημιουργεῖται; εἰ γὰρ ὅλως ἐν ἐνδείᾳ τῆς τέχνης καθέστηκε
χαλκουροῦμενος πρὸς τὸ σχεῖν ὅποιον ὁ δημιουργὸς ἐθέλοι χαρα-
30 κτῆρα, ποίῳ τρόπῳ ἀγένητος ἔσται πάσχων τε καὶ δρώμενος; εἰ δὲ
αὐτὸν τέλειος καὶ ἀγένητος λέγοιτο μὴ δεῖσθαι τῆς τέχνης ὁ

13 vgl. De autex. 6, 2 S. 159, 12f. Plato Tim. 30 A — 14 Symp. S. 15, 17.
Plato Tim. 28f — 19 vgl. De autex. 62, 2 S. 159, 14f — 26 vgl. 7, 5 S. 498, 18

2 μῶν < A 3 πρῶτον B 4 Δῆλον] B 237 8 διαλεγόμεθα A B
10 πάλιν 2. Hd. A, βάλη 1. Hd. A u. B 11 ἀπὸ A 315^r b 12 ἀγεννή-
τως B 13f ἐτεχνήσατο B 17 διακρ.] μετακρίσεως A B 21 τῷ < A
22 καλλός w. e. sch. B 23 ἐρρυθμίον B 24 λέγειν πειρ. B 27 ἀγέν-
νητος B 28 καθέστηκε A 315^v 30 ἔσται] ἂν A 31 τῆς < A
Methodius. 32

ἀνδριάς, κατὰ τὸ ὀλίθριον δόγμα, ἀνάγκη αὐτοματισμὸν ὁμολογεῖν. εἰ δ' οὐδὲ τοῦτον ἴσως ἐθελήσαντες προσήκασθαι τὸν λόγον πιερό- 3
τερον ἀποκρινούσθαι, τὸ μὲν βρόταξ ἀγέννητον οὐκ εἶναι λέγοντες. γενητὸν δὲ εἶναι αἰεὶ γενέσιως ἀρχὴν οὐκ ἔχον, ὅπως ἀνάγκως λέγοιτο
5 κρατεῖν τοῦ τεχνέσματος ὁ τεχνίτης, Οὐκοῦν, ὦ οὔτοι, λέξομεν αὐτοῖς. εἰ μὴ χρόνος μήτε αἰὼν εὐρίσχοιτο ἐπάνω, ὅτε οὐκ ἦν τέλειος ὁ
ἀνδριάς, τί παρέσχεν αὐτῷ ὁ τεχνίτης ἢ τί ἐνήργησεν εἰς αὐτόν, φατί. εἰ γὰρ ὁ αὐτὸς ἀνευδειῆς ὢν καὶ οὐκ ἔχων ἀρχὴν γενέσεως τυγχάνει. 4
ταύτη μᾶλλον καθ' ὑμᾶς ὁ δημιουργὸς οὐδέποτε δημιουργήσας οὔτε
10 δημιουργῶν εὐρεθήσεται, καὶ πάλιν εἰς αὐτὸ ἔοικεν ὁ λόγος περιδε-
δραμηκέναι, αὐτοματισμὸν ὁμολογεῖν. ἐὰν γὰρ κἄν τὸ ἀκαριαίτατον
(τὸν) ἀνδριάντα κινήσαι ὁ δημιουργὸς λεχθῆ, ἀρχῇ ὑποπεσεῖται, καθ'
ἦν πρότερον αὐτὸν ἄκοσμον καὶ ἀκίνητον ὄντα ἤρξατο κινεῖν καὶ
κοσμεῖν. οὐκοῦν καὶ ἦν καὶ ἔσται διηνεκῶς ὁ αὐτὸς αἰεὶ κόσμος·
15 ἀπεικαστέον γὰρ τῷ μὲν θεῷ τὸν τεχνίτην, τὸν δὲ ἀνδριάντα τῷ
κόσμῳ. πῆ δὴ οὖν, ὦ ἡλίθιοι, οἴεσθε τὴν κτίσιν συναπέραντον οὔσαν 5
τῷ δημιουργῷ μὴ δεῖσθαι τοῦ δημιουργοῦ; τὸ γὰρ συναπέραντον,
μηδαμῶς ἀρχὴν γενέσεως ἔχον, καὶ συναγέννητον καὶ ἰσοδύναμον ἀνάγκη
τυγχάνειν. τὸ δὲ ἀγέννητον, αὐτοτελὲς καὶ ἄτρεπτον φανθέν, καὶ
20 ἀπροσδεῆς καὶ ἄφθορον ἔσται· καὶ εἰ τοῦτο οὕτως ἔχει, οὐκέτι ὁ
κόσμος τρεπτὸς καθ' ὑμᾶς.

VIII. Ὅτι ἐκκλησία παρὰ τὸ ἐκκεκλικέναι τὰς ἡδονὰς λέγεσθαί
φησιν.

IX. Ὅτι φησὶν ὁ ἅγιος, Δύο δὲ δυνάμεις ἐν τοῖς προσωπολογημέ-
25 νοις ἔφαμεν εἶναι ποιητικὰς, τὴν ἐξ οὐκ ὄντων γυμνῷ τῷ βουλήματι
χωρὶς μελλησμοῦ ἅμα τῷ θελῆσαι αὐτουργοῦσαν ὃ βούλεται ποιεῖν·
τυγχάνει δὲ ὁ πατήρ· θατέραν δὲ κατακοσμοῦσαν καὶ ποικίλλουσαν
κατὰ μίμησιν τῆς προτέρας τὰ ἤδη γεγονότα· ἔστι δὲ ὁ υἱός, ἡ παντα-
δύναμος καὶ κραταιὰ χεὶρ τοῦ πατρός, ἐν ἧ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὴν
30 ὕλην ἐξ οὐκ ὄντων κατακοσμεῖ.

X. Ὅτι τὸ Ἰὼβ βιβλίον Μωσέως εἶναι ὁ ἅγιος φησιν.

XI. Ὅτι περὶ τοῦ »ἐν ἀρχῇ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν«

16 vgl. 7, 2 S. 497, 26 — 24 vgl. Symp. S. 19, 8 — 29 vgl. De res. I, 46, 2
S. 296, 2f. Iren. Adv. haer. III, 21, 10. V, 5, 2. 6, 1. Hippol. In Dan. III, 14, 6.
II, 33, 4 — 32 Gen. 1, 1

2 εἰ δ' Ausgg.: ἢ A B 4. 18 ἔχον w. e. sch. corr. aus ἔχων A 5 ὦ < A
| λέξομεν B 9 ἡμᾶς A 11 τὸ] τὸν A 12 τὸν < A B | κινήσας A B
15 ἀπεικ. A 315^v b 16 δὴ] δὲ A 20 ἔσται] ἂν A 24 δὲ < A,
aber e. Lücke 25 ποιητικῆς A 26 μελλησμοῦ B 8 B 237^v

φησίν. Ἀρχὴν δὲ αὐτὴν τὴν σοφίαν λέγων τις οὐκ ἂν ἀμίρτοι. λέγε-
 ται γὰρ παρὰ τινι τῶν ἐκ τοῦ θεοῦ χοροῦ λέγουσα περὶ αὐτῆς τὸν
 τρόπον τοῦτον «κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδοῦ αὐτοῦ, εἰς ἔργα αὐτοῦ
 πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με». ἦν γὰρ ἀκόλουθον καὶ πρεπωδέ- 2
 5 στερον πάντα ἃ εἰς γένεσιν ἦλθον εἶναι ταύτης νεώτερα, ἐπεὶ καὶ
 δι' αὐτῆς γέγονασιν. ἐπίστησον γὰρ εἰ μὴ καὶ τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ
 λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν» κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν «καὶ
 θεὸς ἦν ὁ λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν», εἰ μὴ τούτοις 3
 10 ὁμαρτεῖ. τὴν μὲν γὰρ ἀρχὴν, ἀφ' ἧς ἀνεβλάστησεν ὁ ὀρθότατος λό- 3
 γος, τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν τῶν ὅλων φατέον, ἐν ᾧ ἦν· τῷ δὲ
 «οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν» τὸ ἐξουσιαστικὸν τοῦ λόγου. ὃ
 εἶχε παρὰ τῷ πατρὶ καὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἰς γένεσιν παρελθεῖν,
 ἔοικε σημαίνειν, τὴν ἐξουσίαν ἀρχὴν εἰπών. οὐκοῦν ἀρχὴ μετὰ τὴν
 ἰδίαν ἀναρχὸν ἀρχὴν, τὸν πατέρα, αὐτὸς τῶν ἄλλων γίνεται, δι' ἧς
 15 ἅπαντα δημιουργεῖται.

XII. Ὅτι Ὠριγένης μετὰ τὸ πολλὰ μυθήσασθαι περὶ τῆς τοῦ
 παντὸς ἀιδιότητος ἐπάγει καὶ τοῦτο, Ὅτε οὖν ἀπὸ Ἀδάμ, ὡς φασί
 τινες, πρότερον οὐκ ὦν ὁ ἄνθρωπος τότε πρώτως πλασθεὶς εἰς κόσ-
 μον παρῆλθεν, οὔτε αὖ κόσμος πρὸ ἕξ ἡμερῶν τῆς τοῦ Ἀδάμ γενέ- 2
 20 σεως ἤρξατο δημιουργεῖσθαι. εἰ δὲ φιλοφρονοῖτο διαφέρεσθαι πρὸς 2
 ταῦτά τις, πρότερον φρασάτω εἰ μὴ εὐαρίθμητος ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου
 γενέσεως κατὰ τὴν Μωσέως βίβλον τοῖς οὕτως αὐτὴν ἐκλαμβανο-
 μένοις ὁ χρόνος ἔσται, τῆς προφητικῆς καὶ ἐνθάδε βοώσης φωνῆς
 «ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ· ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλ- 3
 25 μοῖς σου ὡς ἡμέρα ἢ χθές, ἣτις διῆλθε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί». χιλίων
 γὰρ ἐτῶν περιοριζομένων εἰς μίαν ἡμέραν ἐν ὀφθαλμοῖς θεοῦ, ἀπὸ
 τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως μέχρι καταπαύσεως . . μέχρις ἡμῶν, ὡς οἱ περὶ
 τὴν ἀριθμητικὴν φάσκουσι δεινοί, ἕξ ἡμέραι συμπεραιοῦνται (ἕξα- 3
 30 ἐβδομάδι τῷ ἑπταχιλιοστῷ ἔτει κρίσιν ἀφίξεσθαι φασιν). οὐκοῦν
 αἱ πᾶσαι ἡμέραι δέκα καὶ τρεῖς ἀφ' ἡμῶν ἕως εἰς τὴν ἐν ἀρχῇ, ἐν ἣ
 ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, μετροῦνται. ὦν ὁ θεὸς

3 Spr. Sal. 8, 22 — 6. 11 Joh. 1, 1 — 10 vgl. S. 415, 13. 474, 5. Plato
 Tim. 28 C — 12 vgl. Joh. 17, 5 — 24 Psal. 89, 2. 4 — 27 Gen. 2, 2 — 30 vgl.
 Barn. 15, 4

1 τὴν] καὶ A 2 αὐτῆς AB 3 κύριος A 316 | ὁδοῦ B 9 ἀμίρ-
 τοι A 10 τὸ δὲ B 11 ἦν < B 15 δημιουργοῦνται B 18 πρῶ-
 τος B 22f ἐκλαμβανομένοις A 316^r b 23 ἔσται Ausgg.: ἂν A, εἰς B
 25 ἐχθές A 27 nach καταπ. Lücke, etwa (τοῦ θεοῦ ἐπὶ τὰς ἡμέρας, ἀπὸ δὲ
 καταπαύσεως) Kl | μέχρι B

ἀνώτερον κατὰ τὴν σφῶν αὐτῶν ἄνοιαν οὐδὲν οὐδαμῶς δημιουργήσας
 ἐγεγύμνωτο τοῦ πατῆρ καὶ παντοκράτωρ εἶναι. εἰ δὲ καὶ τρισκαί-
 δεκά εἰσιν ἡμέραι ἐν ὀφθαλμοῖς Θεοῦ ἀπὸ γενέσεως κόσμου, πῶς
 φησιν ἢ ἐν τῷ Σειράχ σοφία ᾠμμον θαλασσῶν καὶ σταγόνας ὑετοῦ
 5 καὶ ἡμέρας αἰῶνος τίς ἐξαριθμήσει; Ταῦτά φησιν ὁ Ὠριγένης σπου-
 δάζων, καὶ ὅρα οἷα παίζει.

4 Sir. 1, 2

2f καὶ τρισκαίδ. B: καὶ < A

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ

Textzeugen

- M = Mon. 498 s. X
(D = Dresd. A 1, 2)
R = Sacra Parallela in Rupefuc. (jetzt Berolin.) Philipp. 1459 s. XII—XIII
Syr = Syrisches Florilegium in Brit. Mus. addit. 12156 s. VI

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ.

I. Ἐπεδήμησεν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ Χριστὸς ταγαῖς τοῦ πατρὸς τῆ
 ὄρατῆ κτίσει. ἵνα δὴ τὰ κράτη τῶν τυραννούντων ἀνατρέψας δαι-
 μόνων ἐξέλῃται τῆς πικρᾶς τᾶς ψυχᾶς δουλείας, ἀνθ' ὧν γούσις πᾶσα
 5 ταῖς προποσίαις τῆς ἀδικίας γεγοητευμένη θοοῦβον τε καὶ ἀταξίας
 ἐπεπλήρωτο, οὐκ ἔτι τῶν συμφερόντων εἰς ἀνάμνησιν ἀναδραμεῖν
 οὐδαμῶς δυναμένη. διόπερ καὶ πρὸς τὰ εἶδωλα ῥαδίως εἴλκετο, ἅτε **2**
 ἐπικλύσαντος πάντα τοῦ κακοῦ καὶ πάσας ἐπινενεμημένου τὰς γενεάς,
 κατὰ τὴν ἀλλοίωσιν τὴν ἐκ τῆς παρακοῆς προσγεγενημένην ταῖς
 10 ἐνσάρκοις ἡμῶν σχημαῖς, ἕως ὃ κύριος Χριστὸς δι' ἧς ἐπεσάνη σαρ-
 κὸς τῷ βίῳ ἀμυδροῦσας τῶν ἡδονῶν τὰς ἐπιβολάς, αἷς αἱ κάτω δυνά-
 μεις καθ' ἡμῶν ὠπλίζοντο καταδουλωῶσαι τὸ διανοητικόν, ἐλεύθερον
 πάντων τὸν ἄνθρωπον διέδειξε κακῶν. τούτου γὰρ ἕνεκα καὶ σάρκα **3**
 ἐφόρεσεν ὁ κύριος Ἰησοῦς, καὶ ἄνθρωπος ἐγένετο καὶ προσηλώθη τῷ
 15 σταυρῷ οἰκονομούμενος, ὅπως δι' ἧς σαρκὸς οἱ δαίμονες ἀναδειξαι
 θεοὺς ἠλαξονεύσαντο, πρὸς θάνατον τὰς ψυχὰς μεθόδοις ἀπάτης
 ἀγκιστρηνεύσαντες, διὰ ταύτης ἀνατραπέντες κατοπτρευθῶσιν οὐκ ὄντες
 θεοί. κωλύων γὰρ ἐπὶ πλέον ἀρθῆναι τὴν μεγαλαύχησιν αὐτῶν **4**
 ἄνθρωπος ἐγένετο, ἵνα δὴ δι' οὗ σώματος τὸ λογικὸν γένος τῆς τοῦ
 20 ὄντος ἀπαλλοτριώσαντες θεοῦ θρησκείας ἐλυμήναντο, διὰ τούτου
 ἀρρήτοις τέχναις σοφίας τὸν λόγον χωρήσαντος ὀλετήρες ἐλεγχθῶσιν,
 ἀλλ' οὐκ εὐεργέται τῶν ψυχῶν.

10 vgl. De res. II, 15, 3. 7. 21, 4. III, 21, 12 S. 361, 9ff. 363, 3ff. 376, 4f. 420, 2ff

2 vgl. Athan. De incarn. 25

2 M Bl. S1. D Bl. 714. Überschrift Μεθοδίου ἐπισκόπου πρὸς τοὺς λέγοντας
 >τί ὠφέλησεν ἡμᾶς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ σαρκωθεὶς ἐπὶ γῆς καὶ γενόμενος ἄνθρωπος;
 καὶ διὰ τί τῷ τοῦ σταυροῦ σχήματι ἠνέσχετο παθεῖν καὶ οὐκ ἄλλη τι τιμωρία;
 καὶ τί τὸ χρήσιμον τοῦ σταυροῦ; | ἐπιταγαῖς Ausgg. **9** προοεγ. M
11 βίῳ] κριῖφ D, wohl durch Verlesen von βῖ in M **21** σοφίας D 714^v

Οὐκ ἦν μὲν οὖν οὐδὲν θαυμαστὸν τῷ Χριστῷ τοῦ θεοῦ κατα- 5
 πλήξει καὶ δυνάμει ἀτρίπτου μεγέθει τὰς ἀντιστατικὰς ἀμυδροῦσαι
 φύσεις τῶν δαιμόνων. ἀλλ' ἐπειδὴ ἄχος αὐτοῖς δὴ καὶ σφραδισμόν
 τοῦτο προσέφερεν (νικηθῆναι γὰρ ὑπὸ τοῦ κρείττονος μᾶλλον ἂν
 5 εἴλοντο), διὰ τοῦτο δι' ἀνθρώπου τὴν ἐπὶ σωτηρίᾳ πάντων ὄξονο-
 μίσατο ἔκβασι, ὅπως οἱ μὲν, τῆς ζωῆς αὐτοῖς αὐτῆς σωματικῶς καὶ
 τῆς ἀληθείας ἐνσκηψάσης, οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὴν μόρφωσιν ἀναδρα-
 μιῖν καὶ τὸν φωτισμὸν ἐπίσχωσιν τοῦ λόγου, τὰ τῆς ἁμαρτίας ὑπερ-
 βάντες θείλητρα, οἱ δὲ πρὸς τοῦ ἀσθενεστέρου νικηθέντες καὶ κατα-
 10 πεφρονημένοι οἱ δαίμονες λήξουσι τοῦ θράσους, τῆς κατὰ τὸν Τυφῶνα
 δεθέντες φλεγμονῆς. διὰ τοῦτο γὰρ μάλιστα εἰσῆχθη καὶ ὁ σταυρός. 6
 τρόπαιον κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ ἔκπληγμα τεθείς, ὅσπερ μηκέτι τῆ
 ὀργῇ ὑπεύθυνον εἶναι ἀπεντεῦθεν τὸν ἄνθρωπον, ἀναπαλαίσαντα μὲν
 τὸ κατὰ τὴν παρακοὴν ἥτιμα, νικήσαντα δὲ τὰς κάτω δυνάμεις
 15 ἐννόμως καὶ ἐλεύθερον ὀφλήματος παντὸς δωρεαῖς ἀναδειχθέντα
 θεοῦ, ἐπειδὴ οὕτω γε ὁ πρωτόγονος λόγος τοῦ θεοῦ δικαιοσύνης
 φράξας τὸν ἄνθρωπον ὅπλοις, ἐν ᾧ ἐσκήνωσεν, τὰς δουλωσαμένας ἡμᾶς
 δυνάμεις κατηγωνίσαστο διὰ τοῦ σταυροειδοῦς, ὡς εἴρηται, σχήματος.
 τὸν τῇ φθορᾷ δεδυναστευμένον ἄνθρωπον δείξας ἐλεύθερον χερσὶν
 20 ἠπλωμέναις.

Ἔστι γὰρ τοῦτο, εἰ χρηὶ ὀριστικῶς εἰπεῖν, τὸ σχῆμα νίκης κρα- 7
 ταίωμα, θεοῦ κάθοδος ἐπ' ἄνθρωπον, τρόπαιον κατὰ τῶν ἑλικῶν
 πνευμάτων, ἀπαλλαγὴ θανάτου, ὑπόθεσις ἀνόδου πρὸς ἀληθινὴν
 ἡμέραν καὶ διαβάθρα τῶν ἐπειγομένων ἀπολαῦσαι τοῦ ἐκεῖ φωτός,
 25 μηχανὴ δι' ἧς οἱ εἰς τὴν οἰκοδομὴν εὐθετοῦντες τῆς ἐκκλησίας κάτω-
 θεν, λίθου τετραγώνου δίκην, ἀνέλκονται ἐναρμολογησόμενοι τῷ θεῷ
 λόγῳ. ἐντεῦθεν οἱ τῆδε βασιλεῖς, πάσης πονηροῦς ἕξεως ἐπὶ σκεδασμῷ 8
 τὸ σταυροειδὲς παραλαμβάνεσθαι αἰσθόμενοι σχῆμα, τὰ καλούμενα τῇ
 Ῥωμαϊκῇ διαλέκτῳ βήξιλλα ἐμηχανήσαντο. ἐνθεν εἶκονσα τούτῳ ἢ
 30 θάλασσα τῷ σχήματι πλωτὴν ἐαυτὴν ἀνθρώποις παρέχει. ὅλη γὰρ,
 ὡς εἰπεῖν, τούτῳ ἢ κτίσις πρὸς ἐλευθερίαν ἐνδέδυται τῷ σημείῳ· τὰ
 τε γὰρ ὄρνεα ὑψιπετοῦντα τὸ σταυροειδὲς κατὰ τὴν ἔκτασιν τῶν

3 vgl. Symp. S. 33, 9ff. De autex. 20, 2 S. 200, 6ff — 12 vgl. Symp. S. 33, 13
 — 26 De res. II, 3, 5 S. 334, 21 — 28 Justin, I Apol. 55. Tert. Apol. 16. Ad
 nat. I, 12. Minuc. Octav. 29, 7. 8 — 31 Tert. De orat. 29

11 Athan. De incarn. 25

2 καὶ < M 3 ἀχος M | αὐτοῖς Md: αὐτῶν M | σφραδαῖσμον M
 5 εἴλαντο M (in εἴλοντο corr. D) | σωτηρία M 10 λή|ξουσι M 81^v
 11 δεθέντες] etwa μνησθέντες vermutet Md 21 ὀριστικῶς D 715 26 in
 λίθων τετραγόνων corr. D

περὺγων σχῆμα αἰνίσσονται, αὐτός τε ὁ ἄνθρωπος τὰς χεῖρας πετά-
 σας οὐδὲν ἄλλο ὑπάρχων φαίνεται ἢ τοῦτο. ὅθεν αὐτῷ δὴ τούτῳ, 9
 ὅπερ ἐκ κατασκευῆς κεκόσμητο, σχηματισάμενος αὐτὸν ὁ κύριος θεό-
 τητι ἐκέρασεν, ἵνα ὄργανον ἢ λοιπὸν τοῦ θεοῦ ἱερόν, πάσης ἀσυμ-
 5 φωνίας τε καὶ ἀρρυθμίας ἀτηλλαγμένον. οὐδὲ γὰρ ἔτι μετὰ τὸ 10
 ἀρμολογεῖν τὸν ἄνθρωπον πρὸς θεοσέβειαν καὶ τὸ τῆς ἀληθείας
 ἀκήρατον μέλος ἐνηρμοκέναι, δι' οὗ τὴν θεότητα κεχώρηκε τῷ ξύλῳ
 τῆς ζωῆς καθάπερ χορδαί τε καὶ τόνοι προσηρμοσμένοι, εἰς ἀσυμμε-
 τριαν καὶ φθορὰν χωρῆσαι δυνατόν.

10 II. . . . ἐπειδὴ γὰρ δύναμις αὐτῷ τοῦτο ἦν· δυνάμει γὰρ τὸ
 συστέλλεσθαι μὲν ἐν τοῖς ὀλίγοις καὶ βραχύνεσθαι, χεῖσθαι <δὲ> ἐν
 τοῖς μεγάλοις καὶ μεγεθύνεσθαι. εἰ δὲ τὸ συνεκτείνεσθαι μὲν τοῖς με-
 γάλοις καὶ συνεξισιάζεσθαι δυνατόν αὐτῷ, τὸ δὲ βραχύνεσθαι ἐν τοῖς
 μικροῖς καὶ συστέλλεσθαι ἀδύνατον, οὐκ ἦν δύναμις. δυνάμει γὰρ 2
 15 ἔαν τόδε μὲν δυνατόν εἶναι φῆς, τόδε δὲ ἀδύνατον, τοῦ εἶναι αὐτὴν
 δύναμιν παραγράφῃ. ἀσθενοῦσαν περὶ ἃ μὴ δύναται. οὐ μὴν δέ, ἀλλ'
 οὐδὲ ὑπεροχὴν τινα ἔτι θεότητος ἔξει πρὸς τὰ μεταβαλλόμενα· καὶ
 γὰρ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἐρχόμενα τῶν ζώων χαμαί, ἐφ' ὧν μὲν ἄν
 δύνωνται τι δοῦσαι ἐνεργοῦσιν, ἐφ' ὧν δ' ἄν μὴ δύνωνται φθίνουσιν.
 20 διόπερ ταύτη μᾶλλον κεχώρηται ἐν ἀνθρώπῳ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὅτι
 μὴ ἦν αὐτῷ τοῦτο ἀδύνατον· ὅτι δυνάμει καὶ ἔπαθεν ἀπαθῆς μένων,
 καὶ ἔθανεν ἀθανασίαν τῷ θνητῷ ποριζόμενος. σῶμα μὲν γὰρ ὑπὸ 3
 σώματος τυπτόμενον ἢ τεμνόμενον τοσοῦτον τύπτεται ἢ τέμνεται,
 ὅσον ἂν τὸ τύπτον τύπη καὶ τὸ τέμνον τέμνη. κατὰ ἀντιτύπησιν
 25 γὰρ τοῦ ὑποκειμένου τῷ τύπτοντι ἢ πληγῇ γίνεται, ἐν ἴσῳ πάθει
 τῶν ἐκατέρων ὄντων, καὶ τοῦ δρωντος καὶ τοῦ δρωμένου. ἀμέλει
 ἔαν μὴ τὸ τεμνόμενον μετὰ ὀλίγης ἔξεως ἀντιτονήσῃ τῷ τέμνοντι,
 τὸ τέμνον τέμνειν οὐ δυνήσεται. τῇ γὰρ φορῇ τοῦ ξίφους οὐκ ἀντι- 4
 παραμείναντος τοῦ ὑποκειμένου σώματος, ἀλλὰ συνείξαντος μᾶλλον.
 30 ἄπρακτος γίνεται ἢ ἐνέργεια, οἷον καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν λεπτομερε-
 στέρων σωμάτων πυρός ἢ ἀέρος· ἐκλύεται γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνε-
 ἔργητος <ἢ> τῶν στερεωτέρων ὀρυμῇ σωμάτων. εἰ δὲ πῦρ ἢ ἀέρα
 λίθος ἢ σίδηρος ἢ ξύλον ἢ ἄλλο, οἷς οἱ ἄνθρωποι χρῶμενοι καθ'

11 vgl. Tert. De bapt. 2 — 21 vgl. De res. III, 23, 4 S. 420, 26 ff

2 αὐτοδὴ M, αὐτός δὴ D 3 ὑπερ M | σχημ.] σταυρούμενος übergeschr. D
 5 ἀρρυθμίας M 7 θεότητα M 8 προσηρμοσμένος M 9 ἀδυνατόν M
 10 M 81^v. Überschrift Τοῦ αὐτοῦ Μεθοδίου, πῶς ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς ὁ Χριστὸς ἐν
 βραχεῖ τε καὶ περιορισμένῳ χρόνῳ διαστολαῖς σώματι ἐκεχώρητο (vgl. S. 387, 1f);
 καὶ πῶς ἀπαθῆς ὢν ἤγετο ὑπὸ πάθους; | ἐπειδὴ D 715^v 17 θειότητος M
 19 φθίνουσιν M 24 τύπτει u. τέμνει M 27 ἔαν] aus ἐστι corr. in D, da
 abgekürzt in M | ἀντιτορήσῃ M 30 ἐνέργεια D 716 32 ὀρυμῆς M

ἐαυτῶν ἀλλήλοφωροῦσι. τρωῶσά τε καὶ διαλίην οὐ δύνανται. παρὰ τὸ
 εἰκτιζῆς τε αὐτὸ καὶ λεπτομερεστέρας φύσει τε γγγάνειν. πῶς οὐ μάλ-
 λον ἄτροπός γε ἕμεινεν ἢ σοφία καὶ ἀπαθής, οὐδὲν πρὸς οὐδένος
 κακενομήνη. καὶν τιμωμένῳ συνῆν καὶ προσηλωμένῳ τῷ σώματι
 5 βελτίων καὶ καθαρωτέρῳ φύσει πάσης μετὰ τὸν γεννησάμενον αὐτὴν
 θεὸν ὑπάρχουσα;

III. Οἴονται τιτες καὶ τὸν θεόν. πρὸς τὸ τῆς οἰκτίας διαθέσει
 μέτρον ἰσάζοντες αὐτόν, τὰ αὐτὰ τοῖς φάλοις ἢ ἔπαινεῖα ἢ ψικτία
 ἡγεῖσθαι, ὅσπερ κανόνι καὶ μέτρῳ χρῶμενον ταῖς δόξαις τῶν ἀνθρώ-
 10 πων. οὐ συνροήσαρτες διὰ τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς ἄγνοιαν. ὅτι πᾶσα
 δῆπουθεν ἢ κτίσις ἐνδεής ἐστι τοῦ κάλλους τοῦ θεοῦ. αὐτὸς γὰρ ἐξ 2
 ὅλης τῆς πάσης οὐσίας τε καὶ φύσεως τῷ ἑαυτοῦ τὰ πάντα εἰς τὸ
 ζῆν ἐφέλκεται λόγῳ. εἴτε γὰρ τὸ ἀγαθὸν θέλει. αὐτὸς ὢν τὸ ἀγα-
 θὸν ἐν ἑαυτῷ μένει· εἴτε τὸ καλὸν ὑπάρχειν ἐραστόν αὐτῷ. αὐτὸς ὢν
 15 τὸ μόνον καλὸν εἰς ἑαυτὸν βλέπει, ἐν οὐδενὶ τὰ πρὸς τῶν ἀνθρώπων
 θαυμαζόμενα τιθέμενος. κάλλιστον γὰρ ταῖς ἀληθείαις καὶ ἔπαινετον
 κλητέον τοῦτο, ὅπερ ἂν αὐτὸς εἶναι ὁ θεὸς ἡγήσεται καλόν. καὶν ἐπὶ
 πάντων ἐξουθενῆται τε καὶ χλευάζεται, ἀλλ' οὐχ ὅπερ οἱ ἄνθρωποι
 νομίζουσιν. ὅθεν, εἰ καὶ διὰ τούτου τοῦ σχήματος τῶν θυμοφθόρων 3
 20 ἐλευθερῶσαι τὰς ψυχὰς παθῶν ἐβουλήθη κατασχένων τὰ πλήθη τῶν
 δαιμόνων, ἀποδέχεσθαι ἐχοῆν, ἀλλὰ μὴ δυσφημεῖν, ἐλευθεροποιῶν αὐτὸ
 καὶ λυτήριον τῶν ἐκ τῆς παρακοῆς κατασκευασθέντων ἡμῖν δεσμῶν
 ὁρῶντες δοθέν. ἔπαθε γὰρ σαρκὶ τῷ σταυρῷ προσπαγεῖς ὁ λόγος. 4
 25 τε καὶ θεῖον μέγεθος τῷ ξύλῳ ἐξισώσας τῆς ζωῆς αὐτόν οὐ πρόσθεν
 ἀπήλαστο, ὅτι τούτῳ τὰ πάθη τῷ σχήματι ἡμβλυνται. πάθος παθῶν

26 s. zu De res. III, 23, 4 S. 420, 26 ff (vgl. auch z. B. Epiph. Ancor. 93)

16—19 S. Parall. 454 S. 208 Holl — 19—S. 507, 4 Pitra, Anal. s. IV, 295, 435

1 ἀλλήλοφωρονουσι M | τε] δὲ M 2 θικτικῆς M 3 γε] τε M
 4 προσηλωμένω M 5 βελτίω M, βελτίων 2. Hd. D | γιναιμένην M (1. Hd.
 D) 7 M Bl. 82 πρὸς τοὺς ἐπαισχνομένους ἐπὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ
 11f ἐξ ὕλης καὶ πάσης τῆς οὐσ. Ausgg. 14 ὑπάρχει? | αὐτὸ M
 16—19 κάλλιστον — νομ. S. Parall. in R Bl. 145^v; Lemma τοῦ ἁγίου Μεθο-
 δίου ἐκ τῶν κατὰ Πορφυρίου 16 γὰρ < R 17 εἶναι < M | ἡγήσεται
 θεὸς M 18 τε < R 19 νομίζουσιν] es endet R | διὰ — ἀθάνατος
 S. 507, 4 Syr in Brit. Mus. Add. 12156 Bl. 70rb; Lemma Ex tractatu in illud
 Ioannis evangelistae dictum Joh. 9, 4 | τοῦ σχήμ. < Syr | θυμοφθόρων:
 hominum furore abreptorum Syr in Martins Übersetzung 20 πλήθη] πάθη Syr
 23 γὰρ σαρκὶ < Syr 24 ἀπονεαρκοημένον M 24f ἄνωθεν Jülicher 25 μέ-
 γεθος < Syr | ξύλῳ] θεῖω M | τούτῳ .. τῷ σχήματι: tanti supplicii Martin

διὰ τοῦ παθεῖν γενόμενος καὶ θάνατος διὰ τοῦ θανεῖν θανάτου, οὐ
 χειρωθεὶς ὑπὸ θανάτου, οὐδὲ ἀλγυνθεὶς ὑπὸ πάθους. οὔτε γὰρ πάθος 5
 ὅλως αὐτὸν ἐξέστησεν οὔτε θάνατος ἐλυμήνατο, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ πα-
 θητῷ μένων ἀπαθής καὶ ἐν τῷ θνητῷ ἀθάνατος, πᾶν ὅσον ἀἴρ καὶ
 5 μέσον καὶ ἄνω κατειληφώς καὶ τὸ θνητὸν θεότητι κεράσας ἀθανάτω,
 ἠττήθη τε τελείως ὁ θάνατος εἰς ἀφθαρσίας ἐκτύπωμα ἀνασταυρω-
 θείσης τῆς σαρκός.

IV. Μετάνοια τότε ἁμαρτήματος παντὸς γίνεται ἀπαλειπτική,
 ὅταν ἐπὶ τῷ γενομένῳ ψυχῆς σφάλματι ἀναβολὴν μὴ δέξηται, μηδὲ
 10 παραπέμψῃ τὸ πάθος εἰς χρονικὸν διάστημα· οὔτω γὰρ οὐχ ἔξει
 καταλείψαι ἴσχυος ἐν ἡμῖν τὸ κακόν, ἅτε ἅμα τῷ ἐπιβῆναι ἀποσπασθὲν
 δίχην φυτοῦ ἀρτισυστάτου.

V. Ἡμέτερον μὲν ὄντως ἐστὶ κακόν ἢ πρὸς τὸν θεὸν ἀνομοιότης
 τε καὶ ἄγνοια· ἀγαθὸν δὲ ἔμπαλιν πηλίκον ἢ πρὸς αὐτὸν ἐξομοίωσις;
 15 φαίνεται γοῦν οἰκτεῖον μὲν ἀληθῶς ἀγαθὸν ἢ περὶ τὸ ἀφθαρτὸν τε
 καὶ θεῖον ἐπιστροφὴ καὶ πίστις, κακὸν δὲ ἢ περὶ αὐτὸ ἄγνοια καὶ
 ὀρθομία. εἴ γε τὰ ἐν ἡμῖν καὶ ἐξ ἡμῶν φνόμενα, ταῦτα ἡμέτερα τυγ-
 χάνουσι, κακοποιητικὰ ὄντα πονηρίας.

9 vgl. De lepra 6, 2. 7. 7, 4 S. 457, 17ff. 458, 23. 460, 1f — 10 vgl. De res.
 I, 41, 1 S. 285, 15 — 13 vgl. Symp. 3, 7 S. 34, 2ff — 14 vgl. Symp. 1, 5 S. 13, 15f.
 Plato Theaet. 176 B

8—12 S. Parall. 455 S. 208f Holl — 13—18 S. Parall. 456 S. 209 Holl

1 διὰ — ὑπὸ θανάτου Z. 2: in immortalitatem mutata est per mortem devicta
 Syr 2 οὐδὲ ἀλγ. ὑ. πάθους < Syr. 3 ὅλως < Syr 4 ἀθάνατος] es
 endet Syr 5 ἀθάνατον M 7 σαρκός] es endet M 8 Μετάνοια — ἀρ-
 τισυστάτου Z. 12] R 209; Lemma τοῦ ἁγίου Μεθοδίου κατὰ Πορφυρίου 12 ἀρ-
 τισ.] endet R 13 Ἡμέτερον — πονηρίας Z. 18] R 233^v; Lemma Μεθοδίου ἐκ
 τῶν κατὰ Πορφυρίου 18 πονηρία Ausgg.: es endet R

FRAGMENTE ZU HIOB

Handschriften

- Vat. 749 s. VIII = A
Vat. 750 s. X = B
Vat. 338 s. XI = C
Vat. Pii II 1 s. XII = D
Vat. 697 s. XIII = E
Laurent. Plut. V, 27 s. XIV = F
Monac. 148 s. XIII = M
Monac. 491 s. XVI = O
Mosqu. 342. 412 (329. 335 Katal. Matthaei) s. IX X = S
Mosqu. 392 (Fol. 29 der Synodaltypographie) s. XII = T
-

- Niketas von Heraklea, Catena graecorum patrum in beatum Iob studio P. Junii.
London 1637 = Nik.
Paulus Comitulus, S. I., Catena in beatiss. Iob absolutissima, e Graeco in Latinum
conversa, Venedig 1587
Pitra, Analecta sacra spicil. Solesm. par. III, 603ff Venedig 1883
-

Nr. I. Hiob 9, 2. Δύναται, φησί, γενέσθαι δίκαιος συγκρίσει ἀνθρώπων· ὡς δὲ πρὸς τὸν τῶν ὅλων κύριον »πῶς ἔσται δίκαιος βροτός;« — Οὐ γὰρ τυραννεῖ κρίνον ὁ θεός, ἀλλὰ πείθει τὸν κρίνόμενον καὶ ποιεῖ αὐτὸν θελήσαι παραδέξασθαι τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ. μέλλο-
 5 μιν γοῦν οἱ κρίνόμενοι βλέπειν τὸν κύριον μεθ' ἡμῶν συνδικαζόμενον ἐπὶ τοῦ πατρὸς καὶ λέγοντα· ὦ ἄνθρωπε, »τίς ἡ ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου, ἐν τῷ καταβῆναί με εἰς διαφθοράν;« φέρε τί τούτου ἢ τῶν λοιπῶν πεποίηκας ἄξιον.

Nr. II. Hiob 9, 5. »Ὅρη« Μωϋσῆς καὶ οἱ προφηταί. »ἦρα τοὺς
 10 ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη.« Χριστὸς δὲ παλαιοὶ τὴν πρώτην διαθήκην, »καὶ οὐκ οἶδασιν« Ἰουδαῖοι, πρὸς οὓς εἴρηται· »εἰ ἐπιστεύετε Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί.« ὁ αὐτὸς δὲ καὶ κατέστρεψε τὰ μέχρι γράμματος ὄρη τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τὸ ἅγιασμα. ὁ αὐτὸς καὶ τὸν ἥλιον ἀμαυροῖ τῇ ἑαυτοῦ λαμπρότητι καὶ τοὺς ἀστέρας.

15 Nr. III. Hiob 9, 7. Ὁ ἀριθμῶν πλήθη ἄστρον· φέρεται δὲ ὅτι ταῖς τρισὶν ὥραις, ἐν αἷς ὁ ἥλιος ἐξέλιπεν, ἀστέρες ἐφάνησαν ὡς ἐν νυκτί.

1 Hiob 9, 2 — 6 Psal. 29, 10 — 9 Hiob 9, 5. Psal. 120, 1; vgl. z. B. Orig. hom. 16 in Ier. S. 133, 15 Kl — 11 Joh. 5, 46 — 15 vgl. Hipp. In Dan. I, 8, 5 S. 15, 14f

1 A Bl. 69. B 86. C 42. D 57^{vaf}. E 195^v. F 61^v. M 18^v. O 35^v. S, 92. Lemma Μεθοδίου Σίδης (Σιδ. < D), ohne Lemma E, erloschen in M | Δύν.] τς + DM 3 Οὐ γὰρ] πληρ οὐδὲ es mit dem Vorhergehenden verbinden D; sonst selbständig. A 69^v. B 86. C 42. M 18^v. O 36. S 92; < E. Lemma Μεθοδίου Σίδης. M Μεθόδιος ὁ Σίδης εἰς τὸ ἐὰν βοήληται κριθῆναι αὐτῷ 4 δέξασθαι D, παραδείξασθαι? S 5 οὖν O: γὰρ D | βλέπεσθαι? S | κύριον < A | οἶονεῖ (οἶονι M) δικαζόμενον DM 6 ἢ < O 7 καταβαίνειν DMS 8 ἐποίησας D, πεποίηκα M | ἄξιον DM: ἄξια ABCO (ἄξια πεπ. O) S 9 A 70. B 86^v. C 42^v. D 58a. E 195^v. F 63. S 93. M 19. O 36. Lemma Μεθοδίου Σίδης A B E O, Μεθοδίου CDMS 10 ὁ Χρ. (δὲ <) D 11f ἐπιστεῖεται A D F 12 μωϋσῆ B D E M S | ἐπιστεῖεται D E 13 μέχρη E | τὴν Ἱερ. Pitra 15 A 70^v. B 87^v. C 42^v. D 58va (von φέρεται an). M 19. O 36^v. Lemma Μεθοδίου. Μεθοδ. Σίδης B. D M ohne Lemma, in D mit dem Vorhergehenden [Ἀθαρασίου] verbunden. Bei Niketas Didymus | Ὁ—ἄστρον < D | Ὁ < B O | δὲ < D 16 ἐξέλιπεν ὁ ἥλιος D | ἐξέλειπεν M | ἐφαν.] ἐν οὐρανῷ + D

Nr. IV. Hiob 9, 10. Ἄ γὰρ προίρησα, φησίν, οὐπω μεγάλα οὐπω ἀνεξιχνίαστα ὄρατὰ ὄντα.

Nr. V. Hiob 25, 1. Οὐκ εἶπεν ἢ φόβος αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ φόβος παρ' αὐτοῦ. ὁ οὖν αὐτοῦ φόβος ἔργον ἡμέτερον ἐκ τοῦ ἐφ' ἡμῖν ἐρχόμενος· ὁ δὲ παρ' αὐτοῦ χάρις καὶ δωρεά· ἐστὶν αὐτοῦ τὸ λείπον ἡμῖν ἀναπληροῦσα. ὁμοίως ἔχει καὶ τὸ προσθεῖς ἡμῖν πίστιν. λείπει γὰρ ἡμῖν, φησίν, τὸ ἀπὸ τῆς σῆς δωρεῆς, ἀλλ' οὐ τὸ ἐφ' ἡμῖν.

Nr. VI. Hiob 25, 3. Μὴ γὰρ τις ἐννοεῖτω, φησίν, ὡς εἰς τέλος ὑπερτιθέμενος διαμένει θεὸς τὰς κατὰ τῶν ἀδίκων τιμωρίας, εἰ καὶ τέως μακροθυμῇ, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἐνεδρεύοντες, οὕτως ἀδοκῆτως αὐτοῖς ἐπέρχεται· καὶ οὐκ ἔστι τινὰ τῶν ἀσεβῶν τὴν θεῖαν διαδραῖναι δίκην.

Nr. VII. Hiob 25, 4. Ἀπολογεῖται περὶ τοῦ θεοῦ, διὰ τί τοὺς πειρατὰς ἀφῆκεν περιάξειν ἡμᾶς· καὶ φησίν, ὅτι οὐκ ἠδύνατο δίκαιος εἶναι ἄνθρωπος, μὴ ὄντος αὐτῷ ἀνταγωνιστοῦ.

Nr. VIII. Hiob 25, 6. Μεθόδιος ὁ Σίδης εἰς τὸν Χριστὸν ἐλαμβάνει, καὶ φησίν· Αὐτοῦ ἄκουε λέγοντος· ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος. σκώληκα οὖν λέγει, οὐ διὰ κακίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην ἢ καὶ ὅτι φησίν ὁ σκώληξ οὐκ ἐκ συνδυασμοῦ γίνεται, ἀλλ' ἐκ παρακειμένης ὕλης.

3 Hiob 25, 1 — 5 Röm. 5, 15 — 6 Luk. 17, 5 — 15 Symp. 11 S. 140, 12ff — 17 Psal. 21, 7

1 A 71. B 88. C 43. D 59va. E 196^v. F 63. M 19. O 36^v. Lemma Μεθοδίου; D?, ohne Lemma w. e. sch. M; bei Nik. Chrysostomus | οὕτω ... οὕτω E O (οὕτως O) 3 A 152^v. B 197^v. C 105^v. D 105vb. E 291. M 46^v. Lemma Μεθοδίου | ἀλλ' ἢ φ.] ἀλλὰ F 4 οὖν] μὲν γὰρ DF | αὐτοῦ < M 6 ἂν ἡμῖν D | ἔχειν E | πρόσθεν M 6f πίστιν· λ. γ. ἡμῖν < C 7 τ. σῆς] πάσης D 8 B 198. C 105^v. D 106ra. E 291^v. M 46^v. Lemma: Μεθοδίου D; ἢ καὶ οὕτως Μεθόδιος· Ὁ πᾶς νοῦς πάντα ἄνθρωπον φησὶ πεποίηκεν ἐπὶ τῷ ἐν ὕψει εἶναι· Μὴ γὰρ usw. M; nach E jedoch ist das Fragment des Polychronius, in B C das Lemma τοῦ αὐτοῦ, dem voranging Olympiodor und dann καὶ ἄλλως; somit gehört das Fragment schwerlich Methodius zu 9 ὑπερτιθέμενος E 10 ταίως E | μακροθυμεῖ C E M 13 A 153. B 198. C 105^v. D 106rb. E 291^v. M 47. Lemma Μεθοδίου | περὶ τοῦ] παρὰ M 14 περιάξειν E M 15 ὄντως E 16 A 153^v. B 198^{vf}. C 106. D 106va. E 292. M 47. S | Μεθ.] δὲ + D | ὁ Σίδης < M 16f λαμβάνει E: ταῦτα + D 17 δὲ < D 18 οὐ ἄ. D | οὖν] γὰρ D | τὴν < BCE 19 ὁ σκώληξ E | συνδυασμοῦ A, συνδιασμοῦ D

Nr. IX. Hiob 27, 2. *Κρίσει θεοῦ πάσχειν πεπεισμένος ὁ Ἰώβ, καὶ φήσας· »Ζῆ κύριος ὃς οὕτω με κέκρικεν«, τὴν περὶ τῶν κοιμάτων τοῦ θεοῦ σοφίαν ἄληπτον εἶναι ὁμολογεῖ, οὐ μόνον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ, καὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς βουλῆς τοῦ θεοῦ 5 μὴ ἱκανὸν εἶναι παραδέξασθαι τὸν ἐπίγειον τόπον μεμολυσμένον ἁμαρτίαις. ταῦτα οὖν ὡς πρὸς τοὺς φίλους λέγει, τοὺς οἰομένους κατειληφέναι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ταῦτα ἔπασχεν.*

Nr. X. Hiob 27, 3. *»Πνεῦμα θεῖον« ὁ Μεθόδιος πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπὸ θεοῦ δοθὲν εἴτε δίκαιοις εἴτε ἀδίκοις τὸ συνειδὸς ἐκλαμβάνει κεντοῦν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι τὴν ψυχὴν καὶ μὴ συννευδοκοῦν τοῖς παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον γινομένοις· περὶ οὗ φησι καὶ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ ἐπιστολῇ λέγειν· »ἐὰν ἡ συνείδησις μὴ καταγινώσκη*

1 Hiob 27, 2 — 8 Hiob 27, 3 — 12 I Joh. 3, 21

1 A 163. C 114^v. D 112rb. E 303. S. Lemma Μεθοδίου | πάσχει C
2 τὴν—τόπον Z. 5 kehrt wieder in einem Fragment zu Hiob 28, 13 Nik. S. 429 u. Comitol. S. 389f; Lemma Μεθοδίου: Ἰσως δέ, ἐπεὶ οἱ φίλοι τοῦ Ἰώβ ᾤοντο τὴν αἰτίαν κατειληφέναι, δι' ἣν ταῦτα ἔπασχε, πρὸς ἐκείνους ἀποτεινόμενος ὁ δίκαιος τὴν περὶ τῶν κοιμάτων τοῦ θεοῦ σοφίαν ἄληπτον εἶναι ὁμολογεῖ, οὐ μόνον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ, καὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς βουλῆς τοῦ θεοῦ μὴ ἱκανὸν εἶναι παραδέξασθαι τὸν ἐπίγειον τόπον ἀποφαίνεται. φαίη δ' ἂν τις σοφίαν ἐνταῦθα τὴν τελείαν εὐσέβειαν εἰρησθαι, πρᾶγμα θεῖον, ὑπὸ μόνου τοῦ θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις δωρούμενον. ὁ δὲ νοῦς τῶν ῥητῶν οὗτος· μεγάλα, φησὶν, ὁ θεὸς τοῖς ἀνθρώποις ἐδωρήσατο, ἐν τῇ φύσει κατασπείρας αὐτῶν τὸ ἐρευνητικὸν καὶ σοφὸν καὶ τεχνικόν, ὑπερ λαβόντες οἱ ἄνθρωποι γῆν τε μεταλλεύουσι καὶ γεωργοῦσι. τὴν δὲ κατὰ θεοσέβειαν σοφίαν οὐκ ἐν τόπῳ τινὶ ἔστιν εἶρεῖν· οὐκ οἴκοθεν ταύτην ἄνθρωπος ἀναλαβεῖν δύναται, οὐκ ἄλλοις παραδοῦναι. ὅθεν καὶ οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοὶ ἰδίᾳ δυνάμει τὴν θεοσέβειαν ζητήσαντες ἠστόχησαν. τὸ γὰρ πρᾶγμα, ὡς ἔφημεν, οὐκ ἀνθρώποις ἐστὶν ἐφικτόν, ἀλλὰ τῆς θείας δωρεᾶς τε καὶ χάριτος. διὰ τοῦτο καὶ ἐξ ἀρχῆς ὁ θεὸς τὰ μὲν δι' ὀπτασιῶν, τὰ δὲ δι' ἀγγέλων ἐπιφοιτήσεως, τὰ δὲ διὰ τῶν θεοφορομένων ἀγίων προφητῶν τὴν θεοσέβειαν τοῖς ἀνθρώποις ἐξεπαίδεισε. καὶ ἡ θεωρητικὴ δὲ σοφία θεοῦ δῶρον, ἐξ ἧς κινούμεθα περὶ τὰς τέχνας καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ ἦν (ἂ) κοινῶς πάντες ἔχομεν, ἄδικοί τε καὶ δίκαιοι· ἧ̄ (εἰ Nik.) γὰρ ζῶα γεγόναμεν λογικά, ταύτην εἰλήφαμεν. ταύτη τοι καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐλέγετο »πότερον οὐχ ὁ κύριος ὁ διδάσκων σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην;« (Hiob 21, 22, 22, 2) ὡς τοῦ κτήματος θεοδωρήτου τυγχάνοντος 3 ἄλειπτον E | ὁμολογῆ D 4 πάντα D | ἐπιστιμην C 6 ἁμαρτίας A, ἁμαρτ D 7 ἧς E 8 B 203^v. C 109^v. D 109ra. E 297^v. F 140. M 48 καὶ γὰρ ὁ Μεθ. D 11 γενο- μένοις E 12 λέγη M | καταγινώσκει E

Methodius.

ἡμῶν παρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν· τί οὖν, φησί, τὸ κατα-
 γινωσκόμενον; οὐ γὰρ ἑαυτῆς ἢ συνειδήσεως καταγινώσκου. ἀλλὰ τῆς
 ψυχῆς ἀμαρτανούσεως. περὶ τούτου καὶ ὁ Σολομὼν ἔγραψε· τὸ γὰρ
 ἄφθαρτόν σου πνεῦμά ἐστιν ἐν πᾶσιν.

5 Nr. XI. Hiob 28, 14. Ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἢ τοῦ πα-
 τρός σοφία καταβέβηκεν εἰς τὴν ἄβυσσον καὶ καταβὰς οὐ κικρόταται.
 »ἄβυσσος« οὖν »εἶπεν· Οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοί«, ἔστιν γὰρ ἐν οὐρανῷ. καὶ
 θάλασσα εἶπεν· Οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ«. αὕτη ἢ θάλασσα ὁ τῶν ἀνθρώ-
 πων βίος, ἐν ᾗ τὰ περὶ τὴν ἀρετὴν ναύαγια. ἐὰν οὖν θείλῃς, ἵνα
 10 μετὰ σοῦ ἢ σοφία ἦ, κἂν ἦς ἐπὶ θαλάσσης πάτη τὰ κύματα, ἐπίδοξ
 σου τὴν χεῖρα τῆ σοφία, καὶ ποιήσει σε περιπατεῖν ἐπάνω τῶν νε-
 μάτων.

Nr. XII. Hiob 29, 3. Τουτέστιν ὑπὲρ σωτηρίας τῆς »κεφαλῆς μου«. ἦτοι τοῦ νοῦ· ὡς γὰρ ἢ κεφαλὴ τὸ κυριώτατον μέρος ἐστὶν ἐν τῷ
 15 σώματι, οὕτω τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὸ κυριώτατόν ἐστιν ὁ νοῦς.

Nr. XIII. Hiob 29, 5. Ὅτε εἶχον ἐγώ, δίκαιος ὢν, φησὶν, τὴν χρή-
 σιμον ἐμοὶ ὕλην, πεποίηκα ἀρετὴν. πᾶσι γὰρ καλῶς ἐχρῶμην.

Nr. XIV. Hiob 38, 1. Ὁ κύριος ἀρχῆθεν ἀνθρώποις οὐ λαλεῖ·
 ἀλλ' ἐπὶ παρασκευάζεται ψυχὴ διὰ πλειόνων, καὶ ὠφελιθῆ διὰ τε
 20 ἀνθρώπων καὶ διὰ τῆς ἰδίας προσενηῆς καὶ ἐπιμελείας, καὶ ἐκγυμνά-
 σηται, καὶ ἀναβῆ εἰς ὕψος καθ' ὅσον δυνατόν ἀνθρωπίνῃ φύσει, τότε
 ὁ κύριος λαλεῖ, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ἀποκαλύπτει τοῖς εἰς τοσοῦ-

3 Weish. Sal. 12, 1 — 6 Sir. 24, 5 — 9 vgl. De res. II, 25, 5 S. 381, 5ff —
 10 Mt. 14, 28—31 — 11 vgl. De sanguis. 4, 5 S. 482, 5

1 ἡμῶν M | ἔχομεν CE 2 ἑαυτῆ BE 3 σαλομῶν CM Zwischen
 den mit dem Lemma Μεθoδίου versehenen Fragmenten 9. 11 enthält C ohne
 Lemma das Fragment Ἐπιστήμη ἢ περιοχὴ τῶν ὠσαύτως ἐχόντων θεωρία σίνεσις
 δὲ ἢ διάκρισις. Ebenso E Bl. 303, aber mit dem Lemma Ὁριγένους. Dasselbe in
 F 144 5 A 164. C 114v. D 112rb. E 303. F. M 50v. T 161v. Lemma Μεθoδίου
 Ἰησοῦς < A 9 οὖν < A | θέλεις E 10 ἢ σ. ἦ ἢ σ. D | πάτη D 13 Pitra
 nach B D. M 51v. Lemma Μεθoδίου | ὑπὸ Pitra 14 ἦτοι] τουτέστιν M |
 ἢ + M 16 Pitra nach D. F 146. M 51v 17 ὕλην] μοῖραν F | ἐχρῶμην]
 ὕλην εἶχον ἀρετῆς, τὴν εὐπαιδίαν καὶ τὸν πλοῦτον, τοὺς μὲν παῖδας καλῶς ἐκτρέ-
 φον, τοῦ δὲ πλοῦτον κοινωνῶν τοῖς δεσμίους + Pitra nach D 18 Pitra nach
 A B C D S. F 179. M 69v. Nik. 538. Lemma Μεθoδίου | ὁ < F Nik. 20 ἰδίας:
 οἰκείας S | προσοχῆς M 20f ἐκγυμνάσεται M 21 ὕψος unleserl. M |
 τῆ ἀνθρ. F 22 ὁ κύριος < Nik. | τοῖς (< Nik.) εἰς unleserl. M

τον ἀναβεβηκόσιν. οὕτω τοιγαροῦν καὶ τῷ Ἰὼβ πεποίηκε· διετήρει γὰρ αὐτῷ τὸν λόγον ὡς στέφανον.

Ζητήσωμεν δὲ καὶ τό »διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν«. οὐ γὰρ φαίνεται ποτέ τινι τῶν πρότερον διὰ λαίλαπος λελαληκῶς ὁ θεός. 5 ἢ οὖν λαίλαψ χειμῶνός ἐστι ποιητική· τῷ δὲ Ἰὼβ μέγιστος χειμῶν ἐληλύθει, ὅλος ὁ διάβολος ἐνέσκηπεν αὐτῷ. τοῦτο αἰτήσας ἀπὸ θεοῦ. χειμῶν ἦν τῷ Ἰὼβ καὶ ὁ λόγος τῶν φίλων. ἐν τῷ τοιούτῳ χειμῶνι ὑπέστη καὶ ἐκαρτέρησεν· ὡς δὲ νοήμων, κυβέρονησιν κτησάμενος, »περὶ τὴν πίστιν« οὐκ ἐνανάγησεν. διὰ τοῦτο ὁ χρηματίζων αὐτῷ 10 πρὸς σύμβολον τοῦ καταλαβόντος αὐτὸν χειμῶνος, ἐν ᾧ καὶ διέλαμψεν, διὰ λαίλαπος χρηματίζει, καὶ εἰ μὲν ἔμεινε τὰ τοῦ Ἰὼβ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ὅστε αὐτὸν καταλειφθῆναι ταῦτα πάσχοντα. καὶ ἐξελθεῖν τὸν βίον, ἐλάλησεν ἂν αὐτῷ ὁ κύριος διὰ λαίλαπος μόνον. νῦν δὲ ἐπειδὴ μεταβάλλει αὐτῷ τὰ πράγματα ἀπὸ χειμῶνος εἰς 15 εὐδίαν, καὶ ἐπειδὴ ἀπέλιψε τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος, διὰ τοῦτο ὁ χρηματίζων αὐτῷ οὐ μόνον διὰ λαίλαπος, ἀλλὰ καὶ διὰ νεφῶν λαλεῖ.

Nr. XV. Hiob 38, 2. Ἐπειδὴ νενίκηται ὁ πειράζων μεγαλοφρονεῖ ὁ ἀγωνοθέτης ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ἀθλητῇ καὶ φησὶν ὡς πρὸς τὸν νενικημένον· »Τίς οὗτος ὁ κρύπτων;« τίρι γὰρ ἐφαρμόζει λέγεσθαι τοῦτο; 20 ὁ Ἰὼβ οὐκ ἔκρυπτεν, εὐσεβῆς ὑπάρχων καὶ ὕσιος. οὗτος δέ, ᾧ ἐπιπλήσσει, κρύπτειν ἐθέλει καὶ ὑπολαμβάνει τὴν »βουλὴν« αὐτοῦ κρυπτομένην ἀπὸ τοῦ θεοῦ. πλὴν αὐτὸς ταῦτα ποιεῖ ὡς κρύπτων. καὶ γὰρ ὁ Ἀδάμ ὅτε ἤμαρτεν ᾤετο κρύπτεσθαι ἀπὸ προσώπου κυρίου.

Nr. XVI. Hiob 38, 3. Ὡς πρὸς τὸν διάβολον· Γενναῖος εἶ, »ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου, καὶ ἐρωτήσω σε«. οὐ πιστεύ-

3 Hiob 38, 1 — 6 Hiob 1, 11. 2, 5 — 9 Tim. 1, 19 — 23 Gen. 3, 8 — 24 Hiob 38, 3

1 οὕτω—ἢ οὖν Z. 5 < F Nik. 3 T 196^v 4 ποτέ < M | προτέρων Pitra 5 ἢ οὖν] ἐπειδὴ δὲ Nik. | δὲ < M | τῷ δὲ—κτησάμενος Z. 8] ἐν δὲ χειμῶνι περιστάσεων ὁ Ἰὼβ Nik. 6 ἐνσκήψας S 9 ἐναναγ.] ἀλλὰ καὶ διέλαμψε + Nik. αὐτῶν M | καταλαμβάνοντος Pitra 10f ἐν ᾧ—χρηματίζει < T, ἐν—διὰ. < Nik. 11 καὶ εἰ—μόνον Z. 13f < Nik. 12 καταληφθῆναι M 13f μόνης MS, μόνω T 14 νῦν—αὐτῷ] διὰ δὲ τὸ μεταβαλεῖν αὐτοῦ Nik. | αὐτοῦ τὰ MT 15 καὶ—αὐτῷ Z. 16 < Nik. 16 νεφελῶν Pitra | ἐλάλει M 17 Pitra nach A B C S. F 180. M 69^v. Lemma Μεθοδίου 17f μέγα φρονεῖ M 20 ὕσιος] δίκαιος S 21 κρύπτειν M | τὸν θεὸν τὰς (τὸν M) βουλὰς αὐτοῦ μὴ κρυπτόμενος (κρυπτόμενος M) FM, κρυπτόμενος τὸν θεὸν τὴν βουλὴν αὐτοῦ ἀγνοεῖν S 22 ταύτην Pitra 23 γὰρ < M | ὅτε ἤμαρτεν ἀδάμ F 24 Pitra nach A B C D E S. M 69^v. F 180^v. T 24f ζῶσε T 25 ὡς ἄ. M

εις με εἰνά σου σοφώτερον. ἀλλ' οἷτι μίγας εἶναι νοῦς; οὕτω γὰρ
καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰσραήλ λέλεκται ὁ διάβολος· ἐπάξω ἐπὶ τὸν νοῦν
τὸν μίγαν, τὸν ἄρχοντα τῶν Ἀσσυρίων. λέγει οὖν αὐτῶ·
»Ζῶσαι ὡσπερ ἀνήρ τὴν ὀσφίν σου. οὐ ζώννεται δέ. »ἔρω-
5 τήσω δέ σε, σὺ δέ μοι ἀποκριθήτι.« — ὁ δὲ οὐ δύναται αὐτῶ
ἀποκριθῆναι. »τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτῶ
ἐγένετο;«

Nr. XVII. Hiob 38, 4. Ἐμοὶ φιλονεικεῖς; καὶ πρὸς ἐμὲ ἴσταςαι;
καὶ τοῖς ἐμοῖς ἀθληταῖς ἀνταγωνίζῃ; »ποῦ« δὲ »ἦς«, ὅτε ἐγὼ »τὴν
10 γῆν« εἰργαζόμην; τίς ἦς τότε; ἤδη, φησὶν, ἐπεπτώκεις. καὶ γὰρ ἐν
τῇ ἀρχῇ τῆς κοσμοποιίας »σκότος ἦν«, φησὶν, »ἐπάνω τῆς ἀβύσ-
σου«. σκότος τοῦτο, οὐ κτισθὲν σκότος, ἀλλὰ προαιρετικῶς ἀρξά-
μενον εἶναι σκότος τῇ τοῦ φωτός στέρησει.

Nr. XVIII. Hiob 38, 5. Οὐχὶ τὸ μέτρον, ἀλλὰ »τὰ μέτρα«, ἵνα
15 τὰς διαφορὰς τῆς γῆς παραστήσῃ τῆς τότε τι τυχὸν φερούσης καὶ
τῆς ἕτερόν τι, καὶ ἄλλης ἄλλο.

Nr. XIX. Hiob 38, 6. Μέχρι τούτου ἐλθὼν ὁ μακάριος πατήρ
οὗτος, καὶ καταπαύει τὸ ὑπόμνημα. ὥστε γοῦν εὐρεῖν »λίθον γω-
νιαῖον«. τοῦτο δύναται καὶ εἰς τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱόν, δι'
20 ἡμᾶς σαρκωθέντα νοεῖσθαι, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς· »λίθον ὃν ἀπε-
δοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες«, οἱ τῶν Ἰουδαίων διδάσκαλοι, »οὔ-
τος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας«. εὐδοκία γὰρ τοῦ πατρὸς
ἐλθὼν ἐπὶ γῆς συνῆφεν ἐν ἑαυτῶ τοὺς δύο λαοὺς τῶν Ἰουδαίων τε καὶ
ἐθνῶν, ὡσπερ ἀμέλει καὶ ὁ γωνιαῖος λίθος ἀμφοτέρους συνδεῖ τοὺς
25 τοίχους.

2 Jes. 11, 12 — 4 Hiob 38, 3 — 6 Röm. 11, 34 — 9 Hiob 38, 4 —
11 Gen. 1, 2 — 14 Hiob 38, 5 — 18 Hiob 38, 6 — 19 Joh. 1, 18 — 20 Psal.
117, 22 — 23 vgl. Eph. 2, 14

1 οἷ Pitra 4 οὐ ζ. δὲ < F 7 γέγωνε M 8 Pitra nach A B C D E.
M 70. T 197. Lemma Μεθοδίου (ohne Lemma T) 14 Pitra nach A B C D E S.
M 70. Lemma Μεθοδίου, Μεθόδιος M. Vgl. Orig. Pitra II, 383f (bis παραστ.)
17 Pitra nach D S. M 70. Von τούτο Z. 19 an auch T 197^v. Ohne Lemma in M
(u. T), vorher Ἰωάννης | τούτων M 18 καὶ < M | τοῦ ὑπομνήματος S |
ὥστε] ὡς ἐμὲ M | εὐρεῖν M 19 τούτο—τοίχους Orig. Pitra II, 383f 21 οἱ—
οὗτος < Orig. 23 τῆς γῆς T | συνῆφεν Pitra | ἐν Pitra Orig.: < M T |
τῶν] τὸν M, τὸν ἐξ T 23f κ. ἐξ ἐθνῶν T

Nr. XX. Hiob 38, 7. Φωνὴ δὲ μεγάλη, ἢ μεγαλεῖα φθεγγομένη, ὡς τὸ ἀποστολικόν· »ἴδετε πηλίκους ὑμῖν γραμμασι ἔγραψα«. τοῖς τὰ τηλικαῦτα δηλονότι σημαίνουσιν.

Nr. XXI. Hiob 38, 16. [Πάλιν ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὸν λόγον μετή-
5 γαγεν. οὐχ ὡς πηγὴν τῆς θαλάσσης ἐχούσης, ἀλλ' ὡς μὴ ἐκλειπού-
σης, καθάπερ πηγὴν ἐχούσης.] εἰς ἄβυσσον πολλοὶ καταβεβήκασιν·
καταβεβήκασιν δέ, ὥστε δέσμοι εἶναι, οὐχ ὥστε περιπατεῖν ἐν αὐτῇ.
Ἰησοῦς μόνος ἐν ἄβυσσῳ περιεπάτησεν ὡς ἐλεύθερος, ὅπου ἔχρη περι-
πατούντων οὐχ ἔνι [εἴλετο γὰρ θάνατον, οὐχ ὑπεύθυνος ὢν, ἵνα
10 τοὺς ὑποκειμένους θανάτῳ λυτρώσῃται]. καὶ λέγει »τοῖς ἐν δεσ-
μοῖς· ἐξέλθατε [καὶ τοῖς ἐν σκότει· ἀνακαλύφθητε«, ᾧ καὶ τὰ ἐξῆς
συμφωνοῦσιν].

Nr. XXII. Hiob 40, 3. [Ταῦτα ἄπερ ὑπέμεινας, μὴ οἶον ἀλό-
γως κεκρίσθαι μοι, μηδὲ ἀποποιῶ μου τὸ κρίμα. τούτου τοῦ ῥητοῦ
15 ὡς χρησίμου μνημονεύομεν, ὅταν κρίνῃ ὁ θεὸς παθεῖν τι ἡμᾶς, τέκ-
νον ἀποβαλεῖν, ἀρχὴν ἀπολέσαι, νοσήσαι κατὰ τὸ σῶμα, ὅ τι δήποτε
τούτων ὑποστῆναι· οὐδὲν τούτων οἶόν τε ἐστὶ παθεῖν ἡμᾶς, μὴ
κρίνοντος τοῦ θεοῦ. ἐπεὶ οὖν οὐδὲν τούτων γίνεται χωρὶς κρίματος
θεοῦ, λέγεται πρὸς τὸν παθόντα· μὴ ἀποποιῶ μου τὸ κρίμα, του-
20 τέστι μὴ ἀπαροῦ ὅπερ ἔκρινα περὶ σοῦ.] μὴ νομίσης, φησὶν, ταῦτα
ἄπερ ὑπέμεινας, ἀλόγως κεκρίσθαι μοι, ἀλλὰ προεισομένου μου τὸ
συμφέρον σοι· προσέθηκα γὰρ τοῖς πειρασμοῖς τὸν χρηματισμὸν οὐχ

2 Gal. 6, 11 — 7 vgl. Sir. 24, 5 — 10 Jes. 49, 9 — 16 vgl. De vita 5, 6
S. 214, 3 — 22 vgl. S. 316, 22f. 432, 4.

1 Pitra nach A. M 70. Lemma Μεθοδίου und Μεθόδιος 3 (σημαίνο)υσιν
unleserl. M 4 Pitra nach A B C E S. M 71. T 199. Nik. 547 bis ἐχούσης.
Lemma Μεθοδίου 4f Πάλιν—πηγὴν ἐχούσης < M u. Niketas, wohl mit Recht
4f μετήγαγεν] καὶ φησιν· ἔγνωσ πόθεν ἡ θάλασσα ἔσχε τὴν ἀρχὴν ἢ τὰ ἔχρη
τουτέστιν τὰ ἔσχατα τῆς »ἀβύσσου« κατείληφας; »πηγὴν« δέ φησιν + Olympiodor
PGr. 93, 404 C 5 πηγὴν] ἐπὶ γῆν Pitra M 6 πολλοὶ καταβ. ε. ἄβ. Nik.
7 δεσμίους M | ἀλλ' ὥστε δέσμοι εἶναι nach αὐτῇ bei Nik. 9f εἴλετο—λυ-
τρώσῃται < M wohl mit Recht, denn vorher, unter dem Lemma Ἰουλιανου, οὐχ
ὑπεύθυνος ὢν θανάτῳ εἴλατο θάνατον καὶ ἐν ἔχρησι τῆς ἀβύσσου περιεπάτησεν
ἵνα τοὺς ὑποκειμένους θανάτῳ λυτρώσῃται 10 κ. λέγει] λέγων Nik. 11 ἐξέλ-
θῃτε Pitra 11f κ. τοῖς—συμφωνοῦσιν < M 13 Pitra nach Vat. 751 u. Palat. 230.
Nik 569. Auch mit dem Lemma Ὁριγένους bei Nik. u. Gallandi XIV, 50f; vgl.
Pitra Anal. s. II, 385 | Ταῦτα ἄ. ἔ. nach μοι Nik., T.—μοι < Gall., wo auch
mehrfach Abweichungen 19 τοῦ θεοῦ Nik 20 von μὴ νομίσης an auch M 75,
Lemma Μεθοδίου 21 προῖδομένου μοι M

ἄλλον τινὸς ἔνεκεν, ἢ ἵνα δίκαιος ἀναφανῆι. ὃ ἴσθι διαχθῆς ὅπερ ἦς.

Nr. XXIII. Hiob 40, 10. Ὡς ἀθλητῆς μάνθανι τὰ περὶ τοῦ δρόκουτος τοῦ ἀνταγωνιστοῦ. [»θηρία εἰς ἀντικείμενα δυνάμεις ἴσθιν. 5 περὶ ὧν ἠ΄ξαστο ὁ προσήτης λέγων· »μὴ παραδῶς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι«. — »θηρία εἰσὶν εἰς ἀντικείμενα δυνάμεις, ὧν εἴληφας. ὦ ἄνθρωπε, τὴν ἐξουσίαν, ἐὰν θεῶ δουλεύσης, ἐπὶ ἀσπίδων καὶ βασιλίσκων ἐπιβαίνειν.]

Nr. XXIV. Hiob 40, 16f. [Ταῦτα ἔλη καὶ τροφή πρὸς τυγγάνι· 10 ἀνλίξεται δὲ μάλιστα παρὰ τοῖς ἀξίοις τοῦ πυρός, ὑπὸ τὰς ὑγρὰς καὶ ἀτόνους καὶ ἀκάροους ψυχάς, αἱ πρὸς εἰσὶν ἔλαι. . . ἢ τοῦτο λέγει, ὅτι συνδιατῶνται αὐτῷ καὶ μεγάλοι τινὲς δαίμονες καὶ ὑποβεβηκότες τῇ κακίᾳ, ἢ ὅτι μικροῦς καὶ μεγάλους ἄνδρας ἐπέρχεται, πάντας ὁμοίως ὑποτρέχων. ῥάδαμοι γὰρ αἱ παραφνάδες· λέγει οὖν ὡς 15 ὑπὸ σκιαῖς δένδρων, οὕτω παρὰ τούτοις ἐπαναπύεται.

»καὶ κλῶνες ἀγροῦς.

ἐπειδὴ πολλοὶ πολλάκις καὶ ἀγνείαν ἀσκήσαντες τῆς αὐτοῦ μερίδος γεγόνασιν, ὡς αἱ μοραὶ παρθένοι· εἰσὶ γὰρ καὶ παρ' αὐτῷ ἀγνεύοντες.]

Nr. XXV. Hiob 40, 21. 22. Ἴνα μηκέτι σιρίζη ὁ δρόκων. [τοῦτο φησι διὰ τὸ παρακληθῆναι ὑπὸ τῶν δαιμόνων μὴ βαλεῖν αὐτοὺς εἰς

5 Psal. 73, 19 — 16 Symp. 10, 3 S. 124, 17ff — 17 Mt. 25, 2f — 21 vgl. Mt. 8, 31. Mark. 5, 12. Luk. 8, 32

2 ἦς Pitra endet. Nik. 570 aber fügt mit dem Lemma Μεθοδίου S. 570 an Ὁρῆς, ἐπὶ τέλει τῶν ἄθλων ἀναγορεύει τὸν ἀθλητὴν λαμπρῶ τῷ κηρύγματι, καὶ γυμνοὶ τῆς πληγῆς τὸ ἀπόροητον »οἶε με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι« λέγων »ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;« (Hiob 40, 3) τοῦτο τῶν τραυμάτων τὸ φάρμακον, τοῦτο τῆς ὑπομονῆς ἢ ἀντίδοσις. τὰ γὰρ ἐξῆς ἴσως μικρά, κἂν μεγάλα τισὶ δοκῆ, καὶ μικρῶν ἔνεκεν οἰκονομηθέντα, εἰ καὶ διπλασίω τῶν ἀφηρημένων ἀντιλαμβάνει 3 Pitra nach A C E S. M 75^v (bis ἀνταγωνιστοῦ Z. 4). Lemma Μεθοδίου. Aber Pitra II, 386 u. Gallandi, Bibl. vet. pp. XIV, 51, als des Orig. | μανθάνει M 4 οἱ δὲ τὰς ἀντικείμενας δυνάμεις ὀνόματι τῶν θηρίων δηλοῦσθαι εἶπον κατὰ τὸ »Μὴ παραδῶς—σοι« Olympiodor PGr 93, 419 A 6 θηρία—ἐπιβαίνειν Z. 8] schon die Wiederholung schließt aus, daß θηρία—ἐπιβαίνειν auf denselben Verfasser wie θηρία Z. 4—σοι Z. 6 zurückgeht 9 Pitra nach A S. M 76. Lemma b. Pitra Μεθοδίου 10 δέ] οὖν M 11 ψυχῆς M 13 καὶ μικροῦς M 13f ἐπέρχ. . . ἐπιτρ. M 15 οὕτω] καὶ M | ἀναπέπανται Pitra 18 γεγόναμεν Pitra 20 Pitra nach A S. M 76 | ἵνα—δρόκων M, schwerlich + ἀπαλὰ μὴ διαθήσεται. Lemma Μεθοδίου | σιρίζει M | τοῦτο—πολεμεῖν S. 519, 3 auch M, aber ohne Lemma

τὴν ἄβυσσον. ἢ τοῦτο λέγει διὰ τὸ εἰρηκέναι αὐτὸν τῷ κυρίῳ
 »ταῦτά σοι πάντα δώσω« . . Ἡ ὅτι μὴ δύνασαι οὕτως ὑποτάξαι
 αὐτὸν ὡς αἰρεῖσθαι μηκέτι σοι πολεμεῖν.] — [τὸ »ψέλλιον« κόσμος
 ἐστὶ τῆς χειρός, τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον ἀγαθόν. ὁ οὖν ἔχων τὸ τοιοῦ-
 5 τον ψέλλιον τρυπήσει τὸ χεῖλος τοῦ δράκοντος τοῦ ἐξ ἐναντίας τοῦ
 διαβόλου ἐντρεπομένου, μὴ ἔχοντός τι λαλῆσαι κατ' αὐτοῦ.]

2 Mt. 4, 9. Luk. 4, 6

2 δώσω πάντα Pitra 3 τὸ—αὐτοῦ Z. 6 auch F 4 τοῦτο δὲ F 5 τοῦ² < F

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΛΟΓΟΥ

I. Οὕτω γὰρ θαυμαστόν καὶ περισπούδαστόν ἐστὶ τὸ μαρτύριον. ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, τιμῶν αὐτὸ ἐμαρτύρησεν, »οὐχ ἀρπαγμὸν« ἠγγασάμενος »τὸ εἶναι ἴσα θεῷ«, ἵνα καὶ
5 τούτῳ τὸν ἄνθρωπον τῷ χαρίσματι εἰς ὃν κατέβη στέψη.

II. Πάσης ἀγαθῆς ἢ καταρχῆς πράξεως ἐν τῇ ἡμετέρῃ βουλῇ τὴν ὑπόστασιν κέκτηται, τὸ δὲ συμπέρασμα ἐν τῷ θεῷ.

Fragmente ohne nähere Bestimmung.

I. Δικαιοσύνη ἐστὶν ἡ πασῶν τῶν ἐντολῶν πλήρωσις. — Οὐ δύναται ἢ ἀνθρωπίνη φύσις αὐτὸ καθαρῶς τὸ δίκαιον [ἐν] ψυχῇ θεά-
10 σασθαι, τὰ πολλὰ τῷ λογισμῷ ἀμβλυόπτουσα. — Ὡς ἔοικεν ἡ δικαιοσύνη τετραγώνος ἐστὶ πάντοθεν ἴση καὶ ὁμοία. — Ἦ τοῦ θεοῦ δικαιοκρασία ταῖς ἡμετέραις διαθέσεσιν ἐξομοιοῦται καὶ οἷάπερ ἂν τὰ παρ' ἡμῶν ἦ, τοιαῦτα ἡμῖν ἐκ τῶν ὁμοίων ἀντιπαρέχεται.

2 Theodoret Eranistes Dial. I (Bd. IV, 55f J. F. Schulze, PGr. 83, 85 C) — 4 Phil. 2, 6 — 6 S. Parall. 453 S. 208 Holl, vgl. zu Hiob 25, 1 Nr. 5. De res. II, 1ff. Nilus Ep. IV, 15 — 8 Antonius Melissa PGr. 136, 805 B — S. Parall. 257 S. 209 Holl; vgl. Ps. Justin, Quaest. ad Orthod. 1 (139)

2 Οὕτω—S. 5 στέψη (C) Theodoret. Lemma: τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος ἐκ τοῦ περὶ τῶν μαρτύρων λόγου 6f Πάσης—θεῷ in Coislin 276 Bl. 252 (C). Ottob. 79 Bl. 299^v (O PGr. 96, 340b). Paris. 923 Bl. 325 (P). Rupefuc. 1450 Bl. 259^v (R). Lemma: τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ μαρτυρίας C, τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Μεθοδίου Πατάρων R, Μεθοδίου O P | καταρχῆς P | πράξεως ἢ καταρχῆς R 7 τῷ < O P 8 Δικαιοσύνη—ἀντιπαρέχεται Z. 13 bei Anton. Melissa | Οὐ δύναται—ἀμβλυόπτουσα Z. 10 auch in O 105^v A zeq. .Id. (PGr. 95, 1381 A). P 131^v. M 129 (alle vier mit Einem Archetypus) und R 147^vf. Lemma in R τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, O A P M Μεθοδίου 9 τὸν δίκ. O 9f τὸν λογισμὸν vor θεάσ. R 10 ἀμβλυόπτουσα M, ἀμβλυόπτουσα O A P R

II. Πονηρία ἀρετὴν τε καὶ ἑαυτὴν οὐδέποτε ἂν γνοίῃ.

III. Μὴ πως ἄρα αἱ τρεῖς αὗται τῶν προγόνων κεφαλαὶ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος ὁμοούσιοι ὑποστάσεις κατ' εἰκόνα τινά, ὡς καὶ Μεθοδίῳ δοκεῖ, τυπικῶς γεγονάσι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος, 5 τοῦ μὲν ἀναιτίου καὶ ἀγεννήτου Ἀδὰμ τύπον καὶ εἰκόνα ἔχοντας τοῦ ἀναιτίου καὶ πάντων αἰτίου παντοκράτορος Θεοῦ καὶ πατρός, τοῦ δὲ γεννητοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰκόνα προδιαγράφοντος τοῦ γεννητοῦ υἱοῦ καὶ λόγου τοῦ Θεοῦ, τῆς δὲ ἐκπορευτῆς Ἐῦας σημαίνουσης τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορευτὴν ὑπόστασιν.

10 IV. Εἴη ὑμῖν κωφεῦσαι καὶ ἀποβήσεται ὑμῖν σοφία.

1 S. Parall. 258 S. 209 Holl — 2 Anast. Sin., Mai, Script. Vet. Nova Coll. (Rom 1837) IX, 619 — 8 vgl. Gen. 2, 21 — 10 S. Parall. 259 S. 209 Holl

1 πονηρία—γνοίη R 237. Lemma Μεθοδίου 2 Anastas. Περὶ τοῦ κατ' εἰκόνα 10 Ohne Lemma an das Citat aus Symp. X, S. 1 angeschlossen in Hieros. s. Sep. 15 Bl. 180

REGISTER.

- I. Stellenregister.
 - 1. Altes Testament.
 - 2. Neues Testament. ,
 - 3. Kirchliche und profane Schriftsteller.
 - II. Namenregister.
 - III. Wortregister.
-

I. Stellenregister.

1. Altes Testament.

Genesis

1 . . . 76,12. 114,21. 271,5
 1,1 . . . 498,32. 499,31
 1,2 516,11
 1,4.9.11.24.28: 15,18. 114,21
 1,7 385,5
 1,14 . . . 271,5. 273,1.5
 1,16 . . . 104,1. 114,21
 1,20 . 271,5. 272,6. 273,1.5
 1,24: 271,5. 272,6. 273,1.5
 (15,18)
 1,26 . 12,22. 13,14. 273,6.
 275,9. 380,4
 1,27: 16,2. 64,11.19. 190,14.
 272,5. 274,5
 1,28: 9,24. 10,12.15,13. 16,3.
 35,19. 36,3. 38,14. 48,5
 2,2 . . . 114,12.27. 499,27
 2,6 6,4
 2,7: 24,14. 31,8. 236,6. 272,5.
 273,9.17. 280,3f. 283,1.
 354,9. 362,17. 380,3.4.
 385,8. 468,25
 2,8.9 226,9
 2,8 5,1. 314,13
 2,9 34,10
 2,15 84,13
 2,16 280,12
 2,17: 34,13. 193,11. 280,12.
 330,12. 18. 332,3
 2,18 36,18. 37,6.21
 2,21: 16,12. 17,3. 35,10. 36,
 3.13.17. 521,8
 2,23 . 16,7.10. 27,10. 282,7
 2,24: 17,1. 27,10. 35,10. 36,3.
 38,14
 3,3 76,14
 3,6 76,14. 311,18
 3,7 123,20. 126,25
 3,8 515,23
 3,15 197,7
 3,19: 29,21. 33,12. 129,7.
 224,15. 233,14. 362,
 21. 369,10. 381,17

3,20 521,8
 3,21—24 284,16
 3,21: 224,1. 226,13. 270,11.
 470,11
 3,22 ff 224,17
 3,22 29,24
 3,23 225,1
 3,24: 125,3. 313,6. 314,13
 4,5 147,13. 279,12
 4,8 59,16
 4,9.10 134,5
 5,24 396,11
 6,1 ff 480,22
 6,2 278,12. 417,5
 6,3 . 236,2. 367,23. 368,2
 6,12 f 59,14
 7,19 f 484,14
 9,1 ff 125,10
 9,21 f . . . 123,21. 126,28
 11,9 48,14
 15,9 54,4
 17,10 11,3
 17,12 77,15
 18,20 59,12
 18,27 . . . 447,13. 466,18
 19,4 59,12
 19,24 484,13
 22,11 f 316,18
 27,41 147,13
 37,8 147,15
 37,28 430,2
 39,7.8.9 . . 134,11. 429,29
 39,12 429,29
 39,17 f 430,2
 45,3—15 429,29
 49,12 400,25

Exodus

1,16 47,19
 11,4 68,23
 12,3.6.7.12—14.23 . 115,12
 12,5 442,28
 12,9 442,2.6
 12,23 68,23

13,19 446,6
 15,4 481,14
 20,11 96,5
 25,40 62,2. 441,24
 30,1.6—9 61,10.15 ff
 34,29 f 412,9

Leviticus

2,13 9,1
 7,19.21 327,16
 11,4 437,15
 11,7 60,21
 11,8 437,24
 11,29 60,21
 12,3 77,16
 13,1—4 453,10
 13,2.3 . . . 458,24. 459,6.9
 13,5.6 453,16
 13,6 459,2.4
 13,19 455,11
 13,44 461,2
 13,45 461,4.18 f
 13,46 461,4. 462,2
 13,47—49: 453,23. 463,4. 468,
 19. 469,7
 13,49 455,11
 13,51: 454,5. 461,2. 463,4.23
 13,52 463,23
 13,53 454,5
 14,8 327,16
 14,46 327,16
 16,2.13 61,15
 18,9 10,2
 20,17 10,2
 21,13 f 470,13
 23,39—43 113,12
 23,39 f 374,14
 23,40 . . . 117,2. 118,7. 119,1
 24,2.3 67,24. 68,7

Numeri

6,1—4 58,14
 6,1 53,12. 58,8

6,2	56,17
11,4.18	401,4
11,33	401,3
12,3	430,9
12,8.10	456,12
13,14	194,10
14,7—10	429,5
14,23	123,22
14,29.32 f	429,9
19,2 f	439,12. 441,26
19,5	442,10
19,6	438,25. 443,4
19,9	441,26
19,14—21	433,7
19,14 : 439,18. 444,23. 445,7	
19,15	445,13
19,16	446,9.19
19,17—19	439,18
19,19	447,2.8
19,20	439,22. 440,1
20,12	123,22

Deuteronomium

4,19	482,23
6,5	98,9
6,16	464,12
11,1	440,16
14,7	437,15
14,8	437,24
29,5	377,3
30,15	269,3. 332,19
32,2	488,14
32,9	68,5.13. 128,27
32,32	59,9
32,33	59,9. 127,9
32,39 : 286,7. 295,15. 296,10	

Josua

1,8	478,13
5,14	32,10
24,32	446,6

Richter

9,7—15	122,20. 479,1
9,13	124,9. 125,13
11,31.38	134,18

I Samuel

24,11—13.18	430,4
28,12	414,9

I Könige

3,13. 4,30ff. 11,1ff: 473,19	
17,23	396,3
19,4	124,22
19,11 ff	467,26

II Könige

2,11	396,6.13
4,35	396,3
20,7	128,2
25,7.11	402,26

Esra

4,5	403,8
---------------	-------

Esther

4,23 (5,18)	447,11
-----------------------	--------

Hiob

1,11. 2,5	515,9
2,8	432,14
3,3	235,22
7,5	327,20
9,2	511,1
9,5.7.10	511 f
10,8	17,10
21,22. 22,2	zu 513,2
25,1—6	512
27,2.3	513,1.8
28,13	zu 513,2
28,14	514,7.8
29,3	514,13
29,5	514,16
38,1 : 316,22. 514,18. 515,3	
38,2	515,17
38,3	515,24. 516,4
38,4—7	516 f
38,11	148,13
38,14	17,9
38,16	517,4
40,3 : 316,22. 432,4. 517,13	
40,10	518,3
40,17	518,9.16
40,21	518,20
41,17.19	481,1
41,25	480,28

Psalmen

1,1	446,17
1,2	58,7. 478,13
1,3	117,22
2,9	439,1
3,8	248,14. 400,24
6,3	247,14. 404,2
7,15	281,10. 463,18
8,6	305,14
18,2 : 484,18. 485,26. 486,7.	
	487,24
18,4	488,16
18,5	484,18
18,13	335,3. 342,14
18,14	335,3

21,7	512,17
21,15	247,14
21,16 : 386,2. 443,30. 444,8	
21,19	401,10
25,2	316,15. 428,28
29,10	511,6
30,3	423,8
31,5	422,15
33,5	429,15
33,14	57,8
37,6	8,19
39,2	429,14. 431,30
41,5	120,25
43,22	458,24
44,2 f	57,9.12.15. 112,1
44,2	181,1. 478,8.20
44,3	181,1
44,9	87,15. 437,29
44,10 : 26,2. 79,8. 132,24.	
	401,6. 437,29
44,14	26,2. 73,17. 79,14
44,15 f	79,21
49,16	462,1
50,4	422,13
50,7	253,13
50,19	447,9
53,9	429,15
57,7	248,14. 400,24
63,2	456,6
64,11	367,6
65,10—12 : 227,10. 310,13.	
	312,12. 317,1.4.9
65,10 f	316,11
65,10 : 315,6.10. 316,19. 431,	
	28
67,7	389,7
67,29	389,9
73,13	480,29
73,14	481,3
73,19	518,5
81,6	487,17
87,11	253,18
89,2.4	499,24
89,10	431,7
90,13	483,22
91,2	422,14
101,10	447,14
101,27 : 228,22. 229,8. 300,7	
103,2	87,17
103,4 : 297,7. 380,1. 417,13	
103,11	68,5.13
103,15 : 59,3. 124,9. 125,13.	
	127,8. 128,1
103,25 f	480,10
103,30	301,9
103,31	114,19
104,11	68,5.13
104,15	90,15
105,1	447,17
106,23	482,12

117,22 516,20
 119,5 235,18
 120,1 511,9
 121,1 438,18
 123,2.3 481,15
 123,2—7 316,1
 123,5 481,19. 482,9
 123,6 481,17. 482,2
 126,1 423,11
 136,1.2 47,14. 48,8
 136,4 49,25
 136,5.6 51,5.19
 140,3 57,8
 140,7 247,13. 404,1
 144,15 367,6
 145,7: 224,14. 262,2. 270,9

Proverbien

1,5.6 115,3
 1,6 487,26
 1,7 430,23
 3,18 117,20
 5,18 11,13
 7,6—20 222,18—22
 7,16 471,22
 8,22 f 30,20. 499,3
 8,22 117,20. 499,3
 9,14 222,18
 14,1 445,2
 30,9 215,3
 30,15 (24,50): 479,23. 480,17
 30,16 (24,51) 484,7
 31,8 (24,76) 430,19

Pred. Sal.

1,2 362,10
 1,7 385,9. 480,19
 1,16 473,19
 4,2.3 235,26
 4,3 117,9 ff
 12,7 236,8

Hohel. Sal.

1,3 326,14. 470,21
 1,6 65,15
 2,2 71,23
 4,3 117,9
 4,6 72,13
 4,8 ff 37,21
 4,9—12 72,2
 4,13 117,9 ff
 4,16 93,18
 5,1 72,13. 117,9 ff
 6,7.8: 74,16. 76,4. 78,1.2.14
 6,7 75,5. 165,6
 6,8 78,20
 6,9 487,21

7,12 117,9 ff
 8,7 468,6

Jesaja

1,6 442,16
 1,19 269,5
 6,1 51,13
 6,2 303,12
 8,3 57,14
 11,2 36,16
 11,12 516,2
 14,12 279,1
 25,8 420,21
 26,18 75,16. 478,15
 27,1 197,5
 38,21 128,2
 40,5 417,24
 40,6—8 214,26. 236,4
 40,11 32,10
 40,16 117,7
 43,2 317,11
 44,4 49,4. 119,2
 44,6 277,4. 421,9
 45,3 483,9
 45,18 299,13
 49,9 517,10
 50,4 462,8
 51,6 229,10. 300,7
 52,1 464,17
 52,2 299,4
 53,7 442,29. 468,23
 58,7 216,19.22. 466,20
 59,9 517,10
 60,1 51,13
 60,1—4 87,5
 61,10: 401,7. 470,6. 471,7
 66,7.8 89,16
 66,22 299,11

Jeremia

1,5 17,8. 358,31
 2,32 52,1
 3,3 65,1
 4,3.4 456,14
 5,8 11,15
 6,8 56,3
 8,4 307,6
 9,21 445,18
 9,26 117,5
 13,23 190,5
 16,19 442,6
 17,5 (6,8) 56,3
 18,3—6 291,11
 18,3.4 31,10
 20,14 235,24
 23,24 215,6
 24,3 127,8
 36(29),10 402,27
 52,11 402,26

Klagel. Jerem.

3,27 56,2
 3,33: 262,1. 269,8. 270,8
 3,34 224,12

Ezechiel

1,10 351,14
 1,28. 40,3 485,15
 10,14 351,14
 17,3 90,15
 18,4 444,28
 27,7 471,22
 34,2.3 472,27
 34,5 472,29
 37 401,20
 37,1—6 243,15. 400,20
 37,1 401,26
 37,4 375,8
 37,5.6 375,12
 37,6—9 402,3—6
 37,11: 247,16.19. 401,22.
 402,31
 37,12 402,9
 37,14 402,11

Daniel

1,20 430,5
 3,19—22 430,5
 3,27 328,1
 3,50 317,3. 378,12
 6,16—18 430,5
 8—10 485,15
 9,23 412,20. 466,20
 12,2: 116,11. 293,10. 307,1.
 368,16. 389,4. 407,9
 12,3 293,10. 412,16
 13,1 ff.23 ff 430,5
 13,19 f 135,5

Hosea

7,8.9 459,20
 13,4 32,10

Joel

2,21—23 127,14
 2,28 (3,1) 418,5

Amos

4,5 50,6
 5,8 385,4
 9,11: 114,6. 306,16. 308,17.
 363,12. 375,2. 376,6

Jona

1, 2 380,16
 3,6 447,10

Micha	
4,4	128,7
7,1—3	473,26
Sacharja	
1,4	485,15
3,1—5	471,10—17
4	128,14
Maleachi	
3,12	487,14
4,2	68,9. 487,18
Judith	
13,8	134,26
Weish. Sal.	
1,2	362,10
1,4	327,21
1,13	276,2
1,14	298,6

2,1—3	223,11
2,23: 276,2. 304,13. 380,7	
2,24	190,11. 276,2
3,1—4	307,13
3,4-5	315,18
3,5—7	315,15
3,5	317,2
3,16	18,6
4,1.2	12,7
4,2	51,11. 69,17
4,3	11,17
4,6	24,5
7,1.2	488,22
7,1	488,26
7,2	253,12
7,9	130,5
7,21	349,4
7,22	71,3
7,25	484,24
9,15	227,23
11,18.22.23	371,23
11,23	386,9
12,1	514,3
15,10.11	24,19
16,24	379,1

Sirach

1,2	500,4
1,4	117,20
6,36	8,14
6,37	58,7
10,11	253,16
18,30	11,11
19,2	11,12
23,1	12,2. 446,14
23,4—6	12,2
23,6	446,14
24,5	514,6. 517,7
31,19	65,15

Baruch

3,14.15	84,17
3,26	431,14
3,28	431,16
4,3	431,19

II Makk.

7,1. 14,37 ff	389,13 ff
-------------------------	-----------

2. Neues Testament.

Matthäus	
1,18 f	135,25
2,11	135,31
3,4	216,8
3,10	458,17
4,7	464,12
4,9	519,2
5,3	74,3. 215,12
5,5	74,4
5,8	74,5. 138,25
5,9	216,26
5,10	433,3
5,13	9,5
5,14 f	442,22
5,16: 67,21. 85,16. 464,23	
5,17	438,21
5,20	472,18
5,22	458,16
5,27 f	458,6
5,36	473,14
5,42	473,8
5,44	473,5
5,45	367,7
5,46	473,6
6,22	442,23
6,25	328,3
6,26 f	473,14.15
6,30.32	473,18

6,33	430,29
7,3	474,12
7,6: 50,15. 493,2.19. 494,6	
7,13	215,29
7,14	215,30. 430,30
7,21	464,23. 474,16
7,22	419,23
7,24	139,23. 445,4
8,11	56,1
8,12: 244,8. 248,8. 389,26.	
	398,26. 400,28
8,17	442,17
8,26	482,1
8,31	518,21
9,4	463,16
9,12	307,19
9,15	52,8
9,16	358,19
9,26	482,1
9,37	487,15
10,10	456,18
10,20	389,17
10,28: 244,9. 249,1. 389,17.	
	390,5. 456,7
10,42	216,21
11,6	423,5
11,11	216,10
11,13	439,4
11,21	447,10

11,29	472,6
12,25	214,26
12,33	487,16
12,40	382,1.11
13,2	488,17
13,8	487,10
13,16 f	78,8
13,17	483,10
13,21	457,15
13,22	33,6. 473,2
13,23	487,10
13,31 f	452,12
14,28—31	514,10
14,30 f	482,5
15,11	434,2. 436,19
15,13	452,18
15,14	474,14
16,26: 215,1. 337,21. 431,3	
17,1—3: 253,1. 408,6. 409,17	
17,1.2	411,12
17,2.3: 246,10. 398,22. 400,12	
17,3	308,11. 394,7
18,15	474,18
19,4	282,17
19,11 f	25,19
19,12	7,13
19,20	473,3
19,24	472,8
19,29	216,2

21,19 127,29
 22,23 305,3
 22,30: 25,16. 114,10. 228,14.
 301,13. 305,6
 22,32 418,22
 22,36 473,3
 23,25 129,27. 433,27
 23,27: 227,21. 248,5. 440,27
 24,22 17,14
 24,35 . 50,15. 229,7. 300,6
 24,42 465,1
 25,1 ff 52,8. 00,6
 25,1 65,16. 74,6
 25,2,3 65,22. 518,17
 25,3 133,25
 25,4 70,3
 25,5 68,19
 25,0 68,24
 25,7 . . . 60,2. 69,2. 116,22
 25,8 68,19
 25,10,12 67,2
 25,10: 74,6. 96,21. 119,8,11
 25,11 133,18
 25,34 216,24
 25,30 210,22
 25,40 . . . 467,4. 472,11
 25,41 419,26
 20,41 487,5

Markus

2,17 307,19
 4,17 457,15
 4,19 473,2
 4,31 f 452,12
 5,12 518,21
 7,4 435,15
 7,15 . . . 434,2. 436,19
 8,4,20 487,10
 9,2—4: 253,9. 408,6. 409,17
 9,3,4: 246,10. 398,22. 400,12
 9,11 394,7
 9,44 422,19
 10,24 459,7
 10,29 f 216,2
 12,25 301,13
 12,26 f 418,22
 14,38 487,5

Lukas

1,3 270,15. 310,10
 1,28 485,18
 1,35: 31,6. 253,14. 489,3
 1,79 488,6
 3,0 417,24
 3,11 . . . 216,18. 401,12
 3,16 480,4
 3,22 91,6
 4,6,7 215,26 f
 4,6 519,2

Methodius.

4,8 215,21
 4,12 464,2
 4,23 474,16
 4,28 f 467,24
 5,10 483,5
 5,31 307,19
 6,20 215,12
 6,24 215,14
 6,27 473,5
 6,32 473,0
 6,39 474,14
 8,8,15 487,10
 8,14 33,6. 457,9
 8,32 518,21
 9,28 ff . . . 408,6. 409,17
 9,30 394,7
 10,19 482,4
 10,23 f 78,8
 10,24 . . . 135,29. 483,10
 11,39 433,27
 12,18,31 . . . 214,29. 281,9
 12,35—38 54,20
 12,35 119,11. 465,2
 12,49 67,15
 13,6,8 432,11
 13,19 452,12
 14,28 f . . . 467,4. 478,1
 15,4—6 32,2
 15,8 118,15
 15,23 76,1
 16,9 363,2
 16,10 436,15
 16,19 ff . . . 307,10. 413,14
 16,19,24 . . . 214,28. 471,25
 16,22 56,1. 472,1
 16,24 389,27
 16,25 431,13
 16,28 414,2
 17,5 512,6
 17,22 135,29
 18,14 472,2
 18,27 384,4
 18,29 f 216,2
 20,37 f 418,22
 20,37 446,2
 21,2 f 216,13
 21,34 60,2. 473,21
 24,39: 408,2. 409,6. 410,14

Johannes

1,1 32,9. 499,6,11
 1,3 484,27
 1,13 253,0,12
 1,14 380,13. 428,4
 1,17: 118,4. 420,22. 423,22.
 438,22. 488,20
 1,18: 30,20. 147,5. 415,13.
 428,4. 516,19
 1,29 489,2

1,47 113,8
 3,19 13,12
 4,21,23 441,17
 5,17 15,18. 349,2
 5,19 277,7
 5,25 f . . . 418,26. 419,18
 5,28 f 419,3,5
 5,39 86,15. 477,20
 5,46: 450,11. 485,11. 511,11
 6,27 127,30
 6,54 481,7
 6,63 249,9
 8,12 13,12
 8,56 135,29
 9,6 352,20
 10,11,14 52,7
 10,34 f 487,17
 11,25 f 419,7
 11,40 469,22
 11,44 396,3
 12,31 281,9
 13,10 433,22
 14,3 55,7
 14,6 . 13,12. 116,2. 438,22
 14,27 410,7
 14,28 71,16
 15,1 59,6. 127,31
 15,5 59,6
 15,8 118,15
 15,15 409,27,29
 15,26 36,9,16
 16,13 62,7
 16,25 410,3
 17,3 379,8
 17,5 499,12
 19,24 401,15
 20,25 ff 408,2
 20,27 409,7

Apostelgeschichte

3,21 94,8
 5,9 464,12
 7,51 117,5
 7,53 485,9
 9,17 f 37,18
 10,15 434,1
 10,28 f 435,9
 10,28 434,7
 14,22 131,12
 15,1—7 434,16
 15,6—8 434,18
 15,10 434,14
 15,13,19 f 434,24
 15,22—26 434,28
 15,28 f 435,9
 15,28 434,7
 16,7 428,9
 17,31 423A
 20,28 470,9

Römer	
1,21	100,12
1,26	59,13
1,32	336,7
2,28 f	440,31
3,25	199,1,17
4,19	328,11
5,8	444,16
5,9	115,10. 124,9
5,14	48,2
5,15	512,5
6,3	444,3-5
6,4	369,12
6,5	444,11
6,7	445,31
6,9 f	444,18
6,10	296,13
6,12 f	323,18
6,12	323,5
6,19	323,22
6,21 f	146,5
6,21	145,7. 210,28
7,5 : 321,2.16. 338,5. 344,20	
7,7	330,10.16. 337,16
7,8	331,6
7,9 : 226,14.21. 317,17. 318,6. 320,4. 329,11. 331,9	
7,10	331,9
7,12	332,4
7,13	332,7-9
7,14 : 61,21. 226,16.20. 318,1.5. 332,14. 333,3. 488,20	
7,15—18	339,2
7,15	333,8. 334,6
7,18—20	287,16
7,18	226,23. 340,1
7,19	334,18.22. 335,12
7,20	337,4
7,22—24	342,16
7,22 f	288,3
7,22	340,10. 461,10
7,23 : 323,2. 340,12. 342,1. 464,19	
7,24	227,4. 235,19
7,25	343,7
8,2	57,12. 344,8. 345,2
8,3	344,8.16.20
8,4	321,5. 344,8.20
8,7 : 227,1. 321,5. 322 f. 324,19. 326,12	
8,8 f	322,1
8,9	321,5
8,11—13	322,3
8,11 : 244,10. 249,5. 326,13. 328,7. 344,8	
8,19—21	298,9
8,20 f	298,13
8,21	227,18.20

8,22 f	299,7
8,28	317,11
8,34	422,26
8,35—37	296,4
8,35	429,10
8,36	296,12
8,39	296,11
9,19	421,6
9,20	294,8. 423,1
9,21	293,3
11,25	88,10
11,34	516,6
12,1	422,12
12,6	73,22
13,11	70,3
13,12	94,10. 468,2
14,9	418,13.19. 420,1
16,20 : 197,7. 202,10. 482,11	
16,26	317,7

I Korinther

1,8	52,8
1,18	454,19
2,9	317,11
2,12	431,18
2,14 f	88,11. 321,24
3,1	487,6
3,7	348,15
3,9	453,4
3,16 f	87,1.3. 138,30
4,15	38,1
5,7,8	223,1
5,12	241,2
6,9 f	336,11. 367,18
6,10	324,11
6,13—20	325,5
6,13,15	326,11
6,16	325,23
6,18	326,3. 487,5
6,19	138,30. 326,10
7,1	39,8. 40,4
7,2—6	40,7
7,2	40,5
7,5	39,16
7,8,9	40,22
7,9	41,23. 423,10
7,25—28	42,5
7,25	42,16
7,28	42,18.21
7,29 : 43,6. 119,25. 209,16	
7,31	229,13. 300,13
7,32,34	43,11. 56,22
7,34	9,11
7,35	43,20
7,36	44,6
7,37 f	44,19
7,37	44,14
7,38	25,9
9,9	462,13. 469,19

9,10	462,15. 469,19
9,24	429,23
9,27	187,9
10,3	228,16
10,5	429,9
10,11	438,22
10,24 f	97,17
11,1	336,16
11,7	411,24
11,32	428,22. 432,23
12,15	328,9
13,2,3	118,27
13,3	83,1
13,6	107,11
13,9—12	116,4
13,10	37,20
13,11 : 10,12. 37,20. 301,3	
13,12 . 62,12. 94,10. 412,24	
14,20	100,16
15,1	410,16
15,3—6	410,18
15,6,7	408,16
15,6	408,4
15,12	366,8
15,17	444,13
15,20	253,6
15,22	33,14. 370,1
15,23	74,6
15,32	325,3
15,35	249,10. 404,7
15,36 ff	404,5
15,36	406,26
15,37 f	310,5
15,41	73,23. 487,13
15,42	369,6. 413,1
15,44 : 240,20. 246,16. 369,6. 413,1. 438,14	
15,47	366,10. 369,16
15,49	369,8. 370,10
15,50 : 34,15. 228,20. 235,13. 247,1. 326,13. 366,3.14. 367,22. 368,4. 370,12	
15,51 f	408,11
15,53 : 326,15. 360,22. 366,15. 369,3. 421,4	
15,54	326,15. 371,7
15,57	366,11

II Korinther

1,8	427,15
1,20	370,8
3,3	440,16
3,6	61,23
3,10—16	61,23
3,14 f	454,11
3,14	437,4. 469,22
3,15	488,4
3,16	437,4. 438,5
3,18	437,4. 438,7

4,3 454,14.20
 4,0 478,12
 4,10 . . . 363,21. 365,19.21
 4,11 363,22
 4,13 364,2
 4,14 364,4
 4,16: 235,9. 364,8. 468,22.
 470,16
 4,17 364,13.18
 4,18: 211,6. 215,19. 298,16
 5,1: 235,11. 361. 362,1.
 364,20
 5,3 364,29
 5,4 . . . 363,12. 364,26.28
 5,6: 83,16. 236,11. 365,3.16
 5,7 365,3.8
 5,8 . . . 236,12. 365,12.23
 5,9 83,10. 236,11
 5,10: 117,17. 328,13. 365,27
 5,12 241,2
 6,4 432,1
 6,16 87,1.3
 6,18 317,7
 7,1 469,2
 7,10 400,9
 10,4.5 . . . 335,6. 338,14
 10,10 328,15
 11,2: 36,19. 37,6. 51,10. 67,
 10. 72,11. 79,7. 470,11
 11,3 5,18. 468,27
 11,14 127,5
 11,29 460,6
 12,2.3 . . . 213,15. 214,4.6
 12,2 328,16

Galater

1,8 390,20
 2,16 418,1
 3,19 485,9
 3,21 122,10
 4,3 367,14
 4,4 438,21
 4,5 438,23
 4,9 100,16
 4,19: 37,10.25. 88,15. 90,13.
 474,6. 478,18
 4,26 483,2
 5,3 440,12
 5,17 111,4. 478,17
 5,22 128,4
 6,11 517,2

Epheser

1,10 36,2
 1,18 423,18
 2,14 516,23
 2,21: 36,4. 87,1.3. 446,25
 3,10: 33,1. 70,17. 91,15.
 471,23

3,14—18 90,20
 3,16 459,18. 461,10
 3,17 138,30
 3,19 112,8
 4,13 55,13. 301,2
 4,15 f 446,23
 4,22 f 459,18
 4,22.24 457,1
 4,30 443,20
 5,2 61,9. 63,10
 5,8 92,22
 5,14 451,18
 5,25 38,22
 5,26 . . 35,14. 36,4. 38,22
 5,27 35,14. 63,7
 5,28—32 28,5
 5,28 328,18
 5,29 364,25
 5,32 27,3. 38,3.10
 6,11 96,22. 338,7
 6,12: 50,3. 64,20. 97,18.
 281,9. 338,15. 423,7
 6,13—17 338,7
 6,13 17,14
 6,16 17,14. 488,15
 6,17: 96,22. 461,10.18. 462,7
 6,19 96,22

Philipper

2,6 520,3
 2,7: 12,24. 36,1. 95,17. 215,
 10. 370,6
 2,20 366,21. 367,14
 3,19: 325,2. 367,20. 474,3
 3,20 212,12
 3,21: 407,8. 408,8.17. 409,
 14. 410,27
 4,18 42,15

Kolosser

1,13 281,9
 1,15 29,21. 485,1
 1,16: 33,1. 302,13. 484,27
 1,18: 253,6. 370,9. 394,13.
 420,12
 1,28 37,17
 2,8 388,17
 2,9 95,16
 2,16 454,11
 2,20 366,21. 367,14
 3,1.2: 57,19. 430,29. 431,11.
 433,1
 3,1 234,8
 3,2 57,19
 3,3 212,12
 3,4 249,8
 3,9 f 457,1
 3,14 445,14

I Thessalon.

1,10 124,9. 422,18
 2,3 468,9
 4,4 43,5
 4,14 253,9
 4,15 418,21
 4,16 f: 68,26. 69,5. 375,15.
 419,12
 4,16 83,9
 4,17 376,2
 5,23 328,19

I Timoth.

1,19 515,9
 2,3 42,15
 2,4 25,1
 2,8 441,19
 2,15 38,8
 3,15 486,1
 6,9 473,4
 6,11 432,25
 6,16 . . . 64,16. 228,19

II Timoth.

2,8 410,22
 2,12 429,16
 2,19 445,16
 2,20 f . . . 31,19. 379,18
 3,12 429,2
 3,17 54,3
 4,8 317,11

Titus

1,16 50,12
 2,13 317,7
 3,5 35,24

Hebräer

1,1 46,1
 1,3 484,28. 485,12
 1,7 302,12
 1,14 228,16. 485,20
 2,10 12,19
 3,17 429,4.9
 4,12 f 461,18
 4,14 120,16
 7,21 51,3
 8,2 87,1.3
 8,6 74,13
 9,4 62,23
 9,12 477,4
 9,13.19 438,25
 9,14 447,23
 10,1: 61,22. 62,1.9. 114,4.
 115,24. 118,3. 211,14.
 214,24. 436,26. 437,3.
 454,11

11,1	211,14
11,10	62,12
11,25	431,10
11,37	429,1
12,6	213,31
12,13.15	452,6
12,15	287,8. 288,12
12,17	447,6
12,22 : 51,17. 62,12. 87,1.3.	120,5
12,23	51,17. 77,1
13,11	442,1
13,15	422,10

I Petrus

1,12	135,29
1,24 f	214,26. 236,4
2,5	477,7
2,11 : 368,7. 423,7. 494,13	
3,4	73,14
5,2	470,9
5,4	240,7. 431,1
5,5	279,5. 466,14

II Petrus

1,13 f	67,16. 472,15
3,4	73,14
3,8	423A

I Johannes

3,1	216,26
3,15	458,16
3,17	466,20. 472,15
3,21	513,12
4,2	486,16
5,19	353,9. 367,4.9
5,21	367,15

Jakobus

1,2.3	428,30
1,12	431,2
1,26	130,18
2,2.3	472,12
2,15	473,8
3,14	147,17
4,5	138,30
4,6	466,14
4,7	17,14
5,7	429,17

Judas

12 f	92,18
----------------	-------

Apokal. Joh.

1,5 : 370,9. 394,13. 420,12	
1,8	317,7
2,7	29,23. 84,8
3,4 f.	51,21

3,19	213,31
5,8	63,11
5,9	136,21
6,11	51,21
6,16	115,17
7,3	115,17
7,9 . 14,18. 51,21. 135,32	
7,13	51,21. 135,32
7,14	115,17
9,4	115,17
12,1—6	85,22
12,3	92,4. 98,6
12,4	92,4
12,5	92,10. 97,14
13,1	97,19
14,1—4	13,19
14,3.4	69,24
14,4.5	14,11
14,4	74,6. 83,9
20,5	117,19. 423A
20,6	117,19
20,13	385,17
21,2	120,5
21,8	389,22
21,23	68,9
22,5	68,9
22,15	462,3

Apokal. Petri

15 f	6,9. 82,13
48	23,13. 83,13

3. Kirchliche und profane Schriftsteller.

(Dial. Adam., Sacra Parall. und Photius s. S. IX. XIV f).

Acta Achatii	Anast. Sin.	Aristoteles
4	478,8	In Hex. XI. VII: 258,2. 313,6 Int. et Resp. 313,6. 373,10 De Ad imag. 521,2
Acta Pion.		Aeneas Gaz.
4,21	377,11	Theophr.: 249,13. 372,16. 404,9
Adrian		Andreas Caes.
Introd. 118	478,26	In Apok.: 86—90. 97,18. 297f
Alexander Alex.		Anton Mel.
421,1		92,23. 262,13. 334,21. 520,8
Alexander Aphrod.		Aphraates
De fato: 108,7. 109,8. 110, 9.13. 230,5		Hom. 18. 306,14
Altercat. Sim. et Theoph.		Apollin. Laod.
438,5		I 171 Lietzm. 421,1
		Athanasius
		Adv. Apoll. 2. 190,11 Expos. Psalt.: 480,10. 481,5 Festbriefe: 421,1. 436,26. 438,21. 439,9. 442,28. 477,4. 480,10. 481. 488,1 De incarn. 2,2 387,9 16,5 13,7 18,1 370,7 25 503,2. 504,11

Athenagoras	Didymus	Gregor Naz.
Suppl. 7. 80,14. 386,17	(In Ps. 18) . . . 196,1. 484f	Carm. I 1,8. 258,5
19 175,14		Or. 27 250,12
24 196,2. 277,9.13	Diod. Sic.	28 350,11
Augustinus	IV 64f 152,4	31 230,4
Encheir. 89. 292,2	Ad Diogn.	38: 190,11. 193,16. 258,5.
Barnabas	5 83,4	281,14. 283—285.
10,7f. 60,21	12 117,15	292,2
15,4f. 114,6	Dion. Al.	Gregor Nyss.
15,7 116,9. 120,14	Eus. KG VII 24 . . . 470,8	De an. et res. 184 . 237,19
Basilius	De natura 12 349,15	185 454,22
Qu. D. non e. a. m. 8: 190,11.	Doctrina patr.	188B 350,11
196,1. 200,16. 276,1.	269,10. 282,3ff	205 233,8. 346,18
481,13	Epiktet	214: 237,13. 19. 239,2. 383,2
In XL m. 317,9	Encheir. 29. 211,19	216 389,27
Boethius	Epiphanius	244 375,1ff
De cons. phil.: 210—214.	Ancor. 54. 58 313,6	246 401,26ff
472,20	Ad Io. 224,6.9. 282,5	249f: 230—234. 245,4.
Chrysost.	Panar. haer. 42 . . . 470,8	356,4. 392,17
In Gen. 292,2. 313,6	64,12—62 242—345	253: 258,5. 281,14. 283—
De diab. tent.: 190,11. 196,	64,63 224,9	285
11. 276,1	64,65 291f	256f 249,13. 405,15
Ad pop. Ant. 432,16	64,69 412,7	De mort. 392,17. 478,10
(Pseud.) De paen. . 480,9	64,71 373,10. 421,7	Or. cat. 6 190,11. 277,13
Const. apost.	Eusebius	30 186,8.13
II 5. 35 472,10ff. 18	KG V 27 152,6	De opif. hom. 4 . . . 380,5
II 7 457,10	Praep. ev. VII. . . 157—178	13 230f. 356,4. 392,17
II 16 456,12. 461,2	Eustathius	16 350,11
II 17 474,12	De engast. 21f. 26. 31:	26 237,19. 243,5. 386,10
II 20 460,2	241,15. 248,7. 282,14.	27 247,5
II 21 462,2	313,6. 316,8	30 346,10. 350,7
II 41 460,2	In Hexaem. 350,7	De virg. 2. 12. . . . 12,20. 281
II 53 473,5	Eustratius	Gregor Pal.
III 4 473,5	415f	Prosop. 263,8
VI 1 456,12	Hermas	Greg. Thaum.
VI 23 458,6	II 1,1: 153,10. 302,11. 421,7	Paneg. 3. 422,23
VI 27. 30 446,2.6	II 5,2ff 138,12.30	Ad Theop. 7. 8. 10. . 421,1
VII 34. VIII 9 350,11	III 5,6 79,2.6	Henoeh (slav.)
VIII 6.8 409,27. 461,1.3	Hesychius Presb.	31,4 197,3
VIII 12: 421,1.7. . . 422,2.	456,12. 483,1	Hieron.
423,12	Hieron.	Ep. 51,4. 224,6
Demokrit	Ep. 51,4. 224,6	In Ez. 37 401,20
Fr. 32 16,16	Eznik	
Didache	W.d. Sekten: 150—206. 396,	
I,1 215,29	11. 480,26	
9,4 470,3		
16,1 465,2		

Ad Pamm. 25 f. 32,9. 228,8.
237,19. 238,10. 249,13.
351,6. 399,17
In Ps. 136 . . . 48,11.14.20

Hilarius

In Ps. 51 480,24
In Ps. 136 49,4

(Ps.) Hippokr.

π. χυμ. 11 233,8

Hippolyt

De ant. 2 80,14
4 470,3
6 123,17
26 31,18
67 477,4
In cant. 1 489,1,8
2,23. 27,9 478,9
8,6 351,14
In Dan. I 8 511,15
I 17 117,15
II 33 . . . 296,5. 498,29
III 14 . . . 296,5. 498,29
III 16.19 427,16
IV 11 31,18
IV 38 462,2
Zu Prov. 24,5of: 479,23. 484,9
Ref. I 19 109,14
X 34 349,5
Seg. Jak. 115,11
Bei Epiph. h. 42 . . . 470,8

Ignatius

Ad Eph. 4 147,1
19 122,3
Ad Philad. 3 50,19
Ad Polyk. 3 421,1
Ad Sm. 2 . . . 344,19. 370,7
Ps. Ign. Ad Phil. 11 f: 197,3-5

Ilias

2,469 337,3
4,3 f 4,14
6,181 97,7
9,4 148,1
10,224 254,15
16,672.682 309,2-9
21,308 f 255,1

Joh. Dam.

De orth. f. IV 21 . . . 195,6
De imag. III 379,9

Johannesacten

94 131,14

Josephus

De bello Iud. VI 4 f. 10,1:
403,16

Irenäus

Adv. haer. I 28,1 . . . 466,5
II 1,2 160,3
II 34,1 389,27
III 11,8 . . . 123,16. 485,27
III 18,1 12,23
III 19,1 471,20
III 19,3 32,2
III 20,1,2: 199,8. 200,11.
296,5. 380,16
III 21,10: 31,7. 296,5. 498,
29
III 23,6. 116,13. 281,13.
292,2
IV 2,4 471,25
IV 15 f 123,16
IV 20,2.12 471,20
IV 37,3 199,8
IV 37,6 200,11
IV 37,7: 199,8. 200,11.
201,3
IV 38,1 193,16
IV 39,1: 189,16. 194,6.
199,8
IV 40,3 190,11
V 3,2 373,9
V 5,1 376,9
V 5,2 . . . 296,5. 498,29
V 6,1: 272,7. 296,5. 498,29
V 7,1 408,2
V 8,3 . . . 437,6. 465,22
V 9,1 366,3
V 12,3 . . . 306,14. 368,8
V 13,2 366,3
V 13,3 371,8
V 14 . . . 366,7. 370,3
V 15,2 352,19
V 20,2 117,15
V 21,1 . . . 33,9. 200,16
V 21,2,3 . . 197,3. 202,7
V 23,1 189,16
V 31,2 408,2
V 32,1 349,5

Isidor Pelus.

Ep. I 284 373,10
II 43: 231,8 ff. 350,11.
387,18
IV 139 438,5
IV 163 . . . 312,3. 319,4
V 457 315,12

Justin (Ps.-J.).

Apol. I 55 504,28
II 10 477,17
De res.: 225,16. 242,8. 263,
13 ff. 272,7. 283,2. 286,7.
288 f. 291,5. 304,10. 306,
14. 309,15. 371,2. 373,7.
376,9
Cohort. 8 80,14
Ps. Just. Fr. 2 455,16
Quaest. et r. . . 313,6. 319,6
Quaest. ad Orth.: 396,11. 446,
6. 520,8

Justinian

Ad Menam: 268,4 ff. 272—
274. 304,9. 350,11

Justus Tol.

479,28

Klemens Alex.

Protr. I 350,7.11
9 145,3
12 146,7.11
Paed. I 3 376,9
I 8 265,9
I 12 256,10
II 1. 7,5 394,5
II 8 70,8
Str. II 117 320,7
VII 732 62,13

Klem. Rom.

I 59,3 f. 61,3: 422,23. 423,
12.18
II 4,3. 5,1 . . . 472,4. 474,8
De virg. I 11 . . . 474,14

Kyr. Al.

441,25. 443,11

Kyr. Hier.

Prokat. I 478,10
Kat. 14.18 382,13
18,9 372,16

Lukian

De sacrif. 5 152,3

Makar. Aeg.

37,5. 319,6

Makar. Magn.	Zu I Kor. 15: 369,10ff. 413,5	In Matth. 63 . . . 66,16
III 31, 33 . . . 282,14. 317,16	Zu II Kor. 5: 360,16. 361,10	t. 17 304,18
IV 2 246,5	Zu Phil. 3,21 . . . 410f	In Luk. h. 22 . . . 417,24
IV 24 243,5	Zu I Thess. 4 . . . 376,1	In Ioann. t. 28,7 . . 248,7
IV 30 . . . 373,10. 376,9		Ad Rom. 5,10. 9,30: 340,1. 418,21
	Oktateuchcatene	Zu I Kor. . . 373,7. 394,13
	273f. 276f	
Mark. Aur.	Onom. s.	Pamphil.
Ad se i. 6,15 . . . 213,16	198 49,23	Apol. p. Or.: 235,3. 240,19. 245,13—246,11. 249,13. 385,20. 393,6. 407,11. 420,12. 440,20. 444,20. 485,26
Märt. v. Lyon	Origenes	
Eus. KG V I 70,8	Ad Afric. 4 244,15	
Mart. Polyk.	C. Cels. V 23 249,3	
15 316,12	VII 32f: 235,12. 249,13. 360,27. 393,14	Panhag. u. Az.
Maxim.	De engastr. 6ff: 414,9. 460,2	483,1
	De orat. 31 399,2. 411,26	Pass. Perpet.
	Philok. 24 157—178	10,6 481,5
Meletius	De princ. I 1,5 187,10	
De nat. hom. 351,6	I 2,10 494,16	Paulusakten
	II 1,4 231,13	80,20. 112,11. 132f
Melito (?)	II 3,2 393,14. 395,13	
9 421,1	II 6,4 79,2	Petr. Al.
	II 9,6 379,18	306,14
Minuc.	II 10,1: 306,14. 395,15 397,27	Petr. Laod.
Octav. 29 504,28	II 10,3 249,13	32,9. 481,9
Nilus	II 10,6 459,9	
Ep. I 26 35f	III 5,3 494,16	Philo
I 224 455,8	III 6,5 395,13	Qu. div. h. III 30. 52: 78,20
I 244 457,13	III 6,6 393,14	
I 246 470,7	IV 2: 61,23. 113,23. 435, 19. 437,6. 477,20	Physiol.
I 249 343,3	IV 3 436,26	23 145,3
I 254 36,7	IV 13 115,6	67 479,28
II 200 292,4	In Ex. h. I 452,12	
III 298 56,20	h. 2 47,19	Plato
IV 15 520,6	h. 3: 113,23. 374,16. 465,25	Alk. I 104E 254,7
Novatian	h. 5 115,6	120B 10,8
De trin. I 292,2	In Lev. h. 6 470,8	130A 311,8
Odyssee	h. 8: 454,11. 455,16. 461, 18. 465,20. 469,19	135E 394,5
1,3 213,19	h. 14 462,2	Apol. 21B 156,5
1,34 99,13. 107,14	h. 22 417,24	Axioch. 365E: 69,10. 420,4 366A: 18,14. 49,20. 51,1
5,268 71,5	In Num. h. 7 456,12	370D 51,1
11,271ff 152,4	Sel. in Ps. 18 386,7	371C 82,13
12,158ff 145,3	Ps. 36 459,2	371D 6,2. 305,11
20,510 49,3	Ps. 37 460,2	Charm. 169B 106,2
Oekumenius	Ps. 57 248,19	153C 4,4
Zu Röm. 7,18 340,2	Ps. 136 50,3	Epin. 978E 308,15
Zu Röm. 7,22f 341,1	In Cant. 244,15. 470,20	979B 294,6
Zu Röm. 8,7 322,22	h. 1,12 12,13	981A 256,14. 304,10
Zu Röm. 9,21: 293,6. 407,9	In Jerem. h. 10 78,17	981E 104,3
	h. 11 468,25	983CE 308,2
	h. 12 464,18	988E 295,6
	Zu Klag. Jer. 2,9: 49,14. 66,17. 445,19	
	In Ezech. h. 2: 147,1. 352,5	

Epist. VII 340D . . .	81,15	XI 937D . . .	332,10	248C: 51,9. 81,7ff. 228,1.
Eryx. 395E . . .	42,12	XII 960f. . . .	289,9	465,7
Euthyd. 276C . . .	254,10	XII 967	318f	249C: 81,5,7ff. 82,12. 465,7
279D	111,2	Menex. 235A . . .	255,11	250A
293A	137,25	235C: 22,19. 45,12. 138,7		250B
Euthyphr. 12A . . .	137,25	244D	22,19	250C
Gorg. 447D	260,21	Parm. 130D	243,11	250E
452D	19,2	Phaed. 59B	219,10	251A
457f	262,6ff.13	63A	220,12	251B
472C	263,2	64C	327,9	254E
475D	3,9	64D	60,15	256B
476—480: 264f(266,15)		65A	73,11. 258,13	259A
477E	106,6	65Ef	138,25	265B
490	295,12	66	225,3. 263f	279C
492C	319,5	67A	61,7. 225,14	Phileb. 16C
494E	106,8. 107,2	67D	225,14. 280,3	18E
500C	262,8	67E	10,23	34A
505B	266,8	69A: 60,15. 129,23. 311,17		63D
510A	264,5	69B	64,12	Pol. I 328A
515B	26,15	69C	82,9. 493,5	I 328D
521A	50,25	71f	309,6	I 336E
521E	17,24	72CD	310,5	I 343f
523C	82,17	76A	311,13	I 349A
523D	21,8	76D	260,23	I 350D
524E	13,1	79E	273,18	I 352AB
Hipp. mai. 287A: 137,19 ff		81A	259,1	I 353E
Hipp. min. 375BE: 140,3,24		81C	228,1	II 361D
Ion 536C	121,15	83A	225,16. 263,13.	II 363A
Kratyl. 400BC. . . .	224,6	84C	254,7	II 364D
403B	259,2. 302,10	86A	45,24	II 365C
409B	88,18	88E	3,10	II 381C
415D	82,3	91C	258,8	III 392D
423E	139,19	92D	255,11	III 401C
439C	60,20	93A	251,12	III 410C
Kritias IIIA	93,15	93E	34,4	III 413C
Lach. 188D: 34,23. 256,10		95C	308,15	IV 426E
191D	138,19	95E	53,3	IV 430E
201BC	141,2	100A	251,12	IV 432f
Leg. I 634A	57,1	108C	80,13	IV 441D
I 644Ef	111,6	108E	100,6	V 460D
I 649D	59,20	114C	51,21	V 463D
II 653D	47,9	114E	8,10. 69,12	VI 486A
III 684D	85,4	115D	161,11	VI 487E
IV 715E	352,9	Phaedr. 227A	451,3	VI 490A
IV 723D	90,4	229B	6,4	VI 490B
V 727f. . . .	129,18	230B	6,10	VI 491D
V 727E	100,15	237C	80,24	VI 496D
V 728A	130,5	238A	330,1	VI 500E
V 734A	131,1	238D	260,3	VI 501A
VI 775D	91,2	245A	8,14. 121,15	VI 504DE
VI 780D	45,24	245C	494,31	VII 514AB
VII 837B	72,18	246B	47,17	VII 515E
VIII 841D	59,13	246D	7,19. 82,2	VII 517AB
IX 873C	110,12	246E: 29,10. 81,7ff. 105,16		VII 527D
IX 875C	371,10	247B: 8,1. 56,9. 85,7. 228,		VII 527E
X 896D	96,8	I. 390,13		VII 529A
X 898B	100,2	247C	8,1. 82,12	VII 532C
X 898C	89,1	247DE	83,19	VII 533C
X 900C	92,1	248A	83,15	VII 534A
		248B	82,9. 465,7	VIII 552C

VIII 564C	270,17	177C	12,15	28C: 83,18. 415,13. 474,5.
IX 573D	121,24	177D	7,1	477.17. 499,10
IX 574D	128,24	178A	49. 7,8	29A
IX 586A	325,4	179C	12.15. 53,9	29E
IX 586B6,14	180B	49,19	30A
X 588C97,5	180Ef	21.15. 183,7	32C
X 595B254,11	183D183,7	37C
X 599D62,9	185C	26.4. 63,14	38B
X 600D: 121,23. 257,4		185Ef15,3	38C
X 608E	106,2	188D61,6	40BC
X 610C	335,9.13	188E	14,23	40D
X 610E	332,14	193B	46,12	41f
X 611BC48,7	193E	113,2. 120,31	41E
X 614D21,5	194D	52,16. 121,8	42C
X 617E	109,14	195A71,7	42D
Polit. 272A	114,21ff	196B	91,21	43f
272E	105,11	196D: 12,12. 42,1. 91,21.		44AB
277D	22,19		250,11	52A
287A	111,8	197E	14,23. 52,13	53B
303B9,15	198A26,6	53C
Prot. 309f	451,3ff	198B	113,2	67A
313D	221,5	198D3,13	68f
314D4,4	199A04,1	69C
314E. 315C	219f	200A	104,13. 330,4	69D
316C6,15	201D	467,14	75E
317C	156,8. 161,11	202B34,5	86D
320B162,13	202Ef	278,3	86E
321A77,9	204B	111,2	87B
323C109,5	206C	21,12	88B
324B	266,1	206D	28,3. 174,13	89BD: 35,2. 289,5. 295,3
325D	10,7. 265,20	208B	30,20	90A
328D	112,20. 254,9	209CD	75,16	90BC
330B	30,16	209CE	35,18	91B
333A	267,27	210A64,7	91D
334B123,11	210D	75,15	97D
338B	220,7. 222,4	211A	64,14. 72,16	
338C4,6	211BC	10,16. 468,2	
339B	334,21	211B	33,21	
339D	260,3	211D83,4	
339E	19,5. 254,10	211E8,2. 72,16	
340A	254,14	212A66,4	
342E	294,13	212B: 52,9. 61,22. 119,28.		
348A	156,8		129,5	
348CD	254,14	216E8,10	
351E	257,22	218B	80,20	
353B	141,2	219C	270,15	
355B	138,20	221Ef	61,22	
361D	46,1. 155,3	Theaet. 144B	6,4	
361E	112,13	146C	50,25	
Soph. 222E	311,17	150D48,3	
227C81,3	151E	50,25	
Symp. 172A	3,3.9	168C	77,21	
172B	4,5	173D58,2	
173D4,16	173E	82,16	
173E4,18	176B	13,15. 507,14	
174A	3,8. 4,11	184C	255,12	
174D	254,14	195D	4,1	
174E	5,20. 220,2	Tim. 22B	100,16	
176D	26,12	26D	80,18	
176E6,17	28f: 15,17. 62,2. 497,14		

Polyk.

Ad Phil. 4 . . . 61,4. 62,21

Prokop.

PGr 87a, 133 296,5
 157 271,10. 272,7
 164: 183,13. 193,16. 281
 —283
 165 283—286. 291,7
 220 224,9
 In Num. 19: 441,25. 443,11

Pythag.

(Diog. Laërt. VIII 1,6): 81,10

Sokrates

KG VI 13 . . . 390,22. 493,1

Sophokl.

Oed. 457ff 152,4

Tatian	
Apol. 13	34,4. 83,6
15	202,7
19	81,10
Teltes	
	81,10
Tertullian	
De an. 7.	389,27
Apol. 16.	504,28
De bapt. 2	505,11
5	126,30
De carne Chr. I. 5:	344,19.
	408,25
De exh. c. 3	40,17. 41,8
c. 13	126,30
Adv. Herm. 10 (15):	162,3.
	173,11
De iei. 2	439,4
c. 16	126,30
Adv. Iud. 8.	439,4
Adv. Marc. II 10:	190,11.
	200,16
V 9	306,14
V 12	364,20
De mon. II	40,17
17	134,26
De or. 29	504,31
De pat. 5	190,11
De praescr. 7	152,6
20. 32	408,20. 437,32
De pud. 16.	40,17
20	453,10

De res. 5—7	376,9
7: 258,5. 281,13. 285,13	
11	373,9
18	306,14
20f. 27. 29ff: 401,2,5,26	
26	115,6. 374,16
40	272,7. 304,10
41	364,20
48ff	366,3
52	406,3
63	78,17
De spect. 2	126,30
Adv. Val. 24	258,5
De virg. vel. I	123,16

Test. XL mart.

I,6. 2,4	466,19
--------------------	--------

Theodor

271,8

Theodoret

Ep. div. 3,8.	196,1
Eran. I	520,2
In Gen. 2	224,9
In Num.	441,25
De prov.: 233,8. 240,19. 346,	
10. 372,16	

Theoph. Ker.

16,18. 22,13f. 94—96

Theophil. ad Aut.

I 4	421,7
I 8	372,16

II 24	313,6
II 25	189,16. 193,16
II 26: 116,13. 280,7. 290,4.	
	292,2
II 27	186,9
II 28	197,3

Theophylakt.

Zu Luk. 1,15 60,7ff

Titus Bostr.

C. Man. 4,1 152,6. 155,11

Trifon.

Bei Hier. de vir. ill. 57: 438,25

Vita Jo. Eleem.

481,5

Vita Pythag.

351,1

Vorsokratiker

70,7

Xenophon

Mem. II 1,33 331,15f

Zacharias Mit.

KG 1,1	274,13
De mundi op.: 145,3. 187,10.	
	292,2. 372,16

II. Namenregister.

Ἀαρών 458,24. 459,10.24f
 Ἀβελ 75,12. 76,23. 134,5
 Ἀβραάμ 11,3,9. 54,4,12. 56,
 1. 77,15. 307,11f. 316,17.
 328,11. 414,6.13.16
 Ἀγάθη 5,21. 63,17.19. 70,12
 Ἀγλαοφῶν 219f. 222,3. 223,
 24.26. 255,3. 258,3. 260,
 21. 261,16. 267,26. 275,14.
 290,1. 302,4. 309,5. 313,4.
 315,1. 343,9. 344,6. 371,12
 Ἀδάμ 27,10. 29,19. 30,17.
 31,5.15. 33,16. 35,10. 38,
 4. 84,15. 125,2. 224,2.15.
 284,12. 314,13. 499,17.19.
 29. 515,23. 521,5

Ἀθάμας 102,8
 Ἀθηναγόρας 278,1
 Αἰγόνκερως 103,3
 Αἰγυπτιακός 100,2 [471,23
 Αἰγύπτιος 403,18. 436,10.
 Αἰγυπτίος 47,19. 48,2. 115,
 12.15. 120,8.11. 443,2
 Ἀιδης 396,1. 414,16. 415,16.
 416,9. 484,9
 Aethiope 481,5
 Aethiopen 481,10
 Αἴσιμα 71,21. 117,12
 Ἀλέξανδρος 403,13
 Ἀνανίας 37,18
 Ἀντίοχος 403,18 [89,3,8
 Ἀποκάλυψις 13,18. 85,23.

Ἀρετή 4,22. 5,22. 6,18. 14,
 23. 26,4. 45,6. 52,14f. 53,4.
 63,15.19.21. 70,9.13.17. 80,
 8. 82,3. 93,17. 94,3. 99,8.
 111,13. 112,20f. 120,27.
 121,7.15. 129,9.12.13. 131
 10.14. 137,11f
 Ἀριθμοί 56,17
 Aristoteles 231,9
 Ἀρχτοι 101,21
 Ἀρτεμᾶς 93,4
 Αἴσιμα ἄσμ. 71,21. 117,11
 Ἀσσυριοί 403,13. 516,3
 Ἀσχαίος 403,17
 Ἀλέξανδρος 219,10. 220,7.12.
 18. 254,12f. 257,2,22

- Βαβυλών 48,14. 49,13. 403,12
 Βαβυλώνιοι 403,3.20
 Βελ 430,7
 Βορέης 148,4
 Βούκρανος 102,9

 Γαλαξίας 102,11
 Garizin 441,18. 479,2
 Γέεννα 248,12. 399,8
 Γέεσις 15,12. 27,10. 29,7. 39,1
 Γρηγόριον 3,3. 4,11.18. 5,4. 45,8. 111,15. 112,6. 120,29. 137,4.13.19. 140,19

 Δανιήλ 293,10. 328,1. 389,3. 407,9. 412,16.20. 430,5. 485,15
 Δαβίδ 8,21. 75,19. 224,14. 262,2. 270,9. 309,2. 316,15. 335,2. 380,1. 389,7. 430,4. 431,7. 456,7
 Δευτερονόμιον 295,8. 377,6
 Δημόχοιτος 350,5
 Δίδυμοι 103,2
 Διόσκοροι 102,14
 Δομνίνα 112,16. 120,30. 121,11.12
 Δράκων 103,5. 108,9

 Έβιωνατοί 93,5
 Έβραίοι 62,1
 Έζεκίας 128,2
 Έλγασαίος 93,7
 Έλλη 102,8
 Έλληνες 101,1. 145,3.9. 146,7. 385,16. 493,16. 513Anm.
 Ένώς 76,23
 Ένώχ 75,12. 76,23. 396,11
 Έπίκουρος 350,5
 Έσα 27,9. 38,9. 224,2. 521,8
 Έσβούλιον 4,16. 45,8.16. 121,5. 137,23.27
 Έσβούλιος 220,3.18. 240,23. 264,5. 451,3. 452,5
 Eustachius 477,16
 Euthymius 465,4
 Έυρώπη 102,10.13
 Έυφράτης 313,9
 Ephraim 459,19

 Ζάλευκος 108,9
 Ζαχαρίας 128,14. 471,9. 485,15
 Zedekia 402,27
 Ζεύς 102,9.13
 Ζέφυρος 148,4
 Ζυγός 103,3

 Ηλίας 124,22. 246,10. 253,2. 308,11.13. 394f. 396,6. 398,23. 400,13. 409,24. 430,11. 467,26
 Elisa 430,12
 Ήρα 102,12
 Ηρακλής 102,12
 Ηρώδης 403,19
 Ησαΐας 49,4. 51,12. 75,19. 89,15. 299,11. 430,12. 471,7
 Ήσαυ 147,14

 Θάλεια 26,8.11. 45,19
 Θάλλουσα 52,16. 53,2.3. 63,18. 67,5
 Θέκλα 5,21. 80,11f.17. 111,15. 112,19. 131,12f. 137,3
 Θεοπάτρις 3,5. 5,2.5. 26,7. 45,19.22. 63,18. 112,20. 121,6. 129,13. 131,11
 Θεοφίλα 14,24. 15,2.3. 17,22. 19,5. 26,6.9.13. 29,5
 Θεόφιλος 219,4.7.12. 220,21f. 221,10. 222,2. 223,26. 270,15. 345,9
 Θρήκηθεν 148,4
 Θνέσθεις 152,3
 Θωμάς 253,11. 409,7

 Ίακώβ 56,1
 Ίάκωβος 411,13. 431,1
 Ίεζάβελ 124,22
 Ίεζεκιήλ 243,15. 401,19. 485,15
 Ίερεμίας 11,15. 17,9. 31,10. 52,2. 56,2. 65,1. 84,15. 224,12. 270,8. 291,10. 358,30. 430,11. 431,16. 442,6. 445,18. 456,14
 Hierobaal 479,1.3
 Ίεροσαλήμ 50,7. 51,7.8.18. 65,1. 87,1. 402,28. 403,7. 442,2. 483,2. 503,13
 Ίεφθάε 134,19
 Ίησοῦς 52,7. 54,19. 59,5. 65,20. 117,30. 120,16. 147,5. 246,10. 252,22. 253,10. 364,1. 394,2. 398,22. 400,13.15. 420,11. 422,8.24. 424,2. 428,4.20. 438,7. 441,17. 489,9.12. 503,14. 514,5. 517,8. 520,3
 Ίθακήσιος 145,3
 Ίορδάνης 91,6
 Ίουδαία 51,16. 384,22
 Ίουδαῖοι 50,8. 62,9.15. 113,23. 115,6.24. 117,5. 120,7. 403,14. 435,18. 439,27. 469,9. 477,4. 488,2.11. 516,21.23

 Judas 424,7. 435,2. 511,11
 Ίουδῆθ 134,26
 Ίουστίνος ὁ Νεαπολίτης 370,11
 Hippocrates 33,8
 Ίσαάκ 56,1
 Ίσραηλίτης 113,8
 Ίχθύες 102,7.12. 103,3
 Ίωάννης 13,19. 63,11. 70,1. 85,23. 89,9. 117,19. 323,16. 385,17. 409,7. 411,13. 486,15. 513,12. — 439,5. 489,4 (d. Täufer)
 Ίώβ 17,9. 316,20. 327,19. 432,14. 480,28. 498,31. 513,1. 515,5.7.11
 Ίωήλ 127,14
 Ίωνᾶς 380,16.19. 381,15.20. 382,1.11
 Ίώσηπος 403,16
 Ίωσήφ 134,12. 147,14. 429,29. 446,7

 Κάϊν 59,16. 147,13. 268,14. 279,13. 428,16
 Καρχίνος 103,2
 Κασσιοπέα 103,4
 Κένταυρος 494,16. 497,8
 Κηφείς 103,4
 Kilonia 430,21. 432,6.18
 Κόραξ 103,4
 Κορίνθιοι 45,2. 468,27
 Kornelius 434,7
 Κρατήρ 103,5
 Κρήτη 102,10
 Κριός 102,6.8.12. 103,3
 Κριταί 122,19. 479,1

 Λάζαρος 248,7. 307,10. 389,28. 396,3. 413,14.18. 414,4. 415,16. 417,3.6. 471,28
 Λενιτικός 9,1. 67,23. 113,8. 115,2. 374,15. 427,3. 470,13
 Λέων 103,2
 Λουκάς 409,6
 Λυκία 377,12. 467,14
 Λυκούργος 108,9
 Λύρα 103,5

 Μαθουσαλά 76,23
 Makkabäer 389,12
 Μάρκελλα 3,4. 5,22. 7,2.7.8. 15,4. 17,22. 20,1
 Μαρκίων 93,6. 193,3. 452,26
 Μεθόδιος 137,10. 236. 254,6. 317,6. 416,19. 451,1. 493,8. 512,16. 513,8. 521,4
 Memian 219,10. 220,18.26. 345,16.19f. 382,16f

Milet 219,3
 Milesisch 236,18
 Μίνως 108,9
 Μιχαίας 128,7. 473,26
 Μωυσῆς 59,9. 62,4. 75,18.
 118,2. 123,23. 125,3. 126,
 7. 128,13. 246,10. 253,2.
 308,11.14. 327,15. 349,14.
 374,14. 394,3.8.11.16. 398,
 23. 400,12. 409,19. 412,8.
 430,8. 435,13. 439,10. 456,
 12. 482,21. 485,9.14. 498,
 31. 499,22. 511,9

Ναβονχοδονόσορ 403,11
 Nikanor 389,13
 Νῶε 59,14. 76,8.23. 123,21.
 125,3.10.16. 126,1. 148,11

Ξένων 493,3

Ὀδυσσεύς 146,14
 Οἰδίπους 152,4
 Οἰνόμαος 152,4
 Ὀλυμπιακός 74,10. 315,12
 Ὀλύμπιοι 100,15
 Ὀλυμπος 377,11
 Ὀμηρικὸς 81,16. 148,1
 Ὀμηρος 49,3
 Οὐαλεντινιανός 147,2. 156,
 17. 162ff
 Οὐαλεντῖνος 93,7
 Οὐεσπασιανός 403,16

Παρθένος 103,2
 Παροιμίαι 478,25
 Patara 219,3

Παῦλος 9,13. 25,9. 27,2. 29,
 15. 30,16. 34,15. 37,16.
 38,8. 43,19. 69,5. 73,23.
 80,20. 90,19. 97,18. 226,14.
 235,9. 244,10. 245. 298,8.
 323,18. 327,2. 341,1. 370,
 14. 392,19.24. 393,3. 411,
 23. 418,21. 428,30. 429,24.
 436,25. 454,13. 459,18.
 484,28. 485,28. 488,4

Πέροσαι 403,12
 Περγεύς 103,4

Πέτρος 245,2.6.10. 253,1.
 323,17. 392,19.23. 393,3.
 411,13. 433,23.30. 434,4.
 20. 482,5
 Πήγασος 103,4
 Πισαῖος 275,1
 Πλάτων 229,29. 327,10
 Πλατωνικῶς 415,1
 Πομπήϊος 403,19
 Πράξεις 37,19
 Πρόκλος 219,3. 236. 237,1.
 250,7. 254,7. 255,3. 382,18.
 383,20. 388,21
 Πρόκίλλα 5,3. 70,11.13.80,12

Ῥωμαϊκός 504,29
 Ῥωμαῖοι 320,5. 403,14. 418,
 18. 424A

Σαβέλλιος 93,3
 Σαδδουκαῖοι 228,15. 302,7.
 304,18f
 Σαμουήλ 414,10
 Σαράφθινος 396,3
 Σατανᾶς 115,19. 428,11
 Σειράχ 253,16. 446,14. 500,4
 Σειρήνες 81,16. 145,4.9. 146,
 1.7.14. 256,22
 Σεραφίμ 303,12
 Σήθ 75,12. 76,22
 Σίδη 512,16
 Σικελία 145,5. 146,13
 Silas 435,2
 Sistelius 219,9. 220,3.25. 451,
 1.5f.8.15. 453,27. 455,7.
 467,10
 Sichemiten 479,3
 Σιών 13,20. 48,10. 49,21.23.
 87,3. 90,1. 127,21
 Σκορπίος 103,3
 Σκύθης 102,9. 320,13
 Σόδομα 59,12
 Sodomiter 484,14
 Σολομών 75,19. 117,12. 222,
 14. 235,26. 307,9.12. 315,
 14. 327,21. 349,3. 371,23.
 430,23. 473,19. 484,24.
 487,21. 514,3
 Σόλων 108,9
 Σόσσιος 403,19

Σουσάννα 135,6
 Σοφία 12,5. 24,18. 298,6.
 304,14. 307,13. 484,24
 Σοκράτης 327,11
 Σωμανίτις 396,3

Tartarus 484,12
 Ταῦρος 103,3
 Τελμησιακός 137,6
 Tiberias 384,21
 Τίγρις 313,9
 Timotheus 410,21. 429,1.
 432,25. 486,1
 Τοξότης 103,3
 Tyrus 471,21
 Τυσιανή 5,3. 112,16.18.20.
 121,7
 Τυφών 504,10

Υδροα 329,4 (458,1)
 Υδρος 103,4
 Υδροχόος 103,4

Φαίδων 327,11
 Φαραώ 47,19. 81,13. 481,13
 Φαρισαῖοι 282,17
 Φειδίας 274,13
 Φιλοσοφία 4,22
 Frenope 427,8
 Φρίξος 102,9.14

Χαλδαϊκός 100,2
 Χαλδαῖοι 402,26
 Χερουβὶμ 302,16. 351,14
 Χίμαιρα 97,7
 Χριστιανοί 493,13
 Χριστός oft

Ψαλμοὶ s. ψαλμός

Ὠριγένης 241,6.15. 242,1.
 250,8. 251,7. 255,3. 385,
 22. 390,18.27. 391,1. 392,1.
 394f. 396,16. 399,17. 402
 —407. 409—411. 413. 416
 —420. 494,16. 499,16.
 500,5
 Ὠριγενισταί 361 Anm.
 Hosea 459,19

III. Wortregister.

Von S. 242—250,6 und S. 301,6ff. 392,9—394,4. 398,22f. 400,12ff. 405,6ff. 413,17ff. 416,14ff sind es Worte des Origenes.

- ἄβασάνιστος 129,3
 ἄβελτερία 64,4
 ἄβελτερος 284,9
 ἄβλαβής 93,10
 ἄβούνομαι 60,16
 ἄβρως 71,26
 ἄβυσσος 514,6. 517,6.8. 519,1
 ἀβυθοεργημα 363,8
 τὰ ἀγαθὰ 46,15. 79,17. 84,17
 τὸ ἀγαθόν 81,7. 106,6. 107,
 8ff. 130,27. 203,4.15. 204,
 1. 205,2.3.10. 262,13. 267,
 23. 295,8. 311,15. 323,10.
 324,5.19. 332. 334f. 340,
 14. 341,3. 342,9.11. 344,
 13.17. 506,13. 507,14f
 ἀγαθοποιέω 319,9
 ἀγαθός 98,21. 105,16. 106,
 3f. 107,12. 109,11. 110,6.8.
 112,9. 131,1. 139,2. 152,12.
 167,2. 183,11. 184,14. 185,
 1f. 203ff. 284,4. 497,14.
 519,4. 520,6
 ἀγαθοσύνη 204,3.12.14
 ἀγαλλίασις 79,23
 ἀγάλλομαι 94,8. 298,18
 ἀγαλμα 8,10. 24,17. 65,11.
 271,9. 274f. 289f
 ἄγαμα 51,2. 112,2
 ἀγανακτέω 89,2
 ἀγανάω 317,11
 ἀγάπη 49,22. 52,6. 59,5. 61,
 10. 73,11. 79,16. 83,20.
 84,6. 112,8. 117,24. 118,
 22—29. 128,4. 130,9. 133,7
 ἀγγεῖον 15,19. 23,9. 65,24.
 70,3
 ἀγγελικός 71,14. 120,21. 388,
 12
 ἄγγελος 23,13.16. 32.12.17.
 21. 65,4. 68,23. 76,20. 80,2.
 83,8.13. 115,20. 135,30.
 259,2. 273,13. 278,2.4.8.
 279,2. 297,6.8. 301—306.
 362,13. 379,17. 380,1. 411,
 25
 ἀγγελικός 388,12
 ἀγγελιδόν 37,1
 τὸ ἀγενές 461,8
 τὸ ἀγένητον 157ff. 176,10.
 13.15. 277,2
 ἀγένητος 161,11f. 168,14.
 176,11f. 179,16. 189,16.
 276,12—16. 277,2. 415,11.
 496,34. 497,24—498,3.19
 ἀγενήτως 172,9. 497,12
 ἀγέννητος 64,14. 521,5
 ἀγεννώς 294,17
 ἄγευστος (übertragen) 129,
 21. 284,1. 301,8
 τὸ ἀγήρων 24,13. 64,15
 ἀγιαζώ 57,3
 ἀγιασμός 38,8. 42,14. 326,
 10. 466,7
 οἱ ἄγιοι 14,16.20. 68,26. 90,
 14. 93,16. 118,19. 306,8.
 11. 313,8
 (τὸ πνεῦμα τὸ) ἄγιον s.
 πνεῦμα
 ἄγιος 62,12. 74,6. 118,19.
 120,4. 123,23. 147,5. 247,
 3. 521,4
 ἀγισσύνη 36,6
 ἀγκιστρεύομαι 503,17
 ἀγνεία über 60 mal im Symp.
 u. 323,9.17. 378,11. 494,12.
 = 518,17
 ἀγνέω 57. 67,1. 73,8. 119,
 17. 124,22. 130,11. 132,4
 —137,1. 138,10. 518,19
 ἀγνίζω 57,16. 91,20
 ἄγνινος 119,4
 ἀγνισμός 91,6. 287,2
 ἄγνοια 279,9. 506,10. 507,
 14.16
 ἄγνός 61,5. 67,10
 ἡ ἄγνος 6,10. 119,25. 124,
 18ff. 131,11. 377,13
 ἄγνωστος 205,5
 ἄγνωσῶ 4,7. 81,2. 91,14. 157,
 8. 165,19
 ἄγνος 49,2. 50,22. 93,14.
 96,13
 ἄγρα 92,10
 ἄγραφος 105,7
 ἀγρεύω 126,25
 ἄγριος 59,7. 74,11. 82,11
 (ἡδονή). 151,8. 286,6. 337,
 17. 456,3. 493,8
 ἄγρις 83,5. 94,9. 119,10
 ἄγχω 267,13
 ἀγωγή 111,7
 ἀγών 74,10. 97,17.21. 119,
 27. 315,12
 ἀγωνιάω (*trepido* Jh) 120,
 29
 ἀγωνίζομαι (>disputando
 contendere* Jh) 3,7. 7,3.
 26,9. 56,22. 80,13. 131,6.
 244,14. (>studere* m. Inf.
 Jh) 256,13. 321,31. 392.10
 ἀγωνισμα 312,17
 ἀγωνιστικός 111,15
 ἀγωνοθέτης 515,18
 ἀδάμαστος 297,9
 ἀδελφομιξία 10,19. 12,13
 ἀδελφός (>verwandt*) 18,13.
 98,13. 447,7
 ἀδεῶς 68,18
 ἀδηφάγος 325,4
 ἀδιάπτωτος 139,27. 309,1
 ἀδιαστόλως 119,22
 ἀδιάφθορος 30,9. 137,18. Pl
 Phaedr. 252 D
 ἀδιάφορος 173,6
 ἀδιὰφόρος 20,17
 ἀδικέω 20,19. 22,3. 107,17.
 109,7ff. 174,4. 265,9.20.
 266,5. 267,2. 268,5.7ff. 271,
 14. 286,15. 311,13. 336,3
 ἀδικημα 66,18
 ἀδικία 34,4.5. 105,19. 106,1f.
 107,6. 259,6. 260,7. 264,9.
 265,10. 268,2. 269,2. 271,
 13f. 281,11. 287,4. 337,18.
 342,3. 343,5. 363,8. 503,5.
 504,12
 τὸ ἀδικον 33,23. 107,8.10.
 109,15. 311,12. 324,21
 ἀδικος 18,12. 22,12. 105,18.
 109,15. 271,13f. 343,17.
 512,9. 513 A.
 ἀδικῶς 292,3
 ἀδιοικησία 350,4
 ἀδοκιμώτερος 139,33
 ἀδολεσχεῶ 9,17
 ἀδυνατέω 38,6. 125,1. 251,4.
 304,7
 ἀδύνατος 9,4. 18,3. 19,3.
 36,10. 81,7. 100,8f. 107,7.
 109,1. 153,13. 157,6. 158,
 7. 161,12. 162,13. 163,10.
 175,2f. 176,2. 244,16. 268,
 2. 284,14. 323,15. 338,3.
 377,17. 392,12. 395,5. 496,
 37—497,7. 505,14f.21

ἀδυνάτως 323,7
 ἀδυνατώτατος 396,18
 ἀδυνατηθῆς 133,30
 ἄδουτος 51,21. 69,22. 84,24
 ἄδω 145,9. 146f. 394,14. 415,
 12
 ἀειδής 84,2. 385,21. 415,18
 ἀείζωος 285,5
 ἀειθαλής 6,9. 25,20
 ἀείμνηστος 75,17
 ἀένναος 377,15
 ἀερώδης 413,6
 ἄζυγος 54,8
 ἀθανασία 59,2. 84,9. 127,3.
 270,13. 271,11f. 272,3f.
 274,11. 284,11. 315,19.
 325,20. 326. 331,16. 363,
 15. 369,5. 371,9f. 505,22
 τὰ ἀθάνατα 277,12. 303,12.
 16
 ἀθανατίζω 271,16
 ἀθανατοποιός 129,4
 ἀθάνατος 24,12. 32,13. 34,
 9,14. 64,12,19. 93,19. 114,
 7. 116,19. 271,11f. 272,4f.
 10. 273,13,16. 275,3,6,14f.
 19. 277,12. 281,12. 283,15.
 285. 286,10. 289,2,4. 291,5.
 297,3,9f. 302,12,16. 303,
 3,8. 304,12f. 307,3,8. 308,
 7-9,15. 339,19. 370,11. 381,
 11. 420,5. 507,4-5
 ἀθανάτως 116,13
 ἀθεότης 124,14
 ἀθεσμος 104,10. 134,13. 279,
 11. 325,21
 ἀθετέω 260,17. 280,16. 331,
 17. 333,7. 339,12. 381,4
 ἄθικτος 94,3. 135,23. 136,4
 ἀθλητής 140,11. 516,9. 518,3
 ἄθλιος 133,25
 ἀθλιώτερος 104,9
 ἄθλωμα 53,8. 83,11. 112,10.
 134,11. 137,3
 ἄθροαντος 31,21
 ἀθροίζω 461,2
 ἄθροισμα 36,20. 51,19. 61,5
 ἀθρόως 7,18. 17,2. 18. 252,1.
 313,13. 464,14
 ἀθύρομαι 10,7
 ἀθύρευτος 71,11
 αἰγιαλός 147,22
 αἰγλή 73,16. 85,12
 αἰδέομαι 111,8. 252,5. 256,4.
 459,8
 αἰδῖος 69,18
 αἰδιότης 499,17
 αἰδώς 5,8. 44,11. 82,10. 499,
 17
 αἰθέριος 69,14. 306,1

αἰθήρ 83,8
 αἰθόμενος 97,8
 αἰθριος 85,13
 αἰμάσσω 107,15
 αἱματοσταγής 134,6
 αἰνέω 78,5. 119,28. 129,5
 αἰνίγμα 92,1
 αἰνίσσομαι 10,4. 16,12. 54,
 16. 65,25. 70,2. 124,11.
 128,13. 464,6. 505,1
 αἰρέσεις 92,17. 275,18. 280,
 11. 333,4
 αἰρετός 82,3
 αἰρέω für καθαιρέω 122,14.
 136,10. 504,5
 αἰρω 82,3. 85,5. 92,12,25.
 255,15 (μισθόν). 503,18
 αἰσθάνομαι 24,18. 43,19.
 46,9. 53,9. 59,9. 63,19. 80,
 14. 84,3. 91,17. 117,27.
 174,7. 254,9. 262,5. 273,
 11. 337,11. 504,28
 αἰσθησις 54,12. 67,9. 137,
 17. 174,8,12. — αἰσθήσεις
 47,5. 66,16. 67,14. 264,4.
 342,5
 αἰσθητήριον 67,6. 130,23
 αἰσθητός 48,5. 50,15. 62,1.
 73,6. 414,19
 αἰσθητῶς 27,16
 αἰστώω 77,9. 323,2
 τὰ αἰσχῆ 290,10,15. 293,2
 τὸ αἰσχίον 290,18
 αἰσχίων 275,17
 αἰσχρός 22,3. 263,5
 αἰσχρῶς 22,2
 αἰτία 12,15. 17,16. 40,3. 80,
 23. 99,2. 102,7,20. 110,8.
 149,16. 161,1. 174,1. 189,
 12. 283,13. 292,4. 334,3.
 377,15. 378,6. 455,14. 497,
 25
 αἰτιάομαι 11,1. 24,16. 26,15.
 330,7
 αἰτιατέος 19,10. 20,22. 80,9.
 110,9
 αἰτιος 21,14. 22,11. 46,11.
 105,13. 106,2. 107,11. 109,
 13f. 167,13. 168,8. 169,13.
 173,3,12,15. 179,21. 188,2.
 258,16. 276,11. 281,3. 294,
 6. 311,8. 332,8,10. 460,1.
 521,6
 αἰφνιδίως 455,12. 457,18
 αἰχμαλωσία 126,9. 247,19
 αἰχμαλωτίζω 50,16. 122,4
 αἰχμαλωτιστής 49,24
 αἰών 12,10. 30,19. 31,3. 51,
 20. 57,13. 70,3. 71,12. 74,7.
 76,18. 84,24. 88,16. 91,12.

94,9. 116,1. 259,5. 260,8.
 269,11. 279,15. 283,15.
 284,5,14. 285,1. 301,12.
 382,3,9f. 414,15. 498,6.
 499,4. — 251,4. 291,4. 331,
 16 (δι' αἰώνος)
 αἰώνιος 65,10. 84,17. 116,10.
 135,12. 136,28. 146,6. 269,
 13. 317,7. 362,6. 376,4
 αἰωνίως 116,14
 ἀκαθαρσία 43,6. 61,8. 469,13
 ἀκάθαρτος 327,17. 461,2
 ἀκακέμφοτος 54,14
 ἀκάκωτος 54,8
 ἀκαλλώπιστος 5,11
 ἀκάματος 415,12
 ἀκαριαίτατος 498,11
 ἀκαρπος 59,13. 118,26. 126,2
 ἀκατακάλυπτος 461,10
 ἀκατάστατος 381,9
 ἀκαντος 377,17
 ἀκαιοσύνη 242,10
 ἀκήρατος 6,19. 63,3. 73,14.
 279,14. 312,2. 337,8. 375,
 12. 505,7
 ἀκίβδηλος 290,12
 ἀκινδυνος 315,2. 381,8
 ἀκινδυνότερος 29,4
 ἀκίνητος 139,26. 351,3. 498,
 ἀκλειέστερος 412,1 [13
 ἀκλινώς 278,7
 ἀκμαιοτέρος 378,1
 ἀκμή «flos aetatis» Jh 15,17.
 41,5. 44,4. 55,9. 72,2. 78,5.
 112,11. 114,19
 ἀκοινωνητος 130,15
 ἀκολασία 9,11. 21,14. 68,14.
 106,5—7. 263,11
 ἀκολασταίνω 38,11. 107,1.
 119,7. 130,12. 319,5. 336,1
 ἀκόλαστος 106,8. 107,2. 145,
 4. 146,4. 294,6. 461,9
 τὰ ἀκόλουθα 221,20. 270,16.
 310,12
 ἀκόλουθέω 14,8. 264,10. 415,
 5. 494,24
 ἀκόλουθος 329,6. 350,4. 416,
 5. 499,4
 ἀκολούθως 3,10. 126,13.
 242,5. 258,3. 415,9
 ἀκοντιστής 294,13
 ἀκόσμητος 160,1. 161,4,6
 ἀκοσμία 174,7
 ἀκοσμος 159,14. 498,13
 ἀκοραφνής 62,6. 303,12
 ἀκρασία 20,23. 38,14. 48,14.
 49,17. 59,21. 82,9. 97,22.
 106,10,12f. 107,7. 122,14.
 138,13,29. 321,19. 322,24.
 324,20,22. 325,21. 330,2

ἀκρατέστερος 44,3
 ἀκράτητος 303,12
 ἀκρατος 31,1. 35,9. 62,7
 ἀκράτωρ 98,11
 ἀκρατώτερος 39,12
 ἀκρίβεια 9,20. 61,24. 86,17.
 96,11. 255,12. 295,3. 327,4
 ἀκριβέστατος 9,18
 ἀκριβέστερος 413,20
 ἀκριβής 62,4. 86,22. 90,11.
 94,6. 165,15. 170,4. 174,5.
 244,21. 336,19. 392,18
 ἀκριβῶν 13,3
 ἀκριβῶς 4,4. 25,4. 40,21.
 46,9. 62,11. 71,9. 251,2.
 327,9. 462,16
 ἀκρόασις 9,13. 45,12. 145,6.
 146,9. 147,7
 ἀκροατήριον 147,18
 ἀκροατής 12,6. 41,2. 78,13.
 145,9. 146,10. 156,6. 170,6
 ἀκροόδρον 25,8. 60,9. 114,4.
 117,10
 ἄκρον 34,1. 79,4. 92,17
 ἄκρος 289,12. 318,10
 ἀκρότης 302,8
 ἀκρόωρα 377,12
 ἄκρος 284,4
 ἀκρωτηριάζω 320,12
 ἀκύναντος 45,19
 ἀκύνων 345,15
 ἀκνρέω 108,13
 ἀλαζονεία 99,5
 ἀλαζονεύομαι 503,16
 ἀλάστωρ 20,21. 107,16
 ἀλεγνός 50,22
 ἀλέγω 316,21. 319,4. 415,7
 ἀληθῶν 83,3. 307,12
 ἀληγνῶν 267,4. 268,3. 280,6.
 294,12. 378,13. 507,2
 ἀλεξητήρ 288,13
 ἀλεξίκακος 77,8 [13
 ἀλεξιφάρμακον 266,15. 288,
 ἀλήθεια 13,12. 18,17. 37,4.
 54,11. 62,5. 9. 66,5. 71,11.
 72,22. 81,11. 82,10. 83,20.
 91,3. 92,12. 99,6. 101,2.
 102,18. 115. 116. 118,14.
 126,15. 127,1. 138,5. 165,
 15. 255,9. 256,13. 15. 257,
 5. 18. 259,19. 262,13. 295,2.
 318,9. 321,22. 326,7. 344,
 19. 494,12. 504,7. 505,6.
 506,16
 τὸ ἀληθές 62,5. 9. 11. 155,13.
 156,4. 12. 157,3. 165,17.
 170,10. 264,2. 287,14. 459,8
 ἀληθέστατος 20,25. 112,13.
 265,22. 272,7. 283,5. 294,
 15. 296,9. 495,9

ἀληθέστερος 11,2
 ἀλήθειμα 70,4. 7
 ἀληθεύω 137,29
 ἀληθής 6,15. 8,14. 62,7. 71,7.
 75,14. 99,11. 105,17. 122,
 18. 139,28. 140,18. 141,1.
 185,2. 262,12. 263,10. 266,
 7. 273,14. 308,7. 335,13.
 347,28. 496,21. — ἀληθεῖ
 λόγῳ 53,20. 60,11
 ἀληθινός 113,7. 8. 114,8. 120,
 12. 15. 127,12. 26. 28. 248,
 6. 375,1. 459,7. 504,23
 ἀληθῶς 5,8. 8,1. 9,21. 13,10.
 38,4. 41,11. 51,18. 56,4. 32,
 9. 67,12. 73,9. 74,10. 80,4.
 81,8. 93,13. 114,18. 150,4.
 152,3. 155,6. 156,10. 169,
 3. 170,2. 288,14. 315,12.
 370,7. 9f. 375,4. 378,13.
 395,4. 507,15
 ἀληπτος 226,19. 318,4. 11. 18.
 20. 513,3
 ἄλις 6,20 mit Gen., 111,8 u.
 317,14 mit περι
 ἀλιτροδικής 58,3 (Jh »qui
 castitatis iura infringit«)
 ἀλλαγὴ 171,7
 ἀλληγορία 248,18. 282,15
 ἀλληγορέω 27,9
 ἀλληλοφωνέω 506,1
 ἀλληλοφωνία 126,8
 ἀλληλοφόνος 22,4. 59,18
 ἀλλοεθνής 403,8
 ἀλλοῖος 118,14
 ἀλλοιῶω 276,15. 494,25. 496
 ἀλλοίωμα 290,10
 ἀλλοίως 70,20
 ἀλλοιώσις 396,19. 496,23.
 503,9
 ἀλλόκοτος 109,1
 ἄλλοτε ἄλλως 159,12. 282,
 14. 337,1
 ἀλλότριος 19,11. 20,18f. 22,
 16. 28,23. 39,20. 69,12.
 151,13. 183,12. 184,13
 ἄλλως φθέγγομαι (Pl Crat.
 429E) 308,12
 ἀλμυρός 385,3
 ἀλογία 308,2
 ἄλογος 8,17. 153,7. 243,11
 (φλυαρία ἄλ.). 283,11.
 311,17f (ἄλ. ἡδονή Pl Pol.
 591C). 330,1. 332,16. 415,
 6 (ἐπιθυμία ἄλ.). 334,14.
 337,2 (περιεργία ἄλ.). 368,
 7 (ὄρη). 376,11
 ἀλόγως 188,1. 517,13. 21
 ἀλογώτατος 306,11
 ἀλοιφή 34,14

ἀλουογής 94,2
 ἄλυπος 114,9. 119,30. 313,8.
 363,13
 ἀλύπως 71,5. 381,13
 ἄλυτος 114,9. 119,30. 375,12
 ἀλώβητος 37,15. 48,8
 ἀμάραντος 69,20. 94,1
 ἀμαρτάνω 50,2. 109,9. 110,
 11. 130,13. 22. 258f. 260f.
 264—268. 310,15. 311.
 318f. 324,9. 331,9. 336,15.
 381,16. 499,1. 514,3. 515,
 23
 ἀμαρτημα 13,1. 60,13. 66,
 17. 77,12. 99,3. 109,13.
 116,12. 118,10. 123,14.
 248,3. 20. 258,16. 18. 285,
 11. 286,9. 289,5. 324,5.
 326,3. 6. 336,9. 345,5. 463,
 13. 464,6. 8. 507,8. 513,10
 ἀμαρτία 10,2. 31,18. 33,11.
 34,1. 22. 77,22. 116,14. 125,
 11. 127,24. 130,25. 226,20.
 260. 266,22. 268,3. 280,
 8. 284—288. 293,9. 299,5.
 311,6. 19. 318. 320,9f. 323,
 15. 324,8. 331f. 336,8.
 339,13—345,6. 371,10. 375,
 3. 381,5. 458,26. 460,1.
 464,14. 496,10. 504,8. 513,6
 ἀμαρτυροῦν 11,1. 315,14 (τ.
 γραφῶν). 287,13
 ἀμαρτωλός 30,11. 116,13.
 248,4. 16. 332,13
 ἀμαρνότερος 62,5
 ἀμαρνώω 397,20. 459,4. 511,
 14
 ἀμβλίνω 102,17. ~ομαι 256,
 1. 464,8. 506,26
 ἀμβλῦτης 38,5
 ἀμβλυνώτω 520,10
 ἀμβροσίος 93,19
 ἀμείνων 43,17. 52,10. 74,13.
 109,10. 110,2. 135,11. 137,
 13. 140,7. 298,17. 300,15
 ἀμέλει 8,19. 24,16. 39,15.
 42,17. 52,1. 74,14. 91,14.
 117,11. 283,12. 305,2. 343,
 6. 505,26. 516,24
 ἀμέλεια 118,18
 ἀμελέω 131,2. 133,25
 ἀμελλητί 119,28
 ἀμέμπτως 293,3. 331,8
 τὰ ἀμερῆ 350,2
 ἀμέριστος 157,9
 ἀμεταμέλητος vielleicht 460,
 10 (Phot. S. 312b, 28 aus
 Symp. ἀμεταμελητί)
 ἀμετρία 351,11 [14
 ἀμεταστρόφως 275,15. 301,

ἀμηγέπη 85,21
 ἀμύχανος 5,8. 18,2. 64,8. 82,
 14. 108,6. 139,4.6. 247,19.
 259,4. 275,17. 334,5. 411,
 28. 495,3-4
 ἀμίαντος 7,4. 8,2. 17,7. 51,8.
 79,2
 ἀμιγής 50,20. 72,12. 130,16.
 336,8
 ἀμιλλάομαι 8,13. 255,13.
 256,15
 ἀμνημονίω 17,2
 τὰ ἀμοιβαία 294,8
 ἀμόλυντος 25,18. 51,10. 65,
 8. 78,18. 137,17
 ἀμορφος 497,19
 ἀμόρφωτος 88,12
 ἀμοσος 256,12
 ἀμοσύως 259,19.25
 ἀμυδία 148,5
 ἀμυδρός 92,18
 ἀμυδρώω 503,11. 504,2
 ἀμύητος 82,9
 ἀμύνομαι 109,9
 οἱ ἀμφί 75,12. 395,6
 ἀμφιέννυμι 5,7. 33,5. 87,22
 ἀμφιλαφής 6,11
 ἀμφισβητέω 99,10. 138,5.
 253,5. 263,4
 ἀμφισβίτησις 75,3
 ἀμωμος 136,6. 290,8
 ἀμωσγέπως 91,23
 ἀναβαίνω 87,18. 120,24. 253,
 1. 285,11. 303,16. 318,10.
 515,1
 ἀναβάλλομαι 3,9. 304,5.6
 ἀναβιόω 261,9. 263,6
 ἀναβιόσκομαι 309,10. 19f
 ἀναβλαστάνω 117,15. 499,9
 ἀναβολή 507,9
 ἀναβρύω 6,4
 ἀναγγέλλω 4,5
 ἀναγεννάω 35,24. 36,10. 37,
 12. 88,10.20. 91,2. 92,11
 ἀναγκάζω 111,10. 148,15.
 242,13. 414,11. 496,6.30.
 497,18
 τὰ ἀναγκαῖα 3,8. 9,19. 76,4.
 205,9. 262,11
 ἀναγκαῖος 15,3. 91,2. 164,
 10. 221,20. 246,3.8. 393,
 9.14
 τὰ ἀναγκαϊότερα 110,17
 ἀναγκαῖως 178,13
 ἀνάγκη 8,18. 16,2. 40,6. 42,
 14. 49,15. 82,9. 89,14. 94,
 21. 98f. 100,5. 104,4. 105,
 109f. 140,14. 153,11. 158,
 5—16,7. 161,3. 163,10.
 166,3. 172,17. 173,12. 179,

7.12. 186,14. 187. 243,9.
 251,11.17. 252,2. 261,1.13.
 267,28. 269,6. 276,7. 286,
 12. 290,6. 294,3. 299,18.
 300,1. 301,12. 302,9. 309,
 10. 391,9. 397,22. 494,1.
 20f. 495f. 498,1.18. — ἔξ
 ἀν. 17,18. 71,10. 88,17.
 95,5. 130,26. 157,8. 158,11.
 159,4.9. 179,13. 271,11.
 272,2. 275,7. 276,13. —
 ἀνάγκη δουλεύω 186,14.
 187,3.5.16
 ἀνάγνωσμα 294,15
 ἀναγράφομαι 57,13.
 ἀνάγω 30,16. 37,3. 71,14.
 80,5. 134,19
 ἀναγωγή 29,13. 58,13. 75,4
 ἀναγωγός 58,13. 140,13f
 ἀναδείκνυμι 503,15. 504,15
 ἀναδεύω 31,18. 292,4
 ἀναδέω 7,4. 97,22. 119,11
 ἀναδίδωμι 15,21. 114,21.26.
 127,25. 377,13. 385,19
 ἀναζάω 49,1. 310,7
 ἀναζητέω 33,2. 149,3. 152,6.
 178,14
 ἀναζωγραφέω 31,5
 ἀναθάλλω 127,30
 ἀναθεωρέω 250,10
 ἀνάθημα 53,6
 ἀναθλάω 290,9
 ἀναθυμιάω 61,10
 ἀναίμακτος 61,5
 ἀναίρεσις 293,16. 320,13.
 339,18. 344,12.21. 381,19
 ἀναιρετικός 177,8—178,1
 ἀναιρέω 11,11. 15,10. 25,12.
 48,4. 98,2.4. 107,15. 108,
 13. 109,5. 134,12. 153,11.
 162,5. 173,10. 175,1. 184,
 5. 265,7. 266,6. 287,6.15.
 321,31. 324,20; ~ομαι 71,
 19. 98,2
 ἀναισχύντως 19,12
 ἀναίτιος 20,19. 105,14.17.
 109,14. 162,4. 165,7. 169,
 13. 276,11. 311,16. 521,6
 ἀνακαινίζω 37,18. 92,13
 ἀνακαινισμός 36,13. 298,1
 ἀνακαινοποιέω 286,9. 298,
 17. 301,7.8. 363,11. 375,10
 ἀνακαίομαι 65,19
 ἀνακαλέω 87,18
 ἀνακαλύπτω 29,2
 ἀνακάμπω 8,7
 ἀνάκειμαι 7,2. 52,13. 54,2.
 56,15.20. 57,9. 63,1
 ἀνακερατίζω 98,8
 ἀνακεφαλαίωσις 36,2

ἀνάκλησις 83,9
 ἀνακλίνω 56,1
 ἀνάκλησις 414,6
 ἀνακομίζω 61,12. 62,22. 79,
 11
 ἀνακοντίζω 35,9. 38,10
 ἀνακοπή 456,2
 ἀνακοσμέω 291,9. 293,7
 ἀνακρεμάννυμι 48,12. 49,
 11.15
 ἀνακτίζω 301,7
 ἀνακρυπτόω 148,12
 ἀνακωγή 121,15
 ἀναλαμβάνω 13,1. 28,5. 33,
 7.15. 79,29. 95,16. 258,4.
 314,3.6. 338,7. 346,18. 363,
 12. 370,6. 396,7. 464,15
 ἀναλάμπω 50,21
 ἀναλγής u. ~ητί 260,10. 317,8
 ἀναλλοίωτος 494,25. 496,14
 ἀναλογία 265,12.14
 ἀναλογίζομαι 27,1. 49,23
 ἀναλογισμός 347,22
 ἀναλόγως 413,10
 ἀναλύω 29,11. 94,20. 96,2.
 148,12. 321,12 intr.
 ἀναμάρτητος 29,11. 30,9.
 33,13. 80,5. 259,5
 ἀναμετρέομαι 45,9. 65,20
 ἀναμύγνυμι 28,14
 ἀνάμνησις 35,22. 88,22. 115,
 12. 503,6
 ἀναμορφοποιέω 292,9
 ἀναμύω 287,9
 ἀναμφισβητήτως 43,16. 70,
 17. 113,11
 ἀνανεάζω 88,19
 ἀνανεύω 81,13. 139,15
 ἀνανέωσις 36,13
 ἀνάντης 5,4
 ἀναξ 97,10. 132,3.13. 135,30
 ἀναξηροαίνω 85,6
 ἀνάξιος 244,16. 392,12
 ἀναπαλαίω 33,13. 504,13
 ἀναπαύομαι 6,11. 64,16.
 138,30. 307,11. 414,14.16
 ἀνάπανσις 6,2. 24,1. 74,7.
 120,1.14.17. 125,11. 313,8
 ἀναπέμπω 47,15. 63,10. 131,
 12. 147,4. 316,11
 ἀναπετάζω 57,21
 ἀναπηδάω 8,3
 ἀναπίμπλημι 36,15
 ἀνάπλασις 291,6. 293,1
 ἀναπλάσσω 31,6. 37,20. 148,
 10f. 167,12 (ἐν τῷ νῶ).
 293,1.7
 ἀναπλέω 329,1
 ἀναπληρώω 14,24. 16,1.17.
 95,4.18. 147,18. 356,1.5.12,6

ἀναπνέω 19,6. 121,12. 254,10
 ἀναπνοή 351,4
 ἀναποδίζω 5,17
 ἀναπολέω 82,15
 ἀναπτερόω 73,3
 ἀνάπτω 67,17. 326,7
 ἀναρίθμητος 14,22. 77,20
 ἀναρμόνιος 30,10
 ἀναρμοσσία 30,5. 33,20. 34,4.20.22
 ἀνάρμοστος 34,23. 154,9
 ἀναρπάζω 347,19
 ἀναρροπιζώ 38,18
 ἀναρρώννυμι 344,18
 ἀναρτάομαι 278,6
 ἀνάρτιος 30,10
 ἀναρχος 69,21. 136,28. 494,28. 499,14
 ἀνάρχως 168,14. 169,11. 206,7. 498,4
 ἀνασκευάζω 290,5
 ἀνασκευή 290,11
 ἀνασοβέομαι 60,19
 ἀνασσα 133,11. 136,22
 ἀνάστασις 34,25. 62,11. 67,13. 77,13. 87,13. 114,6—120. 242—251. 255,4. 282,13. 295,9. 299,1. 302,6—309. 329,6. 363,10. 369,1. 11. 375,5. 376,4. 13. 382,9. 384,10. 391—395. 413,7. 414,1. 15. 416,4
 ἀνασταυρόω 507,6
 ἀναστέλλω 286,14
 ἀναστοιχειόω 29,10. 32,19. 300,3
 ἀνασφάλλω 47,10. 357,17 Anm. 403,6. 460,4
 ἀνατραπτω 42,19
 ἀνατείνω 466,5
 ἀνατέλλω 88,23. 114,24. 279,3. 289,2. 339,19
 ἀνατήκω 292,4
 ἀνατίθηναι »deponere« 53,15 —58 (c. 12 m.)
 ἀνατρέπω 318,12. 334,3. 337,14. 503,3. 17
 ἀνατρεπτικός 255,4
 ἀνατρέχω 39,1. 503,6. 504,7
 ἀνατροφή 37,14. 109,12
 ἀνατυπόομαι 205,13
 ἀναφαίνομαι 17,23. 370,9. 371,9. 518,1
 ἀναφανδόν 11,16. 307,8. 336,10. 341,1. 380,17
 ἀναφέρω 27,2.9. 30,14. 35,4. 38,3. 42,14. 47,19. 63,2. 71,18. 99,3. 127,31. 155,1
 ἀναφθέγγομαι 315,14. 325,22

Methodius.

ἀναφλέγω 67,20
 ἀναφορά 95,15
 ἀναφύω 340,15
 ἀναχώνευσις 290,11
 ἀναχωνεύω 290,4.9. 291,7
 ἀναχωρέω 150,9
 ἀνάψυξις 319,15
 ἀνδραγάθημα 67,4. 112,7
 ἀνδρεία 107,7. 140,20.22
 ἀνδρείος 21,10. 107,2; ~ότερος 29,1
 ἀνδριάς 20,3. 250,12. 274,8. 291,7. 396,20. 397,2. 14. 497,22. 498,1.7. 12. 15
 ἀνδροεικελος 24,17
 ἀνεγείρω 309,11. 16
 ἀνέδην 62,8
 ἀνεμι 149,14
 ἀνέλκω 49,16. 504,26
 ἀνευδέης 104,14. 17. 105,4. 276,13. 415,12. 497,8
 ἀνεύδεκτος 312,4. 319,17. 380,10
 ἀνευδεῶς 20,4
 ἀνευδοιάστωρ 30,9. 126,14. 138,24
 ἀνευνόητος 104,14. 16. 105,11. 106,11. 114,20
 ἀνευέργητος 505,31
 ἀνεξάλειπτος 464,13
 ἀνεξέλεγκτος 29,12
 ἀνεξικακέω 124,13
 ἀνεξιχνίαστος 512,2
 ἀνεπαφος 56,21
 ἀνεπίδεκτος 105,2 138,14. 29. 415,4
 ἀνεπίληπτος 54,12
 ἀνεπιστήμων 38,11
 ἀνεπισφαλῶς 51,20
 ἀνευέγγομαι 84,23. 378,5
 ἀνευρυνάω 149,17
 ἀνεύχομαι 23,10. 334,16. 347,28
 ἀνερωτάω 262,8
 ἀνεσις 146,15
 ἀνέσπερος 87,14. 133,5
 ἀνεύρεσις 32,1
 ἀνευρίσκω 86,14. 118,15. 339,19
 ἀνέχω 47,10. 64,5. 140,2. 270,5. 282,11. 291,3
 ἀνηλεῶς 134,7
 ἀνήμερος 132,20
 ἀνήροτος 6,19. 31,8
 ἀνθέλκω 140,15 (Pl Legg. I, 644 E)
 ἀνθηρότατος 25,21
 ἀνθίστημι 337,19
 ἀνθολογέω 94,2

ἀνθρώπειος 303,7
 ἀνθρώπινος 13,7. 42,19. 57,17. 71,18. 81,9. 83,22. 98,21. 105,9. 120,20. 206,11. 362,21. 514,21
 τὸ ἀνθρωποειδές 411,21
 ἀνθρωποκτόνος 98,14
 ἀνθρωποπλαστέω 17,21. 21,8
 ἀνθρωπος oft. ἄνθρ. = σῶμα κ. ψυχή 272. 304,10. 16. 463,10f. — ὁ ἔσω ἄνθρ. 72,22. 73,14. 340,11. 461,10. — ὁ ἔξωθεν ἄνθρ. 141,4
 ἀνθρωπότης 10,14. 12,12. 31,4. 122,7—126,5. 521,3
 ἀνθυποφέρω 322,11
 ἀνιάτον τι 320,9
 ἀνιάω 27,1
 ἀνιδρωτί 338,4
 ἀνίκητος 379,6
 ἀνίπταμαι 81,14
 ἀριπτος 8,6
 ἀριστος 30,4
 ἀνισότης 33,19. 34,3.20
 ἀνίστημι, ἀνίσταμαι oft, z. B. 309f
 ἀνοδος 504,23
 ἀνόητος 261,9. 318,16
 ἀνοια 47,7. 98,3. 284,11. 500,1
 ἀνοικειος 30,3. 153,13. 333,11. 339,14
 ἀνοικείως 310,14
 ἀνοικοδομέω 308,19. 309,17
 ἀνομβρέω 67,19
 ἀνομέω 123,23. 269,1. 336,5
 ἀνομία 260,1. 340,15
 ἀνόμοιος 28,14. 107,10; ~ως 59,1
 ἀνομοιότης 507,13
 ἀνομος 18,1. 464,20
 ἀνόμως 135,18
 ἀνόσιον 33,23
 ἀνοσος 455,12
 ἀνταγωνίζομαι 81,13. 516,9
 ἀνταγωνιστής 19,5. 140,8ff. 254,16. 512,15. 518,4
 ἀντάξιος 53,7. 130,4
 ἀνταποκρίνομαι 125,20
 ἀνταπολαμβάνω 319,13
 ἀντεισάγω 252,5
 ἀντέχω s. ἀντίσχω
 ἀντιδιαστολή 362,8
 ἀντίθεος 277,10
 ἀντίθεσις 98,7
 ἀντικαταλλάττομαι 129,23
 ἀντίκειμαι 65,3. 126,30. 176,14—178,8. 518,4.6

- ἀντιλαμβάνομαι τινος (Jh
»impugnare aliquid«) 137,
20,22
ἀντιλαμβάνω 174,4,11
ὁ ἀντιλέγων 276,9. 284,2
ἀντιλογικός 26,15. 255,6
ἀντιμετάβλλω 243,7
ἀντίμιμος 60,7,14. 61,4. 123,
17. 126,20—28. 127,28
ἀντίξους 277,9
ἀντίπαλος 97,4
ἀντιπαραβάλλω 45,3
ἀντιπαραμένω 505,28
ἀντιπαρατάσσομαι 255,5.
337,10,19
ἀντιπαρέχομαι 520,13
ἀντιπράσσω 277,10. 338,2.
340,13
ἀντιπροστίθῃμι 29,18
ἀντίρροπος 60,15
ἀντιστρατεύομαι 340,13.
341,5. 342,10
ἀντιστατικός 504,2
ἀντιστρόφως 264,9. 271,14.
335,16. 342,11
ἀντισφαιρίζω 30,13
ἀντίσχω 41,16. 74,12
ἀντιτάσσομαι 17,14. 140,16.
379,5
ἀντιτεχνέω 81,12
ἀντιτονέω 505,27
ἀντιτύπησις 505,24
ἀντίφθογγος 32,16. 316,10
ἀντιφιλονεικέω 138,19
ἀντίχριστος 68,23
ἀντολή 132,2
ἀνυμφεῖτος 6,19
ἀνυπαίτιος 46,3
ἀνυπέσβλητος 64,20. 122,3.
384,8
ἀνυπέθνητος 330,5
τὰ ἄνω περισκοπεῖν 57,19,
τὰς ἐπαγγελίας ἄνω πε-
ριαθερεῖν 51,1, ἄνω μετε-
ωρίζεσθαι 81,14, ἄνω φέ-
ρειν 83,8 (85,5), ἄνω αἰθερῶν
92,11f, ἄνω νεύειν u. ἄνω
βλέπειν 92,15f etc.
ἄνω καὶ κάτω 282,14. 329,1
ἄνωθεν 10,11. 31,18. 68,16.
71,4. 91,5. 131,20. 135,30.
165,12. 169,10. 170,11.
172,7. 173,8. 205,15. 293,3.
312,6. 313,12
ἀνώλεθρος 24,14. 64,13. 69,
21. 275,6. 276,13. 308,9,15.
375,3. 380,15. 382,15
ἀνώτερος 500,1
ἀνωφελής 203,4. 332,6
ἀνωφελῶς 370,6
ἀνοφερής 85,5
ἀξία 38,5. 96,1. 130,9. 134,1.
324,9
ἄξιος 8,8. 9,9,17 (μικροῦ ἄ.).
53,6. 110,5. 146,16. 174,1.
187,16. 188,21. 246,15.
265,16. 270,10. 302,3. 315,
16. 413,20. 511,8. 518,10
ἄξιόχρεως 71,20
ἄξιόω 53,4. 123,9. 151,6. 165,
10ff. 275,8. 313,4. 335,13.
395,5
ἄξίωμα 14,10. 39,8. 53,4
ἀοίδιμος 37,16
ἀόκνως 8,12
ἀόρατος 16,8. 21,3. 24,14.
415,13, ~τως 21,8
ἀόριστος 14,17
ἀορίστως 91,8
ἀπαγγέλλω 147,1. 156,2.
414,4
ἀπαγορευτικός 108,14
ἀπαγορεύω 9,2. 10,2. 17,12.
25,12. 41,13. 67,3. 108,10.
153,1. 184,5. 412,1
ἀπαθανατίζω 34,19
ἀπάθεια 396,13
ἀπαθής 140,5. 252,22. 276,
13,15. 297,2. 412,18,21.
415,5. 416,3. 496,14. 505,
21. 506,3. 507,4
ἀπαιδευσία 109,0 [4,9
ἀπαίρω (»proficisci« Jh) 120,
ἀπαιτέω 18,1. 158,3. 184,4.
187,13. 194,15
ἀπαιωρέω 6,8. 59,4
ἀπακοιβόω 64,10. 274,4
ἀπαλάομαι 506,26
ἀπαλέγω 321,22
ἀπαλειπτικός 507,8
ἀπαλλαγέω 47,4. 263,1,2
ἀπαλλαγή 81,5. 327,12f. 414,
6,17. 504,23
ἀπαλλάσσω 47,4. 263,1,2.
327,13. 505,5
ἀπαλλοτριόω 503,20
ἀπαμελέω 294,16
ἀπαμφιάζω 61,22. 69,8
ἀπαντάω 66,8 (69,11). 164,1
ἀπάνωθεν 14,15
ἀπαξιούμαι 126,4
ἀπαράβλητος 493,10
ἀπαράιτητος 381,19
ἀπαράλλακτος 29,7. 294,11
ἀπαρέσχω 334,1
ἀπαρνούομαι 517,20
ἀπαρσενόω 90,3
ἀπαρχή 7,11. 52,13. 77,3
ἀπάρχομαι 37,10. 46,7. 80,
22
- ἀπατώ 33,10. 92,14. 123,20.
308,12. 332,2
ἀπάτη 33,6. 50,17. 52,3. 60.
19. 62,20. 73,7. 126,21.
127,2,27. 256,18. 257,17.
264,2f. 317,16. 318,16.
503,16
ἀπατηλός 123,26
ἀπαντοματίζω 351,13
ἀπεικάζω 19,12. 20,1. 25,21.
29,19. 30,1. 62,20. 84,3.
100,3. 123,19. 139,26. 252,
4. 318,16. 352,7. 455,16.
494,2. 498,15
ἀπεικασμα 88,4
ἀπεικασία 30,2. 35,5. 458,23
ἀπεικονίζω 32,21
ἀπεικόνισμα 65,11. 84,2. 88,4
ἀπειλέω 20,12. 126,14
ἀπειλή 107,16
ἀπειμι 275,11. 296,18
ἀπειργώω 107,17
ἀπειρος 10,15. 134,20. 259,5.
349,16
ἀπεκδέχομαι 146,6
ἀπεκκρίνω 242,14. 244,19.
374,7. 392,15
ἀπελάνω 457,16
ἀπέραντος 497,6
ἀπεργάζομαι 29,1. 33,18. 37,
21. 49,2. 64,4,13. 102,2.
138,24. 272,2
ἀπερίσπαστος 415,6
ἀπενθίνω 7,19. 29,9. 65,21.
71,6. 139,9
ἀπεχθάνομαι 109,1. 290,18
ἀπεχθῶς 147,7
ἀπεχομαί τινος 16,1. 58,1.
13 (149,10)
ἀπηκτος 23,2
ἀπήμων 51,9. 286,10. 308,19.
331,15
ἀπηροφασμένως 282,12
ἀπίθανος 150,2
ἀπιστέω 152,5
ἀπιστία 59,14. 98,3. 254,8.
268,14. 326,5. 344,1. 493,15
ἀπιστος 343,17. 493,16. 494,
1,7
ἀπλήρωτος 10,12
ἀπλοῦς 175f
ἀπλούστερος 28,22. 242,2.
247,9. 413,18
ἀπλώω 504,20. 506,24
ἀποβαίνω 22,2. 101,11. 331,
17. 521,10
ἀποβάλλω (~ομαι) 10,8. 22.
10. 40,20. 44,3. 125,8. 135,
2. 153,2. 247,20. 265,10.
517,16

ἀποβλάστημα 75,16
 ἀποβλέπω 22,8. 75,18
 ἀποβουκόλειω 76,15. 117,13.
 126,24
 ἀπογενόμεαι 34,11. 41,10
 ἀπογινόμενος 251,10. 252,
 18. 297,1. 349,17. 391,7
 ἀπογυμνῶ 56,19. 126,28.
 315,5. 416,1
 ἀποδείκνυμι 11,3. 19,7. 30,
 5. 56,19. 71,19. 89,6. 124,
 8. 269,10. 270,6. 282,3.
 283,9. 295,6. 319,17-19.
 320,15. 329,6. 338,18. 415,
 11
 ἀποδειλιάω 74,10. 92,1. 96,
 22
 ἀποδείξις 29,12. 161,12. 178,
 11. 289,11. 312,4. 345,13.
 15. 394,7. 414,11
 ἀποδέχομαι 30,5. 52,17. 56,
 8. 72,15. 73,14. 80,17. 155,
 3. 170,1. 259,22-25. 261,
 13-15. 496,10. 506,21
 ἀποδίω 47,12
 ἀποδημία 258,18
 ἀποδιδράσκω 336,15. 381,17
 ἀποδίδωμι 20,15. 29,14. 80,
 1.18. 93,12. 121,8. 310,6.
 319,11. 369,1. 382,2. 384,
 10
 ἀποδιωθῆναι 119,8
 ἀποδοκίω 126,9
 ἀποδυσπετέω 43,3
 ἀποδύω 51,23
 ἀποζεύγνυμι 396,17
 ἀπόθεισις 261,12. 307,11
 ἀποθησαυρίζω 68,10
 ἀποικίζω 81,7. 105,2
 ἀποιοις 154,3. 162,6-9. 165,
 2-5. 169,3-7f
 ἀποκαθαίρω 88,6
 ἀποκαθίστημι 47,10 (357,17
 Anm.). 67,10. 290,15f. 345,
 15. 391,1
 ἀποκαλύπτω 9,23. 514,22
 ἀποκάλυψις 314,2-5-9
 ἀποκάμνω 44,11. 139,8. 262,8
 ἀποκαρπενόμεαι 5,2. 84,12-21
 ἀποκατάστασις 46,10. 94,8.
 385,20. 412,19
 ἀπόκειμαι 187,8
 ἀποκλείω 67,3
 ἀποκλήρωσις 46,2. 310,8.
 411,28
 ἀποκναίω 45,25
 ἀποκομίζω 20,24
 ἀποκόπτω 355,33
 ἀποκρατίω 127,23
 ἀποκρισιν ποιῆσθαι 313,5

ἀποκρούω 18,6. 29,3. 73,19.
 125,8. 305,2-6
 ἀποκρύπτω 286,13
 ἀπόκρυφος 493,11
 ἀποκτέννυμι 295,18
 ἀποκίω 37,11. 88,13. 281,9
 ἀπολαμβάνω 12,23. 69,11.
 114,8. 116,10. 261,13. 270,
 2. 376,1-6. 515,15
 ἀπόλαυσις 362,4
 ἀπολαύω 146,3-11. 147,9.
 188,19. 194,12. 203,9. 204,
 3-12. 205,1. 270,13. 278,15.
 365,11. 504,24
 ἀπολελυμένως 39,11. 40,2
 ἀπολήγω 7,20. 8,13
 ἀπολογέω 267,25. 512,13
 ἀπολούω 89,4. 121,25
 ἀπολυτρόω 89,15
 ἀπολύτρωσις 117,25. 299,1
 ἀπολύω 121,25
 ἀπομαραίνω 55,15. 56,14
 ἀπομαρτυρέω 306,3
 ἀπομένω 65,24. 82,10. 120,
 18
 ἀπομιμείομαι 65,10
 ἀπομύω 127,23
 ἀπονάρχω 506,24
 ἀπονέμω 20,9. 25,13. 41,15
 ἀποξέω 257,8
 ἀποξυλόω 347,28
 ἀποπαγίω 31,17
 ἀποπαρθενέω 7,13
 ἀποπαύω 112,19
 ἀποπειράομαι 138,8
 ἀποπηδάω 5,17. 115,10
 ἀποπλάσσω 20,15
 ἀποπνέω 97,8
 ἀποποιέω 517,14-19
 ἀποπτήσσω 45,13
 ἀποπτύω 50,12
 ἀπορέω 113,2 (λόγων). 120,
 31. 121,6. 248,9. 305,2.
 413,18
 ἀπορία 243,12
 ἀπορος 345,11
 ἀποροαθνέω 70,16
 ἀπορρέω 242,10. 252,4. 316,
 20
 ἀπορορήγνυμι 48,19
 ἀπορορητος 50,1
 ἀπορορίπτω 139,14. 316,19
 ἀπορροια 101,12. 104,11.
 169,12
 ἀποσαρόω 118,9
 ἀποσαφέω 262,12
 ἀποσβέννυμι 68,15. 124,15.
 133,20
 ἀποσείω 56,5. 57,23. 85,9
 ἀποσιωπάω 117,13

ἀποσκιρτάζω 54,10
 ἀποσκοπεῖω 5,16
 ἀποσμήγω 8,12. 9,9
 ἀποσοβέω 337,5
 ἀποσπάω 16,16. 285,15. 286,
 4. 507,11
 ἀποστάζω 59,8
 ἀπόστασις 84,16
 ἀποστατέω 268,15. 281,8
 ἀποστελλω 10,8. 49,20. 126,
 6-12. 283,17
 ἀποστερέω 37,5. 49,2
 ἀποστίλβω 69,13. 73,16. 87,
 21
 ἀποστολικός 493,12. 494,2.
 517,2
 ἀπόστολος Paulus (meist
 κατὰ τὸν ἄ.) 25,1. 27,7-15.
 29,2. 35,9. 37,6. 40,2-21.
 41,18. 57,3. 61,21. 128,4.
 246,17. 249,5. 287,14. 293,
 5. 294,13. 313,14. 317,16.
 320,9-14. 324,18. 325,22.
 326,18. 328. 329,10. 333,18.
 335,6-10-14. 338,16. 340,1.
 342,13. 343,12-18. 345,8.
 348,15. 363,4-6. 375,15.
 469,19. — οἱ ἀπόστολοι
 9,6. 59,6. 71,13. 78,4. 123,
 25. 308,12. 370,12. 394,14.
 18. 395,7. 396,8-9. 493,13
 ἀποστύγω 8,17-21. 9,3
 ἀποσυλάω 374,19
 ἀποσφάλλω 259,26
 ἀποσχίζω 126,18
 ἀποσώζω 469,10
 ἀποτελεντάω 289,11
 ἀποτελέω 81,1. 103,13
 ἀποτέμνω 11,7
 ἀποτίθημι 20,10. 21. 24. 246,
 18. 395,11
 ἀποτίκτω 7,25. 23,14. 37,25.
 92,9
 ἀποτινάσσω 298,3. 336,15
 ἀποτορνεύω 80,5
 ἀποτρέγω 381,17
 ἀποτροβίω 49,1
 ἀποτυπώω 65,10-21
 ἀποφαίνω (ἀποφαίνομαι) oft
 ἀπόφασις 15,13. 24,11. 29,7.
 33,13. 281,7. 381,16. 511,4
 ἀποφέρω 47,19. 57,2. 64,4.
 74,13. 98,4. 137,3
 ἀποφένγω 497,16
 ἀποφθέγγομαι 121,1. 138,
 25. 253,16
 ἀποφοίτησις 415,2
 ἀποφράττω 146,8
 ἀποφυγή 13,16
 ἄπρακτος 331,7. 505-30

ἀπρεπής 34,23
 ἀπροαίρετος 350,3
 ἀπρονοησία 350,4
 ἀπρονοήτος 349,15
 ἀπροσδεής 64,15. 494,17.
 495,1.3.11. 496,1. 498,20
 ἀπρόσιτος 64,16
 ἀπταισίτως 350,6
 ἀπτομαί τινος 20,10. 72,18.
 76,14. 345,12
 ἀπτιωτός 116,11. 139,24. 363,
 12
 ἀπωθέω 85,11. 96,17. 337,
 15. 494,9.11.14.31
 ἀπώλεια 293—301. 380,10
 ἀπώτερος 77,6
 ἀράσσειν 97,4
 ἀργέω 203,2. 205,13. 497,26
 ἀργός 204,10. 300,2
 ἀροδέω 49,8. 378,7
 εἰς ἀροδὴν 49,2 (68,15). 288,
 10. 297,11
 ἀρέσσω 255,14. 334,1. 374,18
 ἀρέσσκων 52,10. 98,19
 ἀρεστός 293,3. 297,11
 ἀρετή 35. 36f. 57. 66f. 79.
 81. 84. 94. 97. 105f. 109f.
 111. 116. 118. 120. 124ff.
 140. 289,3. 294,8. 323,9
 324,9. 337,9. 370,12. 494,
 9.11.14.31. 514,9.17. 521,1
 ἀροῖδῆλος 57,10. 73,3
 ἀριθμέω 32,12. 65,20. 76,6.
 511,15
 ἀριθμητική 499,28
 ἀρίστα 44,18. 65,14. 70,12.
 80,17. 121,24
 ἀριστεῖον 97,5
 ἀριστος 7,12. 47,11. 94,7.
 139,30. 256,11. 290,17.
 301,15. 337,10. — ὦ ἀρι-
 στε 257,15. 268,1. 302,11
 ἀριστοτέχνης, ~νης 23,5.11.
 275,4. 375,10; vgl. 231,2
 ἀρκέω 122,6. 178,1. 204,8.
 337,19
 ἀρκτικός (~ιος) 101,21
 ἀρμολογία 23,3. 130,24. 320,11
 ἀρμόζω 5,18. 10,4. 11,10.
 29,8 (ἡρμοσμένως). 30,19.
 33,9. 72,11. 75,14. 80,14.
 139,13. 154,8. 159,5. 256,
 10. 271,3. 463,2. 464,16.
 505,6
 ἀρμονία 16,17. 30,4. 34,3.23.
 96,5. 147,2. 259,22. 285,
 14. 375,9
 ἀρμόνιος 30,8
 ἀρνούμαι 307,4
 ἀρουρα 19,11

ἀρορενικός 21,10
 ἀρορενωπία 90,7 (~πός 93,9)
 ἀρορητικός 52,8
 ἀρορητός 503,21
 ἀρορητικός 352,13
 ἀρορηθμία 505,5
 ἀροτάω 88,8. 101,8. 104,12
 ἀροτιμαθής 280,2
 ἀροτιός 30,4. 54,3. 101,8. 104,
 12. 320,11
 ἀροτιούστατος 507,12
 ἀροτόμαι 59,15
 ἀροχάγγελος 12,20. 31,3. 69,
 23. 459,1
 ἀροχαιός 46,15. 101,7 (οἱ ἀ.
 ἄνθρ.). 244,15. 392,11.
 464,19
 ἀροχέκακος 455,15
 ἀροχή 16,5. 33,20. 102,6.11.
 117,26. 155,14. 168,12. 172,
 7. 180,3. 194,4. 203,11.
 258,7. 276,17. 279,7. 352,
 10. 382,4.9. 494,31, bes.
 496—499. — εἰς ἀροχῆς 4,9.
 75,7. 90,4. 250,5. 258,2.
 303,2.5.8. 304,8. 311,5.13.
 329,12. 394,9. 494,21. 497,
 8. — τὴν ἀροχὴν 188,17.
 203,16f. 205,4. — κατ' ἀ.
 31,7. 304,1. — ἀροχὴν ἀπο-
 λέσαι 517,16, — ἀροχαί
 302,13f. 379,17
 ἀροχιερύς 12,19. 458,23.
 459,7. 464,1
 ἀροχιπάρθενος 12,19. 13,16.
 124,26. 127,11
 ἀροχιποιμὴν 13,16
 ἀροχιπροφήτης 12,20. 13,17
 ἀροχιστράτηγος 32,10
 ἀροχιτεκτονικός 164,7
 ἀροχιτέκτων 163,14
 ἀροχων 337,18 (τῆς ἀδικίας).
 — 52,7 (Jesus). 122,13 (τ.
 ἀκρασίας). 281,9 (τ. σκό-
 τονς)
 ἀρωγός 123,11.15. 126,19
 ἀρωμα 72,13
 ἀρωματικός 310,5
 ἀσαφής 294,14
 ἀσβεστός 55,17. 65,19. 67,20
 ἀσέβεια 493,5.8.17
 ἀσεβέω 50,10. 105,8. 266,22.
 379,16
 ἀσεβής 242,3. 494,6f.24. 512,
 11
 ἀσελγαίνω 323,5, ~έω 326,19
 ἀσελγία 104,8
 ἀσηπτός 63,3
 ἀσθένεια 38,5. 39,11. 41,10.
 79,17

ἀσθενέστερος 504,9
 ἀσθενέω 344,17. 505,16
 ἀσθενής 23,11. 97,12. 175,
 2.4. 284,2. 304,2. 363,16
 ἀσινής 13,5. 65,8. 289,7. 290,
 12
 ἀσκανδάλιστος 92,12
 ἀσκέω 52,12. 56,13. 122,2.
 125,12.14. 129,6. 256,13.
 336,8. 518,17
 ἀσκησις 10,9. 118,8.121.21.
 125,12. 127,1. 129,2. 130,
 22
 ἀσμενίζω 79,2
 ἀσμένως 45,16. 129,5
 ἀσοφος 65,23
 ἀσπάζομαι 129,18
 ἀσπασμός 466,11
 ἀσπιλος 56,22. 79,2. 132,13.
 135,23.32
 ἀσπορος 135,24
 ἀστεροσκοπέω 99,5
 ἀστοχέω 92,10
 ἀστυλος 67,7
 ἀσυμμετρία 505,8
 ἀσύμπλοκος 105,17. 106,9.
 396,7
 ἀσυμφωνία 505,4
 ἀσύμφωνος 109,2. 256,12.
 259,17. 295,1
 ἀσυνάρτητος 295,1
 ἀσύνετος 284,3
 ἀσύστατος 312,4. 397,19
 ἀσφαλέστερος 345,15
 ἀσφαλτώδης 342,5
 ἀσφαλῶς 65,14. 256,20. 328,
 22
 ἀσχημάτιστος 154,3. 165,2
 ἀσχημονέω 9,25. 41,23. 44,5
 ἀσχημόνως 22,2. 39,14
 ἀσχημοσύνη 44,9. 79,17
 ἀσχημων 57,19
 ασχολέω 104,8. 141,4. 325,5
 ἀσχολία 141,4. 258,14
 ἀσώματος 64,14. 72,14. 249,
 2. 414,12.20. 415
 ἀσωμάτως 259,26. 318,11.
 320,18. 415
 ἀσωτεύομαι 336,2
 ἄτακτος 161,4. 171,4
 ἀτάκτως (φέρεσθαι) 47,1.
 154,4. 159,11
 ἀταξία 503,5
 ἀτάρ 22,13. 71,2. 137,13.20
 ἀτεγκτός 135,23
 ἀτελεσφόρητος 18,9.18
 ἀτελής 8,7. 37,9. 82,9. 495,
 5.14. 496,7
 ἀτενίζω 147,22. 149,1. 321,
 22

ἀτεράμων 117,9. 125,22
 ἀτεχνῶς 4,17
 ἀτηκτος 23,2. 31,21
 ἀτιμάζω 129,22.27. 130,3.8.
 379,15. 380,10
 ἀτιμότητα 275,7
 ἀτιμότερος 21,20
 ἄτομος 350,2
 ἄτονος 518,11
 ἀτόπημα 37,5. 56,21
 ἀτοπία 300,12. 310,16
 ἄτοπος 17,12. 153,3. 171,8.
 175,7 (176,13 Anm.). 269,
 10. 304,5. 333,15. 336,6.
 494,27
 ἀτοπώτατος 348,9. 395,9
 ἀτρανότατος 365,10
 ἄτρεπτος 64,15. 251,4. 494,
 25. 498,19. 504,2
 ἄτρογγος 51,9. 68,17
 ἀτρούχος 85,9
 ἄτροτος 506,3
 ἀν πάλιν oft
 ἀνήγ 69,14. 88,23. 124,15
 ἀνθάδης 279,5
 ἀνθάδῶς 257,17
 ἀνθαίρετος 44,13. 53,11. 278,
 13
 ἀνθεντία 42,14
 ἀλλαξ (~ακες τ.μήτρας) 16,6
 ἄλλος 72,17
 ἀνξάνω 9,19.24. 19,9. 35,20.
 36,4. 48,5. 81,8. 94,7. 103,
 17. 123,13. 252,21. 254,5
 (τ. λόγον). 268,14. 271,4.
 296,18. 348,17. 349,1.7
 ἀνξησις 294,2
 ἄνπνος 60,1
 ἀνστηρός 266,16
 ἀνστηρότατος 295,12
 ἀνστηρῶς 51,10
 ἀντάρκης 122,10
 ἀντάρκως 35,2. 45,1. 77,4.
 178,11
 ἀντεξουσιάζω 269,6
 τὸ ἀντεξούσιον 188,7. 189,
 12. 281,6. 319,6
 ἀντεξούσιος 42,15. 98,18.
 99,11. 105,6. 110,2. 186,9.
 189,9. 275,18. 280,9. 281,
 3. 332,18. 469,12
 ἀντίκοος 131,7
 ἀντίκα γοῦν 12,1. 379,9
 ἀντοδέσποτος 280,10. 294,
 10. 330,3
 ἀντοδεσπότης 98,19
 ἀντόθεν 43,13. 97,4. 102,20.
 121,21
 ἀντοκρατορικός 44,13
 ἀντοκράτωρ 98,17. 280,10

αὐτοματί 24,10
 αὐτοματισμός 498,1.11
 αὐτόματος 350,3; ~μάτως
 377,12
 αὐτόπημος 285,14. 288,7
 αὐτοπροαίρετος 280,11
 αὐτοσύστατος 206,4
 αὐτοτελής 498,19
 αὐτουργέω 19,9. 272,5. 498,
 26
 αὐτοῦργημα 362,15
 αὐτοφύσει 33,21
 αὐχέω 44,12
 αὐχημα 6,18
 ἀφαίρεσις 149,16. 184,6
 ἀφαίρετος 395,12
 ἀφαιρέω 11,22. 17,4. 36,4.
 85,15. 97,16. 184,12. 187,
 11. 188. 257,18. 286,2.15.
 330,16. 381,5
 ἀφανίζω 92,16. 246,19. 286,
 3. 387,12. 293,14. 334,15.
 394,1. 397,3.17
 ἀφανισμός 289,1
 ἄφατος 14,21
 ἀφειδῶς 47,20. 320,13
 ἀφελής 28,22
 ἀφεις 77,12. 345,5
 ἀφετός 371,9
 ἀφή Aussenatz 458f. 464,2
 ἀφηγέομαι 4,5. 112,3
 ἀφθαρσία 5,14. 8,2. 10,24.
 31,16. 34,2—25. 36,10.
 46,10. 49,19. 62,8. 68,17.
 69,18. 72,1. 79,13. 82,14.
 83,11. 85,5. 118,6. 125,7.9.
 271,15f. 272,4. 301,14. 305,
 9. 331,14. 368f. 371,8.11.
 381,4. 396,10.12. 464,16.
 507,6
 ἀφθαρτος 34,9.14. 136,18.
 375,7. 411,7. 507,15
 ἀφθονος 6,20. 46,7. 66,13.
 76,15
 ἀφθόνως 67,19. 78,6
 ἀφθορος 8,9. 13,13. 81,6.
 498,20
 ἀφματόω 150,11
 ἀφίστημι 84,16. 147,16. 289,
 10. 310,12
 ἄφοβος 136,18
 ἀφόβως 10,24
 ἀφομοιόω 21,3
 ἀφοράω 8,6. 64,12
 ἀφορίζω 313,8. 460,4. 463,
 23. 464,11
 ἀφορισμός 469,14
 ἀφορμή 170,5. 186,4. 320,2.
 331,1. 332,1
 ἄφραστος 64,16. 105,10

ἄφροντις 130,7
 ἀφροοντιστέω 83,3. 461,1
 ἀφροποιέω 16,21. 456,2
 ἀφρός 97,11. 456,7
 ἀφροσύνη 34,4. 136,10. 275,
 11
 ἄφρων 50,18. 117,13
 ἄφρηκτος 105,7. 110,12
 ἀφριλάκτως 268,13
 ἀφριλίζω 68,18
 ἀχαρίστως 22,6
 ἀχειμαστί 139,16
 ἀχειροποίητος 302,7. 362f
 ἀχειρος 412,1
 ἀχθιδών 74,9. 96,20
 ἀχθος 263,9
 ἄχος 504,3
 ἀχραντος 25,20. 56,12. 61,7.
 63,9. 64,11. 65,13. 72,12.
 79,11. 85,1. 87,20. 93,10.
 102,3. 136,27
 ἀχραντίσωμος 133,13
 ἀχροιστος 204,9. 205,15. 411,
 21
 ἄχρονος 363,16
 ἀχρόνως 91,8
 ἀψευδέστατος 375,8
 ἀψευδής 25,17
 ἀψευδῶς 308,14
 ἄψις 8,1
 ἄψυχος 22,11. 123,6. 469,
 12.17
 βάθος 35,17. 57,11. 96,9. 100,
 11. 115,6. 294,15
 βάθρα 286,10
 βαθύτερος 29,14
 βαθύτης 28,21
 βαίνω ἐπὶ τινος 8,5. 82,5.
 βεβηκέναι = »stehen« 34,
 6. 88,5
 βαναυσία 8,7
 βάνανσος 129,23
 βάπτισμα 37,19. 87,12. 220,
 37
 βαρύνω 41,19. 81,18
 βαρύστονος 133,18
 βαρός 279,8. ~τερος 283,4.
 ~τατος 281,5
 βασανίζω 22,15. 86,21. 242,
 8. 268,10. 319,4. 337,8
 βασανιστήριον 268,3. 319,18
 βάσανος 74,11. 242,4. 265,
 8.21. 312,2. 315,8
 βασιλεία (τῶν οὐρανῶν) 7,
 13. 25,19. 68,23. 74,4. 77,2.
 85,2. 116,5. 246,7. 309,2.
 337,6. 370,14. 393,13. —
 269,14. 270,1 β. τ. φωτός.
 50,14 β. αἰσθητή. 79,6 β.

- τ. μονογενοῦς. 122,3 β.
 τ. πονηροῦ. 122,19 β. τ.
 ἀγνείας. 68,23 β. τ. ἀν-
 τιχο. 326,9 β. τ. Χριστοῦ
 βασιλεὺς τ. ὕλων (θεός) 32,
 16, 69,22. 316,10. — οἱ
 τῆδε βασ. 379,9. 504,27
 βασιλεύω 122,8—128,30.
 345,6. 403,12
 βασιλικός 75,10
 βάσις 149,5. 497,22
 βασκαίνω 276,1
 βασκανία 289,16
 βάσκανος 85,14. 291,3. 292,3
 βαστάζω 33,4. 43,4. 62,7.
 67,12
 βδελυκτός 105,4.19. 106,10
 βδελύσσω (~ομαι) 16,4. 17,6.
 25,3
 βέβαιος 47,5
 βεβαιότης 55,13
 βεβαιώω 90,19. 295,14
 βεβαίως 126,18
 βεβήλωσις 65,3
 βεβιασμένως 310,14. 312,9
 βήξιλλα 504,29
 βία 20,24. 42,15. 43,1. 48,15
 βιάζω (~ομαι) 38,13. 64,21.
 108,3. 282,12. 308,2. 320,9.
 330,1
 βιαίως 134,13
 βίβλος 13,18. 75,19. 499,22
 βίος(c.46m.) u. βιώω(c.10m.)
 oft
 βιοτεύω 494,15
 βιωτικός 60,1
 βλαβερός 107,1. 332,7
 βλάβη 105,15. 187,14. 281,5.
 332,15
 βλαβοποιός 287,6. 455,16
 βλάπτω 294,5. 332,5. 334,19.
 466,2
 βλαστάνω 49,10. 72,14. 77,4.
 93,16. 118,2. 119,9. 124,26.
 127f. 285,6. 286,1.6. 347,
 21. 348,4. 377,15. 455,12
 βλάστη 94,1. 127,24. 285,11.
 287,7
 βλάστημα 30,20. 340,4
 βλαστός 294,1
 βλασφημιέω 284,11
 βλασφημία 256,7. 258,16.
 318,10
 βλίσφημος 304,4. 494,4
 βλοσυρός 5,9
 βοάω 48,18. 50,9. 133,19.
 317,17. 499,23
 βοή 32,17. 69,4. 131,20. 133,
 6. 135,2.8
 βοήθεια 10,5
 βοηθέω 37,8. 125,20. 22f.
 345,10
 βοήθημα 47,11. 52,10
 βοηθός 77,8. 121,14
 βομβέω 333,7
 βορά 150,14. 151,9. 325,4
 βόρβορος 493,5
 βούλευμα 112,11
 βουλή 17,17. 53,11. 57,13.
 194,15. 277,6. 294,10. 303,
 13. 350,6. 352,12. 513,4.
 520,6
 βούλημα 498,25
 βούλησις 114,20. 276,8. 278,
 14. 280,10. 339,1
 βραβεύω 69,20
 βράγγια 246,6. 393,12
 βραδύνω 339,8
 βρασμός 300,1
 βραχύβιος 361,10. 362,20.
 381,6
 βραχύνω 505,11.13
 βραχυπορέω 339,17
 βραχύς 9,10. 23,11. 53,3.
 255,16. 373,7. 378,7. —
 ἐκ βο. 78,7. ἐν βο. 74,9.
 διὰ βραχέων 33,20. τὸ
 βραχὺ 9,14. 105,16. 251,9.
 255,16. βραχέα oder βραχὺ
 τι πνθίσθαι 164,15. 172,4.
 175,11. 186,3
 βραχυτάτος 14,21. 23,7. 30,
 7. 68,1. 285,10. 321,1. 457,
 βραχύτερος 381,2 [18
 βρότας 22,7. 498,3
 βροῖω 102,2. κάτω β. 49,16.
 68,18. 92,15. ἐπὶ γ. oder
 εἰς γῆν 83,7. 85,7
 βροτός 132,6. 135,17. 136,
 12.15. 279,10
 βροτοφθόρος 132,20
 βροχή 139,24
 βρόχω 248,21
 βρωμα 382,14
 βωμός 62,21. 134,20
 γαληναίως 47,13
 γαλήνη 138,16.21. 139,5. 305,
 16. 381,13
 γαλχέω 37,18
 γαμετή 10,20. 39,19. 40,20.
 41,3. 119,18.23
 γαμήλιος 16,19. 135,29
 γαμιζώ 42,13.17
 γάμος c. 12m. im Symp. u.
 151,13. 183,12. 305,11
 γαργαλισμός 41,21
 γαστριμαργικός 324,22
 γαῦρος 96,21
 γέεννη 464,14
 γείτων 76,18. 83,8
 γεμίζω 251,15
 γένεσις 16,5. 19,9. 21,3.7.
 102—110. 153,2. 155,7.
 162,17. 164,14. 203,6. 205,
 4. 252,14. 275,14. 296,17.
 496,32—37. 498f. 500,3
 γενητός 158,3. 161,10. 168,
 15. 176,7. 179f. 189,17.
 276,16. 277,2. 297,6. 303,
 9. 496,32. 497,24. 498,4
 γενικός 60,13. 278,5
 γενναίος 7,18. 19,5. 320,7.
 394,5
 γενναιότερος 242,13
 γενναίως 50,25. 77,21. 139,
 9. 337,10
 γεννάω oft (c. 35m.), z. B.
 274,13, bes. 296f. 348,20.
 381,2. 455,15. 506,5
 γέννησις 19,13. 352,9
 γεννητικός 17,3
 γεννητός 521,7
 γένος 10,4. 32,13. 77,9. 82,
 17. 102,20. 103,11. 123,18.
 133,1. 161,1. 179. 302,13.
 16. 304,13. 340,5. 462,16.
 503,19
 γεραίρω 32,16. 84,25. 136,4
 γεραίτερος 54,18
 γερουσία 62,20
 γένω (~ομαι) 59,22. 284,16.
 285,2
 γεώδης 388,13
 γεωμετρικός 101,4
 γεωργέω 6,19. 84,14. 118,6.
 119,16. 128,32. 305,12
 γεωργικός 22,3
 γεωργός 50,20. 71,19
 γηγενής 98,17. 100,15. 105,2
 γήινος 246,18. 380f. 414,7
 γινώσκω 4,22. 46,15. 91,16.
 100,16. 112,7. 117,29. 205,
 5. 256,3. 257,7.18. 284,3.
 327,3.9. 330,1. 334,3. 378,
 10. 397,13. 466,9. 521,1
 γλανκαίνω 455,11. 456,5
 γλανκίζω 457,16
 γλίχομαι 48,5. 83,15. 343,7
 γλυκασία 25,8. 124,4. 126,22
 γλυκμυθία 129,15
 γλυκότης 127,4. 128,6
 γνήσιος 74,15. 152,2
 γνωρίζω 91,14. 496,6
 γνωριμότερος 352,4
 γνώμη 17,19. 23,15. 42,16
 γνώσις 54,14. 71,5. 77,6.12.
 90,11. 91,19. 94,15. 128,26.
 156,4. 204,10. 205,6. 258,
 14

γνωστός 34,10. 203,17. 205,7
 γοερός 133,19
 γοητεία 99,18
 γοητεύω 70,5. 503,5
 γόνιμος 19,10. 37,8
 γονιμώτατος 16,20. 357,2
 Anm.
 γονή 19,4. 135,24. 374,6
 γόος 85,10
 γράμμα 57,10. 113,24. 280,
 2. 511,13. — γρ. ἱερῶ, θεό-
 πνευστα 23,15. 53,9. 257,
 16
 γραμματική 167,5,7
 γραμματικός 167,5
 γραφή 15,13. 18,6. 27,5,7.
 28,1. 29,5,14. 35,4. 53,21.
 86,17. 89,3. 92,1. 113,10,23.
 119,12. 123,11,17. 126,13.
 189,18. 272,11. 281,10. 282,
 12,16. 319,19. 320,13. 459,
 8. 461,3. 469,8. — ἐν τινι
 γρ. 90,15. — αἱ γραφαί
 7,10. 9,4. 11,1. 15,9. 18,18.
 37,1. 38,13. 48,21 (αἱ θεῖαι
 γ.). 57,6,11. 58,22. 86,15.
 115,6,9. 118,21. 127,7. 243,
 13. 247,7. 250,11,15. 254,4.
 256,1. 257,9,11. 287,13.
 300,8,14. 312,11. 315,15.
 327,16 (αἱ κυριακαὶ γ.).
 374,17. 396,6. 462,12. 466,
 10
 γρηγορέω 55,18. 309,7,12,16
 γύνασμα 80,8
 γυνός (*merus* »carens* Jh)
 115,3. 134,15. 259,2. 302,
 10. 381,4. 415,3. 498,25
 γυμνώω 38,11. 99,18. 151,1.
 12. 257,19. 500,2
 γυμνῶς 12,5. 61,24. 249,11
 γύνωσις 123,20. 126,25.
 260,18
 γυναικεῖος 21,6. 90,2
 γυναικισμός 60,19
 γυναιμανής 135,12
 γωνιαῖος 516,24
 δαιδάλλω 61,24
 δαίμων 81,13. 503,3,15. 504,
 3,10. 506,21. 518,12,21
 δαιτυμών 5,24
 δακρυσταγής 136,9
 δαπανάω 381,21
 δαίγμα 378,9
 δαίκνυμι oft, activisch u.
 passivisch (c. 36 m.)
 δειλία 98,1. 457,15
 δειλιάω 46,3. 85,20. 128,11
 δειλινός 147,21

δειλός 255,6
 δεινός 4,16. 32,18. 97,8. 256,
 3. 294,13. 456,5. 499,28
 δεινότερος 28,22. 150,12
 δεινότης 57,11. 254,12 (τῶν
 λόγων)
 δεῖξις 203,12
 δεκάλογος 98,7
 δεκαπλασιάζω 94,11
 δεκτικός 284,11. 396,11
 δεκτός 63,10
 δελεάζω 50,17. 127,2,6. 138,
 17. 280,15. 311,18
 δέμω 309,2. 350,10. 403,10
 δένδρον 6,7,11. 28,3. 119,6.
 123,6. 124,17. 127,20
 δέομαι (4,19). 7,17. 154,4.
 166,3,18 ff. 203,18. 204,12.
 251,2. 296,21. 415,2. 497,
 31. 498,17. — τὸ δέον
 310,12
 δέοντως 170,11
 δέσμα 251,15. 252,16
 δερμάτινος 258,5. 260,2,16.
 261,2,14. 281,13—285,8 (δ.
 χιτῶνες)
 δεσμός 52,3. 105,13. 145 f.
 260—270. 311 ff. 375,11.
 506,22
 δεσμώτης 145,5. 267,2. 269,
 13. 270,1
 δεσπίζω 274,1
 δέσποινα 99,9. 111,13. 120,
 27. 129,10
 δεσπότης 106,15. 148,14,19.
 186,15. 187,3,7. 205,10.
 δένω 23,4. 135,20 [379,1
 δέχομαι öfter
 δεκτικός 9,3. 266,16
 δηλήμων 22,13
 δηλόω oft
 δημοιοργέω 11,6. 16,9. 20,
 17. 22,9. 32,15. 64,19. 94,
 13. 114,20,23. 154 f. 160,
 7 f. 162,7. 163,8. 173,14,16.
 174,2. 179,18,21. 203,2.
 204 ff. 257,12. 291,1. 349,
 11. 362,12. 469,18. 496,12.
 497,2,28. 498. 499,15,20.
 500,1
 δημοιόργημα 274,12. 351,13.
 362,11. 494,18,20
 δημοιοργία 154,9. 497,26
 δημοιοργικός 21,13
 δημοιοργός 15,15. 16,4. 17,4.
 22,6. 149,20. 153,4. 165,6.
 169,4. 171,1,3,9. 174,10.
 187,17. 205,11. 206,14.
 248,10. 250,4. 271,1. 274,
 9. 275,4. 276,17. 277,1,4.

289,12. 290,2,17. 303,19.
 322,18. 331,18. 384,8. 399,
 2. 405,9. 415,14. 494,18 f.
 495,21,33. 496 ff
 δήπουθεν 506,11
 διαβάθρα 504,24
 διαβαίνω 314,11. 317,8
 διαβάλλω 321,4
 διαβεβαιώω 308,16. 322,10
 διαβιβάζω 92,3
 διαβολή 96,22
 διάβολος 47,20. 48,1. 59,8.
 65,4. 81,13. 92,7. 97,19.
 123,17,26. 126,19,21,24.
 276—280,1,15. 281,12 f.
 331,3,13. 332,11. 333,4.
 340,12. 515,6. 516,2. 519,6
 διαγενεύω 58,5
 διαγράφω (ομαι) 59,9. 73,
 23. 131,6. 169,9. 350,11
 διάγω 104,6,11. 258,5. 270,
 12. 311,16. 330,1
 διαγωγή 103,9. 226,15. 251,
 1. 269,11. 301,15. 313,8.
 317,18. 320,6. 329,14
 διαδείκνυμι 503,13
 διαδέχομαι 11,20. 14,24. 122,
 7. 149,13
 διαδιδράσκω 76,4. 512,11
 διαδίδωμι 458,2. 460,11
 διαδοχή 68,16. 76,9,16 (κατὰ
 δ.) 183,10
 διάδοχος 186,10
 διαζάω 320,20
 διάζενξις 280,9
 διάθεσις 506,7. 520,12
 διαθεσμοθετέω 25,13. 42,4
 διαθήκη 11,4. 122,18. 316,9.
 511,11
 διαθλέω 44,17. 74,11. 77,21.
 97,21. 315,10
 διαθρέω (»accurate perpen-
 dere« Jh) 40,1. 71,21
 διαίρεσις 285,9
 διαιρέω 15,8. 32,14. 66,15.
 95,1,3. 115,9. 161,1. 506,2
 διαίτη 41,13. 79,1. 460,3
 διαωνίζω 289,1. 464,14
 διάκειμαι 165,16. 466,18
 διάκενος 118,24
 διακομίζω 102,8. 129,3
 διακόπτω 248,11. 288,7
 διακοσμέω 29,10. 154,2. 271,
 2. 278,5. 289,14. 298,5.
 302,11,13. 352,6. 411,26.
 415,15. 416,20
 διακόμῃσις 173,6. 300,3.
 303,3. 412,21
 διακρατέω 101,16. 247,3.
 303,13. 326,10. 352,12

διακρίνω 103,16. 116,15.
 154,2.7. 174,7. 462,16. 497,
 13
 διάκρισις 280,3. 384,7. 497,
 17
 διακυβερνάω 121,24
 διακυβέροντες 351,12
 διαλαμβάνω 42,5. 244,17.
 251,13. 273,14. 295,14.
 326,17. 327,9. 392,13
 διαλέγω (ἄομαι) 14,17. 28,
 13. 112,1.14. 141,2. 147,9.
 262,4. 295,13. 302,5. 307,
 12. 321,20. 462,14. 469,16.
 497,8
 διάλεκτος 504,29
 διαλλάσσω 104,5 (τινός τινι).
 290,7. 305,15. 397,15. 455,9
 διαλογίζομαι 58,6
 διάλογος 4,6
 διαλοιδορέω 150,11
 δάλυσις 293,17. 396,20
 διαλύω 31,17. 286,7. 291,5.8.
 300,3. 343,6. 357,2 Anm.
 373,11. 380,15
 διαμαρτάνω 303,18
 διαμένω 41,12. 64,13. 259,2.
 299,18. 309,1.13. 377,17.
 396,12. 512,9
 διαμερίζω 94,21
 διαμιλλάομαι 44,16. 320,3.
 324,22. 336,8
 διαμονή 274,7. 352,13
 διανέμω 294,7. 302,12
 διανίστημι 307,6
 διανοέομαι 46,13. 318,12
 διανόημα 118,14
 διανόησις 58,5. 315,2. 328,24
 διανοητικός 503,12
 διάνοια 8,1. 53,21. 72,25.
 137,17. 457,18. 466,6
 διανύω 339,9
 διαπαίζω 331,1
 διαπεραίνω 44,18. 70,12
 διαπεραιώω 102,10
 διαπίπτω 31,22. 270,11. 322,
 14
 διάπλασις 303,18
 διαπληκτίζω 150,10
 διαπονέομαι 81,4
 διαπορεύω 45,24
 διαπορέω 346,18. 396,6
 διαπράσσω 108,7. 111,3. 139,
 32
 διάπρεπής 112,9. 119,13
 διαπρέπω 75,8
 διάπτωσις 302,4
 διαπυρός 67,18. 98,11
 διαρθρόω 75,5
 διαρκέω 86,18. 103,15

διαρκής 114,20
 διαρκώς 53,8. 131,6. 315,7.
 διαρρήδην εἰπεῖν 59,6. 89,1.
 110,10
 διάρρηκτος 22,13
 διασαφέω 264,6. 335,14
 διασκέπτομαι 253,3. 296,14.
 317,15
 διάστασις 100,5. 158,8f. 382,3
 διαστέλλω 10,1. 281,5. 331,
 12
 διάστημα 68,21. 100,6. 381,2.
 382,5.8. 507,10
 διαστολή 273,1
 διαστρέφω (διεστραμμένος)
 58,1. 265,21
 διασφάλλω 93,2. 304,6
 διασφίζω 115,15. 251,5. 252,
 15. 274,13. 288,11. 379,4.
 394,10
 διαταγή 331,8
 διάταγμα 15,14. 16,4. 17,19.
 20,20. 29,11
 διάταξις 58,11
 διατάσσω (ἢ ἄομαι) 38,20.
 108,10. 110,15. 278,9.13
 διατείνω 315,1
 διατελέω 112,3
 διατηρέω 290,7
 διατίθημι 147,7. 150,8. 155,
 5.7.9
 διατριβή 259,1
 διατριβή 112,13. 289,3. 344,
 1. 378,12
 διατυπώω 416,18.22
 διατύπωσις 415,15
 διαφανής 88,1
 διαφερόντως 52,12. 275,8
 διαφέρω 60,16. 81,2. 111,5.
 117,11. 138,5.9. 139,19.
 246,7. 250,5. 263,3. 273,
 12.17. 405,10. 497,23. 499,
 20. — διαφέρει 259,11.
 297,5. 497,12
 διαφθείρω 41,17. 116,18.
 285,10. 288,10. 295,10.
 397,21
 διαφθορά 274,8
 διαφορά 7,14. 44,16. 58,22.
 107,2. 127,6. 149,21. 175,
 13. 184,9. 271,4. 273,11.
 274,2. 302,16. 326,21. 516,
 15
 διάφορος 6,7. 11,16. 158,1f.
 176,1. 246,7. 274,2. 393,14
 διαφορότης 124,3
 διαφόρος 11,16. 70,18
 διαφυγέω 45,13
 διαφωνέω 418,5
 διαφωνία 111,1

διαχέω 252,8. 464,7.10
 διαχωρίζω 15,20. 114,22.
 385,3
 διαχωρισμός 280,4
 διγαμία 41,7.22
 δίδαγμα 326,8. 494,2.8
 διδακτός 109,5
 διδασκαλία 37,8. 67,17. 117,
 24. 126,16. 190,2.4
 διδασκαλικός 466,10
 διδάσκαλος 10,7. 97,18. 106,
 15. 137,12. 152,8. 255,13.
 256,5. 280,6. 516,21
 διδάσσω oft
 διδαχή 77,7
 δίδωμι (philosophisch) 18,2.
 20,5.7. 28,1. 169,2. 259,26.
 261,1. 266,19f. 303,14.
 377,11. 308,5. 318,10. 320,
 16
 διεγείρω 493,12
 διεϊδής 6,5
 διεκβολή 313,11
 διεκθρώσκω 67,14
 διεκλήγω 242,5
 διεξιέμι 295,3
 διεξεργάζομαι 29,5
 διεξερχομαι 29,4. 85,21. 96,
 11. 129,15. 320,2. 339,7
 διεξοδος 45,23. 46,1. 345,10
 διέπω 105,11
 διέρομαι 3,10. 45,12. 84,21.
 96,10. 120,16.23. 313.2.
 317,9. 339,1
 διενθύνω 103,18. 278,7. 315,
 4. 324,4
 διενχρινέω (ἄομαι) 99,11
 διηγέομαι 4,19. 56,18
 διήγημα 147,18
 διήκω 19,14
 διηνεκώς 132,9. 498,14
 δίστημι 160,11
 δυσχρηρίζομαι 394,6
 δικαιοκρασία 520,12
 δικαιοπραγέω 77,21. 126,17.
 271,14
 τὸ δίκαιον 107,9f. 256,13.
 265,1. 266,9. 311,12. 336,8.
 520,9
 δίκαιος 12,15. 33,21. 49,5.7.
 105,16.18. 109,15. 110,9.
 119,2. 194,15. 258,1. 323,6.
 343,17. 511,1. 512,14. 513,
 9. 514,16. 518,1
 δικαιοσύνη 8,11. 18,11. 34.
 42,2. 59,2. 60,2. 65,16.24.
 67,1.18. 70,3. 75,7. 77,1.
 79,3. 81,11. 83,19. 84,3.
 104,5. 105,19ff. 107,6. 116,
 27. 119,1. 122,11. 126,6.

30. 127,20. 257,17f. 271,13.
15. 281,7. 293,10. 294,11.
299,7. 323,12. 18.22. 324,
6.8. 336,4. 378,12. 381,17.
494,12. 504,16. 520,8.10
δικαιότερος 266,15
δικαιώω 324,15
δικαίως 147,20. 149,19. 160,
2. 264,15. 265,3.13. 281.5.
330,4
δικαστήριον 24,3. 58,2. 117,
17. 316,13
δικαστής 264,13. 266,2. 268,
10. 270,14f. 320,4
δίκη 135,13. 184,4. 258,6.
260,2. 264,15. 265,9.17.
294,4.7. 295,6. 310,15. 312,
6. 333,7. 512,12
διοίγνυμι 287,9
διοικέω 19,8. 140,4. 413,11.
497,19
διοίκησις 62,4.10. 278,3.10
διοικονομέω 291,2
διολισθαίνω 128,32. 326,8.
331,9
διορατικός 65,5. 72,21
διοράω 111,2. 469,9
διορίζω (~ομαι) 89,4. 105,6.
107,6. 332,13. 339,7. 395,
10. 396,5. 469,13
διορισμός 104,2. 138,21. 330,
3. 331,8
δοχλέω 138,21. 140,24. 337,9
διπλάω 16,14. 21,10. 51,2
δόγμα 17,17. 18,18. 57,17.
107,17. 294,11. 304,19.
326,8. 466,1. 498,1
δογματίζω 108,4
δογματισμός 253,4
δοκέω οφτ. μοι δοκῶ 15,9.
46,9. 162,2. 312,3. — τὸ
δοκεῖν 256,14. 370,8. —
τὸ δοκοῦν 320,8
δόκησις 93,4. 344,20
δοκιμάζω 139,29. 315,7. 316,
14. 317,2. 337,7.18. 338,6
δοκιμή 333,17
δοκιμώτατος 394,7
δοκιμώτερος 139,10. 140,11
δόμος 132,12
δόξα 36,7. 57,2. 71,10.18.
82,17. 85,3. 293,8. 302,8.
315,11. 379,18. 410,32.
494,31. — Bei den Men-
schen 256,14 (386,17). —
Meinungen 111,10. 315,2.
506,9
δοξάζω 56,11. 67,22. 131,1.
147,5. 156,8. 163,11. 205,
10. 262,11. 495,8

δορυφορέω 80,3 (Pl 574D).
128,24
δουλαγωγία 187,10
δουλεία 503,4
δουλεύω 98,19. 186f. 274,1.
298,16. 299,6. 384,9. 518,7
δοῦλος 371,10
δουλώω 122,4. 175,3. 324,6.
504,17
δοχεῖον 37,14. 161,8
δράκων 86ff. 92. 97. 132,18.
136,17. 190,9. 518,3.20.
519,5
δράμα 81,11. 82,10
δραματοργέω 362,21
δράω 66,2. 258,6. 264,15.
265,16. 333,10. 497,30.
505,19.26
δρασμός 126,8
δράσσομαι 250,1
δρέπομαι 58,21. 72,14. 84,10.
283,14
δρομέως 38,19. 226,20. 318,5
δρομύτερος 379,5
δρόμος 45,19. 71,5. 149,7f.
15. 187,3
δροσίζω 317,3
δρόσος 93,19
δύναμις (Gottes) 16,8. 17,20.
19,8. 21,7. 23,12. 96,7. 114,
20. 147,23. 149,18. 206,5.
277,11. 304,8 (Gott). 384,8.
498,24. 504,2. 505,10.14.
21. — εἰς δ. 80,18. 91,21.
99,18. 275,3. — κατὰ δ.
26,4. 57,7. 63,14. 64,1. 120,
27. 121,17. — αἰ δ. od. αἰ
κάτω od. δουλωσ. od. ὑν-
τικεῖμ. δ. 33,1. 126,30. 128,
23. 503,11. 504,14.18. 518,
4.7. — Anders 36,4. 46,14.
72,23. 80,24. 87,1. 140,22.
24. 204,10. 205,16. 248,19.
250,2. 405,7. 505,10.14
δυναστεύω 504,19
δυνατός 12,14. 33.11. 153,9.
164,12. 170,7. 243,12. 274,
11. 277,12. 286,1. 494,28.
495,35. 505,13.15. 514,21
δυνατώτερος 140,25. 28.
384,3
δυσανέχω 44,10
δυσάρεστος 381,7
δύσβατος 5,4. 93,14
δυσεπίτευκτος 7,15
δυσκατόρθωτος 41,5
δύσκολος 92,2
δυσμαθής 47,3. ~ίστατος
308,15
δυσπρόσιτος 93,14

δυσσυνειδησία 459,1
δυσφημέω 379,14. 506,21
δυσφημία 57,21
δύσφημος 276,9. 294,16
δυσχέλιμος 96,17
δυσχεραίνω 50,6. 138,5. 270,
3. 335,2. 395,15
δυσχερής 83,19
δυσωπιόμαι 165,18
δωρεά 56,13. 206,8. 504,15.
512,7
δωρέω 49,20. 188,21

ἐαρινός 71,26
ἐβδομάς 499,30
ἐγγίζω 5,5
ἐγγίνομαι 121,14
ἐγγράφω 45,3
ἐγγνάω 395,1
ἐγγύς, ~τερος (εἶναι τῷ θεῷ)
104,15. 107,4(305,15). 306,4
ἐγείρω 69,2. 253,9f. 284,8.
286,10. 299,3. 376,2
ἐγεροσίνεκρος 131,21
ἐγεροσις 396,5
ἐγκαλύπτω 46,3. 111,9. 117,6
ἐγκάρσιος 71,1
ἐγκαταβάλλω 21,11
ἐγκαταλέγω 33,4. 273,13
ἐγκατασκήπτω 30,19. 35,8.
78,19
ἐγκέμαι 312,10. 344,17
ἐγκελεύω 342,3
ἐγκισιάω 278,11. 330,14
ἐγκλημα 50,9. 266,1. 330,6
ἐγκράτεια 12,6. 13. 26,2. 39,
19. 41,1. 42,1
ἐγκρατής 97,20. ~έστερος
342,9
ἐγκρατέομαι 67,1. 138,6.
139,20. 140,30f. 323,13ff.
334,10
ἐγκοίνω 337,6
ἐγκύκλιος 80,19
ἐγκνος 135,26
ἐγκύπτω 294,17. 295,9
ἐγκωμιάζω 12,17. 52,12. 71,
23. 79,25
ἐγκωμιαστικός 7,1
ἐγκώμιον 72,10
ἐγρηγορέω 309,12.16
ἐγρομαι 132,2
ἐγχειρέω und ἐγχειρίζω 49,
7. 250,8
ἐγχερίμπτω 49,18
ἐγχωρέω 312,1
ἔδραμα 4,12. 147,19
ἔδρα 86,20. 92,12.21. 136,27.
328,24. 348,11
ἔθελοκακίω 295,6

ἐθίζω 57,18. 81,9
 ἔθος 11,21. 109,12. 300,8.14.
 321,20
 εἶδᾶ 456,9
 εἰδοποιέω 245,10. 247,4. 252,
 11. 393,3
 εἶδος 135,5. 169,10. 179. 245
 —252. 278,3. 350,2. 391,
 2.8. 393,3. 394—400. 405,
 7. 416,21. 455,9
 εἶδωλον 66,4. 84,1. 101,5.
 123,26. 257,5.11. 268,14.
 275,1. 308,12. 503,7
 εἰδωλολατρεία 77,7. 122,9.
 15. 126,7
 εἰδωλολατρεύω 335,18f
 εἰκάζω 68,3
 εἰκασία 270,8
 εἰκονίζω 174,10
 εἰκός 29,18. 30,16. 46,8
 τὰ εἰκότα 255,11
 εἰκότως 16,22. 63,6
 εἰκτικός 506,2
 εἰκῶν 16,2. 21,2. 23,6. 30,18.
 35,6. 61f. 64,18. 88,3. 115f.
 150,14. 151,8. 252,17. 271,
 8. 274,6. 309,6. 379f. 463,
 1. 521,3,7
 εἰλικρινῶς 8,2. 90,8. 116,9.
 286,15. 287,14
 εἰλίσσω 101,9
 εἶμα 132,14
 εἵμαρμένη 98,20. 99,4. 105,
 7. 108,8. 109,10. 110,11.15
 εἶργω 56,9. 266,8. 267,19.
 311,12. 403,8
 εἰρηνικός 104,4
 εἰρηκτῆ 267,26. 270,14
 εἰρημός 320,12
 εἰσάγω 5,15. 12,1. 14,21. 194,
 11. 271,9. 284,3. 307,12.
 312,5. 321,26. 375,1. 504,
 11
 εἰσακούω 119,25. 124,23
 εἰσαυθίς 3,9. 66,13
 εἰσβάλλω 15,19
 εἰσδέχομαι 256,21
 εἰσδύνω (~ομαι) 347,23
 εἰσελαύνω 7,13
 εἰσέρχομαι 5,20. 6,17. 18,2.
 194,15. 331,1
 εἰσηγέομαι 4,12. 6,17. 42,12.
 56,15. 65,17. 71,12. 73,20.
 101,5. 103,5. 105,9. 111,
 10. 349,16. 374,15
 εἰσοδος 19,14f. 21,4. 194,13.
 466,14
 εἰσοικέω 339,12
 εἰσοικίζω 31,5. 33,19. 333,5.
 340,3

εἰσορμίζομαι 70,21
 εἰσοχετεύω 20,18
 εἰσπνέω 333,17. 342,4
 εἰσπνοή 273,15
 εἰσρέω 252,3
 εἰσύτερος 81,1
 εἰσφέρω 64,2. 116,23. 382,14
 ἐκβαίνω 320,3
 ἐκβάλλω 29,24. 30,11. 46,16.
 118,10. 283,14. 284,6.13.
 312,6. 313,6. 314,13. 321,1.
 322,18. 457,19. 461,3
 ἐκβασίς 505,6
 ἐκβιάζομαι 403,5 Anm.
 ἐκβοάω 134,15
 τὰ ἐγκονα 48,3. 75,20. 76,18
 ἐκγυμνάζω 514,20
 ἐκδέχομαι 299,2. 494,9
 ἐκδημία 83,10. 414,20
 ἐκδογή 243,14. 247,16
 ἐκθειάζω 62,11
 ἐκθηνώνω 16,15
 ἐκθλίβω 316,14
 ἐκθρέφω 294,2
 ἐκκαθαίρω 118,9. 324,22
 ἐκκαίω 456,10
 ἐκκαλέω 22,15. 38,8. 44,1
 ἐκκανύω 324,21. 326,3. 378,7
 ἐκκεραΐζω 98,5.15
 ἐκκλησία 7,11. 13,17. 25,22.
 29,16. 35—37. 38,3. 61,24.
 62,17f. 69,24. 74,21. 75.
 76,1. 77f. 87,12—90,19. 93,
 12. 96,14. 115.29. 117,15.
 136,5. 336,5. 461,3. 462,
 11. 498,22. 504,25
 ἐκκλίνω τι «vitare quid» Jh)
 498,22. εἰ εἰς τι 34,8
 ἐκκλησίαις (εκκλησίαις) 324,21
 ἐκκρίνω 9,15. 357,2 Anm.
 ἐκκυμαίνω 456,1
 ἐκλαμβάνω 493,4. 494,5. 499,
 22. 512,16. 513,9
 ἐκλαμπρός 5,7. 49,22. 60,1.
 83,18. 94,3
 ἐκλάμπω 64,11. 67,21. 85,13.
 132,9
 ἐκλείπω 123,24. 363,6. 511,
 16. 517,5
 ἐκλυσις 90,2
 ἐκλύω 11,21. 97,12. 139,8.
 505,31
 ἐκμανθάνω 25,5. 157,3. 188,
 11
 ἐκνεύω 324,16
 ἐκονσίως 35,13
 ἐκπέρθω 255,4
 ἐκπίπτω 54,11. 113,5. 136,
 17. 279,3. 283,7.8. 303,8
 ἐκπληγμα 504,12

ἐκπλήξις 83,4
 ἐκπληρώω 82,9
 ἐκπορευτός 521,8
 ἐκπυρόω 115,18. 297,12
 ἐκπύρωσις 41,5.8. 301,6
 ἐκρεῖω 357,2 Anm.
 ἐκρίζωω 460,1
 ἐκρίζωσις 288,14
 ἐκροις 381,14
 ἐκσεῖω 92,23
 ἐκσεύω 16,22
 ἐκστασις 16,12. 35,13. 36,17.
 58,22. 60,12
 ἐκτασις 285,13. 293,15. 504,
 32
 ἐκτάσσω 74,14. 245,12. 393,5
 ἐκτελέω 105,12. 187,2
 ἐκτέμνω 329,4
 ἐκπήγω 8,15. 85,8. 284,7.
 291,6. 322,19. 351,11
 ἐκτίθημι 110,18. 310,15.17.
 312,9. 414,20
 ἐκτοπος 51,24
 ἐκτραχηλίζω 61,3
 ἐκτρέπω 5,17. 124,14. 133,24
 ἐκτρέφω 35,18
 ἐκτροπαλίζω 68,14
 ἐκτυπώω 13,5. 90,10. 91,3.
 115,21
 ἐκτύπωμα 13,8. 507,6
 ἐκτύπωσις 90,8. 92,8
 ἐκφαίνω 17,5
 ἐκφανλίζω 371,2
 ἐκφεύγω 132,6.18
 ἐκφλέγω 39,20
 ἐκφλόγωσις 299,19
 ἐκφοβέω 5,16
 ἐκφουσις 287,10
 ἐκχέομαι 6,2. 39,14. 60,19.
 252,1. 275,2. 342,6. 455,17
 ἐλαιηρός 413,9
 ἐλαιόθρεπτος 66,14
 ἐλαττώω 87,20. 296,18
 ἐλεγγος 110,16. 248,20
 ἐλέγχω 127,11. 131,4. 137,
 24. 170,9. 262,5f.13. 263,1.
 269,14. 270,6. 315,12. 332,
 12. 503,21
 ἔλεος 123,10
 ἐλευθερία 73,10. 186,11. 403,
 7. 494,3. 504,31
 ἐλευθεριάζω 266,9. 268,12
 ἐλευθεροποιός 506,21
 ἐλεύθερος 146,15. 186,10f.
 259,2. 371,9. 503,12. 504,
 15.19. 517,8
 ἐλευθερώω 122,7. 129,7. 298,
 12. 299,5. 319,14. 343,13.
 370,3. 506,20
 ἐλκτικός 330,2. 340,16

ἐλπίω, ἔλκω 101,10. 105,13.
134,14. 248,7.18. 503,7
ἐλλείπω 337,14
ἐλλιπίης 54,4
ἐλίπις 3,11. 50,16.24. 56,13. 85,
8.18. 115,24. 129,4. 187,8
ἐμβάλλω 15,19. 294,14
ἐμβιβάζω 310,16. 311,1. 319,
16
ἐμβολή 139,13. 456,3
ἐμμανής 135,6
ἐμμελῶς 84,25. 105,10
ἐμμετρούν τι oder ἐμμέτρως
279,6
ἐμπαθής 340,15. 341,4. 457,
12
ἐμπαλιν 73,8. 368,12. 379,5.
507,14
ἐμπεριέχω 61,22. 96,7
ἐμπίλημι 334,14. 337,1
ἐμπίπτω 92,2. 243,11. 244,
15. 303,16. 333,16. 339,14.
392,11
ἐμπιστεύω 25,19
ἐμπνέω 66,5. 339,16
ἐμπνοος 6,9
ἐμποδίζω 47,8. 263,13
ἐμπόδιον 61,2. 258,13
ἐμποιέω 184,9
ἐμπολιτεύομαι 58,7. 333,5
ἐμπροσθίως 71,16
ἐμπρίπω 9,8
ἐμπυρος 135,13
ἐμφαίνω 91,9. 352,4. 399,13
ἐμφανίζω 124,14
ἐμφαντάζω 317,15. 333,12.
343,5
ἐμφανῶς 12,1
ἐμφασίς 66,9
ἐμφορής 271,8
ἐμφοράτω 145,6
ἐμφρων 30,5. 65,22. 311,2
ἐμφύρω 122,12
ἐμφύσημα 339,15
ἐμφυτος 25,8. 99,2. 340,8.
341,2. 351,10. 397,15. 456,9
ἐμφωλεῦω 38,18 Jh. 343,4
ἐμψυχος 16,22. 23,6. 62,21.
179,5
ἐμψυχόω 19,4. 22,18. 273,16
ἐναβρόνομαί τινι 130,2
ἐναγχος 3,3
ἐναλλάσσω 185,5
ἐνανθρωπέω 13,17. 30,22.
78,19. 122,12. 127,22
ἐνανθρώπησις 36,18. 89,8.
123,8
τὸ ἐναντίον 30,3. 259,16
ἐναντιώω 416,5
ἐναντιώτερος 130,27

ἐναπομάσσω 281,8. 332,10
ἐναργής 116,3; ἄστερος
270,4
ἐναργῶς 62,11. 314,3
ἐναρομόζω 286,2. 504,26.
505,7
ἐνασμενίζω 79,2
ἐναίλος 45,12
ἐνθάλλω 83,16
ἐνθεα 104,14. 107,12. 296,
23. 497,28
ἐνδείκνυμι 46,13
ἐνδεής 3,8. 250,14. 330,10.
506,11; ἄστερος 120,31
ἐνδηλότατος 295,7; ἄφρον
378,10
ἐνδημέω 83,16
ἐνδιαθέτως 112,3
ἐνδιατρίβω 44,13. 110,16.
111,12. 382,1
ἐνδίδωμι 52,2. 280,14. 338,6
ἐνδοξος 7,9. 61,6. 113,5. 411,
1.2.7; ἄστερος 120,6. 246,
9. 252,21. 300,9. 394,2
ἐνδόξως 111,15. 376,3
ἐνδύμα 21,8. 33,17. 79,1.
362,14. 363,4
ἐνδύω 13,7. 281,12 Anm.
326,16. 338,8. 369,4. 504,
31
ἐνεδρεύω 92,7. 512,10
ἐνείργω 258,6
ἐνεργεια 88,19. 166—168.
203,12. 397. 413,9. 505,30
ἐνεργέω 104,7. 166—168.
180,6. 204,11. 205,11. 464,
20. 498,7. 505,19
ἐνεργής 203,11; ἄστερος
130,17
ἐνευκαιρόω 334,5
ἐνθάνατος 24,12
ἐνθρονίζω 79,20
ἐνθυμέομαι 58,6. 250,10.
287,4.11. 333,11—334,19.
369,16
ἐνθύμημα 333,15. 334,2
ἐνθύμησις 138,14. 287,7. 457,
12. 459,4
ἐνθωπέω 38,18. 288,12.
340,6
ἐνίζανω 333,5
ἐνίστημι 313,4. 341,4
ἐνισχύω 98,13. 124,24
ἐννεάζω 321,1
ἐννοέομαι 120,29. 152,11.
335,1. 512,8
ἐννομος 119,22; ἄμωσ 504,
15
ἐνοικέω 337,16. 340,12
ἐνομιλέω 278,12

ἐνορμίζω 10,24
ἐνόω 17,2. 79,7. 157,10. 159,
2.7. 380,5
ἐνσαρκος 503,10
ἐνσκενάζω 96,23
ἐνσκήπτω 504,7. 515,6
ἐνσκιρρόω 342,1
ἐνστασις 41,3. 43,10. 139,27
ἐνσωμάτωσις 314,14
ἐντείνω 259,22
ἐντελής 54,11. 121,8
ἐντέχνως 256,18. 331,5
ἐντιμότερος 100,15
ἐντολή 20,16.20. 32,18. 49f.
58,4. 76,14. 119f. 125f.
149,9. 188,9. 189,8.13. 194,
7. 226,15. 260,1.11.18. 280,
16. 312,7. 317,18. 318,11.
320. 329,12.14. 331ff (9m.).
339,12. 340,8. 344,13. 381,
4. 467,3. 469,7. 520,8
ἐντορνος 100,3
ἐντρέπω 115,20. 134,14. 519,6
ἐντρομος 135,8
ἐντροφάω 319,5
ἐντυγχάνω 335,2
ἐντυπόω 13,5. 391,3. 397,21
ἐντύφω 38,17. 378,3
ἐνυβρίζω 183,12. 278,10
ἐνυδρος 382,14. 393,12
ἐξαγγέλλω 4,1. 69,23. 112,
15. 382,14
ἐξάγω εἰς τ. βίον 31,21;
ε. μήκος τ. λόγον 110,16;
— 248,6
ἐξαγορεύω 459,8
ἐξαίρετος 51,3. 313,7
ἐξαιρέτως 119,16
ἐξαιρέω 19,1. 296,2. 503,4
ἐξαίσιος 47,1
ἐξακούω 493,10
ἐξαλλαγή 28,23. 55,11. 66,3.
300,12. 412,21
ἐξαμαρτάνω 137,18. 311,2
ἐξανάστασις 51,15
ἐξανθήω 455,10
ἐξάνθημα 149,22
ἐξανίστημι 68,26. 121,13.
275,16
ἐξανύω 23,2
ἐξαπατάω 99,7. 123,18. 256,
22. 309,19. 332,2
ἐξαπόλυμι 324,1
ἐξάπτω 38,18. 48,12. 55,17.
60,2. 73,9. 344,14
ἐξαρκέω 103,17
ἐξαρκάζω 48,13
ἐξαρκάω 58,11. 77,16
ἐξάρχω 14,9. 131,12
ἐξασθενέω 41,14

- ἔξαστράπτω 68,15. 73,4
 ἔξαφανίζω 291,6. 411,21
 ἔξεγείρω 70,4. 288,13. 336,5.
 340,9. 456,5
 ἔξειμι 50,7. 255,18
 ἔξελέγχω 4,17. 137,21. 259,
 11. 269,14
 ἔξέλκω 338,4. 341,4
 ἔξεργάζομαι 28,19. 111,1.
 289,8
 ἔξεργασία 294,15
 ἔξερογομαι 50,3. 120,7.10.
 515,13
 ἔξευθελλίζω 379,15
 ἔξετάζω 12,15. 29,18. 116,
 23. 130,15. 158,8. 160,10.
 166,3. 174,5. 179,3. 184,1.
 255,12. 258,3 (νοῦν). 259,
 13. 266,18
 ἔξίτασις 49,11. 162,2. 165,
 11.16. 170,4. 175,13. 178,
 13
 ἔξηγέομαι 48,7. 50,14. 85,23.
 90,5. 251,14. 315,2. 345,9.
 351,15. 374,16
 ἔξιγήσις 57,6. 89,2. 255,16.
 312,10. 317,14
 τὸ ἢ τὰ ἐξῆς ἢ ἐφεξῆς οἱτ
 (242,5. 258,12)
 ἔξιπταμαι 81,9
 ἔξις 303,9. 347,20. 504,27.
 505,27
 ἔξισάζω 30,5. 64,5. 302,9.
 506,25
 ἔξιστανώ 275,16
 ἔξιστημι 16,14. 35,22. 36,13.
 59,18. 289,3. 302,17. 337,8.
 ἔξισχύνω 98,13 [507,3
 ἔξιτηλος 114,3
 ἔξιχνεύω 40,21. 115,2
 ἔξοδος (ἀπὸ τοῦ βίου, κό-
 σμον, τ. σαρκός) 68,22.
 242,12. 343,16. 394,9. 395,
 10. 416,3.17
 ἔξόζω 9,1
 ἔξοικίζω 283,12
 ἔξοκέλλω 76,14. 115,24
 ἔξολιγυρέω 379,2
 ἔξολισθαίνω 54,11. 84,17
 ἔξομαλίζω 39,2
 ἔξομοιῶ 520,12
 ἔξομοίωσις 507,14
 ἔξομολογέω 8,20
 ἔξομολόγησις 221,2. 460,5.
 464,11
 ἔξομόγγνυμι 91,2
 ἔξοπλίζω 97,1. 461,11
 ἔξουθενέω 129,26. 506,18
 ἔξουσία 64,17. 175,10. 187,9.
 188. 189,10. 293,6. 294,4.
 330,3.8f. 499,13. 518,7.—
 ἔξουσία 302,13f. 303,11.
 15. 379,18
 ἔξουσιάζω 330,15
 ἔξουσιαστικός 499,11; ~ώτε-
 ρος 403,7
 ἔξωθίω 85,16.18
 ἔορτάζω 113,8. 114,8—117,
 28. 374,16. 375,4. 376,3
 ἔορτή 113,7. 115. 374,15.
 375,5. 376,4
 ἐπαγγελία 44,17. 51,1. 73,
 21. 74,14 (γῆ ἔ. 120. 194,
 11). 194,12. 248,1. 317,11
 ἐπαγγέλλομαι 7,14. 17,15.
 39,19. 51,3.20. 66,2. 74,4.
 80,2. 125. 126,11. 130,12.
 204,17. 256,6. 306,9. 375,4.
 391,5
 ἐπάγγελμα 51,15. 70,6. 119,
 16
 ἐπάγω 10,20. 42,21. 76,1.
 226,20. 295,11. 318,5. 325,
 6. 499,17
 ἐπαθροίζω 16,20
 ἐπαινετός 110,7.14. 506,16
 ἐπαινώ 25,5. 26,7. 71,8.
 129,14. 147,14. 149,20.
 155,4. 170,2. 187,7. 264.
 5.7. 506,8
 ἐπαινος 63,4. 71. 139,16.
 255,15
 ἐπαίρω 254,9. 275,11. 466,9
 ἐπαισθάνομαι 111,2
 ἐπαισχύνομαι 17,7. 72,2
 ἐπακμάζω 49,10
 ἐπάλληλος 68,16
 ἐπαναιεόομαι 8,8. 54,14. 66,
 9. 180,7
 ἐπαναπαύομαι 128,10. 518.
 15
 ἐπαναπολέω 90,4
 ἐπανατέλλω 334,5
 ἐπαναφέρω 467,4
 ἐπανέρογομαι 329,4
 ἐπανερωτάω 4,6
 ἐπανθέω 5,9. 49,10. 71,26.
 112,2
 ἐπανορθόω 109,11. 265,9.
 290,5. 340,9
 ἐπανόρθωσις 129,16. 268,6.
 280,3
 ἐπαποκρίνομαι 369,3
 ἐπαπορέω 76,3
 ἐπαπόρησις 38,10
 ἐπαποφαίνομαι 368,9
 ἐπαρκέω 71,5
 ἐπείγομαι 504,24
 ἐπεισάγω 28,23. 244,19. 245,
 4. 392,15.21
 ἐπείσακτος 357,2 Anm.
 ἐπεισπνέω 46,2
 ἐπεισπνέω 138,17
 ἐπεισπνέω 47,2. 130,25
 ἐπενόημέω 83,16
 ἐπενότω 363,15. 464,16
 ἐπεξεργάζομαι 27,18. 29,5.
 43,9. 75,4
 ἐπεξέρογομαι 108,15
 ἐπίροστος 64,22. 73,2. 80,3.
 113,1
 ἐπίρογομαι 279,6. 318,15.
 512,11. 518,13
 ἐπερωτάω 49,24. 121,20
 ἐπερώτημα 121,21
 ἐπεωννίζω 255,15
 ἐπέχω 53,3. 111,8. 194,13.
 460,4.5. 504,8
 ἐπιβάλλω 16,13. 121,7
 ἐπιβαίνω 10,21. 256,14. 334,
 12. 342,2. 365,10. 378,13.
 381,6. 507,11. 518,8
 ἐπιβάτης 56,5
 ἐπιβλέπω 56,10
 ἐπιβολή 503,11
 ἐπιβόσκω 455,15. 458,1
 ἐπιβουλή 281,12. 290,10.
 291,3
 ἐπιβρίθω 342,10
 ἐπιγίγνομαι 357,2 Anm.
 391,7
 ἐπιγράφω 307,13
 ἐπιδείξω 3,8. 6,17
 ἐπιδείκνυμι 81,12. 204,8.
 205,2. 250,9
 ἐπιδειξίς 112,9
 ἐπιδημέω 120,2. 503,2
 ἐπιδημία 94,5
 ἐπιδιαίρεω 101,18
 ἐπιδιαιρέω 110,16
 ἐπιδίδωμι 514,10
 ἐπίδοξος 119,29
 ἐπιζητέω 176,13 Anm.
 ἐπιθολόω 55,11. 96,19. 138,
 13
 ἐπιθυμέω 57,18. 65,7. 137,14
 —138,10. 139,20. 141,1.
 140,16.30f. 145,7. 146,1.4.
 296,19ff. 330,7—15. 363,
 14
 ἐπιθυμία 8,17. 17,3. 40,18.
 41,17. 55,15. 82,8. 83,5.
 104,13. 109,14. 111,4. 129,
 23f. 131,2. 137,14. 138.
 139,25. 140,15.25. 152,4.
 156,4. 258,15. 329,15f. 331,
 4.13. 332,15. 337,1. 339,16
 —341,6. 342,6. 344,7—
 345,1. 412,19.22. 415,7.
 459,3

ἐπιθνητός 129,1
 ἐπικαλέω 128,27
 ἐπικάλυμμα 21,7
 ἐπικλήσιον 118,13. 123,20.
 ἐπικλήσιον 104,10 [294,14
 ἐπικλόπος 38,19
 ἐπικλύζω 23,9. 31,22. 47,7.
 148,9. 313,11. 503,8
 ἐπικοσμέω 119,4
 ἐπικονοῶ 49,19
 ἐπικρατέω 122,5. 368,10.
 455,17
 ἐπικρατίνω 250,15
 ἐπικτήτως 494,32
 ἐπιλανθάνω 260,3
 ἐπιλείπω 68,13. 149,12
 ἐπίλυσις 86,14
 ἐπιλωβάω 138,14
 ἐπιμαρτυρέω 415,10
 ἐπιμέλεια 109,6. 514,20
 ἐπιμελέομαι 66,15
 ἐπιμελέστερος 40,1. 315,1
 ἐπιμένω 10,15. 41,1. 43,8.
 44,12,17. 368,11. 460,11.
 469,11
 ἐπιμίγνυμι 119,23
 ἐπιμιμνήσκω 4,10. 27,7. 39,1.
 41,13. 462,13
 ἐπιμιξία 41,21. 65,6. 152,4
 ἐπίμονος 149,5
 ἐπιμορφάζω 9,15. 50,10.
 464,13
 ἐπινέμω 503,8
 ἐπινεύω 5,18. 40,2. 265,15.
 267
 ἐπινοέω 167,11. 303,19
 ἐπίνοια 397,7,10
 ἐπιπίπτω 336,19
 ἐπιπληρόω 89,8. 503,6
 ἐπιπλήσσω 515,20
 ἐπίπνοια 340,7
 ἐπιποθέω 78,7
 ἐπιπολαιότερος 28,19
 ἐπίπνονος 118,13
 ἐπιπορεύομαι 68,23. 103,12
 ἐπιπυρέω 154,11. 348,2. 385,1
 ἐπισημαίνω 40,15. 305,3
 ἐπίσης 379,13
 ἐπισκέπτομαι 27,15. 29,14.
 30,16. 33,20. 37,16. 39,2.
 44,6. 46,8. 55,2. 61,23. 72,
 19. 76,21. 79,21. 117,1,30.
 119,12. 123,16. 283,9. 315,
 13. 327,6. 335,1. 397,5.
 460,9
 ἐπισκευάζω 380,14
 ἐπισκιάζω 85,15
 ἐπισκοπέω 264,1. 302,3
 ἐπίσκοπος 459,6,25. 460,3.
 464,9

ἐπισκοπέω 118,16. 138,26
 ἐπισπέρχω 43,2. 65,25. 323,1
 ἐπιστάσια 351,14
 ἐπιστατέω 10,6
 ἐπιστέλλω 321,13. 15f. 19
 ἐπιστήμη 94,10. 147,23. 155,
 13. 157,2. 203f. 205,15.
 357,2 Anm. 384,6. 497,9.
 513,4
 ἐπιστημόνως 327,5
 ἐπιστημών 13,5. 47,6. 92,20.
 188,5. 214,2. 460,2
 ἐπιστολή 45,2. 336,10. 338,
 18. 513,12
 ἐπιστομίζω 60,9. 334,4
 ἐπιστρατεύομαι 341,5
 ἐπιστρέφω 91,18. 493,14
 ἐπιστροφή 280,1,8. 507,16
 ἐπισυμβαίνω 85,9
 ἐπισυνάπτω 43,10
 ἐπισυνίσιτημι 337,16. 381,11
 ἐπισύνοδος 92,19
 ἐπισφαλής 161,7, ~ως 41,9
 ἐπίσχω 504,8
 ἐπιταγή 40,16
 ἐπιτάφιον 146,1
 ἐπιτείνω 23,3
 ἐπιτήδειος 322,17
 ἐπιτήδευμα 7,12. 8,8. 44,2.
 66,9. 79,13. 80,24. 129,17.
 130,26. 319,11. 336,9
 ἐπιτηδεύω 55,8. 256,8. 336,6
 ἐπιτίθημι 15,5. 250,2. 333,7.
 405,7
 ἐπιτομή 86,13. 242,1. 250,10
 ἐπιτρέπω 10,16. 26,9. 39,15.
 18. 41,22. 255,18. 264,1.
 266,6. 326,22. 381,14
 ἐπιτροπεύω 279,4. 301,11.
 332,14
 ἐπιτυγχάνω 78,12
 ἐπιφαίνω 416,4. 503,10
 ἐπιφάνεια 456,11
 ἐπιφανής 83,21, ~έστατος
 53,6
 ἐπιφέρω 43,6. 87,2. 138,27.
 226,16. 246,17. 247,16,20.
 302,7. 312,16. 314,7. 318,1.
 319,10. 320,7. 322,2. 343,6
 ἐπιφοιτάω 334,11
 ἐπιφορά 47,7
 ἐπιφονέω 43,11
 ἐπιχειρέω 20,11. 38,6. 45,25.
 53,20. 64,6. 102,16. 262,6.
 263,15. 315,2
 ἐπιχείρημα 29,2. 320,2
 ἐπιχείρησις 28,17
 ἐπίχειρον 69,17
 ἐπιχέω 67,20
 ἐπιχορηγέω 68,11. 128,25

ἐπιχρωματίζω 257,16
 ἐπιχρώννυμι 81,16
 ἐπιχώννυμι 344,16
 ἐπιψάω 8,5. 119,20. 327,17
 ἐπόζω 8,19
 ἐποπιτεύω 62,14. 72,22. 94,
 10
 ἐπορεύομαι 41,16
 ὡς ἔπος εἶπεῖν 21,13. 79,2.
 129,20. 148,8 (ὡς λόγον ε.).
 154,8. 308,14
 ἐποχέω 56,6. 342,2
 ἐπιτακέφαλος 92,5
 ἐπιτάμορφος 36,16
 ἐπωνυμία 80,23. 82,4
 ἔραμα 278,12
 ἔρασιμος 136,6, ~τατος 411,
 27
 ἔραστής 65,3. 71,20. 77,1.
 113,1
 ἔραστός 129,1. 506,14
 ἔράω 9,7. 64,21. 72,1,15.
 330,10
 ἐργάζομαι oft
 ἐργάτης 84,13
 ἔργον 23,2. (44,12. 256,8,10
 gegenüber λόγος). 131,5.
 166,25. 183,12. 184,8,12.
 203,8,10. 204,7f. 205,15.
 271,11—15. 290,9. 292,2.
 295,4. 319,11. 397,17. 512,
 4. 519,4
 ἐρεθίζω 455,18
 ἐρεθισμός 16,18. 25,15. 38,
 18. 43,5. 49,1
 ἐρεύγομαι 97,11
 ἐριθής 118,21
 ἐρμηνεύω 289,11. 462,16
 ἐρμηνεύω 48,14. 49,23. 147,
 1. 255,18. 296,5
 ἔρονος 49,6
 ἐρωμένος 7,17, ~στερος
 137,21, ~στατος 315,9
 ἐρουθαίνω 357,2 Anm.
 ἐρουθραίνω 456,10
 ἐρουθραίνω 121,12. 262,5
 ἔρομα 38,14
 ἔρώω 343,15. 344,8
 ἔρωος 9,19. 59,21. 66,1. 82,
 11. 122,9. 132,7. 135,6.
 458,22
 ἐταιρίζω 130,21
 ἔτεροδόξος 92,19. 257,4
 ἐτήσιος 103,13
 ἔτοιμος 264,5, ~τατος 55,21
 ἐτοιμῶς εχω 83,2. 156,14.
 178,9
 εὖ ἔχω 164,3. 165,1. 179,21
 εὐαγγελίζομαι 37,18. 124,2.
 127,14

- εὐαγγελικός 80,20. 244,8
 εὐαγγέλιον 7,15. 50,1.18. 54,
 19. 115,27. 118,3.15. 124,1.
 125,3. 328,3. 345,3. 459,7
 εὐαγγελιστής 305,3. 499,7
 εὐάλωτος 274,8. Plat. Phaed.
 240A 318,20
 εὐαρεστέω 76,9. 79,4
 εὐάρεστος 17,17. 75,11. 122,5
 εὐαρίθμητος 499,21
 εὐαρμοστία 22,13. 34,21
 εὐαρμοστος 34,24
 εὐβότης 93,15
 εὐγενῶς 134,21
 εὐγνωμόνως 156,11
 εὐδαίμων 104,6
 εὐδήλος, ~τερος 121,2. 289,
 11
 εὐδία 139,10
 εὐδιος 10,25
 εὐδοκέω 19,2. 292,3
 εὐδοκία 516,22
 εὐδοκιμέω 70,13
 εὐδοξία 90,6. 129,1
 εὐειδής 5,6
 εὐελπίς 460,10
 εὐεπίβατος 93,15
 εὐεργαστος 22,5
 εὐεργασία 74,13. 379,2
 εὐεργετέω 167,2. 203,14.18.
 467,3
 εὐεργετής 495,33. 503,22
 εὐήμερῶ 255,14
 εὐήμιος 47,9
 εὐήχως 34,25
 εὐθαλής 93,15. 337,14
 εὐθάρσως 377,4
 κατ' εὐθείαν 94,6
 εὐθετέω 504,25
 τὸ εὐθές 290,18
 εὐθυβόλως 35,9
 εὐθυβολώτατος 118,23
 εὐθυδρομέω 381,13
 εὐθύνω 265,21. 320,3. 352,
 13. 467,1
 εὐκαιρότατος 3,3
 εὐκαρπος 93,15
 εὐκαταφρόνητος 35,3. 97,12
 εὐκανστος 378,2
 εὐκλεέστατος 47,11
 εὐκλεῶς 315,9
 εὐκοσμία 150,7
 εὐκρασία 301,11
 εὐκρινέστερος 270,17
 εὐκτικῶς 17,11
 εὐλαβέομαι 4,2. 256,20
 εὐλαβής 50,20. 256,5
 εὐλαβῶς 42,12
 εὐληπτος 319,1
 εὐμήκης 347,25
- εὐμορφότερος 300,15
 εὐνή 19,11
 εὐνουχισμός 7,15. 25,19 (44,
 εὐπαρρησιάζω 24,2 [13]
 εὐπνοός (6,9). 71,25
 εὐποιία 363,7
 εὐπρέπεια 274,10
 εὐπρεπής 34,24. 50,21. 117,
 15. 135,5. 255,7. 289,16.
 — εὐπρεπέστατος 291,2;
 ~στερος 298,18
 εὐπτερος 82,12
 εὐρεσις 138,31. 152,8
 εὐρύτης 186,5. 332,1.12
 εὐρύθυμος 497,23
 εὐρύνομαι 334,4
 εὐρύτατος 46,6
 εὐσίβεια 92,24. 493,11
 εὐσεβής 50,11. 515,20
 εὐσπλαγχνία 123,10. 124,12
 εὐστοχος 134,25
 εὐστόχως 352,6
 εὐσχημόνως 5,6. 80,16
 εὐτακτος 84,22. 104,6. 150,6
 εὐτάκτως 32,12. 271,1
 εὐταξία 6,3. 305,16
 εὐτολμία 63,20
 εὐτολμος 134,25
 εὐτροφέω 285,13
 εὐτροχος 111,17
 εὐφεγγέστερος 88,3
 εὐφημέω 138,1
 εὐφημία 71,10. 83,13
 εὐφήμος 161,6
 εὐφήμως 54,6
 εὐφορέω 67,1
 εὐφραίνω 72,17. 117,29. 119,
 23. 125,22
 εὐφραντικός 59,3
 εὐφροσένη 6,16. 124—127,5
 εὐφυλλος 374,18
 εὐχρηστος 315,10
 εὐχαριστήριος 46,4. 47,15.
 131,11
 εὐχή 5,19. 53,10.18. 56,19.
 121,13
 εὐχόμαι 53,15. 121,14. 146,3.
 17. 147,3.20. 342,13. 344,2
 εὐχρηστος 204,2.11
 εὐψυχία 97,3
 εὐωδία 6,10. 61,9. 72,13
 εὐωχία 6,20. 121,9
 ἐφάμιλλος 64,3
 ἐφαπλώ 61,23
 ἐφάπτω 8,14. 47,4. 92,17.
 102,4
 ἐφαρμόζω, ~μόττω 113,5.
 515,19
 ἐφεδρεύω 64,21. 85,21. 92,6
 ἐφεκτικός 268,7
- ἐφέλω 12,6. 61,2. 344,13.
 506,13
 ἐφίπταμαι 137,8
 ἐφίστημι 3,3. 88,8.17. 244,14.
 246,13.15. 275,13. 276,1
 ἔφοδος 140,15
 ἔφομαρτέω 74,7
 ἔφορμιά 48,17. 455,18
 ἐφηννέω 69,22
 ἐχέγγνος 18,5. 25,9. 31,10
 ἐχέμυθος 102,7
 ἔχω τοῦ λόγον 157,3
 ὁμοίως ἔχω 184,2
 οὕτως ἔχω ofst, z. B. 164,10.13
 ἔωσφόρος 279,1
- ζάλη 139,5
 ζάω 116,14.17. 146,10. 151,
 6. 268,12. 273,16. 283—
 287. 295,18. 296,13. 309,
 11.14. 321,21. 325,2. 370,
 13f. 378,8. 381,15. 393,11.
 420,4. 506,13
 ζήλος 59,19. 147,13.17
 ζήλωτης 7,4
 ζημιόω 265,19
 ζητέω 3,4. 149,6.16.23. 155,
 15f. 164,15. 172,17. 248,
 18. 414,5. 515,3
 ζήτημα 155,15
 ζητήσις 155,8. 156,5. 165,9.
 178,9. 256,7
 ζόφος 264,1
 ζοφώω 264,1
 ζυμός 23,4
 ζωγραφίω 15,17. 65,9. 99,1
 ζωγράφος 13,4. 257,6. 497,
 ζωδιακός 101,10. 102,4 [14
 ζώδιον 101,9. 102,5.14. 103,
 13f
 ζωή 34,2.3.18. 35,8. 37,21.
 46,12. 85,2. 93,16. 94,1.
 111,11. 117,27. 133,5. 136,
 29. 272,3. 283,14—285,2.
 305,12. 361,10. 362. 363,
 1.7ff. 368,12. 371,4—8.
 381,8. 504,5
 ζωητόκος 135,23
 ζωηφόρος 132,8
 ζωογονέω 48,1
 ζῶον 28,3. 31,8. 32,13. 79,1.
 149,21. 160,11. 174,10.
 179,3. 243,7f. 244,20. 251,
 15. 271,4. 272,6. 275,15.
 283,11. 352. 374,11. 392,
 16. 463,10. 469,14. 505,18
 ζωοπλάστης 375,10
 ζωοποιέω 34,19f. 248,7. 249,9
 ζωοτοκέω 271,5
 ζωτικός 247,20

ἡβάω 55,11. 273,1
 ἡγεμονεύω 257,23. 303,2
 ἡγεμονία 352,8
 τὸ ἡγεμονικόν 55,10. 459,26.
 461,10
 ἡγέομαι 257,23f. 259,9 u. oft
 ἡδομαι 87,15. 467,3
 ἡδονή 11,8. 16,15. 19,12. 40,7.
 50,17. 56,8. 74,11. 81,7.17.
 82,7.11. 105,3. 112,1. 124,
 21.25. 126,13. 129,21.23.
 132,7. 138,19. 139,15. 140,
 3. 145,5. 146,4. 253,15.
 255,11. 266,9. 289,17. 311,
 17f. 322,9. 325,1. 337,7.
 340,16. 368,7.14. 412,22.
 456,4. 457,13. 493,5.8.10.
 495,13. 498,22. 503,11
 ἡδυνάθεια 7,19. 9,10. 11,22.
 38,12. 49,13. 61,3. 119,7
 ἡδύτερος 29,6
 ἡθος 256,11
 ἡκω: ὁ λόγος ἡκει 17,24.
 ἐπὶ τέλος ἡ. 339,10
 ἡλιθίος 43,18. 248,15. 498,16
 ἡλικία 10,7. 54,16. 55,4.6.20.
 301,3
 ἡμερώω 350,8
 ἡνιοχέω 352,13
 ἡνιόχης 351,14
 ἡνιοχος (σωφροσύνης) 56,9
 ἡπίως 6,10
 ἡπιώτατος 49,8
 ἡρμοσμένως 29,8
 ἡττάω 33,8. 47,5. 66,3. 138,
 20. 203,3. 344,17. 507,6
 ἡττημα 504,14
 ἡχέω 69,25
 ἡχος 131,21
 θαλαμηπόλος 136,3
 θάλλω 73,12. 119,3. 331,16.
 378,9
 θάλος 133,14
 θανατηφόρος 59,7. 146,7
 θάνατος 32,18. 34,2—25.
 116. 123,14. 127,2f. 136,
 10. 145,8. 146,5. 147,7.
 249,9. 265,16. 276,6f. 280,
 1—7. 284,7. 286,7. 288,9.
 289,1.7. 295f. 309,8. 327,
 11. 331,17. 339,18. 342,13.
 343,13—344,5. 368,11—
 369,1. 385,22. 397,4. 503,
 16. 504,23. 507,1—6. 517,9f
 θαρρῶ 4,4. 147,12
 θαῦμα 318,7
 θαυμαῖω 78,12. 121,3. 137,
 7. 138,1. 257,8. 497,22.
 506,16

θανναστός 7,9. 28,24. 83,17.
 120,22. 504,1. 520,2
 θέα 57,19. 99,7
 θέαμα 82,16
 θεάμων 78,13
 θεάομαι 5,11.13. 8,2. 62,7.
 73,8. 76,21. 78,7. 82,13.
 83,17. 84,4. 87,19. 282,7.
 289,15. 497,23. 520,9
 θεατής 152,5
 θεάτρον 81,12
 θεῖος 8,13. 9,16. 13,1.8. 17,4.
 17. 21,12. 23,1. 42,20. 48,
 21. 56,4. 62,2. 67,2. 77,18.
 80,20. 83,16. 92,12. 98,16.
 104,3. 105,1.16. 106,8. 118.
 8. 121,15. 126,4. 128,6. 136,
 16. 138,26. 146,2—147,11.
 23. 148,13. 149,18. 189,14.
 18. 194,12.15. 260,17. 279,
 5(τὸ θεῖον). 294,7. 300,
 12. 326,12. 350,6. 381,5.
 411,23. 493,7.9. 497,8. 499,
 2. 504,26. 506,25. 507,16.
 θειότερος 303,11 [512,11
 θειότης 84,10. 505,7
 θέλγητρον 70,5. 81,14. 5049,
 θέλγω 119,23. 135,1
 θελκτήριος 132,19
 θέλεις 16,14
 θέλημα 18,3. 37,15. 50,3
 θέμις (οὐ, μή) 70,16. 83,6.
 92,15. 334,8
 θεμιστεύω 84,12
 θεοδώρητος 44,1.
 θεοειδής 274,4 (Pl Pol. VI,
 501B)
 θεοείκελος 64,22. 274,4 (Pl
 a. a. O.). 411,28
 θεολατρέω 335,13f
 θεολογέω 71,13
 θεολόγος 486,15
 θεομισέστατος 466,13
 θεόνυμφος 136,3
 θεόπνευστος 23,14. 257,15
 θεοποιός 119,9
 θεοπρεπέστερος 380,14
 θεόρρητος 111,13
 θεός oft (bes. 31,2. 159—
 165. 169—175. 186. 188f.
 192. 204f. 278 usw.)
 θεόδοτος 493,4
 θεοσέβεια 18,18. 127,6. 185,
 θεοσεβέω 185,1 [4. 505,6
 θεότης 31,1. 505,3.7.17. 507,5
 θεοφιλής 17,18
 θεραπεύω 8,11. 62,6. 68,2.
 128,4. 129,19. 258,14. 290,
 5. 307,19. 379,12. 459,25.
 464,11

θέσις 149,7
 θεσμός 23,16. 29,11. 58,12.
 76,10. 276,1. 462,11
 θεσμοφδέω 89,9
 θεώρημα 38,4. 101,4
 θεωρητός 415,15
 θεωρία 25,4. 138,27. 250,10
 θεωρός 374,8
 θήγω 22,4. 59,17
 θηλυκός 21,6
 θηλύνω 16,15. 461,8
 θήλυς 21,11
 θηρεύω 263,15
 θηριώδης 336,19
 θίασος 58,2
 θλιάσμα 293,2
 θλιάω 97,22
 θλίβω 242,12. 248,18
 θλίψις 85,17. 96,20
 θνησσω 34,18. 116,10. 285,3.
 286,12. 295,18. 301,6.13.
 307,2. 309,10.18. 310,1.6.9.
 343,15. 371,7. 374,7. 376,5.
 386,1. 396,5. 505,22. 507,1
 θνητός 24,12. 30,10. 34,9.13.
 50,24. 104,7. 116,15. 132,
 12. 249,5.7. 275,15.17. 285,
 7. 308,6. 363,17. 369,7f.
 370,10. 505,22. 507,4.5
 θολόω 85,10
 θόρυβος 26,6. 55,13. 120,30.
 503,5
 θράσος 504,10
 θρασύνω 97,16. 99,18. 256,5
 θρασύς 337,17
 θρανύω 151,7. 296,1. 350,8
 θρέμμα 325,4
 θρηπτικός 123,15
 θρηνέω 133,18
 θρήνος 279,10
 θρησκεία 93,1. 493,4. 503,20
 θρομβόω 16,21
 θρόνος (διδασκαλικός) 466,
 10. 503,20; θρόνοι (Engel)
 302,13. 303,10
 θρῆλλέω 63,4
 θρύπις 98,1. 118,17
 θνμίαμα 63,9.11
 θνμός 59,18. 149,1. 151,7.10.
 263,11. 326,5. 456,10. 458,
 22
 θνμοφθόρος 506,19
 θνμόω 148,18. 336,3
 θνσιαστήριον 61,4. 62,14.23.
 459,1
 λατικός 102,18. 266,16
 ιατρεύω 265,14
 ιατρική 167,6f. 168,11. 203,7.
 256,9

λατρικότερος 140,4
λατρός 102,17. 139,29. 167,6.
 168,11. 258,8. 264,11. 265,
 8. 288,14 (Gott). 320,8.
 327,8. 460,3
ιδέα 23,13. 64,11.22. 88,15.
 302,17. 303,5. 497,15
ιδικῶς 84,15
ιδίος 11,7. 19,12. 20,10. 24,
 18. 93,6. 94,18. 302,17.
 303,9. 362,1. 384,10f. 499,
 14. 514,20
ιδίωμα 245,8. 393,1
ιδίως 293,7. 352,3. 397,23.
 398,2
ιδρύω 61,9
ιερός 50,1. 53,9. 65,12. 133,
 24
ἰθύνω 351,15
ικανῶς 15,4. 29,3. 75,4. 137,
 22. 169,2. 254,8. 269,14.
 272,12. 283,9. 314,15
ικεσία u. *ικέτης* 151,5
ιλαρότης 5,10. 6,8. 47,16.
 59,4. 124,9
ιλαρόνω 128,1
ἰνδάλλομαι 83,16
ισάγγελος 25,16
ισάζω 506,8
ισάριθμος 66,15
ισηγορέω 70,18
ισημερινός 101,18
ισοδύναμος 498,18
ἰσότης 34,2.21
ιστορέω 18,14. 86,13. 121,21.
 123,7. 348,5. 396,2. 403,16.
 414,8. 415,17. 416,17
ιστορία 27,5. 37,19. 307,10.
 380,19
ἴσως 5,15. 16,12. 17,23. 18,
 16. 30,6 etc.
ἰσχυρῶς 43,9. 50,8. 316,14
ἴχνος 507,11
ἰχώρ 8,15. 9,9. 49,9

καθαίματτω 56,9
καθαίρεσις 345,11
καθαίρω 122,3. 140,9. 338,
 14. 368,12
καθαρίζω 118,13. 130,1. 325,
 20. 459,2
καθαρένω 128,33. 130,12
καθαρίζω 322,17
καθαρισμός 327,17
καθαρομόζω 37,7. 51,11. 79,7
καθαρός 6,2.5. 37,7. 48,7.
 51,21. 55,8. 56,5. 61,7. 66,
 16. 71,25. 75,15. 83,8. 84,
 25. 87,19. 118,11. 121,25.
 130,23. 138,11.22.28. 147,

12. 284,8. 388,11. 403,6.
 460,11. 462,10. 464,16.19.
 466,4.7. — *καθαρώτερος*
 379,20. 506,5; ~*τατος* 50,
 20
καθάρασιος 135,17
κάθαρσις 374. 81,3. 289,6.
 298,1
καθαρῶς 72,22. 520,9
καθέλω 56,6
καθεύδω 309,6—310,2. 317,
καθιερῶω 53,18 [16
καθίζω 20,2
καθιπτεύω 84,26. 103,12
καθίστημι (*καθιστάνω*) 48,
 15. 96,3.13. 136,22. 156,5.
 290,13. 303,2. 332,18. 497,
 28
κάθοδος 403,13. 504,22
καθολικός 382,5
καθομολογέω 66,10
καθοράω 15,9. 348,6
κάθυγρος 85,6
καθυλομανέω 123,8
καθυφίημι 64,7
καθωραίζομαι 494,10
καινός: ἄσμα 69,22. 136,21.
χάρις 69,23. αἰών 51,20.
 70,2. 74,7. 94,9. 116,1.
κτίσις 114,9. 119,29. δια-
θήκη 316,9
καιρός 11,9. 12,12. 15,7. 21,
 1. 44,4. 55,9. 71,6 (*κ. ἥδε*).
 85,22. 96,10. 103,14.19.
 104,3. 114,27. 121,22. 124,
 3. 153,12. 176,10. 194,10.
 248,20. 295,11. 242,4. 381,6
κακία 48,16. 56,10—66,18.
 76,15. 104,16. 105,22. 109,
 6. 110,13. 111,6. 180,6.
 261,7. 264,8. 271,13. 281,9.
 287,11. 294,7.10. 311,16.
 324,9. 512,18
τὸ κακόν 74,13. 93,13. 96,14.
 99,2. 105,9—107,11. 110,
 15. 111,3. 125,12. 126,10.
 130,27. 135,18. 154,2.11.
 155,6. 11. 161f. 164,14.
 165ff. 168,1.13f. 169. 172f.
 175,6. 178,9.13f. 179f.
 185ff. 189f. 194,4.6. 226,
 18. 260,6. 263,2.12. 267,23.
 271,12. 276,11. 278,8. 282,
 1. 283,16. 285,4. 286,4.
 289,2. 295,8. 311,15. 318,3.
 332,11. 333,5.8.18. 335,10.
 381,13. 458,26
κακοποιέω 268,11. 319,9
κακοποιητικός 507,18
κακοποιός 284,4

κακοπραγίω 130,11
κακοπράγημα 67,5
κακός 21,16. 108,16—110,15.
 167f. 173. 180,2.5. 183,8.12.
 184,10.14. 185,1.4. 194,10.
 244,21. 271,13. 281,2f.12.
 342,4. 343,10. 458,26. 460,
 11. 461,2. 503,8.13. 507,
 11. — *κακῶς* 157,3. 180,8.
 244,21. 392,17
κακοτρόπως 20,18
κακουργέω 268,12
κακοφροσύνη 38,19. 104,7
κακόω 291,3
κακύνω 506,4
καλινδέομαι ἐν 493,6
καλλίδενδρον 93,17
καλλίνικος 133,13. 316,8
κάλλιος 246,3. 263,5
ἐπὶ τὸ κάλλιον 393,9. πρὸς
τ. κ. 263,13
καλλιπάρθενος 6,18. 52,8.
 69,15. 96,19. 98,7. 119,12.
 121,24
καλλίπινος 93,17. 133,13
κάλλιστα 29,8. 121,24. 154,6
κάλλιστος 7,12. 93,17. 121,
 24. 271,8. 374,11. 506,16
καλλιφεγγής 46,5
καλλιφωτία 81,15. 257,2
καλλονή 497,23
κάλλος 5,8. 6,8. 23,10. 35,20.
 37,12. 50,21. 64,8—65,14.
 72,2.17. 75,17. 78,4. 79,3.
 82,14. 83,17. 84,5. 87,20.
 118,1. 120,21. 122,3. 132,9.
 134,26. 205,14. 250,14.
 255,11. 271,4. 274,9. 289,
 14. 301,3. 304,6.9. 332,13.
 334,1. 340,9. 506,11.14f
κάλλυντρον 118,20.22
καλλωπίζω 4,1. 127,3. 256,2
καλλωπισμός 60,17
τὸ καλόν 9,7. 13,10. 46,4.
 77,10. 82,16. 111,3. 256,1.
 265,5. 272,9. 276,1. 280,11.
 304,6.9. 334,1. 340,9. 506,
 15
καλός 10,6. 12,16. 33,22. 39,
 10. 41,11. 53,10. 67,22. 98,
 8. 116,22. 137,11. 265,1.
 271,9. 280,7. 285,12. 289,
 13. 290,9. 309,3. 497,22.
 506,17
καλῶς 15,4.7.9. 63,21. 139,
 24. 154ff. 169,3.6. 170,7.
 188,1. 249,12. 259,9.15f.
 265,3. 289,5. 305,6. 322,
 17. 330,16. 456,3. 466,12.
 514,17

κάλυξ 72,1. 136,23
 καλίπτω 20,5. 118,17. 126,
 25. 260,19. 381,20
 κάματος 123,12
 κάμνω 256,9. 264,11
 κανών 462,11. 506,9
 καπηλεία 57,23
 καρατομέω 134,26
 καρδιά 55,17. 58,5. 85,11.
 93,9. 120,31. 123,15. 128,
 1.12. 130,2.20. 138,15.18.
 29. 256,21. 334,12
 καρδιάω 73,15
 καρπένουμαι 5,2
 καρπίζω 289,17 (U καρπού-
 μένος)
 καρπός oft
 καρποφορέω 18,8. 127,13.22.
 293,15
 καρποφόρος 127,30
 καρτερέω 74,9. 131,2. 140,
 25. 515,8
 καρτερός 124,21. 134,12;
 ~ως 41,12. 96,23. 134,22.
 139,15. 140,19
 καταβαίνω 36,2. 513,6. 517,
 6. 520,5
 καταβάλλω 139,25. 254,8.
 309,17. 314,10
 καταβάσιος 298,1. 378,11
 κατάβασις 21,5
 καταβολή 16,6
 καταγγέλλω 62,10. 310,4
 καταγίγνομαι 71,23. 313,1
 καταγινώσκω 514,1.2
 κατάγνωσις 30,11
 καταγορέω 50,9
 καταγορέω 100,9. 101,3
 κατάγω 45,18. 386,2
 καταγωγήιον 6,13. 124,25
 καταγωνίζομαι 97,18. 504,
 18
 καταδυπανάω 126,15. 381,1
 καταδίκη 30,11. 33,8. 319,16.
 331,17
 καταδουλώω 332,9. 503,12
 καταθεματικός 103,7
 καταθίω 87,13
 καταθνήσκω 135,11
 καταίρω 120,4
 καταισχύνω 325,1. 506,20
 κατακαλύπτω 79,17
 κατάκαρπος 118,24.30
 κατακερματίζω 158,2. 347,
 24
 κατακλείω 57,6.7
 κατακλίνω 5,24
 κατακλύζω 47,2. 298,1
 κατακλυσμός 59,15. 75 ff.
 123,21. 124,13. 126,27
 Methodius.

κατακοσμέω 103,5. 114,3.
 119,6. 497,19. 498,27.30
 κατακόσμησις 114,3. 375,6
 κατακούω 8,12
 κατακρατέω 403,7
 κατάκριμα 332,4
 κατακρίνω 269,9. 294,12.
 344,12.20
 κατάκρισις 33,11. 129,8. 293,
 8. 311,4. 319,16
 κατάκριτος 116,14. 269,13
 καταλαλέω 457,14
 καταλαμβάνω 5,21. 55,7.
 100,1. 103,6. 121,15. 507,
 5. 513,7. 515,10
 καταλάμπω 84,24
 καταλείβω 31,17
 καταλείπω 17,1. 29,13. 32,
 20. 33,2. 35,11. 75,20. 78,
 18. 83,12. 125,21. 151,1.
 154,9. 173,10. 174,2. 183,
 11. 185,2. 291,4. 292,2.
 295,4. 368,18. 414,1. 507,
 11. 515,12
 κατάληψις 258,13. 263,14
 καταλλαγή 46,11
 κατάλογος 77,15
 καταλύω 33,8. 109,2. 361f
 καταμανθάνω 256,20. 310,4
 καταμετρέω 149,2
 καταμιαίνω 281,7
 καταναγκάζω 43,2
 καταναλίσκω 111,11. 126,13.
 310,8. 347,27. 348,5.10.
 363,17. 377,16. 378,8
 κατανθεμόω 98,16
 καταντία 90,3
 καταντλέω 254,12
 καταξηραίνω 127,7
 καταξιόω 18,13. 77,3. 78,13.
 79,6. 194,5
 κατάπανσις 499,27
 καταπαύω 114,11. 149,3.
 320,1 (τ. λόγον)
 καταπέμπω 9,22. 12,24. 47,
 11. 126,19
 καταπέφνω 97,9
 καταπίνω 363,15. 371,6. 381,
 18.20
 καταπίπτω 297,3. 331,5.
 375,2
 καταπλάζω 128,3
 κατάπληξις 97,2. 255,8. 318,
 8. 465,5. 504,1
 καταπνέω 71,4. 345,14
 καταποντιόω 33,6. 59,15
 καταπροαύνω 140,3 Pl Tim.
 67 A
 κατάπτωσις 314,18
 καταράσσω 313,12

καταργέω 276,14
 κατάροδος 81,8. 84,23. 123,13
 καταραθυμέω 66,14
 καταριθμέω 18,13. 74,4
 καταρρηπύω 281,7
 κατάροχος 7,1. 121,22. 258,1
 κατασβέννυμι 49,2
 κατασίπω 458,2
 κατασιγάω 38,11
 κατασκέπτομαι 50,25. 94,10
 κατασκενάζω 18,4. 24,17.
 36,19. 101,7. 113,12. 171,2.
 174,4. 248,10. 250,13. 255,
 8. 260,18. 261,5. 271,10.
 275,1. 281,14. 283,11. 289,
 13. 318,13. 332,11. 373,12.
 374,18. 379,11.17.19. 399,
 3. 506,22
 κατασκευή 22,10. 42,3. 260,
 17. 261,3. 269,2. 270,12.
 282,5. 284,12. 505,3
 κατασκιάζω 116,25. 119,11
 κατασπάω 47,17. 92,17. 140,
 15
 καταστάζω 31,17. 59,5
 κατάστασις 103,9. 246,6.
 300,3.10. 393,13
 καταστεριόω 102,7.15. 103,
 2.14
 καταστέφω 6,9. 26,1. 94,1
 καταστηλώω 123,7
 καταστολή 73,16
 καταστράπτω 63,7
 καταστρέφω 127,12. 403,15.
 511,12
 κατασίρω 92,22
 κατασφαλίζω 63,3. 115,17
 κατατάττω 243,4. 244,18.
 392,14
 κατατέμνω 320,13
 κατατρέχω 38,16
 καταυγάζω 494,3
 καταφαγέω 494,14
 καταφαίνω 318,9. 341,2
 καταφανής 15,16. 20,6. 43,
 16. 84,1. 262,7. 451,13
 καταφέρω 49,17. 312,17.
 313,13
 καταφεύγω 18,5. 243,13
 καταφθείρω 382,12
 καταφιλέω 5,13
 καταφλέγω 317,4. 378,1.
 379,5. 464,14
 καταφορά 11,22
 καταφρονέω 29,6.15. 30,15.
 504,9
 καταφήσημα 139,13
 καταφνενύω 35,17
 καταχλεύω 126,28
 καταχράομαι 22,19. 39,4

καταχρηστικῶς 361,11
καταψεκάζω 49,8
καταψηφίζομαι 496,21
καταψύχω 351,10. 379,4
κατεγγνάω 58,20. 77,18
κατελέω 126,12
κατεργάζομαι 53,10. 60,3.
98,4. 331—335
κατέρχομαι 13,13. 33,2. 35,
12. 78,19. 89,12. 380,12.
396,1
κατενθύνω 105,11
κατεννάζω 287,5
κατέχω 13,5. 415,3
κατηγορέω 24,2. 179,4
κατοικέω 138,12.30. 301,8.
344,6. 403,7
κατοικίζω 10,14. 51,22. 65,
13
κατοικτιζώ 84,17
κατοκωχή 121,15
κατολιθαίνω 5,17. 48,18.
59,14. 100,11
κατολοφύρομαι 48,17. 464,6
κατομβρόω 378,11
κατονομάζω 72,11
κατοπτένω 365,10. 503,17
κατορθόω 58,4. 67,3. 112,8.
319,8
κατόρθωμα 58,12. 79,15.
113,12. 119,13
κατόρθωσις 112,8
κάτοχος 17,3
κάτω 49,16. 68,18. 82,2. 92,
15 (βρίθω η. νεύω). 259,
6. 325,4 (ἀσχολεῖσθαι).
504,14 (αἱ κάτω δυνάμεις)
καῦμα 455,14
καυστικός 317,9. 377,17
καύτων 65,15
καυχάομαι 287,3
κείμαι 88,2. 307,19. 319,8.
333,15. 334,16. 344,3. 374,
8. 411,6
τὸ κείμενον 27,16. 29,6. 40,
1. 248,13
κενοδοξέω 466,11
κενοδοξία 44,3
κενός 65,24. 256,7. 299,15.
349,16
κενόω 251,16. 252,1. 339,15
κεντέω 513,10
κεφάλειον 28,23. 39,4. 75,4.
253,4. 320,1. 329,5. 463,12
κηδεμονία 126,4
κηλέω 81,17. 121,20
κηλὶς 63,7. 121,25. 281,8
κῆπος 5,1. 22,16
κῆρ 332,10
κηροπλαστέω 23,7

κηρίον 333,6
κήρυγμα 37,9. 125,10.19.
345,4. 493,12f
κηρύσσω 77,12. 125,16. 126,
3. 303,7. 493,17
κηφίην 333,6
κίβδηλος 17,18. 292,3
κικλήσκω 24,3. 60,12. 66,11.
119,1
κιναιδία 107,6
κίναιδος 107,2
κινδυνεύω 81,1. 175,5
κίνδυνος 7,17. 303,16
κινέω 28,13. 104,6. 108,8.
121,2. 170,8. 281,11. 348,
3. 456,1. 498,12f
κίνησις 93,6. 99,3. 101,8.
102,2,5. 104,6.11. 105,10.
110,12. 111,4. 149,3. 152,7.
179,5. 187,2. 397,9
κλαίω 460,5
κλεψίγαμος 19,11
κλεψιμαῖος 22,7
κλεψίσοφος 18,17
κληρονομέω 186,11. 246,7.
369,2. 370f. 393,13
κληρονομία 123,24. 128,27.
368,18
κληρόω 18,14. 20,11. 80,7.
121,4. 140,4. 186,11. 466,
10
κλίνω 116,12. 307,2,6. 309,
18. 368,11.16. 386,1
κλισιάς 70,15
κλύδων 381,12
κνησιμόδης 126,26. 130,16
κοιλαινῶ 347,21. 348,1
κοιμάω 36,13f. 123,22. 309,
16. 414,8. 416,15
κοινός 107,1. 156,1,8. 247,
16
κοινωνέω 9,16. 39,19. 61,7.
183,9
κοινωνία 35,21. 42,2. 75,21.
121,13. 183,9—14. 270,9.
326,1. 413,9. 460,5
κοινωνός 79,6
κόκκος 249,13. 250,5. 405,5
κολάζω 40,6.18. 107,16. 248,
11.18. 249,3. 265,13. 268,
7. 276,14f. 399,1. 414.
469,13
κόλασις 265,12. 379,2
κολοβόω 17,15
κολούω 265,8 Md, 279,5 Pet
κομιδή 23,2
κόνης 135,19
κόρη 133,18. 134,19
κορυφαϊότατος 7,16. 10,18.
80,23. 336,14

κοσμέω 8,11. 13,13. 22,12.
46,4. 65,16. 69,12. 70,9.
79,13.17. 87,16.23. 94,3.
99,16ff. 101,6. 103,15. 113,
10. 116f. 116,21—120,13.
122,13. 159,14. 256,17.
257,11. 258,14. 306,1. 498,
14. 505,3
κόσμημα 362,8
κόσμητρον 118,11
κοσμικός 58,6. 69,12. 113,8.
130,14. 138,28
κόσμιος 22,2
κοσμίως 22,1. 66,1. 131,14
κοσμοποιία 114,11. 516,11
κόσμος (Welt) oft. 7,20. 10.
12. 12,24. 15,16. 16,3. 18,2.
29,9. 48,3.16. 55,7. 64,9.
66,3. 76,11.16. 83,4.12. 91,
13. 96,4. 100,3. 102,2. 114,
17. 116,30. 122,1. 123,25.
128,30. 129,2. 162. 163,2.
172,1. 176,1. 203,6. 205.
4.8.12. 271,4,9. 275,10 (ὁ
ζ. τοῦ ζ.). 298,1—303,13.
312,19. 314,12. 319,6. 343,
14. 348,21. 350,11 (μικρός).
351,2. 363,9. 381,12. 415,
2. 495,19—32. 496f. 498,
14.16.21. 499
κουφίζω 81,8. 82,2
κούφος 82,12
κούφος 6,3. 7,20. 70,5
κράζω 8,21. 12,7. 134,22.
135,20
κραιπαλιῶ 59,14. 336,2
κράσις 176,1
κραταῖος 296,2. 498,29
κραταίωω 31,16.19. 342,7
κραταίωμα 504,21
κρατέω 34,7. 43,4. 47,16. 60,
15. 122,14. 127,13. 129,22.
26. 131,17—137,1. 137,14.
148,19. 151,3. 156,3. 187,
10. 311,17f. 324,15f. 334,
4. 344,14. 368,14. 458,25.
460,8. 494,19.21. 496,11.
498,5. 514,6
κρατιστεῦω 26,13. 285,5
κράτιστος 53,17. 129,14
κράτος 39,6. 71,15. 96,10 η.
125,13 (κατὰ κ.). 136,28.
278,6. 379,6. 503,3
κρατύνω 28,17. 43,9. 57,17.
260,11. 282,16. 324,14.
379,6. 460,2
κρείττων 8,10. 25,11. 37,3.
64,5. 71,8. 77,20. 85,8. 88,
2. 97,3. 98,17. 103,9—107,
4. 109,12.15. 120,23. 124.

8. 137,24. 138,31. 139,10.
140,28.30. 146,11. 147,8.
149. 152,12. 156,11. 157,2.
160,1. 165,19. 172,13. 173,
5. 174,1. 175,4. 185,3. 187f.
194,5. 204ff. 245,11. 251,1.
298,3. 300,9. 304,5. 393,4.
504,4
κρημνώδης 54,10
κρίμα 513,3. 517,14.18f
κρίνω 41,23. 44,14. 116,28.
265,3.7. 279,1. 294,11. 319,
13. 379,4.15. 511,3.5. 517,
14f.18.20
κρίσις 71,11. 120,14. 126,16.
319,10
κρίσις 110,9. 135,5. 310,11
(τ. λόγων). 323,6
κριτικός 24,9
κρίπτω 150,13. 203,16. 257,
1. 515,21
κρησταλλώδης 351,11
κτάομαι 64,9. 116,30. 118,
20. 130,14. 133,25. 137,17.
256,12. 283,5. 310,18. 315,
11. 331,1. 336,9. 363,9.
520,7
κτῆμα 52,9. 184,7. 368,15.
371,8.11
κτιζω 64,17. 277,6. 299,17.
304,9. 349,6. 379,7. 516,12
κτίσις 76,13. 96,4. 114,9.28.
119,30. 298,5.15.17. 301,6.
320,19. 498,16. 503,3. 504,
31. 506,11
κυανοβόστρυχος 136,5
κυβερνάω 47,3. 257,7. 350,6
κυβερνήτης 130,24. 139,2.
257,7—13
κυβικός 411,26
κυκάω 60,2
κυκλικός 105,10
κύκλος 100. 101f. 103,12.
131,15. 149,2.5.17. 339,17
κυκλοτερός 411,26
κῦμα 47,7. 48,19 (τ. ἀνοίας
u. ἡδονῆς). 148,8. 254,10.
514,10
κυριακός 327,15
κυριεύω 226,18. 318,3
κύριος oft, bes. 56,16—58,8.
78ff. 114f. — ἐν εὐαγγε-
λίοις 7,13. 54,19
κυσίς 36,15. 69,10. 86,22.
283,3. 327,6
κυσιώτατος 352,2.3. 416,20.
514,15
κῦρος 71,15. 278,6
κυσώω 256,10
κύτος 47,9

κῦω 28,4. 89,10
κώλυσις 284,16
κωλυτικός 466,14
κωλύω 107,16. 108,2. 137,20.
224,7. 265,8. 267,4. 268,11.
284,13. 285,2. 330,6.9.16.
331,5. 333,16. 503,18
κωτίλος 137,27
κωφείω 521,10
λαβή 39,3. 331,3
λαθραίως 20,24
λαθροαγορεύω 44,21
διὰ λαίλαπος λαλεῖν oder
εἰπεῖν 316,22. 515,4
λαμπαδηφόρος 69,2
λαμπρός 30,9. 67,14. 69,20
λαμπρότης 87,14.21. 511,14
λαμπρῶς 29,4. 49,6. 64,3.
134,5
λαός (Israel) 68,5. 90,1. 194,
11. 248,2
λειμών 5,14. 6,19. 25,22. 70,
8. 82,14. 83,14. 147,10
λειότερος 28,18
λειτουργός 302,12. 303,11
λείπει, ~εται 12,14. 42,4.
130,9. 250,11. 283,12. 512,
7. — τὰ λείποντα 147,18
λέπρα 455—457. 463,14. 466,
12. 469,9.11
λεπράω 466,3
λεπτομερής 398,3. 413,6;
~έστερος 505,30. 506,2
λεπτός 28,23. 313,15
λευκαθίζω 456,4. 457,13
λευκαίνω 455,11f.18
λευκότατος 51,21. 82,5
λευκότης 30,7
λήγω 82,8. 268,9. 504,10
λήθη (τ. καλῶν) 77,9
ληΐζω 295,10
λήμμα 97,2
ληρέω 308,4
ληρώδης 301,15
ληστεύω 151,13. 323,5
ληστής 337,17
λήσις 184,10.13
λιγυρός 71,5
λιπαίνω 124,16
λιτάζομαι 134,8
λογίζομαι 333,8. 335,3.10.
495,17
λογικεύομαι 256,2. 326,22
λογικός 32,11. 45,24. 64,18.
65,4. 275,5. 469,12.16.
503,19. — λογικώτατος
23,5. 31,8
λογισμός 38,13. 45,24. 51,23.
54,9. 56,5. 60,10.20. 85,10.

98,18. 138,13.20.29. 205,
13. 264,1. 273,14. 295,2.
333,11.13. 337,1.15. 339,
14. 340,5.10. 342,12. 365,
10. 520,10
λογογράφος 57,18
λόγος (Sohn Gottes) 9,5. 12,
24. 13,17. 17,15. 30,19.
31,20. 33,7. 35,7—37,21.
57,12. 60,2. 63,8. 69,18.
74,15. 75,23. 77,18. 79,11.
87—93. 96,7.16. 119,4.14.
128,10. 129,6. 132,24. 133,
8. 134,8. 135,31. 296,5.
499,9. 504. 506,13.23
λόγος oft. 3—9. (8,13 οὐ
θεῖοι λ.). 11,2. 15,4f. (25,
22. 68,3 λ. προφητικός).
34,17. 42ff. 46—50,16. 52f.
57,22. 60,11. 68—72. 80.
82—84. 86,22. 88,11. 92.2.
96f. 102f. 107,12. 110ff.
129,10 usw. 254ff. 262f.
270f. 294ff usw. σπερμα-
τικός λ. 249,13. 404,5.
λόγοι und ἔργα 256,8ff.
(προβαίνοντος τοῦ λ. 270,
7). 297,4. 300,1. 469,16
(πνεύματι κ. λόγῳ). 497,
18. — (ἔχει λ.) 17,24.
(τῷ λόγῳ ἕναι) 335,9.
(ὡς λόγον εἰπεῖν) 103,13.
148,8. (συμμετρία τ. λ.)
320,3. (διανοήσεις τ. λ.)
328,24. (ὁ ὄρθος λ.) 513,11
λοῖγιος 97,11
λοιδορήσις 318,15
λουτρόν 36,6. 88,6.17.19
λοχεύω 50,17. 85,20. 92,7
λοχεύω 23,9
λύθρον 59,17. 135,19. 279,13
λυμαίνω 22,16. 41,20. 89,11.
92,8. 292,3. 379,4. 455,12.
503,20. 507,3
λυμαντήριον 56,14
λύπη 59,20. 74,12. 81,7. 82,8.
105,3. 136,11. 263,11. 301,
8. 337,7. 456,8. 457,17
λύρα 256,12
λύσις 282,1. 285,8. 308,3
λυσιτελής 25,13
λυσσάω 82,11. 337,17
λυτήριον 123,12
λυτήριος 123,13. 506,22
λυχνιαῖος 123,13
λύω, λόγον (Jh »tollere ra-
tionem«) 270,1. 274,13.
275,7. (Jh »labefactare et
frangere«) 277,11f. 285,15
usw.

- λωβίωμα 66,18. 130,10. 289, 2.15. 458,2
 λώβημα 290,15
 λωφάω 15,19. 254,10. 458,26
- μάθημα 8,17. 9,16. 10,9.18. 12,17. 37,10. 59,4. 110,2. 118,8. 188,11f. 493,4.7.9. 494,5
 μαθηματικός 103,6
 μαθητεύω 13,6
 μαθητής 78,9. 459,8. 493,17
 μάκαιρος 136,3
 μάκαρ 65,12. 132,9—136,27 (10m.)
 μακαρίζω 78,5.11
 μακάριος 4,4. 6,13. 9,13. 18, 11. 19,7. 23,16. 32,12. 35, 16. 51,18. 79,11. 80,24. 83, 18. 88,16. 98,20. 104,4. 119, 10. 137,11. 138,1. 260,10. 327,15. 385,17. 516,17
 μακαριότης 278,15. 302,8
 μακαρισμός 138,24
 μακαριστότατος 331,15
 μακαρίως 258,5
 μακαριώτατος 381,8
 μακροίων 274,12
 μακρόν m. Gen. 19,15. 105,2. 107,5. 147,16. 310,12; ein-
 fach gesetzt 125,8. 126,7. 457,19. 459,2
 μακρογορέω 11,18
 μακροθεν 82,13. 83,15. 257,1
 μακροθυμέω 512,10
 μακρολογία 121,16
 μακρός 121,19. 257,14. 318, 9. 338,19. 345,12. 381,2: ~τερος 44,12. 339,8; ~τα-
 τος 45,9
 μάλθακος 9,8. 23,5
 μάλιστα z. B. 29,6. 35,10. 91,4. 153,8. 156,2f. 157,8. 163,13. 194,7. 289,10. 327,4
 μανθάνω 3,4. 71,9. 106,13. 137,7.21. 156,13. 157,2. 188,12.14. 190,5. 251,13. 260,21.23. 266,10. 272,11. 308,15. 309,5. 518,3
 μαραίνω 374,19
 μαργάω 11,16. 455,19
 μάρτυρ, μάρτυς 25,9. 31,10. 71,9.17.20; m. Blut 17,13. 112,10. 315,7.14. 316,8.9. 328,1
 μαρτυρέω 47,14. 73,17. 74,8. 276,6. 298,9. 349,15. 520,4
 μαρτυρία 250,12
 μαρτύριον 63,1. 98,2. 520,2
 μασητικός 248,19
- μάταιος 57,8. 103,8. 260,14. 289,17. 299,17. 347,21
 ματαιοσκόπος 111,10
 ματαιότης 299,6
 ματαιώς 27,2. 298,4
 μάτην 156,13. 203,8.14. 204, 5. 205,16. 254,13. 299,16
 μάχη 22,4. 59,18. 96,23. 122,9. 255,3
 μαχλάω 368,7. 494,13
 μάχομαι 108,14. 138,19. 139, 15. 260,20. 338,2
 μεγαλαύχῃσις 503,18
 μεγαλειός 517,1
 μεγαλόδοξος 138,2
 μεγαλόδωρος 379,1
 μεγαλοπρεπής 7,16. 28,21. 113,6; ~ίστερος 131,8
 μεγαλοπρεπῶς 3,7. 57,7. 274,10
 μεγαλοσύνη 18,3
 μεγαλοφρονέω 515,17
 μεγαλοφρόνως 137,25
 μεγαλοφροσύνη 6,18. 73,10
 μεγαλόφωτος 378,13
 μέγεθος 23,10. 35,20. 37,12. 38,6. 84,4. 92,1. 96,3. 117, 5. 120,21. 128,29. 250,6. 285,13. 294,2. 301,3. 374, 10. 504,2. 506,25
 μεγεθύνω 49,6. 505,12
 μεθίστημι 103,9. 126,8. 397, 16
 μέθοδος 503,16
 μεθόριος 34,10. 368,13
 μεθύσκω 59,17.20. 60,18. 126,28
 μειδιάω 112,20
 μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς 87,14
 μειώω 96,4
 μειρακιάδης 10,8. 55,4
 μελετάω 10,23. 25,15. 58,8
 μελέτη 9,4. 118,12.21. (γρα-
 φῶν) 309,8
 μέλισσα 113,25. 333,6
 μελλησμός 498,26
 μέλλον 246,2.7. 266,2. 302, 9. 319,10. 378,10. 382,6.9. — τὸ μέλλον 284,3.5. 309,2
 μέλος τῶν λόγων 259,23
 μέλω 133,15
 μελωδέω 12,7. 32,16. 34,25. 50,19.23
 μεμελετημένως 338,19
 μεμελημένως 28,16. 80,15
 μεμπτός 110,4
 μέμφομαι 155,6. 294,6. 323,8
 μέμφεις 188,1. 323,5
 μερίζω 95,2.10. 161,1
- μεριστός 161,3
 μέρος 19,16. 94ff. 101,17. 121,19. 157,11—160,3. 173,15. 174. 177—179. 243,6.10. 250,12. 258,2 (πρὸς μ.). 278,8 (διὰ μ.). 285,10. 286,8. 294,1 (ἐκ μ.). 327,7. 351,1. 384,10. 514, 14
 μεσαίτατος 6,4
 μεταβαίνω 10,17
 μεταβάλλω 23,11. 28,21. 34, 7.12. 110,6. 120,20. 243, 4.5. 245,11—249,8. 250,4. 252,7. 282,15. 303,3—14. 317,9. 337,7. 347,25. 348, 10. 370,10. 393,4. 405,8. 456,8.11. 469,15. 493,17. 494,25.27. 496,14.16. 505, 17. 515,14
 μεταβατικός 149,4
 μεταβολή 46,10. 55,5. 103, 13. 104,8. 124,11. 246,3. 300,10. 393
 μετίγω 517,4
 μεταγινώσκω 265,20. 284, 2. 303,19
 μεταδίδωμι 459,3
 μεταζωγραφέω 23,13
 μετακινέω 186,15
 μετακοσμέω 85,7. 179,6. 272, 12. 303,5
 μεταλαμβάνω 21,13. 36,14. 41,13. 78,13. 91,22
 μεταλλαγή 301,2
 μεταλλεύω 379,7. (513)
 μεταλλοιόω 346,19
 μετάμελος 284,1. 460,10
 μεταμόρφωσις 90,19. 246, 11. 253,1. 394,3. 398,23. 400,13. 497,17
 μεταναστεύω 381,8
 μετανόεω 464,9
 μετάνοια 507,8
 μεταπηδάω 28,14
 μεταπίπτω 275,16
 μεταπλάσσω 320,9. 398,1.3
 μετάπρασις 57,23
 μεταπίρωσις 381,16
 μετασκενάζω 64,17. 277,5. 302,17. 303,7. 379,8
 μεταστοιχείωσις 25,16
 μετασχηματίζω 23,12. 127, 5. 412,20
 μετασχηματισμός 412,18
 μετατίθημι 394,6. 396,11. 397,22
 μεταφέρω 65,12
 μεταχειρίζομαι 70,19
 μέτεμι 46,3. 295,5

μετέχω 36,11. 90,14. 249,6
 μετεωρίζω 81,14. 82,4
 μετεωρολόγος 111,9
 μετέωρος 7,19. 54,9
 μετοικίζω 46,16
 μετουσία 90,17
 μετοχή 33,22. 34,13. 495,29
 μετρέω 499,32
 μέτριος 129,10; ~ως 30,7.
 63,5. 128,32. — μετριώτε-
 ρος 466,17
 μηχανῶν 22,19. 121,17
 μήνυμα 375,1
 μηνῶν 49,4. 60,21. 63,11.
 122,2. 124,13. 169,9. 176,
 4. 180,3. 188,8. 13. 18. 314,
 3. 320,7. 340,3
 μηχανάομαι 140,14. 152,7.
 262,1. 275,7. 295,7. 504,29
 μηχανή 45,25. 268,7. 309,17.
 504,25
 μαιίνω 65,5. 460,5
 μίασμα 121,25
 μικρολόγος 9,15
 μικρὸν ἠέομαι 82,16
 μιμέομαι 13,9. 96,19. 99,1.
 126,30. 147,13. 206,11.
 257,6
 μίμημα 61,24. 271,8. 351,8
 μίμησις 350,10. 498,28
 μιμητής 153,6. 257,4. 11. 336,
 18
 μιμητικώτατος 45,12
 μίξις 138,28. 176,4. 326,3
 μισάδελφος 59,16. 279,12
 μισάνθρωπος 257,1
 μισθός 187,16. 255,15
 μισθωτός 19,11
 μισόκαλος 276,1
 μνημεῖον 248,6. 348,3-7
 μνημονεύω 45,11. 51,22. 93,
 8. 254,5. 339,11. (517,15)
 μόγις u. μόλις 5,15. 19,6.
 25,2. 45,8. 254,7
 μολύνω 65,5. 130,13. 138,18.
 279,13. 513,5
 μόνιμος 87,20
 μονόγαμος u. μονογαμῖς
 40,18f
 μονογενής 30,20. 33,18. 35,
 6. 64,19. 79,6. 274,5. 316,
 17. 516,19
 μονοειδής 175,14
 μόνος οὐτ, καὶ μόνος 149,24.
 158,9. 176,13. 189,15. 190,
 7. 206,8
 μόριον 54,1. 57,2. 74,8. 385,
 20
 μορμύρω 456,3
 μορφή 12,24. 34,12. 64,13.

90,10. 112,2. 135,25. 251,6.
 252,19. 271,5. 272,9. 274,2.
 303,4-7. 380,6. 391,2. 5. 8.
 397,3. 15. 399,12. 415,16
 μορφοποιέω 275,9
 μορφώω 19,4. 20,20. 22,17.
 24,10. 35,17. 37,11. 24. 88,
 15. 91,20
 μόρφωσις 88,15. 504,7
 μουσική 204,7
 μοχθηρία 315,4
 μελωδῆς 16,19
 μεθέομαι 499,16
 μυθικός 111,11
 μῦθος 101,1. 145,3
 μεθώδης 312,10
 μυρία τε περὶ μυρίων 334,
 13
 μυσταγωγέω 69,19
 μυστήριον 69,15. 89,8. 91,17.
 115,14. 146,5. 147,3. 11.
 321,23. 380,18. 493,15
 μυστηριωδῶς 380,16
 μυστικός 494,8, ~ως 146,19f.
 374,15, ~ώτερος 493,3.
 494,5
 μύω 287,9
 μωμάομαι 291,5
 μώμημα 291,7
 μωρία 308,2
 μωρολογία 60,20
 ναίω 136,27
 νᾶμα 6,7. 49,8
 ναός 8,9. 65,13. 68,5. 87,3.
 138,30. 163,15 ff. 271,9.
 285f. 288,13. 403,9
 ναυπηγέω, ~ός 257,6. 7
 ναυτίλλομαι 70,19
 νεανικῶς 77,21
 νεάνις 6,18
 νεκρὴ λαμπάς 133,26
 νεκρότης 248,3. 281,14. 283,
 11. 285,7. 299,3
 νεκροφορέω 258,7. 260,2.
 312,3
 νεκρώω 69,8. 97,19. 116,16.
 248,3. 284,6. 324,5. 326,
 19. 327,20
 νέκταρ 133,30
 νεμεσάω 279,5
 νέκρωσις zu 281,12
 νεολαία 70,2
 νεόνυμφος 136,3
 νεοσαγής 134,18
 νέστης 55,10
 νεοφώτιστος 88,20
 νέυω 34,7. 82,2. 92,15. 324,5.
 333,1. 337,6
 νέως 53,15. 120,5. 286,6

νεώτερος 256,19. 499,5
 νηδύς 135,24
 νηνεμία 139,5. 381,13
 νήπιος 10,12. 301,1. 3
 νηπιτικῶς 256,20
 νηστεία 41,9
 νηφάλιος 59,3. 22
 νήφω 97,14. 295,2
 νήχομαι 345,14
 νήπις 129,17
 νικαφόρος 135,2
 νικῶν 33,9. 34,25. 85,10.
 96,16. 97,17. 118,9. 127,11.
 131,7. 139,14. 146,4. 157,
 2. 165,15. 175,3. 5f. 8. 250,
 3. 315,12. 345,6. 369,1.
 405,8. 504,4. 9. 14. 515,17f
 νικητήριον 83,11
 νίκος 292,2. 368,18
 νοερός 411,25. 415,14
 νοέω 20,4. 115,3. 116,25f.
 117,14. 125,5. 242,3. 243,
 14. 246,1. 247,12f. 251,2.
 277,2. 295,9. 312,11. 328,
 22. 374,17. 379,18f. 380,
 19. 393,8. 493,19. 494,1.
 516,20
 νόημα 244,16. 392,12
 νοήμων 515,8
 νοητός 35,16. 48,3. 65,10. 77,
 19. 90,1. 127,21. 282,13
 νοητῶς 90,12
 νοεῖν 18,17
 νόθος 5,11. 60,8. 127,28
 νόμιμος 183,11, ~ως 44,21.
 116,20
 νομοθεσία 114,1. 123,17.
 125,4. 127,21. 128,13. 340,
 10f
 νομοθετέω 40,20. 54,20. 56,
 17. 60,18. 331,11. 469,17
 νομοθέτημα 98,10. 125,2.
 126,21. 332,8
 νομοθέτης 29,10. 108,4. 10.
 455,9. 456,4. 463,13. 466,1
 νόμος 10,1 (10,21). 50,8. 14.
 53,10. 58,7. 61,21. 77,17.
 107,16—110,15. 115,7. 28.
 118,2. 120,2. 122,6. 8. 10.
 124,3. 14. 126,10. 16. 128,26.
 31. 131,4. 281,4. 320,15. 17.
 322f. 325,19. 333,2. 340,8
 —343,3. 345,4. 463,9
 νόσος 139,32. 289,3. 295,12.
 296,16 ff. 517,16
 νοσηλεύω 41,9
 νόσος 41,14. 16. 20. 136,9.
 139,30. 140,3. 265,9f. 272,
 11. 284,11. 289,5. 357,17
 Anm. 455,16. 466,12

νοτίς 247,20
 νουθεσία 469,5
 νουθίτησις 286,14
 νοῦς 10,9. 29,2. 35,17. 39,3.
 49,17. 50,25. 52,4. 53,5.
 54,13. 55,14. 89,3. 92,8.
 118,13. 129,6. 148,10. 149,
 2.22. 167,12. 244,13. 251,
 14. 253,4. 256,11. 258,3.
 320,9. 334,18. 337,9. 340,
 10. 341,6. 342,10. 463,2.
 9.14. 514,14f. 516,1
 νυμφαγωγέω 65,16. 87,17
 νυμφεύω 36,19. 37,7. 65,6.
 69,17
 νύμφη 72. (τ. λόγον) 74,15.
 94,4. (ὁ λόγος) 133,13
 νυμφικός 51,23
 νυμφών 74,7. 96,21. 133,19
 νυσταγμός 68,21
 νῶτος τ. στερεώματος 313,
 3. 314,12

 ξένος 134,25. 137,6
 ξηραίνω 286,9
 ξηρός 348,2. 350,9f. 378,7
 ξύλον τ. ζωῆς oder τ. γνω-
 στοῦ 34,10. 117. 283,13.
 284,6.13. 505,7. 506,25
 ξυγγίνομαι 397,16
 ξυνδέω 23,3
 ξυνέμπορος 80,13
 ξυνέπομαι 69,24

 ὄγκος 313,13. 327,6. 346,18.
 347,27. 350,2, ~ὼ 357,
 17 Anm.
 ὀδενῶ 5,4. 10,19. 12,13. 120,
 8.10
 ὀδηγός 137,12
 ὀδοιπορία 61,2
 ὀδός übertrag. 27,8. 46,7.
 58,1. 65,21. 66,8. 133,24
 ὀθνεῖος 10,20. 41,22. 334,2
 οἰακίζω 99,4. 105,7
 οἶαξ 278,7
 οἰδάω 466,7
 οἶημα 256,2
 οἶησις 55,14. 111,11. 466,13
 οἰκεῖος 11,4. 25,13. 44,9.
 110,5.7.9. 148,13. 149,8.
 184,6. 289,3. 320,10. 337,
 9. (~ως 35,4)
 οἰκειότης 28,24
 οἰκησις 51,21. 62,4. 363,11
 οἰκοδομεῶ 36,5. 37,20
 οἰκοδομή 348,4. 504,25
 οἰκοδόμημα 285,12. 348,4

οἰκουμένη 84,16. 101,4. 105,
 11. 114,19. 115,18. 380,13
 οἰκονομίω 503,15. 504,5
 οἰκονομία 146,19. 149,18.
 380,17
 οἰκτεῖρω 47,9
 οἰκτιζω 464,7
 οἰκτιρμός 123,14
 οἶνοχοεῶ 4,13
 οἰόσθε 152,9.11. 176,3. 179,5.
 251,2
 οἰστρογηλατίω 41,20. 44,5. 59,
 13. 119,21
 οἰστρος 8,22. 22,14. 38,18.
 124,24. 325,22. 326,6. 455,
 19
 οἰστροῦδος 131,1
 οἴχομαι 69,1
 οἰκλάζω 85,18. 307,1
 ὀκνηρότερον 345,12
 ὄλβος 132,6
 ὀλέθριος 32,18. 496,10. 498,1
 ὄλεθρος 33,8. 174,2. 275,8.
 296,3. 332,10. 336,6. 342,
 14
 ὀλετήρ 503,21
 ὀλιγοχρόνιος 376,11
 πρὸς ὀλίγον 11,22. 85,14.
 251,16f
 ὀλιγορεῶ 66,3
 ὀλισθαίνω 256,7
 ὀλκή 85,6
 ὀλοθρευτής 68,23
 ὀλοθρευῶ 115,19
 ὀλόκληρος 88,13. 179,17f.20
 ὀλοσχερῶς 287,15. 363,16
 ὀλοτελής 84,5, ~ῶς 53,19.
 137,18
 ὀμαρτέω 32,11. 499,9
 ὀμεννος 11,8. 39,14
 ὀμήγυρις 69,23
 ὀμηλιξ 132,25
 ὀμιλέω 45,2. 76,20. 130,9.
 329,1
 ὀμιλία 4,16
 ὀμιλος 33,3. 69,24. 73,19
 ὀμίχλη 20,5
 ὀμογενής 150,10. 151,7
 ὀμόγλωσσος 349,14
 ὀμοδοξέω 267,8
 ὀμοειδής 411,29. 414,7.19.
 416,18
 ὀμοιομερής 350,3
 ὀμοιοπαθής 466,16.19
 ὀμοιότατος 290,13
 ὀμοιότης 243,4. 398,3
 ὀμοιώσις 13,3.15 (ὀμοιώσις
 θεῶ φθορᾶς ἀποφυγή).
 88,15. 90,9
 ὀμολογέω 49,25. 72,2.25.

74,3. 89,14. 104,17. 105,
 16. 130,14. 138,8. 256,3.
 261,2.15. 265,2. 267,2f.
 277,7. 282,6. 309,19. 311,
 10. 397,23. 411,29. 416,14.
 497,1.16. 498,1.11. 513,3
 ὀμολογία 261,6. 352,5
 ὀμολογομένως 15,14
 ὀμοούσιος 388,12. 521,3f
 ὀμόσπορος 279,11
 ὀμόστολος 133,14
 ὀμότροπος 5,23
 ὀμοφροσύνη 45,4
 ὀμόχροος 357,2 Anm.
 ὀνειδίζω 65,1. 125,21. 316,21
 ὀνειρώπτω 83,22
 ὀνήνημι (ὀνήσαι) 121,23
 ὄνομα 72,10. 167,3.10. 183,8.
 185,4. 257,19. 352,5
 ὀνομάζω 37,1. 167,9. 244,21.
 247,12. 257,18. 327,16.
 392,17. 497,12
 ὄντως ὄντα 258,13. 263,14
 ὄξυγράφος 57,13
 ὄξυδορκέω 118,14. 462,11
 ὄξυκνησία 352,8
 ὄξυκνητος 67,17
 ὀπλίζω 255,4. 279,12. 503,12
 ὀπτασία 308,11. 394,8
 ὀρατός (Gegensatz νοητός
 od. οὐράνιος) 88,2. 274,3.
 — 414,10
 ὄργανον 16,22. 33,17. 34,24.
 57,10. 130,18. 187,17. 324,
 11. 505,4
 ὄργη 58,7. 59,8.19. 106,7.
 115,20. 148,19. 336,7. 456,
 10. 504,13
 τὰ ὄργια 69,15
 ὀργίζω 457,14
 ὀρέγω 151,5. 466,11. 467,2
 ὀρεξις 22,14. 59,13. 105,4.
 138,27. 140,20
 ὀρθοδοξία 310,16
 ὀρθόδοξος 38,13. 92,24. 273,
 14. 294,16. 325,1. 331,5
 ὀρθοδόξως 30,16. 57,7. 338,
 18. 466,6
 ὀρθότατος 499,9; ~τατα 33,
 23. 36,8. 495,18
 ὀρθότερος 139,1
 ὀρθῶς 26,16. 259,9.15f. 260,
 13. 261,1.17. 264,6. 305,6.
 312,11. 334,6. 339,6. 466,1
 ὀριγγάομαι 49,20
 ὀρίζω 34,17. 101,17. 102,3.
 108,2. 165,10.12. 170,5.
 187,1f. 269,15. 284,10.
 308,6
 ὀριστικῶς 504,21

ὄρμᾶω 15,4. 131,3. 242,2
 ὄρμη 46,1. 47,8. 83,5. 132,
 20. 140,19. 175,7. 263,13.
 266,5. 317,9. 322,9. 324,19.
 340,14. 368,7. 505,32
 ὄρμημα 322,24
 ὄρμιζω 10,25. 47,19
 ὄρμος 345,15
 ὄρος 281,6. 337,15
 ὄσιος 33,21
 ὄσιότης 67,11. 323,17. 336,4
 ὄσφρησις 56,8. 67,8
 οὐρανός 8,1. 51,2. 62,16.
 101,2. 105,3. 133,31
 οὐρανόπολις 51,17. 464,15
 οὐρανόπορος 96,15
 οὐρανός oft
 οὐραϊός 71,1
 οὐραία γνώσεως 71,5
 οὐσία 23,2. 24,11. 53,16 (Ver-
 mögen). 88,8. 114,26. 155,
 5. 164,17. 165,4. 166—168.
 170—172. 176,1. 180,6.
 206,13. 242,8. 245,3. 273,
 17. 283,5. 379,20. 385,21.
 392,20. 397,3. 13. 414,12.
 416,2. 506,12
 οὐσιώδης 495,29, ~ως 494,32
 ὄφειλή 187,13
 ὄφθαλμός τ. φρονήσεως 72,
 21, τ. ψυχῆς 138,26
 ὄφλημα 504,15
 ὄφλισκάνω 174,1
 ὄχρεια 10,21
 ὄχημα τ. ψυχῆς 7,19. 352,
 12. 376,11. 415,2
 ὄχλέω 85,17
 ὄχλίζω 14,17
 πάγιος 255,7, ~ως 71,23
 παγίς (v. Leib) 281,1. 310,
 15,18. 311f. 314,16
 πάθημα 138,16. 139,8. 321,3
 παθητός 507,3
 πάθος 35f. 41,20. 44,15. 47,
 6. 48,4. 50,22. 55,12. 77,
 14. 82,8. 88,22. 90,2. 105,
 3,17. 106,9. 11. 109,13. 118,
 9,17. 338,4. 415,5. 458,20.
 466,14. 505,25. 506,20. 26.
 507,10
 παιδαγωγέω 92,14. 124,2,
 ~ος 10,6
 παιδεία 80,19. 264,9. 368,17,
 ~ία 52,14
 παιδενύω 268,4. 315,19
 παιδικός 10,6. 320,10
 παιδογόνος 16,15. 21. 22,16.
 41,21. 49,16
 παιδοποίησις 82,11. 130,17

παιδοποιία 15,14. 16,1. 25,5.
 49,3. 82,11. 183,10
 παιδοσπορέω 11,6. 17,16
 παιδουργία 17,17
 παίζω 151,13. 500,6
 παῖω (τ. ξίφει) 151,4
 τὸ παλαιόν 12,21. 255,16
 παλαιός 9,25. 122,17. 255,16.
 316,10 (διαθήκη). 348,21
 (ἄνδρες). 352,10 (λόγος);
 ~τερος 102,16. 103,10. 115,
 28. 122,5
 παλαιώω 300,8. 461,1. 511,10
 πάλαισμα 97,5
 παλαιστής 140,7
 παλαμάομαι 362,11
 πάλη 97,18. 140,7. 11
 παλιγγενεσία 371,2
 παλιμφημος 329,1
 πᾶν 29,8. 94,14. 271,1. 8.
 278,8. 297,11. 299,17. 300,
 4. 5. 302,11. 303,13. 349,
 18. 350. 352,13. 494,17. 29
 πανάμωμος 289,7. 334,19
 πανάρετος 24,18
 πανήγυρις 81,10
 πανθεΐα (?) 81,4
 πανόλβιος 132,14. 133,14
 πανσέληνος 88,21
 πανταδύναμος 498,28
 παντάπασι . . . πᾶσι (oder
 ἐκ παντός) 26,15. 39,17.
 41,16. 276,11. (286,15. 293,
 5). 336,14. 340,16
 πανταχοῦ 48,20. 337,8. 395,
 14
 παντελής 284,1. 298,2. 300,
 4. 380,11
 παντελικός 278,5. 293,16
 παντελῶς 97,13. 255,16. 495,
 20
 παντοδαπός 6,15. 113,2. 342,
 12
 παντοδόχος 381,20
 παντοδύναμος 498,28
 παντοῖος 258,16. 260,6. 271,
 5. 493,5; ~ως 95,15
 παντοκράτωρ 8,3. 9,5. 17,7.
 24,13. 79,20. 80,1. 93,3.
 281,11. 317,7. 494,21. 495,
 21. 496,2—11. 500,2. 521,6
 πάντως oft. οὐπὼ πάντως
 4,11
 παραβαίνω 125,8. 260,10.
 292,1
 παραβάλλω 21,10. 30,2. 63,
 2. 139,23. 263,2. 493f
 παράβασις 29,20. 24. 34,22.
 46,16. 116,12. 124,5. 125,
 10. 226,19. 258,4. 261,4f.

266,19. 310,17. 311,1. 312,
 1. 318,3. 319,20. 340,2.
 343,4. 375,3. 410,32. 411,
 1. 4
 παραβίτης 20,21
 παραβολή 32,2. 305,1
 παραγγελία 331,14. 339,17
 παράγγελμα 76,10
 παραγίνομαι 3,6. 4,8. 93,11
 παραγράφω 505,16
 παράγω 39,15. 40,3. 5. 374,7
 παραδειγμα 19,7. 22,19. 41,
 1. 62,3. 98,21. 115,22. 163,
 14. 174,9. 249,13. 289,9
 παράδεισος 6,14. 46,9. 72,12.
 76,13. 84,12. 117,14. 123,
 19. 124,5. 125,7. 126,23.
 136,15. 260,9. 283,12. 305,
 11. 312,18. 313,6. 14. 314.
 321,3. 329,12. 466,14
 παραδέχομαι 63,5. 511,4.
 513,5
 παραδίδωμι 23,14. 24,1. 44,
 6. 61,5. 79,21. 83,2. 124,1.
 126,9. 248,4. 275,8. 368,
 17. 463,11
 παραδόξον 378,9
 παραδόξότερος 343,11
 παράδοσις 244,15. 392,11
 παράθεσις 25,12
 παραίνεσις 43,19. 331,13
 παραινέω 65,18. 188
 παραιέομαι 11,15. 12,1.
 113,3. 153,4. 155,15f. 187,
 2. 321,4. 14
 παραιτίος 260,5. 261,7. 10.
 263,12. 266,13. 280,4
 παρακαλέω 113,2. 460,6.
 464,7
 παράκειμαι 19,13. 250,1.
 334,14. 378,4. 405,5. 512,
 20
 παρακελεύομαι 44,18. 54,19.
 119,5. 129,18
 παρακινδυνεύω 284,9 Pl
 Theaet. 204B
 παρακοή 189,15. 194,6. 259,
 1. 280,16. 332,2. 339,12.
 503,9. 504,14. 506,22
 παρακόπτω 251,2
 παρακούω 189,17. 190,6.
 194,14. 281,6. 312,7. 333,1
 παραλαμβάνω 23,14. 27,6. 17.
 40,17. 47,16. 48,20. 55,7. 20.
 89,5. 116,26. 118,31. 119,
 13. 123,11. 126,23. 248,13.
 250,12. 251,3. 282,15. 283,
 2. 289,1. 329,3. 333,11. 343,
 10. 420,4. 462,16. 494,8.
 504,28

παρλείπω 4,9. 14,24. 121,16. 178,10
 παρλλαγή 246,1. 393,7. 411,27
 παρμείβω 70,5
 παρμένω 245,8. 393,1
 παρόνομος 18,8. 151,13. 152,4
 παρπαίω 59,19
 παρπάπιν 275,6. 277,3. 281,2 (ἐκ παντός τὸ π.)
 παρπέπω 10,9. 80,3. 83,14. 507,10
 παρπίπτω 39,14. 84,11
 παρπλησιάζω 63,5. 305,10
 παρπλήσιος 60,7. 148,7. 177,14. 179,11; ~ως 66,10
 παρπομπή 21,5
 παρόπτωμα 29,20. 67,2. 116,16. 18. 123,9. 314,15. 17
 παρρορέω 49,5
 παρρορέω 65,24. 80,15. 494,15. 514,19
 παρροσκήνη 4,13
 παρροσφύω 48,13
 παρροσσω 97,4
 παρροσφύω 91,7. 327,5
 παρροσφύω 11,2. 113,10.
 παρροσφύω 331,1 [247,7
 παρροσφύω 39,5. 325,22
 παρροσφύω 28,19
 παρροσφύω 67,14. 88,22. 96,21
 παρροσφύω 47,1. 48,4. 62,3. 96,18. 321,5
 παρροσφύω 59,20
 παρροσφύω 59,3
 παρροσφύω 17,19
 παρροσφύω 43,5
 παρροσφύω (τὸ) 63,14
 παρροσφύω 7,15. 14,17. 44,2. 51,13. 54,7. 69,5. 118,22. 291,11. 329,14. 336,7
 παρροσφύω 71,25. 81,6
 παρροσφύω oft; παρροσφύω = ἔσ-
 εστι 13,3. 53,7. 71,9. 21. 89,6. 188,8. 254,4. 320,4;
 τὸ παρόν 53,5. 66,14. 89,9. 96,11. 115,23. 126,3;
 ἐπὶ τοῦ παρόντος 246,1f. 330,8f
 παρροσφύω (εἶμι) 31,11. 133,14
 παρροσφύω 28,15. 48,6
 παρροσφύω 25,18. 46,15. 58,21. 59,2. 77,13. 94,16. 105,8. 123,12
 παρροσφύω 28,14
 παρροσφύω 263,15
 παρροσφύω 9,13. 96,12. 121,18
 Pl Polit. 286D

παρροσφύω z. B. 58,2. 70,15. 112,21 etc. 149,8. 263,14. 266,1. 300,6. 320,12. 462,12. 499
 παρροσφύω z. B. 203,10. 205,7. 256,11. 258,7. 260,2. 351,4. 394,8. 323,12f. 468,7. 504,30
 παρροσφύω 81,4
 παρροσφύω 44,10. 83,10. 119,16. 130,11. 131,4. 137,15f. 138,10. 139,16. 21. 323,
 παρροσφύω oft [12f
 παρροσφύω 31,19
 παρροσφύω oft (Maria 31,6. 253,14)
 παρροσφύω 99,8. 15. 310,11. 315,3
 παρροσφύω, ~ημι 13,18. 17,18. 32,2. 53,4. 56,18. 65,1. 67,13. 79,8. 12. 102,7. 113,1. 9. 121,13. 124,6. 128,14. 166,1. 245,7. 249,7. 11. 303,12. 329,6. 342,16. 392,24. 414,10. 516,15
 παρροσφύω 313,1
 παρροσφύω 115,9. 382,6. 10
 παρροσφύω 63,21
 παρροσφύω 15,7. 87,4. 152,1. 186,7. 260,7. 331,4. 337,17
 παρροσφύω 34,13. 55,4. 68,8. 21. 77,11. 124,26. 343,11 — 344,15. 414,14
 παρροσφύω 130,1
 παρροσφύω 68,4. 76,22. 138,25. 302,4. 381,5
 παρροσφύω 17,23
 παρροσφύω 87,12. 132,1
 παρροσφύω 8,18
 παρροσφύω 41,9
 παρροσφύω 47,3. 93,3. 135,13. 148,16. 174,6. 190,2. 276,15. 296,23. 307,19. 320,9. 415,7. 497,30. 513,1. 7. 515,12. — V. Christus 394,11. 17. 506,23. 507,1
 παρροσφύω 115,14. 296,1
 παρροσφύω (Gott) 35,12. 57,14. 69,19. 71,16f. 74,5. 78,18. 80,6. 87,18. 89,12. 91,5. 93,3. 94,5. 12. 16 usw. 147,5. 274,5. 317,7 (τ. Χριστοῦ). 496,1. 498,27. 499,12. 14. 503,2. 514,5. 516,22. — π. τ. ὄλων 10,11. 80,6. 415,14. 443,12. 499,10. — π. τ. πλάνης 281,9
 παρροσφύω 132,24
 παρροσφύω (Dind. φαρρία) 73,21. 302,15

παρροσφύω 71,4
 παρροσφύω 11,9. 15,21. 21,6 usw. 146,10. 149,12. 15. 254,7. 9. 265,20. 277,10. 458,26. 459,5. 460,8
 πέδας (v. Leib) 261,19. 263,9. 267,27. 268,6. 269,7. 12. 311,7. 10. 318,16. 319,18
 πεδάω 267,11. 268,13
 πεδαοσφύω 126,11
 πεδάω 32,11. 53,8. 105,1. 111,6. 125,15. 18. 126,14. 25. 148,15. 150,6. 170,6. 187,7. 9. 188,15. 19. 189,14. 194,11. 253,11. 257,8. 260,20. 278,14f. 280,16. 331,15. 333,17. 459,8. 511,3
 πεδάω 63,21. 110,17. 255,8. 260,11. 270,3
 πεδάω u. πεδάωμαι 4,21. 12,14. 15,5. 39,8. 20. 46,13. 58,10. 64,1. 91,23. 99,9. 121,17. 150,12. 302,7. 464,12. 497,24. 512,14. 515,17
 πεδαοσφύω 315,8. 316,14. 381,12. 517,22
 πεδαοσφύω 512,14
 πεδάω 48,12
 πεδάω 70,19
 πεδάω (λόγων) 45,10. 345,14
 πεδάω 67,11. 116,22
 πεδαοσφύω 45,9. 121,3
 πέρας 10,14. 279,7. 334,4
 πέρας παρροσφύω 65,25. 72,9
 πεδάω 333,13
 πεδαοσφύω 330,2
 πεδαοσφύω 51,1
 πεδαοσφύω 206,5
 πεδαοσφύω 139,7
 πεδαοσφύω 145,7. 146,9. 281,14. 285,7. 288,9
 πεδαοσφύω 416,1
 πεδαοσφύω 415,2; ~λος 5,20. 62,21. 67,2
 πεδαοσφύω 72,10. 159,10
 πεδαοσφύω 48,17
 πεδαοσφύω 73,5
 πεδαοσφύω 60,20. 70,5. 100,7
 πεδαοσφύω 250,2. 405,6
 πεδαοσφύω 50,14. 138,12. 415,6
 πεδαοσφύω 334,13. 337,2
 πεδαοσφύω 20,11
 πεδαοσφύω 20,13
 πεδαοσφύω 37,19. 64,17. 77,16. 94,12. 101,15. 251,17. 252,3. 7. 301,11. 380,18
 πεδαοσφύω 175,13

περικαλλής 6,1. 274,10;
 ~ίστατος 65,12
 περικείμαι 86,20. 242,7. 258,
 4. 328,7. 414,11
 περικλύζω 33,6. 48,15
 περικοπή 27,16
 περιλείπω 112,17
 περίοδος 20,15. 88. 103,13.
 121,19. 149,7. 339,8
 περιορίζω 14,16. 497,5. 499,
 26
 περιουσία 64,17. 319,17
 περιπατέω 147,21. 514,11.
 517,8
 περιπέτομαι 113,24. 333,6
 περιπίπτω 194,6
 περιπολιέω 47,17. 54,10
 περιποτάομαι 333,6
 περιπύσσω 5,13
 περίρροτος 48,14
 περιρρασιμός 12,2. 52,3. 340.
 περισπάω 54,1 [15
 περισπούδαστος 56,13. 520,2
 περισσολογία 260,15
 περισσόν 165,8. 171,1. 384,4
 περισσῶς 163,10. 370,4f
 περιστασις 515,12
 περισσῶζω 115,19. 124,9. 126,
 26. 139,4
 περιτέμνω 11,5. 77,13. 464,
 18
 περιτίθημι 73,7. 245,11.
 393,4
 περιτομή 11,4. 77,19
 περιτρέχω 498,10
 περιτριβή 39,5
 περιφανῶς 39,10. 464,6
 περιφροῖα 100,3,8
 περιφερής 19,16
 περιφορά 100,4. 101,4. 14
 περιφραστικῶς 88,21
 περιχαλκός 62,20
 περιχέω 84,25. 351,3. 7
 περιχρηστος 62,23
 πέταλον 7,5. 123,20. 126,25
 πετάννυμι 505,1
 πηγάζω 8,4
 πηγὴ τ. πνός 313,3. 314,11;
 π. σοφίας 455,15. 494,31
 πήγνυμι 23,2. 31,20. 116,7.
 120,12. 149,21. 187,4
 πήλοπλαστέω 29,22. 31,18
 πήλονοργέω 31,14
 πήλωδης 85,6
 πηρός (τ. ὕψεις) 43,18
 πηρώω 84,11
 παιίνω 49,10
 πιθανολογέω 24,8
 πιθανότερος 244,7
 πιθανῶς 165,14

πικρός 98,11. 503,4; ~τερος
 498,2; ~ῶς 133,18
 πικροφόρος 127,29
 πιλέω 357,17 Anm.
 πίλημα 351,11
 πίναξ 13,8
 πίπτω (übertr.) 32,18. 82,
 7. 114,6. 125,6. 279,15.
 306,14f. 307,5. 309,16.
 320,6. 330,8. 333,4. 305,15.
 411,5. 6. 516,10
 πιστεύω 24,12. 32,18. 35,23.
 37,1. 24. 39,7. 65,20. 70,17.
 73,20. 80,18. 84,14. 86,15.
 91,18. 92,21. 93,10. 99,6.
 117,26. 126,3. 18. 138,24.
 152,21. 242,2. 256,6. 262,
 9. (278,3,10 πιστεύομαι).
 287,1. 304,18. 312,8. 319.
 374,8. 394,15. 515,25
 πίστις 37,4. 50,12. 55,17. 67,
 15. 68,5. 14. 75,16. 79,16.
 85,10. 88,6. 8. 90,11. 117,
 16. 118,20. 122,14. 256,20.
 287,5. 315,9. 324,16. 329,8.
 365,9. 493,11. 18. 494,8.
 507,16
 πιστός 343,17; ~ῶς 83,10
 πλανάω 318,9. 339,11. 466,1
 πλάνη 19,1. 81,17. 100,12.
 111,2. 126,5. 127,11. 24.
 263,11. 279,9. 281,10. 464,
 19. 506,24
 πλανήτης 101,8
 πλάνος 281,13
 πλάσμα 101,1. 111,12. 123,
 18
 πλάσσω 15,15. 17,5. 20. 31,8.
 64,10. 20,14. 296,1. 303,7.
 304,2. 376,10. 499,18
 πλάστης 20f
 πλέγμα 463,10
 πλεκτός 70,8
 πλέκω 94,2. 167,2 (474,4)
 πλεονάζω 94,19. 95,6. 342,
 10. 344,22
 πλεονάκις 333,12
 πλεονέκτημα 81,3. 98,3
 πληγή 265,17. 19. 280,3—8.
 505,25
 εἰς πλήθος 9,24. 10,13. 14,
 16. 35,20. 254,4
 πληθύνω 6,7. 10,13. 35,20.
 48,5. 118,18
 πληθῦς 14,20. 76,6
 πληκτισμός 57,24
 πλημμελέω 22,6. 54,2. 67,3.
 266,13
 πλημμελῶς 497,13, vgl. De
 autex. 6,2 bei Phot.

πλημμυρίζω 455,17
 πληροσέληνον 96,16
 πληρόω 6,2. 15,5. 16,9. 31,1.
 53,11. 57f. 69,14. 70,3. 82,
 15. 85,13. 89,5. 8. 90,6. 93,
 19. 94,22. 99,8. 118,25. 31.
 120,1. 121,8. 148,17. 160,2.
 251,16. 264,2. 271,4. 296,
 10. 303,10. 315,9. 324,14.
 326,2. 339,14f. 382,8. 394,
 18. 467,3. 469,7. 503,6. —
 πλ. τ. λόγον 16,9. 35,19
 πλήρωμα 95,16. 464,15. 495,
 7. 10
 πλήρωσις 520,8
 πλησιάζω 11,8. 92,22. 161,4.
 325,23
 πλησιαίτερος (~έστερος) 10,
 17. 63,9
 πλοῦζω 139,10
 πλοκή 92,23
 πλωτός 504,30
 πνεῦμα (ἀγ. oder Gottes)
 12,6. 18,16. 31,6. 36,11. 15.
 38,17. 46,4. 47,14. 51,17.
 79,21. 25. 85,18. 87,5. 18.
 89,15. 90,17. 93,5. 94,5. 15.
 125,20. 127,32. 128. 146,
 11. 147,2. 5. 165. 413,9. 11.
 (πνεύματι κ. λόγω 469,
 16). 521,9. — Im Gegen-
 satz zu buchstäblich 27,8.
 53,21. — κατὰ τὸ πν.
 53,21. — πν. πονηρόν
 139,14. 277,13. — πν.
 κατὰ τ. ἄερα 273,15. —
 περὶ τ. ἕλην ἔχον 277,13;
 ἕλικ. πν. 340,7. 504,23.
 — πν. gegenüber σαρκί
 od. σώμ. 463,11. — πν.
 physisch 6,10. 70,20. 71,1.
 85,16. 351,9
 πνευματικός 9,4. 37,20. 61,
 21. 72,17. 75,5. 77,12. 88,
 11. 21. 126,27. 128,25. 147,
 6. 246 f. 249,10. 251,5.
 252,22. 321,26f. 332,16.
 333,2. 349,14. 369,15. 379,
 20. 388,15. 391,3. 394,1. 6.
 397,22. 398,1. 413,6. 8
 πνευματικώτατος 27,2; ~τε-
 ρος 28,4
 πνιγμός 373,9
 ποδηγός 279,9
 ποθέω 5,14. 49,1. 21. 76,17.
 132,8. 24. 135,29. 155,2.
 257,14
 ποθητός 307,1
 πόθος 73,3. 83,3. 134,14.
 164,14

- ποίημα 368,15. 494,18—23
 ποιητής 24,14.18.22. 32,16.
 57,18 (Dichter). 96,7.8. 105,
 9. 152,9.12. 153,5. 155,11.
 161,8. 162,11. 165,5. 168,
 169,5. 170,12. 179,20. 186,
 3. 206,12. 494,18.20.499,10
 ποιητικός 254,14. 515,5. —
 π. δύναμις 19,8. 21,6. 23,
 12. 96,7f. 498,25
 ποικιλία 250,6
 ποικιλῶ 22,7. 26,1. 79,14.
 104,1. 127,27. 255,11. 257,
 16. 349,6. 498,27
 ποίκιλος 73,11
 ποικίλος 5,15. 6,9.16. 73,5-9.
 79,14. 121,2. 136,17. 149,
 21; ~ως 64,3. 280,15;
 ~ώτατος 25,21. 28,19.
 250,9
 ποιμαίνω (v. Christus) 32,12
 ποιμήν (Christus) 32,10. 33,
 3. 52,7
 ποιμνη 18,12. 32,14
 ποιότης 101,6. 105,12. 162,
 10. 163,2.7. 164. 165,1.4.
 169. 170,11.13f. 171—173.
 245,6f. 246,18—250,3. 388,
 13. 392,23f. 397. 399,12.
 405,8
 πολέμιος 108,3. 277,9. 403,15
 πολιορκέω 333,4. 337,11
 πολιτεία 13,4. 321,14.19.31
 πολιτεύμα 330,4
 πολιτεύω 324,8. 330,3. 331,9
 πολίτης 88,16. 106,15
 πολίτην 51,16
 πολλαπλασίον 348,6
 πολυγώνιος 411,26
 πολυθρόλλητος 51,16. 375,5
 πολυκέφαλος 97,5. 458,1
 πολυκλήματος 285,14
 πολυμερής 158,4
 πολύμορφος 317,15
 πολυπαθής 494,14
 πολυπλασίον 254,5
 πολύπλοκος 339,16
 πολυπρόσωπος 97,6
 πολύς: οἱ πολλοί 93,15. 103,
 6. 155,7. 318,7; ἐπὶ πολὺ
 46,17. 243,8. 254,8
 πολυστένακτος 132,6
 πολυσχιδής 92,4
 πολυτελεύω 325,2
 πολύτιμος 494,10
 πολύτροπος 92,4; ~ως 98,5
 πολυχειμαστότατος 381,9
 πολυχρόνιος 376,12; ~ώτε-
 ρος 103,17. 376,12
 πολύχρυσος 132,13
 πονέω 290,3. 322,20
 πονηρία 58,20. 60,14. 74,12.
 98,3. 104,14. 265,8. 293,14.
 336,3. 338,6. 507,18
 τὸ πονηρόν 34,1. 190,6.8.
 332,18. 334,11. 335,17.
 455,18. 456,6
 πονηρός 17,14. 33,9. 39,20.
 50,2. 56,6. 85,11.19. 107,
 12f. 110,4.8. 122,3. 139,14.
 147,17. 174,2. 184,12. 278,
 10. 287,8. 292,3. 332,18.
 334ff. 341,4. 342,2.4. 456,
 6. 504,27
 πονηρότατος 289,15
 πόνος 82,8. 85,17. 129,4.
 136,9. 315,12
 τὸ πορευτικόν 58,1
 πορίζω 66,13. 151,2. 505,22
 ποσαχῶς 397,5
 ποσότης 94,22
 ποταμηδόν 6,6
 ποταμός (d. Leib) 244,21.
 392,17
 ποτινάω 126,10
 πράγμα 21,16. 62,19. 156,4.
 174,6. 302,5. 315,1. 365,10.
 469,9. 515,14
 πραγματεία 250,9
 πραγματεύω 380,17
 πράξις 22,1. 26,13. 67,18.21.
 68,4. 83,22. 104,10.13. 105,
 2. 106,12. 116,27. 180,2f.5.
 342,3. 520,6
 πράτης 5,10
 πράως 18,7. 71,4
 προεπόντως 131,11
 πρέπω 46,7. 80,18. 96,10.
 248,5
 προεπώδεστερος 499,4; ~έστα-
 τος 31,2
 πρεσβεία 77,16
 πρεσβεύω 12,17. 15,13. 39,
 4. 466,6
 πρεσβύτης 245,13. 393,7;
 ~τερος 7,2. 100,16; ~τατος
 31,2.4
 πρεσβυτικός 55,5
 προάγω 205,6. 329,10
 προαγωνίζω 46,1. 338,8
 προάδω 146,19
 προαιρέομαι 160,1. 161,8.
 172,4. 188,4. 204,8.14. 205,
 2. 339,2. 370,5
 προαιρέσεις 156,2. 165,13.
 175,7. 180,7. 187,17. 188,
 9.16. 190,7. 196,3
 προαιρετικός 179,5; ~ως
 516,12
 προ(αν)αγγέλλω 3,11. 62,16
 προανατάσσω 51,4.19
 προανατείνω 38,14
 προαναφωνέω 62,15
 προαπόλλυμι 396,18
 προασπορέω 282,3
 προβαίνω 270,7
 προβάλλω 253,5. 345,8. 361,
 9 Anm.
 πρόβασις 15,6. 75,7 (χρόνων)
 προβολή 256,17
 προγενέστερος 100,7
 προγεννάω 91,11
 προγινώσκω 284,4
 πρόγνωσης 103,7
 προγονος 521,2
 προγυμνάζω 35,3
 πρόδηλος 110,18. 416,2; ~ως
 313,7
 προδηλωτικός 115,17
 προδιαγράφω 521,7
 προδιανύω 21,1
 προδιατυπώω 16,13
 προδίδωμι 135,12.25
 προδιορθέω 28,17
 πρόδρομος 135,18
 πρόειμι 91,12. 170,13
 πρόειμι (~έναι) 94,18. 260,3
 προεκτίθημι 39,11
 προεκτυπώω 134,5
 προεξαγγέλλω 77,19. 114,5.
 115,29
 προεξήγημα 121,16
 προετοιμάζω 271,7
 προθύλμνος 286,4
 πρόθεσις 42,15. 44,14. 52,6.
 66,12
 προθυμητέον 339,9
 προθυμία 64,7. 80,17. 112,
 11. 155,3. 157,1. 170,1
 προθυμότατος 129,11
 προθύμως 85,3. 156,5. 262,
 11. 337,13
 πρόθυρον übertr. 256,15
 προϊκον 69,18
 προκαθηγονμένως 280,6
 προκαθιδρύνω 51,14
 προκαλέω 41,2. 43,8
 προκαταγγέλλω 62,2. 116,4.
 122,19
 προκαταγγελτικός 115,25
 προκαταρκτικός 460,1
 προκατασκευαστικός 113,4
 προκατίσχω 41,14. 494,8
 πρόκειμαι 29,1. 39,2. 97,17.
 133,30. 157,3
 τὸ προκειμένον 3,8. 28,15.
 45,8. 46,8. 48,6. 64,1. 96,
 10. 113,5. 121,2.17. 262,7.
 270,15.17. 329,4. 339,9
 προκοπή 37,2.13

προκόπτω 10,17. 15,6. 55,16.
120,6. 149,14. 256,2
προκρίνω 41,1. 44,9. 98,17.
115,8. 130,4
προκύπτω 318,8. 357,2 Anm.
προλαμβάνω 4,3. 157,7. 165,
3. 169,2. 180,8
πρόληψις 156,3
προμηθεύομαι, ~ένομαι 6,15.
23,8. 65,23
προνοεῖω 349,2,12
πρόνοια 110,4. 274,12. 278,
4,6. 349,1
προοίμιον 257,14. 378,10
προοιμιώδης 113,3
προομιολογέω 140,31. 498,24
προορίζω 15,22
προπετώ 312,8
προπηδία 64,5. 256,4
προποσία 60,10. 64,5. 503,5
προσαγορεύω 12,20. 66,17.
67,9. 75,22. 121,20. 495,33
προσάγω 375,9
προσάδω 48,8. 50,2,18
προσάπορεύω 242,9. 243,2.
329,5
προσάπτω 21,2. 31,3. 99,16.
131,3. 153,7. 165,7. 185,3
προσαρμόζω 97,16. 101,3.
153,14. 505,8
προσβάλλω 6,9. 97,3. 252,2
προσβλέπω 256,19
προσβολή 258,16. 286,7. 315,
8. 330,1. 341,3. 379,5
προσγίνομαι 109,6. 164,4.
174,15. 187,13. 190,4. 251,
9. 252,12,17. 260,19. 296,
23. 349,17. 503,9
προσδεής 496,7
προσδέομαι 95,5,14. 296,19
προσδέχομαι 47,7
προσδιηγέομαι 170,6,9
προσδοκάω 6,21. 17,13. 50,
15. 55,19. 148,9. 251,12.
253,8. 298,15. 301,7. 309,
18. 319,10. 339,8. 394,5
πρόσειμι (εἶναι) 105,3. 110,
10. 153,1. 203,5. 323,8
πρόσειμι (ἔναι) 80,1. 123,9.
146,16. 151,12. 153,6. 296,
18. 458,23. 459,5,25. 464,
17
προσηλόω 503,14. 506,4
προσεννέπω 133,7
προσέοικα 88,7. 91,4
προσπερωτάω 242,7
προσέρχομαι 5,12. 8,7. 126,
15. 305,2. 464,8
προσευχή 63,10,12. 458,23.
460,1. 514,20

προσέχω 14,18. 54,1. 69,2.
112,2. 125,11. 268,14. 289,
17. 292,1. 294,12. 309,6.
314,18. 322,9. 325,19. 343,
8. 466,8
προσζητιέω 170,5
πρόσηβος 55,5
προσηγορία 167,8. 168,3.
180,8
προσηκόντως 35,19. 36,10.
91,19. 467,1. 495,26
προσήκω 25,7. 55,17. 58,13.
113,4. 117,24. 131,6. 154,
10. 164,11. 170,2. 270,14.
334,8 (τὰ προσήκοντα).
498,2
προσηνίστερος 25,6
πρόσθεσις 149,16
προσίημι 63,7
προσίπταμαι 333,12
πρόσκαιρος 73,11. 286,7
προσκαλέω 331,4
πρόσκειμαι 21,4
προσκλίνω 34,7
προσκολλάω 35,12. 36,3. 78,
19
προσκομιζέω 53,15. 80,6. 111,
14
προσκόπτω 246,12
προσλαμβάνω 36,7. 55,14.
90,9. 95,18. 167,11. 174,13.
187,9,12
πρόσληψις 88,9
προσμένω 132,21
προσοικείωσις 34,13
προσοχή 56,4
προσπαίζω 138,7 Pl Menex.
235 C
προσπαλαίω 140,8
προσπήγνυμι 506,23
προσπελάζω 174,13
προσπίπτω 47,6. 101,14
πρόσταγμα 50,11. 105,8.
148,13,15. 186—189. 194,
12. 316,18
προστασία 350,6. 351,12
προστάσσω 55,21. 60,6. 99,8.
112,19. 114,16. 116,24,29f.
128,2. 187,8. 188,18,21.
194,10. 271,2. 272,6. 274,
1. 275,2
προστήκω 50,24
προστίθηναι 40,3. 157,8. 252,
2. 517,22
πρόστιμον 89,13. 194,6
προστρέπω 22,6
προστρέχω 89,13. 242,13
προστρυγγάνω 47,1
πρόσφατος 76,11. 91,9
προσφέρω oft

προσφείγω 88,13. 128,10
προσφήτης 52,11. 110,14.
113,12
προσφορά 61,12. 458,25
πρόσφορος 42,15. 64,8. 113,
11. 462,16
προσχέω 46,17
πρόσχημα 127,6. 256,15
προσψαύω 39,10. 60,6
πρόσωπον 5,9. 37,2. 72,16.
124,22. 221,20. 252,8f.
381,3. 456,9,11. 515,23
πρωτάσσω 39,10. 68,2. 82,6.
98,17. 129,17. 329,3
προτείνω 296,16
προτίθηναι 315,13
πρωτιάω 25,5. 129,5. 316,17
πρωτρέπω 188,14. 290,3.
336,16
πρωτροπάδην 336,5
πρωῦπαντάω 466,11
πρωῦπάρχω 91,10
πρωῦπόκειμαι 189,10. 455,14
πρωῦφηγέομαι 131,12
πρωῦφίστημι 497,13
πρωφανῶς 56,20. 79,24. 269,
11. 395,8
πρόφασις 19,1. 38,11,20. 39,
4. 44,2. 184,6. 315,6
προφέρω 243,14. 312,10.
348,21
προφητεία 122,18. 128,31.
310,14. 315,5,9. 375,9
προφητεύω 18,16. 115,29.
462,15
προφήτης 11,2. 12,15. 31,10.
36,17. 50,5,8. 64,22. 71,12.
75,13,19. 77,10,15. 78,12.
87,2,4. 93,6. 115,7. 118,5.
119,2. 127,14. 128,7,19,27.
146,7. 262,1. 291,10. 300,
7. 306,16. 327,2. 342,14.
349,14f. 351,12. 352,14.
380,16. 385,3. 394,13. 511,
9. 518,5
προφητικός 11,10,19. 25,22.
68,3. 70,8. 75,22. 123,23.
499,23
προχειρίζω 18,5. 296,15
πρόχειρος 243,14
προχειρώς 262,3
προχέω 28,20. 313,10
προχωρέω 158,11. 282,13
πρωτανεύω 305,12
πρώϊμος 77,4
πρωίνος 279,3
πρωτεύω 9,7
πρωτόγονος 30,20f. 348,20.
350,1. 504,16
πρωτόπλαστος 35,4. 38,9.

39,2. 76,8. 123,16. 226,15.
270,12. 279,15. 282,5. 297,
5. 311,18. 313,7. 317,18.
319,20. 320,18. 329,13.
381,15
πρωτότοκος 115,14.19. 117,
20. 394f
πρωτότυπος 274,5
πταισμα 122,6. 130,26
πταιώ 92,24. 131,3
πτερόν τ. σωφροσύνης 82,1.
τ. παρθενίας 83,7. 96,15
πτερορροέω 81,17. 82,7
πτερόω 96,14
πτέρωμα 81,9
πτόησις 456,5
πτῶμα 32,18. 248,2
πτωχεύω 349,5
πτωχός 244,15. 392,12
πυνθάνομαι 3,10. (4.4. 5,3
= ἐρωτάω). 137,11. 157,1.
164,15. 172,4. 177,7. 186,3.
242,6
πυρακτέω 290,6
πυραμοειδής 411,27
πυρεταίνω 460,3
πυρόω 316,14.17
πυροίζω 455,11.13. 456,9
πυρσένω 68,16
πυρώδης 351,4. 456,11

ῥάδιος 345,11; ~ίως 52,10.
503,7
ῥαθυμέω 8,22. 460,11
ῥαθυμία 507,17
ῥαθυμος 9,8
ῥαστώνη 24,1. 85,4. 129,3.
139,16. 255,18
ῥάστα 71,2. 309,5
ῥέπω 43,20. 85,7
ῥεῦμα 7,18. 49,13 (τ. ἡδυ-
παθείας). 31,22. 46,17 (τ.
φθοράς). 48,13 (τ. ἀκρα-
σίας). 47,18. 138,18. 313,
10. 317,8. 342,5
ῥενστός 48,3. 50,22. 245,4.
251,8. 391,6. 392,21
ῥέω 6,5. 245,3. 463,14
ῥῆμα 29,5. 247,7. 254,3. 255,
8. 257,16. 294,14. 342,15
ῥῆσις 71,14. 321,2
τὸ ῥητόν 27,4. 29,15. 39,2.
53,12. 244,7. 320,8. 334,18.
517,14
ῥητορεῖω 64,6
ῥητορικῆ 167,6f
ῥητῶς 43,10
ῥίξα übertr. 293,14.16. 457,19
ῥοή 135,17
ῥόδην 111,17

ῥύμη 85,15
ῥύπος 85,7. 253,15. 322,16
ῥύσις 38,12. 347,22
ῥωμαλέωτερος 103,18
ῥώμη 23,10. 112,12

σάββατον 120,15
σαλεύω 116,12
σάλος 328,23
σανίς 13,5(?)
σαπρία 316,21
σάροικος 48,4. 249,10. 321,
20.29
σαρκινός 24,9. 226,19. 318,4.
469,7
σάροικιον 369,8
σαρκοβόρος 243,5
σαρκώω 380,13
σάρξ oft; bes. 10f. 13. 16.
35. 43f. 78f. 252. 280—
283. 304,18—309. 321—
329. 340—342,6. 344.
368ff. 391—397. 503,10
(Christi)
σαφέστερος 126,29. 251,13
σαφηνίζω 345,9
σβέννυμι 48,19. 102,18
σέβω 185,2,3
σέλας 69,13. 123,13
σελασφόρος 136,24
σεμνοπρεπής 493,9
σεμνός 71,8. 147,19. 255,14
σεμνότης 5,9
σεμνίνω 66,2. 138,4
σήμα (v. Leib) 263,8
σημασία 458,21. 459,4
σημεῖον 100. 101,13. 504,31
σηπεδών 8,15. 9,10. 49,18
σήπω 310,6. 455,13
σήπις 382,13
σθένω 296,3
σίνομαι 130,2. 289,17f
σκάνδαλον 281,1
σκάφος 47,4. 139,5.9. 278,7
σχεδασμός 504,27
σκέμμα 8,15. 29,1
σκέπη 124,25. 128,11. 461,11
σκέπτομαι 45,3. 53,4. 263,3.
289,10
σκενάζω 60,9. 124,1
σκεναστός 60,8
σκενή 256,16
σκέπις 264,3. 295,5
σκηνάω 332,16. 504,17
σκηνή (v. Leib) 87,3. 116.
117,28. 119f. 162,9. 374,
17. 375,2. 376,5. 503,10
σκηνοπηγία 113—116. 120.
374,14. 375,1,5
σκήνος 309,3. 361f (v. Leib)

σλίγωμα 18,4. 48,11. 67,16.
69,6. 114,7. 120,19. 324,4.
327,6. 375,7 (v. Leib)
σκιά (v. ΑΓ.) 83,21. 114,5.
115,27. 116,2. 118,3
σκιαγραφίω 66,4
σκιρρώω 458,26
σκληρότης 322,21
σκοπέω 10,16. 66,3. 90,5.
96,12. 102,18. 130,7. 149,1.
150,1. 204,4. 264,10. 309,4.
310,2. 320,4
σκοπία 49,23
σκορπίζω 464,10
σκοτεινός 92,18; ~ώς 84,2.
251,13
σκοτίζω 254,11; ~έω 47,8
σκοτοδοσιάζω 19,6
σκότος (ὁ ἄρχων τοῦ) 281,9
σκιλέω 150,13. 151,11
σκόλος 281,1
σμάω 72,22
σμικρότης (Christi) 96,2
σμικρύνω 96,1
σοφία (bes. d. Gottes) 7,4.
9,7.16. 18,18. 26,14. 30,10.
33,22. 35,6f. 36,8. 45,23.
49,8. 57,10. 61,9. 64,5.8.
66,17. 67,18. 69,20. 71,3.
73,10. 80,14. 83,21. 84,13.
93,16. 105,11. 117,20. 121,
13. 133,8. 137,26. 276,5.
278,7. 348,20. 350,7. 422,5.
494,31. 495,29f. 499,1. 503,
21. 506,3. 513,3. 514,6.10f.
521,10. — 255,15. 256,13f.
280,15. 500,4
σοφίζω 18,9. 80,20. 122,16
σόφισμα 255,5
σοφιστής 76,15. 255,14. 257,4
σοφός 8,14. 27,2. 49,14. 57,
22. 60,13. 65,22. 81,10
(σοφῶν παῖδες). 100,15.
105,16. 109,11. 138,3. 147,
23. 154,2. 253,16. 255,10.
494,17. 495,29f; ~τερος
516,1. σοφώτατος 18,1.
21,2. 138,9. 280,9. 290,1.
309,4. 411,23
σπάνιος 7,15
σπαργάω 28,3. 90,12
σπάω 37,3. 51,10
σπέσμα (übertragen) 35,16.
37,21. 77,18
σπερματικός 249,13. 405,4
σπένδω 70,21. 116,3. 119,10.
σπίλος 63,7. 458,21 [339,7
σπορά 18f. 21f. 31,9. 88,12;
übertragen 37,8. 72,14

σπονδάζω 4,2. 118,18. 130,3.7. 250,9. 344,2. 500,5
 σπονδαιότερος 255,12
 σπονδαιώς 10,4. 44,17. 125,16. 295,2
 σπούδασμα 81,10. 263,8
 σπυδῆ 48,4. 52,14. 85,2. 90,3. 112,11. 129,14. 155,4. 165,14 u. 170,2 (ἐν τ. λόγοις) usw.
 σταγών 373,7. 374,9
 στάλις 357,2 Anm.
 στάσις 55,13. 328,24. 339,14
 σταυροειδής 504,18.28.32
 σταυρός 503,15. 504,11. 506,23
 στειρώω 294,3
 στέλλομαι 18,8. 35,23. 37,22. 285,15. 295,5 (»in Angriff nehmen«)
 στέναγμα 279,10
 στένω 133,27
 στερέμνιος 124,21. 213,5. 274,3. 351,7
 στερεός 248,11; ~ώτερος 505,32
 στερέωμα 29,22. 313,3. 314,12
 στέρησις 516,13
 στέφανος 31,8. 69,18. 70,8. 94,2. 97,17—22 usw. 515
 στεφάνωμα 98,16
 στέφω 83,12. 131,7. 136,22
 στηλιτεύω 80,9
 στήριγμα 497,11
 στίφος 36,20. 337,14
 στοιχείον 69,6. 81,5. 150,6. 187,15. 271,3. 350ff. 385,19. 497,11
 στολίζω 50,22
 στόμιον 287,9
 στρατηγέω 46,12
 στρατηγός (Christus) 33,3. 52,7
 στρατηλάτης 134,25
 στρατιώτης 337,10
 στρέφωμαι u. στροφή (v. d. Sternen) 100,3. 102
 στυγητός 106,1.11
 συγγενής 64,8. 98,13. 124,19
 συγγενικός 59,17
 συγγινώσκω 86,17
 συγγίνομαι 75,14
 συγγνώμη 41f. 464,8. 496,6
 σύγγονος 134,7
 συγκαθυφαίνω, ~άω 79,15. 111,14
 συγκαταβαίνω 35,21
 συγκατάθεσις 42,19. 110,17

συγκαταλέγω 118,19
 συγκατατίθηναι 41,6. 170,3. 261,6
 συγκατέρχομαι 36,12
 σύγκειμαι 73,9. 96,5.10. 147,2. 382,4
 συγκεράννυμι 31,20. 35,7. 206,13. 384,5
 συγκιρνάω 19,1. 385,2
 συγκολλάω 116,8
 συγκομιδή 20,9
 σύγκρασις 101,10
 συγκρατέω 82,2. 94,13. 103,17 (136,28). 251,11. 368,16. 391,8
 σύγκρομα 350,2. 352,16. 388,12
 συγκροίνω 78,2. 411,22
 σύγκροσις 14,22. 79,5. 511,1
 συγκροτέω 115,1. 136,28
 συγκροσμός 248,21
 συγκυλινδέω 385,2
 σύγχρονος 155,10.12. 206,9
 συγγύνω 49,14
 σύγχυσις 48,14
 συγχωνεύω 290,3. 396,20
 συγχωρέω 69,20
 συγχωρέω 25,14. 29,23. 39,13. 97,5. 153,8. 165,12. 173,13.15. 179,17. 267,24. 348,17. 396,16. 497,17
 συζάω 286,12. 493,10
 συζεύγνυμι 41,4. 94,14
 σύζευξις 27,3
 συζυγία, ~ος 29,14. 40,19
 σύζυξ 40,21
 συκῆ Gleichn. 285f. 348,3
 συλλαμβάνω 18,8. 35,23. 37,22. 75,16. 77,18. 88,14. 281,10. 330,14
 συλλήβδην 22,5. 263,12. 268,6. 272,1. 336,2. 494,31
 συλλήπτειρα 53,4
 σύλληψις 18,16. 27,18. 463,13
 συλλογίζω 348,5
 συμβαίνω 25,4. 32,17. 67,2. 130,26. 155,12. 243,1.11. 258,6. 260,7. 272,2. 286,15. 288,8. 306,14. 309,14. 310,1. 337,9. 339,12. 343,14. 344,3. 371,6. 388,13. 494,25; τὰ συμβεβηκότα 164,6. 167,3.8. 168,10
 συμβάλλω 26,5. 63,15. 90,18
 συμβολικῶς 54,13. 76,19. 79,14. 114,15. 382,7
 σύμβολον 62,16. 63,6. 94,12. 15,17. 115,2. 515,10

συμβουλεύω 40,15. 41,15.42. 13,20. 44,4
 συμβουλία 333,3
 συμμαραίνω 288,9
 σύμμαχος 49,26
 συμμεταβάλλω 415,7
 συμμετρία 320,3 (τ. λόγων)
 τὸ σύμμετρον 290,18; ~ως 250,13. 289,14
 συμπαραγίνομαι 137,10
 συμπαραλαμβάνω 32,14
 συμπάρεμι 137,10. 395,12. 14
 συμπάσχω 415,8.9
 συμπεραίνω 120,22
 συμπεραϊόω 499,28
 συμπερασμα 336,9. 520,7
 συμπεριγράφω 28,24
 συμπεριφέρω 242,9
 συμπήγνυμι 116,8. 375,3.6. 11. 463,10
 συμπιλέω 294,3
 συμπληρώω 15,15. 66,1. 94,20. 95,2. 250,4. 403,11. 405,9
 συμπλήρωμα 119,13
 συμπλήρωσις 95,6.14. 96,3. 250,15
 συμπλοκή 17,3. 22,17. 456,1
 συμπνέω 99,10
 συμπνίγω 23,8
 συμπονέω 20,18
 συμπόσιον 147,19
 συμπράκτωρ 268,2
 τὸ συμφέρον 99,14. 110,18. 130,7. 255,9. 294,5. 503,6. 517,22
 σύμφημι 166,23. 267,20
 σύμφθίνω 288,10. 398,1
 συμφορά 5,9. 85,9. 101,3.7. 122,12
 συμφρονέω 85,3
 σύμφυσις 314,16. 320,10
 σύμφυτος 51,2
 συμφύω 352,4
 συμφωνέω 35,11. 91,5
 συμφωνία 45,4. 146,19. 375,7
 σύμφωνος 95,15. 147,2. 256,10. 329,7; ~ως 271,3. 316,10
 συμπελλίζω 10,8
 συναγελάζω 18,12. 460,8
 συναγένητος 498,18
 συνάγω 114,21. 169,3. 170,6. 242,14. 247,18. 250,14. 254,3. 350,3
 συναγωνίζομαι 99,9.15. 268,5
 συναγωνιστής 255,2

- συνίδω 147,3. 11. 250,15. 267,28
 συναΐδιος 494,16.28. 496,30
 συναισθάνομαι 91,15. 114,4. 115,6
 συναΐτιος 311,15
 συναλλαγή 11,10.20. 17,13. 18,8
 συναλλοιόω 397,23
 τὸ συναμφότερον 311,8. 314,17
 συνανακεράννυμι 75,18
 συνανίστημι 242,10
 συναντιλαμβάνω 82,5. 113,1
 συναντιλήπτωρ 255,2
 συναπέραντος 497,5. 498,16f
 συναποκτείνω 285,3
 συνάπτω 78,3. 516,23
 συναρπάζω 247,11
 συναφαναίνω 73,12
 συνάφεια 101,12
 σύνδειπνον 3,5
 σύνδεσμος 102,11
 συνδέω 23,3. 52,5. 516,24
 συνδημιουργέω 160,9
 συνδιαϊτάω 518,12
 συνδικάζω 511,5
 συνδοκέω 86,16
 συνειδήσις 514,2
 συνειδός 513,9
 συνείκω 505,29
 σύνεμι 28,3. 147,20. 149,24. 150,4. 172,9. 269,12. 278,15. 311,5. 506,4
 συνεισβαίνω 94,11
 συνεισερχομαι 74,7. 96,20.
 συνεισφέρω 45,6 [119,8
 συνεκτείνω 505,12
 συνελαύνω 122,10. 126,10. 342,4
 συνέλευσις 4,12. 27,6
 συνενόω 31,20 (78,3)
 συνεξανίστημι 36,13
 συνεξισάζω 505,13
 συνεορτάζω 117,18. 120,14
 συνεργέω 16,2. 37,8. 268,4. 311,12
 συνεργός 259,4. 267,17.22. 268,1.8. 269,1
 συνέρξις 27,3.17. 35,21. 326,1
 συνέρχομαι 123,6. 176,9
 σύνεσις 30,15. 36,8. 68,18. 73,2. 84,4.7. 91,19. 94,7. 117,24. 345,13
 συνεστραμμένος 294,13
 συνετός 105,16. 138,2; ~ώς 137,19
 συνευδοκέω 336,7
 συνεχής 296,14. 312,2; ~ώς 39,20. 47,3
 συνέχω 125,17. 149,19. 159,8. 244,17. 352,12. 375,12. 378,8. 392,14
 σύνθεσις 116,20. 171,12
 σύνθετος 175,12.14. 176. 463,9
 συνθημα 62,19
 συνθιασωτεύω 69,25
 συνίστημι oft
 συννοέω 73,21. 506,10
 σύνοδος 147,10
 τὸ σύνολον 41,13. 97,15. 321,24. 373,8; τὸ σ. ὕλως 277,3. 281,2. 287,4. 296,2. 323,13
 συνομιλέω 31,4. 76,20
 συνοράω 39,12
 συνουσία 3,4. 11,8.22. 16,18. 39,12. 44,15. 56,21. 63,3. 129,21. 296,20. 455,19
 συνουσιαστικός 130,16
 συνοχή 23,8. 373,8
 σύνοψις 87,2. 88,9
 σύνταγμα 338,17
 συνταράσσω 138,26
 συντείνω 9,18. 29,16. 66,1. 380,18. 499,29
 συντέλεια 414,14
 συντελέω 14,22. 77,20. 114,9—27
 συντίκω 382,12. 397,18
 συντίθημι 14,22. 42,23. 73,5. 94,18. 95,4.10. 176,5.13. 272,9. 304,10. 305,5
 σύντομος 61,2
 συντυχία 349,17
 συντυχικός 349,16
 συνυπάρχω 149,24. 153,14. 162,6. 415,18. 496,29
 συνυδέω 256,11. 315,13
 συνυδός 256,11
 συρίζω 518,20
 συρμός 47,1
 συροήγγυμι 403,14
 συσκευάζω 114,4. 129,16. 304,19
 σύσκιος 6,12. 377,14
 συσσίτιον 137,8
 σύστασις 29,8. 30,4. 35,3. 76. 103,8. 149,23. 150,3. 152,11. 166,4.6.17f. 168,6. 176. 1.3.8. 179,8. 203,13. 206. 6.9. 272,8. 277,11. 278,4. 302,15. 463,12
 σύστημα 205,8
 συστέλλω 266,9. 287,5.8. 505,11.14
 συστολή 160,7
 συστροφή 92,18
 συσφίγγω 52,5. 130,23
 σφαδασμός 339,14. 504,3
 σφαΐρα 100,2
 σφαιρικός 100,4
 σφαιροειδής 101,13
 σφάλλομαι τ. λόγῳ 163,17; σ. τινός 92,10
 σφάλμα 17,22. 411,3. 507,9
 σφραγίζω 52,8. 72,12. 115,18
 σφραγίς 115,21
 σφραγίσω 97,15
 σφραγμός 44,4
 σχετίλιος 100,12. 102,20. 115,10
 σχήμα 81,15. 84,5. 87,15. 92,24. 100,1. 101,4. 104,1. 120,20. 127,1. 131,15. 206. 12. 250,6.14. 251,11. 252. 6. 274,2. 300,11.15f. 309. 13. 320,12. 369,17. 374,10. 391,8. 396,20. 397,18. 411. 22.27. 414,7.9. 416,16.21. 504,18.21.30. 505,1. 506. 19.26
 σχηματίζω 251,18. 350,7. 397,17. 505,3
 σχηματισμός 127,3
 σχοίνισμα 128,24.27
 σχολιάζω 305,11
 σφίζω 76,10. 116,20. 125. 126,9. 135,14. 242,5. 244. 14. 247,1. 251,12. 252,20. 256,9. 284,5. 286,3. 304. 13. 305,5. 321,23.27.29. 332,6. 337,13. 338,5. 370. 7. 392,10
 σῶμα oft; bes. 243. 248—253. 258—261. 304—307. 310f. 318—327. 412—416
 σωμασκέω 73,6
 σωματοποιέω 283,6
 σωματικός 47,18. 115,6. 166. 243,2. 245,7.10. 246,4. 249. 7. 392,24. 393,3.10; ~ώς 504,6
 σωτήρ 248,4.7. 384,4. 414,14
 σωτηρία 37,9f. 77,3. 115,13. 122,11. 123,25. 146,6. 147. 7. 151,2. 175,5. 289,6. 504. 5. 514,13
 σωτήριος 46,12. 75,21
 σωφρονέω 39,6.17. 107,1. 130,13. 266,10. 336,1
 σωφρονίζω 110,2.3. 266,15
 σωφρονισμός 8,22. 286,13. 460,2
 σωφρονιστής 459,5
 σωφρόνως 22,2. 54,18. 66,2
 σωφροσύνη 9,19. 10,22f. 11. 21. 12,6. 38,9. 40,16. 42,1. 49,15. 52,3. 55f. 68,3.12.

69,13,17. 73,4. 81,16. 82,1.
10. 83,19. 84,6. 85,1. 98,1.
106,3—107,7. 137,19. 139,
9. 140,3. 264,9. 323,12.
324,16f. 326,8. 494,12
σώφρων 41,19. 106,9. 107,
3. 136,6

ταγή 102,13. 110,4. 122,8.
136,16. 350,7. 503,2

τάγμα 74,6. 75,2. 80,6. 302,
15

ταλαντεύω 259,6; ~τόω 49,
16

τάξις 32,20. 295,2. 303,9.
306,13

ταπεινός 9,15. 412,4; ~ότε-
ρος 50,14; ~ῶς 50,25

ταπεινοστροφής 92,18

ταπεινοφρονέω 466,16

ταπεινοφροσύνη 512,18

ταπεινώω 412,3,4. 466,17ff

ταπεινώσις 411,3. 412,19

ταράσσω 27,1. 49,14. 55,10.
97,16. 120,30. 121,5. 128,
11. 301,5

ταραχή 328,23

τάραχος 48,14

τεθεωρημένως 40,14. 75,22.
463,12

τεκμαίρω 122,17

τεκμήριον 39,7

τεκνογονέω 15,8

τεκνογονία 15,10. 26,2. 39,4

τεκταίνω 16,3. 21,15. 23,6.
31,7. 62,3. 64,17. 76,12.
98,10. 104,7. 105,6. 114,2.
279,16. 303,17. 309,4

τεκτονικός 203,7

τελειοποιός 494,8

τέλειος z. B. 334,9. 374,12.
495f. 497,31. 498,6; ~ότε-
ρος 37,2,11; ~ως 15,20.
29,9. 271,4. 293,14

τελειότης 37,20. 95,18

τελειόω 9,24. 10,19. 12,21.
18,10. 29,9. 31,1. 32,13.
37,4. 54,2. 94,14. 96,4.
133,7. 374,12. 495f

τελεσιουργέω 9,18. 12,23.
18,15. 51,15. 333,10. 459,3

τελεσιουργός 5,19

τελεσφορέω 19,3. 37,15.
310,5

τελεσφόρος 18,7. 89,5

τελετή 16,19. 69,16. 81,6

τελευταίος 121,3. 129,11.
271,7

τελευταίω 344,4. 381,15. 395,
3. 396,14

τελευτή 343,18. 354,10. 395,
3. 396,17

τελέω 16,18. 50,3. 62,23. 81,
5. 115,11. 121,3. 134,22

τελέως 99,15. 286,10. 323,2.
507,6

τέλος ἔχει 25,3. 33,19. 42,3.
86,13. 91,10. 155,15. 161,
2,5. 382,10. — εἰς τέλος
288,8

τερετισμός 314,9

τέρω 57,19. 205,12. 255,17

τέρψις 56,8. 61,4. 129,15.
257,10

τεταγμένως 351,5

τετραγώνος (334,21) 504,26

τετραμυγής 352,15

τετράμορφος 352,3,13

τετραπρόσωπον 351,14

τέρωρος 352,13

τείχω 70,6. 73,21. 119,15.
120,1. 242,3. 302,6

τεφρώω 378,5

τεχνάζω, ~άω 65,6. 271,11.
379,12. 497,13,15

τέχνασμα 111,1. 498,5

τέχνη 21,15. 22,3,8f. 45,24.
101,1. 136,17. 147,23 f.
154,1,4. 163,19—164,9.
174,11. 203f. 205,14. 206,
8. 290,17. 348,16. 362,12.
384,6. 497,28,31. 503,21

τέχνημα 291,2

τεχνικός 351,13

τεχνίτης 20,5. 164,2. 290,14.
497,26ff. 498,5,7. — Gott
16,9. 206,7. 286,5. 384,8

τεχνίτις 348,21. 349,4

τηκεδών 31,22

τηκτός 31,15

τήκω 146,14. 290,16. 456,8

τημελοῦχος 23,13

τηξίφων 136,11

τηρέω 8,9. 25,21. 44,18. 49,
7. 52,9. 56f. 65. 95,10. 129,
21. 130,16. 136,11. 149,17.
221,20. 248,16. 249,13.
259,5. 281,4 u. öfter

τιθασός 79,1

τίθημι 251,8. 257,2. 259,16.
320,16. 506,16

τιμαλφέστατος 46,5; ~τερος
87,15

τιμάω 13,15. 52,12. 117,7.
119,29. 129,19. 130,3,8.
188,4. 265,16. 266,10. 268,
4. 279,8. 294,5. 330,5. 379,
8. 380,6

τιμιώτερος 87,16. 376,9f.
379,10,12; ~τατος 75,1

τιμωρέω 20,22. 22,12,15. 83,
2. 108,15. 266,1

τιμωρία 110,5. 135,13. 146,
9. 194,15. 265,20. 312,1.
318,14. 512,9

τιμωρός 200,12. 295,0

τλάω 74,9. 97,10

τμήμα 94,21

τοιγαροῦν 147,4. 186,11. 188,
4. 203,1. 206,4

τοκετός 18,16. 28,1

τόκος 28,1. 36,6. 37,13

τονθορούζω 148,16

τόνος 82,1. 463,9. 505,8

τόπος bes. 51,2. 159. 161.
246. 303,11. 393,14

τραγικολογία 314,10

τραγικῶς 256,17

τραγωδία 152,2

τρανότερον 37,3. 62,5. 72,22

τρανώς 67,11. 94,10. 264,2

τρανώσις 90,18. 92,9

τρανήμα 265,14. 455,14

τρεπτός 243,2. 495,24. 496,
12. 498,21

τριάς 54,14. 93,2 (96,8). 443,
8,21. 521,4

τρίβος 5,5. 13,6. 45,24. 54,16

τρίγωνος 92,23. 96,9

τρικυμία 33,5. 139,7

τριπόθητος 80,4. 119,14

τρόπαιον 504,12,22

τροπή 73,18. 96,20. 103,13.
104,3,8. 171,8—172,10.
246,10. 300,15

τροπικός 101,18,21; ~ῶς 78,
20. 88,5. 362,4. 463,8

τρόπος bes. 149,6. 162,3.
183,8—185,5 (τρ. τ. χρή-
σεως). 289,6. 497,30. 499,3

τροφή 6,20. 41,10,17. 66,13.
126,16. 137,8 usw.

τρογιάω 59,12

τρογιάδης 154,8

τροφάω 325,1

τροφή 50,24. 97,22. 124,5.
126,26. 132,7. 326,6. 339,1

τύπος 27,6. 28,18. 30,17. 35,
5. 47,19. 48,20. 62,5. 115,
2—116,2. 118,3. 123,11.
126,23. 134,21,26. 245,6.
303,9. 339,1. 392,23. 458,
24. 459,24

τυραννέω 33,10. 503,3. 511,3

τύραννος 337,18 (Teufel)

τύφος 58,7. 130,2. 326,5. 457,
14. 466,12

τυφώω 466,5

τωθάζω 137,29 (Pl Hipp.
maī. 290 A)

ὑβρίζω 129,27. 150,14
 ὑγαίνω 296,19.21. 307,19.
 460,3. 466,6
 ὑγίης 41,18. 255,7. 296,1.
 382,2. 464,17
 ὑγρασία 313,1. 373,8
 ὑγρότης τ. σωμάτων 39,18
 ὕδρα 329,4. 458,1
 ὕδωρ τ. ἀγνισμοῦ 287,2
 υἱοθεσία 91,10
 υἱός (v. Christus) 29,19. 65,
 17. 75,21. 93,4. 94,6. 95,
 16. 407,21. 408,19. 422,8.
 438,23. 474,6. 503,2. 505,
 20. 521,7
 ὕλη 20f. 22,9. 154,1. 155,12.
 157—162. 165. 169—178.
 179,18. 206,8. 250,1. 277,
 13. 278,2f. 289—293,6.
 300,2. 378,4. 379,10ff. 397.
 497,11.17.20. 498,33. 512,
 20
 ὕλικός 47,18. 244,20. 251,8.
 333,3. 339,16. 340,7.15.
 344,15. 391,6. 392,16. 412,
 22. 504,22
 ὕμνέω 46,5. 57,7. 116,19
 ὕμνος 47,15. 131,12. 136,3.
 147,4.6. 316,10
 ὑπάγω 323,9
 ὑπαίτιος 264,8
 ὑπακοή 187,13. 344,22. 345,4
 ὑπακούω 131,15. 188,16.22.
 189,11f. 324,8. 333,2
 ὑπαλλαγή 81,5
 ὑπαντάω, ~άζω, ~άνω 5,6.
 66,12. 69,11. 70,4. 83,13.
 112,10. 131,8—137,2
 ὑπαρ 76,21
 ὑπαρξίς 53,17. 376,12
 ὑπαρχή 31,6
 ὑπέκκανμα 21,14. 56,15. 129,
 26. 325,21
 ὑπέκκασις 39,12
 ὑπεκρέω 251,18
 ὑπεκτρέπω 336,11
 ὑπεμφαίνω 39,7. 42,20
 ὑπεναντίωσις 300,12
 ὑπενδίδωμι 337,20
 ὑπεξάλυσκω 317,9
 ὑπεξωθῆω 252,6
 ὑπεραίρω 129,24
 ὑπεραναβαίνω 29,15
 ὑπερασπίζω 338,7
 ὑπερβαίνω 148,12. 194,7.
 281,6. 504,8. 518,12
 ὑπερβάλλω 38,12. 78,4. 95,
 10. 112,8. 204,15
 ὑπερβολή 9,21. 147,23. 250,
 5. 332,12. 405,10

ὑπερίζω 79,3
 ὑπερηφανέω 125,19f
 ὑπερηφάνια 466,13
 ὑπερηφάνως 466,9
 ὑπερκόσμιος 38,5. 82,12
 ὑπερκύπτω 82,12
 ὑπέρμαχος 316,10
 ὑπερόπτως 466,17
 ὑπεροχή 505,17
 ὑπερτέλειος 95,7
 ὑπερτίθημι 512,9
 ὑπερθραίνω 112,4
 ὑπερφρονέω 10,24
 ὑπερφυνῶς 6,1. 7,9. 130,6.
 496,9
 ὑπερχέω 6,6
 ὑπεύθυνος 50,9. 284,11. 332,
 2. 504,13. 517,9
 ὑπευλαβέω 42,18
 ὑπέχω 310,15. 312,6
 ὑπήκοος 371,10
 ὑπηρεσία 205,9
 ὑπήχέω 35,16. 77,10. 337,5
 ὑποβαίνω 321,31
 ὑποβάλλω 167,13. 243,14
 ὑπόβασις 92,12
 ὑποβρύχιος 59,15
 ὑπόβρυς 103,1
 ὑποδέχομαι 35,17. 37,8.22.
 88,12. 313,13. 325,20
 ὑποδέω 338,9
 ὑποδοχή 35,15. 161,1
 ὑποδύω 50,21. 256,16. 318,8
 ὑποζεύγνυμι 352,1
 ὑπόθεσις 29,1. 39,3. 101,2.
 203,1. 320,17. 504,23
 ὑπόκειμαι 21,15. 22,9. 155,5.
 163. 164,4. 252,11. 347,19.
 27. 505,29. 517,10. — τὸ
 ὑποκείμενον 244,20. 245f.
 249. 252. 330,8. 392,16.18.
 393,6. 398,2. 505,25-29
 ὑπόκενος 118,26
 ὑποκρίνομαι 259,19
 ὑπόκρισις 127,2. 256,16. 326,
 6. 457,15
 ὑπολαμβάνω 17,22. 20,2. 26,
 12. 45,19. 73,19. 113,23.
 248,15. 328,23. 343,9
 ὑπόληψις 63,21
 ὑπομένω 171,14. 188,1. 517,
 13.21
 ὑπομιμνήσκω 126,6. 258,8
 ὑπόμνημα 129,16. 516,18
 ὑπόμνησις 258,10
 ὑπομονή 79,16. 140,24
 ὑπονοέω 156,3. 161,10
 ὑπόνοια 99,5. 161,10. 162,
 1.5
 ὑποπίπτω 496,34. 498,12

ὑποσπείω 290,7
 ὑποσπείρω 75,14
 ὑποστασις 152,10. 155,10.
 159,4. 374,10. 397. 520,7.
 521,3.9
 ὑποσύρω 8,22
 ὑπόσχεσις 204,16
 ὑποτάσσω 116,28. 322—326.
 384,8. 519,2
 ὑποτελείος 95,11
 ὑποτίθημι 55,2. 56,4. 162,5.
 260,4.20. 267,26. 282,14.
 283,16. 313,14. 320,18.
 322,15. 329,12. 336,17.
 341,1. 344,5. 352,15
 ὑποτοπάζω 326,21. 377,14
 ὑποτρέμω 254,10
 ὑποτρέχω 85,14. 518,14
 ὑπουλος 459,26
 ὑπουργέω 37,14
 ὑποφέρω 378,6
 ὑποχωρέω 97,15. 160,8
 ὑποχώρησις 160,9
 ὑπωρόφιος 79,1
 ὑστερέω 80,19
 ὑφαίρεω 22,12. 320,8
 ὑφαντικός 22,8
 ὑφή 60,16. 135,5
 ὑφηγέομαι 49,21. 54,4. 59,9.
 ὑφήγησις 345,2 [77,10
 ὑφος 463,10
 ὑψηλοφροσύνη 129,27
 ὑψιπετέω 504,32
 φαιεσφόρος 131,17—137,1
 φαιδρόκοσμος 133,12
 φαιδρός 50,20. 87,22. 271,9.
 376,4; ~ότερος 300,11
 φανερόω 13,6. 332,11. 344,14
 φανερώς 7,10. 71,22. 90,19.
 122,14
 φαντάζω 25,16. 27,4. 30,7.
 63,6. 92,14. 112,3. 281,11.
 306,7. 388,15
 φαντασία 51,23. 55,15. 67,
 10. 81,15. 138,13.17. 149,
 15. 255,7. 341,5. 342,11.
 464,14
 φαντασιόομαι 83,15
 φαρμακευτικός 289,6
 φαρμακεύω 108,1
 φάρμακον 102,17. 140,4.
 265,9. 295,12
 φάσμα 85,12. 308,12
 φασματώδης 83,22. 114,5
 φαῦλος z. B. 183,7. 184,7.11.
 303,17. 315,3. 506,8; φαν-
 λότατος 303,19
 φέρω (v. d. Materie) 154,4.5.
 159,11.13. 497,13

φερώνυμο; 119,5
 φθαρός 34,8. 116,15. 252,21. 269. 371,8. 377,16
 φθείω 34,17. 72,16. 148,2. 268f. 308,8. 395,13
 φθόνος 147,12. 194,4.5. 262,6. 276,7ff. 278,11. 289,17. 291,3. 456,7. 457,17. 458,22
 φθορά 13,16. 31,22. 32,15. 34,3—35,2. 46,17. 47,13. 65,16. 68,19. 77,14. 82,2. 88,6. 93,14. 120,21. 122,6. 130,15. 136,9. 247,2. 259,6. 269,13. 271,16. 272,10. 275,8. 296,4. 298f. 300,4. 308,3.18. 332,10. 368f. 371,6. 375,2. 504,19. 505,9
 φθοροποιός 8,16
 φιλαλήθης 89,6
 φιλάνθρωπος 130,10. 291,4
 φιλαργυρία 98,12. 458,22
 φιλαρχία 466,8
 φιληδονία 278,12
 φιλήδονος 126,26. 340,4. 457,12
 φιλία 156,1. 165,10. 350,3
 φιλοκρατία 130,2
 φιλομαθής 170,3
 φιλονεικώ 4,18. 93,6. 262,7. 516,8
 φιλονεικία 152,5. 165,9. 270,5
 φιλόνομος 26,15
 φιλονικέω 256,4. 262,7
 φιλοπενστεύω 4,16
 φιλοποκέω 118,12
 φιλοπραγμοσύνη 334,13
 φίλος 43,3. 106f. 135,7. 141,2. 147,21. 154,11. 155,3. 169. 170,1. 316,21. 350,5. 515,7
 φιλοσοφείω 64,4
 φιλοσοφία 4,22. 75,15. 80,18
 φιλόσοφος 327,4
 φιλόστοργος 17,2
 φιλοτησία 16,13
 φιλοτιμέομαι 13,15. 44,19. 56,12. 129,21. 255,16
 φιλοφρονέομαι 499,20
 φιλοχρημοσύνη 57,24
 φλαύρος 58,6
 φλεβοτομέω 357,2 Anm.
 φλεβοτομία 242,10. 357,2 Anm.
 φλέγμα 351,10
 φλεγμαίνω 22,14
 φλεγμονή 44,5. 504,11
 φλέγω 134,14

Methodius.

φληναφείω 122,17. 282,11
 φλογερός 133,26
 φλυαρία 243,11. 244,15. 392,12
 φόβος 74,11. 89,11. 124,10. 148,15. 384,9. 456,5. 512,4
 φοίνιως 135,19. 279,13
 φοινίσσω 25,15. 59,16. 115,6
 φορά 101,10. 149,5. 348,10. 349,16. 505,28
 φορέω 13,2. — σάρκα φ. 369,18. 370,4. 503,14
 φράττω 57,21. 148,18. 504,17
 φρονέω 3,13. 9,9. 13,9. 43,1. 98,9. 99,6. 154,11. 248,21. 275,11. 299,17. 305,6
 φρόνημα 8,8. 51,1.3. 83,5. 92,13. 279,5. 322
 φρόνησις 34,4. 65,5. 69,13. 72,21. 76,14. 79,16. 83,20. 119,28. 121,19. 126,1. 133,8. 139,23
 φρόνιμος 24,9. 139,23
 φροντίζω 73,11. 85,4. 109,9. 130,14. 194,14. 262,13. 274,10. 337,12. 349,2.12
 φροντίς 124,11. 290,3. 344,16. 462,13
 φρούαγμα 133,1
 φυλακή 104,2. 263,8. 268,5. 269,7
 φυλάσσω 12,17. 13,13. 54. 56,12. 60,14. 61,7. 66f. 149,9. 171,5. 187,8. 244,15. (πεφυλαγμένως 256,19). 275,3. 281,4. 392,11. 455,10. 462,10. 466,7
 φυράω 66,18
 φυσικός 340,9. 344,382,13; ~ώτερος 27,18
 φυσιολογέω 249,3
 φυσιάω 129,25
 φύσις z. B. 7,18. 9,15. 23,16. 25,4. 29,11. 34,8. (47,9. 272,7. 320,12 κατὰ φ.). 65,10. 82,1. 83,7. 101,9. 103,17. 104,15. 106f (φύσει). 153,14. 274,2. 275,17. 294,7 (θεία φ.). 302f. 323,8. 349,1 (c. 64m.)
 φυτόν 9,22. 48,19. 58,20. 76,14. 83,21. 119,10. 124,19. 149,21. 244,19. 392,16. (377,13)
 φύω oft, z. B. 18. 49,5. 58,22; πέφυκεν (~ασι) 49,9. 11. 62,6. 72,15. 105,4. 110,4. 150,3. 164,9. 178,3. 188,3. 203,15

φωνή Χριστού 8,19; προφ. 11,19. 499,23; ἀποστ. 40,22; θεία 146,3. 190,4; πνευμ. 249,15
 φώς oft, z. B. 13,12. 15,12. 20. 35,9. 51,21. 60,1. 63,7. 64,16. 65,19. 68,1. 89,24. 269,14ff. 279,3
 φωτίζω 36,10. 57,11. 87,4. 90,9. 92,8. 286,17
 φωτισμός 321,22. 504,8

χαίρω v. Gott 105,19—107,11. 114,2. 153,1.12. 279,10 (v. Teufel)

χαλάω 52,3. 82,1
 χαλεπαίνω 99,10
 χαλκουργέω 497,29
 χάος 100,11. 296,4
 χαρά 5,12. 77,12. 85,8. 116,9. 120,6. 124,11. 133,7.21. 136,12. 331,17
 χαρακτήρ 13,4. 28,18. 64,12. 65,11. 90,8. 115,29. 245,13. 251,6. 252,19. 393,7. 399,12. 497,29
 χαρακτηρίζω 245,5. 247,5. 251,10. 391,3.8. 392,22
 χαρίζομαι 9,14. 186,13. 187,11. 206,8
 χάρις 46,4. 69,23. 71,10. 91,17. 112,1. 132,24. 135,23. 136,12. 256,8
 χάρισμα 46,5.14. 59,5. 71,26. 118,31. 123,23. 520,5
 χαρτότατος 338,2
 χαννώω 51,23. 81,18
 χείρ (Gottes) 17,8. 275,9. 292,2. 296,3.5. 376,9. 498,29
 χειραγωγέω 18,3. 27,8
 χειρόκμητος 275,4
 χειροποίητος 362
 χειροτέχνημα 397,14
 χειροτέχνης 24,16
 χειροτονέω 123,6
 χειροουργία 265,14
 χειρόω 89,13. 507,2
 χείρων 103,10. 107,4f. 159,13. 172,13. 174,15. 283,3. 298,3f. 304,5. 342. — τὰ χείριστα 154,6
 χιλιονταετηρίς 114,7. 18. 120,14.20
 χιονόσσω 136,5
 χιτών (δεσμάτ.) 24,9 (ψυχῆς). 258,5. 260f. 281—284
 χλευάζω 123,22. 257,20. 506,18

<i>γλοηφορέω</i> 49,9	<i>χρονικός</i> 507,10	<i>ψεύδος</i> 98,12. 99,7. 102,17.
<i>ζοϊζός</i> 369	<i>χρονισμός</i> 68,20	112,7. 165,15. 166,6. 308,8
<i>ζοιρώδης</i> 494,14	<i>ζρόνος</i> οἰτ, vgl. 300f. 494	<i>ψιλός</i> 113,23. 113,24. 469,8:
<i>ζοιραγός</i> 133,5	<i>ζυδαϊότερος</i> 374,16	~ὼς 27,6
<i>ζορεύνω</i> 84,24	<i>ζωλός</i> 29,12. 57,1; ~ὼς 256,	<i>ψυθισμός</i> 57,21
<i>ζορηγέω</i> 20,4. 68,17	14	<i>ψυχή</i> οἰτ
<i>ζορός</i> 14,9. 74,6. 80,6. 131,	<i>ζωνένω</i> 289,15. 397,2	<i>ψυχικός</i> 88,11. 321,21.26f.
15. 132,25. 133,6. 136,21.	<i>ζώννυμι</i> 10,15. 101,2. 285,	413,10
146,7.18. 147,3. 316,9. 341,	14. 290,15	<i>ψύχιον</i> 113,24
15. 499,2	<i>ζωρητικός</i> 413,10	
<i>ζοαίνω</i> 25,15. 59,16. 60,14.	<i>ζωρητός</i> 159,10. 351,6	<i>ὠδί</i> 49,25. 50,1. 145f. 147.
64,21. 130,11. 135,1. 259,	<i>ζωρίζω</i> z. B. 157,9. 158,5.	4. 295,13 (Deut.)
3. 325,21	159,4. 319,14. 343,15.17.	<i>ὠκύμορος</i> 363,10
<i>ζοάομαι</i> oft, vgl. 333,15.18.	344,4. 384,6. 397	<i>ὠλένη</i> 279,12
334,17. 384,6. 393,10	<i>ζωρισμός</i> 158,7. 280,9. 282,	<i>ὠμοτύσαντος</i> 122,13
<i>ζοηματίζω</i> 37,22. 515,11.16	17	<i>ὠραίζω</i> 256,18
<i>ζοήσιμος</i> 22,10. 110,17. 322,	<i>ψάλλω</i> 72,10. 131,14. 136,21.	<i>ὠραϊσμός</i> 124,5. 126,23
20. 514,16. 517,15; ~τερος	316,8	<i>ὠραϊός</i> 5,2. 117f; ~τερος
146,2; ~τατος 49,19	<i>ψαλμός</i> 47,15. 48,7. 49,21.	57,17. 117,27; ~τατος
<i>ζοῆσις</i> 183ff (τρόπος τῆς χρ.)	79,8.19. 131,19. 253,18.	117,4
<i>ζοηστεύομαι</i> 467,2	301,10. 312,9. 315,3. 316,	<i>ὠφελίω</i> 106,2. 165,18. 170,
<i>ζοησιμός</i> 25,18. 58,12	1. 317,14. 386,2. 516,20	9. 255,17. 265,7
<i>ζοησιμωδέω</i> 6,14. 40,22. 51,	<i>ψαλμωδός</i> 49,21. 120,26	<i>ὠφέλιμος</i> 13,10. 42,2. 105f.
17. 74,8. 91,5. 463,15	<i>ψέγω</i> 330,5. 506,8	257,15. 265,5. 295,10; ~τα-
<i>ζοιστοδίδακτος</i> 18,17	<i>ψεκτός</i> 110,13. 290,2	τος 119,29. 126,19
<i>ζοιστόληπτος</i> 13,18. 92,8		<i>ὠχρότερος</i> 456,8

Ergänzungen und Berichtigungen.

Zu S. 28,18 vgl. De res. I, 45,3 S. 294,13ff, zu S. 47,19 De sanguis. 3,3 S. 481,13, zu S. 47,5ff Origenes III, 257,26Kl, zu S. 78,18 Gen. 2,24, zu S. 93,1 Iren. Adv. haer. II, 31,3, zu S. 110,9 De res. I, 9,45 S. 323,6, zu S. 111,7f De res. I, 56,9 S. 317,13f, zu S. 122,20 De sanguis. 2,3 S. 479,1ff, zu S. 159,12f De creatis 6,1 S. 497,13, zu S. 233,14ff De res. II, 11,2. 12,2 S. 353,28. 355,13ff, zu S. 248,13 De res. III, 8,3 S. 401,1f, zu S. 286,13 De lepra 6,9 S. 459,5f, zu S. 316,22 S. 515,3, zu S. 366,7 Iren. Adv. haer. V, 14,4.

S. 70 l. 16—18 (st. 15—18), zu S. 81,17 l. Pl 248 (st. 218), S. 87,21 l. ἀποστίλ-βουσαν, zu S. 113,23 l. De lepra 14,5 (st. 14,6), S. 146,6 l. οὐ (st. οὐχ), S. 221 ist 6 zu Z. 19 (st. 20) zu setzen, zu S. 227,10 l. Ps. 65 (st. 66), 10—12, zu S. 249,10 γεγονός Holl. zu Z. 13 PL (st. PGr), zu S. 250,13 οὐτω; zu tilgen und Komma nach συμμετρίαν, S. 253,1 Komma nach Πέτρον, S. 257,3 σοι (st. σὺ) mit Holl, S. 270,6 ἀποδείξομεν Holl, zu S. 332,19 l. Deut. 30,15 (st. 30,5), zu S. 335,3 l. Ps. 18 (st. 19), zu S. 347,19 l. S. 348,13 (st. 348,16), S. 351,5 und App. l. ἠωρημένον (st. ἠωρ.), zu S. 394,5 l. Klem. Al. Paed., S. 451 und 453 l. Sistelius oder über den Aussatz.

